TEK PARTİLİ DÖNEMDE YAYIMLANAN ÇOCUK VE GENÇLİK DERGİLERİNİN HALK EDEBİYATI UNSURLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Recai BAZANCİR

Doktora Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Türk Halkbilimi (Folklor) Bilim Dalı
Doç. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ
2020
Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK HALKBİLİMİ (FOLKLOR) BİLİM DALI

Recai BAZANCİR

TEK PARTİLİ DÖNEMDE YAYIMLANAN ÇOCUK VE GENÇLİK DERGİLERİNİN HALK EDEBİYATI UNSURLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ

ERZURUM - 2020

Atatürk Üniversitesi
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum **"Tek Partili Dönemde Yayımlanan Çocuk Ve Gençlik Dergilerinin Halk Edebiyatı Unsurları Açısından İncelenmesi"** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [*Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.*] **basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım**.

31.01.2020
Recai BAZANCİR

İSTİSNAİ DURUMLAR

☐ **Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)***

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ..... sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ **Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)***

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre tezde yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanının önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ..... sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

☐ **Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar) ***

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ..... sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

** İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.*

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ KABUL TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Doç.Dr.Ahmet Özgür Güvenç danışmanlığında, ...Recai BAYANÇUR tarafından hazırlanan bu çalışma, 31/01/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halk Bilimi Bilim Dalı'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Prof. Dr. Gülhan ATNUR	İmza	:	
Jüri Üyesi	: Prof. Dr. Hüseyin BAHADIR	İmza	:	
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Özkan DAŞDEMİR	İmza	:	
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Adem BALKAYA	İmza	:	
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. A. Özgür GÜVENÇ	İmza	:	

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. ../../20..

Enstitü Müdürü

Prof.Dr. Rıfat KÜTÜK
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **IX**
ABSTRACT ..... **XI**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **XIII**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **XIV**
ÖN SÖZ ..... **XV**
GİRİŞ **1**
I. AMAÇ, KAPSAM, YÖNTEM **1**
A. Araştırmanın Amacı 1
B. Araştırmanın Önemi 2
C. Araştırmanın Konusu 4
D. Süreli Çocuk Yayınları ÜzerineYapılan Araştırmalar 4
E. Veri Toplama Araç ve Teknikleri 8
F. Verilerin Toplanması 8
G. Verilerin Analizi 11

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE EĞİTİM ALANINDA GERÇEKLEŞEN DÖNEMSEL GELİŞMELER

1.1. TEK PARTİLİ DÖNEMDE (1923-1946) EĞİTİM ALANINDAKİ GELİŞMELER 14
1.2. LAİK EĞİTİM SİSTEMİNE GEÇİŞTE ÖNEMLİ BİR DÖNEMEÇ: TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU **18**
1.3. ATATÜRK SONRASI (1938-1950) EĞİTİM ALANINDA GÖRÜLEN GELİŞMELER VE KÖY ENSTÜTÜLERİ SÜRECİ 23

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE SÜRELİ ÇOCUK YAYINLARININ TARİHİ

2.1. CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE SÜRELİ ÇOCUK YAYINLARI VE ÇOCUK EDEBİYATI **27**
2.2. TANZİMAT SONRASINDA TÜRKİYE'DE TELİF ÇOCUK EDEBİYATI **30**
2.3. CUMHURİYET SONRASI DÖNEMDE (TEK PARTİLİ DÖNEMDE)

SÜRELİ ÇOCUK YAYINLARI VE ÇOCUK EDEBİYATI 36
2.4. CUMHURİYET SONRASI ÇEVİRİ ÇOCUK KİTAPLARI 43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İNCELEME
DERGİLERİN HALK EDEBİYATI UNSURLARINA GÖRE İNCELENMESİ

3.1. *ÇOCUK SESİ MECMUASI* 47
3.1.1 *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın Biçim Özellikleri 53
3.1.2. *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın İçeriği 55
3.1.3. *Çocuk Sesi Mecmuası*'na Göre Çocuk 57
3.1.4. *Çocuk Sesi Mecmuası'*ndaki Halk Edebiyatı Ögeleri 66
3.1.4.1. Bilmece 71
3.1.4.2. Mani 76
3.1.4.3. Destan 78
3.1.4.4. Efsane 82
3.1.4.5. Masal 85
3.1.4.6. Fıkra 96
3.1.4.7. Halk Hikâyesi 100
3.1.4.8. Geleneksel Halk Tiyatrosu (Karagöz) 110
3.2. *ŞEN ÇOCUK MECMUASI* 121
3.2.1. *Şen Çocuk Mecmuası'*nın Biçim Özellikleri 124
3.2.2. *Şen Çocuk Mecmuası*'nın İçeriği 124
3.2.3. *Şen Çocuk Mecmuası'*na Göre Çocuk 125
3.2.4. *Şen Çocuk Mecmuası'*ndaki Halk Edebiyatı Ögeleri 128
3.2.4.1. Atasözü 129
3.2.4.2. Efsane 132
4.2.4.3. Masal 133
3.2.4.4. Fıkra 144
3.3. *AFACAN GAZETESİ* 147
3.3.1. *Afacan Gazetesi'*nin Biçim Özellikleri 147
3.3.2. *Afacan Gazetesi'*nin İçeriği 149
3.3.3. *Afacan Gazetesi'*ne Göre Çocuk 153

3.3.4. *Afacan Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri 159
3.3.4.1. Atasözü 161
3.3.4.2. Bilmece 163
3.3.4.3. Mani 168
3.3.4.4. Fıkra 172
3.3.4.5. Masal 177
3.3.4.6. Geleneksel Türk Halk Tiyatrosu (Karagöz) 187
3.4. *ÇALIŞKAN ÇOCUK GAZETESİ* 194
3.4.1. *Çalışkan Çocuk Gazetesi'*nin Biçim Özellikleri 197
3.4.2. *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'nin İçeriği 197
3.4.3. *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'ne Göre Çocuk 198
3.4.4. *Çalışkan Çocuk Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri 201
3.4.4.1. Bilmece 202
3.4.4.2. Destan 204
3.4.4.3. Masal 206
3.5. *MEKTEPLİ GAZETESİ* 217
3.5.1. *Mektepli Gazetesi'*nin Biçim Özellikleri 220
3.5.2. *Mektepli Gazetesi'*nin İçeriği 221
3.5.3. *Mektepli Gazetesi*'ne Göre Çocuk 222
3.5.4. *Mektepli Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri 226
3.5.4.1. Bilmece 227
3.5.4.2. Fıkra 230
3.5.4.3. Hikâye 235
3.5.4.4. Masal 239
3.6. *OLGUN ÇOCUK DERGİSİ* 246
3.6.1. *Olgun Çocuk Dergisi'*nin Biçim Özellikleri 248
3.6.2. *Olgun Çocuk Dergisi*'nin İçeriği 248
3.6.3. *Olgun Çocuk Dergisi*'ne Göre Çocuk 251
3.6.4. *Olgun Çocuk Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri 252
3.6.4.1. Bilmece 253
3.6.4.2. Masal 254
3.7. *ATEŞ DERGİSİ* 260

3.7.1. *Ateş Dergisi'*nin Biçim Özellikleri 261
3.7.2. *Ateş Dergisi'*nin İçeriği 262
3.7.3. *Ateş Dergisi'*ne Göre Çocuk 262
3.7.4. *Ateş Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri 263
3.7.4.1. Bilmece 263
3.8. *ÇOCUK DERGİSİ* 266
3.8.1. *Çocuk Dergisi*'nin Biçim Özellikleri 267
3.8.2. *Çocuk Dergisi*'nin İçeriği 268
3.8.3. *Çocuk Dergisi*'ne Göre Çocuk 271
3.8.4. *Çocuk Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı İçeriği 281
3.8.4.1. Atasözü 282
3.8.4.2. Bilmece 284
3.8.4.3. Tekerleme ve Şaşırtmaca 288
3.8.4.4. Ağıt 291
3.8.4.5. Efsane 294
3.8.4.6. Masal 295
3.8.4.7. Hikâye 301
3.8.4.8. Fıkra 317
3.9. *GELİNCİK GAZETESİ* 321
3.9.1. *Gelincik Gazetesi'*nin Biçim Özellikleri 322
3.9.2. *Gelincik Gazetesi*'nin İçeriği 324
3.9.3. *Gelincik Gazetesi*'ne Göre Çocuk 326
3.9.4. *Gelincik Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri 329
3.9.4.1. Atasözü 330
3.9.4.2. Bilmece 335
3.9.4.3. Fıkra 336
3.9.4.4. Masal 338
3.10. *ÖĞRETMEN İLERI DERGISI* 349
3.10.1. *Öğretmen İleri Dergisi*'nin Biçim Özellikleri 350
3.10.2. *Öğretmen İleri Dergisi*'nin İçeriği 351
3.10.3. *Öğretmen İleri Dergisi*'ne Göre Çocuk 352
3.10.4. *Öğretmen İleri Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri 353

3.10.4.1. Bilmece 353
3.10.4.2. Masal 354
3.11. *YAVRUTÜRK ÇOCUK GAZETESİ* 359
3.11.1. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*'nin Biçim Özellikleri 361
3.11.2. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*'nin İçeriği 362
3.11.3. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*'ne Göre Çocuk 364
3.11.4. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi'*ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı İçeriği 367
3.11.4.1. Atasözü 368
3.11.4.2. Bilmece 370
3.11.4.3. Masal 373
3.11.4.4. Fıkra 378
3.12. *ÇOCUK DUYGUSU GAZETESI* 381
3.12.1. *Çocuk Duygusu Gazetesi*'nin Biçim Özellikleri 384
3.12.2. *Çocuk Duygusu Gazetesi*'nin İçeriği 386
3.12.3. *Çocuk Duygusu Gazetesi*'ne Göre Çocuk 388
3.12.4. *Çocuk Duygusu Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri 390
3.12.4.1. Atasözü 391
3.12.4.2. Masal 392
3.12.4.3. Fıkra 397
3.12.4.4. Geleneksel Türk Halk Tiyatrosu (Karagöz) 401
3.13. *CUMHURİYET ÇOCUĞU MECMUASI* 407
3.13.1. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'*nın Biçim Özellikleri 410
3.13.2. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nın İçeriği 411
3.13.3. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'na göre Çocuk 414
3.13.4. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'*ndaki Halk Edebiyatı Ögeleri 416
3.13.4.1. Bilmece 417
3.13.4.2. Ağıt 420
3.13.4.3. Masal 422
3.13.4.4. Destan 433
3.14. *ASRIN ÇOCUĞU GAZETESİ* 440
3.14.1. *Asrın Çocuğu Gazetesi*'nin Biçim Özellikleri 441
3.14.2. *Asrın Çocuğu Gazetesi*'nin İçeriği 442

3.14.3. *Asrın Çocuğu Gazetesi*'ne Göre Çocuk....444
3.14.4. *Asrın Çocuğu Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri....445
3.14.4.1. Bilmece- Bulmaca....445
3.14.4.2. Masal....450
3.14.4.3. Fıkra....455
3.15. *1001 ROMAN DERGISI*....460
3.15.1. *1001 Roman Dergisi*'nin Biçim Özellikleri....461
3.15.2. *1001 Roman Dergisi'*nin İçeriği....462
3.15.3. *1001 Roman Dergisi'*ne Göre Çocuk....464
3.15.4. *1001 Roman Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri....464
3.15.4.1. Masal....464
3.16. *ÇOCUK DÜNYASI GAZETESI*....466
3.16.1. *Çocuk Dünyası Gazetesi*'nin Biçim Özellikleri....467
3.16.2. *Çocuk Dünyası Gazetesi*'nin İçeriği....467
3.16.3. *Çocuk Dünyası Gazetesi*'ne Göre Çocuk....472
3.16.4. *Çocuk Dünyası Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri....473
3.16.4.1. Bilmece....474
3.16.4.2 Masal....476
3.16.4.3. Fıkra....478
3.17. *BILMECE DERGISI*....483
3.17.1. *Bilmece Dergisi*'nin Biçim Özellikleri....486
3.17.2. *Bilmece Dergisi*'nin İçeriği....486
3.17.3. *Bilmece Dergisi*'ne Göre Çocuk....488
3.17.4. *Bilmece Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri....491
3.17.4.1. Bilmece....493
3.17.4.2. Masal....500
3.17.4.3. Fıkra....506
3.17.4.4. Efsane....509
3.17.4.5. Destan....513
3.18. *ÇOCUK HAFTASI GAZETESI*....518
3.18.1. *Çocuk Haftası Gazetesi*'nin Biçim Özellikleri....522
3.18.2. *Çocuk Haftası Gazetesi*'nin İçeriği....524

3.18.3. *Çocuk Haftası Gazetesi*'ne Göre Çocuk 527
3.18.4. *Çocuk Haftası Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri 534
4.18.4.1. Atasözü 535
3.18.4.2. Bilmece 536
3.18.4.3. Masal 537
3.18.4.4. Hikâye 545
3.18.4.5. Destan 560
3.18.4.6. Fıkra 566
3.19. *TÜRK ÇOCUĞU DERGISI* 570
3.19.1. *Türk Çocuğu Dergisi*'nin Biçim Özellikleri 574
3.19.2. *Türk Çocuğu Dergisi*'nin İçeriği 575
3.19.3. *Türk Çocuğu Dergisi'*ne Göre Çocuk 577
3.19.4. *Türk Çocuğu Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri 578
3.19.4.1. Bilmece 579
3.19.4.2. Masal 581
3.19.4.3. Hikâye 591
3.19.4.4. Mit 595
3.19.4.5. Fıkra 599
3.20. *ÇOCUK GÖZÜ GAZETESI* 602
3.20.1. *Çocuk Gözü Gazetesi*'nin Biçim Özellikleri 605
3.20.2. *Çocuk Gözü Gazetesi'*nin İçeriği 606
3.20.3. *Çocuk Gözü Gazetesi'*ne Göre Çocuk 609
3.20.4. *Çocuk Gözü Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı İçeriği 612
4.20.4.1. Bilmece 612
3.20.4.2. Masal 614
3.20.4.3. Mit 625
3.20.4.4. Fıkra 628
3.21. *DOĞAN KARDEŞ DERGISI* 629
3.21.1. *Doğan Kardeş Dergisi*'nin Biçim Özellikleri 634
3.21.2. *Doğan Kardeş Dergisi*'nin İçeriği 635
3.21.3. *Doğan Kardeş Dergisi'*ne Göre Çocuk 639
3.21.4. *Doğan Kardeş Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri 644

3.21.4.1. Bilmece 645
3.21.4.2. Tekerleme 648
3.21.4.3. Mit 652
3.21.4.4. Efsane 656
3.21.4.5. Masal 664
3.21.4.6. Hikâye 667
3.21.4.7. Fıkra 672
3.21.4.8. Geleneksek Türk Halk Tiyatrosu 676
3.22. *ŞEN ÇOCUK DERGİSİ* 682
3.22.1. *Şen Çocuk Dergisi*'nin Biçim Özellikleri 684
3.22.2. *Şen Çocuk Dergisi'*nin İçeriği 685
3.22.3. *Şen Çocuk Dergisi'*ne Göre Çocuk 687
3.22.4. *Şen Çocuk Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri 688
3.22.4.1. Bilmece 689
3.22.4.2. Masal 690
3.22.4.3. Fıkra 697

SONUÇ 702
KAYNAKLAR 709
EKLER 748
DİZİN 770
ÖZGEÇMİŞ 778

ÖZET

DOKTORA TEZİ

TEK PARTİLİ DÖNEMDE YAYIMLANAN ÇOCUK VE GENÇLİK DERGİLERİNİN HALK EDEBİYATI UNSURLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Recai BAZANCİR

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ

2020, 778 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Gülhan ATNUR
Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR
Doç. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ
Doç. Dr. Özkan DAŞDEMİR
Doç. Adem BALKAYA

Türkiye'de 1 Kasım 1928 harf inkılabından, çok partili hayata geçiş tarihi olan 21 Temmuz 1946'ya kadarki dönemi kapsayan Latin harfli çocuk dergi ve gazetelerinin halk edebiyatı unsurları bakımından değerlendirildiği bu araştırma beş ana bölümden oluşmaktadır. Toplamda, 22 dergi/gazete, 111 cilt, 2758 sayı ve ortalama 40.000 sayfa metin incelenip tahlil edilmiştir.

Giriş Bölümü'nde araştırmanın amacı, çocuk ve gençlik dergilerinden yola çıkılarak, bu dergilerin Türk kültürüne hizmeti, Atatürk ilke ve inkılâplarının ve Türk halk kültürü geleneğinin tek partili dönemin şartları göz önüne alınarak, çocuk ve gençlik dergileri özelinde incelenmesine değinilmiştir. Bölümün devamında araştırmanın önemi ve araştırmanın konusuna değinildikten sonra ilgili araştırmalar olan Türkiye'de süreli çocuk yayınları üzerinde gerçekleştirilen çalışmalara dair açıklamalar sunulmuştur. Araştırmanın yöntemi ve amacı çerçevesinde hangi dergilerin incelendiği, verilerin Ankara Millî Kütüphane, İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve dijital ortamdan nasıl temin edildiği ve bu verilerin aktarım teknikleri açıklanmıştır. Daha sonra elde edilen yayınlara hangi dizin/tasnif ve dosya numaralarıyla ulaşıldığına kronolojik olarak değinilmiş, çalışmada kullanılacak metot ve tasnife ilişkin açıklamalar da sunulmuştur.

Birinci Bölüm'de Türkiye'de eğitim alanında gerçekleşen dönemsel gelişmeler olan tek partili dönemde (1923-1946) eğitim ve toplumsal hayatta, sosyal, kültürel ve siyasi anlamda önemli değişimlerin yaşandığı gelişmelere, Cumhuriyet dönemi eğitim misyonunun temelinde yer alan bilimin, aklın ve mutlak doğruların benimsendiği pozitivist eğitim anlayışına "Atatürk Döneminde (1923-1938) Eğitim Alanındaki Gelişmeler" başlığında değinilmiştir. Türk eğitim sistemine gelecek zamanlarda damga vuracak olan Köy Enstitülerine ve bu enstitülerin Türk toplumuna ne gibi etkileri olduğu "Atatürk Sonrası (1938-1950) Eğitim Alanında Görülen Gelişmeler" başlığıyla ele alınmıştır.

İkinci Bölüm'de Türkiye'de Tanzimat'tan tek partili döneme ve Cumhuriyet sonrası çeviri çocuk kitaplarının tarihsel serüvenine ve gelişmelerine ayrıntılı biçimde değinilmiştir. "Tek Partili Dönemde (1923-1946) Yayımlanan Süreli Çocuk Yayınları", "Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Üzerine Yayımlanan Kitaplar" ve çalışma kapsamında oluşturulan ve güncellenen "Tek Partili Dönemde Harf İnkılabından Sonra (1928-1946) Yayımlanan Süreli Çocuk Yayınları" başlıkları tablolarla sunulmuştur.

Üçüncü Bölüm'de ise 22 adet çocuk ve gençlik dergisi halk edebiyatı unsurlarına göre, belirlenen dört ana başlık altında ayrı ayrı sistematik şekilde değerlendirilmiştir. Halk edebiyatı unsuru tespit edilen edebi türler tablolarda detaylı şekilde belirtilmiş ve bu metinler ayrıca tasnif edilmiştir.

Sonuç bölümünde çalışmaya dair çıkarımlar ve ulaşılan genel sonuçlar açıklanmıştır. Çalışmanın sonunda Tanzimat'tan çok partili hayata geçiş tarihi olan 22 Temmuz 1946'ya kadar yayımlanan çocuk ve gençlik dergilerinin künyelerini yıllara göre belirten tablolar, özel isimler ve kavramları içeren dizin, kaynakça ve özgeçmiş yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, dergi, tek partili dönem, Türk halk edebiyatı, çizgi roman, mecmua, gazete

ABSTRACT

Ph. D. DISSERTION

INVESTIGATION OF THE JOURNALS OF CHILDREN AND YOUTH PUBLISHED IN THE ONE PARTY PERIOD IN TERMS OF FOLK LITERATURE ELEMENTS

Recai BAZANCİR

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ

2020, Page: 778

Jury: Prof. Dr. Gülhan ATNUR
Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR
Assoc. Prof. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ
Assoc. Prof. Dr. Özkan DAŞDEMİR
Assoc. Prof. Dr. Adem BALKAYA

This study, which assesses the children's magazines and newspapers written with Latin letters covering the period from the revolution of letter in November 1, 1928 to July 21, 1946, the date of transition to multiparty period in Turkey in terms of folk literature elements, consists of five main sections. In total, 22 journals / newspapers, 111 volumes, 2758 numbers and nearly 40.000 pages of text were looked into and analysed.

In the introduction, the aim of the study is to examine the journals of children and youth and the service of these journals to the Turkish culture considering the conditions of the one-party period and the Atatürk's revolutions, and the tradition of Turkish folk culture. In the continuation of the chapter, after the explanation of the importance of research and the subject of the research, the explanations of the studies performed on the term child broadcasts in Turkey has been presented. After the explanation of which journals are examined within the framework of the method and purpose of the research, how the data are obtained from Ankara National Library, Istanbul Beyazıt State Library and digital environment, and the transfer techniques of these data, the method and classification to be used in the study are presented after chronologically referring to the index / classification and file numbers of the publications.

In the first chapter, the cyclical developments in the field of education in Turkey, that is, educational, social, cultural and political developments in the one-party period (1923-1946), and the positivist education understanding of science, reason, and absolute truths which is the core of the educational mission of the Republic Period were touched on under the title “Educational Developments During Atatürk Period (1923-1938)”. Village institutes that would mark the future of Turkish education system and effects of these institutions on Turkish society are discussed with the title: “Educational Developments during Post-Atatürk Period (1938-1950)”.

In the second chapter, historical journey and development of the translated children's books from the tanzimat Reform Era to the one-party period and during post republic period in Turkey was discussed in detail. “Periodicals in the Single-Party Period (1923-1946)”, “Published Books on Children’s Literature in Turkey” and the title we created and updated within the scope of our study: “Published Children's Periodicals after Letter Revolution in the Single-Party Period (1928-1946)” titles are presented with tables.

In the third chapter, 22 children and youth magazines were evaluated systematically under four main headings that we determined according to the elements of folk literature. The literary genres that are identified including elements of folk literature are detailed in the tables and these texts are classified separately.

In the conclusion part, the implications about the study and general conclusions were explained. At the end of the study, the tables that show identities of children and youth journals published until 22 July 1946, the date of passing from Tanzimat Period to multi-party Era, the index containing the proper names and concepts, bibliography and curriculum vitae are included.

Keyword: Child, magazine, single-party period, Turkish folk literature, comic books, mecmua, newspaper

KISALTMALAR DİZİNİ

age.	Adı geçen eser.
Bk.	Bakınız.
bs.	Baskı.
c.	Cilt.
Cad.	Cadde.
Cm.	Santimetre.
Çev.	Çeviren.
D. No.	Dosya Numarası.
Haz.	Hazırlayan, hazırlayanlar.
karş.	Karşılaştırınız.
MÖ	Milattan önce.
MS	Milattan sonra.
No:	Numara.
Ph. D	Doktora derecesi.
S.	Sayı.
s.	Sayfa.
SB	Sosyal Bilimler
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu.
vd.	Ve devamı ve diğerleri.
(*)	Not ve açıklamalar.
(…)	Özet, kısaltma.

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Yayımlanmış Süreli Çocuk Yayınları 35
Tablo 2.2. Tek Partili Dönemde (1923-1946) Süreli Çocuk Yayınları 38
Tablo 2.3. Tek Partili Dönemde Harf İnkılabından Sonra (1928-1946) Süreli Çocuk Yayınları.....40
Tablo 2.4. Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Üzerine Yayımlanan Kitaplar.....46
Tablo 3.1. *Çocuk Sesi Mecmuası*'ndaki Halk Edebiyatı Unsurları 59
Tablo 3.2. *Şen Çocuk Mecmuası'*ndaki Halk Edebiyatı Unsurları.....126
Tablo 3.3. *Afacan Gazetesi*'ndeki Halk Edebiyatı Unsurları 154
Tablo 3.4. *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'ndeki Halk Edebiyatı Unsurları.....199
Tablo 3.5. *Mektepli Gazetesi*'ndeki Halk Edebiyatı Unsurları.....223
Tablo 3.6. *Olgun Çocuk Dergisi*'ndeki Halk Edebiyatı Unsurları.....251
Tablo 3.7. *Ateş Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Unsurları 263
Tablo 3.8. *Çocuk Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları 273
Tablo 3.9. *Gelincik Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları 327
Tablo 3.10. *Öğretmen İleri Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları.....352
Tablo 3.11. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları ...365
Tablo 3.12. *Çocuk Duygusu Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları 388
Tablo 3.13. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'ndaki Halk Edebiyatı Unsurları 415
Tablo 3.14. *Asrın Çocuğu Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları.....444
Tablo 3.15. *1001 Roman Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları.....464
Tablo 3.16. *Çocuk Dünyası Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları 473
Tablo 3.17. *Bilmece Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları 489
Tablo 3.18. *Çocuk Haftası Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları 528
Tablo 3.19. *Türk Çocuğu Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları 577
Tablo 3.20. *Çocuk Gözü Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları 610
Tablo 3.21. *Doğan Kardeş Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları.....642
Tablo 3.22. *Şen Çocuk Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları 687

ÖN SÖZ

Bir toplumun uluslaşma sürecinde birçok etken olmakla birlikte, eğitim ve öğretim bu etkenlerin başını çekmektedir. Çocuk dergileri ve gazeteleri çocukların ve gençlerin bilgiye ulaşma ihtiyaçlarını karşılarken; onların millî, ahlaki, sosyal ve evrensel değere sahip bireyler olarak yetiştirilmesine önemli katkılar sunmuşlardır. Bu bağlamda, önem arz eden çocuk edebiyatı türlerinden biri de çocuk dergi ve gazeteleridir. Bu dergi ve gazeteler Türk milletinin sosyal normlarını ve Türk halk edebiyatı türlerini öğrenmek isteyececek vatandaşlar ve araştırmacılar için başucu kaynağı hüviyetindedir.

Türk halk kültürü geleneğini, Türkiye'de ve dünyada yaşanan sosyal/kültürel gelişmeleri çocuklara aktarmada vasıta olan süreli yayınlar, sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde yapılacak çalışmalar için önem taşımaktadır. Çocuk dergi/mecmua ve gazeteleri, Türk halk edebiyatı alanında yapılan araştırmalar için de edebiyatın toplumsal yönünü barındırması bakımından değerli edebi malzemelerdir.

Bu çalışmada, Ankara Millî Kütüphane ve İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi arşivlerinde yer alan toplamda, 22 dergi/gazete, 111 cilt, 2758 sayı ve ortalama 40.000 sayfa metin, "harf inkılabından sonra (1928-1946) tek partili dönem çocuk ve gençlik dergilerindeki halk edebiyatı unsurları" perspektifinden ele alınmış ve tahlil edilmiştir. Türkiye'de tek parti döneminde yayımlanan çocuk ve gençlik dergilerindeki halk edebiyatı unsurlarının konu başlığı olarak seçilmesi bu alanda yapılan eksik çalışmaları tamamlama ve araştırma konusu eksenindeki büyük boşluğu doldurma gayesi taşımaktadır. Süreli yayınları tahlil ederken kullanılan metodoloji, yetkin görüşlerden yararlanılarak tarafımızdan oluşturulmuş, eleştiri ve görüşlere açık tutulmuştur.

Beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde 1928'den 1946 yılına kadar araştırılan 22 dergi ve gazetenin misyonuna, hangi okur kitlesine hitap ettiğine ve Türk kültürüne sunduğu katkılara değinilmiştir. Aynı bölümün devamında çocukların ve gençlerin düşünce dünyalarının gelişiminde dergilerin millî, ahlaki, sosyal ve evrensel değerlere sahip bireyler yetiştirilmesindeki önemine vurgu yapılmıştır. Atatürk ilke, inkılâplarının ve Türk halk kültürü ögelerinin tek partili dönemin şartları göz önüne alınarak, çocuk ve gençlik dergileri özelinde çocuklara ve gençlere aktarımının önemine

değinilmiştir. Türkiye'de süreli çocuk yayınları ve çocuk edebiyatı üzerine gerçekleştirilen ve araştırmanın konusu ile ilgili çalışmaların içerikleri ile ilgili bilgilendirmeler yapılmış, hangi yayınların Türk halk edebiyatı türlerini barındırdığı tespit edilmiştir.

İkinci bölümde, Türkiye'de Tanzimat Dönemi çocuk dergiciliğinden ve bu dönemde yayımlanan dergilerin içerik ve yapısal özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Yeni harflerle yayımlanan çocuk dergilerinin köklü toplumsal değişim yaşayan ve ulus devlet olma sürecindeki Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim alanında ne gibi yapısal reformlara kavuştuğu hakkındaki bilgiler incelenen farklı dergilerle çocuklara aktarılmıştır. Yayın içeriklerinde, toplumun değer yargılarına uygun olarak, yarının büyüklerinin yetiştirilmesinde Atatürk ilke ve inkılaplarının Türk eğitim sisteminde nasıl uygulandığına değinilmiştir. Tek partili dönemde eğitim ile ilgili gelişmeler, Atatürk sonrası (1938-1950) eğitim alanında gelişmeler ve Türk eğitim sistemine gelecek zamanlarda damga vuracak olan, donanımlı ve üretken vatandaşlar yetiştiren, onları teorik bilgilerle donatan Köy Enstitülerinin önemine dikkat çekilmiştir.

Üçüncü bölümde, dünyada ve Türkiye'de süreli yayınların tarihine değinilmiş, Cumhuriyet'ten önce yayımlanan süreli çocuk yayınlarının çocuklara ve gençlere ne gibi değerler kattığı açıklanmıştır. Tanzimat'tan başlanarak, tek partili dönem harf inkılabından sonraki döneme, oradan da Cumhuriyet sonrası çeviri çocuk kitaplarının tarihçesine değinilmiştir. Bu yayınların tür ve içerikleri hakkında açıklamalar yapılmış, açıklanan yayınlar detaylı biçimde tablolarla yıllara göre tek tek belirtilmiştir.

Dördüncü bölümde, veriler toplanırken hangi tekniklere başvurulduğu açıklanmış, ulaşılan 22 dergi ve gazetenin Ankara Millî Kütüphane ve İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki sayılarının hangi dizin/tasnif ve dosya numaralarıyla edinildiğine kronolojik olarak değinildikten sonra, çalışmada kullanılacak metodoloji ve tasnife ilişkin açıklamalar sunulmuştur. Yapılan incelemeler olan Türk halk edebiyatı türlerinin tasnifi, Sedat Veyis Örnek'in *"Halkbilimi Çalışma Taslağı"* ve Dursun Yıldırım'ın *"Öğrenci Çalışma Planı Taslağı"* adlı metodolojisine göre ele alınıp oluşturulmuştur.

Beşinci bölümde ise, 22 dergi ve gazete halk edebiyatı unsurları ana başlığı altında incelenmiştir. İncelenen çalışmalar bağımsız olarak; "dergi ya da gazetenin

biçim özelliği, içeriği ve araştırılan dergiye göre çocuk kavramı" başlıkları altında sıralanarak tasnif edilmiş ve tahlil edilen dergi ve gazeteler bu başlıklara göre tahlil edilmiştir. Ayrıca halk edebiyatı unsurlarının tespit edildiği edebi türler "sıra, cilt, yıl, sayfa, sayı, metin adı, türü ve yazarı" başlıkları altında sıralanmış ve her süreli yayının kendi tablosunda gösterilmiştir. Bu bölümün devamında araştırmanın en önemli kısmı: Ele alınan süreli yayınların "halk edebiyatı ögeleri" başlığı altında değerlendirilmesi ve kullanılan metodoloji doğrultusunda edebi türlerin tahlil edilmesidir

Araştırma boyunca fotokopi çekimine izin verilmeyen ve kütüphane dışına çıkarılamayan süreli yayınların temini sırasında bazı olumsuzluklarla karşılaşılmıştır. Çekilen seri foroğrafların çekim kalitesinde ve veri aktarımı sırasında bazı sorunlar yaşansa da bu sorunlar Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve özellikle Millî Kütüphane çalışanlarının anlayışı ve desteği sayesinde aşılmıştır. Bu vesileyle tarafıma büyük yardımları olan kütüphane görevlilerine teşekkür ederim.

Doktora çalışmam süresince güler yüzü ve içtenliğiyle bana moral veren ve benden desteğini esirgemeyen, bilgi ve donanımından sıkça faydalandığım saygıdeğer hocam Prof. Dr. Gülhan ATNUR'a; öğrenimim süresince eksiklerimi tespit edip kendimi geliştirmemde bana ciddi katkılar sunan değerli hocam Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN'e; beni Atatürk Üniversitesi'ne yönlendiren, eğitim hayatımda nitelikli bilgiye, kaliteye ve köklü Türk halk edebiyatı geleneği ekolünün temsilcileriyle tanışmama vesile olan Munzur Üniversitesi'nden değerli hocam Doç. Dr. İbrahim TOSUN'a yürekten teşekkür ederim.

Doktora tezimin konusunu belirleyen, öğrenimim süresince yaptığım hataları sabırla karşılayarak, güler yüzü ve samimi yaklaşımlarıyla bana yol göstererek destek olan, çalışmalarından ve folklora dair yenilikçi fikirlerinden yararlandığım tez danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ'e; büyük sıkıntılar yaşadığım bu zorlu süreçte desteğini ve dualarını hep yanımda hissettiğim annem Firdes BAZANCİR'e teşekkürü borç bilirim.

Erzurum - 2020 **Recai BAZANCİR**

GİRİŞ

I. AMAÇ, KAPSAM, YÖNTEM

A. Araştırmanın Amacı

Çocuk mecmua ve gazetelerinin halk edebiyatı unsurları açısından incelendiği bu çalışmada; Latin harflerine geçişten sonra tek partili dönem (1928-1946) kapsamındaki mecmua ve gazetelerin orjinal metinleri taranıp, dijital ortama aktarılmıştır. Araştırmanın amacı çerçevesinde kronolojik olarak tek tek tespit edilen mecmua ve gazeteler metin tahlili yöntemiyle incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Çalışmada, 1928-1946 yılları arasında yayımlanan: *"Çocuk Sesi (1928-1948)", "Şen Çocuk (1932-1933)", "Afacan (1932- 1943)", "Çalışkan Çocuk (1934-1935)", "Mektepli (1932-1935)", "Olgun Çocuk (1935)", "Ateş (1936-1938)", "Çocuk (1936-1948)", "Gelincik (1936-1937)", "Öğretmen İleri (1936-1937)", "Yavrutürk (1936-1942)", "Çocuk Duygusu (1937-1938)", "Cumhuriyet Çocuğu (1938-1939)", "Asrın Çocuğu (1939-1940)", "Binbir Roman (1939-1952)", "Çocuk Dünyası (1940-1942)" "Bilmece (1943-1946)", "Çocuk Haftası (1942-1964)", "Türk Çocuğu (1944-1946)", "Çocuk Gözü (1945-1946)", "Doğan Kardeş (1945-1978)", "Şen Çocuk (1945-1947)"* adlı süreli çocuk ve gençlik yayınlarının Ankara Millî Kütüphane, İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve elektronik ortamda bulunan sayıları kronolojik olarak incelenmiştir.

Araştırmada tek partili dönemde (1928 – 1946) yayımlanan süreli çocuk yayınları, Türk halk geleneği unsurlarının aktarım vasıtası olarak ele alınmıştır. Çalışma, çocuk mecmua ve gazeteleri vasıtasıyla dönemin çocuk algısını ve halk edebiyatı geleneğinin getirdiği edebi malzemeleri tarama yöntemiyle saptamaya yöneliktir. Yapılan çalışma kapsamında uygulanan yönteme dair Karasar:

Tarama modelinde "araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde 'gözleyip' belirleyebilmektir." Erken Cumhuriyet döneminin süreli yayınları üzerinde yapılan bu araştırma nitel veri toplama

tekniklerinden yararlanılarak gerçekleştirilen tarama modelinde yapılmış betimsel bir araştırmadır," [1] şeklinde görüş belirtmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen materyallere hiçbir şekilde müdahalede bulunulmamış, edinilen bütün süreli yayınlar sayfa sayfa orijinal metinlerden alınarak incelenmiştir. Elde edilen bu metinler belirlenen amaç ve konu kapsamında değerlendirilmiş, yorumlanmış ve saptamalarda bulunulmuştur.

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarında yayımlanmış süreli çocuk yayınlarını konu edinen bu araştırmanın genel amacı "Tek partili dönemde yeni harfli çocuk dergilerinin halk edebiyatı unsurları bakımından değerlendirmesini yapmaktır."

Bu araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1- Tek Partili Cumhuriyet Dönemi süreli çocuk yayınlarından olan ve 1928 – 1946 yılları arasında çıkan: *"Çocuk Sesi (1928-1948)", "Şen Çocuk (1932-1933)", "Afacan (1932- 1943)", "Çalışkan Çocuk (1934-1935)", "Mektepli Gazetesi (1932-1935)", "Olgun Çocuk (1935)", "Ateş (1936-1938)", "Çocuk Mecmuası (1936-1948)", "Gelincik (1936-1937)", "Öğretmen İleri (1936-1937)", "Yavrutürk (1936-1942)", "Çocuk Duygusu (1937-1938)", "Cumhuriyet Çocuğu (1938-1939)", "Asrın Çocuğu (1939-1940)", "Binbir Roman (1939-1952)", "Çocuk Dünyası (1940-1942)" "Bilmece Dergisi (1943-1946)", "Çocuk Haftası (1942-1964)", "Türk Çocuğu (1944-1946)", "Çocuk Gözü (1945-1946)", "Doğan Kardeş (1945-1978)"* ve *"Şen Çocuk (1945-1947)"* adlı çocuk/gençlik dergi ve gazetelerinin biçim, içerik özellikleri nasıldır?

2- Tek partili dönem süreli çocuk yayınları çocuğa nasıl yaklaşmıştır ve çocuğu nasıl bir birey olarak ele almıştır?

3- Tek partili dönem süreli çocuk yayınlarında halk edebiyatı unsurları hangileridir ve hangi işlevlerde kullanılmıştır?

B. Araştırmanın Önemi

Tek partili dönem çocuk ve gençlik dergilerinden yola çıkılarak, bu dergilerin Türk kültürüne hizmeti, Atatürk ilke ve inkılâplarının ve Türk halkının millî değerlerinin tek partili dönemin şartları göz önüne alınarak, çocuk ve gençlik dergileri

[1] Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, (23.Basım), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2008, s.77.

özelinde incelenmesi hedeflenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan çocukların ve gençlerin düşünce dünyalarının gelişiminde incelenen dergilerin ne denli öneme sahip olduklarının belirtilmesi amaçlanmaktadır. Çocuk dergiciliği konusunda daha önce yapılan akademik çalışmalar, bir veya birkaç dergi üzerine yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmaları olup farklı bakış açıları ve başlıklar sunmaktadır. Çalışmamız tek partili dönem (1928-1946) yıllarında yayımlanan çocuk dergileri ve gazetelerini kapsayacaktır. Yapılan çalışma, doktora düzeyinde hem ilk çalışmalardan biri hem de en kapsamlısı olacaktır.

Türkiye'de yayımlanan süreli çocuk yayınları, çocukların kültürel ihtiyaçlarını karşılarken onların millî, ahlaki, sosyal ve evrensel değerlere sahip olmalarını da amaçlamıştır. Süreli yayınlar dönemin en önemli sosyalleşme vasıtalarından olması sebebiyle, çocukların eğlenmelerine, sosyalleşmelerine ve bilgiye ulaşmalarına önemli katkılar sunmuştur. Yerli ya da yabancı süreli çocuk yayınları geçmiş yıllardaki sosyo-kültürel değerlerini öğrenmek isteyen sade vatandaşlar için de önem taşımaktadır.

İsmet Kür çocuk dergilerinin çocukların edebi zevklerini geliştirmesinin yanında onları toplum koşulları ve devlet politikası hakkında bilgilendirdiğini ifade etmiştir. Kür; çocuk dergilerinin çocuğun güncel ile olan bağını kurması yanında eğlendiricilik ve eğiticilik vasıflarını da bünyesinde barındıran bir nitelik taşıdığını, bu dergilerin bilgi vermenin yanında yayınladıkları çeşitli türlerdeki metinlerle çocukta edebi zevk oluşmasına da yardımcı olduklarını belirtmiştir. İsmet Kür, süreli çocuk yayınlarının hem çocuğun bireysel gelişimi hem de toplumsallaşma açısından önemli olduğunu, çocuk aileden, eğitim sisteminden, düzeninden, devlet politikasından, kısacası içinde yaşadığı toplum koşullarından soyutlanamayacağına göre; çocuk dergilerinde, çocuğun yanı sıra, zamanının tüm yaşamının -belki bir ölçüde- ama gene öbür yayın organlarında olduğundan daha samimi ve gerçekçi biçimde sergilediğini belirtmiştir. [2]

Ali Gurbetoğlu çocuk dergilerinin toplumun çocuğa bakış açısına, çocuğu ele alış biçimine ve genel olarak mecmua ve gazetelerin çocukların, yaşadıkları döneme, korkusuz, pazarlıksız, yansız olarak tanıklık ettiklerini, yayıncıları ve hazırlayıcıları büyükler olmakla birlikte hemen her sayıda çeşitli mektuplarla, öykü ve şiirlerle dergilere girmeyi başaran çocuklar kendi dönemlerine ilişkin tanıklıklarını bu yolla

[2] İsmet Kür, *Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1991, s.1.

belgelediklerini ifade etmiştir. Çocukların düşünceleri büyük ölçüde yönlendirilmiş olsa da özgün düşünceleri önemli ölçüde dergi sayfalarına yansımaktadır. Ayrıca çocuk dergi ve gazeteleri yayımlandıkları dönemin genel özelliklerini ve dönemin çocuk algısını yansıtması bakımından da ayrı bir önem teşkil etmektedirler. "Türkiye'de yayımlanmış ve yayımlanmakta olan çocuk dergilerini ardı ardına okuyanlar, toplumun 'çocuğa bakış açısının, 'çocuğu ele alış biçiminin geçirdiği evreleri incelemek ve vardığı yeri görmek fırsatını bulmaktadırlar. [3]

Türk kültürünü, halk edebiyatı ürünlerini ve geleneği yansıtmakta aracı olan süreli yayınlar şüphesiz sosyal bilimlerin farklı pek çok alanında yapılacak araştırmalar için önemli birer kaynaktır. Süreli yayınlar, özellikle halk edebiyatı alanında yapılan çalışmalar için de edebiyatın toplumsal yönünü ortaya çıkarması bakımından değerli edebi malzemelerdir.

C. Araştırmanın Konusu

Süreli çocuk yayınları yayımlandıkları dönemde halk edebiyatı unsurları ve Türk kültür yapısına dair önemli veriler içermektedirler. Günümüzde internet ortamında edinilen haberler bilginin aktarımı açısından nasıl önemliyse, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yayımlanan süreli yayınlar da toplumun bilgiye ulaşması anlamında o denli önem arz etmekteydiler. 1928 – 1946 döneminde yayımlanan süreli çocuk yayınları çocukların sosyalleşmesine önemli katkılar sunan edebi mahsullerdir.

Yapılan araştırmada; tek partili dönemde çıkan çocuk ve gençlik dergilerinin Türk kültürüne ve Türk halk edebiyatına sundukları katkının yanında, toplumsal ve bilimsel gelişmeleri, toplumun çocuğa ve eğitime bakış açısını da görmek mümkündür. Bu nedenle yapılan inceleme ve tasniflerde Türk kültürünün gelişmesinde önemli rol oynayan çocuk ve gençlik dergilerinin tek partili dönemdeki tarihî gelişiminden ve halk edebiyatı unsurlarından bahsedilmiştir.

D. Süreli Çocuk Yayınları ÜzerineYapılan Araştırmalar

Türkiye'de süreli çocuk yayınları iki kategoriye ayrılabilir. Birincisi Tanzimat, Meşrutiyet ve 1928 Latin harflerine kadar olan Arap harfli süreli yayınlar dönemi; diğeri ise 1928 yılından sonra Latin harflerle yayımlanan süreli yayınlar dönemidir.

[3] Ali Gurbetoğlu, *II. Meşrutiyet Döneminde Yayımlanan Çocuk Dergilerinin İncelenmesi (1908-1918)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2006.

1928'den sonraki dönemde çocukların ve araştırıcıların ilgisini popüler dergiler olan: *Çocuk Sesi*, *Çocuk, Çocuk Dünyası, Mektepli, Çocuk Duygusu, Çocuk Haftası*, *Afacan* ve *Doğan Kardeş* gibi çocuklar tarafından ilgi gören gazete ve dergiler çekmiştir. Bu nedenle incelenip tahlil edilen 22 süreli yayın örneği, halk edebiyatı örneklerinin okura sunulması anlamında farklı alternatifler oluşturmuştur.

Araştırma kapsamında incelenen 22 süreli yayın, Türk halk edebiyatı mahsullerinin gelecek nesillere aktarılması işlevini sağlayarak, araştırıcıları ve okuru toplumsal yapı hakkında bilgilendirmiştir. Bu çalışmaların çocukları topluma kazandırma ve sosyalleştirme fonksiyonu, dönemsel koşullar baz alındığında, ileri düzeydedir.

Türkiye'de süreli çocuk yayınları üzerinde gerçekleştirilen ve araştırmamızın konusuyla dolaylı olarak bağlantılı olan çalışmalar yıllara göre aşağıdaki gibidir. Aşağıda sunulan çalışmaların çoğu Eğitim Fakültelerinde yapılan çalışmalar olup, ağırlıklı olarak çocuk pedagojisine katkı sunmayı amaçlamıştır.

• Elif Konar, *"Gürbüz Türk Çocuğu Dergisinin İncelenmesi (1926-1928 yılları)"*, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2003.

• Nurten Eker, *"Doğan Kardeş Dergisinde Yer Alan Metinlerin Tür, İçerik ve Anlatım Özelliklerinin Çocuk Eğitimine Katkısı Açısından İncelenmesi (1-75.sayı)"* Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin 2006.

• Seyhan Kübra Esmer, *"Cumhuriyet Döneminin İlk Yıllarında (1923-1928) Yayımlanan Çocuk Dergilerindeki Tahkiyeli Metinlerin Çocuklara Değer Aktarımı Açısından Değerlendirilmesi"*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007.

• Elvan Başaran Taş, *"Türkiye'de Çocuk Dergilerinin Çocuk Eğitimine Katkısı ve Millîyet Kardeş Dergisi"*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2008.

• Güliz Şahin, "*Mektepli Gazetesi'nin İçerik ve Biçim Özellikleri ile Gazetedeki Hikâyelerin Çocuğa Sunduğu Bilişsel ve Ahlaki İletiler"*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanamamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir 2009.

• Kübra Albayrak, *Erken Cumhuriyet Döneminde Sosyalleşme Aracı Olarak Süreli Çocuk Yayınları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2014.

Konumuza değindiği için faydalanılan önemli çocuk yayınları olan *Doğan Kardeş* ve *Mektepli Gazetesi*'nin incelendiği tezler araştırma ile ilgili olarak daha önce yapılmış çalışmalar kapsamında değerlendirilebilir. Bunlardan *Doğan Kardeş* dergisinin incelendiği *"Doğan Kardeş Dergisinde Yer Alan Metinlerin Tür, İçerik ve Anlatım Özelliklerinin Çocuk Eğitimine Katkısı Açısından İncelenmesi (1-75.sayı)"* isimli yüksek lisans tezi *Doğan Kardeş* dergisinin ortaya çıkışından yazarlarına kadar derinlemesine bir analizi içermektedir. Bu tezden daha sonra *Doğan Kardeş*'i konu edinen tezler de yapılmıştır. Yukarıda belirtilen tezde çizgi roman, masal, hikâye, bulmaca – bilmece, fıkra gibi halk edebiyatı türleri yer aldığından, çalışma tarafımızdan incelenmeye değer çalışmalar arasında bulunmaktadır.

Gürbüz Türk Çocuğu Dergisinin İncelenmesi (1926-1928 yılları)" adlı çalışma halk edebiyatı unsurları içermesi ve konumuza ışık tutması bakımından incelenmiştir. Bu çalışma *Gürbüz Türk Çocuğu* dergisinin iki yıllık yayın hayatını derinlemesine incelemektedir. 1926 ile 1928 yılları arasında Osmanlı Türkçesi ile yazılmış bu dergi *Çocuk* dergisinin önceki yıllarda yayımlanmış sayılarının devamı olması bakımından dikkate değerdir. *Çocuk* dergisi araştırma kapsamındaki süreli çocuk yayınları arasında önemli bir yere sahiptir.

Araştırma ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalardan biri de *"Cumhuriyet Döneminin İlk Yıllarında (1923-1928) Yayımlanan Çocuk Dergilerindeki Tahkiyeli Metinlerin Çocuklara Değer Aktarımı Açısından Değerlendirilmesi"* isimli yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada 1928 yılına kadar yayımlanmış 10 süreli çocuk yayınında bulunan metinlerin değer aktarımı açısından analizi yapılmıştır. Çalışmada halk edebiyatına ait unsurlar bulunmaktadır.

Tespit edilen bir diğer çalışma: "*Mektepli Gazetesi'nin İçerik ve Biçim Özellikleri ile Gazetedeki Hikâyelerin Çocuğa Sunduğu Bilişsel ve Ahlaki İletiler"* adlı

2009 yılında gerçekleştirilen yüksek lisans tezidir. Yapılan bu yüksek lisans tezinde, *Mektepli Gazetesi*'nin içeriği araştırıldığı zaman, edebi türler, ansiklopedik bilgiler, yabancı dil öğretimiyle alakalı sayfalar ve çoğunluğunu masalların oluşturduğu Türk halk edebiyatı türlerini barındıran, hikâye, fıkra, bilmece gibi edebi türler ağırlıktadır. Bunun yanında gazete yayımlandığı dönemin siyasi anlayışına paralel olarak, içeriğinde millî konular ile ilgili de pek çok yazı barındırmaktadır.

1928 yılından sonra çocuk neşriyatına, daha fazla ilgi duyulmasından dolayı yayınevi sayısında artış gözlemlenmiştir. Çocuk mecmuası ve gazetelerinde artış gözlemlense de Türk çocuk edebiyatı tarihi ve çocuk ansiklopedisi adına yapılan araştırma ve kitapların sayısı yok denecek kadar azdır. Yapılan çalışmalar ise çocuk yayınları adına belli bir dönemi ve tarihi kapsamaktadır. Bu çalışmalara değinilecek olursa, içeriğinden faydalanılan ve araştırmacılara önemli bilgiler veren: İsmet Kür'ün *Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları*, Cüneyd Okay'ın *Eski Harfli Çocuk Dergileri,* Cüneyd Okay'ın *Meşrutiyet Dönemi Çocuk Edebiyatı: Şiir,* Mustafa Ruhi Şirin'in hazırladığı *Çocuk Edebiyatı*, İbrahim Kıbrıs'ın yazdığı, *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*, Tacettin Şimşek'in yayımladığı, *Çocuk Edebiyatı* adlı çalışmalar bu alana ilgi duyan kişilere kaynak olarak fayda sağlayacaktır. Bu bilgilere ek olarak, Erciyes Üniversitesi'nde ÖzTürk Emiroğlu'nun yaptığı yüksek lisans tezi olan, *Tanzimat'tan 1928'e Kadar Yayımlanan Çocuk Gazete ve Dergileri Üzerine Bir İnceleme,* adlı çalışma ve Ankara Üniversitesi'nden Kübra Albayrak'ın yüksek lisans tezi olan *Erken Cumhuriyet Döneminde Sosyalleşme Aracı Olarak Süreli Çocuk Yayınları*'adlı nitelikli çalışmanın içeriğinde Türk halk edebiyatına ait ögeler yer almaktadır.

Süreli çocuk yayınlarını konu edinen ve araştırma ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak bu yayınların çocuk edebiyatı unsurları içerdiği görülmüştür. Gazete ya da mecmuaların içeriğindeki türlerin edebî açıdan yorumlandığı bu çalışmalar kuşkusuz çocuk edebiyatı açısından büyük gerekliliktir.

Süreli çocuk yayınları sadece edebi türleri barındırdığı için değil, çocukları hayatın gerçekliği içindeki olumlu-olumsuz eylem ve kavramlara hazırladığı için, aile ve sosyal çevreye direkt olarak olumlu etkisi olan destekleyici kaynaklardır. Yayımlandıkları dönemin toplumsal yapısına ışık tutan süreli çocuk yayınlarının, geleneksel halk edebiyatı metinlerinin ele alındığı farklı çalışmaların ve bu amaçla

yapılacak araştırmaların artması önem arz etmektedir. Yayımlanan tezlerin büyük bölümü eğitim fakültelerindeki pedagojik çalışmalara hizmet etmektedir. Türk halk edebiyatı türlerini inceleyen çalışmalar ya yok kadar az ya da içerik olarak yeterince detaylandırılmamış yayınlardır.

E. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Veriler toplanırken dijital görüntüleme araçlardan faydalanılmış, dergi ve gazeteler kronolojik sıraya göre tasnif edilmiştir. Sayfalar birer birer dijital ortama aktarıldıktan sonra konular belirlenen metodoloji sınırlılığında tahlil edilmiştir.

Niyazi Karasar, çalışmaların belli bir amaç çerçevesinde yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Tarafımızdan yapılan araştırmada genel taramanın yanı sıra içerik çözümleme amaçlı belge tarama yöntemi kullanılmıştır.

Karasar genel taramayı, hemen her araştırmada izlenen 'literatür' taraması olarak bilinen bir tarama olarak belirtmiş, içerik çözümlemesini ise belli bir metnin, kitabın, belgenin, belli özelliklerini sayısallaştırarak belirleme amacı ile yapılan bir tarama olarak tanımlamıştır. Ayrıca belgelerdeki belli bakış açıları, felsefeler, dil, anlatım vb. özellikler, derinliğine ve belli ölçütlere göre yapılacak çözümlerle anlaşılabilmektedir. [4]

Yapılan çalışma kapsamında literatür taraması yapılan dergi ve gazetelerde sadece Türk halk edebiyatı unsurları bulunmamaktadır. Edinilen süreli yayınlarda, tarih, sosyoloji, coğrafya, felsefe, matematik, fizik, sanat tarihi gibi bilim dallarından başlıklar vardır. Her disiplin kendi içerik başlıklarını süreli yayınlara dahil etmiştir. Bu konu perspektifinde içerik çözümlemeleri tarama yöntemi yapılarak elenmiş, Türk halk edebiyatı unsurları belirlenen metodolojik çözümlemelerle oluşturulmuştur.

F. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında incelenen çalışmalara Ankara Millî Kütüphane ve İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ne farklı zamanlarda gidilerek ulaşılmıştır. Araştırma uzun bir dönemi kapsadığı için, kütüphanelerdeki bütün kaynaklar belli zaman dilimlerine yayılıp, fotoğrafları çekilerek dijital ortama aktarılmıştır. Kütüphane

[4] (Karasar, 183.)

kuralları gereği tek seferde 6 cilt edinilebilmektedir. Bu durum taranacak malzemelere ulaşımı geciktirmiştir. Konu kapsamında ulaşılamayan bazı kaynaklar, elektronik ortamdan ve bazı sahaflardan alınarak eksikler tamamlanmıştır.

Dergi ve gazetelerin dizin/ tasnif ve dosya numaraları yıllara göre kronolojik olarak aşağıda belirtilmiştir:

Çocuk Sesi Mecmuası'nın aşağıda belirtildiği üzere 4 defa birinci ciltten başlanarak yayımlanan bütün sayıları Ankara Millî Kütüphane'den temin edilmiştir. Mecmuanın ilk cildine 1956 SB 392/DVD No: 1805 yerel tasnif numarasıyla; 8 Ocak 1940 ile 27 Mayıs 1940 yılları arasında tekrar birinci ciltten başlayan sayılarına Millî Kütüphane'de 56 SB 392/190 yerel yer numarasıyla ulaşılmıştır. 27 Nisan 1942 ile 23 Kasım 1942 tarihleri arasında yayımlanan mecmuaya Millî Kütüphane'de 56 SB 392 dosya numarasıyla ulaşılmış; 1947-1948 yılları arasında 1. ciltten başlayıp 1 ve 38. sayıları kapsayan mecmuanın son cildi, Millî Kütüphane'de 56 SB 392/1947-48 tasnif numarasıyla temin edilmiştir.

Şen Çocuk Mecmuası'nın basılı bütün sayılarına Millî Kütüphane'de "73 SB 228" yerel tasnif numarası ile ulaşılmıştır.

Afacan Gazetesi'nin 1. cildi Millî Kütüphane'de SC SB 16 / 1932-33 D. No: 31 nolu dizinde; 2. cildi, SG SB 16/ 1934, D. No:32; 3. cildi 56 SB 16 D. No:33 nolu dizinde; 4. cildi 56 SB 16 D. No: 34; 5. cildi 56 SB 16, D. No: 35; 6. cildi 56 SB 16, D. No: 36; 7. cildi 56 SB 16, D. No: 37; 8. cildi 56 SB 16/1940, D. No: 38; 9. cildi 56 SB 16, D. No:39 ve 10. cildi 56 SB 16 D. No: 40 nolu yerel tasnif dizinlerinde bulunmaktadır.

Çalışkan Çocuk Gazetesi'ne Millî Kütüphane'de 56 SB 365/1934-35 yerel yer numarasıyla ulaşılmıştır.

*Mektepli Gazetesi'*nin 1-27. sayıları Ankara Millî Kütüphane'de 1956 SA 433/3032; 27-52. sayıları 60 SB 38/1933; 53-78. sayıları 60 SB 38/33-34; 79-104. sayıları 60 SB 38/1934; 105-132. sayıları 60 SB 38/1934-1935; 133-418. sayıları ise 60 SB 38/1935 yerel tasnif numaralarıyla temin edilmiştir.

Olgun Çocuk Dergisi'nin tek cildi olan 1. cildine Ankara Millî Kütüphane'de 1971 SB 339 yerel tasnif numarasıyla ulaşılmıştır.

Ateş Dergisi 1. cilt içinde 56 sayı yani iki cilt yayımlanmıştır. Dergi Millî Kütüphane'de 56 SB 114 / D. N: 375 nolu dizinde yer almaktadır.

Çocuk Dergisi'nin yayımlanmış bütün sayıları Millî Kütüphane'de "1956 SB 414" yerel yer numarası ile temin edilmiştir.

*Gelincik Gazetesi'*nin 1. cildine Millî Kütüphane'de 70 SA 333/1936 yerel tasnif numarasıyla; 2. cildine 70 SA 333/1936-37 yerel yer numarasıyla ulaşılmıştır.

Öğretmen İleri Dergisi'nin 1. sayısı Millî Kütüphane'de 1970 SA 479 /S:1 1936, D.N:11171'nolu dizinde; 2. sayısı ise 1933 AD 3344/D.N:3162'nolu yerel yer numarasıyla bulunmaktadır.

*Yavrutürk Gazetesi'*nin 1. cildi Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde 128-0 1-52 1936; 2. cildi 128-0 53-78 1937; 3. cildi 128-0 105-130 1938'nolu dizinlerde bulunmaktadır. Derginin kütüphanelerde bulunamayan diğer sayılarına dijital ortamda: "http://www.cizgidiyari.com/forum" adresinden ulaşılmıştır.

Çocuk Duygusu Gazetesi'nin tek cildi olan 1. cildi "1956 SB 420" yerel tasnif numarası ile Ankara Millî Kütüphane'den dijital ortama aktarılmıştır.

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nın tek cildi olan 1. cildi "1956 SB 362" yerel yer numarası ile Ankara Millî Kütüphane'de yer almaktadır.

Asrın Çocuğu Gazetesi'nin tek cildi, Ankara Millî Kütüphane'de 1956 SB 117/ D.N: 374'nolu dizinde bulunmaktadır.

*1001 Roman Dergisi'*nin ciltleri Millî Kütüphane'de sırayla: 1956 SB 307 / 1939 C 1 1-25/ 1940 C 2,3 26-74/ 1941 – 46 C 4-14 79-350/ 1946-47 C. 1-170/ 1948-52 C 1-8 1-213 cilt-sayı numaralarıyla temin edilmiştir.

Çocuk Dünyası Gazetesi'nin 1. cildine Millî Kütüphane'de: 1956 SB 423 yerel yer numarasıyla ulaşılmıştır. Gazetenin 22. sayı/308. sayfadan sonra değişen cilt boyutlarında dosya no'su: 1956 SB 423/1940'dır. 1942 yılında 38. sayıya kadar tek cilt olarak yayımlanan gazeteye Millî Kütüphane'de: 1956 SB 423/1942 tasnif numarası ile ulaşılmıştır.

Bilmece Dergisi'nin 1 ve 2. ciltlerine Millî Kütüphane'de: 1956 SB 335 yerel yer numaralarından dijital ortama aktarılmıştır.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin 30 İlk Teşrin 1942 tarihli tek sayılık cildi; 1956 SB 413/1942'nolu dizinden temin edilmiştir. Gazetenin asıl başlangıç tarihi olan 2 Son kanun 1943 tarihli 1. cildine Millî Kütüphane'de 1956 SB 413; 2. cildine 1956 SB 413; 3. cildine 1956 SB 413; 4. cildine 1956 SB 413 cilt numaralarıyla ulaşılmıştır. Gazetenin 5, 6, 7 ve 8. ciltleri bordo renkli mukavva ciltli olup üzerinde cilt/dizin numaraları bulunmamaktadır. Gazetenin kütüphanelerde bulunamayan diğer sayılarına dijital ortamda: "http://www.cizgidiyari.com/forum/cocuk-haftasi/100006-cocuk-haftasi-hcg-1943-1950-yili-serisi-sirali-liste-tahsin-demiray.html" kodlu web adresinden ulaşılmıştır.

*Türk Çocuğu Dergisi'*nin 1. cildi İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde 0. 547, 1-25, 1944-46 Bayazıt U.K. yerel tasnif numarasıyla temin edilmiştir.

*Çocuk Gözü Gazetesi'*nin 1 ve 2. cildi Millî Kütüphane'de 56 SB 8/ D. No:7 yerel tasnif numarasıyla bulunmaktadır.

*Doğan Kardeş Dergisi'*nin 1. cildine İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde D 155, 1-24-1945-46; 2. cildine Ankara Millî Kütüphane'de; 1956 SA 433/3032 yerel tasnif numarasıyla ulaşılmıştır.

*Şen Çocuk Dergisi'*nin bütün sayıları Ankara Millî Kütüphane'de 73 SB 227 yerel tasnif numarasıyla temin edilmiştir.

G. Verilerin Analizi

Materyaller, Ankara Millî Kütüphane ve İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi "nadide eserler koleksiyonu"ndan elde edilmiştir. Özel izinle edinilen süreli yayınların fotokopi çekimine izin verilmediği için çalışmaların gözetim altında fotoğrafları çekilmiştir. Çocuk ve gençlik dergiciliği alanında yapılan eksik çalışmalar eski kitapçılar ve sahaflardan satın alınmış, bulunamayan 23 sayıya da internet forumlarından ulaşılmıştır. Bu alanda yapılan doktora ve yüksek lisans çalışmaları ayrıca incelenmiştir.

Yapılan incelemeler Sedat Veyis Örnek'in *"Halkbilimi Çalışma Taslağı"* ve Dursun Yıldırım'ın *"Öğrenci Çalışma Planı Taslağı"* adlı metodolojisine göre ele alınıp tasnif edilmiştir. Çalışma aşağıdaki başlıklara göre sınıflandırılmıştır:

SÖZLÜ EDEBİYAT

A. Konuşmalık Türler

a. Ağız özellikleri

b. Lakaplar

c. Atasözleri ve deyimler

d. Bilmeceler

e. Tekerlemeler ve şaşırtmacalar

f. Alkış ve kargışlar

B. Söylemelik Türler

a. Mani

b. Türkü

c. Destan

d. Ağıt

e. Deme ve çeşitleri

C. Anlatmalık Türler

a. Efsane, Menkabe

b. Masal ve çeşitleri

c. Hikâyeler

d. Destanlar

e. Memoratlar" [5]

D. Halk Tiyatrosu

1. Ortaoyunu

2. Karagöz

3. Kukla

4. Meddahlık

5. *Seyirlik köylü oyunları"* [6]

Araştırmada edinilen süreli yayınların kronolojik tasnif ve tahlili yapılırken tarafımızdan belirlenen başlık, tespit ve eklemeler de içeriğe dahîl edilmiş, çalışma

[5] Özkul Çobanoğlu, *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş,* Akçağ Yayınevi, Ankara 1999.
[6] Sedat Veyis Örnek, *Türk Halkbilimi*, İş Bankası Yayınları, (II. Basım) Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1977, s. 19

değerlendirmelere açık hale gelmiştir. Aynı zamanda metin tahlili yönteminden de faydalanılmış, tasnif ve tahliller sırasında yapılan değerlendirmeler araştırmanın bölümlerine, Yıldırım ve Şimşek'in metodolojisinden edinilen başlıklar baz alınarak uygulanmıştır. Betimsel araştırma ve metin tahlili yöntemi:

"i. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,

ii. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,

iii. Bulguların tamamlanması,

iv. Bulguların yorumlanması," [7] başlıklarından oluşmaktadır.

Yapılan çalışmada sadece yukarıda belirtilen veri analiz metodolojisi uygulanmamıştır. Tarafımızdan belirlenen başlıklara konunun içerik ve çeşitliliğine göre farklı sorular sorulmuş, ulaşılan bulgular değerlendirilip ayrıca yorumlanmıştır.

[7] (Yıldırım ve Şimşek, 224.)

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE EĞİTİM ALANINDA GERÇEKLEŞEN DÖNEMSEL GELİŞMELER

1.1. TEK PARTİLİ DÖNEMDE (1923-1946) EĞİTİM ALANINDAKİ GELİŞMELER

Türkiye'de sosyal, kültürel ve siyasi anlamda önemli değişimler, Cumhuriyet'in ilanı ve Atatürk devrimleri ile beraber, etkisini günden güne her alanda göstermeye başlamıştır. Ulus devlet kurma sürecinde toplumun yeniden inşasına çalışılan bu dönemde toplumsal dönüşümde en önemli etkinin eğitim yolu ile yapılabileceği dönemin bilim insanları, siyasetçileri ve aydınları tarafından kararlaştırılmıştır. Siyasetçiler, aydınlar ve bilim insanları, eğitimin "hayati" önemi baz alınarak ilgili düzenlemelerin hemen hayata geçirilmesinde etkin rol oynamışlardır. Bu nedenle, tek partili dönemde Cumhuriyet'in ilk yılları eğitim ile ilgili radikal değişikliklerin yapıldığı bir dönem olarak, Türk eğitim tarihinde yer almıştır.

Mustafa Kemal Atatürk Türkiye'nin ulus inşası sürecinde modern Türkiye'nin zaman kaybedecek lüksü olmadığını her fırsatta vurgulamıştır. *"23 Nisan 1923'te I. TBMM'nin açılmasından kısa bir süre sonra, 2 Mayıs 1920/3 sayılı kanunla kurulan ve 11 vekâletten (Bakanlık) oluşan İcra Vekilleri Heyeti'nde (Bakanlar Kurulu) Maarif Vekâleti de bulunmaktaydı."*[8] Kanun ile kuruluşu resmî bir hüviyete kavuşan Maarif Vekâleti, eğitim işini üstlenecek ve Türk toplumunun eğitim ihtiyacını karşılamak amacıyla çalışmalara başlayacaktır.

Mustafa Kemal Atatürk, bir toplumun değişim ve dönüşümünde modern eğitimin ne kadar büyük bir etkiye sahip olduğunu en iyi bilenlerdendir. Mustafa Kemal Atatürk'e göre en büyük savaş cehalete karşı yürütülen savaştır. Söylemden ziyade eylemsel yönü ağır basan Mustafa Kemal Atatürk, eğitime ne kadar önem verdiğini; Türk tarihinde benzerine nadir rastlanan bir duruş ile ortaya koymuştur.

Yunan ordusuna karşı sürdürülen Kütahya- Eskişehir muharebeleri (10 Temmuz- 24 Temmuz 1921) sırasında Türk ordusu zor bir vaziyette Sakarya Irmağı'nın

[8] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 1, c.1, s.184-190.

doğusuna doğru Yunan ordusu karşısında geri çekilmiş, Afyon, Kütahya ve Eskişehir düşman işgaline uğramıştır. TBMM'de Mustafa Kemal Atatürk'e ve kararlarına karşı ciddi bir muhalefet vardır. Meclisin Kayseri'ye taşınması teklifi bile yapılmıştır. Böyle olumsuz bir tablo karşısında bile Mustafa Kemal Atatürk cepheden Ankara'ya gelmiş ve 15 Temmuz 1921 tarihinde planlandığı gibi I. Maarif Kongresi'ne katılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk I. Maarif Kongresi'nde kongre başkanı olarak yaptığı tarihi konuşma ile eğitimin önemini şu şekilde vurgulamıştır:

"Muhterem Hanımlar; Efendiler!

Asırların mahmul olduğu derin bir ihmali idarinin bünye-i devlette vücuda getirdiği yaraları tedaviye masruf olacak himmetlerin en büyüğünü hiç şüphesiz irfan yolunda ibzal etmemiz lazımdır. (Yüzyılların yüklediği derin bir idare ihmalinin devlet varlığında açtığı yaraları gidermeyi sağlayacak çabaların en büyüğünü, eğitim yolunda harcamamız gerekmektedir. (...) Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin tarihi tedenniyatında en mühim bir amil olduğu kanaatindeyim. Onun için bir millî terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafatından ve evsafı fıtriyemizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelebilen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, seciye-i millîye ve tarihiyemizle mütenasip bir kültür kastediyorum. Çünkü dehayı millîyemizin inkişaf-ı tamı ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir. Lalettayin bir ecnebi kültürü şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin muhrip neticelerini tekrar ettirebilir. Kültür zeminle mütenasiptir. O zemin milletin seciyesidir.

"İşte biz, bu kongrenizden yalnız, çizilmiş eski yollarda alelade yürümenin tarzı hakkında müdavele-i efkâr etmeğe değil, belki serdettiğim şeraiti haiz yeni bir sanat ve marifet yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi mukaddes bir hizmet bekliyoruz..."

İstikbal için hazırlanan evlad-ı vatana, hiçbir müşkül karşısında serfuru etmeyerek kemal-i sabır ve metanetle çalışmalarını ve tahsildeki çocuklarımızın ebeveynine de yavrularının ikmal-i tahsil için her fedakârlığı ihtiyardan çekinmelerini tavsiye ederim..." [9]

[9] *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri* (5.baskı), Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları:1, Ankara, 2006, 1-3, 19-21.

I. Maarif Kongresi'nin toplanması (15-21 Temmuz 1921) ve bu kongrede Türkiye'nin eğitim politikası ile ilgili yapılan saptamalar, daha sonra 1923-1926 yılları arasında üç kez toplanacak Heyet-i İlmiye Kurulu'nun çalışmalarına ve 1939 yılından günümüze kadar düzenli olarak toplanacak olan Millî Eğitim Şura Toplantıları'na öncülük etmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk, 1 Mart 1922 yılında Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada cehaletle mücadele, eğitimin genele hitap etmesi ve eşitliği, eğitimli insanların Türk millî kültürüne yapacağı katkıların önemi, asgari bir eğitim dahi olsa halkın eğitilmesi gerekliliği ile ilgili tarihe geçecek aşağıdaki açıklamaları yapmıştır:

"Efendiler, yüzyıllardan beri milletimizi yöneten hükümetler eğitimi genelleştirme dileğini belirtmişlerdir. Ancak bu dileklerine ulaşmak için Doğu ve Batıyı taklit etmekten kurtulamadıklarından, sonuç milletin cahillikten kurtulamamasına neden olmuştur. Bu hazin gerçek karşısında bizim uygulamak zorunda olduğumuz eğitim politikamızın ana hatları şöyle olmalıdır: Demiştim ki, bu ülkenin gerçek sahibi ve sosyal yapımızın gerçek unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bugüne kadar eğitim nurundan yoksun bırakılmıştır. Bundan dolayı, bizim uygulayacağımız eğitim politikasının temeli ilk önce var olan cehaleti yok etmektir. Ayrıntıya girmekten çekinerek bu düşüncemi birkaç kelime ile açıklamak için diyebilirim ki, genel olarak bütün köylüye okumak, yazmak ve vatanını, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafya tarih, din ve ahlâk ile ilgili bilgiler vermek ve dört işlemi öğretmek eğitim programımızın ilk amacıdır." [10]

Mustafa Kemal Atatürk'ün "vatanını, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafya tarih, din ve ahlâk ile ilgili bilgiler vermek ve dört işlemi öğretmek" gibi eğitim-öğretimle ilgili detayları hayata geçirmek istemesi onun Türk halkının öncelikli olarak hangi konularda eksikleri olduğuna yabancı olmadığını, halkla iç içe olduğunu göstermektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında da savaşlardan yorgun olarak çıkan ve yeni bir devlet olarak dünya sahnesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğe dair en büyük umudu, rol model olarak benimsediği yeni eğitim anlayışıdır. Bu yeni ve radikal

[10] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, D. 1, C. 18, s. 2

eğitim reformu, beraberinde köklü değişimleri getirecek ve yaratılacak yeni jenerasyonun hayat felsefesine öncü roller üstlenecektir.

Fatma Gök: Türk halkı için Cumhuriyet'in kendisinin artık reaya olarak değil; birey/yurttaş olarak görülmeye başlandığının da bir göstergesi olduğunu, ancak Cumhuriyetin ilan edildiği yıllarda halkın büyük çoğunluğunun savaştan çıkmış, yoksul ve okuma yazma bilmeyecek derecede cahil olduğunu ifade etmiştir. Başta Atatürk olmak üzere dönemin ileri gelen aydınları gerçekleştirilmek istenen ilerlemenin öncelikle eğitimden geçeceğini biliyordu. [11] Bundan dolayı da topyekûn eğitim seferberliği fitili ateşlenmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk bireye önem vermektedir. Bundan dolayı eğitimle kişilerin parlak zihinlere ulaşabileceğine olan inancı tamdır. Bu inanç çerçevesinde fikirlerin ve ideolojilerin topluma ulaşması için bir yol bulunmalıdır. Bu yol:

Türk ulusunun her alanda sonsuza kadar yaşamasının kararı verilirken, eğitimin de bu kararları doğrulayacak ve bunu yerleştirecek bir nitelikte olması gerektiği vurgulamıştır. Genelgeye göre eğitim; dünün kör bir itaat isteyen, çocuğu ve genci daha edilgen bir durumda bırakan okul eğitimi; artık yerini genci özgür ve sorumlu bir ulus bireyi kabul eden etkin (faal) bir eğitime bırakmalıdır, [12] şeklindedir.

Yaratılmaya çalışılan yeni eğitim sisteminde düşünmenin, okumanın, araştırmanın merkeze alındığı pozitif ve modern bilim anlayışı benimsenmiştir. *"...aklı ve bilimi tek yol gösterici kabul eden bir dünya görüşü, ulusal ve bireysel özgürlük düşüncesi, tebaa ve reaya yerine Cumhuriyet yurttaşları yetiştirme amacı, halk egemenliği kavramı, dinsel dogmaların skolâstik değerlerini dışlayan laik düşünce, demokrasi bilinci vardır,"* [13] şeklinde açıklanan yeni düşünce anlayışı hilafet yönetiminin sınıfsal ayrımını ve baskıcı dini anlayışı reddederek yeni modern görüşü temsil etmektedir. Fakat dikkat edilmesi gereken bir husus da millî ve geleneksel değerlerin silinmediği, aksine yeni eğitim anlayışının bu değerler temelinde yükseldiği gerçeğidir.

---

[11] Fatma Gök, *75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet,* 75 Yılda Eğitim (Ed. Fatma Gök), Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s.5.
[12] (Binbaşıoğlu, 98.)
[13] (Topses, 10.)

Mustafa Kemal Atatürk'ün ideolojik doktrinleri ve anlayışı zamanla eğitim kurumlarında uygulanmaya başlanmış ve bu anlayışın temeline kızların ve erkeklerin birlikte eğitim görmesi gerekliliğine inanılmıştır. Bu durum çağdaş eğitim anlayışının olmazsa olmaz ilkelerindendir. Sibel Bozdoğan konuyla ilgili:

(…) fotoğraflar ve resimlerin, eğitim temasının kültürel önemine tanıklık ettiğini, bunlarda üniformaları içinde sağlıklı okul çocukları, okuma-yazma dersi alan kadınlar ve oğlanlarla kızların bilimsel bir eğitim ve Cumhuriyet idealleriyle tanıştıkları karma öğretim yapılan köy okullarının varlığının günden güne toplumun bilincinde ve ruhunda yer edindiğini, vurgulamıştır. [14] Zamanla bu yenilikçi eğitim anlayışı toplum nezlinde kabul görmüş, halkın düşünüş, duyuş ve aydınlanma süreci eylemlere yansımaya ve sonuçlar vermeye başlamıştır.

Görüldüğü gibi eğitim ve öğretimin birleştirilmesi, karma eğitim anlayışının getirilmesi, modern fikri anlayışlara ek olarak, Maarif Vekaleti himayesinde uygulanan eğitim birliği anlayışıyla, ilmin ülkenin her köşesine ücretsiz ve eşit şekilde ulaşmasına olanak sağlamıştır.

Yukarıdaki bilgilerden anlaşılacağı üzere; Atatürk dönemindeki eğitim amaçlarından en önemlisi, Cumhuriyet ilkelerine bağlı yurttaşlar yetiştirilmesidir. Sağlıklı, güçlü bir millet yaratma arzusu da dönemin öne çıkan fikirlerindendir. Bunun için zihin gelişimine olduğu kadar beden gelişimine de önem verildiği bilinmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitimci olmamasına rağmen bu dönemde eğitim ile ilgili önemli adımlar atması kuşkusuz onun ne kadar ileri görüşlü olduğunun bir göstergesidir. Gerek eğitim alanında attığı köklü adımlar, gerekse eğitim ile ilgili geliştirdiği doktrinlerle Atatürk, kendinden sonrakilere de örnek olmuş bir liderdir.

1.2. LAİK EĞİTİM SİSTEMİNE GEÇİŞTE ÖNEMLİ BİR DÖNEMEÇ: TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU

Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye Cumhuriyeti'nin boğuştuğu önemli sorunlardan biri de eğitim sorunu olmuştur. Osmanlı Devleti yıkılmış, fakat Osmanlı Devleti'nden miras kalan sorunlar devam etmiştir. Genç Cumhuriyet rejimine imparatorluktan kalan miraslardan belki de en çok sorun teşkil edecek olanı eğitim-

[14] Sibel Bozdoğan, *Modernizm ve Ulusun İnşası: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*, Metis Yayınları, İstanbul 2008, s.104.

öğretim meselesidir. Peş peşe savaşlardan maddi- manevi büyük yıkımlarla çıkan yeni Türkiye'de henüz tam olarak benimsenmemiş bir rejim vardı. Cumhuriyet rejimi bir yandan cehaletle savaşarak Mustafa Kemal Atatürk'ün deyimi ile: "Savaşların en büyüğü"nü kazanmak zorundaydı. Osmanlı Devleti'nden kalma eğitim sistemi ile çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmanın imkânı bulunmamaktaydı. Bir toplumun eğitim-öğretimde çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşması için; ortak hedeflerin, ortak eğitim dilinin, ortak bir müfredatın olması gerekmekteydi. Fakat 1924'e kadar geçen süre zarfında genç Cumhuriyet'te, Osmanlı eğitim sisteminin devamı olan bir eğitim müfredatı uygulanmaktaydı.

Eğitim sistemi laik olmadığı gibi aynı zamanda eğitim alanında çok başlılık hüküm sürmekteydi. Bir yandan azınlıkların cemaat okulları, bir yandan Osmanlı'dan kalma klasik medrese eğitimi, diğer yandan 1856 Islahat Fermanı sonucu ülkenin birçok yerinde açılan yabancı okullar eğitimde ortak bir hedefe ve başarıya ulaşmayı imkânsız kılmaktaydı. Oysa ki yıkılmış bir ülkenin ulus devlet anlayışı paralelindeki inşasında her türlü hurafeden uzak, akılcılık ve bilimsellik ekseninde bir eğitim yapılanmasının uygulanması hayati öncelik arz etmektedir.

Atatürk'ün eğitim anlamında uyguladığı adımlar zaman içerisinde eylemlere dönüşmeye başlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk'e göre modern bir ülkede tek seslilik ve tek yürek olma olgusu her alanda kendini göstermelidir. Bu anlayıştan yola çıkılarak eğitimde ikiliğe karşı çıkılmış ve eğitim-öğretimin tek çatı altında toplanması kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda atılan en önemli adım 3 Mart 1924'te imzalanan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'dur. Bu kanunla birlikte ülke sınırlarında eğitim hizmeti veren bütün medreseler kapatılmış, dönemin millî eğitim kurumu olan Maarif Vekaleti himayesine bağlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk 1 Mart 1924'teki Türkiye Büyük Millet Meclisi konuşmasında: *"(...) Bu politika, her anlamıyla millî bir kapsamda olmalıdır. Memleket evladının birlikte ve eşit olarak edinmeye mecbur oldukları bilimler ve fenler vardır. Yüksek meslek ve ihtisas erbabının ayrılabileceği eğitim dereceleri kadar eğitim ve öğretimde birlik sağlanması, sosyal yaşantının gelişmesi ve yükselmesi için önemlidir,"*[15] fikrini savunmuş, eğitim alanında birliği, gelişmenin ve ilerlemenin koşulu saymıştır. Ayrıca eğitim-öğretim birliğiyle bu iki kuşak arasındaki ikilik sorununa da çözüm getirilmiştir.

[15] Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s.23.

Eski yönetim anlayışında Osmanlı İmparatorluğu zamanındaki yenilenme hareketleri süresince modern eğitim anlayışı uygulanmaya çalışılsa da medreseler ve din okullarına dokunulamamıştır. Eski eğitim anlayışı ile yeni anlayış birlikte yaşamış, bu durum toplum nezdinde ciddi sosyal çatışmalara yol açmıştır. Niyazi Berkes medrese algısını: "*Hiçbir yenilenme çabasına konu olmayarak kendi halinde kalan medrese, yalnız Osmanlı geleneğinin bir simgesi olarak kalmıyor, aynı zamanda Avrupa'daki din-devlet ayrımına benzer bir biçimde dinsel bir örgüt olarak görülüyordu*," şeklinde ifade etmiş ve medreseyi "*değişen dünyasal kesim karşısında değişmeyen, dinsel olma niteliğini kazanan kesimin temeli,"*[16] olarak ifade etmiştir. Görüldüğü üzere Osmanlı'nın simgesi sayılan medreselerin kapatılması, gelecek zamanlarda eğtitim alanında beklenen köklü değişimlerin habercisi sayılmıştır. Mahmut Goloğlu'nun görüşleri süreci daha detaylı bir şekilde belirtmektedir:

"Öte yandan, yurdun pek çok yerinde özel, ya da vakıflara bağlı din okulları ile genel öğretim yapan askeri okullar vardı. Din ve askerlik işleri politikadan ayrılırken, Genelkurmay ve Diyanet İşleri, Bakanlar Kurulu dışına çıkarılırken, bu konuların esaslarına göre eğitim yapan okulların kendi özel sistemleri içinde eğitime devam etmelerini de önlemek gerekirdi. Nitekim, Diyanet İşleri Bakanlığı ile Genelkurmay Bakanlığı'nın kaldırılmasına ait kanun üzerindeki görüşmeler bitince Başkan, Manisa Mebusu Vâsıf Bey ile elli arkadaşının Tevhid-i Tedrisat (öğretimin birleştirilmesi, tek elden öğretim) hakkında bir kanun teklifi verdiklerini ve teklifin hemen görüşülmesini istediklerini bildirdi. Bu istek de kabul edildi ve teklif okundu." [17] Teklifin gerekçesinde:

"Bir devletin genel kültür ve eğitim politikasında milletin düşünce ve duygu bakımından birliğini sağlamak için eğitim- öğretimin bir yönetimde birleştirilmesi en doğru, en bilimsel, en çağdaş ve her yerde yararları, iyilikleri görülmüş bir ilkedir. 1839 Gülhane Hatt-ı Hümayûnu döneminde çökmüş Osmanlı Sultanlığı da öğretimin birleştirilmesine başlamak istemişse de bunu başaramamış, hatta bu konuda bir ikilik de yaratmıştır. Bu ikilik, eğitim ve öğretim bakımından birçok kötü sonuçlar doğurdu. Bir milletin kişileri, ancak bir eğitim görebilir. İki türlü eğitim, bir memlekette iki türlü insan yetiştirir. Bu ise duygu ve düşüncede birlik ve beraberlik amacını bozar. Kanun

[16] Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma, (15. Baskı)*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2010, s.456.
[17] Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I, Devrimler ve Tepkileri (1924-1930)***,** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (4.baskı) İstanbul 2017, s.29-30.

teklifimiz kabul edilirse, Türkiye Cumhuriyeti'nde bütün kültür ve bilim kuruluşlarının tek bağlantı yeri Eğitim Bakanlığı olacaktır. Böylece bütün okullarda bundan böyle Cumhuriyet'in eğitim politikasından sorumlu, eğitimimizi duygu ve düşünce birliği içinde ilerletmekle görevli olan Eğitim Bakanlığı, olumlu ve birleşik bir eğitim politikası uygulayacaktır,"[18] şeklindeki fikirler yer almış, Mustafa Kemal Atatürk'ün de vurguladığı eğitim anlayışı titizlikle ve öncelikli olarak hayata geçirilmeye çalışılmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk'e göre eğitim şahısların eline bırakılmayacak kadar önemli bir konudur. Yeni Türk devletinin Cumhuriyet devrimlerine bağlı, hür irade sahibi, taassuplardan uzak bir nesil yetiştirme zaruriyeti bulunmaktaydı. Bu bağlamda eğitimin bir devlet görevi addedildiği I. TBMM'nin açılmasından kısa bir süre sonra oluşturulan I. İcra Vekilleri Heyeti'nde Maarif Vekâleti'nin de kurulmasıyla ortaya konulmuştur. 1923'ten 1926'ya kadar üç defa toplanan Heyet-i İlmiye ve çalışmaları Cumhuriyet rejiminin eğitim hususundaki kararlılığını ortaya koymaktadır. Konumuz için özet teşkil etmesinden dolayı II. Heyet-i İlmiye kararları; her anlamda modernleşmeyi kendisine hedef olarak belirlemiş olan çağdaş Türkiye'nin eğitim sistemi anlayışına temel oluşturduğu için, bu kararlar aşağıda özetlenmiştir:

"Eğitim ve kültür sorunlarını görüşmek üzere Ankara'da 1924 yılında yapılan İkinci Heyet-i İlmiye toplantısına Millî Eğitim Bakanlığı'ndan müsteşar, öğretim daireleri müdürleri, bir kısım üniversite profesörleri, kız ve erkek öğretmen okulları ve lise müdürleri katılmışlardır. Dönemin bakanı Vasıf Bey (ÇINAR)'dir. İkinci Heyet-i İlmiyenin aldığı kararlar arasında;

1. İlkokul öğretim süresinin altı yıldan beş yıla indirilmesi

2. Ortaokul ve liselerin ayrı ayrı birer bölüm hâline getirilmesi ve her ikisinin sürelerinin üçer yıl olarak tespit edilmesi, böylece orta öğretimin yedi yıldan altı yıla indirilmesi

3. Öğretmen okullarının öğretim sürelerinin dört yıldan beş yıla çıkarılması

4. Kız liselerinin de erkek liseleri gibi tam sınıflı hâle getirilmesi

---

[18] *TBMM Zabıt Ceridesi,* c. VII, II. Devre, II. İçtima, TBMM Matbaası, Ankara 1970, s. 25.

5. Ortaokul, lise ve öğretmen okulu programlarının genişletilerek sosyoloji derslerinin eklenmesi

6. İlkokul öğretim programlarının geliştirilmesi

7. Ders kitaplarının yazdırılması gibi konular bulunmaktadır. İkinci Heyet-î İlmiye'nin gündeminde yer alan konularla ilgili inceleme komisyonları kurulmuş, komisyonlarca hazırlanan raporlar genel kurulda tartışılmış, alınan kararların büyük bir kısmı uygulamaya konulmuştur." [19]

II. Heyet-i İlmiye kararlarına bakıldığında eğitim- öğretim işlerinin daha planlı ve programlı bir zemine oturtulmak istendiği daha açık bir şeklide görülmektedir. Ayrıca din eğitimi ile ilgili kararların alınmaması Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile geçilmek istenen laik eğitim sistemine bağlanabilir.

1923-1946 yılları arasındaki ideolojik yapıda, batıdaki modern gelişmeler ışığında, devletin yüzünü batıdaki reformlara çevirerek ve sosyal-kültürel anlamda batılı ülkeler model alınarak oluşturulan köklü değişim ve dönüşüm beraberinde birçok yeniliği getirmiştir. Bu vesileyle Türkiye Cumhuriyeti'nin muasır medeniyetler seviyesine ulaşma arzusu ve çabasında en temel faktör, bu modern ülkelerin rol model alınarak oluşturulduğu ve aynı zamanda millî değerlerin temelinde yükselen yeni eğitim sistemidir. Bahsedilen bu eğitim sisteminin düşünce boyutunda ise, millîyetçilik, laiklik, yurttaşlık yer almaktadır. Ama dönemsel şartlar içinde bilinmesi gereken en önemli gerçeklerden biri de ülkenin içinde bulunduğu etkin ekonomik alan olan tarım ekonomisinden dolayı, köylünün zirai anlamda eğitilmesi, ona iş ve meslek verilmesi konusu eğitim alanındaki bir diğer reformudur, denilebilir.

Gürsen Topses'in, eğitim anlamında ülkenin içinde bulunduğu durumu ve eğitimin kimleri kapsaması gerektiğiyle ilgili; toplumun büyük bölümünün okur-yazar olmaması, toplumun genç-yaşlı, kadın-erkek ayırt etmeksizin tümüne yönelik bir eğitim anlayışını zorunlu kıldığını, nitekim Cumhuriyet'in ilk yıllarında oluşturulan eğitim düşüncesinin alt yapısını oluşturan belgelerden biri olan 'Maarif Misakı' adlı bakanlık genelgesinde dile getirilen eğitim düşüncesinin temelinde, "eğitim etkinliklerini

[19] (Url-1) Onur Kaymak, *Cumhuriyetin İlk Dönemi Eğitim Kurumları (1921-1926) Telif ve Tercüme Heyeti*, (2016), Erişim adresi: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164441_heyeti_ilmiye.pdf.

öncelikle halk kitlelerine ulaştırma ve yaygınlaştırma" düşüncesinin yattığını ifade etmiştir. [20]

İlhan Başgöz "*Türkiye Cumhuriyeti'nde Millî Eğitim ve Atatürk"* adlı çalışmasında Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalma eski eğitim anlayışının kitaplardan ayıklandığını, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin değer yargıları ve eğitim anlayışının okul müfredatlarına dahîl edildiğini ifade etmiştir. Başgöz, okul programlarında ve ders kitaplarında eski eğitim anlayışının izlerinin silinmesi için çaba harcandığının bilindiğini, Osmanlı İmparatorluğu'nun padişahlığın ve hilafetin övgüleri ile dolu olan eski kitapları, Türkiye Cumhuriyeti'nin okullarında bırakmasının mümkün olmadığını, ilkin, önceki devrin ideolojisine bağlı olan görüşlerin kitaplardan ayıklandığını, yerine Cumhuriyet'in tuttuğu esasların konulduğunu belirtmiştir. [21]

Binbaşıoğlu, Ziya Gökalp'ın ortaya attığı Türkçülük akımının birlik ve beraberliği sağlamak amacıyla ortaya çıkmış olduğunu ama zamanla ulusçuluk akımına evrildiğini aşağıdaki gibi belirtmektedir:

Binbaşıoğlu; Osmanlı toprakları üzerinde değişik uluslar olduğu gibi değişik kültürlerin var olduğunu, bunların bir "birlik" ve "bütünlük" haline gelemediklerini, 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra başlayan ve Meşrutiyet döneminde Ziya Gökalp ile belirgin şekilde ortaya çıkan "Türkçülük" akımı, sonunda, Cumhuriyet dönemine "ulusçuluk" gibi bir eğitim ilkesinin getirildiğini ifade etmiştir.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde amaç; Atatürk ilke ve inkılaplarının yanında, Cumhuriyet ilkelerinin öğretilip benimsetilip vatandaşların bu ülkülerle yetiştirilmesidir. Yapılan yenilikler bu gayeye hizmet etmektedir. Cumhuriyetin değerlerinin çocuklara ve gençlere benimsettirilerek onların sosyalleşmelerine katkı sunulması uygulanan bu eğitim reformunun temel yapı taşlarındandır.

1.3. ATATÜRK SONRASI (1938-1950) EĞİTİM ALANINDA GÖRÜLEN GELİŞMELER VE KÖY ENSTÜTÜLERİ SÜRECİ

Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından sonra Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü, Mustafa Kemal Atatürk'ün uyguladığı devrimleri koruma ve devam ettirme yönünde

[20] Gürsen Topses, *Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Gelişimi, 75 Yılda Eğitim* (Ed. Fatma Gök), İstanbul Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s.10-11.
[21] İlhan Başgöz ve Howard Eugene Wilson, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Millî Eğitim ve Atatürk*, Dost Yayınları, Ankara 1973, s. 106.

önemli bir irade sergilemiştir. İsmet İnönü'nün laik, demokratik eşitlikçi ve toplumun her kesimini kucaklayıcı bir siyaset izlemesi Atatürk devrimlerinin köklü hale geleceğinin işrati sayılmıştır. Devrimlerin yerleşip köklü hale gelmesinin temel şartlarından biri de cahil kesimin eğitilmesine yönelik anlayış olmuştur. Bu hususta İsmet İnönü de tıpkı Gazi Mustafa Kemal gibi eğitim işini şansa ve şahıslara bırakmamıştır. Eğitim alanında atılan adımlara bakıldığında İsmet İnönü'nün de eğitimi bir devlet politikası olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

Atatürk'ün vefatından sonra da Cumhuriyet eğitiminin önem verdiği ilkeler korunmaya devam edilmiştir. Özellikle Cumhuriyet eğitimin en çok üzerinde durduğu konulardan olan "herkes için eğitim" ilkesi bağlamında eğitimin halkın tümüne ulaşması konusuna önem kazanmıştır. Bu dönemde eğitim alanındaki en önemli gelişmelerden biri Türk eğitim sistemine gelecek zamanlarda damga vuracak olan "Köy Enstitüleri"dir.

Köy Enstitüleri nitelikli ve üretken vatandaşlar yetiştirirken onların aynı zamanda teorik bilgilerle donatılması anlamında önemli roller üstlenmiştir. Özellikle Cumhuriyet eğitimin temel amaçlarından olan; köylünün yetiştirilip, eğitilip, köydeki halkın Cumhuriyet rejimine katkı sağlayacak üretici yurttaşlar olarak yetiştirilmesi, köye/köylüye verilen önemin artmasını sağlamıştır.

Bu dönemde öne çıkan isimlerin başında kuşkusuz Hasan Ali Yücel gelmektedir. Atatürk'ten sonraki Cumhuriyet eğitiminin en çok tartışılan bu 12 yıllık döneminde Hasan Ali Yücel'in (1897-1961) (Bakanlığı 28.12.1938-05.08.1946) damgası vardır. Hükümet değişikliklerine rağmen, cumhurbaşkanı ve millî şef İsmet İnönü ile olan yakınlığı ve eğitim işlerindeki ortak anlayışları sayesinde 8 yıl görevde kalabilmiştir. Ne Osmanlı Maarif nâzırları ne de Cumhuriyet'in kendisinden önceki ve sonraki Maarif-Kültür-Millî Eğitim bakanlarından hiçbiri, Yücel kadar uzun süre ve esaslı girişimlere önayak olarak bu mevkide kalamamışlardır. [22]

Hasan Ali Yücel, başlattığı liberal eğitim çalışmalarında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'den tam destek görmüştür. Yücel'in bakanlığı döneminde ulusal kültür inşası ve Cumhuriyet devrimlerinin halk tarafından benimsenmesi bağlamında önemli çalışmalara imza atılmıştır.

[22] (N. Sakaoğlu, 86.)

Cumhuriyet dönemi eğitiminde öne çıkan konulardan bir diğeri de batılı eğitim anlayışının rol model alınmasının sonucunda, yurt dışından çağrılan yabancı uzmanlardır. Bu uzmanların Türkiye hakkında verdikleri raporlarla birlikte Atatürk döneminde olduğu gibi Atatürk'ten sonra da önemli adımlar atılmıştır. Atatürk sonrasındaki eğitim döneminde toplumun ihtiyaçları ve anlayışı gelişim göstermiştir. Buna bağlı olarak da değişen/dönüşen toplumun eğitim anlayışında farklılıklar gözlemlenmiştir. Bu değişimler Türkiye'de hem teoriye hem de teknik anlamda üretime dayalı eylemlerin uygulanmasının gerekliliğidir. 1927'de başlayan bu ihtiyaçlar 1935-1940'larda Köy Enstitüleri'ne giden yolu açmıştır.

Köy Enstitülerinin fikir babası ve öncüsü Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'tur. İsmail Hakkı Tonguç'un Köy Enstitüleri'ni kurma girişiminde başlıca destekleyicileri, dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ile Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'dür. Tonguç'un yoğun çabaları sonucu: 17 Nisan 1940 günü TBMM Köy Enstitüleri Yasası kabul edilmiştir.[23] Lale Devrinden (1718-1730) itibaren başlayan Batılılaşma çalışmalarında özellikle üretici kesim olan köylünün teknik anlamda donanım eksikliği Köy Enstitüleri ile giderilmeye çalışılmıştır. Köy Enstitüleri, devrim kazançlarının en ağır işlerde çalışan ve en mahrum kesimi olan köylünün, modern dünya ile entegresinde bir kanal görevi üstlenmesi bu açıdan önemlidir. "*1940-1950 yılları arasında ilköğretim ve teknik öğretimde hem nicelik hem nitelik yönünden büyük gelişmeler olmuştur.*"[24] Köycülük politikasının bir gereği olarak açılan Köy Enstitüleri modeli ile geleneksel toplumsal eğitim normlarının aksine radikal bir eğitim politikası izlenmiştir. Şöyle ki, geleneksel Osmanlı toplumunun devamı olan Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk kez kızlarla erkeklerin bir arada olduğu eğitim modeli benimsenmiştir.

Atatürk'ün Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim alanında başlattığı köklü inkılaplar kendisinden sonra gelenlere de yol gösterici bir hüviyettedir. Her ne kadar toplumun tutucu kesiminden eleştiriler yükselmişse de Millî Şef İsmet İnönü döneminde Mustafa Kemal Atatürk'ün açtığı laik eğitim anlayışı sürdürülmüştür. Köy Enstitüsü eğitim modeli, Batılı tarzda eğitim veren ama bir yandan da Türk toplumunun gerçeklerine uzak olmayan, toplumun ihtiyaçlarına göre insanların yetiştirildiği eğitim

---

[23] *TBMM Zabıt Ceridesi*, Cilt: 10, Devre VI: 1939- 1943, İçtima: 41, TBMM Matbaası, Ankara 1940.
[24] (Binbaşıoğlu, 194.)

kurumları olmuştur. Köy çocuklarını eğitecek eğitim kadrosunun yine Köy Enstitüleri içinden çıkması, Köy Enstitüleri'nin Türk halkının gerçeğinden doğduğunun kanıtıdır. Yoksul halk çocuklarının temel insan haklarından biri olan eğitim hakkına kavuşması için halkı eğitecek eğitimcilerin olması gerekliliği aşikardır. Köy Enstitüleri'nin fikir babası İsmail Hakkı Tonguç, Köy Enstitüleri'nin varoluş gerekliliğini: *"İlköğretim meselesinde sıra, yoksul ve toplumun en ağır yükünü taşıyan halkın çocuklarını okula kavuşturmaya gelmiştir. Bunun icap ettireceği her türlü fedakârlığı göze almaya mecburuz."*[25] cümleleriyle özetlemiştir. Ülkenin büyük bir kesiminin yaşadığı köylerde, yoksul halk çocukları için Cumhuriyet meşalesi olabilme fırsatını tanıyan Köy Enstitüleri, Mustafa Kemal Atatürk'ün her fırsatta köylünün eğitilmesinin önemine vurgu yapması açısından bakıldığında da önemli bir vasiyeti yerine getirmiştir.

Yaparak yaşayarak öğrenmeyi hedef alan Köy Enstitüleri eğitim modeli ile köyün kalkınmasının amaçlandığı gibi köy ekseninde şehirlerin de "dolaylı olarak" kalkınması amaçlanmıştır. Tonguç'un hedefi, köylünün kendine yetebilecek bir düzeye gelebilmesidir. Uzun savaşlar sonucu ihmal edilen köylünün eğitimde belli bir seviyeye ulaşması yeni rejimin benimsediği yurttaş devlet kaynaşması ve sosyal devlet anlayışının yerleşmesi açısından önem arz etmektedir.

[25] "Mahmut Makal Söyleşisi", *Gazete Duvar Kitap Dergisi*, (Mahmut Makal Söyleşisi), AND Gazetecilik ve Yayıncılık, 1, (19), 2018,5.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SÜRELİ ÇOCUK YAYINLARININ TARİHİ

2.1. CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE SÜRELİ ÇOCUK YAYINLARI VE ÇOCUK EDEBİYATI

Dünya edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatında da çocuk edebiyatının ilk ve en yaygın ürünleri sözlü geleneğin içinde yer almıştır. Çok eski dönemlere uzanan tekerlemeler, ninniler, şiirler, masallar, destanlar, efsaneler, kıssalar, halk hikâyeleri, Karagöz oyunları, Nasreddin Hoca fıkraları hep bu sözlü geleneğin içinde yer almış olan anlatı türleridir.

Süreli yayınlar ülkemizde gelişimini batılı ülkelere oranla daha sonradan tamamlamıştır. Bu yayınların niteliği ve kalitesi zamana bağlı olarak gelişme kaydetmiş ve günümüzdeki formuna kavuşmuştur. Bu yayınlar yayımlandığı ilk zamanlar belli bir tebaaya hitap etse de zaman içinde toplumun bütün kesimlerini kucaklamıştır.

Hüseyin Şimşek, süreli yayınların çeşitli meslek gruplarına göre farklılıklar gösterdiğini, basının kitleselleşmesi sonucunu doğuran bu arayışın, zaman içerisinde cinsiyet, ilgi ve mesleki farklılıklara dayalı yeni haberleşme ürünlerinin doğmasına neden olduğunu, artık toplumun tamamına yönelik bir haberleşme aracı yerine kadınlara, çocuklara, gençlere, değişik ilgi ve meslek grupların yönelik gazeteler ve dergilerin çıkarılmaya başlandığını ifade etmiştir. [26] İşte süreli çocuk yayınları da bu ayrışmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Yayınların içerikleri ve gelişimleri ülkeden ülkeye kültürden kültüre farklılık göstermektedir.

İngiltere'de ilk örnekleri verilen çocuk dergiciliği, diğer ülkelerde de ses getirmiştir. Çocuklara ve çocuk edebiyatına verilen bu önem Avrupa'dan başlayıp yönünü Amerika kıtasına çevirmiştir.

Elif Konar çocuk yayınları hakkında ilk bilinçli ve önemli girişimlerin, başta İngiltere olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Almanya ve İskandinav ülkelerinde gerçekleştiği şeklinde görüş bildirmiştir. Yayımlanan ilk çocuk dergileri kronolojisi Elif Konar'dan alınarak aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

---

[26] Hüseyin Şimşek, "XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevi Üzerine", *Millî Eğitim Dergisi*, 2001, (151).

Öncülüğünü İngiltere'nin yaptığı çocuk dergiciliğini, Fransa takip etmiştir: "*Juvenile Magazine* (1788), *The Children's Magazine* (1799), The *Child's Companion* (1824), *The Children's Friends*, *The Charm* (1852-54), *The Boy's Own Magazine* (1855-74) adlı dergiler İngiltere'de; *Le Museé des Familles* ile *Magazine d'Education et de Récréation,"*[27] adlı dergi ise Fransa'da yayımlanmıştır. Ülkemizde çocuk dergiciliği daha sonraki dönemler olan 19. yüzyılda Tanzimat döneminde gerçekleşmiştir.

Çocuk dergileri eğitim, kültür, sanat ve bilim alanında batıya yönelişin bir sonucu olarak gelişmiş, eğitsel amaçlı olarak yayımlanmışlardır. Eğitim alanında yenileşmeler ve çocuk eğitimiyle ilgili konular geniş biçimde dergilerde yer almıştır. İlk çocuk dergileri günlük gazete ekleri olarak ortaya çıkmış fakat bu dönemdeki çocuk dergileri kısa kısa dönemler halinde yayımlanmıştır.

Hüseyin Şimşek Tanzimat dönemi çocuk dergilerinden en uzun ömürlü ilk çocuk dergisinin Mümeyyiz dergisi olduğunu, bu dergiden sonra, Hazine-i Etfal, Sadakat, Çocuklara Arkadaş, Çocuklara Rehber, Çocuk Bahçesi vb. dergilerin yayımlandığını bildirmiştir. Ayrıca 1869 yılında Sıtkı Efendi adlı yayıncının, aynı adlı günlük gazetenin çocuklar için haftada bir neşrettiği Mümeyyiz'in her sayısı ayrı bir renkte çıkarılmıştır. [28] *Mümeyyiz* çocukların eğitiminde önemli roller üstlenen Türk çocuk dergiciliği tarihindeki ilk yayındır. Tanzimat döneminde yayımlanan yukarıda örnekleri sıralanan çocuk dergilerinde, özellikle ilk ve öncü örnek olan *Mümeyyiz*'de, çocuklara edebi yönden ve eğitim anlamında teorik bilgilerin verilmesinden çok, onların hayatta karşılacakları olumsuzluklara karşı eğitilmeleri amaçlanmıştır. Genel olarak, dönem içinde yayımlanan çocuk mecmua ve gazetelerinin ana gayesi, çocukların ve gençlerin manevi anlamda ahlaklı bireyler olarak yetiştirilmesidir.

Şeyma Gençel, *Mümeyyiz* dergisindeki yazılarda çocuklara, kötü yollara sapmanın zararları anlatılırken, çocuğun her an "kötü yola" sapabilecek, denetimsiz bir varlık olarak görüldüğü [29] tespitini yapmıştır. *Mümeyyiz*'den sonra yayımlanan çocuk dergilerinin içeriklerinde dönemlere göre değişiklikler olmuştur. İlk örnekler olan, Hazine-*i Etfal (1873), Sadakat (1875), Etfal (1875), Ayine (1875) Çocuklara Arkadaş (1881), Çocuklara Rehber (1897), Çocuk Bahçesi (1905)* gibi dergilerin içeriklerinde

[27] (Konar, 2.)
[28] (Şimşek, 56.)
[29] Şeyma Gençel, *Çocuk Dergileri, Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, Gelişim Yayınları, İstanbul 1984.

edebi türler ve halk edebiyatı unsurları yok denecek kadar azdır. Bunun sebebi; edebiyat ve sanatın kavramsal olarak çok fazla gelişmemesi ve dergiciliğin ülkemizde dönemsel koşulara bağlı olarak yeni bir oluşum içerisinde olmasıdır.

Daha sonraki dönemlerde, dünya çocuk edebiyatının gelişimine paralel olarak, *Çocuk Dünyası (1913), Talebe Defteri (1913), Çocuk Duygusu (1913) ve Çocuk Bahçesi (1914)*, gibi dergilerde dünya çocuk edebiyatından masallar, çocuk hikâyeleri yayımlanmaya başlanmış, ansiklopedik bilgiler, sağlık köşeleri ve bilmece-bulmacalarla tamamen çocuklara hitap eden içerikler ve edebi türler yarının büyüklerinin beğenisine sunulmuştur.

1869 yılında *Mümeyyiz* ile başlayan, 1946 yılında araştırma kapsamındaki *Şen Çocuk Dergisi* ile son bulan bu içerik değişimi, daha sonraki süreçlerde yerini yabancı çizgi romanlara ve televizyona bırakmıştır. 21. yüzyıl'da elektronik ve dijital yayıncılığın başını çektiği görsel içerikler ve akıllı telefon uygulamaları çocukların öncelikli tercihleri olmuştur. Değişen hayat koşulları ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak, mecmualarla başlayan öğrenme ve sosyalleşme süreci, sanal dünyaya dönüşmüştür.

Çocuk dergiciliğinin aşama aşama geçirdiği evreler dergilerin içeriğine, konu çeşitliliğine ve yayın politikalarına kadar yansımış, çocuk dergiciliği gelişme sürecine girmiştir. Tanzimatın ilanından başlayıp 20 yıl sonrasına gidildiği zaman çocuk edebiyatının ilk örnekleriyle karşılaşılmaktadır.

1859 yılında üç farklı çalışmayla Türk çocuk edebiyatının bir nevi temelleri atılmıştır. Bu üç çalışma:

a) Şinasi'nin La Fontaine'den yaptığı fabl çevirileri 1859'da şairin "Tercüme-i Manzume" adlı kitabında yayımlanmıştır.

b) Kayserili Doktor Rüştü adlı bir kişinin 1859'da yazdığı "Nuhbetü'l-Etfâl" isimli Arapça alfabe kitabının sonuna eklediği çocuk hikâyeleri, fabl tercümeleri ve kısa hayvan hikâyeleri bu türün Tanzimat sonrası Türk edebiyatındaki ilk örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir.

c) Yusuf Kâmil Paşa'nın klâsizmin zevk vererek eğitmek prensibini dikkate alarak François de Salignac de la Mothe Fenelon'dan 1859'da çevirdiği Telemak (Tercüme-i

Telemak) adlı roman da yapılan önemli çalışmalardandır. Ancak Tercüme-i Telemak'ın dilinin ağır olması onun çocuklara hitap eden eserlerde aranması gereken önemli bir kuralı ihlâl ettiğini göstermektedir. Bu çalışmaları yine Şinasi'nin 1863'te yayımlanan "Müntehabat-ı Eş'ar" adlı şiir kitabına aldığı iki telif fabl izlemiştir. Bunlar "Kara Kuş Yavrusu" ile "Karga Hikâyesi" ve "Arı ile Sivrisinek" hikâyesidir. Sonraki yıllarda Recaizâde Mahmut Ekrem'in çevirdiği ve fabllarını yayımladığı Naciz (1871) adlı eserini, Ahmet Mithat Efendi'nin Fransızca'dan yaptığı kısa şiir ve hayvan hikâyeleri tercümeleri ile Ziya Paşa'nın J.J. Rousseau'dan yaptığı Emile tercümesi izlemiştir. Tanzimat döneminde bu çevirileri roman alanında Daniel Defoe'nun Robinson Crusoe'u (Hikâye-i Robenson adıyla-1864), Güliver'in Seyahatnâmesi (Güliver Nam Müellifin Seyahatnâmesi adıyla-1872), Seksen Günde Devr-i Âlem (ilk Jules Verne çevirisidir, çevireni belli değildir-1876), Kaptan Hatras'ın Sergüzeşti (1878), Merkez-i Arza Seyahat (1886), Beş Hafta Balon ile Seyahat (1889) gibi -aslında yetişkinler için yazılan fakat sonraları çocuk romanları olarak telakki edilen- romanlar sırayla izlemiştir. [30] Bu çalışmaları da Ahmet İhsan tarafından tümü 1889-1904 yılları arasında çevrilmiş *16 Jules Verne romanı* [31] takip etmiştir. Tabiî bu romanlar hem Cumhuriyet öncesinde hem de cumhuriyet sonrasında birçok defa daha, farklı çevirmenler tarafından Türkçeye çevrilmiştir. [32]

Yukarıdaki bilgilere ek olarak, bir çevirinin birçok defa yeni baskısının yapıldığı görülmektedir. Söz gelişi, Robinson Crusoe'un Cumhuriyet öncesinde altı farklı çevirisi yapılmıştır. Fakat bunlardan ilk çeviri sahibi olan Ahmet Lütfi Efendi'nin çeviri çalışması 1864'ten sonra 1867, 1870, 1871, 1874, 1877 ve 1889 yıllarında yeni baskılarla yayımlanmıştır. [33]

2.2. TANZİMAT SONRASINDA TÜRKİYE'DE TELİF ÇOCUK EDEBİYATI

I. Tanzimat döneminde (1860-1877) çocuklar için daha nitelikli telif eserler yazılmaya başlanmıştır. Şiir kitaplarının baskın olduğu bu dönemde halk edebiyatına da

[30] Alemdar Yalçın-Gıyasettin Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s. 24- 25. Ayrıca bk. Tacettin Şimşek, *Çocuk Edebiyatı*, Rengârenk Yayınları, Ankara 2002, s. 262- 264; İnci Enginün, *Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış*, Türk Dili (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı), c. 49, S. 400, Nisan 1985, s. 188- 189.

[31] Bk. Millî Kütüphane tarafından Nüvis Beşerî Araştırmalar ve Yayıncılık Ltd. Şti.'ne hazırlattırılan *Eski Harfli Türkçe Basma Eserler Bibliyografyası CD'si*; M. Sabri Koz, *Jules Verne'in Türkçedeki Serüveni/Seçme Kaynakça, Kitap-lık*, s. 44, Kasım- Aralık 2000, s. 151- 160.

[32] (Koz, 151-160.)

[33] "Çevirilerle Gelen Çocuk Edebiyatı", *Hece, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, (104-105), 2005, 95.

değinilmiş, *Nasreddin Hoca* ve *Kitâb-ı Dede Korkut* ilk defa 1916 yılında Kilisli Rıfat Bilge tarafından hazırlanarak *Kitâb-ı Dede Korkud Alâ Lisân-ı Taife-i Oğuzân* adıyla bastırılıp çocukların ve yetişkinlerin ilgisine sunulmuştur. Fakat eser çocuklara mı, yetişkinlere mi hitap etmektedir? sorusu sordulduğu zaman, çalışmanın farklı formatlara kavuşturularak masal ve çocuk hikâyesi formunda yayımlandığı gözlemlenmiştir. Dresten ve Vatikan nüshalarının yayımlandığı Dede Korkut metinleri hakkında Türk dünyasına hizmet eden akademisyenler önemli araştırmalar yapmışlardır. Bu araştırmalara bağlı olarak, metinlerin kapsam ve içeriğinin yetişkinlere hitap ettiği gözlemlenmiştir.

Bu eserlerden bazıları Ahmet Mithat Efendi'nin yazdığı *Hâce-i Evvel (1870)* ve *Kıssadan Hisse (1871)* adlı eserleri Türk edebiyatının ilk çocuk kitapları arasında sayılmaktadır. Daha sonra Recaizâde Mahmut Ekrem'in *Tefekkür'* ü (1886) ile Muallim Naci'nin *Ömer'in Çocukluğu (1890)* önemli çalışmalardandır. Bu bilgilere ek olarak "yazarı belli, tipografi ile resimli olarak yayımlanmış, biyografiye de yer veren ilk Nasreddin Hoca kitabı sayılan *Çaylak Tevfik'in Letâif-i Nasreddîn"* de (1880) döneminin önemli kaynaklarındandır. Tanzimat'tan sonra gittikçe artan çocuk eserlerinin II. Meşrutiyet dönemindeki örneklerini, özellikle "Mehmet Emin Yurdakul, Fuat Köprülü, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Celal Sahir Erozan, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy, Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek" gibi Millî Edebiyatçılar tarafından yazılan ve çocuklara millî ve manevî değerleri aşılama amacını taşıyan çocuk şiirleri oluşturmaktadır. Bu yıllar aynı zamanda "çocuk şiirleri" kitaplarının artmaya başladığı yıllardır: *Ali Ulvi Elöve'nin Çocuklarımıza Neşideler (1912), İbrahim Alâettin Gövsa'nın Çocuk Şiirleri (1913), Tevfik Fikret'in Şermin' i (1914), Ali Ekrem Bolayır'ın Çocuk Şiirleri (1917) ve Şiir Demeti (1923), Köprülüzade Mehmet Fuat'ın Mektep Şiirleri (1922), Ziya Gökalp'ın Kızıl Elma (1915), Yeni Hayat (1918) ve Altın Işık (1923)" isimli yazarlar ve eserleri dönemin öne çıkan yayınlarıdır.*

3 Ekim 1869 Cuma günü, İstanbul Camlı Han Matbaasında 4 sayfalık ilk "Çocuklara Mahsus Gazete" basılmıştır. *Mümeyyiz* adlı çocuk gazetesinin, arşivlerde

sadece ilk 49 sayısı bulunmaktadır. 20 para'ya satılan Sıtkı Bey'in bu haftalık yayını, saptanabilen en eski çocuk dergisi olarak kabul edilmektedir. [34]

Çocukların güldürülmesi bilmece, haber, masal ve hikâyelerle sağlanmakta dergide günden güne eğlendirme fonksiyonu ağır basmaktadır. Fakat *Mümeyyiz* görsel anlamda çocuklara fazla içerik sunmamakta, manzum ve mensur metinler dergide ağırlı olarak yer almaktadır. "*Mümeyyiz'in ardından yeni harflerin kabulüne kadar yayınlanan diğer çocuk dergileri veya çocuklara da hitap eden dergiler son yıllarda yapılan bazı titiz çalışmalar sonucunda ortaya konmuştur. Bu çalışmalardan biri olan Eski Harfli Çocuk Dergileri'nde Cüneyd Okay tespit ettiği 49 çocuk dergi-gazetesini, İsmet Kür ise Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları adlı çalışmasında tespit edebildiği 28 süreli yayını tanıtmaktadır."* [35]

Yayımlanan süreli çocuk yayınlarını tasnif eden Cüneyd Okay ve İsmet Kür araştırmalarında ihtilafa düşmüş, dergi adı, yayın yılı değişmiştir. Aynı zamanda *Çocuk Ansiklopedisi* adıyla Latin harflerle yayımlanan dergi 1927-1928'de yayımlanan aynı adlı derginin devamı niteliğindedir. Konuyla ilgili bilgi *Hece* dergisinden özetlenmiştir: *(...)* "*Tabiî bu iki kapsamlı kaynaktaki süreli yayınlar karşılaştırıldığında Kür'de olup da Okay'da olmayan iki dergi adına rastlandığını da belirtmiş olalım: Arkadaş (1876), Arkadaş (1909). Aslında bu iki dergiden ikincisini Kür'ün "Arkadaş", Okay'ın ise "Mekteblilere Arkadaş" adıyla verdiği görülüyor. Zira iki araştırmacının da 14 sayı çıktığını belirttiği derginin çıkış yılı birinde 1909, diğerinde 1910 olarak verilmiştir. Bu durumda farklılığın sadece 1876'da çıkan Arkadaş adlı dergide olduğu görülür. Böylece bu dergiyi de hesaba katarsak eski harfli çocuk dergilerinin toplam sayısı 50'ye yükselmiş olur. Bu arada 1927-1928 yıllarında Sabiha Zekeriye Sertel, Mehmet Zekeriya Sertel ve Faik Sabri Duran'ın hazırlayıp bastırmış olduğu 4 ciltlik Çocuk Ansiklopedisi'ni de anmadan geçmeyelim. Yeni harflere geçişin yarattığı kriz ortamında çıkışına ara veren ansiklopedi 1937'de bu sefer Yeni Çocuk Ansiklopedisi adıyla 2 cilt daha yayınlanır."* [36]

---

[34] (Gençel, 185.)

[35] Cüneyd Okay, *Eski Harfli Çocuk Dergileri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1999; s. 216- 217.
Aynca bk. (Kür, 555); Ahmet Balcı, "Bir Okuma Materyali Olarak Çocuk Dergileri ve Çocuklara Rehber", *Türklük Bilimi Araştırmaları (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı),* 13, 2003, 322- 323; (Yalçın- Aytaş, 238- 241).

[36] "Cumhuriyet Öncesi Süreli Yayınlar", *Hece, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı,* (104-105), 2005, 96.

Tanzimat Dönemi'nde yayımlanan *Hazine-i Etfal* ve *Arkadaş* adlı dergiler dönemin son dergileri olması dışında içerik olarak farklılıklar göstermektedir. *Arkadaş* adlı çocuk dergisi tıpkı 1932-1933 yıllarında yayımlanan *Şen Çocuk Mecmuası* gibi içeriğini batılı çeviri eserlerden almıştır. Bu mecmualar ilk örnekler olması bakımından diğer çocuk dergi ve gazeterine öncülük etmişlerdir. Daha sonra çocuk dergilerinde masal, efsane, hikâye ve fıkra gibi halk edebiyatı türleri çeviri eserler olarak sunulacak ve bazı dergilerde millî eserlerden daha fazla çeviri eserler yayımlanacaktır. Şimşek'in konu ile alakalı fikirleri şu şekildedir:

"Tanzimat dönemindeki ikinci çocuk dergisi ise üzerinde basım yılı bulunmayan, ancak yayınladığı ilanlardan dolaylı olarak yapılan çıkarımlarla muhtemelen 1873 veya 1874 yılında çıkarılan Hazine-i Etfal adlı dergidir. XIX. yüzyılın önde gelen çocuk edebiyatçılarından Mehmet Şemseddin tarafından yayımlanan Arkadaş (1876) dergisi ise Tanzimat döneminin son çocuk dergilerindendir. 13 sayı yayımlanabilen Arkadaş, batılı tarz çocuk dergilerinin başında gelir."[37]

İkinci Meşrutiyet döneminde çocuk dergi ve gazetelerinde sayı ve içerik çeşitliliği anlamında artış gözlenmektedir. Tanzimat'tan önce ve Tanzimat dönemi çocuk dergilerinde iyilik, ahlak ve dürüstlük gibi metafizik/ahlaki ögeler ağırlıkta olsa da İkinci Meşrutiyet döneminde yayımlanan çocuk dergilerinde masallar, hikâyeler, bilmece-bulmacalar, fabllar, ansiklopedik sayfalar, tabiat bilgileri ve okul temsilleri gibi edebi türler ağırlıktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin yeniden küllerinden doğma çabası göz önüne alınacak olursa dergi ve gazetelerde de bu amaca yönelik içeriklerin varlığı okuru şaşırtmamalıdır. Dergilerde üretime katkı sağlama, ekonomiye destek verme, yardımlaşma, siyasal bilince vakıf olmak gibi çeşitli konular çocukların dikkatine sunulmuştur. Dergi ve gazeteler çocukları edebi ve sosyal anlamda geliştirirken, okuru kültürel anlamda donanımlı hale getirmek için önemli çabalar sarf etmişlerdir.

Gurbetoğlu; İkinci Meşrutiyet dönemi çocuk dergilerinde çocuklara aktarılan değerlerin başında "çalışmak, çalışkan olmak, üretmek, ekonomik gücü elde etmek,

[37] (Şimşek, 158.)

yardımlaşmak, fakir ve kimsesizleri korumak gibi sosyal ve siyasal konuları içeren değerlerin öncelikli olduğunu vurgulamıştır.[38]

Çocuklara sunulan eğitim müfredatları uygulanılabilirlik ve sağlayacağı faydalar bakımından değerlendirilmiş, okullarda uygulanmış ve mecmua müfredatlarında da yer almıştır. Buradaki amaç; belirlenen etkinliklerin topluma sunacağı faydaların yanında teoriden pratiğe uygulanabilmesidir.

Yine Gurbetoğlu İkinci Meşrutiyet döneminde yayımlanan dergilerde çocuğa yönelik olarak düşünülen; eğitimden sağlığa, el becerisinden çocuk oyunlarına kadar bütün faaliyetlerin, çocuğa görelik ve uygunluk yönünden değil, gelecekte toplum için sunabileceği katkılar açısından değerlendirildiğini ifade etmiştir. [39]

Mecmua ve gazetelerde salt edebi türler bulunmamakta, çocukların daha donanımlı bireyler olarak hayatta varolabilmeleri için güncel ansiklopedik bilgiler, biyografi sayfaları, spor, ilim, fen ve gezi sayfaları dergi içeriğinde yer bulmuştur.

Ahmet Balcı içerik örneklerini daha da detaylandırarak; ahlaki yazılara, okuyucu mektuplarına, bilmecelere, hikâyelere, eşya ve hayvan tanıtımlarına, Osmanlı ve Avrupa basını hakkında bilgilere, yeni gelişmelere, keşiflere, tarih, geometri, astronomi, hesap, coğrafya ve özlü sözlere; İstanbul ve semtlerine, tarihi yapılara, Avrupa medeniyetine ait bilgilere dergi içeriğinde rastlandığına değinmiştir. [40]

Cumhuriyet'ten önce yayımlanmış süreli çocuk yayınlarının kronolojik listesi aşağıda Tablo 2.1.'de gösterilmiştir.

[38] (Gurbetoğlu, 536.)
[39] (Gurbetoğlu, 537.)
[40] Ahmet Balcı, *Çocuklara Rehber Dergisi'nin Çocuk Eğitimine Katkısı Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay 2002, s. 9.

Tablo 2.1. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Yayımlanmış Süreli Çocuk Yayınları [41]

Dergi Adı	Yayımlandığı Yıllar	Toplam Sayı	Basım Yeri
Mümeyyiz	1869-1870	49	İstanbul
Hazine-i Etfal	1873	1	İstanbul
Sadakat	1875	6	İstanbul
Etfal	1875	16	İstanbul
Ayine	1875-1876	41	Selanik
Arkadaş	1876-1877	13	İstanbul
Tercüman-ı Hakikat	1880	26	İstanbul
Aile	1880	3	İstanbul
Bahçe	1880-1881	40	İstanbul
Mecmua-ı Nevresidegan	1881	4	İstanbul
Çocuklara Arkadaş	1881	12	İstanbul
Çocuklara Kıraat	1881-1882	18	İstanbul
Vasıta-i Terakki	1882	4	İstanbul
Etfal	1886	23	İstanbul
Numune-i Terakki	1887-1888	9	İstanbul
Debistan-ı Hıred	1887	1	İstanbul
Çocuklara Talim	1887-1888	9	İstanbul
Çocuklara Mahsus Gazete	1896-1908	626	İstanbul
Çocuklara Rehber	1897-1901	166	Selanik
Çocuk Bahçesi	1905	43	Selanik
Musavver Küçük Osmanlı	1909	3	İstanbul
Mekteblilere Arkadaş	1910	14	İstanbul
Çocuk Dünyası	1913-1918	94	İstanbul
Ciddî Karagöz	1913	3	Bursa
Çocuk Yurdu	1913	7	İstanbul
Mektebli	1913	19	İstanbul
Talebe Defteri	1913-1918	68	İstanbul
Çocuk Duygusu	1913-1914	61	İstanbul
Türk Yavrusu	1913	2	İstanbul
Çocuklar Alemi	1913	10	İstanbul
Kırlangıç	1913	3	İstanbul
Çocuk Bahçesi	1914	21	İstanbul
Çocuk Dostu	1914	13	İstanbul
Mini Mini	1914	7	İstanbul
Küçükler Gazetesi	1918	8	İstanbul
Hür Çocuk	1918	3	İstanbul
Haftalık Çocuk Gazetesi	1919	8	Bursa
Lâne	1919-1920	3	İstanbul
Hacıyatmaz	1920	1	İstanbul
Bizim Mecmua	1922-1927	74	İstanbul

[41] (Okay, 216 - 217.)

Yayımlanan çocuk mecmuaları sadece eğlence, sanat ve edebiyat anlamında çocukları ve gençleri yetiştirmemektedir. Çocukların iktisadi, fenni ve siyasi alanlarda donanımlı bireyler olabilmeleri adına onlara önemli argümanlar sunmaktadır. Süreli yayın yazarları genellikle öğretmenlik, çevirmenlik ve yazarlık mesleğini icra eden bireylerdir. Dolayısıyla mecmua ve gazete editörleri tarafından çocuklara aktarılan içeriklerde çocukların gelişimlerinin hesaba katıldığı yadsınamaz bir gerçektir. Alpay'ın görüşleri bu durumu açıklar niteliktedir:

Cumhuriyet'ten önce yayımlanan bu dergiler içerik olarak bazı farklılıklar taşımaktadır. Özellikle dergilerde çocuk algısına yönelik farklılıklar göze çarpmaktadır. "Etfal (1875), Çocuk Bahçesi (1905), Çocuk Dünyası (1913-1918) gibi dergiler siyasi ve iktisadi konuları işleyerek geleceğin siyasal açıdan uyanık insanını hazırlamakta; Çocuklara Kıraat (1881-1882), Çocuklara Talim (1887-1888) gibi dergiler ise okuldaki öğretime destek olmaya çalışmaktadır."[42]

İçerik ve konu çeşitliliği anlamında, özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra, çocuk dergi ve gazetelerinin sayısında önemli artış gözlemlenmiştir. Bu durum, çocukların ve gençlerin dönemin popüler iletişim araçları olan mecmua ve gazetelere gösterdiği ilginin sonucudur. Bu ilgi, öğretmenlik mesleğiyle içiçe olan yayın editörleri üzerinde ciddi bir baskı yaratmış, mecmua ve gazetelerde onlarca yazar ve çevirmenin görev almasına vesile olmuştur.

2.3. CUMHURİYET SONRASI DÖNEMDE (TEK PARTİLİ DÖNEMDE) SÜRELİ ÇOCUK YAYINLARI VE ÇOCUK EDEBİYATI

Tek partili dönemde Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte pek çok alanda yapılan köklü değişimlerin geleceğe, çocuklara olan yatırımı artırdığı gözlemlenmiştir Gelecek için umut olarak görülen çocuklar, kendileri için çıkan çocuk ve gençlik dergileri vasıtasıyla önemli bir kültür projesinin ana unsuru konumuna yükselmişlerdir. Çocuklar yayımlanan bu dergilerle, Cumhuriyet değerlerini öğrenmenin yanı sıra, Türk halk edebiyatına ait değerleri ve geleneği öğrenerek geleceğe daha donanımlı olarak hazırlanmışlardır. Görüleceği üzere Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte başlayan süreçte süreli çocuk yayınlarının içeriği daha da önem kazanmıştır. Bu dönemde yayımlanan dergilerin genelde eğitimciler tarafından hazırlanmış olması Tek Partili dönemde teorik

[42] Meral Alpay, "Türk Çocuk Edebiyatı", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi,* 8- 9, 1979 - 1980, 173.

eğitimin önemine ve çocuğun geleneksel değerleri algılamasının gerekliliğine olan inancı göstermektedir.

Doktor Fuad tarafından 1926-1928 yılları arasında İstanbul'da yayımlanan *Gürbüz Türk Çocuğu,* tek partili dönem çocuk dergiciliği alanında ilklerden olmasının dışında barındırdığı konu içeriği anlamında kendinden sonraki dergilere rol model olmuştur. Fakat Mehmet Faruk Gürtunca'nın yayın editörlüğünü üstlendiği Türk çocuk dergiciliğinde çığır açan ve 1928-1948 yılları arasında yayın hayatını sürdürmüş Latin alfabeli *Çocuk Sesi Mecmuası* daha sonra bu bayrağı devralmıştır.

Gürbüz Türk Çocuğu içeriğinde barındırdığı edebi türler, bilmece-bulmaca sayfaları, serüven ve resimli sayfalarla çocukları öncelikli olarak eğlendirmeyi amaçlamıştır. Biyografi ve tanınmış kişilerin yer aldığı sayfalarda ulusal ve uluslararası halk kahramanlarına değinilmiştir. Resimlerin yer aldığı biyografi sayfalarında uluslararası alandaki bilim adamı ve millî kahramanlara yer veren dergi, içeriğinde bolca fotoğraf kullanarak dergiyi eğlenceli ve ilgi çekici bir hale büründürmüştür.

İncelenen dergilere bakıldığı zaman harf inkılabından önce 1923'te yayımlanan *Musavver Çocuk Postası* adlı mecmuanın içeriğinde, tıpkı 1932-1933 yıllarında yayımlanan *Şen Çocuk Mecmuası* gibi Cumhuriyet'e ait unsurlara rastlanmamıştır. Bu iki mecmuada da çeviri yayınlar fazladır, Atatürk'e ve Atatürk ilke ve inkılaplarına dair yazılara rastlanmamıştır.

1 Kasım 1928 yılında gerçekleşen Harf Devriminden sonra Türkiye'de sadece çocuk yayınlarında değil, yetişkinler için çıkan yayınlarda da niteliksel ve fiziksel anlamda büyük değişimler gözlemlenmiştir. İlk yayın örneklerinde kelimeler büyük harflerle ve sade bir şekilde kullanılmış, karmaşık ifadelerden kaçınılmıştır. Arapça ve Farsça kelimeler süreli yayınlarda kısıtlı olarak kullanılmıştır. Devlet politikası gereği yeni harflerle birlikte çocuk ve gençlerin kaliteli eğitim almaları amaçlanmış, bu vesileyle çocukların ve gençlerin Cumhuriyet değerlerine adapte olmaları için ciddi çabalar sarf edilmiştir. İşte Mehmet Faruk Gürtunca'nın editörlüğünde yeni harflerle yayın hayatına başlayan *Çocuk Sesi Mecmuası* bu amacın ürünüdür. *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın özellikle vurgulanmasındaki amaç; salt Latin harflerle ilk yayımlanan çocuk mecmuası olmasından değil, kendinden sonra yayımlanan birçok çocuk dergi ve gazetesine içerik ve yayın felsefesi anlamında rol model olmasından

kaynaklanmaktadır. Cumhuriyet değerlerinin, Atatürk ilke ve inkılaplarının aynı zamanda ilim ve fen yolunda adım atılması gerekliliğinin sürekli vurgulandığı mecmua, Türk çocuk dergiciliğinin yapı taşlarındandır.

1923-1946 yılları arası Cumhuriyetin ilanından sonra yayımlanan çocuk dergi ve gazeteleri aşağıda Tablo 2.2.'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2. Tek Partili Dönemde (1923-1946) Süreli Çocuk Yayınları [43]

Dergi Adı	Yayınlandığı Yıllar	Yayıncı	Basım Yeri
Yeni Yol	1923-1926	Muallim Nedim Tuğrul	Bolu-İstanbul
Musavver Çocuk Postası	1923	Süleyman Tevfik	İstanbul
Çıtı Pıtı	1923	İbnülhilmi Vasfi	İstanbul
Şübbân	1923	Recai	İstanbul
Talebe Mecmuası	1923	Hikmet Arif	İstanbul
Haftalık Resimli Gazetemiz	1924	Tahsin Demiray	İstanbul
Resimli Dünya	1924-1925	Orhan Seyfi	İstanbul
Resimli Eytâm Mecmuası	1925	Hamid Nuri	İstanbul
Sevimli Mecmua	1925	M. Zekeriya	İstanbul
Mektebliler Alemi	1925	Muallim İlyas Bahri	İzmir
Çiçek	1926	Ruhi	İstanbul
Gürbüz Türk Çocuğu	1926-1928	Doktor Fuad	İstanbul
Çocuk Dünyası	1926-1927	Muallim Ahmed Halid	İstanbul
Çocuk Yıldızı	1927	Hocaoğlu Sâlim	İzmir
Çocuk Sesi	1928-1948	Mehmet Faruk Gürtunca	İstanbul
Gençlik	1928	Cemal	İstanbul
Şen Çocuk	1932-1933	Mehmet Şükrü	İstanbul
Afacan	1934-1939	M. Faruk Gürtunca	İstanbul
Çalışkan Çocuk	1934-1935	Refik Emin	İstanbul
Mektepli Gazetesi	1932-1935	Mehmet Sami Karayel	İstanbul
Oklahama	1935-1955	Alaadin Kıral	İstanbul
Olgun Çocuk	1935	Burhan Bilbaşar	İstanbul
Ateş	1936-1938	Tahsin Demiray	İstanbul

[43] **Not:** Bu tablonun bazı kısımlarında düzeltmeler yapılarak iki kaynaktan yararlanılmıştır. Bu kaynaklar: Cüneyd Okay'ın *Eski Harfli Çocuk Dergileri* (sayfa 216- 217) ve Meral Alpay'ın *Çocuk Edebiyatı* (sayfa 177 – 180) adlı çalışmalarıdır.

Çocuk	1936-1948	Dr. Fuad Umay	İstanbul
Gelincik	1936	M. Faruk Gürtunca	İstanbul
Öğretmen İleri	1936-1937	Nahide Bilbaşar	İstanbul
Yavrutürk	1936-1942	Tahsin Demiray	İstanbul
Yeni Kültür: Ailede Çocuk, Mektepte Çocuk	1936-1945	Kâzım Nami Duru	Ankara
Cumhuriyet Çocuğu	1938-1939	Zahide Tan	İstanbul
Çocuk Gazetesi	1938	M. Muzaffer	İstanbul
Asrın Çocuğu	1939-1940	Süha Tükel	İzmir
Binbir Roman (Haftalık)	1939-1952	Tahsin Demiray	İstanbul
Binbir Roman (Aylık)	1941-1947	Tahsin Demiray	İstanbul
Bilmece	1943-1945	Cemile Tuna	İstanbul
Çocuk Dünyası	1943	D.N. Arsan	İstanbul
Çocuk Haftası	1943-1949	---	İstanbul
Çocuk Gözü	1945-1946	Faruk Gürtunca	İstanbul
Doğan Kardeş	1945-1978	V. Nedim Tör	İstanbul
Şen Çocuk	1945-1947	Bahaddin Yücel	İstanbul

1928 harf inkılabından başlayıp, 21 Temmuz 1946 çok partili hayata geçişe kadar yayımlanan ve içeriğinde Türk halk edebiyatı ögeleri bulunan süreli yayınların sıralı tam listesi aşağıdaki gibidir. 1928-1946 yılları arasında çıkarılan bu süreli yayınlar güncellenerek "dergi adı, yayın aralığı, yayımlandığı yıllar, yazar adı ve basım yeri" başlıkları altında aşağıda Tablo 2.3.'te belirtilmiştir.

Tablo 2.3. Tek Partili Dönemde Harf İnkılabından Sonra (1928-1946) Süreli Çocuk Yayınları

Dergi Adı	Yayın Aralığı	Yayımlandığı Yıllar	Yayıncı	Basım Yeri
Çocuk Sesi Mecmuası	Haftalık	1928-1948	Mehmet Faruk Gürtunca	İstanbul
Şen Çocuk	15 Günlük	1932-1933	Mehmet Şükrü	İstanbul
Afacan	Haftalık	1934-1939	Mehmet Faruk Gürtunca	İstanbul
Çalışkan Çocuk	Haftalık	1934-1935	Refik Emin	İstanbul
Mektepli Gazetesi	Haftalık	1932-1935	Mehmet Sami Karayel	İstanbul
Olgun Çocuk	Haftalık	1935	Burhan Bilbaşar	İstanbul
Ateş	Haftalık	1936-1938	Tahsin Demiray	İstanbul
Çocuk Mecmuası	Aylık /15 Günde Bir /Haftalık	1936-1948	Dr. Fuad Umay	İstanbul
Gelincik	Haftalık	1936-1937	M. Faruk Gürtunca	İstanbul
Öğretmen İleri	Haftalık	1936-1937	Nahide Atasay/ Burhan Bilbaşar/ N. Atasayar	İstanbul
Yavrutürk	Haftalık	1936-1942	Tahsin Demiray	İstanbul
Çocuk Duygusu	Haftalık	1937-1938	Kenan Dinçman/ Fahrettin Sertelli/ Dr. Cemil Necip Sağlık	İstanbul
Cumhuriyet Çocuğu	Haftalık	1938-1939	Zahide Tan	İstanbul
Asrın Çocuğu	Haftalık	1939-1940	Süha Tükel	İzmir
Binbir Roman (Haftalık)	Haftalık	1939-1952	Tahsin Demiray	İstanbul
Çocuk Dünyası	Haftalık/ Düzensiz	1940-1942	Necati Arsan	İstanbul
Bilmece	Haftalık	1943-1946	Cemil Tuna	İstanbul
Çocuk Haftası	Haftalık	1942-1964	Tahsin Demiray	İstanbul
Türk Çocuğu	15 Günde Bir	1944-1946	Naki Tezel	Ankara
Çocuk Gözü	Haftalık	1945-1946	M. Faruk Gürtunca	İstanbul
Doğan Kardeş	Aylık /15 Günde Bir /Haftalık	1945-1978	Vedat Nedim Tör	İstanbul
Şen Çocuk	Haftalık	1945-1947	Bekir Arkın/ Bahaddin Yücel	İstanbul

Yukarıda belirtilen 22 süreli yayında, Cumhuriyet değerlerinin yanında Atatürk ilke ve inkılaplarının barındırdığı fikirlerin yayılmasına özen gösterilmiştir.

Dünyada başlayan süreli yayın akımı biraz gecikmeyle olsa da Türkiye'ye ulaşmış, daha sonra çeşitli evrelerden geçerek 1928 yılı, harf devrimine kadar gelmiştir.

Türkiye'de dergiciliğin geçirdiği dönüşüm ve değişim kapak tasarımından, içeriğine kadar bütün dergi ve gazeteleri etkilemiştir. Bu duruma okur yazar oranının

artmasına paralel olarak, dergilerin gördüğü ilgi de eklenebilir. Eğitim alanında yapılan reformlar, eğitime verilen önem, çocuk dergilerinin daha nitelikli yayınlar olmasına olanak sağlamıştır. Çocuk dergilerinin ve gazetelerinin birçoğu Maarif Vekaleti'nin onayını almış, okullarda okutulması zorunlu hale gelmiştir. Bu durum süreli çocuk yayınlarının okul derslerini destekleyici nitelikte olduğunun göstergesidir.

Şeyma Gençel özellikle harf devriminden sonraki dönemde çocuk dergileri alanında belirli etki sahibi olan iki yayıncının üretkenlikleriyle dikkat çektiklerini: Tahsin Demiray ve Mehmet Faruk Gürtunca gibi yayıncıların öğretmenlik mesleğinden geldikleri için, çıkardıkları dergilerin bir kısmını, salt okul eğitimine yardımcı olmak üzere ünite dergisi şeklinde hazırladıklarını [44] ifade etmiştir. Yapılan araştırma kapsamında çokça karşılaşılan ve önemine sıkça değinilen "Tahsin Demiray" ve "Mehmet Faruk Gürtunca"ya ayrıca parantez açılmıştır.

Mehmet Faruk Gürtunca ve Tahsin Demiray'ın harf inkılabından önce ve sonra yayımladığı süreli yayın içerikleri, onların Türk çocuk dergiciliğinin en üretken ve çalışkan eğitimcileri olduklarını gözler önüne sermiştir. Gürtunca ve Demiray Atatürk ilke ve inkılaplarının yarının gençlerine aktarılmasında en büyük katkıyı sunan yayıncılardandır. Gürtunca ve Demiray'ın editörlüğünü üstlendiği dergiler birçok yazarın ve sanatçının keşfedilmesine olanak sağlamıştır. Gürtunca Türk çocuk dergiciliğinde çığır açan ve 20 yıl boyunca yayımlanan *Çocuk Sesi Mecmuası* (1928) dışında, *Afacan Gazetesi* (1934), *Gelincik Gazetesi* (1936), *Yavrutürk Gazetesi* (1936), *Çocuk Romanları* (1941) ve *Çocuk Gözü Dergisi* (1945) gibi yayınlarla çocukların ilgisine mazhar olmuştur.

Tahsin Demiray, *Ateş Dergisi* (1936), *Yavrutürk Çocuk Gazetesi* (1936), *1001 Roman* (1939) ve 22 yıl boyunca yayımlanan *Çocuk Haftası Gazetesi* (1942) adlı mecmua ve gazetelerle çocuk dergiciliğinin rotasını belirlemiş, çağdaşı dergilere rol model olmuştur. Demiray'ın yayımladığı dergiler okullarda yardımcı kaynak hüviyeti taşımış, eğitici niteliğiyle çocukların başucu kaynağı olmuştur. Bunun sebebi dergi içeriğinde ağırlıklı olarak yer alan öğretici ve eğitici sayfalardır.

Doğan Kardeş Dergisi'yle Vedat Nedim Tör, Türk dergicilik tarihindeki en uzun soluklu ve nitelikli yayıncılığa imza atmış yazarlardandır. *Doğan Kardeş* 33 yıllık yayın

[44] (Gençel, 188-189.)

hayatında birçok eğitimciye, yazara, akademisyene, sanatçıya ve çevirmene kucak açmış, bünyesindeki yazarların tanınmasında ve yetkinleşmesinde önemli roller üstlenmiştir. Dergi, çocuklara arkadaşça yaklaşmış, dönemsel şartlara ayak uydurmuş, kendini sürekli yenileyen bir yayın anlayışına sahip olmuştur. *Doğan Kardeş*'in içeriği dönemsel ilgi ve eğilime bağlı olarak, metin ağırlıklı yayın içeriğinden görsel yayın içeriğine doğru evrilmiştir. Dergi birçok kuşağın ilgisine mazhar olmuş, ulaştığı kitlelerin düşünsel anlamda gelişimine ve eğitilmesine vesile olmuş önemli süreli çocuk yayınlarındandır.

Genel bağlamda incelendiği zaman 1869'da yayımlanan *Mümeyyiz Mecmuası'*ndan, 1928'de yayımlanan *Çocuk Sesi Mecmuası'*na kadar geçen sürede çocukların ahlaki ve teorik anlamda eğitilmelerinin amaçlandığı görülmektedir. Bu durum, dönemin kültürel eğiliminin yayın içeriğine yansımasıdır. *Mümeyyiz*'den *Çocuk Sesi*'ne kadar geçen dönemde ahlaki, teorik ve öğretici konuların ağırlıkta olduğu görülmüş, masal, hikâye, fıkra, bilmece-bulmaca gibi edebi türlerin de eğlendirici nitelikte olmalarına özen gösterilmiştir. 1945 yılından sonra artan çizgi roman ekolü dergi ve gazetelerde içerik değişimine yol açmıştır. Böylece mecmua ve gazetelerin eğitici ve edebi yönleri ikinci planda kalmıştır. Amerikan orjinli *Walt Disney* ve *Warner Bros* gibi kuruluşların öncülüğünde yayımlanan çizgi film çizimleri ve çizgi roman serüvenleri dergi içeriklerini büyük ölçüde kaplamıştır. Zaman geçirme ve eğlenme amacına yönelik yayınların sayıca artması okurun beklenti ve isteklerinin sonucudur.

Çocuk dergilerindeki yayın ve içerik değişikliği ile alakalı Meral Alpay'ın görüşleri önem teşkil etmektedir. Alpay, Türkiye'de siyasal düzeni değiştiren Cumhuriyet'in kuruluşu (29 Ekim 1923) ve kültür değişmesini yansıtan Harf Devrimi'nin (1 Kasım 1928) çocuk dergilerinin yayın yaşamında büyük bir duraklama ya da kesinti yapmadığını, buna karşılık 1869'dan günümüze doğru sıralandığında çocuk dergilerinde gittikçe artan bir niceliksel gelişmenin söz konusu olduğunu ifade etmiştir. Kütüphanelerde bulunabilen dergi dermeleri (kolleksiyon) tam ve düzenli olmadığı için bu dergilerin ömürleri hakkında kesin bir bilgi vermenin mümkün olmadığını, 100 yılı aşkın bir tarihi olan çocuk dergilerinin içeriklerinin ise güncel ve toplumsal sorunlara göre değişmeler gösterdiği Alpay tarafından ifade edilmiştir. 1869-1928 döneminde yayınlanan çocuk dergilerinde eğitici ve öğretici olma amacı ağır basmakta, içerdikleri bilmece, bulmaca ve güldürücü fıkralarla eğlendirici olmaya da çalışmaktadırlar. Bu

genel yargının dışına çıkan dergilerle, tek tük de olsa karşılaşmak her zaman mümkündür. [45]

Genel anlamda özetlenmesi gerekirse, 1923-1946 yılları arasında yayımlanan çocuk dergi ve gazeteleri çocuklara sadece eğitsel bilgiler vermekle kalmamış, onlara batının modern fikir ve görüşlerini sunmuş, ayrıca Cumhuriyetin temel unsurlarını aktarma misyonunu da üstlenmiştir. Çocuklar ve gençlerde millî değer yargılarının oluşturulması, onlara Türk dilinin inceliklerinin öğretilmesi; köşe yazıları, millî hikâyeler ve çizgi romanlar vasıtasıyla aktarılmıştır. Bu bağlamda, Türk halk edebiyatı türlerinin rolü yadsınamaz bir gerçeklik taşımaktadır. Mecmua ve gazetelerde çocuklara yarının büyükleri gözüyle bakılmıştır. Devletin desteği ile millî ve ulusalcı eğitim anlayışı mecmualar aracılığıyla çocuklara ve yetişkinlere ulaştırılmıştır. Yayımlandıkları döneme ışık tutmaları bakımından süreli yayınlar Türk halk edebiyatı geleneğinin aktarımı açısından eşsiz bir belge niteliğindedir. Türkiye'de yayımlanmış süreli çocuk yayınları hem sosyal hem de edebi anlamda yayımlandıkları dönemin aynası hüviyetindedir.

2.4. CUMHURİYET SONRASI ÇEVİRİ ÇOCUK KİTAPLARI

Cumhuriyetten önce olduğu gibi Cumhuriyetten sonra da Türk çocuk edebiyatının gelişiminde çevirilerin önemli bir yeri vardır. Bu dönemde de özellikle edebiyat dünyasının önde gelen isimleri tarafından klâsik yazar ve eserlerin çevrilmesine devam edilmiştir. Söz gelişi Orhan Veli Kanık, Sabahattin Eyüboğlu ve Nazım Hikmet *La Fontaine*'den çeviri yapmışlardır. [46] Cumhuriyet sonrası Robinson çevirilerinden bazıları da Kemalettin Şükrü (Robenson Krüzae-1932), Necdet Rüştü Efe (Robenson Kruzoe-1938), Yaşar Nabi Nayır (Issız Adada 28 Yıl adıyla-1942) tarafından yapılmıştır. Bir diğer klâsik *Güliver'in Seyahatnamesi* önce kısaltılarak *Cüceler Memleketinde* (1927) adıyla basılmış, ayrıca 1935'te *Cüceler ve Devler Memleketinde: Güliver'in Seyahatleri* adıyla Ercüment Ekrem Talu tarafından dilimize kazandırılmıştır. Türk edebiyatında en çok sevilen ve kitapları en çok çevrilerek basılan romancı Jules Verne olmuştur. Bu tespit hem Cumhuriyet öncesi hem de Cumhuriyet sonrası için geçerlidir. Yalnız *Eski Harfli Türkçe Basma Eserler Bibliyografyası*

[45] (Alpay, 173)
[46] Nuri Akbayar, *"Ansiklopediciliğimizin İlk 80 Yılı", Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849- 1984)*, Gelişim Yayınları, İstanbul 1984, 227-229.

*CD'si*nde Jules Verne'in 34 romanının toplam 50 baskı yaptığı görülürken M. Sabri Koz'un yaptığı araştırmada 28 romanının toplam 32 baskı yaptığı dikkati çekmektedir. Benzer bir durumla yeni harflerle yapılan çeviriler hakkındaki araştırmalarda da karşılaşılmaktadır. *Metis Çeviri*'nin üstelik 1991'de yayımladığı "Çeviri Çocuk Edebiyatı Kaynakçası-I" ve "Çeviri Çocuk Edebiyatı Kaynakçası-II" den anlaşıldığı gibi sadece 1960-1990 yılları arasında Jules Verne romanları 141 baskı yapmışken, M. Sabri Koz 1930-1986 arasında yapılan Jules Verne baskılarının toplam sayısını 87 olarak belirtmiştir. [47] Bu da Türk çocuk edebiyatı tarihinin yazımında, uzun soluklu ve çok titiz çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Burada 1940'lı yıllarda yaşanan iki çeviri hadisesinden de kısaca bahsedilmesi gerekmektedir. Bunlardan birincisi Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 1943'te çoğu çeviri olan 100'e yakın kitabı bastırıp dağıtması, ikincisi ise Hasan Ali Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı yıllarında çevrilen batı klâsikleri içinde çocuk edebiyatı kitaplarının da yer almasıdır. Cumhuriyet dönemi çok yoğun olmasa da önemli çeviri faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bir dönem olmuştur. Her ne kadar bu dönemde özellikle hangi yıllarda hangi yabancı kitapların çevrilip yayınlandığına dair elimizde derli toplu ve eksiksiz bir bibliyografya bulunmasa da birlikte bu yönde bazı çalışmalar yapılmamış değildir. Söz gelişi *Metis Çeviri* dergisinin 1991 bahar ve yaz sayılarında Türkiye'de 60'lı, 70'li ve 80'li yıllarda hangi yazarın hangi eser(ler)inin kaç defa basıldığına dair bir bilbiyografya çalışması yayımlanmıştır. [48] Bu çalışmaya göre 60'lardan 90'lara Türkiye'de en çok yayınlanan çeviri eserler içinde masal ve fabl türünde Grimm Kardeşler (66 baskı), Andersen (62 baskı), La Fontaine (37 baskı) ve Aisopos (13 baskı) gelmektedir.

Roman türünde ise birinciliği 141 baskıyla Jules Verne almaktadır. Onu farklı sayıdaki baskılarla diğer romancı ve hikâyeciler takip etmektedir. Bu isimlere bakıldığında hemen hepsinin çocuk klâsikleri arasına girmiş eserler olduğu görülmektedir. *Alis Harikalar Diyarında, Cervantes, Pinokyo, Robinson Crusoe, David Kopperfield, Oliver Twist, Heidi, Define Adası, Tom Amcanın Kulübesi, Güliver'in*

---

[47] Hasan Güleryüz, *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı***,** Pegem A Yayıncılık, (2. bs.), Ankara 2003, 86-87; Kemal Demiray, *Türkçe Çocuk Edebiyatı***,** Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1975, 87, 89-90, 92, 94-95; Alpay Kabacalı, *Çocuk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Esin Yayınevi, 1997, III, 607-610; Öner Ciravoğlu, *Çocuk Edebiyatı*, Esin Yayınevi, İstanbul 1997, 17-21; Fatih Erdoğan, *Toplumsal Tarihimizde Çocuk Edebiyatının Yeri*, *Toplumsal Tarihte Çocuk***,** Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994, s. 86-87; Meral Alpay, *Türk Çocuk Edebiyatı, Kütüphane: Dünü Yarına Bağlayan Köprü***,** Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları, İstanbul 1991, 15-18.

[48] *Çeviri Çocuk Edebiyatı Kaynakçası-I*, Metis Çeviri, Metis Yayınevi, İstanbul**,** 15, 1991; *Çeviri Çocuk Edebiyatı Kaynakçası-II,* Metis Çeviri**,** Metis Yayınevi, İstanbul**,** 16, 1991.

Seyahatleri, Polyanna, Küçük Prens ve Jules Verne'in birçok romanı, [49] bilinen önemli klasiklerdendir.

Cumhuriyet öncesi dönemde etkileri yavaş yavaş görülen çeviri çocuk masalları, hikâyeleri ve kitapları Cumhuriyet sonrası dönemde etkisini daha fazla hissettirmeye başlamıştır. Batıdaki gizemli dünya Türk yazarları için ilgi çekici görünmüş, bazı dergilerde çeviri eserler millî eserlerden hacim olarak daha fazla yer kaplar hale gelmiştir. Bu durumu olumsuz olarak değerlendiren M. Faruk Gürtunca ve arkadaşları millî masal seferberliği ilan etmiş, masalları çeviri olan toplumların millî bir hüviyet kazanamayacağı görüşünü savunmuştur.

Cumhuriyet'ten önce sadece çocuklara hitap eden yayınlar ağırlıktayken, 1946 sonrası akademisyenler ve araştırmacılar tarafından çocuk edebiyatı kavramı üzerinde durulmaya başlanmıştır. Selçuk Çıkla, bu kitaplarda çoğunlukla dünya çocuk edebiyatı ile Türk çocuk edebiyatının tarihçesine kısaca değinildiğine, daha çok çocuk edebiyatının genel vasıfları, çocuk edebiyatı türleri ve bu türlerin örnekleri, çocuk edebiyatı ürünlerinin eğitim işlevi, bu eserlerin çocukların eğitimindeki yeri ve önemi, çocuk kitaplarında aranması gereken vasıflar gibi konular üzerinde durulduğunu belirtmiştir. [50] Bu kitaplar baskı yıllarına göre aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Selçuk Çıkla'nın oluşturduğu bu liste, *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*'ndan alınmıştır.

[49] Cumhuriyetin ilk çeyrek diliminde birçok La Fontaine çevirisi yapılmıştır: Siraceddin Hisarcıoğlu (Çocuklarıma Hikâyeler-1928), Mahmut Cevdet (La Fontaine'in Dalgınlıkları-1931), Emil Bavan (La Fontaine'in Seçilmiş Hikâyeleri-1932), Vasfi Mahir Kocatürk (La Fontaine'den Hikâyeler-1934), Cazibe Soydaş-Cemal Özkaynak (Resimli La Fontaine Öyküleri-1936) çocuklar üzerine yapılan örnek çalışmalardır. Ayrıca bk. (Şimşek, 268.)
[50] (Çıkla, 102.)

Tablo 2.4. Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Üzerine Yayımlanan Kitaplar

1.bs	KİTAP ADI	YAZAR
1954	Türkçe Çocuk Edebiyatı	Kemal Demiray
1966	Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız	Enver Naci Gökşen
1975	Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları	Meral Alpay-R. Anhegger
1977	Çocuk Edebiyatı	A. Ferhan Oğuzkan
1987	Çocuk Edebiyatı	Turhan Baraz
1994	Çocuk Edebiyatı	Haz. M. Ruhi Şirin
1997	Çocuk Edebiyatı	Öner Ciravoğlu
1998	Cumhuriyet Devri Çocuk Edebiyatı	Zeki Gürel
1998	Çocuk ve Edebiyat	Necdet Neydim
2000	Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı	Hüseyin Tuncer- Mehmet Yardımcı
2000	Uygulamalı Çocuk Edebiyatı	İbrahim Kıbrıs
2000	Çocuk Edebiyatı	A. Yaşar Zengin-Nesrin Zengin
2001	İkibine Doğru Çocuk Edebiyatımız	Zeki Gürel
2002	Örneklerle Çocuk Edebiyatı	Recep Nas
2002	Çocuk Edebiyatı	Alemdar Yalçın-Gıyasettin Aytaş
2002	Çocuk Edebiyatı	Tacettin Şimşek
2002	Yaratıcı Çocuk Edebiyatı	Hasan Güleryüz
2002	Meşrutiyet Dönemi Çocuk Edebiyatı: Şiir	Cüneyd Okay
2002	Çocuk ve Edebiyat	Sedat Sever
2003	Çocuk Edebiyatı	Necdet Neydim
2003	Çeviri Çocuk Edebiyatı	Necdet Neydim

Türkiye'de çocuk edebiyatı kitapları akademisyenler tarafından, son 20-30 yıllık süreçte yayımlanmaya başlanmıştır. Çocuk edebiyatı dergilerinin Türk eğitim sistemindeki yeri, başlangıcı ve gelişim evreleri hakkında detaylı çalışmalara ciddi ihtiyaç olduğu yapılan araştırmalar neticesinde de ortaya çıkmıştır. Gelişen teknolojiyle beraber dijital çağda, çocuk edebiyatı verilerinin daha çok görsel ağırlıklı teknolojik yenilikleri bünyesine alarak, çocuklar için daha eğlenceli eğitim yöntemlerinin geliştirilmesi mümkündür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: İNCELEME

DERGİLERİN HALK EDEBİYATI UNSURLARINA GÖRE İNCELENMESİ

3.1. *ÇOCUK SESİ MECMUASI*

Çocuk Sesi Mecmuası harf inkılâbından sonra yeni harflerle yayımlanan ilk süreli çocuk yayınıdır. Mecmua, içeriği ve etkisi itibarıyla Türkiye'deki süreli çocuk yayınlarının en önemli yapı taşlarındandır. *Çocuk Sesi*'yle aynı dönemde ve daha sonra yayımlanan bazı dergilerin *Çocuk Sesi Mecmuası*'nı rol-model aldığı gözlemlenmiştir. *Çocuk Sesi*'nin ilk sayısı 2 Kânunevvel (Aralık) 1928 Perşembe günü, son sayısı ise 9 Şubat 1948 tarihinde (38. sayı) çıkmıştır.

Mecmua kendisinden sonra yayımlanan çocuk dergilerine öncü olmakla kalmamış, diğer dergiler *Çocuk Sesi* mecmuasının masal, efsane, fıkra, atasözü, bilmece, hikâye v.b. edebi türlerinden faydalanmıştır. Gördüğü ilgiden dolayı daha sık yayımlanan *Çocuk Sesi*, M. Faruk Gürtunca önderliğinde döneminin en popüler çocuk dergilerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Mecmuanın yazı işleri müdürü *Mehmet Faruk Gürtunca* tek partili dönem süresi boyunca çocuk dergiciliği ve çocuklara yönelik diğer etkinlikler konusunda yetkin yayıncılarındandır. Galatasaray Lisesi'nde Türkçe öğretmenliği yapan Gürtunca'nın *Çocuk Sesi'*nden başka yayımladığı dergiler: *Afacan* (1934), *Gelincik* (1936), *Yavrutürk* (1936), *Çocuk Romanları* (1941), *Çocuk Gözü* (1945)'dür. M. Faruk Gürtunca mecmuanın hem başbuyruğu ve genel yazı işlerine bakan sahibi hem de en çok yayını bulunan isimlerin başında gelmektedir. Gürtunca tarafından *Çocuk Sesi*'nde: "*Sizin İçin Çalışan Gürtunca Amcanız", "Türk Çocuklarını Çok Seven Gürtunca Amca"*, *"Gürtunca Abiniz*", "*Sizi Pek Seven Dostunuz*", *"Sizin Gürtunca Amcanız"* başlıklarıyla çocuklar için samimi bir üslupla çıkan yazılar ve kurulan etkili diyalog, *Çocuk Sesi*'nin dönemin popüler yayınlardan biri olarak görülmesinde önemli etkenlerdendir.

Çocuk Sesi'nin genel yayın anlayışının temelinde; Atatürk ilke ve inkılaplarının yanında, çağdaş bir ülke ve toplum olma yolunda çocuklara düşen görevlerin onlara benimsetilmesi yatmaktadır. Harf inkılâbının ardından yayımlanmaya başlanan *Çocuk Sesi Mecmuası*, Latin harflerinin çocuklara öğretilmesinde ve yeni harflerin Türk çocuklarının hayatına girmesi hususunda çok önemli bir misyon yüklenmiştir.

Çocuk Sesi mecmuası içeriğinde barındırdığı yazılarla bu önemli misyonun bilincinde olduğunu çocuklara ve genç okura hissettirmiştir. Hatta, *Çocuk Sesi* mecmuasının bir çocuk yayını olmasına rağmen yetişkinlere de yeni harflerle okuma-yazma öğretme misyonu taşıdığı rahatlıkla söylenebilmektedir. Genç Cumhuriyetin misyonu, Atatürk ilke ve inkılapları, çağdaş ve modern bir toplum olma yolunda Türk çocuklarının üzerine düşen görev ve sorumluluklar da *Çocuk Sesi*'nin genel yayın sorumluluklarındandır.

Atatürk ile ilgili anmalar, şiirler ve bilgilerin sıklıkla yer aldığı *Çocuk Sesi Mecmuası*, 2 Kânunevvel (Aralık) 1928 Perşembe günü 1. sayısının ilk sayfasında mecmua yayın politikasını ve gelecek sayılardaki misyonunu okura aşağıdaki açıklamayla ifade etmiştir:

"Küçük yavrular! Büyük adam olmak için, vatanınıza büyük hizmetler edebilmek için Büyük Gazimiz gibi çalışınız ve onun gibi düşününüz." [51]

Çocuk Sesi Mecmuası'nın 2 Kânunevvel (Aralık) 1928 Perşembe günü ilk sayısının 2 ve 3. sayfalarında okura mecmuanın misyonu, hangi edebi türleri ve içerikleri barındıracağı hakkında bilgilendirmeler yapılmış, çocuklardan mecmuaya destek olmaları istenmiştir. Mecmuanın sahibi öğretmen Mehmet Faruk Gürtunca 1. sayıda okura aşağıdaki gibi seslenmektedir:

"Sevgili çocuklar, bugün elinize aldığınız gazeteniz haftalardır size kavuşmak için çırpınıyor. Çocukların gazetesi olmak! Bu ne büyük bir şerefti. Her hafta Perşembe sabahları elinize geçecek olan gazeteniz sizindir. O sizin için çalışacaktır. Eğlenceli hikâyeleri, güzel şiirleri, gülünç karikatürleri, hediyesi bol karikatürleri, hediyesi bol müsabakaları, resimli maceraları onun sayfalarında bulacaksınız. Çocuk Sesi şimdi küçüktür. Fakat çocuklar her gün nasıl biraz büyür, biraz daha serpilirse gazeteniz de her sayısında sayfalarını biraz daha güzelleştirecektir. Onu büyütmek, onu güzelleştirmek istiyorsanız elinizden düşürmeyiniz. Bilmeyenlere tavsiye ediniz. Yeni harflerimizle okumaya başlayanlara haber veriniz, onlar da şimdi çocuk demektir. Kızlar; genç, ihtiyar kadınlara, erkek çocuklar; genç ihtiyar bütün erkeklere gazetelerinin sesini duyursunlar.

[51] Mehmet Faruk Gürtunca, "Çocuklarla Başbaşa", *Çocuk Sesi*, 1, (1), 1928, 1

Gazetenizin neleri eksiktir, yazınız. Gazetenizde neler görmek istiyorsunuz? Bildiriniz. Gazetenizin şeklini beğendiniz mi? Söyleyiniz. Gazetenizle görüşmek mi istiyorsunuz. Sizin için bir sayfa açalım.

Biz, çocukların arzusuna göre her şeyi yapmaya hazırız. Sizden de yalnız Çocuk Sesi'ni unutmamak, yaşatmak arzusu… O sizden bunu bekliyor, sevgili çocuklar.

***Mehmet Faruk**" [52]*

Yukarıda yol haritası çıkarılan *Çocuk Sesi,* bu minval üzere neşredilmiştir. Mehmet Faruk Gürtunca, yayımladığı mecmuanın toplumun bütün kitleleri tarafından okunmasını ve kabul görmesini istemiştir. *Çocuk Sesi*'nin gelecek sayılarında da bu dileğini belirten Gürtunca, 28 Mayıs 1931'de *Çocuk Sesi*'nin yüz elli bin okurunun olduğunu söyleyerek mecmuanın her yaştan kişilere hitap ettiğini dile getirmiştir. *Çocuk Sesi*'nin Türkiye'nin pek çok şehrine ve ilçelerine ulaştığını dile getiren M. Faruk Gürtunca'nın yukarıda, ilk sayıda, vurgulanan amaca ulaştığı söylenebilir. Mecmuanın pek çok kişiye ulaştırılmak istenmesinde, Latin harflerle yayımlanmaya başlanan ilk süreli çocuk yayını olmasının yüklediği misyon etkili olmuştur. Gürtunca harf inkılabını gelecek nesillere aktarmayı gaye edinmiş ve bu yolda büyük çaba sarf etmiştir. Bu bağlamda Gürtunca; mecmuaya birçok yazı yazmış ve fikirlerini hemen hemen her sayıda okurla paylaşmıştır.

Çocuk Sesi gerek satış rakamları gerekse içeriğiyle yayımlandığı dönemin en önemli mecmualarındandır. Gürtunca 14. cildin 3. sayfasında, *"14'üncü Cildimize Başlarken"* başlıklı yazısında *Çocuk Sesi*'nin sekiz yılda sekiz yüz bin Türk çocuğu tarafından okunduğunu kalın puntolarla vurgulamıştır. Mecmuanın 23 Mart 1936 Pazartesi günü çıkan 326. sayısında, Gürtunca mecmuanın geldiği başarılı nokta ve yayın politikasını aşağıdaki sözlerle dile getirmiştir:

"1000 değil, 5000 değil, on binlerce Türk çocuğunun gazetesi olmak… Bu ne büyük bahtiyarlık. İşte Tanrıya çok şükür; 326'ncı sayımızda bugün elinizde bulunuyor. 14 cilt… Bu koskoca kütüphane demek. Hiçbir kazanç düşünmeyerek, yalnızca Türk çocuğunun güzel bir mecmuası olsun diye çalış(?)... bize harf inkılabının ilk gününden beri tatil yapmadan çıkan biricik bir mecmua kazandırdı. Çok acı günlerimiz de olmadı değil. Fakat bu acılar bize kamçı oldu. Zaten hangi meslek vardır ki acısız günleri

[52] (Gürtunca, "Çocuklarla Başbaşa", s. 2-3.)

olmasın? 8 sayfa, 12 oldu. 12 sayfa 16 oldu. 16 sayfa 20 oldu. 20 sayfa şimdi 24 olmuştur. Ve 210.sayıdan beri 24 sayfa olarak ÇOCUK SESİ'ni neşretmekteyiz. Çocuk Sesi'ne ne yaptığını ve ne yapacağını bilenlerin yazılarıyla çıkmaktadır. Hayatını mektep sıraları önünde çocuklara ders vermekle de geçiren bizler, romanlarımızla, hikâyelerimizle, şiirlerimizle, bilgi yazılarımızla ne kazanç ne para, yalnız Türk çocuğunun okumasını istemekteyiz. Türk çocuğunu önce okutmak, sonra ona ulusal duygular aşılamak, bilgisini yüceltmek, sıhhatli, ahlâklı çocuklar yetiştirmek ülkümüzdür."[53]

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Gürtunca'nın yetiştirmek istediği jenerasyon, genç Türkiye'yi ileriye taşıyacak, aydın ve kültürlü bir nesil olmalıdır. Ayrıca millî ve manevi değerlerden haberdar olan, vatanını, milletini, Atatürk ilke ve inkılaplarını gözeten bir nesil yetiştirilmesi Gürtunca'nın yegâne hedefidir. Mecmuanın ulaştığı okur sayısının artışı dikkate alınırsa Gürtunca'nın fikirlerini ve ülküsünü on binlerce gence aktardığı söylenebilir.

Çocuk Sesi Mecmuası harf inkılâbının ardından, yayın hayatına aralıklarla toplam 20 yıl devam etmiştir. Mecmua, 27 Mayıs 1940 ile 27 Nisan 1942 yılına kadar 2 yıl, 23 Kasım 1942 ile 9 Şubat 1948 yılları arasında ise yayın hayatına yaklaşık 5 yıl ara vermiştir. Bu durum mecmuanın toplamda ortalama 15 yıl aralıksız yayın yaptığını göstermektedir.

Mecmuanın yayımlandığı dönemde çekilen kâğıt sıkıntısı ve ekonomik buhran değerlendirildiğinde, *Çocuk Sesi*'nin 20 yıl boyunca yayınına devam etmesi büyük bir başarı olarak değerlendirilebilir. Bu başarıda en büyük payın öğretmenlik mesleğini ve yayıncılığı büyük bir özveriyle ve sevgiyle yapan Mehmet Faruk Gürtunca'ya ait olduğu söylenebilir. Gürtunca'nın köşe yazılarında yaptığı sesleniş ve diyaloglarda çocuklara bir ağabey ve arkadaş gibi samimiyetle yaklaşması, okurla arasında sarsılmaz bir bağ kurulmasını sağlamıştır.

Çocuk Sesi Mecmuası son sayısı olan 9 Şubat 1948 tarihli 38. sayısında, bir daha yayımlanamayacağını mecmuanın 3. sayfasında *"Dikkat"* başlığıyla aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

---

[53] Mehmet Faruk Gürtunca, "14'üncü Cildimize Başlarken", *Çocuk Sesi*, 14, (326), 1936, 3.

"Sevgili Çocuklar, Çocuk Sesinin bu sayısı basılmak üzereyken verdiğimiz bir kararı size de bildirmeyi ödev sayıyoruz. Kâğıdın ne kadar pahalı, bir dergiyi uzun müddet yaşatmanın ne kadar güç olduğunu tekrar tekrar hatırlatmağa lüzum yok. Ne kadar uğraşsak ne kadar fedakarlığa katlansak, size kusursuz denecek derecede güzel bir mecmua sunamıyoruz. Bunun için Çocuk Sesini ayda bir kere çıkarmağa karar verdik. Sayfalarını çoğaltacağız. İçi dışı renkli olacak. Size ansiklopedik bilgi vereceğiz. En güzel hikâyeleri, en tatlı masalları, en kuvvetli serüven romanlarını Çocuk Sesinde bulacaksınız. Bütün bunlara mukabil fiyat yalnız 25 kuruş olacaktır. Yeni çıkacak fevkalade sayınızı sabırsızlıkla beklediğinizi ümit ediyoruz. Şimdilik Allahaısmarladık."[54]

Türkiye'de görülen ekonomik buhran dergi sayfalarına ve içeriğine de sirayet etmiştir. 1939 yılında çıkan 508. sayının 2. sayfasında, *Okuyucularımızla Başbaşa* adlı köşede okura aşağıdaki gibi seslenilmiştir:

Sevgili Arkadaşlar,

Bu hafta kapağımızda, senelerden beri gününü hiç şaşırmadan elinize geçen Türkiye'nin yegâne iki çocuk mecmuamızın isimlerini bir arada görünce tabii şaşıracaksınız. Fakat bunun sebebini size kısaca hulasa edelim:

Son haftalar zarfında dünya, gündelik gazetelerde okuduğunuz gibi büyük buhranlar geçirmektedir. Bu beynelminel fena vaziyette gazetelerimizin gıdası olan kâğıt da hiçbir tarafdan yurdumuza gelememektedir. Bunun için bütün gazetelerin olduğu gibi bütün yerli mecmuaların kağıtları da lüzumsuz yere fazla harcanması doğru olmaz.

Her gün muntazam çıkan Cumhuriyet, Tan, Haber gibi gazetelerimiz de birkaç günden beri sayfalarını azaltmış bulunuyorlar.

Biz de aynı şeyi nazarı itibara alarak bu buhranlı zamanın geçmesine, ta ki kâğıdın tekrar bollaşmasına kadar şimdilik Çocuk Sesi ile Afacan'ı birleştirmeğe kara verdik. Ve bu hafta da işte gördüğünüz gibi her iki mecmuamızın romanlarını ve yazılarını biraraya getirdik. Her seferinden dört sayfa eksik fakat buna mukabil de daha dolgun münderecatla önünüze çıkıyoruz. Bu sayıda size Çocuk Sesi'nde çıkan romanları

[54] Mehmet Faruk Gürtunca, "Okuyucularımızla Başbaşa", *Çocuk Sesi*, 1, (38), 1948, 2.

kolayca takip edebilmeniz için hepsinin birer hülasasını sunuyoruz. Gelecek hafta da Çocuk Sesi okuyucularımız için Afacan'da çıkan romanların hülasalarını vereceğiz. Çocuk romanlarımız da haftada bir cumartesi günleri çıkacaktır.

Bu şekilde çıkmağa mecbur olduğumuz bu durum karşısında okuyucularımızın bizi mazur görerek, mecmualarına eskisinden daha fazla bir alaka göstereceklerine emin olarak kendilerine şimdiden teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Çocuk Sesi- Afacan*" [55]*

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, 1939-1945 yılları arasında yaklaşık 40-50 milyon arasında insanın hayatını kaybettiği 2. Dünya Savaşı'nın yarattığı sosyal, ekonomik ve psikolojik olumsuzluklar Türkiye'de de etkisini göstermiştir. *Çocuk Sesi*'nin savaşın etkisi ve Türkiye'nin içinde bulunduğu olumsuz ekonomik koşullardan dolayı yayınını noktalaması, Türkiye'de süreli çocuk yayıncılığının tarihsel gelişimi açısından olumsuz bir gelişmedir.

Bir konuya parantez açılması gerekirse; farklı dönemlerde yayımlanan Türk dergiciliğinin en önemli yayınlarından olan *Çocuk Sesi Mecmuası* ve *Doğan Kardeş Dergisi* aynı buhrandan etkilenmesine rağmen, *Doğan Kardeş Dergisi* Yapı Kredi Bankası'nın desteğiyle çıkmasından dolayı, ekonomik krizden çıkmış ve yayın hayatına devam etmiştir. Çünkü bankaların desteğiyle çıkan yayınlar krizlerden ve kâğıt fiyatlarından daha az etkilenmiştir. *Çocuk Sesi*'nin değişen yayıncılık şartlarına uzak kalması, çizgi roman gibi türlere *Doğan Kardeş*'e göre daha az yer vermesi, ardından sinemanın da hızla yayılıp insanlarda bağımlılık yaratması, mecmuanın yayın hayatına sıkça ara vermesine, ardından da kapanmasına sebebiyet vermiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yayın hayatına başlayıp 20 yıla yayılan bir süre yayımlanması bile *Çocuk Sesi'*nin Türkiye'deki süreli çocuk yayınları içerisinde özel bir yer edinmesini sağlamıştır. Arap alfabesinden Latin harflerine geçiş sürecinde, Atatürk ilke ve inkılaplarının yanında genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ilke ve değerlerini yeni jenerasyona aktararak kendisinden sonra gelecek yayınlara öncülük etmiş olan *Çocuk Sesi Mecmuası,* Türkiye'de çocuk dergiciliği alanında en önemli yapı taşlarındandır.

[55] (Gürtunca, "Okuyucularımızla Başbaşa", s. 2.)

3.1.1 *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın Biçim Özellikleri

Çocuk Sesi Mecmuası ilk sayısında *"Haftalık Çocuk Gazetesi"* biçiminde lanse edilmiştir. 1928-1948 yılları arasında yayın hayatını sürdüren *Çocuk Sesi Mecmuası* dört defa birinci sayıdan başlayarak yayınlarını bazı dönemlerde aksatmış, düzenli olarak çıkmamıştır. Bu dönemler: 2 Kânunevvel (Aralık) Perşembe 1928 ile 1 Ocak 1940 Pazartesi arasında 21 cilt ve 523 sayı yayımlanan zaman aralığıdır. Mecmua 1939 yılında çıkan 20. cilt, 508. sayı ile 523. sayılar arasında, aşağıda da belirtilen ekonomik buhran sebebiyle, *Afacan – Çocuk Sesi* olarak birleşip 1 Ocak 1940 tarihine kadar iki mecmua tek çatıda yayımlanmıştır. *Çocuk Sesi Mecmuası* 8 Ocak 1940 ile 27 Mayıs 1940 tarihleri arasında tekrar 1. sayıdan başlayarak *Çocuk Sesi* adıyla 21 sayı yayımlanmıştır. 22. cildini çıkaran mecmua, yayın hayatına 23 ay ara vererek 27 Nisan 1942 yılında yayınına tekrar 1. sayıdan başlamış ve dergi kapağında *yeni cilt, sene 15* vurgusu yaparak geçmişle bağını koparmamış ve 23 Kasım 1942 yılına kadar 30 sayı yayımlanmıştır.

Çocuk Sesi Mecmuası 2 Kasım 1942'den 23 Kasım 1942'ye kadar biçimsel olarak çok farklı bir formatta okuruyla buluşmuştur. Gazete formatında (46 x 32 cm boyutlarında) 4 sayfa olarak Tan Matbaası'nda basılan mecmua, kısa bir süreliğine de olsa farklı boyutlarda yayımlanmıştır. Sayfa sayısının azalmasının sebebi olumsuz ekonomik koşullardır. Mecmua 26 Mayıs 1947 yılında yayınına tekrar 1. sayıdan başlamış ve 9 Şubat 1948 tarihli 38. sayısıyla toplamda 612 sayı yayımlanarak okuruna veda etmiştir.

*Çocuk Sesi Mecmuası'*nın 1 ve 21. ciltlerine Ankara Millî Kütüphanede; 1956 SB 392/DVD No: 1805; 8 Ocak 1940 ile 27 Mayıs 1940 yılları arasında tekrar birinci ciltten başlayan örneğine Millî Kütüphane'de 56 SB 392/190 yerel tasnif numarasıyla ulaşılmıştır. 27 Nisan 1942 ile 23 Kasım 1942 tarihleri arasındaki *Çocuk Sesi* cildine Millî Kütüphane'de 56 SB 392; 1947-1948 yılları arasında 1 ve 38. sayıları kapsayan mecmuanın son cildine Millî Kütüphane'de 56 SB 392/1947-48 tasnif numaralarıyla ulaşılmıştır.

Çocuk Sesi'nin fiziksel özelliklerine değinilecek olursa; mecmua hem görsel anlamda zengindir hem de çocukların kolayca okuma yapmaları için elverişlidir.

Mecmuanın boyutları farklılık göstermektedir. Mecmuanın 1 ve 2. sayısı sonraki sayılara göre küçüktür ve boyutları 12 x 20 cm'dir.

Mecmuanın ilk iki sayısı, Ankara caddesi Posta kutusu 617'de bulunan İlhami Fevzi Matbaası'da basılmıştır. Mecmuanın seneliği 250, altı aylığı 125, üç aylığı 75 kuruştur. Mecmuanın günlük satış fiyatı ise 5 kuruştur. *Çocuk Sesi*'nin ilk sayısı 16 sayfa olarak saman kâğıda basılmıştır. Mecmuanın ikinci sayısı da 12 x 20 cm ebatlarında saman kâğıtta 15 sayfa olarak çıkmıştır.

Çocuk Sesi Mecmuası'nın 2 Kânunevvel (Aralık) Perşembe 1928 ile 3 Ocak 1928 tarihli ilk iki sayısı ayda bir çıkmış, daha sonra büyüyen boyutlarıyla beraber haftada bir 8 sayfa yayımlanmıştır. *"Haftalık Çocuk Gazetesi"* ibaresiyle yayınına başlayan mecmuanın, üçüncü sayıdan itibaren ebatları büyümüş ve 19 x 27 cm olmuştur. 3. sayıdan itibaren *Bürhan Cahit ve Şürekâsı Matbaası*'nda basılan mecmuanın kâğıt kalitesi de artmıştır. Haftalık yayımlanmaya başlanan mecmuanın sayfa sayısı azalarak 8'e düşmüştür. 3. sayıdan 13. sayıya kadar: "*Perşembe Günleri Çıkar Biricik Çocuk Gazetesi";* 13. sayıdan, 26. sayıya kadar: *"Pazartesi Günleri Çıkar Biricik Çocuk Gazetesi*" sloganlarıyla yayın hayatına devam eden mecmua, bu sayıdan itibaren İstanbul'daki *İlhami Matbaası*'nda basılmaya başlanmıştır. Mecmuanın haftalık olarak yayımlanmasıyla, sayfa sayısı azalarak 7~8 olmuştur.

Çocuk Sesi'nde 26. sayıdan, 45. sayıya kadar: *"Maarif Vekaletinin Himayesinde On Beş Günde Bir Çıkar"* ibaresiyle yayımlanmaya başlamıştır. Bu sayıdan itibaren *Ekspres Matbaası*'nda basılan mecmuanın kâğıt kalitesi de hayli artmış, saman kâğıdın yerini kuşe kâğıt almıştır. 46. sayıdan, 49. sayıya kadar: *"Maarif Vekaletinin Himayesinde Çıkar";* 49. sayıdan 57. sayıya kadar: *"Maarif Vekaletinin Himayesinde On Günde Bir Çıkar";* 58. sayıdan, 191. sayıya kadar: *"Maarif Vekaletinin Himayesinde Haftada Bir Çıkar";* 191. sayıdan, 255. sayıya kadar: *"Her Hafta Pazartesi Günleri Çıkar Türkiye'nin Yegane Çocuk Gazetesidir";* 255. sayıdan, 400. sayıya kadar: *"Pazartesi Günleri Çıkar Türk Çocuklarının Biricik Gazetesidir"*; 401. sayıdan, 471. sayıya kadar: *"Türk Çocuklarının Biricik Gazetesidir Pazartesi Günleri Çıkar";* 472. sayıdan, 504. sayıya kadar: *"Pazartesi Günleri Çıkar Türk Çocuklarının Biricik Gazetesidir";* 505. sayıdan, 506. sayıya kadar: *"Türk Çocuklarının Biricik Gazetesidir Pazartesi Günleri Çıkar";* 507. sayıdan, 516. sayıya kadar: *"Perşembe*

Günleri Çıkar Müşterek Çocuk Gazetesidir"; 517. sayıdan, 518. sayıya kadar: *"Cuma Günleri Çıkar Müşterek Çocuk Gazetesidir";* 519. sayıdan, 523. sayıya kadar: *"Pazartesi Günleri Çıkar Müşterek Çocuk Gazetesidir"* sloganları kullanılmıştır.

Mecmua daha sonra tekrar 1. sayıdan yayın hayatına başlamış, 21. sayıya kadar sloganı: *"Pazartesi Günleri Çıkar Çocuk Gazetesi"* şeklinde değiştirilmiştir. *Çocuk Sesi*, 27 Nisan 1942 yılında yayınına tekrar 1. sayıdan başlayarak, 23 Kasım 1942 yılına kadar 28 sayı yayımlanıp: *"Her Hafta Pazartesi Günleri Çıkar"* sloganını kullanmıştır. Son olarak, 23 Kasım 1942'de araştırma kapsamındaki son sayısını yayımlayan mecmua, 26 Mayıs 1947 yılında yayınına tekrar 1. sayıdan başlamış ve 9 Şubat 1948 tarihli 38. sayısıyla yayınını noktalamıştır. Derginin 1. ve 38. sayıları arasındaki son sloganı: *"Haftada Bir Pazartesi Günleri Çıkar En Eski Çocuk Dergisidir"* şeklindedir.

Yukarıda görüleceği üzere derginin yayın günleri zamanla farklılıklar göstermiş ve bu değişim sloganlara da yansımıştır. Mecmuanın toplam yayın sayısı "612" kullandığı slogan sayısı ise "18"dir. *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın kâğıt kalitesi ve boyutları da zamana ve matbaalara göre farklılıklar göstermiştir. *Halk Matbaası, Ülkü Matbaası, Matbaai Ebüzziya, Selâmet Matbaası, Orhaniye Matbaası, Ekspres Matbaası, Işık Matbaası, Akşam Matbaası, Tan Matbaası* gibi farklı matbaalarda basılan mecmuanın basım yerleri İstanbul'dadır.

3.1.2. *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın İçeriği

Çocuk Sesi Mecmuası içerik ve edebi tür çeşitliliği bakımından aynı dönemde yayımlanan diğer mecmua ve çocuk gazeteleri ile kıyaslandığında, oldukça zengin ve niteliklidir. *Çocuk Sesi Mecmuası* çocukları ve gençleri eğitip eğlendirmeyi, onların hoşça vakit geçirmelerini amaçlamıştır. *Çocuk Sesi*'ni diğer yayınlardan ayıran en belirgin özellik mecmuanın; yerli ve çeviri masal, geleneksel Türk halk tiyatrosu, fıkra, bilmece-bulmaca, hikâye, şiir, mani, roman, çizgi roman, röportaj gibi türlerle okura zengin bir içerik sunmasıdır. Çocukları öncelikle eğlendirme gayesi taşıyan mecmua, okuru çeşitli güncel konularda da bilgilendirmeyi ihmal etmemiştir. Mecmua, yirmi yıl boyunca yayınına devam edebilmesini bir noktada çocukları eğlendirirken bilgilendirme konusundaki başarısına borçludur; çünkü mecmuada salt edebi tür içerikleri yoktur. Çeşitli kültür sayfaları ve ansiklopedik bilgiler barındıran içerikler, çocukları kültürel anlamda donanımlı kılmayı amaçlamıştır.

Çocuk Sesi'nin yazar kadrosuna değinilecek olursa, mecmuanın içerik ve edebi tür çeşitliliğinin ne denli güçlü olduğu görülmektedir. *Çocuk Sesi*, bünyesinde dönemin sanat, siyaset, eğitim ve edebiyat alanında önde gelen pek çok ismini barındırmaktadır. Mecmuada öğretmen olan yazarlar ağırlıktadır. Gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap ve kısaltmalar kullanan yazarlar da vardır. Eğitim ve edebiyat alanında önemli bir isim olan öğretmen Mehmet Faruk Gürtunca; mecmuanın hem sahibi hem başyazarı sıfatıyla ilk sayıdan son sayıya kadar aktif bir şekilde masallar, destanlar, şiirler ve bilgi köşeleriyle mecmuaya önemli katkılar sunmuştur. Gürtunca mecmuada *Muallim Faruk ve Mehmet Faruk* isimlerini kullanmıştır. Mecmuanın başlıca yazarları: *Enver Celal, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Sezai Attilâ, Yaşar Nabi, A. Cevdet, M. Muzaffer, Muallim İsmail, Aga Bey, H. Sıddık, Ahmet Hilmi, Muallim Faruk, Muallim Celal, Enver Arif, Muallim, Abdullah İhsan, V, İsmet Hulusi, Türkan A., Osman, Cahit, Halil İbrahim, Davulcu, A. Sami, Attila, Hikâyeci, Masalcı, Necdet Rüştü, Adnan Sami, Refika Abla, A. Ekrem, Masalcı Baba, Mustafa Nüzhet, M. N., Naci, Ali İsmail, Hikâyeci Baba, Grimm'den Çeviriler, A. E. (Ahmet Ekrem), Zeki, N. Peker, Yaşar Sihay, Tarık Z. Tunaya, Haldun Yaşaroğlu, A. Canayakın, Ahmet, İ. İmset, Halit Fahri Ozansoy, Y. S., Masalcı Nine, Beyhan Abla, Bolayır Amca* ve *Selim Sırrı Tarcan* gibi isimlerdir. Bu önemli kalemlerin mecmua bünyesinde yer alması, *Çocuk Sesi*'nin içerik boyutunu daha güçlü hale getirmiştir.

Yüzünü batıya dönen genç Türkiye'nin bayrak taşıyıcılarından olan *Çocuk Sesi*, yayımlandığı tarih itibarıyla, dönemin diğer yayınlarında da yapılan eski-yeni mukayesesini sıklıkla yapmıştır. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Cumhuriyetin değerlerinin çocuklara kazandırılması, eski-yeni mukayesesi çerçevesinde yapılmıştır. Bilgilendirici içerik sayfaları ve okur seslenişlerinde mecmua; eskiye ait uygulamaların yanlışlığını, Cumhuriyet ile birlikte kazanılan hak ve hürriyetlerin önemine her fırsatta değinmiştir. Bu mesajlar çocuklara kimi zaman hikâyelerle, kimi zaman da yayımlanan makalelerle aktarılmıştır.

Çocuk Sesi Mecmuası'nın 1. sayısında tespit edilen içerik/tür başlıkları: *"Çocuklarla Başbaşa (okur köşesi), Bulmaca (resimli bulmaca), Ayının Hediyeleri (masal), Kara Kedinin Maceraları (resimli serüven), Bebek Nasıl Kurtuldu? (resimli hikâye), Bilmece (resimli bilmece).* 8 Nisan 1935 Pazartesi günü çıkan 12. cilt 236. sayıda ise; *"Bican Aktüre (çizgi roman), Cabi Katıltan (resimli hikâye), Olcayto*

Bahadır(roman), Erdem Altı Yaşını Bitirirken (şiir), Türk'ü Kızdırmağa Gelmez (hikâye), Yamanla Dumanın Resimli Ötküncü (resimli hikâye), Pinti (Moliere'den çeviri piyes), Bayan Mimi ile Bay Ciminin Gülünç Oyunları (resimli serüven), İzciler Kralı(seyahat romanı), Kaptan Evleniyor (hikâye), Hangi Hayvanlar Hızlı Koşarlar (bilgi köşesi), Kobu- Torı (Japon masalı), Bilmece Bildirmece (çengel bulmaca), kazananlar sayfası" şeklindedir.

Çocuk Sesi'nin roman türü konusunda döneminde öncü yayın olduğu rahatlıkla söylenebilir: *Olcayto Bahadır, Kızıl Tuğ, Korsan Çocuk, İzciler Kralı, Gültekin, Keloğlan Define Peşinde: Timurlengin Hazinesi, Kolsuz Kahraman*, gibi içerik başlıkları bunlara örnektir. Abdullah Ziya Kozanoğlu dergiye roman türünde en fazla katkı sunan yazardır. Dergide yayımlanan romanların tarihi romanlar olması da dikkat çeken bir başka husustur. *Korsan Çocuk, Olcayto Bahadır, Kaan, Çanakkale'de Mehmet Çavuş, Koç Mustafa, Koca Ahmet, Kolsuz Kahraman, Gültekin*, mecmuada yayımlanmış önemli tarihi romanlardır.

Mecmua, çocuklarla aile gibi iletişim kurmuştur. Sadece *Faruk Amca ile Başbaşa* adlı okur köşesiyle değil, farklı etkinliklerle de biraraya gelinmiştir. *Çocuk Sesi* abonelerinden oluşan bir çocuk kulübünün kurulması, okurla yazarlar arasındaki bağı kuvvetlendirmiştir. Mecmua'nın ayrıca radyo kulübü de vardır. Radyo kulübünde yazarlar ile okur arasında kurulan diyalog, yapılan eğitici programlarla birlikte daha da gelişmiştir. *Çocuk Sesi Kulübü* ile büyük bir aile gibi hareket eden mecmua, Mehmet Faruk Gürtunca öncülüğünde okurla bir araya gelerek sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmuştur. Birlikte İstanbul'da bir araya gelen okurlar Gürtunca ile birlikte sinema ve tiyatro gibi etkinliklere de katılmışlardır. Bu sosyal etkinlikler çocukların mecmuaya duyduğu samimiyeti artırmıştır. Ayrıca mecmuanın pek çok sayısında okurdan gelen fotoğraflar, çeşitli şiir, bilmece-bulmaca müsabakaları v.b. etkinlikler sonrası ödül olarak yayımlanmıştır. Öğrencilerin, öğretmenlerin okullarda çektikleri fotoğrafların yanında, bebeklerin de fotoğrafları mecmuada yer bulmuştur.

3.1.3. *Çocuk Sesi Mecmuası*'na Göre Çocuk

Çocuk Sesi Mecmuası yayımlandığı yıllar içerisinde çocuk dergiciliğine yön veren yayınlardan olmuştur. *Çocuk Sesi*'nin başarısı aralıklarla da olsa 20 yıl boyunca yayımlanmasına değil; içerik ve edebi tür anlamındaki zenginliğine bağlanabilir. *Çocuk*

Sesi'nde sunulan metin içeriklerinde, çocukların ve gençlerin eğlendirilmesi, eğlendirilirken modern ve çağdaş değerlerle genç Türkiye'nin aynası ve yarını olacak çocukların, kültürel anlamda donatılması amaçlanmıştır.

Çeviri metinlerin, dünya çocuk edebiyatı örneklerinin, çizgi roman/serüven ve edebi türlerin dışında mecmuada, çocukların dünyadaki gelişmelerden, ilim ve fen haberlerinden mahrum olmamaları için çeşitli bilgilendirici ve eğitici sayfalara da yer verilmiştir.

Bir milletin geleneği, yaşam şekli ve inanç yapısı etkilendiği, etkileşim içinde bulunduğu kültürel normlardan soyutlanamadığı için geleneğin öğrenilmesi süreci bireyin doğumuyla başlayan, okul, aile, kitle iletişim araç-gereçleri, diyaloglar ve mecmualar vasıtasıyla çocuklara aktarılmıştır. Gençler ve çocuklara geleneğin yaşandığı toplumun mevcut kültürel değerleri ve an'aneleri aktarılarak yarının büyüklerinin topluma adaptasyonu sağlanmıştır. Çocuk kişiliğinin oluşum süreci, yaşam boyu devinim halinde olan, statik olmayan bir süreçtir. Çocuklar ve gençler içinde yaşadığı toplumun mevcut değerlerini çevresiyle etkileşim halinde bulunduğu süreç boyunca kazanmaktadır. Bu süreç tek yönlü değil, toplumu da içine alan çok yönlü bir süreç olmasından ötürü; ortak kültürel değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır. 1928 – 1946 yılları arasında çıkan süreli çocuk yayınları da çocuklara "ideal Türk çocuğu nasıl olmalıdır" anlayışını öğretmeye ve anlatmaya çalışmıştır. Bu bağlamda çocuk dergileri ve gazeteleri, geleneği ve kültürü aktarım işlevine sahip önemli vasıtalardır. Bilindiği üzere, çocuklar hayata gözlerini açtıkları zaman, sosyal, kültürel, vicdani, insani ve dini anlamda bir benliğe sahip değillerdir. Bu sosyal ve kültürel benliği çocuklara, etkileşim içinde olduğu millî değerleri, gelenek yapısı ve kültürü vermektedir.

Toplam 20 yıllık yayın hayatında *Çocuk Sesi Mecmuası*, kültürel ve geleneksel değerleri aktarım işlevine sahip olması bakımından önemli bir yayındır. Tek partili dönemin toplumsal yapısının analiz edilebilmesi için, toplumun sosyo-kültürel değerleri hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Dönemin süreli yayınları; haftalık, 15 günde bir ve aylık olarak çıktıkları için toplumun ve dönemin nabzını tutmuşlardır. Özetle süreli yayınlar, içinde bulunduklara çağa tanıklık eden en güvenilir kaynaklar konumundadır.

Çocuk Sesi Mecmuası'nın tüm sayıları incelendikten sonra araştırmaya dâhil olacak halk edebiyatı unsurları belirlenirken bazı hususlar göz önünde bulundurulmuştur. Araştırma kapsamındaki dönemler olan 2 Kânunevvel (Aralık) Perşembe 1928 ile çok partiye geçiş tarihi olan 21 Temmuz 1946 arasında *Çocuk Sesi* toplam 23 cilt, 612 sayı yayımlanmıştır. Araştırma sınırlılığındaki son sayı olan 23 Kasım 1942 tarihine kadar yayımlanmış mecmuanın bütün sayılarında yer alan halk edebiyatı unsurlarının seçilmesine özen gösterilmiştir.

Araştırma kapsamında *Çocuk Sesi Mecmuası*'nda incelenen 288 masal, 10 geleneksel halk tiyatrosu (Karagöz) oyunu, 8 bilmece, 4 fıkra, 4 destan, 2 hikâye, 1 mani, 1 efsane, aşağıda Tablo 3.1.' de gösterilmiştir:

Tablo 3.1. *Çocuk Sesi Mecmuası*'ndaki Halk Edebiyatı Unsurları [56]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1928	15	2	Bilmece	Bilmece	-
2	1	1929	6-8	8	İpopotam Yüzlü Adam	Masal	Muallim Ekrem
3	1	1929	3	11-12	Sihirli Nal	Masal	Muallim Celal
4	1	1929	10	11-12	Altın Saçlar	Masal	Muallim Celal
5	1	1929	6	13	Çalgıcının Bedduası	Masal	Enver Arif
6	1	1929	6	15	Sihirli Değnek	Masal*	-
7	1	1929	1	19	Üç Çörek	Masal	Yaşar Nabi
8	1	1929	3	23	Al Yanaklı Prenses	Masal	-
9	1	1929	5	23	Paşalıktan Çobanlığa	Masal	A. Cevdet
10	1	1929	6	23	Erkek Cesareti Gösteren Kız	Masal	M.Muzaffer
11	1	1929	13	24-25	Sihirli Palamut	Masal	Muallim Celal
12	1	1929	18	24-25	Bilmece Eğlenceleri	Bilmece	-
13	2	1929	10-11	26	Millî Destan: Oğuz Han	Destan	Mehmet Faruk
14	2	1929	11	27	Oğuzhan'ın Gençliği	Destan	Mehmet Faruk
15	2	1929	10-11	28	Oğuzhan'ın Gençliği	Destan	Mehmet Faruk
16	2	1930	10	31	Bir Hindistan Masalı	Masal	Enver Arif
17	2	1930	10-11	34	Uğurtaşı	Masal	Muallim Murat
18	2	1930	3	35	Kırk Kız	Masal	Mehmet Faruk
19	2	1930	3-4	36	Teyzemin Masalları	Masal	-
20	2	1930	7	36	Kurt	Masal	Ahmet Hilmi
21	2	1930	3	39	Günhan-Ateşkuşu-Bozkurt	Hikâye	-

[56] Listede **(*)** ile belirtilen masallar, hikâye başlığı altında okura sunulmuştur. Tespit edilen çalışmalar masal motifleri barındırmaktadır.

22	2	1930	3	41	Üç Dilek	Masal	Mehmet Faruk
23	2	1930	5	46	Güzel Günsel	Masal	Muallim Faruk
24	3	1930	10-11	51	Oduncu Yılan ve Hakim Tilki Kardeş	Masal	-
25	3	1931	5-6	55	Keloğlan Devrialem Seyyahı	Masal	Abdullah Ziya
26	3	1931	4-5	56	Karagöz	Gölge Oyunu	-
27	3	1931	4	57	Karagöz	Gölge Oyunu	-
28	3	1931	16	59	Kırmızı Şapkalı Ayşenin Maceraları	Masal	-
29	3	1931	10	64	Parmak Çocuk	Masal	Mualim İsmail
30	3	1931	6-7	68	Keloğlan Devrialem Seyyahı	Masal	Abdullah Ziya
31	3	1931	11	70	Küllü Kız	Masal	Aga Bey
32	3	1931	11	71	Oğuz Destanı	Destan	M. Faruk
33	3	1931	3	75	Sihirbazın Çırağı	Masal	Çev. İs. Hulusi
34	4	1931	8-9	76	Kırmızı Kurbağa	Masal	Abdullah Ziya
35	4	1931	14	76	Bülbül ve Efsanesi	Efsane	Abdullah İhsan
36	4	1931	12-13	77	Siganfo Kalesi	Masal	Abdullah Ziya
37	4	1931	14-16	78	Devle Cücelerin Muharebesi	Masal	V.
38	4	1931	12-13	80	Irmaklar Perisi	Masal	İsmet Hulusi
39	4	1931	8-9	82	Sultan Terlikleri	Masal	İsmet Hulusi
40	4	1931	4-5	83	Sihirli Ördek	Masal*	Türkan A.
41	4	1931	6-7	94	Altın Boynuzlu Keçi	Masal*	Osman Cahit
42	4	1931	12-13	99	Tavşanla Kaplumbağa	Masal	Halil İbrahim
43	5	1931	8-9	101	Keloğlan Define Peşinde	Masal	Abdullah Ziya
44	5	1932	8-9	103	Keloğlan Define Peşinde	Masal	Abdullah Ziya
45	5	1932	12-13	104	Şinevityen ve Yedi Cüceler	Masal	Türkan A.
46	5	1932	4-5	105	Karagöz	Gölge Oyunu	İsmet Hulusi
47	5	1932	5	105	Ramazan Manileri	Mani	Davulcu
48	5	1932	12-13	105	Kuş Gibi Uçan Prenses	Masal	A. Sami
49	5	1932	4-5	106	Hacivatın Fendi Karagözü Yendi	Gölge Oyunu	İsmet Hulusi
50	5	1932	4-5	107	Karagözle Hacivat'ın Boğaziçi Seyahati	Gölge Oyunu	İsmet Hulusi
51	5	1932	4-5	108	Karagöz Nasıl Oruç Yedi	Gölge Oyunu	İsmet Hulusi
52	5	1932	13	110	Fıkralar	Fıkra	-
53	5	1932	16	110	Karagöze Elveda	Gölge Oyunu	İsmet Hulusi
54	5	1932	4-5	112	Keloğlan Define Peşinde	Masal	Abdullah Ziya
55	5	1932	8-9	112	Şen Fıkralar	Fıkra	-
56	5	1932	12-13	115	Bir Karış Çocuk	Masal	A. Sami
57	5	1932	7	121	Üç Tembel	Masal	-
58	5	1932	16-17	121	Şen Fıkralar	Fıkra	-
59	5	1932	14-15	122	Kurbağa Şah	Masal	Attila
60	6	1932	11	126	Fıkra	Fıkra	-
61	6	1932	13	135	Sihirli Hizmetçi	Masal	-
62	6	1932	16-17	140	Tilki ve Kedi	Masal	Hikâyeci
63	6	1932	4-5	144	Kim Daha Büyüktür?	Masal	Masalcı

64	6	1932	9	145	Korku Bilmez Çoban'ın Hikâyesi	Masal	Necdet Rüştü
65	6	1932	17	146	Bilmece Bildirmece	Bilmece	-
66	7	1932	6-7	153	Altınlara Ulaşan Kızın Macerası	Masal	Masalcı
67	7	1932	12-13	154	Sağır ile Kör ve Eşekleri	Masal	Adnan Sami
68	7	1933	6-7	157	Karagöz Nasıl Dolandırıldı	Gölge Oyunu	Necdet Rüştü
69	7	1933	4-5	158	Karagöz Hacivat'a Çüş Dedenin Masalını Anlatıyor	Gölge Oyunu	Necdet Rüştü
70	7	1933	12-13	159	Pehlivan Ece	Masal	Refika Abla
71	7	1933	12-13	166	Bakır, Gümüş ve Altın Saraylar	Masal	A. Ekrem
72	7	1933	12-13	169	Aptullah	Masal	Masalcı
73	7	1933	12-13	172	Tatar Ağası	Masal	Masalcı Baba
74	7	1933	13	173	Yeni Zengin Tosun Dayı	Masal	Masalcı Baba
75	8	1933	17	176	Nezleli Ördek	Masal	-
76	8	1933	10-12	179	Darwin'in Masalı	Masal	-
77	8	1933	12-13	179	Altın Kıllı Keçi, Altın Tüylü Ördek, Altın Boynuzlu Geyik ve Altın Yeleli At	Masal	Masalcı Baba
78	8	1933	4-5-6	181	Sihirli At	Masal	Masalcı Baba
79	8	1933	14-15	182	Güzel Sevim	Masal	Masalcı Baba
80	8	1933	10-11	184	Satın Alınmış Kız	Masal	Masalcı Baba
81	8	1933	17	185	İki Kısmer	Masal	Masalcı Baba
82	8	1933	16-17	186	Derebeyinin Oğlu ve Lalası	Masal	Masalcı Baba
83	8	1933	17-18	187	Tüccar Kızı ile Hizmetçisi	Masal	Masalcı Baba
84	8	1933	16-17	188	Uçan Gemi	Masal	Masalcı Baba
85	8	1933	12-13	190	Altın Kavanozu	Masal	Masalcı
86	8	1933	16-17	191	Satranç Oyunu	Masal	Masalcı Baba
87	8	1933	12-13	192	Çin Hakanı'nın Bülbülü	Masal	Masalcı Baba
88	8	1933	16-17	194	Bağdatlı Berber Eşeği Nasıl Traş Etti	Masal	Masalcı Baba
89	9	1933	16-17	202	Prensin Beş Uşağı	Masal	Masalcı Baba
90	9	1933	16-17	206	Prenses Sindirella	Masal	-
91	9	1933	14-15	209	Uzun Saçlı Kız	Masal	Masalcı Baba
92	9	1934	3	211	Karagözle Hacivat Söz Yarışında	Gölge Oyunu	-
93	9	1934	16-17	211	Sihirli Zıbzıp	Masal	Sezai Atilla
94	9	1934	17	217	Kunduracı ile Cüceler	Masal	Mustafa Nüzhet
95	9	1934	16	218	Prenses Aysel	Masal	Çev. M.N
96	9	1934	16-17	222	Üç Altın Saçlı Şeytan	Masal	-
97	9	1934	7	224	İki Öksüz Kardeş	Masal*	Çev. Naci
98	10	1934	16-17	227	Meleğin Macerası	Masal	Çev. M.N
99	10	1934	16-17	230	Şeker Kamışı	Masal	-
100	10	1934	16-17	232	Tavus Tut	Masal	Çev. A. İsmail
101	10	1934	15-17	233	Kaz Çobanı Kız	Masal	Sezai Atilla
102	10	1934	15-17	234	Üç Kardeşler	Masal	Ali İsmail
103	10	1934	15-17	235	Kraliçe ile Köylü Kadın	Masal	Sezai Atilla
104	10	1934	16-17	236	Altın Kapı Arkasındaki Prenses	Masal	Sezai Atilla
105	10	1934	6-7	238	Başsız Süvari	Masal	Sezai Atilla

106	10	1934	9	238	Tilki, Kurt ve Ayı	Masal	Hikâyeci Baba
107	10	1934	16-17	240	Sultan ile Avcı	Manzum Masal	Necdet Rüştü
108	10	1934	15-16	245	Altın Kuş ve İki Kardeş	Masal	Grimm'den Çeviri
109	10	1934	4-5	249	Filler Kralı	Masal	
110	10	1934	20-21	250	Altın Kaz	Masal	Grimm'den Çeviri
111	10	1934	6-7	252	İnsan Yiyen Ağaçlar	Masal*	-
112	10	1934	20-21	252	Şişedeki Cüce	Masal	Grimm'den Çeviri
113	10	1934	21-22	257	Çayın Masalı	Masal	Sezai Atilla
114	10	1934	20-21	258	İyilik	Masal	Sezai Atilla
115	10	1934	19-20	259	Gündüzle Güzel	Masal	Sezai Atilla
116	10	1934	20-21	261	Değirmen Taşı	Masal	Sezai Atilla
117	10	1934	20-21	262	Akıllı Baylan	Masal	-
118	11	1935	20-21	265	Erik	Masal	Sezai Atilla
119	11	1935	18-19	267	Ali Baba ile Kırk Hırsız	Masal	A. E
120	11	1935	20-21	267	Erik	Masal	Sezai Atilla
121	11	1935	20-21	270	İncili Süpürge	Masal	Sezai Atilla
122	12	1935	20-21	274	Güzel Sesli Baykuş	Masal	Sezai Atilla
123	12	1935	20-21	279	Kralın Yeni Elbisesi	Masal	Masalcı Baba
124	12	1935	20-21	280	İki Kör	Masal	Masalcı Baba
125	12	1935	20-21	283	Kel Kafalı Hakan	Masal	Sezai Atilla
126	12	1935	10-11	284	İnci Anası	Masal	Sezai Atilla
127	12	1935	20-21	285	İnci Gözyaşları	Masal	-
128	12	1935	18-22	286	Canavarla Döğüşen Türk	Masal	Necdet Rüştü
129	12	1935	19-20	286	Elleri Kesilen Kız	Masal	Masalcı Baba
130	12	1935	20-21	291	Pırlanta Kelebeğin Masalı	Masal	Sezai Atilla
131	12	1935	20-21	295	Dız Dız Kardeş	Masal	-
132	12	1935	8-9	296	Derebeyi: Samo	Masal	Necdet Rüştü
133	12	1935	20-21	297	Kurşun Asker	Masal	Çev. İ. İsmet
134	12	1935	20-21	298	Simeli Dağ	Masal	Grimm'den
135	12	1935	20-21	300	Prenses Beş Çiçek	Masal	-
136	13	1935	12	305	Kısmet Ne İse O Olur	Masal	Masalcı Baba
137	13	1935	20-21	313	Altın Saçlı ve Altın Yaldızlı	Masal	Masalcı Baba
138	14	1936	6-7	326	Korkuya Karşı Tılsım	Masal*	Ahmet Ekrem
139	14	1936	20-21	326	Yol Arkadaşı	Masal	Çev. Masalcı Baba
140	14	1936	8-9	328	Ormanın Kurdu	Masal	Ahmet Ekrem
141	14	1936	20-21	329	Bin Bil	Masal	Çev. Masalcı Baba
142	14	1936	20-21	330	Yüz Bin Liraya Üç Nasihat	Masal	Çev. Masalcı Baba
143	14	1936	20-21	331	Ay Kızının Masalı	Masal	Masalcı Baba
144	14	1936	20-21	332	Taş Kesilen Ülke	Masal	Çev. Masalcı Baba
145	14	1936	8-9	333	Yaralı Kaplan	Masal*	Ahmet Ekrem
146	14	1936	20-21	333	Minnacık Deniz Kızı	Masal	Çev. Masalcı Baba
147	14	1936	18-19	337	Altın Balta	Masal	Çev. Sezai Attilla

148	14	1936	8-9	338	Geyiğin Gözyaşları	Masal*	-
149	14	1936	20-21	338	Raca'nın Kedileri	Masal	Masalcı Baba
150	14	1936	20-21	339	Elmas	Masal	Zeki
151	14	1936	20-21	341	Periler Mağarası	Masal	N. Peker
152	14	1936	8-9	343	Hortlak	Masal	Ahmet Ekrem
153	14	1936	20-21	344	Güneş Baba	Masal	Yaşar Sihay
154	14	1936	20-21	346	Gümüş Manda	Masal	Masalcı Baba
155	14	1936	20-21	347	Asker ile Kral Ormanda	Masal	Çev. Masalcı Baba
156	14	1936	20-21	348	Nadide Çiçek	Masal	Çev. Masalcı Baba
157	14	1936	20-21	350	Çoban Kızı	Masal	Çev. Masalcı Baba
158	15	1936	18-19	352	Şimendifer Masalı	Masal	Necdet Rüştü
159	15	1936	21	352	Çalgıcı Prenses	Masal	Çev. Masalcı Baba
160	15	1936	20-21	353	Orman Cücesi	Masal	N. Akdemir
161	15	1936	21-22	354	Kuş Dili	Masal	Çev. Masalcı Baba
162	15	1936	20-21	355	Kara Kız	Masal	Masalcı Baba
163	15	1936	10	356	Dili Kesik Serçe	Masal	Çev. Tarık Z. Tunaya
164	15	1936	20-21	357	Kim Daha Büyüktür	Masal	Masalcı
165	15	1936	20-21	359	Akgül	Masal	Haldun Yaşaroğlu
166	15	1936	20-21	361	Büyülü Prenses	Masal	A. Canayakın
167	15	1936	23-24	362	Sofra Açıl	Masal	A. Canayakın
168	15	1936	22-23	364	Bay Bicanın Kış Masalı	Masal	Necdet Rüştü
169	15	1936	22-24	364	Ayna	Masal	Çev. Tarık Z. Tunaya
170	15	1937	20	366	Köylü ile Murabahacı	Masal	Çev. Masalcı Baba
171	15	1937	21	366	Yeraltı Komşusu	Masal	Çev. Masalcı Baba
172	15	1937	20-21	367	Falcı Kadın	Masal	Çev. Ahmet Ekrem
173	15	1937	20-21	368	Ahmak Yetero	Masal	Çev. Ahmet Ekrem
174	15	1937	20-21	369	Kasırga ve Fıçılar	Masal	Çev.A. Canayakın
175	15	1937	20-21	370	Kırk Martaval	Masal	Çev. Masalcı Baba
176	15	1937	20-21	372	Köse Aldarla Şigaybay	Masal	-
177	15	1937	7-8	373	Tosbağa Baba	Masal*	Çev. Ahmet Ekrem
178	15	1937	20-21	374	Kösenin Yalanları	Masal	Çev. Masalcı Baba
179	15	1937	20-21	375	Bir Çocuğun Maceraları	Masal	-
180	16	1937	20-21	377	Boz Kırlarda	Masal	Çev. Ahmet Ekrem
181	16	1937	20-21	378	Tilki, Ayı ve Çoban	Masal	Masalcı Baba
182	16	1937	20-21	379	Ayı Yavrusu - Çocuk	Masal	Masalcı Baba
183	16	1937	9	380	Karga ile Tilki	Masal	-
184	16	1937	17	381	Tilki ile Yılan	Masal	Masalcı Baba
185	16	1937	18	382	Bilmece - Bildirmeceler	Bilmece	-
186	16	1937	16-17	384	Brahmen ile Yabani Kazlar	Masal	Çev. Ahmet Ekrem
187	16	1937	15-16	385	Gücenen Porsuk	Masal	Masalcı Baba
188	16	1937	16-17	386	Farelerin Düğünü	Masal	Masalcı Baba
189	16	1937	16-17	387	Ahmakivan	Masal	Masalcı Baba

190	16	1937	17-18	389	İyilik Bilen Hayvanlar	Masal	Masalcı Baba
191	16	1937	16-17	390	Alcağım Kız Sırma Saçlı Bir Yıldız	Masal	Masalcı Baba
192	16	1937	16-17	392	Cesur Eşek	Masal	Masalcı Baba
193	16	1937	16-17	393	Hep Horozun Yüzünden Oldu	Masal	Masalcı Baba
194	16	1937	12-13	394	Köpek ile Ağaçkakan	Masal	-
195	16	1937	16-17	395	Sersem Kurt	Masal	Masalcı Baba
196	16	1937	16-17	396	Fakir ile Yılan	Masal	Masalcı Baba
197	16	1937	16-17	397	Fareler ile Kedi	Masal	Masalcı Baba
198	16	1937	15	398	Buğaç	Hikâye	Reşat Ekrem Koçu
199	16	1937	16	399	Üç Avcı	Masal	Masal
200	16	1937	16-17	400	Kül Kedisi	Masal	İ. İmset
201	17	1937	16-17	401	Gökhan	Masal	Masalcı Baba
202	17	1937	21	405	Zavallı Peri Kızı Yıldız	Masal	Masalcı Baba
203	17	1937	20-21	406	Binbir Gece Masalı	Masal	Necdet Rüştü
204	17	1937	20-21	407	Maymunun Kuyruğu Niçin Kısalmış	Masal	-
205	17	1937	20-21	408	Uzun İsim	Masal	Masalcı Baba
206	17	1937	19-20	410	Anlayışlı Adam	Masal	Çev. Masalcı Baba
207	17	1937	18-20	411	Cücelerin Oyunu	Masal	Çev. Masalcı Baba
208	17	1937	19-21	412	Sulu Gözlü	Masal	Çev. Masalcı Baba
209	17	1937	18-20	413	Mavi Sakal	Masal	Halit Fahri Ozansoy
210	17	1938	19-20	415	Çizmeli Kedi	Masal	Halit Fahri Ozansoy
211	17	1938	20-21	418	Yedi Yapışkanlar	Masal	Çev. Masalcı Baba
212	17	1938	19-20	421	Ali Baba	Masal	Çev. Masalcı Baba
213	17	1938	20-21	424	Sırma Saçlı Güzel Kız	Masal	Çev. Masalcı Baba
214	18	1938	20-21	426	Cesur Süvari	Masal	Çev. Masalcı Baba
215	18	1938	21	429	Üç Kardeş	Masal	Masalcı Baba
216	18	1938	20-21	430	Tilki ve Köpek	Masal	Masalcı Baba
217	18	1938	20-21	435	Sihirli At	Masal	Masalcı Baba
218	18	1938	20-21	436	Dev ile Çingene	Masal	Çev. Masalcı Baba
219	18	1938	20-21	437	Dolandırıcı Köylü	Masal	Çev. Masalcı Baba
220	18	1938	20-21	439	Sihirli Kumaş	Masal	Çev. Masalcı Baba
221	18	1938	19-20	440	Parmak Can	Masal	Masalcı Baba
222	18	1938	19-21	441	Gök Tanrısı ile Çapbay	Masal	Masalcı Baba
223	18	1938	19-21	442	Korku Bilmeyen Delikanlı	Masal	Masalcı Baba
224	18	1938	19-21	449	Tahtadan At	Masal	Masalcı Baba
225	19	1938	19-20	451	Kıymetli Gözyaşları	Masal	Masalcı Baba
226	19	1938	19-20	452	Çocukların Duası	Masal	Masalcı Baba
227	19	1938	19-20	453	Fakir Talebe	Masal	Masalcı Baba
228	19	1938	6-7	454	Mağrur Bir Çekirgenin Akıbeti	Masal*	Çev. Y. S
229	19	1938	19-20	455	Altın Saçlı Ülkü	Masal	Masalcı Baba
230	19	1938	20-21	456	Erkek Eşek ile Dişi Eşek	Masal	Masalcı Baba
231	19	1938	20-21	460	Yedi Postlu İnsan	Masal	Masalcı Baba

232	19	1938	14-15	467	Isfahanda Bir Hakyeri	Masal	Çev. Masalcı Baba
233	19	1939	14-15	471	Mavi Sakallı	Masal	Çev. Masalcı Baba
234	19	1939	14-15	472	Fil Derisi	Masal	Çev. Masalcı Baba
235	19	1939	14-15	473	Kuyruk	Masal	Çev. Masalcı Baba
236	19	1939	14-15	474	İki Kurbağa	Masal	Çev. Masalcı Baba
237	19	1939	14-15	475	Müneccim	Masal	Çev. Masalcı Baba
238	20	1939	14-15	479	Kuyu	Masal	Çev. Masalcı Baba
239	20	1939	14-15	480	Biçimsiz Ördek	Masal	Masalcı Baba
240	20	1939	14-15	483	Karların Kızı	Masal	Masalcı Baba
241	20	1939	19	484	Bilmece	Bilmece	-
242	20	1939	14-15	485	Yengeç ile Maymun	Masal	Çev. Masalcı Baba
243	20	1939	14-15	489	İbrahim	Masal	Masalcı Baba
244	20	1939	14	490	Altın Lira	Masal	Çev. Masalcı Baba
245	20	1939	14-15	491	Sihirli Kuş	Masal	Masalcı
246	20	1939	15	492	Hırsızdan Korkan Eşkıya	Masal	Masalcı Baba
247	20	1939	14-15	495	Perilerin Toplantısı	Masal	Masalcı Baba
248	20	1939	17	496	Zavallı Prenses	Masal	Masalcı Baba
249	20	1939	15	500	Prens Alza	Masal	Masalcı Baba
250	21	1939	22-23	501	Polonyalı Nişanlı	Masal	Masalcı Baba
251	21	1939	27	501	Bilmece	Bilmece	-
252	21	1939	16-17	502	O Bir Prensesti	Masal	Masalcı Baba
253	21	1939	16-17	503	Tüccar ile Peri	Masal	Masalcı Baba
254	21	1939	16-17	504	Mübarekenin Hilesi	Masal	Masalcı Baba
255	21	1939	15	505	Büyüyen Çocuk	Masal	Masalcı Baba
256	21	1939	14-15	506	İyiliğin Mükafatı	Masal	Masalcı Baba
257	21	1939	13	507	Üç Lisan	Masal	Masalcı Nine
258	21	1939	13	508	Firavun ve Sihirbaz	Masal	Masalcı Nine
259	21	1939	6	509	Yavru Kirpi	Masal	-
260	21	1939	13	509	Güzel Prenses	Masal	Masalcı Nine
261	21	1939	13	511	Ukikonun Köpeği	Masal	Masalcı Nine
262	21	1939	13	512	Sihirli Fasulya	Masal	Masalcı Nine
263	21	1939	6	513	Bir Fındığın Başından Geçenler	Masal*	Hikâyeci
264	21	1939	13	513	Beklenen Saadet	Masal	Masalcı Nine
265	21	1939	13-14	514	Gülnazın Mirası	Masal	Masalcı Nine
266	21	1939	13	515	İmparatorun Evlatlığı	Masal	Masalcı Nine
267	21	1939	12	517	Peri Parmaklı Kız	Masal	Masalcı Nine
268	21	1939	13	518	Çiçekler Perisi	Masal	Masalcı Nine
269	21	1939	13	519	Pembe Itır Çiçeği	Masal	Masalcı Nine
270	21	1939	12	520	Gonce Gülün Perisi	Masal	Masalcı Nine
271	21	1939	12	521	Sihirli Ağaç	Masal	Masalcı Nine
272	21	1939	12-13	522	Konuşan Kedi	Masal	Beyhan Abla
273	21	1939	12-13	523	Altın Yüzük	Masal	Beyhan Abla
274	1	1940	6	1	Fındık Kızın Başından Geçenler	Masal	-

275	1	1940	11	1	Bilmece	Bilmece	-
276	1	1940	4	2	Kartopu Kız ve Üç Ayı	Masal	-
277	1	1940	5	10	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
278	1	1940	7	13	Tılsımlı Yüzük	Masal	-
279	1	1940	3	18	Siz Kral Mısınız?	Masal*	-
280	1	1940	3	19	Periler Saltanatının Sonu	Masal*	Hikâyecibaşı
281	1	1940	7	20	Ak Turnalar	Masal	-
282	1	1942	8	1	Prenses Bülbül	Masal	Masalcıbaşı
283	1	1942	10	2	İnci Sultan	Masal	Masalcıbaba
284	1	1942	11	2	Bilmece	Bilmece	-
285	1	1942	4	9	Kar Güzeli Ay Güzeli	Masal	-
286	1	1942	4	10	Kedinin Duası	Masal	Masalcıbaba
287	1	1942	10	15	Kaçan Peri	Masal	Masalcıbaba
288	1	1942	10	16	Çamaşırcı Kız	Masal	Masalcıbaba
289	1	1942	10	17	Kambur Böcek	Masal	Masalcıbaba

3.1.4. *Çocuk Sesi Mecmuası'*ndaki Halk Edebiyatı Ögeleri

Çocuk Sesi Mecmuası'ndaki halk edebiyatı türleri halk kültürünün aktarılması ve geleneğin genç kuşaklara taşınması anlamında önem arz etmektedir. *Çocuk Sesi*, bünyesinde hikâye, destan, efsane, çeviri ve millî masal, gölge oyunu, bilmece, mani ve fıkra gibi halk edebiyatı türlerini barındırmaktadır. Mecmua eski ve yeni Türkiye arasında edebi ve kültürel anlamda geçiş misyonu üstlenmesinin yanında, gelenekle gelecek arasında da köprü vazifesi görmektedir. Arap harflerinden Latin harflerine geçen genç ve modern Türkiye'nin, M. Faruk Gürtunca öncülüğünde bayrak taşıyıcılarından olan mecmua, Türk çocuklarına ve gençlerine sadece edebi türler sunmamış, yayımladığı kültürel ve ansiklopedik sayfalarla da okurlarının dünyadaki gelişmelerden haberdar olmasına katkı sunmuştur. Zengin hikâye ve masal arşiviyle çocuklara iyi bir arkadaş olan *Çocuk Sesi*'nde zaman zaman dönemin önemli çocuk romanları da yayımlanmıştır.

Mecmuanın bazı özel sayılarında masal ve hikâye demeti çocuklara ek yayın olarak armağan edilmiştir. Masalcı Nine, Beyhan Abla, Masalcı Baba gibi yazarların masallarıyla; Halit Fahri Ozansoy ve Ahmet Ekrem'in hikâyeleriyle dergi zengin bir içerik kazanmış, çeviri masal ve hikâyeler hacim, içerik ve nitelik olarak mecmuaya önemli katkılar sunmuştur. Masalcı, A. İsmail ve Sezai Attilla'nın çevirileriyle farklı kültürlerden ve ülkelerden alınan çeviri edebi metinler, çocukların farklı ülkelerin halk edebiyatı unsurlarını öğrenmeleri bakımından önem arz etmektedir.

Masal, fıkra, hikâye ve atasözü gibi halk edebiyatı türleri çocukları yaşadıkları toplum hakkında bilgilendirmelerinin yanında, millî bilincin ve halk kültürü geleneğinin yarının gençlerine iletilmesi anlamında büyük bir misyonu yerine getirmişlerdir. Halk edebiyatı türleri barındırdıkları muhteva anlamında çocuklara okuma alışkanlığı kazandırma, onların ufkunu genişletme ve hayal dünyalarını zenginleştirme gibi faydalar sağlamıştır. Bu anlamda süreli yayınlar; yarının büyüklerini topluma hazırlayan, toplumun değer yargılarını onlara aktaran önemli gelenek taşıyıcılarıdır. Masal, destan, hikâye, geleneksel Türk halk tiyatrosu ve atasözleri çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirmekte; türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine olanak sağlamaktadır. Bu anlamda süreli yayınlar, gelişmekte olan değer yargılarının daha da anlam bulmasına vesile olmaktadır. Böylece çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama adaptasyon süreçleri büyük ölçüde kolaylaşmaktadır. *Çocuk Sesi* içeriğinde barındırdığı halk edebiyatı türleriyle çocukların halk kültürünü ve geleneğini öğrenmeleri anlamında önemli bir görevi yerine getirmiştir. Gerek 20 yıl boyunca yayımlanması, gerekse hemen hemen her sayısında edebi türlere yer vermesi bakımından *Çocuk Sesi*, zengin bir edebi arşive sahiptir. Mecmua tarihi konuları çocuklara aktarırken onları eğlendirme misyonunu da ihmal etmemiştir.

Mecmuada halk hikâyesi; kurgusal hikâye özelliği barındıran metinler halk anlatılarının biçim ve içerik özelliklerinden faydalanılarak yazılmıştır. Bazı hikâyelerde masal türünün içerik ve motiflerinin kullanıldığı görülmektedir. Dergide işlenen 4 halk hikâyesi başlığında içerikler: *Günhan-Ateşkuşu-Bozkurt, Orhun Kitabeleri Kahramanı Gültekin (Kültigin), Kolsuz Adam ve Buğaç*'tır. Bu hikâyelerde Türklerin eski halk hikâyeleri ve kahramanlıkları okurla paylaşılmıştır. Konu başlığına dâhil olabilecek geleneksel hikâye metinleri görüldüğü üzere azdır; ama içerik olarak masal motifleri barındıran ve hikâye türü başlığında adlandırılmış 11 masal tespit edilmiştir. Tablo'da hikâye başlığı altında çocuklara aktarılan masallar **(*)** ile gösterilmiştir. Bu durum, türler arasındaki karışıklılığa örnektir. Dönemsel koşullar içinde halk edebiyatı türleri olan masal, hikâye, destan ve efsanelerin yazarlar tarafından anlaşılmamış olabileceği tarafımızca ön görülmektedir.

Mecmuada masal ve hikâyeler çoğunlukla çeviri eserler olduğu için millî karakter göstermemektedir. Mecmuada aktarılan masal ve hikâyelerdeki kahramanlar yabancı ülkelere ait kültürel değerlere sahiptir.

Dönemin diğer çocuk yayınlarında olduğu gibi *Çocuk Sesi*'nde de anonim hikâye, masal ve bilmecelere rastlanmaktadır. Bazı hikâye, masal, fıkra vb. edebi türlerin yazarları farklı lakap ve kısaltmalarla kendilerini tanıtmışlardır. "Masalcı Baba, Masalcıbaşı, Masalcınine, Beyhan Abla, Y.S., Sergüzeşt Hikâyecisi, Tarihçibaşı, Masalcı" gibi anonim hikâye ve masallara mecmuanın ilk sayısından son sayısına kadar rastlanmaktadır.

Çocuk Sesi, masal türü içeriğinde de döneminin diğer yayınları gibi oldukça zengindir. İngiliz, Fransız, Hint, Azerbaycan, İtalyan ve İran masalları gibi farklı ülkelerden pek çok örnek bulunan mecmuada çeviri masallar çocukların farklı milletlerin kültürel ve edebi yapıtlarını öğrenmeleri anlamında önem arz etmektedir. Mecmuda yer alan hikâye ve masalların görsellerle desteklenmesi çocukların hikâye ve masallara daha fazla ilgi duymalarını sağlamıştır.

Çocuk Sesi Mecmuası'nda incelenen toplam 288 masalda; topluma faydalı olunması gerektiği, fakirken mucizevi şekilde zenginliğe ulaşılması, hayvanların insan suretine bürünerek insanlara yardım etmesi, anne ve babanın sözünün dinlenmediği durumlarda yaşanan olumsuzluklar, fakir kızların temiz kalpleri sayesinde prens ya da sultanlar ile evlenmeleri, içinde kötülük besleyenlerin mağlubiyeti, kalbinde saflık ve iyilik besleyenlerin zengin olup mutluluğa ulaşmaları çoklukla işlenen içerik başlıklarıdır. Bazen hayvanların kötülükler yapması da işlenen konulardandır. Bu masallarda, içinde yaşanılan toplumla uyum içinde olunması gerektiği, iyiliklere karşılık verilmesinin ve büyüklere itaat edilmesinin önemi gibi değer yargılarının baskın olduğu öğretici mesajlar tespit edilmiştir. Almanya, İngiltere, Fransa, Hindistan, İran, Letonya, Estonya gibi pek çok ülkeden masalların bulunduğu mecmuada Türk masalları da yer almaktadır. Türk masallarında vurgulanan mesajların yukarıda belirtilen öğüt ve mesaj sınırlılığında kaldığı söylenebilir.

Çocuk Sesi Mecmuası' nda yayımlanan çeviri masalların sayıca fazla olmasından dolayı yayın editörü M. Faruk Gürtunca: *"Bir Masal Müsabakası Açıyoruz"* adlı başlıkta çocuklara seslenmiştir. Gürtunca: *"Türk masalları bütün dünya masallarından daha güzeldir. Fakat ne acıklıdır ki bugüne kadar bu masallar toplanmamıştır. Çocuk Sesi büyük bir işe girişiyor. Küçük dostlarını yardıma çağırıyor. Ninenizden işittiğiniz her türlü Türk masalını bize ninenizden işittiğiniz gibi yazınız,"* fikrini salık vermiştir.

Açıklamasında Gürtunca:

"Sevgili çocuklar,

Çocuk Sesi bütün Türk çocuklarını bir büyük işe davet ediyor. Her hafta yazdığımız dünya masallarını tatlı tatlı, seve seve okuyorsunuz. Fakat bizim, kış gecelerinin tatlı saatlerinde annelerimizden dinlediğimiz o kadar tatlı o kadar lezzetli Türk masallarımız vardır ki ne yazık ki bugüne kadar bunlar derlenip toplanmamıştır. İşte bunca senedir bilgili adamlarımızın yapamadıkları bir işi Çocuk Sesi yapmak istiyor: Biz Türk masallarının en güzellerini toplamak isliyoruz. Bunları okuyacak, birçok muharrirlerimize tashih ettirecek, en güzellerini büyük bir kitap halinde bastıracağız. Bunların güzel, renkli resimleri olacak. Türk edebiyatına beklenilen hizmeti yapacağız. Bu Çocuk Sesi için ne büyük ne eşsiz bir zevk olacak bilseniz.

Fakat biz bunu yapmak için siz sevgili, kıymetli dostlarımızla beraber el ele vermek istiyoruz. Bu masallar doğrudan doğruya sizin eseriniz olacaktır. Nasıl mı? Dinleyiniz:

Şimdi, annelerinize, büyüklerinize ve dedelerinize en güzel Türk masallarından bî tanesini anlatmasını rica edersiniz. En güzel bildikleri, en şirin bir masalı… Sonra elinize kalemi alır, kendinizden hiçbir şey İlâve etmiyerek, onların söylediği gibi, sanki imlâ yazar gibi yazar. Sonra temiz bir kâğıda bu masalı geçirir, bize gönderirsiniz. Masalların cin, hortlak ve cadı gibi olanlarını istemeyiz. Güzellik, kahramanlık, iyi huyluluk, devlere, köse dayıya keloğlana ait masallar gibi güzel, tatlı olanlarını hiç kaçırmayın. Sonra masalı kimin anlattığını: Dedenizin mi, ninenizin mi? Onu da kendi isminizle kaydedersiniz.

Masallar hiçbir vakit evvelce işittiğiniz veya okuduğunuz bir masal olmayacak, doğrudan doğruya nineniz veya dedeniz söyleyecek, siz yazacaksınız. Bu güzel Türk masalları bize şüphesiz yığın yığın gelecektir. Çünkü en aşağı bir gazetemizi 5-10 kişi okuduğuna göre 100000 yüzbin karimizden beş on bin kişi bize masal gönderecektir. Biz bunları Halk Bilgisi Derneği'ne vereceğiz, kendi muharrirlerimize tevzi edeceğiz ve nihayet Türk masallarının en güzellerini meydana çıkartacağız. Bunları ya büyük bir cilt içinde toplayıp neşredeceğiz veya bir iki masalı her hafta devamlı yayınlayacağız. Bu masallar bizim elimize ham olarak gelecek, fakat bizim muharrirlerimiz onları süsleyecek, yeniden güzel yazılar ile yazacaklar ve size neşeli, hoş vakitler geçirte-

cekleri gibi dünya masal edebiyatına çok yeni bir memba vermiş olacaklardır. Biz hangi masalları beğenmiş isek o masalı bize gönderen kanimizden resmîni istiyecek ve o masalın bulunmasına yardımı dokunduğu için o çocuğu büyük Türk milletine tanıtmış olacağız. Bu şerefli vazifeyi üstünüze almak isliyor musunuz? O halde, haydi İş başına… Bu, ancak sizin yardımınızla olacaktır, Türk masallarını artık bütün dünyaya tanıtmak zamanı gelmiştir. Sizi bekliyorum benim sevgili, kadirşinas, açık kalpli küçük okuyucularım" şeklinde önemli görüşler belirtmiştir.

M. Faruk Gürtunca'nın başlattığı yerli ve millî masal seferberliği bilinçli olarak uygulanmış ve bunun sonucunda ilerleyen sayılarda çeviri masalların sayısında azalma görülmüştür. *Çocuk Sesi* 20 yıllık yayın hayatı boyunca ağırlıkla çeviri masal, roman ve hikâye gibi edebi türlere yer vermiştir. Gürtunca'nın sahipliğini yaptığı *Çocuk Sesi Mecmuası* kendisinden sonra çıkan çocuk dergilerine rol model olduğu için diğer dergi ve gazeteler *Çocuk Sesi*'nin başlattığı millî masal seferberliğine destek vermişlerdir.

Dergide yayımlanan ve halk edebiyatı unsuru taşıyan bilmece sayısı 8' dir. Soru cevap şeklinde olan bu bilmeceler geleneksel bilmece formundadır. Daha sonra birçok sayıda bilmeceler resimli bulmaca şeklini almış, şekil ve form değişikliğine uğramıştır. Dergide soru cevap şeklindeki geleneksel bilmeceler zaman geçtikçe önemini yitirmiş ve bol resimli görsellere dönüşmüştür. Diğer çocuk dergilerinde de yaygın şekilde görülen bu değişiklik, *Çocuk Sesi Mecmuası'*nda ağırlıklı şekilde yer almıştır.

Değinilmesi gereken en önemli konulardan biri de *Çocuk Sesi Mecmuası*'nda türler arasındaki karışıklıktır. Mecmuada birçok sayıda "hikâye" olarak verilen halk edebiyatı türü "masal" motifleri taşımaktadır. Hikâye olarak verilen masallar bazen manzum olarak da okura sunulmuştur. Örneğin: Necdet Rüştü'nün yazdığı ve 145. sayıda yayımlanan *Korku Bilmez Çoban'ın Hikâyesi,* adlı eser, içerikte *"Masal Başlıyor"* başlığı altında sunulmuştur. Bir diğer örnekte ise 178. sayıda Hikâyeci'nin yayımladığı, *Bir Evlatlığın Masalı* adlı eser öykü türü olmasına rağmen okura masal başlığı altında sunulmuştur.

Mecmuada hikâye başlığı altında sunulan bazı türler masal olarak ele alınacaktır. Çünkü hikâye şeklinde adlandırılan özellik ve içerikler masal motifleri taşımaktadır. Açıklayıcı olması bakımından örnek verilecek olursa *Nezleli Ördek* adlı masal türü hikâye başlığıyla aşağıdaki gibi sunulmuştur:

"Evvel zaman içinde, bir derenin kenarında, zavallı bir ördek yaşardı. Soğuk almaktan fena halde korktuğu için suda olmadığı zaman, başına kocaman bir şapka giyerdi. Bütün dikkat ve gayretlerine rağmen nezledende bir türlü kurtulamazdı. Hapşu, Hapşu... Birgün dereye girmiş yüzüyor, hiç durmadan akan gagasını ıslak mendilile kurulamağa uğraşıyordu. (Bilirsiniz ya, ördeklerin cepleri daima suludur, işte bunun için mendilleride hep ıslaktır). Birdenbire aklına bir fikir geldi. Şapkasının altında taşımakta olduğu nezleden kurtulmanın çaresini, öteki hayvanlardan soracaktı. Hemen sudan çıktı. İki yanına yalpa yaparak, yürüdü. Parmaklığın arkasından bakmakta olan eşek amcaya yanaştı. Şapkasının altındaki nezleden nasıl kurtulacağını sordu. Eşek amca, cevap verdi:

—Hi-ha, Hi-ha; dostum yüzerken ayaklarını ıslattığın için nezle oluyorsun. Bir çift patik al, suya girerken bunları ayağına geçir. Hi-ha, Hi-ha... Ve eşek amca kuyruğunun üstüne konmuş olan kocaman bir sineği kovmak için silkindi. Zavallı ördek kardeş, şapkasını başına adam akıllı yerleştirdikten sonra, yalpalayarak uzaklaştı. (…)*"*[57]

3.1.4.1. Bilmece

Çocuk Sesi Mecmuası'nda Türk halk edebiyatı özelliklerini barındıran toplam 8 bilmece tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması için 24 ve 25. sayılarda yayımlanan "Bilmece Eğlenceleri" başlıklı bilmeceler incelenmiş, örnekler aşağıda sunulmuştur.

Şükrü Elçin bilmeceleri; tabiat, insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşya, akıl, zekâ ve güzellik kavramlarını; dini konu ve motiflerini kapalı bir şekilde yakın- uzak anlamlar ve çağrışımlarla düşünce, sorgulama ve dikkate dair çağrışımlarla bulmayı amaçlayan kalıplaşmış sözler, şeklinde tanımlamaktadır. [58] Sait Evliyaoğlu ve Şerif Baykurt ise; bilmecelerin yaratıcılarının toplumlar olduğunu, bu bilmecelerin halk zekasının ürünleri olup, herkes tarafından beğenildikten sonra ulustan ulusa ve milletten millete geçerek etki ettikleri toplulukların malı olduğunu ifade etmiştir. [59] Sabahattin Eyüboğlu bilmeceleri yaratan halk adamının hiçbir sanat kavramının etkisinde olmadığı

[57] Nezleli Ördek, *Çocuk Sesi*, Cilt 8, Sayı 176, Sayfa 17, Yıl 1933.
[58] (Elçin, s. 607.)
[59] (Evliyaoğlu.- Baykurt, s.10.)

için yepyeni kaldığını, bilmecelerdeki hayal ve simge zenginliklerinin sadece bu türde bulunduğunu belirtmiştir. [60]

Bilmecelerin nitelikleri ve fonksiyonlarıyla alakalı İsmet Zeki Eyüboğlu, bilmece türünün Anadolu'da doğa varlıkları, insan davranışları, araçlar ve gereçler ile ilgili içerikleri barındırdıklarını öne sürmekte, bilmecelerin şiir niteliği taşıması ve tekerleme özelliği barındırmasını, onun iki önemli özelliği olduğunu belirtmektedir. Eyüboğlu, tekerleme özelliği taşıyan bilmecelerin anlamlı-anlamsız sözlerden meydana geldiğini, bilmecelerde birinci bölümde anlamın önemli olmayıp, ses uyumunun ön plana çıktığını, ikinci bölümde ise asıl anlama önem verildiğini vurgulamaktadır. [61]

İlhan Başgöz ve Andreas Tietze, Türk halk kültürü içinde hepsi soru olan ama cevabı beklenen çok fazla halk edebiyatı örneğinin olduğunu, bunların halk bilmecesi değil, ona benzeyen sorular olduğunu belirtmekte, divan şairlerinin yazdığı muamma ve lügazların bir çeşit bilmece türü olduğunu öne sürmektedir. Âşıkların kahvehanelerde sazlarıyla birbirlerini türküler eşliğinde sorguya çekmeleri, zor bir soruyu zarfa koyup kahvehane duvarına asmaları da (askı asma) bir tür bilmecedir. İstanbul semai kahvehanelerinde Tulumbacıların ve Külhanbeylerinin semai ve maniler ile yarışmaları, matematik, hukuk soruları, şair ve sultanların birbirlerine zor sorular göndermeleri de bilmece grubuna dahîldir. [62] Andre Jolles bilmecelerin kutsal törenlerde sorulan sorulardan türetildiği fikrini savunmakta, bu soruların oyun olmadığını bazı mesleklere girecek adayların sınav soruları olduğunu ifade etmiştir. Jolles'e göre, mesleğe giriş törenlerinde (initiation) bilmece gibi sorular sorulup, bunlara adayın cevap vermesi beklenmekte ve ancak bu sorulara doğru cevap verenler yeni mesleğe kabul edilmektedir.[63]

Bilmecenin insanlığın kültür tarihi içinde niçin belirdiğini açıklayan en dikkate değer kuramlardan birini Rus halk bilimci Viktor Anikin ortaya koymuştur**.** Onun geliştirdiği kuram, bilmeceleri sihir yasaklarına (tabulara) bağlamaktadır.

Anikin'e göre, ilkel insan, hayvanların da akıllı yaratıklar olduğuna inanırdı. Hatta, ne zaman insanlar onları avlamak isterse, bu hayvanlar daima kaçmaktaydı. Av

---

[60] Sabahattin Eyüboğlu, *Sanat Üzerine Denemeler*, Cem Yayınevi, İstanbul 1974, s.494.
[61] İsmet Zeki Eyüboğlu, "Bilmecenin Yapısı", *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 159, 1962, 2856- 2857.
[62] İlhan Başgöz- Andreas Tietze, *Türk Halkının Bilmeceleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999. s.9.
[63]Andre Jolles, *Gunfache Formen: Legendes, Sage, Mythe, Ratsel*, Tubingen 1965, s. 13.

hayvanlarını ürkütüp kaçırmamak için ava çıkan insanlar, hayvanlar konuşmalarını anlamasın diye, onlara başka adlar takmaya karar vermişlerdir. Söz gelimi, yaban keçisine "ince bacaklı" denilmekteydi. Felaketlerle karşılaşmak istemeyen insanlar, gizli bir konuşma dili geliştirerek, yalnız kuşlara ve av hayvanlarına değil, doğa kuvvetlerine ve av aletlerine de takma adlar bulmuşlardır. Örnek verilecek olursa bu avcılar, köylü kadına "beyaz başlı", at'a "uzun kuyruklu", horoza da "çıplak bacaklı" [64] demişlerdir.

Türk halk bilmeceleri şiirselliğin yoğunluğu bakımından halk edebiyatının en zengin türü olduğu halde, araştırıcılar tarafından bu konu üzerinde fazla durulmamıştır. Şiir, dilin özel kullanılışı içinde, orijinal ve renkli imajlar yaratma sanatıdır. Bu sanat elbette gerçeklerden farklı bir dünya kurabilmektedir. Bu fantezi dünyasında sanatçının bilinç altından gelen çağrışımları olduğu gibi, bilmece oluşturma adına bilinçli bir çabası da vardır.

Türk bilmecelerindeki şiirsel dili ilk yorumlayanlardan biri de Sabahattin Eyüboğlu'dur. Eyüboğlu "Türk Halk Bilmeceleri" adlı çalışmasında, bilmeceleri toplayanların bilmeceler içindeki estetik değerleri ve gizli şiiri görmediklerini ya da görmek istemediklerini öne sürmüştür. [65] Pertev Naili Boratav ise, şiirselliği bilmece tanımının içine alarak bu kavramın önemine dikkat çekmiştir. [66]

Çocuk Sesi Mecmuası'nda işlenen bilmeceler geleneksel halk edebiyatı bilmece formunu yansıtmaktadır. Soru – cevap şeklinde olan bu bilmece formunda, karşıdaki kişinin zekâsı sınanmaktadır. Bilmeceler daha çok sözlü edebiyatı ilgilendirmektedir. Bu münasebetle boş zamanlarda zihin ve hafıza yoklama, zekânın işlenmesi, eğlenceye yönelik olması bakımından özellikle çocuklar ve gençlerde boş zamanın değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Teknolojinin etkin olmadığı uzun kış gecelerinde toplanan bireyler, birbirlerine sorular sorarak muhataptan, soruların özelliklerine göre cevaplar istemekteydi. Soru sorulan kişi, cevabı bilmekte zorlandığı takdirde belirli ipuçları arayıp, rengi, şekli nedir? Yenir mi? Katı mı, sıvı mı? gibi sorular sorabilir, bu sorulara "evet", "hayır" gibi kısa ve kesin cevaplar alıp, doğru cevaba ulaşmaya çalışırdı. Geçmişten günümüze bilmeceler şekil ve form değişikliğine uğramıştır. Metne

[64] Viktor Anikin, *On the Origine of Riddles, in Essays on Russian Folklore and Mythology*, (ed. Felix Oinas), Slavica Publishers İnc, Columbus, Ohio 1985, s. 176.
[65] (Eyüboğlu, 496.)
[66] Pertev Naili, Boratav- İlhan Başgöz, *Les Devinettes, In Philologiae Turcicae Fundamenta*, Weisbaden 1964, s.77

dayalı soru- cevap şeklindeki bilmeceler, yayın editörleri tarafından çocukların ilgisinin çekilmek istenmesi amacıyla görsel ağırlıklı hale dönüşmüştür. Bunda, süreli yayınlar özelinde, farklı ülkelerde gerçekleşen şekil- içerik değişiklikleri de etkili olmuştur.

Çocuk Sesi Mecmuası'nın 24 ve 25. sayılarında Halk Bilgisi Derneği İstanbul mümessili Yusuf Ziya Bey'in hazırladığı bilmeceler, "Bilmece Eğlenceleri" başlığı altında okura aşağıdaki gibi sunulmuştur.

Bilmece Eğlenceleri

"*Siz bunları herkese sorun; bakalım bilecekler mi? Biz sizi başkalarına karşı mahcup çıkarmamak için cevaplarını da yazıyoruz. Bundan başka köyünüzde, kasabanızda; şehrinizde ailenizden veya komşularınızdan işittiğiniz ne kadar bilmece, darbımesel halk masalı varsa bize bildiriniz. En çok gönderen üç okurumuza İstanbul Halk Bilgisi Derneği kıymetli hediyeler vererek mükâfatlandıracaktır:*

İşte bilmecelerimiz:

Kan kırmızı, süt beyaz

Kale kapısından girmez

Fındık kabuğuna girer!

Bu herkesi şaşırtabilir.

Cevabı yine kendisidir: Kan, kırmızıdır, süt, beyazdır, kale tabiî kapısından girmez. Fındık kendi kabuğuna girebilir." [67]

"Dağda Süleyman

Suda Süleyman

Köpük kusan taş

Tuzsuz pişen aş!

Cevap; sıra ile: tavşan, balık, şah, helva."[68]

"Dört taka taka.

İki baka baka.

[67] "Bilmece Eğlenceleri", *Çocuk Sesi*, 1, (24-25), 1929, 18.
[68] (*Çocuk Sesi*, "Bilmece Eğlenceleri", s. 18.)

Cevap: Ayak, göz

Anası yayvan kadın,

Babası büklüm koca!

Kızı güzellerden güzel,

Oğlu sofralarda gezer!

Cevap: 1- Asma yaprağı. 2- Filiz, 3-Üzüm. 4- Şarap.

Gökten indi apıştı,

Cümle Âleme yapıştı.

Cevap: İsim, at.

Teptim tekerlendi,

Yedim şekerlendi.

Balla badem,

Ne güzel Âdem

Cevap: Portakal.

Yemesi tatlı, kendisi maymun suratlı

Cevap: Hindistan Cevizi

Sabah nasıl başlar,

Gece ne ile biter?

Cevap: Ay" [69]

Yukarıda sunulan örneklerde soru-cevap şeklindeki bilmeceler değerlendirmeye alınmış olmakla birlikte mecmuada çoğunlukla görsel ağırlıklı bilmeceler yer almaktadır. İki resim arasındaki farkın bulunmasına yönelik görsel dikkate dair bilmece – bulmaca türleri, hacim olarak daha fazla yer kaplamaktadır. Bu da tek partili dönem çocuk dergiciliğinin eğitimsel boyutunu gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla çocuk

[69] (*Çocuk Sesi,* "Bilmece Eğlenceleri", s. 18.)

dergilerinde yer alan halk edebiyatı unsurları görsellerinin eğitimsel bir işlev için kullandıkları burada ifade edilmelidir. Bilindiği gibi, çocuk eğitiminde görsel zekâ oldukça önemli bir yer işgal etmektedir ve çocukların görsel temelli öğrenmeleri, yazı temelli öğrenmelerine nazaran daha kalıcıdır.

3.1.4.2. Mani

Çocuk Sesi Mecmuası'nda 1 mani paylaşılmıştır. *"Ramazan Manileri"* başlığıyla okura sunulmuş olan mani örneği mecmuanın 105. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

M. Fuad Köprülü maninin, halk edebiyatının en eski ve özel şeklini oluşturan 7 hece ve 4 mısradan meydana geldiğini *Kutadgu Bilig*'den başlayarak klasik Türk edebiyatı üzerinde ciddi etkileri olduğunu belirtmiştir. Köprülü, *Kutadgu Bilig*'de bu cins dörtlüklere "ma'ni" ismi verildiğini; ama "mani" kelimesinin "ma'ni"den bozulmuş olduğuna kanaat getirmektedir. [70]

Şükrü Elçin, manilerin anonim halk edebiyatı mahsullerinin en yaygın türü olduğunu, manilerin düğünlerde, iş yerlerinde, kadın topluluklarında veya tarlalarda söylendiğini, hece vezninin 7 veya 8'lisi ile oluşturulan 4 mısralık manzumeler olduğunu belirtmektedir. Elçin'in maniler ile ilgili açıklamaları önem arz etmektedir: Manilerde halkın kültüründen, düşünce yapısından ve duygularından izler bulunmaktadır. Bu bakımdan ele alınacak olursa, bu nazım şeklinde Anadolu halkının yüzlerce yıllık geçmişi görülmektedir. Aşk, özlem, kıskançlık, gurbet, kırgınlık, tabiat ve ayrılık olmak üzere farklı temlerde söylenebilen nazım şekilerinden olan manilerde ilk iki mısra duygu ve düşüncelerin girizgahı niteliğindedir. Dörtlüğün ilk dizesi doldurma dizedir ve son iki dizede asıl söylenmek istenene hazırlık yapılmakta, bu nedenle ilk dizeye önem verilmemektdir. Manilerin kendine özel kural ve yapıları bulunmaktadır. Manilerde 1, 2 ve 4. mısralar "aaba" şeklinde kafiyelenmektedir. Ayrıca tekke şarilerinin eserleri olan, destan, koşma ve ilahilerin ilk dörtlüklerinde "abcd", "aaab" kafiye şemasına sahip "düz mani" adı verilen maniler de bulunmaktadır. [71]

---

[70] Mehmed Fuad Köprülü *Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2011, s. 293.

[71] Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatı Araştırmaları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1977, s. 333.

Aşağıda verilen mani örneği kurgusal özellikler içermektedir. *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın reklamının yapıldığı örnek "Ramazan Manileri" başlığı altında okurlara sunulmuştur ve yazarı belli değildir.

Ramazan Manileri

"Davulumu alıyorum,
Gece gündüz çalıyorum.
Arkadaşlar ne oldunuz?
Ben çok yalnız kalıyorum.

Davulumun ipi ipek
Dilim bilmem neden peltek,
Annem bugün pişirirse,
Yiyeceğim, beş on börek.

Davulumu vuruyorum,
Ara sira duruyorum,
Ben iftara geleyim mi?
Faruk sana soruyorum.

Bitmek üzere şimdi dersim,
Yine geldi bak, hevesim.
Bir parçacık okuyayım,
Nerde benim Çocuk Sesim?" [72]

Bilindiği gibi halk edebiyatı türlerinin nesilden nesle aktarılması yalnızca belirli bir türün yeni neslin hafızasında yer edinmesine olanak tanımamaktadır. Bununla beraber halk edebiyatı türlerinin millî kültürün çeşitli örf ve adetlerini taşımalarına da imkân vermektedir. Bu da beraberinde hem aktarılan bir metin hem de metin vasıtasıyla aktarılan kültürel varlığın değerlendirilmesi zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Yukarıda verilen mani örneğinde aktarılan "Ramazan Manisi" örneği de işbu durumun bir ispatı niteliğindedir. Yüzyıllardır düğün, tarla, kahvehane, kadın topluluklarında söylenen maniler, bugün daha çok ramazanlarda bir gelenek olarak icra

[72] "Ramazan Manileri", *Çocuk Sesi*, 5, (105), 1932, 5.

edilmektedir. Sahurun habercisi, ramazan davulcuları tarafından nesilden nesile söylenerek taşınan ramazan manileri eski ramazanların önemli renklerindendir.

3.1.4.3. Destan

Çocuk Sesi Mecmuası'nın 1929 yılında yayımlanan 26, 27, 28. sayısında; Türk destan külliyatına ait bir destana yer verilmiştir. Bu destan Mehmet Faruk Gürtunca'nın kaleme aldığı *Millî Destan Oğuz Han*'dır ve *Çocuk Sesi*'nin bütün sayıları göz önünde bulundurulduğunda destan türüne ait tek örnektir.

Türklerin en eski edebi türlerinden olan destanlar, Türk milletinin yaşayış, düşününüş ve tarihi olayları hakkında toplumu bilgilendirmekte, geçmişe ayna tutmaktadır. Türk destanlarının tanım, içerik ve fonksiyonlarını Willy Bang.- Reşit Rahmeti Arat tespit etmişlerdir. Bütün dünya edebiyatının başlangıç eserleri olarak kabul edilen destanlar, halkların yaradılış hikâyeleri ya da milletlerin hayatlarında büyük etkiler doğurmuş tarihi kahramanlık olaylarının toplum hafızasında millî değerler, ortak semboller ve çeşitli kavramlarla zenginleştirilmiş uzun manzum hikâyeleri şeklinde değerlendirilmiştir. Her toplumun millî kimliği, ortak evrensel görüşü, hatıra, beklenti ve hataları destanlarda yer almaktadır. Genellikle kahramanlık arzusu, savaşçılık, at binme, kılıç kuşanma, yenilenlere karşı hoşgörü anlayışı ve sözünde durma Türk destanlarının önemli değerleri ve motifleridir. [73]

Pertev Naili Boratav destanları ulusların yazı öncesi çağlarında oluşmuş, gelişmiş yapıtlar olduğunu, o çağlarda hem yaratılış ve dönüşümlere, tanrılara ve çeşitli olağanüstü varlıklara hem de toplumun geçmişine değin bilgileri destanların verdiğini ifade etmiştir. [74] M. Fuat Köprülü, millî destanın doğması için, bir kavmin medeniyet bakımından, epey aşağı bir seviyede olması ve hayatının birtakım büyük sarsıntılara uğraması, çok büyük hadiselerle karşılaşmış olması gerektiğini savunmuştur. Köprülü; göçler gibi meydana çıkan bazı hadiseler, bütün mazisini şairlerinin şifahi rivayetlerinden öğrenen bu halk arasında yeni birtakım parçaların meydana gelmesi yahut bu gibi muhtelif menkıbeleri bir "kahraman" etrafında toplayan yeni "daire"ler

[73] Willy Bang – Reşit Rahmeti Arat, Oğuz *Kağan Destanı*, Burhaneddin Basımevi, İstanbul 1936, s. 106.
[74] Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1969, s. 37-38.

ortaya konulmasına sebep olduğunu ifade etmiştir. Sonra bu kavmin medeni seviyesi yükselip umumi "millî destan" vücuda gelmektedir. [75]

Şükrü Elçin'e göre destan (epos), bir boy, kavim ya da milletin hayatında tam olarak estetik anlam kazanmamış, efsanelerden sonra nazım şeklinde ortaya çıkan en eski halk edebiyatı türlerinden biridir. Sözlü geleneğe bağlı olan, yaratıcısı belli olmayan bu ürünler, zaman içinde toplumun iradesini elinde tutan kahraman- kutsal kişiliklerin olağanüstü unsurlarla örülü ve gerçek yaşamları etrafında oluşmuş uzun hikâyelerdir. [76]

"Destan" terimi hakkında Dursun Yıldırım; Türk dili ve edebiyatı tarihinde destan türündeki eserleri izah etmek için, farklı devirlerde birçok kavram kullanıldığını, yabancı kaynaklı bir kelime olmasına rağmen en çok kullanılan terimin "destan" olduğu görüşüne yer vermektedir. Bunun yanında Yıldırım, Türk edebiyatında destan mefhumunun günümüzde daha çok kahramanlık konularının ağırlıkta bulunduğu manzum, manzum- mensur ya da mensur eserler için kullanılan bir kavram olduğunu ifade etmektedir. [77]

Willy Bang ve Reşit Rahmeti Arat *Oğuz Kağan Destanı*'nın M.Ö. 209-174 tarihleri arasında hükümdarlık yapmış olan Hun hükümdarı Mete'nin hayatı etrafında şekillendiğini, diğer Türk destanlarında olduğu üzere bu destan örneğinin de ilk şeklinin günümüze ulaştığını ifade etmiştir. Günümüzde *Oğuz Kağan Destanı*'nın birçok metni elimizde bulunmaktadır. İlk örnek, XIII ile XVI yüzyıllar arasında Uygur harfleriyle yazılmış ve İslamiyet'ten önceki inancı yansıtan varyanttır. XIV. yüzyıl başında yazılan *Reşîdeddîn'in Câmiüt-Tevârih* adlı eser Farsça yazılmıştır. Bu eser İslami varyantların ilk örneğidir. *Oğuz Kağan Destanı'nın* üçüncü varyantı ise XVII. yüzyılda *Ebü'l-Gazî Bahadır Han* tarafından kaleme alınmış, Türkmenler arasındaki sözlü rivayetlerden ve önceki yazmalardan faydalanılarak oluşturulmuştur. [78]

Aşağıda sunulan "Millî Destan Oğuz Han" adlı destan örneği M. Faruk Gürtunca'nın kaleminden mecmuanın 26, 27 ve 28. sayısından alınarak aktarılmıştır.

---

[75] Mehmed Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2011, s. 67
[76] Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş, 2. Baskı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Ankara, 1986, s. 72
[77] Dursun Yıldırım, *Türk Bitiği*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s. 149.
[78] (W. Bang – R. RArat, 107)

Millî Destan Oğuz Han

"Türklerin en büyük hakanları Oğuz Han, dünyaya geldiği zaman gayet güzel bir çocuktu. Annesinden bir defa süt emdi lakırdı söyledi. Kırk günde gürbüzleşti. Ava çıktı. Bir ormanda büyük bir canavar vardı, her şeyi yiyip dururdu. Oğuz o canavarı öldürdü. Ve ismi bütün Turan'a destan oldu. Oğuz iki kızla evlendi, birinci kızdan Gün, Ay, Yıldız adında üç oğlu oldu, ikinci kızdan da Deniz, Gök, Dağ adında üç oğlu dünyaya geldi. Oğuz Han bir ziyafet verir ve genç ihtiyar herkese konuşur.

Oğuz vurur bir ayı,
Bu sefer kemer ile
Ayıyı dala bağlar,
Ayı ağlar ağlar…
Ne İran'da Ne Çin'de,
Bulunmaz bir kız görür…
Oğuz Han'ın Gençliği bir önceki yazı olan Oğuz Han'ın Çocukluğu'nun devamıdır.
Deve tırnaklarından
Yapılmış kadehlerden
İçildi güzel kımız
Ayrıldılar bu yerden
Sonra kadın, erkek, kız…
Kurt durdu… Onlar durdu,
Ufukta rüzgâr durdu.
Ovada değişti renk!
(…)
Görerek nice yıllar,
Büyük Hakan Oğuzhan
Böyle göçtü dünyadan!" [79]

Yukarıda mecmuanın 26, 27, 28. sayılarında verilen destanda Oğuz Han'ın çocukluğu ve gençliği manzum-mensur şekilde aktarılmıştır. Bilindiği üzere Oğuz Kağan'ın bebekliğinden ölümüne kadar olan süreçte zaman bazen yavaşlamakta bazen olabildiğine hızlı akmaktadır. *Çocuk Sesi Mecmuası*'nda ise destanın tamamı değil de

[79] Mehmet Faruk, "Millî Destan: Oğuz Han", *Çocuk Sesi*, 2, (26), 1929, 10-11.

belli kısımları okurla özet şeklinde paylaşılmıştır. Burada Oğuz Kağan'ın fiziksel özellikleri, avcılık hünerleri, gücü, kudreti ve ölümü okura aktarılmıştır.

Çocuk Sesi Mecmuası gibi 20 yıl boyunca ve 574 sayısı çıkan bir çocuk dergisinde, Türk kültürünün en eski ve en önemli anlatılarından biri olan *Oğuz Kağan Destanı*'nın yer alması, birçok açıdan ele alınmalıdır. Bunlardan ilki, destanın orijinal metni ile dergide yer alan metin arasındaki değişim, bir başka ifadeyle, destanın çocuk dünyasına uygun bir hale getirilerek, yeniden yazım sürecine gidilerek aktarılmasıdır. Çocuklara uygun olmayan bazı içeriklerin *Çocuk Sesi*'nde yer almaması, mecmuanın çocuklara hitap eden edebi türleri içeriğe dahîl etmeye çalıştığının göstergesidir. Örneğin *Oğuz Kağan Destanı'* nın orijinal metninde, Oğuz'un doğduktan sonra bir kere anne sütü içmesi ve akabinde çiğ et ile şarap istemesi söz konusu iken; yukarıda da aktarıldığı üzere yeniden yazılan metinden çiğ et ve şarap motifleri çıkarılmıştır. Bunun yerine Oğuz'un anne sütü içtikten hemen sonra konuşmaya başladığı ve büyüdüğü görülmektedir.

Öte yandan destan metninin bir çocuk dergisinde yer alması, millî kültür ve geleneklerin çocuklara ve gençlere aktarım işlevini barındırması bağlamında önem arz etmektedir.

Folklorun fonksiyonu ve işlevi konusunda en kapsamlı çalışmalardan birini William Bascom yapmıştır. Ona göre folklorun şu dört işlevi vardır:

"*1. Eğlendirme, hoşça vakit geçirme,*

2. Sosyal değerleri, inanışları ve sosyal kurumları destekleme,

3. Eğitim, yani kültürün bir kuşaktan ,ötekine aktarılmasını sağlama.

4. Sosyal ve kişisel baskılardan kurtulmak için bir emniyet subabı görevi yapma." [80]

Bascom'un açıklamaları göz önünde tutularak *Oğuz Kağan Destanı*'nın fonksiyonları şöyle özetlenebilir: Bu destan her şeyden evvel bize toplumun inançlarını, geleneklerini, sosyal ve kültürel özelliklerini tanıtmaktadır. *Oğuz Kağan Destanı* geleneksel normların gelecek kuşaklara aktarılması ve korunmasının gerekliliği bağlamında önem arz etmektedir. Destanlar toplumun değerlerini, inanışlarını daha

[80] William Baskom, "Four Functions of Folklore" *Journal Of American Folklore,* Frederich Praeger, New York, 67, (266), 1963, s. 333-349.

evvelki kuşaklardan okura aktardıkları için bu millî değerlerin muhafaza edilmesi gerekmektedir. Kültürel değerlerin toplumun temel yapı taşı olduğu varsayılırsa, destan türünün önemi anlaşılacaktır. *Çocuk Sesi*'nde yayımlanan edebi türlerin millî kimlik taşıması gerekliliği M. Faruk Gürtunca tarafından farklı sayılarda ve okur köşelerinde önemle vurgulanmıştır.

3.1.4.4. Efsane

Çocuk Sesi Mecmuası'nın bütün sayılarına bakıldığında efsane türüne ait bir örnekle karşılaşılmaktadır. Abdullah İhsan'ın 1931 yılında kaleme aldığı efsanenin adı "Bülbül ve Efsanesi" dir. Örnek, mecmuanın 76. sayısında yayımlanmıştır.

Efsanenin tanımı ile ilgili çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Efsane, mit ve masal türlerinde Türk halk bilimi araştırıcıları için referans niteliğinde çalışmalar yapan Bilge Seyidoğlu; *Erzurum Efsaneleri* adlı çalışmasında, efsanelerin tarihi devirler içinde oluştuğunu, konusunun bir olay, tarihi veya dinî bir karakter ya da bir yer olabileceğini belirtmiştir. Seyidoğlu, efsanelerin tarihi devirler içinde oluştuğunu, efsanelerde kahramanların olağanüstü güçlere sahip; ama tanrı veya yarı tanrı olmadıklarını, günümüzde oluştuğu için karakterlerinin de ulaşılabilir olma özelliği gösterdikleri için mitlerden farklı olduklarını ifade etmiştir. Yine aynı çalışmasında Bilge Seyidoğlu; efsanelerin toplumsal işlevini dört ana maddede açıklamıştır, bu maddeler:

1-Gelenek ve görenekleri koruyucu olmaları.

2-Efsanelerin topluma yön verici, onlara iyi olmayı, nelerin yapılıp nelerin yapılmayacağını telkin etme fonksiyonu olması.

3-Teşekkül ettikleri yere mânâ kazandırmaları.

4-Koruyucu ve tedavi edici rollerinin olması,[81] şeklinde ifade edilmiştir. Seyidoğlu'nun görüşleri, efsanelerin toplumsal rollerini ve fonksiyonlarını açıklaması bakımından önem arz etmektedir.

Pertev Naili Boratav, efsane kavramıyla Fransızcadaki "legende" ile Almancadaki "sage" ve "legende" anlamlarının ikisinin de kullanıldığını, dini konulardaki efsanelere eskiden menkabe denildiğini ifade etmiştir. Boratav, masal ve efsaneyi karşılaştırırken, masalın efsaneye göre en belirgin özelliğinin sonunun mutlu bitmesi, efsanenin ise başlıca niteliğinin inanış konusu olması, onun anlattığı şeylerin

[81] Bilge Seyidoğlu, *Erzurum Efsaneleri (Erzurum'da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerinde Bir İnceleme)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985, s. 9-10.

doğru, gerçekten olmuş kabul edildiğini belirtmektedir. Bu niteliği ile efsanenin masaldan ayrıldığı, efsanenin kendine has bir dil yapısı, üslubu, kurallı cümle şekilleri olmayan düz bir anlatı türü olduğu, Boratav tarafından vurgulanmıştır. [82]

Efsane, tanımı ve özelliklerinin belirtilmesi en güç halk edebiyatı türlerinden biridir. Bu zorluğu kolaya çevirmek için en dikkate değer çalışmalardan birini William Bascom yapmıştır. Bascom; efsanenin bir düz anlatı türü olduğunu, anlatan ve dinleyenin efsanenin doğruluğuna inandığını, efsanenin hem yakın geçmişte hem de günümüz dünyasında yer aldığını ve kişilerinin insanlar olduğunu ifade etmiştir. [83]

Bascom'un çalışması bazı noktalardan eleştirilebilir. Efsane düz bir anlatı türüdür. Ama nesir veya nazım- nesir karışımı efsane örneklerine de süreli çocuk yayınlarında karşılaşılmıştır. Efsanenin değişmez, sağlam bir biçimi, yapısı, anlatım tekniği yoktur. Geleneksel söz kalıpları ile süslenmiş bir efsane anlatım dili de mevcut değildir. Efsanenin yaşaması usta bir anlatıcının, bir sanatçının varlığını da gerektirmemektedir. Masalı usta masal anlatıcıları (masal anaları), halk hikâyesini âşıklar anlatmaktadır. Ama efsaneyi herkes kendi diliyle anlatabilmekte, tarih olayları, bazı çevrelerde, olaydan kısa bir zaman sonra efsaneye dönüşebilmektedir.

Efsanelerde, her milletin kendi örf, adet, anane ve fiziki çevreleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Efsaneler, meydana geldikleri şehrin ya da bölgenin belirgin özelliklerinden ayrılmazlar. Bu özellikler, belirtilen şehrin ya da bölgenin doğal güzellikleri, kaleleri, surları, o bölgede yaşayan önemli dervişleri, kişileri, şehrin simgesi olan tarihi güzellikleri ya da aşk efsaneleri olabilmektedir.

Mecmuada yayımlanan ve aşağıda örneği verilen *Bülbül ve Efsanesi* adlı efsane türünü Abdullah İhsan kaleme almıştır. Efsane mecmuanın 76. sayısında çıkmıştır.

Bülbül ve Efsanesi

Vaktiyle Türkistan'da siyah pelerinli beyaz entarili, ayın on dördü gibi bir Türk kızı varmış. Bir gün sarayında oturup nakış işlerken, koyunları önünde kaval çalan bir delikanlının kavalının sesini duymuş. Zaman geçmiş, her tarafta davullar çalıyormuş, ülkenin sarı saçlı, kırmızı yanaklı kızı, beyaz şalvarlı bu güzel delikanlıya âşık olmuş. Bu güzel kızın o ülkenin sihirbazı olan siyah saçlı, bir cadaloz annesi varmış. Sihirbaz

[82] Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1969, s.106–108
[83] William Bascom, *"Four Functions Of Folklore"* Journal Of American Folklore, New York, 266, 1963, s.67.

kadın bir gün kızını pencerede ağlar bulmuş: Benim siyah pelerinli, beyaz entarili, ayın on dördü gibi güzeller güzeli kızım neye böyle ağlar dursun, demiş. Güzel kız cevap vermiş: Ülkenin güzel delikanlısı olan sarı saçlı, kızları çıldırtan al yüzlü, pembe şalvarlı, ak çarıklı çobanı seviyorum; beni ona vermeyeceğini biliyorum da onun için ağlıyorum, demiş. Bir sihirbaz karı olan ana bunu duyunca kızına: A.… kızım demiş. Ne ağlıyorsun, ben seni Çin İmparatoru'na vereceğim, çok zengindir, rahat edersin. Sultan olursun. Kız susmamış, ağlamış, sızlamış: Ah, anne demiş. Parayı ne yapayım, Çin'i ne yapayım, bana Türk güzeli, güçlü delikanlı kâfi...

Bunun üzerine sihirbaz karı kızmış, fakat kızına bir şey dememiş, yalnız aklından hilesini kurduktan sonra: Peki... Peki, seni o delikanlıya vereceğim, ağlama demiş. Zurna çalmış, oyunlar tertip edilmiş, kımızlar içilmiş, somunlar, kazlar yenilmiş... Akşam olmuş, siyah pelerinli, beyaz entarili, ayın on dördü gibi güzeller güzeli kızla, sarı saçlı kırmızı yanaklı, pembe şalvarlı, beyaz çarıklı çoban güzeli delikanlı kol kola bahçeye çıkmışlar. Tam bir ağacın altına oturacakları vakit bunları kıskanan sihirbaz anne, bir tokat delikanlıya, bir tokat ta kıza atması ile delikanlı hemen sarı, kırmızı, ak, pembe güller olup yere dökülürken kız da bir bülbül olup bu güllerin üstüne konmuş. Ve hazin hazin ötmeye başlamış. Bunu gören siyah saçlı sihirbaz cadaloz karı bir diken olup güllerin arasına karışmış. Lâkin işte o gün bugün gül hiç bülbülsüz kalmamış, bülbül de gülsüz... Bülbül hep gülü bekler ve hep onun için nağme saçar ıssız çayırlarda, ağaçlarda ağlarmış. [84]

Bazı efsaneler özellikle hayvanlar ve bitkilerle ilgili olanlar, bu varlıkların oluşum kökenlerini ve sebeplerini açıklamaktadır. Bu efsanelere etiyolojik (izah edici) efsaneler denilmektedir. Etiyolojik efsaneler fabllara içerik olarak benzese de sonlarında bir oluşumun süreci anlatılmaktadır. Bu efsanelerin çoğunda masallarda olduğu gibi mutlu sonla bitme zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu özellikleri ile fabllarla efsaneler ayrılabilmektedir. *Bülbül ve Efsanesi* adlı efsanede insanların şekil değiştirmesi, iki âşığın güle ve bülbüle dönüşümüne şahit olunmaktadır.

Türklerin kahramanlığı, yiğitliği ve gücü efsanelere ve destanlara sıklıkla konu olmaktadır. *Bülbül ve Efsanesi* adlı çalışmada dikkati çeken önemli hususlardan biri de tarihte Çinliler ve Türkler arasında uzun yıllar süren tarihi mücadeleden kesitler

[84] Abdullah İhsan, "Bülbül ve Efsanesi", *Çocuk Sesi*, 4, (76), 1931, 14.

olmasıdır. Efsanenin anlatıldığı dönemde Çinliler ile Türkler arasındaki mücadeleler, efsanenin içeriğine de yansımıştır. Güzeller güzeli kızın varlıklı Çin imparatoruna verilmek istenmesi; ama kendisinin Çin imparatoru yerine güçlü, delikanlı Türk çobanı ile evlenmek istemesi Türk kahraman motifini okura sunması bakımından önem arz etmektedir.

Çocuk Sesi Mecmuası'nda sadece bir efsane okurla paylaşılmış, diğer halk edebiyatı türleri masal başlığı altında okura sunulmuştur. Bunun sebebi ise efsanelerin içerik olarak yetişkin ve gençlere; masalların ise çocuklara hitap etmesidir. *Çocuk Sesi*'nde ve diğer süreli çocuk yayınlarında hitap ettiği yaş grubu itibarıyla efsaneler en az yer verilen edebi türdür. Efsaneler içeriğinde barındırdığı ölüm, şiddet, inanış ve din ulularına ait konular ile çocukların ilgilerine uzaktır. Hayvanlarla ilgili olan bazı efsanelerin çocuklar tarafından ilgi çekici bulunulacağı düşünüldüğünden *Çocuk Sesi*'nde ve diğer çocuk yayınlarında yer almıştır.

3.1.4.5. Masal

Araştırma kapsamında *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın bütün sayıları incelenmiştir. Mecmuada 288 masal yayımlanmıştır. Bu araştırma kapsamında 5 masal incelenmiş, örnekler aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Masal ile alakalı bir çok tanım mevcuttur. Şükrü Elçin masalı; bilinmeyen bir yerde, bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait olayların macerası, hikâyesi olarak tanımlamaktadır. [85] Ünlü Macar Türkolog İgnacz Kunos, masalın her milletin dönem aynası olduğunu, bu aynaya bakıldığı takdirde hem eski toplulukların ibadetlerinin hem de ahlakının görülebileceğini belirtmektedir. [86] Boratav, masalın kendine göre bir mantığının, peşin olarak kabul edilmiş imkanlarının olduğunu, hayvanların konuşup, bazılarının kılık değiştirdiğini, insan oluverdiğini, kimi insanların hayvan kılığına girdiğini, eylemlerin alışılan ölçülerin dışına çıktığını ifade etmiştir. Bu masallardaki varlıklar aklın alamayacağı kadar büyür veya küçülebilirler. Masal ilk göze çarpan bütün bu özellikleri ile roman, hikâye gibi yeni çağ anlatma çeşitlerinden ayrılmaktadır. Masallar bu özelliklerden bazılarıyla ve başka bir takım vasıflarla da eski çağ destanları, şövalye romanları, evliya menkabeleri gibi ilk bakışta masala yakın görünen anlatı

[85] Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1986, s. 368.
[86] İgnacz Kunoş, *Türk Halk Edebiyatı*. (1925 Yayınının Latin Alfabesi ile Basımı), Tercüman Yayını, İstanbul 1978, s. 131.

çeşitlerden ayrılmaktadır. [87] Bu tanımlamalara ek olarak Naki Tezel masalı; yaşanılan olayların geçtiği yer ve zamanın belli olmadığı, ejderha, cin, peri, dev, Arap bacı gibi olağanüstü kahramanları olan, belirli karakterleri temsil etmeyen hikâyeler şeklinde tanımlamaktadır. Evvel zaman içinde… meçhul bir zamanı ifade etmektedir. Bir padişah varmış… Bu padişahın ne zaman yaşadığı ve kim olduğu bilinmemekte ve masallarda yer ve zaman kavramının olmadığı söylenebilmektedir. Tezel, Türk masallarındaki içeriklerin az çok Avrupa masallarında da yer aldığını, İran masallarıyla aralarında coğrafi münasebetten dolayı akrabalık olduğunu belirtmiştir. Masallarda imkânsızlık kavramının olmadığı, Türk halk masallarının hayali masallar ve gerçekçi masallar olarak ikiye ayrıldığı, olağanüstü kavramların olduğu masalların hayatın olağan akışında karşılaşılabilecek masallar olduğu Tezel tarafından ifade edilmiştir. [88]

Yukarıdaki tanımlamalardan özetle masallar; yaşadıkları çevreye, anlatanın düşünce yapısına hatta doğduğu topraklardaki inanç özelliklerine sıkı sıkıya bağlıdırlar. Bundan dolayı masallar zamanla yerel hüviyete bürünmüşlerdir. Bu durum sözlü gelenek ürünlerinin dilden dile aktarılagelmesi sonucunda oluşmaktadır. Masallar ilk anlatıldıkları dönemlerde gerçek ya da hayali hikâyeler olarak ortaya çıkmış, ağızdan ağıza aktarılırken bir takım ayrıntı ve unsurlarını yitirmiş, baskın olarak olağanüstü ve hayali unsurlar halkın muhayyilesinde kalmıştır.

*Çocuk Sesi'*nde çeviri masallar ağırlıktadır. Dergide Türk ya da yabancı farkı gözetilmeksizin birçok masala yer verilmiştir. Bu masal içerikleri Anadolu halk kültüründe anlatılan masallardaki yer-mekân, zaman ve karakterlerle büyük ölçüde örtüşmemektedir. Fakat dergide aktarılan masallar çocukların farklı kültür, inanç, mekân ve karakterleri görmeleri bakımından önem arz etmektedir.

Masallar evrensel, ortak bir dile sahiptir. Masalın evrensel ve bütünleştirici dili çocuklar ve gençler için kültürün ve öğrenmenin odak noktasını oluşturmaktadır. Hangi dilde olursa olsun ya da hangi kültüre ait olursa olsun, içindeki kültüre ait dinamikler masalı evrensel değerlerin öğretilmesinde kullanılabilir en etkili tür olma özelliğinden ayıramaz. Bütün kültürlerde masal öncelikle eğiticidir ve öğreticidir.

---

[87] (Boratav, 13-32.)
[88] Naki Tezel, *Türk Masalları*, Bilge Yayınevi, İstanbul 2017, s. 12-13

Çocuk Sesi Mecmuası'nda anlatılan masallar genellikle hayvan, peri, hükümdar, padişah, prenses masalları gibi belli tip ve konumdaki karakterlerin ağırlıkta olduğu, olağanüstü unsurlar barındıran masalları içermektedir. Bu masallar aracılığıyla çocukların ruhsal gelişimlerine katkı sunulması ve çocukların hayal dünyalarının geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Aşağıda örneği verilen *Erkek Cesareti Gösteren Kız* adlı masalın yazarı M. Muzaffer'dir. Masal mecmuanın 23. sayısında çıkmıştır.

1. Erkek Cesareti Gösteren Kız

Moğol hükümdarının acımasızlığını bilmeyen yoktur. Yine günlerden bir gün Moğol hükümdarı taş taş üstünde koymuyor komşuların kızlarını mallarını kaçırıp saraya götürüyormuş. Bir gün gençliği kahramanlıklarla geçmiş Türk hakan, kızlarını göndermek üzereyken üç kızının büyüğü karşı gelmiş, hükümdar ile savaşmak istediğini söylemiş. Babası kızını sınamak için sınıra eski bir büyücüden öğrendiği gibi kurt şekline girmiş ve o şekilde gitmiş. Kurt kızının üzerine saldırınca kızı korkup geri dönmüş, aynı olayı ortanca kızına yapmış ve o da kaçmış. Ama en küçük kız yapmak istemiş ve altındaki at dile gelmiş. Dediğimi yaparsan rahat gideriz ama yol üç gün sürer, demiş. Hemen çıkmışlar sahte kurdun yalancı kafasını kılıçla yere çalmış, diğer sınırdaki sahte aslan postunun kafasını ezmiş ve altından babası sevinçle çıkmış. (…) Birkaç gün süren yoğun seyahat sonrası Moğol kralının sarayına gelen Ayten'e, Moğol kralı sevdiği Prenses Yıldız'ın kaybolduğunu onu bulamazsa kendisini öldüreceğini söylemiş. At, Prenses Ayten'e üzülme Prenses Yıldız denizler kralının kızıdır babasının yanındadır deyip Moğol kralından gemi istemesini söylemiş ve Kral sevinçle gemiyi vermiş. Prenses rüzgâr ile denizler kralının evine varmış. Ayten Prenses Yıldız'a gemide mücevherler olduğunu söylemiş. Gemiye binen ve büyülenen Ayten gözünü açtığında gemiyi yola çıkmış bulmuş. Ayten'e kendisini sarayda Moğol kralının beklediğini ve mutlu olacağını söylemiş. Kız mutlu olmuş. Saraya varmışlar Ayten vazifeyi başarmış ve Moğol kralı yaşlı babasına ve ailesine zarar vermemiş. [89]

[89] M. Muzaffer, "Erkek Cesareti Gösteren Kız", *Çocuk Sesi*, 1, (23), 1929, 6.

Vladimir Propp'un Rus olağanüstü masallarının otuz bir işlevi ya da Amerikalı halkbilimci Alan Dundes'ın deyişiyle bir masalın "motifermler"i hakkında kuramını geliştirdiği klasik incelemesi *Masalın Biçimbilimi'*ni (1928; İngilizceye 1958'de çevrildi) kullanarak Burkert, çoğu peri masalında, mitte ve kahramanın bir eksikliği tamamlamak için yurdundan ayrılmasını, sürgün edilmesini konu alan diğer masallarda benzer bir işlev/motifem silsilesi ya da örüntüsünün bulunabileceğini savlamıştır. [90] Bu ayrılık, kahramana hasmıyla çatışmasında yardım edecek vasıfları, meziyetleri ve yetenekleri kazanmaya yönelik bir arayıştır da aynı zamanda. Sıklıkla baskı ya da zulüm gören bir kişinin kurtarılması ya da bir hedefin geçici süreyle başarılması sonrası gelen sıkıntı, durgunluk ve selamet söz konusudur. Yine Burkert, masalın çoğu zaman karmaşık gerçekliğin ilk ve temel sözlü ifadesi ve çok yönlü sorunlar hakkında konuşmanın başlıca yolu olduğunu belirtmiştir. Tipli masal anlatmanın en temel iletişim biçimi olarak görülmüş olmasının yanında dilin doğrusal olduğunu ve bu yüzden doğrusal anLatının gerçekliğin haritasını çıkarmak için toplumun içinde yaşadığı, geliştirdiği ve dilin emrettiği bir yol olduğunu ifade etmiş, masalların anlatılan dil ve üsluptan bağımsız düşünülemeyeceğini savunmuştur. [91]

Masalların sonunda genelikle iyiler iyilik bulmakta, kötüler cezasını çekmekte ve böylece mutlu sona ulaşılmaktadır. Ama çok az da olsa, bazı masalların sonunda bu beklenenin tersine, kötülerin bağışlandığı da görülmektedir. *Erkek Cesareti Gösteren Kız* masalında babasının Ayten'i sınaması, Ayten'in kahramanlıklar göstermesi ve düşmana karşı savaşlarda yiğitçe mücadelesi anlatılmaktadır. Bu masalda dünyaya dehşet saçan Moğol Kralı, Ayten'den Prenses Yıldız'ı denizler kralı olan babasının yanından alıp getirmesini söylemiştir. Ayten bu vazifeyi başardıktan sonra, Moğol Hükümdarı Ayten ve ailesine karışmamaktadır. Post değişme kavramı, kahramanların mucizevi şekilde farklı canlılara dönüşümü masalda mevcuttur. Bu durum birçok dünya masalında da görülmektedir. Masallardaki cadıların, kötü kalpli büyücülerin, hain vezirlerin, uğursuz köselerin yaptıkları kötülüklerden sonra çoğunlukla iyilik, dürüstlük, adalet ve çalışkanlık gibi erdemlerin üstün gelmesidir. Çoğunlukla masallar mutlu sonla bitmekte, iyiler hak ettikleri yere ulaşırken, kötüler de cezalarını çekmektedirler.

---

[90] Vladimir Propp, *Morphology of the Folktale*, ed. Louis Wagner ve Alan Dundes, (çev. Laurence Scott), gözden geçirilmiş 2. Basım, Austin University of Texas Press, Texas 1968.; Vladimir Propp, *Masalın Biçimbilimi*, (Çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008.

[91] Burkert, Walter, *Structure and History in Grek Mythology and Ritual*, University of California Press, Berkeley 1979, s.2.

Bilindiği gibi erken çocukluk döneminde çocukların en çok kullandıkları öğrenme yöntemi, "rol model" öğrenme tekniğidir. Yukarıda aktarılan masalda, erkeklerin gösteremediği çeşitli kahramanlıklar gösteren ve bir babanın üç kızından en küçüğü olan Ayten ele alınır ki, bu durum çocuk eğitimi ve Türk toplumunda kadının yeri bağlamında etraflıca değerlendirilmelidir. Nitekim masal, kız çocuklarını cesaretlendirmek temeli üzerine kurulmuş ve bahsedildiği üzere Türk kadınının kahraman ve savaşçı özelliklere sahip olduğunu okura aktarma amacı taşımıştır. *Erkek Cesareti Gösteren Kız*'ın güçlükleri alt etmesi, Türk kültüründeki erdemli ve savaşçı kadın tipini sahip olduğu yere taşımaktadır. Bu da kişiliğin oturmaya başladığı erken çocukluk döneminden itibaren masalların eğitim açısından aktif olarak kullanımını ortaya koymaktadır.

Birçok masalda erkek, fiziksel anlamda üstün olup, cesareti ile öne çıkan özellikler sergilemektedir. Bu durum toplumun kadına biçtiği değerden farklıdır. Türklerin İslâm dinine geçmelerinden sonra kadının toplumdaki rolü ve statüsü değişmiş, kadın daha içe kapanık ve belli kalıplar dışına çıkmayan karaktere bürünmüştür. İslâmiyetin kabülünden sonra ortaya çıkan masal anlatılarında erkek; hep cesareti ve gücüyle kadının imdadına yetişen, zenginliği ile onu fakirlikten kurtaran ve kadını çeşitli karakter testlerinden geçiren bir karakterdedir. Toplumsal cinsiyetçilik sadece masallarda değil; fıkra, mit, hikâye ve destan gibi edebi türlerde de bulunmaktadır. Dede Korkut boylarında görülen kadının erkek kadar baskın karakter olması, kahramanlıklar göstermesi, Eski Türk toplumlarında ve Oğuz boylarında kadının rolünü göstermesi bağlamında önem teşkil etmektedir.

Aşağıda örneği sunulan *Güzel Günsel* adlı masal, *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın 46. sayısında çıkmıştır ve yazarı Muallim Murat'tır.

2. Güzel Günsel

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bir varmış bir yokmuş. Ormanların içinde ağaçları perili, mağaraları perili olan perilerin çok beğendiği bir köy varmış. Bu köyün adı Periler köyüymüş. Bu köyde dünyalar güzeli bir kız doğmuş ve adına Günsel demişler. Günsel büyümüş, ünü her yana yayılmış. Günsel her gün kendini övenler karşısında suda kendine bakıp, şımarırmış. Zamanla arkadaşları hep dere kenarına yalnız giden Günsel'e yalnız güzellik neye yarar, derlermiş. Bir gün annesi hastalanmış

Günsel aniden eve gelmiş. Yatakta yatan annesine yardım etmek istemiş. Odun yakmak istemiş ama parmağı incinir diye yapamamış. Ahırdan süt sağmak istemiş, ayakları çamur olur diye girmemiş. Babası doktor ile gelmiş, hekim annesinin iyi olmadığını babasına söylemiş. Baba bayılmış, annenin yanına yatmış ve kendine gelememiş. Doktorun uğraşları sonuçsuz kalmış ve doktor gitmiş. Günsel ölümü bekleyen anne ve babasının yanında çaresiz kalmış. Ağladığı sırada bir çıtırtı duymuş baktığında parmak kadar bir kız görmüş. Kız, ben temizlik perisiyim annene ve babana şifa vereceğim ama bir şartım olacak, demiş. Peri ona, bir sene boyunca inci gibi parmaklarınla bulaşık yıkayacaksın ve temizlik yapacaksın, demiş. Günsel 1 sene çok uzun demiş ve kabul etmemiş. Sonra bir peri daha gelmiş uzun ve güzel olan bu peri Günsel eğer daha fazla gecikir tereddüt edersen senin için iyi olmayacak, demiş ve gitmiş. İlginç olan budur ki bu peri diğer güzel perilerin aksine kelmiş ve o da kendini beğendiği için reisleri onun saçlarını ceza olarak kesmiş. Günsel'den anne babasının sağlığına karşılık saçları istenmiş; fakat Günsel kabul etmemiş ve bu peri de gitmiş. Daha sonra pişman olmuş ne isterseniz yapacağım demiş ve üçüncü kez kapıdan topal çirkin bir peri gelip Günsel'e anne babasının iyi olması karşılığında vücudunu, saçlarını, cildini değiştirmeyi teklif etmiş ve Günsel bu iğrenç görünümlü kadının teklifini kabul etmiş. O an anne babası uyanmış ve ne kadar uyuduk demişler. Anne babası Günsel'e bakmış ve onu göz bebeklerinden tanımışlar. Fakat Günsel üzerindeki bu ağır çirkinliği hissediyormuş. Aradan zaman geçmiş, Günsel bir delikanlıyla tanışmış ve delikanlı onun güzelliğine vurulup kalbine iltifatta bulunmuş. Daha sonra, Günsel ve delikanlı genç Günsel'in cesaret edemediği dereye gitmişler. Günsel'in çirkin vücudunun aksini görmeye cesareti yokmuş, daha sonra suların içinden güzellik perisi çıkmış ve Günsel'e annene ve babana yaptıklarından sonra sınavı geçtin, ben yanımda taşıdığım senin güzelliğini sana iade ediyorum, demiş. Sonra delikanlı çıkardığı yüzüğü Günsel'in parmağına takmış. Anne ve babasının yanına giden gençler bir ömür mutlu olmuşlar. [92]

Çocuk Sesi Mecmuası'nda da yukarıda belirtildiği üzere anlatılan masalların çoğunda, dünya masallarında da görüldüğü gibi, peri masalları ağırlıktadır. Yukarıdaki masal perilerin güzel Günsel'i sınamalarını konu edinmiştir. Türk masallarında ve dünya masallarında masal kahramanının çeşitli zorlukları aşıp, mükafatlandırılmasıyla

[92] Muallim Murat, "Güzel Günsel", *Çocuk Sesi,* 2, (46), 1930, 5.

sıklıkla karşılaşılmaktadır. *Çocuk Sesi Mecmuası* ve tek partili dönemde yayımlanan diğer süreli yayınlarda ders verme niteliği taşıyan masalların sayısı fazladır. Bu durum, masalların eğitimsel işlevlerinden biridir ve çocukların ruhsal ve kişilik gelişimlerine katkı sunulması amacıyla kullanılmaktdır.

Görüldüğü gibi masal, temelde fedakârlık değeri üzerine kuruludur. Anne-babasını kurtarmak uğruna güzelliğinden vazgeçen bir kız çocuğunun yapmış olduğu iyiliğe karşılık, güzelliğini tekrar geri alması anlatılmaktadır. Dolayısıyla bu masal, fedakârlık göstermek suretiyle değerli herhangi bir şeyinden vazgeçen, üstelik bunu ailesi uğruna yapan insanların bir kayba uğramayacağı; bilakis kazançta olacağı vurgulanmıştır. Toplumun temelini oluşturan aile kavramının, fedakârlık değeri ekseninde ele alınması, yine masalların öğüt verici, birleştirici ve öğretici fonksiyonunu okurların dikkatine sunmaktadır. Bunların yanında Günsel'in ilk zamanlar şımarık bir çocuk olması daha başına gelen olumsuzluklardan dersler çıkarması masalın mesaj verme fonksiyonunu okurlara göstermesi bakımından önemlidir.

Aşağıda sunulan *Ayıların Evi* adlı masalın kimin kaleminden çıktığı belli değildir. Masal *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın 40. sayısında yayımlanmıştır.

3. Ayıların Evi

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde. Günlerden bir gün Güneş adlı kıza annesi evde hizmetçi gibi çalışmasını, yemek ve temizlik yapmayı öğrenmesi gerektiğini söylermiş. Güneş bir gün bahçeye çıkıp tarlaya kadar kaçmış, evden uzaklaşmış mağara gibi bir yere girmiş. İçeri girdiğinde düzenli iskemleler, yemek masası ile yemek masasının üstünde sıcak- soğuk çorbalar görmüş ve çorbaları içmiş. Güneş, düzenli ve temiz yataklar görüp birine uzanmış. Düzenli ve tertemiz evi dağıtmış. Dışarıdan biri ince olmak üzere, üç ses işitmiş. Sesler evi kim dağıttı, çorbamı kim içti? Yatağımı kim bozdu diyormuş ki Güneş'i saklandığı yatağın altında bulmuşlar. Güneş konuşanların üç ayı olduğunu görmüş. Ayılar Güneş'e sevgi dolu sözlerle sıhhatle uyudun mu? yavrum, demişler. Güneş utansa da ayılara yan evde oturduğunu söylemiş. Üç ayı Güneş'e kahvaltı hazırlamışlar. Güneş ayıların iş birliği içinde kahvaltıda çay, börek, pasta gibi zor işleri yaptığını görünce şaşırmış. Ayılar kendilerinin tembel olmadığını diğer ayıların da böyle olduğunu Güneş'e söylemişler. Güneş yemeğini yemiş ve saatin geç olduğunu görmüş, evine gitmiş. Annesine ayılara

konuk olduğunu söylemiş. Annesi kızına "delirdin mi?" diye çıkışmış. Annesi nasıl yaşıyorlar diye sorduğunda, Güneş yalnız yaşıyorlar aralarında iş birliği yapıyorlar, demiş. Annesi merak edip ayıları görmeye gittiğinde aynı yerde hiç ev olmadığını görmüş ve Güneş çok şaşırmış. Annesi ise, kızım onlar perilerdir ve sana ders vermek için oradaydılar, demiş. [93]

Peri masallarının toplumsal ve kültürel işlevinin yanında okurlara verdiği mesajları *Jack Zıpes* peri masallarının motif yapısı özelinde aşağıdaki gibi belirtmiştir: Zipes, birçok masalın olağanüstü mucizevi unsurlar barındırmasına rağmen, insanların bu masallara inandığını, peri masallarının kahramanının çevresine huzur ve refah getirecek ortamı sağlayacak sihirli araçları kullandığını ifade etmiştir. Peri masallarının sözlü gelenek unsurlarına sıkı sıkıya bağlı olduğunu, bağımsız olmadığını ve diğer halk edebiyatı türleriyle içerik olarak etkileşim içinde olduğunu belirten Zipes, ilk masalların kendilerine sürekli yeni yaşam alanları icat etme çabası içinde olduğunu, tanrılar, periler, ifritler, ucubeler, cadılar ve diğer olağanüstü karakterleri yaratma imkânı verdiğini ifade etmiştir. [94]

Ayıların Evi adlı masalda, annesinin kendisine yapması gerektiği işler olduğunu söyleyen Güneş'in bir mağarada karşılaştığı ayıların nasıl bir hayatları olduğuna, iş birliği halinde insanlar gibi nasıl yaşadıklarına şahit olunmaktadır. Gördüklerini annesine anlatan Güneş'in annesiyle mağaraya gidip hiçbir şey bulamamasından sonra ayıların peri olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çocukların peri görmelerinden çok hayvanların da kendilerine ait bir düzeni ve insanlarınkine benzer yaşamları olduğu, onların da yaşam haklarına saygı duyulması gerektiği masalda vurgulanmıştır. Aslında bu masal yaşama hakkına saygıyı ve adalet duygusunu çocuklara benimsetmeyi amaçlamaktadır. Masallarda hayvanların insani özellikler taşıması, çocukların hayvan korkularını yenmelerini sağlayan sözlü anlatım ürünleridir. Masalda çocuklara hayvan sevgisi aşılanması amaçlanmaktadır. Bunların dışında *Çocuk Sesi Mecmuası*'nda yayımlanan birçok masalda çocukların anne/babalarının sözlerinden çıktıklarında yaşadıkları ve gördükleri olağanüstü durumlar çocuklara ders ve öğüt verme niteliği taşımaktadır. Çocuklara verilmek istenen ahlaki değer yargıları hayvan masallarındaki olağanüstülüklerle çocukların akıllarında daha kalıcı bir hal almıştır.

---

[93] "Ayıların Evi", *Çocuk Sesi*, 2, (40), 1930, 1-2.

[94] Jack Zıpes, *Dayanılmaz Peri Masalı: Bir Türün Kültürel ve Toplumsal Tarihi*, Alfa Yayınevi, İstanbul 2018.

Aşağıda örneği verilen *Al Yanaklı Prenses* adlı masal türünün yazarı belli değildir. Masal *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın 23. sayısında yayımlanmıştır.

4. Al Yanaklı Prenses

Bir varmış, bir yokmuş, çok eski zamanlarda, 1500 sene evvel, küçük bir kasabada küçük güzel bir kız doğmuş ama kimse onu adıyla çağırmazmış. Herkes ona "Al Yanaklı Prenses" diye hitap edermiş. Al yanaklı prensesin beş sene sonra annesi ölmüş. Daha sonra üvey annesinin eline düşmüş. Üvey annesi dünyanın en güzel kadınıymış. Aynasına, söyle bana ey ayna, dünyada en güzelin ismi nedir, ne yanda?" diye sorunca siz cevabı almış.

Aynı soruyu birkaç yıl sonra sorduğunda siz yanıtını alamayınca asıl güzelin al yanaklı prenses olduğunu öğrenmiş ve adamına onu öldürmesini emretmiş. Adam kıyamamış ve onu ormana atmış, görevini yapmanın huzuruyla prensese olayı anlatmış. Al yanaklı prenses ormanda çok acıkmış ve kulübe bulup içine girmiş. Kulübede bir masanın etrafında yedi küçük iskemle varmış. Sofrada yedi kişilik takım varmış. Prenses uykuya dalınca cüceler onu evlerinde görmüşler, kendilerine yemek yapmak şartıyla yanlarında kalmalarına izin vermişler. (…) Bir zaman sonra al yanaklı prensesin yaşadığını duyan kötü prenses, zehirli elmalarla al yanaklı prensesi öldürmek için kocakarı kıyafeti giyip yaklaşmış. Kocakarı prensese sen ölen kızıma benziyorsun demiş ve elmanın zehirsiz kısmından ısırıp korkma zehirsizdir, diyerek kıza vermiş. Kız ısırır ısırmaz zehirlenip ölmüş. Ayna kraliçeye: Kraliçem şirinsin, eşin yoktur, bir tanesin! demiş. Cüceler üç gün prensesin cansız bedeni başında beklemişler ve dördüncü gün gömmeye karar vermişler. Cüceler prensesi gömmeye kıyamamışlar çünkü yanakları pembe ve vücudu canlıymış. Cüceler billurdan oda yapıp prensesi altın aradıkları tepenin üstüne koymuşlar, her gece bir cüce nöbet beklemiş. Sonra bir prens prensesin güzelliğinden etkilenmiş ve cücelerden prensesi satın almış. Ağzında bir elma parçası görmüş, onu çıkarır çıkarmaz prenses gözlerini açıp canlanmış ve sonra büyük bir düğün yapıp evlenmişler. [95]

Naki Tezel'in *Türk Masalları* adlı çalışmasında cadı kadın tipi üzerinde durulmuştur. Ona göre cadı kadın, kötülük yapmak için yaratılmıştır ve en önemli silahı da büyüdür. Küpe binerek seyahat ederler, sırtlarına sihirli hırkalar giyerler. Altın

[95] "Al Yanaklı Prenses", *Çocuk Sesi,* 1, (23), 1929, 3.

karşılığında her türlü kötülüğü yaparlar; gelin arabalarına önceden binerek gelinleri zehirler ve onların yerine geçerler; uzak diyarlardan âşık olan prenslere istedikleri kızı talep etmeye giderler; başarılı olamazlarsa kızı kaçırırlar. [96]

En fazla bilinen önemli dünya masallarından olan *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler* dünya genelinde sözlü geleneğin gücüyle o kadar yaygınlaşmıştır ki, birçok ülke bu masalı kendi kültür ve geleneğiyle harmanlayarak farklı varyantlara kavuşturmuştur. Söz konusu durumun örneğine *Çocuk Sesi Mecmuası*'nda *Al Yanaklı Prenses* adlı masalda rastlanmaktadır. *Çocuk Sesi*'nde yayınlanan bu masal içerik ve olay örgüsü olarak orijinaliyle aynı olmakla birlikte, kişiler ve bazı ifadelerle farklılık arz etmektedir. Mutlu sonla biten masallara örnek olan *Al Yanaklı Prenses*'te çocukluktan başlayarak zorluklarla mücadele eden bir kız çocuğunun cadının kötülüğüne maruz kalmasından sonra yedi cücelere rastlaması, ardından prens ile mutluluğa kavuşması bu masalın olay örgüsünü oluşturur. Güzel ve saf olanın mükafatlandırıldığı bu masalda prens kurtarıcıdır ve gücü temsil etmektedir. Masalın mutlu sonla bitmesi, konu ve içerik olarak her sıkıntıdan sonra büyük mutluluklara ulaşılacağı konusunda çocuklara hitap etmesi bakımından önemlidir.

Türkiye'den doğan *Nardaniye Hanım* ve Türkiye dışında yaratılan *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler* adlı masallar farklı zamanlarda, farklı kültürlerden beslenmiştir. Bu masallar olay örgüsü, konu ve motifleri bakımından önemli benzerlikleri bünyelerinde barındırmaktadır. Bu benzerlikler bu masalların birinin diğerinden beslendiğini göstermemektedir, benzer kültürlerde olmasa da yakın gelişmişlik düzeyinde olan ülkelerde birbirine benzeyen masallar yaratılabilir. Bu durum masalların nerede yazıldıklarından bağımsız olarak evrensel özellikler taşıdığını yansıtması bakımından önem arz etmektedir.

Aşağıda örneklendirilen *Üç Dilek* adlı masalın yazarı Mehmet Faruk Gürtunca'dır. Masal olarak adlandırılan çalışma *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın 41. sayısında yayımlanmıştır.

5. Üç Dilek

Hızır, soğuk bir kış günü zengin birinin evinin kapısını çalmış ama zengin kişi onu kovmuş; fakat daha sonra fakir bir komşusu kulübede Hızır'ı konuk etmiş ve Hızır

[96] (Tezel, 17.)

da ona dua etmiş. Sabah olmuş zengin komşu, budala komşum yiyecek ekmeği yok bu fakiri konuk ediyor, diye kendi kendine söylenmiş. Dilenci ile fakir konuşurken komşu dinlemiş. Dilenci fakire: Sen Hızır'ın mükâfatına layıksın; ama Demirci Mehmet gibi yapmamalı, demiş. Fakir, dilenciden hikâyeyi anlatmasını istemiş. Dilenci para, pul, uzun yaşamak gibi dilekleri seçen insanların çektikleri ıstırapları anlatmış. Ama fakir köylü eğer şansım olsaydı, saadet, sıhhat ve kulübemin onarılmasını isterdim, demiş. Yaşlı dilenci bu üç arzusunun olacağını ve ben dördüncüyü ilave ediyorum, demiş ve gitmiş. Ertesi sabah komşusu ihtiyar adımın kulübesi yerine muhteşem bir evin yerleştiğini görmüş. O an fakir dilencinin Hızır olduğunu anlamış ve ihtiyarın peşine düşmüş. Yaşlı adamdan üç dilek istemiş. Yaşlı adam çantayı alınca içinde üç dileğin olacaktır, demiş ve çantayı kaptığı gibi yola koyulmuş. Yolda at çok yorulup gidemez olmuş. Zengin adam atına, mel'un boynun kopsun, demiş ve at yerine çakılmış, boynu kopmuş. İkinci dileği attaki eyer ve koşumun eve gitmesini, karısının bunların üstünde olmasını dilemiş. Eyer ve koşum ormanları aşıp eve gitmiş ve karısı havada eyer ve koşumun üstünde asılı kalmış. Eve vardığında üçüncü dileği karısını havada asılı kalmaktan kurtarmak olmuş. En son ellerinde fakirin verdiği torba kalmış ve torbayı açmaları felaketleri olmuş. Torbanın içinde komşusundan alınan fakirlik varmış ve karı koca bir ömür yoksulluk içinde yaşamışlar. [97]

Yukarıda bahsedilen masal birçok masalın aksine mutsuz sonla biten masallara örnektir. Masalda yetişkinlere de mesajlar iletilmektedir. Anadolu efsanelerinde rastlanılan Hızır'ın kılık (don) değiştirip insanları zorluklarla sınaması yaygın bir temadır. Hızır'ın insan kılığına girip kendisine çıkarsız ve iyilikle yaklaşanları ödüllendirmesi birçok Anadolu efsanesinde ve hikâyesinde farklı varyantlarda mevcuttur. Masalda da Hızır insanları tecrübe etmektedir. Zengin birinin kapıdan kendisini kovması, fakir ve alçak gönüllü kişinin de onu buyur ettikten sonra dileklerine kavuşması masalda görülmektedir. Masalda son olarak kibirli ve zengin olan kişinin fakirleştiğine şahit olunmaktadır. Hızır motifiyle çoğunlukla efsane türünde karşılaşılmaktadır. Yukarıdaki masal örneğinde, zorda kalanlara yardım etme motifi üzerinden Hızır; efsane tipinden masal tipine dönüştürülmüştür.

[97] Mehmet Faruk, "Üç Dilek", *Çocuk Sesi*, 2, (41), 1941, 3.

Görüldüğü gibi masal her ne kadar kötü bir sonla bitse de içerik bakımından oldukça öğretici fonksiyona sahiptir. Nitekim masaldaki fakirin azla yetinmesi, sağlığı, huzuru ve mutluluğu zenginliğe tercih etmesi vurgulanmaktadır. Fakirin aksine zenginin açgözlülük etmesi ve elindekilerle yetinmeyip daha çoğunu isteyişi, onun sonunu hazırlamaktadır. Dolayısıyla masalda ele alınan, fakirin eylemleri ve kişiliğiyle fakirliğinden kurtularak çok daha iyi bir yere gelmesi; aksi bir biçimde zenginin de eylemleri ve kişiliğiyle tamamıyla bir felaket yaşamasıdır. Bu masal örneği; kahramanların başına gelen eylemler vasıtasıyla çocuklara, kişilik gelişimiyle ilgili oldukça önemli nasihat ve mesajlar vermektedir.

İyi usullerle, usta masalcılardan derlenmiş bol sayıda Türk masal malzemesi incelenince, insan çehrelerinden ve mizaçlarından millî olan çizgiler tanınmaktadır. Türk masalcılarının anlatmasındaki insanlar çocuklar, kadınlar, erkekler; yoksul veya varlıklı her tabakadan, her işten devlet makamlarının her basamağından kişilerdir. Padişah, vezir, şehzade, ağa, bey hepsi Türk toplumunun karakter özelliklerinden birer parça barındırmaktadırlar. Bu durum yabancı milletlerdeki masal tiplerinden olan, prens, prenses, cadı, çiftçi, kral v.b. tiplerdeki karakterler için de geçerlidir. Her toplumun masalında o topluluktaki değer yargıları ve inançlarıyla ilgili izler bu karakterlerin davranışları ve eylemlerinde görülmektedir. Bu bağlamda masal sadece masal değildir, vücut bulduğu toplumun aynasıdır.

3.1.4.6. Fıkra

Çocuk Sesi Mecmuası'nın incelenen sayılarında ve fıkra türüne ait 6 örnek tespit edilmiştir. Anonim olarak yayımlanan fıkralar okura *Şen Fıkralar* başlığı altında, 112. sayının 8-9. sayfasında sunulmuştur.

Fıkralar Türk halk edebiyatının kısa, nükteli ve güldürücü türlerinden olup sahip olduğu toplumun mizah anlayışı ve kültürel değerleri hakkında kısa ve öz bilgiler aktarmaktadır. Fıkralar sözlü kültür geleneğinin aktarıcısı hüviyetinde olup içinde bulundurduğu kara mizah, yergi ve dönemsel mesajlarla; bulunulan dönemin sosyal ve siyasi hayatı hakkında okuruna ipucu verebilmektedir. Zaman içerisinde fıkra kelimesinin yerine kullanılan bu kavramlar aslında fıkra türünün sahip olduğu özelliklerin bütünüdür. Bu bağlamda nükte; ince manalarla örtülü yarı şaka yarı ciddi

sözlerin kazandığı genel tanımdır ki burada amaç güldürmek değil güldürürken düşündürmekdir.

Fıkrayı öteki anlatı türlerinden ayıran en önemli biçimsel özelliği kısa ve açık olmasıdır. Fıkralar bir çırpıda söylenmekte ve okura vermek istenen mesajı anlatımın en sonunda, açık bir şekilde, etkili olarak verebilmektedir. Kısa olmaları nedeni ile masalda görülen, giriş tekerlemeleri, bitiş formülleri fıkrada görülmemektedir. Fıkra anlatmak bir yerde insanların toplanmasını, belli bir düzenle oturmasını da gerektirmez. Fıkranın anlatılması için iki insanın bir araya gelmesi yeterlidir. Fıkranın kendine has bir dili de yoktur. Anlatan, kısalığı ve bitişteki yoğunluğu bozmamak koşulu ile, fıkrayı istediği dille anlatabilmektedir.

Pertev Naili Boratav fıkra türleri ve tanımları ile alakalı oldukça kayda değer bilgiler vermektedir. Boratav fıkranın nükte anlamı bulunan güldürücü öykücükler ve süreli yayınların belirli yerlerinde yer alan güncel konuları ele alan kısa yazılar olduğunu, komedi unsurları barındıran güldürücü fıkraların çoğunlukla sözlü anlatı geleneğinin ürünü olup, kısa ve yoğun bir anlatı tekniğine dayandığını [98] ifade etmektedir. Bu fıkraların bir fikri, düşünceyi örneklemlerle güçlü kılmak, karşıdaki kişiyi o düşünceye inandırmak ya da yanıldığını ispatlamak gibi fonksiyonları vardır. Fıkralarda masallardaki tekerlemeler gibi anlatım formellerine başvurulmaması onları fabllara yaklaştırmaktadır. Ama fıkraların asıl özelliği ise bitiş bölümünde şakanın bütün etkisini az sözle, çok mana ile ve içindeki gizemle sonlandırmasıdır. [99]

Erman Artun, fıkraların şekil -hacim anlamında küçük, anlam bakımından hacimli bir tür olduğunu, zaman içerisinde belli aşamalardan geçerek gelişmiş, toplumun estetik beğenisinin ürünleri olduğunu ifade etmektedir. Fıkralar toplumsal gerçeklikten yadsınamaz. Ayrıca sözlü gelenek içersinde yer bulan fıkralarda insanların doğası anlatılırken ironik bir anlatım kullanılmaktadır. Bu anlatım, içerisinde yoğun anlamlar barındırmaktadır. [100]

Dursun Yıldırım fıkrayı; gerçek hayatla bağlantılı olan birtakım olayların fikirsel, sosyal ve beşerî kusurları, gündelik hayatta karşılaşılan çarpıklıkları, gülünç

---

[98] Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1969, s. 91-94

[99] (Boratav, 91-92.)

[100] Erman Artun, *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, Bayrak Matbaası, İstanbul 2009, s. 34.

birtakım olayları ince bir mizahla belirli bir tip etrafında toplayarak nesir şeklinde anlatan, küçük hacimli ve sözlü bir kompozisyon türü, şeklinde tanımlamıştır. [101]

Tablo'da ve aşağıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, *Çocuk Sesi Mecmuası*'nda toplam 6 fıkra "Şen Fıkralar" başlığı altında ele alınmıştır. Bütün fıkralar mecmuanın 112. sayısında yayımlanmıştır ve yazarları belli değildir.

1. Ne ala şey

"Ayhan'a hocası: -Daima verdiğim dersler bir kulağından girip bir kulağından çıkıyor galiba, derdi. Dün Ayhan sınıfa kulaklarına pamuk tıkamış olarak girdi. Hocası sordu.

— Kulağında ağrı mı var?

— Hayır efendim!

— Ya bu pamuk ne?

—Verdiğiniz ders bir kulağımdan girip birinden çıkmasın diye efendim."[102]

2. Stadyum

"— Aman hiç sorma... Dün akşam rüyada Fenerbahçe-Galatasaray maçını seyrettim.

— Bunu 50 kuruştan noksanına tabir edemem doğrusu.

— A kardeşim, ben elli kuruş değil meteliğe kurşun atmasam Stadyuma rüyada mı giderim?

3. İyi Müşteri

Müşteri: Çanaktaki pekmeze parmağını bandırıp yalayarak: Bu pekmez üzüm mü, yoksa dut mu bakkal ağa?

Bakkal: — Üzüm, efendim!

Müşteri: — Yaaaa... (parmağını çanağa batırıp yalayarak)

— Safi üzüm mü, yoksa karışık mı?

Müşteri: — (Parmağını tekrar batırıp yalayarak)

Kendi bağınızın üzümünden mi yaptınız, yoksa üzüm başkasının mı?

Bakkal: — Kendi bağımın üzümünden!

Müşteri: — (Yine parmağını batırıp yalayarak) Okkası kaç kuruş?

---

[101] Dursun Yıldırım, "Fıkra Türü", *Türk Bitiği,* Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s. 222.

[102] "Şen Fıkralar", *Çocuk Sesi*, 5, (112), Sayfa 1932, 8.

Bakkal: — (Artık sabrı tükenerek) — Hele sen yalamanı bitir de! Çanakta kalan pekmeze göre hesabı uyuşuruz.” [103]

4. İki arkadaş arasında

“*— Vallahi ben iktisada o kadar riayetliyim, o kadar riayetleyim ki! Mektepte kendi kalemlerim ziyan olmasın diye arkadaşımın kalemlerini kullanıyorum!”*[104]

5. İntikam

“Küçük Necla’nın çürük bir dişi vardı. Şeker yediği zaman fena kaide acıyordu. Nihayet annesi çocuğu dişçiye götürüp dişini çektirmeye karar verdi. Eve geldikleri zaman Neclâ çürük dişi aldı. Bir tutam toz şeker alıp oyuğuna doldurduktan sonra dişe döndü.

— Hah şöyle... Dedi. Şimdiye kadar şeker yerken sen benim canımı yaktın. Biraz da senin canın yansın!”[105]

6. Akıllı Köylü

“*Köylü Ahmed’e ne zaman yaşını sorsalar bilmiyorum diye cevap verirdi. Bir gün yine arkadaşları:*

— Nasıl olur canım, insan yaşını bilmez mi diye sordular. Köylü genç:

— Evet, diye cevap verdi. Paralarımı, koyunlarımı sayıyorum. Çünkü kaybolmasından korkuyorum. Fakat senelerimi saymışım ne çıkar. Biliyorum ki hiç kaybolmayacaklardır. Köylü acaba bu fikrinde haklı mı? Ne dersiniz.” [106]

Yukarıda sunulan fıkra başlığında aktarılan metin, ilkokul çağındaki çocuklara hitap etmektedir. Fıkra içerisinde gençleri ve yetişkinleri ilgilendiren mesajlar bulunmamaktadır. *Çocuk Sesi Mecmuası* ilkokul çağındaki çocuklara seslenmesinden dolayı, muhtevasında yer alan içerik başlıkları özellikle çocuklara uyarlanmıştır. Şekerin zararları, tutumlu olmanın önemi, yaşlanmanın önüne geçilemeyeceği ve öğretmen-öğrenci diyalogları ağırlıklı olarak fıkra içeriklerini oluşturmaktadır.

Çocuk Sesi Mecmuası’nda fıkraların hitap ettiği kitle, ilkokul çağındaki

---

[103] (“Şen Fıkralar”, s. 9.)
[104] (“Şen Fıkralar”, s. 9.)
[105] (“Şen Fıkralar”, s. 16.)
[106] (“Şen Fıkralar”, s.17.)

çocuklardır. Mecmuadaki fıkralar anlaşılır ve sade bir Türkçe ile okura aktarılmıştır. Fıkralarda dil ve üslup nüktelidir. Fıkralarda dönemsel yapı hakkında, kısa da olsa, bilgiler verilmekte, kısa ve yoğun anlatım içerisinde birçok mesaj okura aktarılmaktadır. Mecmuada yer alan fıkralar tamamen yerli fıkralar olup, çeviri özelliği taşımamakta; bu yönüyle hikâye, roman ve masallardan ayrılmaktadır. Fıkralar ele alındığı toplumsal ve kültürel yapı içerisinde değerlendirildiğinde dönemin mizah anlayışı hakkında okurlara önemli ipuçları verebilmektedir. Bununla beraber çocuk dergilerinde yayımlanan fıkralar, çocukların pratik zekâlı ve hazır cevaplı olmalarında oldukça önemli bir işlev üstlenmektedirler.

Fıkralardaki mücadeleler ve rekabet kavramı, okurun içgüdüsel farkındalığını ön plana çıkarmakta ve hayat gerçeklerine karşı çocukları hazırlıklı duruma getirmektedir. Toplumun yaşam tarzı ile alakalı örnekler aktaran fıkralar, toplumsal kurallar hakkında okurda farkındalık sağlarken, yaratılmak istenen çocuk profili hakkında da ipuçları vermektedir. Aktarılan fıkra örneklerinde, komik dille aksaklıklar okuru üzmeden, dikkat edilerek aktarılmaktadır. Ayrıca fıkralarda verilen mesajlarda çocuklara rehberlik edilmesi ve gelecekte yaşanacak eylemler hakkında onlara ders verilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca fıkralar; içeriğinde barındırdıkları işlevlerle, süreli yayınlarda çocuklara kazandırılması planlanan temel becerilerden dilin etkili ve doğru kullanılması, yaratıcı olma, sorunları çözme ve iletişim becerilerinin edinilmesinde de önemli misyonlar üstlenmektedir.

3.1.4.7. Halk Hikâyesi

Araştırma kapsamında *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın bütün sayıları dikkatlice incelenmiş ve mecmuada toplam 4 hikâye örneği tespit edilmiştir. Mecmuadan alınan örneklerinin dikkatlice sunulmasında fayda vardır. Bu hikâyeler aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Pertev Naili Boratav'a göre halk hikâyesi; 16. yüzyıldan bu yana, eski halk ozanlarının anlatı geleneği mahsulü olan destanın yerini almıştır. O gelenekten birçok kavram ise değişen gelişen zaman şartlarıyla birlikte hikâyeciliğe miras kalmıştır. Halk hikâyelerinin dil yapısı ve olay örgüsü destanlardan farklıdır. Halk hikâyeleri ayrı bir türe girerler ve biçim, üslup özellikleri, konuları ve toplum içindeki görevleriyle destanlardan farklılaşmış bir tür olarak kabul edilmektedir. Destanlarda toplumu tehdit

eden dış düşmanlar, tanrımsı ya da şeytanımsı varlıklar tabiat üstü özellikler göstermektedir. Halk hikâyelerinde ise anlatılan hikâyeler ve gerçekleşen çatışmalar toplum içi kişiler ve halk tabakaları arasındadır. Hikâyelerde olağanüstü unsurlar azalmakta, gerçekliğe daha çok yaklaşılmaktadır. [107]

Gülhan Atnur, Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden sonra ortaya çıkan, klasik Türk edebiyatı, klasik Osmanlı edebiyatı, divan edebiyatı gibi adlarla anılan yazılı ve sözlü kültür arasında da benzer unsurların varlığından söz etmiş; bu iki kültürün ortak noktalarından birinin de hikâye geleneği olduğunu savunmuştur.[108]

Ali Berat Alptekin ise; halk hikâyelerinin göçebelikten yerleşik hayat şekline geçişin ilk ürünlerinden olup; kahramanlık, aşk, vb. gibi konuları ele alan, kaynağı Türk, Arap- İslam ve Hint- İran olan, büyük ölçüde aşıklar ve meddahlar tarafından anlatılıp icra edilen nazım- nesir karışımı anlatmalar olduğunu belirtmiştir. [109]

Fikret Türkmen destan türü ile halk hikâyesi arasındaki farka değinerek destanların milletlerin tarihinde derin izler bırakmış mühim hadiseleri harukuladeliklerle süsleyerek anlatan uzun manzum ve millî eserler olduğunu savunmuş, destan anlatıcısı olan ozanın onu bir kopuz eşliğinde söyleyerek bazı jest ve mimiklerle anlatımı kuvvetlendirmeye çalıştığını ifade etmiştir. Halk hikâyelerinde ise bu anlatım geleneği devam etmekte ama önemli bazı farklılıklar onu destandan ayırmaktadır. Bu farkları Türkmen aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

a. Tarihi bir olayın olması şart değildir.
b. Nazım- nesir karışıktır. Zaman içerisinde nesir nazma göre daha baskın hale gelmiştir.
c. Şahıslar ve olay örgüsü daha gerçekçi bir hal almıştır.
d. Kahramanlıktan ve epik unsurlardan çok aşk maceraleri konu olarak ağırlıktadır.

Türkmen, destanların belli bir daire teşkil ettiğini, aşk konulu halk hikâyelerinde böyle bir dairenin olmadığını, hikâyenin kahramanının âşık olduğunu, âşığın sevgiliye

---

[107] (Boratav, 55-56.)

[108] Gülhan Atnur, Klasik *Türk Edebiyatından Halk Edebiyatına Geçişte Bir Eser: Şirvân Şâh ve Şemâ'il Bânû Hikâyesi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2011, s. 1.

[109] Ali Berat Alptekin, *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1997, s. 18.

kavuşmak için türlü maceralara atıldığını, sevgilisine kavuştuğunu ve hikâyenin burada bittiğini belirtmektedir. Destan geleneğinin izlerini en çok taşıyan Dede Korkut Hikâyeleri'nde ve Köroğlu kollarında bu etki görülmekle beraber halk hikâyelerinde kaybolmaktadır.[110]

Dede Korkut Hikâyeleri hakkında en önemli incelemelerden birini yapmış olan Muharrem Ergin; hikâyelerdeki hayat tarzının göçebe hayatı olduğunu, evlerin büyük göçebe çadırları şekline sahip, kahramanların bu hayat tarzına bağlı olarak yaşayış şekillerinin dışa dönük olduğunu belirtmektedir. Dede Korkut'ta insan tipinin alp tipi olduğu, kuvvet ve cesarete önem verildiği, hikâyelerdeki insanların mübalağalı tipler olduğu; yemeleri, içmeleri, uyumalarının insan üstü nitelikler barındırdığı Ergin tarafından ifade edilmiştir. Hikâyelerde en çok vurgulanması gereken özellik ise; anne, baba ve kardeş sevgisinin baskın olmasıdır. [111]

Aşağıda örneği verilen *Buğaç* adlı halk hikâyesi türünün yazarı Reşat Ekrem Koçu'dur. Sunulan örnek *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın 397. sayısında yayımlanmıştır.

1. Buğaç

"Eski Türklerde çocuğu yetiştiren, çocuğun vücut güzelliğini, yürek sağlamlığını oluşturan ordugâhlar idi. On üç on dört yaşına kadar adsız olarak büyütülen bir Türk çocuğu, emrine boyun eğdikleri Türk hakanının, beyinin ordugâhına verilir orada askerler arasında bulunan akranları ile beraber askerlik talimleri yapardı. Vücudunu cenk yorgunluklarına, gözünü kılıç parıltılarına alıştırır, çekirdekten asker yetişirdi. İşte bu yıllar için dedir ki, büyükler, bu çocukları birçok tecrübelere çekerler, onların yürek ve vücut sağlamlığını yoklarlardı. Eğer çocuk bu sınavlar sırasında bir kahramanlık gösterirse, ona millî bir ad koyarlardı. Bütün Türk çocuklarının ilk arzusunu böyle bir ad olmak teşkil ederdi, bunun için de gözlerini dikenden sakınmazlardı.

Derse Han'ın oğlu on beş yaşına girdi. Baba oğul büyük hakan Bayındır hanın ordusuna karıştılar. Bayandır hanın bir boğası vardı. Katı taşa boynuz vursa un gibi öğütürdü. Her yazın bu boğayı savaştırırlardı. Bayandır han Oğuz beyleri ile bu savaşı

---

[110] Fikret Türkmen, *Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1995, s. XI-XII

[111] Muharrem Ergin, Dede *Korkut Kitabı 1, (9.baskı)*, TDK Yayınları, Ankara 2014, s. 27-28-29.

seyrederdi. Bu yazın da boğayı çıkardılar. Uç kişi sağ yanından, üç kişi de sol yanından demir zincirlerle bağlı tutuyorlardı. Meğer Derse Han'ın oğlancığı üç ordu uşağı ile aşık oynarlarmış. Boğayı koyuverdiler, oğlancıklara kaç, dediler. O üç oğlan kaçtılar. Derse hanın oğlu kaçmadı, ak meydanın ortasında baktı durdu. Boğa oğlana sürdü geldi, diledi ki onu helak ede. Çocuk boğanın alnına yumruğu ile vurdu, boğa tepesi üstüne yıkıldı. Derse Han'ın oğlu bıçağına el vurdu, boğanın başını kesti. Oğuz beyleri gelip çocuğun üstüne var ol! Dediler. Dede Korkut gelsin bu oğlana ad koysun, beraber alıp babasına götürsün, babasından oğluna beylik alsın dediler. Hey!.. Derse han! Bu oğlana beylik ver! Oğlun Bayandır Han'ın ak alanında boğa öldürdü! Oğlunun adı Buğaç olsun, adını verdim, yaşını Allah versin!" [112]

Dede Korkut hikâyelerinde, Türklerin yaşayış, düşünüş, gelenek-görenek ve devlet yönetimi hakkında önemli bilgiler yer almakla beraber, günümüze kadar gelen Türk kültür yapısı, bu hikâyelere çok iyi yansımıştır. Bilindiği gibi Dede Korkut hikâyelerindeki *Dirse Han Oğlu Boğaç Han* hikâyesinde, kahraman ad aldıktan sonra, babasının kırk yiğidinin ihanetine uğrayarak öldürülmek istenmektedir. Boğaç Han, babasının kendisini yaralamasından kurtularak, babasını kırk namerdin elinden, annesinin de yönlendirmesiyle kurtarır. Ancak yukarıda da aktarıldığı gibi *Buğaç* adlı anlatı, söz konusu destan metninin yalnızca ad alma kısmına kadarını ele almıştır. Bu durum, halk anlatılarının yeniden yazım süreci ve söz konusu metnin çocuklar açısından uygun olmayacağı şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla ele alınan çocuk dergilerinin bu minvalde çocukların okuma kültürlerine göre, halk anlatılarını yeniden yazma yoluna gittikleri görülmektedir.

Aşağıda örneği verilen *Kolsuz Adam* adlı halk hikâyesi türünün yazarı Abdullah Ziya'dır. Hikâye *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın 42. sayısında yayımlanmıştır.

2. Kolsuz Adam

Çin Beyi Yun Ve Ha, otuz atlısı ile Oruz Çappar ile Bey Togan Beyin kızı Gayan'ın düğününü basmış. Çin Beyi etrafı çirkin şekilde süzerek Gayan'dan çok hoşlandığını belli etmiş. Oruz Çappar Çin Beyine misafirperver davransa da eşini

[112] Reşat Ekrem Koçu, "Buğaç", *Çocuk Sesi*, 16, (39), 1937, 15.

yanına çağırıp çenesini okşaması Oruz Çapparı rahatsız etmiş ve Oruz Çappar Çin Beyini sarsarak sevdiğini almış. O an savaş başlamış, bir yumruğu ile kayaları öğüten kaplanların göğsünü delen Oruz Çappar askerleri devirip Çin Beyine yaklaşınca Çin Beyi, kızı kaptığı gibi atının üstüne alıp kaçmış. Oruz Çappar Çin atlılarının birinin atına atadan öğrendiği gibi çeviklikle binmiş ve Çin Beyinin ardına verirken Çin Beyinin ani pala darbesiyle kolları kesilmiş, Oruz Çappar'ın gözleri kararmış ve kanlar içinde yere düşmüş. Vakanın ertesi sabahı Çinliler Oruz'un karısının cesedini düğün meydanına atıvermişler. Baygın Oruz bu felaketi görmemiş. Yarası kapanan Oruz kendini yollara vurmuş, üç uzun yol geçmiş, kendisini unutturmuş. Çin prensi Yun Ve Ha Çin prensesi ile evlenecekmiş. Çin prensesinin güzelliğinin yarısını bile insanlar anlatamazlarmış. Çin prensi Yun Ve Ha Çin prensesi ile evlenmiş, odalarına girmişler. Prensesin tülünü kaldırdığında bu güzelliğe inanmayan Yu Ve Ha soğukkanlılıkla yatak tülünü açınca yatağın ortasında karşısında kolsuz bir adam görmüş ve dehşete kapılmış. Kılıcına sarılmak isterken Oruz Cappar'ın adamları prensi yakalamışlar. Prens bu yaptığının yanına kalmayacağını prensesin babasının Çin Hakanı olduğunu söylemiş. Oruz Cabbar; sen benim düğünümü basıp karımı kaçırıp kollarımı kesmiştin, demiş. Şimdi aynısını benden göreceksin, seni ve karını kaçıracağım, demiş. Kaz göğüslü güzel kadını süzen Oruz Cappar kadının odanın bir köşesine sindiğini görmüş. Oruz, deli gibi böğüren Çin Prensini ve kendini babasını öven Çin Prensesini kaleden aşağı sarkıtmış ve herkesin uyuduğu bir sırada kaçmışlar. (…) Karadağ'a gelmişler. Çin kızı ile prensi Oruz beyin çadırına gelmişler. Çin prensi ne yapmak istediğini sorunca düğün yapacağım, yanıtını almış. Yıllar önce düğünümü basıp senin yaptığın gibi, demiş. Oruz Prense karısı ile evleneceğini söylemiş ve soğuktan üşüyen kadına ölen karısının kanlı hırkasını vermiş. Prens bunu görünce dehşete kapılmış. Yaptığı kötülüklerin başına geleceğini hissetmiş. Atkıyı kendi gelinime takamadım ama şimdiki sevgilime hediye ediyorum diyerek, Oruz Prensi soyup ufak yanıklarla vücudunu kızartıp salıvermiş. Prensesi ise bir çadıra kapattırmış. Bir zaman sonra Çin Prensi dönmüş, iki gün içinde iyileşmiş. Büyük bir ordu toplamış ama Karadağ'dan kafalarına kaya yağıyormuş. Oruz sapanına tek koluyla kafası kadar kayalar koyup bir atışta beş altı Çinli asker indiriyormuş. Çin Hakanı'nın kızı Oruz Çappar'ın sapanının kuvvetini izliyormuş. Bu durum çok hoşuna gitmiş. Çin Prensesi Oruz'un yanına gelmiş, senin karın olduğum için kimse bize dokunamaz, artık gidelim, demiş. Oruz şaşırmış şekilde prensesin

getirdiği iki ata binmiş. Tüm askerler yere kapanmış, yere kapanmazsa öldürüleceğini bilen prens de yere kapanmış. Oruz elindeki son kayayı sapana koymuş, atmış ve Çin Prensinin olduğu yere inen kaya prensi öldürmüş. Karı koca yemyeşil Türk yurduna gitmişler, yeniden düğün yapıp eğlenmişler. [113]

Kolsuz Adam adlı hikâyede tarihi belli olmamakla birlikte eski Türk devletlerinden birinin Çin devleti ile olan düşmanlığı işlenmiştir. *Kolsuz Adam*'da Dede Korkut hikâyelerinde görülen düğün basma eylemi gerçekleşmiştir. Oruz Çappar hakkında verilen, bir yumruğu ile kayaları öğüten, kaplanların göğsünü delecek kadar güçlü olmasıyla alakalı abartılı betimlemeler, Türk destan – hikâye geleneğinde yaygın olan unsurlardandır.

Metinlerin olay örgüsü ile giriş, gelişme ve sonuç kısımlarında Dede Korkut Metinlerinden 2. si olan *Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması Hikâyesi* ile örtüşen kısımlar vardır.

Örnek 1:

Kolsuz Adam:

Çin Beyi Yun Ve Ha, otuz atlısı ile Oruz Çappar ve Bey Togan Beyin kızı Gayan'ın düğünün basmış. Çin etrafı çirkin şekilde süzerek Gayan'dan çok hoşlandığını belli etmiş. Oruz Çappar Çin beyine misafirperver davransada eşini yanına çağırıp çenesini okşaması Oruz Çapparı rahatsız etmiş ve Oruz Çappar Çin beyini sarsarak sevdiğini almış.[114]

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması Hikâyesi

"Kâfirin casusu bunu kâfirler azgını Şökli Melik'e haber verir. Elbisesinin arkası yırtmaçlı ve alaca atlı yedi bin kâfir gece yarısında Kazan Bey'in yurduna baskın yaparak evini barkını yağmalar ve kırk ince belli kız ile karısı Burla Hatun'u ve üç yüz yiğit ile oğlu Uruz'u tutsak ederler."[115]

Örnek 2:

[113] Abdullah Ziya, "Kolsuz Adam", *Çocuk Sesi*, 2, (42), 1936.
[114] (Ziya, s. 6)
[115] (Ergin, 98-99.)

Kolsuz Adam: Oruz sapanına tek koluyla kafası kadar kayalar koyup bir atışta beş altı çinli asker indiriyormuş. Çin hakanının kızı Oruz Çappar'ın sapanının kuvvetini izliyormuş. [116]

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması Hikâyesi

Karaçuk Çoban'ın sapanının özellikleri ise şu şekilde anlatılmaktadır:

"... Üç yaşar tana derisinden sapanınun ayası idi, üç kiçi tüyinden sapanınun kolları idi, bir kiçi tüyinden çatlagucı idi. Her atanda on iki batman taş atar idi. Atduğı taş yire düşmez idi, yire dahi düşse toz gibi savrılur idi, ocak kibi obrılur idi, üç yıla dak taşı düşdügi yirün otu bitmez idi. Semüz koyun aruk toklı bayırda kalsa kurt gelüp yimez idi sapanınun korkusından. Eyle olsa tanum, Karaça Çoban sapan çatlatdı, dünya âlem kafirün gözüne karangu oldı"[117]

Yukarıda görüldüğü üzere sapanın ses çıkaran kısmına "sapan çatlağucu" denmektedir ki yukarıdaki parçada bunun keçi tüyünden yapıldığı söylenmektedir. Sapanın çıkarttığı sesin şiddeti için ise "sapan çatlatmak" ifadesi kullanılmıştır. Karaçuk Çoban'ın sapanıyla on iki batman taş atması, sapana koyduğu bir taşı attığında iki üç, iki taş attığında ise üç dört düşman yıkması, sapan taşlarının tükenmesi üzerine, sapanının ayasına koyun ve keçileri koyarak fırlatması ve üç yüz kişi öldürerek düşmanı kaçırması, destanlara ve hikâyelere özgü kahramanlık motifleridir. *Dede Korkut Kitabı*'nda dahi sapanın sadece Karaçuk Çoban'la birlikte anılması ve diğer kahramanların silahları arasında sayılmaması, bu silahın savaşçılardan çok halk arasında yaygın olduğu ve savaşlarda önemli bir kullanım alanının bulunmadığı fikrini doğurmaktadır.

Bu bağlamda halk hikâyelerinin birbirinden etkilenmesine ve isimlerin değiştirilerek aktarılmasına diğer çocuk dergilerinde de rastlanmaktadır. Yukarıda aktarılan *Kolsuz Adam* hikâyesi, görüldüğü üzere Türk kültürünün temel taşlarından biri olarak değerlendirilen *Dede Korkut Hikâyeleri*'nden önemli etkiler ve benzerlikler barındırmaktadır. Bu da çocuk eğitiminde Türk kültürünün ve tarihinin en eski numunelerinin halk hikâyesi aracılığıyla kullanıldığını ve çocuk dergilerinin de bunda önemli bir rolü olduğu göze çarpmaktadır. Millî değerlerin çocuklara sunulması

[116] (Ziya, s.7.)
[117] (Ergin, 98-99.)

bağlamında, çocuk dergilerinde tercih edilen edebi tür ve halk anlatılarının önemi yadsınamaz.

Aşağıda okurlara sunulan *Günhan-Ateşkuşu-Bozkurt* adlı halk hikâyesi türünün yazarı belli değildir. Eser *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın 39. sayısında yayımlanmıştır.

3. Günhan-Ateşkuşu-Bozkurt

Büyük Türk hakanı Demir Han'ın Kayahan, Kargıhan ve Günhan isminde üç oğlu varmış. Bu han altın dağlarla çevrilmiş bir sarayda yaşıyormuş. Bu sarayda altın elma veren bir ağaç varmış. Bir gün gözleri halis billurdan olan bir ateş kuşu gelmiş ve bahçede altın ağaçların hasadının bir kısmını almış. Demir Han hemen üç oğlunu çağırıp onlara kim bu kuşu yakalar bana sağ getirir ise ona ülkemin yarısını vereceğim, demiş. Büyük kardeş Kayahan bahçede beklemiş kuşu yakalayamamış, kuş altın elma çalıp kaçmış, ortanca kardeş ağabeyinin yaptığının ötesine gidememiş, Günhan ise uyurken bir ateş yansıması ile uyanıp kuşu görmüş kuşu yakalamak isterken sadece altından bir tüyünü yakalamış kuş bir daha bahçeye gelmemiş. Babasına gitmiş babası bu durumdan çok memnun olmuş. Fakat kuşu bulana ülkenin yarısını vereceğini söylemiş ve çocukları yola koyulmaya karar vermişler. Günhan'ı kıskanan diğer iki ağabey yola önce koyulmuşlar. Günhan yola çıkmış ve kayanın üzerinde kim orta yoldan giderse açlık hissedecek, kim sağ yolu takip ederse çok yaşayıp mesut olacak ama atını kaybedecek, kim sol yolu takip ederse ölecek, yazıyormuş. Günhan sağ yolu takip etmiş ve yolda giderken Bozkurt'a rast gelmiş. Bozkurt ulumuş ve ey Günhan taşın üstündeki yazıyı okudun ve bu yoldan geldin, demiş ve bir diş darbesiyle atı ikiye parçalamış. Günhan seyahatine yaya devam etmiş, akşama gücü kalmamışken bozkurdun sırtına binip ve ateş kuşunun olduğu bahçeye gelmiş. Günhan bahçeye girmiş kuşu yakalamış ama kuşu koyacak kafes almak için kafese dokunmuş ve bekçiler ve han gelip Günhan'ı yakalamış. Günhan ben Demir Hanın oğluyum bu kuş bizden altın çaldı ben de onu yakalayıp götürmeye geldim, demiş. (…) Şimdi Çin Prensesi, Gül Prensesi kendisine getirirse kuşu vereceğini söylemiş. Kurt Günhan'a bahçenin altındaki meşe ağacının altında kendisini beklemesini söylemiş. Kurt bir sıçrayışta prensesin bahçesine girip onu elbisesinden yakalamış ve Günhan'a getirmiş. Yolda Günhan ve prenses birbirine âşık olmuşlar. Prenses Sağhan a gitmek istemiyormuş. Bozkurt Günhan'a kendisinin prenses şekline gireceğini ve kendisiyle gelip kuşu

almasını sonra dönmesini tembih etmiş. Kuşu alıp prenses ile yola çıktmışlar ve bir müddet sonra bozkurt gelmiş, bozkurdun sırtına binmişler ve saraya varmışlar. Yolda kardeşleri Günhan'ı görmüşler kıskanıp kılıcını çekip kardeşinin kafasını kesmişler. Prenses kura sonucu Kayahan'a kalmış. Prensese konuşursa öleceğini söylemişler ama prenses yemin etmiş. Günhan'ın cesedinin üstünden otuz gün geçip üzerine kargalar üşüşmüş, bozkurt gelip kargayı yakalamış, yemek üzereyken kargaya bana hayat suyunu getirirsen seni bırakırım, demiş. Karga bir şişe hayat suyu getirmiş. Kargayı ikiye bölüp Günhan'ın üstüne damlatmış. Günhan uyanmış. Düğünü basmış, babasının karşısına oturup gerçekleri anlatmış. Babası, iki ağabeyi Altındağ'dan sürgün etmiş. Daha sonra Günhan ve prenses ömür boyu mutlu yaşamışlar. [118]

*Çocuk Sesi Mecmuası'*nda çeşitli edebi türler bulunmaktadır. Mecmuada hikâye başlığı altında aktarılan *Günhan- Ateşkuşu- Bozkurt* adlı örneğe salt hikâye denilemez. Hikâye türü olarak sunulan bu metin hikâyeden çok masal unsurları içermektedir. Olağanüstü unsurlar, hayat suyu, ölümden otuz gün sonra canlanma, kurt ve karganın konuşması ve altından dağlar gibi birçok masalsı unsur hikâye başlığı altında verilmiştir. Derginin yayın yaptığı dönemde destan adı altında hikâye, hikâye başlığı altında masal, atasözü başlığı altında deyimler aktarılmıştır. Bu durum, türler arasındaki karmaşıklığın göstergesidir. Dönemsel şartlar içinde, dergilerde çıkan edebi türlerin henüz belli bir yere oturmamasının bu karışıklığa sebebiyet verdiği düşünülebilir.

Celal Beydilli'nin aktardığına göre bozkurt, Türk mitolojisinde ulu ata, yol gösterici, dürüstlük işleriyle ön plana çıkan, koruyucu ve kült kahraman statüsünde temayüz eden mitolojik bir karakterdir. Yine Beydilli'nin aktardığına göre bozkurt, Yakut (Saha) Türkçesinde "Gök oğlu" olarak da bilinmektedir.[119] Üstelik bozkurdun Arap ve Çin kaynaklarında da yer alan Türeyiş Destanı'yla da ilintili olduğu, burada zikredilmelidir. Öte yandan Günhan, Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz'un oğullarından biridir. Dolayısıyla yukarıda aktarılan masalın Türk kültürüne ait en temel motiflerle ve mitolojik kahramanlarla süslendiğini, anlatı, içerik bakımından Oğuz Kağan ve Türeyiş destanlarının uzak varyantları olduğu sezilmektedir. Simurg, Anka veya Semender kuşu efsanelerinin varyantı halinde inşa edilmemiş olsa da anLatının Türk kültürüne ait çeşitli numuneleri çocuk dünyasına uygun bir düzeyde yeniden yazma sürecine gittiği

[118] "Günhan- Ateşkuşu- Bozkurt," *Çocuk Sesi*, 2, (39), 1930, 3.
[119] Celal Beydilli, *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük,* Yurt Kitap Yayın, Ankara 2005, s. 108.

zikrolunmalıdır. Bu durum, halk edebiyatı ve halk muhayyilesinin eğitim ve yaratım sürecini ortaya koymaktadır.

Aşağıda yayımlanan *Orhun Kitabeleri Kahramanı Güntekin (Kültigin)* adlı halk hikâyesi türünü Abdullah Ziya kaleme almıştır. Bu halk hikâyesi mecmuanın 32. sayısında yayımlanmıştır.

4. Orhon Kitabeleri Kahramanı Güntekin (Kültigin)

Oğul Hey! Bu devirde Karadere içlerinde on dört Kırgız bir Çin beyinin etrafını sarmışlardı. Çin beyini koruyacak palasından başka hiçbir şeyi yoktu. Çin beyi yorgun düşmüş Azrail'in göğü yarıp geldiğini görür gibi oldu. Yetişin bahadırlar bir Çin beyi ölüyor diye bağırmış ve Kırgızların dalga geçmelerinden sonra tepeden uluyan canavarları, haykıran Kırgızları, çelik seslerini dindiren bir ses duyuldu. Çal kılıcın ağam yettim, dedi. Boz aygırla bir yiğit çelik donları ile yetişti ve atına haydi Başko! diye bağırdı. Göz açıp kapanıncaya kadar dört Kırgız'ın beyinleri patladı. Diğer Kırgızlar canını kurtarıp kaçtı. Çin beyi, büyük Çin hakanı Vuhe'nun başbuğuyum, sana payza, nam ve para vereceğim adın nedir, dedi? Bahadır Türkçe adım Türk! diye gürledi. Kimin uşağısın dedi, Tanrının cevabını aldı. Hayatımı kurtardın seni yanıma alacağım, dedi. Türk ise, Türkler bahşiş para almazlar, dedi. Çin beyi, seni Çin kızıyla evlendirip yanıma aldıracağım sen canımı kurtardın, sana can borçluyum, dedi. Türk kabul etmedi. Türkler Çinlilerin uşağıdır yıllardan beri deyince Türk cevap verdi; yıllardan beri başınızdaki kurt başlı gök sancağı hatırlatarak kendi hakanlıklarını kuracaklarını söyledi. (…) Çinli sana borçlu kalamam diye diretti ve olmazsa kurtardığın canımı geri ahmaklığın için vuruşacağız ben bir Türk'e borçlu kalamam, dedi. Türk yerdeki kurdu gösterip sanırım bu cins bir kurttur, dedi. Çinli evet, ister misin? Türk ise verirsen alırım, dedi. Çinli siz Türkler kurtları hele kurt oğullarını Asena'ları çok seversiniz. Duydum ki Asena'lardan kutlu hanın yürüdüğü yolda oğulları ve kardeşleri de yürüyeceklermiş! Benim kurdun adı da Asena'dır. Genç Türk, şehre mi gidiyorsunuz, dedi, Çinli, şehre ama senin ardımdan gelmeni istemem çünkü sen vatanımı bölmek istiyorsun ve kafanızı koparmak arzusundayım bundan dolayı, dedi. Türk ise kafamızın koparılmasına razıyız; çünkü biz bir olup bütün Türkleri tek bayrak altında toplama arzusundayız ve cihana başbuğ olacağız, dedi. Neyse Türk, benim adım Çangfung'dur ve umarım bir daha karşılaşmayız diye dilekte bulunup istersen

kucaklaşalım, bu görülmemiş bir şeydir, dedi ve kucaklaştılar. Türk, umarım benim adımı tez elden duyarsın, diyip kucağında Asena ile ayrıldı. Daha sonra Türkler kendi devletlerini kurup Orta Asya'dan günümüze kadar gelen devlet düzenini ve topraklarını kurdular. [120]

Yukarıdaki hikâyede Dede Korkut hikâyelerine benzer şekilde başlayan girizgâh, metin ilerledikçe konu değişimine uğramakta, Türklerin ilk devletlerinin nasıl kurulduğuyla alakalı hikâyeyle son bulmaktadır. Çinlilerin ve Türklerin Orta Asya'daki mücadelelerinin devam edeceğinin ipuçlarının da bulunduğu hikâyede, Türkler için kutsal sayılan değerler ve devlet yönetimiyle alakalı bilgiler bulunmaktadır. Halk hikâyeleri genel yapıları itibariyle dönemin yaşayış şeklini ve sosyo kültürel yapısını okura sunmaktadır. Halk hikâyeleri sadece dönemin sosyo kültürel şartlarını çocuklar ve gençlere sunmamakta, milletlerin ve devletlerin tarihini de kültürel değerlerini de mensubu olduğu topluluğa aktarmaktadır. Sonuç olarak; *Orhun Kitabeleri Kahramanı Güntekin* adlı hikâyede, Orhun Yazıtlarında Türk devlet yapısının şekillenmesinde ve tarihte yer alan önemli Türk hükümdarı Kültigin'in fikirleri, devlet yönetim şekli ve nasihatleri yer almaktadır. Fakat yukarıdaki hikâye kurgusal özellikler taşıyan ve sonradan oluşturulmuş bir hikâyedir. Bu da Orhun Abideleri'ni bir alt metin olarak ele alan halk muhayyilesinin yeniden yazım ve yaratım yoluyla Türk kültürüne ait çeşitli numuneleri, hitap edeceği yaş grubuna uygun bir hale getirdiğini göstermektedir.

3.1.4.8. Geleneksel Halk Tiyatrosu (Karagöz)

Araştırma kapsamında *Çocuk Sesi Mecmuası*'nda 10 tane geleneksel halk tiyatrosu (Karagöz) oyunu tespit edilmiştir. Mecmuadan alınan 2 Karagöz oyununun sunulmasında fayda görülmüş ve oyunlar aşağıda örneklendirilmiştir.

Karagöz çeşitli evrelerden geçerek kesin biçimini 17. yüzyılda almıştır. Evliya Çelebi gölge oyunu üzerine kesin ifadeler söylemiş, Türkiye'ye gelen yabancı gezginler de Karagöz oyunu ile ilgili önemli ifadeler kullanmışlardır. 17. yüzyılda gölge oyunu hakkında en çok bilgiyi Evliya Çelebi'de bulmak mümkündür. *Seyahatname*'de ilk defa Karagöz ve Hacivat'ın isimlerinin anılmasına, oyun konularına, özelliklerine, perde

[120] Abdullah Ziya, "Orhun Kitabeleri Kahramanı Güntekin", *Çocuk Sesi*, 2, (32), 1930, 2.

gazellerine ve dönemin tanınmış oyun icracılarına rastlanmaktadır. Karagöz oyununda gerçekleşen siyasal ve toplumsal eleştiriler, taşlamalar, açık saçık olma özelliği Batı tiyatrosunun Türkiye'ye girişi ile ortadan kalkmıştır. [121]

Esat Siyavuşgil de Karagöz oyununun, 17. yüzyıl itibariyle sosyal hayata dair konulara daha fazlaca değindiğini, aynı zamanda toplumsal eleştiri mahiyetini kazanarak gelişimini ve geleneksel teknik özelliklerini İstanbul merkezli bir şekilde tamamladığını ifade etmiştir. "[122]

Cevdet Kudret'e göre; Karagöz oyununu üç önemli unsur oluşturmaktadır. Bunlar, derilerden yapılmış renkli insan suretleri, 1 m'ye 1.20 cm eninde boyunda, ışık geçiren, beyaz bezden yapılmış bir perde ve bu insan suretlerini perde arkasında canlandıran bir Karagözcüdür. Karagözcü, bu suretleri, ortalarından geçirilen ağaç parçası ile oynatır, suretleri temsil ettiği karakterlere göre canlandırır, dillendirir. Karagöz perdesinde canlandırılan tipler aşağıdaki gibidir:

1. Laz, Kürt, Ermeni, Rum, Acem, Arnavut, Arap, Yahudi, Çerkes, toplum tebaaları.
2. Kayserili, Doğu Anadolulu, Trakyalı, Rumelili, Kastamonulu, Trabzonlu, mahalle muhtarı, imam, sünnetçi ve esirci (köle veya cariye alıp satan kimse) gibi memleket karakterleri, yerel tiplemeler.
3. Kekemeler, dilsizler, deliler, hımhımlar (sesleri geniz ve burundan çıkrarak konuşan kimse), sağırlar.
4. Sarhoşlar, mahalle kabadayıları, afyonkeşler, haramiler.
5. Kadınlar (zenneler): Bunlar ev hanımları, bohçacılar, randevü evi işleten kadınlar ve sevdalılardır. Ayrıca hayal perdesinde; deve, eşek, horoz, inek gibi hayvanlar konu çeşitliliğine ve içeriğine göre yer alabilirler. [123]

Kudret'e göre, Karagöz oyunundaki mukaddimenin en önemli kısmı Hacivat'ın okuduğu perde gazelidir. Bu gazelin önemli işlevleri vardır. Karagöz oyununda, perdede insan suretleri gösterilmektedir. Osmanlı'da insan resmî yapmak İslâma aykırı bir durumdu, bu sebeple tutucu çevreler Karagöz oyununa karşı çıkmış, şeyhülislam fetvası ile oyunu yasaklamışlardır. Perde gazelinin yorumlanmasına göre perde kainat, mum Tanrının nuru, suretler ise Tanrı'nın nuruna ve iradesine uyarak dünyaya gelen

[121] Metin And, *Başlangıçtan 1983'e Türk Tiyatro Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2014, s. 42.
[122] Sabri Esat Siyavuşgil, *İstanbul'da Karagöz ve Karagöz'de İstanbul*, Bürhaneddin Basımevi, İstanbul 1938, s.16.
[123] Cevdet Kudret (Solok), *Karagöz 3. cilt*, Bilgi Yayınevi Folklor Serisi 56, Ankara 1968-70, s. 300.

kişilerdir. Perde gazeli oyunda mistik bir anlam arz etmektedir. Oyundaki yoruma göre perde kainatı, mum Tanrı'nın nurunu, suretler ise Tanrı'nın iradesine itaat edip dünyaya gelen kişileri sembolize etmekte, oyunda mum sönünce suretler yine Tanrı'nın iradesi ile kaybolmaktadırlar. Perde gazeli Karagöz oyununun ders alınacak bir eğlence olduğunu da ayrıca vurgulamaktadır. [124]

Cevdet Kudret, Karagöz-Hacivat oyununun temsil ettiği tebaa ve değerlere ait aktardığı bilgilerde Hacivat'ın yukarı kültürün, eğitilmiş idarecilerin ve kurulu düzenin temsilcisi olduğunu, Arapça ve Farsçadan anladığını, davranışlarının resmî, kaideci ve hesaplı olduğunu ifade etmektedir. Yine Kudret, Karagöz'ün ise eğitilmemiş, kurulu devlet sisteminin kanunlarını, ahlaki değerlerini, davranışlarını kabul etmeyen, insan ilişkilerine uymayan, işsiz güçsüz, kaba ve müstehcen konuşan, Hacivat'a göre zıt karakterde bir kişiliğe sahip olduğunu belirtmiştir. Karagöz, oyunlarda yaptığı bütün işleri eline yüzüne bulaştıran, önüne geleni pataklayan Osmanlı toplumunun farklı bir yanını yansıtmıştır. Hacivat-Karagöz oyunu hem Osmanlı'yı yansıtmakta hem de evrensel değerler barındırmaktadır. Onda merkez kültürün kuralları ve ona karşı olan aşağı kültürün (eğitilmemişlerin) yapısını temsil eden tiplemeler vardır. Tıpkı ortaoyunundaki Kavuklu, Türk masallarında geçen Keloğlan gibi. Bu tipler yukarı kültür yapısının kendilerine kanunlarla zorla kabul ettirilen kuralları, ikili ilişkileri alaya alır ama o sistem içinde varlıklarını korurlar. [125]

Yukarıdaki bilgilere ek olarak; bütün bu tiplerin ağzından konuşan, onların türkülerini söyleyen, konuşmalarını taklit eden, onlara uyan sesleri çıkaran perde arkasındaki tek insandır. Karagözcü bu zor işi tek başına yapmaktadır. Onun yanında bir Yardakçı vardır, ama Yardakçı oyuna karışmamaktadır. Onun görevi, sadece elinde tuttuğu Karagöz suretlerini yeri geldikçe ustaya vermektir. Bazen perde arkasında birkaç kişiden oluşan bir çalgı takımı da bulunmaktadır.

Aşağıda ilk örneği sunulan Karagöz oyunu İsmet Hulusi tarafından kaleme alınmış ve "Karagöz" başlığıyla *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın 105. sayısında yayımlanmıştır.

---

[124] (Kudret, 300.)

[125] (Kudret, 231.)

1. Karagöz

"Hacivat perdeye gelir:

Hay bak!

Açılır her ramazan

Sen de seyret perdede

Görünür şimdi aman

Bin bir suret perdede

Dostumuz Çocuk Sesi

Çıkar elbet perdede

Göstermektir hevesi

Hep zarafet perdede

Hacivat yere yattı

Varmış kısmet perdede

Bu yıl bizi oynattı

Bakın İsmet perdede.

Yar bana bir eğlence medet.

Karagöz, — (İçerden) gelirsen suratını patlatırım elbet!

H.— Yar, bana bir eğlence aman.

K.— Hacivat, içim rahat etmeyecek, sana dayak atmadan.

H.— Yar bana bir eğlence bulunsa.

K.— Eğlenceyi anlarsın saçın başın yolunsa

H.— Karagözüm acaba ne oldu.

K.— Seni döğmek için evde bir sopa buldu.

H. — Karagöz, ne oldu acap sana

H.— Neredesin a iki gözümün nuru.

K.— Boğazına döşer inşallah ateş koru.

H.— Bu nasıl lâf a canım.

K.— Çok fazla söylendin, yok seni dinleyecek zamanım!

H.— Seninle bir senedir görüşemediğimize müteessirim...

H.— Dağ dağa kavuşmaz ama insan insana kavuşurmuş.

K.— Hacivat dayak yerse hemen savuşurmuş.

H. — Aman Karagöz sen ne aksi olmuşsun.

K.— Öyle, her zaman Sirkeci'de bekliyorum!

H.— O da ne demek?

K.— Ne demek olacak, sen taksi olmuşsun, dedin.

H.— Taksi değil canım aksi.

K.—Haa... Şimdi anladım, içi toprak doldurdular, ilkbaharda da sardunya dikecekler.

H.— Karagöz, saçmalıyorsun.

K.— Niye saçmalayacakmışım, sen bana, saksı olmuşum dedin, ben de tasdik ediyorum.

H.— Değil Efendim, değil, taksi değil, saksı değil, aksi, aksi.

K.— Haaaa anladım.

H.— Ne anladın?

K.— Yani ben aksi olmuşum.

H.— Ha işte, deminden beri söylemek istediğim o. Ne desem ters cevap veriyorsun.

K.— Kabahat benim değil, sabah sabah kapımın önünde niye bağırıyordun.

H.— Ne yapayım, seni göreceğim gelmişti.

K.— Sahi mi?

H.— Sahi ya!

K.— Benim de öyle...

H.— Ha şöyle yola gel.

K.— Olmaz, Hacivat yola gelemem.

H.— Niye?

K.— Otomobil çiğner.

H.— Yine anlamadın. Yani lâf dinle?

K.— Olsa da ben de dinlesem!

H.— Kime?

K.— Bizim bakkal ya niye.

H.— Hangi bakkal canım? Yâni, sen!

K.— Hacivat yanlışlık olacak, ben yani değilim, Karagözüm!

H.— Ne anlayışsız adamsın; yani kelimesi, bir şey söylenildiği zaman onu izah için getirilir.

K-— Bilmiyordum, ayıp değil ya, şimdi öğrendim.

H.— Karagöz sana bir şey sorayım?

K.— Sor bakalım!

H.— Sen "Çocuk Sesi" okur musun?

K.— Hayır dinlerim!

H.— Demek oluyor ki başkaları okuyor sen dinliyorsun!

K.— Ha öyle!

H.— Bilirsin ki haftada bir gün çıkar.

K.— Kim demiş, günde yüz defa çıkar; sabah vakti benim küçük oğlanın sesi, biraz sonra komşunun çocuğunun sesi, daha biraz sonra bizim ahçının çocuğunun sesi... Çocuk sesi, çocuk sesi

H.— Onlar değil, "Çocuk Sesi" gazetesinden bahsediyorum.

K.— Anladım, çok severim.

H.— Ha, şimdi haber aldım bizi ramazanda gazeteye davet ediyorlardı...

K.— Peki, biz orada ne yapacağız.

H.— Bilmem!

K.— Ben anladım, beni çağırmıyorlar. Yalnız sen işe yararsın,

H.— Peki ben orada ne yapacağım?

K.— Ne yapacağını anlamadın mı? Matbaayı süpürürsün

H.— Karagöz, ama artık sen çok oluyorsun.

K.— Adet söyle.

H.— Ne adedi.

K-— Çok oluyorsun, dedin, kaç tane olduğumu söyle.

H.— Anlamadın gitti, ileri gidiyorsun demek istiyorum.

K. — Hâşâ, ileri gittiğim yok, iki saattir ta şurada ayakta duruyorum.

H.— Fazla geliyorsun!

K.— Eh, bıktım artık ne bir yere gittiğim ne de bir taraftan geldiğim var!

H.— Offfff...

K.— Aman, aman. Yalel.

H.— Ne uluyorsun?

K.— Hayır, ulumuyorum, gazel söylüyorum.

H.— Aman ne fena ses!

K.— Hacivat artık sesini kes.

H.— Kesmezsem ne olur?

K.— Ensene bir tokat vurulur (vurur).

H.—Ensem patladı.

K.— Zarar yok, Karagöz Hacivadı tokatladı.

H.— Ya Karagöz, ben de sana vurursam.

K.— Vurmamazlık etme, karşında bir dakika durursam. (Hacivat Karagöze vurur, kavga başlar çat-pat derken Karagöz yere düşer, Hacivat kaçar).

K.— Of, Allah kemiklerin hurdahaş oldu, kafam patladı kollarım kırıldı... Hacivat bir şeycikler demem. Allahtan bulasın. Alacağın olsun senin!" [126]

Geleneksel Karagöz-Hacivat gölge oyunları çoğunlukla Ramazan ayında düzenlenir ve yaşlı, genç, çocuk her kesimi güldürmek için mum ışığı ardında oynatılırdı. Bu eşsiz kültür mirası dönemin mizah anlayışını yansıtması dışında, sosyal ve gündelik konulara da yer verir, dönemsel taşlamaları da yapardı. Konuyla ilgili yapılan araştırmalardan hareketle genel olarak bu oyunun Türk toplumundaki ilk şeklinin Karagöz olarak ortaya çıkmadığı ve daha ziyade kaynaklarda hayâl-i zıll olarak adlandırıldığı bilinmektedir. Karagöz oyunlarının en belirgin özelliklerinden biri günün şartlarına ayak uydurması ve günceli takip etmesidir.

Karagöz oyunlarının mukaddime kısımlarında Hacivat'ın okuduğu beyitlere perde gazeli adı verilmektedir. Perde gazellerinin dili ağırdır ve terkiplerle doludur. Bu mukaddimelerde Hayalci'nin bilgi ve söz dağarcığı da açığa çıkmaktadır. Metin And, perde gazellerinin felsefi ve tasavvufi anlamları olduğunu, Hacivat'ın secili (uyaklı nesir) bir anlatımla yakarıp beyit okuduğunu ve aradığı kafa dengi arkadaşta istediği özellikleri saydığını belirtmiştir. Hacivat beyit okurken Karagöz gelir ve ikisi dövüşürler. Dövüşte Hacivat kaçar, Karagöz yere boylu boyunca uzanır, secili bir deyişle Hacivat'a veriştirir, bir tekerleme söyler, *mukaddime* de Karagöz ile Hacivat arasındaki dövüşmeden sonra Hacivat kaçınca, boylu boyunca yerde uzanmış yatan Karagöz'ün secili bir dille Hacivat'a veriştirişidir.[127] Fakat yukarıdaki mukaddimede ve *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın bazı sayılarında perde gazeli çocukların zekâ seviyelerine inilerek sade ve kısa tutulmuştur. Mukaddimede Karagöz oyunlarındaki klasik dil, vezin ve mana yapısından farklı olarak dönemsel şartlar içinde güncel olan konulara değinilmiştir. Karagöz'de *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın reklamı da yapılmış kurgusal

[126] İsmet Hulusi, "Karagöz", *Çocuk Sesi*, 5, (105), 1932, 4-5.
[127] (And, 46.)

olarak oyun yeniden yaratılmıştır. *Çocuk Sesi Mecmuası*'nda Karagöz oyunu başlığı altında derginin reklamı ve tanıtımı aşağıdaki gibi yapılmıştır:

H.— Karagöz sana bir şey sorayım?

K.— Sor bakalım!

H.— Sen "Çocuk Sesi" okur musun?

K.— Hayır dinlerim!

H.— Demek oluyor ki başkaları okuyor sen dinliyorsun!

K.— Ha öyle!

H.— Bilirsin ki haftada bir gün çıkar.

K.— Kim demiş, günde yüz defa çıkar; sabah vakti benim küçük oğlanın sesi, biraz sonra komşunun çocuğunun sesi, daha biraz sonra bizim ahçının çocuğunun sesi. Çocuk sesi, çocuk sesi

H.— Onlar değil, "Çocuk Sesi" gazetesinden bahsediyorum.

K.— Anladım, çok severim.

Yayımlanan oyunlarda genellikle Karagöz'ün eğitici unsurlarına yer verilmiştir. Çocukların psikolojik ve ruhsal gelişimlerine katkı sunacak materyaller Karagöz'ün eğitici fonksiyonu gözetilerek okur için yeniden güncellenmiştir. Geleneksel yapı içerisinde sunulan Karagöz oyunu konuları bakımından çeşitlilik arz etmektedir. Oyunlarda sıklıkla karşılaşılan kelime oyunları, nükteler, yanlış anlaşılmalar ve kavgalar karşılaşılan başlıca olay/olgulardır. Karagöz geleneğinin statik olmadığı, sürekli günceli yakaladığı varsayılırsa bu oyunun bazı kaynaklarda 17. yüzyıldan, 21. yüzyıla kadar gelmesi oyunlarda bazı değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Kısaca insanın düşünce ve hayal gücünün olduğu her yerde geleneksel halk kültürü figürleri olan, Nasreddin Hoca, Keloğlan, Karagöz-Hacivat gibi değer arz eden unsurlar, yeni konu ve başlıklarla okurun karşısına çıkmaya devam edecektir.

Aşağıda ikinci örneği sunulan "Karagözle Hacivat'ın Boğaziçi Seyahati" adlı oyun İsmet Hulusi tarafından kaleme alınmış ve *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın 107. sayısında yayımlanmıştır.

2. Karagözle Hacivat'ın Boğaziçi Seyahati

"Hacivat perdeye gelir

Ramazan öldü onu biz oynadık bu oyunu...

Neredesin Karagözüm? Ayrılmasak iki gözüm,

Ben dinlesem, sen söylesen, tatlı tatlı şeyler desen.

Sen oynasan, ben saz çalsam, Neşelenip zevke dalsam,

Hayat geçsin kahkahayla. Eğlenceyle, hep alayla... Yanbakacak var mı bize? İşte çıktık perdemize?

H.— (Devamla) Vay efendim vay, her taraf tenha, sokaklar bomboş, ağaçların gölgeleri hoş, bütün bunlar hoş, çok hoş, hoş, hoş, hoş,

K.— (Pencereden bakar) Hacivat'a köpekler saldırıyor galiba, hoş, hoş, hoş, diye bağırıyor.

H.— Aman yarabbi ben bu sesi tanıyorum.

K — (Perdeye gelir) ben de seni böyle gördükçe adam sanıyorum

H.— Karagöz göreceğim geldi.

K.— Ne çabuk canım, geçen hafta beraberdik.

H.— Beraberdik amma bir hafta içinde sana anlatacak neler oldu.

K.— Neler oldu, merak ettim?

H.— Aman bilsen Karagöz

K.— Bilmiyorum, söyle bakalım.

H.— Tasavvur edemezsin!

K.— Eh söyle dedik.

H.— Nereden başlayım?

K.- "Nerden başlarsan başla:

H.— Anlatırsam memnun olacaksın gibi görünüyor.

K.— Zannederim

H.— Dur şimdi söyleyeceğim.

K.— Durduk bakalım...

H.— Nasıl başlıyordu.

K.— (Hacivada tokat vurur.) Karagöz Hacivad'ım suretim böylece haşlıyordu.

H.— Karagöz ne oldu.

K-— Tam iki saattir ha, başlıyacağım, ha başlıyacağım diye beni patlatırsan ben de böyle senin suratım patlatırım.

H.— Ne yapayım Karagöz unuttum

K.— Unuttunsa, ne diye iki saat ha başladım, ha başlıyorum diye benim canımı sıkarsın.

H.— Ne yapalım oldu Karagöz, şimdi başka şey aklıma geldi.

K.— Deminki gibi ise. Yine dayağı yersin.

H.— Yok canım, seninle bir gezmeye gidelim diyecektim.

K.— Gidelim!

H.— Nereye gidelim meselâ! Ha buldum, Nişantaşı'na gidelim,

K.— Ben gitmem.

H.— Niye?

K-— Neme lâzım, beni taş zannedip herkes nişan alır diye korkuyorum

H.— Peki, nasıl istersen, Seninle söyle Taksime kadar çıkalım.

K.— Bu yaşta imkân yok.

H.— Niye imkânı olmasın canım.

K.— İmkânı yok dedim Hacivat, ben mektepte okurken cem yaptım, tarih yaptım, zarba gelince de duraladım, kaldım, ben mektepte zarba çıkamamışken kırkından sonra Taksime çıkamam.

H.— Buna da peki. Aklıma başka yer geldi. Bir vapura binip Boğaziçi'ne gideriz

K.— Ha, işte ne iyi haydi doğru köprüye (…)

K.— Burası neresi Hacivat.

H.— Üsküdar.

K.— Öyleyse sen burada in!

H.— Niye?

K.— Top taşına çıkar, birkaç gün de burada hava edersin...

H.— Karagöz...

K.— Sus Hacivat, biletlere bakıyorlar

H.—Biz ne yapacağız.

K.— Sen şu biletini bana ver.

H.— Ne yapacaksın

K.— İki ikinci mevki biletle bir kişiyi birinci mevkide görseler ses çıkarmazlar zannediyorum.

H.— Ya ben ne yapayım

K.— Cebime gir.

H.— Sığamıyorum.

K.— Dur Hacivat cebin yırtılacak. Hiç koca adam cebe girer mi?

H.— Sen söyledin.

K.— Şimdi de vaz geçtim...

H.— Ya biletçiler beni denize atarlarsa,

K. —Ne olursa balıklara olur. Denize bir ayıbalığı düştü diye korkularından ödleri patlar,

H.— Ya beni köpek balıkları yerse?

K.— (Hacivat'a tokat atar) Ne çıkar, şimdi seni Karagöz döverse!

H.— Karagöz niye vurdun?

K.— Vurmasaydım deli oluyordum.

H.— Niye vurdun.

K.— Fazla söylenme, bir tokat daha yersin çıldırdın mı sen, iki saattir buradayız, neler söyledin neler. Vapurlara mı binmedik, Üsküdarlara mı gitmedik, atlıma hakikatte bir yere gittiğimiz yok, şurada duruyoruz.

H.— Amma sen de ben ne yapalım dedimse peki demiştim.

K.— Bir zaman için ben çıldırmaya karar vermiştim, şimdi vazgeçtim,

H.— Ne yapalım şimdi?

K.—Tokatlarım, sana çok söylenme dedimdi (vurur)

H.— Karagöz ben de seni döversem.

K.— İnsan değilim eğer dayak yersem!

(Dövüşürler, Karagöz dayak yer, Hacivat kaçar)

K.— Ot yine kemiklerim kırıldı. Ne demeli kaderde bu da varmış." [128]

Halk edebiyatı inceleme sahasına giren çoğu edebi ürün gibi Karagöz oyunları da sözlü yayılım, farklı hayalîlerin icraları ve seyirci kitlesi itibariyle değişimlere uğramıştır. Bu noktada özellikle seyirci kitlesinin yapısı üzerinde durmak gerekirse; Siyavuşgil bu konuyla ilgili olarak Evliya Çelebi Seyahatnamesi, bazı şehrengiz, sûrname ve yabancı seyyahların İstanbul'a dair notlarından örnekler vererek hayal oyununun Türklerce bilinen ilk şeklinin tasavvufî bir hüviyet taşıdığını ve XVII. yüzyıl itibariyle de satır halinde Karagöz'ün klâsik şekline dönüşerek İstanbul'da teşekkülünü tamamladığını belirtmektedir. Karagöz oyunlarının icra mekânı olarak ve de hayat tarzı yansımaları bakımından İstanbul büyük önem taşımakta ve bu oyunlara etki etmektedir.

[128] İsmet Hulusi, "Karagözle Hacivat'ın Boğaziçi Seyahati", *Çocuk Sesi*, 5, (107), 1932, 4-5.

Karagöz perdesi, İstanbul'u bütün tipleriyle bütün örf ve adetleriyle aksettiren bir aynadır. [129]

Karagöz yergi, hiciv ve kara mizah anlayışıyla yaşanılan döneme ışık tutan, onu oluşturan karakterlerin yaşadıkları dönemlerde vücut bulmuş ve zamanla perdeye yansımış şeklidir. Bu oyunlar sadece güldürü amacıyla canlandırılmamıştır. Dönemin siyasi yapısı, halkın düşünceleri, yöneticilere eleştiriler, yoksulluk ve savaşlar gibi konular İstanbul'daki farklı etnik ve sosyal tebaların hayat verdiği kukla temsilleriyle hayat bulmuştur. Dolayısıyla incelenen birçok anlatı türünde ve anlatıda görüldüğü gibi, halk anlatılarının yeniden yazım süreci, burada işlevsel olarak kategorize edilmelidir:

1. İçerik ve üslup bakımından uygun hale getirme, 2. Eğitici vasıfları revize etme, 3. Reklam yapma. Fakat daha önce de belirtildiği gibi söz konusu anlatıların, yukarıdaki bölümlerde belirtilen Bascom'un folklorun dört işlevini de halihazırda yerine getirdikleri ifade edilmelidir.

3.2. *ŞEN ÇOCUK MECMUASI*

Şen Çocuk Mecmuası, 1 Kânunusani (Ocak) 1932 ile 1 Mayıs 1933 yılları arasında yayın hayatını sürdürmüş, genel yazı işleri direktörlüğünü Mehmet Şükrü yapmıştır. Mecmua 15 günde bir çocuklara yönelik yayımlanan süreli yayındır ve toplamda 17 sayı (2 cilt) yayımlanmıştır.

Mecmuanın ilk sayısının ön sözünde memleketteki yoksulluk ve parasızlıktan bahsedilmiştir. *Şen Çocuk,* Avrupa, Amerika ve Japonya'daki çocuk dergilerinde çocukların gelişimi için masalların sıkça yer aldığını belirtmektedir. "*Okuyucularımıza*" başlıklı yazıda, Rus, İngiliz, Amerikan, Fransız, İtalyan çocuk dergilerindeki eserlerden olabildiğine faydalanılacaktır, denilmiştir. *Şen Çocuk Mecmuası*'nda çocuklar için masal, hikâye, atasözü, bilmece-bulmaca, fıkra, efsane, biyografi sayfaları, çeviri şiirler ve ansiklopedik bilgiler dergi içeriğinde yer alan tür başlıklarıdır. Çocukları dünya çocuk edebiyatı ürünleriyle tanıştırmayı amaçlayan derginin tanıtımı şöyle yapılmaktadır:

"Çocuklar bugün bu mecmuayı sizi düşünerek, sizin için çıkarıyoruz. Sizin temiz ve kıymetli arkadaşlığınızı kazanmak, sizlerle daha yakından anlaşmak maksadile bu

[129] (Siyavuşgil s. 72.)

mecmuayı çıkarıyoruz. (...) Memlekette parasızlığın hüküm sürdüğü bir zamanda böyle bir mecmuayı çıkarmanın bir fedakârlık olduğunu sizler bizim kadar takdir etmezsiniz. Fakat düşünün ki memlekette sizin ellerinizle verilen gazetelerin adedi pek az. Biz bu mecmuayı gücümüz yettiği kadar bu boşluğu doldurmak ve çocuklarımızı okumaya, düşünmeye alıştırmak için çıkarıyoruz.

Maksadımız: Yarınki gençliği temsil edecek olan minimini kardeşlerimizin iyi yetişmelerini temin etmektir. Bu kıymetli çağı boş ve faydasız şeylerle geçiren yavrularımız eğer bugüne layık olarak yetişmezlerse kabahat onlarda değil büyüklerdedir. Şen Çocuk'un bu ilk sayısını alan küçük okuyucularımız ne yapmak istediğimizi derhal göreceklerdir."[130]

Mecmuada çocuklara hediyeler vaat edilerek, onlara derginin satılması amaçlanmıştır. *Şen Çocuk Mecmuası*'nın başyazarı, aynı zamanda mecmuanın sahibi olan, *Mehmet Şükrü*'dür. Yazar, mecmuaya masal çevirileri ve şiir köşeleriyle daha çok katkı sağlamıştır. Mecmuada genel olarak, yabancı ülkelerdeki hikâye, şiir ve masalların çevrildiği varsayılırsa, mecmuanın yazar kadrosunun edebiyat ve çevirmenlik konusunda yetkin kişiler oldukları söylenebilir.

Şen Çocuk Mecmuası'nda çağdaşı olarak yayımlanan dergilerde görülen Atatürk ile ilgili köşeler, Cumhuriyet ilkeleri ve Atatürk inkılapları gibi konu başlıklarına yer verilmemiştir. Mecmua diğer süreli yayınlar gibi Cumhuriyetçi yayın politikasını benimsememiştir. Dergi içeriğini sıklıkla dünya edebiyatından, nadiren de Türk edebiyatından eserler olmuşturmaktadır. Gazetenin başyazarı Mehmet Şükrü'nün mecmuanın 1. sayısındaki *"Okuyucularımıza"* başlıklı yazısı gazetenin yayın politikasını yansıtır niteliktedir:

"*Avrupa'da, Amerika'da, Japonya'da çocukları okumaya alıştırmak, fikirlerini duygularını ve zevklerini yükseltmek için en ziyade masallardan istifade ediliyor. Çocuklara ait kitap ve mecmualara hep bunlarla doludur. Onun için biz de millî masallarımızdan istifade etmekle beraber İngiliz, Fransız, Alman, Rus, İtalyan, Japon çocuk edebiyatına ait eserlerden müstefit olmaya çalışacağız."*

[130] "Okuyucularımıza", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (1), 1932, 1.

*Şen Çocuk Mecmuası'*nın 1. sayfasında genelde reklam alanı bulunmakta ve reklam ilanı ile ilgili duyurular derginin maddi sıkıntılar içinde olduğunu okura göstermektedir. 1 Mart 1932 tarihli 4. sayıda *"İlan vermek isteyen müesseselerin nazarı dikkatine"* başlıklı duyuruda aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

*"Mecmuamız, türlü türlü yazıları ve güzel resimleri ile büyük, küçük, her yaştaki çocukları ve her aileyi alakadar eder. Yurdumuzun her tarafına ve mekteplere itina ile dağıtılan mecmuamızın ilanlara tahsis edilen sayfalarının azlığından dolayı reklamların ilk bakışta göze çarpacağı tabiidir. Ufak bir kart ve telefon alakadar müesseselere memurumuzu göndermeye kâfi gelir"*şeklindeki açıklama derginin okullara dağıtıldığını ve abone arayışı içinde olduğunu göstermektedir.

Şen Çocuk Mecmuası 1932'de başladığı yayın hayatını 1933 yılına kadar sürdürmüş, bir yıllık yayın hayatında zengin edebi içeriğiyle çocuklara 15 günde bir arkadaş olmayı başarabilmiştir. Cumhuriyet'in ilanından dokuz yıl sonra yayın hayatına başlayan mecmua ağırlıklı olarak, edebi türleri çocuklara sunma amacını taşımaktadır. Bunun yanında eğlenceli hikâyeler, romanlar ve faydalı yazılarla da çocuklara hitap eden *Şen Çocuk*; tek partili dönemin süreli çocuk yayınlarından biri olmayı başarmıştır. *Şen Çocuk Mecmuası'*nın kapanışından mecmuanın 12. sayısındaki yazısında bahsedilmemiştir. *"Birinci Cildimiz"* başlıklı son sayı (12. sayı) notunda:

"12'nci sayı ile mecmuamızın birinci cildi tamamlanmıştır. Ciltli olarak Remzi kitaphanesinde 1 liraya satılmaktadır. Eski numaralardan bazılarının mevcudu tükenmek üzere olduğundan okuyucularımıza eksiklerini bir an evvel tamamlamalarını tavsiye ederiz."[131]

Yukarıdaki bilgiden anlaşılacağı üzere, mecmua 2. cildi 5 sayı yayımladıktan sonra yayın hayatına son vermiş; ama herhangi bir veda notu paylaşmamıştır. *Şen Çocuk Mecmuası'*nın kapanışının sebepleri belirtilmese de mecmuanın satışında düşüş yaşanmasının yarattığı ekonomik olumsuzlukların kapanışta etkili olduğu düşünülmektedir. Derginin satışlarında düşüş yaşanmasının sebeplerinden biri de süreli çocuk yayınlarındaki rekabetten *Şen Çocuk Mecmuası'*nın olumsuz yönde etkilenmesidir. Mecmua çoğunluğu çeviri yayınlardan oluşan edebi içeriğiyle, çocuk dergiciliğine farklı bir soluk getirmiştir.

---

[131] "Birinci Cildimiz", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (17), 1932, 1.

3.2.1. *Şen Çocuk Mecmuası'*nın Biçim Özellikleri

*Şen Çocuk Mecmuası'*nın ilk sayısı 1 Kânunusani (Ocak) 1932 yılında, Ankara Caddesi No: 93'te bulunan Remzi Kitaphanesi'nde basılmıştır. Derginin ilk sayısından son sayısına kadar boyutları 23 x 15 cm'dir. Dergi 7. sayıya kadar*, "On beş Günde Bir Çıkar Çocuk Mecmuası"* sloganıyla hizmet vermiş, 8. sayıdan son sayı olan 17. sayıya kadar ise, *"Maarif Vekâletinin Himayesinde On Beş Günde Bir Çıkar Çocuk Mecmuası"* ibaresini kullanmıştır. Mecmuanın sayfa sayısı kapak hariç son sayıya kadar 16 sayfadır. *Şen Çocuk* 1. sayıdan 17. sayıya kadar 15 günde bir çıkmış, bayram tatillerinde ise yayınlar aksamıştır. Mecmuanın boyutu, matbaa adresi ve sayfa sayısı son sayıya kadar aynı kalmıştır. On beş günde bir farklı günlerde çıkarılan mecmua, bir yıllık yayın hayatında yaptığı çevirilerle ön plana çıkmıştır.

*Şen Çocuk Mecmuası'*nın tek cilt altında sunulan 2 cildine de Ankara Millî Kütüphane'de; 73 SB 228 yerel tasnif numarasıyla ulaşılmıştır.

Şen Çocuk Mecmuasının ilk sayısında abonelik şartları seneliği 24 nüsha 220 lira, 6 aylığı 12 nüsha 110 lira, 3 aylığı 6 nüsha 55 lira'dır. 4. sayıdan sonra *"Abone şartlarımız mümkün olduğunca hafifletilmiştir*" denilmiş ve fiyatlar senelik 200, 6 aylık 100, 3 aylık 50 lira şeklinde değişime uğramıştır. 17. sayı olan son sayıda mecmuanın fiyatı; seneliği 120, 6 aylığı 60, 3 aylığı 16 lira olarak belirlenmiştir. Ayrıca ilan vereceklere, *"tam sayfa 14 lira, yarım sayfa 7 lira, dörtte bir 3,75 lira"* şeklinde fiyat/reklam bilgisi yer almaktadır. Derginin arka sayfasında *"Şen Çocuk Türkiye'nin en güzel çocuk mecmuası, Çocuklarımız bekledikleri bütün yazıları ve resimleri bu mecmuada bulacaklardır."* açıklaması bulunmaktadır.

3.2.2. *Şen Çocuk Mecmuası'*nın İçeriği

*Şen Çocuk Mecmuası'*nda içerik olarak göze çarpan en belirgin özellik; masal, atasözü, fıkra, bilmece ve çocuk hikâyesi gibi edebi türlere ağırlık verilmesidir. İkinci önemli husus, *Büyük Adamlar* bölümünde topluma mal olmuş şair ve sanatçıların biyografilerinin verildiği bilgilendirici sayfalardır. Dergide görsellikten çok dünya çocuk edebiyatından çeviri masallar ve çocuk hikâyelerine yer verilmiştir. Şiirler çocuklara öğüt verilecek şekilde seçilmiş ve yayımlanmıştır. Cumhuriyet ile gerçekleşen reformların sosyal, kültürel hayatta ne gibi değişimlere yol açtığı dergi içeriğinde bazı okur şiirleri dışında yer bulmamıştır. Dergiyi içerik yönünden dönemin diğer çocuk

dergilerinden ayıran en belirgin husus: Atatürk ilkelerinin, Cumhuriyet reformlarının ve harf inkılabının ne gibi yenilikler getirdiğinin çocuklara aktarılmamasıdır.

Şen Çocuk Mecmuası'nın 1. sayısında tespit edilen tür/içerik başlıkları şöyledir: *"Anne ile çocuk (masal-çeviri), Kömürcü ile asilzade (masal), Dans eden çiçekler (masal-çeviri), Leon Tolstoy (biyografi), İğ, mekik, iğne (masal-çeviri), Kuşun nasihati (manzum masal), İyi kalpli çocuk (masal-çeviri), 44 günde devri âlem (çocuk hikâyesi-çeviri), Kibritçi kız (masal-çeviri), Ayın hikâyesi (çocuk hikâyesi), Gülmece-güldürmece* ve *Bilmece."* Dergi belirtilen tür/içerik özelliğiyle edebi dergi hüviyetindedir.

Dergideki *"Resim Müsabakaları"* köşesinde çocukların yaptıkları resimlere ve bazı anketlere yer verilerek çocukların resim çizmeye teşviği amaçlanmış, ayrıca belli anket konuları ile mecmuaya katkı sunulmuştur. Bu etkinlik köşesinde okurun çizdiği resimlerin kuponla gönderimi sağlanmış ve resimler mecmuada yayımlanmıştır. İlerleyen sayılarda resim müsabakaları köşesi kaldırılmıştır. Mecmuada masaldan sonra, çocuk hikâyesi, atasözü, bilmece ve fıkra türleri en fazla hacmi kaplamaktadır.

*Şen Çocuk Mecmuası'*nın başlıca yazarları: "*Mehmet Şükrü, Muallim Refik, Bülent Nuri, Munis Faik, Refik, Gün doğdu, Necmettin, Faik Ali, Bedrettin, Ağabey, Mümtaz Talat, Fazıl Ahmet, Muzaffer Basri, Cevdet Kudret, Vahit, Salih Rıfat"*dır. Mecmuaya en fazla katkıyı imtiyaz sahibi ve kurucusu olan *Mehmet Şükrü* sunmuştur. Mecmuadaki yazarlar çeviri alanında yetkin kişiler olup, dünya edebiyatındaki birçok çeviri eseri okura kazandırmışlardır. Bülent Nuri, *"44 Günde Devri Âlem"* köşesinde *Polle Huld'*un eserini düzenli aralıklarla çevirmiş ve dergiye en önemli katkılardan birini sunmuştur.

3.2.3. *Şen Çocuk Mecmuası'*na Göre Çocuk

*Şen Çocuk Mecmuası'*nda hikâye, atasözü, masal ve diğer metin içerikleriyle çocuklara sıklıkla öğütler verildiği gözlemlenmiştir. Çocuklara söylenenleri yapıp, yasaklananları yapmamaları konusunda tavsiyelerde bulunulmaktadır. Çeviri metinlerin ağırlıkta olduğu mecmuada, *"sıhhi bilgiler, şiirler, efsane, masal, fıkra, atalar sözü, büyük adamlar bölümü, gülmece-güldürmece, bilmece ve seyahat romanı"* bölümleri derginin ana başlıklarını oluşturmaktadır. "Mehmet Şükrü" *Şen Çocuk*'un en etkin kişisi olup, şiir köşesiyle mecmuaya katkıda bulunmuştur. "*44 günde devri âlem"* köşesinin

çevirmeni "Bülent Nuri"; *İyi Kalpli Çocuk* adlı masal köşesiyle "Gün tekin" düzenli aralıklarla köşe yazarlığı yapan şairlerdir. Diğer şairler masal, çocuk hikâyesi ve diğer edebi türleri kullandıkları çeşitli lakaplarla çevirmişlerdir.

Şen Çocuk Mecmuası çocukların dikkatini mecmuaya çekmek için onlara kitap hediye etmek dışında, memleketin fakirliğinden, anne-babaların çocukları yetiştirme sorumluluğunun öneminden bahsetmiştir. Çeviri eserlerin öneminin yanında masalların diğer ülkelerde çocuk gelişimi için ne denli önemli bir yeri olduğu mecmuada vurgulanmıştır. *Şen Çocuk Mecmuası* sloganında görüleceği gibi çocukların bir arkadaşı, dostu olmayı amaçlamaktadır.

*Şen Çocuk Mecmuası'*nın 1 Kânunusani 1932 ile 1 Mayıs 1933 tarihleri arasında çıkan 17 sayısı incelenmiş, araştırmaya dâhil olan halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.2.'de gösterilmişti

Tablo 3.2. *Şen Çocuk Mecmuası'*ndaki Halk Edebiyatı Unsurları

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1932	3	1	Dans Eden Çiçekler	Masal	Çev. Refik (Dickens)
2	1	1932	5	1	İğ, Mekik, İğne	Masal	Çev. Mehmet Şükrü
3	1	1932	6	1	İyi Kalpli Çocuk	Masal	Çev. Güntekin
4	1	1932	9	1	Karga, Horoz, Kurbağa	Masal	-
5	1	1932	10	1	Kibritçi Kız	Masal	Çev. Muallim Refik
6	1	1932	11	1	Ay'ın Hikâyesi	Efsane	Fazıl Rüştü
7	1	1932	11	1	Bilmeceler	Bilmece	-
8	1	1932	6	2	Rakseden Peri	Masal	Çev. Ay
9	1	1932	7	2	Kış Masalı	Masal	Necmettin
10	1	1932	8-9	3	İyi Kalpli Çocuk	Masal	Çev. Güntekin
11	1	1932	12	3	Atalar sözü	Atasözü	-
12	1	1932	16	3	Resimli Bilmeceler	Bilmece	-
13	1	1932	2	4	Kırık Vazo	Masal	Sülli Pridom
14	1	1932	2	4	Rüzgar	Masal	-
15	1	1932	5	4	Devler	Masal	-
16	1	1932	6	4	Atalar sözü	Atasözü	-
17	1	1932	8-9	4	İyi Kalpli Çocuk	Masal	Çev. Gün tekin
18	1	1932	16	4	Resimli Bilmeceler	Bilmece	-
19	1	1932	3	5	Çiçekle Bebek	Masal	Çev. Mehmet Şükrü
20	1	1932	6	5	Bahtım Talihim	Masal	Muzaffer Basri
21	1	1932	11	5	Atalar sözü	Atasözü	-
22	1	1932	5	6	Eselesel Hanım	Masal	-
23	1	1932	7-11	6	Güzel Prenses	Masal	

24	1	1932	8-10	6	Mavili Kızın Hikâyesi	Masal	Gültekin
25	1	1932	11	6	Atalar sözü	Atasözü	-
26	1	1932	16	6	Resimli Bilmece	Bilmece	-
27	1	1932	5-7	7	İhtiyarın Kızı	Masal	Necmeddin
28	1	1932	17	7	Atalar sözü	Atasözü	-
29	1	1932	5	8	Altı Kardaşlar	Masal	-
30	1	1932	8-9	8	Yeşil Kızın Hikâyesi	Masal	Gültekin
31	1	1932	11	8	Atalar sözü	Atasözü	-
32	1	1932	16	8	Resimli Bilmece	Bilmece	-
33	1	1932	6	9	Altı Kardaşlar	Masal	-
34	1	1932	9	9	Atalar sözü	Atasözü	-
35	1	1932	16	9	Resimli Bilmece	Bilmece	-
36	1	1932	6	10	Kırk Maymunlar	Masal	-
37	1	1932	1	10	Atalar sözü	Atasözü	-
38	1	1932	6	11	Kırk Maymunlar	Masal	-
39	1	1932	14	11	Şen Fıkralar	Fıkra	-
40	1	1932	14	11	Bilmece	Bilmece	-
41	1	1932	2	12	Gece Korkuları	Masal	Mehmet Şükrü
42	1	1932	2	12	Tarla Kuşu	Masal	Mehmet Şükrü
43	1	1932	6-7-10	12	Batan Günün yeşil Işığı, Gök Çiçeğin Kokusu, Altın Kuşun Ötüşü	Masal	Mehmet Şükrü
44	1	1932	12	12	Atalar sözü	Atasözü	-
45	1	1932	14	12	Şen Fıkralar	Fıkra	-
46	1	1933	6	13	Hüsnü Yusuf	Masal	Mehmet Şükrü
47	2	1933	11	13	Atalar sözü	Atasözü	-
48	2	1933	14	13	Şen Fıkralar	Fıkra	Nimet Vasfi
49	2	1933	16	13	Bilmece	Bilmece	-
50	2	1933	5	14	Hüsnü Yusuf	Masal	Mehmet Şükrü
51	2	1933	16	14	Yakut, İnci, Elmas	Masal	İbrahim Huyi
52	2	1933	10	14	Atalar sözü	Atasözü	-
53	2	1933	16	14	Bilmece	Bilmece	-
54	2	1933	16	14	Resimli Bilmece	Bilmece	-
55	2	1933	3	15	Ekinler Perisi	Masal	Mehmet Şükrü
56	2	1933	4	15	Torunun Verdiği Ders	Masal	Çev. Nimet Vasfi
57	2	1933	14	15	Şen Fıkralar	Fıkra	Nimet Vasfi
58	2	1933	5	15	Yol Arkadaşlığı	Masal	Mehmet Şükrü
59	2	1933	14	16	Atalar sözü	Atasözü	-
60	2	1933	16	16	Bilmece	Bilmece	-
61	2	1933	7	17	Çidem	Masal	Mehmet Şükrü
62	2	1933	16	17	Atalar sözü	Atasözü	-

3.2.4. *Şen Çocuk Mecmuası'*ndaki Halk Edebiyatı Ögeleri

Mecmuada 34 masal, 12 atasözü, 11 bilmece, 1 efsane ve 4 fıkra halk edebiyatı türleri olarak okura sunulmuştur. Mecmua çocuklara zengin atasözü içeriği sunmakta, geleneğin değerlerini genç kuşaklara aktarmaktadır. Mecmuada içerik olarak çocukların eğitilmelerini, nitelikli bilgi almalarını sağlayan dünya klasiklerinden çeviri çocuk hikâyeleri ve masalları geniş yer tutmaktadır. Bu hikâye ve masallar; çocukların sosyalleşmelerinde, Türk halk edebiyatı türlerini öğrenme süreçlerinde önemli yer tutmaktadır. Masallar evrensel ve millî değerlerin çocuklara aktarılmasında önemli bir vasıtadır. Süreli çocuk yayınlarında sunulan edebi tür içerikleri çocukların ruhsal gelişimlerine ve ahlaki değerlerine katkı sunmaktadır. Özellikle yayımlanan masal ve hikâyeler; çocuklara yaşadıkları toplum hakkında bilgi verip, doğru-yanlış, fayda-zarar gibi değer aktarımlarını öğretmesi anlamında önem arz etmektedir.

Mecmuada yer alan atasözleri çocukların millî bilinç ve geleneksel değerleri öğrenmeleri anlamında yadsınamaz bir öneme sahiptir. Fransız kültürü etkisindeki mecmuada, Türk atasözlerinden örnekler okurla paylaşılmıştır.

Batı kültürü etkisinde kalan mecmuadaki hikâye ve masalların çoğu çeviri olma özelliği taşımaktadır. *Şen Çocuk Mecmuası* kısıtlı sayıdaki Türk halk kültürü ögeleriyle ulusal değerlere ve konulara uzak kalmıştır.

Süreli çocuk yayınları, içeriğinde bulunan çocuk hikâyesi, atasözü, fıkra, masal ve diğer halk edebiyatı unsurlarıyla millî değerler, gelenek–görenekler ile çocukları içinde yaşadıkları topluma hazırlayan bir araç konumundadır. *Şen Çocuk Mecmuası* da yayımlandığı bir yıl boyunca sayılarında yer verdiği fıkra, atasözü, "çeviri" hikâye ve masallarla çocuk dergiciliğine farklı bir soluk getirmiştir. 1. sayıdan 17. sayıya kadar hacim olarak derginin büyük bölümünü çocuk hikâyeleri, masallar ve atasözleri oluşturmaktadır.

Çocuklar için çıkarılan gazete ve dergiler, çocukları içinde yaşadıkları toplumun sosyo kültürel değerleri hakkında bilgilendirmekte, onları yarına hazırlamaktadırlar. Bu anlamda süreli çocuk yayınları çocukların ve gençlerin sosyalleşme sürecinde, halk kültürünün aktarılması bakımından aktif birer araç konumundadır. Tek partili dönemin önemli çocuk yayınlarından olan *Şen Çocuk Mecmuası* da çocukların halk kültürünü öğrenme sürecinde, çeviri yayınlar olsa da kimi zaman hikâye ve masal kimi zaman da

bilmece ve atasözü aktarımında etkili olmuştur. Mecmuada özellikle Fransızca çeviri edebi türlere yer verilmesi, Türkiye'de yayımlanan çocuk dergilerindeki değişim ve dönüşümün ilk örneklerindedir.

*Şen Çocuk Mecmuası'*nda incelenen toplam 34 masalda en çok "yardımsever ve sorumlu olunması", "çocukların iyiliklere karşılık vermesi", "büyüklerin sözünün dinlenmesi gerektiği" ve "perilerin zorda kalanlara yardımı" gibi masal motiflerinin bulunduğu tespit edilmiştir. İçinde yaşanılan toplumla uyum içinde olunması gerektiği yine masallarda verilen mesajlardandır. Mecmuada çocukların yaratıcı düşüncelerini destekleyici masalların az yer kapladığı görülmüştür.

3.2.4.1. Atasözü

Şen Çocuk Mecmuası'nın bütün sayıları incelenmiş, Mecmuada toplam 32 atasözü yayımlandığı tespit edilmiştir. Atasözleri mecmuanın 3. ve 17. sayıları arasında *"Atalar sözü"* başlığıyla yayımlanmıştır.

Pertev Naili Boratav atasözlerinin Türk halk edebiyatı türlerinin en kısa türü olduğunu belirtip atasözlerinin hepsinin sade, açıkça belirtilmiş bir yargı barındırdığını ifade etmiştir. Boratav'a göre atasözlerinin biçimi, Osmanlıların "Oğuz üslubu" denilen sözün dosdoğru, süslenip püslenmeden, kelimelerle oynanmadan, açıkça ifade edilen bir biçimdir. Atasözlerinin tek amacı, konusu insan ya da hayvan olan, fikri güçlü, gerçekçi bir ifade ve arasıra acı bir eleştiri ile anlatılmasıdır. [132]

Canan Aslan atasözlerini, Türkçe'nin kendi yerel söz dağarcığıyla özgün düşünceler oluşturma, özgün pekiştirme ve bağdaştırmalarla etkili ve derin duygular uyandıran güçlü bir dil olarak açıklamıştır. Atasözleri bu yönüyle hislerin, düşüncelerin, fikir ve birikimlerin estetik olarak aktarılmasına, iletişimin daha etkili kılınmasına olanak sağlamaktadır. Bunların dışında, atasözleri Türkçe'nin imgesel ve örtülü anlamlarının aktarımını geliştirmesinden ötürü, bilişsel becerilerin gelişimine katkı sunmaktadır. [133]

Atasözleri üzerindeki çalışması, klasikler arasına giren Archer Taylor, atasözlerini tarif etmek gibi güç bir işe harcanacak emeğin elde edilecek sonuca

---

[132] (Boratav, 223.)

[133] Canan Aslan, *Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, Ankara 2006, s. 189-200.

değmeyeceği kanısındadır. Taylor'a göre, bir cümlenin atasözü olup olmadığını, kolayca belirtilemeyecek bazı özellikler açıklamaktadır: Taylor, hiç bir tarif, bir cümlenin atasözü olduğunu, ötekinin olmadığını tanıtmaya yetmez; bir dili iyi bilmeyen insan, o dildeki atasözlerini, düz sözden ayıramaz, demektedir. Taylor'a göre atasözleri; her dilin kendi döngüsünde zaman içerisinde oluşan, kültür ve tecrübe ile ilintili olan sosyo-kültürel aktarımlardır. Bu aktarımlar geleneğin getirdiği değerlerin değişmeyen gerçekler ve doğrular olduğunu okura göstermektedir. [134]

Atasözlerinin sosyal çevre ile beraber nasıl değiştiği başka bir yaklaşımla da incelenebilir. Konuyla ilgili İlhan Başgöz, *Divan-ı Lugat'it Türk*'teki atasözlerinin, Oğuz boylarından toplandığını, 15. yüzyılda derlenen *Kitab-ı Atalar'*da bulunanların ise Anadolu'daki tarım kültürünün atasözleri olduğunu ifade etmektedir. Sonradan, 15. yüzyılda derlenen atasözlerinde *Divan*'dakine göre daha fazla Arapça, Yunanca ve Farsça sözlük yer almaktadır. *Divan-ı Lügat'*te meyve ve sebze ile ilgili atasözleri hiç yer almazken, 15. yüzyılda derlenen koleksiyonda bu konu ile ilgili atasözleri yer almaktadır. Bunların dışında *Divan*'da atla ilgili atasözleri fazlaca yer alsa da, 15. yüzyıl külliyatında eşekle ilgili olan atasözlerinin hacim olarak daha fazla yer kapladığı Başgöz tarafından ifade edilmiştir. [135] Bu kıyaslama yerleşik kültürün atasözlerinde ne gibi değişiklikler yaptığını açıkca göstermektedir.

Atasözlerinin toplumlar ve kültürler arasında ne gibi farklılıklara uğradığını Yankah Kwesi açıklamıştır: Kwesi, atasözlerinin tek başına kullanılan bir halk edebiyatı türü omadığını, atasözlerinin diyalog ile kurulan iletişim şeklinden bağımsız düşünülemeyeceğini; bir görüşü desteklemek, çürütmek ya da daha iyi ifade etmek için kullanıldığını ifade etmiştir. Bunun için İranlılar atasözüne "konuşmanın süsü", Bosnalılar "konuşmanın meşalesi", Araplar "konuşmanın lambası", Somali halkı da "konuşmanın tuzu biberi" demişlerdir. [136]

Araştırma kapsamında mecmuada toplam 32 atasözü örneği tespit edilmiştir. Mecmuanın 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15 ve 17. sayılarındaki atasözü örnekleri seçilerek aşağıda dikkatlice sunulmuştur.

---

[134] Archer Taylor, *The Proverb and an Index to the Proverb*, Hatboro, Pa, Folklore Associates, Copenhagen, 1962, s.91.

[135] İlhan Başgöz, *Proverb Image, Proverb Message and Social Change*, Journal of Folklore Research 30, (127-142), 1993, 267.

[136] Yankah, Kwesi *Proiverb in the context of Yakan Rethoric*, **(***Ph. D thesis)*, Indiana University, Folklore Institute. 1985, s. 1.

Atalar sözü

"Akıllı söylemeden düşünür, akılsız düşünmeden söyler.

Ağustosla suya girsem balta kesmez buz otar. Ayağında donu yok başına fesliğen takar.

Ayakkabı dar olunca dünya başa dar olur.

Ak koyunu gören içi dolu yağ sanır.

Al kaşağıyı gir ahıra, yarası olan gocunur.

Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.

Ala bakma, tona bakma, içindeki cana bak.

Ata binmeden ayaklarını sallama.

Atan ile atanı diyeceğine özün ile özümü de.

Ansınlar beni de bir çürük elma île olsun.

Alet isler el öğünür.

Alışmış kudurmuştan beterdir.

Ata olmıyan ata kadri bilmez.

Adamın başına ne gelirse dilindendir.

Acemi çaylak bu kadar uçar.

At binicisini bilir.

Adı çıktı dokuza, artık inmez sekize.

Allah diyen aldanmaz.

Allah kulundan vaz geçmez.

Allah'ın işine karışılmaz.

Arpa ağırlığı söz kaldırmaz.

Aç esner, âşık gerinir.

At ile avrete inan olmaz.

Anasına hayrı olmayanın kime hayrı olur.

At meydanında eşek anırmaz.

Aç kalmak borçlu olmaktan iyidir.

Açlık adama oyun öğretir.

Acıklı adam tez kocar.

Akıt (acele) işe şeytan karışır,

Adam yanıla yanıla öğrenir.

Aldatan uçuktur, aldanan ahmak.

Arpa eleyen buğday biçmez." [137]

Toplumlar kendilerine özgü yaşayış, düşünüş ve hayat felsefelerini atasözlerine sığdırmış ve bu genel geçer ifade silsileleri toplumların hayatlarını düzenlemeye aracılık etmiştir. Ortak gelenek ve kültürel geçmişten beslenerek varlığını sürdüren atasözleri bir milletin değer ve kültür yapısını resmeder gibi gözler önüne sermektedir. Öyle ki atasözleri halk için yazılı anayasa özelliği bile taşıyabilmektedir. Çünkü geçmişte yaşanılan tecrübelerden ders çıkarılarak ilerleyen ve genellemelerle, yargılarla görüş beyan eden atasözleri toplumun önemli değer yargılarını bünyesinde barındırmaktadır. *Şen Çocuk Mecmuası*'nda atasözü köşesi 3. sayıdan 17. sayıya kadar (11. ve 16. sayılar hariç) düzenli olarak yayımlanmıştır. Çeviri hikâye, masal, roman ve efsanelerin bulunduğu *Şen Çocuk Mecmuası*'nda, atasözleri millî bir karakter taşımaktadır. Bu durum derginin tamamen çeviri bir yayın olmasının önüne geçmiştir.

Geçmişten günümüze uzanan süreçte insanlar sosyal ve psikolojik varlıklarını birey olma yolunda emek harcayarak edinmişlerdir. İnsanlar farklı topluluklar tarafından zarar görmemek için geçmişten bugüne dek süren birikimleriyle hukuk kurallarını geliştirmişlerdir. Gelenek ve görenekler halk nezlinde, kanunlar ise devlet sisteminde toplum hayatını hukuksal bağlamda düzenlemiştir. Gelenek ve görenekler, tecrübeyle ilintili yaşam kuralları ve kalıplarıdır. Bu sözlü kanunlar atasözlerinde de yaşamış ve bugüne kadar ulaşmıştır.

3.2.4.2. Efsane

Şen Çocuk Mecmuası'nda toplam 1 efsane yayımlandığı tespit edilmiştir. *Ay'ın Hikâyesi* adlı efsane türünün yazarı Fazıl Rüştü'dür. Efsane *Şen Çocuk Mecmuası*'nın 1. sayısında yayımlanmıştır.

1. Ay'ın Hikâyesi

Ay eskiden şimdiki gibi ay dede değilmiş, çocukken çok zenginmiş, bağları ve bahçeleri varmış. Ay çok fena bir çocukmuş. Dağları tepeleri dereleri aşmış ama babasının gönderdiği adamları peşini bırakmamış. Bir gün çaldığı hazine sırtında kaçarken bir anahtar bulmuş kapıyı açmış ve uçsuz bucaksız bir vadide kaybolmuş. Her

[137] "Atalar sözü", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (3,4,5,6,7,8,9,10,12,13,14,15,17), 1932-1933.

yerde aramışlar, ayı öldü sanmışlar ama ayı sırtındaki hazine ile gökte bulmuşlar. Ninesinden dinlediği bu hikâye çocuğu mutlu etmiş. Ninesi, aya yalvar çünkü o çocukları mutlu etmeyi sever ve kimsenin kendisi gibi olmasını istemez. Ona yalvaranlara para verir, dedikten sonra çocuk uyumuş. Sabah uyandığında ay çocuğu mutlu etmiş, çünkü çocuk yanında bir kese parayla uyanmış. [138]

Yukarıdaki efsane küçük çocuklara hitap etmektedir. Efsane olağanüstü unsurlar barındırmaktadır. *Ay'ın Hikâyesi*'nde fena bir çocuk olan ayın babasının peşine taktığı adamlardan kaçarken gökyüzüne yerleşip zengin olması anlatılmaktadır. İyi kalpli insanların dualarının kabul olacağı ve fakirlerin zengin olabileceği efsane örneğinde aktarılmıştır. Efsanede dua etmenin, dilek dilemenin ve umut etmenin çocuklara fayda sağlayacağından bahsedilmiştir.

4.2.4.3. Masal

Şen Çocuk Mecmuası'nda toplam 34 masalın yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında 6 masal incelenmiş, bu masallar aşağıda sunulmuştur.

Şen Çocuk Mecmuası'nın 11. sayısında yayımlanan "Kırk Maymunlar" adlı masalın yazarı belli değildir.

1. Kırk Maymunlar (Keloğlan)

Bir varmış, bir yokmuş eskiden uzak memleketlerin birinde Keloğlanla anası varmış. Bunlar çok fakir imişler böyle bedava hamamı duyunca Keloğlan demiş ki, ana gel biz de gidip yıkanalım hem de karnımızı doyururuz. Anası aman Keloğlan, hiçbir hikâye bilmiyoruz ne söyleyeceğiz, demiş. Keloğlan, anam sende düşündüğün şeye bak elbet bir şey uydururuz, hem tenceremizi de götürelim yemek koyup getiririz, demiş. Bir cılız eşekleri varmış, tencereyi yükleyip yola çıkmışlar, akşama kadar gitmişler ama yine öteki köye varamamışlar, akşam olmuş anası demiş ki oğlum bu dağ tepesinde nerede yatacağız? Oğlan demiş ki sus gel şuradaki ağacın üstüne çık uyu. (…) Denize yakın büyük bir ağaç varmış, ikisi de onun üstüne çıkıp oturmuşlar. Gece yarısı olmuş bir de Keloğlan bakmış ki denizin ortasında bir şey parlıyor, bu nedir diye merak edip dikkat etmiş, o parlayan şey bir gemi, içinde kırk tane maymun var, maymunlar denize bir sandal indirmişler sonra elleri üzerinde bir delikanlıyı getirip sandalın içine

[138] Fazıl Rüştü, "Ay'ın Hikâyesi", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (1), 1932, 11.

oturtmuşlar, karşısında el pençe divan durmuşlardı. Oturan genç emretmiş haydi beyaz bardaklarla şerbet getirin, hemen şerbetler gelmiş, genç demiş ki ah bu beyazlık neye benziyor? Onun gibi maymunlar da sultanımızın beyazlığına benziyor demişler, hemen kırın dökün diye emretmiş, maymunlar şerbetleri dökmüşler gemide ne kadar beyaz şey varsa hepsini denize atmışlar.

Keloğlan duyduklarına hayret etmiş, ertesi gün Keloğlan gördün mü? İşte bir masal çıktı ne söyleyeceğiz diye düşünüyorduk, demişler ve ellerinin üzerinde o delikanlıyı getirmişler. Bu sefer kırmızı bardaklar içinde kırmızı şerbetler getirmişler. Genç yine sormuş, bu kırmızılar neye benziyor, maymunlar da sultanımızın yanaklarına benziyor, demişler. Delikanlı yine kırın dökün diye emretmiş, gemide ne kadar kırmızı şey varsa denize dökmüşler. Ertesi gün Keloğlan gördün mü ana iki masalımız oldu demiş, artık bol bol yıkanıp yemek yiyeceğiz diye sevinmiş ve yollarına devam etmişler, nihayet kasabaya varıp doğruca hamama gitmişler.

Kız, Keloğlan'a bakmış anam demiş bu ne bilecek ehemmiyetsizce sormuş, o da iki masal bilirim amma yıkanmadan karnımı doyurmadan söylemem, demiş. Peki, haydi gir de yıkan demiş. Keloğlanla anası hamama girip akşama kadar çıkmamışlar. Kız acaba söyleyeceği nedir diye merak etmiş, akşam olunca artık çıksınlar diye haber göndermiş. Keloğlan, patlamasın yıkanayım da çıkarım, demiş. Nihayet hamamdan çıkmış. Kız demiş ki ey anlat bakalım. Keloğlan, olmaz karnımı da doyurayım da ondan sonra anlatırım, demiş. Ne ise karnını doyurmuş gördüğü vakayı anlatmaya başlamış. Kız işitince aklı başından gitmiş aman Keloğlan bu hamamı sana vereyim, dışarıda kaynayan kazanlar senin olsun, beni o ağacın yanına götür, amma söylediğin yalan çıkarsa gelir hamamı alır sana da çok iş ederim, demiş. Keloğlan peki diyerek kızı almış o ağacın dibine götürmüş, kendi de artık zengin oldum diye sevinerek dönmüş.

Kız ağaca çıkmış beklemiş, gece olmuş bakmış ki denizin ortasında bir parıltı var, gemiyi tanımış, kıyıya bakmış gelmiş, sandalı denize indirmişler. Maymunlar yine ellerinin üzerinde o genci dışarıya çıkarmışlar, ağacın altına gelmişler, geminin her yanı yeşile boyalı imiş. Kız içi titreyerek ağaçtan seyredermiş yine padişah demiş ki (delikanlı peri padişah idi ya) etrafın bu yeşilliği niye alamettir? Onlar da padişahım bu yeşillik muradınıza nail olacağınıza işarettir, demişler. Kız bunu işitince kendini ağaçtan

koyu vermiş doğruca kocasının yanına düşmüş. Şimdi ikisi de birbirlerini buldukları için sevinmişler çileleri bitmiş memnun olarak saraylarına dönmüşler.

Kızın babası olan padişah damadını ve kızını böyle sağ salim görünce nihayet derecede sevinmiş ve yeniden düğün yapıp onları birbirine vermiş. Peri padişahı da artık maymun kılıfı yandığı için insan şeklinde kalmış. Bundan sonra güzelce yaşamaya başlamışlar. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine. [139]

Bahaeddin Ögel Keloğlan'ın hepimizin bildiği sevimli ve akıllı bir masal motifi olmasının yayında, ilahi güçlere de sahip olduğunu belirtmektedir. Ögel, Kuzey Asya'daki Türklerden derlenmiş olan sözlü edebi türlerde İslamiyet tesirinin olmadığını, bu sözlü masallarda görülen akıllı, tecrübeli ve kurnaz kellere, "taşşa" veya "tas", yani "daz" adı verildiğini, kelliğin aklın sembolü olduğunu belirtmektedir.[140]

Bilindiği gibi Türk kültüründeki kel tipi, birçok açıdan değerlendirilmeye tabi tutulmaya müsaittir. Nitekim Keloğlan, masallarda görünüşü itibariyle her zaman küçümsenen, devler, ağalar yahut fiziksel açıdan kendinden kudretli çeşitli masal kahramanları tarafından öldürülmeye yahut kullanılmaya çalışılan tiptir. Masallarda, gördüğü muamelenin aksine de Keloğlan, her zaman kendisine galebe gelmeye çalışanları oldukça ince bir biçimde alt eder. Bunu çoğunlukla zekasının yardımıyla yapan Keloğlan'ın, iyi kalpliliğiyle de üstün geldiğinin örneklerine sıkça rastlanmaktadır. Dolayısıyla *Şen Çocuk Mecmuası*'nda yer alan söz konusu masal, Keloğlan merkezli olarak çocuklara oldukça önemli bir ders vermektedir. Nitekim kişiliğin yerleşme dönemleri olarak bilinen çocukluk ve erken çocukluk dönemlerinde ve ergenliğe geçişte, çocuklar birçok açıdan dış dünyanın, bilhassa da arkadaş çevrelerinin çeşitli baskılarına maruz kalmaktadırlar. Bu masal da çocuklara sosyal hayatta karşılacakları bir durumla nasıl başa çıkacaklarını öğretmektedir. Masal, Keloğlan dışında, sevdiğini geri almaya çalışan ve bu uğurda perilerle mücadele eden kız perspektifinden de ele alınmalıdır. Sevdiği periler tarafından kaçırılan, bir başka ifadeyle doğaüstü varlıklarla mücadele eden kız, bu yönüyle çocukların korkularının giderilmesinde ve aile-dostluk ilişklilerinde önemli bir rol model olarak okunabilir. Bilindiği gibi çocukların çeşitli demonolojik ve diabolojik korkularının başlangıcı 0-7

[139] "Kırk Maymunlar", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (11), 1932, 6.

[140] Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi 2*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 82.

yaş arasına tekabül etmektedir. Dolayısıyla masalda, bir insan olarak kızın, perilerle mücadele etmesi ve onlara galebe çalması da bu minvalde çocukların korkularını gidermek üzerine de temellenmiştir denibilebilir.

Aşağıda örneği sunulan "Yeşil Kızın Hikâyesi" adlı masalın yazarı Güntekin lakaplı yazardır. Masal mecmuanın 8. sayısında yayımlanmıştır.

2. Yeşil Kızın Hikâyesi

Vaktiyle hep yeşil renkte elbiseler giyen bir küçük kız vardı. Ayakkabıları, çorapları hep yeşildi. Hele öyle güzel yeşil bir pelerini vardı ki onu görenler hep: Bakın yeşil kız geçiyor, derlerdi. Bu küçük mini mini kız zümrüt gibi yeşil çayırları ve ağaçları olan bir memlekette oturuyordu. Oralarda birde mavi, mas mavi bir deniz vardı, bu deniz, küçük kızın oturduğu eve çok yakındı. Her gün, yeşil kız, deniz kenarında oynamaya gidiyordu. Giderken de boynuna yeşil güzel bir kurdeleyle bir sepet alıyordu. Bu sepetin içine deniz kenarında tuttuğu mini mini böcekleri, kabuklu deniz hayvanlarını koyuyordu.

Günün birinde küçük kız bu eğlenceden bıktı, usandı... Uzakta denizin içinde yükselen bir kayalıkta balık avlamak arzusuna düştü, bu çok güzel, yosunlu bir kayaydı. Fakat annesi onun oraya gitmesini hiç istemiyordu. Çünkü oralarda balık avlamak çok, ama pek çok tehlikeliydi. Deniz alçaldığı zamanlar hiç ıslanmadan kayalığa kadar gidilebiliyordu. Fakat sular yükseldiği zaman her taraftan deniz kayalığı kuşatıyor hatta bazı zamanlar sular bütün kayalığı örtüyordu. Yeşilli kızın oraya gitmekten men edilmişti. Fakat bu mini mini kız söz dinlemeyen ve cesur bir küçüktü. Anam sende... oraya gitmekten ne diye korkacakmışım? Sular alçaldığı zaman koşa koşa kayalığa kadar gider balık avlarım ve deniz yükselmeden tekrar döner gelirim, ne var bunda sanki, demişti.

Bir sabah kimseye haber vermeden evden dışarı çıktı. Sepeti kolunda ve filesi de elindeydi. Hiç sıkıntı çekmeden kayalığa ulaştı. Burası, yosunlarla örtülü ihtiyar, seneler görmüş bir kayalıktı. Deniz kayalığın ta içlerine kadar sokuluyor ve sessizce çekiliyordu. Kayalığın ortası küçük bir göl şeklini almıştı. Bu minik gölün içinde minik balıklar vardı. (…) Onları gören inciye benzetirdi; o kadar güzeldiler. Hep te suyun üstünde yüzüyorlardı. Sanki derinlerden, derinliklerin gölgelerinden korkuyorlardı. Küçük kız: "Aman, ne iyi ettim de buraya geldim" diye haykırdı. Hiç böyle güzel

balıklar görmemiştim belki annemde, babamda görmemiştir. Sular o kadar berraktı ki, dipteki ince kumlar bile fark ediliyordu. Burada kolaylıkla balık avlanabilirdi. Yeşilli kız filesini hazırladı. Fakat o mini mini balıklar o kadar kurnazdılar ki... Küçük kızın onları tutacağından şüphelenmişler gibi, hiç yakına gelmiyorlardı. Ağın içine girenlerde oluyordu fakat o kadar çeviktiler ki, hemen aralıklardan kaçıp kayboluyorlardı.

Küçük kız sabırsızlanmadı, çok geçmeden bir tane yakaladı biraz sonra bir tane daha... Ve nihayet kenarlarına kadar küçük sepet balık doldu. Sepet dolduğu zaman küçük kız ayağa kalktı, fakat suların gözle görülür derecede yükseldiğini fark etti. Sular yavaş yavaş kayalığın etrafını çeviriyordu. Yeşilli kız korkak olmadığı için hemen ayakkabılarını ve çoraplarını çıkardı. Fakat kayalıktan aşağı indiği zaman sular adama-kıllı yükselmiş ve derinleşmişti. Yavaş yavaş içini bir korku alıyordu. Sağa gitti, sola gitti, sular derindi. Küçük kız bir defasında az derin bir yer buldu fakat yürüdükçe boyuna kadar geldi oradan da geçemedi. Birçok defalar suların içinde gelip gitti. Fakat neticede karşıya geçemedi. Bu zaman esnasında da tabii sular iyice yükselmişti. Artık sahile kavuşmak ümidi kalmamıştı.

Bunun üzerine yeşilli kız kayanın üzerine oturdu ve suların alçalmasını bekledi. Artık eve yemeğe de yetişemeyecekti. Küçük balıklar, onunla alay eder gibi etrafında dolaşıyorlardı, Deniz yükseldikçe küçük kız kayanın daha yükseklerine tırmanıyordu. Fakat aksi tesadüf sular alçalacak yerde küçük kıza doğru çıkıyordu.

Artık korkudan titriyordu. Etrafta deniz sesinden başka bir şey duyulmuyordu Beyaz kanatlı deniz kuşları etrafında dolaşıyorlar ve garip sesler çıkarıyorlardı. Yavaş yavaş ortalık kararıyor ve denizin gürültüsü artıyordu. Yeşilli kız korkusundan avazı çıktığı kadar bağırdı: “Yetişin, beni kurtarın anneciğim gel beni kurtar.” Fakat suların homurtusu onun sesini örtüyordu... Etrafta kayıkta görülmüyordu. Sahilden kimse onu göremezdi çünkü yeşil elbiseleri kayalığın yeşil yosunlarıyla aynı renkteydi. Küçük kız, uzun zaman bağırdı... Bağırdı... Artık sular dizlerine gelmişti. Tam bu sırada bir dalga geldi ve bir çarpışta Yeşilli kızı denize düşürdü.

Derler ki bu vak’adan sonra geceleri mehtapta balık tutmağa gidenler, yeşil yosunlu kayanın etrafında dolaşan bir balık görürlermiş bu balık hep bir teviye:

"Ben Yeşilli kızım... Annesine itaat etmemek yüzünden denize düşüp balık olan o güzel kızım..." diye mırıldanırmış. [141]

Şen Çocuk Mecmuası'nda tür olarak masal olan ama hikâye başlığı altında okura sunulan *"Yeşil Kızın Hikâyesi"* masal özellikleri içermektedir. Örnekte hem efsane hem de masal motifleri mevcuttur; fakat hikâyede olağanüstü özellikler pek olmadığı için mecmuada hikâye başlığı altında okurlara sunulduğu düşünülmektedir. Yer – mekân-zaman üçlemi çalışmada belli olmadığı için (zümrüt gibi yeşil çayırları ve ağaçları olan bir memlekette oturuyordu…) eser masalsı özellikler taşıyor, denilebilir. *Yeşil Kızın Hikâyesi* Türk masalı değildir, çünkü Türkiye'de med cezir; yani denizin yükselip çekilmesi gibi coğrafi olaylar gözlenmemektedir. Masalda büyüklerinin sözünden çıkıldığı zaman çocukların başlarına gelecek husumetlere örnek verilmek istenmiştir. Akabinde çocuk denizlerin arasında yok olarak hayatını kaybetmiştir. Bu masal-efsane karışımı eser mutsuz sonla, ölümle bitmiştir. Bu bağlamda; genellikle mutlu sonla biten masal kalıpları dışında bir çalışmadır.

Şen Çocuk Mecmuası ve yayımlanan diğer süreli çocuk yayınlarında çocuklara çeşitli konularda öğütler verilmesi amaçlanmıştır. En çok verilen mesajlardan biri anne ve babanın sözünden çıkılmaması ve büyüklerin sözlerinin dinlenmesi gerekliliğidir. Dergilerin çocukların düşünsel ve ruhsal gelişimlerine katkı sağlama fonksiyonu düşünüldüğü zaman mesajların çoklukla masallarla çocuklara aktarıldığı gözlemlenmektedir.

Aşağıda *Şen Çocuk Mecmuası*'ndan alınan 3. örnek *Çidem* adlı masaldır. Masalın yazarı Mehmet Şükrü'dür. Masal mecmuanın 17. sayısında yayımlanmıştır.

3. Çidem

Geçmiş zamanlarda küçük köhne bir evde üç fakir kız kardeş oturur nakış işleyerek geçinirlermiş. O vakitler hükümdar akşamları mum yakılmasın diye emretmiş. Bir akşam üç kardeş yine oturmuşlar dikiş dikiyorlarken en büyüğü; bizi padişah duysa ne olur du ki? Ben ekmekçi başıya varırdım, öteki de ben de kasap başıya varırdım demiş. Küçük kardeşleri de düşündüğümüz şeye bakın, padişaha da ben varırdım. Güzel

[141] Güntekin, "Yeşil Kızın Hikâyesi"*, Şen Çocuk Mecmuası,*1, (8), Sayfa 8-9, Yıl: 1932

bir oğlum olurdu, ondan ikramlar görür yaşardım, demiş, bu hülyalarına yine kendileri gülmüşler biz de deli gibi neler düşünüyoruz, demişler ve bizi kimse görmez diye mum da yakmışlar. O gece padişah da dolaşmağa çıkmış, sokak içlerinde mum yakılan evi görmüş, gelmiş bakmış, içerde sesler var, dinlemiş üç kardeş de o sırada böyle konuştukları için padişah hepsini duymuş. Ertesi gün adamlarını göndermiş, kızları çağırtmış, kızcağızlar da titreşe titreşe gitmişler, padişah bunlara akşamki söylediklerini sormuş, bakmışlar hayır diyemeyecekler olduğu gibi konuşulanı tekrarlamışlar hakikaten, büyük kızı ekmekçi başıya, ikincisini de kasap başıya nikâhlamış, üçüncü kızın yüksekten atıp tutar gibi söylenişine, üstelik padişah bana hizmet etse deyişine öfkelenerek bunu da hapse atın, demiş.

Kızcağız orada yata dursun, bir gün onu bekleyen ihtiyar bekçiye yalvarmış, demiş ki ben nasıl olsa öleceğim, bana iki saat izin ver. Gene gelirim, hem sen görürsün seni de bekçi başı yaptırmadan can vermem, kız çok güzel ve melek gibiymiş. Yalvarışına bekçi dayanamamış, izin vermiş. Kız mor elbiseler giyinerek mor başörtüsü örtmüş, mor ayakkabı giymiş doğru saraya gitmiş, başmabeyinci'nin kapısını vurmuş, adam açıp bakmış ki mor renkli elbiseler içinde güzel bir kız görmüş. Buyurun Sultanım emriniz, demiş. O da uykum kaçtı da tavla oynamağa geldim, demiş. Oyuna koyulmuşlar, mahayinci kıza ismini sormuş. Kız da adım "Mor menekşe gel beni okşa" demiş, oyunda yenilen mor menekşe aman çok susadım, bana bir buzlu şerbet getirir misiniz? Adamcağız hemen koşmuş şerbet yapmış getirmiş birde ne baksın kız yok! "Mor menekşe gel beni okşa" demeğe başlamış bunun böyle seslenip gezmesini padişaha söylemişler oda ne yapalım tımarhaneye götürün, demiş. Yine bir gece beyaz elbiseler giyinip ikinci mabeyincinin kapısını vurmuş adamda kapıyı açmış, baştan aşağı beyazlar içinde çok güzel bir kız. Buyurun sultanım ne emredersiniz, demiş ona da uykun kaçtı bir tavla oynayalım, demiş, oyuna dalmışlar mabeyinci isminiz nedir? diye sormuş. Kız da "Yaseminim yar seninim" demiş, bir aralık aman çok susadım bir limonata yaptırır mısınız? diye sormuş. Adamcağız hemen fırlayıp koşmuş, limonata elinde odaya girmiş. Birde ne görsün kız orada yok. "Yaseminim yar seninim" diyerek kızı orada burada ararken bunu duymuşlar, deli oldu diye tımarhaneye göndermişler.

Kız üçüncü defa bekçiden izin istemiş. Bekçi, "olmaz neredeyse gelip seni kesecekler sen hala eğlence düşünüyorsun" demiş. Kız da madem ki ölüm günü yaklaşıp, son defa arkadaşlarımla bir alem yapayım, seni Bekçibaşı yaptırmadan boy-

numu vurdurmam, demiş. Bekçi bu seferde izin vermiş, kız sarı elbiseler içinde her zamankinden daha süslü ve güzel, padişahın kapısını vurmuş. Padişah kimdir o diye sıçrayarak kapıyı açınca şaşırıp kalmış, kızın güzelliğine dayanamamış, buyurun ne istiyorsunuz? diye sormuş. Çok sıcak olduğu için banyo dairesine müsade etmesini istemiş. Padişah cariyelerinden birine emretmiş, banyo yeri hazırlanmış; fakat kız nazlanmış, padişahın gümüş nalınlarını, ipek örtüsünü ve şalını istemiş, o sırada kız yalancıktan düşer gibi yapmış eli kirlenmiş. Padişah hemen eğilip kızın eline su dökmüş. Padişaha adının Çidem olduğunu söyleyen kız bin naz içinde banyosunu yapmış, aman padişahım bir buzlu şerbet emreder misin? Padişah şerbet yapılması için biraz uzaklaşınca kız yine kaçmış. Hapsedildiği odaya gitmiş, padişah ta dönüp kızı bulamayınca "Çidem Çidem" diye seslemeğe başlamış ve o zaman 1. ve 2. mabeyincilerin delirmediklerini, bu kızın onları böyle aldatıdığını anlamış. Ertesi gün hatırına hapis ettirdiği kız gelmiş. Kesin şu küstah kızı diye emretmiş. Kız padişahtan aldığı nalınla ipek örtüyü ve şalı hazırlamış, o halde yürümüş, mabeyinci ve veziri de orada görmüş. Mabeyinciler ve padişah şaşırmışlar, çünkü üçüne de gelen ve ayrı ayrı isim veren kız bu kızmış, padişah meseleyi anlamış. Bekçiyi Bekcibaşı yapmış, kızı affetmiş, kendisine Sultan yapmış. Kırk ün kırk gece şenlikler olmuş, kızcağızda muradına ermiş. [142]

"Halk Masalı Türleri" (A. Aarne ve S. Thompson, 1961) adlı uluslararası masal kataloğunda yukarıdaki masal içeriğine örnek oluşturacak açıklamalarda bulunmaktadır. Stith Thompson ve Annti Aarne gerçekçi masallarda padişahlar, vezirler, zengin tüccarlar, sıradan ve yoksul insanlar, haydutlar gibi gerçek dünyadan alınma kişilerin var olduğunu, bu masalların konularını günlük hayattan, yaşam felsefesinden, zengin-fakir ilişkilerinden aldığını ifade etmiştir. A. Aarne ve S. Thompson; bazen çocukların karşılaştıkları güçlükler, üvey anne kıskançlıkları, aile üyelerinin birbirlerine gösterdikleri özveriler, anne-baba-kardeş ilişkileri ve sevgisi, insan aklını kurcalayan olayların nedeniyle ilgili soruların açıklanması, hayatın gülünç yönlerinin dile getirilmesi gibi temaların bu masalların ağırlıklı içeriğini oluşturduğunu belirtmiştir.[143]

---

[142] Mehmet Şükrü, "Çidem", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (17), 1933, 7.

[143] Annti Aarne & Stith Thompson, *The Types of Folktale: A Classification And Bibliography*, Academia Scıentıarum Fennıca, Helsinki 1961, s. 142.

Çidem adlı masalda; fakir ve güzel kızların da yüksek hedeflerine ulaşabileceği, muratlarına erebilecekleri mesajı verilmektedir. Ayrıca dişiliğin ve güzelliğin erkekleri nasıl cezbettiği masalda vurgulanmaktadır. Çidem'in sadece güzelliği değil zekasını da etkili bir şekilde kullanması, süreli çocuk yayınlarında yayımlanan farklı masal başlıklarında da karşılaşılan bir durumdur. Fakirlikten zenginliğe kavuşma, fakir genç kızların prens ya da sultanla evlenme motifi birçok dünya masalında görülmektedir. Güzellik ve fakirlik çocuk masalları içeriğinde sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Masalda diğer birçok masal gibi olağanüstü unsurlar yoktur. Masal gerçekçi masallar grubuna dâhil, mutlu sonla biten masallardandır.

Aşağıda örneği sunulan *İyi Kalpli Çocuk* adlı masal Güntekin lakaplı yazar tarafından yazılmıştır. Masal *Şen Çocuk Mecmuası*'nın 4. sayısında yayımlanmıştır.

4. İyi Kalpli Çocuk

Eski zamanların birinde dul bir kadın küçük oğlu Henri ile birlikte kendilerinin olan eski bir dağ evinde yaşıyorlarmış. Kadın bir gün çok hastalanmış, yiyecek ve içecekleri sadece kuru ekmek ve suymuş. Kadın ölüm derecesine geldiğinde Henri perilerden yardım istemiş. Sözü bitmeden içeri güzel giyimli bir peri girmiş. Çocuk annesini iyi etmesi için periye yalvarmış. Peri annesinin başucuna gidip bakmış ve çocuğa, onu iyi etmen senin elinde ve yapacağın seyahate bağlıdır, demiş. Peri, Henri'ye karşı büyük dağın zirvesinde yetişen "hayat otu"nu getirip suyunu annesine vermesini söylemiş. Peri çocuğa gelene kadar annesine bakacağını ve bu otu saklayan doktora seni benim gönderdiğimi söyle, demiş. Yedi yaşındaki Henri uzak olan dağa giderken tuzağa düşmüş bir kargayı kurtarmış. Karga ona borcunu ödeyeceğini söylemiş. Bir horozu tilkiden kurtarmış ve horoz da çocuğa teşekkür edip borcumu ödeyeceğim, demiş. Aynı şekilde bir kurbağayı yılanın ağzından kurtarmış. Henri'nin hayatı bunun gibi nice iyiliklerle geçmiş ve zorda kalanlara daima yardım etmiş. Böylelikle bu iyilikler karşılıksız kalmamış.[144]

Masalda, iyilik yapan iyilik bulur anlayışının yanı sıra anneye, büyüklere ve yaşlılara yardım etmenin, fedakâr olunması gerektiğinin önemi vurgulanmaktadır. Olağanüstü masallara örnek olan bu masal türünde, dünya masal arşivinde en fazla yer bulan motiflerden peri motifine şahit olunmaktadır. Anadolu'da kul sıkışmayınca Hızır

[144] Güntekin, "İyi Kalpli Çocuk", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (4), 1932, 8-9.

yetişmez lafı, başka ülkelerde perilerde vücut bulmaktadır. Tabii ki efsane, hikâye ve masallarda karşılaşılan Hızır, darda kalanlara yardım etmekte ve insanların amaçlarına kavuşmalarına vesile olmaktadır. Tıpkı yabancı ülkelerdeki peri masalları gibi. *Şen Çocuk Mecmuası*'nda çok fazla çeviri masal yer aldığı için bunların belirtilmesinde fayda görülmektedir. Mecmuadaki masallar evrensel olan doğruları yani; ahlaklı olmayı, erdemi, büyüklere saygıyı, doğruluğu, dürüstlüğü farklı masal konu başlıkları altında çocuklara ulaştırmıştır.

Aşağıdaki masal anlatısı Dickens'ten çeviridir. Masalın çevirmeni Refik'tir. *Dans Eden Çiçekler* Çocuk Sesi Mecmuası'nın 1. sayısından özetlenmiştir.

5. Dans Eden Çiçekler

Küçük Nel, dağlarda bahçelerde papatyaları hep canlı ve rengârenk görürdü ama balkondaki saksıda duran çiçeklerin neden solgun ve cansız olduğunu kardeşine sormuştu. Kardeşi Nel'e, o çiçekler ve papatyalar gece olunca saksılarından çıkar ve ormanda müzik eşliğinde gün aydınlanana kadar dans ederler, o yüzden gündüz takatleri kalmadığı için solgun olurlar, demiş. Nel'in gözüne uyku girmemiş ve gece uyanınca çiçekleri saksıda görememiş. Aydınlık salon ışığı altında müzik eşliğinde çiçeklerin kendilerinden geçercesine dans ettiğini gizlice izlemiş. Nel salonun köşesinde uyuya kalmış ve sabah uyandığında çiçekleri saksıda bulmuş ve yüzüne bir gülümseme gelmişti. [145]

Yukarıdaki masal gerçekçi olmayan, olağanüstü unsurların ağırlıkta olduğu çocuk masalları grubuna dâhildir ve mutlu sonla biten masallara örnek teşkil etmektedir. *Dans Eden Çiçekler* adlı çeviri masalda Nel, çiçeklerin gece insanlar gibi dans etmesine ve yine saksıya dönmelerine şahit olmaktadır. Masal tamamen çocukları eğlendirmeye yönelik, olağanüstü masal grubuna dâhildir. Çocuk eğitiminde masalın rolü önem arz etmekte, küçük yaş grubundaki çocukların dikkat ve ilgisini masal ve bilmece gibi edebiyat türleri çekmektedir. Folklor malzemesi olarak derlenen masallardan, açık bir anlatım basit ve kısa cümlelerle yazılmış eğitici ve kıssalı hikâyeler yazmak gerekmektedir. Masallardan kötü kavram ve unsurların çıkarılıp, yukarıda da

[145] Dickens, "Dans Eden Çiçekler", *Şen Çocuk Mecmuası*, (Çev. Refik), 1, (1), 1932, 3.

belirttildiği gibi, çocukların hayal dünyasının ve zihinsel gelişiminin işlenip geliştirilerek faydalı masallar hazırlanması, çocuk edebiyatına ve dergiciliğine önemli faydalar sağlayabilmektedir.

Şen Çocuk Mecmuası'nın 1. sayısında yayımlanan *İğ, Mekik, İğne* adlı masalın yazarı Charles Dickens, çevirmeni Mehmet Şükrü'dür.

6. İğ, Mekik, İğne

Küçük bir köyde anne ve babasını küçük yaşta kaybeden genç kıza sütannesi bakıyormuş. Fakat sütannesi de hastaymış. İhtiyar kadın iğ mekik iğne işinde çok başarılıymış ve öksüz kızı da kendinden iyi yetiştirmişti. Kıza artık öleceğini ve bu ev ile iğ, mekik, iğneyi kendisine bıraktığını söylemişti. Sütanne ölünce genç kızın bu işteki hüneri çok bilinir olmuş, hali vakti epey düzelmişti. Genç kız fakirlere yardım edebilecek seviyeye gelmişti. Bir gün hükümdarın oğlu evlenecek kız ararken hem zengin hem fakir olan bir kız aramağa yola çıktı. Zengin bir kız gördü önünde durmadı fakir kızın kulübede iş yaptığını duydu onu izlemeye gitti. Kız izlendiğini biliyor utanıyordu. Sıcaktan pencereyi açtı, genç hükümdar oğlunun gidişini izlerken iğne elinden düştü. İğ daima dans ederek ipliği bitmek üzereyken şehzadeye yetişti. Beni takip et, dedi. Şehzade bu altın ipliği takip etti. Mekik kızın elinden fırlayarak odadan kapının eşiğine kadar harikulade şekilde güzelce serildi. İğne de kızın elinden uçtu masalar, sandalyeler, perdeler ipekle örüldü ama bu güzellik zenginlik içinde genç kızın elbisesi fakirliğini gösteriyordu. Tam o sırada şehzade içeri girdi sen hem çok zengin hem de fakirsin, benimle evlenir misin? dedi. Kız ona elini verdi ve saraya gittiler. Kırk gün kırk gece düğünleri oldu, mutlu mesut yaşadılar. [146]

Şen Çocuk Mecmuası'nda yer alan *İğ-Mekik-İğne* masalı, Charles Dickens'tan çeviri bir masaldır. Çeviriyi gerçekleştirenin Mehmet Şükrü olduğu da dergide kayıt altına alınmıştır. Bilindiği gibi masallar; halk hikâyeleri, destanlar ve efsaneler gibi ulusal özellikler taşayan türlere nazaran daha evrensel nitelikler taşımaktadırlar. Bir ulusun masalı, kolaylıkla bir diğerine adapte edilebilir. Nitekim hemen hemen bütün masallarda mekân ve zaman olağanüstüdür ve herhangi bir bölgesel yahut ulusal özellik barındırmaz. Bu minvale İğ-Mekik-İğne masalı da dergide de belirtildiği üzere çeviridir ve evrensel değerleri okuyucuya benimsetmeyi amaç edinmektedir. Bu değerler de

[146] Mehmet Şükrü, "İğ, Mekik, İğne", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (1), 1932, 3.

masaldan anlaşıldığı üzere iyi olanların olağan yahut olağanüstü yollardan her zaman kazanacağı gerçeği üzerine kuruludur ve masal mutlu sonla biten masallara örnektir

3.2.4.4. Fıkra

Araştırma dahîlinde, *Şen Çocuk Mecmuası*'nın 11, 12, 13 ve 15. sayılarında fıkra türüne ait örnekler tespit edilmiştir. Bu örneklerde mecmuanın farklı sayılarındaki 9 fıkra incelenmiş, aşağıda paylaşılmıştır.

Aşağıda örneği verilen fıkralar *Şen Fıkralar* başlığıyla okurlara sunulmuştur. Fıkralar mecmuanın 11. sayısında yayımlanmıştır ve yazarları belli değildir.

1. *"Cahilin biri mürettip olmak üzere bir matbaaya müracaat eder. Kendisinden okuma bilip bilmediği sorulunca: "Ben yazı yazacak değilim ya: harfleri dizeceğim, okuyup yazmaya ne lüzum var" der.*
2. *Yürüyecek hali kalmayan bir sarhoştan ne için evine gitmeyip te sokakta durduğunu sormuşlar. O da şu cevabı vermiş: "Bütün dünya etrafımda dönüyor, nerde ise bizim evde geçer, onu bekliyorum."*
3. *Okuması olmayan biri bir yazıcı dükkânına girerek, memleketine göndermek üzere bir hazır mektup istemiş. Yazıcı gülerek:*
   — Hazır mektup kalmadı. Şimdi ısmarlama yazıyoruz, demiş.
4. *Gayet şişman adamın biri Temmuz'un sıcak bir gününde uzakça bir yere gitmekte iken yorgunluktan yürümeye takati kalmayarak bir bakkal dükkânına girip boş bulduğu bir iskemleye çöker. Bakkal çırağı gelip te ne alacağını sorunca:*
   — Bir iki nefes! Cevabını verir." [147]

Aşağıda sunulan fıkra örneği *Şen Çocuk Mecmuası*'nın 15. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Nimet Vasfi'dir. *Botru'nun Latifesi* çeviri fıkralar grubuna girmektedir.

5. ***Botru'nun Latifesi***

"*Zarif nükteleri ve manalı hikâyeleri ile meşhur olan Botru'ya bir gün kraliçe; zevcesini görmek arzusunu izhar etti. Botru; zevcesini getireceğine dair söz vermekle beraber:*

[147] "Şen Fıkralar", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (11), 1932, 14.

— Yalnız, sizden şunu istirham ederim ki zevceme biraz hızlı lâf söyleyiniz, çünkü zavallı karım sağırdır, dedi. Diğer taraftan evine götürdüğü bu sevinçli habere ilâve olarak: — Şu var ki, kraliçenin kulakları oldukça ağır eşitliğinden kendi ile bağırarak konuşmak lâzım geliyor, tembihini yaptı.

Takdim günü kraliçe gayet yüksek sesle konuşarak misafirini şaşırtıyor, diğeri de mümkün olduğu kadar haykırarak meram anlatmağa çalışıyordu. Henüz yirmi yaşlarında bulunan on dördüncü Lui; meseleden evvelce haberdar bulunduğu için bu garip vaziyet karşısında sabrı tükenip kendini gaip edercesine gülmeğe başlayınca kraliçe işin içinde bir lâtife olduğunu sezerek:

— Madam, zevciniz bana sizin sağır olduğunuzu söylemişti. Deyince kadıncağız şaşkın bir hale gelerek ve ne yapacağını da bilemeyerek:

— Ah, asıl kraliçem! Bana da sizin için aynı şeyi söylemişti, dedi."[148]

Aşağıda sunulan *Müneccim* adlı fıkra türünün yazarı Nimet Vasfi'dir. Fıkra mecmuanın 15. sayısında yayımlanmıştır.

6. Müneccim

"*Müneccim başının keşfettiği bazı hakikatler on birinci Lui'yi hiddetlendirmişti. Bir gün müneccimi huzuruna davet etmiş ve küçük bir işareti üzerine pencereden aşağıya atılmasını da evvelce adamlarına tenbih etmişti.*

Müneccim huzura gidince: — Söyle bakalım müneccim başı, dedi. Sen ki herkesin tali ve kısmetini biliyor ve ifşa ediyorsun, o halde öleceğin zamanı da bilirsin! Talihinde ne görünüyor bakar mısın?

Müneccim; kendisini sevenler tarafından kralın fena niyetinden haberdar edilmişti.

Bunun için korku ve telâş göstermeyerek:

— Evet, efendimiz, dedi. Her zaman talihime bakarım. Ben; efendimizden üç gün evvel öleceğim! Lui, batıl itikatlara pek bağlı idi. Müneccimin bu cevabı üzerine onu pencereden atmak değil hayat ve sıhhatine itina edilmesi için mühim ve kuvvetli emirler vermişti."[149]

Aşağıda *Şen Fıkralar* adlı sayfada sunulan *Kartvizit* adlı fıkra türünün yazarı belli değildir. Fıkra mecmuanın 15. sayısında yayımlanmıştır. Fıkra çeviri fıkra grubuna girmektedir.

---

[148] Nimet Vasfi, "Şen Fıkralar", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (15), 1933,14.

[149] Nimet Vasfi, Şen Fıkralar, *Şen Çocuk Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 15, Sayfa 14, Yıl: 1933

7. Kartvizit

"Gevezelerden birini bir gün ahbaplarından biri ziyarete gidip odasında bulamamış. Masanın üzerinde kaim bir toz tabakası bulunduğundan oraya "öküz herif" diye yazmış.

Birkaç gün sonra gevezeye tesadüf edince:

— Geçen gün sizi ziyarete geldim, maalesef bulamayarak döndüm. Deyince geveze arkadaş:

— Evet, haberim var. Masanın üzerine kart vizitinizi bırakmışsınız, demiş.

Aşağıda örneği sunulan *Paris'te Tahriri Nüfus Memurları* adlı çeviri fıkra türünün yazarı belli değildir. Fıkra mecmuanın 15. sayısında yayımlanmıştır.

8. Paris'te Tahriri Nüfus Memurları

"Nüfus memuru — Mösyö bu çocuk kimdir?

Mösyö — Bir edip,

Nüfus memuru — San' atı?

Mösyö — Of anlatamadık. Edip, edip.

Nüfus memuru — Anladık dostum. Fakat ne ile geçinir.

Mösyö — Kalemi ile.

Nüfus memuru — (Arkadaşına) Yaz uzun saçlı, koca kafalı, kalem tüccarı.

Aşağıda örneği verilen *Hasis Bir Adamla Doktor* adlı çeviri fıkra türünün yazarı belli değildir. Fıkra, *Şen Çocuk Mecmuası*'nın 15. sayısında yayımlanmıştır.

9. Hasis Bir Adamla Doktor

"*Hasislerden biri hastalanır. Kendisini tedavi için çağırdığı doktora kaç kuruş vereceğini sorar. Doktor üç lira ister. Hasis; öyle ise bir iki gün müsaade ediniz düşüneyim, diye doktoru savar. İki gün sonra doktoru tekrar çağırtıp, "Doktor Bey, epeyce düşündüm. Ancak seksen kuruş verebileceğim. Nasıl beni seksen kuruşa tedavi edebilir misiniz?" Deyince doktor da:*

— Öyle ise siz de bana müsaade buyurun da iki gün de ben düşüneyim der." [150]

Şen Çocuk Mecmuası Anadolu halkının duyuş ve düşünüşlerini yansıtan yerel karakterler ve temlerle örülü fıkraları okura sunmamıştır. Mecmua çoğunlukla

[150] "Şen Fıkralar", *Şen Çocuk Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 13, Sayfa 14, Yıl: 1933

Fransızcadan çeviri fıkralara yer vermiştir. Ama evrensel bakış açısıyla değerlendirildiğinde, Türk çocuk dergiciliğine farklı ve alternatif yayın anlayışı sunulduğunu söylemek, yanlış bir değerlendirme olmayacaktır. Buradan hareketle *Şen Çocuk Mecmuası'*ndaki masal, fıkra ve atasözlerinde; yardımsever, dürüst ve bağışlayıcı olma gibi erdemlerin metinler üzerinden çocuklara aktarımı amaçlanmıştır. Mecmuada yayımlanan fıkralarda; *Fransız Kralı Lui, Botru'nun Latifesi* gibi karakter örnekleri, Paris gibi mekânlarda geçen fıkra içeriklerine değinilmekte, yerel halk edebiyatı karakterlerine değinilmemektedir. *Şen Çocuk Mecmuası* yazarları hikâye, masal, fıkra, roman gibi türleri çeviri eserlerden seçmiş, Türk halk kültürü ve gelenek yapısını çağdaşı olan diğer dergiler kadar okura aktarmamıştır.

İlkokul dönemi olan 1-5. sınıflar için, çocuklara sunulacak metin içerikleri öğrencilerin konuşma, okuma, dinleme ve yazma yeteneklerinin gelişimine doğrudan katkı sağlayabilmektedir. Bu gelişimde Türk fıkra külliyatından seçkin örneklerin okura tanıtılmasıyla onların Türk kültürü ve dilinin estetik zevkine varmaları amaçlanmalıdır. Ayrıca fıkra içeriğindeki mesajların okuyana doğrudan sunulmaması, çocukların sezgi kabiliyetlerine ve öğrenmelerine fayda sağlamaktadır. Toplumsal hayatın aksayan yönlerini nükteli bir dille anlatan fıkralarda; Nasreddin Hoca ve Temel gibi yerel karakterlerin sunulması önem taşımaktadır.

3.3. *AFACAN GAZETESİ*

Afacan Gazetesi, 13 Ekim 1932 ile 24 Ağustos 1943 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüş bir çocuk gazetesidir. Gazetenin sahibi ve yazı işleri müdürü öğretmen Mehmet Faruk Gürtunca'dır. *Afacan Gazetesi,* 13 Ekim 1932 ile 30 Temmuz 1942 tarihleri arasında 2 cilt /110 sayı çıkmıştır. Gazete ardından ikinci defa yayın hayatına başlamış, 309. sayıya kadar çıkmaya devam etmiştir. Gazetenin üçüncü ve son yayın peryodu ise 309. sayıdan 10. cilt/ 462 sayıya kadar sürmüş ve daha sonra gazete kapanmıştır.

3.3.1. *Afacan Gazetesi'*nin Biçim Özellikleri

*Afacan Gazetesi'*nin ilk sayısı 13 Teşrinievvel (Ekim) 1932 yılında yayımlanmıştır. Gazetenin basım yeri, Ankara caddesi (İstanbul) Posta kutusu 617'dir. Gazetenin 1. cildi Millî Kütüphane'de: SC SB 16 / 1932-33 D. No: 31 nolu dizinde, 2. cildi, SG SB 16/ 1934, D. No:32 nolu dizinde, 3. cildi, 56 SB 16 D. No:33 nolu dizinde,

4. cildi, 56 SB 16 D. No: 34 nolu dizinde, 5. cildi, 56 SB 16, D. No: 35 nolu dizinde, 6. cildi 56 SB 16, D. No: 36 nolu dizinde, 7. cildi 56 SB 16, D. No: 37 nolu dizinde, 8. cildi 56 SB 16/1940, D. No: 38 nolu dizinde, 9. cildi 56 SB 16, D. No: 39 nolu dizinde ve 10. cildine ise 56 SB 16 D. No: 40 nolu dizinden ulaşılmıştır.

Afacan'ın birinci ve ikinci cildinde boyutları 39 x 28,5 cm; 3. cildin boyutları 29 x 18 cm; 4. cildin boyutları 33 x 23,5 cm; 5 ve 6. cildin boyutları 31,5 x 23 cm; 7, 8, 9 ve 10. cildin boyutları ise 31,5 x 24,5 cm'dir.

Gazetede 3. ciltten 8. cilde kadar sayfa sayısı artmış, 9 ve 10. ciltlerde sayfa sayısında düşüş yaşanmıştır. Buna karşılık içeriğe birçok çeviri masal, serüven, çizgi roman ve hikâye metni eklenmiştir. Gazete bu özelliğiyle çıkış noktası olan mizah gazetesi kimliğinden sıyrılıp edebi ve bilgilendirici olma hüviyeti kazanmıştır.

Afacan Gazetesi 1. ciltte 4, 2. ciltte 8 sayfa, 3, 4, 5, 6. ciltlerde 16 sayfa, 7. ciltte 20 sayfa, 8 ve 9. ciltlerde 16 sayfa, 10. ciltte ise 12 sayfa olarak yayımlanmıştır.

Gazete 1. ciltte "*Perşembe günleri çıkar, Türkiye'de çocuklara mahsus ilk büyük mizah gazetesi"*, 2. ciltte "*Perşembe günleri çıkar, Türkiye'de çocuklara mahsus biricik büyük eğlence gazetesi",* 3, 4, 5, 6 ve 7. ciltlerde *"Perşembe günleri çıkar, gülünçlü çocuk gazetesi",* 8. ciltte *"Her Hafta Cuma Günleri Çıkar Büyük Çocuk Gazetesi",* 9. ciltte *"Her Hafta Pazar Günleri Çıkar Büyük Çocuk Gazetesi"*, 10. ciltte ise *"Her hafta Perşembe Günleri Çıkar"* sloganlarıyla çıkmıştır.

Afacan Çocuk Gazetesi ilk cildi olan 13. sayıya kadar, 1 sene için 125 kuruş, altı aylığı için 75 kuruş, dört aylığı 50 kuruş abonelik şartları belirlemiştir. Gazetenin sayfa sayısı 4' tür. 91. sayıdan başlayan ikinci ciltte ise; *Afacan*'ın sayfa sayısı 8'e çıkmış ve 3 kuruş fiyat etiketiyle satışlarını sürdürmüştür. İkinci cildin son sayısı olan 110. sayıda *Afacan*'ın abonelik fiyatı, senelik 150, altı aylık 75, dört aylık ise 50 kuruş olacak şekilde artmıştır. 3. cildin başlangıç sayısı olan 111/1. sayıda gazete 1. sayıdan yeniden yayına başlamıştır. Böylece *Afacan*'ın içeriği zenginleşmiş, sayfa sayısı 15'e çıkmıştır. Daha sonra gazetenin boyutu küçülerek (29 x 18 cm) dergi formuna kavuşmuş; fakat *"gülünçlü çocuk gazetesi"* sloganı devam etmiştir. 111/1. sayının devamı olan 56. sayı ve 4, 5, 6, 7, 8 ve 9. sayılarda gazetenin fiyatı 5 kuruş olarak kalmış ve yıllık fiyatı 250 kuruş, 6 aylık 125 kuruş, 3 aylık 75 kuruş, dış ülkelerde yıllığı 500 kuruş şeklinde fiyat politikası belirlenmiştir. Gazetenin 10. ciltte ise fiyatı: seneliği 400 kuruş, 6 aylığı 200

kuruş, 3 aylığı 100 kuruş, tek sayısı 7,5 kuruş ve "yabancı memleketlere fiyatı 2 mislidir" şeklinde abonelik fiyatları artmıştır. Daha sonra gazete 24 Ağustos 1943 yılında yayın hayatını noktalamıştır

3.3.2. *Afacan Gazetesi'*nin İçeriği

Afacan Gazetesi, 11 yıllık yayın hayatında zengin içeriğiyle dönemin öne çıkan süreli çocuk yayınlarındadır. *Afacan Gazetesi*'nde çocuklar için masal, hikâye, hatıra, bilmece-bulmaca, roman, şiir, fıkra, serüven, çizgi roman, karagöz oyunu, mani, hoş sözler gibi edebi türler bulunmaktadır. Ayrıca güncel haberler, resimli sinema, afacan takvimi, faydalı bilgiler, bilimsel gelişmeler ve ilginç konular gibi sayfa başlıkları da gazete içeriğinde yer bulmuştur.

Afacan Gazetesi'nde çocukların ve gençlerin hoşça vakit geçirmeleri, gülmeleri, topluma faydalı bireyler olarak yetiştirilmeleri amaçlanmıştır. Gazetede görsellik ön plandadır ve görsellikle birlikte masallar, bilmeceler, fıkralar, karagöz oyunları ve maniler pekiştirilerek okura sunulmuştur. Gazetenin yegâne amacı çocukları güldürmek ve onlara eğlenceli vakit geçirtmek değildir. *Afacan Gazetesi*'nde; Cumhuriyet ilkelerinin çocuklara ve gençlere öğretilmesi, onların topluma faydalı bireyler olarak yetiştirilmesi ve halk kültürü ürünlerinin çocuklara aktarılması amaçlanmıştır. Gazetede çocukların korkmamaları için hurafeler, cin, peri masalları ve kutsal yerlerle ilgili inanışlara itibar edilmemesi tembih edilmiştir. Burada Türk halk edebiyatındaki masal ve efsane türünün konu ve içerik zenginliğinden faydalanılmıştır. Gazetede verilen şiirler, manzum masallar ve hikâyelerde çocuklara öğütler verilmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla meydana gelen yenilik ve atılımların sosyal, kültürel hayatta ne gibi farklılıklara yol açtığı özellikle *Karagöz* oyunlarında, manilerde ve *Şen Fıkralar* bölümünde yer bulmuştur. Gazetede Atatürk ilke ve inkılapları, harf inkılabının önemi, resmî bayramlar ve anmalar, gazete editörü öğretmen M. Faruk Gürtunca tarafından önemle vurgulanmıştır.

Zengin içeriğiyle çocuklara Cumhuriyet değerlerini öğretmeyi ve onların topluma faydalı bireyler olarak yetişmelerini amaçlayan *Afacan*; yayın hayatına başlarken gazetenin tanıtımını yapmak amacıyla 100 paraya verdiği 1. sayısında küçük okuruna aşağıdaki gibi seslenmektedir:

"Afacanla baş başa

Küçük dostlarım, geçen pazartesi günü Çocuk Sesi'nin hediyesi olarak elinize geçen Afacan" hakkında üç gün içinde o kadar tebrik mektupları aldım ki gösterdiğiniz bu samimi gönül bağlantısından dolayı hepinize ayrı ayrı teşekkür ederim. Üç gündür sınıflar "Afacan" sedaları ile çalkalanıp durdu. Sokaklar "Afacanlı Çocuk Sesi" sedaları ile inim inim inledi." (...)

Biz mektepte okurken sarıklı hocalarımız vardı. Gazete değil, mektebin içine "günahtır" diye resimli gazete bile sokamazdık. Bazen birkaç arkadaş toplanır, saz kalemlerimizle çızır da çızır... yazı yazar gibi resimler yapar, karikatürler çizer ve sözüm ona, bir el gazetesi hazırladık. Ne eğlenirdik ya... Fakat bir gün, gözlüğünün altında fıldır fıldır gözleri dönen hoca efendi bunu bir arkadaşın elinde görmez mi? – Vay imansızlar, vay kâfirler, vay günahkârlar diyerek eline aldı sopayı dizdi bizi sıraya falakalar geldi. (...) Lakin geçti o günler artık...

Ben: - Evet geçti dedim, sağ olsun Gazi Babamız. Bize bugünleri o gösterdi. İşte, biz, Afacan ailesi, falakalarla inliyen babaların oğullarına Perşembe ve Cuma günleri kahkahalar pınarı olan Afacan'ı uzatıyoruz. Onlar gülsün. Onların güldüğünü görmekle sizin de eski acılarınız dinsin. Siz de gülünüz kardeşlerim. Gülmek sıhhattir. Tatlı tebessümler, şen kahkahalar size ümit, hayat, azim, gürbüzlük her şey verecektir: Gülünüz!"[151]

Afacan'ın son sayfalarında görülen, *Afacan Abone Müsabakası* adlı başlıkta, *"Resmînizin çıkmasını ve büyük bir mükâfat kazanmanızı istiyorsanız abone müsabakalarına iştirak ediniz"* sloganı kullanılarak çocukların ilgisinin gazeteye yöneltilmesi için çeşitli hediyeler verilmiştir. Bu hediyeler: "1 gramofon, 1 fotoğraf makinesi, 5 gömlek, 5 kişiye boyunbağı"dır. Geri kalan diğer abonelere de "1 üç tekerlekli bisiklet, 1 futbol topu, 5 boyunbağı, 5 ipek mendil" hediye edilmiştir.

Afacan Gazetesi'nin son sayısında, "senelik abonelik 400 kuruş, altı aylık 200 kuruş, üç aylık 100 kuruş" şeklinde fiyat politikası belirlenmiştir.

Gazetede asıl vurgulanan amaç, çocukların kahkahalarla gülmesinin sağlanmasıdır. Hediyelerin verilmesi, okurla gazete arasında yakınlık kurma amacı taşımaktadır ve gazetenin bu amaca ulaştığını söylemek mümkündür.

---

[151] Faruk Gürtunca, "Afacanla Başbaşa", *Afacan Gazetesi*, 1, (1), 1932, 1.

*Afacan Gazetesi'*nin başlıca yazarları eğitim, edebiyat ve siyaset alanlarındaki tanınmış isimlerden oluşturmaktadır. *Afacan Gazetesi*'nin başyazarı ve aynı zamanda sahibi M. Faruk Gürtunca; öğretmenlik mesleğinden gelmiştir. Gürtunca, eğitim alanında sadece öğretmenlikte değil, diğer faaliyetlerle de emek vermiş çok yönlü bir eğitimcidir.

Afacan Gazetesi'nin yayın hayatında izleyeceği misyonu *"İlk söz"* adlı başlıkta gazetenin önemli yazarlarından Necdet Rüştü aşağıdaki yazısında belirtmiştir:

"(...) Paslı bir demiri törpü nasıl ışıldatırsa gülmek te, yorgun vücutlara işte öyle, nur gibi, bir rahatlık verir! Siz, herkesten çok gülmeğe muhtaçsınız: Önünüzde, ekmeğinizi kendiniz kazanacağınız güne kadar, uzun ders seneleri var! Bu sürekli yorgunluğu, tatlı bir eğlence ile unutturmak için, işte bu gazeteyi çıkarıyoruz! Hepinizi ana ve babanız kadar düşünerek, tahsil ve terbiyeyi hikâyeler ve resimlerle size vereceğiz! Bu gazeteyi, önümüzdeki kasvetli kış günlerinde okurken, pencereleri örtük odanızda, ilk bahar kırlarında oynuyor gibi, gülecek, ferahlanacaksınız! ..."[152]

M. Faruk Gürtunca *Afacan Gazetesi*'nde sıklıkla Cumhuriyet rejiminin toplum hayatında oluşturduğu reformlara değinmiştir:

Örnek 1)

"Küçük Doğan İstanbul'da bir yatı mektebinde okuyordu. Annesi ve babası Sivas'ta bulunuyorlardı. Bir gün mektep müdürüne annesinin hasta olduğuna dair bir telgraf geldi. Müdür ona izin verdi ve aynı zamanda babasının gönderdiği parayı uzatarak:

— Haydi, memleketine git, anneni gör!.. Dedi. Doğan hemen Haydarpaşa'dan trene atladı ve üç gün sonra annesinin yanına ulaşabildi. Onun böyle çabuk geldiğini gören babası:

— Dua et ki, sana çok para gönderdim de gelebildin!..

— Babacığım!... Ben senin gönderdiğin paraya değil, asıl vatanımızı böyle demir ağlarla kuşatan (Cumhuriyet) e dua ediyorum. Çünkü (Cumhuriyet) devrinin trenleri olmasaydı, beni çoktan dağda kurtlar, kuşlar yemişti!" [153]

---

[152] Necdet Rüştü "İlk Söz", *Afacan Gazetesi*, 1, (1), 1932, 1.

[153] Faruk Gürtunca, "Dua Etmeli", *Afacan Gazetesi*, 2, (108), 1934, 17.

Örnek 2)

Turhan, her ne kadar şimdi on üç yaşında bulunuyorsa da onu kim görse yurdunu seven büyük bir kahraman sanır. Şöyle bir vaka oldu: Turhan çok hazır cevaplı olduğundan, büyük, küçük birkaç kişi onun etrafını sarmış birçok şeyler soruyorlardı, içlerinden birisi şu garip suali sordu:

— Turhan!.. Çok tehlikeli bir günde neyi korursun?...
Herkes önden "Canımı!.." cevabını beklerken, akıllı. Fikri yurdunda olan bu temiz kanlı, Türk yavrusu bağırdı:
— Cumhuriyet'i." [154]

Afacan Gazetesi'nin yayın politikası dönemin diğer süreli çocuk yayınlarında olduğu gibi Atatürk'e bağlı, Cumhuriyet'in yeniliklerini benimsemiş bir çizgi taşımaktadır. Fakat bilinmesi gereken önemli hususlardan biri de *Afacan Gazetesi*'nin çağdaş Cumhuriyet değerlerini, geleneğin önemini ve bu değerlere sahip çıkılması gerekliliğini çocuklara vurgulamasıdır. M. Faruk Gürtunca'nın başını çektiği editörler; geleneğin getirdiği ritüelleri ve halk edebiyatı konularını geleceğin gençlerine aktarmışlardır. Masallar, fıkralar, piyesler, karagöz oyunları, maniler gibi halk edebiyatı mahsulleri çocukların millî ve manevi değerleri kazanmasında belirleyici unsurlar arasındadır.

Afacan Gazetesi'nin 106. sayısında tespit edilen içerik/tür başlıkları: *"Afacan ne diyor, Şişko ne diyor (mani), Türk'ün Destanı (manzum şiir), Şen Fıkralar (fıkra), Oyunlar (çocuk oyunu), Eğlenceli Hikâye (çocuk hikâyesi), Afacan Seyahatte (çizgiroman), Dünya Komikleri Geçit Resmî (serüven) Meraklı Şeyler (kültür sayfası), Fıkralar (fıkra), Bir Afacanın Hatıra Defteri (okur köşesi), Karagöz Oyunu (gölge oyunu), Bilmece-Bulmaca*" başlıkları bulunmaktadır. 60. sayıda ise; *"Yedi Günde Bir Baş başa (kültür sayfası), Tarzan (çizgiroman), Avcı Baytekin Yaban Hayvanlar Arasında (serüven), Sırlı Ülke (roman), Tanrı'nın Oğlu (tarihi çocuk romanı), Kibritiniz var mı? Bay Cabi Burada mı? (öykü), Sis ve Deniz (masal), 1 Perdelik Komedi Oyunu (piyes), Bay Çetin Doğu Yolculuğunda (çizgiroman), Ağaçlar Neler Söyledi (masal), Bilmece (bilmece)* şeklindedir.

[154] Faruk Gürtunca, "En Tehlikeli Zamanda", *Afacan Gazetesi*, 2, (108), 1934, 17.

Gazetede sunulan *"Şen Sözler, Zor Sualler, Bilmece-Bildirmece"* köşeleriyle okurun yaptıkları resimlere ve bazı anketlere yer verilerek, çocukların resim çizmeye bilmece-bulmaya çözmeye teşvik edilmesi amaçlanmış, belli anket konuları ile gazeteye katkı sunmaları sağlanmıştır. Bu etkinlik köşelerinde çocukların kendi çizdikleri resimler ve çözdükleri bilmece- bulmacaların kuponla gönderimi sağlanmış ve müsabakayı kazanan okurun resimleri *"Hediye Kazananlar"* bölümünde yayımlanmıştır. *Afacan*'da masaldan sonra, karagöz oyunu, mani, bilmece, keloğlanın maceraları, hikâye, atasözü ve fıkra türleri; 8, 9, 10. ciltlerde ise serüven, çizgi roman ve roman türleri en fazla içerik hacmini kaplamaktadır.

Afacan Gazetesi'nin yazar ve çizerlerine değinilecek olursa, dergide gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap kullanan ve ismini belirtmeyen yazarlar vardır. Gazetenin başlıca yazarları: *"M. Faruk Gürtunca, Türkan Ali, Afacan, Mikifare, Abdullah Ziya, Necdet Rüştü, Adnan Sami, Masalcı, Masalcı Baba, Oyuncubaşı, Hikâyecibaşı, Şişko, Türk Şairi, Ahmet Haldun, Sezai Atilla, A. Ekrem, Selahattin Küçük, Fahri Gültoprak, Yaşar Sihay, Rebia Şakir, Ziya Vehbi Altürk, A. Naci Güler, Bayan Nine, Necat Akdemir, Bayan Nine'nin Oğlu N. Perker, Ali Rıza Seyfi"* dir. Öğretmen yazarlar ve çevirmenler derginin yayın yükünü çekmektedirler.

3.3.3. *Afacan Gazetesi'*ne Göre Çocuk

Afacan Gazetesi'nde masallar, maniler, bilmeceler, karagöz oyunları, atasözleri, fıkralar, serüvenler ve sunulan diğer edebi metin içerikleriyle çocukların başta eğlendirilip güldürülmesi ve bazı noktalarda onlara öğüt verilmesi amaçlanmıştır. Gazetede çocukların, söylenenleri yapmaları, yasaklananları yapmamaları konusunda tavsiyelerde bulunulmuştur. Ayrıca Cumhuriyetin değerleri ve Mustafa Kemal Atatürk'ün genç Türkiye'sinin yenilikleri çocuklara aktarılmıştır. Çeviri metinlerin ve dünya çocuk edebiyatı örneklerinin ağırlıkta olduğu gazetede; gölge oyunları, sıhhi bilgiler, şiir, masal, mani, fıkra, atasözü gibi edebi türlerin yanında; *Zor Sualler* bölümü, *Afacan ve Şişko* bölümü, *Keloğlan'ın Hatıraları*, *Keloğlan Dünya Şampiyonu, Hint Ellerinde, Deniz Kurdu, Deli Bayram, Tarzan, Gülmece-Güldürmece, Bilmece ve Seyahat Romanı* bölümleri hacim ve süreklilik anlamında dergide önemli yer tutmaktadır.*"Keloğlan'ın Hatıraları"* köşesiyle Abdullah Ziya; *"Zor Sualler"* bölümüyle Afacan; *"Karagöz Oyunu"* bölümüyle Necdet Rüştü; "*Masallar"* bölümüyle

Bayan Nine ve N. Perker düzenli aralıklarla dergiye edebi eserler kazandıran önemli yazarlardır.

*Afacan Çocuk Gazetesi'*nin 13 Ekim 1932 ile 24 Ağustos 1943 tarihleri arasında çıkan 10 cilt/ 462 sayısı incelenmiş, gazetenin bütün ciltlerinde yer alan halk edebiyatı unsurlarının seçilmesine özen gösterilmiştir. Araştırmaya dahîl olan halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.3.'te örneklendirilmiştir.

Tablo 3.3. *Afacan Gazetesi*'ndeki Halk Edebiyatı Unsurları [155]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1932	3	1	Keloğlan Nasıl Mısır Valisi Oldu	Masal	Türkan Ali
2	1	1932	4	1	Bilmece	Bilmece	Akşam Matbaası
3	1	1932	3	2	Keloğlan Nasıl Mısır Valisi Oldu	Masal	Türkan Ali
4	1	1932	1	4	Zor Sualler	Bilmece	Afacan
5	1	1932	1	5	Zor Sualler	Bilmece	Afacan
6	1	1932	1	6	Zor Sualler	Bilmece	Afacan
7	1	1932	4	6	Resimli Bilmece	Bilmece	Afacan
8	1	1932	1	8	Zor Bilmeceler	Bilmece	Afacan
9	1	1932	2	8	Küçük Fıkralar	Fıkra	Afacan
10	1	1932	3	8	Yeni Bilmeceler	Bilmece	Mikifare
11	1	1932	2	9	Ramazan'a Maniler	Mani	Mikifare
12	1	1932	1	10	Afacan'ın Tasarruf Manileri	Mani	Necdet Rüştü
13	1	1932	1	12	Afacan, Karagöz ve Hacivat	Gölge Oyunu	Afacan
14	1	1932	2	12	Tilkinin Fendi	Masal	Mikifare
15	1	1932	2-3	12	Afacan'ın Ramazan Manileri	Mani	Afacan
16	1	1933	1	13	Küçük Karagöz ve Küçük Hacivatla Afacan	Gölge Oyunu	Mikifare
17	1	1933	3	13	İftar türküsü	Türkü	Necdet Rüştü
18	1	1933	1	14	Afacan ve Küçük Karagöz Şiir Söylüyorlar	Gölge Oyunu	Mikifare
19	1	1933	1	14	Zor Sualler	Bilmece	Afacan
20	1	1933	1	15	Karagöz ile Hacivat Bülbül Dili Konuşuyorlar	Gölge Oyunu	Mikifare
21	1	1933	1	15	Mani	Mani	Afacan

[155] **Not:** (*) Listede belirtilen masallar, hikâye türü başlığında okura sunulmuştur. Belirtilen çalışmalar içerik olarak masal motifleri taşımaktadır.

22	1	1933	1	16	Bayram Manileri	Mani	Afacan
23	1	1933	2-3	16	Şen Fıkralar	Fıkra	-
24	1	1933	2	17	Dünya Masalları: Hizmetkar	Masal	-
25	1	1933	3	17	Üç Zor Sual	Bilmece	-
26	1	1933	3	17	Dünya Masalları: Yıldızlar	Masal	-
27	1	1933	3	17	Atasözleri	Atasözü	-
28	1	1933	1	18	Zor Sualler	Bilmece	Afacan
29	1	1933	2	18	Dünya Masalları: Hizmetkar	Masal	-
30	1	1933	2	19	Dünya Masalları: Leylek Padişah	Masal	Adnan Sami
31	1	1933	3	19	Nasıl Süslenmiş	Fıkra	-
32	1	1933	2	20	Leylek Padişah	Masal	Adnan Sami
33	1	1933	2-3	20	Şen Fıkralar	Fıkra	-
34	1	1933	1	21	Leylek Padişah	Masal	Adnan Sami
35	1	1933	2	22	Bakkalın Tezgahı	Masal	Masalcı
36	1	1933	3	22	Cibiş Ali'nin Babası	Masal	Masalcı
37	1	1933	4	22	Leylek Padişah	Masal	Adnan Sami
38	1	1933	2	22	Bakkal'ın Tenzilatı	Masal	Masalcı
39	1	1933	3	22	Cibiş Ali'nin Babası	Masal	Masalcı
40	1	1933	4	22	Leylek Padişah	Masal	Adnan Sami
41	1	1933	2-3	23	Şen Fıkralar	Fıkra	-
42	1	1933	3	23	Leylek Padişah	Masal	Adnan Sami
43	1	1933	2	24	İnsan Azmanı ile Çingene	Masal	Masalcı
45	1	1933	2-3	24	Şen Fıkralar	Fıkra	-
46	1	1933	2-3	25	Yedi Çocuk	Masal	Masalcı Baba
47	1	1933	2-3	25	Şen Fıkralar	Fıkra	-
48	1	1933	2-3	26	Şen Fıkralar	Fıkra	-
49	1	1933	2	27	At, Halı ve Boynuz	Masal	-
50	1	1933	2-3	27	Şen Fıkralar	Fıkra	-
51	1	1933	1	28	Zor Sualler	Bilmece	-
52	1	1933	2-3	28	Ahmak	Masal	Masalcı Baba
53	1	1933	2-3	28	Şen Fıkralar	Fıkra	-
54	1	1933	2-3	29	Sevmezsen Dinleme	Masal	Masalcı Baba
55	1	1933	2	30	Ahmak İbiş	Masal	Masalcı Baba
56	1	1933	3	30	Şen Fıkralar	Fıkra	-
57	2	1934	1	91	Tatil Manileri	Mani	Necdet Rüştü
58	2	1934	8	91	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Necdet Rüştü
59	2	1934	8	92	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Necdet Rüştü
60	2	1934	8	93	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Necdet Rüştü
61	2	1934	5	94	Şen Fıkralar	Fıkra	-
62	2	1934	8	94	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Necdet Rüştü
63	2	1934	5	95	Şen Fıkralar	Fıkra	-

64	2	1934	8	95	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Necdet Rüştü
65	2	1934	8	96	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Necdet Rüştü
66	2	1934	4	97	Şen Fıkralar	Fıkra	-
67	2	1934	8	97	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Oyuncubaşı
68	2	1934	4-5	99	Şen Fıkralar	Fıkra	-
69	2	1934	8	100	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Oyuncubaşı
70	2	1934	3	101	Fıkralar	Fıkra	-
71	2	1934	5	101	İhtiyarın Vasiyeti	Masal	Hikâyeci başı
72	2	1934	8	101	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Oyuncubaşı
73	2	1934	1	102	Şişko Ne Diyor?	Mani	Şişko
74	2	1934	1	102	Afacan Ne Diyor?	Mani	Afacan
75	2	1934	3	102	Fıkralar	Fıkra	-
76	2	1934	5	102	Türbe Yandı Evliya Uyandı	Efsane	Hikâyecibaşı
77	2	1934	8	102	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Oyuncubaşı
78	2	1934	1	103	Afacan Ne Diyor?	Mani	Afacan
79	2	1934	1	103	Şişko Ne Diyor?	Mani	Şişko
80	2	1934	3	103	Fıkralar	Fıkra	-
81	2	1934	8	103	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Oyuncubaşı
82	2	1934	4	104	Fıkralar	Fıkra	-
83	2	1934	8	104	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Oyuncubaşı
84	2	1934	3	105	Atasözleri	Atasözü	-
85	2	1934	3	105	Fıkralar	Fıkra	-
86	2	1934	8	105	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Oyuncubaşı
87	2	1934	2	107	Bozkurtların Masalı	Masal	Ağabey
88	2	1934	3	107	Fıkralar	Fıkra	-
89	2	1934	3	107	Atasözleri	Atasözü	-
90	2	1934	8	107	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Oyuncubaşı
91	2	1934	2	108	Şen Fıkralar	Fıkra	-
92	2	1934	5	108	Fıkra	Fıkra	-
93	2	1934	8	108	Karagöz Oyunu	Gölge Oyunu	Oyuncubaşı
94	2	1934	2	110	Bilmece	Bilmece	-
95	3	1934	13	1	Mavi Güvercin	Masal	-
96	3	1934	12	2	Baklayı Ağzından Çıkardı	Masal	Necdet Rüştü
97	3	1934	13	2	Mavi Güvercin	Masal	-
98	3	1934	12	3	Hırsız Masalı	Masal	Necdet Rüştü
99	3	1934	13	3	Diken Gülü	Masal	Grimm Kardeşler
100	3	1934	13	4	Bilmeceli Masal	Masal	Masalcı Baba
101	3	1934	10	5	Karagöz-Hacivat	Gölge Oyunu	Afacan
102	3	1934	13-14	5	Bilgiç Hanın Saçları Nasıl Uzadı	Masal*	Çev.Ahmet Haldun
103	3	1934	2	6	Zor Sualler	Bilmece	-
104	3	1934	13	6	Altın Ayakkabı (Hint Masalı)	Masal	Sezai Attila
105	3	1934	14	6	Koca Köpek Çomar	Masal	Ahmet Ekrem
106	3	1934	13	7	Güzel Baldur (Alman Masalı)	Masal	Ahmet Ekrem
107	3	1934	13	8	Açıkgöz Köylü Kızı	Masal	Masalcı

108	3	1934	12	9	Elle Kuyu Kazma Sen İçine Düşersin	Masal	Necdet Rüştü
109	3	1935	13	9	Fakir Değirmenci Çırağı ile Kedi	Masal	Masalcıbaba
110	3	1935	13	10	İncili Ece ve Cüceler Hakanı Nasıl Evlendiler	Masal	Masalcıbaba
111	3	1935	14	10	Üç Küçük Malezya Masalı	Masal	-
112	3	1935	12	11	Hırsız Büyücü	Masal	Necdet Rüştü
113	3	1935	13	11	Altın Irmağın Hakanı	Masal	The Childıren's Ensyclopedia'dan
114	3	1935	12	14	İki Canavar Masalı	Masal	Necdet Rüştü
115	3	1935	13	14	Küçük Keçi Çobanı (Çek Masalı)	Masal	Salahattin Küçük
116	3	1935	13-14	15	"Salla Kuruğunu, Söyle Buyruğunu" (Grimm'den)	Masal	Bayan Nine
117	3	1935	13-14	16	Mavi Işık (Grimm'den)	Masal	Bayan Nine
118	3	1935	13-14	17	Üç Kardeş (Grimm'den)	Masal	Bayan Nine
119	3	1935	10	18	Sonsuz Masal	Masal	-
122	3	1935	13-15	18	Akpınar ile Karapınar (Grimm'den)	Masal	Bayan Nine
123	3	1935	10-16	19	Konuşan Saat	Masal	Necat Akdemir
124	3	1935	13-15	19	Yoksul Köylü (Grimm'den)	Masal	Bayan Nine
125	3	1935	13-15	20	Turna Kuşları (Grimm'den)	Masal	Bayan Nine
126	3	1935	13-15	21	Atvur'un Başından Geçenler	Masal	Bayan Nine
127	3	1935	13-15	22	Delik Pabuçlar (Grimm'den)	Masal	Bayan Nine
128	3	1935	15-17	23	Tanrıverdi (Grimm'den)	Masal	Bayan Nine
129	3	1935	12-14	24	Altin Kesesi (Grimm'den)	Masal	Bayan Nine
130	3	1935	13-14	26	Falcıbaşı (Grimm'den)	Masal	Bayan Nine
131	3	1935	13-14	27	Sütnine'nin Kızı	Masal	Bayan Nine
132	3	1935	13-15	28	Peri Kuyusu (Grimm'den)	Masal	Bayan Nine
133	3	1935	13	29	Oduncu'nun Oğlu	Masal	Bayan Nine
134	3	1935	13-14	30	Gaffar Baba	Masal	Bayan Nine
135	3	1935	13-15	31	Mermer Saray	Masal	Bayan Nine
136	3	1935	12	32	Debreli Hasan	Masal	Necdet Rüştü
137	3	1935	13-15	32	Memişin Anası	Masal	Bayan Nine
138	3	1935	12-14	33	Demircinin Sevgilisi	Masal	Bayan Nine
139	3	1935	5	34	Başbuğ Mete	Manzum Masal	Necdet Rüştü
140	3	1935	12-14	36	Hasan Hoca	Masal	Bayan Nine
141	3	1935	13-15	37	Cımbız Ali	Masal	Bayan Nine
142	3	1935	13	38	Yağmur Şuvağı	Masal	Bayan Nine'nin Oğlu N. Perker
143	3	1935	13-15	39	Ayşe Kadın	Masal	Bayan Nine
144	3	1935	13-15	40	Tamara Deresi	Masal	Bayan Nine
145	3	1935	13-14-15	42	Aslanın Yarası	Masal	Bayan Nine'nin Oğlu N. Perker
146	3	1935	12-13-14	43	Öc Alan Köpek	Masal	Bayan Nine'nin Oğlu N. Perker
149	3	1935	13-14	44	Değirmenciler	Masal	Bayan Nine'nin Oğlu N. Perker
150	3	1935	13-14	46	Tahta Balta	Masal	N. Perker

151	3	1935	13-14-15	47	Ah anneciğim	Masal	N. Perker
152	3	1935	13-14	46	Yaklaşan Felaket	Masal	N. Perker
153	3	1935	13-14-15	52	Kambur	Masal	N. Perker
154	3	1935	10	53	Kırk Çömlek (Hint Masalı)	Masal	-
155	3	1935	13-15	54	Prenses Rabata'nın Yüzüğü	Masal	N. Perker
156	3	1935	13	55	Büyülü Halat	Masal	Bayan Nine
156	3	1935	13-15	56	İhtiyar Çoban	Masal	Bayan Nine
157	3	1935	15	56	Bilmece	Bilmece	-
158	4	1935	12	57	Karagözle Hacivat	Gölge Oyunu	Necdet Rüştü
159	4	1935	13	57	Dev Yuvası	Masal	-
160	4	1936	13	60	Hayin Arkadaş	Masal	Bayan Nine
161	4	1936	13	64	Talihsiz Eskici	Masal	Bayan Nine
162	4	1936	13	69	İnsan Başlı Aslan	Masal	N. Perker
163	4	1936	13	72	Bulutları Aşan Fasulya	Masal	Bayan Nine
164	4	1936	14-15	75	Sorgonlu Güllü Hatun	Masal	A.E.
165	4	1936	13-14	83	Iyi Yürekli Yoksul Delikanlı	Masal	Bayan Nine
166	4	1936	13-14	87	Altın Saçan Hırka	Masal	Bayan Nine
167	4	1936	13-14	90	Yılan Taşı	Masal	N. Perker
168	4	1936	15	90	Bilmece	Bilmece	-
169	4	1936	13-14	94	Peri Kızı	Masal	N. Perker
170	4	1936	13-14	98	Yalancı Amca	Masal	N. Perker
171	4	1936	13-14	102	Yanık İçli Delikanlı	Masal	Bayan Nine
172	5	1936	5	108	Biraz Gülelim	Fıkra	-
173	5	1936	13-15	109	Yalancı Prenses	Masal	N. Perker
174	5	1937	13	112	Tanrının Oğlu	Masal	N. Perker
175	5	1937	13	115	Boğaziçi ve Adalar	Masal	N. Perker
176	5	1937	15	115	Bilmece	Bilmece	-
177	5	1937	13-14	123	Serer ile Sezer	Masal	Bayan Nine
178	5	1937	13-14	130	Yedi Dilek	Masal	Bayan Nine
179	5	1937	13-14	134	Ay Perisi	Masal	Bayan Nine
180	5	1937	10-11	144	Görünmeyen Hırsız	Masal	Masalcı Baba
181	5	1937	13-14	145	Terzi Çırağı	Masal	-
182	5	1937	16-17	150	Papatya	Masal	N. Perker
183	5	1937	15-16	156	Aslan Avcısı	Masal	N. Perker
184	6	1938	12-13	163	Tavşan	Masal	N. Perker
185	6	1938	12-13	166	Geçimsiz Komşu	Masal	Bayan Nine
186	6	1938	12-13	171	Uzun Kılıcın Faydası	Masal	N. Perker
187	6	1938	6	173	Nasrettin Hoca	Manzum Fıkra	Sedat Gürel
188	6	1938	12-13	178	Memiş ile Boz Eşek	Masal	N. Perker
189	6	1938	12-13	182	Zülfüzer Kuşu	Masal	Bayan Nine
190	6	1938	12-13	188	Saadet Gömleği	Masal	BN. N.
191	6	1938	12-13	193	Altın Hırsı	Masal	BN. N.
192	6	1938	12-13	198	Dürricihan	Masal	BN. N.

193	6	1938	16-17	202	Inek ile Öküz	Masal	N. Perker
194	6	1938	14-15	209	Eciş ile Bücüş	Masal	Bayan Nine
195	6	1938	15	210	Bilmece	Bilmece	-
196	6	1938	16-17	212	Akıllı Kadın	Masal	Bayan Nine
197	7	1939	16-17	218	Çin Çıngırağı	Masal	N. Perker
198	7	1939	16-17	219	Ekmekçi Güzeli	Masal	N. Perker
199	7	1939	6-7	222	Bir Sincap ile Maymun'un Hikâyesi	Masal*	A. Naci
200	7	1939	4	223	Azrail ile Türkmen	Hikâye	Fahri Gültoprak
201	7	1939	7	225	Tilki le Tavşan	Masal	Bahaeddin
202	7	1939	18	227	Tilki ile Kertenkele	Masal	-
203	7	1939	14-15	231	Eşkıya Maymun	Masal	Y. S
204	7	1939	16-17	237	Küçük Elma	Masal	Masalcı Nine
205	7	1939	19	238	Bilmece	Bilmece	-
206	7	1939	15	240	Söz Dinlemeyen Tavşan	Masal*	Yaşar Sihay
207	7	1939	16	243	İki Tüccar	Masal	Masalcı Nine
208	7	1939	17	247	Ayı Hakim Oldu	Fıkra	-
209	7	1939	17	249	Periler Diyarı	Masal	Masalcı Nine
210	8	1940	12-13	268	Akıllı Ayı	Masal	-
211	8	1940	12	271	Deli Prenses	Masal	Masalcı Nine
212	8	1940	12	273	Perili Orman	Masal	Rezan Bülay
213	8	1940	12	277	Büyük Şamdan	Masal	Masalcı Nine
214	8	1940	12-15	283	İki Kız Kardeş	Masal	Masalcı Nine
215	8	1940	12-13	288	Bir Cücenin Serüvenleri	Masal	Rebia Şakir
216	9	1940	4	298	Yılan Kız ve Keloğlan	Masal	Ziya Vehbi Altürk
217	9	1940	5	300	Yılan Kız ve Keloğlan	Masal	Ziya Vehbi Altürk
218	9	1940	6	303	İmparator Bahçesinin Bülbülü	Masal	A. Naci Güler
219	9	1940	8	307	Altın Ayakkabı	Masal	Masalcı Baba

3.3.4. *Afacan Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

Çocukların, içinde yaşadığı toplumun ahlaki ve insani değerlerini eğlenerek ve hoşça vakit geçirerek öğrenmesinde masallar başta olmak üzere, destanlar, çocuk hikâyeleri, fıkralar, bilmeceler, maniler ve gölge oyunları önemli görevler üstlenmiştir.

Afacan Gazetesi'nde çocukların eğitilmeleri, nitelikli bilgi almaları ve asıl amaç olan hoşça vakit geçirmelerini sağlayan dünya klasiklerinden hikâyeler ve çeviri masalların yanında; bilmece, mani, tiyatro, gölge oyunu ve fıkra türleri geniş yer tutmaktadır. Ayrıca bu halk edebiyatı türleri çocuklara yaşadıkları toplum hakkında bilgi vermekte, çocukların sosyalleşmesine, zihinsel ve ruhsal gelişimlerinde katkı sunmaktadır.

Afacan Gazetesi yayımlandığı 11 yıl 462 sayı boyunca içinde barındırdığı halk edebiyatı içerikleri ile çocuklar ve gençler için geleneğin aktarımı bağlamında önemli roller üstlenmiştir. Çocuk dergi ve gazeteleri sosyalleşme sürecinde halk kültürünün aktarımı bakımından aktif birer araç konumundadır. Tek partili dönemin en önemli çocuk yayınlarından olan *Afacan Gazetesi*'nde yayımlanan Türk halk edebiyatı türleri halk geleneğinin aktarımı sürecinde önemli roller üstlenmiştir.

*Afacan Gazetesi'*nde incelenen toplam 132 masal, 17 bilmece, 25 fıkra, 10 mani, 3 atasözü sayısı ve 22 geleneksel halk tiyatrosu (Karagöz) oyunu halk kültürü içeriğinin genç kuşaklara sunulması anlamında önemlidir. Gazetedeki masallarda en çok yardımsever olmak, çocukların iyiliklere karşılık vermesi, perilerin zorda kalanlara yardımı, sorumlu olmak ve büyüklerin sözünün dinlemesi gerekliliği işlenmiştir. Bu masallar sıklıkla öğüt ile son bulmaktadır.

Fıkralar çoğunlukla *Şen Fıkralar* başlığı altında okura sunulmuştur. Fıkralarda karşılıklı diyalog ağır basmakta ve çocukların zekâ seviyesine hitap eden içerikler yer almaktadır. Gazetede karşılaşılan en önemli içerik ise; Karagöz-Hacivat karakterinin masal, fıkra, hikâye ve manilere uyarlanmasıdır. M. Faruk Gürtunca çocuklara Karagöz-Hacivat karakterleri üzerinden öğütler ve yaşanılan çağa uyarlanan mesajlar vermiştir.

Grimm masalları ve farklı milletlerden, ansiklopedilerden çeviri masalların çocuklara sunulması, onlara farklı kültürlerin ve inanç yapılarının farkındalığını sağlaması anlamında önem arz etmektedir. Üstelik çeviri/yerli masal ve hikâyelerde annesinin/babasının ya da kendinden yaşça büyük birinin söylediğini yapmayan çocukların bundan dolayı cezalandırıldığı ve başlarına mutlaka olumsuzluklar geldiğine rastlanmıştır. Bu uyarılar hayvan masallarında daha fazla yer almaktadır.

30 Temmuz 1942 yılında tekrar 1. sayıdan başlayarak 42. sayıya kadar yayın hayatına devam eden ve 24. 08. 1943 yılında kapanan *Afacan Gazetesi'*nde son cilt olan 10. ciltte yayın formatı neredeyse tamamen değişmiştir. Çünkü daha önceki 9 ciltte dergide bulunan halk edebiyatı unsurlarının hiçbiri son 42 sayıda, yani 1942'den 1943'e kadar yayımlanan dönemde yer bulmamıştır. "*Resimli hikâyeler, serüvenler ve Mandrake, Tarzan, Diyana, Avcı Baytekin, Boğatur Batuhan"* gibi uzun soluklu ve çoğu çeviri olan çizgiromanlar gazetede geniş yer bulan başlıca tür/içerik başlıklarıdır. Gazetenin değişen içeriğine ek olarak sayfa sayısı düşmüş, düzensiz aralıklarla

yayımlanan gazete 24. 08. 1943 yılında M. Faruk Gürtunca editörlüğünde yayın hayatını noktalamıştır.

3.3.4.1. Atasözü

Afacan Gazetesi'nde toplam 3 atasözü sayfası tespit edilmiş, bütün örnekler aşağıda sunulmuştur. Atasözleri gazetenin 17, 105 ve 107. sayılarında *"Ata sözleri"* başlığıyla yayımlanmıştır ve yazarları belli değildir.

1. Ata Sözleri

"Söz gümüşse sükût alimdir!
Yani: Gezmek gümüşse, çalışmak alimdir.

Sel gider, kum kalır!
Yani: Tembeller döner, çalışkanlar geçer.

Atı alan Üsküdar'ı geçti!..
Yani: Derse çalışan, sınıfı geçti!..

Kedi uzanamadığı ciğere pis der!
Yani: Tembeller çalışkan çocukları kıskanırlar!..

Bugünkü işini yarına bırakma!..
Yani: Bugünkü dersi vazifeni ertesi güne bırakma!..

Sakla samanı gelir zamanı!..
Yani. Paranı sakla, bir gün gelir lazım olur!
Çok bilen çok yanılır!..
Yani: Cahil olduğu halde, her şeyi biliyorum, diye bilgiçlik taslayan, her zaman mahcup olur." [156]

2. Ata sözleri

"Perşembe'nin gelişi Çarşamba'dan bellidir!
Yani: Çalışmayan çocuğun döneceği bellidir!...

Vakitsiz öten horozu keserler!...
Yani: Çok söyleyen çocuğu odadan dışarı çıkarırlar

[156] "Ata sözleri", *Afacan Gazetesi*, 3, (105), 1934, 3.

Kelin medarı olsa kendi başına olur!..
Yani: Tembel çocuğun bir marifeti olsa kendisini sınıf geçirir...

Kedi uzanamadığı ciğere pis der!..
Yani: Haylazlar çekemedikleri çalışkan çocuklara pis derler![157]

3. Ata sözleri

Sel gider kum kalır.
Yani: Dünya bile mahvolup gider (Türkiye Cumhuriyeti) kalır.

Ummadık taş yarar baş!
Yani: Bir Türk milleti çıkar bütün dünyaya inkılap nasıl yapılırmış gösterir.

El elden üstündür.
Yani: Cumhuriyet sevgisi her sevgiden üstündür!" [158]

Yukarıda örnekleri sunulan atasözleri ve anlamları *Afacan Gazetesi*'nde çocuklara sunulmuştur, gazete çocuklara hitap ettiği için, atasözlerindeki kapalı anlam yapısının çocuklar için zor olacağı düşünülmüş ve açıklama kısmına gerek duyulmuştur. Yukarıdaki üç atasözü örneğinin günümüz kullanımından farklı olduğu görülmektedir. Halk tarafından yaygın olarak kullanılan: *Söz gümüşse sükût altındır, Kelin ilacı olsa başına sürer, Kedi uzanamadığı ciğere mırdar der*, atasözleri geçmişten günümüze gelirken anlam değişimine uğramıştır. *Sel gider kum kalır* adlı atasözünün anlamı ise dönüştürülerek Türkiye Cumhuriyeti'nin ilelebet güçlü şekilde var olacağına vurgu yapılarak, çocukların Cumhuriyet yönetim şekline güven duymaları verilen mesajlarla amaçlanmıştır. Atasözlerinin günümüz kullanımlarından farklı olarak eski formları aşağıdaki gibidir:

Söz gümüşse sükût alimdir!
Yani: Gezmek gümüşse, çalışmak alimdir.

[157] "Ata sözleri", *Afacan Gazetesi*, 3, (107), 1934, 3.
[158] "Ata sözleri", *Afacan Gazetesi*, 3, (108), 1934, 3.

Kelin medarı olsa kendi başına olur!..
Yani: Tembel çocuğun bir marifeti olsa kendisini sınıf geçirir...

Kedi uzanamadığı ciğere pis der!..
Yani: Haylazlar çekemedikleri çalışkan çocuklara pis derler!
Sel gider kum kalır.
Yani: Dünya bile mahvolup gider (Türkiye Cumhuriyeti) kalır.

Sözlü gelenek ürünleri sürekli olarak değişim/dönüşüm halindedir. Zaman içinde güncellenen kültürel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak halk edebiyatı türlerinden masal, hikâye, bilmece, efsane ve atasözleri de kaçınılmaz olarak bu değişime ayak uydurmuşlardır. Atasözleri hem düz söz, hem de manzum dizeler olarak kullanılmaktadır. Onlarda uyak, iç uyak, aliterasyon, hecelerin eşit şekilde kullanılması gibi söz sanatlarının hepsi bulunmaktadır. Fakat kısa ve özlü sözler olan atasözlerinin değişmezlik kuralı yukarıdaki örneklerde görülmemektedir

3.3.4.2. Bilmece

Afacan Gazetesi'nin bütün sayıları incelendiğinde, geleneksel ve görsel formda toplam 17 bilmece sayfasının yayımlandığı tespit edilmiştir. Gazetenin 8, 9, 20 ve 60. sayılarından alınan bilmeceler örnek oluşturması bakımından aşağıda sunulmuştur.

Afacan Gazetesi'nin 20 ve 60. sayılarında yayımlanan "Bilmece" ve "Bilmecemiz" adlı görsel bilmece türleri aşağıdaki iki örnekle sunulmuştur ve hazırlayanları belli değildir.

Bilmecemiz ***Bilmece***

Bilmecemiz

Bu haftaki bilmecemiz resimlidir. Cevaplarınıza sayfa altındaki kuponu ekliyerek (İstanbul Posta kutusu 617 Çocuk Sesi - Afacan 301 inci bilmece memurluğu) adresine 20 gün içinde göndermeniz lâzımdır.

Bilmeyiz amma, yukarıdaki resmi görünce bunun ne olduğunu pek anlıyamıyacaksınız. Çünkü böyle bir hayvan ne yurdumuzda, ne de dünyada mevcut değildir... Sadece hepimizin yakından tanıdığı hayvanların bazı kısımlarının yanyana gelmesinden doğmuştur. Şimdi sizlere soruyoruz:

— Resmini gördüğünüzün hayvanın meselâ ayakları, kulakları, başı, ilâh.. hangi hayvanlara aittir?

Hepsini bir kâğıda sıralayın ve bize gönderin.

HEDİYELERİMİZ

BİRİNCİYE: Bir futbol topu.
İKİNCİYE Bir tayyare piyango bileti.
ÜÇÜNCÜYE: Bir para çantası.
4 ÜNCÜYE KADAR: Çikolata, resim albümü, kitap, çocuk romanı dağıtılacaktır.

Afacan çocuk Sesi
Bilmece Kuponu
Sayı: 301

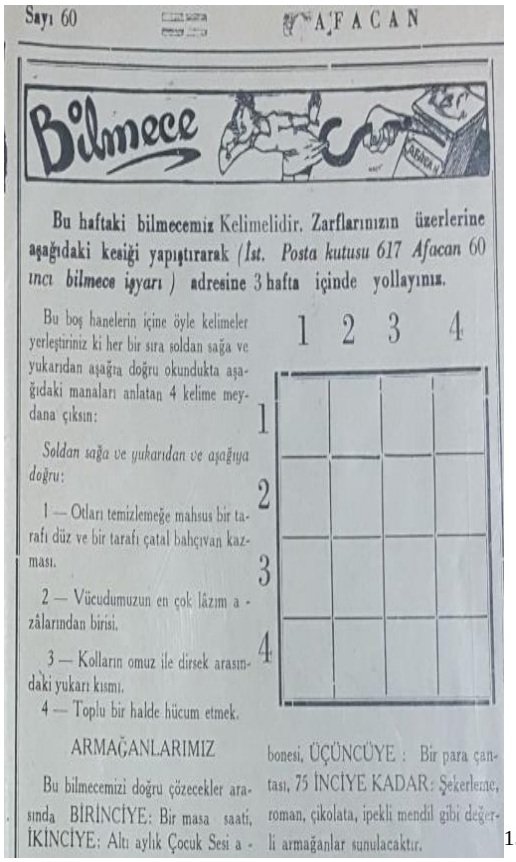

Sayı 60 AFACAN

Bilmece

Bu haftaki bilmecemiz Kelimelidir. Zarflarımızın üzerlerine aşağıdaki kesiği yapıştırarak (*İst. Posta kutusu 617 Afacan 60 ıncı bilmece işyarı*) adresine 3 hafta içinde yollayınız.

Bu boş hanelerin içine öyle kelimeler yerleştiriniz ki her bir sıra soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru okundukta aşağıdaki manaları anlatan 4 kelime meydana çıksın:

Soldan sağa ve yukarıdan ve aşağıya doğru:

1 — Otları temizlemeğe mahsus bir tarafı düz ve bir tarafı çatal bahçıvan kazması.

2 — Vücudumuzun en çok lâzım a - zâlarından birisi.

3 — Kolların omuz ile dirsek arasındaki yukarı kısmı.

4 — Toplu bir halde hücum etmek.

1 2 3 4

ARMAĞANLARIMIZ

Bu bilmecemizi doğru çözecekler arasında BİRİNCİYE: Bir masa saati, İKİNCİYE: Altı aylık Çocuk Sesi a - bonesi, ÜÇÜNCÜYE : Bir para çantası, 75 İNCİYE KADAR: Şekerleme, roman, çikolata, ipekli mendil gibi değerli armağanlar sunulacaktır.

159

Afacan Gazetesi'nin 8. sayısında "Yeni Bilmeceler" başlığıyla sunulan bilmece türü, geleneksel halk kültürü formunda yayımlanmıştır. Bilmecelerin hazırlayanı Mikifare lakaplı yazardır.

Yeni Bilmeceler

— 1 —

"İki kızarmış kiraz
Yanıverirse biraz

Çekirdekler görünür:
İnci gibi bembeyaz?

— Ağız —

— 2 —

---

159 "Bilmece", *Afacan Gazetesi*, 4, (60), 11, 1935.

Kaparlar gece vakti.
Gündüzün de açarlar
Bilin bakayım nedir:
İçinde bir bebek var?

— ***Göz*** —

—3 —

Bakınca şaşa kaldım;
Bu ne kadar sık orman
Dikkat edin; içine
Kurtlar girmesin, aman?

— ***Saçlar*** —

—4 —

Bir tane memesi var
Hele düşünün biraz
Dünya yerinden oynar
O yerinden oynamaz.

— ***Kulak*** —

— 5 —

Dikkat ettim şekline:
İki gerilmiş yaydır!
O kadar çok düşünme
Oynatmak pek kolaydır.

— ***Kaşlar*** —

— 6 —

Sıksam beş kardeşler
Hepsi iki kat olur
Kimisinin suratında
Yassı bir tokat olur?

— ***El*** —

— 7 —

Kırmızı bir kafeste
Ak güvercin dizili
Bulamazsın dünyada

Ondan bir tek yeşilli!” [160]

*— **Dişler**–*

Afacan Gazetesi’nde “Yeni Bilmeceler” başlığıyla sunulan bilmece türü gazetenin 9. sayısında yayımlanmıştır. Aşağıdaki bilmece örnekleri geleneksel halk kültürü formunda yayımlanmış olup hazırlayanı Mikifare lakaplı yazardır.

Yeni Bilmeceler

— 1—

“Alçacık tepe
Çıngılı Küpe
-Kızılcık-

—2—

Çıtır pıtır yenir,
Ona eğlence denir!
-Fıstık-

—3—

Ara beni bul beni,
Uğraştırmam çok seni!
Düşerim ağacımdan,
Tırık, tırak, tırık, tırak.
Çekici al eline,
Ne tatlıdır içim bak!
-Ceviz-

—4—

Alçacık tatar,
Simit satar!
-Mantar-

—5—

Ortaya bir gümüş yüzük koydum
Ay geldi alamadı,
Güneş geldi aldı

[160] Mikifare, “Yeni Bilmeceler”, *Afacan*, 1, (8), 1, 1932.

-Buz-

–6—

Bir kalbur boncuğum var,

Akşamdan atarım,

Sabahtan toplarım!

-Yıldız-

—7—

Dağdan gelir, taştan gelir,

Bir yularsız arslan gelir.

-Dere-

—8—

Derindir kuyu

Gümbürder suyu

-Top-

—9—

Kalbur gibi gözü var,

Ağalarda sözü var!” [161]

-Bal Peteği-

Türk çocuk dergiciliğinin önemli yapı taşlarından olan *Afacan Gazetesi*’ndeki bilmeceler; hem zekanın sınanmasına yönelik soru – cevap şekliyle hem de görsel ağırlıklı olarak okura sunulmuştur. *Afacan*’daki bilmeceler çoğunlukla geleneksel formdan uzaklaşıp görsel bir hal almıştır.

Bilmeceleri sanatçının yarattığı dünyaya bağlayan önemli nedenler vardır. *Afacan*’da aktarılan geleneksel bilmeceler gerçeği saklamaktadır. Bilmecede saklanan gerçeğin, okurlar tarafından bulunması gerekmekte ve gerçek dünya okura değiştirilerek sunulmaktadır. Bu durum bilmecelerde bir zorunluluk gibidir. Çocuk dergilerinde sunulan bilmecelerde, Türk halk kültürünün sunduğu bütün şiir olanaklarının sonuna kadar ve ustaca kullanıldığına şahit olunmaktadır. Yalın söz, iç uyak, ses benzeşmeleri,

[161] Mikifare, “Yeni Bilmeceler”, *Afacan*, 1, (9), 1, 1932.

metni eşit birimlere bölme, bilmecelerde arı, duru bir Türkçe ile birleşerek, halkın da katkısıyla estetik ve manalı bir esere dönüşmektedir.

Afacan Çocuk Dergisi'nde halk kültürüne dayanan ve soru – cevaba dayalı bilmece türünün sayısı az olsa da yukarıda bazı örneklere değinilmiştir. Görsel ağırlıklı olan bu bilmeceler yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi*: "Bu haftaki bilmecemiz hesaplıdır, bu haftaki bilmecemiz resimlidir, bu haftaki bilmecemiz kelimelidir"* şeklinde okura sunulmuştur. Bilmeceyi doğru cevaplayanlar çeşitli ödüllerle mükafatlandırılmıştır.

3.3.4.3. Mani

Afacan Çocuk Gazetesi'nde toplam 10 mani başlığı okurla paylaşılmıştır. *"Tatil Manileri", "Ramazan Manileri", "Afacan'ın Tasarruf Manileri", "Bayram Manileri", "Şişko ne diyor?", "Afacan ne diyor?"* gibi başlıklarla okura sunulmuş olan maniler tablo 5.3'te görüleceği üzere mecmuanın farklı sayılarında yayımlanmıştır. Örnek teşkil etmesi bakımından 2 mani türünün başlığı aşağıda paylaşılmıştır.

Aşağıda örneği verilen "Tatil Manileri" *Afacan*'ın 91. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Necdet Rüştü'dür.

1. Tatil Manileri

"Güneş açar, yaz gelir,
Tatil bana az gelir!
Yağmur yağar kurt dolu
Bir sepet kiraz gelir!

Kimi çocuk ip atlar,
Düşer kafası patlar!
Ağustos böcekleri
Çok söylemekten çatlar!

Kimi oynar kaydırak.
Bunu bulur pek kıyak!
Taşı yanlış atınca

Ne diz kalır ne ayak!..

Kimi kırlarda coşar
Kızgın güneşte koşar!
Sırılsıklam olur teri
Esvaplarından taşar

Kimi kavgacı olur.
Elde kırbacı olur!
Dayak yer babasından,
Sonu pek açı olur!..

Kimi bilmez hiç durmak:
Hep sallanır salıncak!
İp kopar, yere düşer,
Bağırır ciyak, ciyak!..

Kimi avlar kelebek,
Fakat bu günahtır pek!
Böyle çocuk mutlaka
Yemelidir bir kötek!..

Kimi ağaca çıkar.
Yüksek dallardan bakar!
Düşer ansızın yere,
Beyninde şimşek çakar!..

Kimi yemiş aşırır,
Cepleri taşırır!
Tutar onu bahçıvan.
Nasıl kaçsın, şaşırır!..

Kimi arkadaş bulur,
(Koşmaca) ya koyulur!
Fakat düşer havuza,

Üstü sırsıklam olur!

Kimi eşeğe biner!
Kimi sahile iner!
Kimi gezer güneşte!
Kimi gölgeye siner!

Tatil gerçi güzeldir,
Her sevince bedeldir!
Tatili seven çocuk
Fakat mutlak tembeldir!" [162]

Aşağıda sunulan "Ramazan'a Maniler" adlı örnek, *Afacan Gazetesi*'nin 9. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Mikifare lakaplı yazardır.

2. Ramazan'a Maniler

"Ramazan geliyor bak,
Miki anne haydi kalk
At yo yo yu elinden
Sahura ocağı yak!

Yağda kızarsın tava,
Biz gidelim manava
Sonra kaşık çalalım
Tereyağlı pilava

Cevizde serttir kabuk,
Kışta geldi pek çabuk!
Bekçi baba söylenir
Yollarda abuk sabuk!

Davul çalınsın: Dan dan…
Canım istedi baldan!

[162] Necdet Rüştü, "Tatil Manileri", *Afacan Gazetesi*, 2, (91), 1, 1934.

Ninemin hiç de bıkmam
Anlattığı masaldan

Toplar patlar: Bum, bum...
Toptan çok korkuyorum…
Ödüm patladı anne,
Lütfen su ver bir yudum!

Minarede kandiller,
Karanlıkları siler…
Dökeceğim ben size
Ramazan'da ne diller!

Fakat cepte yok para
Budur içime yara
Faruk Bey çağır bizi*
Ramazan'da iftara!" [163]

(* Afacan Gazetesi editörü ve sahibi Öğretmen M. Faruk Gürtunca)

Afacan Çocuk Gazetesi' çocuklara hitap etmesinden dolayı, *"Tatil Manileri", "Ramazan Manileri", "Afacan'ın Tasarruf Manileri", "Bayram Manileri", "Şişko ne diyor?", "Afacan ne diyor?"* ve *"Mani"* başlıkları okura sunulmuştur.

Sahurda davulcuların kafiyeli şekilde, ezgilerini davulun tokmağına vurarak ve yüzlerce yıllık geleneği günümüze taşıyarak söylediği maniler, Türk halk kültürünün zenginliği ve rengidir. *Afacan*'da çocukları ramazan ayında sahura kalkmaya ve oruç tutmaya özendirmek için yayımlanan bu mani örneği, çocuklara geleneği ve halk inancını aynı anda aktarmaktadır.

Tatilde çocukların ne gibi farklı etkinlikler yaptığı, yukarıdaki *Tatil Manileri* örneğinde onlara mani türünün özellikleriyle sunulmuştur.

Bilindiği üzere mani gibi kısa ve manzum şekilde söylenen anlatı türleri, dil bilgisi öğrenimi, cümle kurma yetisinin kazanılması, pratik zekâ gelişimi ve hazır

[163] Mikifare, "Ramazan'a Maniler", *Afacan Gazetesi*, 1, (9), 1932.

cevaplılık konuları bakımından işlevsel bir rol üstlenmektedir. Ayrıca mani gibi çocuk düzeyine uygun manzum türlerin yaygınlaşması, çocuklar arasında şiir ve estetik zevkinin oluşmasında ilk adım olarak görülebilir. Bu minvalde çocuk dergilerinde yer alan mani örneklerinin oldukça çok oluşu, işbu bağlamda ele alınabilir. Öte yandan bilindiği gibi konularına göre de tasnif edilen manilerden Ramazan Manileri, *Afacan Gazetesi*'nde yer almıştır ki, daha önce de zikredildiği gibi mani gibi akılda kalıcı ve kısa manzum türlerin kültürel değerler etrafında da teşekkül etmesi, söz konusu kültürel değerlerin her yaş kesimi, bilhassa da çocukların muhayyilesindeki kalıcılığını artırmaktadır.

3.3.4.4. Fıkra

Afacan Çocuk Gazetesi'nın bütün sayıları dikkatlice incelenmiş ve fıkra türüne ait 25 örnek tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında 4 fıkra örneği incelenmiştir. Aşağıda bir örnek hariç, anonim olarak yayımlanan fıkralar, okura Tablo 5.3'te, "Fıkralar" ve "Şen Fıkralar" başlıkları altında sunulmuştur.

Aşağıda örneği sunulan "Nasreddin Hoca" adlı manzum fıkranın yazarı Sedat Gürel'dir. Fıkra *Afacan*'ın 176. sayısında yayımlanmıştır.

1. Nasrettin Hoca

"Evvel zaman içinde,
Kalbur saman içinde

Akhisarlı bir hoca varmış
İsmi de Nasrettin hocaymış.
Güldürürmüş herkesi hoca
Bir de şalvarı varmış koca.

Şehirde pazara gidiyormuş,
Bir gün hoca eşek üstünde.
Eşeği ile yola koyulmuş.
Birçok çocuk atılmış üstüne.

Hepsi: Hoca, düdük isteriz
Demişler, fakat bir tanesi

En akıllılarından birisi
Hocaya iki çeyrek vermiş.

Hocacık geri dönüyormuş.
Çocuklar gene atılmış.
Düdüklerini istemişler.
Hani düdüklerimiz demişler.

Bu sözleri dinleyen hoca
Demin para veren çocuğa:
Çıkararak bir düdük vermiş
Ötekiler de şaşa kalmış.

Bağırmışlar, çağırmışlar,
Düdük alacaktım demişler.
Hoca demiş: Aptal çocuklar
Para veren düdüğü çalar." [164]

Türk fıkraları içerisinde en çok ilgi gösterilen, üzerinde çalışılan ve yazıya geçirilen fıkraların başında *Nasreddin Hoca* fıkraları gelmektedir. İlhan Başgöz, Nasreddin Hoca'nın bir köylü olarak anlatıldığını, evinde bir ahırı ve samanlığı olduğunu, inek ve eşek beslediğini, köylerde üzümle turşu satıp tarlasında ekin ekip çift sürdüğünü belirtmektedir. Ziya Gökap'ın tabiriyle, Hoca bir yanıyla "resmî kültüre" bir yanıyla "halk kültürüne" bağlıdır. Başında büyük bir kavukla Nasreddin Hoca'yı eşek üstünde gösteren geleneksel resim, Gökalp'ın kastettiği çift kültürlü olmayı çok iyi açıklamaktadır. Kavuk din adamlığını, eşek ise köylülüğü sembolize etmektedir. [165] Yine Başgöz, Nasreddin Hoca'nın ne tümden köylü ne de tümden kentli olduğunu, iki kültür arasında kalmış marjinal (ara yerde) bir tip olduğunu ifade etmekte, bu ara yerde kalmanın Hoca'nın iki kültüre de eleştirel gözle bakmasını sağladığını belirtmektedir. Hoca'nın görevi; böbürlenen, şişirilen kahramanları ideal insan düzeyine indirip, onların ukalalık ve densizliklerini sivri ama tatlı dili ile yüzlerine vurup, onları davranışlarına pişman etmektir.[166]

---

[164] Sedat Gürel, "Nasrettin Hoca", *Afacan Gazetesi*, 6, (173), 6, 1938.
[165] İlhan, Başgöz, *Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca*. Pan Yayınları, İstanbul 2003, s. 19.
[166] (Başgöz, 20.)

Türk halkının güldürü ve mizah sembolü olan Hoca fıkralarının derlendiği eserlerin ilk örneği, Hüseyin adlı kişi tarafından 1577 yılında kaleme alınan *Hikâyet-i Kitâb-ı Nasreddin* adlı kitaptır. Oxford Üniversitesinde bulunan bu yazma eserde 43 tane Nasreddin Hoca metni yer almaktadır.[167] İbrahim Hakkı, "*Nasreddin Hoca'nın Şehri*" adlı çalışmasında Nasreddin Hoca'nın ilmi ve görüşü ile ilgili, Nasreddin Hoca'nın 13. yüzyılda yaşamış Anadolu dervişlerinden biri olduğunu, gerçek hayatı hakkında fazla bir şey bilinmediğini, Akşehir'deki türbesinin, Yıldırım Bayazıd'ın (1360-1403) sipahilerinden Mehmet tarafından 1393 te ziyaret edildiğini ifade etmiştir. [168] Mustafa Duman, "*Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası"*[169] adlı kitabında, Nasreddin Hoca'nın kaybolan mezar taşı üzerindeki H. 683 (1285) tarihine ve bunu destekleyen başka vesikalara dayanarak Nasreddin Hoca'nın 1285 tarihinde ölmüş olduğunu kabul etmiş, bu tarihi Hoca'nın ölüm yılı olarak kabul etmiştir.

Muharrem Bayar, *Nasreddin Hoca* adlı çalışmasında hocanın yaşadığı döneme ışık tutmak adına, Nasreddin Hoca'ın adının iki vakfiyede tanık olarak yazıldığını, bunlardan birinin tarihinin 1257 ötekinin tarihinin ise 1267 olduğunu belirtmiştir.[170] Bu tarihler, Hoca'nın 1293'ten evvel ölmüş olduğu görüşüne destek vermektedir. Ayrıca, Sivrihisar'da Nasreddin Hoca'nın kızı Fatıma'nın mezar taşı bulunmuştur. Taştaki ölüm tarihi 1326/27 (H.727) dir. [171] Bunlar kaynağı bilinmeyen ve Sivrihisar Müftüsü Hasan tarafından yazılan *Mecmua-i Maarif*'te verilen bilgiye inanırlık kazandırmaktadır. Bu mecmuaya göre Nasreddin Hoca 1208-1209'da Sivrihisar'ın Hortu (yeni adı Nasreddin Hoca) köyünde doğmuş, Konya'da medrese eğitimi aldıktan sonra, bir zaman köyünde imamlık yapmış, daha sonra Akşehir'e giderek Seyyid Mahmud-ı Hayrani'ye (öl.1288-89) bağlanmış ve 1284-85'te Akşehir'de ölmüştür.

Bu bilgiler Hoca'nın gerçek bir insan olmadığını ileri süren René Basset'nin [172] görüşünü yalanlamaktadır. Basset'ye göre Hoca adı, 8. yüzyılda yaşayan Arap fıkra kahramanı Cuha adının bozulmuşudur. Cuha adının heceleri yer değiştirerek Hoca halini aldığını Basset ifade etmiştir. [173] (Cuha- Hoca tartışmalası için Mustafa Duman'ın

---

[167] (Oğuz, 108-109)
[168] İbrahim Hakkı Konyalı, *Akşehir, Nasreddin Hoca'nın Şehri***,** Nümune Matbaası, İstanbul 1945, s. 472.
[169] Mustafa Duman, *Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası*, Heyamola Yayınları, İstanbul 2008, s. 32-37.
[170] Muharrem Bayar, "Nasreddin Hoca", *Standart-Ekonomik Teknik Dergi*, 35, (426:46-54), 1966, 47-50.
[171] Mehmet Önder, *Nasreddin Hocaya Ait Yeni Vesikalar*, Türk Folklor Araştırmaları, 77, 1955, 12-25.
[172] René Basset, *Recherches Sur Si Djoh'a Et Les Anecdotes Qui Lui Son Attribuées, In Les Fourberies De Si Djoh'a*, August Moulieras Paris, Imprimery Nationale, Paris 1892, s. 1-97.
[173] (Duman, 91-104)

"*Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası"* adlı çalışmasına bakınız.) Nasreddin Hoca yaşamış olan Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre ve Seyyid Mahmud Hayrani gibi Anadolu dervişlerinden biridir. Hocanın fıkralarının ölümsüzlüğe kavuşması ve çağları aşması, her devirde hoca adına dizilen fıkraların sayısından, konu zenginliğinden ve içerdiği sosyal mesajlardan anlaşılmaktadır. Hoca fıkralarında geçmişten günümüze dek uzanan konu zenginliği, onun halk nazarında hala yaşadığının en büyük kanıtıdır.

Yukarıdaki manzum fıkrada da Nasreddin Hoca zekasını ve sivri dilini kullanarak çocuklara ders vermiştir. Yukarıdaki fıkra biçimsel olarak şiirleştirilmiş ve fıkraya masal başlangıç formeli eklenmiştir.

2. Ayı Hâkim Oldu

"Bir gün, Kurt, Tilki, Kedi ve Tavşan münakaşaya giriştiler ve bir türlü anlaşamayarak hâkim olmak üzere Ayıyı çağırmaya karar verdiler. Ayı geldi ve onlara ne istediklerini sordu. Ayıya:

— Tehlikeli zamanlarda hangimiz daha çok sığınacak yer biliyor. Bunu münakaşa ediyoruz, dediler. Ayı, evvelâ kurda:

— Sen kaç yer biliyorsun? diye sordu.

Kurt:

— Yüz yer biliyorum, dedi.

Tilki:

— Ben bin yer biliyorum, diye ilâve etti.

Tavşan:

— Beni yalnız ayaklarım kurtarır, diye cevap verdi.

Kedi:

— Ben yalnız bir tane biliyorum, diyerek güldü.

O zaman ayı, tehlikeli zamanlarda kendilerini nasıl kurtaracaklarını görmek için, onları tecrübe etmeye karar verdi. Evvelâ kurdun üzerine atılarak boynundan yakaladı ve fena halde sıktı. Tilki, kurdun başına gelen felâketi görerek derhal kaçmaya başladı. Fakat ayı, onu da yakalamaya muvaffak oldu. İşte o günden itibaren tilkilerin kuyruğunda beyaz bir leke kaldı. Tavşan ise, derhal kaçtı ve kaçarken ayaklarının tabanları görünüyordu. Kedi de bir ağaca çıkarak:

— Sığınacak yüz yer bilen yakalandı, bin yer bilen fena halde hırpalandı. Ayakları kuvvetli olan hâlâ kaçıyor. Ben ise sığınacak bir yer bildiğim halde, ağaç üzerinde oturuyorum, kimse bana elini uzatamıyor, diyerek uzun müddet arkalarından kahkahalarla güldü, durdu." [174]

Hayvan fıkralarında ve masallarında hayvanların zekâsı, kurnazlığı ve gücü ile alakalı örnekler bolca yer almaktadır. Yukarıdaki fıkrada ayının gücünden yola çıkılarak aza kanaat edenin kazandığı abartılı sözler söyleyen tilki, kurt ve tavşanın kedinin zekâsı karşısında mağlup olduklarını görülmektedir. Yukarıdaki fıkrada tilkinin kuyruğunun neden lekeli olduğu, bu fıkradaki olaya bağlanmıştır. Etiyolojik efsanelerde görülen varlıkların yaradılışlarıyla alakalı hikâyeler yukarıdaki fıkrada tilki özelinde aktarılmıştır.

3. Pişman Olmuş

"*Küçük Rüstem ile kardeşi minimini Hakkı bir karyolada yatarlar. Bir gece Rüstem gördüğü korkulu bir rüyanın tesiri ile kıvranıp duruyordu. Yanında yatan Hakkı boynuna tekme yemekten usandı ve kendisini uyandırıp sordu:*

— Kardeşim ne var Ne oluyorsun! Rüstem cevap verdi:

— Normal... Rüyamda sen bana dayak atıyordun.

Hakkı birdenbire kederlendi ve:

— Yazık! dedi, eğer bilseydim uyandırmazdım!"[175]

4. Beygir Çok Yiyor, Arabacı Çok İçiyormuş!

"*Sarhoş bir arabacı vardı. Ahlaksızlığından daima rakı içerdi. Bir gün komşularından birisi şöyle dedi:*

—Bu arabacının yediğiyle beygirlerin içtiğine sözüm yok! Fakat beygirlerin yediği ile arabacının içtiğine kasa dolusu para olsa yine dayanmaz.!" [176]

Fıkralar, bazen kinaye, latife, nükte, şaka ve hikâye adı verilen, sözlü anlatım türüdür. Fıkrayı öteki anlatı türlerinden ayıran en önemli biçimsel özelliği kısa

---

[174] "Ayı Hâkim Oldu", *Afacan Gazetesi*, Cilt 7, (247), Sayfa 17, 1939.

[175] "Pişman Olmuş", *Afacan Gazetesi*, Cilt 2, (105), Sayfa 3, 1934.

[176] "Beygir Çok Yiyor, Arabacı Çok İçiyormuş", *Afacan Gazetesi*, 2, (105), 1934, 3.

olmasıdır. Fıkra bir çırpıda söylenmekte ve vermek istediği mesajı, anlatımın en sonunda, gayet açık bir şekilde, etkili olarak vermektedir. Fıkralar genellikle konuşmayı daha etkili kılmak için, bir konuşmayı süslemek, anlatılmak istenen bir duygu veya düşünceyi daha iyi belirtmek için kullanılmaktadır. Fıkraların işlevleri arasında güldürmek ve ders vermek en önemli yeri tutmaktadır. Fıkralar yeri geldikçe anlatılan geleneksel bir türdür. Yukarıda belirtilen fıkralar olan; *Ayı Hâkim Oldu, Pişman Olmuş, Beygir Çok Yiyor Arabacı İçiyormuş*, adlı fıkralar içerik olarak tamamen çocuklara hitap etmekte ve onları eğlendirme amacı taşımaktadır.

3.3.4.5. Masal

Araştırma kapsamında *Afacan Çocuk Gazetesi*'nin bütün sayıları incelenmiştir. Mecmuada toplam 132 masal yayımlanmıştır. Bu araştırma kapsamında 5 masal incelenmiş, örnekler aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Aşağıda örneklendirilen, "İncili Ece ve Cüceler Hakanı Nasıl Evlendiler" adlı masal *Afacan Gazetesi*'nin 10. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Masalcıbaba lakaplı yazardır.

1. İncili Ece ve Cüceler Hakanı Nasıl Evlendiler

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, çok eski zamanlarda Turan'da bir Hakanın dünyalar güzeli kızı varmış ve bu kızı herkes istemeye gelir ama burnu havada kız kimseyi beğenmezmiş. Bu kızın adı İncili Ece imiş. Hakan bir gün kızıyla evlenmek isteyenleri saraya çağırmış. Ece sarayda her birine çok kısa, çok şişman, çok uzun, aman ne sarı ve çok şişman diye geçiştirirmiş. Sonuncu sırada oturanın yanına gelip dalga geçerek ve gülerek sakalına, tipine bak sanki cüce gibi, biz buna Cüceler Hakanı diyelim deyince, babası Ulu Hakan kızına öfke gösterip bu küstahlığına karşılık kapıdan saraya ilk giren dilenciyle kızını evlendireceğini söylemiş. Aradan üç gün geçmiş, kapıdan sırtında sazı ve üzerinde kirli urganıyla dilenci içeri girmiş. Hakan, Dilenciye söylediği güzel türkü karşısında kızını vereceğini söylemiş. Ece babasının ayaklarına kapanıp yalvarmış ama nafile.

Dilenci ve Ece evlenip, ormana doğru yola koyulmuşlar. Ece dilenciye bu orman kimin diye sormuş, dilenci ormanın Cüceler Hakanı'nın olduğunu söyleyip ve onunla evlenseydin ormanın hepsinin kendisinin olacağını Ece'ye anlatmış. Ece, burası ne

güzel çayırdır demiş. Dilenci, burası Cüceler Hakanı'nındır eğer onunla evlenseydin senin olurdu, demiş. En son büyük bir Şar'a (şehir) gelmişler yine kız sorup aynı cevabı almış. Daha sonra üçüncü defa, "Ah ne kara yazım varmış, keşke onunla evlenmiş olsaydım!" demiş. Dilenci, Ece'ye orasına karışmam hem sen neden başka koca istiyorsun ben sana yetmez miyim? diye sormuş. Kız cevap vermemiş. Daha sonra köhne küçük bir kulübeye gelmişler ve kız burası ne küçük pis bir yer, demiş. Dilenci burası evimiz, çabuk bana çorba pişir yoruldum, demiş. Ece yemeği yapamamış, birlikte yapıp, içip uyumuşlar. Sabah olunca kız evi temizlemiş, diğer günde aynı işleri yapmış. Kocası sonra böyle olmuyor, erzak bitti ve senin de sepet örmen gerek, demiş. Çalgıcı gidip söğüt dalı getirmiş, Ece örmeye başlamış; fakat alışık olmadığı için parmakları incinirmiş. Dilenci bunları gördükten sonra, görüyor musun? Sen hiçbir işe yaramazsın yanıma bir Ece değil bela aldım, demiş ve yarından itibaren Ece'ye çarşıda çanak çömlek satması gerektiğini söylemiş. Kız bunu duyunca: Eyvah! babamın saraydan tanıdıkları beni görürlerse rezil olurum bize gülerler, diye çıkışmış. Çalgıcı ise aç kalmak istemiyorsan çalışmak zorundasın, demiş.

Kız pazarda çanak satarken sarhoş bir atlı çanağı kızın olduğu yere sürüp çanakları kırmış ve kız akşam kocama ne diyeceğim diye ağlamaya başlamış. Eve varınca kocası ona işe yaramaz olduğunu ve bizim ülkenin Hakanına gidip senin sarayda yamak olman için ikna ettim, demiş. İncili Ece aşçının yanına yamak girmiş ve her gün ona verilen bulaşıkları yıkıyormuş. Ece akşam Hakanlardan birinin evleneceğini duymuş. Gözünün önünden beğenmediği Hakanların silueti geçmiş ve çok üzülmüş. Dışarı çıkmak için urganını giyerken evlenmek üzere olan Cüceler Hakanı onu görmüş, kız utanarak kaçmaya başlamış ve Cüceler Hakanı kızın kolundan tutup: "Kız, benden kaçma ben Cüceler Hakanıyım. Çanakları kıran da bendim. Bütün bunları senin ders çıkarman için yaptım, seni sevdiğim için yanıma aldım şimdi saraydaki adamlarla sarayın dışındakilerin aynı olduğunu anladın. Zengin olmanın sana hak vermediğini ve insanları küçük görmemen gerektiğini öğrendin ve artık Hakanla Dilencinin adamlıkta bir olduklarını anladın. Eksiğini anladın, artık seninle düğün yapar güzel günler geçiririz" demiş. Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar, yiyip içip mutlu olmuşlar. [177]

[177] Masalcıbaba, "İncili Ece ve Cüceler Hakanı Nasıl Evlendiler", *Afacan Gazetesi*, 3, (10), 1935, 13.

Masalda, Ece'nin evlenmek için aday araması, varlıklı bir aileden gelmesi sebebiyle kimseyi beğenmemesi ve kılık değiştirerek onu çeşitli yokluk sınavlarından geçiren Cüceler Hakanı'nın yaptıkları anlatılmaktadır. Masal mutlu sonla biten masallara örnektir. Masalda, fiziksel özelliklerine göre kimsenin küçümsenmemesi gerektiği, mal, mevki ve makamın değil de insanlığın önemli olduğu vurgulanıp bu konu üzerinden çocuklara mesaj verilmesi amaçlanmıştır. Bu konu sadece Türk masallarında yoktur. İncelenen masallar değerlendirildiği zaman, fakir prensesin tesadüfen yolunun kesiştiği prens ile evliliği çeşitli badireler sonucunda gerçekleşmektedir. Prensesin karşısına çıkan rakiplerlerin onu zorlaması, prensesin sınanması, engellere karşı gösterdiği metanet ve zafer bir ömür sürecek mutluluk ve zenginliğin anahtarıdır. Bu masal motifine bütün dünya masallarında farklı varyantlarla karşılaşılmaktadır.

Boratav, masalın çoğunlukla genç ve güzel kıza mutluluk vadettiğini, iyi karakterinin ve zekasının mükafatını, hayallerindeki varlıklı yaşama kavuşmakla bulacağını ifade etmiştir. Bunun yolu; padişah, şehzade, beyoğlu veya zengin bir tüccar ile evlenmektir. Bu durum, kadının evlenme vasıtasıyla sınıf atlamasının, Osmanlı-Türk toplumunda ortaçağ Avrupa toplumlarına göre daha kolay ve daha fazla raslanan bir durumdur. [178]

Aşağıda örneklendirilen, "Küçük Keçi Çobanı" adlı masal *Afacan Gazetesi*'nin 14. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Salahattin Küçük'tür.

2. Küçük Keçi Çobanı

Zamanın birinde sevimli, güzel, küçük bir kız vardı her gün keçilerini bir derenin kenarında otlatır ve eve getirirdi. Bu kızın adı Miyorka idi. Gün doğunca annesi ona yünle dolu bir çuval verir ve haydi kızım keçilerini gözet yününü bük, derdi. Keçiler otlarken Miyorka annesinin verdiği işi yapar ve yünün sarışın ipliklerini sağ eliyle hızlı hızlı döndürürdü. Miyorka iplikler bükülürken annesinin öğrettiği türküyü söylerdi:

Dön ipliğim, dön iğim,
Yün olsun yumak yumak...

[178] Pertev Naili Boratav, *Zaman Zaman İçinde*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1958, s. 13-32.

Ne güzeldir yün iplikten
Çorap, gömlek dokumak!

(…) Miyorka çok çalışkan ve iyi bir kızdı. Sonra bir gün türkü söylerken ormandan bembeyaz parlak yüzlü sarı uzun saçlı, dağ güllerinden alnı süslü güzel kadın Miyorka'nın yanına geldi, Miyorka kaçmak istedi kız bırakmadı. Ellerinden tutarak çimleri bile incitmeyerek dans etmeye başladılar. Gün akşam oldu ve kuşlar uçuştu ve Miyorka ağacın altında bitmemiş iplikleri gördü, telaşlandı. Sonra güzel kız iğ ve iğneyi uzattı ve küçük kıza öfkesizce sar dedi ve gitti. Ertesi gün ağacın altına güzel kız yine geldi ve yine akşama kadar dans ettiler. Miyorka yine iplikleri örmeyi unuttuğu için ağlamaya başladı. Güzel kız ona, sen ne kadar iyi bir kızsın sana yardım edeceğim, dedi ve sepeti alıp ormana gittikten sonra geri dönerek Miyorka'ya al sepeti ama sakın açma, dedi ve yok oldu. Miyorka köye doğru yürürken boş kadar hafif sepette ne olduğunu merak ediyordu. Annesi eve gelen Miyorka'ya dün gece nasıl iğ ördün, saatlerce sardım sardım olmadı ve bir bağırmamla hangi şeytan bunu büyülemişse ipliğin hepsi kayboldu, dedi. Annesine başından geçenleri anlattı. Annesi yanına gelen kızın peri kızı olduğunu ve öğle belirip akşam gittiklerini söyledi ve bana öfkeyle sarmamam gerektiğini söyleseydin evin içi hep iplik olacaktı, dedi. Daha sonra Miyorka'nın aklına peri kızının verdiği sepet geldi. Sepeti açtı ve içinden birkaç yaprak yerlere düşerek altın şeklini aldı. Annesi kızına zengin olduk, dedi. Miyorka defalarca aynı ormana gittiyse de peri kızını göremedi. Anne- kız bir ömür mutlu yaşadılar. Onlar erdi dileklerine, biz imrenelim emeklerine. [179]

Masalların bazı özelliklerine değinilecek olursa; masallar, genelde bir tekerleme ile başlamakta, geçmiş ya da öğrenilen geniş zamanda hayali bir yerde gerçekleşen olaylar anlatılmaktadır. Masallarda anlatılan kahramanlar devler, ejderhalar, periler, cinler, padişahlar, prensler gibi olağanüstü varlıklar ve kişilerdir. Masallarda çoğunlukla iyi ile kötünün mücadelesi görülmekte ve sonunda yine yukarıdaki Miyorka masalı örneğinde olduğu gibi saf ve temiz kalpli insanlar mükafatlandırılmaktadır. Büyük çoğunlukla masallarda anlayışlı, iyi yürekli, uysal, çalışkan, doğru, güzel kadın örnek tiptir. Belki de bu tipler erkek tipinin yaratmak istediği ve hayalinde canlandırdığı

[179] Salahattin Küçük, "Küçük Keçi Çobanı", *Afacan Gazetesi*, 3, (14), 1935, 13.

kadın profilidir. Masallardaki ana karakterler çoğunlukla bu idealdaki kadınlara verilmiştir. Ama, bu olumlu özelliklere sahip kadınlar hemen saadete ulaşamazlar. Başlarına türlü kötülükler, hasetlikler, iftiralar gelir. Masallarda, sadece sabır tılsımının gücü ile ya da gene sonuna kadar şikayetsiz dayanmış olmanın bir mükafat olarak olağanüstü varlıkların (peri, cin, cüce) işe karışması ile uzun, zahmetli sınama bir gün sona erer, kötü günler tıpkı *Küçük Keçi Çobanı* adlı masalda olduğu gibi iyiye döner. Bu bağlamda masalda verilen mesaj, kalbinin temiz olması durumunda, annesine yardım eden çocukların mutlaka mükafatlandırılacağıdır. Masal mutlu sonla biten masallara örnektir. *Afacan Gazetesi* masallar ve diğer edebi türlerle geleceğin büyüklerine öğütler verilmiştir. Yukarıda masal vasıtasıyla çocuklara verilen bir diğer mesaj hem çocukların hem de büyüklerin öfke ile hareket etmemeleri ve yaşanılan olaylar karşısında sabırlı davranmaları gerektiğidir.

Aşağıda örneklendirilen "İki Tüccar" adlı masal *Afacan Gazetesi*'nin 243. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Masalcı Nine lakaplı yazardır.

3. İki Tüccar

Eski zamanların birinde, Fas'ın Teberruk şehrinde Hint halılarını satan bir tüccar varmış. Bu tüccar çok büyük bir iş yaparmış. Şehrin funduklarını yani kervanlarını dolaşmadan evvel birçok küçük halıcılar bunun yanına gelirler; onun sayesinde geçinirlermiş. Böylece namuslu bir çalışma ile büyük bir para toplamış.

Fakat herkes tarafından sevilen bu tüccar öldükten sonra, ticarethanesi iki oğlu (Rahmun) ile (Hıyalem)'in eline geçmiş. Büyük oğlu (Rahmun) gayet şen, şatır bir adammış. Müşteriler de kendisini çok severlermiş. Çalışkan ve namuslu insanlara kre-diler yapar, onların daha iyi olmaları için elinden gelen iyilikleri gösterir, velhasıl insanlığın istediği her türlü iyilikleri elinden esirgemezmiş. Halbuki kardeşi Hıyalem onun aksine; gaddar, cabbar, hasis, para için ölen, para için bütün dostlarını, bütün sevdiklerini unutan lanet bir insanmış.

Bu sebepten bütün müşteriler sadece Rahmun ile alışveriş etmek isterlermiş. Hattâ bazı zamanlar onu burada bulamazlarsa, alışverişlerini ertesi gününe bırakırlarmış. Nihayet bir gün Rahmun kardeşinin bazı ahlâksızlığına isyan ederek ondan ayrılmış, elinde zaten küçük bir serveti de varmış. Bu servet ile şehrin bir mahallesinde güzel bir ev alarak rahat rahat yaşamağa başlamış. Yalnız en büyük derdi

çocuğunun olmaması imiş. Hasis Hıyalem ise, halılarını satmaya devam ederek nihayet şehrin en zengin bir tüccarı olmuş.

Gündüzleri yemek bile yemez, gece saat birlere kadar hesap işleri ile uğraşır. Ailesinin yüzünü görmez ve vaktini bu suretle geçirirmiş. Yani dünyanın ne olduğunu bilmezmiş. Çocukları ise bütün günlerini iyi amcalarının yanında geçirirlermiş.

Nihayet Hıyalem de ihtiyarlamağa başlamış. Dünyanın bulunduğunu, dünyada yaşamak lâzım olduğunu o zaman düşünebilmiş. Ticarethanesini, evini satarak şehrin ortasında bir saray satın almış. Cümbüşler, eğlenceler yapmak istemiş. Fakat hasisliği yüzünden bir türlü güzel eğlenceler tertip edemiyor, bu sebepten kendisini sade tüfeyli (başkalarının sırtından geçinen), fena tabiatlı insanlar ziyaret ediyormuş. Çocukları da her gün sabahtan akşama kadar gülünülen, eğlenilen amcasının evinde günlerini geçirmeği daha münasip buluyorlar hasis babalarının yanlarına uğramıyorlarmış.

Bu sebepten Hıyalem'in kurduğu altından saray kendisine altından bir hapishane halini almış. Orada hazinesinin başında oturur, oradan kımıldamazmış. Bu hazine de altınlarla, gümüşlerle doldukça dolmağa başlamış. Artık altınları çalınacak, kaybolacak diye elleri titriyor, titreyen ellerini altınla dolu hazînenin içine sokuyor, başkası gelip alacak korkusu ile oradan bir türlü çıkaramıyormuş!

Bu titreyen eller bir fukaraya bile bir dirhem sadaka vermez hale gelmiş. Artık korku ve merak içinde yaşamağa başlamış. Hatta çocuklarından bile "hazineyi çalacaklar" diye çekiniyormuş! Sonra da rahat yaşayan kardeşini o kadar fazla kıskanmağa başlamış ki… Zamanını oturarak geçiriyor, yine hazinesine bakıyor, fakat ömrünü rahat geçiremediği için pişmanlıklar duyuyormuş. Havada serbest serbest uçan kuşların ötüşleri, ona güya, çok geç! çok geç! diyorlar gibi geliyormuş. İşte bu geç zamanda Hıyalem, hayatta sade altının insana saadet ve rahatlık getiremediğini anlamağa başlamış. Dünyayı göremediği, tanımadığı için pişmanlık gözyaşları döke döke ağlamış. Hatta bu kıskançlığı, çocukları amcalarına gösterdikleri yüzünden onları mirasından bile mahrum etmeğe kalkmış.

(...) Zaman geçmiş, bir sabah yatağında onu kolu bacağı kımıldamaz, hareket etmez halde bulmuşlar. Hasis Hıyalem'e meğer inme gelmiş. Artık bütün gününü penceresi önünde geçirerek ölmüş gitmiş. Zavallı dünyanın kimseye baki olmadığını ve dünyada yaşamanın lazım olduğunu bir türlü bilemeden ölmek ne fena ne acı bir şeydir.

Bu günah, hasis olmaktan ileri gelir. Hıyalem de hasis olmasaydı dünyanın zevkini tadar, rahat bir ömür sürer, yaşar, gözü tok halde ölürdü.[180]

Yukarıdaki masaldan hareketle esnaf/tüccar masallarıyla ilgili Boratav; masallarda her tabakadan: Vezir, padişah, köylü, esnaf, hoca, hırsız, derviş rolünde insanın zayıfı, kuvvetlisi, akıllısı, aptalı, safı, kurnazı, doğrusu, eğrisi, zalimi, adili, adıyla değil de işiyle yargılanmak üzere masal boyunca türlü şekilde oyununu gösterdiğini belirtmiştir. Çatışan, boy ölçüşen iki zıt güçten olumlunun sonunda üstünlüğü alması masalın kanunundandır; çünkü masal iyimserdir. Türk masallarında bu iyimserlik ve hoşgörürlük daha da çok belirtilmiştir. [181]

Masallarda genellikle küçük olan tipler başarılıdır. Yukarıdaki masal örneğinde ise büyük olan karakter (Rahmun) iyi ve başarılıdır. Bu durum masal yapısına zıttır.

Yukarıdaki masalda Rahmun adlı iyi, şen şakrak, iyi kalpli ve halk tarafından sevilen bir tüccardır. Babaları öldükten sonra birlikte ortak iş yaptığı kardeşi Hıyalem'in Rahmun'la anlaşamadığı, para düşkünü, kötü kalpli, kızları tarafından bile sevilmeyen Hıyalem'in mal mülk düşkünlüğü yüzünden gittikçe yalnızlaşıp paralarını kaybetme korkusuyla ölmesi masalda anlatılmaktadır. Aksi tarafta Rahmun'un parayı seçmeyip daha mütevazi bir hayat yaşaması ve mutlu olması da masalda vurgulanmıştır. Para ve mülk düşkünlüğünün düşmanları artırdığı, insanı yalnızlaştırıp, kaygılandırdığı masalda verilen bir diğer mesajdır.

"Tilki ile Tavşan" adlı masalın yazarı Bahaeddin'dir. Masal *Afacan Gazetesi*'nin 225. sayısında yayımlanmıştır.

4. Tilki ile Tavşan

Eski günlerden beri iki ahbap olan tavşan ve tilki dostça geziyorlardı. Kış olduğundan ne bir lahana ne de yiyecek başka bir yeşillik vardı. Tilki Tavşana, benim bağırsaklarım birbirine geçiyor, dedi. Tavşan buna karşı, benim de öyle, dedi. O kadar ki ağzım yetişseydi kendi kuyruğumu yemek isterdim, cevabını verdi.

Tilki ile tavşan böylece konuşarak giderlerken karşıdan, elinde sepet tutan bir köylü çocuğu göründü. Sepetten tilki ile tavşanın burnuna taze ekmek kokusu

[180] Masalcı Nine, "İki Tüccar", *Afacan Gazetesi*, 7, (243), 1939, 16.
[181] Pertev Naili Boratav, *Zaman Zaman İçinde, Masallar Tekerlemeler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1958, s. 13-32.

geldi. Tilki arkadaşına yavaşça dedi ki, bak beni dinle, şimdi sen boylu boyunca ölü gibi yere yatarsın; çocuk seni yerden almak için elinden sepeti bırakır. Çünkü köylüler tavşan derisinin para ettiğini bilirler. Bu sırada ben de sepeti kapar, kaçarım. Sonra beraberce yeriz.

Bir süre sonra tavşan tilkinin isteğini yerine getirdi. Ölü gibi yere yattı. Tilki bir kar yığınının arkasına saklandı. Çocuk yaklaşıp tavşanı görünce sepeti yere bıraktı ve tavşana eğildi. Tilki ileri fırladı, sepeti kapıp kaçmağa başladı. Tavşan da canlandı ve arkasından sıçradı.

Tilki hiç durmuyor, ekmekleri paylaşacağı yerde yalnız başına yemek istediğini gösteriyordu. Tavşan bu işe kızdı. Küçük bir gölün kenarına yaklaşınca tilkiye, burada ekmeğe katık olarak balık yakalayıp yesek nasıl olur? Sen kuyruğunu suya sarkıt, balıklar yiyecek birşey bulamadıklarından senin kuyruğuna asılırlar, dedi. Haydi çabuk ol. Soğuk artık, su donacağa benziyor. Bu düşünce tilkiye parlak göründü. Soğuktan donmak üzere bulunan göle gitti, kuyruğunu sarkıttı. Birkaç dakika sonra kuyruk kaskatı buzların içine sıkışmıştı. Tavşan sepeti aldı ve ekmeği tilkinin gözünün önünde yedi. Sonra dönüp tilkiye: "Sen artık bekle, sıcak olup buzlar çözülünceye kadar burada otur bekle" dedi ve yürüdü. Tavşanın ardı sıra tilki zincirde bağlı bir köpek gibi acı acı uluyordu. [182]

Fabllar bir amaç doğrultusunda yazılmaktadır, bu amaç çocuklara ahlak dersi verilmesidir. Fabllar önceleri soylu kişilerin, genellikle hanedan üyelerinin çocuklarının eğitiminde kullanılmıştır. Hikâyenin sonunda olaylardan çıkarılması gerekilen ders açık bir şekilde dile getirilir, kurnazlığı ile bilinen tilkiyi tavşanın intikam ile nasıl alt ettiği yukarıdaki fablda işlenmiştir. Masalda verilen mesaj insanların akıllarından hasetlik ve kötülük geçirdikleri zaman bu kötülüğün bir gün kendilerini bulacağıdır. Fabllarda eşya, bitki ya da hayvan kahramanlara insan özellikleri verilmektedir. Her ne kadar kahramanlar insan olmasa da duygu, davranış ve tutumları yönü ile insanı temsil ederler. Hayvan masalları kahramanları sadece bir özellikleri ile ön plana çıkan tiplerdir. Bunlardan kurnaz olanlar tilki, cesur olanlar aslan, korkak olanlar çakal, gibi toplumda bilinen özellikler taşıyan hayvanlar ile temsil edilirler. *Afacan Gazetesi'*nde

[182] Bahaeddin, "Tilki ile Tavşan", *Afacan Gazetesi*, 7, (225), 1939, 7.

“Tilki ile Tavşan” masalı özelinde hayvanlar üzerinden çocuklara; kötü niyetli olmamaları, arkadaşları ve çevreleriyle sürekli dayanışma içinde olmaları gerektiği vurgulanmıştır.

“Söz Dinlemeyen Tavşan Yavrusu” adlı masalın yazarı Yaşar Sihay’dır. Masal *Afacan Gazetesi*’nin 240. sayısında yayımlanmıştır.

5. Söz Dinlemeyen Tavşan Yavrusu

Yavrusunun üzerine pek fazla titreyen bir tavşan anne, yuvasını ormanın en sık yerlerinden birine kurmuş ve içinde yavrusu ile beraber rahatça yaşamağa başlamıştı. Küçük tavşanın adı Mimik idi. Annesinin adı ise, Kısakuyruk. Kısakuyruk yuvasından her çıkışında Mimiğe nasihatlerde bulunarak, yavrum. Sen daha pek ufacık boylusun. Dikkatli ol. Dışarıda işiteceğin en ufak gürültü, senin için tehlikedir. Kendini gösterme, derdi. Mimik annesinin bu sözlerine her zaman için pekâlâ anneciğim, diye cevap verirdi. Bir gün annesi aynı şekilde nasihatte bulunarak yiyecek getirmek için dışarıya çıkmıştı. Mimik de çevresindeki yığılmış olan otların arasında hiç etrafına bakmadan otluyordu. Bir gün kocaman bir kuşun bir ağacın dalına konarak öttüğünü işitince korktu ve hırsız hırsız, geldi diyerek gizlendi. Ve bu suretle de annesinin nasihatini yerine getirmiş oldu.

Bir gün yine tavşan anne ormanlara yollanmıştı. O gün de sıcak mı sıcaktı. Tavşan yavrusunun da bir parça serinlemeğe ihtiyacı vardı. Kendi kendine, hep böyle sus pus duracak değilim ya! diyerek boyunu posunu göstermek istedi. Fakat, tam bu sırada Psst Psst! deyen bir ses kulağına geldi. Bunun ne olabileceğini bir parça düşündü. Fakat, bir türlü ne olduğuna anlayamadı. En nihayet adam sen de ben çocuksam mini mini değilim ya! dedi. Ve başını ininden yükselterek dışarı baktı. Fakat, ne görse beğenirsiniz? Kocaman bir yılan! Başını kaldırmış, fırlamış gözlerde kendisine bakıyordu. Yılan Mimiği görür görmez bir ok sürati ile üzerine doğru yürümeğe başladı. Zavallı Mimik! bu durum karşısında ne yapabilirdi ki! Derhal anne, anne! diye haykırmağa başladı. Çünkü yılan ona vakit bırakmadı. Bir hamlede üzerine sıçrayarak yavrunun bir kulağından ısırdı. Sonra da yavaş yavaş tavşanı sarmağa başladı. Ancak Tavşan, anne ininden çok uzaklaşmamış olduğu için yavrusunun feryadını işiterek koşmuştu. Yuvasından içeriye girip bu korkunç durumla karşılaşınca, ilk önce ne yapacağını düşündü. Tavşan anne hakikatte çok cesur bir hayvandı. Büyük bir sıçrayışla

yılanın üzerine atıldı. Zavallı yavru tavşan dili dışarı çıkmış ciyak ciyak bağırıyordu. Yılan ise, kendisine hücum edildiğini görünce derhal keskin keskin ıslıklar çalmağa başlamıştı. Kuyruğunu oraya buraya sallayan tavşan anneyi yanına yaklaştırmamak istiyordu. Fakat Kısakuyruk ne olursa olsun cesurane bir hücumla yılana saldırarak onu adam akıllı tırnakları ile tırmaladı. Ancak bu kadarı da yetmezdi. Köşede duran büyük bir taşı alarak yılana yuvarladı. Yılan duyduğu acıdan ötürü yavru tavşanı bıraktı ve bayıldı.

Artık Mimik kurtulmuştu. Fakat cansız bir halde idi. Annesi derhal yavrusunu ağzına alarak ininden çıktı. Ve uçsuz bucaksız ormanın içerisine başka bir in daha yaparak hasta yavrusunu iyi etmeğe çalıştı ve mesutça yaşamağa başladılar. Fakat, o günden sonra artık, küçük Mimik çok akıllanmıştı. Annesi dışarıya çıktı mı derhal gizleniyordu.

> Yavrular, her zaman olduğu gibi Mimik o gün de annesinin sözlerini tutmuş olsaydı, başına bu işlerin hiçbiri gelmemiş olacaktı. Az daha itaatsizlik yüzünden yılana kurban gidecekti. Siz de bu hikâyeyi okuduktan sonra itaatli olmağa çalışınız. Yoksa bir gün Mimik tavşanın fena vaziyetine düşmüş olursunuz. [183]

Afacan Çocuk Gazetesi ve diğer çocuk dergileri incelendiği zaman okura hikâye başlığında sunulmuş ama içerik olarak ve yapısal anlamda masal özellikleri barındıran çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar masal başlığı altında değerlendirilmiştir.

Hayvan masallarında eşya, bitki ya da hayvan kahramanlara insana özgü özellikler verilmektedir. Her ne kadar kahramanlar insan olmasa da duygu, davranış ve tutumları yönü ile insanı temsil etmektedirler. Bu masallarda okura verilmek istenen mesaj, ders ya da öğütler hayvanlar üzerinden verilmektedir.

Söz Dinlemeyen Tavşan Yavrusu adlı masal hikâye olarak adlandırılmıştır. Fakat içerik olarak yukarıda da değinildiği üzere masalda; fabllardaki mesaj verme fonksiyonundan faydalanılmış ve masal motifleriyle çocuklara aktarılmıştır. Yukarıda hikâye başlığında sunulan masal mutlu sonla biten masallara örnektir. Masalın sonunda nasihat aşağıdaki şekilde dile getirilmiştir:

---

[183] Yaşar Sihay, "Söz Dinlemeyen Tavşan Yavrusu", *Afacan Gazetesi*, 7, (240), 1939, 15.

"Yavrular,

Her zaman olduğu gibi Mimik o gün de annesinin sözlerini tutmuş olsaydı, başına bu işlerin hiçbiri gelmemiş olacaktı. Az daha itaatsizlik yüzünden yılana kurban gidecekti. Siz de bu hikâyeyi okuduktan sonra itaatli olmağa çalışınız. Yoksa bir gün Mimik tavşanın fena vaziyetine düşmüş olursunuz."

Halk edebiyatının türleri arasında çeşitli fonksiyonlar bulunmaktadır. Masalın işlevsel fonksiyonlarından öğüt ve mesaj verme fonksiyonu *Söz Dinlemeyen Tavşan Yavrusu* masalı örneğiyle, anne ve babaya itaat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

*Afacan Gazetesi'*nde M. Faruk Gürtunca; millî değerlere ve Cumhuriyetin önemine, sıklıkla değinmiştir. Geleneksel Türk halk tiyatrosu (Karagöz), mani, atasözü ve fıkra gibi halk edebiyatı türleri millî bir karakter taşısa da masallar için aynı ifadeyi kullanmak mümkün değildir. *Afacan Gazetesi'*nde çeviri masallar ağırlıkta olup hacim anlamında bu masallar en fazla yeri kaplamaktadır. Bu durum derginin tamamen millî unsurlar barındırmasına engel teşkil etmektedir. Fakat çeviri masalların olması *Afacan*'a kültürel anlamda zenginlik katmakta, çocukların dünya masallarından haberdar olmaları sağlanmaktadır.

3.3.4.6. Geleneksel Türk Halk Tiyatrosu (Karagöz)

Afacan Çocuk Gazetesi değerlendirildiğinde, toplam 22 geleneksel halk tiyatrosu (Karagöz) oyununun yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında 2 Karagöz oyunu incelenmiş, bu oyunlar aşağıda örneklendirilmiştir.

Aşağıda örneklendirilen "Nezle Geçiren Enfiye" adlı *Karagöz* oyunu, *Afacan Çocuk Gazetesi*'nin 98. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Afacan lakaplı yazardır.

1. Nezle Geçiren Enfiye

"Karagöz geçen hafta hastalanmıştır. Bu sıcak havalardan terlemiş. Sonra da ihtiyatsızlık edip üstüne dondurma yemiş ve soğuk su içmişti. Halâ da yatakta yatmaktadır. Arkadaşı Hacivat geçen hafta ona doktorluk etmeğe gelmiş, fakat Karagözü kızdırmaktan başka bir şey yapmamıştı. Bu hafta şakaya nihayet verip ona yardım etmeğe karar verdi ve Karagözün evine gitti. Şimdi bakalım ne olacak:

H. — Merhaba, Karagöz;

İyi misin kardeşim

K. — Sefa geldin, hoş geldin;
Var bir parça ateşim!..
H. — Fakat kabahat sende:
Neye soğuk alırsın?
İnlersin işte böyle,
Yataklarda kalırsın!
K. — Hastayım .... Konu, komşu 'Bana bir ilâç bulsun!
H. — Allah ziyade elsin,
Şey., pardon geçmiş olsun!
KARAGÖZ
(Yine sinirlenerek)
Herif!.. Yine ağzında
Bir şey geveliyorsun!
Beni kızdırmak için
Galiba geliyorsun?!..
H. — Canım!.. Ağzım alışmış,
Kusuruma bakma sen!
Hem böyle "leb demeden,
"Leblebiyi çakma sen!
K. —Yine bu sözü yutmaz
Söylesen de de alığa:
"Allah ziyade etsin!
Denir mi hastalığa?
H. —Ayol, böyle şakaya.
Kızar mı arkadaşlar?
Hem, sen kolay ölmezsin:
Yedi tane canın var!..
K. —Bak yine bir halt ettin
"Yedi canlısın, diye!
Beni, sen utanmadan.
Benzettin bir kediye!
H. —Evet!.. Bir hata ettim,

Sana diyelim: Köpek!..
Kedi gibi değildir.
Sadıktır, usludur pek!..
K. — Herif! bu sözlerinle
Beni deli edersin!..
Köpek senin babandır,
Allah belânı versin!
HACİVAT
(Bir kahkaha savurur)
Aman; kardeşim!... Kızma,
Şakadır bütün sözüm!
Var ol benim akıllı,
Sevimli Karagözüm!

(Mikrop Hacivat'ın sinsi sinsi kızdırdığı Karagöz bir parça yumuşar. Hacivat cebinden bir küçük kutu çıkarır ve şöyle sözüne devam eder.)

Şu Kutunun içinde
Güzel bir enfiye var!
Mutlak bunu kullanır
Nezle olan adamlar!
Bunu çok methediyor
Bütün doktorlar gerçek!
Al, bakalım Karagöz;
Kuvvetle burnuna çek!

Karagöz bu sözlere inanır. Hacivat'ın elindeki kutuyu alıp bir tutam çeker. Fakat çekmesi ile yüzünün alt üst olması bir olur. Deli gibi yatağından fırlayıp oda da: "Yandım aman! can kurtaran yok mu? Diye Zıp zıp zıplayarak, bağırmaya başlar. Meğerse hileci Hacivat'ın enfiye diye zavallı Karagöze verdiği karabiber imiş. Karagöz imdat diye bağıradursun. Hacivat kahkahalarla gülerek sokağa kaçar." [184]

Afacan Gazetesi yeni yazılan oyun metinlerinde vermek istediği mesaj ve uyarıları, güncellenerek çocuklara uyarlanan Karagöz metinleriyle aktarmaktadır.

[184] Afacan, "Karagöz Oyunu", *Afacan Gazetesi*, 2, (98), 1934, 8.

Yukarıda sunulan metinde Karagöz oyunu üzerinden çocuklara uyarılar yapılmıştır. Yukarıdaki oyunda ilkokul çağındaki çocuklara hitap eden *Afacan* adlı yazar, okura yazın terli su içilmemesi, rüzgârda durulmaması, terliyken dondurma yenilmemesi gerektiğini oyunun girizgâh kısmında belirtmiştir. Süreli çocuk mecmualarında yayımlanan geleneksel Türk halk tiyatrosu oyunlarından Karagöz metinleri, çocukların zekâ seviyesine uyarlanıp dönüştürülerek okura aktarılmıştır.

"Karagözle Hacivat Öz Türkçe Söylüyorlar" adlı 2. örnek, *Afacan Çocuk Gazetesi*'nin 107. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı ilk örnekte olduğu gibi Afacan lakaplı yazardır.

2. Karagözle Hacivat Öz Türkçe Deyiş Söylüyorlar

"Bu Ramazan bir parça
Afacan'a gelelim.
Bin ustalık bin, oyun
Durmadan gösterelim
Önlerine perdeyi
Karagözle gerelim...
Afacan çocuklara
Urunc, sevinç verelim.
Çocuk Sesine biraz
Ohçuk olsun diyelim!..
Faruk Bey'in cebinden
Paraları sökelim.
Kasasının içine
Biraz darı ekelim!
Hani bana bir eğlence mededdd...
(Karagöz içeriden seslenir:)
Şimdi kafana atarım bir sepet...
Hacivat
Aman çıksa gelse bir Afacan...
Karagöz
Çok dırlanma, işin götü olur sonra bu Ramazan.

(Karagöz perdeye gelir.)

Hacivat

Karagözcüğüm, ne isliyorsun bakayım benden?

Neye öyle bana tokattan, dayaktan söz açıyorsun.

Sen, uslu akıllı bir insansın:

Hacivat

Ben "insan, sözü istemem.

Hacivat

Vay., sen insan değilsin., sen hayvanmışsın...

Karagöz

Şimdi neyim, anlarsın sen hele şimdi bir dayak ye!..

(Hacivat'a pat pat vurur)

Hacivat

Tanrı saygısına sen söyle, nesin sen be Karagözüm? misin, Cin misin?

Karagöz

Adamım, adam!

Hacivat

Ay, güleceğim geldi... Ben de uslu, akıllı bir insansın dedim. İnsan demek adam demek değil mi?

Karagöz

Haaa, yola gel bakalım, insan demek adam demek, ancak, insan Arapçadır, adam Türkçe. Biz Arap sözlerine çoktan yol verdik.

Hacivat

Haaa… anladım, suçumu bağışla Karagözüm.

Karagöz

Ben Türkçe söylerim, anlaşılır benim sözüm.

Hacivat

Karagöz...

Karagöz

Ne var Hacivat?

Hacivat

Gel seninle öz Türkçe

Dil yarışı yapalım,
Kim Arapça söylerse
Şapkasını kapalım!..
Karagöz
İyi dedin Hacivat,
Çok kıvandım bu söze!
Hacivat
Acun'a senin gibi
Zor gelir bir geveze!
Karagöz
Evrende bir kişiyim
Eşim yoktur doğrusu!
Hacivat
Yağınların Çoktur ha,
Sana kurarlar pusu.
Karagöz
Yürekli biriyim ben.
Sen ne sandın a kelek!
Hacivat
Kelek dediğin sensin
Sırnaşık yüzlü şebek!
Karagöz
Cağalozla Palavuz
Atıyorlar kıtırı…
Hacivat
Atmasınlar öyle çok
Ürkütürler katırı!
Karagöz
Ohkay sana Hacivat,
Benden sana bin ohkay
Hacivat
Saylav seçsin bu ilk yaz

Seni büyük kurultay!

Karagöz

Seviğ kardeşim, Hacivadım, bu dileğinle çok yaşa…Yalnız korkuyorum, kadınlar da saylav seçiyorlar. Onlardan bize yer kalır mı dersin.”[185]

Yukarıda örneklendirilen *Karagözle Hacivat Öz Türkçe Deyiş Söylüyorlar* adlı oyun kurgusal özellikler taşımaktadır. Yeni yazılan metinlerde Karagöz'ün verilecek mesajlarda kullanıldığı görülmektedir. Gürtunca'nın başlattığı millî masal seferberliğinden sonra, Arapça ve Farsça sözcüklerin kullanılmayıp öz Türkçe'ye dönülmesi gerektiği, yukarıdaki oyunda M. Faruk Gürtunca tarafından vurgulanmıştır.

Metinlerin incelenmesi sonucunda, Afacan lakaplı yazarın gazete editörü M. Faruk Gürtunca olduğu görülmektedir. Öğretmen M. Faruk Gürtunca, *“Karagöz Oyunu Bizim Millî Bir Oyunumuzdur”* adlı başlıkla okurla buluşurken Karagöz üzerinden halk kültürünün gelecek jenerasyona aktarılmasının önemini aşağıdaki açıklamayla vermektedir:

“Sevgili Afacan kardeşler. Dört günden beri Ramazan ayının içinde bulunuyoruz. Artık oruç tutar mısınız, tutmaz mısınız, ben ona karışmam. Çünkü dünya ile ahret işleri bugün ayrı ayrı işlerdir. Fakat şu Ramazan ayı, Karagözü de getirmesinden dolayı beni öyle sevindiriyor ki... Avrupa'da hemen her milletin kendine mahsus kukla oyunları vardır. Ve çocuklar bu kukla oyunlarını öyle severler ki...

Bizim de millî bir oyunumuz olan Karagöz yıldan yıla eski hararetini kaybetmektedir. Halbuki Karagözü çok seviniz, arkadaşlar. Çünkü bu millî oyunumuzun sönmesine, hiçbirimiz razı olmamalıyız. Radyosu olanlar pekâlâ bilirler. Şehir tiyatrosu artistlerinden Bay Hazım ne güzel Karagöz oynatıyor.

Geçen gün, bütün ev halkı Bay Hazım'ı Karagöz oynatırken dinledik te kahkahadan odamız çınladı, durdu. Karagözü mümkünse okul müsamerelerinizde de unutmayın. Arkadaşlar, Karagözü sevelim, onu yaşatalım. Elinden bu iş geleceğini uman arkadaşlar varsa Karagöze önem versinler, şimdiden onun taklidini yaparak oynatmağa kalksınlar.”[186]

---

[185] Afacan, “Karagözle Hacivat Öz Türkçe Deyiş Söylüyorlar”, *Afacan Gazetesi*, 3, (5), 1934, 8.

[186] Afacan, “Karagöz Bizim Millî Oyunumuzdur”, *Afacan Gazetesi*, Cilt 2, Sayı 107, Sayfa 8, 1934.

Gürtunca, geleneksel halk tiyatrosu (Karagöz) oyunlarının çocukları sadece güldürmediğini, onlara kültürel ve geleneksel değerleri aktardığını da *Afacan Gazetesi*'nde verdiği örneklerle göstermiştir. Karagöz geleneğinin yaşaması gerektiği radyolarda, okullarda ve çeşitli etkinliklerde vurgulanmaktadır.

Afacan Gazetesi'nde sunulan Karagöz, atasözü, hikâye, mani ve masal örneklerinde geleneğin ve halk kültürünün getirdiği öğretilere uyumlu çocuk tipi yaratılmaya çalışılmıştır. *Afacan Gazetesi* 11 yıl gibi uzun bir süre yayın hayatına devam ettiği için, 1. ciltten 10. cilde kadar çeşitli konu ve içerik değişimlerine uğramıştır. 1. cilde 4 sayfayla başlayan gazete formatında geleneksel oyunların fazlalığı dikkati çekmekte; mani, fıkra, masal, Karagöz oyunları gibi edebi türler hacim olarak fazla yer kaplamaktadır. Konu biraz daha detaylandırılacak olursa; gazetenin 1932 yılında başlayan 1. cildinde, *Keloğlan Mısır Valisi, Karagöz ile Hacivat Bülbül Dili Konuşuyorlar, Ramazan'a Maniler, Şen Fıkralar* gibi konu başlıkları yer almaktadır. Daha sonra *Afacan*'ın içeriği son cilt olan 10. cilt 1942 yılında; *Mandrake, Tarzan, Diana ve Pamuk Prenses* gibi çizgi romanlara dönüşmüş ve değişmiştir.

Yıldan yıla değişip gelişen kitle iletişim araçlarının ve teknolojik gelişmelerin insan hayatına girmesiyle, sosyal ve kültürel etkileşim/dönüşüm süratli bir şekilde gerçekleşmiştir. 10. cilde kadar, geleneksel Türk halk edebiyatı türlerinin ağırlıkta olduğu *Afacan*'da, 10. ciltten sonra, yabancı kültürün edebi mahsulleri ağırlık kazanmıştır. Bu durum, kültürel etkileşim ve dönüşümden kaynaklanmaktadır. Çizgi romanlar; Amerikan kültür yapısı ve çocuk dergiciliği anlayışını Türkiye ve dünyadaki birçok ülkeye taşımıştır. Bu etkileşim, Amerikan çizgi roman, serüven, masal ve hikâye karakterlerinin dünyadaki diğer ülkeler tarafından da kullanılmasına; etkileşim halinde bulundukları toplumun sosyo-kültürel değerlerine sirayet etmelerine neden olmuştur.

3.4. *ÇALIŞKAN ÇOCUK GAZETESİ*

Çalışkan Çocuk Gazetesi, 15 Eylül 1934 ile 30 Mayıs 1935 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüş ve çocuklara yönelik çıkmış bir süreli yayındır. Gazetenin yazı işleri müdürlüğü ve sahipliğini Emin Refik Müslimoğlu yapmıştır. *Çalışkan Çocuk Gazetesi,* ilk cilt olan 38. sayıya kadar yayın hayatını sürdürmüş ve toplamda 1 cilt yayımlanarak okura veda etmiştir.

"Yurdu ve budunu için yetişen Türk çocuğunun gazetesi" sloganıyla haftalık olarak cumartesi günleri çıkarılan gazete, bir yıllık yayın hayatında farklı içeriğiyle sadece çocuklara değil, yetişkinlere de hitap eden bir hüviyettedir. *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'nde çocuklar için masal, hikâye, destan, bilmece- bulmaca, roman, şiir gibi edebi türler yer almıştır. Büyük Türk kahramanları, Kızılderililer'in hikâyeleri, çocuk sinema artistleri, güzel yazılar, güncel haberler, küçük ansiklopedi, bilimsel gelişmeler gibi çeşitli konu başlıkları da *Çalışkan Çocuk*'ta yer bulmuştur. Gazete zengin içeriğiyle çocukları eğitmek ve onlara millî bilinç aşılama amacı taşımaktadır. *Çalışkan Çocuk* yayın hayatına başlarken gazetenin tanıtımını yapmak için 5 kuruşa verdiği ilk sayıda, "*Benden Size Mektuplar"* başlığıyla okura aşağıdaki gibi seslenmektedir:

"Biz büyük bir milletin genç çocuklarıyız. Yurdumuz Büyük Gazi'nin gücü ile kavuştuğu yenilik ve canlılık içinde yaşıyor. Önceleri yeryüzündeki öteki milletlerden yüzlerce yıl geri bulunuyorduk. Şimdi yurdumuz bütün dünyaya parmak ısırttıracak bir çalışma ile ilerliyor. (...) Bu ilerleyen yeni yurdumuzda bize düşen vazife, büyüklerimizin başladığı işlere yardım edecek kuvvette yetişmektir. Bunun için ilk önce bilmek, anlamak, öğrenmek lazımdır; ondan sonra da yapmak. İşte biz de yurt için çalışmağa başlayacağımız çağa kadar, bilgimizi çoğaltacağız, anlama gücümüzü yükselteceğiz. Yurda faydalı olmak için çalışmak ta, yurda daha şimdiden yardım etmek demektir. Bugün elinizde tuttuğunuz ve içinde benim bu ilk mektubumu okuduğunuz gazete ULU GAZİNİN ESERİNİ: KORUYACAK VE BİLGİ İŞİNDE DÜNYAYI YENECEK "ÇALIŞKAN TÜRK ÇOCUĞU"NUN GAZETESİDİR."

Çalışkan Çocuk Gazetesi yayın hayatına başlarken çocukların gazeteye olan ilgilerini canlı tutmak amacıyla onlara çeşitli hediyeler vaat etmiş ve *"Bilmecelerimizi her yapan hediye alır!"* sloganını kullanmıştır. *Çalışkan Çocuk*'un hediyeleri: "1 numaralı hediyeler 50 kuruş, 2 numaralı hediyeler 25 kuruş, 3 numaralı hediyeler 10 kuruş değerinde kitap ve kalem'dir. Gazetenin Yıllığı 250 kuruş, altı aylığı 125 kuruş, 3 aylığı 75 kuruştur.

Çalışkan Çocuk Gazetesi'nin amacı çocuklara salt hediye vermek değildir. Gazete çocuklara Atatürk sevgisini aşılamayı, Cumhuriyet değerlerini öğretmeyi, Cumhuriyet Halk Partisi kongrelerinin içerik ve ülküsünü aktarmayı şiar edinmiştir. Gazetede sunulan hediyeler okurla gazete arasında bağ kurmada bir etkendir fakat ana

amaç değildir. Gazete okurun fikir ve görüşlerini yayın içeriğine dâhil ederek onları edilgen değil etken hale getirmiştir. *Çalışkan Çocuk Gazetesi'*nde K. Sahir Ozan, Rauf Akün, N. Mahmud Bakı ve Emin Refik Müslimoğlu dışında gerçek adını kullanan yazar yoktur. D.D, Bizim Bacı, Orhan, G.V.Z, Mehlika gazetenin diğer yazarlardır. *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'nin başyazarı ve aynı zamanda sahibi olan Emin Refik Müslimoğlu sadece öğretmenlik vasıflarıyla değil, Türk siyasi tarihi ve halk kültürüne eğilimi olan çok yönlü bir eğitimcidir.

Çalışkan Çocuk Gazetesi'nin yayın hayatında izleyeceği yolu *"Benden Size Mektuplar"* başlığıyla gazetenin kurucusu Emin Refik Müslimoğlu aşağıdaki gibi açıklamıştır:

"ÇALIŞKAN ÇOCUK, kendisine arkadaş olursanız, size görmediğiniz ve bilmediğiniz şeyleri görüp te ne olduğunu anlamadığınız şeylerin iç yüzünü öğretecektir. Tadla dinleyeceğiniz ve şimdiye kadar işitmediğiniz hikâye, roman, masal ve fıkralar anlatacak; memleketimizde ve yeryüzünde olan şeyleri bildirecek, bilmeceleri, bulmacaları, türlü türlü yarışları ile izi hem eğlendirecek hem de vereceği armağanlarla sevindirecektir. Bu ilk sayının şöyle bir iki sayfasını okuyunca ÇALIŞKAN ÇOCUK'a arkadaş olacağınızı, hele sonuna kadar okuduğunuz vakit kırk yıllık candaş gibi onu seveceğinizi umuyorum" [187]

Yukarıda yol haritası çıkarılan *Çalışkan Çocuk* bu minval üzere neşredilmiştir. Gazetenin yayın politikası dönemin diğer süreli çocuk yayınlarında olduğu gibi Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, genç Cumhuriyet'in yeniliklerini gaye edinmiş bir çizgi taşımaktadır. *Çalışkan Çocuk Gazetesi*, Cumhuriyet değerlerinin korunmasında ve Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine yükselmesi şiarında, Türk milletine ve çocuklara düşen görevlerin layıkıyla gerçekleştirilmesinin gerekliğine inanmış, bunları okura iletmeyi kendine amaç edinmiştir. Gazetenin benimsediği Atatürkçü, çağdaş ve Cumhuriyetçi yayın politikası gazetenin içeriğinde öne çıkan en önemli hususdur. Kurtuluş Savaşı, 23 Nisan gibi tarihi olaylar, anmalar ve ulusal günlere ait başlıklar altında okura aktarılmıştır. Bu vesileyle çocuklara millî bilinç aşılanmıştır. İkinci önemli husus ise, derginin yayın amaçlarından biri olan çocukların hoşça vakit geçirmelerinin sağlanmasıdır.

[187] Emin Refik Müslimoğlu, "Benden Size Mektuplar", *Çalışkan Çocuk*, 1, (1), 1934, 2.

Çalışkan Çocuk halk edebiyatı ögeleri bakımından dönemin diğer çocuk dergi ve gazetelerinden daha zayıf bir içeriğe sahiptir. Gazete, *"Çalışkan Çocuk 3 Ay İçin Aranızdan Ayrılıyor"* başlığını attıktan sonra bir daha yayımlanmamıştır.

3.4.1. *Çalışkan Çocuk Gazetesi'*nin Biçim Özellikleri

Çalışkan Çocuk Gazetesi'nin ilk sayısı 15 Eylül 1934 Cumartesi günü İstanbul'da bulunan Resimli Ay Matbaası'nda basılmıştır.

Çalışkan Çocuk Gazetesi'ne Millî Kütüphane'de 56 SB 365/1934-35 yerel tasnif numarasıyla ulaşılmıştır.

Gazetenin tek cildi olan 1. cildinde boyutları, 27 x 23 cm'dir. Gazete 1. sayıdan, 12. sayıya kadar *"Perşembe Günleri Çıkar, Yurdu ve Budunu İçin Yetişen Türk Çocuğunun Gazetesi"* sloganıyla, 13. sayıdan, 38. sayıya kadar *"Perşembe Günleri Çıkar, Yurdu ve Ulusu İçin Yetişen Türk Çocuğunun Gazetesi"* sloganıyla yayımlanmış ve bu sloganla yayın hayatını noktalamıştır.

3.4.2. *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'nin İçeriği

Çalışkan Çocuk Gazetesi'nde çocukların ve gençlerin hoşça vakit geçirmeleri ve güldürülmeleri amaçlanmıştır. Bunun yanında dünya edebiyatında yayımlanan çeviri/yerli çocuk hikâyeleri, bilmece, destan, masal gibi edebi türler; dünya klasikleri, ansiklopedik bilgiler, monolog, oyun ve yarışlar gibi edebi etkinlik sayfaları gazete içeriğinde yer bulmuştur. Edebi türler çocuklara sunularak onların millî ve manevi değerleri kazanması amaçlanmıştır. Gazetede görsellik ön plandadır. Masallar, çocuk hikâyeleri, bilmece-bulmacalar ve oyunlar ilgi çekici resimlerle ve etkinliklerle okura sunulmuştur. Bu etkinlik köşelerinde okurun kendi çizdikleri resimler ve çözdükleri bilmece-bulmacaların kuponla gönderimi sağlanmış, müsabakayı kazananların resimleri gazetede yayımlanmıştır. Gazetenin yegâne amacı çocukları güldürmek ve onlara eğlenceli vakit geçirtmek değildir. Çocuklara ve gençlere edebi türler aktarılırken, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin değerleri, Atatürk ilke ve inkılapları da öğretilmektedir.

Çeviri metinlerin ve dünya çocuk edebiyatı örneklerinin ağırlıkta olduğu *Çalışkan Çocuk Gazetesi'*nde: "*Küçük Ansiklopedi, Sizin Sayfanız, Millî Tarih Romanı, Büyük Fen Romanı, Bizim Bacının Masalları, 1000 Yıl Sonra, Büyük Kovboy Filmi:*

Kızılderililer, Yalçın Anayurtta, Merihliler Yeryüzünde, Bilmece-Bulmaca, Oyun ve Eğlenceler, Monologlar, Resimlerle İngilizce Öğreniyorum" gibi sayfalar yer almaktadır. Gazetede sunulan şiir, manzum masal ve hikâyelerde çocukların söylenenleri yapıp, yasaklananları yapmamaları konusunda öğütler verilmiş, onlara tavsiyelerde bulunulmuştur.

Gazetede *"Sevgili Yurdumdan Haberler"* adlı başlıkta İstanbul'un kurtuluşu ve Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili haberler bulunmaktadır. *"Küçük Ansiklopedi"* bölümünde de çocukların ilgisini çekecek kavramlar hakkında açıklamalar vardır. *"Sizin Sayfanız"* ve *"Bilmediğinizi Sorun"* bölümlerinde ise okurdan gelen eleştiri ve istekler dikkate alınarak, gazetenin yayın akışı ve seyri değişebilmektedir. Bu özelliğiyle gazete aynı dönemde çıkan süreli yayınlardan bir nebze de olsa ayrılmaktadır. "Oyun", "spor ve eğlenceler" başlıklarında ise müsabakalar ve dünyadan çocuk oyunlarına yer verilmiştir. Atatürk ilke ve inkılapları, harf inkılabının önemi, resmî bayramlar ve günler, gazetenin yazı işleri müdürü Emin Refik Müslimoğlu tarafından önemle vurgulanmıştır. Gazetede Masalcı Bacı ve D.D lakaplarıyla çeviri dünya masalları ve millî masalları okura sunan yazarlar, içerik ve hacim anlamında gazeteye önemli katkılarda bulunmuşlardır.

*Çalışkan Çocuk Gazetesi'*nin 1. sayısında tespit edilen içerik/tür başlıkları: "*Sevgili Yurdum (bilgi köşesi), Yeni kurulan fabrikalarımız (bilgi köşesi) Küçük Ansiklopedi (bilgi köşesi) Dünyalar Harbi(roman), Turgut Reis (tarih romanı), Zehirli Çiçek Avcıları (macera hikâyesi,) Denizle Oynayan Yengeç (masal), Ben Neyim?(monolog), Susak Efendinin Aklı (karikatür sayfası), Meraklı Çocuğun Sayfası (kültür/sanat sayfası), Dünya Postası (Ansiklopedik sayfa), İngilizce Dersleri (eğitim/kültür sayfası), Oyun ve Eğlenceler (çocuk oyunları), Ayrı ayrı 3 Bilmece (bilmece sayfası), Çalışkan Çocuğun İlk Arkadaşları Defterine Yazılın! (okur köşesi) Spor-Pul (etkinlik köşesi)"* şeklindedir.

3.4.3. *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'ne Göre Çocuk

Çalışkan Çocuk Gazetesi, Cumhuriyet değerlerinin korunması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş uygarlık düzeyine yükselmesi yolunda Türk halkı ve çocuklarına düşen görevlerin layıkıyla yerine getirilmesi gerekliliğini, yegâne amaç olarak görmüştür. Gazetenin benimsediği Atatürkçü, çağdaş ve Cumhuriyetçi yayın

politikası gazetenin içeriğinde öne çıkan en önemli noktalardan biridir. Örnek verilecek olursa gazetede Atatürk'le ilgili: *"Türk'ün ışık çağını açan Oğuz Atatürk"* tanımı yapılmaktadır. Türk milletini ilgilendiren tarihi kurultay ve kongreler dergide, *"Türk Yurdunun ışık ve hayat ocağı Cumhuriyet Halk Partisi"* başlıklı yazı ile yer bulmuş, kurultayda konuşulan diğer kongre başlıkları da çocuklara aktarılmıştır. Örneğin 8. sayıda: *"CHP yurdun her köşesine canlılık ve ışık saçan bir ocaktır."* başlığı bulunmaktadır. *Çalışkan Çocuk* bu içeriğiyle çocuk dergisi kimliğinden sıyrılıp yetişkinlere hitap etmiş, bazı sayılarında da siyasi bir misyon üstlenmiştir.

Tek partili dönemde çıkarılan süreli yayınlar, çocukları içinde yaşadıkları toplum hakkında bilgilendirip, onları topluma hazırlamışlardır. Bu yayınlar sosyalleşme sürecinde ve halk kültürünün aktarımı bakımından aktif birer araç konumundadır. *Çalışkan Çocuk Gazetesi* destan, çocuk hikâyesi, masal ve bilmece gibi edebi türleri okura sunarak onların edebi ve kişisel gelişimlerine katkı sunmuştur.

*Çalışkan Çocuk Gazetesi'*nin 15 Eylül 1934 ile 30 Mayıs 1935 tarihleri arasında çıkan 38 sayısı incelenmiş, araştırmaya dâhil olan halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.4.'te gösterilmiştir:

Tablo 3.4. *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'ndeki Halk Edebiyatı Unsurları

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1934	13	1	Denizle Oynayan Yengeç	Masal	D.D
2	1	1934	13	2	Denizle Oynayan Yengeç	Masal	D.D
3	1	1934	13	3	İyi Cin, Kanguru ve Sarı Köpek Dingo	Masal	D.D
4	1	1934	16	3	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
5	1	1934	8-9	4	İlhan Periler Ülkesinde	Masal	-
6	1	1934	13	4	Her Nesneye Burnunu Sokan Filin	Masal	D.D
7	1	1934	2	5	Oyun ve Eğlenceler	Masal	-
8	1	1934	8-9	5	Kirpi'nin Tutulduğu İncir Yağmuru Çepiş'in Yaptıkları	Masal	G.V. Z
9	1	1934	13	5	Devenin Kamburu Nasıl Çıktı	Masal	D.D
10	1	1934	13	6	Gergedan'ın Derisi Nasıl Kalınlaştı	Masal	D.D
11	1	1934	16	6	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
12	1	1934	8-9	7	1000 Yıl Sonra	Masal	-
13	1	1934	13	7	Yeşil Pembe Kardeşler	Masal	D.D
14	1	1934	16	7	Oyun ve Eğlenceler	Masal	-
15	1	1934	8-9	8	1000 Yıl Sonra	Masal	-

16	1	1934	13	8	Mantar Böceği Zengin Oldu	Masal	D.D
17	1	1934	16	8	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
18	1	1934	8-9	9	1000 Yıl Sonra	Masal	-
19	1	1934	13	9	Görünmeyen Bülbülü Kim Buldu	Masal	D.D
20	1	1934	14	9	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
21	1	1934	8-9	10	1000 Yıl Sonra	Masal	-
22	1	1934	12	10	Görünmeyen Bülbülü Kim Buldu	Masal	D.D
23	1	1934	15	10	Bilmeceler ve Yarışlar	Bilmece	-
24	1	1934	16	10	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
25	1	1934	8-9	11	1000 Yıl Sonra	Masal	-
26	1	1934	12	11	Gülünçlükler Ülkesinde	Masal	D.D
27	1	1934	16	11	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
28	1	1934	8-9	12	1000 Yıl Sonra	Masal	-
29	1	1934	12	12	Gülünçlükler Ülkesinde	Masal	D.D
30	1	1934	16	12	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
31	1	1934	8-9	13	1000 Yıl Sonra	Masal	-
32	1	1934	8-9	14	1000 Yıl Sonra	Masal	-
33	1	1934	12	14	Bizim Bacının Masalları: “Yavru Kedi Tekir”	Masal	Bizim Bacı
34	1	1934	16	14	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
35	1	1934	8-9	15	1000 Yıl Sonra	Masal	-
36	1	1934	12	15	Yavru Kedi Tekir	Masal	Bizim Bacı
37	1	1934	14	15	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
38	1	1934	8	16	Elma Kadının Evinde	Masal	Bizim Bacı
39	1	1934	9	16	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
40	1	1934	10-11	16	1000 Yıl Sonra	Masal	-
41	1	1935	7	17	Elma Kadının Evinde	Masal	Bizim Bacı
42	1	1935	14	17	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
43	1	1935	6	18	Papağana Şeker Verin	Masal	Bizim Bacı
44	1	1935	7	18	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
45	1	1935	6	19	Papağana Şeker Verin	Masal	Bizim Bacı
46	1	1935	7	20	Perilerle GögeDoğru	Masal	Bizim Bacı
47	1	1935	16	20	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
48	1	1935	6	21	Perilerle Göge Doğru	Masal	Bizim Bacı
49	1	1935	7	21	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
50	1	1935	6	22	Canlıları Taş Yapan Çocuk	Masal	Bizim Bacı
51	1	1935	9	22	Bütün Yiyecekler Adamlara Başkaldırırsa	Masal	-
52	1	1935	7	23	Canlıları Taş Yapan Çocuk	Masal	Bizim Bacı
53	1	1935	7	23	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
54	1	1935	8-9	23	Bütün Yiyecekler Adamlara Başkaldırırsa	Masal	-
55	1	1935	7	24	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
56	1	1935	8-9	24	Bütün Yiyecekler Adamlara Başkaldırırsa	Masal	-

57	1	1935	6	26	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
58	1	1935	15	27	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
59	1	1935	7	28	Beyinsiz Kurt Olur mu? Olur ya	Masal	Bizim Bacı
60	1	1935	6	29	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
61	1	1935	7	29	Yaramazın Zürafası	Masal	Bizim Bacı
62	1	1935	6	30	Yılanın Öcü	Hikâye	K. Sahir Ozan
63	1	1935	7	30	Yaramazın Zürafası	Masal	Bizim Bacı
64	1	1935	11	30	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
65	1	1935	6	31	Yılanların Öcü	Hikâye	K. Sahir Ozan
66	1	1935	13	31	Kuş Beyinli Kral	Masal	Bizim Bacı
67	1	1935	7	32	Kuş Beyinli Kral	Masal	Bizim Bacı
68	1	1935	7	33	İnatçı Eşekle Deve	Masal	Orhan
69	1	1935	7	33	İncir Yerine Ayva Olsaydı	Masal	Mehlika
70	1	1935	7	34	Yedi Altın Dağda Kaybolan Çocuk	Masal	Çev. Fikret Erdilek
71	1	1935	7	34	Oyun ve Eğlenceler	Bilmece	-
72	1	1935	7	35	Atila Destanı	Destan	Ertekin Bayoğlu
73	1	1934	7	37	Yedi Altın Dağda Kaybolan Çocuk	Masal	Çev. Fikret Erdilek
74	1	1934	13	38	Bay İbrahim Cinleri Perileri Nasıl Yakaladı	Masal	Rauf Akün

3.4.4. *Çalışkan Çocuk Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

*Çalışkan Çocuk Gazetesi'*nde çocukların nitelikli bilgi almaları ve hoşça vakit geçirmelerini sağlayan hikâye, destan, masal, bilmece ve ansiklopedik sayfalar gibi edebi içerikler yer almaktadır. *Çalışkan Çocuk Gazetesi* içeriğinde, 1 hikâye, 49 masal, 1 destan ve 22 bilmece-oyun yer almaktadır. 1. sayıdan 38. sayıya kadar derginin büyük bölümünü yukarıda belirtilen halk edebiyatı unsurları oluşturmaktadır.

Gazetede incelenen 49 masalda verilen mesajlar değerlendirildiğinde, çocukları iyilik yapmaya teşvik eden masalların sayıca üstün olduğu görülmektedir. Kahramanların eylemleriyle çocuklara eğitici mesajlar verdiği, masal kahramanlarının halka yardım edip öğütler verdiği ve içinde yaşanılan toplumla uyumlu olunması gerektiğine yönelik masallar gazetede özellikle vurgulanmaktadır.

Çalışkan Çocuk Gazetesi'nde Çin Masalları, Grimm masalları, Andersen'den Masallar, yerli masallar ve diğer farklı milletlerden çeviri masalların sunulması, çocuklara farklı kültür ve inanç yapılarını keşfetmeleri anlamında önem arz etmektedir. Bazı masallarda, anne/babasının ya da kendinden yaşça büyük bir kişinin söylediğini

yapmayan çocukların bu davranışlarından dolayı cezalandırıldığına ve başlarına kötülükler geldiğine rastlanmıştır.

3.4.4.1. Bilmece

Araştırma kapsamında *Çalışkan Çocuk Gazetesi'*nin bütün sayıları incelenmiş, Türk halk edebiyatı unsuru taşıyan 22 bilmece sayfası tespit edilmiştir.

Aşağıda "Oyun ve Eğlenceler" başlığındaki 6 bilmece; örnek teşkil etmesi bakımından aşağıda sunulmuştur. Bilmeceler sırayla gazetenin 9, 15 ve 23. sayılarında yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Örnekler

Oyun ve Eğlenceler

1. "*Alptekin kardeşi Hazal'a sordu:*
— 111 sayısı nasıl yazılır?
—Yan yana konan üç tane 1 ile.
—Hayır! Ben başka türlü yazacağım.
—Nasıl?
—Dört tane 9 ile.
—Alptekin 111'i Dört tane dokuz ile nasıl yazdı?" [188]

2. *"Bu bilmeceyi size verdiğimiz bu anahtarlarla bulacaksınız: Sekiz ücüğü ve üç üyesi var. Üzerinden hem inilir hem çıkılır. İlk üyesini kaldırıp yerine başka iki ücük korsanız kışın işinize yarar. Buldunuz mu nedir?*

3. *Bu bilmeceyi size verdiğimiz bu anahtarlarla bulacaksınız: Üç üyesi ve yedi ücüğü var. İlk iki üyesi bir sebzedir. Yemeği yapılır. 2 ve 3'üncü üçüğü kara değildir. 5'inci ve 6'ncı üçüklerinden de kuşlar korkar. Yedisi birden tatlıdır. Buldunuz mu nedir?*

4. *Bu bilmeceyi size verdiğimiz bu anahtarlarla bulacaksınız: Beş ücüğü ve iki üyesi var. İçine ne isterseniz konur, yalnız su konmaz. İlk ücüğünü atıp tersinden okursanız çıkarken sizi yorar. Buldunuz mu nedir?*

5. *"Üç çocuktan birinin sorduğu bilmeceyi, "ben biliyorum" diyip kaçan çocuğu tutuyorlar ve o bilmeceyi anlatıyor:*
—Gece ile gündüzün arasında elbette pek ayırt yok.

---

[188] "Oyun ve Eğlenceler", *Çalışkan Çocuk Gazetesi*, 1, (9), 1934, 14.

—Neden?

—Çünkü ikisi de G ile başlıyor!” [189]

6.*“Ayten’le kardeşi Günay akşam saat 6 da bir caddeden geçiyorlardı. Yoldaki büyük bir saat altıyı çaldı. Günay kolundaki saate baktı ve: “Saat altıyı çalmak için 30 saniye geçirdi, yarın 12’yi çalarken kaç saniye geçirecek?” diye sordu, Ayten hiç düşünmeden: “Altmış saniye” dedi. Yanılıyor muydu, doğru mu söylüyordu, siz bilin bakalım. (Bilemezseniz gelecek sayıda yazacağız, okursunuz”* [190]

Yukarıda 9, 15 ve 23. sayılarda örnekleri sunulan bilmece ve yarışlar, geleneksel halk kültüründeki soru ve cevap formunda olup, çocukların zekâ seviyelerine uygun hale getirilmiştir. Bilmecelerde çocukların matematik zekâsı ve dikkatini sınamaya yönelik örnekler bulunmaktadır. Sunulan örnekler ilkokul çağındaki çocukların zekâ ve gelişim düzeylerine göre hazırlanmıştır. Bilmeceler çeşitli gözlem ve deneyimlerle elde edilmiştir. Bu bilmecelerde Türk halkının sosyal, kültürel yaşantısı ve ortak değer yargıları yer almaktadır. Millî değer yargılarının devam edebilmesi adına sözlü ve yazılı kültürün aktarım vasıtası olan süreli çocuk yayınlarının korunması ve içeriğinde bulunan bilmece örneklerinin çocuklara öğretilmesi önem arz etmektedir. Kısa ve sade bir forma sahip olan bilmeceler; süreli yayın okurunu sıkmayıp onları öğretici içeriği ile düşünmeye sevk etmektedir. Bu vasıtayla süreli yayın okuru, bilişsel gelişimine paralel olarak, fikir yürütmeye ve sistematik düşünmeye sevk edilmektedir. Bilmecenin geleneksel yapısı kültürün gelecek nesillere aktarılması açısından önem taşımaktadır.

Çalışkan Çocuk’ta yayımlanan diğer bilmece örnekleri şekil ve form değişikliğine uğramış, görsel ağırlıklı şekle dönüşmüştür. Görsel ağırlıklı olarak sunulan bilmecelerde; manzara, hayvan, teknoloji temalı resimli örnekler üzerinden dikkate yönelik sorular sorulmaktadır.

---

[189] (“Oyun ve Eğlenceler”, (15), 16.)
[190] (“Oyun ve Eğlenceler”, (23), 30.)

3.4.4.2. Destan

Çalışkan Çocuk Gazetesi'nde Türk destan külliyatına ait bir örnek tespit edilmiştir. Gazetenin 35. sayısında yayımlanan destan türü, Ertekin Bayoğlu'nun manzum olarak kaleme aldığı "Attila Destanı"dır.

Attila Destanı

"Dünya yaratılalı Kaf dağından söker tan
Bu ülkeyi en yanlı yaratmıştır yaradan
Güneyin arkasında güneyler gibi yatan
Büyük bir ulus vardır, adına Hunlar derler.

Yüce dağdan aldığı için can kaynağını
Bu ulus bulutlara yükseltir bayrağını
Tanrının bereketi kaplamış toprağını
Bilmezliklerle dolar Hunun baslığı yerler.

Güneşin ışığından yaratılan Hunlara
Bir gün güneş dedi ki: 'Durmayın, her bir yana
"Benim ışıklarımı götürün, yaya yaya:
"Elinde ışık olan gezdirmelidir, yer yer"

Güneyin söylediği bu sözleri, dinlemek
Her Hun için bir saygı borcuydu: çünkü yemek,
İçmek gibi bir şeydir dünyaya, ışık vermek:
"Güneşin ışığını yayacağız, dediler.

Çünkü güneş tanrısı bütün yaşayanlara,
Ovalara, sulara, kuşlara, hayvanlara,
Denize ve dağlara, kaya ve ormanlara
Işık götürmek için yaratmıştı onları

Dünyada bir tek büyük ulusa böyle yükü
Yükleyen tanrı öyle iyi düşünmüştü ki
Onları arkasından çekecek bir büyüğü
Başa geçirmekte de bir an geri kalmadı

Atila adındaki büyük Kaan ateştir,
Gökteki bulutlara, şimşeklere bir eştir,
Güneşin ışığını gezdiren bir güneştir:
Onun el ile dünya karanlığa dalmadı.

Atila yüce dağlar arkasından kalkarak
Yüce ırmaklar geçip yüce çöller aşarak
İlerledi; önünde geriledi her ayak:
Kılıcını boş yere kullanmayan Atila!

Doğu elleri gündüz, batı ise gecedir
Doğudan batılara varmasına yetişir
Bir tek gün. Çünkü o bir yıldırım ve şimşektir
Doğudan batılara ışık yayan Atila!" [191]

Çalışkan Çocuk gazetesinde yer alan *Attila Destanı*'nda, Batı Hun hükümdarı Attila'nın yaşamını ve kahramanlıklarını kısa kesitlerde anlatan kurgusal manzum destandır. Hun hükümdarı Attila (395 -453), Avrupa'nın tamamına yakınına hükmetmiş ve devletinin sınırlarını Asya'ya taşımış, hükümdarlığı boyunca ordusu ile Batı ve Doğu Roma İmparatorluklarını sık sık kuşatmıştır. Attila'nın bu savaşları ve kahramanlıkları *Attila Destanı*'nın konusunu oluşturmaktadır. Ayrıca bu kurgusal destanda Hunlar ve Attila yüceltilmiş ve güneşe benzetilmiştir. Attila'nın savaş kahramanlıkları; güneyden, kuzeye, doğu'dan batı'ya yıldırım ve şimşek gibi çaktığı, manzum şekilde okura sunulmuştur. Bilindiği gibi Attila, tarihi bir kahramandır ve kendisine ait manzum yahut mensur bir anlatı yoktur. Öte yandan Helmut de Boor'un *Tarihte Efsanede ve Kahramanlık Destanlarında Attilâ* adlı çalışmasında da belirttiği gibi, Attila tarihte öylesine derin izler bırakan bir kişilik olmuştur ki, Almanların ve İskandinavların çeşitli destanlarında zikredilir bir kahraman (Almanlarda Etzel; İskandinavyalılarda Atlis) statüsüne yükselmiştir. [192]

[191] Ertekin Bayoğlu, "Atila Destanı", *Çalışkan Çocuk*, 1, (35), 1935, 7.
[192] Helmut de Boor, *Tarihte Efsanede ve Kahramanlık Destanlarında Attilâ,* çev. Yaşar Önen, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981, s. 5.

Bilindiği üzere folklor ve tarih arasındaki ilişki, yadsınamaz boyuttadır. Folkllorun ele aldığı çeşitli tarihsel kişiler yahut olaylar; her zaman tarihsel birer gerçeklik olarak ele alınamasa da bir başka ifadeyle folklor; tarihsel bir bilgi olarak okunamayacak olsa da tarih öğretimi ve ulusların tarihlerinin benimsenmesi açısından oldukça önemli bir rol üstlenmektedir. Bu minvalde, *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'nde ele alınan ve tarihsel bir gerçekliğe dayanmak suretiyle yeniden yazılan bu metin, manzum olması, kafiyeli, bir başka ifadeyle akılda kalıcı olması itibariyle, kültürel bir aktarımı taşımasının yanında, yetişecek nesillerin çeşitli bilim dallarıyla olan münasebetine de katkıda bulunmaktadır.

3.4.4.3. Masal

Yapılan araştırma sonucunda *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'nde toplam 49 masalın yayımlandığı tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında 5 masal örneği incelenmiş, bu masallar aşağıda sunulmuştur.

Aşağıda sunulan "Devenin Kamburu Nasıl Çıktı?" adlı hayvan masalı (fabl) gazetenin 5. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı D. D lakaplı yazardır.

1. Devenin Kamburu Nasıl Çıktı?

İlk yaratıldığı günlerde devenin arkasında, bugün gördüğümüz kamburu yoktu. Onun da her yaratık gibi, dümdüz bir sırtı vardı. Sonradan devenin kamburu nasıl çıktı, bakın size anlatayım: Bütün hayvanlar, yaratılır yaratılmaz, bize yardım etmeğe başlamışlardı. At yük taşıyor, koyun süt veriyor, köpek yırtıcı hayvanları kovuyor, ötekilerinde hepsi, güçleri yettiği kadar, adam'a yardım ediyorlardı.

Bunlardan ayrı kalan tembel bir deve vardı. (…) Uzun bir boynu, uzun uzun dört bacağı vardı. Onun için, çalışsa ötekilerden daha çok iş görecekti ama çalışmıyordu tembeldi. Onun bu tembelliğini gören öteki hayvanlar, kızdıkça kızıyorlardı. Öyle ya, hepsi bir yaratılmışlardı. Niçin at, koyun, köpek çalışsınlar da deve çalışmasın? Onlar adam'a yardım ettikleri için yüksünmüyorlardı; ancak devenin de onlar gibi çalışmasını istiyorlardı. Bir gün üçü de toplandılar, aralarında sözleştiler. Gidip deve'ye niçin çalışmadığını soracaklardı.

İlk önce köpek gitti. Deveye biz çalışıyoruz da sen niçin tembel tembel oturuyorsun? diye sordu. Deve kalın dudağını oynata, oynata sert bir sesle, sen karşıma!

dedi. Köpek geldi, devenin bu yaptığı kabalığı arkadaşlarına anlattı. At, sen dur, dedi, bir de ben gidip sorayım. At gitti, deveye, sen niçin adama yük taşımıyorsun? diye sordu. Deve, yine o asık suratı ile, sana ne? dedi. At tırıs tırıs döndü. Arkadaşlarına devenin ne dediğini söyledi. (…) Üçü de anlaşıldı, dediler, biz bu deveyle başa çıkamayız. Adamı çağıralım. Gittiler, Adama olanı biteni anlattılar. Adam, kolay dedi. O çalışmak istemiyor muymuş? Ben ona gösteririm şimdi tembelliğin sonunu.

Adam, hemen yerinden kalktı. Hızlı hızlı yürümeğe başladı: Köpek, Koyun ve At: "Kim bilir ne yapacak?" diye anlamak isteyerek Adam'ın arkasından gitmeğe başladılar. Adam, biraz gittikten sonra onlara döndü. Siz deveyi nerede gördünüz? diye sordu. Köpek, ben bir hurma ağacının altında gördüm, dedi. Adam, öyleyse o şimdi yine hurma ağacının dibindedir. Çünkü o başka iş yapmaz: Yer, içer, yatar. Sonra yeniden yer, içer, yatar. Dördü de hurma ağacının yanma gittiler. Deve, düşündükleri gibi, hurmaları atıştırıyordu. Adam deveye, sen çalışmak istemiyormuşsun, öyle mi? diye sordu. Deve, yine sert sert öyle! dedi, ne olacakmış? Adam "Sen şimdi görürsün" diye söylenerek elini devenin sırtına uzattı. Oradan bir kıl tuttu ve çekti kopardı. Deve, acı ile ay! diye bağırdı ve kaçmak istedi. Adam, yanındaki yardımcı hayvanlara tutun! diye bağırdı. Köpek devenin önünü kestirdi, Koyun boynuna sıçradı. At da bir bacağından yakaladı. Adam, devenin sırtından kopardığı kılı yaktı. Yerden alevler yükselirken deveye işte dedi, seni tembel yapan huyu kopardım, yaktım, artık o kötülük ortadan kalktı. Şimdi sen de herkes gibi çalışacaksın. Sonra, eline bir yaprak alarak devenin sırtına vurdu: orada bir tümsek oldu. Adam, işte dedi, sen çalışmağa alışmak için bu yükü yaşadıkça sırtında taşıyacaksın... Böylece, o günden beri deve kambur kaldı. [193]

Deve'nin Kamburu Nasıl Çıktı? adlı masalda, bütün hayvanların çalıştığı ama devenin asla emek vermediği sürekli tembellik yapıp hurma ağacının altında oturması anlatılmaktadır. Fakat diğer hayvanların bu durumdan rahatsız olmasıyla devenin kalbindeki uyuşuklukla kötülüğü attıkları ve sırtındaki boşluğun o kötülük ve uyuşukluk çıktıktan sonra oluştuğu masal motifleriyle işlenmiştir. Masalın anlatım tarzı, içeriği ve üslubu *Afacan* okuruna hitap etmektedir. Masal etiyolojik (izah edici) unsurlar barındırmaktatır. Yani masalda bir canlının fiziksel özelliğinin oluşum sebebi

[193] D.D, "Devenin Kamburu Nasıl Çıktı", *Çalışkan Çocuk*, 1, (5), 1934, 13.

açıklamaktadır. Bu oluşum olağanüstü unsurlarla ele alınmıştır. Masalda giriş formeli bulunmamaktadır. *Devenin Kamburu Nasıl Çıktı?* mutlu sonla biten bir masaldır. Bu masal aynı zamanda fabl özelliği taşımaktadır.

Bilindiği gibi hayvan masalları, masallar içinde çocuk eğitimi işlevini en çok üstlenen masal türüdür. Nitekim hayvan masalları, diğer türlere nazaran gerçek hayatın çeşitli zorluklarını daha yumuşak ve çocuk dünyasına ait bir biçimde sunarlar. Öte yandan çocuk eğitiminde kullanılan masalın kahramanlarının insan olması ve işbu kahramanların kötücül eylemler neticesinde ciddi bir şekilde anlatıcı tarafından cezalandırılması, çocuk açısından olumsuz etkiler doğurabilmektedir. Nitekim daha önce de bahsedildiği üzere, rol model alarak öğrenen çocuk, masalda kötücül bir eylem neticesinde açlıktan ölen, evsiz kalan, yalnız yaşamını sürdüren bir kahraman karşısında içsel korkular geliştirebilmekte ve bu da doğrudan çocuğun gelişimini olumsuz bir yönde etkileyebilmektedir. Dolayısıyla *Çalışkan Çocuk Mecmuası*'nda yer alan masalların çoğunun hayvan masalı olması, bilinçli bir tercihdir. Nitekim anlatı türleri, eğitimsel işlevleri bakımından kategorize edilebileceği gibi, bir anLatının kendi alt sınıflandırmaları da aynı tasnife tabi tutulabilir.

"İyi Cin, Kanguru ve Sarı Köpek Dingo" adlı hayvan masalı (fabl) gazetenin 3. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı D. D lakaplı yazardır.

2. İyi Cin, Kanguru ve Sarı Köpek Dingo

Eski zamanlarda bizim bildiğimiz kangurular yokmuş, bambaşka bir kanguru varmış kısa kısa dört ayağı varmış. Bir gün kanguru dört ayağının üstünde zıplayarak çöldeki Cüce Cin'e gitmiş ve beni bugün öğleden sonra 5'e kadar hiçbir hayvana benzemeyen biçime sok, demiş. Cin kızarak hadi git oradan, demiş. Kanguru aynı isteği tekrarlamış, cin yine kızarak kovmuş. Üçüncü defa kanguru aynı talepte bulununca cin tamam demiş ve Sarı Köpek Dingo'ya işittin mi diye sormuş. Dingo da evet deyip kangurunun üzerine atılmış ve onu kovalamaya başlamış. Dağ taş dere tepe saatlerce koşturmuşlar, kangurunun arka bacakları iri olup şişmeye, ön bacakları küçülmeye başlamış. Dereleri aşmak isterken köpek suya düşüp ıslanırken kanguru sürekli dereleri zıplayarak aşınca bacakları daha da iri olmuş. Dingo bu durumu görünce onu kovalamaktan vazgeçip durmuş. İşte, hiçbir hayvana benzemeyen bir biçime soktum seni, koşma artık! Cin saat beşe yaklaşırken merak edip beklerken Dingo ile kanguruyu

görmüş ve köpeğe yaşa demiş. İşte kimseye benzemeyen hayvan budur, diyip mutlu olmuş. Dingo, getirdim ama benim karnım acıktı demiş. Cin ise kangurunun kısalan bacaklarının parçası yollarda kalmıştır onları bul ye, demiş. Köpek yola çıkmış, kanguru ise arka ayaklarının üstünde sıçraya sıçraya yuvasına dönmüş. [194]

Yukarıda örnekleri verilen *"İyi Cin, Kanguru ve Sarı Köpek Dingo"* ve *"Devenin Kamburu Nasıl Çıktı"* adlı masallar ortak özellikler barındırmaktadır. Kangurunun fiziksel oluşumunun sebebinin anlatıldığı, kurgusal anlamda güldürücü unsurlar bulunan bu etiyolojik masalda, kangurunun fiziksel özelliklerinden memnun olmaması, Cüce Cin'den yardım talep etmesi, uzun kovalamaca sonrasında kangurunun ön ayaklarının kısalması, arka bacalarının şişmesi anlatılmaktadır. Masala göre kangurunun fiziksel özelliğinin temeli bu olaydır. Çocuklar için mutlu sonla biten ve güldürücü unsurlar barındıran bu masal fabl özelliği göstermektedir ve masalda giriş formeli bulunmamaktadır.

Ali Fuat Bilkan, hayvan masallarını diğer masallara göre ele almış ve hayvan masallarının eğlendiricilik vasfı kadar kıssadan hisse çıkarma, dinleyicileri düşünmeye, ibret almaya sevk etme yani eğiticilik yönünün de önemli olduğunu belirtmiştir. Bu masallar diğer masallara nispeten daha kısadır. Kahraman sayısı daha azdır. Masallarda hayvanların, yaratılış özelliklerini korudukları, kılık değiştirerek insana özgü vasıflarla konuşma kabiliyetlerinin olmasına rastlanmaktadır. [195]

Türk hayvan masallarında daha çok; hatalardan ders alma, bencillik etmeme, kötülük edenlerin mutlaka cezasını bulacağı, huylunun huyundan vazgeçmeyeceği, yardım etmenin güzellikleri, insanların küçümsenmemesi gerektiği, kurnazlık, birlik-beraberlik vb. temalar ele alınmıştır. Masallarda çocukların ruhsal gelişimlerine destek olmak için eğlenceli konular seçilmekte, bu konular çocuklara yalın bir dille sunulmaktadır.

"Yeşil Pembe Kardeşler" adlı masal *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'nde ele alınan 3. masal örneğidir. Masal gazetenin 7. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı D. D lakaplı yazardır.

---

[194] D.D, "İyi Cin, Kanguru ve Sarı Köpek Dingo", *Çalışkan Çocuk*, 1, (3), 1934, 13.
[195] Ali Fuat Bilkan, *Masal Estetiği*, Timaş Yayınları, İstanbul 2001, s. 86.

3. Yeşil Pembe Kardeşler

Uzak çağların birinde bir baba ile iki kızı vardı. Baba çalışamayacak, yürüyemeyecek, yerinden kalkamayacak kadar yaşlıydı. Kızlar da biri sekiz, öteki de yedi yaşındaydı. Büyük kızın adı Yeşil, küçük kızın adı Pembe idi. İkisinin de olgun başaklar gibi sarı saçları, gül gibi pembe yüzleri, su gibi yeşil gözleri vardı. İkisi de birbirine o kadar benzerdi ki ayırt etmek çok güçtü. Adlarını koyarlarken de bu yüzden güçlük çekmişlerdi: Birine, gözleri yeşil olduğu için, Yeşil adını, ötekine de yüzü pembe olduğu için Pembe adını koymuşlardı.

Yeşil'le Pembe'nin anneleri onlar daha çok küçükken ölmüştü. Ne Yeşil ne de Pembe, çok küçük oldukları için, annelerini hiç bilmiyorlardı. Babaları onlara annelerini anlatırken, anneniz artık yeryüzünde bulunmuyor. Kendi yerine sizi bıraktı. Onun için, size de ona benzer olmak düşer, dedi.

Küçük yaşlardan beri babaları Yeşil'le Pembe'yi annelerine benzer yetiştirmeğe çalışmıştı, iki küçük kız babalarını hiç üzmemişlerdi, onun istediklerini, daha o söylemeden yaparlardı. Bu iki küçük Pembe-Yeşil kızlar babalarının istediği gibi yetişmişler, annelerine benzemişlerdi. İkisinin de elinden her iş gelir, her işi anlar ve yaparlardı. Babaları, onlara bakamayacak kadar yaşlanınca onlar babalarına bakacak kadar büyümüşlerdi.

Yeşil'in bir keçisi vardı. Her gün onu kıra götürür, otlatır, sütünü sağardı. Keçisine o kadar düşkündü ki onu ay aydınlığı gecelerde belki karnı acıkmıştır diye yine kıra çıkarır, otlatırdı. Yan yana yatıp uyudukları da olurdu. Pembe'nin de bir tavuğu vardı, ona kendi eli ile yem yedirir, yumurtasını sıcak sıcak alırdı. Yaşlı babanın iki küçük kızı böylece çok sevinçle yaşıyorlardı. Yalnız, bir gün bu sevinçle geçen iyi günlerin sonuncusu oldu: Pembe ile Yeşil'in babası artık yerinden kımıldayamıyordu. İki küçük kız babalarını kendileri yedirip içereceklerdi. Şimdiden sonra babalarını onlar besleyeceklerdi. Bunun için, şimdi daha çok çalışacaklardı. Yeşil, ben benim keçinin yünlerini keser bükerim, dedi. Pembe, ben de onları örerim, satar para kazanırız, dedi. Böylece iki kız işe koyuldular: Yeşil, keçinin yününü kesti, ditti, eline iği aldı ve bükmeğe başladı Pembe onun karşısına oturdu, onun büktüğü ipliği alarak, elindeki tığla, örmeğe başladı.

Bu işte şaşırıp kaldıkları bir yer vardı: iplik çabucak bükülüyor, örgü çabucak

örüyordu. Öğleye kadar Yeşil keçiden kestiği bütün yünleri bükmüştü, Pembe de onları örerek bir hırka yapmıştı. Öğleden sonra bu hırkayı satmağa kasabaya inmek için yola çıktı. Yeşil de keçisini otlatmak için kıra çıktı, ikisi de kendi yollarında şaşırıp kalmışlardı, yol eskisinden öyle kısalmıştı. Pembe azıcık yürür yürümez kasabaya geldi. Yeşil de keçisine bakınca onun üzerinde yünlerin yine eskisi gibi uzun uzun olduğunu gördü. Pembe hırkayı sattı. Yeşil keçisini otlattı, akşam eve döndüler, babalarının karnını doyurdular. Neye şaştıklarını birbirilerine anlattılar ama babalarına söylemediler.

Bakalım, diyorlardı, yarın ne olacak? Ertesi günde işler yine bir gün önceki gibi geçti. Keçinin uzayan tüylerini çabucak kestiler, büktüler, ördüler. Öğleye kadar büyük bir hırka yaptılar. Pembe onu götürdü, yeşil keçisini sattı, otlattı. Ondan sonra köye yine öyle döndüler.

O gün, olup biteni artık babalarına söylemeği doğru buldular. Yeşil, baba dedi, bizim şaşıp kaldığımız bir yer var. Keçinin yününü kesip büküyor, hırka yapıp satıyoruz. Ama bu işler öyle ilerliyor ki, yedi günde olacak iş yarım günde oluyor. Babaları ise anladım çocuklarım, dedi. Çünkü siz bu işte yalnız iki kişi çalışmıyorsunuz. Size yardım eden anneniz de var. [196]

Yeşil Pembe Kardeşler adlı masalda; iyilik, güzellik, sevgi, anne-baba özlemi ve aile kavramının önemi işlenmiştir. Bu eğitici masalda çocukların karakter gelişimleri için önemli mesajlar verilmektedir. Masalda, çocukların küçük yaşta sevdiklerinden ayrılabileceği ama cennetten annelerinin kendilerini izleyebileceği gibi olağanüstü unsurlar işlenmiştir. Yukarıdaki masalda olağanüstü unsurlar, görünmez annenin yardımı dışında işlenmemiştir. Masalda hayatın içinden olaylar hüzünlü şekilde işlenmiştir. *Çalışkan Çocuk Gazetesi* çocukların psikolojik ve ruhsal gelişimlerine edebi türlerle destek sağlarken, hayatın gerçeklerini çocuklara masal diliyle aktarmayı amaç edinmiştir. Seçilen masal örneğinde, çocukların ailevi anlamda her türlü olumsuzluğa karşı hazırlıklı olmaları gerektiği masalın yumuşak ve eğitici üslubuyla işlenmiştir. Ayrıca sözlü gelenek ürünlerindan masalların eğlendirici ve eğitici üslup yapısı topluma birlik ve beraberlik içinde yaşamanın yollarını anlatmaktadır. Masalların toplumu

[196] D.D, "Yeşil Pembe Kardeşler", *Çalışkan Çocuk*, 1, (7), 1934, 13.

birleştirici fonksiyonu vardır. Bu masallar; halkın kültürel kodları ve düşünce yapılarını barındıran ipuçları içermektedir. Masal türü, öğütler vasıtasıyla çocuğun yaşam ve olaylar karşısındaki duruşunu belirlemesine etki etmekte, ona farklı düşünsel alternatifler sunabilmektedir. Çünkü masal örneklerinde, gerçek yaşamdaki olaylardan ders çıkarma düşüncesi hâkimdir.

"Beyinsiz Kurt Olur mu? Olur ya!" adlı hayvan masalı (fabl) gazetenin 28. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Bizim Bacı lakaplı yazardır.

4. Beyinsiz Kurt Olur Mu? Olur ya!

Aslan bir gün yanındaki arkadaşlarını çağırmış, onlara ölmek üzereyim! demiş. Kendimi çok kötü buluyorum. Çabuk bana doktor çağırın, demiş. Bir doktor çağırmışlar. Doktor gelmiş bakmış ve aslanım demiş, sizde bir hastalık var ama ne olduğunu anlayamadım. Bu duruma çok kızan Aslan doktoru kovmuş, ikinci doktor gelmiş, o da bilememiş. Üçüncü doktoru çok uzak bir yerden getirtmişler; o, aslanı uzun uzun evirip çevirdikten sonra, aslanım, demiş, sende bir hastalık var. Ancak kurt beyni yersen iyi olursun! Bunları söyledikten sonra doktor çekilip gitmiş. Aslan yanında ne kadar arkadaşı varsa kedi, köpek, fil, deve, kaplan, sırtlan… Hepsini çağırmış ve onlara bana bir kurt bulun getirin, demiş. Hepsi bir yana gitmişler, bütün ormanı aramışlar taramışlar: bir kurt bulamamışlar. Elleri bomboş dönüp gelmişler. Aslan kızmış, öfkeyle bağırmış ve sizin gibi arkadaş olmaz olsun. Kırk yılda bir istediğimi bulup getiremediniz. Sizin hepinizi... Derken tam bu sırada koşa koşa içeri giren tilki aslanın sözünü kesip nen var, iki gözüm kardeşim? demiş. Hasta olduğunu işittim, hemen yardımına koştum geldim. Canın ne istiyorsa söyle, gideyim getireyim. Aslan ona ne istediğini şöylemiş. Kurnazlığı ile tanınan tilki, sen hiç tasa çekme, demiş, ben gider sana bir kurt getiririm. Kurnaz tiki şeytanın yattığı deliği bile bilir, kurdun nerede bulunacağını bilmez mi hiç! Hemen bildiği bir topal kurdun yanına gitmiş ve nen var, iki gözüm kardeşim? demiş. Hasta mısın? Görüyorsun işte topallıyorum, demiş. Tilki, beni şimdiye kadar neye aramadın! Ben bir doktor biliyorum, gel seni ona götüreyim, hemen iyi eder. Kurt, "Haydi gidelim" demiş ve yola çıkmışlar. Hepiniz anladınız elbet: Tilki kurdu doktora götüreceğim diye aslanın yanına götürmüş. Aslan kurdu görür görmez hemen üzerine atılmış. Kurt öyle korkmuş ki bütün gücünü toplayarak kaçmağa başlamış. Böyle kaçarken de ayağının topallığı geçmiş. Avının elinden gittiğini gören tilki

hemen kurdun arkasından gitmiş ve onu çevirmiş. Gördün ya! demiş, bizim doktor ne yaman doktor. Daha sana bir adım atar atmaz iyi oldun. Gel biraz daha gör onu, büsbütün iyileşirsin. Kurt yine kanmış ve aslanın yanına gelmiş. Şimdi aslan birdenbire atılmış ve bir pençede kurdu yere sermiş. Yere sermiş ama kendisi de hasta hasta bu kadar uğraştığı için yorulmuş ve oracığa baygın düşmüş. Bunu kaçırmayan tilki hemen kurdun üzerine atılmış, kafasını parçalamış ve güzelce beynini yemiş. Aslan ayılınca tilkiye, aç kurdun kafasını, çıkar beynini bana ver, demiş. Tilki kurdun başını arar gibi yapmış ve sonra "beyni yokmuş" demiş. Aslan şaşmış ve Nasıl olur? Beyinsiz kurt olur mu? Olur ya, onun beyinsiz olduğunu ben anlamıştım. Beyni olsaydı ikinci olarak buraya gelir miydi? [197]

Masal araştırmalarında önemli bir sınıflandırma olarak görülen Antti Aarne'nin (1876 -1925) ortaya koyduğu ve Stith Thompson'ın (1885-1976) geliştirdiği *The Types of the Folktale (AaTh) (1964)* masal tip indeksinde tasnif şöyle yapılmıştır:

"1.Hayvan Masalları:
1-299 1-99 Vahşi Hayvanlar
100-149 Vahşi ve Evcil Hayvanlar
150-199 Vahşi Hayvanlar ve İnsan
200-219 Evcil Hayvanlar
220-249 Kuşlar
250-274 Balıklar
275-299 Öteki Hayvanlar ve Nesneler
2.Asıl Masallar: 300-1199
3. Fıkralar:1200-1999
4. Zincirlemeli Masallar: 2000-2399
5. Sınıflamaya Girmeyen Masallar: 2400-2499" [198]

Beş ana başlıkta ele alınan masal tipleri sınıflandırmasında konu gereği "Hayvan Masalları" 7 alt başlıkta ele alınmıştır. Masalların tip ve motifleriyle ilgili bir başka önemli çalışma ise Pertev Naili Boratav ve Wolfram Eberhard'ın birlikte hazırladığı 378 Türk masal tipini içeren *Typen Türkischer Volksmärchen (TTV) (1953)* adlı eserdir.

---

[197] Bizim Bacı, "Beyinsiz Kurt Olur Mu? Olur Ya!", *Çalışkan Çocuk*,1, (28), 1935, 7.

[198] Özkul Çobanoğlu, *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yayınları Ankara 2005, s. 118-119.

Yirmi üç ana başlık altında toplanan eserde hayvanlarla ilgili bölüm *"Hayvan Masalları (1-22)" ve "Hayvan ve İnsan (23-33)"* [199] masalları olarak değerlendirilmiştir.

Hans-Jörg Uther, 2004 yılında düzenlediği The Types of International Folktales (Uluslararası Masal Tipleri Kataloğu-ATU) ile daha önceden yapılan numaralandırma sistemini değiştirmeden eksiklikleri tamamlamıştır. En son ve en detaylı incelemeyle oluşan ATU kataloğunda sınıflandırma şöyledir:

1. Hayvan Masalları 1 –299

1.1.Vahşi Hayvanlar 1-99

1.1.1.Kurnaz Tilki (Diğer Hayvan) 1-69

1.1.2.Diğer Vahşi Hayvanlar 70-99

1.2.Yabani Hayvanlar ve Evcil Hayvanlar 100-149

1.3.Yabani Hayvanlar ve İnsanlar 150-199

1.4.Evcil Hayvanlar 200-219

1.5.Diğer Hayvanlar ve Nesneler 220-299

2.Sihir Masalları 300 –749

3.Dini Masallar 750 –849

4.Gerçekçi Masallar 850 –999

5.Aptal Dev Masalları 1000 -1199

6.Fıkralar ve Espriler 1200 –1999

7.Formül Masalları 2000 –2399 [200]

Bu bölümde, "*Beyinsiz Kurt Olur Mu? Olur ya!"* adlı masal, kahramanları, temaları ve verdiği mesajlar bakımından çok kısa bir şekilde aşağıda değerlendirilmiştir:

Konu: Aslanın Hastalığı

Kahramanlar: Aslan, tilki, kurt

Tema: Dalkavukluk

Verilmek istenen mesaj: Dalkavukluk yapanlar sonunda cezasını çeker.[201]

Konu: Tilki ile Aslan

---

[199] Saim Sakaoğlu, *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999, s. 14-15.

[200] Hans- Jörg Uther, The Types of International Folktales: A Classification and Bibliography Based on the System of Antti Aarne and Stith Thompson Part 1 Animal Tales, Tales of Magic, Religious Tales, and Realistic Tales, with an Introduction (Folklore Fellows Communications, 284) Hardcover – 2004, s. 73.

[201] Ali Berat Alptekin, *Hayvan Masalları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, s.20.

Kahramanlar: Aslan, tilki, çakal

Tema: Menfaat

Verilmek istenen mesaj: Menfaat dünyasında herkes kendi çıkarı uğruna hareket eder.[202]

Yukarıda örneği verilen masal, uluslararası tip kataloğu sınıflandırmasında belli tiplere ve motiflere göre yukarıda sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmanın veriliş sebebi yukarıda örnekleri verilen, *Beyinsiz Kurt Olur Mu? Olur ya!* ve *Cin, Kanguru ve Sarı Köpek Dingo* adlı masalların yukarıda belirtilen uluslararası masal tip kataloğunun tespit ettiği "tip", "konu", "tema" ve "verilmek istenen mesaj" tespitleriyle birebir örtüşmesidir. Hans-Jörg Uther ve Antti Aarne'ın uzun yıllar önce yaptığı bu tasnif çalışmasında, masalların yerel ve uluslararası özellikte de olsa, içerik ve mesajlarının farklı ülke, kültür ve gelenekte de ortak olduğu gerçeğiyle karşılaşılmaktadır. *Çalışkan Çocuk Gazetesi'*nde ve diğer süreli çocuk yayınlarındaki masallarda da yukarıda sunulan tasnif geçerlidir. Çocuk mecmularında yayımlanan masalların çoğunda masalların eğitici işlevleri en önemli unsurların başında gelmektedir. Tilkinin kurnazlığı ve kurdun ahmaklığının işlendiği bu masalda, tilki örneğiyle çocuklara uyanık ve akıllı olmaları gerektiği vurgulanmaktadır.

"Kuş Beyinli Kral" adlı masal türü *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'nde ele alınan 5. masal örneğidir. Masal gazetenin 31. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Bizim Bacı lakaplı yazardır.

5. Kuş Beyinli Kral

Eski zamanların birinde Kuş beyinli kral adını taktıkları çok aptal bir kral varmış. Bunun canı sessizlikten sıkılıyormuş. Bir gün, öldürmek için yanına getirdiği tutsaklardan biri: "Aman! bizi bırakın! size dünyada bulamadığınız şeyi vereceğiz!" demiş. Kral, dünyada bulamadığım ve bana vereceğiniz şey nedir?" diye sormuş. Kral böyle sorunca tutsak, söylerim ama kızmayacağınıza and verin, demiş. Tutsağın bu sözleri kralı büsbütün şaşırtmış ve kızmayacağım, demiş, haydi çabuk söyle! Yoksa şimdi kızarım.

Tutsak anlatmış: Sizin dünyada arayıp arayıp da bulamadığınız şey gürültü ve sestir, değil mi? Sarayınızda türlü eğlenceleri yaptırdınız, türlü çalgılar çaldırdınız,

[202] (Alptekin, 22-23.)

gürültü çıkaracak ne varsa getirttiniz, sivrisineklere kadar. Ama yine de olmadı, yine de olmadı: Gürültüyü bulamadınız. İşte biz, size bu bulamadığınız şeyi vereceğiz, demiş.

Kral peki demiş ve tutsaklara işe girişmelerini söylemiş. Tutsaklar bir araya toplanmışlar ve şunu yapmağı tasarlamışlar: Kralın kötü bir adam olduğunu bütün saraydakilere birer birer söyleyecekler, hepsini ona karşı getirtecekler ve böylelikle hem gürültü çıkacak hem de yeryüzü böyle kan yürekli, aptal bir kıraldan kurtulmuş olacakmış. Akıllı tutsaklar düşündüklerini yapmışlar.

Dört beş gün sonra sarayda kim var kim yok: "Kralı istemeyiz!" diye bağırıp, tepiniyorlarmış. Yalnız adamlar olsa iyi: Sarayın camları, çerçeveleri, döşemeleri, tavanları, merdivenleri de ayağa kalkmış, tepinmeğe başlamışlar. Yalnız saray da olsa iyi; sarayın dışında da hareket başlamış. Çölün kumları ayaklanmışlar ve saraya saldırmışlar. Bu karışıklık altıncı gün kopmuş, yedinci gün de kral ortadan yok olmuş, gitmiş. [203]

Doğu- Batı toplumları farklı kültürel yapıda olsalar da benzer kültürel normlara sahip oldukları da gözlemlenmektedir. Genel geçer doğrular ve ahlaksal kurallar birçok toplumun ortak değerleri olarak kabul edilmektedir. İnsanların eğitilmesi, yetiştirilmesi, ahlaki bazı meziyetleri kazanması gibi hususlar her toplumun ortak kaygılarıdır. Doğu-Batı masallarında farklı konuların yer alması kültürel, inançsal ve geleneksel farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Kral, Padişah, Sultan gibi ülke yöneticilerine dair masal motiflerinin karakter ve varyantları değişse de içerikleri benzerlik arz etmektedir. Yukarıdaki masalda anlatılan tutsağın sivri zekâsı ve kurnazlığına Anadolu'daki Keloğlan masallarında da sıkça rastlamaktadır. Keloğlan'da zekâsı sayesinde Sultan'ın ölüm fermanından kaçmış, sevdiği insanları zalimlerden zekâsı sayesinde kurtarmıştır. Fakir olanın, eziyet görenin zalimlere üstün gelmesi ve ilahi adaletin tecelli etmesi konusu birçok dünya masalında farklı varyant ve tiplerle görülmektedir. Sözlü gelenek, halk kültürü ve kültürler arası etkileşim, göç, savaş, ticaret vb. yollarla farklı milletlere geçmiştir. Masal, efsane ve hikâye gibi türlerin dinlenildiğinde kulağa tanıdık gelmesi, bu etkileşim ve alışverişin sonucudur.

---

[203] Bizim Bacı, "Kuş Beyinli Kral", *Çalışkan Çocuk*, 1, (31), 1935, 13.

Bu minvalde *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'ndeki hikâye, destan, masal ve bilmecelerde; yardımsever olmak, dürüst olmak ve bağışlayıcı olmak gibi evrensel değerler, genellikle fabl örnekleriyle çocuklara aktarılmıştır. Gazetedeki bazı masallar dünya çocuk edebiyatı ürünlerinin çevirisi olması hasebiyle; evrensel değerler olan büyüklerin sözlerinin dinlemesi ve onlara saygı gösterilmesinin önemi gibi nasihatler *Çalışkan Çocuk'*ta ağırlıklı olarak yer almaktadır.

3.5. *MEKTEPLİ GAZETESİ*

Mektepli Gazetesi, 22 Eylül 1932 ile 18 Temmuz 1935 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Gazetenin sahibi Mehmet Sami Karayel, yazı işleri direktörü Nusret Safa Coşkun'dur. *Mektepli Gazetesi* çocuklara yönelik hazırlanmış süreli yayındır ve toplam 148 sayı ve 6 cilt yayımlanmıştır. "*Kız ve erkek talebe için Perşembe günleri neşredilir"* sloganıyla her hafta Perşembe günleri çıkarılan gazete, dört yıllık yayın hayatında kültürel anlamda zengin içeriği ve yayımladığı edebi türlerle döneminin öne çıkan yayınlarındandır.

*Mektepli Gazetesi'*nde edebi türlerin yanında bilgilendirici kültür sayfaları sıklıkla yer almaktadır. Gazetede; hikâye, resimli hikâye, bilmece, roman, masal, şiir, fıkra, karikatür, tiyatro oyunları gibi edebi türlerin yanında; güncel haberler, gezilecek tarihî yerler, kültür- sanat, ansiklopedik bilgiler, bilimsel gelişmeler gibi aktüel konular da yer almıştır. Zengin içeriğiyle çocukları eğlendirme, eğitme ve faydalı bilgiler verme amacı taşıyan gazete; yayın hayatına başlarken gazetenin tanıtımını yapmak amacıyla ücretsiz olarak verdiği *"Mektepli Gazetesi Çıkıyor"* adlı başlıkta, M. Sami Karayel derginin misyonunu aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

"(...)Her hafta yeni müsabakalar, bilmeceler, bulmacalar bulacaksınız. Büyük hediyeler ve mükâfatlar tevzi edilecektir. Motosiklet, bisiklet, gramofon, fotoğraf, lonjin saati, radyo vesaireyi kazanmak için müsabakaları, ilmeceleri muhakkak hallediniz. Mektepli Gazetesi; en güzel yazı ve resimlerle dolu olarak çıkacaktır. Resimler, şiirler, yazılar, romanlar, hikâyeler, garip şeyler, heyecanlı havadisler, sinema, spor, izcilik, tiyatro, karikatür, havadisler her şey Mektepli Gazetesi'nde bulunacaktır. Mektepli

gazetesi yalnız 5 kuruşa satılacaktır. Her perşembe günü mektepli gazetesini arayınız. (…)"[204]

Yukarıda yol haritası çıkarılan *Mektepli Gazetesi,* bu minval üzere neşredilmiştir. *"Mektepli Gazetesi size büyük hediyeler veren kıymetli arkadaşınızdır."* sloganıyla okurun ilgisinin canlı tutulması amaçlanmış ve onlara hediyeler taahhüt edilmiştir. Hediyeler: "Mektep çantası, bir kilo çikolata, Bir şişe kolonya, pergel takımı, bir kilo Hacıbekir şekeri, Ziraat Bankası kumbarası, yazı defteri, saat, bisiklet, fotoğraf makinesi," dir.

Mektepli Gazetesi sloganında da görüleceği üzere çocukların dostluğunu, samimiyetini kazanmayı amaçlamaktadır. Çocuklara hediyeler verilerek bu amaca ulaşılmıştır. Gazetenin yayımlandığı dönemde ilgi görmesi ve yayın hayatına devam etmesi bu durumun göstergesidir. *Mektepli Gazetesi'*nin yazarları öğretmenlik, siyaset, çevirmenlik ve sanat gibi farklı mesleki alanlara sahip şahsiyetlerden oluşmaktadır. *Mektepli Gazetesi*'nin editörü ve sahibi M. Sami Karayel, öğretmendir, ama süreli yayınlar alanında da faaliyet göstermektedir. Karayel, 1. cildin 26. sayısında kendini okura aşağıdaki gibi tanıtmaktadır:

"Birinci Cildin Sonunda"

"*(…) Ben yirmi beş senelik muallimim. Orta ve lise mekteplerinde senelerce muallimlik yaptım. Altı sene Maarif müfettişliğim var. İki mühim vilâyette de Maarif müdürü bulundum. (…) tahsilimi de sorarsanız ilk, orta ve âlidir. Alaylı değil, diplomalıyım. Mesleğime ait beş kitap yazdım. Resmîmde işte önünüzde"* [205]

*Mektepli'*nin yayın misyonu, dönemin diğer süreli çocuk yayınlarında olduğu gibi, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, yüzünü yeniliklere ve batıya dönmüş modern bir çizgi taşımaktadır. *Mektepli*; Atatürk ilke ve inkılaplarının yarının büyüklerine aktarılmasında köprü vazifesi görmüş, bu büyük sorumluluğu omuzlarında taşımıştır. M. Sami Karayel'in Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili gazetenin 58. sayısındaki *"Ulu ve Biricik Babamız"* adlı yazısı aşağıdaki gibidir:

"(…) Türk çocuğu, Türk milleti Ulu Babamız için her vakit canını, kanını vermeğe hazırdır. Türk çocuğu bilir ki, onun biricik Ulu Babası gibi dünyaya kimse

[204] M. Sami Karayel, "Mektepli Gazetesi Çıkıyor", *Mektepli Gazetesi*, 1, (1), 1933, 1.
[205] M. Sami Karayel, "Birinci Cildin Sonunda", *Mektepli Gazetesi*, 1, (26), 1933, 3.

gelmemiştir. Ulu Babamız, bizim candan ve kalpten sevdiğimiz, ayrılık kabul etmez bir et kemik gibi bizimle kaynaşan, bizi anlayan ve bizi bizim gibi düşünen ve görem ilahi bir Babadır." Ulu Babamızın bize verdiği nimetleri saymakla tüketemeyiz…Tarihî namusumuzu, millî namusumuzu, iktisadî namusumuzu, dinî namusumuzu, lisan namusumuzu, okuma hürriyeti namusumuzu, askerlik ve kuvvet namusumuzu hep, hep o ilahi Babamız vermiştir. O, öyle bir Baba ki her şeye kadir, her evladına yetişen ve hepsinin dertlerini dinleyen bir kudrettir."[206]

Atatürk ile ilgili yazılara sıklıkla yer veren *Mektepli Gazetesi*'nin, Mustafa Kemal Atatürk için *"Gazi Hazretleri", "İlahi Babamız", "Ulu Babamız"* gibi sıfatlar kullanıldığı görülmektedir. Bu sıfatlar Atatürk'ü yüceltme adına yapılmış, ona duyulan sevginin ve saygının göstergesidir. Gazetede; Osmanlı'nın geçmiş değerleri ve genç Türkiye Cumhuriyeti'nin modern değerleri arasında pek çok kıyaslama yapılmıştır. Dönemin koşullarının eskisinden çok daha iyi olduğu *Mektepli*'de belirtilmiş ve hilafet kavramının eskide kaldığı, modern çağın gereksinimlerini karşılamadığı vurgulanmıştır. Gazetenin pek çok köşesinde eski-yeni karşılaştırmasının yapıldığı görülmektedir. M. Sami'nin gazetenin 1933 yılı, 58. sayısında kaleme aldığı "eski" tanımı: *"(...) Eski zihniyet, çölden gelen kuru bir fikir, nasırlanmış, ıslah ve nüfuzu kabil olmayan acûbedir. (...)"* şeklindedir.

Mektepli'nin kapanması gazetenin 141. sayısından itibaren yer alan yazılarla belirtilmektedir. Gazetenin fiyatındaki iniş çıkışlar bu kapanışın bir göstergesi niteliğindedir. M. Sami Karayel 141. sayıda, gazetenin zayıfladığını ve yayınların sonuna gelindiğini *"Dökülüyoruz!"* başlığıyla aşağıdaki şekilde açıklamıştır:

"(...) Bir mecmua haftada bir çıkarken hatta bir haftalık fasıla bile çıktığı zaman kendine az gelirken, şimdi on beş günde bir çıkmağa başladı. Bu ne demektir? Geçen ay yazdığım gibi mayıs yaprak dökümü demektir. Yani başladı… şimdi varan gelen bir! Bakalım ikincisi ne vakit olacak? Siz çocuklar ve okuyuculara şunu öğreteyim, ama iyi dikkat ediniz. Bu sırdır. Babıâli sırlarından biri… Bir mecmua durup dururken birdenbire fevkalade renkli ve cafcaflı çıkmağa başladı mı biliniz ki; satışı düşmeğe başlamıştır… Son bir ümitle caf cafa sarılmıştır… Eğer bu caf cafla, okuyucularını tekrar elde etmiş ise ne mutlu ve ne ala… Etmemiş ise ve parası da varsa

[206] M. Sami Karayel, "Ulu ve Biricik Babamız", *Mektepli Gazetesi*, Cilt 3, (58), 1933, 3.

caf cafa dayanır… Eğer bu caf caflada okuyucularını elde edemezse yavaş, yavaş renkler kaybolur. Parlak ve kalın kâğıdı söner incelir… tek renge ve bohça kağıdına düşer… hele baskısı hapı yutar…"[207]

Mektepli Gazetesi'nin yayın hayatına son vermesi, mevcut dönemde yaşanan rekabetten gazetenin olumsuz yönde etkilenmesi ve ekonomik yetersizliklerden kaynaklanmaktadır. M. Sami, yukarıda gazetenin içinde bulunduğu durumu duygusal bir dille okurla paylaşmışır. Ama bu veda paylaşımı gazetenin kapanmasının önüne geçememiştir. *Mektepli Gazetesi* yayımlandığı yıllar içerisinde sunduğu edebi türler, çeviriler ve kültür sanat sayfalarıyla Türk çocuk yayıncılığına farklı bir soluk getirmeyi başarmıştır.

3.5.1. *Mektepli Gazetesi'*nin Biçim Özellikleri

Mektepli Gazetesi'nin biçim, içerik ve boyutu zaman içinde farklılıklar göstermiştir. 148 sayı, 6 cilt yayımlanan *Mektepli'*nin 1- 132. sayıları 26,5 x 18 cm, 132-146. sayıları ise 25,5 x 31 cm boyutlarındadır. Gazetenin bütün sayıları perşembe günleri çıkmıştır. Gazetenin fiyatı 5 kuruştur. *Mektepli*'nin sayfa sayısı düzenli değildir. Gazetenin sayfa sayısı 16- 20 arasında değişkenlik göstermektedir.

Mektepli'nin basım yeri 5 defa değişmiştir. Gazete ilk sayısından 30. sayısına kadar *İstanbul Halk Matbaası*'nda, 31- 35. sayılar arasında *İstanbul Letafet Matbaası*'nda, 36- 54. sayılar arasında *İstanbul Hamit Bey Matbaasında*, 55- 59. sayılar arasında *İstanbul Selâmet Matbaası*'nda, 60. sayıdan son sayı olan 148. sayıya kadar *İstanbul Sebat Matbaası*'nda basılmıştır.

*Mektepli Gazetesi'*nin 1- 27. sayılarına Ankara Millî Kütüphane'de 1956 SA 433/3032, 27- 52. sayılarına 60 SB 38/1933, 53- 78. sayılarına 60 SB 38/33-34; 79- 104. sayılarına 60 SB 38/1934, 105- 132. sayılarına 60 SB 38/1934-1935, 133- 418. sayılarına ise 60 SB 38/1935 yerel tasnif numaralarıyla ulaşılmıştır.

*Mektepli Gazetesi'*nin seneliği 250, 6 aylığı 128, 3 aylığı 65 kuruştur. Ayrıca gazetedeki tabirle "ecnebiler için seneliği 2 dolardır." İlan şartları tam sayfa 1500 kuruş, yarın sayfa 750 kuruş, ¼ sayfa 400 kuruş, şeklindedir.

---

[207] M. Sami Karayel, "Dökülüyoruz", *Mektepli Gazetesi*, 6, (141), 1935, 2.

3.5.2. *Mektepli Gazetesi'*nin İçeriği

*Mektepli Gazetesi'*nin içeriğini tek partili dönemde yayımlanmış birçok süreli yayında görüldüğü gibi, Cumhuriyet'in getirdiği yeniliklerin oluşturduğu söylenebilir. *Mektepli*'de dönemin siyasi, sosyal ve kültürel yapısına paralel olarak, millî içerik başlıkları ağırlıktadır. Tarihi- millî hikâyelerin ve bilgilerin bulunduğu gazetede; çocuklara bir yandan millî değerler, bir yandan da Cumhuriyet'in kültürel ve sosyal hayatta getirdiği yenilikler aktarılmıştır. Bu yenilikler aktarılırken, eski uygulamaların şiddetle eleştirildiği görülmektedir.

1932 yılında başladığı yayın hayatını 1935 yılında noktalayan *Mektepli'*de; yayımlandığı zaman süresince okura, Atatürk ilke ve inkılaplarının modern Türkiye'nin inşaasında ne denli öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. *Mektepli'*de eski-yeni mukayesesi yapılarak Türkiye'nin yüzünü batıya, yeniliğe, ilim ve fen'e dönmesinin şart olduğu sıklıkla vurgulamıştır. *Mektepli Gazetesi*'nin 1933 yılında, *"Maarif Vekâletinin takdir ve himayesi altında neşr olunur"* ibaresiyle yayınına devam etmesi, gazetenin resmî ve düzeyli bir yayın içeriğine sahip olduğunun göstergesidir. *Mektepli* içeriğinde bulunan; masal, fıkra, hikâye, bilmece-bulmaca, serüven gibi edebi türlerle çocukların takdirini ve ilgisini kazanmıştır.

Gazete, "*Faydalı Bilgiler"* ve "*Meraklı ve Faydalı Bilgiler"* köşeleriyle çocukların öğrenme meraklarını gidermiş, bilgilenmelerine yabancı kaynaklardan da aktardığı içerikle katkı sunmuştur.

Mektepli, diğer birçok süreli yayından farklı olarak dil eğitimine önem vermiş, *"Fransızca Nasıl Öğrenilir?", "Yepyeni ve Bambaşka bir Usulle Fransızca Nasıl Öğrenilir?", "Fransızcayı Öğreniyorum"* ve *"En Kısa Bir Zamanda İngilizce Nasıl Öğrenilir?"* adlı konu başlıklarını kullanmıştır. *Mektepli,* dönemin kültür ve sanat ekolü sayılan Fransız kültürüne kendini kaptırmış, içeriğinde İngilizce dil eğitimine de yer vermiştir. Dil eğitimi gazetenin 38- 50. sayıları arasında yayımlanmıştır.

*Mektepli Gazetesi'*nin 17. sayısında tespit edilen tür ve içerik başlıkları sırayla: *"Anketimize Cevap Verenler (okur sayfası), Başbaşa Dördüncü Ayın Sonunda (okur sayfası), Kılınç Arslan (tarihi ve millî roman), Ortamektepten Emil ve Arkadaşları (sinema), Ankara (tarihi gezi), Şiir – edebiyat (okur şiir köşesi), Kuşların Devi: Deve Kuşu (hayat ve tabiat köşesi), Gülmez misiniz? (fıkra), Hoca Diyor ki (bilgi/kültür*

sayfası), Kaptan Gran'ın Çocukları(roman), Galatasaray Yine Yenildi (spor), Afrika'da Gine Yerlileri arasında (garip şeyler/ bilgi sayfası), Fener Bekçisinin Oğlu (hikâye), Büyük Adamlar: Macellan (biyografi), Müsabaka (bulmaca)" şeklindedir.

Mektepli Gazetesi'nde gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap kullanan yazarlar da bulunmaktadır. Gazetenin başlıca yazarları: *"M. Sami Karayel, Masalcı, Suat Derviş Baraner, Erol Tekin, Kemal Sahir, V.G., İlhan'ın Babası, Ayşe Teyze, Nusret Sefa Coşkun, Sacit Şener, Cımbız* ve *Vilson*'dur. *Mektepli*'nin içeriğine öğretmen ağırlıklı yazar ve çevirmenlerin yanında, karikatürist ve ressamlar da katkı sağlamıştır.

3.5.3. *Mektepli Gazetesi*'ne Göre Çocuk

Mektepli Gazetesi dört yıl boyunca okurla iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Çocuklara; fıkra, bilmece, hikâye, resimli hikâye, tarihi/millî roman, yerli/çeviri masal, okul temsili, dil eğitimi, biyografik ve ansiklopedik sayfalar gibi kapsamlı içeriklerin sunulması, dönemin güncel gelişmeleri ile çocukların bilgilendirilmesi, *Mektepli*'nin öne çıkan özelliklerindendir.

Çocuklara aktarılan metinlerde, her çocuk dergisinin odak noktası olan eğlendirirken öğretmek, millî tarih bilincinin aktarımı, Cumhuriyet'in çağdaş değerleriyle alakalı farkındalık oluşturulması *Mektepli*'nin en önemli ülküsüdür. Çeviri metinler, resimli hikâye/serüvenler ve edebi türlerin dışında gazetede çocuklara millî tarih bilincinin aktarılmasına yönelik tarihi romanlar ve biyografik bilgiler uzun soluklu olarak yayımlanmıştır. Bu yayınlarda görsellik ön planda tutulmamış, metin odaklı bilgi aktarımı yapılmıştır. Diyalog sayfalarıyla çocuklara dostça, kardeşçe yaklaşılması gazete ile okur arasındaki mesafeyi kaldırmış, samimi, sıcak bir atmosfer oluşturmuştur.

*Mektepli Gazetesi'*nin okurdan istediği en önemli şey; çocukların Atatürk'ün benimsediği öğretilerin dışına çıkmamaları, modern dünyanın değişimlerine ayak uydurmaları, eskiye değil, geleceğe, modern dünyaya kanalize olmalarıdır. Bu bağlamda gazetede çoğunlukla çeviri eserler yayımlanmış- dönemsel şartlar içinde- modernizm, ilim ve fennin temsilcisi olan Fransız ekolü rol/model olarak seçilmiştir. M. Sami Karayel bu doğrultuda çocukları bilinçlendirmeye çalışmış, görüşlerini onlara aktarmıştır.

22 Eylül 1932 ile 18 Temmuz 1935 tarihlerinde yayımlanan *Mektepli Gazetesi*'nin bütün sayıları incelenmiştir. Öncelikle toplam 6 cilt, 148 sayı yayımlanmış gazetenin bütün sayılarında yer alan halk edebiyatı unsurlarının seçilmesine özen gösterilmiştir. Araştırma kapsamında incelenmiş metinler aşağıda Tablo 3.5.'te gösterilmiştir:

Tablo 3.5. *Mektepli Gazetesi*'ndeki Halk Edebiyatı Unsurları

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1932	8	*2*	Büyülü Sultan-1	Masal	M. Sami Karayel
2	1	1932	8	3	Büyülü Sultan-2	Masal	M. Sami Karayel
3	1	1932	19	3	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
4	1	1932	5	4	Büyülü Sultan-3	Masal	M. Sami Karayel
5	1	1932	18	4	Bilmece	Bilmece	-
6	1	1932	16	5	Büyülü Sultan-4	Masal	M. Sami Karayel
7	1	1932	18	5	Bilmece – Bulmaca	Bilmece	-
8	1	1932	7	6	Üç Elmaslı Kırbaç-1	Masal	-
9	1	1932	18	6	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
10	1	1932	12	7	Üç Elmaslı Kırbaç-2	Masal	-
11	1	1932	18	7	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
12	1	1932	3	8	Üç Elmaslı Kırbaç-3	Masal	-
13	1	1932	18	8	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
14	1	1932	12	9	Üç Elmaslı Kırbaç-4	Masal	-
15	1	1932	18	9	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
16	1	1932	7	10	Üç Elmmaslı Kırbaç-5	Masal	-
17	1	1932	18	10	Bilmece – Bulmaca	Bilmece	-
18	1	1932	17	12	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
19	2	1933	18	31	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
20	2	1933	9	32	Altın Okun Sergüzeştleri-2	Masal	M. Sami Karayel
21	2	1933	18	32	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
22	2	1933	9	33	Altın Okun Sergüzeştleri-3	Masal	M. Sami Karayel
23	2	1933	17	33	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
24	2	1933	9	34	Altın Okun Sergüzeştleri-4	Masal	M. Sami Karayel
25	2	1933	18	34	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
26	2	1933	9	35	Altın Okun Sergüzeştleri-5	Masal	M. Sami Karayel
27	2	1933	18	35	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
28	2	1933	8	36	Altın Okun Sergüzeştleri-6	Masal	M. Sami Karayel

29	2	1933	18	36	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
30	2	1933	14	47	Hık Demiş Burnundan Düşmüşün Hikâyesi	Masal	Masalcı
31	2	1933	15	49	Tilkiden Daha Kurnaz Dört Çocuk	Masal	Masalcı
32	2	1933	18	49	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
33	2	1933	15	51	Kurt Yavrusu Kirpiyi Kestane Gibi Yedi	Masal	Masalcı
34	2	1933	18	51	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
35	2	1933	14	52	Küçük Yusuf ve Orman Cücesi-1	Masal	Suat Derviş Baraner
36	2	1933	18	52	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
37	3	1933	8	53	Küçük Yusuf ve Orman Cücesi-2	Masal	Suat Derviş Baraner
38	3	1933	18	53	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
39	3	1933	8	54	Küçük Yusuf ve Orman Cücesi-3	Masal	Suat Derviş Baraner
40	3	1933	12-13	58	Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Üç Canavarı Nasıl Yendi	Hikâye	-
41	3	1933	7-18	62	Periler Dağı	Masal	Çev. Erol Tekin
42	3	1933	18	63	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
43	3	1933	13	64	Altın Dökülen Ağaç	Masal	Kemal Sahir
45	3	1933	18	64	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
46	3	1933	14-15	65	Kırk Haramilere Oynanan Oyun-1	Masal	Kemal Sahir
47	3	1933	18	65	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
48	3	1933	8-9	66	Kırk Haramilere Oynanan Oyun-2	Masal	Kemal Sahir
49	3	1933	18	66	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
50	3	1934	8-9	67	Zilli Azrail-1	Masal	Kemal Sahir
51	3	1934	8-9	68	Zilli Azrail-2	Masal	Kemal Sahir
52	3	1934	19	68	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
53	3	1934	8-9	69	Dilekle Çilek Devler Arasında	Masal	V.G
54	3	1934	19	69	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
55	3	1934	8-9	70	Dilekle Çilek Devler Arasında-2	Masal	V.G
56	3	1934	19	70	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
57	3	1934	8-9	71	Dilekle Çilek Devler Arasında-3	Masal	V.G
58	3	1934	19	71	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
59	3	1934	8-9	74	Fare, Eşek, Ayı	Masal	Kemal Sahir
60	3	1934	19	74	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
61	3	1934	8	74	Fare, Eşek, Ayı-2	Masal	Kemal Sahir
62	3	1934	14-15	75	Fare, Eşek, Ayı-3	Masal	Kemal Sahir
63	3	1934	19	75	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
64	3	1934	12-13	76	Fare, Eşek, Ayı-4	Masal	Kemal Sahir
65	3	1934	19	76	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
66	3	1934	12-13	77	Yeni Zaferler Peşinde	Masal	Kemal Sahir
67	4	1934	14-15	79	Yeni Zaferler Peşinde-2	Masal	Kemal Sahir
68	4	1934	19	79	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-
69	4	1934	12-13	80	Yeni Zaferler Peşinde-3	Masal	Kemal Sahir
70	4	1934	14-15	80	Bilmece - Bulmaca	Bilmece	-

71	4	1934	8-9	81	Yeni Zaferler Peşinde-4	Masal	Kemal Sahir
72	4	1934	8-9	82	Yeni Zaferler Peşinde-5	Masal	Kemal Sahir
73	4	1934	12-13	83	Dilek ile Çilek İstanbul'da	Masal	Kemal Sahir
74	4	1934	12-13	84	Dilek ile Çilek İstanbul'da-2	Masal	Kemal Sahir
75	4	1934	8-9	85	Dilek ile Çilek İstanbul'da-3	Masal	Kemal Sahir
76	4	1934	8-9	86	Dilek ile Çilek İstanbul'da-4	Masal	Kemal Sahir
77	4	1934	8-9	87	Dilek ile Çilek İstanbul'da-5	Masal	Kemal Sahir
78	4	1934	8-9	88	Dilek ile Çilek İstanbul'da-6	Masal	Kemal Sahir
79	4	1934	8-9	89	Eşek Postu	Masal	İlhan'ın Babası
80	4	1934	8-9	90	Eşek Postu-2	Masal	İlhan'ın Babası
81	4	1934	8-9	91	Eşek Postu-3	Masal	İlhan'ın Babası
82	4	1934	12-13	92	Beyaz Kedi	Masal	İlhan'ın Babası
83	4	1934	12-13	93	Beyaz Kedi-2	Masal	İlhan'ın Babası
84	4	1934	12-13	94	Beyaz Kedi-3	Masal	İlhan'ın Babası
85	4	1934	12-13	95	Beyaz Kedi-4	Masal	İlhan'ın Babası
86	4	1934	12-13	96	Beyaz Kedi-5	Masal	İlhan'ın Babası
87	4	1934	12-13	97	Beyaz Kedi-6	Masal	İlhan'ın Babası
88	4	1934	12-13	98	Beyaz Kedi-7	Masal	İlhan'ın Babası
89	4	1934	6-7	99	Beyaz Kedi-8	Masal	İlhan'ın Babası
90	4	1934	6-7	100	Beyaz Kedi-9	Masal	İlhan'ın Babası
91	4	1934	6-7	101	Beyaz Kedi-10	Masal	İlhan'ın Babası
92	4	1934	6-7	102	Beyaz Kedi-11	Masal	İlhan'ın Babası
93	4	1934	6-7	103	Beyaz Kedi-12	Masal	İlhan'ın Babası
94	4	1934	6-7	104	Beyaz Kedi-13	Masal	İlhan'ın Babası
95	5	1934	6-7	105	Beyaz Kedi-14	Masal	İlhan'ın Babası
96	5	1934	6-7	106	Beyaz Kedi-15	Masal	İlhan'ın Babası
97	5	1934	6-7	107	Beyaz Kedi-16	Masal	İlhan'ın Babası
98	5	1934	6-7	108	Beyaz Kedi-17	Masal	İlhan'ın Babası
99	5	1934	8-9	109	Tilki Kardeş İstanbul'da	Masal	Ayşe Teyze
100	5	1934	15	109	Beyaz Kedi-18	Masal	İlhan'ın Babası
101	5	1934	6	110	Tilki Kardeş İstanbul'da-2	Masal	Ayşe Teyze
102	5	1934	8-9	111	Tilki Kardeş İstanbul'da-3	Masal	Ayşe Teyze
103	5	1934	8-9	112	Tilki Kardeş İstanbul'da-4	Masal	Ayşe Teyze
104	5	1934	9	112	Müsabaka, Bilmece, Bulmaca	Bilmece	-
105	5	1934	8-9	113	Tilki Kardeş İstanbul'da-5	Masal	Ayşe Teyze
106	5	1934	8-9	114	Tilki Kardeş İstanbul'da-6	Masal	Ayşe Teyze
107	5	1934	7	115	Tilki Kardeş İstanbul'da-7	Masal	Ayşe Teyze
108	5	1934	15	116	Tilki Kardeş İstanbul'da-8	Masal	Ayşe Teyze
109	5	1934	14	117	Tilki Kardeş İstanbul'da-9	Masal	Ayşe Teyze
110	5	1934	6	118	Tilki Kardeş İstanbul'da-10	Masal	Ayşe Teyze
111	5	1934	12	118	Maymunun Evi	Masal	-
112	5	1934	6	119	Tilki Kardeş İstanbul'da-11	Masal	Ayşe Teyze
113	5	1934	6	120	Tilki Kardeş Orman'da-12	Masal	Ayşe Teyze
114	5	1935	6-7	121	Tilki Kardeş Tayyare'de-13	Masal	Ayşe Teyze
115	5	1935	10-11	121	Bir Çin Masalı	Masal	Nusret Sefa Coşkun

116	5	1935	6-7	122	Tilki Kardeş Afrika'da-14	Masal	Ayşe Teyze
117	5	1935	10-11	122	Bir Çin Masalı-2	Masal	Nusret Sefa Coşkun
118	5	1935	6	123	Tilki Kardeş Afrika'da-15	Masal	Ayşe Teyze
119	5	1935	10-11	123	Bir Çin Masalı-3	Masal	Nusret Sefa Coşkun
120	5	1935	6-7	124	Tilki Kardeş Afrika'da-16	Masal	Ayşe Teyze
121	5	1935	10-11	124	Bir Çin Masalı-4	Masal	Nusret Sefa Coşkun
122	5	1935	6	125	Tilki Kardeş Afrika'da-17	Masal	Ayşe Teyze
123	5	1935	10-11	125	Bir Çin Masalı-5	Masal	Nusret Sefa Coşkun
124	5	1935	6	126	Tilki Kardeş Afrika'da-18	Masal	Ayşe Teyze
125	5	1935	12-13	126	Bir Çin Masalı-6	Masal	Nusret Sefa Coşkun
126	5	1935	8-9	127	Tilki Kardeş Afrika'da-19	Masal	Ayşe Teyze
127	5	1935	12-13	127	Bir Çin Masalı-7	Masal	Nusret Sefa Coşkun
128	5	1935	8	128	Tilki Kardeş Afrika'da-20	Masal	Ayşe Teyze
129	5	1935	12-13	128	Bir Çin Masalı-8	Masal	Nusret Sefa Coşkun
130	5	1935	9	129	Tilki Kardeş Afrika'da-21	Masal	Ayşe Teyze
131	5	1935	12-13	129	Bir Çin Masalı-9	Masal	Nusret Sefa Coşkun
132	5	1935	8	130	Tilki Kardeş Afrika'da-22	Masal	Ayşe Teyze
133	5	1935	14	130	Bir Yamyam Masalı	Masal	Macide Macit Taş
134	5	1935	8	131	Tilki Kardeş Afrika'da-23	Masal	Ayşe Teyze
135	5	1935	14-15	131	Bir Yamyam Masalı-2	Masal	Macide Macit Taş
136	5	1935	14-15	132	Tilki Kardeş Afrika'da-24	Masal	Ayşe Teyze
137	6	1935	12	133	Tilki Kardeş-26	Masal	Ayşe Teyze
138	6	1935	10	134	Kurbağa Prens	Masal	-
139	6	1935	13	134	Tilki Kardeş-27	Masal	Ayşe Teyze
140	6	1935	14	135	Kurbağa Prens	Masal	-
141	6	1935	8-9	139	Nasrettin Hoca'nın Pırasa Heybesi	Fıkra	Cımbız
142	6	1935	11-12	140	Peri Kızı	Masal	Vilson
143	6	1935	12-13	141	Fare ile Evlenen Kedi	Masal	Vilson
144	6	1935	5	142	Nasrettin Hoca Konya'da	Fıkra	Cımbız
145	6	1935	13	143	Nasreddin Hoca'nın Doğuran Kazanı	Fıkra	Cımbız
146	6	1935	8-9	145	İki Genç Fare Nasıl Evlendiler?	Masal	Sacit Şener
149	6	1935	8-9	146	Kedilerin Balayı Seyahati	Masal	Sacit Şener

3.5.4. *Mektepli Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

*Mektepli Gazetesi'*nde Türk halk edebiyatı türleri kapsamında incelenen; hikâye, bilmece, fıkra ve masallar yukarıda Tablo' 5.5'te detaylı şekilde belirtilmiştir. Gazetede yayımlanan 110 masal, 33 bilmece, 3 fıkra ve 1 halk hikâyesi, gazetede yer alan Türk halk edebiyatı ürünleridir. Tablodaki masalların çoğu, masal serisi şeklinde yayımlanmıştır. Örnek verilecek olursa: İlhan'ın Babası adlı yazarın yayımladığı *Beyaz Kedi* adlı masal serisi 93-106. sayılar arasında; Ayşe Teyze'nin yayımladığı *Tilki Kardeş* adlı masal serisi 109-134. sayılar arasında uzun soluklu olarak yayımlanmıştır.

Gazetede hikâye, roman ve serüvenler de seri halinde uzun soluklu olarak yayımlanmıştır. *Mektepli Gazetesi*'nde incelenen masal ve hikâyelerde; çocukları topluma hazırlayan, onların alçak gönüllü ve iyi insanlar olmalarına ön ayak olabilecek örnekler seçilmiştir. Bu örnekler daha çok hayvan masalları (fabl) üzerinden verilmiş, bu minvalde çocukların dikkatinin daha fazla çekilmesi amaçlanmıştır.

Dilek ve Çilek İstanbul'da, Beyaz Kedi, Tilki Kardeş İstanbul'da gibi masal serileri alt yaş grubuna hitap etmiş ve çocukların ruhsal ve zihinsel gelişimlerine bu masallar üzerinden katkı sunulması amaçlanmıştır. Gazetede çocuklara sıklıkla verilen mesajlar: "Yaşanılan olumsuzluklardan ders çıkarılması", "kötülüklerden ve fesatlıktan uzak durulması gerektiği", "büyüklerin sözünün dinlenmesi", "hayvanlara ve doğadaki diğer canlılara karşı merhametli olunması", "iyiliklerin karşılıksız kalmayacağı", "yardımsever olmak", "sorumlu olmak" ve "dürüst olmak" şeklinde sıralanabilir.

3.5.4.1. Bilmece

Mektepli Gazetesi'nde Türk halk edebiyatı ögeleri barındıran toplam 33 bilmece örneği tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması için gazete sayılarındaki bazı "Bilmece" örnekleri incelenmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Aşağıda "Bilmece" ve "Bulmaca" başlıklı 5 örnek, gazetenin 6, 10, 13, 27 ve 19. sayılarında yayımlanmıştır ve hazırlayanlar belli değildir. Bilmecelerin yanıtlarının 15 gün içinde mektupla gönderimi istenmiş cevapları *Mektepli*'de açıklanmamıştır.

Örnek 1)

Bilmece

"Üç heceli kelimeyim,
Kalplere korku veririm.
Ve her geldiğim zaman da
Çalışanı gösteririm.
İsmimin var yedi harfi;
Son iki hecelerini alın,
Okuyun tersine,
Bir isim çıkacak siz.

Bulmaca

Dünyanın en kalabalık şehri hangisi ve nerededir?" [208]

Örnek 2)

Bilmece

"Küçük sevimli bir ismim
Yalnız iki heceliyim.
İçimde var dizi dizi
Her lakırdımızın izi.

Kış gecesi hepinize
Olurum hoş bir eğlence.
Okur iseniz tersimden
Çevrilerek hemen birden
Küçüklere, bebeklere
Olur güzel bir hediye.

Bulmaca

Türkiye'nin Karadeniz'e dökülen en büyük nehiri hangisidir?"[209]

Örnek 3)

Bilmece

"Üç heceli bir ismim,
Pek nadiren gelirim.
Her sene bayramlarda.
Sonra yılbaşında da...
Fakat şimdi beni sız her hatta beklersiniz.
İlk iki hecenin baş harfi değişir ise pek sevimli arkadaş olur her zaman size."[210]

Örnek 4)

Bilmece

"Altıdır bendeki harfler,
Beni hemen herkes sever.
Notadır birinci hece,
Siyahtır ters çevrilince.
İlk iki hecelerimi

[208] "Bilmece", *Mektepli Gazetesi*, 1, (6), 1932, 18.
[209] "Bilmece", *Mektepli Gazetesi*, 1, (10), 1933, 18.
[210] ("Bilmece", (13), 17.)

Sondan doğru okursanız

Çıkar size erkek ismi.

Hediye var bulursanız!

Bulmaca

Avrupa'da şimendiferleri en çok olan memleket hangisidir?"[211]

Örnek 5)

Bilmece

"Kolay bir bilmece size, İstanbul'un bir semtiyim.

İlk iki hecelerimle Bir hüzün alâmetiyim.

Kaldı geriye bir hece,

Üzerindeyiz onun biz;

Yormayın fazla düşünce,

Çok çabuk bileceksiniz!

Bulmaca

Matbaayı ilk defa kim icat etti?"[212]

Yukarıda örnekleri verilen bilmeceler nazım şeklinde ve kafiyeli olarak yazılmış bilmecelerdir. Bulmaca başlığındaki sorular ise sadece genel kültürün ölçülmesi adına sorulmuş kısa bilgi sorularıdır ve bulmaca formundan uzaktır. Gazetede görsel biçimde sunulan bulmacalar hacim olarak daha fazla yer kaplamaktadır. *Mektepli*'de bilmece-bulmaca çözümü sonucunda kazanan çocukların isimleri her hafta tam liste olarak verildiği için, gazetede okurlar arasında ciddi bir rekabet yaşanmıştır.

Geleneksel halk hikâyelerinin özellik ve yapılarını barındıran bilmece ve bulmacalara en fazla ağırlık veren dergilerden biri *Mektepli Gazetesi'*dir. Sözlü edebiyatın önemli bir türü olan bilmeceler, somut veya soyut varlıkların, olayların, tarihî şahıs ve hadiselerin vb., istiarelerden, olağan dışılıklardan, zıtlıklardan, ses taklitlerinden, fantastik kurgulardan, yararlanılarak kulağa hoş gelen eğlenceli sorular haline getirilen anonim edebî ürünlerdir. Bilmecelerin soru cevap formuna dayanan yapısı geleneksel halk kültüründen gelen bilmeye ve anlamaya yönelik bir çabanın sonucudur. Bu durum yüzyıllar içinde değişimlere uğramış, şekil ve form değişimiyle beraber *Mektepli*'deki içerik özelliklerine kavuşmuştur. Kitle iletişim araçlarının ve

[211] ("Bilmece", (27), 18.)
[212] ("Bilmece", (19), 18.)

teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte halk hikâyesi, masal, efsane, destan, atasözü gibi bilmece türü de değişim/dönüşüme uğramış yerini daha farklı iletişim araçlarına bırakmıştır.

3.5.4.2. Fıkra

Mektepli Gazetesi'nin bütün sayıları dikkatlice incelenmiş ve fıkra türüne ait toplam 3 örnek tespit edilmiştir. Aşağıda, tespit edilen bütün fıkra örnekleri sunulmuştur. Yayımlanan bütün fıkralar Nasreddin Hoca fıkralarıdır.

"Nasreddin Hoca'nın Doğuran Kazanı" adlı fıkra *Mektepli*'nin 143. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Cımbız lakaplı yazardır.

1. Nasreddin Hoca'nın Doğuran Kazanı

"Muharrem ayı gelmişti... Hocanın karısı aşure pişirecekti. Lâkin evlerinde kazan yoktu. Karısı düşünüp duruyordu, Hoca sordu:

— Ne düşünüyorsun be ahretlik!

Karısı cevap verdi:

— Ayol deli misin? Aşurelik aldın... İyi ama nerede pişireceğiz bu aşı... Hoca derhal mukabele etti: Dur, şimdi ben sana kazan bulurum. Hoca cübbesini sırtlayınca komşusu Ahmet ağaya verdi ve ondan kazan istedi. Ahmet ağa derhal kazanını verdi. Hocanın karısı aşuresini pişirdi ve dağıttı mahalleliye. Bir gün sonra; Ahmet ağa kazanını almak üzere hocaya müracaat etti. Hoca Ahmet ağaya kazanını verirken:

— Ahmet ağam, kazanın maşallah ne genç, doğurdu baki, hem de güzel bir tencere?

Ahmet ağa hocanın bu saflığına gülümseyerek:

— Maşallah, maşallah! Desene hocam, doğurmuş bizim kazan! Elbette hocam, doğurmaz olur mu?

Ahmet ağa, kem kazanı hem de tencereyi sırtlayınca sevinerek evine döndü.

Hocanın karısı fena halde içerlemişti. Hocaya ağzına geleni söylüyordu. Hoca hiç oralarda değildi. Karısına şunları söylüyordu:

— Karı senin aklın ermez bu işe. Aradan epeyce geçti bir gün hoca karısına:

— Karı be! Aşure ayı gelmedi mi?

Karısı bağırıyordu:

— Yahu ne adamsın? Daha aşure ayına bir yıl var, hem ne olacak? Yoksa evde kalan topu topu bir tencere var onu da mı doğurdu diye vereceksin? Hoca cübbeyi toplayınca

komşu Ahmet ağaya yollandı. Hoca:

— Ahmet ağa evde çamaşır yıkayacağız lütfen kazanı verir misin? Ahmet ağa derhal kazanı verdi. Lâf değil, belki bu sefer de bir tencere doğururdu? Hoca kazanı alıp eve gelince; gülmeğe başladı. Karısı bağırıyordu:

— Herif bu seferde diğer tencere mi gidecek? Birkaç gün sonra, Ahmet ağa kazanı almağa geldi.

Hoca gözleri yaşlı kapuya çıkarak:

— Ah, Ahmet ağam sorma, senin kazan öldü. Allah rahmet eylesin, dedi. Ahmet ağa şaşırarak ve hiddetle bağırarak:

— Hoca delirdin mi? kazan ölür mü? Hoca cevabı verdi:

— Ulan Ahmet ağa, doğurduğuna inanıyorsun da öldüğüne neden inanmıyorsun?" [213]

Nasreddin Hoca'nın ölümsüz olmasının sebebi; adına atfedilen fıkraların Anadolu halkının güldürü ve mizah anlayışını barındırması dışında, bu fıkraların ülke sınırlarını aşması ve uluslararası niteliğe ulaşmasıdır. Nasreddin Hoca ve Bektaşi gibi ünü ülke sınırlarını aşan halk fıkraları, gelenek taşıyıcısı olma hüviyetindedir. Hoca adına bağlanan fıkralar, Türk halkının toplumsal yaşamı, geleneği, ritüelleri ve mizah anlayışı hakkında süreli yayın okuruna önemli bilgiler vermektedir. Türk halk edebiyatının ve halk geleneğinin en önemli güldürü figürlerinden ve fıkra karakterlerinden olan, bireyleri ve toplumları her yönü ile çok iyi tanıtan Nasreddin Hoca fıkralarında; aile, komşuluk, dostluk ve iş ilişkilerinde görülen aksaklıklar dile getirilmiştir. Hoca fıkralarının menbaı, Anadolu'nun kendine has yaşam tarzı ve köklü kültürel geleneğidir. Nasreddin Hoca'nın da Köroğlu, Yunus Emre, Karac'oğlan gibi birden çok yerde mezarının olması onun artık ölümsüzlüğe kavuştuğunun, Türk halkının Hocayı ne kadar sevdiğinin ve özümsediğinin en somut örneğidir. Hoca fıkralarının dönüşüme uğrayarak bugünlere kadar gelmesi, Nasreddin Hoca figürünün günümüz aksaklıklarında da vücut bulduğunun en somut kanıtıdır.

Yukarıda değinilen *Nasreddin Hoca'nın Doğuran Kazanı* adlı fıkra türü, Türk halkı tarafından en çok bilinen fıkralardandır. Hoca'nın sivri zekâsı, hazırcevaplığının en basit örneklerinden olan fıkra örneği, toplumsal hayatın ve komşuluk ilişkilerin nasıl

[213] Cımbız, "Nasrettin Hoca'nın Doğuran Kazanı", *Mektepli Gazetesi*, 6, (143), 1935, 13.

olduğuna dair esprili ipuçları da vermektedir. Yukarıdaki fıkra o kadar sevilmiş ki, birçok ülkede dilden dile anlatılagelmiş, ünü ülke sınırlarını aşmıştır. Nasreddin Hoca fıkraları Türk sözlü edebiyatının kısa, açık ve sade olma özelliklerini taşımaktadır. Bu fıkralarda dolaylı anlatıma başvurulmadan, açık ve net ifadeler kullanılmakta, anlatılan olayların sonunda her zaman bir ders verilmesi amaçlanmaktadır.

Tek partili dönemde yayımlanan süreli çocuk yayınları çocuklara halk kültürü unsurları içeren edebi türleri sunarak, onların geleneksel/kültürel gelişimlerine katkı sunmayı amaçlamaktadır. *Mektepli*'de sunulan Nasreddin Hoca fıkraları çocukların gülme ihtiyacını karşılamakla kalmamış, onların espiri yeteneklerine de katkı sunarak karakter ve psikolojik gelişimlerine olumlu yönde etki etmiştir.

Aşağıda sunulan "Nasreddin Hoca'nın Pırasa Heybesi" adlı fıkra *Mektepli*'de sunulan 2. örnektir ve gazetenin 139. sayısında yayımlanmıştır. Fıkranın yazarı Cımbız lakaplı yazardır.

2. Nasreddin Hoca'nın Pırasa Heybesi

"*Nasreddin hocayı hepimiz hikâyelerden tanırız, hatta hocayı bütün dünya bilir... Onun çeşit çeşit hikâyelerini dinleyip okuyup gülmemek kabil mi? İşte; bu hafta biz de hocanın güzel bir hikâyesini anlatacağız. Belki hocanın bu hikâyesini içinizde bilenler vardır. Hocanın eşeği meşhurdur.*

Nasreddin hoca pazara, çarşıya eşekle gider. Hatta camiye namaz kılmaya bile eşekle gelir... Hoca çocuğu ile bir gün kasabaya evinin haftalık sebzesini almak için eşeği önlerine katarak pazara gelmişler... Mevsim kış imiş, lahana, pırasa, soğan almışlar, heybeye doldurmuşlar... Heybeyi eşeğe yüklemişler kendileri de eşeğin arkasından yürümeye başlamışlar... Heybe küçük ve o kadar ağır olmadığından eşek rahat, rahat gidiyormuş... Köyün yolu epeyce uzak olduğundan eşeğin peşinde giden hoca ile çocuğu yorulmuş, dilleri bir karış çıkmış... Yolda gelip geçeri köylüler, Hoca ile çocuğa ve bir de serbest serbest serbest küçük bir heybe taşıyan eşeğe bakarak şunları söylenirlermiş:

— Yazık, bu hocada hiç akıl yok... Bir de bu akılsız hocanın ardına geçip namaz kılıyoruz. Eşeği boş olarak salıvermiş, kendi de koca sakalı ile dili bir karış dışarda yaya gidiyor. Hoca gelen geçenlerin bu lâfını işittikçe sinirlenmeye başlamış, nihayet dayanamamış eşeğin üzerine atlamış... Hoca eşekte, heybede eşeğin kıçında yola

düzülmüşler, çocuk arkadan ve eşeğin arkasından yürümeye başlamış. İçinden de artık bir şey söyleyemezler ya diye böbürlenmiş Hoca biraz sonra yoldan geçen yeni yolcular bu sefer de şöyle söylenmeye başlamışlar sırtında eşekle giderken,

—Bak hele şu hocaya; utanmıyor, kendisi eşeğe binmiş zavallı küçük çocuğu karada bırakmış yazık değil mi çocuğa... Hoca bakmış olacak gibi değil, eşekten inmiş. Bu sefer de çocuğu bindirmiş. Kendisi de kan ter içinde eşeğin peşinde yürümeye başlamış. Gelen geçen yolcular bu sefer de şunları söyle niye başlamışlar:

—Vah vah hocaya, hiç le aklı yok, yürüyüp duruyor. Zaten sıska ve küçük bir çocuk kendi de binse eşeğe sanki ne olacak? Hoca fena halde içerlemiş eşeğin üzerine atlamış, şimdi hem heybe hem çocuk hem de kendisi eşeğin üzerindedir. Eşek başlamış solumağa, zorlanmağa... Hoca içinden yine böbürlenirmiş:

— Eh, artık bir şey diyemezler ya... Derken bu sefer de yoldan geçenler şunları mırıldanmaya başlamışlar:

— Allahtan korkmaz hoca, yazık değil mi bu eşeğe... Vah vah zavallı hayvan cağız... Gelen geçen yolcular, eşeğin halini gördükçe hep bir ağızdan:

— Allahtan korkmaz hoca... Diye söylenmeye başlamışlar. Nihayet hoca, bakmış ki, olacak şey değil, eşeğin üzerinde çocuğunu kucağına almış, heybeyi sırtına vurmuş, yollanmaya başlamış. Yolcular yine söylenmeye başlamışlar, bu sefer hoca bağırmış:

— Hey! Ne söylüyorsunuz be! Ne dedinizse yaptım yine beğendiremedim. Şimdi de diyeceğiniz yok ya! Heybeyi sırtıma aldım, çocuğu da kucağıma. Demek hepsi bana yüklenmiştir. Artık eşekle alakaları yoktur. Daha ne söylenir durursunuz be! Yolcular gülmeye başlamışlar, içlerinden birisi:

— Ama da yaptın be hoca... Çocuğu kucağına, heybeyi sırlına almışsan, şimdi eşeğin üstünde değil misin ki?" [214]

Eşeğine ters binen Nasreddin Hoca'nın evrene verdiği mesajlardan biri de toplumun genel geçer yargıları ve doğrularını kabul etmemesidir. Zekâsı ve eylemleri ile Anadolu halkının gelenek görenekleri hakkında fikir sahibi olunmasını sağlayan

[214] Cımbız, "Nasrettin Hoca'nın Pırasa Heybesi", *Mektepli Gazetesi*, 6, (139), 1935, Sayfa 8-9.

Nasreddin Hoca fıkraları *Mektepli* okuruna sunularak, çocukların şakacı, nüktedan ve iyimser bir kişilikten haberdar olmaları sağlanmıştır. Hoca, yaptığı nükteler, zekâsı ve sözleri ile sıradan toplumdan ayrılmaktadır. Eşeğe tersten binmesi hocanın aykırılığının vücut bulmuş şeklidir. Hocayla eşeği arasındaki bağ çok samimi olup eşek, hoca fıkralarının ikinci önemli unsurudur, denilebilir. Toplumun hocanın hayvana eziyet ettiği yönündeki telkinlerden bıkan Nasreddin Hoca, ne kadar yol denese de yine kendi bildiğini okumuş ve halkı güldürmeyi başarmıştır. Fıkrada hayvanlara eziyet edilmemesi gerektiği vurgulanan en temel mesajdır. Nasreddin Hoca'nın marjinal kişiliğinden yola çıkılarak, farklı olmanın sıradan olmaktan daha kabul gördüğü, sıradanlığın toplum nezlinde uyutulmuş insanları temsil ettiği, Nasreddin Hoca fıkraları özelinde *Mektepli* okuruna sunulmuştur.

Aşağıdaki 3. örnek *Mektepli*'nin 142. sayısında yayımlanmıştır. "Nasreddin Hoca Konya'da" adlı fıkranın yazarı Cımbız lakaplı yazardır.

3. Nasreddin Hoca Konya'da

"*Evvelden softalar ramazan geldiği zaman cübbelerini toplayıp heybelerini sırtlarına vurunca köy köy cerre (müezzinlik etmek) çıkarlardı. Herhangi bir köyde boş imamlık bulurlarsa oraya bağlanırlar ve bütün bir ramazan köylüye vaiz verirler ve namaz kıldırırlardı. Bu hocaların parasını köylü verirdi.*

Nasrettin Hoca da bir ramazanda heybesini sırtına vurarak yola düzülmüştü. O köy senin, bu köy benim, dolaştıktan sonra hiçbir köyde boş bir imamlık bulamamıştı. Artık ramazan bitmiş, bayram gelmişti. Hoca da Konya'ya düşmüştü. Tabanları şişmiş, açlıktan bitmiş bir halde Hoca Konya'da çarşıyı bir aşağı bir yukarı dolaşırken bir helvacı dükkânının önüne gelmiş, bakmış helvalar meydanda... Ağzı sulanmış... Hemen dükkânın tezgâhına yanaşmış sormadan yemeğe başlamış... Hocayı bu halde gören çıraklar başlamışlar hocayı dövmeğe. Hoca pişkinliğe vurmuş yine yermiş... Nihayet yediği kadar yemiş ve dayak atanlara dönmüş ve gülerek:

— Yahu! Bu Konyalılar ne biçim adam, insana helvayı dayakla yediriyorlar. Sanki hocayı davet eden olmuşta dayakla helva yediriyorlarmış. Hocanın ustalığına ne dersiniz?" [215]

[215] Cımbız, "Nasrettin Hoca Konya'da", *Mektepli Gazetesi*, 6, (142), 1935, 8-9.

Nasreddin Hoca fıkraları, kısa ve özlü mesajlar vermektedir. Hoca fıkraları okuyanı ve dinleyeni sıkmadan eğlendirerek, verilmek istenen mesajı sezdirme yoluyla karşıdakine aktarma amacı taşımaktadır. Bu fıkralar düşünceleri süsleyerek edebî zevk süzgecinden geçirip, okura bu nükte zevkini tattırmaktadır. Fıkra metinleri vasıtası ile süreli çocuk yayınlarında çocuğun gelişimine katkı sunulurken, geleneğin bir sonraki nesile aktarımı da sağlanmaktadır.

Nasreddin Hoca fıkraları dönemsel şartlar ve koşullar hakkında okura ciddi bilgiler vermektedir. Yukarıdaki fıkrada Hoca'nın diğer fıkralarında olduğu gibi, fakir olduğu görülmektedir. Fakirliğini bile ciddiye almayan Nasreddin Hoca sivri zekâsı ve keskin diliyle çevresindekileri düşündürebilmektedir. Eski ramazan ritüellerinden bir kesit kısa da olsa yukarıdaki Nasreddin Hoca fıkrasında görülmekte, ekonomik sıkıntının değil de kişinin iç huzurunun önemi fıkrada vurgulanmaktadır.

3.5.4.3. Hikâye

Mektepli Gazetesi'nin incelenen bütün sayılarında toplam 1 hikâye tespit edilmiştir. "Kanlı Koca Oğlu Kanduralı Üç Canavarı Nasıl Yendi?" adlı halk hikâyesi özeti aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir. Hikâye *Mektepli*'nin 58. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

Kanlı Koca Oğlu Kanduralı Üç Canavarı Nasıl Yendi?

"Kanlı Koca'nın bir oğlu vardır. İsmi Kanduralı'dır. Kanlı Koca, oğlunu evlendirmek ister. Oğlu da nasıl bir kız istediğini anlatır. Babası da: "sen kız istemezsin, yiğit istersin." der. Oğlan kız aramaya gider. Fakat bulamaz. Sonra babası aramaya gider. Trabzon kâfir beyinin kızının tam istedikleri gibi olduğunu öğrenir. Fakat bu kızı alabilmek için besledikleri 3 canavarı öldürmesi gerektiğini öğrenir. Bu işe girişip de ölenlerin başlarını görür. Geri döner. Oğluna haberi verir. Oğlu da ölümü göze alarak kızın bulunduğu yere gider. Kâfirler oğlanı görürler. Niye geldiğini sorarlar. Oğlan da kızı almak istediğini söyler. Kâfirler oğlanı içeri alırlar. Bu arada kız oğlanı görür ve âşık olur. Boğanın zincirini aldılar, salıverdiler. Boğa Kanduralı'nın üzerine yürüdü. Kanduralı boğanın alnına bir yumruk öyle vurdu ki boğayı sırtı üzerine çökerdi. Alnına yumruğunu dayadı, sürdü, meydanın başına çıkardı. Küt küt boğa solumağa başladı. Ağzı köpüklendi. Kanduralı boğanın önünden savuldu, ardından dayandı. Boğa boynuzu üzerine dikildi. Kanduralı kuyruğundan getirip yere

salladı. Başını boğazladı. Bıçak çıkarıp derisini yüzdü. Etini meydanda koyup derisini Tekfurun önüne getirdi. Tekfur:

— Kızı verin, şehirden sürün, çıksın, gitsin, dedi. Tekfurun kardeşinin oğlu:

— Aslanla da döğüşsün, dedi.

Vardılar, aslanı çıkardılar. Meydanda ne kadar at varsa korkudan titrediler. Yeğitler:

— Boğadan kurtuldu, aslandan nasıl kurtulacak? Diye ağlaştılar. Kanduralı:

— Aslanı koyuverin, gelsin, dedi. Karapolat öz kılıcım yok ki ikiye biçeyim. Sana sığındım, ulu Tanrım. Kanduralı aslanın alnını gözetip bir yumruk öyle vurdu ki yumruk çenesine dokundu. Belini tuttu, götürüp yere vurdu. Tekfurun önüne geldi, Tekfur:

— Kızı getirin verin, dedi, Kardeşinin oğlu canavarların başı devedir, dedi, Onunla da döğüşsün. Tekfur:

–Devenin ağzını yedi yerden bağlayın, dedi. Kıskanç kâfirler bağlamadılar. Yularını sıyırıp salıverdiler, deve saldırınca Kanduralı fırlar, devenin koltuğundan girer, çıkar, deveye bir tepme vurdu, Deve bağırdı, Bir daha vurdu, deve ayağının üzerinde duramadı, yıkıldı, Kanduralı basıp iki yerden boğazladı, Tekfurun önüne geldi, Tekfur:

–Bu yiğidi gözüm gördü, gönlüm sevdi, dedi. Kızı buna vereler. Tekfur düğün hazırlattı. Kanduralı kılıcını çıkardı, yere vurdu:

–Bu toprak gibi savrulayım, kılıcımla doğranayım, okumla saplanayım eğer Bey babamın Kadın anamın yüzünü görmeden gerdeğe girersem, dedi. Çadırları bozdu, hayvanlarını yola çıkarttı. Yedi gün, yedi gece yürüdü. Oğuz'un hudutlarına geldi:

— Varın babama haber eyleyin: Üç canavarı öldürdüm, Selcan Hatunu aldım, geldim, dedi. O zamanlarda Oğuz yiğitlerine ne kaza gelse uykudan gelirdi. Kanduralı'nın uykusu geldi, uyudu. Uyurken kız bir yüksek yere çıktı, gözledi. Meğer Tekfur pişman olmuştu: Üç canavar öldürdüğü için bir kızcağızım aldı, gitti, dedi. Gök demirli altı yüz kâfir seçti. Gece gündüz yürüdüler. Kız hazır idi; baktı, gördü. Kanduralı'nın üzerine geldi:

— Gafil olma, karabaşını kaldır yiğit, dedi. Kanduralı uyandı:

— Ne söylersin, güzelim? Dedi.

— Üzerine yağı geldi. Uyandırmak benden, savaş göstermek senden. Kanduralı kalktı; kâfire at saldı, karşı vardı. Selcan Hatun Kandıralının önüne geçti at saldı. Kaçanı bıraktı, aman diyeni öldürmedi. Düşman basıldı. Kanduralının dilediği gibi kendisi kalkmadan o kalkmış, ata binmeden o binmiş, kanlı kâfir eline varmadan o varmış,

yağıyı basmadan o basmıştı."[216]

Muharrem Ergin, Dede Korkut Hikâyeleri'nin Oğuz Türklerinin 12-14. yüzyıllarda Anadolu'nun doğusundaki geleneksel yaşam tarzını, aile yapısını, dilini, dinini, dünyaya mitolojik açıdan bakışını, etnografyasını, mücadelelerini anlattığını ve kesin olarak bilinmemekle birlikte 15. yüzyılın ortalarından itibaren yazıya geçirildiğini ifade etmektedir. [217]

Dede Korkut Hikâyeleri'nde çizilen kahraman profili ve tipler, yaşayış ve davranışlarıyla bulundukları topluma ve gelecek kuşaklara örnek oluşturmuşlardır. Bu tipler toplumun tamamına yarar sağlayacak özverili davranışları ile Türk toplumunun değer yargılarını ve törelerini ifade etmişlerdir. Ki anlatılan hikâyelerde, o dönemin yaşam şekli ve sosyo-kültürel değerleri net bir şekilde görülmektedir. Hikâyelerde kahramanların örnek oluşturduğu değerler, kendi kültürlerini aşarak evrenselleşebilmektedir. Tüm bu özellikleri bakımından kahramanlık hikâyeleri, kültürel aktarım vasıtası olan çocuk dergilerini okuyan çocuklar tarafından, özümsenerek öğrenilecektir. Bu bağlamda, Türk halk kültürü türleri nesilden nesile bu şekilde aktarımını gerçekleştirmektedir. Türk toplumunun kültürel mirasını en iyi şekilde yansıtan halk kültürü eserlerinin başında Dede Korkut Hikâyeleri gelmektedir. Bu hikâyelerin içinde tarih, coğrafya, şiir, edebiyat, atasözü, alkış – kargış gibi pek çok konu ve tür içeriği bulunmaktadır.

Mektepli Gazetesi'nde çocuklara sunulan *Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Üç Canavarı Nasıl Yendi?* adlı hikâye; Dede Korkut kitabının Dresten nüshasının 6. boyu olan *Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Hikâyesi*'dir. Yukarıdaki örnek hikâyenin özetlenmiş ve sadeleştirilerek çocukların seviyelerine uyarlanmış şeklidir. Bu durumun sebebi *Mektepli*'nin hitap ettiği okur kitlesinin yaş grubudur. Bu minval üzere, çocuklar Türk halk kültürünün baş yapıtlarından olan Dede Korkut Hikâyeleri'nden *Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Hikâyesi'*nin içeriğinden ve verdiği mesajlardan haberdar olarak bilgi dağarcıklarına bu destansı hikâye örneğini de eklemişlerdir.

---

[216] "Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Üç Canavarı Nasıl Yendi", *Mektepli Gazetesi*, 3, (58), 1933, 1-13.

[217] Muharrem Ergin, Dede *Korkut Kitabı 1, (9.baskı),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 2.

Aşağıda, Muharrem Ergin'in *Dede Korkut Kitabı-1* adlı çalışmasından faydalanılmış, *Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Hikâyesi*'nde geçen bazı değer yargılarına özetle değinilmiştir.

Dede Korkut Hikâyeleri'nde kadın da erkek de eşini seçerken yiğitliğe önem vermekte, yiğitlik temel ölçüt olmaktadır. *Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Hikâyesi'*nde Kan Turalı babasına eşinden beklentilerini aşağıdaki biçimde belirtmektedir:

"Kanlı Koca söyledi:
En iyisi, gözüm görürken, oğul gel seni evlendireyim
Oğlan söyledi:
Baba! Mademki beni evlendirmek istiyorsun, bana lâyık kız bak nasıl olur: Baba ben kalkmadan o kalkmış olmalı, ben kara koç atıma binmeden o binmiş olmalı, ben kanlı kâfir iline gitmeden, o gitmiş olmalı, dedi.
Kanlı koca söyledi:
Oğul sen kız istemiyor, bir kahraman yiğit istiyormuşsun." [218]

Dede Korkut Hikâyeleri'nde yer aldığı biçimiyle Oğuz boylarında evlilik önemli görülmekte, büyükler çocuklarını evlendirme arayışı içine girmektedir. Evlilik için komşu obalarada eş aranıp beşik kertmesi yapılmakta, günümüzdeki gibi kız isteme geleneği sürdürülmektedir. Evlilik için başlık parası istenilmektedir. Başlık parası Anadolu'nun birçok bölgesinde hala geçerlidir. *Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Hikâyesi'*nde Kanlı Koca oğlunu bir an önce evlendirmek istemekte ve bu isteğini aşağıdaki gibi dile getirmektedir:

"Dostlarım! Atam öldü, ben kaldım, yerimi yurdunu tuttum;
Yarın da ben ölürüm oğlum kalır. En iyisi gözüm görürken oğul, gel seni evlendireyim."[219]

Dede Korkut Hikâyeleri'nde yer alan değerlerde; Türk aile birliğinin kutsallığına dikkat çekilmekte, büyüklere saygı önem arz etmektedir. Özellikle de erkek evlat sahibi olmak isteği anlatılarda vurgulanmıştır. Eşlerin birbirlerine önem verdikleri, birbirlerinin düşüncelerini dikkate aldıkları ve aile bireylerinin yardımlaşmalarının oldukça büyük öneme sahip anlatılarda gözlemlenmiştir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde

[218] (Ergin, 185.)
[219] (Ergin, 184-185.)

kadının erkek gibi kahramanlık özellikleri göstermesinin dışında; görünüşü ve kıyafetlerinden sıklıkla söz edilmekte, kıyafetlerdeki estetik "Sarı Tonlu Selcan Hatun" karakteri özelinde dile getirilmektedir. Aşağıda kısaca sunulan *Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Hikâyesi'*nde:

Parıl parıldayan ince giysilim
Yere basmadan yürüyen selvi boylum
Kar üstüne kar damlamış gibi kızıl yanaklım
Çifte badem sığmayan dar ağızlım
Kalemcilerin çizdiği karakaşlım
Kurum gibi kırk tutam kara saçlım. [220]

İfadeleri ile kadının görünüşü ve kıyafetlerinde yer alan görsel estetik anlatılmaktadır. Yukarıda söylendiği gibi bu hikâyede kadının Eski Türkler'deki toplumsal statüsü ve toplum hayatında ne derece yer aldığıyla alakalı bilgiler, dönemsel şartlar içinde bütün açıklığıyla ifade edilmiştir. Kanturalı kadar kahramanlık gösteren hatta Kanturalı'yı kurtaran Selcan Hatun, bu özellikleri ile o dönem hüküm süren Türk toplumlarında kadının yerini *Mektepli* okuruna göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Mektepli Gazetesi'nin geleceğin büyüklerine özellikle vurguladığı husus Türk kadınının Arap kültüründeki kadınlar gibi pasif olmadığı, erkekler kadar cesaretli, aile içinde erkekler kadar söz sahibi olduğu ve saygı gördüğüdür. Gazete içeriğinde millî değerlerden özellikle bahsedilmekte, Türk çocuklarının ve *Mektepli* okurunun kendi öz kültürlerini öğrenmelerinin gerekliliği sıklıkla vurgulanmaktadır.

3.5.4.4. Masal

Çalışma kapsamında *Mektepli Gazetesi*'nde toplam 110 masalın yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması bakımından 3 masal örneği incelenip aşağıda sunulmuştur.

"Tilkiden Daha Kurnaz Dört Çocuk" adlı masal *Mektepli Gazetesi*'nde ele alınan ilk masal örneğidir. Çalışma gazetenin 49. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Masalcı lakaplı yazardır.

[220] (Ergin, 197.)

1. Tilkiden Daha Kurnaz Dört Çocuk

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir orman kenarında yaşayan bir oduncu ile dört çocuğu vardı. Yaz demez, kış demez, her gün ormana gider, odun keser, kasabaya götürür, satar, akşama ekmek parası çıkarırlardı.

Aylar geçti, yıllar geçti oduncu ihtiyarladı. Zamanla ormandan getirdiği odunlar azalmağa başladı. Çünkü bükülen beli fazla odun taşıyamıyordu. Babalarının bu halini gören çocuklar ona yardım etmeyi düşünüyorlardı. Nihayet bir gün on iki yaşında olan en büyükleri kardeşlerine bana bakın, biz artık büyüdük, dedi. En küçüğümüz yedi yaşında. Yani hepimiz az çok iş görebiliriz. Neye babamın yaptığını biz yapmayalım? Küçük kardeşleri ağabeylerinin bu fikirlerini kabul ettiler. Akşam babaları gelince ona söylediler. Ve ertesi sabah ormana gittiler. Fakat aksi şeytan, önlerine birdenbire bir kaplan çıktı. Ağabeyleri kardeşlerine korkmamalarını söyleyerek beraber bir ağaca çıktılar. Kaplan ağacın dibine gelince çocuk, hoş geldin ama dedi, sana haber vereyim buralarda çok durma. Çünkü bizi bir aslan tuttu, şimdi gelip hepimizi yiyecek. Çabuk kaç... Kaplan bu sözlere inanarak ağacın dibinden uzaklaşmağa başladı. Fakat tam ormanlığa çıkarken arkadaşı tilki ile karşılaştı. Tilki neye böyle koşuyorsun? diye sordu. Kaplan başına geleni anLatinca tilki uzun bir kahkaha ile gülerek, doğrusu dünyada senin bu kadar aptal olduğunu zannetmezdim, dedi. Yahu, sana oyun oynamışlar, hem de ne oyun!

Tilki tekrar gülmeğe başladı. Tabii ki kaplan tilkinin kendisiyle dalga geçmesine içerledi tilki ile beraber tekrar ağacın dibine geldi. Çocuklar kaplanın tekrar geldiğini görünce tehlikeyi anladılar. “Nasıl olsa mahvolduk, iyisi mi...” diyerek yanlarındaki ağacı ateşe verdiler. Kaplanla tilki yanlarına gelince, aman! diye bağırdılar, yanıyoruz! Kaplan amca, al sen şu ipi, bir ucuna kendine bağla, bir ucunu da tilkiye. Biz birer birer ipin üzerine atlayalım... Bunun üzerine yanlarında odunları bağlamak için taşıdıkları ipi aşağı attılar. Kaplan söyledikleri gibi yaptı. Şimdi iki hayvan birbirlerine bağlanmışlardı. O zaman çocuklardan büyüğü kardeşlerine bakın, bakın! dedi. Ormanın öbür ucundan babamla arkadaşları geliyor... Hem de ne çok! Hepsinin de elinde tüfekleri var... Koşa koşa geliyorlar... Bizi kurtaracaklar... Bunları duyunca kaplanın yüreği attı, beti benzi kül gibi oldu, hemen tilkiye: Durmağa gelmez, kaçalım! diyerek tabanları kaldırdı ve tilki de ona bağlı olduğu için o koştukça tilki de yerde

sürükleniyor, vücudu taşlara çarpıyordu. Bu suretle, kaplanı kandıran fesatçı hayvan cezasını çekiyordu.

Böyle başlarını ağaçlara, taşlara vura vura kan ter içinde nihayet ormanın en kuytu yerine geldiler. O zaman kaplan, kendisini bir tehlikeye soktuğu için, tilkiyi yemeğe kalktı. Fakat tilki ona ben ettim, sen etme, diye yalvardı. Zaten ben cezamı çektim: Çünkü dünyada benden daha kurnaz insanlar bulunduğunu gördüm. [221]

Masallarda önemli konulardan biri de zekânın mutlak galibiyetidir. Bu durum hayvan masallarında çok yaygın olup; yukarıdaki masal örneğinde de insanların, kurnazlığı ile ünlü olan tilkiyi nasıl alt ettiği işlenmektedir. Tilki bütün masal motiflerinde kurnazlığı ve hileleri ile karşısındakileri alt etmeye çalışmakta ama bazen mağlubiyete uğrayabilmektedir. *Mektepli*'deki bu masal örneği, mutlu sonla bitmesinin yanında sadece zekânın değil, birlik ve beraberlik olgusunun önemine de değinmektedir. Süreli yayınlardaki masal örnekleri, çocukların güzele, estetiğe ve etik olan değerlere pozitif yaklaşım göstermelerine ön ayak olmaktadır. Hepsinden önce masallar çocukların zengin bir hayal gücüne sahip olmalarına, gerçek hayatta karşılaşacakları olumsuzluklara, masallardaki imgesel dünya sayesinde hazırlıklı olmalarına vesile olacaklardır. Bu bağlamda *Mektepli Gazetesi*'nde yayımlanan fabllarda ve masallarda çocuklar hayatın bütün olumlu/olumsuz tiplerini farklı motiflerle görme fırsatına sahip olmuşlardır. Bu tecrübeler, çocukların karşılaşabilecekleri sarsıntılara okudukları masallarla hazırlıklı ve dayanıklı olmalarını sağlamıştır. Bu da masalın gücünü okura göstermektedir.

"Hık Demiş Burnundan Düşmüş'ün Hikâyesi" adlı masal türü *Mektepli*'nin 47. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Masalcı lakaplı yazardır.

2. Hık Demiş Burnundan Düşmüş'ün Hikâyesi

Çok çok eski zamanlarda balta girmez ormanların birinde arslan yaşardı. Bu arslan ormandaki tip tip cins cins hayvan çeşitlerini kendi himayesine almıştı ve hayvanlarla birlikte yaşardı. (…) Çünkü arslan hepsinin hem daha kuvvetlisi hem de daha akıllısı idi. Arslanın hükümeti bu suretle gayet rahat yaşıyordu. Fakat seneler

[221] Masalcı, "Tilkiden Daha Kurnaz Dört Çocuk", *Mektepli Gazetesi*, 2, (49), 1933, 15.

geçtikten sonra arslan artık ihtiyarlamış bulunuyordu. Gözleri görmüyor, dişleri kesmiyordu. Hatta yemek yiyip uykuya yattığı zaman o civarda bulunan birçok fareler gelir, korkusuzca yanına yaklaşırlar, arslanın sarkan dudaklarından içeri girerek; dişlerinin arasında kalmış et parçalarını yerlerdi. Bunların verdiği eziyetten arslan bir gece rahat uyumaktan mahrum kalmıştı. Arslanın vekili yerinde bulunan kurt, bir gün arslanla konuşurken lâf bu meseleye geldi. O zaman kurt arslana, buna bir çare bulmalıyız, dedi. Dünyada her şeyin çaresi vardır. Fakat birinin elinden gelen, diğerinin elinden gelmez. Meselâ bir evdeki tozu tavus kuşunun tüyü ile süpürmezler. Onun için süpürge vardır. Bunun gibi, farelerle biz başa çıkamıyorsak elbette başkası onların hakkından gelir. Arslan kendisinin başa çıkamadığı fareleri kimin püskürtebileceğini anlamak istedi ve kim diye sordu. Yalnız bir hayvan efendim kedi, dedi. Arslan kurdun fikrini beğendi ve kediyi yanına bekçi olarak almağa karar verdi. Bunun üzerine kediye haber gönderdiler. Kedi kendisine iyi bir eğlence çıktığını düşünerek o kadar şevindi ki. Hemen koşa koşa arslanın yanına gitti, selâm verdikten sonra orman reisinin karşısına oturdu ve aramızda o kadar yakınlık olduğu halde benim şimdiye kadar bir kere olsun hatırımı sormadığınız için size ne kadar sitem etsem... Arslan kedinin sözünü yarım bıraktı: Aramızda ne yakınlığı var? diye sordu. Kedi şu hikâyeyi anlattı:

Tufan zamanında Nuh, gemisine bütün hayvanları doldurmuştu. Fakat bütün bu hayvanlara fareler rahat vermiyorlardı. O zaman Nuh buna arslanın bir çare bulmasını emretti. Arslan “ne yapacağım?” diye düşünürken kederinden hasta oldu, üstüne de bir nezle geldi. Bir gün hapşırırken burnundan biri erkek biri dişi iki kedi düştü. İşte, bizim aslımız bu suretle arslandan geliyor. Zaten arslanlara öyle benzeriz ki yalnız kuyruğumuzun ucunda püskül eksik. Nuh’un gemisindeki bu vak'ayı insanlar da öğrenmişler de birbirine benzeyen iki şeyi görünce “hık demiş burnundan düşmüş”, derler... Kedinin bu gevezeliği arslanın hoşuna gitmişti. Hemen dost oldular. O günden sonra yedikleri et, içtikleri süt ayrı gitmedi. Arslan artık rahat uyku da uyuyabiliyordu.

Çünkü fareler deliklerden kulaklarının ucunu çıkarınca kedi hemen atlıyor, hepsini tekrar deliklerine tıkıyordu. Fakat hiçbir tanesini tutup yemeye çalışmıyordu. Kedinin odaya yerleşeli birkaç seneyi geçmişti. Boyunca çocukları olmuştu, ömrünün son günlerinin yaklaştığını düşünerek, dünyaya gözlerini kapamadan evvel bi kere daha doğduğu yeri görmek istiyordu. Bu kararı vererek bir gün ormanın diğer ucuna doğru yola çıktı ve çocuklarına ben yarın dönerim, dedi. Fareler bu gece size emanet... Kedi

ertesi günü akşama doğru, sular kararmağa başladığı zaman, yorgun, argın, kuyruğu düşmüş, yüzü büzülmüş, gözleri süzülmüş bir halde çocuklarının yanına döndü. Akşam yemeğinden sonra her geceki gibi arslanın etrafında toplandılar. Arslan horultuya horuldaya uyuyor, nefesi etrafı sıcak bir havaya boğuyor, horultusu da içinde meşe kütükleri yanan bir ocağın sesini andırıyordu. O zaman, bu ocak başında, kedi yavrularına bütün gördüklerini ve işittiklerini tatlı tatlı anlatmağa başladı. Fakat birdenbire kedi durdu; Hikâyesini en tatlı bir yerinde kesmişti. Çocukları ne oldu, anne? dediler. O zaman kedinin çocukları hep bir ağızdan bağrışıp fareyi yediklerini söylediler. Anne, yaptığınızı beğeniyor musunuz? diye kızdı ve fareler bittiğinde bize sarayda iş kalmayacak ve saraydan kovulacağız, dedi.

Fareler annelerini haklı buldular. Anneleri de onları bu hatayı tecrübesizliklerine bağışlayarak affetti. Artık şimdi her gün kovulacaklarını bekliyorlardı. Fakat netice başka türlü oldu: İhtiyar arslan bir gün geçti öldü. Çok geçmeden anneleri de öbür dünyaya göç etti. Bunun üzerine yavru kediler diğer ormanlardaki ihtiyar arslanların yanına bekçiliğe gittikleri zaman bu tecrübelerini unutmadılar. Hatta bir tanesi bir eve alındığı zaman da fareleri hiç tutup yemez, yalnız, korkutup kaçırırdı. Sahipleri de ona: "Aman ne temiz kedi!" diye bayılırlardı. [222]

Hikâye başlığı taşımasına rağmen tamamen masal motifleri taşıyan bu çalışmanın hikâye başlığı altında sunulması, türler arasındaki karışıktan kaynaklanmaktadır. Hayvan masalları (fabllar) gelişim çağında olan çocukların en fazla ilgi duyduğu masal türlerindendir. Yukarıdaki fabl'da kedinin nasıl kurnaz ve zeki bir hayvan olduğuyla ilgili bilgiler bulunmaktadır. Arslanın ölmesi, farelerin öldürülmesi masalda yer alan içeriklerdir. Çocukların hayatın olumsuzluklarıyla doğrudan yüzleşmeleri psikolojik gelişimleri açısından doğru değildir. Kedilerin fareleri öldürmeleri ve yemelerinin yukarıdaki masal örneğiyle çocuklara aktarılması, doğası avlanmak olan bu canlıları, çocukların gözünde daha makul gösterecektir. Hassas bir yapıya sahip çocukların, gerçek hayatta karşılaşacakları insanların ya da hayvanların ölümlerine önceden fabl örnekleriyle karşılaşmaları onları hayata ve gerçek olaylara karşı dirençli kılacaktır. *Mektepli Gazetesi*'nin fabl örnekleriyle çocukları hayatın

[222] Masalcı, "Hık Demiş Burnundan Düşmüş' ün Hikâyesi", *Mektepli Gazetesi*, 2, (47), 1933,14.

gerçeklerine hazırlama çabası, gelecekte bu gibi olumsuzluklarla karşılaşan çocukların bunalıma düşmeden bu travmatik durumları aşmalarına vesile olacaktır. Bu vesileyle toplumun ortak değer yargılarının tezahürü olarak görülen masallar, muhtevasıyla kültürel aktarım bağlamında önemli yere sahiptir. İnsana ve halka dair her şey odak noktasında "öğüt" ve "sosyal mesaj" barındırarak masalların konusunu oluşturabilmektedir. Masallar halkın zekâsı, mantığı, gelenek yapısı ve ortak dünya görüşünü yansıtan önemli edebi mahsullerdir. Ayrıca *Hık Demiş Burnundan Düşmüş* masalı okura toplumun yaşam kuralları hakkında bilgiler sunarak onların bireyselleşmelerine katkı sunacaktır.

"Kurt Yavrusu Kirpiyi Kestane gibi Yedi" adlı masal türü, *Mektepli Gazetesi*'nin 48. sayısında yayımlanmıştır ve Masalcı lakaplı yazar tarafından yazılmıştır.

3. Kurt Yavrusu Kirpiyi Kestane gibi Yedi

Geçmiş zamanların birinde huzurlu şekilde yaşayan kurt, anne ve yavrusu varmış. O gece kurt anne ve yavrusu, yaktıkları bir ateş yığınının karşısında oturuyorlarmış. İhtiyar anne oğluna masal anlatıyormuş. Fakat bu masallar öyle uydurma değil, kendi başından geçmiş, olmuş şeylermiş. Bu anlattıkları ile de oğluna dersler vermek istiyormuş. Kurt anne, bitmeğe başlıyan ateşe bir iki odun daha atarken bak, dedi, insanlar bizim ateşten korktuğumuzu zannederler ve kendilerine hücum etmemizden korktukları zaman, böyle ateş yakarlar. Fakat bizim ateşten korktuğumuzun aslı yoktur. Dur, buna sebep olan hikâyeyi sana anlatayım: Dedelerimizden biri, ta ilk zamanlarda ormanda yaşarken, kendisine düşman olan bir arslan varmış. Bu arslan, hiçbir zaman kurdun peşini bırakmaz, daima onu tutmak ve yemek istermiş. Fakat kurtta kuvveti ve zekâsı ile her zaman Arslanın elinden kurtulurmuş. Bir gün arslan, ne yapıp yapıp, kurdu yemeğe karar vermiş. Fakat kurduğu tuzağa en sonunda kendisi düşmüş. Arslan, kurdu tutmak için, kuru otlardan bir yığın yapıp içine saklanmış. Biraz bekledikten sonra, kurt ta tesadüfen, oradan geçiyormuş. O sırada uzaktan da avcılar kurdu takip ediyorlarmış. Kurt tam otların önüne geldiği zaman hep birden ateş etmişler. Kurşunlardan hiçbiri kurda tesadüf etmemiş, yalnız bir tanesi arslanı yaralamış. Arslan, bunun üzerine kaçmağa başlamış. Aynı zamanda, kurşunların isabet ettiği otlar ateş almış. Arslanın çığlığını duyan kurt onu kurtarmağa koşup, bir dere kenarında yarasını sararak iyi etmiş. O zamandan beri kurtla arslan dost olmuşlar. İşte, o

zamandan beri de nerede bir ateş görsek, o alev alev yanan otları hatırlar ve yaralanan arslanı kurtarmağa koşarız, dedi ve kurt anne diğer hikâyeyi anlatmaya başladı:

Bir gün karnım acıkmış, kırlarda dolaşıyordum. Karşıma bir kestane ağacı çıktı. Üzerinde o kadar çok kestane vardı ki, bütün dallar yere kadar eğilmişti. Ayaklarımın altına biraz yüksekçe bir taş koysam kestanelere yetişecektim. Fakat etrafta öyle hiç büyük bir taş falan yoktu. Bundan başka, kestanelerin daha kabukları açılmamıştı. Ağzımla koparacağım için, dikenlerinin dudaklarımı yırtmasından korkuyordum. Ne yapayım? diye düşündüm. (…) Şöyle düşünüyordum: Biraz beklersem belki hem meyveler daha büyüyünce dallar da alçalır, hem de kestanenin dikenleri, kabukları açılır, diye düşündüm. Sonra düşündüğüm gibi yaptım. Çünkü başka bir yerde yiyecek bulacağımı hiç ummuyordum. Sonra, güçlükle elde edilen bir şeyde de iki misli tat olacağını biliyordum. O gün sabahtan akşama kadar bekledim. Nihayet dallar daha alçaldı ve kestaneler açıldı, akşam eve karnım doymuş olarak dönüyordum. Ertesi gün kurt yavrusu erkenden uyandı. O sırada karşısına bir kirpi çıktı, kirpi dikenlerini dikerek kurt yavrusunun karşısında durdu. Kurt yavrusu açlığına rağmen sabrederek bekledi. Kirpi dikenlerini dimdik tutmaktan yoruldu ve yere seriliverdi. Kurt yavrusu da o kadar sabrına mukabil mükâfat olarak, akşam yemeğini tatlı bir avla yaptı. [223]

Yukarıdaki fablda, masal içinde masal anlatılmaktadır. Aslanlarla kurtların nasıl dost olduklarına ilişkin içerik, ilk masalın ana konusudur. Diğer masalda sabretmenin mükâfatınının mutlaka olacağı çocuklara aktarılmıştır. Fabllar üzerinden çocuklara sabır, erdem, doğruluk, dürüstlüğün önemi ve büyüklere saygılı davranılması gerektiğiyle alakalı mesajlar verilmektedir. *Mektepli Gazetesi'*nin içeriğinde hayvan masalları sıklıkla yer almıştır. Gazetede yayımlanan bu hayvan masallarının seriler halinde yayımlanması, çocuklar tarafından gördüğü ilgiden kaynaklanmaktadır. Uzun soluklu olarak yayımlanan bu hayvan masalları üzerinden çocukların karakter gelişimlerine doğrudan etki edilmektedir. Hayvanlar ve eylemleri çocukların hafızalarında simgesel olarak daha kolay yer edinmektedir. Bu yolda verilecek mesajlar daha çabuk yerini bulacaktır.

Masalların çocukların hayal kurmalarına yardımcı oldukları bilinen bir gerçektir. Çocuklar günlük olayların dışına masalların onlara sağladığı dünya ile çıkmaktadırlar.

[223] Masalcı, "Kurt Yavrusunu Kestane Gibi Yedi", *Mektepli Gazetesi*, 2, (48), 1933,14.

Evinden uzaklara bile gitmemiş çocuklar, uçan halılarla dünyayı gezmekte, devleri yenerek toplumun huzurunu sağlamakta, kötüleri cezalandırmakta; kısaca doğrunun, iyinin, güzelin yaşamasına fırsat vermeyenleri ve buna engel olan kötü varlıkları yok etmektedirler. Yukarıda, *Kurt Yavrusu Kirpiyi Kestane gibi Yedi* adlı masalda anlatılan tilkinin kirpiyi yemesi olayı, okura masal diliyle sunulmuştur. Masallarda avlanma, öldürme – ölme gibi birçok eylem doğal olarak bulunmaktadır. Fakat, gerçek hayatta yaşanılan ve şahit olunan ölümlü durumlara masallarda çok masumca, ölçülü ve çocuk psikolojisine uygun bir dille rastlanmaktadır.

3.6. *OLGUN ÇOCUK DERGİSİ*

Olgun Çocuk Dergisi 16 Şubat 1935 ile 25 Mayıs 1935 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Derginin sahipliğini Burhan Bilbaşar'ın, yazı işleri müdürlüğünü ise İffet Buldam'ın yaptığı çocuklar için çıkmış süreli yayındır. *Olgun Çocuk Dergisi* tek cildi olan 13. sayıya kadar yayımlanmış ve yayın hayatını noktalamıştır.

"Yedi Günde Bir Cumartesi Günleri Çıkar Türk Çocuklarının Biricik Dergisidir" sloganıyla haftalık olarak cumartesi günleri çıkan dergi, yaklaşık üç buçuk ay süren yayın hayatında sadece çocuklara değil gençlere de hitap etmiştir.

*Olgun Çocuk Dergisi'*nde çocuklar için masal, türkü, bilmece-bulmaca, hikâye gibi edebi türler, *Bilgin Araştırıyor*, *Spor Sayfası*, *Kendi Yazılarımız*, *Resimli Sinema*, *Ulusun Büyüklerini Tanıyalım* gibi sanat, kültür, tarih ve spor sayfaları yer almıştır. Dergide düzenli olrak yayımlanan tarih köşesinde; Kamal (Kemal) Atatürk ve İsmet İnönü'nün Türk ulusu için önemi ve yaptığı icraatlar anlatılmıştır. Burhan Binbaşar imzalı, "*Ötükte* (Tarihte) *Büyük Çocuklar"* ve *"Bin Yağıya Bir Mustafa"*adlı sürekli ulusal ötkünç (hikâye) dergide düzenli olarak yayımlanmıştır.

Olgun Çocuk, renkli ve zengin içeriğiyle çocuklara Türk ulusunun eski dilini ve inançlarını öğretmek istemiş, Türk kültürü ve geleneklerinin önemli bilgilerini çocuklara aktarmıştır. Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü'nün savaşlarda gösterdikleri üstün deha, *Ulus Büyüklerimizi Tanıyalım* başlığı altında dergide çocuklara düzenli olarak aktarılmıştır. Bunların yanında *Olgun Çocuk Dergisi,* görsel ve renkli çizimlerle çocukları eğlendirmeyi amaçlamıştır. Dergi yayın hayatına başlarken tanıtımını yapmak amacıyla 5 kuruşa verdiği ilk sayıda, *"Niçin çıkıyoruz? Yalnız senin için büyük Türk çocuğu"* sloganıyla yola çıkmıştır. Derginin son sayısı olan 13. sayıda

"Büyük Türk Çocukları" adlı başlıkta derginin yayın hayatında izlediği yol ve kapanması ile ilgili aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır:

"Dergimiz ilk çıktığı günden beri her şeyiyle, bütün varlığıyla senin çalışma yolunda, büyük Türklük ülkünde biricik ve öz arkadaşın olmak için çalışmıştı. Sen bu öz gerçekliğe inanarak ona kuvvetli iç bağlarınla bağlanmıştın. Senden güç ve kuvvet alan dergimiz bu çalışma yolunda payına düşen yükümü bu ders yılının son gününe dek başardı. Biz her vakit ve her işte size, Türk gençliğine karşı olan ödevimizi başarmağa çalışacağız. Buna bütünlüğümüzle ant içtik. (...) Size çalışma günlerinizde arkadaş olan Olgun Çocuk dinlenme günlerinizde de arkadaş olacaktır. Evet, o da sizinle birlikte iş günlerini bırakacak, dinlenecektir. Olgun Çocuk'ta okula arkadaşları gibi tatil yapacaktır. Ta ki bu büyük dinlenme günlerinden sonra bütün canlılığıyla gelecek ders yılında Türk kardeşlerine daha varlıklı bir arkadaş olabilsin" [224]

Olgun Çocuk Dergisi'nin salt amacı çocukların ve gençlerin ilgisini hediyelere yöneltmek değildir. Dergi okura Atatürk sevgisini, Türklük ülküsünü, millî bilinci, Cumhuriyet değerlerini aşılamayı en önemli amaç olarak görmektedir. "Bilgin" adlı yazarın yazdığı, *Cumurluk* (Cumhuriyet) *Halk Partisi Bayramı*, adlı sayfada halk partisinin amacı anlatılmış, çocuklara Kurtuluş Savaşı ve Lozan Barış Antlaşması ile alakalı tarihi bilgilendirmeler yapılmıştır. "Ulu Ata Kemal Atatürk" ifadesiyle Mustafa Kemal Atatürk'ün düşünce yapısı ve ilkeleri yeni nesile aktarılmıştır. Gazetede verilen hediyeler okurla dergi arasında samimiyet yaratmada bir etkendir; fakat hediyeler okur toplama çabasında ana gaye değildir. *Olgun Çocuk* kuruluş amacında derginin maddi çıkar gözetmeksizin okura ulaştırılma çabası içinde olduğunu belirtmiştir. Dergi okurun fikir ve görüşlerini yayın içeriğine dâhil ederek, *"Kendi Yazılarımız"* adlı sayfada sunmuştur. Dergide, çocuk ve gençlerin önerileri, şiir ve resimleri paylaşılarak derginin yayın formatında okurun etkin olmaları sağlanmıştır. Dergiye masal yarışmalarında masal örneği gönderen yarışmacılar da *Olgun Çocuğa* katkıda bulunmuşlardır. *Olgun Çocuk*'un başyazarı ve sahibi olan Burhan Bilbaşar sadece öğretmenlik vasıflarına sahip değildir. Bilbaşar, eski Türkçe metinlerine hâkimiyetini kullanarak, Türk kültürünü ve dilini bütün zenginliğiyle genç okurla paylaşmıştır.

---

[224] "Büyük Türk Çocukları", *Olgun Çocuk*, 1, (13), 1935, 3.

3.6.1. *Olgun Çocuk Dergisi'*nin Biçim Özellikleri

Olgun Çocuk Dergisi'nin ilk sayısı 16 Şubat 1935 Cumartesi günü İstanbul'da bulunan Letafet Matbaası'nda basılmıştır.

Olgun Çocuk Dergisi'nin tek cildi olan 1. cildine Ankara Millî Kütüphane'de 1971 SB 339 yerel tasnif numarasıyla ulaşılmıştır.

Ankara Millî Kütüphane'de tek cildi bulunan derginin boyutları, 26 x 21,5 cm'dir.

Dergi tek cildi olan, 1. sayıdan 13. sayıya kadar, *"Yedi Günde Bir Cumartesi Günleri Çıkar Türk Çocuklarının Biricik Dergisidir"* sloganıyla yayın hayatına devam etmiş ve aynı sloganla yayın hayatını noktalamıştır.

Abone ücretleri ilk sayıdan son sayıya kadar Yıllığı (25 sayı) 240 kuruş, altı aylığı (26 sayı) 120 kuruş, üç aylığı (13 sayı) 60 kuruştur. Yabancı iller için yıllığı 500 kuruş, altı aylığı 250 kuruş, şeklinde fiyat belirlenmiştir. Derginin 1. sayıdan, 5. sayıya kadar sayfa sayısı 20, 6. sayıdan son sayı olan 13. sayıya kadar sayfa sayısı 24' tür.

Olgun Çocuk Dergisi yayın hayatına başlarken çocukların dergiye olan ilgi ve alakalarını canlı tutmak amacıyla onlara çeşitli hediyeler vermek istediği görülmektedir. *Olgun Çocuk Dergisi*'nin hediyeleri: *Birinciye üç tekerlekli bisiklet, ikinciye kurmalı oyuncak otomobil, üçüncüye yarım kilo çikolata*. Diğer hediyeler: *Birer oyuncak, Ötkünç bitiği (hikâye kitabı), şekerleme* şeklinde sıralanmıştır.

3.6.2. *Olgun Çocuk Dergisi*'nin İçeriği

Olgun Çocuk Dergisi'nin yayın politikası, dönemin diğer süreli çocuk yayınlarında olduğu gibi Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, genç Cumhuriyet'in ilke ve yeniliklerini gaye edinmiş bir çizgi taşımaktadır. Dergi bu değerler dışında, aynı dönemde çıkan diğer gazete ve dergilerden farklı olarak Millîyetçilik ve Türkçülük değerlerine bağlı bir yayın politikası benimsemiştir.

Dergide kullanılan, ötkünç, cumurluk, erselik, otük, yağı, ulu ata v.b öz Türkçe kelimeler derginin temel yayın politikasını oluşturmuştur. *Olgun Çocuk Dergisi*, Cumhuriyet değerlerinin korunması ve Türkiye'nin çağdaş uygarlık seviyesine yükselmesi yolunda Türk milletine ve çocuklara düşen görevleri layıkıyla yerine getirmelerinin önemine inanmıştır. Dergi bu görevleri okura iletmeyi gazetenin yegâne

amacı olarak görmüştür. Gazetenin benimsediği Atatürkçü, millîyetçi, çağdaş ve Cumhuriyetçi yayın politikası dergi içeriğinde öne çıkan noktalardan birisidir. 19 Mayıs, 29 Ekim, Cumhuriyet Halk Partisi Bayramı, Kurtuluş Savaşı ve 23 Nisan ile ilgili birçok tarihi olay dergide özel ve ulusal günlere ait başlıklar altında aktarılmakta, bu şekilde çocuklara millî bilinç aşılanmaktadır.

Olgun Çocuk Dergisi'nde çocukların ve gençlerin hoşça vakit geçirmeleri, gülmeleri derginin bir diğer amacıdır. Dergi'de, *Bilgin Araştırıyor, Kendi Yazılarımız, Yumurcağın Uçurtması, Ulus Büyüklerimizi Tanıyalım, Bin Yağıya Bir Mustafa, Biz Yaparız Türkkal Y.2500 (Fen Romanı), Hayvanlar Ülkesinde, Kartopu Acunu Dolaşıyor ve Spor* adlı sabit konu başlıkları bulunmaktadır. Dergide ulusal hikâye, çeviri/millî masal, roman, monolog, bilmece ve yarışlar gibi edebi mahsuller, okura sunularak çocukların bilinçlenmesi, millî ve manevi değerleri kazanması amaçlanmıştır. Bilmece-bulmaca ve oyunlar ilgi çekici resimlerle ve etkinliklerle okura sunulmuştur. *Kendi Yazılarımız* adlı etkinlik köşesinde çocukların çizdikle resimler ve çözdükleri bulmaca-bilmecelerin kuponla gönderimi sağlanmış ve müsabakaları kazanan çocukların resimleri dergide yayımlanmıştır. Bunun yanında, okurun yazdığı şiir ve eleştiriler okur köşesinde sunulmuştur.

Derginin 8. sayısına kadar *Kamal* (Kemal) *Atatürk-Ulusun Büyüklerini Tanıyalım* adlı bölüm başlığı bulunmaktadır. Bu bölümde Türk devriminin, inkılaplarının toplum için önemine ve Mustafa Kemal Atatürk'ün yapmış olduğu icraatlara önemle değinilmiştir. *Ulus Büyüklerimizi Tanıyalım* adlı bölümde, 10. sayıdan, 13. sayıya kadar, İsmet İnönü'nün yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne yaptığı icraatlar ve reformlar anlatılmıştır. İsmet İnönü, *"Atatürk'ün yarattığı devrim atılışlarının yayıcısı ve yapımcısı başaran ve yapan Başbakanımız", "İsmet İnönü yurdun her yönden kurtuluş, ilerleyiş ve yükseliş işlerinin güçlü büyük yapımcısıdır"* gibi sözlerle lanse edilmiştir. *Bilgin Araştırıyor* adlı bölümde, dünyada ve Türkiye'de gerçekleşen ilmi, teknolojik gelişmeler çocuklara aktarılmıştır. *"Kendi Yazılarımız"* adlı bölümde okur görüşleri, şiirler ve eleştiriler bulunmaktadır. Bu özelliğiyle dergi, içerik olarak aynı dönemde çıkan *Çalışkan Çocuk Gazetesi*'yle benzerlik göstermektedir. Derginin *Spor* sayfasında müsabakalar ve dünyadan oyunlara yer verilmiştir. *Bilmece ve Yarışlar* adlı sayfada görsellik baskındır. Görsellerde, sorunun cevabının resim içinde gizlendiği bilmeceler ağırlıktadır. Dergide verilen şiir, çeviri masal, roman ve

hikâyelerde çocuklara öğüt verilmesi, dünyanın farklı ülkelerinde yayımlanan edebi mahsullerden çocukların haberdar olması amaçlanmıştır. Burhan Bilbaşar'ın yazdığı "*Bin yağıya Bir Mustafa"* adlı tarihi hikâye ve "*Biz Yaparız Türkkal Y.2500*" adlı Fen romanı, İzzet Kolay'ın yazdığı *"Masallar Ülkesinde"*, Bilgin'in yazdığı, *"Bilgin Araştırıyor", "Ulusun Büyüklerini Tanıyalım"* ve anonim olan *"Kartopu Acunu Dolaşıyor"* adlı bölümler dergiye kültürel anlamda katkı sağlamışlardır.

Olgun Çocuk Dergisi'nin 1. sayısında tespit edilen tür/içerik başlıkları: "*Kamal Atatürk – Ulus Büyüklerimizi Tanıyalım (biyografi), Bin Yağıya Bir Mustafa (roman), Resimli Sinema (sinema), Can Verip Canlar Kurtaran Tekin (roman), Hayvanlar Ülkesinde (hikâye), Bilgin Araştırıyor (ansiklopedik bilgi köşesi), Yumurcak Dişçi (resimli serüven), Kendi Yazılarımız (okur sayfası), Aykutun Oyuncakları (masal), Bilmece-Bulmaca (bulmaca)* ve *Kartopu Acunu Dolaşıyor (resimli serüven)"* dir.

Cumhuriyet Halk Partisi, yapılan çağdaşlaşma faaliyetlerinin en önemli unsuru olarak görülmektedir. Örnek verilecek olursa, dergide Cumurluk (Cumhuriyet) Halk Partisi ile ilgili:

"Ulu Atanın açtığı devrim savaşlarında hep önde ve başarıcı büyük güçlü varlığı ile koşan parti kurumu bugün büyük kamutayda bütünlük ile toplanarak yapılacak büyük işleri konuşacaktır. Ulusun Türk gençliğinin özenle beklediği bu büyük günde, yurt işlerinin can evi olan bu büyük kurumun ötüğünü, kuruluşunu bir kez daha ve bütünlük ile bilmek ve öğrenmek de bir ödevdir" [225] şeklinde görüş bildirilmiştir.

Olgun Çocuk Dergisi'nde gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap kullanan ve ismini kısaltan yazarlar da mevcuttur. Derginin başlıca yazarları: "*Burhan Bilbaşar, Bilgin,* Ödkünççü, *İzzet Kolay, Masalcı, Haluk, B.B, Olgun Çocuk, Ö. Selami"*dir. Hikâye ve tarihi roman türünde Burhan Bilbaşar, masal türünde İzzet Kolay, *Ulusun Büyüklerini Tanıyalım* ve *Bilgin Araştırıyor* sayfalarıyla Bilgin; en fazla hacim ve içerikle dergiye katkı sağlamış yazarlardır. Ayrıca masal ve şiir türünde *Olgun Çocuk*'a dışarıdan katkı sunan okurlar da vardır.

[225] Bilgin, "Cumurluk Halk Partisi", *Olgun Çocuk*, 1, (12), 1935, 4.

3.6.3. *Olgun Çocuk Dergisi*'ne Göre Çocuk

Dergide yayımlanan sözlü gelenek ürünleri, çocukların ve gençlerin dikkatini çekecek şekilde tasarlanan görsellerle çocuklara sunulmuştur. Amaç okurun ilgisinin canlı tutulmak istenmesidir. Masallar, çocuk hikâyeleri, bilmece-bulmaca gibi metinler dergide görsel formda sunulmuştur. Öyle ki bazı süreli yayınlarda bilmeceler soru ve cevap formundayken, *Olgun Çocuk Dergisi*'nde bu bilmece ve bulmacalar 13 sayıda da görsel şekildedir.

Millî roman ve hikâyelerin ağırlıkta olduğu *Olgun Çocuk Dergisi*'nde Türk kültürü, Millîyetçilik ilkesinin gerekleri, öz Türkçeyi kullanmanın önemi, Atatürk ilke ve inkılapları okura öğretilmesi gereken en önemli konular olarak görülmektedir. *Olgun Çocuk Dergisi'*nde: *"Biz bize*, *Kamal Atatürk – (Ulus Büyüklerimizi Tanıyalım), Bin Yağıya Bir Mustafa, Resimli Sinema, Can Verip Canlar Kurtaran Tekin, Hayvanlar Ülkesinde, Bilgin Araştırıyor, Yumurcak yazı dizisi, Kendi Yazılarımız, Bir Varmış Bir Yokmuş, Bilmece-Bulmaca, Kartopu Acunu Dolaşıyor"* adlı sayfalar bulunmaktadır. Yukarıda sunulan konu içerikleriyle çocuklara başta millî değerler, Türk dilinin önemi, Atatürkçülük ve Millîyetçilik kavramlarının öğretilmesi planlanmıştır. Daha sonra çocukların eğlendirilip güldürülmesi ve bazı noktalarda onlara öğüt verilmesi derginin başlıca amaçlarındandır.

*Olgun Çocuk Dergisi'*nin 16 Şubat 1935 ile 25 Mayıs 1935 tarihleri arasındaki tüm sayıları incelenmiştir. Toplam 13 sayı yayımlanmış olan dergideki halk edebiyatı metinleri Tablo 3.6.'da gösterilmiştir:

Tablo 3.6. *Olgun Çocuk Dergisi*'ndeki Halk Edebiyatı Unsurları

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1935	10	1	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
2	1	1935	17	1	Aykut'un Oyuncakları	Masal	Masalcı
3	1	1935	10	2	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
4	1	1935	14	2	Minik Ece	Masal	Çev. Haluk
5	1	1935	10	3	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
6	1	1935	17	3	Tahta Tüfek	Masal	Kolay
7	1	1935	19	3	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
8	1	1935	18	4	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
9	1	1935	20	4	Zuhal Yıldızında	Masal	Çev. Talat Algan

10	1	1935	23	4	Bilmece	Bilmece	-
11	1	1935	11	5	İki Fedakar	Masal	Zeki Eryalaz
12	1	1935	14	5	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
13	1	1935	11	6	Beyaz Güvercin	Masal	Sabiha Gönenç
14	1	1935	16	6	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
15	1	1935	11	7	Martavalcı	Masal	Avni Yalçın
16	1	1935	14	7	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
17	1	1935	18	8	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
18	1	1935	18	9	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
19	1	1935	16	10	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
20	1	1935	14	11	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
21	1	1935	17	11	Baba Baba	Masal	A. Avni
22	1	1935	18	12	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
23	1	1935	22	12	Kara Kınran	Masal	O. Nuri Erten
24	1	1935	23	12	Bilmece	Bilmece	-
25	1	1935	16	13	Hayvanlar Ülkesinde	Masal	Kolay
26	1	1935	18	13	Küçük Tayyareci	Masal	Müsebbiba

3.6.4. *Olgun Çocuk Dergisi*'ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

Tek partili dönemde yayımlanan çocuk ve gençlik dergilerinin içeriği ve ele aldığı konu başlıkları bazı noktalarda birbiriyle örtüşmekle, bazı noktalarda da farklılıklar göstermektedir. Dergilerin yazar kadroları ve imtiyaz sahiplerinin dünya görüşleri, yayın ilkeleri ve içeriğine yansımaktadır. Çocuğun topluma ayak uydurması adına öğrenmesi gereken ahlaki ve insani değerlerin eğlenilerek öğretilmesinde masallar başta olmak üzere, destanlar, çocuk hikâyeleri, fıkralar, bilmeceler, maniler ve gölge oyunlarının önemli görevler üstlendiği söylenebilir. Dergide çocukların bilgi almalarını ve eğlenmelerini sağlayan dünya klasiklerinden çeviri masallar, millî masallar, fen ötküncü (hikâye) ve ulusal ötkünç, resimli bilmeceler, spor, oyun ve yarışlar gibi edebi türler yer almaktadır. Bu edebi türler çocuklara sunulmuş olup onların millî ve manevi değerlerin kazandırılması amaçlanmıştır.

Çocukların sosyalleşmesi, zihinsel ve ruhsal gelişimleri adına Türk halk edebiyatı türleri önemli yer tutmaktadır. *Olgun Çocuk Dergisi*'nde yayımlanan dünya masalları, çocukların farklı ülkelerdeki edebi ürünleri ve kültür yapılarını öğrenmeleri anlamında önem teşkil etmektedir. Dergi halk edebiyatı unsurları bakımından sadece 23 masal ve 3 bilmece-bulmaca türü içermektedir. Bilmece-bulmaca başlığında halk edebiyatı unsurları bulunmamaktadır. Bilmeceler resimli ve görsel sorular şeklindedir.

*Olgun Çocuk Dergisi'*nde incelenen 23 masalda: "Hayvanların insanların en büyük dostu olması", "çocukların iyiliklere karşılık vermesi", "meyve ve sebzelerin masal kahramanına eşlik etmeleri", "kahramanların gizli güçleri", "toplumla uyumlu bireyler olunması gerektiği" okura verilen mesajlardır.

3.6.4.1. Bilmece

Araştırma kapsamında *Olgun Çocuk Dergisi'*nin bütün sayıları incelenmiş, görsel formda yayımlanan toplam 3 bilmece tespit edilmiştir. Örnek teşkil etmesi bakımından aşağıda 1 bilmece örneği sunulmuştur.

Aşağıda tek örneği sunulan bilmece türü derginin 1. sayısında "Bilmeceler-Bulmacalar" başlığında yayımlanmıştır ve hazırlayanlar belli değildir.

Bilmeceler-Bulmacalar

Olgun Çocuk

BİLMECE BULMACA

Bilmece: 1

Bu ayaklar hangi Hayvanlarındır

Bilmece: 2

1 — (K, O, U, C, O, U, G, Ç, N, L) Bu harfleri yukarıdan aşağı (1) sayılı sıraya o biçimde yerlerine koyunuz ki en çok sevdiğiniz derginizin adı çıksın.

2 — Yukarıdan aşağıya dizdiğiniz harflerin önüne soldan sağa doğru öyle harfler koyunuz ki aşağıdaki sayıların önündeki sözlerin karşılıkları özdille çıksın.

1 — Şair. 2— Bir çiçek. 3— Gündüzden sonra. 4— Millet. 5— Büyük anne. 6— Dikenli ot. 7— Çocukların sevgilisi. 8— Asla. 9— Ümit. 10— Farenin Yağısı (Düşmanı).

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

Her iki bilmecenin karşılıklarını bulmak gerektir. Bu iki bilmecenin karşılıklarını büyükçe bir kâğıdın bir yüzüne yazınız. Bu kâğıdın üst yanına aşağıdaki bilmece kesiğini iyice yapıştırınız. Altına da oturduğunuz yeri ve ya okulanızın (mektebinizin) adını ve kendi adınızı okunaklı olarak yazınız. Sakın bilmeceleri kesmeyiniz. Derginizi biçimsiz kılığa sokmuş olursunuz.

Bilmece karşılıklarını (5 — Mart — 1935) akşamına kadar gönderiniz. Geç kalmayınız.

ARMAĞANLARIMIZ

Birinciye: (GÜZEL KÜÇÜK BİR PİSİKLET). İkinciye: (ŞIK BİR KOL SAATI). Üçüncüye: (SULU BOYA TAKIMI). Dördüncüye: (MAKİNALI BİR OYUNCAK UÇAK). Onuncuya kadar (BİRER DOLMA KALEM). Yüz ellinciye değin (Oyuncaklar, ötkünc kitabları, resimler, çukulata ve şekerlemeler) verilecektir.

Sayı: 1 — Yüz: 19

[226]

[226] "Bilmeceler – Bulmacalar", *Olgun Çocuk,* 1, (1), 1935, 19.

Olgun Çocuk Dergisi'nin ilk üç sayısında "bilmece-bulmaca" olarak adlandırılan sayfalar yer almakta, diğer sayılarda bu sayfalar yer almamaktadır. Örnekler bilmece adıyla yayımlansa da içerik olarak çeşitli formlarda bulmacalar barındırmaktadır. Mevcut bulmacalar daha çok görsel dikkate ve sayısal zekanın sınanmasına yönelik etkinliklerden oluşmaktadır. Çeşitli hayvan resimleri, doğa resimleri vb. resimler okura sunularak bulmacalara yanıt aranmıştır. Geleneksel halk kültürünün soru – cevap şeklindeki bilmeceleri zekâya ve bilgiye dayalıdır. Çocuk dergilerinde günden güne yaygınlaşan görsel sunumlu bilmece – bulmacalar daha çok eğlenceye ve görüleni yorumlamaya odaklıdır. İlk 3 sayıdan sonra bilmece- bulmaca sayfaları yerini resimli serüven sayfalarına bırakmıştır.

3.6.4.2. Masal

Olgun Çocuk Dergisi'nin incelenen sayılarında toplam 23 masal tespit edilmiştir. Bu araştırma kapsamında 3 masal incelenmiş, örnekler aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

"Aykut'un Oyuncakları" adlı yapay masal *Olgun Çocuk Dergisi*'nde ele alınan ilk masal örneğidir. Masal derginin 1. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Masalcı lakaplı yazardır.

1. Aykut'un Oyuncakları

Masal masal matladı, on iki sıçan atladı, kurbağa kanatlandı, gitti gelin almağa, gelin bindi çardağa, pat düştü bardağa, elinde fener fırıldak gibi döner, okumaya gelir över, masalı böyle söyler: 1935 yılında Aykut adında afacan ailesi ve çevresi tarafından sevilen insanları da seven bir çocuk varmış. Aykut'un babası oğluna çeşitli hayvan oyuncakları almış, Aykut'ta şımararak kendini oyuncakçı dükkânı var sanmıştı. Düşündü düşündü oyuncaklardan ülke yapmaya karar verdi. Bütün oyuncaklara adlar taktı. Mesela yılana solucan, tek kanatlı uçağa kuştan kapma dedi. Yılan, uçak ve yer cücesi adını verdiği fil bu duruma sinirlenmişti. Oyuncaklar Aykut'a bağırır çağırırken Aykut odadan çıktı. Aslan diğer oyuncakları susturdu. Kendini beğenen Aykut'a ders vermeleri gerektiğini söyledi, diğer oyuncaklar Aslanı alkışladılar. Planı uzun uzun düşündükten sonra tasarladılar. Aykut uyurken bütün oyuncaklar onun üzerine atladılar. Hepsi ben fındık sıçanıyım ha! Ya ben yer cücesiyim öyle mi? Gibi her kafadan bir ses çıkıyordu. Aykut saçları dim dik bağırarak yatağından fırladı. Aykut şaşırmıştı, rüya

görmüştü. Oyuncakları ile çok oynamış yorulmuştu. Sonra kendisini beğenerek onlarla eğlenmişti. Bu ona bir örnek oldu. Bir daha kimseyle eğlenmemeğe, herkesi saymağa kendi kendisine söz verdi. [227]

Yukarıdaki masalda sunulan giriş tekerlemesi masalların klasik özelliklerindendir. Sıra dışı olan durum masalda zaman verilmesidir. 1935 yılı masalın yılı olarak belirtilmektedir. Bu durum masalların özelliklerine aykırıdır. Çünkü belirtilen masal örneği yarı anonim bir türden hareketle ortaya konmuş anlatı olan yapay bir masaldır. Bu masallar gündelik hayattan sıyrılarak kişilerin hayal güçlerinde olağandışı dünyada yaşattığı kahramanların ve karakterlerin hikâyesidir. Bu eserler ya anonim ya da yarı anonim şekildedir. İşte bu şekilde halk masallarına benzetilerek ve içlerine belli fikir ve içerikler konularak belli yazarlar tarafından oluşturulan bu masallara sun'î yani yapay masal denir. Bu masal ürünleri fake lore içeriğine dahîldirler.

Fake lore sözcüğünü ilk olarak Richard M. Dorson 1950 yılında "Folklore ve Fake Lore" adlı makalesinde kullanmıştır. Dorson adı geçen makalede "fake lore" kavramını gerçek oldukları idda edilen sahte ve sentetik eserlerin sergilenmesi şeklinde izah etmiştir. Bu ürünler alandan toplanmazlar fakat sürekli bir tekrarlama silsilesinde önceki edebi çalışmalardan ve gazetelerden faydalanılarak yeniden yaratılırlar.[228] Açа, Ekici ve Yılmaz, hayal ürünü olan ve inandırıcılık gibi bir iddiası olmayan masallarda geçen mekânların çoğu kez belirsiz ya da muhayyel mekânlar olduğunu fakat, bütün masallar için mekânın tamamen belirsiz ya da muhayyel olmadığı görüşünü savunmuşlardır. *"Asıl halk masalları"* kategorisine dahîl edilen pek çok masalda belirsiz ya da Çin, Maçin ve Hint gibi klasik masal mekânlarının yanı sıra, bilinen mekânlara da yer verilmektedir. Belli bir coğrafya üzerinde gündelik hayatını yaşayarak masalları yaratan anlatıcıların meydana getirdikleri bu tür ürünlerde gündelik hayat unsurlarına ve tanıdık, bilindik mekânlara yer vermesi beklenen bir şeydir. [229]

Fakat örneği sunulan masal örneğinin hitap ettiği yaş grubu ve barındırdığı olağanüstü motifler yukarıdaki anLatının masal başlığı altında değerlendirilmesine

---

[227] Masalcı, "Aykut'un Oyuncakları", *Olgun Çocuk,* 1, (1), 1935, 17.

[228] Alan, Dundes, "Fakelore Fabrikasyonu", (Çev. Selcan Gülçayır- Aslı Uçar), *Milli Folklor,* (70), 2006, 92.

[229] (Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, 154.)

olanak sağlamıştır. Aykut'un evindeki oyuncaklara küçük düşürücü isimler vererek oyuncakları sinirlendirmesi, bu durum karşısında oyuncakların birlik olup Aykut'a ders vermeleri, *Olgun Çocuk Dergisi* özelinde çocuklara aktarılmıştır. Olumsuz davranış içeren bu durum çocuklara insan örneği üzerinden değil, oyuncaklar üzerinden verilmiştir. Çocuklar verilecek mesajları hayvanlar, oyuncaklar ve doğadaki diğer ilgi çekici nesneler vasıtasıyla daha çabul öğrenmektedirler. Bu minval üzere masalda, insanların isimleriyle, sıfatlarıyla, fiziksel özellikleriyle dalga geçilmemesi gerektiği "Aykut'un Oyuncakları" masalında okura aktarılmıştır. Masalda verilen bir diğer mesaj, birlik ve beraberliğin önünde hiçbir gücün duramayacağı gerçeğidir.

Aşağıda örneklendirilen, "Tahta Tüfek" adlı yapay masal *Olgun Çocuk Dergisi*'nin 3. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Kolay lakaplı yazardır.

2. Tahta Tüfek

Ural tahta tüfeğini aldı, annesi babası uyanmadan evden çıktı ava gidiyordu. Ural'ın babası iyi bir avcıydı ava gidip döndükten sonra tavşan ve geyik getirdi. Ural da babası gibi ava gidip tavşan ve geyikleri tahta tüfekle vurmak istiyordu. Güneş Ural'ın tam tepesine gelmişti ki o da dağın tepesine vardı. Karnı acıkmıştı, düşünerek şimdi karşıma bir av çıksa da onu vurup pişirsem ve yesem. Tam o aralık güzel bir geyik meydana çıkıvermez mi? Ural bir yerde pusu kurmuş bekliyordu. Tüfeğini omuzuna yerleştirdi, geyiğin yanına gelmesini bekliyordu, o da oldu. Geyik koşa, sıçraya ona doğru geliyordu. Ural kıpırdama vururum, diye bağırdı. Geyik durdu, o da Ural'ı görmüştü. Omuzunda tahta tüfeğiyle nişan almış gibi duran yalancı avcıdan korktu, tahta tüfeği çifte sandı, ön ayaklarını kaldırarak küçük avcı beni vurma, eğer ben ölürsem yuvamdaki çocuklarıma kim bakar? Senin de anneni birisi vursa sen ne yaparsın? diye yalvarmaya başladı, gözlerinden yaşlar da akıyordu.

Ural tüfeğini omuzundan indirdirerek, seni vurmayacağım güzel geyik buradan uzaklaş, dedi. Geyik sıçraya, sıçraya geldiği yola doğru koştu, gitti. Ural'ın canı sıkılmıştı ama ne yapsın. Acıdı doğrusu. Hemen o sırada annesi, gözünün önüne geliverdi, kim bilir onu ne kadar arar, bari polise duyurmasalar... Bu ayrılıktan çoktan vazgeçti ama boş dönmek istemiyordu.

Tavşan geldi, geldi Ural'ın bir az önünden yukarı saptı kaçmağa başladı. Ural da peşinden, o kaçtı, o kovaladı, o sıçradı, o hopladı. Yoruluncaya kadar kovaladı, yol

ormana varmıştı. Ural, yılmadı, tavşan da ormanda idi... biraz durdu. Tüfeğini, omuzuna dayadı, yaman bir avcı gibi duruyordu... Ural, bir parça daha kovalarsam yetişir tüfeğimle onu yere sererim deyip ormana o da daldı, bilmiyordu ki yolu bulamayıp ormandan çıkamayacağını... Tavşan hiç yorulur mu? Gene yorulan Ural oldu. Üstelik tavşan da ortalıktan yok oldu, onu bulmak çok zordu. Ural oracıkta bir ağacın dibine oturdu, karnı zil çalıyordu, ormanda kimsecikler yoktu. Esmeye başlayan rüzgâr ağaçlara çarptıkça çirkin çirkin sesler çıkarıyordu. Bizim avcı bayağı korkuyor, rüzgârın çıkardığı seslerden ürküyordu, ağlamağa başlayıp, ben şimdi eve nasıl gideceğim? Yolu da bulamam, annem beni görünce kim bilir ne kadar döver diye söylenerek ağlıyordu. (…) Tavşanın peşinden koşan avcının çocuk olduğunu ve elinde de tahtadan bir tüfek taşıdığını geyik uzaktan onlara bakarken anlamıştı. Ural'ın arkasından o da koşuyordu, Fakat Ural onu görmüyordu. Çocuğun başına bir şey gelmesin diyordu. Onların arkasından ormana daldı. Ural ağlarken o yanında idi. Ural'a küçük avcı bir daha annenden izinsiz buralara gelmeyeceğine söz verirsen seni yola çıkarırım, diye seslendi. Ural ise, annemden izin almadan şuradan şuraya gitmeyeceğim, dedi. Daha sonra geyik Ural'ı ormandan çıkardı ve yola kadar getirdi. [230]

Yukarıda özetlenen masal yapay masallar grubuna dahildir. Ders ve öğüt niteliği taşıyan masallar çocukların kişisel gelişimlerine katkı sunmayı amaçlar ve ailelere yardımcı roller üstlenirler. Yukarıdaki masalda, hayvanların da birer canlı oldukları, aileleri olduğu, onların öldürülmemesi gerektiği öğütlenmiştir. Ayrıca anne-babanın sözünden çıkıldığı zaman çocukların başına gelebilecek olumsuzluklar "Tahta Tüfek" adlı masal özelinde okura aktarılmıştır. Yukarıdaki masal mutlu sonla biten ve ders verme amacı taşıyan masallara örnektir. Masalda giriş tekerlemesi bulunmamaktadır.

Aşağıda sunulan, "Martavalcı" adlı 3. masal örneği *Olgun Çocuk Dergisi*'nin 7. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Avni Yalçın'dır.

3. Martavalcı

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir varmış bir yokmuş, bir yokmuş bir varmış. Develer yumurtlarken, kediler köpekler uçarken fakir, hem de çok fakir bir

[230] Kolay, "Tahta Tüfek", *Olgun Çocuk,* 1, (3), 1935, 17.

süpürgeci vardı. Bu adam bütün gün süpürge yapıp satar ailesini geçindirildi. Bir zaman geldi ki artık ihtiyarlıktan çalışamaz oldu. Fakirlik baş göstermiş süpürgeci açlık çekiyordu. 13 yaşına basan oğulları Osman her ne işe girdi ise iki üç gün çalışıp usanıyor, işten kaçıp ırmak kenarında balık tutan, çelik çomak oynayan çocuklarla eğlenmeye gidiyordu. Osman'ın huysuzlukları yüzünden babası evden gitmesini uzak diyarlarda başının çaresine bakması gerektiğini söyledi. Ertesi gün sırtına dağarcığını vuran Osman büyük bir kederle yola çıktı. Mevsim yazdı. Zavallının saatlerce güneş altında yürümekten takati kalmamıştı. Az gitti, uz gitti ormana girdi. O ilk defa böyle güzel bir ormandan geçiyordu. Ağaçlarda büyük bir neşe ile ötüşen kuşlar, daldan dala sıçrayan minik sincaplar bizim Osman'ı yolundan alıkoydu. O saatlerce kuşların, sincapların peşine koşmaktan havanın karardığını anlayamadı. Neden sonra aklı başına geldi. Yolu bulmak için ormanın sık ağaçları arasına daldı; fakat bir türlü yolu bulamıyordu. Gecenin karanlığı her yeri sarmıştı. Ormana büyük bir sessizlik çökmüştü. Bütün gün ötüşen kuşlar, daldan dala sıçrayan sincaplar yorulmuşlar, yuvalarına çekilmişlerdi. Uzaktan uzağa yaban bölüklerinin ulumaları işitiliyordu. Korkudan titreyen Osman gecelemek için yüksek bir ağacın üzerine tırmandı. Etrafa bakınırken gözleri büyük bir sevinçle parladı. Karşıda hem de birkaç yüz adım ötede o beldenin hakanının sarayı ışıklar içinde yükseliyordu. Hemen ağaçtan indi. Çalılıklar arasından saraya doğru koşmaya başladı. Karanlıktan önünü görmediğinden dikenler elbiselerini yırtmış, ellerini, yüzünü kanatmıştı… Baygın bir halde sarayın kapısı önüne yığıldı…

Sabahleyin kuş sesleriyle uyanan Osman kendini güzel süslenmiş bir odada buldu. Biraz sonra içeriye giren hizmetçi kendisini alıp kralın yanma götürdü. Osman hakana başından geçenleri anlattı. Hakan Osman'a sarayında kalmasını söyledi. Bu çocuğun yalnız bir kusuru vardı. Çok şeyler vaat ettiği halde pek azını tutardı. Bundan ötürü ilk zamanlarda kendisini pek çok seven hizmetçi şimdi Osman'a bir düşman kesilmişti. Bütün saray halkı Osman'ı "Martavalcı" diye çağırıyordu. Günün birinde hakan büyük bir ziyafet veriyordu. Martavalcıyı yanına çağırdı. Ziyafet için 10 kuş vurmalısın deyince bizim Martavalcı hayır ormanın bütün kuşlarını vuracağım, cevabını verdi. Bunları kapı arkasından dinleyen ihtiyar hizmetçi koşarak ondan evvel ormana geldi!

Uçun kuşlar! Uçun kuşlar! diye bağırdı. Bunun üzerine ormanın bütün kuşları kaçtılar. Bir az sonra ormana gelen Martavalcı hiçbir kuş vuramadı. Elleri boş olarak

saraya döndü. Hakan o kadar kızdı ki hemen hapsedilmesi için emir verdi. Aradan bir ay geçince Martavalcı affedildi. Artık yine sarayın bahçesinde eskisi gibi güzel günler geçirmeye başladı. Hakan yine bir gün başka bir ziyafet için Martavalcıya beş balık tutmasını emretti. Martavalcı bu sefer, yüce hakan! Size beş değil, ormandan akan ırmağın bütün balıklarını tutacağım, diye evvelkinden daha büyük bir palavra savurdu. Bu sırada yanlarında bulunan ihtiyar hizmetçi kıs kıs gülüyordu. Çünkü ırmak buz tutmuştu. Birkaç saat sonra elinde boş ağlarıyla dönen martavalcıya hakan o kadar kızdı ki, derhal hapsedilmesini emretti. Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra hakan martavalcıyı hatırladı, affettirip yanma çağırıp, bu akşamki yemek için bana bir tavşan vurursan seni mükâfatlandıracağım, dedi. Martavalcı ise yüce hakan! bakalım, bukez bir tavşan vurabilecek miyim? dedi.

Martavalcı ilk olarak sarayda doğru bir söz söylemişti. Hakikaten o günkü avda çok güzel bir tavşan vurdu. Büyük bir kıvançla hakana takdim etti… Hakan gülerek, işte bir daha yapılamayacak şeyleri vaadetmemelisin… Birkaç gün sonra Osman'ın ihtiyar anasını ve babasını sarayına çağırtan hakan martavalcıyı çok güzel bir şekilde mükâfatlandırdı. [231]

Yukarıdaki masal mutlu sonla biten masallara örnek teşkil etmektedir. Yoksul bir hayat süren Osman, yapamayacağı işleri abartılı şekilde yapacağını hakana söylediği için, olumsuz sonuçlanan iki olay sonunda cezalandırılmıştır. Çıkardığı dersler sonunda artık ayağını yorganına göre uzatmış, son görevde hakana ormandaki tüm tavşanları değil de olursa bir tavşan tutmak istediğini söylemiş, bir tavşan yakalamış ve mükafatlandırılmıştır.

Olgun Çocuk Dergisi'ndeki masal örnekleri, kişilerin iyiliğine odaklanarak yardımsever, dürüst ve bağışlayıcı olmak gibi evrensel değerleri okura aktarmıştır. Dergideki masalların bazılarının dünya çocuk edebiyatı ürünlerinin çevirisi olması sebebiyle çocukların büyüklerine itaat edip söz dinlemeleri gerektiği gibi nasihatler ağırlıktadır. Martavalcı'nın tembellik yapması, yaşlı babasına yardım etmemesi olumsuz bir davranış oluştursa da Martavalcı vardığı sarayda olumsuz karakter

[231] Avni Yalçın, "Martavalcı", *Olgun Çocuk*, 1, (7), 1935, 11.

özelliklerinden çektiği cezalar, çıkardığı dersler ile kurtulmuştur. Bir musîbet bin nasihatten iyidir lafı masalda yaşanılan olaylardan çıkarılan derslerle hayat bulmuştur.

3.7. *ATEŞ DERGİSİ*

Ateş Dergisi, 26 Kasım 1936 ile 24 Kasım 1938 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüş, sahipliği ve umum yazı direktörlüğünü Tahsin Demiray'ın yaptığı çocuklara yönelik çıkmış süreli yayındır. *Ateş Dergisi*, ilk cildini 1936 yılında 26 sayı, 2. cildini 1937 yılında 56 sayı olarak yayımlamıştır. *Ateş*'in son cildi Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'deki ölümünü takiben iki sayı yayımlanmış, dergi daha sonra 24 Kasım 1938'de yayınını noktalamıştır. Derginin üç cildinde de slogan yoktur. Dergi kapağında *Ateş – Çocuklar İçin* yazmaktadır. *Ateş,* 3 yıllık yayın hayatında zengin çizgi roman, serüven ve hikâye içeriğiyle, 7 – 11 yaş arası çocuklara hitap etmiştir. *Ateş Dergisi'*nin orta sayfalarına *İnkalar Ülkesinde* adıyla sunulan ve derginin sağ- sol köşelerine dikey olarak aynı temi işleyen çizgi roman kareleri yerleştirilmiştir. *Ateş Dergisi*'nde düzenli aralıklarla yayımlanan çizgi roman *Mandrake the Magician*'dır. *Mandrake-Şimşek Adam* içerik başlığıyla siyah beyaz olarak yayımlanan maceralarda, orijinal renklendirmeler ve çizimler kullanılmıştır. C. Cahit ve M. Olgaçay'ın yayımladığı *Dünyaya Meydan Okuyan Adam- Büyük Fen, Coğrafya, Gezi ve Heyecan Romanı*, dergideki en uzun soluklu roman serisidir. Tahsin Demiray, 5 kuruş fiyat etiketli 26. sayıda *"Birinci Cilt ATEŞ Tamam"* başlığıyla okura aşağıdaki gibi seslenmektedir:

"(BÜYÜK HAVA YARIŞI) sona ererken, yalnız (DÜNYA ROMANI)'na başlayacaktık. Halbuki Yavrutürklük çağlarını geçirip, ilk gençlik çağlarına girenler bizden Hava Yarışı kuvvetinde bol yazılar istediler. Ateşli çağlarda bulunan bu arkadaşlar için ateş gibi yazılarla bir dergi hazırlamak zorunda kaldık ve bunu hızla yaparak adını da ATEŞ koyduk.

ATEŞ, gezi, coğrafya, tarih, roman ve hikâyeler gazetesidir. ATEŞ, 11 yaşından 17 yaşına kadar olanların çeşitli ihtiyaçlarından yalnız bir kısmının karşılığı olarak çıkmıştır. Böyle olduğu halde ilk gençlik çağında bulunan genç okurlar ATEŞ' in çevresinde tam bir ilgi ile toplanmışlardır. ATEŞ, genç okurlarına verdiği sıcaklık kadar onlardan aldığı hızla bugün birinci cildini tamamlamış bulunuyor.

Tahsin Demiray" [232]

3.7.1. *Ateş Dergisi'*nin Biçim Özellikleri

*Ateş Dergisi'*nin ilk sayısı 26 Kasım 1936 yılında, İstanbul'da bulunan Türkiye Basımevi'nde basılmıştır. Derginin sahibi ve umumi yazı direktörü Tahsin Demiray'dır.

Ateş, 1 cilt içinde 56 sayı yani iki cilt yayımlanmıştır. Dergi, Millî Kütüphane'de 56 SB 114 / D. N: 375 nolu yerel tasnif numarasıyla bulunmaktadır.

Derginin birinci ve ikinci cildinde boyutları 34 x 23,5 cm'dir. Derginin 3. cildi sadece 2 sayı yayımlandığı için boyutları değişmemiştir.

Ateş'in 1, 2 ve 3. ciltleri: *"Ateş- Çocuklar İçin*" ibaresiyle satılmaktadır.

Dergide tespit edilen tek halk edebiyatı türü bilmece-bulmaca sayfasıdır. *Ateş Dergisi'*nin bu sayfada okura çeşitli armağanlar taahhüt ettiği görülmektedir. *Ateş*'in son sayfalarında görülen, "*eğlenceli bulmaca serimiz"* ve *"spor müsabakaları"* adlı başlıklarda, resimli bulmacalar kullanılarak çocukların ilgisinin hediyeler vasıtasıyla dergiye çekilmesi amaçlanmıştır. Bu hediyeler her hafta, 200 kişiye verilecek toplam 10.000 kuruşluk hediyedir. Hediyeler ise: Fotoğraf makinesi, kol saati, şık bir dolma kalem, mektep çantası, yazı takımı, sulu boya takımı, izci çantası, boyun atkısı, fotoğraf albümü şeklindedir.

Ateş Dergisi'nin son sayısında abonelik şartları, senelik abonelik 52 sayı 250 kuruş, altı aylık abonelik 26 sayı 150 kuruş, bir sayfalık ilan bir defa için 15 liradır ve sayfa sayısı 20'dir.

Ateş'in 27. sayısından başlayan ikinci cildi ve 3. cildin ilk iki sayısı olan son sayılarına kadar abonelik şartları 52 sayı olan yıllık aboneliği 250 kuruş, 26 sayı olan altı aylık aboneliği 130 kuruş, bir sayfalık ilan 15 lira ve samtim murabbaı (küçük ilan) 5 kuruş şeklindedir. *Ateş* bu sayılarda 16 sayfa olarak yayımlanmış ve yayın hayatını noktalamıştır.

---

[232] Tahsin Demiray, "Birinci Cilt ATEŞ Tamam", *Ateş Dergisi,* 1, (26), 1937, 2.

3.7.2. *Ateş Dergisi'*nin İçeriği

Ateş Dergisi'nde çizgi romanlar, görsel serüvenler, tarihi hikâyeler, bilmece-bulmacalar ve macera romanları geniş yer tutmaktadır. Dergi içeriği çizgi roman ağırlıklı olduğu için görsellik ve çizimler ön plandadır. Derginin yegâne amacı, Amerikan orjinli çizgi roman ve sinema karakterlerinin uyarlanmış şekillerinin ilgi çekici ve orijinal çizimlerle okura sunmaktır.

Ateş Dergisi, çocuklara mahsus bir içerikle yayımlanan *Yavrutürk Dergisi*'ne bir alternatif olarak yayın hayatına başlamıştır. *Ateş* gençlere yönelik bol görsel barındıran çizgi roman ağırlıklı bir yayındır. Dergide yayımlanan en önemli ve geniş hacimli çizgi roman *Mandrake*'dir. 54 sayı olarak yayımlanan *Ateş*'e üç farklı *Mandrake* macerası sığmıştır. Bu maceralar; "Gizli Oyun Yeri", "Kızıl Geçitteki Dev", "Kurt Adam" başlıklarını taşımaktadır. Bu çizgi roman maceralarında *Mandrake*'ye "Şimşek Adam" sıfatı konulmuştur. Yayımlanan maceralarda *Mandrake,* kötülere karşı yaptığı sıra dışı illüzyonlar ve farklı sihirlerle dev yaratıkları alt etmiştir.

Derginin bir diğer özelliği de 19, 42 ve 43. sayılarında tüm dünyada kabul gören ve tanınan Walt Disney'i ve karakterlerini altı sayfalık sinema/çizgiroman terminolojisiyle tanıtmasıdır. Bu durum *Ateş Dergisi*'nin çizgi roman tarihinde yer edinen Walt Disney karakterlerine ne kadar hâkim ve ilgili olduğunun göstergesidir.

Dergide ayrıca *Görünmeyen Şaular* ve *Dalgalar* adlı fen, ilim ve teknoloji haberleri, *Dünya Çevresinde* adlı gezi-coğrafya sayfası ve *Bulmaca* bölümü bulunmaktadır.

*Ateş'*te gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap kullanan ve ismini belirtmeyen yazarlar da vardır. Dergide: *Tahsin Demiray, C. Cahit, M. Olgaçay, Gezgin, Atsız, M. Rona, N. Demiray Mahmut Abaç, Tosun Demirel, Mümtaz Zeki, Zeki Taşkın"* gibi yazarlar yer almaktadır. Öğretmen ağırlıklı yazarlar ve çevirmenler derginin yayın yükünü çekmektedirler.

3.7.3. *Ateş Dergisi'*ne Göre Çocuk

Ateş Dergisi'nde çizgi roman, tarihi roman, sinema romanı, fen, coğrafya ve heyecan romanı ağırlıklı olarak dergi içeriğinde yer bulmuştur. Bilmece, tarih, fen, coğrafya sayfaları ve diğer görsel içeriklerle öncelikle gençlerin sonra çocukların

eğlendirilmesi ve bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Dünyadan çizgi roman, macera romanı ve serüvenler sunmak derginin en önemli amacıdır.

*Ateş Dergisi'*nin 26 Kasım 1936 ile 24 Kasım 1938 tarihleri arasında çıkan toplam 58 sayısı incelenmiş, araştırmaya dâhil olan halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.7.'de gösterilmiştir:

Tablo 3.7. *Ateş Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Unsurları

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1936	20	1	Spor Bulmacaları Serisi-1	Bilmece	-
2	1	1936	20	2	Spor Bulmacaları Serisi-2	Bilmece	-
3	1	1936	20	3	Spor Bulmacaları Serisi-3	Bilmece	-
4	1	1936	20	4	Spor Bulmacaları Serisi-4	Bilmece	-
5	1	1937	20	8	Bu Adam Kimin oğlu-1	Bilmece	-
6	1	1936	20	9	Bu Adam Kimin oğlu-2	Bilmece	-
7	1	1936	20	10	Bu Adam Kimin oğlu-3	Bilmece	-
8	1	1936	20	11	Bu Adam Kimin oğlu-4	Bilmece	-
9	1	1936	16	25	Hangi Oyuncaklar Bu Çocuğun-1	Bilmece	-
10	1	1936	16	26	Hangi Oyuncaklar Bu Çocuğun-2	Bilmece	-

3.7.4. *Ateş Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

Dergi baştan sona incelendiği zaman görülen en önemli tespit, araştırma kapsamında olan halk edebiyatı unsurlarından sadece bilmece türünün dergide bulunmasıdır. *Ateş*'te toplam 10 bilmece Türk halk edebiyatı türü olarak okura sunulmuştur. *Ateş Dergisi'*nin uluslararası çizgi roman örneklerini Türkiye'de çocuklar ve gençlerle buluşturan ilk dergi olduğu söylenebilir. Örnek verilecek olursa; *Mandrake* ve *Walt Disney* karakterlerinin Türkiye'deki ilk örnekleri *Ateş Dergisi* tarafından verilmiştir.

Ateş'te görsel formda olan bilmeceler her sayıda yayımlanmamıştır. Yayımlanan sayılar tablo 5.7'de belirtilmiş olup, 26. sayıdan sonra dergideki resimli bilmeceler yerini araştırma kapsamı dışında kalan "çapraz bulmaca"lara bırakmıştır.

3.7.4.1. Bilmece

Araştırma kapsamında *Ateş Dergisi*'nde görsel formda toplam 10 bilmecenin yayımlandığı tespit edilmiştir.

Aşağıda sunulan ilk örnek derginin 1. sayısında "Spor Bulmacaları Serisi No: 1" başlığıyla yayımlanmıştır ve bilmeceyi hazırlayanlar belli değildir.

Spor Bulmacaları Serisi No:1

Spor Bulmacaları Serisi: No. 1

Sporu seven ateşli okurlarımız için yepyeni, güzel bir seri veriyoruz. Bu seri (Spor bulmacaları serisi) adile tam 6 sayı sürecektir.

Okurlarımız her sayıda burada bulacakları resimlere dikkat edecekler ve ressamın bilerek yaptığı hatayı bulmağa çalışacaklar.

Sporcu olmıyan veyahut az çok spordan anlamıyanlar için çok güç olan bu bulmaca, bizim okurlarımız için her halde güç olmıyacaktır. Spor âletlerini, spor sahalarını ve bu oyunları bilenler ressamın eksik bıraktığı veya yanlış çizdiği şeyi hemen bulabilirler.

Bulduğunuz hataları yani eksikleri hemen bize bildirmiyeceksiniz. 6 ıncı resme kadar bütün serinin tamam olmasını bekliyeceksiniz.

ATEŞ: 1
Spor Bulmaca Serisi

10,000 Kuruşluk Hediye

200 Kişiye

Bu seri bulmacaları doğru bulanlardan birinciye **(Bir kütüphane)** - İkinciye bir izci çantası - Üçüncüye bir kol saati - Dördüncüye bir izci kemeri - Beşinciye bir çift atlet papucu - Altıncıya bir spor boyun bağı - Yedinciye bir para cüzdanı - Sekizinciye bir izci düdüğü - Dokuzuncuya atlet fanilası - Onuncuya bir futbol topu - On birinciye bir düzüne ipekli mendil - On ikinciye boyun atkısı - On üçüncüye bir mürekkepli kalem - On dördüncüye bir elektirik feneri - On beşinciye bir kasket - On altıncıya bir valiz.

(Arkası gelecek sa ıda)

[233]

"Bu Adam Kimin Oğlu?" adlı resimli bilmece dergide ele alınan 2. bilmece örneğidir. Görsel bilmece derginin 11. sayısında yayımlanmıştır ve hazırlayanı belli değildir.

[233] "Spor Bulmacaları Serisi No:1", Afacan Dergisi, 1, (1), 1936, 20.

Bu Çocuklar Kimin Oğlu?

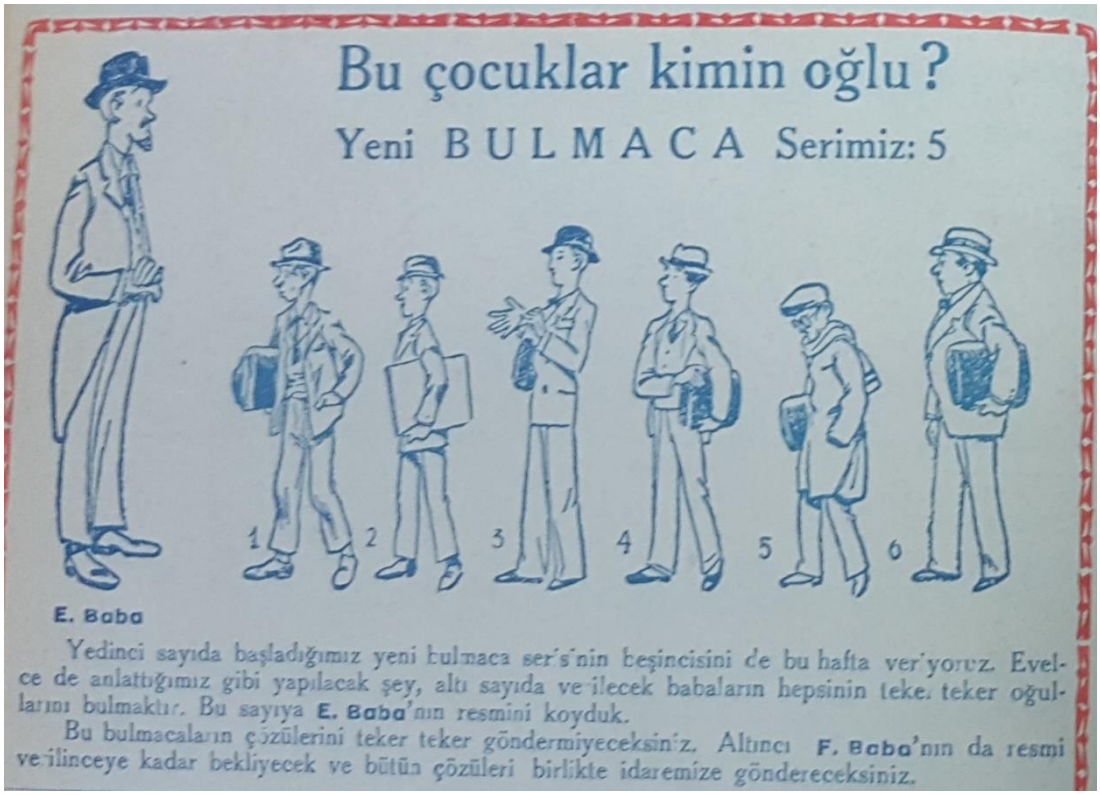

[234]

Dergide sayfa sonlarında bilmece-bulmaca başlığı altında sunulan metinler dönüşüme uğrayarak görsel form halini almıştır. Bu metinler; boşluk doldurmaca, resimler arasındaki farkı bulmaya yönelik görsel dikkati sınayan bilmecelerdir. "Bilmece" türü başlığında okura sunulan bu örnekler, geleneksel Türk halk edebiyatı türlerinden bilmece-bulmaca kavramına ait soru – cevap özellikli bilmeye ve meraka yönelik metinleri barındırmamaktadır.

Erken Cumhuriyet dönemi sonrası yayımlanan süreli çocuk yayınlarında zaman ilerledikçe metin ağırlıklı dergicilik anlayışı yerini görselliğin baskın olduğu türlere bırakmıştır. Sinema, çizgiroman, serüven gibi Amerikan orjinli görsel yayınlar kültürel etkileşim aracılığıyla Türkiye'ye ulaşmış bu yayınlar Türk okuru tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Çizgiroman karakterlerinin bulunduğu görsel maceralar ve serüvenler zamanla yerel motiflere uyarlanıp, taklit yoluna gidilmiş, bu yeni akım Türk çizeri tarafından süreli çocuk yayınlarına uygulanmıştır.

[234] "Bu Çocuk Kimin Oğlu?", Afacan Dergisi, 1, (11), 1937, 20.

Görselliğin başarıya ulaşması dergilerin bilmece-bulmaca sayfalarına da yansımış, geleneksel halk kültürü formatındaki bilmeceler yerini yeni akım olan resimli bilmecelere bırakmıştır. Öyle ki bazı dergilerin bilmece sayfalarında *Walt Disney* karakterlerinin resimleri kullanılır olmuştur.

3.8. *ÇOCUK DERGİSİ*

Çocuk Dergisi, İkinci kanun (Ocak) 1936 ile 19 Nisan 1948 tarihleri arasında farklı dönemlerde ayda bir, 15 günde bir ve haftalık olarak yayın hayatını sürdürmüştür. *Çocuk,* tek partili dönemin en uzun soluklu çocuk dergilerindendir. Derginin ilk basımı *Türk Çocuğu* (1926) adıyla olsa da 2. sayısından sonra adını *Gürbüz Türk Çocuğu* olarak değiştirmiştir. Dergi daha sonra *Çocuk* ismini almış ve 12 yıl boyunca bu isimle yayımlanmıştır.

Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu) müdürü Dr. Fuad Omay'ın sahipliğini, Neş'et Halil Atay'ın neşriyat müdürlüğünü yaptığı *Çocuk Dergisi,* Himaye-i Etfal bünyesinde faaliyet göstermiştir. Bu kurum; yoksul, korunmaya muhtaç çocuklara ve ailelere bakım, eğitim, sağlık, kültür hizmetlerini sistemli bir biçimde sunmak için oluşturulmuştur.

Kurumun amacı, Türk çocuğu'nu gürbüz yetiştirmek ve gürbüz Türk çocuklardan kuvvetli, sağlam bir millet vücuda getirmektir.

Derginin amacı adının bağlı olduğu kurumdan da anlaşılacağı gibi sağlıklı, mutlu, vatanına milletine faydalı bireyler yetiştirmektir. *Çocuk,* devletin resmî çocuk politikasının merkezinde olan bir yayın olmuştur. Bu bağlamda dergi içeriği, resmî ve ciddi bir hüviyet taşımaktadır.

Çocuk, Ocak 1936 ile 19 Nisan 1948 tarihleri arasında yayımlanmış, Türk çocuk dergiciliğinin önemli yapı taşlarından biri olmuştur. *Çocuk Dergisi* okuruna yaz tatilinden sonra buluşacaklarını söylese de daha sonra yayımlanmamıştır. *Çocuk Dergisi,* 15 kuruş etiketli 19 Nisan 1948 yılında yayımlanan 3. sayfasında, okuruna aşağıdaki gibi veda etmiştir:

"SEVGİLİ OKUYUCULAR:

Çocuk Dergisi bu yıl da her yılki gibi yaz tatiline giriyor. Sizler kırlarda açık havada koşup oynayıp eğlenirken derginiz de gelecek ders yılı başında daha güzel, daha

yeni bir şekilde çıkmak için hazırlıklar yapacaktır. Bu yıl içinde derginize gösterdiğiniz sevgi ve ilgiye teşekkür eder neşeli bir tatil geçirmenizi dileriz."

İkinci Dünya Savaşı'nın sebep olduğu ekonomik buhran, yaşanan kâğıt sıkıntısı ve artan diğer maliyetler sebebiyle, *Çocuk Dergisi* yayın hayatını noktalamıştır. *Doğan Kardeş* gibi dergilerin çizgi roman ve resimli serüven türüne ağırlık vermesi, sinemanın Türkiye'de gittikçe yaygınlaşmaya başlaması, okurun görsel ağırlıklı dergilere yönelmesine sebebiyet vermiştir. Kazım Taşkent öncülüğündeki *Doğan Kardeş*, Yapı Kredi Bankası Yayınları'nın desteğiyle çıktığı için, yaşanan ekonomik buhrandan etkilenmemiştir. *Çocuk Dergisi* metin ağırlıklı edebi türleri ile görselliği ikinci plana atmış, yayın anlayışını güncellememiş ve değişen zaman şartlarına ayak uyduramamıştır.

3.8.1. *Çocuk Dergisi*'nin Biçim Özellikleri

*Çocuk Dergisi'*nin basım yeri, Cağaloğlu Yokuşu Numara 40'ta bulunan Ülkü Basımevi'dir.

Derginin ilk sayısının boyutları 26 x 19,5 cm'dir. İlk sayıda "Himaye-*i Etfal Cemiyeti tarafından ayda bir çıkarılır."* ibaresi bulunmaktadır. *Çocuk'*un ilk sayısında yıllık abonelik ücreti 125 kuruş, tek sayı fiyatı 10 kuruştur.

Derginin ilk sayılarında sayfa sayısı 19'dur. Derginin şubat ayında yayımlanan kapağında, *"Çocuk Esirgeme Kurumu Tarafından Ayda Bir Çıkarılır"* yazmaktadır. *Çocuk,* 1 Kasım 1936'ya kadar ayda bir yayımlanmıştır. 1 Kasım 1936'dan sonra ise, 15 günde bir çıkarılmaya başlanmıştır. *Çocuk*'un kapağına bu tarihten itibaren: *"Çocuk Esirgeme Kurumu Tarafından 15 günde bir çıkarılır"* ibaresi eklenmiştir.

Çocuk Dergisi'nin basım yeri düzenli değildir, derginin basım yeri değişikliğe uğramıştır. 15 Birinci Kânun (Aralık) 1936'dan itibaren dergi Resimli Ay Matbaası'nda basılmaya başlanmıştır. Resimli Ay Matbaası'nda derginin boyutu 27 x 21 cm olarak değişmiş, nüsha fiyatı 5 kuruş, seneliği ise 120 kuruş olmuştur.

Çocuk, 1937 yılından itibaren ilk önce aylık, sonra 15 günlük çıkmış, daha sonra haftalık olarak yayımlanmaya başlamış, nüshası 5 kuruş, senelik aboneliği ise 260 kuruşa çıkmıştır. Dergi haftalık yayımlandıktan sonra sayfa sayısı 12 olmuştur.

Çocuk Dergisi, 30 İkinciteşrin (Kasım) 1940'tan sonra yayınevini tekrar değiştirmiş ve İstanbul'daki Güneş Matbaası'nda basılmıştır.

Çocuk Dergisi'ndeki değişim ve yönetim anlayışı devam etmiş, dergi 19 Mayıs 1941'den, son sayısına kadar Cumhuriyet Matbaasında basılmıştır. Yeni matbaada dergi kapağında: *"Geliri tamamen Çocuk Esirgeme Kurumu'na aittir"* ibaresi yer almıştır.

Çocuk, 9. ciltten, son sayıya kadar *"Çocuk: Haftalık Okul ve Öğrenci Dergisi"* sloganıyla yayımlanmış, haftalık olarak çıkan derginin boyutları 25 x 18 cm olmuştur. Son sayı olan, 19 Nisan 1948 tarihli 11. cilt, 27. sayıda dergi boyutu 26 x 18 cm, sayfa sayısı ise 16 olmuştur.

Derginin son sayısında künyesi *"Her hafta pazartesi günleri çıkar. Geliri tamamen Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'na aittir."* şeklindedir. Derginin imtiyaz sahibi Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkez Başkanı ve Kırklareli Milletvekili Dr. Fuat OMAY, yazı işlerini fiilen idare eden M. Dıranas'tır. Derginin son sayısında yıllık abonelik 750, altı aylığı 375, tanesi 15 kuruştur. Derginin basım yeri İstanbul'da bulunan Cumhuriyet Matbaası'dır.

3.8.2. *Çocuk Dergisi*'nin İçeriği

Çocuk Dergisi'nde dikkati çeken en önemli içerik konularından biri daha önce *Çocuk* Sesi Dergisi'nin öncülük ettiği, eski – yeni mukayesesidir. Bu mukayesede Cumhuriyetin getirdiği yeniliklerin Türk halkı için neleri ifade ettiği anlatılmaktadır. Harf inkılabının ne gibi yenilikler getireceği, 1940 tarihli *"Dün Ne Haldeydik Hâlbuki Bugün"* adlı bir levha ile okura sunulmuştur. Dergi; eğitim, kültür, sağlık, ekonomi ve çeşitli sosyal alanlarda Türkiye Cumhuriyeti'nin geçirdiği evreyi:*"Bugün Türk harflerini üç ayda okuyup yazabiliyoruz; hâlbuki dünkü karmakarışık Arap harfleri yıllarca sökülemezdi"* sözleriyle ifade etmiştir.

Çocuk'ta, anma, bayram, kutlama ve millî bayramlara özel sayfalarda ayrıca yer verilmiştir. Devletin resmî yayını hüviyetinde olan bu dergi, içeriğinde barındırdığı sağlık bilgileri köşesi ve ansiklopedik sayfalarla çocuklar için bir başvuru kaynağı niteliğindedir.

Çocuk Dergisi'nin 301. sayısında tespit edilen tür/içerik başlıkları, "*Çoban Çocuğa Aferin (okuyucu köşesi), Haftanın Güzel Şiirleri (okur köşesi), Trabzon'dan*

Tahran'a (gezi sayfası), Küçük Bir Gezginin Serüvenleri (gezi sayfası), Evimiz (hayat bilgisi/tabiat bilgisi), Yalçın Kayalar (roman), Siz de Öğreniniz, yapınız (el becerisi sayfası), Bilmece-Bulmaca (bilmece), Ertanla Özcan Hindistan'da (resimli serüven)" şeklindedir.

Çocuk Dergisi'nde, *"İkilerin Sayfası", "Üçlerin Sayfası", "Tabiat Bilgisi", "Küçük Kardeşler İçin Kolay Aritmetik", "Sağlık Bilgisi"* gibi bilgilendirici kültür sayfaları içerikte yer bulmuştur. Dergide edebi türlerden çok, ansiklopedik bilgilendirici kültür sayfalarının var olması dergiyi diğer çocuk dergi ve gazetelerinden farklı kılmaktadır. *Çocuk*, çağdaşı birçok dergiden bu yönleriyle ayrılmaktadır. Araştırma sonucunda dergide bilimsel, ansiklopedik ve kültürel içeriğin ağırlıklı olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, *Çocuk*'u yetişkin dergisi kimliğine kavuşturmuştur.

Çocuk Dergisi'yle okur arasındaki diyalog ve samimiyet dergideki *"Küçük Yazıcılar"* köşesiyle sağlanmıştır. Dergide fikir, eleştiri yazılarına ve çocukların yazdığı hikâye/şiir türlerine yer verilerek onların düşüncelerini ifade etmelerine olanak sağlanmıştır. Böylece yarının şairleri ve sanatçılarının yetişmesine ön ayak olunmuştur.

Çocuk Dergisi'nin çok önemli isimlerden oluşan yazar kadrosuna değinilecek olursa, dergide gerçek ismini kullanan yazarların yanında lakap, kısaltma kullanan ve ismini belirtmeyen yazarlar da vardır. Derginin başlıca yazarları: *"Selim Sırrı Tarcan, Dede, Masalcı, Hikâyeci, Şeftali Çiçeği, Trakyalı, Böğürtlen Abla, Cahit Uçuk, İlhan S. Tanar, H.T., Semiha Nihat Meriçelli, Ragıp Şevki, Mükerrem Kamil Su, İ.R.I., Hamdi Toker, Kazım Nami Duru, Halit Fahri Ozansoy, Öğretmen M. Denli, Büyükbaba, Rami Uluer, Necdet Rüştü, Mustafa Şerif, Dayı, Işıltman, Rebia Şakir, İskender F. Sertelli, Zuhuri Danışman, M.B., Ekrem Sabit, Zeki Tunaboylu, Emine Ortaç, Ş. Mülver, Nihal Yalaza Taluy, Cici Baba, Nadide Kenter, Mualla İhsan Bora, Kemal Kaya, Türkan Avcı, Celal Sıtkı Gürler, Nezihe Araz, Rimüs Amca, Dileğin Babası, M.H.E., Necibe Kızılay, Numan Uluer, Naciye Modan, Handan Acun, Çağlayan Amca, Hasip Aytuna, Cengiz Han, Hayrullah Örs, Burhan Derin, Başöğretmen M. Salman, Rasim Gemici, DR. Adnan Hün, Ekrem Akıl, Güner, Fahrettin Örcün, Güner, Yıldırım Zeren, Münir Hayri Egeli, Ali Ulvi Elöve, Türker Acaroğlu, Cevdet Demiray ve Naki Tezel"* şeklindedir.

Sanat, siyaset, sağlık, öğretmenlik, edebiyat ve Türk halk edebiyatı gibi farklı alanlardan birçok önemli isim *Çocuk Dergisi*'ne katkı sunmuştur.

Çocuk Dergisi'ne önemli katkı sunan yazarlardan biri de Münir Hayri Egeli'dir. Egeli, 1903 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. 1919'da İstanbul Muallim Mektebi'nden mezun olduktan sonra 1922'de Sorbonne Üniversitesi Psikoloji Enstitüsü'nü tamamlamıştır. Öğrenciliği sırasında Atatürk'ün emriyle Paris Türk Haberler Bürosu'nu kurmuş ve idare etmiştir. Yurda döndükten sonra, Ankara Maarif Müfettişliği, Trabzon Lisesi Öğretmenliği, Tayyare Cemiyeti Neşriyat Müdürlüğü, Ankara Lisesi öğretmenliği, Kocaeli, Bolu, Balıkesir Maarif Müdürlüğü, İsmet Paşa Kız Enstitüsü Müdürlüğü, Milli Temsil Akademisi (Devlet Tiyatroları) ve Güzel Sanatlar Müdürlüğü, Polis Enstitüsü öğretmenliği yapmıştır. Atatürk tarafından film konusunda ihtisas yapmak üzere Berlin, Neubabelsberg ve Rusya'ya gönderilmiştir. Egeli, Vakit Gazetesinde gazeteciliğe başlamış (1918) gazete ve mecmua çıkarmıştır. Süreli yayınlar üzerine çalışmalarına devam eden Egeli daha sonra Haftalık Gazeteyi çıkarmış, Türkiye Serinofil Derneği Kurucu Rejisi, Türkiye Film Sanatçıları Cemiyeti üyesi olmuştur. Egeli 1970'te İstanbul'da hayatını kaybetmiştir. [235]

Değinilmesi gereken önemli isimlerden biri de dergiye masal ve halk hikayesi türünde önemli katkılar sunan Ragıp Şevki Yeşim'dir. Ragıp Şevki, 1910 yılında Makedonya Leskovik'te dünyaya gelmiş, 12 Şubat 1971 günü İstanbul'da yaşama veda etmiştir. Bazı yapıtlarını Ekrem Sabit, Rabia Şakir, Reşit Şevket, Sabahattin Osman imzaları ile kaleme almıştır. İlkokulu 1924'de İstanbul'da, liseyi 1930'da Antalya'da bitiren Ragıp Şevki Yeşim, daha sonra Mersin'e yerleşmiş ve Fransız bankasında işe girmiştir. Bir taraftan da bazı yerel gazeteler için yazılar kaleme almıştır. Cumhuriyet, Son Posta, Yeni Sabah, Yarın ve Memleket gazetelerinde görev yapmıştır. 1948 yılında Hadise Yayınevi'ni kurmuş, burada "Radyo Haftası" adlı dergiyi çıkarmıştır. Bu dergi o dönemin en popüler dergileri içinde yer almıştır. Yazar, 1965'de ise Yeşim Yayınevi'ni kurmuş, Son Havadis gazetesinde tarihi romanlar yazarı iken hayatını kaybetmiştir.

Ragıp Şevki Yeşim, tarihi romanları ile adından söz ettirmiştir. Günlük gazetelerde takma adlarla kaleme aldığı çok sayıda öykülerinin çoğu gazete sayfalarında

[235] (Url-5), Türk Sineması Veri Tabanı, *Münir Hayri Egeli*, (2015), Erişim Adresi: http://www.kameraarkasi.org/yonetmenler/munirhayriegeli.html.

kalmış, sadece bir öykü kitabı yayımlamıştır. Şevki'nin tefrika romanlarının önemli bir kısmı ise kitap olarak yayımlanmıştır. [236]

Dergiye sunduğu katkılardan dolayı vurgulanması gereken son isim Mükerrem Kâmil Su'dur. Su, Rumeli göçmeni bir ailenin kızı olarak 1906'da Bursa'da doğmuştur. 1922'de İstanbul Darülfünunu'nu (Çapa Kız Öğretmen Okulu) bitirmiş ve çeşitli okullarda öğretmenlik yapmıştır. 1936'da Ankara'da Gazi Terbiye Enstitüsü'nde açılan sınavı kazanarak liselerde öğretmenlik yapmaya hak kazanmıştır. Balıkesir, Burhaniye ve Edremit'te uzun yıllar edebiyat öğretmenliği yapan yazar, 1957'de Ankara Kız Lisesi'nden emekli olmuştur. 1957-1960 yılları arasında Ankara Radyosu'nda yayınlanan "Çocuk Saati" programının şef redaktörlüğünü üstlenen Mükerrem Kâmil Su bir süre *Tasvir* gazetesinde günlük köşe yazıları yazmış ve dönemin çeşitli gazetelerinde tefrika romanlar yayımlamıştır.

Romanlarında daha çok aşk, tutku ve serüven gibi konuları ele alan Mükerrem Kâmil Su, popüler aşk romanları yazarı olarak tanınmıştır. Romanlarında millî değerleri, vatana ve aileye karşı görevleri işlemiştir. Mükerrem Kâmil Su, Prof. Dr. Ahmet Mumcu ile birlikte *Türk İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* adlı bir kitap kaleme almıştır. 1977'de yayımladığı *Karakız* adlı kitap otobiyografiktir. 1970'lerden sonra çocuk edebiyatı türünde de eserler veren yazar 1997'de hayatını kaybetmiştir. [237]

3.8.3. *Çocuk Dergisi*'ne Göre Çocuk

Çocuk Dergisi'nde edebi türlerden çok ansiklopedik ve biyografik bilgiler, kültür-fen sayfaları mevcuttur. Edebi ürünlerde ise çocuklara sunulan roman, hikâye ve masal gibi türlerle okura çeşitli nasihatler verildiği göze çarpmaktadır. Özellikle de masal ve hikâyelerde büyüklerin sözünden çıkılmaması, yardımsever ve ahlaklı olunması gerektiği vurgulanmaktadır. *Çocuk*'ta okura sunulan metin içeriklerinde, her çocuk dergisinin hedeflediği amaç olan çocuklara hoşça vakit geçirtmek, eğlendirirken öğretmek, Cumhuriyet'in çağdaş değerleri ve millîyetçilik ülküsünün çocuklara aktarılması, en önemli amaçtır.

---

[236] *Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları İstanbul, 1976, (8), 98.
[237] Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB Yayınları İstanbul 2004, s. 1233-1234.

Dergi içeriğinde hacim olarak en fazla masal türü yer almaktadır. Yayımlanan bu masallar üzerinden çocukların zihinsel yapısına, psikolojik ve karakter gelişimlerine katkı sunulması amaçlanmıştır. Bu anlamda masal içerikleri dolaylı yoldan olsa da yazarların okura seslenişleri ve öğütlerine paralel bir şekilde çocukların kişilik gelişimine fayda sağlamaktadır. Selim Sırrı Tarcan *Çocuk Dergisi*'ne en fazla katkı sunan yazarlardandır. Örnek verilecek olursa Tarcan, "*Türk Çocuklarına Öğütlerim, Yaşama Terbiyesi, Öğütlerim"* adlı sayfalarda çocukların kişisel ve ahlaki gelişimlerine katkı sunmuştur. Tarcan, kendi yaşam felsefesi ve karakter özelliklerini okura aktarmak isteyerek tabiri caizse, onların karakterlerine yön vermek istemiştir. *"Türk Çocuklarına Öğütlerim"* başlıklı dergi köşesinde Tarcan, çocuklara aşağıdaki gibi seslenmiştir:

"(...) Adam özü sözü doğru, sağlam, çalışkan, becerikli, atılgan, gözü pek, azim ve sebat sahibi; kalbi daima ümit, cesaret, neş'e ile dolu, daima yükselen ve başkalarını yükselten bir kimseye 'adam olmuş!' derler." [238]

İkinci kanun (Ocak) 1936 ile 19 Nisan 1948 tarihleri arasında yayın hayatını sürdüren *Çocuk Dergisi*'nin toplam 431 sayısı incelendikten sonra araştırmaya dâhil olacak Türk halk edebiyatı unsurları belirlenirken bazı hususlar göz önünde bulundurulmuştur. Toplam 11 cilt yayımlanmış derginin bütün sayılarında yer alan halk edebiyatı türlerinin seçilmesine özen gösterilmiştir. Araştırma kapsamında incelenmiş metinler aşağıda Tablo 3.8.'de gösterilmiştir.

[238] Selim Sırrı Tarcan, "Türk Çocuklarına Öğütlerim", *Çocuk Dergisi,* 1, (9), 1936, 3.

Tablo 3.8. *Çocuk Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları [239]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1936	12	1	Atasözleri	Atasözü	-
2	1	1936	16	2	Hakiki Prenses	Masal	Dede
3	1	1936	17	2	Atasözleri	Atasözü	-
4	1	1936	9	3	Atasözleri	Atasözü	-
5	1	1936	15	5	Güneş Ece	Masal	-
6	1	1936	17	6	Hilekar Cevahirci	Masal	-
7	1	1936	18	6	Bilmece	Bilmece	Kazım Nami Duru
8	1	1936	21	7	Telemasa'ın Danası	Masal	Masalcı
9	1	1936	15-17	8	Daha Ala	Masal	Hikâyeci
10	1	1936	12-13	9	Tilki, Tavşan, Horoz	Masal	Şeftali Çiçeği
11	1	1936	7	10	Atasözleri	Atasözü	-
12	1	1936	17	10	Kurdun Başına Gelenler	Masal	Çev.La Fontaine
13	1	1936	17	11	Göz Kırpan Fener	Masal	Trakyalı
14	1	1936	16	12	Uçan Köşk	Masal	-
15	1	1936	16	13	Büyülü Tepsi ile Yüzük	Masal	Masalcı
16	1	1937	7	15	İhtiyar Kıralla Kurnaz Köylü	Masal	Çev.Böğürtlen Abla
17	1	1937	17	15	İki Küçük Kral	Masal	S. Sırrı Tarcan
18	1	1937	13	16	Ateş Gözlü Devin Masalı	Masal	Cahit Uçuk
19	1	1937	7	19	Pembe Bulutun Hikâyesi	Masal	İlhan.S. Tanar
20	1	1937	14	19	Bahiyar Prens	Masal	Çev. İlhan S. Tanar
21	1	1937	12	20	Altın Horoz	Masal	Böğürtlen Abla
22	1	1937	12	21	Keçi Avcısı	Masal	Çev. H. T
23	1	1937	15	21	İyi Pire ile Kötü Hükümdar	Masal	Semiha Nihat Meriççelli
24	1	1937	18	21	Zağarla Tilki	Bilmece	Kazım Nami Duru
25	1	1937	7	22	Çalgıcı ile Yunus Balığı	Masal	Çev.İlhan S. Tanar
26	1	1937	8	22	Boz Yeleli Kurt	Hikâye	Ragıp Şevki
27	1	1937	12-13	22	İncili Kız	Masal	Cahit Uçuk
28	1	1937	7	23	Gülmiyen Prenses	Masal	Mükerrrem Kamil Su
29	1	1937	12-13	23	İncili Kız	Masal	Cahit Uçuk
30	1	1937	8-9	24	Ay Dede ile Helvacı Kabağı	Masal	Çev. İlhan S. Tanar
31	1	1937	4	25	Aksak Demir'le Karınca	Masal	İ.R. I
32	1	1937	8-9	26	Cankızla Canavar	Masal	-
33	1	1937	5	27	Tilki Baba	Masal	İlhan S. Tanar
34	1	1937	12-13	27	Karçiçeği ile Cüceler	Masal	Semiha Nihat Meriççelli
35	1	1937	5	28	Dedelerimiz Demişler ki	Atasözü	-

[239](*) Listede belirtilen masallar, hikâye başlığı altında okura sunulmuştur. Belirtilen çalışmalar masal özellikleri taşımaktadır.
(*) *Nasreddin Hoca'nın Çocukluğu* adlı fıkrada içerik başlığı hikâye şeklinde okura aktarılmıştır; fakat içerik ve tür olarak yukarıda belirtilen çalışma içerisinde hikâye unsurları değil, fıkra unsurları bulunmaktadır.

36	1	1937	12	28	Masaldaki Cüce	Masal	Cahit Uçuk
37	1	1937	12	29	Danseden On İki Prenses	Masal	Çev. Semiha N. Meriççelli
38	1	1937	6	30	Bir Çinli Çocuğun Hikâyesi	Masal	Çev.Mefharet Münif
39	1	1937	12	30	Azğın Ayı ile Memiş Dayı	Masal	Hamdi Toker
40	1	1937	25	31	Bilmece	Bilmece	Kazım Nami Duru
41	1	1937	6	32	Sihirli Makara	Masal	Çev. H. T
42	1	1937	4	33	Bir Masal	Masal	Kazım Nami Duru
43	1	1937	8	33	Altın Dağın Perileri	Masal	Cahit Uçuk
44	1	1937	15	33	Altın Saçlı Prenses	Masal	Çev. Halit Fahri Ozansoy
45	1	1937	12	34	Zilha, Periler Arasında	Masal	Cahit Uçuk
46	1	1937	15	34	Küçük Hasan Arolata	Manzum Masal	Öğretmen M. Denli
47	1	1937	13	35	Dedelerimiz Demişler ki	Atasözü	-
48	1	1937	8	36	Gümüş Dağ	Masal	Cahit Uçuk
49	1	1937	5	37	Dedemin Kedileri	Masal	Çev. H. T
50	1	1937	12	38	Bencil Devin Bahçesi	Masal	İlhan S. Tanar
51	1	1937	13	39	Bilmece	Bilmece	Kazım Nami Duru
52	1	1937	16	40	Aksakalın Şeftalileri	Masal	Büyükbaba
53	1	1937	4	41	Ayı ile Tilki	Masal	Çev. Kazım Nami Duru
54	1	1937	5	41	Buğdayla Arpa	Masal	Tan Tekin
55	1	1937	6	42	Karınca Kardeşler	Masal	Nüzhet Baba
56	1	1937	10	44	Kraliçenin Gerdanlığı	Masal	Çev. Rami Ülver
57	1	1937	16	44	Güngörmez'in Dört Armağanı	Masal	Büyükbaba
58	1	1937	5	45	İki Yalancı	Masal	Çev. Böğürtlen Abla
59	1	1937	14	45	Karınca ile Sinek	Masal	-
60	1	1937	10-11	47	Sihirli İnciler	Masal	Ragıp Şevki
61	1	1937	13	47	Geyik ve Kaplan	Masal	Çev. Rami Uluer
62	1	1937	6-7	49	Kazların Kahramanlığı	Masal	-
63	1	1937	16	49	Söz Söyleyen Eşek	Masal	Büyükbaba
64	1	1937	11	50	Leylek ve Tilki	Masal	-
65	1	1937	12	51	Kurbağaların Konseri	Masal	Rami Uluer
66	1	1937	6	52	Altın Kalesi	Masal	Ragıp Şevki
67	1	1937	10	52	Katran Çocuk	Masal	-
68	2	1937	10	53	Balık Tutarken	Masal	İlyas S. Tanar
69	2	1937	5	54	Çekirge ile Sümüklü Böcek	Masal	Rami Uluer
70	2	1937	6	54	Sihirli Top	Masal	Ragıp Şevki
71	2	1937	5-6-7	55	Hakan ve Ejder	Masal	Ragıp Şevki
72	2	1937	10-11	56	Cengizin Kızı: Tolga	Hikâye	Ragıp Şevki
73	2	1937	5	59	Şimşek Taş	Masal	Cahit Uçuk
74	2	1937	10-11	59	Fakir Çocuk Evi	Masal	Necdet Rüştü
75	2	1937	4-5	60	Altın Kilitli Sandık	Masal	Ragıp Şevki
76	2	1937	10-11	60	Tali, Zenginlik ve Aklın Davası	Masal	Böğürtlen Abla
77	2	1937	15	60	Yeni Bilmecemiz	Bilmece	Kazım Nami Duru
78	2	1937	6	61	Kuyumcunun Dileği	Masal	Cahit Uçuk

79	2	1937	4	62	Tembel Haso	Masal	Çev. Böğürtlen Abla
80	2	1937	6	62	Tufanda İncir	Masal	Cahit Uçuk
81	2	1937	10-11	64	Balığın Karnındaki İnciler	Masal	Ragıp Şevki
82	2	1937	5	65	Dünya Güzeli	Masal	Cahit Uçuk
83	2	1937	6-7	65	Fok Balığı	Masal	Grimm K.Çev. İlhanTanar
84	2	1938	14-15	67	Delikanlının Başına Gelenler	Masal	Cahit Uçuk
85	2	1938	18	67	Yeni Bilmecemiz	Bilmece	Kazım Nami Duru
86	2	1938	10-11	68	Kış Gecesi Öten Bülbül	Masal*	Mustafa Şerif
87	2	1938	15	68	Yeni Bilmecemiz	Bilmece	Kazım Nami Duru
88	2	1938	6-7	69	Kötü Günler	Masal	Cahit Uçuk
89	2	1938	15	69	Yeni Bilmecemiz	Bilmece	Kazım Nami Duru
90	2	1938	2	70	Karagöz'den Sahneye	Gölge Oyunu	Dayı
91	2	1938	6-7	71	Hekimim, Hekim Kimse Bilmez Ben Kimim	Masal	Cahit Uçuk
92	2	1938	6-7	72	Memlekete Dönüş	Masal	Cahit Uçuk
93	2	1938	8	74	Şehir Faresiyle Tarla Faresi	Manzum Masal	Işıtman
94	2	1938	12-13	75	Kelebek Prenses	Masal	Rebia Şakir
95	2	1938	10-11	78	Bakla Çiçekleri	Masal	Cahit Uçuk
96	2	1938	15	79	Bilmece	Bilmece	Kazım Nami Duru
97	2	1938	10-11	80	Mum Damlası	Masal	Cahit Uçuk
98	2	1938	6	82	Kırmızı Derili Kız	Masal	Çev. Rabia Şakir
99	2	1938	14	82	Yeni Bilmecemiz	Bilmece	Kazım Nami Duru
100	2	1938	8	83	Bilge	Masal	İskender F. Sertelli
101	2	1938	12-13	83	Sihirli Kuyu	Masal*	Cahit Uçuk
102	2	1938	16-17	83	Takvim Ağacı	Efsane	Zuhuri Danışman
103	2	1938	20-21	83	Ergenekon ve 23 Nisan	Masal	Ragıp Şevki
104	2	1938	12	90	Sihirli Saat	Masal	Çev. Böğürtlen Abla
105	2	1938	6	91	Pekmez Küpü	Masal	Cahit Uçuk
106	2	1938	10-11	91	Bumin Hakan	Hikâye	Mükerrem Kamil Su
107	2	1938	12-13	92	Can Bacının Masalları	Masal	Cahit Uçuk
108	2	1938	10-11	93	Aslan Sütü	Masal	Cahit Uçuk
109	2	1938	12-13	93	Sihirli Çocuk	Masal	Rabia Şakir
110	2	1938	10-11	94	Ece'nin Rüyası	Masal	Cahit Uçuk
111	2	1938	10-11	95	Ece'nin Resmî	Masal	Cahit Uçuk
112	2	1938	6-7	96	Gizli Geçit	Masal	Cahit Uçuk
113	2	1938	6-7	99	Nasrettin Hoca'nın Çocukluğu	Hikâye	Rabia Şakir
114	2	1938	10-11	99	Peri Taşı	Masal*	M.B
115	2	1938	15	101	Küçük Periler	Masal	Grimm Çev. H. T
116	2	1938	6-7	103	Papağanın Ölümü	Masal	Çev. Ekrem Sabit
117	2	1938	10-11	104	Alaeddin ve Sihirli Lamba	Masal	Çev. Rabia Şakir
118	3	1938	6-7	106	Hansel ve Gretel	Masal	Grimm K.Çev. İlhanTanar
119	3	1938	13	107	Tavşan Kardeşin Kurnazlıkları-1	Masal	Zeki Tunaboylu

120	3	1938	19	110	Bulmacalar	Bilmece	Kazım Nami Duru
121	3	1938	16	111	Köse Darıldın mı?	Masal	Cahit Uçuk
122	3	1938	8-17	111	Köse Darıldın mı?- 2	Masal	Cahit Uçuk
123	3	1938	8-9	112	Dev Adamlar ve Güliver Devler Ülkesinde	Masal	Ekrem Sabit
124	3	1938	16-17	112	Kukku Kuşu	Masal	Cahit Uçuk
125	3	1938	8-9	114	Nurtopu ile Yedi Cüce	Masal	İlhan Ş. Tanar
126	3	1938	12-13	114	Tavşan Kardeşin Kurnazlıkları-6	Masal	Zeki Tunaboylu
127	3	1938	16-17	114	İran Şahıyla Leylek Masalı	Masal	Emine Ortaç
128	3	1938	14	117	Tavşan Kardeşin Kurnazlıkları-7	Masal	Zeki Tunaboylu
129	3	1938	10-11	118	Karagöz	Gölge Oyunu	Ragıp Şevki
130	3	1939	3	119	İyi Peri Fena Peri	Masal	M.B
131	3	1939	6	119	Kurnaz Köylü	Masal	Böğürtlen Abla
132	3	1939	14-15	120	Bir Küçük Çobanın Mutlu Rüyası	Masal	Emine Ortaç
133	3	1939	11	121	Bebeğin Kalbi	Masal	M.B
134	3	1939	14-15	122	Rikki – Tikki - Tavi	Masal	Zeki Tunaboylu
135	3	1939	11	123	Dedenin Kürkü	Masal	Cahit Uçuk
136	3	1939	16	123	Beyaz Güvercin	Masal	Ragıp Şevki
137	3	1939	19	124	Dört Mevsimin Masalı	Masal	H. Turhan Dağlıoğlu
138	3	1939	6-7-8	125	Deli Dumrul	Hikâye	Zuhuri Danışman
139	3	1939	14-15	125	Parmak Boylu Adamlar ve Güliver Devler Memleketinde	Masal	Ekrem Sabit
140	3	1939	6-7	126	Kapaksız Sepet	Masal	Cahit Uçuk
141	3	1939	10-11	126	Deli Dumrul-2	Hikâye	Zuhuri Danışman
142	3	1939	6-7	127	Değirmenci	Masal	Cahit Uçuk
143	3	1939	12-13	127	Altay Masalı	Masal	Böğürtlen Abla
144	3	1939	16-17	127	Görünmeyen Prenses	Masal	Ragıp Şevki
145	3	1939	6-7	128	Kaval Sesi	Masal	Cahit Uçuk
146	3	1939	12-13	128	Gazneli Sultan Mahmut	Masal	Ş. Mülver
147	3	1939	10-11	130	Engülüm, Şengülüm	Masal	Cahit Uçuk
148	3	1939	10	131	Sarı Annenin Masalı	Masal	Cahit Uçuk
149	3	1939	19	132	Çiftlik Shibi ve Uşağı	Masal	-
150	3	1939	12-13	133	Göç Efsanesi	Efsane	Zuhuri Danışman
151	3	1939	12-13	134	Aycanın Gözyaşları	Masal	Böğürtlen Abla
152	3	1939	14-15	136	Küçük Van Kedisi	Masal	Nihal Yalaza
153	3	1939	4-5	138	3 Tüy	Masal	Mükerem K. Su
154	3	1939	8-9	138	Sihirli Saray	Masal	Cahit Uçuk
155	3	1939	7	139	Bir Çin Masalı	Masal	S. Rıfat
156	3	1939	8-9	139	Ece Gökyakut	Masal	Cahit Uçuk
157	3	1939	4-5	140	Son Nöbetçi	Masal	Cahit Uçuk
158	3	1939	4-5	141	Gümüş Köprü	Masal	Cahit Uçuk
159	3	1939	11	141	Anadolu'da Çocuk Oyunları	Tekerleme	-
160	3	1939	15	141	Bilmece	Bilmece	Kazım Nami Duru

161	3	1939	6-7	142	İnek Ayın Üzerinden Nasıl Atladı	Masal	İlhan Ş. Tanar
162	3	1939	8-9	142	Sevgi Tacı	Masal	Cahit Uçuk
163	3	1939	13	144	Yalancı Tavuğun Başına Neler Geldi	Masal	Çev. R
164	3	1939	17	144	Evvel Zaman İçinde Bir Hindi Varmış	Masal	Cici Baba
165	3	1939	14	146	Kirpi ile Tavşanlar	Masal	Cici Baba
166	3	1939	8-9	148	Tüysüz Tavşan ile 81 Prens	Masal	Çev. Kemal Kaya
167	3	1939	7	149	Tahta Papuçlu Adam	Masal	Çev. Kemal Kaya
168	3	1939	9	150	Ağaca Çıkan Ayı	Masal	Cici Baba
169	3	1939	12-13	150	Sabub Perisi	Masal	Ragıp Şevki
170	3	1939	10	151	Cesur Kazın Hikâyesi	Masal	Nadide Kenter
171	3	1939	8	152	Altın Kaz	Masal	Mualla İhsan Bora
172	3	1939	9	152	Dünyaya İnen Son Peri	Masal	Ragıp Şevki
173	3	1939	7	155	Aydaki Kız	Masal	Çev. Kemal Kaya
174	3	1939	8	156	Üç Portakal	Masal	-
175	3	1939	12-13	157	Altın Kız	Masal	Çev. Türkan Avcı
176	3	1939	17	157	Küçük Masallar	Masal	-
177	4	1939	10-11	160	Hop ile Top Kardeşi	Masal	Çev. Münir Hayri Egeli
178	4	1939	12	160	Babayiğit Oposum Kardeş	Masal	Böğürtlen Abla
179	4	1939	22	160	Tilki	Masal*	Celal Sıtkı Gürler
180	4	1939	10-11	161	Bir Prensesin Serüvenleri	Masal	Çev. Emine Ortaç
181	4	1939	7	163	İhtiyar Kurt	Masal	Rebia Şakir
182	4	1939	13	163	Akbaba Kardeş Tiki Kardeşi Nasıl Aldattı	Masal	Böğürtlen Abla
183	4	1939	13	164	Tavşan Kardeşin Kurnazlığı	Masal	Böğürtlen Abla
184	4	1939	10-11	165	Alaaddin ve Sihirli Lamba	Masal	Nezihe Araz
185	4	1939	12	165	Baykuşun Anlattığı Masal	Masal	Ragıp Şevki
186	4	1939	12-13	167	Çocukla Ay	Masal*	-
187	4	1939	15	167	Tavşan Kardeş Tilki Kardeşin Avını Eline Nasıl Geçirmiş?	Masal	Rimüs Amca
188	4	1939	7	168	İhtiyar İnek	Masal*	Çev. Rebia Şakir
189	4	1939	16	168	Oposum Kardeşin Kuruğu Niçin Tüysüzdür?	Masal	Böğürtlen Abla
190	4	1938	16	169	Prensesin Bilmecesi	Masal	Ragıp Şevki
191	4	1940	7	171	İhtiyar Nine	Masal	Türkan Avcı
192	4	1940	13	171	Prens Bahadırın Kedisi	Masal*	Ragıp Şevki
193	4	1940	10-11	172	Akgül ile Algül	Masal	Çev. Dileğin Babası
194	4	1940	7	173	Tavşan Kardeşle Serçe Kardeş	Masal	Böğürtlen Abla
195	4	1940	10-11	173	Kurtla Yedi Oğlak	Masal	Çev. Dileğin Babası
196	4	1940	10-11	174	Kazlar - Kuğular	Masal	-
197	4	1940	8-9	176	Yıldıza Uçan Çocuk	Masal*	Cevdet Demiray
198	4	1940	10	176	Tavşan Kardeşin İneği	Masal	Böğürtlen Abla
199	4	1940	8	177	Horoz-Kedi-Köpek-Eşek ve Haydutlar	Masal	M.H. E
200	4	1940	10	177	Tavşan Mine	Masal	Nezihe Araz

201	4	1940	12	177	Elmas Maşrapa	Masal	Necibe Kızılay
202	4	1940	6	179	Yolkanın Masalı	Masal	Çv Numan Uluer
203	4	1940	5	181	Kabuğun İçindeki Beş Nohut Tanesi	Masal	Çev. Naciye Modan
204	4	1940	6	181	Timsah Ile Tavşan	Masal	-
205	4	1940	8-9	181	Sihirli At	Masal	-
206	4	1940	13	182	Karagöz	Gölge Oyunu	Handan Acun
207	4	1940	8	183	Ormanın Uyuyan Kızı	Masal	Münir Hayri Egeli
208	4	1940	4-5	184	Alın Yazısı	Masal	Türkan Avcı
209	4	1940	22-23	186	İskitlerin Aslanı	Masal	Rebia Şakir
210	4	1940	7	187	Tilki Kardeşle Çoban Hikâyesi	Masal*	Çev. Türker Acaroğlu
211	4	1940	11	187	Kurbağa ile Yılan	Masal	Rebia Şakir
212	4	1940	12	187	Eşeğin Rüyası	Masal	-
213	4	1940	12-13	188	Canlı Zeytinler	Masal	Çev. Ragıp Şevki
214	4	1940	5	189	Uç Atım Uç	Masal	Cevdet Demiray
215	4	1940	4-5	192	Çil Horoz	Masal	Cevdet Demiray
216	4	1940	10-11	193	İki Tilkinin Hikâyesi	Masal	Rebia Şakir
217	4	1940	4-5	194	Altın Çocuklar	Masal	Kemal Kaya
218	4	1940	6-7	194	Mandarin'in Çorbası	Masal	Çev. Ragıp Şevki Yazıcı
219	4	1940	6-7	196	On İki Kardeş	Masal	Çev. Kemal Kaya
220	4	1940	10-12	198	Henzel ile Gretel	Masal	Çev. Kemal Kaya
221	4	1940	6-7	199	Bayan Holle	Masal	Çev. Kemal Kaya
222	4	1940	12-13	199	Çizmeli Kedi	Masal	Münir Hayri Egeli
223	4	1940	8-9	200	Bir Annenin Hikâyesi	Masal	-
224	4	1940	8-9	202	Dansta Parçalanmış Papuçlar	Masal	Grimm'den Çev. Kemal Kaya
225	4	1940	6-7	203	Fakir Bir Değirmenci Çırağı ile Küçük Bir Kedi	Masal	Grimm'den Çev. Dileğin Babası
226	4	1940	8-9	203	Ölüm ve Hayat	Masal	Rebia Şakir
227	4	1940	10-11	204	Küçük Hasan	Masal	Münir Hayri Egeli
228	4	1940	6-7	205	Kralın Huzurunda Çalgı Çalan Çekirgeler	Masal*	Nadide Kenter
229	4	1940	12-13	205	Menekşe Yaprağı	Masal	Cahit Uçuk
230	4	1940	8-9	207	Umacı	Masal	Nezihe Araz
231	4	1940	10-11	207	İncir Ağacı	Masal	Cahit Uçuk
232	4	1940	12-13	208	İhtiyar Kurdun Ölümü	Masal	Ekrem Sabit
233	4	1940	8-9	209	İktisat Oğlan Masalı	Masal	İffet Halim Uruz
234	4	1940	10-11	209	Güneş Gözlü Kız	Masal	Ragıp Şevki
235	4	1940	8-9	210	Gümüş Şamdan	Masal	Cahit Uçuk
236	4	1940	12	210	Küçük Fare ile Koca Kedi	Masal	-
237	5	1940	7	211	Ay Dede	Masal	Ruveyde Sinanoğlu
238	5	1940	8-9	211	Yediklerimizin İsyanı	Masal*	-
239	5	1940	8-9	212	Gümüş Kürklü Tilki	Masal*	Çev. Nasip A. Aytuna
240	5	1940	12-13	212	Çalgıcı Ayı	Masal	-

241	5	1941	10-11	214	Keten Masalı	Masal	-
242	5	1941	5	215	Fıkralar	Fıkra	Ali Ulvi Elöve
243	5	1941	6-7	215	Buz Denizin Masalı	Masal	Kemal Kaya
244	5	1941	8-9	215	Üç Balta	Masal	Canın Babası
245	5	1941	12-13	215	Kırmızı Güvercin	Masal	-
246	5	1941	6-7	216	Ali Baba ve Kırk Haramiler	Masal	-
247	5	1941	8-9	216	Keloğlan ile Mavi Boncuk	Masal	Nezibe Araz
248	5	1941	10-11	216	Bir İncirin Başına Gelenler	Masal	Rüveyde Sinanoğlu
249	5	1941	4-5	217	Ninemin Anlattığı Masallar	Masal	-
250	5	1941	8-9	217	Kayıkçı Keloğlan	Masal	Nezihe Araz
251	5	1941	4	218	Bilmece	Bilmece	Kazım Nami Duru
252	5	1941	8-9	218	Cücelerin Hikâyesi	Masal*	Kemal Kaya
253	5	1941	6-7	219	Konuşan Horoz	Masal	Rüveyde Sinanoğlu
254	5	1941	8-9	219	Kırmızı Pavala ile Ateş Saçan Kuş	Masal	Münir Hayri Egeli
255	5	1941	10	219	Pamuk Bayan Masalı	Masal	İffet Halim Oruz
256	5	1941	7	220	Kurtla Kuzu	Masal*	Türker Acaroğlu
257	5	1941	8	220	Rüzgar Çama Kızdı	Masal*	Cevdet Demiray
258	5	1941	8-9	221	Altın Tas	Masal	Cahit Uçuk
259	5	1941	6	223	Horoz ile Ceviz	Masal	Çev. A. Acaroğlu
260	5	1941	8-9	223	Yeşil Sırlı Küp	Masal	Cahit Uçuk
261	5	1941	12-13	224	Gökten İnen Kubbenin Masalı	Masal	-
262	5	1941	12-13	225	Kiki	Masal	Cahit Uçuk
263	5	1941	3	226	Bilmece	Bilmece	Kazım Nami Duru
263	5	1941	8-9	226	Timur ile Tomurcuk	Masal*	Münir Hayri Egeli
264	5	1941	6	227	Bir Eşeğin Hikâyesi	Masal*	Rüveyde Sinanoğlu
265	5	1941	20	229	Kukla Tiyatrosu	Gölge Oyunu	-
266	5	1941	23	229	Sapıtmış Torun ile Yiğit Aile	Masal	Çağlıyan Amca
267	5	1941	7	230	Kamburun Ölüsü	Masal	Kemal Kaya
268	5	1941	8-9	230	Tenbel Adam	Masal	Çev. Hasip Aytuna
269	5	1941	8	234	Alev'in Örtüsü	Masal	Bedia Çobanoğlu
270	5	1941	10	234	Kara Kedi	Masal	Cahit Uçuk
271	5	1941	8-9	237	Çirkin Ördek Yavrusu	Masal	Fatma Danişmend
272	5	1941	8-9	238	Güneş Kızının Masalı	Masal	Bedia Çobanoğlu
273	5	1941	8-9	239	Alageyik	Masal	Münir Hayri Egeli
274	5	1941	8-9	241	Balıkçının Oğlu	Masal	Cahit Uçuk
275	5	1941	10-11	242	Sırlı Silah	Masal	Cahit Uçuk
276	5	1941	8-9	244	Kurbağa Kıral	Masal	-
277	5	1941	12-13	244	Çikolata Prenses ve Şeker Köşk	Masal	Bedia Çobanoğlu
278	5	1941	8-9	246	Hamam Böceği Evleniyor	Masal	-
279	5	1941	6	247	Zeki Cüce ile Aptal Dev	Masal	-
280	5	1941	10-11	248	Obur Kurt ve Kurnaz Tilki	Masal	Çev. C.K

281	5	1941	4-5	249	Bir Cücenin Serüvenleri	Masal*	Çev. Kemal Kaya
282	5	1941	4-5	251	Tavşanla Kirpi Arasında Bir Koşu Yarışı	Masal	Çev. Kemal Kaya
283	5	1941	8-9	251	Kırlangıcın Kuyruğu	Masal*	Çev. C. Rodoslu
284	5	1941	4-5	252	Çakmak	Masal	Çev. Kemal Kaya
285	5	1941	8-9	252	Kahraman Genç ve Sihirli Yağız At	Masal	Çev. Cengiz Han
286	5	1941	5	256	Kül Kedisi-1	Masal	Grimm'den Çev. C. Kan
287	5	1941	4	260	Bora-1	Masal	Çev. Kemal Kaya
288	5	1941	7	260	Bora-2	Masal	Zuhuri Danışman
289	6	1942	8-9	268	Zoraki Müneccim	Masal	Cahit Uçuk
290	6	1942	6-7	270	Kül Kedisi-2	Masal	Grimm'den Çev. C. Kan
291	6	1942	6	279	Kuyruk Acısı	Masal	Cahit Uçuk
292	6	1942	5	284	Kül Ahmet	Masal	Cahit Uçuk
293	6	1942	5	292	Üç Kardeş ile Dilenci	Masal	Sevim Sertel
294	6	1942	4-5	296	Kurbağa Kıral	Masal	Çev. Kemal Kaya
295	7	1942	4	304	Fakir Kadının Çömlekçiği	Masal	Çev. Cengiz Kan
296	7	1943	2-3	310	Al Başlıklı Çocuk	Masal	Çev. Dileğin Babası
297	7	1943	3	314	Nar Tanesi	Masal	Cahit Uçuk
298	7	1943	6	315	İncili Kuş	Masal	Cahit Uçuk
299	7	1943	3	320	Dört Ahbap Çavuşlar	Masal	Cahit Uçuk
300	7	1943	4-5	324	Çöp Çatan Dede	Masal	Cahit Uçuk
301	7	1943	2-3	327	Şimşek Taşı	Masal	Cahit Uçuk
302	7	1943	8-9	331	Altın Dağın Hükümdarı	Masal	Tezel Amca
303	7	1943	4-5	332	Kel Oğlan	Masal	Cahit Uçuk
304	7	1943	9	333	Ormandaki Hazine	Masal*	Çev. Hayrullah Örs
305	7	1943	6	335	Lastik Mehmet	Masal	Şemseddin Sami
306	7	1943	2-3	337	İplikçinin Üç Kızı	Masal	Cahit Uçuk
307	7	1943	4	342	Devin Kızı	Masal	Cahit Uçuk
308	7	1943	2-8	343	Parmak Kız	Masal	Hayrullah Örs
309	7	1943	11	345	Geyik	Masal	Naki Tezel
310	7	1943	8	349	Sihirli Böbrek	Masal	Naki Tezel
311	8	1944	2	357	Köylü Kızla Beyaz Yılan	Masal*	Dileğin Babası
312	8	1944	5	359	Yaban Kazları	Masal	Gülsüm Koray
313	8	1944	2	363	Gözüpek Delikanlı	Masal	Böğürtlen Abla
314	8	1944	8	365	Pinokyo	Masal	Burhan Derin
315	8	1944	2-3-4	366	Parmak Çocuk	Masal	Rasim Gemici
316	8	1944	2	375	Tilki ile Kurt	Masal	Mustafa Salman
317	8	1944	5	378	Üvey Ana	Masal	M. Salman
318	8	1944	4	382	Yedi Deliler	Masal	Başöğretmen M.Salman
319	8	1944	3	385	Fakir Karı-koca	Masal	Cahit Uçuk
320	8	1944	6	386	Tilkiyle Kurt	Masal	Başöğretmen M.Salman
321	8	1944	12	390	Atatürk'e Ağıt	Ağıt	Ankaralı Aşık Ömer
322	8	1944	6-7	395	Devin Yeni Yılı	Masal	Rasim Gemici

323	9	1945	4-2	2	Öküzün Kulübesi	Masal	Böğürtlen Abla
324	9	1945	6-7	3	Müneccim Başı	Masal	Kemal Kaya
325	9	1945	10-11	12	Geveze Kocakarı	Masal	Böğürlen Abla
326	9	1945	2-3	14	İki Karasineğin Hainliği	Masal	Böğürlen Abla
327	9	1945	4-5	19	Alaattin ve Sihirli Lamba	Masal	Dr. Adnan Hün
328	9	1945	11	19	Tilki ile Kurt	Masal	Ekrem Akıl
329	9	1945	5	21	Maymun ile Deniz Anası	Masal	Adem Şakar
330	9	1946	3	24	Dev Çınar	Masal	Çev. Sevim Tekeli
331	9	1946	6	27	İhtiyar Adam Kaplan ve Altı Yargıç	Masal	Adem Şakar
332	9	1946	6-7	28	Yeryüzünün Bir Efsanesi	Efsane	Nihal Yalaza Taluy
333	9	1946	6	32	Fakir Çerçi ile Fare	Masal	Çev. Yıldırım Zeren
334	9	1946	8-9	34	Kurbağa Prens	Masal	Rüveyde Sinanoğlu
335	9	1946	12	36	Kar Kız	Masal	Fahrettin Örcün
336	9	1946	6-7	36	İğdenin Masalı	Masal	Güner

3.8.4. *Çocuk Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı İçeriği

Çocuk Dergisi yayımlandığı 12 yıl boyunca çocukların sosyal, kültürel ve zihinsel gelişimlerine önemli katkılar sunmuştur. Dergide çeviri roman, masal ve hikâye gibi edebi türler ağırlıkta olmasına rağmen, millî değerleri ve Türk halk kültürünü barındıran yayınlar da yer almaktadır. Bu bağlamda tür ve içerik çeşitliliği bakımından *Çocuk Dergisi* döneminin en uzun soluklu ve en zengin içeriğe sahip birkaç yayınından biridir. Çocuklar için çıkarılan gazete ve dergiler, okuru içeriğinde barındırdıkları edebi tür ya da kültür sayfaları vasıtasıyla eğitmiş, karakter gelişimlerine katkı sunmuşlardır. Dönemin en etkili iletişim araçlarından olan süreli yayınlar, sinemanın Türkiye'ye girmesine kadarki dönemde etkinliğini sürdürmüştür. Tek partili döneminin önemli çocuk yayınlarından olan dergi, çocukların millî kültürü öğrenmeleri için yayımladığı ağıt, gölge oyunu, bilmece, tekerleme, efsane, destan, atasözü, hikâye ve masal gibi Türk halk edebiyatı ögelerinin gelecek nesile aktarılmasına katkı sunmuştur. Türk çocuklarının geçmişteki geleneksel değerleri ve halk kültürü ögelerini bilmeleri, onlarda kültürel anlamda farkındalık yaratmıştır.

Çocuk Dergisi'nde incelenen 14 bilmecede Kazım Nami Duru imzası vardır. İncelenen bilmeceler soru – cevap şekline dayalı geleneksel Türk halk edebiyatı bilmece özelliklerini yansıtmaktadır. Dergide yayımlanan bilmeceler daha sonra form değişikliğine uğrayıp görselliğin baskın olduğu bilmece-bulmaca şekline dönüşmüştür. Bilmeceler genelde nazım şeklinde olup, içinde tekerlemeler bulunmaktadır.

Dergide 6 efsane yayımlanmıştır. Bunlardan Nihal Yalaza Taluy'un yazdığı *Yeryüzünün Bir Efsanesi* ve Zuhuri Danışman'ın yazdığı *Takvim Ağacı* adlı efsanelere incelemelerle ilgili bölümde değinilmiştir.

Çocuk Dergisi'ndeki masallar değerlendirildiğinde, çocukların zihinsel ve kişilik gelişimlerine katkı sunmayı amaçlayan masalların sayıca üstün olduğu gözlemlenmiştir. Çocuklara sıklıkla verilen mesajlar; yardımsever olmaları ve sorumluluk bilincinde davranmaları gerektiğidir. Dergideki hikâyeler; çocukları çalışkan ve sorumluluk sahibi olmaya, anne-babalarının sözlerini dinlemeye ve yaşlılara saygı duymaya teşvik etmiştir.

Değinilmesi gereken önemli bir husus ise türler arasındaki karışıklıktır. Örneğin, *Çocuk Dergisi*'nde bazı hikâyeler masal başlığı altında sunulmuştur. Ayrıca *Nasrettin Hoca'nın Çocukluğu* adlı fıkra hikâye başlığıyla okura aktarılmıştır.

Çocuk Dergisi'nde tespit edilen toplam 298 masalda çocukların zihinsel ve kişilik gelişimlerine katkı sunmayı amaçlayan masalların sayıca üstün olduğu gözlemlenmiştir. Masallarda olumsuzluklardan ders çıkarma, yardımseverlik, yapılan iyiliklerin karşılıksız kalmayacağı ve büyüklerin sözlerinden çıkılmaması gerektiği gibi mesajların sayıca fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunların dışında *Çocuk Dergisi*'nde: 13 atasözü, 3 geleneksel halk tiyatrosu (Karagöz), 7 hikâye, 5 bilmece, 1 ağıt, 1 efsane, 2 fıkra ve 1 tekerleme yayımlanmıştır.

3.8.4.1. Atasözü

Çocuk Dergisi'nde toplam 13 atasözü sayfası yer almaktadır. Derginin 1, 2 ve 3. sayılarında *"Ata sözleri"* başlığıyla yayımlanan anonim örnekler aşağıda aktarılmıştır.

"Atasözleri" başlığıyla yayımlanan atasözü örnekleri *Çocuk Dergisi*'nde ele alınan ilk örnektir ve derginin 1. sayısında yayımlanmıştır.

Örnek-1

Atasözleri

"Çok koşan çabuk yorulur.
Her kuşun eti yenmez.

Söz gümüş, susmak altındır.

Ne ekersen onu biçersin.

Ümit saadetin güneşidir.

Yırtıcı kuşun ömrü az olur.

Çuvaldızı başkasına sokmadan iğneyi kendine batır.

Keskin sirkenin zararı kabınadır

Vakitsiz öten horozun başını keserler." [240]

"Atasözleri" başlığıyla sunulan 2. örnek derginin 2. sayısında yayımlanmıştır.

Örnek-2

Atasözleri

"Gülme komşuna gelir başına

Dağ dağa kavuşmaz, adam adama kavuşur.

Su uyur düşman uyumaz.

Davulun sesi uzaktan hoş gelir.

Anlayana sivri sinek saz, anlamayana davul zurna az.

Çok bilen çok yanılır.

Sakla samanı gelir zamanı.

Az veren candan, çok veren maldan.

Her şeyin yenisi dostun eskisi makbuıldür.

Bir elin sesi çıkmaz.

Ağaç yaşken kesilir.

Yuvarlanan taş yosun tutmaz." [241]

Aşağıda sunulan 3. örnek "Atasözleri" başlığıyla derginin 3. sayısında okura sunulmuştur.

Örnek-3

Atasözleri

"Eğreti ata binen çabuk iner.

Çoğu arayan azı da bulamaz.

At sahibine göre kişner.

---

[240] "Atasözleri", *Çocuk Dergisi*, 1, (1), 1936, 12.
[241] "Atasözleri", Çocuk Dergisi, 1, (2), 1936, 17.

Arslan postunda yakışır.
Akılsız başın cezasını ayak çeker.
Zenginin parası fukaranın çenesini yorar.
Deveci le görüşen kapısını büyük açar.
Garip kuşun yuvasını Allah yapar.
Ağaç yaşken bükülür.
Hiddetle kalkan zararla oturur." [242]

Yüzlerce yıl süren yaşam tecrübeleri sonucu oluşan atasözleri, anonim bir biçimde sözlü olarak nesilden nesile günümüze kadar gelmiştir. Atasözleri kalıplaşmış, yargı bildiren sözlerdir. Bu yüzden atasözlerini oluşturan sözler değiştirilemez.

Yukarıda örnekleri sunulan atasözü türü *Çocuk Dergisi*'nde 13 farklı sayıda yayımlanmış ve okura sunulmuştur. Dergide yer alan atasözleri bölümlerini hazırlayan kişinin adına yer verilmediği dikkat çekmektedir. Çocukların kendi kültürlerini öğrenme çabasında atasözleri önemli yer tutmaktadır. 12 yıl gibi uzun bir süre devlet desteğiyle yayımlanan *Çocuk Dergisi*'nde çocukların ve gençlerin etkili konuşmaları ve Türk dilinin derin manasını kavramaları için yayımlanan atasözü örneklerinin okura erken yaşta aktarılması onlarda dile ve kültüre dair farkındalık yaratma çabasının ürünüdür.

3.8.4.2. Bilmece

*Çocuk Dergisi'*nde Türk halk kültüründeki geleneksel bilmece formunu barındıran toplam 14 bilmece örneği tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması için 141, 217 ve 226. sayılarda Kazım Nami Duru'nun hazırladığı "Bilmece" başlıklı örnekler incelenmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Aşağıda 1. örneği nesir şeklinde sunulan bilmece örneği derginin 226. sayısında yayımlanmıştır.

Örnek-1

Bilmece

"Yürüyor bir dev gibi, kül renkli bir ev gibi. Başı sanki bir davul; yoluna durma, sakın! Kulakları bir yorgan, kımıldıyor durmadan. Gözleri ufacık, ama parlak ve açık. Burun değil, bir boru, uzanır sana doğru. Sonra uzanır aya, su fışkırır havaya. Binek taşı mı nedir? Alır seni yükseltir ta sırtının üstüne; indirir

[242] "Atasözleri", Çocuk Dergisi, 1, (3), 1936, 9.

yere yine. Huyu pek yumuşaktır, çocuk gibi kuraktır. Zekidir, aklı çoktur; yapmadığı iş yoktur, insan taşır, yük taşır. Durmadan hep çalışır. Hem yürür hem de koşar onu görenler şaşar. Bu hayvan bizde yoktur. Sıcak yerlerde çoktur. Bilin bakayım nedir? Adı nasıl söylenir?" [243]

"Bilmece" başlıklı soru-cevaba dayalı nesir şeklindeki 2. örnek derginin 141. sayısından alınmıştır.

Örnek-2

Bilmece

"Bir adama:
— Çocukların var mı?
Diye sormuşlar. Cevap olarak demiş ki:
— Evet; erkek çocuklarımın her birinin, erkek kardeşlerinin iki millî kız kardeşi;
Kız çocuklarımın her birinin kız kardeşi sayısında erkek kardeşi vardır.
Acaba bu adamın kaç erkek, kaç kız çocuğu vardır?" [244]

Aşağıda, "Bilmece" başlığı altında 3. örneği sunulan bilmece türü nazım şeklinde hazırlanmış ve derginin 141. sayısından alınmıştır.

Örnek-3

Bilmece

"Torba desem değildir;
Ama çok işe gelir.
Sen okula giderken.
Yolda olur seninlen.

Deridendir yapısı.
Kilitlenir kapısı.
Kapısı kalkar, iner;
Bazı da sırla biner.

[243] Kazım Nami Duru, "Bilmece", *Çocuk Mecmuası*, 5, (226), 1941, 12.
[244] Kazım Nami Duru, "Bilmece", *Çocuk Mecmuası*, 3, (141), 1939, 15.

Onu hor takma sakın,
Sana odur en yakın.
Nen varsa içindedir;
Bil bakayım ne denir

Bu kaskatı torbaya?
Kalkma bana sormaya.
Ben de onu kullandım;
Bırakacağım sandım

Bir gün onu elimden
Bugün onunla ben
Geziyoruz birlikte.
Bil bunu, sorma işte." [245]

Aşağıda nesir şeklinde sunulan 4. örnek "Bilmece" başlığıyla derginin 141. sayısında yayımlanmıştır.

Örnek -4

Bilmece

*"Sarıdır, yuvarlaktır ne donuk ne parlaktır. Yazın ararsan yoktur. Kışın her yerde çoktur, ilkyazın çiçeklenir. Sonra da bebeklenir. Bebekleri yeşildir; fakat tatlı değil*dir. *Açarsan kapısını görürsün yapısını, her yanı dilim dilim. Sofasında yok kilim. Bu, öyle bir yapı ki dilimi on, on iki. Ortasında taşlar var; taş burada ne arar? Onlar beyaz saçmadır. İşte bu söz saçmadır. Biraz ekşidir tadı. Bil bunun nedir adı?"* [246]

Aşağıda sunulan 5. örnek derginin 141. sayısından alınmıştır. Örneklerin bazıları nazım bazıları nesir şeklinde yayımlanmıştır. Aşağıdaki ilk örnek düz yazı formunda bile olsa akıcı bir üsluba sahip değildir.

[245] (Duru, 15.)
[246] (Duru, 15.)

Örnek-5

Bilmece

"Kan kırmızı, süt beyaz kale kapısından girmez fındıkkabuğuna girer! Bu *herkesi şaşırtabilir. Cevabi yine kendisidir: Kan, kırmızıdır, süt, beyazdır, kale tabiî kapısından girmez. Fındık kendi kabuğuna girebilir.*
Köpük kusan taş, tuzsuz pişen aş? Cevabı: Tavşan, baht, helva.
Dört taka taka, iki baka baka? Cevap: Ayak, göz

Anası yayvan kadın,
Babası büklüm koca!
Kızı güzellerden güzel,
Oğlu sofralarda gezer!
Cevap: 1-Asma yaprağı. 2-Filiz. 3- Üzüm. 4- Şarap.

Gökten indi apıştı,
Cümle âleme yapıştı.
Cevap: isim, at.

Teptim tekerlendi,
Yedim şekerlendi.
Balla badem,
Ne güzel Âdem!
Cevap: Portakal.

Yemesi tatlı
Kendisi maymun suratlı
Cevap: Hindistan cevizi" [247]

Çocuk Dergisi'nde yayımlanan bilmeceler görsel formdan çok soru – cevap şekline dayanmaktadır. Verilen örneklerde bilmece türünün anlam ve yorum zenginliğinden hareketle yeni bilmeceler üretilmiştir. Bilmecelerde sorulan sorular

[247] *Bilmece*, "Çocuk Mecmuası", 5, (217), 1941, 4.

genellikle hayvanlar, meyve-sebzeler, içecekler ve çeşitli eşyalardır. Aktarılan bilmeceler yoluyla çocuklara yeni eşyalar, nesneler ve doğadaki varlıkların öğretilmesi hedeflenmiştir. Diğer taraftan bazı bilmeceler pek iyi kurgulanmamış, bazıları ise geleneksel bilmecelerden alınmıştır.

Çocuk'ta yayımlanan bilmecelerde okurun, "*Çocuk Dergisi* vasıtasıyla" birbine sorular sorarak bilgi ve zekalarını sınamaları amaçlanmıştır. Dergide sadece çocukların değil yetişkinlerin de bilmece ve bulmacalarla hoşça vakit geçirmelerine yönelik örnekler mevcuttur. Bu bilmece ve bulmacalar aktarıldığı dönemin sosyo-kültürel yapısını barındırmalarının yanında dönemsel şartlar hakkında okura ipucu verebilmektedir. Bu bağlamda *Çocuk Dergisi* geleneksel halk kültürüne ait bilmece örneklerini çocuklara ve gençlere aktararak onlarda kültürel anlamda farkındalık oluşturmayı amaçlamıştır.

3.8.4.3. Tekerleme ve Şaşırtmaca

Çocuk Dergisi'nde 1 tekerleme-şaşırtmaca örneği okurla paylaşılmıştır. 141. sayıda yayımlanan örnekler, *"Tekerleme"* başlığıyla okura sunulmuştur ve yazarı belli değildir.

Aşağıdaki örnekte okura sunulan tekerleme örneği oyun tekerlemesi grubuna girmektedir. Pertev Naili Boratav, oyun tekerlemelerinin hiçbir türe bağlanmadığını, çocukların kendi yaratmaları olduğunu ya da büyüklere özgü yaratmaları kendi geleneklerine ustalıkla uygulamalarının ürünleri olduğunu belirtmiştir. Bu tekerlemelerin hepsinin şiir şeklinde yaratmalar olması, çocuk oyunlarında kur'a ile seçme ya da oyunu renklendirme amacı taşıması, oyunda istenmeyen karakteri sinirlendirmek için kullanılması bu türün özellikleridir. Bu tekerlemelerin belirli bir senaryosu olan oyunun seyirlik tarafını güçlendirmeye yaradığı, yergi amacıyla söylendiği, bunların adlar, soyadlar, iş-güç nitelikleri, sakatlıklar, huylarda ve farklı görünüşteki kusurlar üzerine yakıştırılmış takılmalar olduğu ve oyuncuların birbirine meydan okumaları şeklinde gerçekleştiği Boratav tarafından tanımlanmaktadır. [248]

Tekerlemenin terimsel anlamı üzerine bugüne kadar çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri değerlendiren Ali Duymaz, tekerleme denince ilk akla gelen özelliğin "anlamsız", "yarı anlamlı yarı anlamsız" veya "saçma sapan" sözlerden

[248] Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, 1969 İstanbul, s. 146-148.

oluşmuş olduğunu, bu tekerlemelerin genellikle masalların girişinde yer aldığını, saz şiiri ve orta oyunuyla ilgili terimsel anlamlarda da kullanıldığını ifade etmiştir.

Duymaz, farklı araşmacılardan da görüşler alarak tekerlemelerin daha çok; vezin, kafiye, aliterasyon gibi şekil özellikleriyle öne çıkan; abartılı bir anlatım üslubuna sahip, Şamanizm, tasavvuf, yalan, mizah ve hayallerden beslenen; insanları eğlendirme, dil gelişimlerini sağlama ve bazı halk edebiyatı türlerinde anlatıya giriş yapma gibi işlevleri yerine getirdiğini belirtmiştir. Ayrıca tekerleme hem çocuklar hem de yetişkinler tarafından çok çeşitli alanlarda söylenebilen (masal, halk hikâyesi gibi halk anlatılarında, halk tiyatrosunda, törenlerde, oyunlarda vb.) mensur, manzum veya yarı manzum halk edebiyatı ürünleridir. [249]

Aşağıda tek örneği olan tekerleme türü *Çocuk Dergisi*'nin 141. sayısında "Tekerleme" başlığıyla yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

Tekerleme

Bu oyun yaz, kış her zaman oynanır. Oyuna giren çocukların hepsi iki ayaklarını uzatarak otururlar. Sonra oyunculardan biri şu tekerleme ile oyuna başlar:

"Ellem büllem epelek tep elek.
Sarı kızın sarması.
Kara koyunun dolması.
Al bunu, çek bunu,"
Oyunculardan biri:
"Ellem büllem yapma yupma ıngıl mıngıl."

Diye elini çocukların ayakları üzerinde gezdirir. Her kelimede bir ayağı işaret eder. En son kelime hangi ayağa rast gelirse o ayak çekilir. En sona kalan ayak kaldırılır, tabanı yere vurarak:

"Ham peynir ekmeği, ekmeği Hamam tokmağı, tokmağı" diye söylenir.
Ondan sonra akılsızın ayağı yine tutularak sorguya çekilir:
— Hamam önüne vardın mı?
— Vardım.
— Benim devemi gördün mü?
— Gördüm.

[249] Ali Duymaz, Tekerlemeler, Akçağ Yayınevi, Ankara, 2002, s.12.

— Çullu muydu, çulsuz muydu?

— Çullu.

— Benim devem çulsuzdu ya. Diye ayağını kuvvetle yere vurur ve devam eder:

— Yolda tavuk gördün mü?

— Gördüm.

— Ak mıydı, kara mıydı?

— Kara

— Benim tavuğum aktı ya; diye yine vurur. Yine sualine döner:

— Develerime tuzlu mu su içirdin, tuzsuz mu?

— Tuzlu su.

— Benim develerimin ciğerleri yanmıştır ya, diye yine vurur

— Develerimi iğneli kapıdan mı geçirdin, iğnesizden mi?

— İğneli kapıdan.

—Benim develerimin bedenlerine iğne kaçmıştır ya. Kaçmıştır ya.

—Daha okul çocuklarına yumurta verdin mi, vermedin mi? yollu sualler sorulur.

—Sonra onu arkasından iterek: "Değirmene vargel," der.

—Doğrulunca yine sorar:

— Değirmen tenhamı idi, kalabalık mı?

— Kalabalık.

— Git, şimdi tenhalaşmıştır, diye tekrar ittikten sonra:

— Unu öğüt, ekmeğini yap, ondan sonra kalk,"[250]

Çocuk Dergisi'nde yayımlanan tekerleme örneği Türk halk edebiyatı türlerinden olup, oyun tekerlemeleri grubuna girmektedir. *Çocuk Dergisi*'nin 7-11 yaş arasındaki çocuklara hitap ettiği düşünülürse çocukların hem oyun dağarcığına katkıda bulunulmuş hem de oynanacak oyunların daha eğlenceli hale getirilmesi için, laf oyunlarına ve çeşitli giriş formellerine dayalı tekerlemeler, okura aktarılmıştır. Çocukları eğlendirme amacı taşıyan *Çocuk Dergisi*, hitap ettiği yaş grubuna ait Türk halk edebiyatı türlerini okura aktarırken onlarda geleneğe dair hem farkındalık yaratmayı amaçlamış hem de onları kültürel anlamda daha donanımlı hale getirmeyi vazife edinmiştir. Dergide aktarılan oyun tekerlemeleri örneği, okurun tatil zamanlarında arkadaşlarıyla bir araya

[250] "Tekerleme", *Çocuk Mecmuası*, 3, (141), 1939, 11.

geleceği etkinliklerde masal, çocuk oyunu, halk hikâyesi ve çeşitli tören etkinliklerinde oyunu renklendirmek amacıyla yayımlanmıştır.

3.8.4.4. Ağıt

Çocuk Dergisi'nde 1 ağıt türü örneği okurla paylaşılmıştır. 390. sayıda yayımlanan manzum ağıt örneği, "Atatürk'e Ağıt" başlığıyla sunulmuştur ve yazarı Ankaralı Aşık Ömer mahlasını kullanan Behçet Kemal'dir.

Şükrü Elçin ağıtı, insanların başta ölüm olmak üzere çeşitli sebeplerle sevdiklerinden ayrılmak durumunda kaldıklarında yaktıklarını belirtmiş, insanların hastalanması, kızın gelin olması, delikanlının askere gitmesi, vatan toprağının kaybedilmesi, sevgilinin gidip geri dönmemesi, deprem, sel, yangın gibi büyük felaketlerin olması, sevilen hayvanların ölümü üzerine yakılan ezgili şiirler, şeklinde tanımlamıştır.[251] Muhan Bali'ye göre ağıt, insanlık var olduğundan beri yeryüzündeki bütün halk kitlelerinin istisnasız tümünde var olmuş hem çok etkileyici sözlere hem de lirik melodilere sahip bir ezgi türüdür.[252] Görkem, ağıtların cenaze şarkıları, ölüm methiyeleri, cenazeye ait balatlar, ritmik şekillerle yapılan figanlar, ölüm döşeği şarkıları gibi hepsinin ağlamayla ilgili olduğunu ifade etmiştir. [253]

Pertav Naili Boratav, ağıtın ölüm veya benzeri bir felaket üzerine yakılan halk türküsüne dendiğini, ağıtın bir yas töreninin sözle ifade edilen parçası olduğunu, ölümle veya bir felaketle ilgili olmadığı, mutlu bir olaya bağlandığı halde düğün türkülerinin bir bölümünün de ağıt olduğunu, adına da "gelin ağlatma" dendiğini ifade etmektedir. Ağıt töreninde sözlü anlatımın dışında kalan davranışların da var olduğu, katılan kadınların göğüslerine vurması, saçlarını yolması veya yolar gibi yapması, baş başa verip halka yaparak ağlaması, ölünün elbiselerini törene katılanlara göstermesi, bu davranışların en belli başlılarıdır. [254] Başgöz, ağıtların tören ya da cenaze daha kaldırılmadan yahut kaldırıldıktan kısa bir süre sonra ölü evinde yapıldığını belirtmiştir.[255]

---

[251] Şükrü Elçin, *Türkiye Türkçesinde Ağıtlar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s.1.
[252] Muhan Bali, *Ağıtlar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s.1.
[253] İsmail Görkem, *Türk Edebiyatında Ağıtlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001, s.10.
[254] Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Folkloru*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1994, s. 197-198.
[255] İlhan Başgöz, *Türkü*, Pan Yayıncılık İstanbul 2008, s. 76.

Ağıtlar anonim halk edebiyatı ürünleridir. Ağıtlar cenaze töreni kaldırılmadan ya da kaldırıldıktan kısa bir zaman sonra ölü evinde yakılır. Ağıt, ölünün baş ucunda yakıldığı için ağıtın yaratımına birden fazla insan karma şekilde katılım sağlayabilir.

Ağıtlar ölen kişinin karakter özelliklerini, fiziksel özelliklerini ve aile içindeki konumunu ihtiva edebilir. Bu bağlamda ağıtlar, bölgesel anlamda ve kültürler arasındaki farklılıklardan dolayı şekil/ içerik açısından değişiklikler gösterebilir.

Atatürk'e Ağıt

Yok, gayrı bizlere uyku dönek vay
Kime bel bağlayak kime dönek vay
Vay amansız ecel alçak felek vay.
Türklük yüreğini dağlasın gayri
Cihan da bizimle ağlasın gayri
Derler denizler çağlar ağlayıp
En büyük en güzel yiğit kayıp
Rabbim de gözyaşı dökmezse ayıp
Türklük yüreğini dağlasın gayri
Cihan da bizimle ağlasın gayri
Bizdendi sevinci, bizdendi derdi
Biz uyurduk o bizleri beklerdi
Uyudu nöbeti bizlere verdi

Türklük yüreğini dağlasın gayri
Cihan da bizimle ağlasın gayri
Atan gitti millet, haşin sağ olsan
Ölümü devr açsın yeniçağ olsun
Dağlar birer birer yanar dağ olsun
Türklük yüreğini dağlasın gayri
Cihan da bizimle ağlasın gayri
Bakışları şimşek gibi çakardı
Yarını görürdü düne bakardı
Kürsüye çıktı mı arşa çıkardı

Türklük yüreğini dağlasın gayri
Cihan da bizimle ağlasın gayri
Kaybını yıldızlar bile bileler
Kırıla kanatlar düşe yeleler
Kurt kuş duyup ölüsüne geleler
Türklük yüreğini dağlasın gayri
Cihan da bizimle ağlasın gayri
Gitti her ocağın söndü feri
Yer yüzü dediğin bir ölü evi
Cihan türbe olsa almaz bu devi
Türklük yüreğini dağlasın gayri
Cihan da bizimle ağlasın gayri
Dönmüş denizler gözyaşı tasına
Dünya ortak çıkmış Türk'ün yasma
Her evden bir ölü çıkmışçasına
Türklük yüreğini dağlasın gayri
Cihan da bizimle ağlasın gayri
Gök düşsün toprağa toza belensin
Gece mezarına yıldız elensin
Şehitler doğrulsun nöbet dolansın
Türklük yüreğini dağlasın gayri
Cihan da bizimle ağlasın gayri
Dünya hem kabr olur hem onu gömer
Yıldızlar kandildir semalar kemer
Sus boğula yazdın sus Âşık Ömer
Türklük yüreğini dağlasın gayri
Cihan da bizimle ağlasın gayri"[256]

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümü ve Türk ulusunun yasa boğulmasını Ankaralı Aşık Ömer (Behçet Kemal) yukarıdaki örnekte görüleceği üzere 10'lu hece ölçüsüyle sade bir Türkçe ile ifade etmiştir. *Çocuk Sesi Dergisi* hitap ettiği yaş grubundan dolayı ölüm, sel, yangın, vatan toprağının

[256] Ankaralı Âşık Ömer, "Atatürk'e Ağıt", *Çocuk Mecmuası*, 8, (390), 1944, 12.

kaybedilmesi, hayvanların ölümü, gibi çocukların ruh hallerini olumsuz etkileyebilecek olayları dergi içeriğine dahîl etmemiştir. 7-11 yaş grubuna hitap eden *Çocuk*, okurun psikolojik gelişimlerinin olumsuz etkilenmemesi için konu seçiminde seçici olmuştur. Bir devlet yayını olan *Çocuk,* Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve reformlarının önderi olan Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne dergi sayfalarında istisnai bir durum olarak değinmiştir. Atatürk'ün ölümü ülkede derin bir yas yarattığı için çocuklara da bu Türk halk edebiyatı türü sunulmuştur.

3.8.4.5. Efsane

Çocuk Dergisi'nde 1 efsane örneği yer almaktadır. Nihal Yalaza Taluy'un 1946 yılında kaleme aldığı efsanenin adı "Yeryüzünün Bir Efsanesi" dir, efsane mecmuanın 28. sayısından alınarak özetlenmiştir.

Yer Yüzünün Bir Efsanesi

"Brahma (Hint Tanrısı) uyanırken dünya gelişiyor. Uyuduğu zaman ise dünyada yer yerinden oynuyormuş" *(Milâttan bin yıl önce yazılmış olan Hintlilerin kutsal kitabı Manu kanunlarından)*

İhtiyar bir Hintli Brahman ile şair yüzlü talebesi, eski bir tapınağın kapısı önünde oturuyorlardı. İkisi de Himalaya'yı seyrediyorlardı. Yüce dağlar, yarısına kadar ormanlarla kaplı, tepeleri de beyaz karlı şapkalarla örtülüydü. Talebe, ihtiyar öğretmenine, bu taş külçelerini bulutlara kadar yükselten Brahma ne kadar kudretlidir! dedi. Öğretmen ise, öyledir oğlum. Brahma, işe her başlayışında, oynuyormuş gibi, karayı ve dağları, kolaylıkla yaratır. İnsanların saadeti için, ondarı daima yeşil meşe, kestane ve meyve veren incir ağaçlarıyla donatır. Fakat dünya, Brahma'nın uyanık durduğu müddetçe canlı kalır, Tanrımızın gününün bitmesiyle, onun uykuya yatmasıyla, dünya ilk halini, ucu bucağı olmayan okyanus halini alır, dedi. Şair yüzlü delikanlı, gözünün önüne dünya sonunun korkunç manzarasını getirdi. Derin bir kederle öğretmenine, demek bu hep yeşil olan ormanlar, güzel şehirlerimiz, hatta yıkılmaz dağlar bile, mahvolmağa mahkûm, dedi.

Yaşlı öğretmen, korkma evlâdım. Bunun olmasına daha çok vakit var. Gerçi dünyayı yaratan Brahma'nın gününün dörtte üçü geçmiştir. Fakat sonuna kadar daha yüzlerce yüz yıl vardır. Hem de uyandıktan sonra, Brahma, bizim dünyanın aynı olan

yeni bir dünya daha yaratacaktır, dedi. Genç adam öğretmenine, üstad! Sen çok yaşadın ve çok gördün. Dünyamızda, evvelki dünyaya ait bir şeyler gördüğün var mı? diye sorar. Ustası ise, dağ geçitleri arasında, hamurdan yoğrulmuş, kıvrılmış çörekler gibi, taş kalıpları gördüm. Tebeşir ve balçık tabakaları içeresinde, deniz hayvanlarının kabuklarını buluyordum. Memleketimizde derin bir kanal kazıldığı zaman çok miktarda kocaman fillerin dişleri ve kemikleri bulunmuştu. İşte bütün bunlar eski dünyamızdan kalan izlerdir. İşte Hintliler, yeryüzünün tarihini böyle görürlerdi, der. [257]

Yukarıdaki efsanede ihtiyar bir Hintli ile talebesinin Brahma'nın dünyayı yaratışına yani Hint tanrısı olan Brahma'nın kudretinden bahsedilmektedir. Buzulların nasıl oluştuğu, dünyanın nasıl sular altında kaldığına kadar yer yüzünün kısa bir tarihi yukarıda anlatılmıştır. Etiyolojik yani izah edici efsaneler grubuna giren bu efsane dağların, denizlerin, kıtaların hatta tarihi olayların ilk oluşumu ile ilgili bilgileri okura aktarmaktadır.

Çocuk Dergisi'nde verilen edebi türlerin her ne kadar çocuklar için olduğu dergi editörleri tarafından ifade edilse de dergide yayımlanan bazı edebi türler ve farklı içerik başlıkları, *Yeryüzünün Bir Efsanesi* gibi, yetişkinlere hitap etmekte ve okuru efsanenin olağanüstü dünyasına çekmektedir. *Çocuk Dergisi*'nde sunulan efsane metni ve diğer edebi türler; kültürel değerlerin, millî kimlik yapısının ve karakterin değer olarak aktarımı açısından önem arz etmektedir.

3.8.4.6. Masal

Araştırma kapsamında *Çocuk Dergisi*'nde toplam 298 masal örneğinin yayımlandığı tespit edilmiştir. Mecmuadan alınan 4 masal incelenmiş, bu masallar aşağıda sunulmuştur.

Çocuk Dergisi'nin 345. sayısında yayımlanan "Geyik" adlı masal örneğinin yazarı Naki Tezel'dir.

1. Geyik

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir varmış bir yokmuş. Bir kadın, bu kadının da bir kocası ile iki üvey evlâdı varmış. (…) Adam bir gün eve et göndermiş. Kadın da yemek yapmak istemiş. Tadına, tuzuna bakalım derken eti bitirmiş. Ne

[257] Nihal Yalaza Taluy, "Yeryüzünün Bir Efsanesi", *Çocuk Mecmuası*, 9, (28), 1946, 6-7.

yapsın? Onun yerine memesini kesip pişirmiş. Akşam olunca kocası eve gelmiş ve karı, et pişti mi? diye sormuş. Kadın da piştiğini söyleyerek önüne getirmiş. Yemişler. Adam, Aman ne tatlı etmiş bu, demiş. Kadın memesini kesip pişirdiğini söyledikten sonra insan eti çok tatlı, demiş. Gel yarın çocukları da kesip de yiyelim…

Masal bu ya, adam da razı olmuş. Ertesi günü kadın, çocuklara gidin su getirin, başınızı yıkayacağım, demiş. Ellerine yağ ile ekmek vermiş. Suya göndermiş. Yolda giderken kız, kardeşine, ekmeği şu zavallı kargalara verelim, biz nasıl olsa buluruz, demiş. Erkek kardeşi razı olunca, ekmeği kargalara vermişler. Karga ekmeği yedikten sonra, sizi ananız kesecek, demiş. Eve dönüp sabunu, orağı alın, kaçın. Üvey ananız sizin peşinize düşecek. Orağı atın, her yer dikenlik olur, sizi tutamaz. O uğraştığı sırada siz de kaçarsınız.

Çocuklar hemen eve dönmüşler. Orağı ve sabunu alarak kaçmağa başlamışlar. Kadın bunların kaçtığını anlamış ve peşlerine düşmüş. Biraz sonra da yetişmiş. Çocuklar orağı atmışlar. Her taraf dikenlik olmuş ve kaçmışlar. Fakat kadın uğraşa uğraşa dikenlikten kurtulmuş, bunlara yaklaşmış. Bu sefer çocuklar sabunu atmışlar, arkaları deniz olmuş, kadın kalmış, çocuklar da kurtulmuşlar. Üvey analarından kurtulan çocuklar, gide gide epeyce yol yürümüşler. Oğlan susamış, kız da kardeşi her su istediği zaman, bu suları içme, köpek olursun. Bu sudan içme geyik olursun, demiş, fakat kardeşine hiç lâf dinletememiş.

Nihayet çocuk bir dereden su içmiş, derhal bir geyik olmuş. Kız yalnız kalmış. Geyik kardeşi ile epeyce gitmişler. Akşam olmuş, kız bir ağaca çıkarak yatmış, geyik kardeşi de ağacın dibinde yatıyormuş. Sabah olunca Hakanın oğlu civarda ava çıkmış, O ağacın altından geçerken yukarı bakmış, güzel bir kız görmüş. Fakat yukarı çıkmak da aşağı inmek de çok zormuş. Kız inememiş. Nihayet Şehzade ağacı kesmeleri için emir vermiş. Adamlar hemen ağacı kesmeğe başlamışlar. Akşam olduğu halde ağacı kesememişler, sabah kesmek üzere gitmişler. Hemen geyik ağacı yalamış, ağaç eski haline gelmiş. Sabah olduğu vakit adamlar gelmişler, bakmışlar ki ağaç hiç kesilmemiş, olduğu gibi duruyor. O zaman hemen bir cadı karı bularak, kızı ağaçtan aşağı indirmişler. Kız, başına gelen felâketi anlatmış, şehzade bunları saraya göndermiş. Kız hoşuna gittiği için onunla düğün yaparak evlenmiş.

Geyik geceleri ablasının odasında yatarmış. Onların ayakucuna gelerek, işte ablamın ayakları, işte eništemin ayakları, diye onları severmiş. Günlerden bir gün, kız güzel bir çocuk dünyaya getirmiş. Bir gün canı sıkılmış, Arap cariyesini çağırarak, gel beraber gezmeğe çıkalım, demiş. Arap, sultan hanıma bir fenalık yapmağa karar vermiş. Çünkü onu çok kıskanıyormuş. Kendi kendine nasıl yapsam da şu kızı ortadan kaldırsam, şehzade beni alsa, diye düşünürmüş. O günü bir denizin kenarına gitmişler, orada oturarak konuşmağa başlamışlar. Sultan hanım çocuğu ile beraber denize bakarken Arap cariye arkadan bir tekme vurarak bunları denize yuvarlamış. Denizde büyük bir balık sultan hanımı ve çocuğu yutmuş. Arap çabucak saraya gelmiş. Sultanın odasında yatmış. Pencereleri, perdeleri kapatmış, aydınlık istemem, gözüme güneş vurmasın, hastayım, demiş.

Gece olunca geyik yatağı muayene etmiş, yanık bir sesle işte eništemin ayağı, hani ya ablamın ayağı? diye ağlamağa başlamış. Şehzade bundan bir şey anlamamış Bir gün de Arap, Şehzadem, demiş, benim canım geyik eti istiyor, mutlak bu geyik kesilecek. Nihayet baş edememişler, hazırlık yapılmağa başlanmış. Zavallı geyik ablasının düştüğü deniz kıyısına gitmiş, bıçaklar bileniyor, boğazım dileniyor. Çık abla, çık, diye bağırmış. Ablası da alabalık yuttu beni, al Mehmet kucağımda, gözyaşımla yıkanıyor, saçlarımla sarıyorum, çıkamam kardeş, çıkamam, diye cevap vermiş. Geyik her gün böylece deniz kenarına gider ağlar, sızlarmış.

Bir gün şehzade merak etmiş geyiğin arkası sıra gitmiş. Onun denizin başında ne söylediğini dinlemiş, işi anlayınca hemen askerlerini toplayıp denize ağlar attırmış, birçok balıklarla beraber alabalığı da tutturmuş. Hemen balığın karnını yardırmış, sultan hanımla çocuğunu balığın karnımda sağ salim bulmuş. Onları yanına alarak saraya götürmüş. Arap'a da kırk at mı istersin, yoksa kırk bıçak mı, diye sormuş. Arap, kırk bıçak düşman başına, demiş, kırk at isterim ki binip babamın evine gideyim. Arabı atların kuyruklarına bağlamışlar, parça parça ettirmişler. Sultan hanımla Şehzade de çocukları ile beraber mesut yaşamağa başlamışlar. Onlara masal. Bizlere sağlık. [258]

Yukarıdaki masalda üvey annelerinin kendi memesini kocası ve çocuklarına yedirip tadını beğenmelerinden sonra, anne ve babanın çocukları öldürüp, pişirmek isterken başlayan kovalamaca şehzadenin sarayında son bulmaktadır.

[258] Naki Tezel, "Geyik", *Çocuk Mecmuası*, 7, (345), 1943, 11.

Çocuk Dergisi sahip olduğu içerikle birçok çocuk dergisinden ayrılmaktadır. Çocukların psikolojik ruhsal gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek bu masal örneği dergi içeriğinde yer bulmuştur. Masalda anne ve babanın iki kardeşi öldürmek istemesi işlenerek çocuk okurda aileye karşı olumsuz bir bakış açısı oluşabilmektedir. Masalda üvey anne kavramına karşı olumsuz bakış açısı söz konusudur. Masal, küçük yaştaki çocuklar için korku unsuru barındıran, olumsuz örneklemelerle başlasa da, sonradan mutlu sonla biten masallara örnektir. Masalda çocuklara öğüt anlamında, inançlarını yitirmemeleri gerektği, iyiliğin mutlaka kazanacağı son bölümde aktarılmıştır.

"Küçük Periler" adlı masal *Çocuk Dergisi*'nin 101. sayısında yayımlanmıştır. Grimm Kardeşler'den çeviri olan bu masalı H.T kısaltma adına sahip bir yazar çevirip, yayımlamıştır.

2. Küçük Periler

Evvel zamanda, kalbur samanda cinlerin ay ışığında dans ettikleri ve perilerin dağlarda oynadıkları zamanlarda, küçük bir köyde ailesiyle birlikte bir pabuççu yaşıyordu. Bu pabuççu namuslu bir adamdı. Fakat gün geçtikçe işleri iyi gitmiyor, fakirleşiyordu. Bir gün yanında ancak, bir çift kundura köselesi satın alacak kadar parası kalmıştı. Bu parayla son kunduranın derilerini aldı. Onları ertesi sabah erkenden işlemek üzere kesti ve hazırladı.

Pabuççu, ertesi sabah erkenden, hazırladığı derileri işlemek üzere tezgâhının başına geldiği vakit, bir gün önce orada bıraktığı derilerin, mükemmel surette yapılmış bir çift kundura halinde, hazırca beklediğini hayretle gördü. Pabuççu, şimdiye kadar bu derece zarif yapılmış bir kundura görmemişti. Bunları camekânına koyar koymaz, dükkâna giren bir müşteri kunduralardan o kadar memnun kaldı ki, pabuççunun ümit ettiğinin iki mislini ödedi.

(…) Ertesi gün, güneş doğar doğmaz, pabuççu yine tezgâhının üstünde öncekiler kadar güzel yapılmış iki hazır kundura buldu. Bunlar da hemen satıldılar. Adamın ünü, hemen yüzlerce kilometreden fazla bir çevreye yayıldı, pabuççu zengin oldu. Yeni zengin bir gece karısına, haydi bize bu kadar candan yardım edenlerin kimler olduklarını araştıralım? dedi. Pabuççuyla karısı bir büyük sandığın arkasına saklandılar. Gece yarısı saat on ikiyi çalınca, kapı açıldı, iki küçük peri dans ederek içeri girdiler. Soğuktan korunmak için bu küçük perilerin elbiseleri yoktu. Vücutlarını ısıtmak için

bazı sağ, bazı sol ayakları üzerinde sıçramağa mecbur oluyorlardı. Küçük periler pabuççunun tezgâhına tırmandılar, buraya küçük bacaklarıyla bağdaş kurup oturdular ve iğnelerine, mumlu sicim geçirerek kunduraları dikmeğe başladılar. İşlerini o kadar ustaca ve çabuk yapıyorlardı ki, pabuççunun bunlara bakmaktan başı dönüyordu. İşlerini bitirince, küçük periler hazırladıkları kunduraları güzelce bir sıraya dizerek, tezgâhtan aşağıya atladılar ve kayboldular. O zaman pabuççu, öyle ise kendileri sefalet içinde oldukları halde bana yardım etmeğe gelen bu küçük adamlara ben de bir şeyler vermek isterim! diye bağırdı. Karısı, zavallı küçük yavruların hiç giyecekleri yok. Ben onlara sıcacık elbiseler yaparım. Sen onlara bir eşi görülmemiş kadar güzel ve küçük iskarpinler hazırlarken, ben de her biri için birer çift yün çorap örerim, diye karşılık verdi.

İyi kalpli kadın pazardan kırmızı çuha ve yumuşak yün satın aldı, bunları dikti, ördü, küçük elbiseleri hazırladı. Pabuççu, en iyi deriden bir sıra beyaz düğmeleriyle minimini küçük iskarpinleri bitirdi.

Noel bayramından bir gün önce, pabuççuyla karısı elbiseleri, fotin derilerini kestikleri tezgâhın üstüne bıraktılar ve yine sandıklarının arkasına saklandılar. Gece yarısı saat on ikiyi çalınca, küçük periler her vakitki gibi atlayarak, sıçrayarak içeri girdiler. Fakat elbiseleri, çorapları, iskarpinleri görünce sevinçli haykırışlarla çabucak giyinmeğe başladılar. Sonra yeni ayakkabılarını yerlerde şaklatarak ve minimini şapkalarını havaya kaldırarak, sıçraya, oynaya ay ışığına doğru çıkıp gittiler. [259]

Yukarıda örneği verilen masalda fakir olan kunduracının yardımına iki küçük peri yetişmiş ve kunduracı da zengin olmuştur. *Küçük Periler* adlı masal çeviri masallar grubuna dahîldir ve mutlu sonla biten masallara örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda iyilik, zorda kalanlara yardım etme ve yardımın karşılık bulması çocuklara verilen en önemli sosyal mesajdır. Konuyla ilgili Naki Tezel, perilerin masal kahramanına yaptığı iyilikten sonra sırrının ortaya çıktığını anlayınca tılsımın bozulduğunu perinin ya da perilerin eski şekillerine döndüğünü ya da yok olduklarını ifade etmiş ve perilerin tılsımla dünyada yaşayanlara karşı kendilerini korumaya çalıştıklarını, tılsımı yitirirlerse hayatları hemen sona erdiğini ifade etmiştir. [260] Fakat *Küçük Periler* adlı masalda

[259] Grimm Kardeşler, "Küçük Periler", *Çocuk Mecmuası*, (Çev. H. T), 2, (101), 1938, 15.

[260] Naki Tezel, Türk Masalları, Bilge Yayınevi, 2017 İstanbul, s.12

Tezel'in açıklamalarından farklı olarak periler kaybolmamış, insanlara karşılıksız olarak yardım etmiştir.

"Dikenle Horoz" adlı masal *Çocuk Dergisi*'nde ele alınan 3. masal örneğidir. Masal derginin 223. sayısında yayımlanmıştır. Masalın çevirmeni A. Acaroğlu'dur.

3. Dikenle Horoz

Evvel zaman içinde bir koca horoz varmış. Çöplükte eşinirken, ayağına bir diken batmış. Tek ayakla, seke seke fırının önüne kadar gitmiş. Fırında bir nine ekmek yapıyormuş. Nineye, aman nine, kuzum nine, şu ayağımdaki dikeni çıkarıver! demiş. Nine dikeni çıkartmış, başka bir horozun ayağına batmasın diye, fırına atmış. Horoz fırının saçağına çıkmış, kanadını çırpmış, ööröö ööö! diye ötmüş, nineye dönerek, ya dikenimi ver. Ya bir pide ver! demiş.

Horoz öte öte, pide istiye istiye ninenin başını ağrıtnış. Nine horozdan kurtulmak için çaresiz bir pide vermiş. Horoz pideyi almış, yemek için kırlara doğru yollanmış. Giderken, giderken bir çobana rast gelmiş. Çoban, ekmeği olmadığından sütünü ekmeksiz içiyormuş. Horoz, çobana, bu pideyi süte doğruyalım da beraber yiyelim, demiş. Doğramışlar, yemişler. Horoz, çobana da ya pidemi verirsin ya bir koyun verirsin! diye başını ağrıtmağa başlamış. "Vermezsen ben burdan gitmem" diye, ayak diretmiş. Horoz zorla çobandan da bir koyun koparmış. Koyunu almış, düğüncüler arasına karışmış. Düğün yerinde keşkek içine köpek eti koyacaklarmış. Horoz düğüncülere, hiç köpek etli keşkek yenir mi, ben size bir koyun vereyim de onun etini koyun demiş. Koyun etli keşkeği pişirmişler, yemişler. Yedi cücelere oyun çıkartmışlar, gülmüşler, eğlenmişler, oynamışlar, tüngemişler (zıplamak). Horoz, düğüncülere de ya koyunumu verin. Ya gelini verin! diye tutturmuş da tutturmuş.

Düğüncülerin canını sıkmağa başlamış. Onlar da çaresiz gelini vermişler. Gelini almış, köyüne dönerken davulculara rast gelmiş. Çalgıcıların davulları, zurnaları horozun çok hoşuna gitmiş. Davulculara, davulu bana verin de gelini size vereyim, demiş.

Çalgıcılar, gelini almış, davulu vermişler. Horoz sevinçle davulu almış, yakındaki bir tepeye çıkmış, ööröö ööröö! diye şarkı söylemeye başlamış. [261]

---

[261] "Dikenle Horoz", *Çocuk Mecmuası*, (Çev. A. Acaroğlu), 5, (223), 1941, 6.

Yukarıda anlatılan masal komedi unsurları taşımasıyla, mizahi masallara örnek teşkil etmektedir. Hayvan masalları çocukların ilgisini çektiği için onlara daha eğlenceli gelebilmekte, mecmua içeriklerinde bu eğlendirme fonksiyonundan ötürü daha fazla hacime sahip olmaktadır. *Çocuk Dergisi*'nde de hayvan masalları hacim açısından daha fazla yer tutmaktadır. Zincirleme masal grubuna dahîl örneklerden oluşan bu masalda horozun zekâsı ve huysuzluğu anlatılmaktadır. Msalların eğlendirici ve hoşça vakit geçirtme fonksiyonu *Dikenle Horoz* adlı masal örneğinde işlenmiştir. Bu masal, mutlu sonla biten masallardandır.

3.8.4.7. Hikâye

Çocuk Dergisi'nde toplam 7 hikâyenin yayımlandığı tespit edilmiştir. Mecmuadan alınan 4 hikâye örneği araştırma kapsamında incelenmiş ve aşağıda örneklendirilmiştir.

"Deli Dumrul" adlı halk hikâyesi *Çocuk Dergisi*'nin 126. sayısında yayımlanmıştır. Hikâye Zuhuri Danışman'ın anlatımı ve yeniden yorumlamasıyla okura sunulmuştur.

1. Deli Dumrul

"Orta Asya'nın en kahraman, soyu sopu temiz milleti Oğuz Türkleridir. Bütün dünyayı kahramanlıklarıyla titreten dedelerimizin aralarında, hakikaten dünyanın başka yerlerinde görünmeyen, görünmesine imkân olmayan çok değerli yiğitler yetişmiştir. Türk çocuklarının bu kahramanları tanımaması hiç te iyi bir şey değildir. Ben size bu haftadan itibaren her biri tek başına dünyaya bedel olan bu Türk kahramanlarından, yiğitlerinden bahsedeceğim. Size ilk tanıtacağım Türk kahramanı (Deli Dumrul) dur. Deli Dumrul, Altay dağları eteklerinde, sonsuz bozkırlarda at oynatmış, kılıç sallamış... ok ve yayının şöhretini Çin ülkelerine kadar duyurmuş bir delikanlı idi.

Attığı ok bir kere boşa gitmezdi. Bileğinin kuvvetini tanımayan kimse yoktu. Fakat... Deli Dumrul'un büyük bir üzüntüsü vardı. Böyle büyük, şanlı bir kahramanın ne üzüntüsü olur diyeceksiniz? Meğer böyle değilmiş... Bu, anadan doğma kuvvetli olan delikanlı bir kere kimse ile güreşmemiş, kuvvetini deneyememiş idi. Onun karşısına çıkmağa kimse cesaret edemiyordu.

— Ah... diyordu. Ne olur ya rabbim, bir kerecik, bir kerecik bana kafa tutan, bana

meydan okuyan birisine rastlasam... Bileğimin kuvvetini tanıtsam... Ne gezer... Olmayacak şeyler için kızıyor, herkese çatıyor, fakat her çattığı adam derhal başını eğerek ona yalvarıyordu. Günler, aylar, yıllar böylece geçip gidiyordu. Günlerden bir gün Deli Dumrul'un aklına tuhaf bir fikir geldi. O gün sevinç içinde çırpındı. Nihayet istediği olacaktı. Bakınız bu fikir ne idi:

Dolaştığı geniş Orta Asya vadilerinden birisinde bir ırmak yatağı vardı. Bu ırmak senede ancak bir iki ay akar, senenin geride kalan aylarında kururdu, Bütün kervanlar bu kuru ırmağın istediği yerinden geçerlerdi. Deli Dumrul bu kuru ırmağın dar bir yerinde bir köprü kurdurdu sonra her tarafa ilân etti. Kimse ırmağın istediği yerinden geçmeyecek, herkes köprüden geçecek diye... O taraflarda oturan kabileler bu habere güldüler. Madem ki ırmağın suyu yoktur, istediğimiz yerinden geçeriz diyorlardı. Fakat iş böyle olmadı. Deli Dumrul herkesi zorla köprüden geçirmeğe başladı. Ama, aynı zamanda her köprüden geçenden on kuruş alıyordu. Bu parayı yermek istemeyeni öldürünceye kadar dövüyordu.

Deli Dumrul ne için böyle yapıyordu diyeceksiniz? Herhalde maksadını anladınız. Günün birinde belki bir yiğit çıkar, köprüden geçmez ve kendisi ile kavga etmek ister. Böyle olunca da Deli Dumrul kendisiyle boy ölçüşecek bir adamla savaşmış olurdu. Fakat nafile...Aylar geçti. Kimse Deli Dumrul'a karşı koyamadı. Herkes, kervanlar kuzu gibi köprüden geçip gidiyordu. Bir gün Deli Dumrul yine köprü başında bekliyor, can sıkıntısından esniyordu. Birdenbire uzaktan bir çığlık koptu. Kadınlar, çocuklar çağrışıyor, saçlarını yoluyor, yerlerde yuvarlanıyordu. Bir yiğidin öldüğünü Deli Dumrul kabile reisinden öğrenmişti. Dumrul ölen çocuğu kimin sorguladığını öğrendi ve Azrail olduğunu öğrendi ve bu Azrail karşıma çıksın deyip meydan okudu. Hem de gök gürler gibi (...) Deli Dumrul evine dönmüştü. Kabilesinin kırk yiğidini toplad ı. Onlara bugün başından geçenleri birer birer anlattı. Hepsi onun kahramanlığına hayran oldular. Sofrada herkes neşeli idi, yiyip içiyordu. Kapılar, pencereler tamamen kapalı idi. Ocakta bol bir ateş yanıyordu. Birdenbire odanın içi karardı, koyu bir gölge her tarafı kapladı, sesler kesildi... Kimse bunun, bu karanlığın sebebini anlayamamıştı. Fakat herkesin içinde tuhaf bir korku, bir ürperme vardı. Masanın başında korkunç bir gölge belirmişti. İri boylu, ak sakallı, çatık kaşlı acayip bir gölge... Kırk yiğidin dili damağına yapışmıştı, kimse çıt çıkaramıyordu. Deli Dumrul korkmamıştı. Ayağa kalktı ve ileri atarak haykırdı;

— Kapıcılara görünmeden, benden izin almadan buraya nasıl girdin? Sen ne tuhaf adamsın böyle?.. Eğer doğru söylemezsen benim hiddetimden, bileğimin kuvvetinden yakanı kurtaramazsın… Ak sakallı ihtiyar doğruldu, daha heybetli, daha korkunç olmuştu. Mavi dağdan yuvarlanan bir çığ gibi korkunç ve homurtulu idi:

— Ey koca Deli!.. Bana ihtiyar diyorsun he mi? Halbuki ben nice ak sakallı yiğitlerin canını aldım Koca budala!.. Sen kendini bütün dünya ile haça çıkar sanırdın: "Azrail'i bir elime geçirsem öldürür, onun elinden, bugün ölen yiğidin canını kurtarırdım! diye öğünürdün. İçte ben geldim, ben canlar alan Azrail'im... Senin de canını alacağım... Canını verir misin, yoksa benimle döğüşür müsün ?..

— Ya. Al kanatlı Azrail sen misin ihtiyar ?..

— Evet, Benim

— Bu yakışıklı yiğitlerin canlarını sen mi alırsın?

— Ben alırını elbet

Deli Dumrul birdenbire fırladı, kapıya kadar gitti ve bir aslan gibi kükredi:

— Heyyy... Kapıcılar… Kapıları kapayın, pencereleri kapayın, bir sinek çıkacak delik kalmasın. Böyle haykırdıktan sonra Azrail'e döndü:

— İçte kaçacak tek bir delik kalmadı. Şimdi rahat rahat seni öldürür, öldürdüğün yiğidin canını pençenden kurtarırım. Dedi. Ve inanılmayacak bir süratle kılıcını kaldırdı, masanın başında bir heykel gibi duran Azrail'in üzerine indirdi. Bir daha, bir daha indirdi... Fakat hayret Herkesin hayretten parmağı ağzında kaldı. Bu öldürücü kılıç olmak üzere idi, dağlar kararını, vadilerde korkunç hayaletler görünmeğe başlamıştı, Deli Dumrul bir an kendisine gelir gibi oldu nefesi tıkanmış, büyük bir sıkıntı içinde bunalmakta bulunmuştu. Kalkmak istedi. Fakat ne mümkün !.. Göğsünde, bir dünya oturuyormuş gibi bir ağırlık vardı. Azrail beyaz ve güzel bir güvercin olup uçup gitmişti... Ama, nereden çıkmıştı, nasıl çıkmıştı?.. Bunu kimse anlayamadı.

Deli Dumrul hiç istifini bozmadı, neşeli bir kahkaha atarak gürledi:

— Dostlarım, kardeşlerim!... Gördünüz mu Azrail'i nasıl korkuttum?.. O, koç yiğitlerin canını alırım diyen Azrail korkusundan geniş kapıyı bırakıp, dar bacadan kuş olup kaçtı. Fakat nafile... Nafile dostlarım. Onun peşini bırakmayacağım... Nereye giderse

gitsin, doğanımı alıp, arkasından koşacağım, ahdim olsun, onu öldürmedikçe dönmeyeceğim... diyerek sofradan kalktı adamları da onunla gittiler. Deli Dumrul'un yağız atını getirdiler. Bu levent endamlı, kuvvet ile dağlan titreten babayiğit bir hamlede atına atladı, omuzunda keskin gözlü, eğri gagalı doğan ile korkunç vadinin karanlıklarına daldı. Bütün kabile bu şanlı kahramanın arkasından bakakaldı. O gün akşama kadar Deli Dumrul'dan hiçbir haber gelmedi.

Deli Dumrul dağlarda saatlerce dolaştı. Bir aralık geniş bir çınar ağacının sık dalları arasında beyaz bir güvercin gördü. Hemen yayını gerdi, okunu fırlattı. Zavallı güvercin yerlere yuvarlandı. Deli Dumrul istediğini yapmıştı. Azrail'i öldürdüm diye sevinerek, neşe içinde şarkılar söyleyerek köyüne, kırk yiğidin yanma dönüyordu. Dünya ona dar geliyordu. Dağa taşa meydan okuyordu. Çünkü nice yiğitlerin canını alan Azrail'i öldürmüştü işte. Artık dünya rahat edebilirdi.

Birdenbire Deli Dumrul'un atı ürktü, öyle bir ürkmek ki, Türk yiğitlerinin içinde en iyi bir binici olmasına rağmen Deli Dumrul kendini tutamadı, korkunç bir uçurumun içine yuvarlandı, bir zaman kendine gelemedi. Akşam ömründe bir kere korkmamış olan, korku nedir bilmeyen bu bahadır adam, ilk defa korktu ve korkunun ne fena bir şey olduğunu anladı. Deli Dumrul ne görse beğenirsiniz? Biraz evvel öldürdüm sandığı Azrail'i... Evet, Azrail'i görmüştü..."

Korkudan ciğerleri ağzına gelir gibi oldu. Ak sakallı, yağız çehreli, çatık kaşlı ihtiyar göğ sünde oturuyor, bir kuyu gibi derin ve karanlık gözler ile Deli Dumrul'a bakıyordu. Bir iskeletin kemiğinden parmaklarına benzeyen eller ile Deli Dumrul'un boğazını sıkıyordu. Zavallı kahraman ilk defa ölümün acısını hissetti. Gözlerini kapadı. Sonra tekrar açtı ve anladı ki artık kurtuluş çaresi yoktu. Ölecek, gençliğine doymadan ölecekti. Gözleri yaşla dolarak Azrail'e yalvarmağa başladı:

— Ah Azrail!.. Ben seni böyle bilmiyordum. Senin kuvvetini anlayamamıştım. Şimdi Allaha inandım. Can aldığını duymamıştım. Ben, niçin sana meydan okumuştum biliyor musun? Bizim ülkemizde ulu dağlar vardır, bu dağların yamaçları bağlarla doludur, bu bağlarda hesapsız üzüm salkımları sallanır. Benim canım Azrail, biz bu üzümleri sıkar, suyunu çıkarır, bu sudan lâl renginde şarap yaparız. Ne yaptım ne eyledim Azrail bilmiyorum. O şaraptan içen aklını kaçırır, esrik olur, deli olur. Daha sonra Azrail Dumrul'un canını karşılığında can getirirse bağışlayacağını söyler ve Dumrul Azrail'e

babam, anam ve helalimden can isteyeyim diyerek ayrılır. Dumrul babasına Azrail canımı alacak gencim, bana canını feda eder misin diye sorar, babası ise:

— Oğul, oğul... canım paresi oğul... doğuşunda kurbanlar kestiğim oğul!.. Evlâtlarımın çiçeği oğul!.. Karşıdaki kara dağlar lâzımsa söyle gelsin, Azrail'in yaylası olsun! Soğuk, soğuk pınarlarım lâzımsa onun olsun... ahırlar dolusu atlarım lâzımsa onun bineği olsun... katar katar develerim lâzımsa ona yük hayvanı olsun., altın, gömüş, pul lâzımsa ona harçlık olsun... Fakat dünya güzel, can tatlı... Tatlı canıma, aziz canına kıyamam oğul. Benden aziz, benden sevgili anan var... Anana git, belki o verir. Dedi. (...) Dumrul annesinden de aynı cevabı alır ve tek çare olarak karısının yanına gider. Karısı Dumrul'a sana canım, ömrüm feda olsun, der. Azrail'den canlarını bağışlamasını son defa ister. Azrail'e son defa gözlerinden inci taneleri gibi yaşlar akarak Deli Dumrul böyle yalvardı.

Gece karanlık, gökler masmavi, yıldızlar parlak hafif bir rüzgâr vadinin içinden süzülerek yaprakları oynatıyor, saçlarını okşuyordu. Akşam kızıllığı geniş odaya neşeli bir derinlik vermişti. Dünya ne güzeldi? Hayat ne hoş bir şeydi ?.. Fakat ölüm ne kadar acı olursa olsun, işte ayrılık ondan acı idi, ölümden zehirli îdi... Beklemekten usanmayan, yiğitliğe doymayan, dünyayı kendine dar gören Deli Dumrul şimdi, karısı ile beraber olduktan sonra ölümden korkmuyor, onu gülerek karşılıyordu. Tanrı Deli Dumrul'un sözlerini işitti. Bu, birbirini seven, birbiri için canını vermekten saklamayan iki eşe acıdı. Onların öksüz kalacak yavrularına acıdı. Gökten derhal Azrail'e bir emir geldi:

— Git, şimdi Deli Dumrul'un anası ile babasının canlarını al!.. Deli Dumrul ile karısına 140 yıl ömür verdim. Azrail bir an içinde göze görünmez oldu. Bir dakika sonra Deli Dumrul'un anası ile babası ölmüş bulunuyorlardı. Deli Dumrul ile karısı, küçük çocuklarda beraber yüz kırk yıl daha neşe ve saadetle yaşadılar..." [262]

Türk halk hikâyelerinin en önemli ve ölümsüz eserlerinden olan Dede Korkut Hikâyelerinin Dresten nüshasına göre 5. hikâyesi olan *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Boyu*'nun anlatıldığı bu hikâye Oğuzlar'ın İslamiyetle yeni tanışmaya başladıkları

[262] Zuhuri Danışman, "Deli Dumrul", *Çocuk Mecmuası*, 3, (125-126), 1939, 6, 7, 8, 10, 11.

dönemi içine alır. Hikâyede Azrail'i tanımayan Dumrul'un yaşadığı acı tecrübe ile Azrail'i tanımasına ve anne babasının kendisi için canını vermemesine ama karısının fedakârlık yapmasına şahit olunmaktadır. Dumrul'un saflığına ve kalbinin temizliğine inanan Tanrı'nın ödül olarak karı kocaya anne ve babasının canından alarak 140 yıl ömür verdikten sonra çiftin mutlu ömür sürmesini güldürücü ve ders verici ögelerle görülmektedir. 12 Dede Korkut Hikâyesinden biri olan bu hikâye okura dönemin inanç yapısı, karı koca ve aile ilişkileri hakkında kısmen de olsa bilgiler sunmaktadır.

Hikâyede Tanrı'nın evrendeki en büyük güç olduğuna ve ona itaat edilmesi gerektiğine önemle vurgu yapılmıştır. Yazar Zuhuri Danışman, "Bu hikâye Dede Korkut kitabından alınarak bugünkü Türkçe'ye çevrilmiştir", şeklinde okura not düşmüştür. Fakat konu tam anlamıyla işlenememiş ve Danışman anlatıyı değiştirerek bugünkü Türkçe'ye aktarmıştır. Birkaç örnek verilecek olursa, asıl anlatıda Azrail ve Deli Dumrul arasında geçen kavgada vadide hayaletler yoktur. Asıl anlatıda Dumrul anne ve babasından can ister, ama Danışman'ın kurgusal özelliklerle oluşturduğu anlatıda Dumrul karısından da can istemektedir.

Çocuk Dergisi 7-11 yaş arasındaki okura hitap etse de tür/içerik anlamında halk hikâyesi, başlı başına gençlere ve yetişkinlere hitap etmektedir. Fakat, *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi* içerdiği olağanüstü motiflerle, güldürü unsurlarıyla ve inançsal anlamda verdiği mesajlarla çocuklara da hitap etmektedir. Hatta Deli Dumrul hikâyesi kısaca değerlendirilecek olursa, hikâyede ilk önce aile kavramının önemine değinilmektedir. *Çocuk*'ta okura vurgulanan husus, fedakâr ve ideal eş tipinin varlığıdır. Sadece Dede Korkut hikâyelerinden Deli Dumrul'da değil, bütün Türk destanlarında karı-koca arasındaki sarsılmaz sadakat, sevgi ve saygı, tek eşlilikle kendini göstermiştir. Burada *Çocuk* okuruna aile kavramının önemi ve kadına gösterilen saygı dergi özelinde aktarılmıştır. Ayrıca dergide eski-yeni mukayesesi görülmektedir. Türklerin henüz Arap kültürünün etkisine girmediği bir dönemde yazılan bu hikâyede kadın erkek kadar değerlidir, asla ikinci planda değildir ve kadının cesareti ve gücü herşeye üstün gelmektedir. Bu vesileyle *Çocuk* okuruna bu olağanüstü hikâye üzerinden birçok mesaj verilmiş, onların bilgi dağarcığına eğitici anlamda önemli bir hikâye örneği sunulmuştur.

Bir diğer anlatı ise “Cengiz’in Kızı: Tolga” adlı kurgusal epik hikâyedir. Hikâye *Çocuk*’un 56. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Ragıp Şevki’dir.

2. Cengiz’in Kızı: Tolga

Prenses Tolga, üzerinde bir zırh, başında bir togulga olduğu halde hızla, çadırdan içeriye girerek durdu ve kaşlarını çattı. Büyük ve altın direkli çadırın zağında, yüksek bir yerde, sedef işlemeli bir koltukta kardaşı prens Tuli oturuyordu. Karşısında alta adam duruyordu. İçlerinden biri, evet, hakkınız var, Türk ordularına karşı nazik davranmadık; fakat bunun içinde bizi cezalandırmayınız. Çünkü biz teslim olmağa razıyız. Size istediğiniz kadar vergi vereceğiz, diyordu.

Prenses Tolga birdenbire yürüdü ve ince fakat egemen bir sesle, hayır, hayır, siz bize istediğinizi verirsiniz, fakat bahadır Togaçar'ı diriltemezsiniz. Çünkü kocam işte bu şehir önünde, kafanızdan atılan bir okla burada can verdi. Tanrı değilsiniz ki Togaçar’ın aldığınız canını geri veresiniz. Hayır. Bu şehir mutlaka elimize geçecek. Togaçar’ın intikamı alınacaktır, dedi. Altı şehirli, hayretle prenses Tolgaya bakıyorlardı. Prenses, birkaç adımda yürüyerek kardeşinin yanına geldi ve gözlerini karşısında korku ile kendisine bakan alta adama dikti ve beni görüyorsunuz ben bir Türk kadınıyım. Tanrı bana, büyük Hakan Cengiz’in kızı olmak şerefini verdi. Ben evimde çocuğuma, işime, kadınlığıma bakmasını da burada üzerime bu zırhı giyerek, başıma bu togulgayı geçirerek dövüşmesini de bilirim. İşte şimdi karşınızdayım. Ağabeyim Tuli ile beraber şehrinizi muhasara ettik. En ufak bir Türk ile beraber, yan yana sizinle dövüşeceğim. Ta ki şehir düşsün ve bahadır Togaçar’ın öcü alınsın! dedi.

Herkes susuyor ve prens Tuli’ye bakıyordu. Neden sonra Cengizin oğlu oturduğu koltuktan hafifçe doğruldu. Kalın bir sesle işte, benim söyleyeceklerimi prenses Tolga söyledi. Bu kadar. Türk’e karşı fenalık eden her yabancı, cezalandırılır. Beşiniz gidebilirsiniz, yalnız ihtiyar, sen burada bizim misafirimiz kalacaksın! dedi.

(…) Savaş başlar, Tolga, atını zapt etmeğe çalışarak, yanında duran kardeşine dönüp ağabey, ben duramıyorum, ileriye gidip dövüşmek istiyorum, bana izin ver, der. Prens Tuli, hayır, Cengiz’in evlâtları kendilerini ucuza satamazlar. Bekle, kale nerede ise düşecektir, dedi. Tuli, sanıyorum ki Togaçar’ın ruhu şimdi üzüntü içindedir. Ben dövüşmek istiyorum ağabey, dedi

Taşlar, yağlı paçavralar ve oklar kaleye doğru uçuyor, kale duvarlarında birer birer gedikler açılıyordu. Bazan kulakları sağır edici gümbürtüler kopuyordu. Bu uğultu, bu büyük çarpışma saatlerce devam etti. Nihayet kale duvarlarında açılan yetmiş gedikten ikisi bir arada parçalanıp açıldı ve 10 bin Türk, kılıçlarını çekerek buraya atıldı. Geriden, kılıcı elinde bekleyen prenses Tolga başını çevirip ağabeyine baktı. İçinizden onunuz prensesin ardından koşun, kendisini yalnız bırakmayın! On atlı çabucak ayrıldı ve dolu dizgin prenses Tolganın ardına düştü. Prenses, kılıcı elinde, yıldırım gibi gidiyordu. Ovayı geçip kale duvarlarından içeriye daldı ve şehrin sokaklarında dövüşen Türk atlılarına katıldı. Cenk gerçekten yaman oluyordu. Şehir askerlerde Türk atlıları kılıç kılıca çarpışıyorlar. Her taraftan çelik sesleri, haykırışlar duyuluyordu.

Prenses Tolga, önüne gelen ilk atlı ile bir anda çarpıştı, sonra atını çevirip yeniden atlı ile karşı karşıya kalınca, davran, pis uğru! Togaçar'ın öcü evvelâ senin canını cehenneme götürecek, diye bağırdı. Atını sürdü ve kılıcı hızla savurarak, karşısındakinin kılıcını elinden düşürdü. Sonra bir uzanışta omuzunu parçaladı ve atlı boğuk bir feryat koparırken, başını vücudundan ayırdı. Atlı başı kopmuş bir halde yere yuvarlanırken prenses Tolga, Togaçar, Tanrı ruhunu mutlu etsin! Öcün alınıyor! diye haykırdı ve yeniden bir ikinci atlıya saldırdı. Artık kılıcı durmadan işliyordu. Önüne geleni deviriyor, karşısına çıkanla kılıç kılıca çarpışıyordu.

Kendisini kollayan on atlı ise, çoktan prensesi kaybetmişlerdi. Prenses atını alabildiğine sürmüş ve şehrin sokaklarına dalmıştı. Bir aralık başındaki togulga bir kılıç vuruşuyle fırladı ve prensesin başı açıldı. Güzel ve uzun saçları bir anda omuzlarına döküldü. Onun bir kadın olduğunu gören şehir askerleri senin yerin evindir diyerek Tolga'ya saldırdı ve Tolga, ben bir Türk kızıyım, Türk kızı evine de savaşa da yakışır dedi ve haydi kılıcına davran diyerek askerlerle kaleyi sabaha kadar süren savaşta zapt ettiler. Tuli kardeşini arıyordu ve askerlere Tolga'yı yalnız bırakmayın diye kızıyordu. Sonra kardeşi Tolga'yı yavaş yavaş gelirken saçları darmadağın, alnına inen kılıç darbesiyle gördü. Kardeşi ağabeyinin kucağına düştü ve sonuna kadar savaştım, Türk kadınının nasıl kahramanlık gösterebileceğini tüm düşmana gösterdim, dedi ve gözlerini kapadı. [263]

[263] Ragıp Şevki, "Cengiz'in Kızı Tolga", *Çocuk Mecmuası*, 2, (56), 1937, 10-11.

Yukarıda aktarılan metin epik hikâyelere örnek teşkil etmektedir. Örneğin, Dede Korkut hikâyeleri değerlendirildiği zaman üç hikâyede; Banı Çiçek, Boyu Uzun Burla Hatun ve Sarı Tonlu Selcen Hatun'un diğer kadınlardan farklı oldukları görülecektir. Hikâyelerdeki bütün kadınların göçebe toplum yapısı ve Türklerin hayata bakışı gereği, erkeklerden kaçmayan, ata binen ve kılıç kuşanan Türk kadınları savaşçı özellikler göstermektedir. Dede Korkut'ta Kan Turalı'nın evlenmek istediği kadında yiğitlik ve cesaret gibi özellikleri aradığını, *"Baba, ben yerimden doğrulmadan o kalkmış, ayağa dikilmiş olmalı, ben karakoç atıma binmeden o binmiş olmalı; ben kanlı kâfir eline varmadan o varmış, bana baş getirmiş olmalı"*[264]sözleriyle ifade etmiştir. Sarı Tonlu Selcen Hatun'un vasıfları anlatılırken *"sağınasolına iki koşa yay çeker idi. Atduğı oh yire düşmez idi. Ol kızun üç canavar kalınlığı kaftanlığı var idi"* [265] ifadesi kullanılmıştır. Sarı Tonlu Selcen Hatun'un Kan Turalı ile konuşurken *"Big yigit baş esen olsa börk bulınmaz mı olur, bu gelen kafir çok kafirdür, savaşalum, dögişelüm, ölenümüz ölsün, diri kalanumuz odaya gelsün"* [266] sözleri bir başka cesaret örneğidir. Selcen Hatun'un bir bölük kaza şahin girmiş gibi düşmana saldırması, bir ucundan girip kafirin diğer ucundan çıkması, Selcen Hatun'un Kanturalı'nın babası Kanlı Koca'nın ifadesiyle "bir cılasun bahadır" şeklinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca Dede Korkut Hikayelerinde kadının eşine sadakatle bağlı olduğunu ve onu bütün değerlerin üstünde tuttuğunu, *"Erkek sineği üzerime kondurmayayım"* [267] sözüyle ifade ettiği görülmektedir. Beyrek ile Banı Çiçek arasında geçen konuşmada Banı Çiçek'in: *"Gel imdi senün ile ava çıkalum, eger senün atun menüm atımı kiçer ise onun atını dahı kiçersin, hem senün ile oh atalum meni kiçer isen anı dahı kiçersin ve hem senünle güreşelüm, meni basarsan onı dahı basarsın"* [268] sözleri ve Beyrek'in tüm yiğitliğine rağmen güreş esnasında zorlanması kendine bir 'hampa' bulduğunun işaretidir.

Boyu Uzun Burla Hatun; *"Yohsa a Kazan ayağumdan sermüze atayın mı? Kara tırnak ağ yüzüme çalayın mı? Güz alması kibi al yanaklarum yırtayın mı? Çenberüme alça kanun dökeyin mi? Ağır şiven senün orduna koyayın mı? Oğul oğul diyübeni buzlayayın mı?"* [269] sözleriyle bu tür bir davranışı kendine yakıştıramadığını ifade

---

[264] Orhan Şaik Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, MEB Yayınları, İstanbul 1976, s. 133.

[265] Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı 1*, Türk Dil Kurumu, Ankara 2014, s.185.
[266] (Ergin, 194.)
[267] (Gökyay, 210-211.)
[268] (Ergin, 213.)
[269] (Ergin, 165.)

etmektedir. Boyu Uzun Burla Hatun kırk ince belli kızı yanına alarak "*kara aygırın tart durdı, butun bindi, kara kılıcın kuşanır. Başum tacı Kazan gelmedi"* diyerek yola koyulur. [270] Kazan'ın yardımına gelen diğer beylerle birlikte savaşır ve *"Kara tuğın kafirün kılıçlayıp yere salar."* [271] Yukarıdaki ifadeler Türk kadınının cesaretli, cefakâr ve aile kavramını her şeyin üstünde gören bir profile sahip olduğunun göstergesidir.

Türk destanlarında ve halk hikâyelerinde görülen Alp tipi erkek kavramına savaşçı özelliklere sahip olan ve erkekle ot atmakta, kılıç kuşanmakta, ata binmekte denk özellikler gösteren kadın tipi de girmektedir. Eski göçebe toplumundaki kadının yerleşik şehir yaşamındaki kadınlara oranla daha özgür olduğunu Ziya Gökalp şu şekilde ifade etmiştir: "*Kadının hukuk açısından yüksek olması, bir yandan da katıldığı toplumsal ve ekonomik hayatın çok olmasının ürünüdür. Kadınlar, o işlerden başka meyve toplama, avcılık, çiftçilik, sürü sahipliği, savaş, askerlik, millî ziyafetlere ve danışma toplantılarına, şölen ve kurultaylara girmek gibi birçok faaliyetlere katılırlardı."*[272]

Cengiz'in Kızı Tolga adlı epik hikâyede Tolga'nın ata binerken, kılıç kuşanırken ve kaleleri zapt ederken gösterdiği kahramanlıklar Türk kadınlarının eskiden nasıl savaşçı özelliklere sahip olduklarını ve savaş meydanında hünerler gösterdiklerini yazılı olarak okura sunmaktadır. Bunların dışında *Çocuk* okuruna asıl vurgulanmak istenen mesaj Türk kadınının diğer milletlerin kadınlarından ayrıldığı, erkekle eşit haklara sahip, güçlü, üretken ve sadakatli olduğuna dair mesajdır. Derginin içeriğinde savaşçı güçlü kadın karakterinin sunulmasının nedeni, yarının kadınlarının da güçlü, boyun eğmeyen ve karakterli olmalarının istenmesidir. Amaç *Çocuk Dergisi* vasıtasıyla ideal Türk kadın tipini yaratılmasıdır.

Ragıp Şevki'nin yazdığı "Boz Yeleli Kurt" adlı çalışma *Çocuk Dergisi*'nde ele alınan 3. hikâye örneğidir ve derginin 22. sayısında yayımlanmıştır.

3. Boz Yeleli Kurt

Gök Tanrılar da hanlar hanı Oğuz Han'ın başarıları ve zaferleriyle mutlu oluyorlardı. Oğuz Han akın üstüne akınlar yapmış, bütün hanları boyunduruğu altına

---

[270] (Ergin, 173.)
[271] (Ergin, 176.)
[272] Ziya Gökalp, *Türk Medeniyet Tarihi*, Bilge Oğuz Yayınevi, Ankara 2013, s. 110.

almıştı. İtaat etmeyen sadece Urum Kaan'dı. Oğuz, ona, boyun eğmesi için haber gönderdiği halde, Urum Kaan ordularını toplamış, Oğuz'a karşı durmağa karar vermişti.

Oğuz Han, bu haber sonrası ordularıyla Bozdağa geldi. Çadırlar kuruldu, asker atlarını yaylaya, otlağa bıraktı. Aradan günler geçiyor, fakat Oğuz Han, bir türlü yürüyüş emrini vermiyordu. Sonunda bir sabah, tan yeri ağarırken büyük Hakanın çadırına, gün ışığına benzer bir ışık indi. İşığın içinde boz tüylü, boz yeleli bir kurt vardı. Kurt boynunu gururla kaldırarak, büyük Hakan! Benimle gel, sana bir yol göstereceğim, dedi.

Oğuz Han, çadırdan çıkan boz kurdun arkasından yürüdü. Oğuzun ordusu da Hakanın ve kurdun peşinden geliyordu. Bir ovayı hızla geçtiler, bir tepeye tırmandılar ve yine bir ovaya indiler. Burası Asya'nın en güzel bir yeri olan İdil Muran'dı. Kurt burada durunca, Oğuz ve ordusu da durdu. Uzaktan Urum Kaan'ın ordusu görünüyordu. Oğuz Han kurda baktı ve savaş burada mı olacak? diye sordu. Kurt hiç karşılık vermedi. Ağır ağır geri döndü ve yaylaya doğru uzaklaşıp gitti. Urum Kaan'ın ordusunda haykırmalar, bağırtılar duyuluyordu. İki ordu arasında bir nehir vardı ve suları ağır ağır akıyordu. Oğuz bir tepe üstünde durdu. Asker toplanmış, atlanmıştı. İlk hücum boruları çalınırken iki ordu bir anda bulundukları yerden ayaklandılar. Atlılar, uzun kargılarını savurarak birbirleri üstüne atıldılar. Korkunç bir dövüş başladı. Kargılar inip çıkıyor, kılınçlar sallanıyor, oklar gökyüzünü kaplıyordu. Oğuz Han'ın askerleri, Boz kurdun başına! Boz kurdun başına! diye yemin ederek düşmanlarına saldırıyorlardı. Dövüş akşama kadar sürdü. Nehrin duru suları, bir kan damarı gibi kıpkırmızı kesilmişti. Urum Kaan'ın askerleri bozuldu, darmadağın oldu. Kaan ülkesini, topraklarını, askerini ve hazinelerini bırakarak kaçtı. Oğuzun orduları yeniden yürüdü. İdil'i geçti. Fakat daha aşağılarda, nehrin bitimine doğru, büyük bir Hakan vardı ki, o da Urum Kaan gibi Oğuza boyun eğmemişti.

Hakan, bir gün bütün askerini toplayıp, yoldaşlar, ben İdil suyundan akmak istiyorum. Fakat nasıl? Bana bir yol göstereniniz var mı? dedi. Ovaları kaplayan ordunun içinden: "Ulug Ordu İşpoteng" isminde bir kahraman çıktı: İzin ver büyük Hakan, isteğini ben yerine getireceğim, dedi. Sonra ormanlara girdi, birçok ağaçlar kesti, ağaçlardan sallar yaptı. Ordu bu sallara binerek nehirin aşağısına doğru akmağa başladı. Sonunda bir sabah geniş, yeşil bir ovaya çıktılar. O ilin Hakanı ile yine korkunç

bir savaş oldu. Oğuz yine yenmişti. Bu sırada Bozkurt yeniden Oğuz'un çadırına girdi ve haydi, Hakan, yürü! Tekinlerin yurdunu fethetmeğe gidiyoruz, dedi.

Tekinler kısa bir savaştan sonra yenildiler. Ordu Çorçitlerin yurduna girdi. Boz kurt başta gidiyordu. Bir ovaya girince hepsi de durdular. Bozkurt, işte Asya'nın en güzel toprakları burasıdır. Burada herkes zengindir. Her ev altınla doludur ve ovaların her tarafında gürbüz hayvanlar yaşar, dedi. Oğuz Han, işte sana yeni bir armağan daha! Çorçitler, Oğuz orduların yaklaştığını haber alınca, silahlanmışlardı. Hepsi de eyerleri altınla süslü atlara binmişlerdi. Ellerinde çelik kargılar, elmas kabzalı çelik kılıçlar vardı. Başlarına iri zümrüt ve yakutlarla süslü togolgalar giymişlerdi. Göğüslerine de çelikten zırhlar geçirmişlerdi. Oğuz han, uzaktan onların parıl parıl yanan zırhlarını, togolgalarını, kargılarını ve kılınçlarını görünce içine kuşku girdi. Başında duran Boz yeleli Kurda bakıp, bunlar yaman dövüşürler Boz kurt! dedi. Boz kurt ise çekinme, yürü! dedi. Oğuz Han kılıncını kaldırdı. Tepeden aşağıya doğru atını yıldırım gibi sürerek yürüyün kardeşler, dövüşe yürüyün, diye haykırdı. Ordular bir anda çatıştılar, kargılar ve kılınçlar çarpıştı. Atlılar birbirinin ardı sıra vuruşuyorlar, boğuk feryatlara, korkunç naralara, Orha! Orha! Boz kurt için Orha! Sesleri karışıyordu. Oğuz'un askerleri arasında dalgalanan bayrak, gökyüzüne doğru yükselir gibi, bir düziye inip çıkıyordu. Bir aralık birdenbire düşman ordusunda büyük bir korku baş gösterdi. Çorçitler ise Kurt! Kurt! Kurt! diye haykırarak kaçmağa, bozulmağa başladılar. Oğuz'un atlıları da şaşalayıp duraklayan düşman askerlerinin baktığı yere baktılar. Bütün gözler bu bayrakta toplanmıştı. Bu, bayrağın üzerinde Boz kurdun dik boyunlu, boz yeleli başı görünüyordu. Gün ışığına benzeyen bir ışık ortasında, rüzgârların esişiyle sağa sala sallanıyordu. İşte bizim kutsal Boz kurdumuz, yeryüzü Türklerine böyle bir savaşta armağan oldu. [273]

Yukarıda *Çocuk Dergisi* okuru için yazılmış tarihi hikâyede Oğuz Han'ın topraklarını genişletmesinde ve seferlerinde kendisine yardımcı olan Bozkurt'un yol göstericiliği ve rehberliği anlatılmaktadır. Oğuz Han ile konuşan Bozkurt'un ona cesaret vermiş ve insani özellikler göstermiştir. Savaşçılığı ve savaş ruhunu, özgürlüğü, hızı, doğayı temsil etmektedir. Türk ulusunun başına bir iş geldiğinde, bir tehdit belirdiğinde ortaya çıkıp yol göstermektedir. Çadırların önüne tepesinde altından kurt başı bulunan direkler dikilmekte, Savaş Ruhu (Tanrısı) kurt görünümüne bürünmektedir.

[273] Ragıp Şevki, "Boz Yeleli Kurt", *Çocuk Mecmuası*, 1, (22), 1937, 8.

M. Fuad Köprülü, Tu-kiie (GökTürk)'lerin bayraklarının tepesinde altın kurt başı olduğunu, hakanın peyklerine "Böri: Kurt" adı verdiğini ifade etmiştir. Tu-kiie Han'ın her yıl Tegin'lerle birlikte her yıl ecdadının mağarasına kurban kesmek için gidip ziyaret ettiğini, Tu-kiie'lerin kendilerini kurt nesli saydıklarını, yani kurdu kendileri için "Ongun/Totem" bildiklerini belirtmiştir. Oğuz destanında da mühim bir mevkii olan Kurd'un Tu-kiie menkıbelerinde bu kadar ehemmiyet kazanması bundan kaynaklanmaktadır. [274]

Yaşar Çoruhlu, Türklerin yaşadıkları coğrafi çevre, mitoloji ve sanat tarihlerinde en önemli tasvirin kurt tasviri olduğunu, mezar taşları üzerine yapılmış olan resimde, tanrı-kurt tasvirinin görüldüğünü, Türklerin yerleşik güney kavimleriyle olan mücadele şeklinin kurdun hayat tarzını andırdığını ifade etmiştir. Bu nedenle kurt, Türkler arasında büyük saygı gören bir simge olarak kabul edilmektedir. [275]

Bahaeddin Ögel, büyük devletler kuran Türklerde kurdun bir sembol haline geldiğini, GökTürklerde kurt simgesinin tuğların ve bayrakların tepesinde bir devlet sembolü olduğunu belirtmiştir. Altaylar ve Sibirya'da yayılan Türk halk edebiyatında kurt bazen insan donuna giren bir yiğit, bazen bir dev oğlu, bazen güzel kızlara karşı aşırı eğilimli olmaktadır. [276]

Altıncı yüzyıla ait bir taş anıtta kurttan süt emen bir çocuk betimlenmektedir. Bu olağanüstü unsurlar taşıyan hayvanların konuşması eylemi, destanlarda görülmektedir. Türkler için at ve kurdun kutsallığı bu canlılara insani özellikler vermelerine sebebiyet vermiştir. Hikâyeleştirilen metinlerde, konu değişimi dilden dile aktarıldıkça, içerikte değişim oluşmuştur. Ama bilinmesi gereken asıl husus Bozkurt'un Türklerin ulusal sembolü olduğudur. Bozkurt tarih öncesi dönemlerden beri Türk kavimlerince kutsal sayılmıştır. Bozkurt'un kutsal sayılmasının ve Türklerin ulusal sembolü olmasının en önemli nedeni, Türklerin bir bozkurdun soyundan geldiklerine inanmalarıdır ki yukarıdaki açıklamalarda da görüleceği üzere destanlarda bu konular işlenmiştir. Bozkurt, bugün Türk millîyetçiliğinin sembolüdür. Atatürk tarafından da ulusal sembol ilan edilmiş ve birçok yerde kullanılmıştır. *Çocuk Dergisi* okurunun bu millî ve manevi değerlerden haberdar olarak yetiştirilmeleri dönemin devlet politikası gereğidir. Tek

[274] M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınevi Ankara, 2011, s. 82.
[275] Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Anahatları*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2002, s. 110.
[276] Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi 2*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995, s. 115.

partili dönemde çıkan süreli yayınlarda geçmişe sırtını dönen, sadece gelecekten "batıdan" beslenen bir anlayış hâkim değildir. Aksine okura geçmişin millî ve manevi değerleri aktarılarak onlarda Türk kültürünün ve geleneğinin Arap kültüründen değil, orta asyadaki Türk kültüründen geldiği vurgulanmıştır.

Aşağıda örneği sunulan "Bumin Hakan" adlı hikâye, *Çocuk Dergisi*'nin 91. sayısında yayımlanmıştır. Hikâyenin yazarı Türk edebiyatında millî değerleri, vatan ve aile kavramlarını sıklıkla işleyen Mükerrem Kâmil Su'dur.

4. Bumin Hakan (Kağan)

Eski zamanlarda Altaylarda yaşayan Türkler, Cücen'lerin hakimiyetinde, onların demir ocaklarını işleyerek yaşıyorlardı. Başlarında Bumin adlı yılmaz, mert, zorlu bir başkan vardı. Önce ufak tefek savaşlar, vuruşmalar yaparak yakınlarındaki bazı küçük aşiretleri kendi buyruğu altına aldı. Tatar ülkesinde öyle başarılar kazandı ki, başka uluslar kendisinden korkmağa başladılar.

Akın akın savaşmak onlar için zevkti. Çin imparatoru, önüne geleni deviren Bumin'le uzlaşma yolunu aradı ve sonunda uzlaşmak istedi. Bu anlaşma Çin'de barışı sağladıysa da Tatar ilinde büyük ziyanlara sebep oldu. Türklerin başkanı kendisini dünyanın en kuvvetli, en ateşli bir hükümdarı sanıyordu. Yılmazlığı o derece ileri vardı ki, çok geçmeden dünyaca ünlü bir kahraman oldu. Hele, Çin imparatorunun gönderdiği armağanlar, ipek elbiseleri en ağır sırmalarla işlenmiş elçiler, önünde yerlere kadar eğilerek imparatorlarının sevgi, saygı ve bağlılığını sununca, Bumin'in gururu büsbütün şahlandı. Kara gözlerinin sert bakışları şimşekler gibi çakıyor; sesi, koca bir orduyu bir gürleyişte yerlere serecek gibi gür çıkıyordu. Kınında bir dakika bile dinlenmesini istemediği kılıcı, gün ışıkları altında elmas gibi parlıyor; yüzlerce metreden attığı ok bir defa bile amacını şaşırmıyordu. Geniş omuzları üstünde yükselen başı, bir masal kahramanı gibi gözlerde ve gönüllerde yanıyor; onun yanında savaşmak yüreklere mutluluğun ve erdemin eşsiz değerini veriyordu.

Bir gün İrtiş nehri kıyılarına yayılmış olan Tatarlar, Cücen'ler hanına karşı silaha sarıldılar. Yiğit Bumin de hemen Türklerin başına geçerek düşmana karşı yürüdü. Öyle bir saldırışla ilerlemişti ki, al atı üstünde düşman erlerinin ortasına kadar sokulmuş; rüzgâr gibi uçarak, alev gibi tutuşarak Tatarlardan elli bin aileyi tutsak etmişti. Bu kazançtan aldığı kuvvetle Cücen hanının kızını kendisine eş istedi. Han,

atlas çadırında, altından, zümrütten, yakuttan, en seçkin taşlardan yapılmış geniş tahtı üstünde hiddetten köpürmüştü. Bumin'in elçisine ne dedin ne dedin? diye bağırıyor demir ocaklarında çalışan tutsaklarımdan biri kızını istemek küstahlığında bulunuyor ha! diye tepiniyordu.

Yaptığı bütün savaşlarda kendisine yardım eden, kahramanlığı dillere destan olan (Bumin) i hala bir tutsak yerinde sayarak onu küçümsüyordu. Han bu istekten ne kadar kızmışsa, Bumin de bu kötü karşılanıştan o derece gücenerek savaşa karar verdi. Zaten Cücen'lerin buyruğu altında yaşamak onun kaldıramayacağı bir yüktü. O, Türk adını taşıyan bir kimsenin tutsak olamayacağına Türk yılmazlığının, Türk gücünün, Türk bileğinin karşısında her şeyin eriyip yok olacağına inananlardandı.

Bu savaşı öyle bir şiddetle yapacaktı ki, karşısında bir tek Cücen diri kalmayacaktı. Önüne kandan köpüren dereler çıksa, insan kafalarından örülmüş setler dikilse, ateş yağmuru göklerden inse, yine yılmayacak ve sözünden dönmeyecekti. Kafasında hazırladığı plânın hiçbir noktada aksamaması için, Çin hükümdarına başvurarak Cang- Lo adlı kızını istedi. Zengin sarayları, sayısız altını, mücevheri olan imparator, bu isteği büyük bir sevinçle karşıladı. Çünkü Bumin dünyanın en zorlu bir eri, geri çevrilmez, durdurulmaz akınlar ile ortalığı kasıp kavuran Türklerin mert başkanı idi, Kırk gün kırk gece düğün yapıldı. Çekik kara gözlü, esmer tenli, topuklarına kadar uzun parlak saçlı Çin prensesi, ağır ipek kumaşlar, göz kamaştırıcı taşlar ve baş döndüren kokular içinde Türk başkanının eşi oldu. Şölenlerin parlaklığı halâ konuşulduğu günlerde, artık onur yarasının öcünü almak zamanının geldiğini hisseden Bumin iş başına geçti.

Birbirinden güzel atlar üstünde geniş göğüsleri, dik başları ve ateşli bakışları ile başkanlarının buyruğunu bekleyen erlere Cücen'lerden öcümüzü almağa gidiyoruz. Türk'ün esir olmayacağını, Türk adının dillerde ancak üstün bir kuvvet olarak anılabileceğini öğretmek zamanı gelmiştir, diye haykırdı. İleri atılıyorum. Kızıl atımın kızıl yelelerini gözden kaçırmayınız. O, sizi şereften şerefe götürecektir. Hep birden en gür sesleri ile, daima seninle beraberiz! Diye haykıran, bir kurşun gibi ileri atılan komutanlarının ardından koşmağa başladılar. At nallarından ateşler çıkıyor, ufka yaklaşan ordu ardında göklere yükselen bir toz dalgası bırakıyordu. Bu saldırış öyle zorlu oldu ki, kazandıkları yengiye dayanamayan Cücen imparatoru, acısından ve utan-

cından canına kıydı. Bunun üzerine Bumin, han oldu. Kendisine İlhan, eşine de Hatun denildi.

İlhan çok büyük ve gösterişli bir saray yaptırdı. (…) Duvarlar ağır ipek kumaşlarla döşenmişti Seçkin taşlardan yapılmış avizelerden bol bir ışık süzülüyor, geceler gündüzlerden ayırt edilemiyordu. Bumin hakan, güzel Çin prensesini, yanındaki kırk güzel kızla beraber saraya getirtti. Büyük hakan çadırı da kurulmuştu. Bu kızıl atlas kurağın içinde yüzü doğuya çevrilmiş olarak kurulan taht, elmastan, yakuttan, zümrütten, inciden işlenmiş bir köşeydi.

Hakan buyruk verirken, yabancı ülkelerin elçilerini kabul ederken burada oturur, yanında Hatunu da bulunurdu. Uzaktan bakıldığı zaman bile göz kamaştıran atlas hakan çadırının önünde sırma saçaklı, büyük bir bayrak vardı. Bayrağın ucundaki altından yapılmış kurt kafası, Türk'ün yenilmez gücünü en kısa bir sözle ne güzel ifade ediyordu. [277]

M. Fuad Köprülü, GökTürk Devleti ve Bumin Kağan hakkında, Çin tarihlerinin "Tu- kiie" (GökTürk)lerin Türkden başka bir şey olmadığını, namı hakkında uzun uzun bilgi verdikleri Türklerin eski Hiyung-Nu topluluğunun kalıntılarından olduğunu ve Türk adını ilk defa umumi bir kavim olarak alanların "Tu- kiie" GökTürk'ler olduğunu ifade etmiştir. Köprülü, bu Türklerin M.S. 5. yüzyıldan sonra gittikçe kuvvetlenerek 6. yüzyılda büyük bir ehemmiyet kazandıklarını ve İlhan lakabını alan "Bumin"in (M.S. 552) evladından meşhur Mukan Han zamanında Kore Körfezinden "Hazer Denizi"ne kadar Gobi Çölü de dâhil olduğu halde, buraların Türklerin eline geçtiğini belirtmiştir.[278]

GökTürk devletinin ilk kurucuları olan Bumin Kağan ile İstemi Kağan tasvir edilirken, onlar hakkında yapılan şu niteleme, bu açıdan oldukça dikkat çekicidir: "(Onlar) bilge kağanlar imiş, yiğit kağanlar imiş (emirleri altındaki) kumandanlar da bilge imişler şüphesiz, yiğit imişler şüphesiz. Beyleri de halklan da barış ve uyum· içinde imişler şüphesiz. Onun için devleti yönetip yasaları düzenlemişler" GökTürk devletini ve halkını bir araya getirmede başarıya ulaşan bu iki kağan, "bilge" unvanıyla

[277] Mükerrem Kâmil Su, "Bumin Hakan", *Çocuk Mecmuası*, 2, (91), 1938, 10-11.

[278] (Köprülü, s. 36.)

anılmaktadır. Aynca onlara yiğit/alp unvanı da verilmektedir. Onlar hem olayların iç yüzünü bilen hem de bilginin gereğine göre eylemde bulunan kişilerdir. [279]

"Bumin Hakan" adlı tarihi hikâyede, asıl adı Bumin Kağan olan GökTürk Hakanı'nın Çin imparatorunu vergiye bağlaması ve önlenemez yükselişi görülmektedir. Bumin Kağan yukarıdaki hikâyede Türk devleti ve Türk ırkı için savaşmış, Çin'in iç karışıklıklarından yararlanarak hızla yeni bir Türk imparatorluğu kurmuştur. Bu devlet Orhon kıyılarında, Ötüken dağı eteklerinde kurulmuştur.

Türk isimini taşıyan ilk devlet olan GökTürk İmparatorluğu'nun anlatıldığı, kahramanlık hikâyeleri konusuna dahîl olan yukarıdaki metin hikâyeleştirilerek okura sunulmuştur. Olağan üstü unsurların olmadığı bu hikâyeler, zaman geçtikçe, orijinalinden uzaklaşmışlardır. Bu metinler, zaman zaman, kimlikleri bilinmeyen kişiler tarafından yazıya aktarılmıştır. *Çocuk Dergisi'*nin en önem verdiği hususlardan biri de okurun Türklük duygusunun bilincinde varmalarıdır.

3.8.4.8. Fıkra

Çocuk Dergisi'nde toplam 2 fıkra sayfası tespit edilmiştir. Derginin 99. sayısında *"Nasreddin Hoca'nın Çocukluğu"* başlığıyla yayımlanan biyografi/fıkra türünün yazarı Rabia Kazan'dır.

Aşağıda Nasreddin Hoca fıkraları 5 farklı örnek altında okura sunulmuştur ve bütün örnekler derginin 99. sayısında yayımlanmıştır.

Nasrettin Hoca'nın Çocukluğu

"Nasrettin Hoca'nın ismini hiç duydunuz mu çocuklar? Evinizde babanız, anneniz, dayınız, amcanız bu adamdan sık sık bahsederler, içlerinden 'biri: "Bir gün Nasrettin Hoca…" diye söze başlar, güzel, kısa bir hikâye anlatır. Sonra orada bulunan herkes kahkahalarla gülmeğe: "Nur içinde yatsın! Yaman adammış" demeğe başlarlar. Hatta belki siz bile bu hikâyeye gülersiniz.

Nasrettin Hoca Türklerin en şen, en tatlı adamıdır. Bundan 730 yıl evvel, yani 1208 de Sivrihisar ilçesinin Hortu köyünde doğmuştur. Babası, köyün imamı olan Abdullah Efendi isminde bir adamdır. Okumasını ilkönce köy okulunda yapmıştır. Bu

[279] Ahmet Kâmil Cihan, "Orhun Yazıtlarındaki "Bilge" Terimi Üzerine", *Felsefe Dünyası*, (35), 2002, 91.

sırada babası ölmüş, Nasrettin'in de bıyıkları terlemeğe, delikanlı olmağa başladığı için Akşehir'e gitmiştir. Orada o zamanın bir çeşit okul alan medreseye girmiş, okumuş, öğretmen olmuş, imamlık, hatiplik, kadılık etmiş, sonra 59 yaşında Akşehir'de ölmüştür.

Nasrettin Hoca fakir bir adamdı. Ekim zamanı gelince köyüne gider, kendi tarlasını kendisi sürerdi. Yumuşak, güler yüzlü, konuşması tatlı, akıllı, bilgi sahibiydi. Melek gibi saf bir tabiatı vardı. Fenalığın, yalanın, hilenin düşmanı idi. Bu yüzden yaşarken Akşehir, Konya, Sivrihisar halkı onu çok sevmiş, öldükten sonra bütün Türklerin sevgisini kazanmıştır. Öyle hikâyeleri vardır ki, insan bunları dinleyince gülmekten katılır. İşte bu tatlı adamın aşağıda, çocukluğuna dair çok güzel hikâyelerinden bazılarını koyuyoruz. Okuyup gülünüz.

Örnek 1)

Nasrettin Hoca henüz 8 yaşında iken komşulardan biri sordu:
— Söyle bakayım Nasrettin, sen mi büyüksün, kardeşin mi? Küçük Nasrettin biraz düşündükten sonra şu cevabı verdi:
— Annem geçen yıl: "Kardeşin senden bir yaş büyük" demişti. Bu hesapça bu yıl ikimiz bir yaşta olmamız lâzım gelir!

Örnek 2)

Nasrettin Hoca henüz on üç, on dört yaşında iken köyünden Akşehire geldi. Bir öğle vakti idi. Camilerden birinin minaresinde ezan okunuyordu. Küçük Nasrettin müezzinin bağırmasına korku ile bakarak nihayet aşağıdan yukarıya seslendi:
— Ne yapayım, a babam. Pek dalsız budaksız bir ağaca çıkmıştın! Ben sana nasıl imdat edebilirim.

Örnek 3)

Bir gün küçük Nasrettin arkadaşları ile beraber köyün harap, yıkık bir yerinde oynarken çocuklardan biri bir çizme buldu. Herkes çizmenin etrafına toplandı, fakat hiç kimse onun ne olduğunu bilmiyordu. Evirip çevirdiler, bir şeye benzetemediler. Nihayet küçük Nasrettin'e:
— Söylesene, bu nedir? dediler.
Neşrettin çizmeye uzun uzun baktı, sonra:
— Al, dedi. Bunu bilmeyecek ne var? Bu, kazma kılıfı!

Örnek 4)

Küçük Nasrettin Sivrihisar'da bir okulda okuyordu. Etrafında kendisi gibi birçok zeki ve yaramaz çocuklar vardı. Okulun Öğretmeni süt gibi beyaz sakallı bir öğretmen olmuş, imamlık, hatiplik, kadılık etmiş sonra 59 yaşında bir ihtiyardı. Çok iyi, bilgin bir adamdı.

Bir gün Sivrihisar'ın zenginlerinden biri, çocuğunu çok güzel okuttuğu için öğretmene bir tepsi baklava gönderdi. Uşak, tam ders esnasında baklavayı getirdiği için çocuklarının hepsinin ağızlarının suyu aktı. Öğretmen baklava tepsisini rafa koydurdu. Ders bitince ayağa kalktı:

— Çocuklar, dedi. Ben acele rafa koydum. Sakın içindekileri yemeğe kalkışmayın. Çünkü belki de bunu gönderen benim düşmanlarımdan biridir. Belki içine zehirli bir şey katılmıştır. Karışmam, yemeğe kalkışırsanız sonra hepiniz zehirlenip ölürsünüz! Öğretmen, bu nasihati yaptıktan sonra, dışarı çıkınca çocuklar birebirlerinin yüzlerine baktılar. Küçük Nasrettin ayağa fırladı:

— Gelin, etrafıma toplanın! Dedi, Çocuklar bir halka olunca:

— Bana bakın, dedi, öğretmen bizi kandırıyor, doğru söylemiyor. Biz şu baklavayı oturup yiyelim! Çocuklardan birkaçı:

— A olmaz, diye cevap verdi. Zehirlidir, öğretmen bize öyle söyledi. Biz yemeyiz, ölmeğe vaktimiz yok. Nasrettin derhal rafa uzandı, tepsiyi aşağı indirdi. Başına oturdu:

— İşte, dedi. Ben yiyorum. Buna da bir şey demezsiniz ya! Çocuklardan biri:

— Peki, öğretmene ne cevap vereceğiz? Dedi.

— Korkmayın, ben onu susturacak cevabı şimdiden hazırladım. Hele gelin de şu baklavayı afiyetle yiyelim.

Çocuklar güle oynaşa tepsinin etrafına toplandılar, baklavayı silip süpürdüler, sonra tepsiyi yerine koydular. Küçük Nasrettin ellerini sildikten sonra hocanın kürsüsüne gitti. Kürsü üstündeki kalemtıraşı aldı, bir tutuşta kırdı. Sonra gidip yerine oturdu. İşte bu sırada öğretmen kapıdan girdi. Kürsüye gelip te kalemtıraşın kırık olduğunu görünce gözleri hiddetle açıldı: — Bunu kim kırdı? diye bağırdı. Çocuklardan biri küçük Nasrettin'i göstererek:

— Nasrettin kırdı! Dedi, öğretmen öyle bir "Gel buraya!" diye bağırdı ki, Nasrettin'in yüreği ağzına geliyordu. Yerinden kalkıp öğretmenin karşısına geldi, durdu.

— Söyle bakayım, kalemtıraşı neden kırdın? Şimdi ben de senin kemiklerini kırayım mı? Küçük Nasrettin hüngür hüngür ağlamağa başladı. Ağlarken acıklı bir sesle şunları söylüyordu:

— Hoca Efendi, kalemim kırılmıştı. Kalemtıraşla yontmak istedim. Yontarken birdenbire kalemtıraşı kırdım. Ödüm koptu. "Ben şimdi Hocamın yüzüne nasıl bakarım, ne cevap veririm? Gelir de kalemtıraşı kırılmış görürse beni, kemiklerimi kırıncaya kadar döver. Bu dayak acılarını çekmekten ise ölmek daha iyidir!" dedim. Kendimi öldürmek için çareler düşündüm. Kendimi kuyuya atsam, kuyunun suyunu kirletecektim… Düşündüm, taşındım. Nihayet raftaki zehirli baklavalar aklıma geldi. Hemen tepsiyi indirdim. Arkadaşlarımla helalleştim, babama, kız kardeşime, o zavallı bana düşkün anacığıma haber gönderip helâllik diledim. Sonra gözümü yumdum, baklavayı tertemiz temizledim. Hatta tepsiyi de sıyırmayı unutmadım. Fakat ah.,. Ah Hoca Efendi, talihim yokmuş, ölmedim. Bir tepsi zehirli baklavayı yediğim halde ölmedim.

Küçük Nasrettin bir taraftan hüngür hüngür ağlarken, diğer taraftan da kolunun altından arkadaşlarına bakarak göz kırpıyordu, öğretmen ise o canım, kızarmış baklavaların gittiğine yanarken küçük Nasrettin'e bakıyor, fakat hiçbir şey söyleyemiyordu, Çocuklar ise kıs kıs gülüyorlardı.

Örnek 5)

Bir gün küçük Nasrettin bir dere kenarından geçiyordu. Baktı, birkaç çocuk dere kenarında oturmuşlar, ayaklarını suya sarkıtmışlar, bağrışıyorlar. Biri:

— Benim ayağım nerede?

— O Hüseynin ayağı

— İşte ayaklarımız karmakarışık oldu.

— Ben size demedim mi? Bir yere toplanıp ta suya ayaklarımızı sokmayalım. Şimdi herkes kendi ayağını nasıl bulacak? Çocuklar kavga ediyor, bağrışıyor, ağlaşıyorlardı. Çünkü ayaklarını su içine sokunca kaybettiklerini, birbirilerinin ayaklarını karıştırdıklarını sanıyorlardı.

Nihayet küçük Nasrettin bunlara yaklaştı:

— Durun çocuklar, ben şimdi herkesin ayağını kendisine veririm, dedi. Sonra ağaçlardan birinden çabucak bir değnek kopardı. Suya sokup birdenbire çocukların ayaklarına yapıştırdı. Çocuklar can acısıyla: "Aman!" diye bağırarak tırladır, hepsinin de ayağı dışarı çıktı. Böylece herkes ayağını bulmuş oldu. İşte Nasrettin Hoca böyle

tuhaf bir adamdı. Büyüyünce daha akıllı, daha tatlı dilli oldu. Siz de büyürseniz onun hikâyelerini başkalarından çok dinlemiş olacaksınız." [280]

Nasreddin Hoca'nın çocukluğu hakkında biyografik bilgiler verilen bu çalışmada Hoca kısa ve öz biçimde tanıtılmaktadır. Hocanın doğum yeri, ailesi, yaşadığı yer, kişiliği ve ölümü hakkında tanıtıcı bilgiler verilmiştir. Nasreddin Hoca'nın muzipliği, hazır cevaplığı, zekâsı ve nüktedanlığı çocuklara ve her yaş grubundan insana 5 fıkra örneği altında sunulmuştur. *Çocuk Dergisi* sadece çocuklara hitap etmemekte, içeriğinde yetişkinlere hitap eden edebi türler de barındırmaktadır. Nasreddin Hoca fıkraları Türk halkının mizah anlayışını dergi sayılarına taşımıştır. Bu minvalde hoca fıkraları, derginin eğlendirici fonksiyona katkı sunmakta, okuru hem güldürüp hem de düşündürebilmektedir. *Çocuk Dergisi* içeriğinde Türk halk edebiyatı türlerine fazlaca yer verilmesi, onun Türk kültürüne ait millî karakterleri önemsediğinin göstergesidir. *Çocuk Dergisi* içeriğinde barındırdığı metinlerde, çocukların kültürel gelişimlerine katkı sunmayı, onların hayat dolu, neşeli, nüktedan kişiler olmalarını amaçlamaktadır. Güldürü ögesi barındıran fıkraların ve diğer edebi türlerin süreli çocuk yayınlarında sunulması çocukların karakter gelişimi açısından önem arz etmektedir.

3.9. *GELİNCİK GAZETESİ*

Gelincik Gazetesi, 6 Haziran 1936 ile 13 Mart 1937 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Gazetenin yayın direktörlüğü ve sahipliğini öğretmen Raşit Saraçoğlu yapmıştır. *Gelincik,* 7 ile 10 yaş arasındaki Türk çocukları için çıkmış süreli yayındır. *Gelincik Gazetesi,* toplamda 2 cilt, 40 sayı yayımlanmıştır. Haftalık, cumartesi günleri çıkarılan gazete, çocuklara yönelik zengin içeriğiyle dönemin bilinen süreli çocuk yayınlarındandır.

Gelincik Gazetesi'nin yayın politikası dönemin diğer süreli çocuk yayınlarında olduğu gibi Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, Cumhuriyet'in ilkelerini benimsemiş bir çizgi taşımaktadır. Fakat bu çizgi baskın değildir. Sadece, özel gün ve bayramlar olan Cumhuriyetin ilânı, Çanakkale Zaferi gibi günlerde günün anlam ve öneminden bahsedilmiştir. *Gelincik*'te Cumhuriyet Halk Partisi ve İsmet İnönü ile alakalı dönemin diğer dergi ve gazetelerinde görülen, özel içerik sayfaları yer almamaktadır. *Gelincik*

[280] Rabia Kazan, "Nasrettin Hoca'nın Çocukluğu", *Çocuk Mecmuası*, 2, (99), 1938, 6-7.

Gazetesi'nde, Mustafa Kemal Atatürk ile alakalı bilgi ve açıklamalar çağdaşı dergi ve gazetelere göre azdır.

Gazetede millî bayramlar dışında, Cumhuriyet değerlerinden, Atatürk ilke ve inkılaplarından diğer gazete ve dergiler kadar bahsedilmemiştir. *Gelincik Gazetesi'*nin çağdaşı gazete ve dergilerin benimsediği, çağdaş ve Cumhuriyetçi yayın politikası gazete içeriğinde öne çıkan noktalardan değildir. *Gelincik*'in en önemli yayın amacı; okuru güldürmek, eğlendirmek ve onların hoşça vakit geçirmelerini sağlamaktır. Çocuklar için, zengin atasözü içeriği, masal, ulusal çocuk romanı, çocuk hikâyesi, bilmece-bulmaca, monolog, resimli macera, serüven ve hikâye türleri okura görsel ağırlıklı olarak sunulmuştur. Dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler, küçük ansiklopedi, çocuk oyunları ve resimli coğrafya gibi içerik sayfaları çocukların genel kültürlerinin gelişimine katkı sağlamıştır. *Gelincik*'te yayımlanan halk edebiyatı ögeleri çocukların millî ve geleneksel değerleri öğrenmeleri bakımından önem arz etmektedir. Yukarıda belirtilen türler içinde vurgulanması gereken en önemli türler "resimli serüven hikâyeleri" ve "resimli macera"lardır. Hacim ve konu çeşitliliği bakımından görselliğin baskın olduğu resimli serüvenler, çocukların ilgisini daha fazla çektiği için dergide ağırlıklı olarak bulunmaktadır. Zaten derginin açıklama ve duyuru kısmında, Gelinciğin 7 ila 10 yaş arasındaki çocuklara hitap ettiği belirtilmiştir. Bu minval üzere, görselliğin çocukların ilgisini çektiği düşünülmüş ona göre yayın içeriği oluşturulmuştur.

3.9.1. *Gelincik Gazetesi'*nin Biçim Özellikleri

*Gelincik Gazetesi'*nin ilk sayısı 6 Haziran 1936 yılında, Cağaloğlu Yokuşu numara 40'ta bulunan Ülkü Basımevi'de basılmıştır.

Gelincik'in 1. cildi 28 x 19 cm, 2. cildi 26,5 x 19 cm boyutlarındadır.

Gazetenin 1. cildine Millî Kütüphane'de 70 SA 333/1936 yerel tasnif numarasıyla, 2. cildine 70 SA 333/1936-37 yerel yer numarasıyla ulaşılmıştır.

Gazete 1. cildin 19. sayısına kadar, *"Her hafta Cumartesi günleri çıkar Türk çocuklarına mahsus biricik gazetedir"* sloganını kullanmış, 1. cildin son sayısı olan 20. sayıda slogan, *"Her hafta Cumartesi günleri çıkar kız ve erkek çocuk mecmuası"* şeklinde değişmiştir. Gazete 2. cilt 21. sayıdan, son sayısı olan 40. sayıya kadar sloganını, *"Her Hafta Cumartesi Günleri Çıkar ÇOCUK GAZETESİ"* şeklinde değiştirmiş ve yayın hayatını bu sloganla noktalamıştır.

Gelincik Gazetesi'nin ikinci cildi olan 27. sayıya kadar abonelik şartları: Seneliği 125 kuruş, altı aylığı 65 kuruş, tanesi her yerde 100 paradır, şeklindedir. 28. sayıdan son sayı olan 40. sayıya kadar abonelik şartları: Seneliği (52 sayı) 250 kuruş, altı aylığı (26 sayı) 125 kuruş, şeklindedir. Gazete 1. cildi olan 20. sayıya kadar düzenli olarak 16 sayfa çıkmıştır. İkinci ciltte gazete 32. sayıya kadar 12 sayfa, 32. sayıdan 40. sayıya kadar 20 sayfa çıkmıştır. *Küçük Uçman* adlı çocuk romanı 8 sayfa olarak 27. sayıdan son sayı olan, 40. sayıya kadar gazete eki olarak yayımlanmıştır.

Gazete 26. sayıya kadar 100 paraya, 26. sayıdan 40. sayıya kadar ise 5 kuruşa satılmıştır. Diğer çocuk gazete ve dergilerinde ilk sayılarda verilen okuyucuyla sohbet ya da yayın misyonu ile alakalı paylaşımlar *Gelincik Gazetesi*'nde verilmemiştir. Bu anlamda gazete ile okuyucu arasında, diğer dergilerde mevcut olan samimiyet yoktur. Sadece 32. sayıda *"Gelincik"* adlı başlıkta gazetenin fiyat ve içerik politikası şöyle belirtilmektedir:

"Bu sayıdan itibaren Gelincik dünya çocuklarının en çok sevdiği yazılarla çıkmaya başladı. Yeni harflerimiz Amerika'dan getirildi. Gelincik bütün ilkokulların ilk üç sınıf talebesi için en birinci dergi halini alacaktır. Minik arkadaşlar, Gelinciği bu sayıdan itibaren bambaşka bir şekilde görüyorsunuz değil mi? Artık çok sevilen, çok okunan sevgili mecmuanız size en güzel hikâye, masal ve yazıları yetiştirmeğe çalışıyor. AFACAN ve ÇOCUK SESİ, 7 ile 17 yaşındaki bütün çocukların gazetesidir. Fakat GELİNCİĞİ biz doğrudan doğruya 7 ile 10 yaş arasındaki Türk çocukları için çıkarmaktayız. Fakat bu yazılar siz küçükler için yazılmakla beraber evde bütün ev halkını da ilgilendirecek, onları da kendilerine çekecektir" [281]

Gelincik Gazetesi yayın hayatına başlarken çocukların gazeteye olan ilgilerini artırmak amacıyla onlara farklı farklı hediyeler vermeyi taahhüt etmiştir. "Armağanlarımız" başlığı kullanılarak çocukların ilgisinin dergiye yöneltilmesi amaçlanmış, onlara çeşitli hediyeler verilmiştir. Bu hediyeler: Birinciye bir fotoğraf makinesi, ikinciye bir senelik *Afacan* aboneliği, üçüncüye bir kıymetli dolma kalem, 75'inciye kadar muhtelif kıymette armağanlar, şeklinde belirtilmiştir.

[281] Gelincik, "Gelincik Gazetesi", 2, (32), 1937, 3.

Diğer gazete ve dergilerde de olduğu gibi *Gelincik Gazetesi*'nin amacı da çocuklara hediyeler sunarak onların ilgi ve alakalarını kazanmaktır. Böylece dergi yayın hayatını sürdürecek, yazarlar okura vermek istediği mesajları verebileceklerdir. *Gelincik*'te vurgulanan asıl amaç, sunulan görsel serüven, masal ve hikâyelerle okurun güldürülüp eğlendirilmesidir.

Gelincik Gazetesi'nde okurla kurulan ender diyaloglarda maddi konular, sayfa sayısı ve gazete fiyatıyla alakalı bilgilendirmeler yapılmıştır. 1. açıklamada:

"Sevgili Okuyucularımıza Gelincik Yine 100 paradır; bu 21'inci sayımızdan itibaren Gelinciği biraz daha büyüterek ikinci cildimize başlıyoruz. Birçok okuyucularımız Gelinciğin beş kuruşa çıkarak 24 sahife olmasını istediler. Fakat biz en ucuz mecmuayı en güzel bir biçimde okuyucularımıza vermek için beş kuruşa çıkmadık. Yine yüz parada karar kıldık. Türk çocuklarının bir Gelincik gibi ellerine tertemiz vermeğe çalıştığımız (Gelinciği) bundan sonra daha güzel yazılar ve daha güzel kapaklar içinde küçük okuyucularımıza sunacağız" denilmiştir.

2. açıklamada: "*Sevgili arkadaşlar, birkaç haftadan beri KÜÇÜK UÇMANI GELİNCİKLE beraber çıkarıyoruz. Kâğıt fiyatlarının birdenbire yükselmesi bize bunu yaptırmağa sevk etti. Artık her haftadan itibaren GELİNCİKLE KÜÇÜK UÇMANI her cumartesi günleri bir arada alırsınız UÇMANINIZI yine koleksiyonunuz arasına koyarsınız. Bu münasebetle gazetemizin de fiyatı 5 kuruş olmuştur"* şeklinde bilgilendirme yapılmış, bir önceki açıklamadan farklı olarak gazete fiyatı değişmiştir. Bunda dönemin ekonomik yapısının ve gazetenin okur sayısındaki düşüşe bağlı olarak maddi imkansızlıklarının etkili olduğu düşünülmektedir. Fakat birinci açıklamada kullanılan kesin ifadeler, okurda gazeteye olan güveni sarsmıştır, denilebilir. Gazete *Afacan* ve *Çocuk Sesi* gazetelerine atıfta bulunarak, hitap ettiği yaş grupları ve milletlere dair bilgiyi okurla paylaşarak farklı bir yayın politikası benimsemiştir. İçerik anlamında 7-10 yaş arası okuru kapsadığını belirten gazete, daha sonra tüm aileye hitap edebileceğini açıklamıştır. Buna rağmen diğer gazete ve dergilerde rakip yayınların isimleri kullanılmamıştır.

3.9.2. *Gelincik Gazetesi*'nin İçeriği

*Gelincik Gazetesi'*nde roman, hikâye, bilmece-bulmaca, masal, serüven ve diğer edebi türlerin hepsinde görsellik ön plandadır. Bu görsel form sayesinde yayımlanan

diğer konu başlıkları olan, "faydalı bilgiler" ve "coğrafi bilgiler" gibi sayfalar okura pekiştirilerek sunulmuştur. Bunda gazetenin de açıkladığı 7 ile 10 yaş arasındaki çocuklara hitap etmesinin rolü büyüktür. *Gelincik Gazetesi'*nde çocukların eğlenceli vakit geçirmeleri ve güldürülmeleri amaçlanmıştır. Gazetede resimli masal, hikâye, çizgi film, atasözü, bilmece ve komedi serüvenleri hacim açısından önemli bir alan kaplamaktadır. Gazetede çocukların korkmaması için hurafeler, cin, peri masalları ve kutsal yerlerle ilgili inanışlara itibar edilmemesi tembih edilmiştir. Bunda halk edebiyatının tür içeriğinden ve zenginliğinden faydalanılmış fakat okura içerik farklı şekilde aksettirilmiştir. Bu durum; geleneğin getirdiklerine ve gazetenin geleneksel olana olumsuz bakış açısıyla ilgilidir. Masal içeriklerinde ebeveynlerin sözlerinden çıkılmaması, aile kavramının önemi, hayvanlar ve insanlarla iyi geçinilmesi gerektiği gibi mesajlar geniş yer tutmaktadır.

Gelincik Gazetesi'nin 6 Haziran 1936 yılında yayımlanan 1. sayısında tespit edilen içerik/tür başlıkları: "*Kibuku Bir Zenci Çocuğun Masalı (masal), Bayan Kurbağanın Derdi (masal), Koca Kulak Fil Kardeş (resimli serüven), Avustralya Yerlilerinin Avcılıkları (kültür sayfası), Şişmanla Çirozman (çizgi roman), Tomrukla Yumruk Çamaşır Yıkıyorlar (resimli serüven), Korkınç Vahşi Hayvanlar (görsel bilgi sayfası), Don Kişot (çocuk serüveni), Hint Masalı (Keklik ile Çakal), Okuma Bilmiyorum (resimli komedi), Meraklı Şeyler Oyunlar (bulmaca ve çocuk oyunu), Bilmece (resimli bilmece) ve Hopi ile Mopi (serüven)"* şeklindedir.

Gazetede ayrıca *"Dünyada Olup Bitenler, Hayat Bilgisi, Meraklı Şeyler, Faydalı Bilgiler ve Bilmece-Bildirmece"* köşeleriyle çocukların çözdükleri bilmecelere ve bazı anketlere yer verilmiş, çocukların resim çizmeye bilmece-bulmaya çözmeye teşvik edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca belli anket konuları ile okurun dergiye katkı sunmaları istenmiştir. Bu etkinlik köşelerinde okurun çizdikleri resimler ve çözdükleri bulmacaların gazeteye kuponla gönderimi sağlanmış, müsabakayı kazanan okurun isimleri gazetede yayımlanmıştır.

*Gelincik Gazetesi'*nin yazarları eğitim ve edebiyat alanlarındaki isimlerden oluşmaktadır. *Gelincik Gazetesi*'nin başyazarı ve sahibi *Raşit Saraçoğlu*, öğretmenlik mesleğinden gelmiş önemli bir eğitimcidir. *Saraçoğlu* sadece öğretmenlik alanında değil, diğer kültürel faaliyetlerle de emek vermiş çok yönlü bir eğitimcidir.

Gelincik Gazetesi'nin başlıca yazar kadrosuna değinecek olursa, dergide gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap/kısaltma kullanan ve ismini belirtmeyen yazarlar bulunmaktadır. Gazetenin başlıca yazarları: *"Raşit Saraçoğlu, Sezai Attilla, Yaşar Sihay, A. Sami Canayakın, Z. Tarık Tunaya, İskender Fahrettin"*dir. Lakap kullanan yazarlar ise: *"Bayan Nine, Hikâyeci, Masalcı Baba, Şeftali Çiçeği, Bayan Nine'nin oğlu N. Perker, Kestane, Erik, A.E"* dir. Öğretmen ağırlıklı yazar ve çevirmenlerin derginin yayın yükünü çektiği dikkat çeker. Örnek olarak, *N. Perker* ve *Bayan Nine* çoğu çeviri olan "dünya masalları" örnekleriyle gazeteye ciddi katkı sağlamışlardır.

3.9.3. *Gelincik Gazetesi*'ne Göre Çocuk

Gelincik Gazetesi'nde okura sunulan edebi türler ve diğer metin içerikleriyle çocukların eğlendirilmesi ve bazı noktalarda onlara öğüt verilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, "*Dünyada Olup Bitenler, Hayat Bilgisi, Meraklı Şeyler, Faydalı Bilgiler"* gibi edebi türler dışındaki başlıklarla çocukların dünyada olup bitenlere yabancı kalmaması hedeflenmiş, çocuklar bilgilendirilerek zihinsel gelişimlerine katkıda bulunulmuştur. Gazetede çocukların, topluma faydalı bireyler olmaları ve zararlı etkinliklerden kaçınmaları yönünde tavsiyelerde sıklıkla bulunulmuştur. Atasözleri, resimli serüven metinlerinin, çeviri-millî masal ve hikâyelerin ağırlıkta olduğu gazetede, Bayan Nine ve Bayan Nine'nin oğlu N. Perker *"Masal"* başlığıyla, Sezai Attilla ise, *"Kibuku (Bir Zenci Çocuğun Masalı)*" adlı başlıkları hazırlayan kişiler olarak derginin en aktif yazarlarıdır. Üç yazarın da masal üzerine yoğunlaştığı gözlemlenir.

*Gelincik Gazetesi'*nde dönemin diğer çocuk dergi ve gazetelerine göre görsellik daha ön plandadır. Bu durum gazetede ifade edilen; "*AFACAN ve ÇOCUK SESİ 7 ile 17 yaşındaki bütün çocukların gazetesidir. Fakat GELİNCİĞİ biz doğrudan doğruya 7 ile 10 yaş arasındaki Türk çocukları için çıkarmaktayız."* şeklindeki açıklamada görülmektedir.

Araştırma kapsamında, *Gelincik Gazetesi'*nin 6 Haziran 1936 ile 13 Mart 1937 tarihleri arasında çıkan 40 sayısı incelenmiş, halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.9.'da gösterilmiştir:

Tablo 3.9. *Gelincik Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları [282]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1936	2	1	Kibuku (Bir Zenci Çocuğun Masalı)	Masal	Çev. Sezai Attila
2	1	1936	4	1	Bayan Kurbağanın Derdi	Masal	-
3	1	1936	12	1	Keklik ile Çakal	Masal	Bayan Nine
4	1	1936	14	1	Meraklı Şeyler Oyunlar	Bilmece	-
5	1	1936	2	2	Kibuku	Masal	Çev. Sezai Attila
6	1	1936	4	2	Kınalı Kuzunun Aptallığı	Masal	-
7	1	1936	5,6,9		Atasözleri	Atasözü	-
8	1	1936	12	2	Orman Perisi	Masal	-
9	1	1936	14-15	2	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
10	1	1936	2	3	Kibuku	Masal	Çev. Sezai Attila
11	1	1936	2,3,4	3	Atasözleri	Atasözü	-
12	1	1936	6	3	Eşek-Köpek Kardeşlerin Mızıka Takımı	Masal*	Hikâyeci
13	1	1936	12	3	En Büyük Şamdan	Masal	Bayan Nine
14	1	1936	2	4	Kibuku	Masal	Çev. Sezai Attila
15	1	1936	6	4	Sıpa, Kurt, Tilki	Masal*	Hikâyeci
16	1	1936	12	4	Kırmızı Fasulye	Masal	Bayan Nine
17	1	1936	2	5	Kibuku	Masal	Çev. Sezai Attila
18	1	1936	6	5	Korkak Tavşan	Masal*	Hikâyeci
19	1	1936	12	5	Büyülü Bakışlar	Masal	Bayan Nine
20	1	1936	3,4,5,6	5	Atasözü	Atasözü	-
21	1	1936	2	6	Kibuku	Masal	Çev. Sezai Attila
22	1	1936	12	6	Toprak Kavanoz	Masal	Bayan Nine
23	1	1936	15	6	Bilmece	Bilmece	-
24	1	1936	2	7	Kibuku	Masal	Çev. Sezai Attila
25	1	1936	12	7	Ayten ile Gülten	Masal	Bayan Nine
26	1	1936	2,3,4,5	8	Atasözleri	Atasözü	Anonim
27	1	1936	2	8	Kibuku	Masal	Çev. Sezai Attila
28	1	1936	12-13	8	Margerita	Masal	Bayan Nine
29	1	1936	5,6,7	8	Atasözleri	Atasözü	-
30	1	1936	11	9	Sevimli Ayı	Masal	Bayan
31	1	1936	15	9	Bilmece	Bilmece	-
32	1	1936	6,7,9	9	Atasözleri	Atasözü	Anonim
33	1	1936	2	10	Kibuku	Masal	
34	1	1936	12	10	Kısmet Ne İse O Olur	Masal	Bayan Nine
35	1	1936	3,6,7	10	Atasözleri	Atasözü	Anonim
36	1	1936	2	11	Kibuku	Masal	Çev. Sezai Attila

[282] Listede belirtilen masallar, hikâye başlığı altında okura sunulmuştur. Belirtilen anlatılar masal motifleri taşımaktadır.

37	1	1936	12-13	11	Kanaatin Değeri	Masal	N. P
38	1	1936	12	12	Iki Armağan	Masal	
n.	1	1936	2,3,5	12	Atasözleri	Atasözü	Anonim
40	1	1936	2	13	Kibuku	Masal	Çev. Sezai Attila
41	1	1936	12-13	13	Dilsiz Deli	Masal	Bayan Nine
N	1	1936	2	14	Kibuku	Masal	Çev. Sezai Attila
43	1	1936	12	14	Hayın Adam	Masal	N. P
44	1	1936	15	14	Bilmece	Bilmece	-
45	1	1936	12-13	15	İhtiyar Onbaşı	Masal	Bayan Nine
46	1	1936	12-13	16	Köy Ağasının Cezası	Masal	N. P
47	1	1936	12-13	17	Açlik ve İnsanlık	Masal	Bayan Nine
48	1	1936	12-13	18	Uçan Kılıç	Masal	N. P
49	1	1936	12-15	19	Büyülü Şatoda Üç Gece	Masal	Bayan Nine
50	1	1936	7,8,9	19	Atasözleri	Atasözü	Anonim
51	1	1936	12-13	20	Kralın Vazoları	Masal	Bayan Nine
52	2	1936	9-10	21	Yoksul Delikanlı	Masal	Bayan Nine
53	2	1936	9	22	Prensesin Örgüsü	Masal	A. E
54	2	1936	4-5	24	Son Dev'le Muhabere	Masal	-
55	2	1936	4,10	24	Atasözleri	Atasözü	Anonim
56	2	1936	9	25	Hayvanların Kuyrukları	Masal	-
57	2	1936	9-10	26	Çıtkırıldım Prenses	Masal	Bayan Nine
58	2	1936	9-10	27	Dünya Güzeline Armağan	Masal	N. P
59	2	1936	9-10	28	Beyaz Lale	Masal	N. P
60	2	1936	9-10	29	Akıllı Keçi	Masal	Bayan Nine
61	2	1936	11	29	Bilmece Bildirmeceler	Bilmece	-
62	2	1936	9-10	30	Küçük Prens	Masal	N. P
63	2	1937	9-10	31	Ağaç Kavuklarında Kalan Altınlar	Masal	N. P
64	2	1937	4,8,9	31	Atasözüzleri	Atasözü	Anonim
65	2	1937	4,5,6	32	Tavşan Kardeş Aslanı Nasıl Yedi	Masal*	A. Sami Canayakın
66	2	1937	16-18	32	Akılsız Ayı	Masal	Bayan Nine
67	2	1937	17	32	Açıkgöz Keçi	Masal	Türkistan Masalı
68	2	1937	4-5	33	Tavşan Kardeşin Kuyruğu Niçin Kısa Kaldı	Masal*	-
69	2	1937	16,18	33	Büyüklük Taslamanın Cezası	Masal	Bayan Nine
70	2	1937	4-5	34	Tavşan Kardeş Fil Kardeşi Nasıl Yendi	Masal*	-
71	2	1937	16-18	34	İhtiyar Eskici	Masal	Bayan Nine
72	2	1937	4-5	35	Tosbağa Kardeş Tavşan Kardeşi Nasıl Yendi	Masal*	
73	2	1937	16-18	35	Kaplan Boğan	Masal	Bayan Nine
74	2	1937	4,5	36	Tosbağa Kardeş Tilki Ablayı Nasıl Yendi	Masal*	-
75	2	1937	16-17	36	Tavşanın Arka Ayakları Niçin Uzundur	Masal	Bayan Nine
76	2	1937	4-5	37	İhtiyar Tilki ile Porsuk	Masal*	-

77	2	1937	9	37	Şen Fıkralar	Fıkra	-
78	2	1937	16-17	37	Hintli ile Eşeği	Masal	Bayan Nine
79	2	1937	4-5	38	İhtiyar Tilki ile Porsuk	Masal*	-
80	2	1937	16-17	38	Kırmızı Gül	Masal	Bayan Ninenin Oğlu N. Perker
81	2	1937	4-5	39	Tavşan Kardeş Ayı Kardeşi Nasıl Yendi	Masal*	-
82	2	1937	16-17	39	El Malına El Uzatma	Masal	N. Perker
83	2	1937	4-5	40	Kovuğa Giren Tilki	Masal	-
84	2	1937	16-17	40	Kırk Kürek Altın	Masal	-

3.9.4. *Gelincik Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu ilk yıllarda savaşlardan yorgun düşmüştür. Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve yol arkadaşları yeni reformlar yaparak ülkenin modernleşmesine büyük katkılar sunmuştur. Bu çabalar eğitim ve kültür alanlarında ilk meyvelerini vermeye başlamıştır. Gazeteler ve süreli yayınlar çocuk ve yetişkinlerin Cumhuriyet değerlerini öğrenmeleri ve hayata geçirmeleri adına hayati önem arz etmektedir. Süreli yayınlar çocukları topluma hazırladıkları için, sosyalleşme sürecinde ve halk kültürünün aktarımında vasıta görevi görmektedir.

Gelincik Gazetesi'nde incelenen 66 masalda verilen mesajlar değerlendirildiğinde; prens, prenses, sultan, peri ve hayvan masalları üzerinden çocukların zihinsel ve ruhsal gelişimlerinin olumlu yönde geliştirilmesi, yarının büyüklerinin hayata karşı daha donanımlı hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda; çocukların masalda anlatılan badirelerden dersler çıkarması öncelikli gayedir. Çocukların iyiliğe yönlendirilmesine yönelik masalların sayıca üstün olduğu, masal kahramanlarının çocuklara öğütler verip ve halka yardım ettiği masalların sayıca fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Gazetede hikâye başlığı altında incelenen 11 masalda hayvan masalları üzerinden okura mesajlar verilmiştir. Bu mesajlar; yardımsever olma, hatalardan ders çıkarma, doğayla dost olma, hayvanlara iyi davranma ve onlara eziyet etmeme gibi konu başlıklarıdır.

Gazetede sayfa altlarında bulunan toplam 183 atasözü çocuklara kalan önemli kültürel miraslardandır. Geçmiş yaşantı ve tecrübelere dayanılarak ders verici hüviyete sahip olan atasözleri, çocukların geçmişle gelecek arasında bağ kurmalarına ve

muhakeme yeteneklerinin gelişmesine önemli katkılar sunmuştur. Araştırma kapsamında incelenen süreli yayınlar arasında en fazla atasözü örneği *Gelincik Gazetesi'*nde bulunmaktadır.

Gazetede sunulan 7 bilmece Türk halk edebiyatının geleneksel soru – cevap formunda değildir. Gazetedeki bilmeceler diğer süreli yayınlarda olduğu gibi dönüşüme uğramış, resimlerin ağırlıklı olduğu bir formata kavuşmuştur.

Gazetede farklı milletler ve ansiklopedilerden çeviri masalların yayımlanması, okura farklı kültürlerin inanç yapılarını ve kültürel zenginliğini sunması bakımından önemlidir. Fabllar ve hayvanların yer aldığı anlatılarda anne-babasının ya da kendinden yaşça büyük birinin söylediğini yapmayan çocukların bu eylemlerinden dolayı olumsuzluklarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Masalların çoğunda prensler ve krallar fakir kızların kaderini değiştirmektedirler. İçinde yaşanılan toplumla uyum içinde olunması gerektiği yine masallarda verilen mesajlardandır. Yukarıda örneği verilen bu durumlara, ortak motif olarak, bütün dünya masallarında rastlanmaktadır.

3.9.4.1. Atasözü

Gelincik Gazetesi atasözü ve deyimler bakımından diğer çocuk ve gençlik dergilerinden daha fazla (183 atasözü örneği) hacime sahiptir. Gazetenin sayfa altlarına birer atasözü ya da deyim konulmuş, genç okurun bu tür hakkında bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu minval üzere, inceleme kısmında "Atasözü" türü detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Gelincik Gazetesi'nde toplam 183 atasözü örneğinin yayımlandığı tespit edilmiştir. Atasözleri mecmuanın 1 ve 31. sayıları arasında *"Atasözleri ve Deyimler"* başlığıyla yayımlanmıştır.

Aşağıda 1 ve 6. örnekler arasında sunulan atasözü metinlerinin hepsi "Atasözleri ve Deyimler" başlığıyla okura sunulmuştur. Bu örnekler gazetenin 1,2,3,4 ve 15. sayılarında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

Örnek 1)

Atasözleri ve Deyimler

"Atalar sözünü tutmayanı yabana atarlar.
Sürüden ayrılan kuzuyu kurt kapar.

Sabrın sonu selamettir.

Sayılı gün tez geçer.

Aslanın düşmanı aslandır.

Kuşa altın kafes zindandır.

İt ürür kervan yürür.” [283]

Örnek 2)

Atasözleri ve Deyimler

“Alçak uçan yüce konar, yüce uçan alçak konar.

Öküzü boynuzundan, insanı sözünden tutarlar.

Alçak yerde yatma sel alır, yüksek yerde yatma yel alır.

Ummadığın delikten tilki çıkar.

Ödünç güle güle gider, ağlaya ağlaya gelir.

Öfkeyle kalkan ziyanla oturur.”[284]

Örnek 3)

Atasözleri ve Deyimler

“Korkulu düşün sonu hayırdır.

Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür.

Göz yumup açınca fırsat vakti geçer.

Kocamış tilki faka düşmez.

Kurt kocayınca köpeğin maskarası olur.”[285]

Örnek 4)

Atasözleri ve Deyimler

“Kötü demirden kılıç olmaz.

Hesabı temiz olanın yüzü ak olur.

Çobansız koyunu kurt kapar.

Kavi çakmak kesesi gibi kuşağa sokulmaz.

Kırılan kap yerini doldurmaz.

Su uyur, düşman uyumaz.

---

283 “Atasözleri ve Deyimler”, *Gelincik Gazetesi*, 1, (1), 1936, 2,3,4,5,6,7.

284 “Atasözleri ve Deyimler”, *Gelincik Gazetesi*, 1, (2), 1936, 2,3,4,5,8,9.

285 “Atasözleri ve Deyimler”, *Gelincik Gazetesi*, 1, (3), 1936, 2,3,4,5,9,10.

Çok havlayan köpek ısırmaz.
Çakçak eden nalçadır, iş bitiren akçadır."[286]

Örnek 5)

Atasözleri ve Deyimler

"Akılsız başın cezasını ayaklar çeker.
Garibe bir selam bin altın yerine geçer.
Son pişmanlık ele geçmez.
Karga karganın gözünü oymaz.
Arsıza öğüt hayır etmez."[287]

Örnek 6)

Atasözleri ve Deyimler

"Kaymağı yiyen mandayı yanında taşır.
Gül dikensiz olmaz.
Sütten ağzı yanan ayranı üfleyerek içer.
Her koyun kendi bacağından asılır.
Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür.
Yolundan giden yorulmaz."[288]

Atasözlerinin yansıttığı değerlerin, verdiği mesajların değişmez doğrular olduğu ve ulusal değerleri yansıttığı, hemen her zaman ileri sürülmüştür. Atasözlerinde yansıyan ilkelerin değişmez doğrular olduğunu ve ulusal karakteri yansıttığını ileri sürebilmek için ilkin, bir kültürde zıt anlamlı atasözlerinin bulunmaması, sonra da gerçekten onun tek bir ulusta bulunduğunun, başka uluslarda bulunmadığının iyi araştırılmış olması gerekir. Bir ulusa mal edilen atasözlerinin büyük bir kısmı başka ulusların atasözleri arasında da bulunuyordur. Çünkü atasözleri ortak duyguları ve yaşanmış hayat tecrübelerini içinde barındıran anonim sözlerdir. örnek verilecek olursa, Amerikan Cumhurbaşkanı Abraham Wilson, bir konuşmasında: *"Irmaktan geçerken at değiştirilmez",* demiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 1960 asker devrimine varan buhranlı günlerde, hükümetin değişmesi söz konusu olunca

[286] "Atasözleri ve Deyimler", *Gelincik Gazetesi*, 1, (4), 1936, 2,3,4,5,6,10.
[287] "Atasözleri ve Deyimler", *Gelincik Gazetesi*, 1, (15), 1935, 2,3,4,5,6,7.
[288] "Atasözleri ve Deyimler", *Gelincik Gazetesi*, 1, (15), 1936, 2,3,4,5,6,7.

aynı atasözünü kullanmış ve *"Suyu geçerken at değiştirilmez"* demiştir. Bu atasözü İskandinav ülkelerindede de mevcuttur.*"*[289] Aynı atasözü zaman içinde anlam değişimine uğramış ve *"dere geçerken at değiştirilmez"* şeklini almıştır.

Archer Taylor da, pek çok araştırıcının atasözlerinde ulusal ve yerel karakter çizgileri arayan çalışmalar yaptığını, ama elde edilen sonuçların önemsiz olduğunu ifade etmiştir. Bu konudaki çalışmaları yapan araştırıcıların tarafsız ölçülerle değil kendi önyargılarını desteklemek için böyle araştırmalara giriştikleri Taylor tarafından ifade edilmiştir. [290]

Atasözlerinin çeşitli uluslar içinde yaşamış ve yayılmış olması, bu atasözlerinin ulusal özellikleri yansıtması, uluslararasında yaşayan bir değerin, başka bir ulus tarafından kabul edilmiş olduğunu gösterir.

Atasözlerini ortak değerleri yansıtması anlamında ve yapısal bakımından tarif etmeyi deneyen bazı araştırıcılar onda iki düzeyli yapı bulmuşlardır. Bu iki düzeyli yapı Permyakov'dan aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

"Kömür yıkamakla beyaz olmaz
Kara it yumakla beyaz olmaz.
Ne kadar çitilersen çitile kara karga beyaz olmaz
Yıkamakla kara şey beyaz olmaz.
Eşeği ne kadar döğsen katır olmaz." [291]

Permyakov'a göre yukarıda örneği sunulan atasözlerinin verdiği mesaj aynıdır: Bir şeyin aslı ne ise o kalır. Ama bunu anlatmak için kullanılan kömür, kara, it, karga, eşek gibi imgeler değişkenlik gösterir. Permyakov bu değişmeyen mesajı taşıyan yapıya "mantıksal çerçeve" demektedir. Ona göre bu çerçeve evrenseldir, her ulusun atasözlerinde bulunabilir. Ama imajlar yerel, bölgesel ve ulusal olabilir. Bu imajlar, tıpkı yapı taşları gibi atasözüne renk, biçim ve yerellik verirler. Parmyakov'un, mantıksal çerçevesinin evrensel olduğu görüşü tartışılabilir.

---

[289] Archer Taylor, *The Proverb and an Index to the Proverb*, Hatboro, Pa, Folklore Associates, Copenhagen, 1962, s.91
[290] (Taylor, 64.)
[291] Grigory Permyakov, *İzbrannıe Poslovitsı i Pogovorki Narodov*, Vostoka, Moskva, 1968, s.23.

İlhan Başgöz atasözlerimizin tarih içindeki gelişimini inceleyen bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada bir atasözü, biçimsel özelliklerini koruduğu halde, onda yansıyan değerler zaman içinde değişikliğe uğramıştır.

Başgöz'ün ifadesine göre, Dede Korkut kitabında, iki yerde *"at işler er öğünür"* diye bir atasözü bulunmaktadır. Bu atasözü 15'inci yüzyılda derlenen bir atasözü yazmasında, *"âlet işler er öğünür"* halini almıştır. Aynı atasözüne 1970'lerde, Toros'larda belli bir göçebe ailesinde, *"avrat işler er öğünür"* olarak karşılaşılmıştır. İlk örnek, Türk göçebe toplumunda ata bağlanan büyük değeri ifade etmektedir. Çünkü göçebe toplumunda at savaşta en önemli silahtır. Ayrıca eti ile insanı doyurur, tüyleri ile giydirir. İkinci atasözü Anadolu'ya yerleşen tarımcı Türk toplumundan derlenmiştir. Tarımcı için at bir süs binitinden başka bir şey değildir. Onun yerini öküz ve eşek almıştır ve tarımcının ev yapmak, kağnısını ve tarım aletlerini tamir etmek için âlete ihtiyacı vardır. Son atasözü ise karı-koca çekişmesini ifade etmektedir. [292]

Gelincik Gazetesi'nde ve diğer süreli çocuk yayınlarında yayımlanan atasözlerinde dikkat çeken husus, zaman içinde atasözü örneklerinin içeriğinin farklılığa uğradığıdır.

Örnek verilecek olursa:

Son pişmanlık ele geçmez (Son pişmanlık fayda etmez)

Öfkeyle kalkan ziyanla oturur (Öfkeyle kalkan zararla oturur)

Sütten ağzı yanan ayranı üfleyerek içer (Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer) gibi örnekler bulunmaktadır.

Parantez içine alınan atasözleri günümüzde kullanıldığı şekildedir. Bu durumda görülmektedir ki; *Gelincik* yayımlandığı yıllarda çocukların Türk halk kültürü hazinelerinden olan atasözü türünü okura öğretmek için yoğun çaba sarf etmiştir. 1. sayıdan 31. sayıya kadar yayımlanan bu atasözü örnekleri içerik olarak değişiklikler gösterse de bu durum sadece *Gelincik*'e özgü değildir. Daha önce yayımlanan süreli yayınlardaki atasözü örneklerinde daha fazla Osmanlıca ve Farsça kelime bulunmaktadır. Harf devriminin üzerinden zaman geçtikçe Atasözü örneklerindeki mana da günümüze yaklaşmaktadır.

---

[292] İlhan Başgöz, *The Horse Does The Work, The Hero Boasts. The Seven Century Life Of A Turkish Proverb. Proverbium,* 11, 1994; Republished in Turkish Folklore and Oral Literature. Haz. Kemal Sılay. Turkish Studies 18, Indiana University Press, Bloomington, Indiana 1994, s, 94.

3.9.4.2. Bilmece

Gelincik Gazetesi'nde görsel formda toplam 7 bilmece sayfası tespit edilmiştir. Gazetenin 1,2,6,9,10,14, ve 29 sayılarında yayımlanan bilmecelerin hazırlayanları belli değildir.

Aşağıdaki görsellerde sunulan bilmeceler *Gelincik Gazetesi*'nin 14 ve 15. sayılarında yayımlanmıştır. 1. örnek, "Bilmece-Bildirmeceler" [293], 2. örnek, "Bilmece" [294] başlıklarıyla okura sunulmuştur ve hazırlayanları belli değildir.

Örnek 1)

Bilmece-Bildirmeceler

BİLMECE BİLDİRMECELER

Bu haftaki bilmecemiz resimlidir. Zarflarınızın üzerlerine aşağıdaki bilmece kesiğini yapıştırarak (İst. Posta Kutusu 617 Gelincik 28 inci bilmece işyarı) adresine 4 haftа içinde göndermeniz gerektir.

Bu yazıyı okumadan, belki de bu bilmeceyi halletmiş olacaksınız..

Bu resimdeki adam hepinizin iyi tanıdığı bir serüvencimizdir. İsmini bir kâğıda yazarak yukarıdaki adrese gönderiniz.

ARMAĞANLARIMIZ

Bu bilmecemizi doğru çözecekler arasından BİRİNCİYE: Bir senelik Çocuk Sesi abonesi, İKİNCİYE Bir makineli oyuncak, ÜÇÜNCÜYE: Bir büyük şişe kolonya, 75 inciye kadar: Şekerleme, roman, kolonya, cep defteri, çikolata gibi değerli armağanlar gönderilecektir.

KAZANANLAR

19 numaralı kelimeli bilmecemizin çözülüşü: KAVANOZ, KİREMİT, AĞUSTOS, VAZELİN, ARİBEYİ, NİLÜFER, OKYANUS, ZELZELE, idi. Doğru cevap verenler arasından armağan kazananların adlarını aşağıya yazıyoruz.

Bir kilo şekerleme kazanan:
Beyoğlu 45 inci ilk okul S. 4 No. 253 S. Sinay.

Bir dolma kalem kazanan:
İzmir şehit Fethi Bey okulu S. 5 - A No. 407 Vedat.

(Birer ufak resimlerinizi gönderiniz)

Birer albüm kazananlar:
Kadıköy 12 inci ilk okul S. 2 No. 12 İlhan Sonuç, Kadıköy 1 inci orta okul S. 2 - A No. 243 Muzaffer, İzmir Ülkü ilk okulu S. 1 No. 209 Kemal, Ankara M. M. V. reis muavini Albay Rasim oğlu Orhan, Diyarbekir Adliye mubaşiri Fikri oğul Sezai, İst. 48 inci ilk okul S. 4 - A No. 7 Sıtkı Köksal, Mersin Cumhuriyet ilk okulu S. 5 No. 212 Cazım, Lüleburgaz bindirilmiş alay 1 inci tabur komutanı binbaşı Fahir kızı Lütfiye, Bursa Kara kadı mahallesi Tahal sokak No. 1 Hikmet, İst. Edirnekapı Kariye mahallesi Kuyulu sokak No. 7 Alâettin.

Birer çikolata kazananlar:
Muğla dağ alayı taburu Bay Haydar kızı Türkân, Beyoğlu Meşrutiyet caddesi No. 125 İsak, İst. Kız lisesi S. 2 - F No. 1710 Mezide, Beyoğlu Bulgar okulu S. 7 No. 37 Blagoy, Bozöyük Tuhafiyeci Remzi oğlu Necati, Nazilli orta okul S. 3 No. 59 Ahmet Karaslan, Gireson orta okul S. 2 - A No. 348 Saadet, İzmir Basmahane Tilkilik caddesi No. 372 Fevzi, İst. 52 inci ilk okul No. 224 Şefika Sarıçam, Beşiktaş 10 uncu ilk okul S. 5 - A No. 106 Orhan, Sivas inhisarlar Baş müdürü muavini oğlu İrfan, İst. Kız lisesi No. 616 Şermin.

Birer cep defteri kazananlar:
Ankara Çocuk sarayı caddesi İlhan sokak No. 8 Cezmi, Samsun Atatürk caddesi No. 18 Ş. Tiyanpşan, Bilecik 1 inci okul S. 5 No. 64 Nevin Özkut, İst. 16 ıncı ilk okul S. 5 - 2 No. 967 Nermin, Tarsus Duatepe okulu No. 50 Meliha, Konya İsmet paşa okulu S. 3 - A No. 827 Nedret, İst. Çapa kız orta okulu S. 1 - A No. 650 Kadriye, İst. Ege matbaası Sermürettibi Nisim, Beyoğlu 13 üncü ilk okulu S. 4 - A No. 263 Dürsef, İst. Küçükpazar Hacı kadın caddesi No. 43 Hâdiye, Konya 19 Mayıs ilk okulu S. 4 Mehmet, İst. Müsevi yetimhanesi Palanga sokak No. 35 - 37 Öjeni, Eyüp 46 ıncı ilk okul S. 5 No. 71 Halil, Ankara Aydın oteli Yılmaz Yalım, Kırklareli postane caddesi No. 32 Hasan, Diyarbekir İzzet paşa caddesi Acar sokak No. 23 Cemal.

Birer paket incir kazananlar:
Diyarbekir lisesi orta okul No. 320 Nihat, Mersin Mahmudiye 15 inci sokak No. 10 Perihan.

— Sonu haftaya —

Gelincik Sinema Kuponu No. 1

Sahibi ve Yazı İşleri Direktörü: Raşit SARACOĞLU
İDARE YERİ: M. Faruk'un ÜLKÜ Matbaası
Çağaloğlu yokuşu No. 40

GELİNCİK BİLMECE KUPONU NUMARA: 8

[293] "Bilmece-Bildirmeceler", *Gelincik Gazetesi*, 2, (15), 1936, 10.

[294] "Bilmece", *Gelincik Gazetesi*, 2, (14), 1936, 10.

Örnek 2)

Bilmece

BİLMECE

Bu haftaki bilmecemiz resimlidir. Zarflarınızın üzerlerine aşağıdaki bilmece kesiğini yapıştırarak (İst. Posta kutusu 612 Gelincik 27inci Bilmece İşyarı) adresine 3 hafta içinde göndermeniz gerektir

Bu resimdeki siyah parçaları güzelce kesiniz ve birbirine öyle-ce yapıştırınız ki, dünyanın en bü-yük hayvanlarından biri meydana çıksın.

ARMAĞANLARIMIZ

Bu bilmecemizi doğru çözecek-ler arasından **Birinciye:** Bir kilo şekerleme, **İkinciye:** 6 aylık Ço - cuk Sesi abonesi, **75 inciye kadar** muhtelif kiymette armağanlar da-ğıtılacaktır

Gelincik Gazetesi'ndeki bilmece örnekleri yukarıdaki gibi görsel ağırlıklıdır. Küçük yaş gruplarına hitap eden bilmecelerin cevapları sorunun yani görselin içindedir.

Sözlü geleneğin yaygın olduğu zamanlardaki halk bilmecelerine Anadolu Türkçesinde, "tapmaca" , "metel" veya "masal" adı verilmekteydi. Ahmet Caferoğlu, bilmece soruşmaya " asal sorma" adının da verildiğini bildirmiştir. [295] Caferoğlu'nun bahsettiği bilmece şekli *Gelincik Gazetesi* dışındaki bazı süreli yayınlarda da bulunmaktadır.

Günümüzde süreli çocuk yayınlarında ya da günlük gazetelerde yayımlanan bilmeceler geleneksek halk edebiyatı formundan uzaktır. Görselliğin ön planda olduğu bilmeceler, bulmacalar popüler kültürün ve teknolojinin de araya girmesiyle doğal olarak form değişikliğine uğramıştır. Bu değişiklik soru – cevap şeklinde olan ve dolaylı yoldan zeka yoklanmasına kadar varılan bilmece geleneğinden uzaktır.

3.9.4.3. Fıkra

Yapılan araştırma sonucunda *Gelincik*'te 1 fıkra sayfası tespit edilmiştir. *"Şen Fıkralar"* başlığıyla yayımlanan fıkraların yazarı belli değildir. Aşağıda sunulan 4 örnek fıkra gazetenin 37. sayısında yayımlanmıştır.

[295] Ahmet Caferoğlu, *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme II***,** Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1941, s.64.

1. Eczacı ile Kitapçı

"Bir eczacı, komşularından bir kitapçı dükkanına kitap satın almak üzere girer:
–Bu roman iyi midir?
–Okumadım, doğrusu bir şey diyemem!
–Okumadığın kitabı başkasına ne diye satıyorsun?
–Siz müşterilerinize verdiğiniz ilacın tadına bakıyor musunuz?

2. Fena Değil!

Müşteri: –Taktığınız takma dişlerin kendi dişimden fark olmayacağını söylemiştiniz!
Dişçi: – Tabii değil mi ya!
Müşteri: –Halbuki fena halde ağrıyor…
Dişçi: – Pekâlâ, Kendi dişleriniz ağrımıyor muydu?

3. Hizmetçi Aklı

Bayan (Hizmetçiye): –Kız parmağını çorbaya mı soktun?
Hizmetçi: –Üzülmeyin bayan, çorba sıcak değildi.

4. Kurutma Kâğıdı Vereyim

Müşteri: – Odamın duvarlarına kaplamak için kâğıt istiyorum. Yalnız, oda pek rutubetli, kağısı ona göre veriniz.
Dükkancı: – Öyle ise size kurutma kâğıdı vereyim." [296]

Gelincik Gazetesi'nde sadece bir sayıda fıkra türü olarak adlandırılan örnekler okura sunulmuştur. Bu örnekler fıkra türü altında okura sunulduğu için değerlendirmeye alınmıştır. Fıkra olarak adlandırılan örnekler geleneksel Türk halk kültürüne ait fıkra örnekleri değildir. Yukarıdaki örnekler *Nasreddin Hoca* ve *Bektaşi* gibi belli kişilere ve karakterlere bağlanmayan, sadece diyaloga dayalı kısa sözlü anlatılardır. Küçük yaştaki çocukların zeka seviyelerine hitap eden yukarıdaki örnekler diyaloga dayalı olup, dönemin mizah anlayışı hakkında okura örnek teşkil etmektedir. Toplam 2 cilt 40 sayı yayımlanan *Gelincik, "7 ile 10 yaş arasındaki Türk çocukları için çıkmış süreli yayındır."* ibaresini kullarak hitap ettiği okur kitlesi hakkında ipucu sunmaktadır. Bu

[296] "Şen Fıkralar", *Gelincik Gazetesi*, 2, (37), 1937, 9.

bağlamda, ilkokul okuruna hitap eden gazete barındırdığı içerikle; siyasi, eleştiri ve kara mizah unsurları barındıran fıkra örneklerini okurla paylaşmamıştır.

3.9.4.4. Masal

Gelincik Gazetesi'nde toplam 66 masal, 11'de hikâye başlığı altında yayımlanan masal türüne ait örnekler tespit edilmiştir. Bu araştırma kapsamında 5 masal incelenmiş, örnekler aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

"Dünya Güzeline Armağan" adlı masal *Gelincik*'te ele alınan ilk masal örneğidir. Masal gazetenin 27. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı kısaltma ad kullanan N. Perker'dir.

1. Dünya Güzeline Armağan

Bundan beş yüz yıl önce gençliğinde çok güzel günler geçiren ihtiyar kadın torunuyla birlikte yoksul kalmıştı. İhtiyar kadın ile torunu ip bükerek geçimlerini sağlıyorlardı. Yaşlı kadın güzel torununun sapsarı saçlarına, koyu mavi gözlerine ve fildişine benzeyen parmaklarına bakarak, sen prenses olmaya layıksın ama ne çare, diyerek iç geçirirdi. Eskiden kendisinin de dünya güzeli olduğunu hatırlar yatağının altından çıkardığı elmasla işlenmiş yazılı madalyonu sessiz sedasız birkaç kez dünya güzeline okurdu. Yaşlı kadın madalyonu birçok sıkıntı çekmesine rağmen satmamıştı. Bütün memlekette kralın genç, yakışıklı, iyi huylu oğlunun evleneceği yayılıyordu. Prens iyi huylu bir delikanlı olduğu için alacağı kızında iyi huylu ve güzel olmasını istiyordu.

Bana prensesin lüzumu yok, iyi huylu bir köylü kızı olsun. Kâfi. Bunu bulmalıyız, diyordu. Fakat prens babasıyla bir olup iyi huylu kızın prensesler arasından bulmanın daha kolay olduğuna kanaat getirdiler. Bütün prensesleri ormanın ortasındaki beyaz mermer saraya topladılar.

Siz kralın sayın konuklarısınız, istediğiniz gibi geziniz dolaşınız, diye haber gönderdiler. İhtiyar kadın bunu duydu ve torununu yoksulluktan kurtarmak için saatlerce yürüyerek mermer saraya geldi ve torununa, oraya git ve sen de bir konuk gibi davran, dedi. Kızcağız içeri girdi, hiçbir prenses ona yüz vermedi. Altınları takıları yoktu ama sapsarı saçları, beyaz teni ile yüzü nurdan çember gibi parlıyordu. Koyu mavi gözlerine bakanlar baygınlık geçiriyordu. Prensesler kızcağızı kıskanıyor ve

takıları olmayan bu kızla konuşamayız diyorlardı. Diğer taraftan ihtiyar kadın bu sözleri duyup öç almağa karar verdi ve saraya girdi, gençlik kolyesini çıkararak, beni kral gönderdi, en güzelinize bu değerli armağanı yolladı. Şimdi en güzel kimse onu seçiniz, dedi.

Sonra salonda kavga çıktı hepsi en güzel benim diyordu. Kavgaya tutuştular. Kavga saatlerce sürdü. Sonra yüzleri kan ve tırmık iziyle kalan kadınlar ihtiyara koşup sen söyle bu kolye hangimize yaraşır, diye sordular. İhtiyar kavganın bitmesini istemediği için ses çıkarmadı, o sırada sarayın önünde yamalı pantolonlu ayağı çarıklı bir çoban belirdi. Prensesler kurnazlık yaparak çobanı yakalayıp en güzeli hangilerinin olduğunu sordular. Çoban teker teker baktıktan sonra karar vereceğim, dedi. Bazısı beni seçersen seninle evleneceğim, bazısı sana sürüyle koyunlar vereceğim, dedi. İhtiyar kadının torunu sona kaldı. Ümidini kesmişti çobana yaklaşmadı ama çoban ona yaklaştı ve sen neden uzakta duruyorsun? dedi. Kız elmaslarım yok ki beni beğenesin, dedi. Fakat çoban kızın elini tutup ormanların arasındaki altın yaldızlı arabaya kızı götürdü. Hayretle gözlerini açan kıza, ben prensim, en güzel ve en iyi huylu kızı seçmek için çoban kılığına girmiştim, dedi. [297]

Yukarıdaki masal çeviri masallar grubunda olup mutlu sonla biten masallara örnektir. Masalda klasik masal giriş formellerinden farklı olarak olayın geçtiği yıl belirtilmiştir.

Gelincik Gazetesi ve diğer süreli yayınlarda görüleceği üzere ilk okul çağındaki okura hitap eden süreli yayınlarında okura verilmek istenen mesajın çocuğun ruhsal ve psikolojik gelişimini olumsuz etkilememsi amaçlanmıştır. Bu bağlamda yayın içeriğinin seçilerek okura sunulduğu tespit edilmiştir. Yukarıda sunulan masal genç kıza bir türlü saadet ideali çizmiştır. Genç kız, iyi huylarının veya akıl üstünlüğünün mükafatını o, düşlerinin dünyasındaki varlıklı hayata kavuşmakla bulacaktır. Bunun da bir yolu vardır. Bu yol, masallarda sıklıkla karşılaşılan, para, altın ve iktidar sahibi; padişah, şehzade, beyoğlu ya da zengin bir tüccarla evlenilmesidir. Türk masallarındaki bu ana motifi, sadece yoksulların düşlerinin bir ifadesi saymak, belki de eksik bir açıklama olacaktır. Bu olgu, kadın için evlenme yolu ile sınıf değiştirmenin, en somut örneğidir. Belki yukarıdaki masal dönemsel şartlar içinde değerlendirildiğinde evlilik çağına gelen

[297] N. Perker, "Dünya Güzeline Armağan", *Gelincik Gazetesi*, 2, (27), 1936, 9-10.

kızların yegane amacı ve hayalidir. Ki masallar ve diğer sözlü gelenek ürünleri olağanüstü motifler taşısa bile, içinden doğduğu dönemin sosyo-kültürel yapısı hakkında okura mutlaka bir ipucu sunmaktadır.

"Keklik ile Çakal" adlı masal gazetenin 1. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Bayan Nine lakaplı yazardır.

2. Keklik ile Çakal

Bundan binlerce yıl önce keklik ile çakal dost olmuşlardı. Keklik arkadaşlıklarını sınamak için çakala seni ne kadar çok sevdiğimi asla bilemeyeceksin, diyordu. Bu sözden bıkan çakal kekliğe: Bu lafları konuşacağına ispatla, dedi. Keklik bundan kolay ne var sevdiğimin ispatı için seni hem güldürüp hem de ikramda bulunacağım, dedi. O sırada yoldan belirli aralıklarla geçen iki Hintlinin öndeki olanı uzun sopanın ucuna taktığı çıkını sırtına atmıştı. Arkadaki de eskimemesi için pabuçlarını eline almıştı. Keklik pırr diye öndeki adamın sopasının ucuna kondu. Arkadaki Hintli ile öndeki arasında keklği yakalamak için kavga çıktı. Kavgayı izleyen çakal gülüp ziyafet çek, dedi. (…) İki arkadaş yan yana epey gittiler, sıra sıra kadınlar çayırda yürüyüp kocalarına yemek götürüyorlardı. Keklik arkadaşına, gözünü dört aç hiçbir fırsatı kaçırma, dedikten sonra ileri atıldı. Kadınların önünde sağa sola çırpınarak yaralı taklidi yaptı. Bunu gören kadınlar yaralı bir keklik deyip acıyarak ellerindeki çıkınları yere attılar. Kurnaz hayvanın arkasından koştular. Hiç şüphe yok ki çakal başıboş yiyeceklerle karnını doyurdu. Artık çakal kekliğin kendisini gerçekten sevdiğine büsbütün inanıyordu. Fakat çakaldan çok akıllı olan kurnaz keklik onu kızdıracak şakalar yapıyordu.

Bir gün keklik yediği eriklerin çekirdeğini toprağa gömerken çakal ona ne yaptığını sordu. O da bu diktiğim çekirdekler birkaç yıl içinde büyük ağaç olurlar. Yemiş verirler. Esen rüzgâr yemişleri yere döker ben de karnımı doyururum, dedi. Bunu duyan çakal, ben de yediğim hayvanların kemiklerini toprağa gömersem birer ağaç elde edebilir miyim? diye sordu. Bunun üzerine şeytanlığı tutan keklik arkadaşına, dik ya! sen de bir gün istediğin kadar et toplarsın, dedi. Aradan yıllar geçti, kekliğin diktiği çekirdekler ağaç oldu yemiş verdi ama çakalın kemiklerinden sonuç çıkmadı. Zavallı çakal kemikleri diktiği yere gelip neden benim diktiğim yerden bir şey çıkmadı, derken keklik kıs kıs güler ve erikleri yerdi. Keklik çakala, kardeşim talihine küs. Sen erik

yemiyorsun. Ete düşkün olmasaydın bunlar sana da yeterdi diye üstelik alay da ederdi. Zamanla keklik alayı artırdı ve çakal her şeyi anladı. Çakal kekliğin kurnazlığına dayanamadı. Kurnazlığını bana karşı da kullanıyor, diye düşündü. Aralarındaki eski sevgi azaldı. Bir gün son derece kızarak, ben erik yemiyorsam erik yiyeni yerim! diye bağırarak kekliğin üstüne atıldı. Sivri dişlerini boğazına geçirdi. Beş dakika içinde zavallı hayvandan hiçbir iz kalmadı. Yalnız kanatlarından dökülen iki uzun tüy rüzgârın önünden yola savruluyordu. [298]

Yukarıdaki hayvan masalında doğada sadece zekanın yeterli olmadığı, güçlü olanın zayıf olanı alt etmesi gerçeğiyle karşılaşılmaktadır. Arkadaşıyla alay eden kekliğin, çakalın gazabına uğramasında çocuklara verilen mesaj; dalga geçilen, onurları kırılan canlılara yapılan eylemin mutlaka kötü sonuçlar doğuracağıdır. Masalların vazgeçilmez karakterlerinden olan tilki; kurnaz, kendi çıkarını düşünen, karşısındakileri hep kandırıp aldatan bir hayvandır. Her duruma hazırlıklıdır, her problemin içinden aklı ve kurnazlığı sayesinde rahatlıkla kurtulmaktadır. Kendinden güçlüler karşısında menfaati icabı iki büklüm olur, el pençe divan durur. Yukarıdaki masal örneğinde de tilkinin rolünü keklik almıştır. Keklik arkadaşı çakalla dalga geçmiş onu hafife almış ve aklıyla oynamanın cezasını canıyla ödemiştir. Masal olumsuz sonuçlansa da okura, samimi olunan arkadaşlarla dalga geçilmemesi ve onurlarının kırılmaması gerektiği vurgulanmaktadır.

"Kırmızı Fasulye" adlı masal *Gelincik*'in 3. masal örneğidir ve gazetenin 4. sayısında yayımlanmıştır. Masalın yazarı Bayan Nine lakaplı yazardır.

3. Kırmızı Fasulye

Bundan çok çok eski zamanlarda Barbanya adında ihtiyar bir kadın vardı. Barbanya iyiliksever bir kadındı. (…) Fakat; başkalarına elinden gelen iyiliği yapan bu kadının pek büyük bir kederi vardı. Çünkü ömrünün sonuna yaklaştığı halde hiç çocuğu olmamıştı. Barbanya bir gün kulübesinin önüne oturmuş hem hava alıyor hem fasulye ayıklıyordu. Bir aralık gözleri tarlanın öbür ucunda gülerek, bağırarak oynaşan çocuklara ilişti. Derin derin içini çekerek, Ah benim de hiç olmazsa bir fasulye kadar mini mini bir çocuğum olsaydı bu kadar acı çekmezdim, yeryüzünde böyle yapayalnız

[298] Bayan Nine, "Keklik ile Çakal", *Gelincik Gazetesi*, 1, (1), 1936, 12-13.

kalmazdım, dedi ve yanağından yuvarlanan bir damla yaş fasulyelerden birinin üstüne tıp diye düştü.

Kadıncağız işini bitirdikten sonra yerinden kalktı, içeri girdi. Ayıkladığı fasulyeleri ocakta kaynayan tencereye atarken gözyaşı ile ıslananı nasılsa yere düştü ve akşama kadar orada kaldı. Barbanya Nine düşen fasulyeyi görmedi. Akşam yemeğini yedikten sonra köşesine çekildi. Gözlüğünü taktı. Çorap örmeğe başladı. O sırada yerdeki fasulyede bir değişiklik oluyordu. İhtiyar kadının içten gelen ahlar ile gözünden damlayan yaş fasulyeyi yavaş yavaş kabartıyor, yanlarından kol ve bacak çıkartıyor; sözün kısası, onu mini mini bir insana çeviriyordu.

Çok geçmeden; yerde yatan fasulye gerçekten küçücük bir çocuk oldu. İri bir böcek gibi odanın içinde dolaştı. En sonunda Barbanya'nın minderine tırmandı. Yastıkların kenarına tutunarak ihtiyar kadının omuzuna çıktı, kulağına doğru eğilerek, anne ben geldim! diye bağırdı. Hiç şüphe yok ki Barbanya nine birdenbire çok korktu. Ensesine iri bir örümceğin çıktığını veya kulağının dibinde korkunç bir eşek arısının dolaştığını sandı. Gözlüğü burnundan fırladı. Hemen elini arkasına attı. Bereket versin mini mini çocuğu sıkı sıkı tutup ezmedi. Çünkü örümcek bile olsa onu gene yüreğinin iyiliğinden ötürü usulcacık tutup bir tarafa bırakacaktı.

İhtiyar kadın eline gelen şeyin ne olduğunu görünce şaşırıp kaldı. Bununla beraber mini mini yavrusunu pek sevdi. Ona kırmızı bir fistan dikti. Ceviz kabuğunda küçücük bir karyola yaptı. Fakat gün geçtikçe ihtiyar kadının rahatı kaçıyordu. Çünkü miniminiliğinden ötürü yavrusunun başında bin türlü tehlike dolaşıyordu.

Nitekim; Barbanya Nine bir akşam yavrusunu gene ceviz kabuğu karyolasına yatırmıştı. Karyolayı da masanın üstüne bırakmıştı. Gece yarısı bir fındık sıçanı meydana çıktı. Masanın bacaklarına tırmanarak mini mini çocuğu kemirmeğe koştu.

Bereket versin çocukcağız vaktinde uyandı. Karyolasından fırladığı gibi ihtiyar annesinin dikiş iğnesini kapıp onun üzerine doğru gelen sıçana bütün kuvveti ile sapladı. Sıçan korkunç bir çığlık koparark geri döndü. Göğsünde iğne olduğu halde paldır küldür masadan atlayıp deliğine kaçtı. Gürültü üzerine kadıncağız uyandı. Yavrusunun başından geçen tehlikeyi duyunca yürek çarpıntısına tutuldu. Zavallıyı aç gözlü sıçanlardan kurtarmak için onu her gece bir tel süzgeç altına kapadı. (…)

Barbanya Nine en sıcak günlerde bile kedi girer korkusu ile pencereleri

açamıyordu. Odanın içinde bir fincan dolusu su bırakamıyordu.

Günler günleri kovaladı bahar geldi. Bir gün kadıncağız yemek pişirirken usulcacık bulaşık çukuruna girdi, üstünün kirlenmesine aldırmayarak sürüne sürüne dışarıya çıktı.

Bahçeden ilk defa çılgınca gezdi, dolaştı. Türlü türlü çiçeklerin saplarına tırmanıp indi. Bazı yaprakların üzerine oturup salıncak gibi sallandı. Bir aralık onu iri bir kuş gördü. Gagasını açarak, kanatlarını çırparak arkasından koştu. Küçük yaramazın korkudan külâhı fırladı, avazı çıktığı kadar bağırarak kaçtı. Bereket versin o sırada bir kara kedi kuşun üzerine atıldı. Bu suretle yaramazın canı kurtuldu. Afacan çocuk dolaşa dolaşa nihayet çıktığı deliği bulamadı. Dinlenmek için bir yaprağın gölgesine oturdu. Tam o sırada yoksul bir köylü Barbanya Nineyi görmeğe geliyordu. Bilmeyerek yaramaz çocuğun üzerine bastı. Bereket versin yer yumuşak, köylünün ayakları çıplaktı. Bu sebepten ötürü yaramaz çocuk ezilmeden toprağa gömüldü, biraz sonra yağan yağmur küçük bir sel yaptı. Çocuğun gömüldüğü yere birçok toprak sürükledi, bunları yaramazın üzerine örttü.

O gün Barbanya Nine çocuğunu çok aradı. Bulamayınca hıçkıra hıçkıra ağladı, Birkaç gün sonra kulübenin dibinden bir fasulye çıktığını görünce "Acaba bunu kim dikti?" diye şaşmıştı. Fakat çiçeklenip bir takım kırmızı benekli fasulyeler meydana gelince "işte yavrum! sırtındaki fistandan ötürü böyle kızarmış!" diye bağırdı. İhtiyar kadın yavrusundan aldığı fasulyeleri yemeğe kıyamadı. Ertesi yıl hepsini birer birer toprağa gömüp örttü. Bu sebepten yeryüzünde kırmızı fasulye çoğaldı. Onlara Barbanya Nine'nin fasulyeleri dediler. Fakat zaman geçtikçe bu isim unutuldu. Barbunya fasulyesine döndü. [299]

Masallar farklı temlerde olsa bile içeriğinde evrensel mesajlar barındırmaktadır. Ele alınan konuların ortak olması, her toplumda ortak ahlaki değerler olduğunu, olaylara dair benzer kaygıların duyulduğunu, toplumun bireylerine evrensel ahlak kurallarının masallar vasıtasıyla öğütlendiğini göstermektedir. Yaramazlığın ve söz dinlememenin her toplumda bir cezası olduğu *Kırmızı Fasulye* adlı masalda görülmektedir. Sabretmenin mutlulukla sonuçlanabileceği, annelerin çocuklarını korumak adına ne gibi

[299] Bayan Nine, "Kırmızı Fasulye", *Gelincik Gazetesi*, 1, (4), 1936, 12.

cefalar çektikleri yukarıdaki masal örneğinde okura aktarılmıştır. Masal mutlu sonla bitmemiştir. Yukarıdaki masalda çocuklara ders verme amaçlanmıştır. Hayvan masallarında birçok tema vardır. *Kırmızı Fasulye* adlı masalda ise büyükleri üzmemek, onları yaramazlıklarla bıktırmamak gibi mesajlar verilmiştir.

Etiyolojik (izah edici) masallara örnek oluşturan *Kırmızı Fasulye'*de; barbunya fasulyesinin üstündeki kırmızı beneklerin oluşum sebebi, Barbanya Ninne'nin kırmızı fistanıyla toprağa düşürdüğü minik çocuğundan geldiği, masal örneğinde aktarılmıştır.

Aşağıda manzum ve mensur şekilde sunulan, "Bir Fındığın Başından Geçenler" adlı masal, *Gelincik*'in 7. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Hikâyeci lakaplı yazardır.

4. Bir Fındığın Başından Geçenler

İlkbahar gelince fındık ağaçlarının dallarından bir takımı ince, uzun, yeşil renkle küpeler sarkar. Esen rüzgârla sağa sola sallanan İri küpelerden sarı bir toz dağılır. Diğer taraftan ayni dalların üzerinde mini mini kırmızı çiçekler bulunur. Fakat bu çiçekler o kadar ufaktır ki uzaktan görebilmek pek güçtür.

Küpelerden serpilen sarı tozlar kırmızı çiçeklerin üzerine konarak onları süslerler. Bir müddet sonra ağaçların yaprakları çıkar, küpeler dökülür, kırmızı çiçeklerin yerinde de mini mini yeşil tomurcuklar belirir. Bu tomurcuklar bazen teker teker olurlar. Bazıları çifter çifter olurlar, bazen da üçü, dördü bir arada olurlar ve zaman geçtikçe büyürler, yeşil bir kılıf içine saklanmış güzel bir fındık halini alırlar. Fındık böyle bir kırmızı çiçekten meydana gelmişti. Fakat annesinin en yüksek ve en ince dalının ucunda tek başına yetişmişti. Küçük fındık orada bol güneş gördü, temiz hava aldı, sere serpe büyüdü ve kardeşlerinin hepsinden daha büyük oldu. Annesi de bu fındığı çok sevdi. Her sabah hafif hafif esen rüzgâra ve ılık ışıklarını gönderen güneşe sevincinden yapraklarını oynatarak:

— En gürbüz yavrum işte budur! dedi. Mayıs içinde bir karga olgunlaşan iri fındığı gördü. Ağzının suyu aktı. Kanatlarını çırparak dala doğru indi. Gagasını açarak fındığı koparmak istedi. Fakat fındık anasına kuvvetle yapışmıştı. Karganın gagasına dayandı. Öfkesi artan kuşa:

"Ne islersin kara karga?
Hana öyle ters ters bakma!
Koparamazsın beni sen,

Kalacağım burada ben!" dedi.

Bunun üzerine karga fındığı koparmaktan vazgeçti ve gözlerinden alevler saçarak, kanatlarını hızlı hızlı çarparak uçup gitti. Aradan epey zaman geçti. Uzun kuyruklu, kızıl renkli ve şeytan gözlü bir sincap oralara geldi. Daldan dala sıçrarken semiz fındığı gördü. Ah şunu koparsam da yuvama götürsem! kışın çıtır, çıtır yesem! dedi. Bu düşünce ile ağacının tepesine çıktı. Fakat iri fındığa yetişemedi, ince dalı iki eli ile yakalayarak olanca kuvvet ile sarstı. İri fındık sağa sola sallandı. Az kaldı sersem olup yere düşecekti. Bereket versin kendi çapul boynunu aşağı doğru eğdi:

"Arsız sincap git oradan,
Vaz geç dalımı sarsmaktan,
Yetişemezsin bana sen,
Kalacağını burada ben!" dedi.

Sincap bunu duyunca çok kızdı. Dalı daha hızlı sarstı. En sonunda umudunu kesti. Kuyruğunu sallayarak daldan dala atladı. Başka şeyler toplamağa gitti. Aradan bir müddet daha geçti. Bir gün yüzlerce insan ağaçların arasına dağıldılar. Birer birer fındıkları topladılar. Fakat en yüksek daldaki fındığa yetişemediler. Onu bırakıp evlerine döndüler. Üç dört gün sonra o taraflara doğru birisi taş atmağa başladı. Fakat taşın yanına bir çocuk geldi. Ağacın tepesindeki fındığı gördü. Sevinçle gözleri pırıldadı. Yerden kocaman bir taş alıp fındığa attı. Fakat taş boşa gitti. Bununla beraber yaramaz çocuk başladığı işten vazgeçmedi. Birbiri arkasına birçok taş fırlattı. Birkaç tanesi ince dala çarptı. Bu sebepten dal sallandı. Fındık yine kopmadı. Avazı çıktığı kadar bağırarak taş atan yaramazı payladı:

"Haylaz çocuk git evine,
Dokunma benim keyfime,
Düşüremezsin beni sen,
Kalacağım burada ben!"

Çocuk bu söze aldırmadı. Daha hızlı taş attı ve taş kalın bir dala çarptı. Bunun üzerine yaramaz çocuk fındığı unuttu, ağlaya ağlaya evine gitti. Aradan daha birçok gün geçti. Hava serinledi, güneşin ışığı eski sıcaklığını kaybetti. Yapraklar sararıp solmağa ve dökmeğe başladılar. Bu sırada semiz fındık ta üşüdü. Kendisine bir uyuşukluk geldi. "Ah bir yatak olsa da uyusam" diye içini çekti. Bir gün pek hızlı esen

rüzgâr fındığı çok sarstı. Onu beşiğe konmuş gibi salladı fındık dalına tutunamadı. Pattadak yere, dökülmüş yapraklarla yosunların arasına düştü. Bundan sonra dökülen yapraklar da onu örttüler. Kışın yağan yağmurlar üzerine toprak sürüklediler.

İri fındık yeni yerinde birkaç ay uyudu. Bahar gelirken gözlerini açtı. Bir gün üzerindeki ince toprağı delip yeşil filizlerini dışarıya çıkardı. Yanı başındaki anası semiz fındığın yapraklarını gördü. "Tanrıya çok şükür, yavrum bin tehlike atlatıp en sonunda dünyaya geldi!" diye sevindi. Semiz fındık yıldan yıla büyüdü. Nihayet, o da anası gibi büyük bir ağaç oldu ve aç gözlü insanlarla hayvanların elinden kurtulan yavrularının toprağa düşüp filizlendiklerini gördükçe sevincinden bütün yapraklarını oynattı." [300]

Yukarıdaki masal daha önce karşılaşılan birçok masal türü gibi hikâye başlığı altında okura sunulmuştur fakat hem içerik hem de konu bakımından ele alınan metin masal motifleri barındırmaktadır. Bir fındık fidanının vahşi doğa karşısında önüne çıkan hayvanlardan, insanlardan kurtulması, onları şarkılar söyleyerek kovması masal örneğinde görülmektedir. Mutlu sonla biten masallara örnek olacan bu masal barındırdığı olağanüstü unsurlarla *Gelincik* okuruna doğanın gücü karşısında hiçbir canlının duramayacağını anlatmak istemiştir. Ayrıca, annenin evlatlarına olan sevgileri ve onlar için nasıl kaygılandıkları yukarıda fındık örneğinde okura aktarılmıştır.

7-10 yaş arasındaki okura hitap eden *Gelincik*'te çocuklara verilmesi planlanan nasihatlerin bitki, hayvan ve diğer olağanüstü varlıklar aracılığıyla verilmesi onların ilgi ve dikkatlerinin çekilmesine yönelik eylemlerden oluşmaktadır. Bilindiği üzere çocuklar olağan dışı nesne ve varlıklara yönelik hikâye ve masalları akıllarında daha kalıcı şekilde tutabilmektedirler. Gazetede hikâye başlığı altında sunulan masal içerikleri, aykırılıktan uzak, çevresi ile uyumlu bir çocuk profili yaratmaya yönelik mesajlar barındırmaktadır.

"Toprak Kavanoz" adlı masal *Gelincik Gazetesi*'nde yayımlanan 5. örnektir. Masal gazetenin 6. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Bayan Nine lakaplı yazardır.

[300] Hikâyeci, "Bir Fındığın Başından Geçenler", *Gelincik Gazetesi*, 1, (7), 1936, 6.

5. Toprak Kavanoz

Çok çok eski zamanlarda zenginliği ve güzelliği her tarafa yayılan bir delikanlı varmış. Herkes bu zengin delikanlıyı konuşur, genç kızlar da ona varmak istermiş. Fakat bu genç güzelliği, zenginliği değil kalp temizliğini arıyormuş. (…) Sırası geldikçe: Paramda gözü olan bir kadınla evlenmem, diyormuş.

Genç delikanlının bu sözü kulaktan kulağa yayıldı. Yeryüzünde işitmeyen kimse kalmadı. Sade süs ve eğlence düşkünü aç gözlü bir kız da bunu duydu: "Ne olursa olsun ben bu adamla evleneceğim" diye karar verdi. Yoksul çocuklar için para toplamak bahanesiyle delikanlının sarayına gitti. Güzel sözler söyleyerek genç adamla arkadaş oldu. Gene onun yardımı ile bir hastane açtı. Her sabah hastaneye gelen yaralı, bereli insanların yaralarını, berelerini kendi elleri ile tımar etti. Bu halleri gören delikanlı genç kızı gerçekten çok iyi yürekli sandı ve onunla nişanlandı.

Zengin adam nişanlıma mücevher alayım, diyip kuyumcuya girdi. Kuyumcu buruşuk yüzlü, şeytan gözlü ve çok şeyler bilen kurnaz bir ihtiyardı. Delikanlıya üstü dura dura tozlanmış toprak bir kavanoz uzatarak bu antikayı alınız. Dükkânımdaki en değerli, gerdanlıklardan, yüzüklerden, küpelerden daha değerlidir, dedi.

Genç adam kıza, mücevherleri umursamadığını düşünerek toprak kavanoz aldı. Ama adam gidince kız bu toprağı napayım diyip surat astı. Altın, elmas isterim, diye homurdanarak elindeki kavanozu hızla yere attı. O anda kavanozun içinden Heeey! diye bağırarak bir karış boyunda külahlı bir adam fırladı. "Seni gidi içi başka dışı başka terbiyesiz kız, şimdi sana kavanozumu beğenmemeni gösteririm, diyerek odanın içinde bir lâstik top gibi zıplamağa başladı. O zıpladıkça her taraf zangır zangır titredi. Duvarlardaki levhalar düşüp kırıldılar. Camlı dolaplar arkalarından itilmiş gibi yere düştüler.

Kız korkusundan bağırmaya ve kaçmaya başladı ama yer o kadar çok sallanıyordu ki dengesini kaybedip yuvarlandı. Bu düşüş yüzünden bacağı kırıldı. Ölünceye kadar topal kaldı. Bu sebepten delikanlı nişanlısının iç yüzünü öğrendi ve onunla evlenmekten vazgeçti.

Diğer taraftan cüce, genç kız yere düşer düşmez kavanoza girdi. Toprak çanak bir top gibi yuvarlanmaya başladı. Tangır tungur merdivenlerden inerek sokağa çıktı. Hızlı hızlı yuvarlanarak epeyce gitti. En sonunda şehir dışında bir çukura düştü. O gece

pek güçlü bir yağmur yağdı. Çukurun içini toprak doldurdu. Kavanoz gömülü kaldı. Aradan bir yıl geçti. Yakındaki köyde bir ihtiyar vardı. Kendisi ölmek üzere idi. Üç ve beş yaşında iki torunundan başka kimsesi yoktu. Herkesin saydığı köy papazını çağırttı ve torunlarımı önce Tanrıya, sonra sana emanet ediyorum. Tarlamda tam beş bin altın gömülüdür. Onları çıkart, torunlarımı okut, adam et, dedi. Bütün hayatını Tanrıya ve iyiliğe vermesi lâzım gelen papazın da içinde bambaşka bir insan vardı. Beş bin altının lakırdısı aklını altüst etti. İhtiyar adam ölünce işi orman bekçisine anlattı. Bir gece ikisi bir olup yola çıktılar. İhtiyar adamın tarlasına geldiler. Kollarını sıvayıp toprağı kazmaya başladılar. Saatlerce uğraştıktan sonra büyük kavanozu buldular.

Papaz sevinçle kavanoza atıldı. İşte beş bin altın benim ellerimde diyerek kaldırdı. Sevinci o kadar ürkütücüydü ki hafifliğine dikkat etmedi. Sarı altınlar görmek için ağzını gökte parlayan aya doğru çevirdi. Hiç şüphe yok ki kavanoz bomboştu. Buna papazın son derece canı sıkıldı. Kızgınlıktan ötürü olanca kuvvetle: Tuuu sana! diyerek içine tükürdü.

O anda kavanoz papazın elinden fırladı şappadak suratına yapıştı. Adamcağızın ağzıyla burnu kavanozun içinde kaldı. İki el ile yakalayıp ne kadar çekmeğe uğraştıysa bir türlü yerinden oynatamadı. Zavallı adam havasızlıktan boğuluyormuş gibi oldu. Mosmor kesildi. Alnında iri ter taneleri belirdi. Elleri ile göğsünü paralamağa başladı. Bu hali gören orman bekçisi papazın yardımına koştu. İri parmakları ile kavanoza yapıştı. Ikına sıkına yerinden oynatmaya çalıştı. Fakat kavanoz perçinlenmiş gibi papazın suratından ayrılmıyordu. Canının acısından ötürü onu öküzler gibi böğürtüyordu.

Orman bekçisi uğraşa uğraşa yoruldu. En sonunda "ne uğursuz şeysin be! diye bağırdı o anda kavanoz papazın suratından ayrıldı. Takkadak orman bekçisinin kafasına vurup yolun üstüne yuvarlandı.

Orman bekçisinin alnında altı ay iyi olmayan bir yara açıldı. Papazın burnu ile dudakları şişti, ölünceye kadar morarmış iri bir patlıcanla, kızarmış Arnavut biberlerine benzediler. Ertesi sabah yoldan yoksul bir oduncu geçiyordu kavanozu görüp aldı evine götürdü. İhtiyar karısı kavanozu pek beğendi. Ellerini çırparak "ah ne güzel şeyi hemen içine çiçek koyalım, odamızı süsleyelim! dedi.

O anda kavanozun içindeki cüce "Heeeyt anam, babam! diye bağırarak dışarıya

fırladı. Şaşkın şaşkın bakınan ihtiyar karı ile kocaya: "Kavanozumu sizden başka kimse beğenmedi. Ben de sizi sevindireceğim, dedi. Boynunu sıkarak masanın üzerine bir avuç pırlanta döktü, sonra kavanozun içine atlayarak tıngır mıngır yuvarlanıp gitti. Bundan sonra kavanozu hiç kimse görmedi. Fakat ihtiyar oduncu ile karısı zengin oldular. Ömürlerinin sonuna kadar bahtiyar yaşadılar. [301]

"Toprak Kavanoz" adlı masal örneğinde, görevlerini kötüye kullanan insanların er ya da geç cezalandırılacakları işlenmiştir. Kavanozun içindeki cücenin iki yüzlü ya da çıkarcı olan kişilerin foyasını ortaya çıkarması tamamen kendini (kavanozu) hor görmelerinden ve beğenmemelerinden kaynaklanmaktadır. Burada verilen mesaj: Aza kanaat etmenin ya da mütevazı olmanın iyi ve faydalı; gösteriş düşkünü olmanın kötü bir eylem olduğudur. Zaten masalın sonunda fakir bir çiftçi ve eşinin vazoyu çok beğenip evlerinin en güzel köşesine koymaları karşılığında cücenin onlara bir avuç pırlanta vermesi, ihtiyar çifti zengin ettikten sonra kaybolması alçakgönüllülüğün mükafatı olarak değerlendirilebilir.

Yukarıda belirtilen "Toprak Kavanoz" adlı masaldan hareketle; *Gelincik Gazetesi*'ndeki masalların çocukları kişilerin iyiliğine odaklanarak yardımsever, dürüst ve bağışlayıcı olmaya yönelttikleri söylenebilir.

3.10. *ÖĞRETMEN İLERI DERGISI*

Öğretmen İleri Dergisi, 16 Aralık 1936 ile 1 Ocak 1937 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Derginin sahipliği ve genel yazı işleri direktörlüğünü Nahide Atasay, Burhan Bilbaşar ve N. Atasayar yapmıştır. *Öğretmen İleri Dergisi* çocuklara yönelik 15 günde bir çıkmış süreli yayındır ve toplamda 2 sayı yayımlanmıştır. Yayımlanan sayılar Aralık ve Ocak aylarını içine aldığı için gazetenin yayın yılları: 16 Aralık 1936 ve 1 Ocak 1937 tarihleridir.

Öğretmen İleri Dergisi'nde çocuklar için masal, hikâye, resimli serüven, ulusal roman ve bilmece gibi edebi türler yer almıştır. Gazete, çocukları eğitmek ve onlara millî terbiye sunmak amacı taşımaktadır.

---

[301] Bayan Nine, "Toprak Kavanoz", *Gelincik Gazetesi*, 1, (6), 1936, 12.

Derginin tanıtımınının yapılması amacıyla 5 kuruşa satılan 1.sayıda; "*Türk çocuğu, öğretmen arkadaş, anne ve babalar"*'a aşağıdaki gibi hitap edilmektedir:

"Öğretmen İleri, Türk yavruları için onların kendi hayatlarından, küçük varlıklarından topladığı en güzel, en seçme hikâyeleri, masalları bu küçük kitaplarda her on beş günde bir neşredecektir. Millî terbiyemizin hedeflerini kendine ülkü edinen bu küçük kitapları yavrularımıza hiç düşünmeden verebilirsiniz. Bu küçük kitapların içinde toplanan bütün yazılar, millî terbiye hedef ve maksatlarımıza göre seçilmişler, yazılmışlardır.

(Öğretmen İleri – Çocuklara Hikâye Demeti)" [302]

Öğretmen İleri Dergisi'nin yayın hayatında izleyeceği yol 2. sayıda "Öğretmen Arkadaş" başlığıyla aşağıdaki gibi belirtilmektedir:

"Öğretmen Arkadaş; Senin için. Yalnız senin çalışma eserlerini, yazılarını, müşahedelerini, dokümanlarını, fikirlerini ve en bol şuurlu ders vasıtasını içinde toplayan biricik gazeten, senin için kendi eserin (Öğretmen İleri) yakında çıkacaktır. Onu al, oku ve sen de abone ol."[303]

Yukarıda yol haritası çıkarılan *Öğretmen İleri'*nin amacı hediyeler ile çocuklarla gazete arasında yakınlık oluşturmak olsa da gazete bu amaca ulaşamamıştır ve yayın hayatı çok kısa sürmüştür. Dergide asıl vurgulanan, çocukların "millî terbiye" ye sahip ahlaklı bireyler olarak yetiştirilmesi gerektiğidir.

3.10.1. *Öğretmen İleri Dergisi*'nin Biçim Özellikleri

Derginin 1 ve 2. sayıda sayıda sloganı: *"Çocuklara Hikâye Demeti"*dir. *Öğretmen İleri Dergisi* 1. sayıda 34, 2. sayıda 32 sayfa yayımlanmıştır. *Öğretmen İleri Dergisi*, 30 günlük yayın hayatında kısıtlı içeriğiyle, döneminde söz sahibi yayınlar arasına girememiştir.

Öğretmen İleri Dergisi, İstanbul-Galata'da bulunan Turhan Apartmanı Numara 9'da basılmıştır.

---

[302] "Türk Çocuğu Öğretmen Arkadaş Anne ve Babalar", *Öğretmen İleri-Çocuklara Hikâye Demeti*, 1, (1), 1936, 1.
[303] "Öğretmen Arkadaş", *Öğretmen İleri-Çocuklara Hikâye Demeti*, 1, (2), 1937, 7.

Derginin 1. sayısı Ankara Millî Kütüphane' de 1970 SA 479 /S:1 1936, D. N:11171'nolu; 2. sayısı, 1933 AD 3344/D. N:3162'nolu dizinlerde bulunmaktadır.

Derginin birinci ve ikinci sayıda boyutları 16 x 12 cm'dir. Dergi aynı dönemde yayımlanan süreli yayaınlara göre en ve boy olarak küçüktür.

3.10.2. *Öğretmen İleri Dergisi*'nin İçeriği

Öğretmen İleri Dergisi çocuklara hitap etmekte fakat gençlere hitap etmemektedir. Dergide; görsel serüven, çocuk hikâyesi, masal ve bilmece örnekleri bulunmaktadır. Dergide görsellik ön plandadır. Masallar, ulusal romanlar, serüvenler ve hikâyeler resimlerle pekiştirilerek okura sunulmuştur. Derginin yegâne amacı çocukları güldürmek ve onlara eğlenceli vakit geçirtmek değildir. *Öğretmen İleri Dergisi*, çocukları eğitmek, eğlendirmek ve onlara millî terbiye sunma amacı taşımaktadır.

Öğretmen İleri Dergisi'nin ilk sayısından son sayısına kadar tespit edilen ortak içerik/tür başlıkları: *"Küçük Hırsız (hikâye), Küçük Yarışçılar (spor hikâyesi), Minik Ece (masal), Nonoşla Kokoş (çizgiroman), Öz Yurtta Üç Türk Çocuğu (ulusal roman), Bilmece:1 (bilmece), Antakyalı Küçük Hasan (millî hikâye)", "Badi Badi'nin Yaramazlıkları (resimli serüven)", "İyilik Devi (masal)", "Üç Yaman Yarışçı (resimli serüven)", "Küçük Yarışçılar (spor hikâyesi)", "Sadık Arkadaş (masal)", "Cevizler (masal)", "Adnan Yalçın Ormanda (masal)", "Öz Yurtta Türk Çocuğu (ulusal roman)", "Bilmece:2 (bilmece)"* şeklindedir.

Öğretmen İleri Dergisi yayın hayatına başlarken çocukların dergiye olan ilgilerini çekmek amacıyla onlara çeşitli armağanlar vermeyi taahhüt etmiştir. Dergi'nin iki sayısında da görülen, *Armağanlarımız* adlı başlıkta:

"Bilmeceyi kazanmak için yukarıdaki üç suale de doğru cevap vermek lazımdır. Bu bilmecenin cevaplarını bir kâğıda yazınız," açıklaması yapılmıştır. Çocukların ilgisini gazeteye çekmek için verilen hediyeler 1. sayıda: "Birinciye bir voleybol topu, ikinciye güzel bir atlas, üçüncüye bir çocuk romanı, otuzuncuya kadar muhtelif armağanlar verilecektir," şeklinde açıklanmıştır. Diğer hediyeler ise; *Hediyeli Büyük Yarışımız* başlığı altında okura sunulmuştur. Armağanlar: "Küçük bir bisiklet, yazlık gemici elbisesi, futbol topu, sulu boya takımı, okul çantası, oyuncaklar, dolma kalemler, not defterleri, kitaplar, şekerleme ve çikolatalar," şeklinde ifade edilmiştir.

Öğretmen İleri Dergisi'nin 2. sayısında armağanları: "Birinciye küçük bir kol saati, ikinciye on iki sayılık aboneliğimiz, üçüncüye bir çocuk romanı, otuzuncuya kadar muhtelif armağanlar verilecektir," şeklindedir.

Öğretmen İleri Dergisi'nin iki sayısında da, 12 aylık abonelik 50 kuruş, günlük fiyat 5 kuruştur.

*Öğretmen İleri Dergisi'*nin yazar kadrosu eğitim ve edebiyat alanlarından, *Nahide Atasay, Burhan Bilbaşar ve N. Atasayar* gibi isimlerden oluşmaktadır.

3.10.3. *Öğretmen İleri Dergisi*'ne Göre Çocuk

Öğretmen İleri Dergisi'nde sunulan edebi türler resimlerle pekiştirilerek çocuklara sunulmuştur. Serüven, masal ve hikâye gibi tür başlıklarında çocukların başta eğlendirilip güldürülmesi, bazı noktalarda da onlara öğüt verilmesi amaçlanmıştır. Bazı masal ve hikâye örneklerinin arasına konulan kelime şifreleriyle okura armağanlar vaat edilmiştir. Dergi millî terbiyeye sahip çocuklar yetiştirmek istediğini vurgulasa da asıl vurgulanan içeriğin niteliği değil, sunulan armağanların fazla olmasıdır. Derginin boyut olarak çok küçük olması olumsuz bir durumdur. *Öğretmen İleri* içeriğinde edebi türlere yer vermiştir. Dergide özel günler, millî bayramlar, kutlamalar, anmalar, teknoloji, fen, coğrafya ve tarih sayfaları gibi başlıklara yer vermeyen dergi, bu bağlamda okura zengin bir içerik sunamamıştır.

*Öğretmen İleri Dergisi'*nin 16 Aralık 1936 ile 1 Ocak 1937 tarihleri arasında çıkan 2 sayısı incelenmiş, araştırmaya dâhil olan halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.10.'da gösterilmiştir:

Tablo 3.10. *Öğretmen İleri Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1936	16-23	1	Minik Ece	Masal	-
2	1	1936	33	1	Bilmece- 1	Bilmece	-
3	1	1937	10-12	2	İyilik Devi	Masal	-
4	1	1937	23	2	Cevizler	Masal	-
5	1	1937	23-24	2	Sadık Arkadaş	Masal	-
6	1	1937	25	2	Adnan Yalçın Ormanda	Masal	-
7	1	1937	32	2	Bilmeceler- 2	Bilmece	-

3.10.4. *Öğretmen İleri Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

Öğretmen İleri Dergisi'nde incelenen toplam 5 masal, 2 bilmece, kısıtlı sayıda olsa da çocuklara halk edebiyatı türlerinin aktarılması anlamında önem arz etmektedir.

Öğretmen İleri Dergisi'nde yayımlanmış olan ulusal hikâye, millî masal, ulusal roman ve bilmece türleri çocukların sosyalleşmelerinde, ahlaklı bireyler olarak yetişmelerinde, zihinsel ve ruhsal gelişimlerinde önemli yer tutmaktadır. Dergide yer alan millî masal örnekleri; çocukları yaşadıkları toplum hakkında bilgilendirmelerinin yanında, onların kişisel gelişimlerine katkı sunmakta, toplumsal değer yargılarını öğrenmeleri anlamında önem arz etmektedir. Ayrıca bu halk edebiyatı ürünleri, çocukları sosyal hayat şartlarına hazırlaması anlamında önem arz etmekte, halk geleneğinin ve kültürün aktarım sürecinde önemli görevler üstlenmektedir. Dergide yer alan halk edebiyatı ürünleri çocukların millî bilinç ve geleneksel değerleri öğrenmeleri bakımından önemlidir; ama derginin 2 sayı yayımlandığı göz önünde bulundurulursa, çocuklara öğretilmesi gereken değerlerin eksik kaldığı söylenebilir.

3.10.4.1. Bilmece

Öğretmen İleri Dergisi'nde bilmece türüne ait toplam iki örnek tespit edilmiştir. Tespit edilen bütün örnekler aşağıda sunulmuştur. Derginin 1 ve 2. sayılarında yayımlanan bilmeceler "Öğretmen İleri" başlığıyla yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Örnek-1

1. *"Kelebeğin kaç ayağı vardır?*
2. *Serçe kuşunun ayağında kaç parmak vardır?*
3. *Köstebeğin kaç gözü vardır?*
4. *Elsiz çakarım. Ateşsiz yakarım."* [304]

Örnek- 2

1. *"Kitabımızın kapağında yazılı (Öğretmen İleri) neyin adıdır, nedir?*
2. *Cümle saklambaç yarışımızın birinci sayıda saklanan cümlesi nedir ve hangi hikâyenin içinde saklanmıştır?*
3. *Birinci sayıda en çok beğendiğiniz hikâye hangisidir?"* [305]

[304] "Bilmece 1", *Öğretmen İleri*, 1, (1), 1936, 33.

Öğretmen İleri Dergisi'nin içeriğinde, soru – cevap şekline dayalı olan, "bilmece" başlığıyla adlandırılmış sorularda, çocukların zekâ seviyelerine uygun genel kültür soruları sorulmuştur. Örnek 1'de sorulan bilmeceler geleneksel Türk halk edebiyatının bilmece yapısını barındırırken, Örnek 2' de bilmece başlığıyla sunulan örnekler bilmece değil, dergi içeriğine dair sorulardır.

3.10.4.2. Masal

Öğretmen İleri Dergisi'nin bütün sayılarında toplam 5 masal örneğinin yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek teşkil etmesi açısından 4 masal örneği aşağıda değerlendirilmiştir.

"Minik Ece" adlı masal *Öğretmen İleri*'de ele alınan ilk masal örneğidir. Masal derginin 1. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

1. Minik Ece

Çok çok eski zamanlardan bir gün Betül'ün küçük kardeşi Eser evlerinin avlusunda küçük bir karınca yuvasını elindeki değnekle karıştırıyor, korkudan dört yana kaçışan karıncalara bakarak eğleniyordu. Bu sırada ablası Betül yanına geldi. Eserin böyle karınca yuvasını yıktığını, karıncaların korku içinde kaçıştığını görünce, Eser kardeşim bu minik hayvanlardan ne istiyorsun? Yapma, yazıktır, bir kere düşün. Birisi bizim evimizi başımıza yıksa biz ne oluruz? Bunu isterin misin? deyince Eser, elbet istemem, dedi.

Öyle ise onların da evi olan bu yuvayı yıkma. Ah bilsen; onlar ne çalışkan hayvanlardır. Dün okulda öğretmen anlatmıştı. Karıncalar neler yapmazlarmış neler...

Ah ne olurdu, ben de bir kere olsun onların arasında bulunsaydım ve onlar gibi çiçeklere otlara tırmansaydım. Betül daha bu sözlerini bitirmemişti ki birden küçülmeğe başladı. Küçüldü, küçüldü, küçüldü. Bir karınca kadar minik bir kız oldu. Dört yanındaki çiçekleri, otları kocaman ağaçlar gibi görmeğe başladı. Kendi kendine, iyi ki Eser'e karınca yuvasını yıkmamasını, karıncalan ezmemesini söyledim. Ya söylemeseydim. Şimdi beni de bir karınca gibi ezerdi ya... diye düşündü. Sonra, değil mi ki içimdeki dileğim yerini buldu. Bari gideyim de karınca arkadaşlarımı bir göreyim, dedi. Daha iki üç adım atmamıştı ki yanında ince bir ses, günaydın Betül! Bizi küçük

---

[305] "Bilmece 2", *Öğretmen İleri*, 2 (2), 1937, 32.

kardeşin Eserin yaptığı yanlış işten koruduğun için sana saygılarımızı sunarız, dedi. Bu mini mini bir karınca idi. Betül duyduğu şeylerden şaşkın arkasına dönünce kendisini anne, baba ve iki çocuk karınca karşısında buldu. Babanın elinde bastonu vardı. Şapkasını çıkarmış Betül'ü sayıklıyordu. Bayan karınca da başına bir şapka giymiş, elinde bir şemsiye tutuyordu. Üstünde çok güzel ince tülden bir elbise vardı. Bir eliyle mini mini bir böceğin ipini tutuyordu. Bu (ot biti) denilen ve karıncalara tatlı süt veren onların bir kuzusu idi.

Yavaş yavaş dört yanını başka karıncalar da sarmağa başladı. Hepsi ayrı ayrı kendisini saygılıyorlardı.

Kolları arasında yeni doğmuş bir karınca çocuğu tutan bir dadı karınca önündeki çocuk arabasını iterek Betül'e yaklaştı. Elini sıktı. Karınca çocuklara da uslu uslu, kendisi gibi Betül'ü saymalarını söyledi. Minik karınca çocuklar ayrı ayrı (günaydın) diyerek elini sıktılar.

Betül karınca çocukların çok iyi büyütüldüklerini ve hepsinin söz dinler iyi çocuklar olduklarını gördü. Karıncalar Betül'ü kendilerine yaptığı büyük iyilikten ötürü Ecelerine (kraliçelerine) götürmek istediler. (…) Karıncalar Betül'e nasıl iş planı yaptıklarını ve hayatlarını nasıl sürdürdüklerini gösterdi.

Minik Ece, eğer gene büyüyecek olursam sizin iyi yaşamanız için elimden geleni yapacağım. Ve bütün arkadaşlarıma burada gördüklerimi anlatacağım, dedi. Sözünü bitirir bitirmez bir alkıştır koptu. Karşıdan iki kunduz böceğinin çektiği bir yaprak araba içinde büyük bir çilek göründü. Araba önlerine gelince durdu, Karınca Ece Betül'e yaklaşarak, bu çileği kendisine karıncaların armağan ettiklerini bildirdi.

Betül şimdi her sabah arkadaş saydığı karıncaları görmeğe gidiyor. Ve her gidişinde onlara sevdikleri yiyeceklerden götürmeği unutmuyordu. [306]

Yukarıdaki masal mutlu sonla biten masallara örnektir. Aynı zamanda çocuklara öğüt ve nasihat unsurları taşımaktadır. Masalda karıncalara zarar verilmemesi gerektiği onların da insanlar gibi bir düzenleri ve kendi hallerinde hayvanlar oldukları masal örneği üzerinden çocuklara aktarılmıştır. *Öğretmen İleri* ve diğer süreli çocuk

[306] "Minik Ece", *Öğretmen İleri*, 1, (1), 1936, 17,18,19,20,21,22,23.

yayınlarında aktarılan masallarda hayvanlar ve diğer olağanüstü canlılar üzerinden ahlaki mesajlar verilerek çocukların hem ilgilerinin çekilmesi hem de masalda verilen nasihatin daha çabuk yerine ulaştırılması amaçlanmıştır. Çocuklar yukarıdaki masal özelinde, karıncaları insanların yerine koyacak ve hiçbir canlıya zarar vermemeyi masalda verilen mesaj örneğinde, görecektir.

Aşağıda sunulan "İyilik Devi" adlı masal örneği derginin 2. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

2. İyilik Devi

Eski zamanalardan birinde, iki küçük afacan olan Birol ile kardeşi Birsen o gün okuldan kaçmışlardı. Hiç Türk çocuğu okuldan kaçar mı? İşte nasılsa bizim iki küçük afacan bu sefer şeytana uydular. Kıra çıkmışlardı. Çimler üstünde eğlenip yoruldular. (…) Biraz sonra yorgunluktan ve sıcaktan gevşediler. Uykuları geldi. Ağacın gölgesinde çimenler üzerine kıvrılarak uyudular. Uyudukları çok olmamıştı, Birden kendilerini birisinin dürttüğünü ve kalkın bakayım okul kaçakları! diye söylendiğini duydular. Gözlerini açlıkları zaman birde ne görsünler... Kocaman bir dev elinde sopası, omuzunda torbası ile karşılarında durmuyor mu? İkisinin de saçları diken diken oldu. Dilleri tutuldu. Dev, şimdi sizi torbama koyup ormandaki korkunç mağarama götüreceğim, dedi. Orada sizi hapsedeceğim. Okuldan kaçan çocukları ben hep böyle toplar cezalandırırım. Birol ile Birsen sapsarı kesildiler ve bizi mağarana götürme. Salıver. Bu seferlik bağışla. Bir daha okuldan kaçmayız. Ne olur dev amca, diye korku içinde deve yalvardılar.

Amma dev hiç aldırmadı. Onları bacaklarından yakalayınca büyük torbasının içine koydu, yürüdü. Epeyce gittiler. Gelecekleri yere gelmiş olacaklardı ki; dev torbasını yere koydu, çözdü, ağzını açtı, Birol ile Birsen'i çıkardı.

Aman tanrım! Bu ne korkunç bir mağara idi. Her tarafta kafesler içinde görmedikleri korkunç hayvanlar vardı. Dev onları bu mağarada bıraktı, kapısını kilitleyip çıktı gitti. İki kardeş korku içinde birbirine sarıldılar. Şimdi ne yapacaklardı, Birden bütün kafeslerin kapılan açıldı. Bu pis, korkunç hayvanlar birer birer kafeslerinden çıktılar. El ele tutuşarak iki kardeşin etrafında halka oldular. Dans ederek şarkı söylemeğe başladılar. Derken tavandan korkunç bir akrep yavaş yavaş aşağıya inmeğe başladı. Birol'un ensesine yapıştı ve ısırdı. Birol ise anneciğim!.. Bizi

yiyecekler!.. Diye avaz avaz bağırarak yerlere yuvarlandı. Birden gözlerini açtı, meğer çayırların üstünde uyurken kaçaklığın korkusu ile bu rüyayı görmemişler mi idi. İki kardeş bir daha okuldan kaçmamağa ant içtiler. [307]

Yukarıdaki masalda Birol ile kardeşi Birsen'in dersten kaçmaları sonucunda bir çimin üzerinde uyuduktan sonra gördükleri rüya anlatılıyor. Masalda Birsen ile Birol'u kaçıran dev onları sırtındaki çuvalla bir mağaraya kapatıyor kafes içinde korkunç hayvanlar iki kardeşe saldırırken Birol'u ensesinden ısıran bir örümceğin acı hissiyle uyanıp okuldan kaçmamaya söz veriyorlar.

Yukarıda tespit edilen masal örneği anonim olmayan modern/yapay masallar grubuna dahildir. Bu msallar halk masallarına benzetilerek oluşturulmak istenen ama içeriğinde modern hayattan izler taşıyan günümüze yakın tarihte oluşturulmuş anlatılardır.

Öğüt ve ders verici masal grubuna dahîl olan *İyilik Devi* adlı masal mutlu sonla biten masallara örnektir ve ilkokul çağındaki çocuklara hitap etmektedir. Masalda dersten kaçan ve tembellik yapan talebelerin başına mutlaka kötülük geleceği mesajı çocuklara aktarılmıştır. İlgi çekici konular, farklı örneklemeler ve olağanüstü eylemler masallarda sıkça yer almaktadır. Bu konuları dinleyen çocuklar dikkatlerini mesaja vermektedirler. Okur tarafından ilgi gören edebi türlerin etkisi de büyük olmaktadır. Bu bağlamda *Öğretmen İleri*'de verilen mesajlar yukarıdaki masal örneğinde görüldüğü gibi, çocukları okul hayatında disiplinize etmeye yönelik mesajlardan oluşabilmektedir.

"Sadık Arkadaş" adlı masal *Öğretmen İleri*'de ele alınan 3. masal örneğidir. Masal derginin 2. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

3. Sadık Arkadaş

Geçmiş zamanlardan bir gün, köylü biri olan Kahraman dayının bekçilik yapamayacak hale gelen Sallabaş adında bir köpeği vardı. Dayının çok kötü bir planı vardı. Kahraman dayı işe yaramayan bu emektar Sallabaşı beyhude beslemektense yok etmeği düşündü ve hemen sallabaşı yanına alarak sahile indi. Orada hazır bulunan sandala bindi. Sallabaşı da sandalın içine çekti. Kahraman dayı yanına ip ve taş ta

[307] "İyilik Devi", *Öğretmen İleri*, 2, (2), 1937, 10,11,12.

almıştı. Sandal sahilden uzaklaşırken köylü dayı ipi taşa bağlanmaya başladı, Zeki köpek sahibinin yaptığına bakıyor ve ipi neden taşa bağladığını anlamaya çalışıyordu. Köylü ipin bir ucunu ilmek yaparak Sallabaşın boynuna geçirdi. Ayağa kalktı. Sallabaşı denize atmak için arkasından iterken köpek bütün kuvvetiyle sandalın kenarına dayandı. Sandal eğildi. Kahraman dayı kendini tutamayarak suya yuvarlandı. Yüzmek bilmediği için batmaya başladı. Birden birisinin kendisini çektiğini hissetti. Bu onun köpeği Sallabaştı, Kahraman dayının emektar Sallabaşı boğmak için boynuna taktığı ipin uçundaki taş kurtulmuş ve bu vaziyetten istifade eden sadık Sallabaş sahibini muhakkak bir ölümden kurtarmıştı. [308]

Yukarıdaki masalda, köylü Kahraman dayının artık yaşlanmış ve kendi işlerini yapamayan emektar köpeği Sallabaş'ı öldürme fikri görülmektedir. Masalda canlıları öldürmek istemenin insanların başına ne gibi felaketler getireceği Sallabaş özelinde işlenmiştir. Köpeğin sahibinin kendisine yaptığı kötülüğe rağmen Sallabaş'ın onu kurtarması, köpeklerin insanların en sadık dostları olduklarını masal okuruna göstermektedir. Bu masal mutlu sonla biten masal grubuna dahîldir. Aynı zamanda masalda çocuklara ve yetişkinlere verilen mesaj; ne olursa olsun canlıların öldürülmemesi gerektiğidir. *Öğretmen İleri Dergisi* içeriğinde bulunan masallara bakıldığı zaman masalların tamamı okura öğüt, nasihat ve faydalı bilgiler vermektedir. Bu durum Türk halk edebiyatı türlerinden olan masalların eğitici fonksiyonlarına örnek oluşturmaktadır.

Aşağıda örneği sunulan "Cevizler" adlı kısa masal *Öğretmen İleri Dergisi*'nin 2. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

4. Cevizler

Bir gün bir baba iki çocuğuna da ceviz verdi; fakat cevizler ağzı dar bir desti içinde idi. Büyük kardeş kolunu uzattı destiden beş tane çıkardı. Küçük kardeşi kolunu uzattı eline gelen bütün cevizleri çıkarmak istedi... Destinin ağzı dar olduğu için eline doldurduğu cevizleri çıkaramadı. Üzülüp cevizleri bıraktıktan sonra hüngür hüngür ağlamaya başladı. Babası onunla alay etti ve cevizlerin yarısını bıraksaydın kolunu destinin içinden çıkarabilirdin, dedi. [309]

---

[308] "Sadık Arkadaş", *Öğretmen İleri*, 2, (2), 1937, 23-24.
[309] "Cevizler", Öğretmen İleri, 2, (2), 1937, 24.

Yukarıdaki örnek, masal başlığı altında okura sunulmuştur. *Ceviz* gerçekçi masallar grubuna dahîl olup, ders verme niteliği taşımaktadır. Masalda bir babanın iki oğlunu test etmesine şahit olunmaktadır. Masalın verdiği mesaj: Aç gözlülüğün iyi bir şey olmadığı, insanların ihtiyaçları dahîlinde, aza kanaat ederek yaşamaları sonucunda mutlu olabilecekleridir. *Öğretmen İleri Dergisi* "Ceviz" masalı örneğinde ve diğer yayımlanan masalların tümünde okura mesaj verme kaygısı vardır. Bazı masallar olağanüstü motifler taşımaktadır ama yukarıdaki masal örneğinde sadece mesaj verme amacı bulunmaktadır. Gerçekçi masallar hayatın içinden örnekleri okura olağanüstü unsurlara başvurmadan direkt olarak aktarırlar. *Ceviz* adlı masal okura tutumlu olmanın önemini gayet kısa ve sade bir içerikle sunmuştur.

Öğretmen İleri Dergisi'nde aktarılan masallar incelediği zaman toplam 5 masalla karşılaşılmaktadır. Masalların tümü ilkokul çağındaki çocuklara hitap etmektedir. Dergide çocukların ahlaklı, erdemli ve canlılara zarar vermeyen bireyler olması gerektiği yönünde onlara öğütler ve nasihatler verildiği görülmektedir. Toplumsal değer yargılarının masallar üzerinden öğrenilmesi önem arz etmektedir. Az sayıda da olsa *Öğretmen İleri Dergisi*'nde aktarılan masallar verdiği etkili mesajlarla bu misyonu yerine getirmektedir.

3.11. *YAVRUTÜRK ÇOCUK GAZETESİ*

Yavrutürk Çocuk Gazetesi, 2 Mayıs 1936 ile 10 Ocak 1942 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Çocuklara yönelik yayının sahibi ve yazı işleri direktörü 58. sayıya kadar Tahsin Demiray'dır. 59. sayıdan sonra yazı işleri direktörü Rakım Çalapala olmuştur.

Gazete, yayın hayatına başlarken gazetenin tanıtımını yapmak ve misyonunu yaymak amacıyla 100 paraya verdiği 4. sayıda *Kuvvetli, Yiğit ve Çok Okuyan Millet* adlı başlıkta okura aşağıdaki gibi seslenmektedir:

"Siz neredesiniz küçük arkadaşlar? Siz Ankara'da, İzmir'de, İstanbul'da mısınız? Hayır! Siz ne burada ne şurada ve ne de oradasınız. (...) Siz nerede büyük çokluğu gösterdiniz biliyor musunuz? Yavrutürk'ün çevresinde! Siz, köyleri, kasabaları, şehirleri, bulun Türk ilini dolduruyor ve hepiniz şimdi Yavrutürk'ü okuyorsunuz. Ve arlık hakkınızdır; göğsünüzü kabartıp öğünebilirsiniz. Bugün Türkiye'de Yavrutürk'lerin gazetesinden fazla basılan hiçbir gazele yoktur! Bunu siz

yaptınız; sizin sıcak sevginiz ve okuma severliğiniz bunu yaptı yavrular. Ve şimdi inanıyoruz: Sizin (Yavrutürk)ü bir hızda ileri götüren gücünüz, yarının (Çok Okuyan Millet) ini meydana getirecek. Kuvvet ile yiğitlik ile tanınan milletinizin ününe (Çok Okuyan Millet) ününü de siz vereceksiniz. Var olun Yavrutürkler!" [310]

Gazete fikir ve görüşlerini 20 Mayıs 1936 yılında 100 paraya yayımlanan özel sayıda aşağıdaki gibi ifade ediyor:

"Yavrutürk'ün sayıları tabiatın akışına uyarak çıkar. Sayfaları (öğretici) olarak tertip edilir. Yavrutürk eğlendirir, güldürür, fakat en küçük nüktesinde, bir tek karikatür çizgisinde bile çocuğun yaşı, millî ahlâkı göz önüne alınmış olarak. Yavrutürk, çocuğu hayal sever, her şeyi gökten ve gaipten bekler bir adam yapabilecek yazılara, çocuğu ne kadar çekerse çeksin — sayfalarında yer vermez. Yavrutürk çocuğa okuma zevkini, öğrenme sevgisini, dikkat ve tetkik kuvvetlerini verir. Yavrutürk çocukta güzel san'atlere karşı bir akış, iyiye ve temize doğru bir bağ yaratır. Yavrutürk çocukta neşe ve bilgi ile beraber büyük yarının büyük Türk'ünün ruhunu yaratır ve yaşatır." [311]

Gazetenin misyonu ve yayın politikasının da içinde yer aldığı açıklamalardan anlaşılmaktadır ki *Yavrutürk,* Türk çocuklarının donanımlı bireyler olarak yetişmesini amaçlamaktadır. Atatürk inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin yenilik ve değerlerinin çocuklara önemle vurgulandığı *Yavrutürk,* bu misyonunu son sayısına kadar Tahsin Demiray öncülüğünde sürdürmüştür.

Gazetenin amacı çocukların sevgisini ve ilgisini kazanmaya yönelik eylemlerden oluşmaktadır. Asıl vurgulanan amaç, yarının büyüklerinin Türkiye Cumhuriyeti'ne faydalı bireyler haline getirilmesidir. Çocuklara verilen hediyelerin okurla gazete arasında bağ kurulmasında vasıta rolü üstlendiği düşünüldüğünde, gazetenin bu amaca ulaştığını söylemek mümkündür. Ayrıca *Yavrutürk Çocuk Gazetesi'*nin yazar kadrosunu eğitim ve edebiyat alanlarından önemli isimler oluşturmaktadır. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*'nin başyazarı ve aynı zamanda sahibi Tahsin Demiray, öğretmenlik mesleğinden gelmiş önemli bir eğitimcidir. Demiray, sadece öğretmenlik alanında değil, diğer faaliyetlerde de emek vermiş çok yönlü bir eğitimcidir. Dolayısıyla Türk süreli

[310] "Kuvvetli, Yiğit ve Çok Okuyan Millet", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi,* 1, (4), 1936, 39.
[311] *Yavrutürk Çocuk Gazetesi Özel Sayısı,*1, (1), 1936, 1.

yayınları tarihinde iz bırakmış Tahsin Demiray biyografisinin sunulmasında fayda görülmektedir:

Türk dergiciliğinin en önemli isimlerinden olan Tahsin Demiray, 1903 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1923'te Muallim Mektebi'ni bitirdikten sonra yirmi yaşında öğretmenliğe başlamış, ancak meraklı ve bilgili olduğu yayıncılıkla da ilgilenerek "Yeni Yol" adlı bir dergi çıkarmıştır. 1925 yılında Türkiye Yayınevi'ni kurmuş, bu yayınevinin bünyesinden haftalık periyotta çıkardığı pek çok çocuk ve çizgi roman dergisinde gerek Türk gerekse yabancı sayısız çizgi roman başlığını ülke kültür tarihine kazandırmıştır. Tahsin Demiray, çoğuna bizzat yöneticilik yaptığı önemli yayınlar basmıştır. Bunlar arasında Mayıs 1936'da yayına giren Yavrutürk ile 1939'da çıkan 1001 Roman en bilinen yayınlardandır. Yavrutürk, 1942, 1947 ve 1961 yıllarında üç kere daha Demiray tarafından yayın gündemine getirilmiştir. Aynı şekilde 1001 Roman'da özel sayıları haricinde 1946 ve 1948'de yeniden ve farklı içerikle okuyucuya ulaşmıştır. İlk versiyonu 1942 yılı sonunda başlayan "Çocuk Haftası" ise, 1958'de ikinci kez yayına girmiştir. Yukarıdaki dergiler Demiray'ın en bilinen yayınlarıdır. Demiray, bu dergiler dışında 1949-1959 yılları arasında "Hafta", 1937-1951 arası "Ev-İş", 1936-1938 arası "Ateş", 1938-1939 arası "Cumhuriyet Çocuğu", 1952-1953 arası "Haftalık Albüm", 1960'da "Büyük Ateş", 1965'de "Altın Işık" gibi yayınları da sahibi olduğu Türkiye Yayınevi logosuyla okura sunmuştur. [312]

3.11.1. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*'nin Biçim Özellikleri

İlk sayısı 2 Mayıs 1936 yılında çıkan *Yavrutürk Çocuk Gazetesi'*nin basım adresi, Ankara caddesi Numara 115'te bulunan Türkiye Basımevi'dir.

Derginin 1. cildi İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde: 128-0 1-52 1936, 2. cildi 128-0 53-78 1937, 3. cildi 128-0 105-130 1938'nolu dizinlerde bulunmaktadır. Gazetenin kütüphane ve sahaflarda bulunmayan diğer sayılarına internet ortamında, http://www.cizgidiyari.com/forum' adresinden ulaşılmıştır.

Yavrutürk Çocuk Gazetesi, her cildin bitiminde tekrar 1. sayfadan okurla buluşmuştur. Örnek verilecek olursa gazete, birinci cildin son sayısı 26. sayı, 320.

[312] Recep ErTürk, *Tahsin Demiray Basınımızda ve Sosyolojimizde Yeri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1987, s.13.

sayfada son bulur. 2. cildin ilk sayısı 27. sayı 1. sayfadan başlar. Daha sonra devam eden yeni ciltler de tekrar 1. sayfadan başlamıştır. Gazete 10. 01. 1942'de yayın hayatını noktalamıştır.

Yavrutürk'ün 1. ciltten, 12. cilde kadar sloganı, *"Cumartesi Günleri Çıkarılır"* şeklindedir. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi* 1. ciltten, 12. cilde kadar düzenli şekilde 12 sayfa yayımlanmıştır. Gazete, 6 yıllık yayın hayatı ve zengin içeriğiyle dönemin önemli çocuk yayınları arasına girmiştir.

Yavrutürk Çocuk Gazetesi'nin ulaşılan birinci, ikinci ve üçüncü ciltlerinde boyutları 28 x 19 cm'dir.

Yavrutürk, 1. ciltten, 3. cilt son sayısı olan 78. sayıya kadar: 1 sene için 130 kuruş, altı aylık için 65 kuruş abonelik şartları belirlemiştir. Dergi ayrıca "iyi kâğıt aboneliği" için senelik 250, altı aylık 125 kuruş, "kuşe kağıtlı" abonelik için ise 5 lira fiyat politikası belirlemiştir. Gazete 1941 ve 1942 yıllarında abonelik şartlarını yıllığı 260, altı aylığı 130 kuruşa çıkarmıştır.

Yavrutürk Çocuk Gazetesi okurun ilgisini çekmek amacıyla onlara çeşitli hediyeler vermeyi taahhüt etmiştir. *Yavrutürk* ilk sayılarında, *200 Kişiye Hediye Veriyoruz* sloganını kullanarak okura bu hediyeleri vermiştir: "1. ye 1 kol saati, 2. ye kız ise 1 dikiş takımı, 3. ye büyük bir lastik top, 4. ye 1 elektrik feneri, 5. ye bir resim albümü." Bu hediyelerden başka 200 kişi daha *Yavrutürk*'ün kıymetli hediyelerini alacaklardır, şeklinde açıklama yapılmıştır.

3.11.2. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*'nin İçeriği

Yavrutürk Çocuk Gazetesi'nde çocuklar için masal, fıkra, hikâye, atasözü, bilmece- bulmaca, roman, şiir, resimli sinema, resimli serüven, çizgi roman gibi tür başlıkları; bunların yanında hayat bilgisi, coğrafya köşesi, hayat ve tabiat, hoş sözler, büyük adamlar, tarih köşesi, bilimsel gelişmeler, sınıflar arası edebi müsabakalar gibi biyografi ve kültür sayfaları yer almıştır. Gazete zengin içeriğiyle Cumhuriyet değerlerini, Atatürk ilke ve inkılaplarını çocuklara öğretmeyi ve onları topluma faydalı bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca resmî bayramlar ve anmalar, gazete editörü Tahsin Demiray tarafından önemle vurgulanmıştır.

Yavrutürk Çocuk Gazetesi'nin yayın politikası dönemin diğer süreli çocuk yayınlarında olduğu gibi Atatürk'e bağlı, Cumhuriyet değerleri ve yeniliklerini benimsemiş bir çizgi taşımaktadır. Fakat bilinmesi gereken önemli hususlardan biri de *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*'nin çağdaş Cumhuriyet değerlerini çocuklara aktarmasının yanında, bu değerlere sahip çıkılması gerektiğini okura vurgulamasıdır. *Yavrutürk Gazetesi,* Türkiye'nin çağdaş uygarlık seviyesi yolunda ilerlemesinde yarının büyüklerinin söz sahibi olmaları gerektiğine birçok defa değinmiştir. Gazete hitap ettiği okur kitlesini baz alarak çocukları eğlendirmeyi ve onları çeşitli konularda bilgilendirmeyi kendine amaç edinmiştir. Gazetede sunulan masal, bilmece, fıkra ve atasözü gibi halk edebiyatı türleri, çocukların geleneği öğrenmeleri açısından önem taşımaktadır.

Gazetenin 1. sayısından son sayısına kadar: *"İki Ayaklılar (masal), Atatürk, Deliormanlı (hikâye), Çetin Kaptan'ın Başından Geçenler (resimli serüven), Toprak ve Yuvarlak (resimli serüven) Terzi Hükümdar (masal), Bilmece-Bulmaca, Kapı Komşuları (masal), Yalnız Çocuk (masal), Büyük Adamlar (bilgi köşesi), Bu Ev Kimin? (masal), Çetin Kaptan Türk Kıyılarında (çocuk serüveni), Üç Ördeğin Hikâyesi (resimli hikâye), Til ile Tak Gemici (serüven), Yeni Bilmecemiz, Bin bir Gece Masalları-Gemici Sinbad (masal), Kara Kedi Dünyayı Geziyor (masal)"* gibi tür/içerik başlıkları yer almaktadır.

Gazetede bazı anketlere yer verilerek çocukların resim çizmeleri, bilmece-bulmaca çözmeleri, belli anket konuları ile dergiye katkı sunmaları amaçlanmıştır. Bu etkinlik köşelerinde çocuklar çözdükleri bilmece-bulmacaları kuponla gazeteye göndermiş, müsabakayı kazanan okur isimleri *"Hediye Kazananlar"* adlı başlıkta yayımlanmıştır. Gazete en çok masal türüne ait örneklere yer verirken, bu türü bilmece, atasözü ve fıkra takip etmiştir.

Yavrutürk Çocuk Gazetesi'nin yazar kadrosuna değinilecek olursa, dergide gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap, kısaltma kullanan ve ismini belirtmeyen yazarlar da vardır. Gazetenin başlıca yazarları: *"Tahsin Demiray, Rakım Çalapala, Kemalettin Tuğcu, C. Cahit, M. Cahit, Hüviyet Bekir, Y. Kalantay (Y.K.), Oğuz Murat, Masalcı, Mecid Enön, Nimet Çalapala, C.C.C., M. Olgaçay, Mahmut Abaç, Hamit Tarlan, Sururi Baykal, Mualla Olgaçay, H. Engin, Zeki Yaman, Haluk Kömür, Tunara"* dır. Gazeteye en fazla katkıyı öğretmen ve çevirmenler yapmıştır.

3.11.3. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*'ne Göre Çocuk

Yavrutürk Çocuk Gazetesi'nde sunulan metinler, gazetenin sunduğu edebi tür içeriği ve yayın misyonu hakkında okuru aydınlatmaktadır. Gazetede çocuklara yönelik masal, resimli masal, fıkra, hikâye, atasözü, bilmece- bulmaca, roman, şiir, resimli sinema, resimli serüven, çizgi roman, hoş sözler gibi edebi türler yayımlanmıştır. Bunların yanında; hayat bilgisi, coğrafya köşesi, hayat ve tabiat, büyük adamlar, tarih köşesi, bilimsel gelişmeler ve sınıflar arası edebi müsabakalar gibi ansiklopedik ve bilgilendirici sayfalar da gazete içeriğinde yer bulmuştur. Fakat dikkat çekilmesi gereken husus yayımlanan resimli sinema, resimli serüven gibi içeriklerin hacim olarak diğer içeriklerin önünde olduğudur. Görsellik *Yavrutürk* okurunun en fazla ilgi gösterdiği hususdur. Çünkü görsel olarak yayımlanan içerikler daha uzun soluklu olmuştur. *Yavrutürk*'te sunulan diğer metin içeriklerinde, çocuklara sunulan oyun ve eğlence sayfalarıyla onların eğlendirilip güldürülmesi amaçlanmıştır. Çağdaş Cumhuriyet değerlerinin çocuklara aktarılması ve bu değerlere sahip çıkılması gerekliliği çocuklara ve gençlere en çok vurgulanan noktadır. Okura aktarılan sözlü gelenek ürünlerinden masal ve atasözleri vasıtasıyla, yarının büyüklerine öğütler verilmiş, onların doğru ve yanlışları yapıp yapmamaları konusunda tavsiyelerde bulunulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin değerleri ve Mustafa Kemal Atatürk'ün genç Türkiye'sinin yenilikleri, genç jenerasyona Tahsin Demiray tarafından özenle aktarılmıştır.

Okurun dünyadaki pozitif gelişmeler ve ilim haberlerinden mahrum olmamaları için onlara çeşitli bilgilendirici ve eğitici köşeler sunulmuştur. Bu köşeler: *"Hayat bilgisi, coğrafya köşesi, hayat ve tabiat, büyük adamlar, tarih köşesi, kolay resim örnekleri, Yavrutürk sınıfı, bilimsel gelişmeler ve sınıflar arası edebi müsabakalar"*dır.

Gazetenin en aktif kişisi olan Tahsin Demiray, özel gün ve bayramlara dair yazılarıyla çocukların çağdaş Cumhuriyet değerlerine sahip çıkmaları gerektiğini vurgulamıştır.

Yavrutürk Çocuk Gazetesi' nin 2 Mayıs 1936 ile 10 Ocak 1942 tarihleri arasında 6 yıl, 12 cilt ve 366 sayı yayımlanan bütün sayıları incelenmiş, araştırmaya dahîl olan halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.11.'de gösterilmiştir:

Tablo 3.11. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları[313]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1936	2-8	1	İki Ayaklılar- (Masal Serisi)	Masal	Karl Evard'dan Çev. C. Cahit-M.
2	1	1936	10	1	Terzi Hükümdar	Masal	-
3	1	1936	11	1	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
4	1	1936	22	2	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
5	1	1936	28	3	Konuşan Baş*	Masal	Çalapala
6	1	1936	31	3	Bay Gezgin Devler Ülkesinde	Masal	-
7	1	1936	33	3	Akıl Akıldan Üstündür	Masal	-
8	1	1936	34	3	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
9	1	1936	40	4	Boncuk ve Sülün*	Masal	-
10	1	1936	68	6	Denizin Sesi*	Masal	Ra. Çalapala
11	1	1936	80	7	Horoz Kardeş ve Arkaşları	Masal	Almanca'dan Çev. Hüviyet Bekir
12	1	1936	85	7	Kırmızı Elbiseli Cüce	Masal	-
13	1	1936	92	8	Oduncunun Rüyası	Masal	Kemalettin Tuğcu
14	1	1936	110	9	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
15	1	1936	116	10	Martı ile Istakoz*	Masal	Tatarca'dan Çev.Y. K
16	1	1936	124	10	Cüceler, Devler, Tılsımlar Ülkesi	Resimli Masal	-
17	1	1936	128	11	Hiçbir Şey Çalmayan Hırsız	Masal*	Çev. Y.K.
18	1	1936	141	12	İyi Arkadaş Yolda Belli Olur	Fıkra	-
18	1	1936	146	12	Kara Saplı Bıçak	Masal	Kemal Tuğcu
19	1	1936	152	13	Gökte Uçan Kartal ve Yerde Sürünen Köstebek	Masal	Y. Kalantay
20	1	1936	160	13	Cüceler, Devler, Tılsımlar Ülkesi	Resimli Masal	-
21	1	1936	164	14	Ormandaki Kızlar	Masal	Oğuz Murat
22	1	1936	175	15	Genç Aslanın Kahvaltısı	Masal	Rakım Çalapala
23	1	1936	178	15	Ağustos Böceği ile Karınca (Çizgi Bant)	Masal	-
24	1	1936	203	17	Nasreddin Hocanın Tavukları (Çizgi Band)	Fıkra	-
25	1	1936	206	17	Tilkinin Kuyruğunun Ucu Niçin Beyazdır?	Masal	-
26	1	1936	221	18	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
27	1	1936	222	18	Kesik Baş	Masal	Kemal Tuğcu
28	1	1936	256	21	Cimri Çiftçi ve Sivriakıl	Masal	Masalcı
29	1	1936	263	22	Kavanoza Giren Çocuk	Masal	-
30	1	1936	290	24	İki Güzel Kurbağa	Masal	-

[313] 1-) Listede **(*)** ile belirtilen masallar, hikâye başlığı altında okurlara sunulmuştur. Belirtilen çalışmalar masal motifleri taşımaktadır.
2-) Listede (*) ile belirtilen *Minik Hikâyeler* adlı fıkra serisinde içerik başlığı hikâye şeklinde okurlara aktarılmıştır; fakat içerik ve tür olarak yukarıda belirtilen çalışma içerisinde hikâye unsurları değil, fıkra unsurları taşımaktadır

31	2	1936	15	27	Kurt Niçin Kuzulara Düşman Oldu	Masal	-
32	2	1936	20	28	Aydedeyi Yiyen Eşek	Masal*	Mecid Enön
33	2	1936	32	29	Kümesini Beğenmeyen Horoz	Masal	-
34	2	1936	45	30	Balıklar Ayaklanıyor	Masal	Mecid Enön
35	2	1936	79	33	Tilkinin Öğütleri	Masal	Mecid Enön
36	2	1936	81	33	Altın Bilezik	Masal	Kemal Tuğcu
37	2	1936	93	34	Toprak Sokak	Masal	Nimet Çalapala
38	2	1936	105	35	İkiz Kardeşler	Masal	-
39	3	1937	5	54	Ahmedin Eşeği	Masal	Mecid Enön
40	3	1937	10	54	Binbir gece Masalları-Gemici Sinbad (Masal Serisi)	Masal	C.C.C.
41	3	1937	22	55	Binbir Gece Masalları (Gemici Sinbad)	Masal	C.C.C.
42	3	1937	27	55	Yoldaşını Arayan Kedi	Masal	M. Olgaçay
43	3	1937	29	55	Aydede'ye Yolculuk	Masal	Mahmut Abaç
44	3	1937	51	57	Bir Yeşil Kurbağa	Masal	Mahmut Abaç
45	3	1937	77	59	İnatçı Eşek	Masal	-
46	3	1937	87	60	Yalancı Tavuk	Masal	-
47	3	1937	92	60	Tahta Çocuk	Masal	-
48	3	1937	104	61	Tahta Çocuk	Masal	-
49	3	1937	116	62	Tahta Çocuk	Masal	-
50	3	1937	128	63	Tahta Çocuk	Masal	-
51	3	1937	176	67	Tahta Çocuk	Masal	-
52	3	1937	188	68	Tahta Çocuk	Msal	-
53	3	1937	200	69	Tahta Çocuk	Masal	-
54	3	1937	212	70	Tahta Çocuk	Masal	-
55	3	1937	310	78	Tahta Çocuk	Masal	-
56	3	1937	113	62	Göz Kamaştıran Altınlar	Masal	Mahmut Abaç
57	3	1937	125	63	Üç Küçük Ayının Hikâyesi	Masal*	-
58	3	1937	137	64	Ağaçların Derdi	Masal	Mahmut Abaç
59	3	1937	234	72	Minik Hikâyeler	Fıkra*	-
60	3	1937	245	73	Minik Hikâyeler	Fıkra*	-
61	3	1937	255	74	Altın Papuç	Masal	Hamit Tarlan
62	3	1937	257	74	Minik Hikâyeler	Fıkra*	-
63	3	1937	266	75	Ayı Dayı	Masal	-
64	3	1937	280	76	İlk Uçku	Masal	Sururi Baykal
65	3	1937	292	77	Sihirli Reçel Kavanozu	Masal	Hamit Tarlan
66	3	1937	299	77	Minik Hikâyeler	Fıkra*	-
67	3	1937	312	78	Şamdan	Masal	Mualla Olgaçay
68	3	1937	315	78	Minik Hikâyeler	Fıkra*	-
69	4	1938	12	1	Tosun'un Çomakları	Masal	C. Cahit
70	4	1938	38	2	Arılar Ülkesinde	Masal	Çev. C. Cahit
71	12	1941	3	2	Fena Kalpli Karga	Masal	H. Ergin

72	12	1941	4	2	Parmak Çocuk (Masal Serisi)	Masal	Andersen'den
73	12	1941	5	2	Ağaçların Yaprakları	Masal	Zeki Yaman
74	12	1941	4	4	Saf Köylü	Masal*	Zeki Yaman
75	12	1941	5	5	Tabiat ve Hayat	Atasözü	-
76	12	1941	5	6	Tabiat ve Hayat	Atasözü	-
77	12	1941	3	6	Kuş Aklı	Masal	H. Engin
78	12	1941	5	7	Tabiat ve Hayat	Atasözü	-
79	12	1941	3	8	Marifetli Cam Top	Masal	H. Engin
80	12	1941	5	8	Tabiat ve Hayat	Atasözü	-
81	12	1941	3	9	Büyük Annenin Üç Bilmecesi	Masal*	Haluk Kömür
82	12	1941	5	9	Tabiat ve Hayat	Atasözü	-
83	12	1941	8	9	Yarım Aşık	Masal*	Tunara
84	12	1941	11	9	Bilmece	Bilmece	-
85	12	1942	8	11	Akıllı Tavşan	Masal*	-
86	12	1942	8	12	Tavşan Yumurtlar Mı?	Masal*	-
87	12	1942	5	12	Tabiat ve Hayat	Atasözü	-

3.11.4. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi'*ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı İçeriği

Çocukların, içinde yaşadıkları toplumun millî, ahlaki, insani ve geleneksel değerlerini eğlenerek öğrenmelerinde, masallar başta olmak üzere, fıkra, atasözü, çocuk hikâyesi ve bilmece gibi edebi türlerin önemli görevler üstlendikleri söylenebilir. *Yavrutürk Gazetesi*'nde çocukların gelişen dünyanın gerisinde kalmamaları için nitelikli bilgi almaları, özellikle de ana amaç olan Cumhuriyet değerleri ve Atatürk sevgisinin okura aktarılması gazetenin en önemli misyondur. Dünya klasiklerinden çeviri çocuk hikâyeleri ve masalları, millî masallar, resimli masallar, bilmeceler, atasözleri ve fıkralar gazetede yer alan halk edebiyatı tür örnekleridir. Bu örnekler geleneğinin genç kuşaklara aktarılması bakımından önem arz etmektedir. Gazetede yer alan diğer içerik başlıkları çocuklar ve gençlerin psikolojik gelişimlerine ve karakter oluşumlarına önemli katkılar sunmuştur.

Dönemin en yaygın iletişim ağı olan çocuk dergileri ve gazeteleri halkla bütünleşme anlamında en aktif vasıtalardır. Tek partili dönem yayınlarından olan *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*' de çocukların halk kültürünü öğrenme süreçlerinde etkili olmuş yayınlardandır.

*Yavrutürk Çocuk Gazetesi'*nde incelenen toplam 70 masal, 6 bilmece, 2 resimli masal, 6 fıkra ve 6 atasözü halk kültürü geleneğinin genç kuşaklara aktarılması anlamında önemlidir.

3.11.4.1. Atasözü

Yavrutürk Çocuk Gazetesi'nde toplam 6 atasözü sayfasının olduğu tespit edilmiştir. Atasözleri mecmuanın 5, 6, 7, 8, 9 ve 12. sayıları arasında "Tabiat ve Hayat" başlığıyla yayımlanmıştır. Belirtilen 6 atasözü örneğinin tümü aşağıda sunulmuştur ve yazarları belli değildir.

Örnek 1)

Tabiat ve Hayat

"Anlayana sivrisinek saz gelir,
Anlamayana davul zurna az gelir.
Saza saz, söze sözle karşılık vermeli.
Çalgı düğün evine yakışır.
Müzik ruhun gıdasıdır.
Saz çalarken söz olmaz."
Deniz dalgasız, kapı halkasız olmaz.
Deniz kenarında kuyu kazılmaz.
Denize düşen yılana sarılır.
Denizdeki balığın pazarlığı olmaz.
Gemisini batıran sandalını aramaz."[314]

Örnek 2)

Tabiat ve Hayat

"Tavuk eşe eşe gözünü açar.
Horoz ölmüş, gözü çöplükte kalmış.
Vakitsiz öten horozu keserler.
Kazın geldiği yerden tavuk esirgenmez.
Kaz öter, saz biterse kaç o memleketten!
Keklik öter, keklik biterse kal o memlekette." [315]

[314] "Tabiat ve Hayat", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 12, (5), 1941, 5.
[315] "Tabiat ve Hayat", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 12, (6), 1941, 5.

Örnek 3)

Tabiat ve Hayat

"Meyvesiz ağaca balta vururlar.
Ne ekersen onu biçersin.
İşleyen demir pas tutmaz.
Sanat altın bileziktir.
Bugünün işini yarına bırakma.
Adam olana bir söz yeter." [316]

Örnek 4)

Tabiat ve Hayat

"Damlaya damlaya göl olur.
Sakla samanı gelir zamanı.
Ak akça kara gün içindir.
Para parayı çeker."[317]

Örnek 5)

Tabiat ve Hayat

"Vakit nakittir.
Yol yürümekle, borç ödemekle biter.
Göz iki, kulak iki, ağız tek.
Erken evlenen döl, erken yola çıkan yol alır."[318]

Örnek 6)

Tabiat ve Hayat

"Kışın ekmeksiz, yazın gömleksiz yola çıkma.
Kışın ocak başı,
Yazın dağlar başı.
Kışın soba al,
Yazın yaba al.* (*Harman savurmakta kullanılan, çatal biçiminde, tahtadan tarım aracı.)

---

316 "Tabiat ve Hayat", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 12, (7), 1941, 5.
317 "Tabiat ve Hayat", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 12, (8), 1941, 5.
318 "Tabiat ve Hayat", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 12, (9), 1941, 5.

Yazın ayransız, kışın yorgansız olmaz.
Yazın başı pişenin kışın aşı pişer."[319]

Yukarıda aktarılan atasözleri yeni kurulan Türkiye'nin mevcut sosyal, iktisadi ve kültürel durumundan izler taşımaktadır. Atasözlerinin çoğu dönemsel koşullarda tarım toplumu olan Türk halkının yapması gerekenler, yapmaması gerekenler ile alakalı ders verici bilgiler içermektedirler. *Yavrutürk Gazetesi* atasözü örneklerine yer vererek 7-10 yaş arasındaki çocuklara Türk dilinin inceliklerini ve mana derinliği öğretmek istemiştir. Atasözleri dile kattığı zenginlik ile anlatıma güç katmaktadır. Bu bağlamda *Yavrutürk'*te okura sunulan atasözlerinde hem geleneğin getirdikleri hem de geçmişten gelen kültür mirası çocuklara aktarılmıştır.

3.11.4.2. Bilmece

Araştırma kapsamında *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*'nin bütün sayıları incelendiğinde, görsel ve metin formunda toplam 6 bilmece sayfası tespit edilmiştir. Bilmecelerin tümü "Bilmece-Bulmaca" adıyla yayımlanmıştır. Gazetenin 2, 8, 11, 12, 15 ve 16. sayılarında yayımlanan bilmecelerin hazırlayanları belli değildir.

Örnek 1)

"Bize on beş çiçek ismi sayınız. Yalnız, bunları sayarken ilkbaharda ilk açılan çiçekten başlayarak kışın en son açan çiçeğe doğru sıralayacaksınız." [320]

Örnek 2)

"Memleketimizin en kalabalık üç şehrinin adını ve ne kadar nüfusu olduğunu söyleyiniz?" [321]

Örnek 3)

"Ayakları ile yiyen, sıcak havalarda giyinip, kışın soyunan nedir? (Bilmece)
Türkiye'de birinci dil kongresi hangi yılda açılmıştı?" [322] (Bulmaca)

---

[319] "Tabiat ve Hayat", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 12, (12), 1941, 5.
[320] "Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (2), 1936, 22.
[321] "Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (8), 1936, 99.
[322] "Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (18), 1936, 220.

Örnek 4)

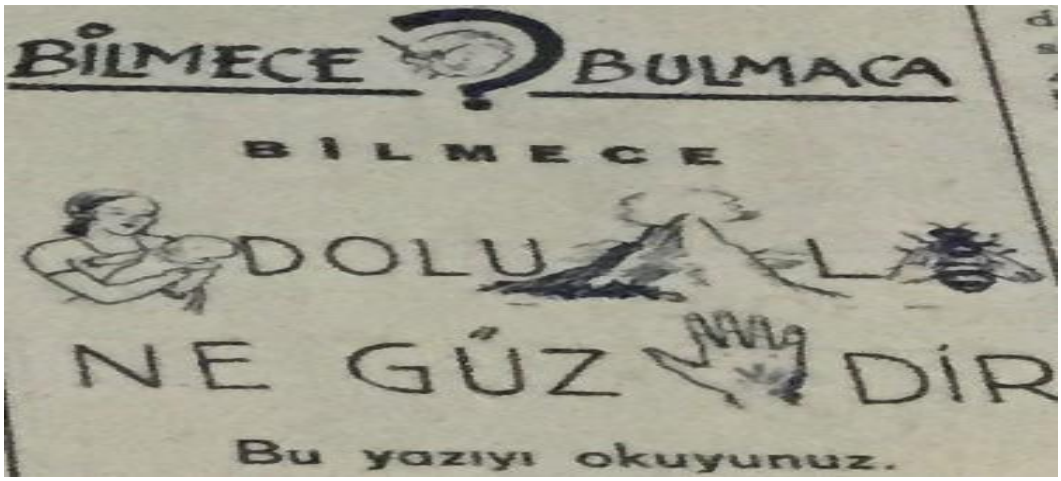

[323]

Cevap: Anadolu dağları ne güzeldir.

[324]

Cevap: Bal tutan parmağını yalar.

Örnek 5)

İstiklal marşımızı kim ve ne zaman yazmıştır?[325]

(T) harfi ile başlayan 10 tane insan ismi bulunuz?[326]

[323] "Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (8), 1936, 99.
[324] "Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (15), 1936, 181.

[325] "Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (12), 1936, 146.
[326] (Bilmece-Bulmaca, 181.)

Örnek 6)

Cevap: İki el bir baş içindir.

Kaç millî bayramımız var ve bu bayramlar hangi günlere rastlar?[327]
Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri! Bu sözü kim ve ne zaman söyledi?[328]

*Yavrutürk Çocuk Gazetesi'*nde işlenen bilmeceler geleneksel halk edebiyatı bilmece formunu yansıtmaktadır. Soru – cevap şeklinde olan bilmecelerde karşıdaki kişinin zekâsı sınanmaktadır. Fakat eskiden bilmeceler, kahvehanelerde, dost toplantılarında bir performans icra ortamında gerçekleşir ve karşılıklı soru cevap şeklinde dayanırdı. Bu ortamlarda yaratılan bilmecelerin yazıya aktarımı da bilmece türünün günümüze kadar ulaşmasına vesile olmuştur. Bilmeceler daha çok sözlü edebiyatı ilgilendirmektedir. Bu münasebetle süreli çocuk yayınlarında, boş zamanlarda zihnin ve hafızanın yoklaması, zekânın işlemesi ve bilmecenin eğlenceye yönelik olması hedef alınmaktadır. Yukarıda verilen örneklerde soru-cevap şeklindeki bilmeceler değerlendirmeye alınsa da *Yavrutürk*'te çoğunlukla görsel ağırlıklı bilmece-bulmacalar yer almaktadır. Farklı olan nesnelerin bulunmasına yönelik yani görsel dikkate dair bilmece – bulmaca türleri hacim olarak gazetede daha fazla yer kaplamaktadır. *Yavrutürk*'te çocuklara sorulan bilmeceler ödüllü bilmece ve bulmacalar olduğu için cevaplar okurdan posta yoluyla istenmiş ve doğru cevabı bilen çocuklara çeşitli armağanlar verilmiştir. Ama gazetede bilmece değil de daha çok genel kültür sorularının çocuklara yöneltilmiştir. Bu sorular bilmece – bulmaca başlığı altında okura sunulmuştur. Tıpkı fıkraların hikâye, hikâyelerin masal başlığı altında okura sunulması gibi.

---

[327] "Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (16), 1936, 193.
[328] "Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi* 1, (11), 1936, 134.

3.11.4.3. Masal

Yavrutürk Çocuk Gazetesi'nin incelenen sayılarında toplam 70 masalın yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması bakımından aşağıda 3 masal örneği incelenmiştir.

Aşağıda "Genç Aslanın Kahvaltısı" adlı fabl gazetede ele alınan ilk masal örneğidir. Masal gazetenin 15. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Rakım Çalapala'dır.

1. Genç Aslanın Kahvaltısı

Hayvanların kralı Koca Aslan iyice ihtiyarlamış, köşküne çekilmek istiyordu. Aslan fil amcayı yanına çağırdı ona, fil kardeş, artık ben iyice kocadım. Eskisi gibi koşup her işe yetişemiyorum. Oğlumu yerime geçirip köşke çekilmek, biraz dinlenmek isteğindeyim. Ne dersin? dedi.

Fil ise, aman ünlü başkanımız. Siz daha uzun yıllar bizim başımızda kalacak, bize yol göstereceksiniz. Bu düşüncenizden vazgeçiniz. Fakat koca aslan dediğinden şaşmadı. Emektar başbakan da zorla peki, dedi.

Ertesi gün koca aslanın oğlu genç aslan hayvanların başkanı olmuştu. Hemen o gün ormanın bütün ileri gelen hayvanlarını toplayıp, yarından başlayarak her sabah küçük hayvanlardan biri bana kahvaltı olacaktır. Her gün küçük hayvanlar aralarında piyango çekecekler ve içlerinden biri gelip "beni yiyiniz, kahvaltınızı yapınız efendim! diyecek, dedi. Kurultay dağıldı. Hayvanlar başkanının emrine kimse ağız açamamıştı. Fil amca çok üzgün bir halde evine döndü. Onu böyle düşünceli gören karısı, niçin üzüldüğünü sordu.

Fil, genç aslan her sabah bir küçük hayvan yiyecekmiş. Düşünmüyor ki bu bütün hayvanlarda bir hoşnutsuzluk çıkaracak. Karısı, kocasını avutmak için, ne yapalım, canım, dedi. Küçük hayvanları yiyecekmiş. Bize göre bir şey yok!.. Zaten emir verilmiş ve zavallı küçük hayvanlar aralarında bu ölüm piyangosunu çekmişlerdi bile. İlk kahvaltı tavşan kardeş olacaktı. Onu acı acı düşünürken gören Serçe kardeş cesaret verdi, niçin düşünüyorsun tavşan kardeş?!.. Üzülme canım... Her şeyin bir çaresi vardır. Tavşan kardeşle serçe kardeş uzun uzun konuştular. Sonunda tavşan kardeşin neşesi yerine gelmişti. Gülüyordu. Sabah oldu. Genç başkan Tavşanı beklemeğe başladı. Aradan epeyce zaman geçti. Nihayet tavşan çıka geldi, günaydın genç başkanımız. Bu

sabah beni yiyeceksiniz. Geciktiğim için kusurumu bağışlayın. Yolda can sıkıcı bir şey oldu da!

Başkan kaşlarını çatıp, nasıl can sıkıcı şey? diye sordu. Yolda ihtiyar bir aslanla karşılaştım. "Nereye gidiyorsun?" dedi, anlattım. O olmaz, sen bana kahvaltı olacaksın diye tutturdu. Ben hayır, genç aslana gideceğim bizim başkanımız odur, dedim. O, ben başkan filân tanımam! diye tutturdu. Nihayet zorla elinden kurtulabildim. Arkamdan "bir daha onun kahvaltılarını hep ben yiyeceğim. Ona böylece haber götür! diye bağırıyordu. Genç aslan son derece kızmıştı. Pençesiyle masanın üstünü tırmalıyordu.

Nerede bu saygısız? diye kükredi. Yerini biliyorum. İsterseniz sizi oraya götüreyim. Tavşan kardeş genç aslanı derin bir kuyunun başına götürdü, işte efendim içerde! dedi. Aslan başını eğip baktı. Suyun yüzünde kendi resmîni görünce orada aslan var sandı ve hey, diye bağırdı. Kuyudan aynı ses döndü, hey! Ben adamı parçalarım! deyince ses yine döndü. Daha söylüyor! deyince ses yine dönünce genç aslan dayanamadı. Kuyuya atladı. Ve atlayış o atlayış!.. Orada boğulup gitti. Böylece tavşan kardeşte bütün küçük hayvanlar da onun elinden kurtulmuş oldular. [329]

Yukarıdaki fabl mutlu sonla biten masallara örnektir ve masalda giriş tekerlemesi bulunmamaktadır. Masalda eziyet eden ve kötülük edenin davranışının cezasız kalmayacağı ve kötülüğünün karşılığını bulacağı yukarıdaki masal örneğinde aktarılmıştır. *Genç Aslanın Kahvaltısı* adlı masalda aklın ve zekanın yenemeyeceği gücün olmadığı *Yavrutürk* okuruna aktarılmıştır. Toplumun düzenini bozan ve hükmettiği halka eziyet eden yöneticilere dair mesaj hayvanlar üzerinden çocukların zekâ seviyesine uygun şekilde masalda aktarılmıştır. Bu bağlamda süreli yayınlarda verilen mesajlar toplumun kabul ettiği evrensel değer yargılarını ve ahlaki normları destekler niteliktedir.

"Kurt Niçin Kuzulara Düşman Oldu?" adlı fabl gazetenin 27. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

[329] Rakım Çalapala, "Genç Aslanın Kahvaltısı", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (15), 1936, 175.

2. Kurt Niçin Kuzulara Düşman Oldu?

Kurt'un geçmiş zamanlardan beri vahşi bir hayvan olduğunu olduğunu hepiniz bilirsiniz. Hele kuzulara, koyunlara ne kadar düşman olduğunu söylemeğe değmez. Halbuki bundan binlerce yıl önce kurt ta köpek gibi kendi halinde uslu, uysal bir hayvandı. Acaba kurt niçin böyle yırtıcı bir hayvan oldu? İşte onun masalı:

Çok eski zamanların birinde bir kurt yaşlı bir kadının kuzularını ve koyunlarını koruyordu fakat bu kadın hem kötü yürekli hem de çok cimri idi. (…) Zavallı kurt ilk zamanlarda onun huyunu bilmediği için işini büyük bir doğrulukla yapmıştı. Her sabah koyunları alıp kıra götürüyor, otlatıp erkence ağıla getiriyordu. Kadın ilk zamanlarda kurtda emek ve su verse de son zamanlarda hayvancağızı aç bırakıyordu.

Fakat daha sonra kurt davarları ağıla getirdikten sonra düşündü. Eğer kadın bu gece de yiyecek vermezse bir kuzu parçalar, yerim yedi. İşe bakın ki kadın o akşam da yiyecek vermemişti. Kurt o akşam kuzulardan birini güzelce yedi. Bu, ertesi gün, daha ertesi gün hep böyle gitti. Nihayet kadın beş kuzunun birden ortadan yok olduğunu gördü. Hemen kurda sordu. Kurt apaçık, ben yedim çünkü sen bana yiyecek vermiyordun, dedi. Kadın buna çok kızdı. Elindeki sopayı kurdun tam boynuna hızla vurdu. Ve evinden kovdu. İşte kurt o zamandan beri ormana çekildi. Ensesi de onun için kalın oldu, İnsanlara düşman kesildi. Hele onların davar sürülerine, en başta da kuzulara göz açtırmaz oldu. [330]

Yukarıdaki masal kurgusal özellikli etiyolojik (izah edici) masallardandır. Hayvanların karakter ve davranışlarının kökeninin nereden geldiğinin açıklandığı fabllara örnek olan bu masalda, kurdun karakterinin ve fiziksel özelliğinin nasıl oluştuğu ele alınmıştır. Kurdun haksızlığa uğrayıp aç bırakıldıktan sonra kuzuları hayatta kalabilmek için yediği ve sahibi tarafından boynuna vurularak boynunun kalın kaldığı ve daha sonra insanlara ve kuzulara düşman olduğu yukarıdaki masal örneği okura bir girizgâh ile sunulmuştur. Yazarı belli olmayan bu masalda masalla ilgili kısa bir bilgilendirme sunulmuş, daha sonra masala geçilmiştir. Kurtların neden yırtıcı hayvanlar oldukları çocukların hayal dünyalarına özgü bir örnekle onlara sunulmuştur.

---

[330] "Kurt Niçin Kuzulara Düşman Oldu", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 2, (27), 1936, 15.

"Oduncunun Rüyası" adlı masal türü *Yavrutürk*'ün 8. sayısında yayımlanmıştır ve masalın yazarı Kemalettin Tuğcu'dur.

3. Oduncunun Rüyası

Oduncu odununu kapının önüne attı. İpini sara sara kulübesine girdi. Bu akşam yüreğinde bir darlık vardı. Oturdu. Ellerini şakaklarına bastırarak ateşsiz ocağın karşısında, soğuk küllere bakıp düşünüp, bütün gün sırtımda odun, kapı kapı dolaştım. Kimse almadı. Karnımı iyice doyuramadım bile. Çubuğum boş duruyor. Yaşım otuz beşi geçti. Fakirlik yakamı bırakmadı. Çoluk çocuk sahibi olamadım. Of, of! dedi.

Çok yorgun düşmüştü. Sedire uzandı, uyudu. Omuzunda baltası, belinde ipi, kuru dallar aramak için ormanın insan ayağı değmemiş derinliklerine giderken bir homurtu işitti. Arkasından acı bir çığlık... Sesin geldiği yana koştu. Büyük bir ayı, süslü elbiseler giymiş genç bir kızı sürüklüyordu. Bunu görünce baltasını savurdu ve ayının katasını iki parça etti. Yere düşen kızı kaldırdı. Kız ona, ben periler başkanının kızıyım, dedi. Sen beni kurtardın. Babam da sana ne istersen verecek. Oduncu şaşırarak, mademki sen perisin. Nasıl oldu da bir ayının elinden kurtulamadın? dedi. Kız, ben periyim ama bu ayı da cindir! Peki, bir cin bir adamdan daha mı zayıftır? O bir cin ama, sen de bir insan oğlusun! dedi. Demek insan oğulları herkesten üstün, öyle mi? Şaşılacak şey, bu kadar güçlü, kuvvetli olduğum halde pek fakirim. Karnımı bile doyuramıyorum, dedi.

Peri kızı, gel seni babama götüreyim. O seni zengin eder. Ne istersen verir... Kapat gözlerini! Aç şimdi! Oduncu gözlerini kapattı. Açtığı zaman kendini elmas ve altın kakmalı eşyalarla süslenmiş bir odada buldu. Peri kızı babasına olan biteni anlattı.

Periler başkanı, adam oğlu, ne istiyorsun? Diye sordu. Bana keskin bir balta, dayanıklı Bir eşek, bir de kızını ver! Bir insan için bunlara sahip olmaktan mutlu ne olabilir? Ona bir balta ile bir eşek verdiler. Eşeğe bindi, baltasını omuzuna attı. Peri kızını da arkasına bindirdi: Deh, dedi. Bir sarsıntı oldu. Bir de baktı ki kulübenin önüne gelmişler, indi, karısına, en iyisi gidip satıp yiyecek alayım! dedi. Eşeğe bindi. Deh! dedi. Kendini ormanda buldu. Baltası o kadar keskindi ki ağaçlar onu görünce dokunmadan kuru dallarını döküyorlardı. Dört yanı kuru odunla doldu. Başladı eşeğine yüklemeğe. Dağlar gibi odun yükledi. Eşek hâlâ, keyifli keyifli kuyruğunu sallıyordu. Daha yüklersem yoldan geçemeyeceğiz, bu kadar yeter, dedi. Odunların üstüne bindi.

Deh! dedi. Bir de baktı ki büyük bir sarayın önündeler. Sırmalı bir uşak odunların hepsini satın aldı. Bu güzel odunlardan her gün getirmesini söyledi. Oduncu kulübesine sevinçle döndü. Artık çok çalışmıyordu. Güneş gökyüzüne dört parmak yükselmeden işi bitiyordu. Boş durmaktan canı sıkıldı. Bir akşam karısına, keşke balta yerine babandan biraz para isteseydim, dedi. Dünyada zenginlikten mutlu şey mi var? Karısı gülerek, sen üzülme kocacığım, balta gitti. Al parayı! Avucunda bir altın duruyordu. Oduncu altını aldı. Bir de baktı karısının avucunda bir tane daha var. Onu da aldı. Ötekini de aldı. O parayı aldıkça yenisi çıkıyordu. Kulübe altınlarla doldu. Oduncu hemen güzel bir saray yaptırdı. [331]

Yukarıdaki masal mutlu sonla biten çeviri masallara örnektir. Masalda giriş tekerlemesi bulunmamaktadır. Masalda fakir bir oduncunun bir perinin hayatını iyilik yapıp kurtardıktan sonra periler başı babasından kızını isteyip evlendikten sonra olağanüstü sihirler ile bir yerden bir yere mekân değiştirmesi, ağaçlara dokunmadan ağaçların devrilmesi anlatılmıştır. Masal olağanüstü motiflerle örülü peri masallarına örnek oluşturmaktadır. *Yavrutürk*'te okura verilen mesaj, insanlara yardım edenlerin, iyi kalpli olanların mutlaka mükafatlandırılacağı, sıkıntılarından kurtulacağı yönündedir. Masalların okura mesaj verme fonksiyonu Yavrutürk'te yayımlanan 3 masal örneğinde de öne çıkan bir özelliktir. Bu bağlamda, masalların eğitici ve öğretici fonksiyonlarından fabl örnekleriyle faydalanılmıştır.

Saim Sakaoğlu, hayvan masallarının çocukların eğitiminde önemli rolü olduğunu, masalların çocuk eğitimindeki rolünün çocuk kitabı olarak neşredilen masalların varlığıyla canlı birer örnek olduğunu ifade etmiştir. Yine Sakaoğlu, çocukların anlatılması uzun süren, iç içe girmiş karmaşık masalların değil, hayvan masallarının çocuk eğitiminde tercih edilmesi gerektiğini vurgulanmıştır. [332]

Hayvan masalları üzerinden verilen ahlak, iyilik, erdem ve yardımsever olmak gibi sosyal değerlerin çocuklara sunulup, onların hem eğitimlerine hem de kişilik gelişimlerine önemli katkılar sunduğu yadsınamaz gerçektir. *Yavrutürk Çocuk Gazetesi'*nde işlenen masallarda, en çok kötülük yapanların cezalarını bulması, çocukların iyiliklere karşılık vermesi, hayvanların karakterlerinin oluşumu, sorumlu olmak ve büyüklerinin sözünü dinlemenin gerekliliği işlenmiştir. Bu masallar sıklıkla

[331] Kemalettin Tuğcu, "Oduncunun Rüyası", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (8), 1936, 92.
[332] Saim Sakaoğlu, *Gümüşhane Masalları – Metin Toplama ve Tahlil*, Sevinç Matbaası, Ankara 1973, s.14

öğüt ile sonlanmaktadır. Yine masallara dönülecek olursa; masalların içerikleri ve verdikleri mesajlardan hareketle, farklı milletlerden çevrilen masalların çocuklara sunulması, onlara farklı kültürlerin ve inanç yapılarının farkındalığını sağlaması ve kültürel zenginliğini sunması bakımından önem arz etmektedir.

3.11.4.4. Fıkra

Yavrutürk Çocuk Gazetesi'nin incelenen sayılarında toplam 5 fıkra sayfası tespit edilmiştir. Örnek teşkil etmesi bakımından derginin 72, 73 ve 74. sayılarında "Minik Hikâyeler" başlığıyla yayımlanan 3 fıkranın yazarları belli değildir.

Örnek 1)

Minik Hikâyeler

1. Kaybolmasın Diye

"Direktör veznedarı çağırdı:
— Yarım saat önce sizden elli lira isledim, getirmediniz.
— Kasanın anahtarını kaybettim efendim.
— Ben size kasa için çift anahtar vermiştim. Öteki ne oldu?
— Onu kaybolmasın diye kasaya kilitlemiştim."

2. Vah vah!

Bir kadıncağız hüngür hüngür ağlıyordu. Komşunun kızı:
— Neyin var teyze, neye ağlıyorsun? diye sordu.
— Sorma kızım. Dün öğle vakti oğlumu ekmek almağa göndermiştim.
Gidiş o gidiş. Bir daha dönmedi.
— Vah vah! Demek dünden beri ekmeksizsin. Bari başka birini daha gönderseydin!"

3. Farz et!

İki arkadaş ağız kavgası yapıyorlardı. İkisi de kızmışlardı. Hele biri yerinde duramıyordu. Parmağını sallayarak arkadaşına:
—Hele bana bir daha budala de! Diye bağırdı. Suratına tokadı yapıştıracağım!
Öbürü gülümsedi:
— Farz et ki bir daha dedim.
— Sen de farz et ki tokadı yapıştırdım!"

4. Oku Bakalım!

Tosun bir arkadaşına mektup yazıyordu. Yazdı, bozdu, yazdı, bozdu, uzun zaman uğraştı. Bunu gören Yosun:

— Ne yapıyorsun kuzum? Diye sordu.

— Pek budala bir arkadaşa mektup göndereceğim. Anlamayacak diye hep baştan yazıyorum. Bir kere de sen oku bakalım. Sen anlarsan o da anlar."

5. Kime gider?

Adamın biri mektup kutusuna bir zart attı, sonra postacıya yaklaşıp sordu:

— Demin bir mektup yazdım. Zarfın üstüne de (dünyanın en budala adamına) diye yazdım. Acaba kime gider?

— Postacı hemen cevap verdi:

— Zartın üstünde açık adres bulunmadığı için geri döner, tekrar size gelir!"

6. Küçük yaz!

Anılmış bir gözlükçü müşterilerine birer mektup gönderecekti. Zarfları yazan oğluna:

— Yazıları küçük yaz! Diye bağırdı. Müşteriler zarfı zorla okuyunca kendilerine bir gözlük lâzım olduğunu anlarlar! Böyle kocaman kocaman kocaman yazarsan herkes yazdıklarını kolayca okuyacak. Biz de bir gözlük bile satamayacağız!"

7. Saat!

Babası küçük Metine sordu:

— Oğlum saat ne zaman 13 defa vurur!

— Bozuk olduğu zaman!"

8. Yorulan çocuk!

— "Anne, artık yoruldum, yürüyemiyorum.

— Yoruldun mu? Bak bizim Bobi sabahtan beri koşup durduğu halde yoruldu mu?

— Evet oma onun dört ayağı var."

9. Hizmetçi

Bizim eve yeni bir hizmetçi gelmişti. Annem hizmetçiye sordu:

— Eski çalıştığın evden neden çıktın?

— Bir süpürge sapı kırdığım için!

— Canım bunun için insanı işten çıkarırlar mı?

— Fakat süpürge sapını Bayanın başında kırdım da…" [333]

Örnek 2)

Minik Hikâyeler

1. Sana Ne?

"Nasreddin Hoca kahvede oturuyormuş. Yanıma hoşlanmadığı bir adam sokulmuş:

— Hocam, demiş gördün mü, kocaman bir tepsi baklava geçti?

Nasrettin Hoca karşılık vermiş:

— Bana ne?

— Ama baklava tepsisi sizin eve gitti.

— Sana ne?" [334]

Örnek 3)

Minik Hikâyeler

1. Süt Kardeş

"—Ahmet ile neden bu kadar sıkı fıkısın anlamıyorum.

—O benim süt kardeşim de ondan.

—Alay mı ediyorsun? Sen İstanbul'da doğdun, o ise İzmirlidir.

—Olabilir. Ama bilmiyor musun ikimiz de aynı fabrikanın sütü ile beslendik."

2. Yirmi beşlik

"—Bu adamı görüyor musunuz? Burada bir yirmi beşlik kaybetti. Bir saatten beri arıyor.

—Yirmi beşlik olduğunu nerden biliyorsun?

—Ben buldum da…"

3. Ne olur ne olmaz

"Belediye işyarı şoföre:

—Neden hep hastanenin etrafında dolaşıyorsun? dedi.

—Ne olur ne olmaz, diye… Daha bugün otomobil kullanmağa başladım. Bir kaza olursa hastane yakında olsun."

---

[333] "Minik Hikâyeler", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 3, (72), 1937, 234-235.

[334] "Minik Hikâyeler", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 3, (73), 1937, 245.

4. Omlet

"Tosun arkadaşına dedi ki:

—ben şu gördüğün beş yumurtayı kırmadan sana güzel bir omlet pişirebilirim.

—Amma attın ha! Nasıl yapabilirsin.

—Nasıl mı yapacağım? Çok kolay. Yumurtaları sana veririm. Sen kırar bana verirsin, ben de pişiririm."

5. Açıkgöz

"Çetin Tosun'a sordu: Sekiz gece uykusuz ve sekiz gece aç kalabilir misin?

—Tosun bir parça düşündükten sonra:

—Kalabilirim, dedi.

Nasıl kalabilirsin?

—Kolay…Geceleri yerim, gündüzleri uyurum."[335]

Yukarıdaki fıkralar çoğunlukla *Minik Hikâyeler* başlığı altında okurlara sunulmuştur. Fıkralara hikâye denmesi tür karışıklığı ve yanlış tanımlamadan kaynaklanmaktadır. Aşağıda verilen kısa fıkra örnekleri karşılıklı konuşma şeklinde, güldürü unsurunun ağır bastığı ve ilkokul çocuklarının zekâ seviyesine hitap eden özellikler taşımaktadır. Fıkralarda ince mesajlar verilmemektedir ve diyaloga dayalı kolay anlaşılır güldürü ögesi taşıyan metinler ağırlıktadır. Gazetenin 73. sayısında yayımlanan "*Sana ne?"* adlı fıkra örneğinde Türk fıkra külliyatının en önemli figürlerinden olan Nasreddin Hoca'ya ait kısa fıkra örneği sunulmuştur. *Yavrutürk* okura birçok fıkra örneği sunmuştur. Burada fıkra türünün güldürme ve hoşça vakit geçirme fonksiyonu okura sunularak onların kişilik gelişimlerine katkı sunulması amaçlanmıştır.

3.12. *ÇOCUK DUYGUSU GAZETESI*

Çocuk Duygusu Gazetesi, 1 Birinci Teşrin (Eylül) 1937 ile 24 Mart 1938 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Gazetenin sahibi ve sermayedarı Kenan Dinçman, neşriyat müdürü Dr. Cemil Nacip Sağlık ve yazı işleri sorumlusu İskender Fahreddin Sertelli'dir. *Çocuk Duygusu Gazetesi* toplamda 1 cilt ve 26 sayı yayımlanmıştır. "*Perşembe Günleri Çıkar Çocuk Gazetesi"* sloganıyla haftalık

[335] "Minik Hikâyeler", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 3, (74), 1937, 257.

perşembe günleri çıkarılan gazete, bir yıllık yayın hayatında çocuklara ve gençlere yönelik zengin içeriğiyle dönemin nitelikli çocuk yayınlarındandır. *Çocuk Duygusu Gazetesi* yayımlandığı tarihlerde Kültür Bakanlığı tarafından Türkiye'deki bütün ilkokullarda zorunlu olarak okutulmuştur.

Çocuk Duygusu Gazetesi'nde çocuklar ve gençler için; masal, gölge oyunu, millî ve yabancı roman, çocuk hikâyesi, bilmece-bulmaca, resimli macera, serüven ve hikâye gibi türlerin yanında, dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler, çocuk ansiklopedisi, çocuk oyunları ve talebe yazıları gibi okuru bilgilendirici kültür içerikleri yer almaktadır. Farklı konu başlıkları ve renkli içeriğiyle çocukları ve gençleri eğlendirme, eğitme ve çeşitli edebi türleri görsellerle okura sunma amacı taşıyan gazete, genel olarak eğitici bir içeriğe sahiptir.

Çocuk Duygusu'nun amacı okurla hediyeler karşılığında bağ kurmak değildir. Gazete ulusal masal, roman ve hikâye gibi edebi türlerin okunması gerektiğini okura sıklıkla vurgulamıştır. Bunların dışında gazetenin diğer konu içeriklerinde Türk dilini kullanma hassasiyeti çağdaşı yayınlardan daha profesyonelcedir. Gazete disiplinli bir yayın düzenine sahiptir. Çocuklara sunulan görsel serüven ve hikâyelerde onların güldürülüp, eğlendirilmeleri amaçlanmıştır. *Çocuk Duygusu*'nun Kültür Bakanlığı tarafından ilkokullarda zorunlu olarak okutulması, derginin okura sunulması için hediyeler ve çeşitli vaatlere başvurmasını ortadan kaldırmıştır.

*Çocuk Duygusu Gazetesi'*nin yazarları halkbilimci, şair, doktor, eğitim- edebiyat alanından önemli isimler, çevirmenler ve okurlardır.

Çocuk Duygusu Gazetesi'nin en önemli yazarlarından Cahid Uçuk (asıl adı *Cahide Üçok*) gazetenin önemli öykü ve roman yazarıdır ve gazeteye masal türünde düzenli olarak katkı sunmuştur. Bir diğer isim tanınmış yazar, halkbilimci ve hukuk fakültesi mezunu olan Naki Tezel'dir. Masallar derleyip, Halkevlerinde çalışan Naki Tezel, dergiye masal çalışmalarıyla önemli katkılar sunmuştur. İskender Fahrettin Sertelli ise Akşam gazetesinde başyazarlık yapmıştır. Dönemin Maarif Vekili (Millî Eğitim Müdürü) Dr. Reşit Galip; İskender Fahrettin Sertelli'yi: "Harf devriminde en çok çalışan yazar" olarak tanımlamıştır. Sertelli, harf devriminden sonra geçen beş yıl içinde 40 kitap yayımlamış ve Millî Kütüphane'nin zenginleşmesi için büyük çaba sarf etmiştir. Türk tarihinin ana hatları belirlendikten sonra, bu tarihi çerçeve içinde yazdığı

millî romanlarla tarih bilincinin halk arasında kök salmasına çalışmıştır. Sertelli'nin özellikle tarihi ve millî romanları, okur tarafından büyük ilgi görmüştür.

Çocuk Duygusu Gazetesi'nde okurla diyalog, "ilk söz" gibi başlıklar yoktur ama, kısıtlı da olsa, gazetenin yayın misyonundan aşağıda bahsedilmiştir:

"*(...) Bu mektuplardan memnuniyetle görülüyor ki, gazetemizin mündericatile yakından alakadar oluyorsunuz! İçinizden: (Bir öksüz ve fakir talebe) imzalı mektup sahibi, bize, arka kapağımızdaki resim modellerinden çok istifade ettiğini ve bunun için her hafta model parası vermekten kurtulduğunu yazıyor. Zaten biz de bu fedakârlığı, bu noktayı göz önünde tutarak yapmıştık. Çocuklara mümkün olduğu kadar faydalı olmağa çalışmak vazifemizdir. Bu vazifeyi yaparken büyük bir zevk duyduğumuzu tekrarlarız."*

Çocuk Duygusu Gazetesi'nde okurla kurulan ender diyaloglarda "Ankara İlkokulu", "İzmir İsmet İnönü İlkokulu", "Misak-ı Millî İlkokulu'nda Birkaç Saat" gibi başlıklarda çocukların nabzı tutulmuş ve onlarla sohbet edilmiştir. Gazetede soru- cevap ve diyalog şeklinde olan bu sohbetler, aşağıdaki gibi yayımlanmıştır:

(...) İşte nihayet Ankara İlkokulu'nun geniş kapısı… Kapıcıyla kardövizitimi yolladım… Biraz sonra, okulun değerli başöğretmeni Bay Hüseyin, her zaman gülümseyen sevimli çehresiyle bizi karşıladı. Masanın başında, kendisiyle karşı karşıyayız. Gazetemiz hakkındaki fikirlerini sordum. -Çocuk Duygusu, -dedi- memlekette bugüne kadar yapılan çocuk neşriyatı arasında en olgun ve en özlü mecmua olarak gösterilebilir. Çocuk neşriyatı yapanların ekserisi çok yanlış bir fikirle, daha doğrusu tüccar kafasıyla hareket ediyorlar; Heyecanlı, korkunç yazılar, resimler neşrederek sürümü temin etmek!... Hâlbuki Çocuk Duygusu'nda bundan eser yok! İçindekilerin çoğu çocukların istifadelerini temin edecek şeyler… Hele Cemal Nadir'in kapak resimleri… Bunların her biri çocuklar için hem neş'e hem de ibret kaynağıdır."

Çocuk Duygusu Gazetesi'nin yayın politikası dönemin birçok çocuk yayınında olduğu gibi Atatürk ülküsüne bağlı, yüzünü batının yeniliklerine dönmüş, Cumhuriyet yeniliklerini benimsemiş bir çizgi taşımaktadır. Özel gün, anma ve bayramlar olan, Zafer Bayramı, Cumhuriyetin kuruluşu, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı gibi günlerin öneminden gazetede özellikle bahsedilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi ve Cumhurbaşlkanı İsmet İnönü ile alakalı dönemin diğer dergi ve gazetelerinde görülen özel sayfalar yayımlanmamıştır. Mustafa Kemal Atatürk

ile alakalı bilgi ve açıklamalar ise kapak resimlerinde ve dergi içeriğinde yer bulmaktadır.

*Çocuk Duygusu'*nun, 5. sayısında yayımlanan, "*Cumhuriyet Bayramı Münasebetiyle Çocuklarla Başbaşa"* adlı başlıkta okura aşağıdaki gibi seslenilmektedir:

"Bugün cumhuriyetin 14. yıldönümüdür. Bütün Türk milleti bugün sonsuz bir sevinç içinde bu büyük bayramı kutluyor. (ÇOCUK DUYGUSU) bu büyük bayram münasebetiyle içi, dışı renkli olarak intişar etmiştir. Bundan sonraki sayılarımızın içini de renkli olarak basacağız. Memleketimizin her köşesinde büyük bir rağbet gören gazetemiz, her hafta yeni güzelliklerle daima size faydalı olmağa çalışacaktır. Bugün elinize aldığınız cumhuriyet sayımızın en büyük fedakârlıklarla çıktığını, ufak bir tetkikle anlayacağınızdan eminiz. Bayramınızı kutlarken gazetemize gösterdiğiniz rağbete tekrar teşekkür ederiz."[336]

Gazetede millî bayramlar dışında, Cumhuriyet değerlerinden, Atatürk ilke ve inkılaplarından da bahsedilmiştir. *Çocuk Duygusu Gazetesi*'nin çağdaşı gazete ve dergilerin benimsediği çağdaş ve Cumhuriyetçi yayın politikası gazetenin içeriğinde dengeyle sunulmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi'nin doktrinleri, idealleri ya da farklı ideolojik yaklaşımlar gazetede yer bulmamıştır. Bu yönüyle çocuklara, bilgi, edebiyat, sosyal kültürel gelişimler tarafsız olarak aktarmıştır. Gazetenin yayın amaçlarından biri de çocuklara millî roman, masal ve hikâye gibi edebi türler sunup, onların hem öğrenmelerine hem de eğlenceli vakit geçirmelerinine katkı sağlamaktır.

3.12.1. *Çocuk Duygusu Gazetesi*'nin Biçim Özellikleri

Çocuk Duygusu Gazetesi'nin 1 Birinci Teşrin (Eylül) 1937 yılında ilk sayısının basıldığı yer, Ankara Caddesi Narlıbahçe Sokak Numara 15'te bulunan Kenan Basımevi'dir.

Gazetenin tek cildi olan 1. cildi "1956 SB 420" yerel tasnif numarası ile Ankara Millî Kütüphane'de bulunmaktadır.

Gazetenin 1. cildi, 28 x 19 cm'dir. Gazete 1. cilt 1. sayıdan son sayısı olan 26. sayıya kadar, *"Perşembe Günleri Çıkar Çocuk Gazetesidir"* sloganını kullanmıştır.

---

[336] Çocuk Duygusu, "Cumhuriyet Bayramı Münasebetiyle Çocuklarla Başbaşa", *Çocuk Duygusu*, 1, (5), 1937, 1.

Çocuk Duygusu Gazetesi'nin 1. sayıdan son sayısı olan 26. sayıya kadar abonelik şartları, yıllığı 250 kuruş, altı aylığı 125 kuruş, üç aylığı 75 kuruş, dış ülkeler için yıllığı 500 kuruştur. Gazete, 1. sayıdan son sayı olan 26. sayıya kadar 5 kuruşa satılmıştır. Gazete son sayısı olan 26. sayıya kadar düzenli olarak 20 sayfa yayımlanmıştır. *Çocuk Duygusu Gazetesi* bu yönüyle çağdaşı olan gazete ve mecmualardan ayrılmaktadır, çünkü gazetenin sayfa sayısı, fiyat politikası ve boyutları ilk sayıdan son sayıya kadar istikrarlı bir şekilde değişmemiştir. Gazete son sayısına kadar 5 kuruşa satılmıştır.

Diğer çocuk gazeteleri ve dergilerinde ilk sayılarda verilen okur sohbetleri ve yayın politikası paylaşımları *Çocuk Duygusu Gazetesi*'nde verilmemiştir. Ama ilerleyen sayılarda derginin amaç ve faaliyetleriyle alakalı bilgilendirmeler okura kısa kısa sunulmuştur. 4. sayıda yayımlanan *"Çocuklarla Başbaşa"* adlı başlıkta bilmece içeriği ve kısmi yayın politikasından aşağıdaki gibi bahsedilmektedir:

"Sayın okuyucularımızdan gördüğümüz rağbet ve teşvik üzerine, her hafta sizler için birçok eğlenceli bilmece ve müsabakalar tertip ederek, çok değerli hediyeler vereceğiz. Çıktığımız günden beri gerek matbaamıza gelerek gerek mektupla bizi tebrik eden sayın öğretmenlerle, okuyucularımız, gazetemizin şeklinden ve mündericatından çok memnun olduklarını söylemektedirler. Bu satırları büyük bir tevazula kaydederken, aynı zamanda şununla da iftihar edebiliyoruz: Birçok aileler bize: (Çoktan beri beklediğimiz ve istediğimiz bir gazeteye kavuştuk. Onu çocuklarımıza şimdi emniyetle verebileceğiz) diyorlar. İşte, yalnız buna muvaffak olduğumuz için seviniyoruz." [337]

Çocuk Duygusu Gazetesi yayın hayatına başlarken çocukların gazeteye olan ilgilerini artırmak amacıyla onlara farklı farklı hediyeler vermeyi taahhüt etmektedir. "Hediyelerimiz" sloganını kullanarak verilen hediyeler: "1'inciye 25 lira, 2'nciye 15 lira değerinde fotoğraf makinesi, 3'üncüye bir yazı takımı, 4'üncüye altı aylık abonelik, 5'inciye çok zarif bir albüm, 10'uncuya kadar büyük birer paket şekerleme ve 100'üncüye kadar da muhtelif hediyeler vereceğiz" şeklindedir.

[337] "Çocuklarla Başbaşa", *Çocuk Duygusu Gazetesi*, 1, (4), 1937, 1.

3.12.2. *Çocuk Duygusu Gazetesi*'nin İçeriği

Çocuk Duygusu Gazetesi'nde çocukların ve gençlerin edebi türler aracılığıyla bilgilenmeleri, hoşça vakit geçirmeleri ve millî değerlerin farkına varmaları gazetenin ana misyonudur. Çocuklar için; geleneksel halk tiyatrosu (Karagöz-Hacivat), atasözü, resimli masal, ulusal çocuk romanı, çocuk hikâyesi, masal, bilmece-bulmaca, resimli serüven, dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler, *Çocuk Ansiklopedisi*, çocuk oyunları ve *Dünyayı Beraber Dolaşalım* gibi içerik tür/başlıkları çocukların her konuda donanımlı bireyler olmaları yolunda ve millî-manevi değerleri kazanmalarında belirleyici unsurlardan olmuştur. Gazetede görsellik ön plandadır. Resimli masallar, çocuk hikâyeleri, bilmece-bulmacalar, resim modelleri ve oyunlar ilgi çekici resimlerle ve etkinliklerle okura sunulmuştur. Bu etkinlik köşelerinde okurun çizdiği resimlerin ve çözdükleri bilmece-bulmacaların kuponla gönderimi sağlanmış kazanan okurrun isimleri gazetede yayımlanmıştır. Derginin yayın içeriği ve konu çeşitliliğine bakıldığı zaman, 7- 17 yaş arasındaki çocuklara ve yetişkinlere hitap ettiği söylenebilir.

Naki Tezel'in yazdığı masallar "*Geyik, Altındağın Esrarı, Üç Geyik, Dirilen Ölü, Hasisliğin Sonu, Köylü Kadın, Doğruluk"* başlıklarıyla okura sunulmuştur. Bu başlıktaki masallar, gazetede çoklukla bulunan çeviri metinlerden farklı olarak, "millî masal"ların da var olduğunu okura vurgulamaktadır. Bedriye Yeğinsoy ve Muazzez Kaptanoğlu, Tezel ile beraber gazeteye masal türünde en fazla katkıyı sunan yazarlardır.

"Dünyayı Beraber Dolaşalım" adlı başlıkta dünyanın çeşitli ülkelerine yolculuklar yapılıp ziyaret edilen medeniyetlerin tarihi, kültürü, inanışları ve yaşam koşulları hakkında okura bilgiler verilmiştir. *"Deniz Altında Yaşayan İnsanlar"* adlı konu başlığında ise Seyyah W. Hansen'in Afrika'ya ve farklı kıtalara gemiyle yaptığı yolculuklar ve bu yolculuklar sırasında başından geçen maceralar okura sunulmuştur. *"Meşhur Musikişinaslar"* adlı gazete köşesinde ise, *"Rubınstein, Joseph Haydn, Mendelssohn"* gibi uluslararası üne sahip müzisyenlerin hayatı ve sanatları hakkındaki bilgiler okurla paylaşılmıştır. Profesör F. Wancker ve Dr. Cemil N. Sağlık'ın yayımladığı *"Çocuk Ansiklopedisi"* bölümünde ise; dünyadan hayvanlar, teknolojik gelişmeler, coğrafi bilgiler ve genel kültür ile alakalı bilgiler görsel olarak çocuklara aktarılmıştır. *"Genç Kızlara Ev İşleri"* adlı başlıkta ise; ev işleri hakkında kızlara pratik bilgiler ve yemek tarifleri verilmiştir.

Gazetede verilen şiir, manzum masal ve hikâyelerde çocuklara öğüt verilmesi amaçlanmıştır. Cumhuriyetin getirdiği yeniliklerin sosyo- kültürel anlamda toplumda ne gibi farklılıklara yol açtığı gazete içeriğinde sıklıkla yer bulmuştur. Gazetede resmî bayramlar ve anmalar gazetenin yayın direktörü ve sahibi İskender Fahreddin Sertelli tarafından önemle vurgulanmıştır.

Gazetede; "*Avcı Mehmed"* adlı millî romanla İskender Fahrettin Sertelli, "*Temuçin ve Oğulları"* adlı tarihi romanla Celal Cengiz, "*Resimli Masal"*adlı konu başlığıyla Dr. M. Cevdet Tunçer, *"Büyük Annemin Gözlükleri", "Çocuklara Masal" ve "Çocuklara Küçük Hikâye"* adlı konu başlıklarıyla Bedriye Yeginsoy gazeteye içerik ve hacim anlamında en fazla katkıyı sunmuşlardır.

Çocuk Duygusu Gazetesi'nin sayılarında: *Nasreddin Hoca'nın Eşeği (fıkra),* "*Temuçin ve Oğulları (tarihi roman), Büyük Annemin Gözlükleri (hikâye), Sokak Çocukları (roman), Keçi Meraklısı (masal), Avcı Mehmet (tarihi roman), Sarı Kız (masal), Sihirli Prensii Arayan Çocuklar (resimli masal), Çocuk Ansiklopedisi (kültür sayfası- Prof. F. Wencker, Dr. Cemil N. Sağlık), Deniz Altında Yaşayan İnsanlar (hatıra)* gibi ortak içerik/tür başlıkları yer almaktadır. Gazetede ayrıca: *"Elişleri ve Fenni Eğlenceler, Talebe Yazıları, Dünyayı Beraber Dolaşalım, Resim Boyama Sayfası* ve *Bilmeceler ve Bulmacalar"* gibi içeriklerle okurun yaptığı resimlere ve bazı anketlere yer verilmiştir. Bu etkinliklerle okurun resim çizmeye, bilmece-bulmaya çözmeye teşviği sağlanmış, anket ve sorularla gazeteye katkı sağlamaları amaçlanmıştır. Müsabakayı kazanan kişilerin resimleri gazetede yayımlanmıştır.

Gazetede çocuklara yönelik içerikten çok, gençlere ve yetişkinlere hitap eden içerik konuları daha fazla yer tutmaktadır. Gazete bu hüviyetiyle edebi ve bilgilendirici nitelik taşımaktadır.

Çocuk Duygusu Gazetesi'nin yazarlarına değinilecek olursa, gazetede gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap kullanan ve ismini belirtmeyen yazarlar vardır. Gazetede gerçek ismini kullanan yazarlar: *"İskender Fahrettin Sertelli, Celal Cengiz, Bedriye Yeğinsoy, Cahit Uçuk (Cahide Üçok), İshak Ferdi, Dr. M. Necdet Tuncer, Profesör F. Wencker, Dr. Cemil N. Sağlık, Muazzez Kaptanoğlu, Naki Tezel, W. Hansen, Tarık Z. Tunay'*dır. Lakap kullanan yazarlar: *"Masalcı Baba ve Küçük'*tür. Öğretmen ağırlıklı yazar ve çevirmenler gazeteye önemli katkılar sunmuşlardır.

3.12.3. *Çocuk Duygusu Gazetesi*'ne Göre Çocuk

Çocuk Duygusu Gazetesi'nde sunulan edebi türler ve diğer metin içerikleriyle çocuklar ve gençlerin başta eğitilmesi, bilgilendirilmesi ve bazı noktalarda onlara öğüt verilmesi amaçlanmıştır. Gazetede Cumhuriyetin değerleri ve Mustafa Kemal Atatürk'ün yolunu çizdiği genç Türkiye'nin reformları okura aktarılmıştır. Masal, hikâye, tarihi ve millî roman, gölge oyunu gibi türlerin, *"Çocuk Ansiklopedisi, Elişleri ve Fenni Eğlenceler, Deniz Altında Yaşayan İnsanlar, Avcı Mehmet, Sihirli Prensesi Arayan Çocuklar, Temuçin ve Oğulları, Sokak Çocukları, Sarı Kız, Büyükannemin Gözlükleri, Dünyayı Beraber Dolaşalım, Ev İşleri, Meşhur Musikişinaslar, Resim Modelleri, Bilmeceler ve Bulmacalar"* gibi konu başlıkları gazetede en fazla içerik hacmini kaplamaktadır. *Çocuk Duygusu*'nda salt edebi türler ya da bilmece – bulmacalar yer almamaktadır. Misyon olarak batıyı, ilim ve fenni kendisine model alan *Çocuk Duygusu*; okura bu içeriği sunmak adına fenni kültür sayfalarına ağırlık vermiştir. Bu misyon çocukların daha donanımlı bireyler olarak yetişmelerini amaçlamaktadır.

*Çocuk Duygusu Gazetesi'*nin 1 Birinci Teşrin (Eylül) 1937 ile 24 Mart 1938 tarihleri arasında toplam 26 sayı yayımlanan sayıları incelenmiş, araştırmaya dahîl olan halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.12 'de gösterilmiştir:

Tablo 3.12. *Çocuk Duygusu Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları[338]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1937	12	1	Sarı Kız (Uzun Çocuk Masalı)	Masal	Cahid Uçuk
2	1	1937	13	1	Sihirli Prensesi Arayan Çocuklar	Resimli Masal	Çev. Dr. Necdet Tunçer
3	1	1937	18	1	Bilmeceler ve Bulmacalar	Bilmece	-
4	1	1937	2	2	Nasreddin Hoca'nın Eşeği	Fıkra	Küçük Muhaccir
5	1	1937	9	2	Keçi Meraklısı	Masal	-
6	1	1937	12	2	Sarı Kız	Masal	Cahid Uçuk
7	1	1937	13	2	Sihirli Prensesi Arayan Çocuklar	Resimli Masal	Dr. M. Necdet Tunçer
8	1	1937	18	2	Bilmeceler ve Bulmacalar	Bilmece	-
9	1	1937	8	3	Devin Ölümü	Masal	Oscar Wilde Çev. Masalcı Baba

[338] Listede (*) ile belirtilen masallar, hikâye başlığı altında okurz sunulmuştur. Belirtilen çalışmalar masal motifleri taşımaktadır.

10	1	1937	13	3	Cevaplı Bilmeceler	Bilmece	-
11	1	1937	18	3	Bilmeceler ve Bulmacalar	Bilmece	-
12	1	1937	4	4	Temuçin ve Oğulları	Hikâye	Celal Cengiz
13	1	1937	5	4	Atalar sözü	Atasözü	-
14	1	1937	6	5	Vatan Her Şeyden Üstün	Manzum Masal	Adnan Giz
15	1	1937	8	6	Üç Tavşan	Masal	Naki Tezel
16	1	1937	18	7	Bilmece ve Bulmacalar	Bilmece	-
17	1	1937	3	8	Tayyare ile Bir Uçuş Paraşütle İnen Kim?	Gölge Oyunu	-
18	1	1937	9	8	Dirilen Ölü	Masal	Naki Tezel
19	1	1937	3	9	Karagöz: Mektepteki Kızlarımızın Hepsi Neşeliydi Diyor	Gölge Oyunu	-
20	1	1937	7	9	Her şey Altın Olsaydı	Masal*	
21	1	1937	9	9	Burnuyükseğin Kürkü	Masal	Y. Kalantay
22	1	1937	3	10	Karagöz Bayram Gecesi Çocukların Rüyasına Girecek	Gölge Oyunu	-
23	1	1937	7	10	Kahraman Haluk	Masal*	Masalcı Baba
24	1	1937	9	11	Aç Gözlü Çocuk	Masal*	Masalcı Baba
25	1	1937	25	13	Kuyuya Düşen Ay	Manzum Masal	Mustafa Niyazi
26	1	1937	9	13	Atalar sözünün Kıymeti	Masal	Y. Kalantay
27	1	1937	9	14	Kurtla Kardeşin Dostluğu	Masal	İngilizce'den Çeviri
28	1	1937	12	14	Yürük Ali	Masal	Muazzez Kaptanoğlu
29	1	1937	12	15	Duman Ahmet	Masal	Muazzez Kaptanoğlu
30	1	1937	9	16	Leyleğin Ölümü	Masal	Maide Sertelli
31	1	1937	2	17	Kar Niçin Beyazdır?	Masal	Masalcı Baba
32	1	1937	12	17	Talihli Memiş	Masal	Bedriye Yeğinsoy
33	1	1937	12	18	Sütçü Ayşe'nin Ölümü	Masal	Muazzez Kaptanoğlu
34	1	1937	3	20	Ayı Postu	Masal	Bedriye Yeğinsoy
35	1	1937	3-8	21	Üç Gözlü Kız Kardeşler	Masal	Bedriye Yeğinsoy
36	1	1937	12	21	Geyik	Masal	Naki Tezel
37	1	1937	9	22	Altın Yavru	Masal*	Çev. Cahid İren
38	1	1937	12	22	Köylü Kadın	Masal	Naki Tezel
39	1	1937	3	23	Sihirli Çomak	Masal	Bedriye Yeğinsoy
40	1	1937	12	23	Altındağın Esrarı	Masal	Naki Tezel
41	1	1937	4	24	Ölüm Mağarası	Masal	Muazzez Kaptanoğlu
42	1	1937	12	24	Hasisliğin Sonu	Masal	Naki Tezel
43	1	1937	18	24	Bilmeceler ve Bulmacalar	Bilmece	-
44	1	1937	4	25	Balıkçı	Masal	Bedriye Yeğinsoy
45	1	1937	9	25	Kardan Çocuk	Masal	Cahid İren
46	1	1937	12	25	Doğruluk	Masal	Naki Tezel
47	1	1937	18	25	Bilmeceler ve Bulmacalar	Bilmece	-

48	1	1937	4	26	Bağlılık	Masal	Bedriye Yeğinsoy
49	1	1937	18	26	Bilmeceler ve Bulmacalar	Bilmece	-

3.12.4. *Çocuk Duygusu Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

Çocuk Duygusu Gazetesi içeriğinde barındırdığı atasözü, hikâye, gölge oyunu, masal, resimli masal, manzum masal, bilmece ve fıkra gibi halk edebiyatı türleriyle ve bu türlerin içeriğinde yer alan millî değerler ve gelenek – görenekler ile Türk halk kültürü geleneğini okura aktaran vasıta konumundadır. *Çocuk Duygusu Gazetesi* yayımlandığı 1 yıl boyunca sayılarında yer verdiği halk edebiyatı ögeleriyle döneminin bilinen çocuk, gençlik ve yetişkin yayınlarındandır. 1. sayıdan, 26. sayıya kadar derginin büyük bölümünü tarihi- millî romanlar, resimli masal, geleneksel Türk halk tiyatrosu örnekleri, bilmece ve masallar oluşturmaktadır.

Çocuk Duygusu Gazetesi'nde düzenli ve uzun soluklu olarak yayımlanan bilmece, oyun ve yarışlar; soru- cevap şeklinden sıyrılarak görsel bir forma dönüşmüştür. Bu bağlamda bilmeceler, geleneksel halk kültüründeki soru-cevap niteliği taşıyan, zekayı sınayan bilmece yapısından uzaktır. Gazetede bulunan çocuk köşesinde okurun şikâyet ve dilekleri haftalık olarak yayımlanmıştır. Okur odaklı dinamik bir yapının gazete içeriğinde yer alması, gazetenin günceli, yeniyi yakalamasında önemli etkenlerdendir.

Tek partili dönemde çocuklar için çıkarılan süreli yayınlar, okuru toplum hakkında bilgilendirip, onlara toplumun kültürel değerlerini aktarmaktadır. Süreli yayınlar barındırdığı içerikle, halk kültürünün aktarımı anlamında aktif birer araç konumundadır. Tek partili dönemin önemli yayınlarından olan *Çocuk Duygusu Gazetesi* çocukların halk kültürünü öğrenme sürecinde: Hikâye, masal, resimli masal, geleneksel Türk halk tiyatrosu (Karagöz – Hacivat), bilmece ve atasözü gibi türlerin aktarımında etkili olmuş, dönemin bilinen süreli yayınlarındandır.

Örnek verilecek olursa; dergide incelenen 34 masalda verilen mesajlar değerlendirildiğinde, çocukların yaşanan badirelerden ders çıkarmaları, çalışkan olup sorumluluk sahibi olmaları gerektiği, kalplerini temiz tutup iyiliğe odaklanmaları, büyüklerin sözlerinin dinlemeleri gerektiğinin vurgulandığı ve örnek çocuk profili yaratmaya aracılık eden masalların sayıca üstün olduğu görülmektedir.

Dergide ölümle alakalı ve kötünün kazanmasıyla ilgili masal örneği mevcuttur. *Burnuyükseğin Kürkü* adlı masalda bilge birinin dediklerinin çıkmaması ve kötü karakterin kazanması olayına rastlanmaktadır.

Gazetede ansiklopedilerden çevrilen masalların okura sunulması, onları farklı kültür ve inanç yapılarıyla buluşturması anlamında önem arz etmektedir. Üstelik bazı masal metinlerinde ve resimli masallarda anne babalarının söylediklerini yapmayan çocukların bundan dolayı cezalandırıldığı ve başlarına olumsuzluklar geldiği görülmüştür. Bu durum birçok dünya masalında ortak motif olarak okura sunulmuştur.

3.12.4.1. Atasözü

Çocuk Duygusu Gazetesi'nin incelenen bütün sayılarında toplam 1 atasözü sayfası tespit edilmiştir. Atasözü örnekleri gazetenin 4. sayısında *"Atalar sözü"* başlığıyla yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

Atalar sözü

"Aç kalmak borçlu olmaktan iyidir.
Hastanın derdini dinle ki, sıhhatin kıymetini bilesin!
Köpeğin cami kenarını kirletmesi ve karıncanın kanatlanması öleceğine işarettir.
Görgü, ilmin anahtarıdır. Çok gezen, çok bilir.
Büyük başın ağrısı büyük olur.
En büyük suç, suçluyu haklı göstermektir.
Topal eşekle ve yalancı arkadaşla yola çıkma! "[339]

Bir toplumun kültürel belleği atasözlerinde çok net şekilde görülebilmektedir. Atasözleri, içinden yetiştiği toplumun karakter analizini kısa ve özlü olarak en net yansıtan sözlü gelenek ürünlerindendir. *Çocuk Duygusu*'nda aktarılan atasözü örnekleri sayıca az olsa da toplumun an'anelerini, yaşam tarzını yansıtan, geçmiş ve yaşanmış tecrübelerin özünü ifade eden, içinden doğduğu halkın ortak malı oldukları için de halk dilinin değerli ürünleridir. *Çocuk Duygusu*'nda yayımlanan atasözleri anlamları ve öğüt verme fonksiyonu ile çocuklar, gençler ve yetişkinlere hitap etmektedir. Atasözleri, doğdukları ve yaşadıkları toplumun yaşam felsefesini, dünya görüşünü, insana nasıl

[339] "Atalar sözü", *Çocuk Duygusu*, 1, (4), 1937, 5.

değer verilmesi gerektiğini, haksızlık yapmadan nasıl yaşanılacağını ve hangi kurallara uyulması gerektiğini özlü bir şekilde ifade etmektedirler. *Çocuk Duygusu Gazetesi* bu mesajları çoğunlukla masallar ile vermiştir fakat yayımlanan atasözleri de okuru içinde yaşadığı toplumun sosyal normları ve değer yargıları hakkında aydınlatmasından dolayı çocukları geleceğe hazırlamıştır.

3.12.4.2. Masal

Araştırma kapsamında *Çocuk Duygusu Gazetesi*'nın bütün sayıları incelenmiştir. Gazetede toplam 34 masal yayımlanmıştır. Araştırma kapsamında 3 yerli masal incelenmiş ve aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

"Dirilen Ölü" adlı masal *Çocuk Duygusu*'nda incelenen ilk masal örneğidir. Masal mecmuanın 8. sayısında çıkmıştır ve yazarı Naki Tezel'dir.

1. Dirilen Ölü

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde üç arkadaş varmış ve bu üç arkadaşın da üç altını varmış. Bir gün en büyükleri, ben bir altınla sizi idare ederim, demiş. Diğer ikisi razı olmuş o da güzelce idare etmiş.

İkinci ay ortanca arkadaş, bu ay da ben sizi bir altınla idare edeceğim, demiş. Derken o da idare etmiş. Sıra en küçük arkadaşa gelmiş. Fakat o biraz müsrifmiş. Arkadaşlarını eğlence yerlerine götürerek altınları üç dört gün içinde tüketmiş. Fakat para bitince arkadaşlarından korkmuş ve onların kendisini öldüreceğinden korkarak eve gidip ölü gibi yere uzanmış. Diğer iki arkadaş eve gelmiş arkadaşlarını yerde ölü gibi görmüş, ceplerini karıştırmışlar ve para bulamamışlar. Para olmadığı için cenazeyi nasıl kaldıracağız diye düşünmüşler.

Bu sahte ölüyü kardeşler cami avlusuna bırakıp üzerine parası yok lütfen ölüyü yıkayın diye not iliştimişler. Camii'den çıkanlar acımış kefene üç beş kuruş bırakmışlar ve imam cenazeyi yıkamış. Önce camii odasına koymuş. Duvarda hocanın incirleri asılı imiş. Hoca da yatmağa girişmiş. (…)

Açlıktan adamın karnı zil çalıyormuş, kolay değil dört gündür midesine bir tek lokma bile girmemiş. Adam incirleri yemiş imam incirleri duvarda görememiş. Adamın ağzını açmış ağzından incir çekirdeklerini bulmuş, ölüye tekme vurarak sen ölü değilsin, demiş. Adam hiç ses çıkarmamış. Bunun üzerine imam ben seni mezara

götüreyim de gör, demiş. Ölüyü mezara götürmüş, gömmüş. Ama adamın ölü olmadığını düşündüğünden bir ağacın kovuğunda merakla beklemiş. Gece yarısı beş altı hırsız bu mezarın başına gelmiş, saraydan çaldıkları elmasları paylaşmağa başlamışlar; ama bir elmas kılıcı paylaşamamışlar. İçlerinden birisi, buraya yeni gömülen bir ölü bulalım içimizden kim bunu keserse kılıç onun olsun, demiş. Etrafı araştırırlarken yanlarındaki ölüyü bulmuşlar, mezardan çıkarmışlar ve tam keseceklerken ölü dillenmiş ve yetişin ölüler, diye bağırmış. Hırsızlar korkudan altın ve elmasları bırakarak kaçmışlar. İmam ile adam altın ve elmasları paylaşmışlar. Sonra sıra kılıca gelmiş. Düşünmüşler taşınmışlar ve kılıcı ikiye bölmüşler. Hoca incirlerin parasını istemiş, adam da vermiş. Hoca ile adam böylece zengin olarak evlerine dönmüşler. [340]

Yukarıda *Dirilen Ölü* adlı masalda gerçekçi masal grubuna girmektedir. Yukarıda aktarılan yerli masalda giriş tekerlemesi bulunmaktadır. Masal içerik olarak yetişkinlere hitap etmektedir ve mutlu sonla biten masallara örnek oluşturmaktadır. Yukarıdaki masal örneği Türk masal tiplerini içinde barındırmaktadır. *Çocuk Duygusu* okuruna verilen mesaj israfın kötü bir şey olduğu, aza kanaat edilerek ihtiyaçların karşılanabileceği mesajıdır. Bu mesajlar dışında masalın eğlendirme fonksiyonu ağır basmaktadır. *Çocuk Duygusu* içeriğinde en fazla masal türüne yer vermiştir. Gazetenin 7-17 yaş aralığındaki okura hitap ettiği düşünülürse içeriğinin de salt çocukların gelişimlerine yönelik masallar olmayacağı açıktır. Masalların eğlendirme ve güldürme fonksiyonu yaş arttıkça dergilerde aranan özelliklerin başında gelmektedir. Bu bağlamda *Çocuk Duygusu Gazetesi*'nde yayımlanan masalların öğüt ve nasihatten çok eğlendirme fonksiyonları ağırlıktadır. Bu masal içeriklerinde nükte, ima, yergi ve şiddet unsurları bulunmaktadır; ama aktarılan unsurlar bu toprakların değerleri ve yaşanmışlıklarına dair izler taşıyabilmektedir.

"Burnuyükseğin Kürkü" adlı 2. masal örneği gazetenin 9. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Y. Kalantay'dır.

2. Burnuyükseğin Kürkü

Eski çok eski zamanlarda Kafkasya'da akıncılığıyla bütün dünyada nam salmış Türk kavmi vardı adı: Nartlar'dı. Birçok reislerinin isim ve macerası hala orada

[340] Naki Tezel, "Dirilen Ölü", *Çocuk Duygusu*, 1, (8), 1937, 9.

dolaşmaktadır. Burnuyüksek Nartlar içinde en gösterişli olmak isterdi. Kendine kuzu kürkü yaptırdı. Fakat zenginler bundan ileri gidiyorlardı. (…) Çok geçmeden etrafta dehşet hâkim olmuştu. Burnuyüksek ülkedeki sakallı erkekleri otağına getiriyor, kendi elleriyle öldürüyor ve sakallarını koparıyordu. Malzeme toplandı ve bir kız saç ve sakallar içinde babasının ve kardeşinin sakallarını gördü. Bu sırada kulübe önünde bir ozan belirdi ve kıza: Evet kızım, öcünü almalısın. Dinle öğüdümü: Güneşin doğduğu yerde geniş bir memleket vardır. Başka yerlerden gelen Ertanrı orasını idare ediyor. Kuvvetinin sonu, hududu yoktur. Burnuyüksek onunla karşılaşırsa mahfolur… Sen kürkünü yakasız yap, kendisine vereceğin zaman da şöyle de büyük reisimizin kürküne ancak Ertanrı'nın altın sakalı yakışır. Ertanrı yabancıya yanaşıp, ey adam! Memleketime izinsiz giren, mahsullerimden izinsiz alan herkes idama mahkûmdur, nerden geldin? dedi. Yabancı ise Burnuyükseğin uşağıyım, dedi. Entanrı, öyle ise Burnuyükseğin oyunlarından birini bilirsin, göster bakalım! dedi. Yabancı ise, hükümdar! Ben bir çobanım. Sahibimin oyunlarını görmedim. Onları yapmağa kalkışmadım, dedi. Ama bir tane aklıma geldi. Burnuyüksek yüksek bir dağa çıkar, oradan taşlık bir araziye atlar, alnıyla büyük bir taşa vurur ve onu siyah bir toz yapar, dedi.

Entanrı tecrübe etti ve bu biçimsiz bir oyundur. Burnuyüksek böyle oynamaz seni öldürmeden bana başka oyunlarından bahset, dedi. Yabancı, bazen dövüşen iki boğa arasına kafasını sokar. Entanrı, Burnuyüksek böyle yapmaz bana asıl oyununu göstersene, dedi. Sürücü düşündü, Burnuyüksek kışın en soğuk zamanda denize girer, zaman geçer kalın buz tabakası denizi örter fakat Burnuyüksek bu denizden çıkar, dedi. Entanrı denize girdi, deniz dondu birkaç gün sonra denizi kırıp çıktı.

Burnuyüksek üç gün fazla otururdu. Entanrı tekrar oturdu. Burnuyüksek buz çatlaklarını ağaç dalları, demir ve taş parçaları ile doldurdu. Üç gün sonra Entanrı buzu açmak istedi fakat kendisini kurtaramadı.

Bu Burnuyükseğin kendisi idi ve aklım kuvvetime galip geldi! dedi. Burnuyüksek kılıcını çıkarıp Ertanrının boynunu vurdu fakat tunç gibi sert adalelere kılıç dokunur mu? Entanrı yalvararak, sahile bıraktığım kılıcımı al onunla kafamı kes, dedi.

Ertanrı'nın kılıcını kaldırmak için Burnuyüksek bir manivela yardımıyla kurbanına yanaştırdı ve kafasını kesti. Artık Entanrının sakalı elinde idi. Burnuyüksek

sevinçle memleketine döndü ve bildiğimiz kıza kürkünün yakasını dokuttu. İhtiyar ozanın sözleri doğru çıkmamıştı! Burnuyüksek sakal kürkünü giydi ve ölümüne kadar memleketin en gösterişli ve en büyük adamı olarak yaşadı. [341]

Bir Kafkas masalı olan *Burnuyükseğin Kürkü*, alışılmışın dışında bir masaldır. Konu ve içerik olarak mutlu sonla bitmeyen masallara örnek olan bu masalda olağanüstü unsura çokça yer verilmiştir. Evdeki hesabın çarşıya uymaması bu masal için geçerlidir, denilebilir. Bilge kişinin fikirlerinin çıkmaması, kızın babası ve abisinin intikamını alamaması, kötü karakterin kazanması masallarda nadir rastlanan motiflerdendir. Bu anlamda *Burnuyükseğin Kürkü* içerik olarak çocuklara değil de yetişkinlere hitap etmektedir. 7-17 yaş aralığındaki okura hitap eden gazete, hitap ettiği yaş grubunu kapsayan içerikleri okurla paylaşmıştır. Masalda aktarılan kafa kesme, kan dökme gibi şiddet içeren unsurların ilk okul çağındaki çocuklara sunulması sakıncalıdır ve bu durum çocukların ruhsal gelişimlerini olumsuz etkileyebilebilmektedir.

Not: Gazetede hikâye türü başlığıyla adlandırılan ama tür ve içerik olarak tamamen masal olan metinler sunulmuştur. Fakat bilinmesi gereken husus bu başlığa dahîl olan türlerin fazla olmasıdır. Bu karışıklık dönemsel şartlardan ya da paylaşılan edebi türlerin tam olarak anlaşılmamasından kaynaklanmaktadır.

"Herşey Altın Olsaydı" adlı masal *Çocuk Duygusu*'nun 9. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Masalcı Baba lakaplı yazardır.

3. Her Şey Altın Olsaydı

Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde. Şaban, çok zengin bir çiftçiymiş. Uzun yıllar, toprakla uğraşmış, sabanla çalışmış, kabarık yekünlü bir servet elde ettikten sonra bu paralarla faizciliğe başlamış, halkın ve köylünün sırtından kazandığı paralarla zengin olmuştu. Kasası doldukça, yaratılışı itibariyle hasis olan Şaban, bütün bütün hasis bir adam olmuştu. Kazandığı paraları kasalara, küçük demir sandıklara koyar ve bunları toprağa gömer, saklardı. Şaban, o kadar sıkı elli, o kadar tamahkâr bir adamdı ki, üstüne başına bakmaz, boğazına yemez, eğlencesine sarf etmezdi. Ne kendi yer ne de kimseye yedirirdi. Kapısına bir fukara gelse, bir parça ekmek istese vermez, acı sözler söyleyerek azarlar,

[341] Y. Kalantay, "Burnuyükseğin Kürkü", Çocuk Duygusu, 1, (9), 1937, 9.

kovardı.

Bir gün, köyünden pazara inmişti. Akşamüstü, dönerken fazla yorulduğu için, biraz dinlenmek istedi, şöyle yolun kenarına oturdu ve hemen derin bir uykuya daldı. Uykusunda garip bir rüya gördü. Karşısına uzun boylu, uzun beyaz sakallı bir adam çıkarak ona, Şaban ne istiyorsan söyle, hepsini yapacağım. Bütün dileklerini yerine getireceğim. Benim yapamayacağım bir şey yoktur, dedi. Şaban, birdenbire cevap vermedi, düşündü. Ne istemeliydi bu beyaz sakallı adamdan? Büyük adam olmak, iş başına geçmek, onun yapamayacağı bir şeydi. Vezir, paşa, âmir olup la ne yapacaktı? Bunların, bu işlerin, birçok sıkıntıları vardı. Birden gözünün önünde küme küme altınlar, sarı sarı liracıklar geçit töreni yapmaya başladı. Bunlardan istese sanki ne olurdu? Mademki uzun beyaz sakallı adam her şeyi yapmaya muktedir olduğunu söylemişti, tuttuğu her şeyin altın olmasını istese ne lâzım gelirdi? Bu kararla cevap verdi ve her tuttuğum şeyin altın olmasını istiyorum. İşte dünyada istediğim biricik şey bu! dedi. Beyaz Sakallı Adam, pek âlâ! istediğin olacak! Bu cevabı verdikten sonra, garip hayal birdenbire kayboldu. Şaban sonsuz bir sevince kapıldı. Yalnız kalınca, kendisine verilen bu kuvvet ve kudreti tecrübe etmek istedi. Elini, yolun kenarındaki çalılara, çakıllara uzattı. Hayret! Bunların hepsi altın olmasın mı? Şaban, büyük bir şaşkınlıkla bunlara bakıyor, seviniyordu. Biraz sonra kalktı. Yürümeğe başladı. Fakat yürüdükçe terliyor, terledikçe harareti artıyordu. İlerde bir çeşme gördü, hemen koştu, avuçlarını açtı, suyu ağzına götürdü. Şaştı. Aptal gibi olmuştu. Avucunda su değil, kocaman bir altın vardı. Altını cebine indirdi, gülerek, sevinerek yoluna devam etti. Artık susuzluğunu da unutmuştu. Yürüdükçe karnı acıkmaya başladı. Yolda rastladığı bir pideciden bir pide ile biraz peynir aldı. Pideyi ağzına götürür götürmez, az kaldı dişleri kırılacaktı çünkü pide de altın olmuştu.

Evine geldiği zaman, köpeği kendisini karşıladı. Dizlerine tırmandı. Hayvanı okşadı, sevdi. Zavallı hayvan kaskatı kesildi. Altın bir heykel oldu. Şaban, bunu görünce üzüntüye kapıldı. Sıkılmaya başladı. Böyle her tuttuğu şey altın olursa, ne yapacak, nasıl yaşayacak ne yiyecek ne içecekti? Düşündükçe kederi arttı. Kederi arttıkça üzüldü, fena düşüncelere kapıldı. Bu fena düşüncelerden kurtulmak için yatağına uzandı. Yorganı üzerine çekmek için tuttuğu zaman, onun da altın olduğunu gördü. Ağır bir yükün altında ezilmeğe başladı. Bu ağır yükün altından kalkmaya çalışarak, çırpmıyor, uğraşıyordu. Uğraşa uğraşa, çırpına çırpına, kan ter içinde kalmıştı.

Bir türlü bu ağır yükün altından kalkamıyordu. Bir hamle daha yaptı, elleriyle uğraştı, kalkındı, fakat yorganın altından kalkamadan birdenbire derin bir uçuruma yuvarlandı. Bu yuvarlanışla uyandı.

Şaban, uzun zaman bu tuhaf rüyayı düşündü. İnceledi, üstünde kafa yordu. Nihayet bunu bir ders gibi saydı ve anladı ki, hayatta para hiçbir çok defa saadet, iyilik yerine kötülük ve endişe getirir. Bunun üzerine hasis çiftçi fena huyunu bıraktı. İşte o zamandan beri pek rahat yaşıyor, herkes kendisini seviyor, sayıyor ve hasislik zamanından daha ziyade saadetle hayal sürerek fukaraya, muhtaçlara yardım ediyor. Sakın siz de hasis olmayın, fukarayı hakir görmeyin, köylünün sırtından geçinmeğe kalkışmayın, e mi çocuklarım? [342]

Masal mutlu sonla biten masallara örnektir. Masalda giriş tekerlemesi bulunmakla birlikte yer, mekân, zaman üçlüsü belli değildir. Bu masal gerçeğe yakın masallar grubuna dahîl edilebilir. *Çocuk Duygusu*'nda ve diğer süreli çocuk yayınlarında masalların işlevselliği büyük önem arz etmektedir. Masalı aktaran kişi vermek istediği mesajları ve yaratacağı karakterleri o toplumun değer yargılarını ve geleneklerini gözeterek okura ya da dinleyene sunar. Masalı yaratan kişi sadece kişilere hayat vermekle, karakterleri ard arda olaylar içinde konuşturup canlandırmakla yetinmemiş, içinde bulunduğu halkın dilini ve üslubunu da konuşturup, mensubu olduğu topluluğun mutluluğunu, hüznünü, güldürü ögelerini açık ya da üstü kapalı şeklide aktarmıştır. "Herşey Altın Olsaydı" adlı masal türü içeriğinde barındırdığı güldürü unsurlarıyla eğlendirme fonksiyonunu okura sunmuştur. Bunun yanında masalda ders verme ve öğüt diğer önemli unsurdur. Okura verilen öğüt: Aç gözlülüğün, para hırsının ve dünyevi değerlere aşırı bağlı kalmanın kişiyi mutsuzluğa götüreceğidir.

3.12.4.3. Fıkra

Çocuk Duygusu Gazetesi'nde toplam 2 fıkra sayfası tespit edilmiştir. *"Biraz da Gülelim"* başlığıyla yayımlanan fıkra türünün yazarları belli değildir.

Aşağıda "Biraz da Gülelim" başlığı altında sunulan 10 fıkra örneği gazetenin 11 ve 14. sayılarında yayımlanmıştır ve yazarları belli değildir.

[342] Masalcı Baba, "Her şey Altın Olsaydı"*, Çocuk Duygusu*, 1, (9), 1937, 7.

Örnek 1)

Birazda Gülelim

1. Mübalâğa

"— Sözümde hilaf yoktur, menem dadaşım! Babamın öyle büyük bir burnu vardı ki, bir şey devirmeçsizin odada dolaşamazdı.

— Bu da bir şey mi, iki çözüm? Menem dostlarımdan birinin öyle uzun bir burnu oluptu ki, bir çiçeği bugün kohlasa, ertesi gün hissederdi!"

2. Hangisi

Bir köyde on seneden beri mezarcılık yapan biri bulut gibi sarhoştu. Her sene de sarhoşluğu artıyordu. Nihayet bu hali nahiye müdürünün kulağına gitti; mezarcıyı çağırttı:

— Bu içkiden vazgeç, dedi. Mezarları fena kazıyor, ölüleri yarıya kadar gömüyormuşsun...

Mezarcı kızdı:

— Otuz senedir bu işi yapıyorum, hangisi şikâyet etti!

3. İlerlemiş

Çocuğunu imtihan ediyordu. Bütün derslerine baktı, sordu:

— Fransızca ile nasılsın?

— Çok ilerlettim. İlk zamanlar muallimin söylediklerini anlamıyordum, şimdi o benim söylediklerimi anlamıyor!

4. Atma!

— Benim gibi ressam yoktur. Geçenlerde bir odun parçası aldım, mermer gibi boyadım, suya bıraktım, battı.

— Bu bir şey değil. Ben bir kış manzarası yapıp yemek odama asmıştım. Kaldırmak mecburiyetinde kaldım.

— Neye!

— Sürahide sular donuyordu!

5. Ticaret Fikri (Bir Alman fıkrası)

Bir balina balığı, bir Yahudi, bir Çinli, bir iskemle ve birçok portakal yutmuştu. Ertesi gün balinayı avlamışlardı. Karnini açtıkları vakit içinde Yahudi'nin iskemleye

oturmuş, Çinliye portakal satmakta olduğunu gördüler!

6. Öyle ya

Otele gitti. Yemeğini yedi. Bir oda tuttu. Çıktı, soyundu, yattı. Sabah kalktı, giyindi, aşağı indi:

— On param yok, dedi. Otelci kaşlarını çattı:

— Bunu ne diye dün gece haber vermediniz.

— Bu sabah bunu duyunca nasıl olsa canınız sıkılacaktı, geceden keyfinizi kaçırmak istemedim!" [343]

7. Fellahın Aklı

"*Mısırlı bir fellah bir gün İstanbul'a gelmiş. Yusuf hem saf hem nükte bir adammış. Yusuf hem saf hem nekre bir ayarete gitmek istemiş. Haydarpaşa istasyonundan bilet alacak trenin kırmızı kadifeli salonuna kurulmuş. Yolda kontrol gelmiş, Yusuf'un biletini görünce:*

— Sen üçüncü mevkide oturacaksın. Haydi, kalk bakalım! demiş. Fellâhı zorla kaldırmak istemiş, Yusuf utanmış ve farkını verip yerinde oturmuş. Yusuf, birinci, ikinci, üçüncü mevkilerden bir şey anlamadığı için, kondüktörün bu muamelesinden fena linkle sinirlenerek trenden inmiş. Göztepe'ye varınca, tanıdığının evine- istasyondan uzakça olduğu için- araba ile gitmek işlemiş. Lastikli şık bir fayton görmüş, eteklerini toplayarak arabanın basamağına oturmuş:

— Haydi, beni Bağdat caddesinde (...) paşanın köşküne götür! Arabacı:

Buyurun... Oraya niçin oturdunuz? İçeriye girip rahatça otursanıza, deyince, Mısırlı Yusuf parmağını gözüne götürerek:

—Piş! Demiş. O bir defa olur. İçeriye oturayım da benden birinci mevki parası alasın, değil mi?"

8. Zengin ve Dilenci

"Eski zamanda zenginin biri bir gün konağının penceresinde otururken kapıya bir dilencinin geldiğini görmüş, hiddetlenmiş ve hemen el çırpıp oraya giren kalfaya: Bana bak kalfa, demiş, git söyle harem ağasına, harem ağası söylesin kâhyaya, kâhya söy-

[343] "Biraz da Gülelim", *Çocuk Duygusu*, 1, (14), 1937, 2.

lesin uşağa, uşak söylesin seyise, o da gitsin şu kapıdaki dilenciye (Allah versin!) desin.

Bu silsileli emirleri kapıdan işiten dilenci ellerini gökyüzüne kaldırıp bir ah etmiş: Hey büyük tanrı, emret Mikail'e, o söylesin Cebrail'e, Cebrail söyletin İsrafil'e, İsrafil söylesin Azrail'e, Azrail de şu herifin canını alsın."

9. Roman Merakı

"*Kenan romana düşkün bir çocuktu. Bir pazar sabahı annesi onu uykudan uyandırmağa gitti: Orada kendi kendine ne yapıyorsun. Tin- Tin kardeş? (Çocuk Duygusu'ndan) çıkan hediyelerle kendi kendime ziyafet veriyorum.*

Kenan! Kenan! Haydi, evladım kalk, sabah oldu. Kenan gözlerini aralayarak güldü:

— Anne, rüya gördüm!

— Ne rüyası yavrum?

—Elimde kalın bir roman okuyordum; en tatlı yerinde beni uyandırdın!

—Öyle ise evlâdım tekrar uyu da gene o rüyayı gör, okumana devam et! Romanı bitirdiğin zaman gelir uyandırırdın!

10. Öküzler gibi

—Yolcunun biri bir tarladan geçiyormuş. Çiftçi haykırmış:

— Heeeyyt... Sürülmüş tarladan geçilmez. Yasaktır.

—Yolcu, çiftçiye cevap vermiş:

— Affedersin ağam! Öküzlerin geçtiğini gürdüm de ben de geçebilirim sandım..." [344]

Yukarıda aktarılan 10 fıkrada Türk toplum yapısının mizah anlayışının yanında hayat tarzı, yaşayış ve düşünüşleri de görülebilmektedir. Bu, kısa ve özlü olmasına rağmen söz ustalığı sayesinde içinde birçok anlam barındıran fıkraların mesaj verme gücünün ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

*Çocuk Duygusu'*nda yayımlanan fıkralar kısa ve özlü bir yapıya sahiptir ve okuru sıkmadan güldürmeyi, ima, sezdirme vasıtasıyla okuru düşünmeye sevk etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca yukarıda sunulan ve 7-17 yaş aralığındaki okura hitap edeb bu metinler aracılığıyla çocukların gelişimine bağlı olarak onlara yaşama dair bilgiler verilirken geleneğin ve kültürün gelecek nesillere aktarımı da sağlanır. Bunların yanında

[344] "Biraz da Gülelim", *Çocuk Duygusu*, 1, (11), 1937, 2.

Çocuk Duygusu'nda aktarılan fıkra örnekleri okura edebi bir estetik sunmasının yanında eğlendirme fonksiyonlarıyla da öne çıkmaktadır. Okura sunulan fıkra örneklerinin hepsinde fıkranın zekice çözümlerinden, komedi unsurlarından ve hazırcevaplılığından kesitler sunulmuştur. Bu minval üzere sunulan fıkra örnekleri *Çocuk Duygusu* okuruna gülerken düşündürme fonksiyonu ile eğitici bir nitelik kazandırmaktadır.

Yayımlanan fıkralar, güldürürken düşündürme fonksiyonuna sahip olmasından ötürü, süreli yayınların ana amaçlarından olan eğlenceli şekilde öğretme ortamı sağlamaları anlamında önem arz etmektedir. Yukarıda yayımlanan fıkra örneklerinde bilginin direkt olarak verilmeyip, sezgi yoluyla okura aktarılması sezgi yeteneğini geliştirmrktedir. *Çocuk Duygusu*'nda yayımlanan fıkra örnekleri kişilerin ve toplumun aksayan taraflarını nükteli şekilde sunması yönüyle ve okurun eleştiri kabiliyetini geliştirmesi anlamında çocuklara ve gençlere katkı sağlamaktadır.

3.12.4.4. Geleneksel Türk Halk Tiyatrosu (Karagöz)

Araştırma kapsamında *Çocuk Duygusu Gazetesi'*nin incelenen bütün sayılarında 3 geleneksel halk tiyatrosu (Karagöz) oyunu yayımlanmıştır. İncelenen örnekler aşağıda sunulmuştur.

"Karagöz: Mekteplerdeki Kızlarımızın Hepsi Neşeliydi Diyor" adlı oyun *Çocuk Duygusu Gazetesi*'nde ele alınan ilk geleneksel Türk halk tiyatrosu (Karagöz) örneğidir. Oyun *Çocuk Duygusu*'nun 9. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

1. Karagöz: Mekteplerdeki Kızlarımızın Hepsi de Neşeliydi, Diyor

"Hacivad — Karagözüm! Bu son haftayı nasıl geçirdin, anlat bakalım?
Karagöz — Hiç sorma, Hacivad! Bu hafta çok yoruldum. Ağzımı açmağa mecalim yok.
Hacivad — (Öksürdü) Haydi canım, sen de baban gibi yorgunluğa gelmiyorsun! Bana bir bak hele. Akşam olur olmaz perde kurdum, şem'a yaktım, derdime yandım. Sen hâlâ…
Karagöz — (Elini kaldırarak Hacivad'ın ensesine indirir) sen hâlâ gevezelikten kurtulamadın! Hacivad —(Bağırır) Vay ensem... Alacağın olsun, Karagöz! Ben sana derdimden bahsederken, sen bana tokat atıyorsun, öyle mi? Aşkolsun sana!
Karagöz — (Güler) Şaka Hacivad, şaka.

Hacivad — Enseme bal gibi tokadı indin yahu! Böyle şaka olur mu hiç?

Karagöz — Haydi, uzun etme! Senin ensen tokada alışıktır! Şimdi gevezeliği bırak ta beni dinle!

Hacivad — Anlat bakalım, gene ne cevahir yumurtlayacaksın?

Karagöz — Bugün mektepleri dolaştım, Hacivad! Erkek çocuklar gibi, kız talebeler de beden hareketlerinde o kadar muvaffak oluyorlar ki... Okulun bahçesinde oldukça sertçe esen poyraza karşı göğüslerini vermişler, talim yapıyorlardı. Kendimi kışlanın önünde sandım. Eğer o sırada bir hücum borusu çalınsaydı, derhal düşman üzerine saldıracak gibi, hepsi de atik ve çevik... Kulakları kirişte. Ne kadar canlı ve sıhhatli görünüyorlardı.

Hacivad — İyi ki bu bahsi açtın, Karagöz! Söylediklerinde hiç mübalâğa yok.

Karagöz — Nereden anladın?

Hacivad — (Göğsünü kabartarak) Buna ben her gün şahit oluyorum da.

Karagöz — Ne dedin. Yoksa sen de mektepleri mi dolaştın?

Hacivad —Hayır. Mektepleri dolaşmağa ne hacet! Evde canlı bir örneği var. Bizim yumurcakları biliyorsun ya! Ayten büyüdü. Yılmaz eskiden kız kardeşini korkutur, hatta döverdi. Fakat şimdi Ayten de on dördüne girdi. Mektepte beden terbiyesinde birinci imiş. Bazıları benimkinden kuvvetli. Yılmaz ondan iki yaş büyük ama. Artık eski efeliğinin hükmü yok. Ayten pazılarını şişirerek Yılmaz'ın üzerine öyle bir yürüyüş yürüyor ki. Vallahi, Yılmaz erkek çocuk olduğu halde kız kardeşinin karşısında duramıyor. Geçen gün boks yaptılar. Berabere kaldılar. Doğrusu Ayten sıhhatini mektebe borçludur.

Karagöz — Şimdi hatırladım, Hacivad! Neydi o birkaç yıl önceki halin? Her gün doktor peşinde koşardın! Şu vitaminli ilâç çok faydalı imiş. Bu ilâç çok kuvvet verirmiş diye her gün ilâç taşırdın eve!

Hacivad — O kadar ilâç taşıdığım halde ikisi de çiroz balığı gibi zayıftı. Yemek yemezler, neşesiz, köşede bucakta pinekleyip dururlardı. Oysa ki, şimdi ikisi de pehlivan yavrusuna döndü. Temiz hava. İyi su. Daima hareket. Yürüyüş. İdman. Bütün bunlar yumurcakların ikisini de canlandırdı. Evin içinde radyoya sıra gelmiyor şimdi. Onların neşesinden ben de kederlerimi unutup, onlara uyuyorum.

Karagöz — Neşe, sıhhatli insanlara yaraşır, Hacivad! Ne idi o yirmi yıl önceki mektep hayatı! Neşeli giren, neşesini unutur; sıhhatli giren hastalanırdı. Haydi, bir ye de bin

kere şükret haline! İlâç, doktor peşinde koşmaktan kurtuldun hiç olmazsa." [345]

Yukarıda aktarılan geleneksel Türk halk tiyatrosu oyunlarından Karagöz oyunu kurgusal özellikler taşımakta, yeni yazılan metinlerde Karagöz'ün verilecek mesajlarda kullanıldığı görülmektedir. "Karagöz: "Mekteplerdeki kızlarımızın hepsi de neşeliydi, diyor" adlı oyunda Karagöz ve Hacivat üzerinden Türk halk edebiyatı türünün mesaj verme fonksiyonu kullanılarak okura eski-yeni mukayesesi sunulmaktadır. Türk talebelerinin artık sağlıklı, zeki ve çevik oldukları yukarıdaki metinde okura aktarılmaktadır. Okura sunulan metinde ilaç kullanmamın kötü olduğu, eskiden ilaç kullanımının fazla olduğu ama okullarda uygulanan Beden Eğitimi dersleriyle bu olumsuzluğun önüne geçildiğinden bahsedilmektedir.

"Karagöz, Bayram Gecesi Çocukların Rüyasına Girecek" adlı geleneksel Türk halk tiyatrosu (Karagöz) oyunu gazetede verilen 2. örnektir. Oyun *Çocuk Duygusu Gazetesi*'nin 10. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

2. Karagöz, Bayram Gecesi Çocukların Rüyasına Girecek!

"(Perdeden başın: uzatır) Hani ya bana bir eğlence... Yar bana bir eğlence...

Hacivad — (Sallanarak gelir) bu gece hiç neşem yok. Karagöz! Kendine başka bir eğlence ara...

Karagöz — (Hiddetlenir) Şimdi inerim beynine alimallah! Ben sana yüz kere demedim mi, benim karşıma neşesiz gelme diye!

Hacivad — Vallahi bu sabah çok neşeliydim, Karagözüm! Akşama doğru kaybettim neşemi

Karagöz — Haydi koş, nerede kaybettinse, orada, git, ara. Sakin bulmadan gelme!

Hacivad — (Kendi kendine söylenerek uzaklaşır) Dayak yemektense, gitmek daha hayırlıdır.

Karagöz — (Sahnede yalnız kalır) Babamdan bana (neşe) den başka hiçbir miras kalmadı. Bu herif neredeyse bu sermayemi de elimden alacak. Bayram üstü ben günlerimi neşesiz nasıl geçirebilirim? Evime eş dost gelecek. Onları güler yüzle karşılamazsam, bir daha benim yüzüme bakarlar mı?

Hacivad — (Uzaktan bir ses duyulur) işte geliyorum, Karagözüm! Aradığımı buldum. Hem de kaybettiğimden daha fazla.

---

[345] "Karagöz: Mektepteki Kızlarımızın Hepsi Neşeliydi Diyor", *Çocuk Duygusu*, 1, (9), 1937, 3.

Karagöz — Ne çabuk neşelendin böyle Hacivad!

Hacivad— Sorma, Karagöz! Buradan ayrılır ayrılmaz. Acaba kaybettiğim neşeyi nerede bulurum diye düşünürken. Çallı İbrahim karşıma çıkmaz mı?

Karagöz — Ey, sonra? Neşe mi satıyordu?

Hacivad — (Katılırcasına gülerek yere oturur) Çallı'nın elinde bir kitap vardı. Karagözüm! Sadece kitabın üstünü okudum...

Karagöz — Haydi uzatma. Çabuk söyle! Şimdi inerim beynine ha!

Hacivad — Dur yahu! Neşemî çalmağa çalışma! (Gene güler) bu kitabın adı nedir, biliyor musun?

Karagöz — Bilsem sana sorar mıyım be?

Hacivad — Acele etme de unutmadan söyleyeyim.

Karagöz — Sen de genç yaşında bunadın galiba?

Hacivad — Yok yok, bunamadım Karagöz! O kadar hoşuma gitti ki bu kitabın adı. Adı... Adı… Hah buldum: (Çok yaşamanın sırrı, daima neşeli olmaktır!)

Karagöz — Ben sana her zaman bunu söylemiyor muyum? Bak." [346]

Yukarıda sunulan oyunda Karagöz-Hacivat karakterleri üzerinden *Çocuk Duygusu* okuruna mesajlar verilmektedir. Bu mesajlar verilirken Türk halk edebiyatının aktarım fonksiyonlarından faydalanılmıştır. Kitap okumanın önemi ve neşeli olmanın kişinin davranışlarında ne gibi etkilerinin olduğu Karagöz oyunu örneğiyle çocuklara ve gençlere aktarılmıştır. Çok yaşamanın sırrını neşeli olmaya bağlayan içerik mesajında süreli çocuk yayınlarının en önemli misyonlarından olan eğlendirme fonksiyonuna vurgu yapılmaktadır. Çünkü süreli yayınlar küçük yaştaki okura ve gençlere hitap ettikleri için, eğlendirirken öğretme misyonunu kullanmaktadırlar ve verilen mesajlar, nasihatler bu şekilde çocuklara aktarılmaktadır.

Aşağıda sunulan "Tayyare ile Bir Uçuş — Paraşütle İnen Kim?" adlı Karagöz oyunu *Çocuk Duygusu Gazetesi*'nin 8. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

[346] "Karagöz Bayram Gecesi Çocukların Rüyasına Girecek", *Çocuk Duygusu*, 1, (10), 1937, 9.

3. Tayyare ile Bir Uçuş — Paraşütle İnen Kim?

"Karagöz — Geçen gün Anadolu'da küçük bir seyahat yaptım, Hacivad! Neler gördüm bilsen...

Hacivad — Trenle mi gittin?

Karagöz — Evet...

Hacivad — Öyle ise Sapanca'da bol bol elma, İzmit'te kâğıt, Eskişehir'de testi ve tesbih görmüşsündür!

Karagöz — Yok canım! Öyle şeyler değil.

Hacivad — O halde mutlaka Ankara'da ucu göklere değen büyük binalar, asfalt caddeler ve herkesin elinde bir Ulus gazetesi gördün. Bana bunları söyleyeceksin, değil mi?

Karagöz — Yahu, sen ne sabırsız bir insansın! Lâfımı ağzımda bırakıyorsun! Gerçek, bu söylediklerini de gördüm ama. Beni bunlardan ziyade hayrete düşüren bir şey vardı. Aman, lâfı ağzımdan almadan gördüğümü söyleyeyim: Tren yollarında başıkabak, yalınayak birçok köylü çocukları, tren yolcularından okunmuş gazete istiyorlardı.

Hacivad — Olur ya. Evlerinde rafa serecek kâğıt bulamadıkları için, yolculardan gazete dileniyorlar.

Karagöz — (Hiddetle) senin sandığın gibi değil. O yavrucuklar bu gazeteleri okumak için istiyorlar.

Hacivad — Nereden anladın bunu?

Karagöz — Gözümle gördüm... Çocuklardan birine verdiğim bir gazeteyi, yavrucak sevinçle aldı... İstasyon köşesindeki küçük kahveye koştu. Kahvenin peykesinde iftardan yeni gelmiş birkaç köylü dayı oturuyordu. Dokuz, on yaşlarında olan bu çocukcağız gazeteyi onlara götürdü: "İşte, bak amca! Çinliler Japonlara karşı koyuyorlarmış... İspanyada âsiler büyük telefat vermişler. Sabiha Gökçen yeni uçuşlar yapmış. Vergiler indiriliyormuş" diyerek, gazetenin kalın başlıklarını hararetle okumağa başladı.

Hacivad — Bu habere çok sevindim doğrusu. Karagöz! Sen her zaman abuk sabuk işlerden bahsederek insanı saatlerce traş edersin ama bugün verdiğin bu haber göğsümü o kadar kabarttı ki... Bari yollarda bu zavallı çocuklara birer (Çocuk Duygusu) da dağıtsaydın.

Karagöz — Ha şunu bileydin. Hacivad! Çocuklara yardım olsun diye bütün köylere uçmanlarımızla havadan binlerce (Çocuk Duygusu) dağıtmayı ihmal etmedim. Hatta bu

yüzden az kaldı ortalığı da heyecana verecek bir kaza da çıkıyordu.

Hacivad — (Gülerek) Gene kim bilir ne sarsaklık yapmışsındır!

Karagöz — Yok canım... Ben uçmanlarımızı karadan seyrediyordum. Gökyüzünden banknot yağar gibi dökülen gazetelerini kapışan köylü çocuklarının sevinçlerini görerek, demiryolunda ağzımı bir karış açıp kalmışım...

Hacivad — Haydi, gevezeliği bırak! Kaza dedin de yüreğim ağzıma geldi...

Karagöz — İşte ben de onu anlatıyorum ya. Bir de gökyüzüne baktım. Ne görsem beğenirsin?

Hacivad — Şimdi küçük dilimi yutacağım, Karagöz! Allah aşkına çabuk söyle... Ne vardı gökyüzünde?

Karagöz — Ne olacak! Bizim Klişeci Kenan amca tayyarede duramamış... Aşağıdaki çocukların sevincini görünce, paraşüte sarılıp kendini tayyareden atmış. Sallana saltana yere indi. Çocuklar onu görünce etrafını sardılar... Görülecek bir sahne idi bu, Hacivad! Gözlerim sulandı, göğsüm kabardı.

Hacivad — Kenan amcanın paraşütle inişine mi?

Karagöz — Elbette ya, gökten paraşütle inmek kolay mı sandın? Sen, tramvaydan inerken bile dizlerinin titrediğini söylüyorsun!

Hacivad — (Kahkahayla güldü) Adam sen de... Artık paraşütle gökten yere inmek erkeklerin övüneceği bir iş değil. Onu küçük kızlarımız da muvaffakiyetle yapıyorlar!"[347]

Karagöz oyunlarının değişmeyen, donmuş, yazılı metinleri yoktur ama bu oyunların belli bir yapısı vardır. Karagöz oynatan oyunun genel çerçevesini bilmekte, gerisini perde arkasından, tuluatla (doğaçlama) yaratmaktadır. Her oyun bir mukaddime (giriş) le başlamakta, sonra Karagöz'le Hacivat karşılıklı bir çekişmeye girişmektedir. Bu kısım bir karşılıklı konuşma (muhavere) ile gelişmekte, sonra fasıl (asıl oyun konusu) ile bitmektedir. Yukarıdaki örnekte ise kurgusal özellikler bulunmaktadır.

Yeni yazılan metinlerde Karagöz'ün verilecek mesajlarda kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Karagöz'ün oyun repertuarındaki herhangi bir oyun, sergileneceği mekânın sosyo-kültürel yapısına ve seyirci profiline göre yeniden düzenlenmektedir. Yani burada Karagöz'ün modernizasyonu mevzuu söz konusudur.

[347] "Tayyare ile Bir Uçuş Paraşütle İnen Kim?", *Çocuk Duygusu*, 1, (8), 1937, 3.

Bu oyunlara yeni oyunlar denilebilir. Bu bağlamda "Tayyare ile Bir Uçuş - Paraşütle İnen Kim?" adlı oyunun süreli yayın okurunun yaşı, kültürel yapısı ve sosyal yönelimine göre yeniden yaratılmıştır.

Bazı araştırmacılar Karagöz oyunlarını, klasik Karagöz oyunları ve yeni oyunlar olarak ikiye ayrılmıştır. Cevdet Kudret, Karagöz'ün gerek eski klasikleşmiş oyunlarını ve gerekse de daha sonradan bu repertuara dâhil edilmiş olan oyunlarını Kâr-ı kadîm (eski zaman işi: Klasik), Nev-icâd (yeni uydurulmuş: Modern) oyunlar başlıklarıyla tasnif etmiştir. [348] Ünver Oral, yukarıda sunulan çeşitlemeye ek olarak, zaman içinde hayalîlerin bu oyunları icra edildikleri dönemin sosyal şartlarına göre yeniden düzenlediklerini yahut insanların değişen eğlence, mizah anlayışlarına ve isteklerine göre yeni oyunlar ürettiklerini ve üretmeye devam ettiklerini ifade etmiştir. [349] Yukarıda sunulan örnek, Kudret'in de belirttiği Nev İcâd (Yeni Oyunlar)'a örnek teşkil etmektedir. *Çocuk Duygusu Gazetesi*'nin uçakla köylere ve şehirlere havadan dağıtıldığı söylenilerek gazetenin reklamı, Karagöz-Hacivat oyununu özelinde halk edebiyatı metinlerinin işlevlerinden reklam işlevi kullanılarak yapılmıştır. Bunun dışında Türkiye'nin eskisi gibi olmadığı, tren yolları ağına ve uçaklara sahip olduğuna değinilmiş, Cumhuriyetin sürekli modernleşme ve gelişim halinde olduğu okurla paylaşılmıştır.

Sonuç olarak, *Çocuk Duygusu Gazetesi*'ndeki geleneksel Türk halk tiyatrosu örneklerinden olan Karagöz – Hacivat oyunu; çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin yaratıcılıklarını, bağımsız düşünmelerini teşvik edici metinleri içeriğinde barındırmaktadır. Bu metinlerle *Çocuk Duygusu* okurunun yeniliğe açık, çağdaş Cumhuriyetin dinamik yapısının bilincinde olarak yetiştirilmeleri amaçlanmıştır.

3.13. *CUMHURİYET ÇOCUĞU MECMUASI*

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası, 27 Eylül 1938 ile 26 Ekim 1939 yılları arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Mecmuanın sahibi Zahide Tan, yazı işleri sorumlusu S. C. Antel'dir. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası* toplamda 52 sayı yayımlanmıştır. *"Cumartesi Günleri Çıkar Çocuk Mecmuası"* sloganıyla çıkarılan gazete, bir yıllık yayın hayatında çocuklara ve gençlere yönelik nitelikli içeriğiyle yayımlandığı döneme iz bırakmıştır.

[348] Cevdet Kudret, *Karagöz-1*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1968, s. 23.
[349] Ünver Oral, *Karagöz Oyunları II*, Nev-İcâd, Kitabevi, İstanbul 2007.

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nın çağdaşı gazete ve dergilerin benimsediği çağdaş ve Cumhuriyetçi yayın politikası, gazete içeriğinde görselle desteklenerek okura sunulmuştur. Mecmua çocuklara kültürel faaliyetleri, sanatı, edebiyatı ve teknolojik gelişmeleri tarafsız biçimde sunmuştur. Mecmuanın en önemli amaçlarından biri de çocuklara çeşitli edebi türleri sunmak; sonrasında onların resimler ve karikatürlerle hoşça vakit geçirmelerini sağlamaktır. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nda çocuklar için: Destan, masal, resimli masal, hikâye, bilmece, tarihi roman gibi edebi türler; *Çocuk Oyunları, Talebe Yazıları, Okul Köşesi, Hayat ve Tabiat Bilgisi, Her Yerden Her Şeyden, Türk Medeniyetleri, Yurt Postası, Dünya Postası* ve *Fenni Eğlenceler*, gibi kültürel içerikler ve halk edebiyatı mahsulleri çocukların millî ve manevi değerleri kazanmalarında belirleyici unsurlardan olmuştur. Yukarıdaki türler içinde vurgulanması gerekenler; çocuk hikâyeleri, destanlar ve masallardır. Hacim ve konu çeşitliliği bakımından çocuk hikâyeleri ve masallardan sonra, görselliğin baskın olduğu resimli masal ve serüvenler çocukların ilgisini çekmiş ve gazetede yer almıştır.

Mecmuanın 1. sayısında yayımlanan *"On Beşinci Yıl"* adlı başlıkta mecmuanın yayın politikası ve içeriğinden aşağıdaki gibi bahsedilmektedir:

"Sevgili Çocuklar: Cumhuriyetimizin on beşinci yılını kutladığımız şu mutlu günde CUMHURİYET ÇOCUĞU doğuyor. CUMHURİYET ÇOCUĞU: hikâyeleri, romanları, şiirleri, resimleri, karikatürleri ile size, boş zamanlarınızı hoş ve eğlenceli geçirtmekle kalmayacak; tabiata, tarihe, coğrafyaya ait yazıları ile derslerinize de yardım edecektir: her Türk Cumhuriyeti çocuğu için bilinmesi lazım olan bilgileri kazandırmağa çalışacaktır. Bunların en başında, hiç şüphesiz kendi yurdumuza, kendi benliğimize ait olan bilgiler gelir. (...) 19 Mayıs 1919'da bu Millî kahramanın Samsun'a ayak bastığı gün başlayan istiklal savaşı, 30 Ağustos 1922 Dumlupınar zaferi ile neticelendi. 23 Nisan 1920'de Ankara'da toplanan Büyük Millet Meclisi, Padişahın kabul ettiği Sevr muaresini şiddetle reddetti. 24 Temmuz 1923'te galip büyük devletlere kabul ettirdiği LOZAN muahedesi ile devlet siyasi istikbaline kavuştu. Memleket ecnebi işgalinden tamamiyle kurtuldu. (...) Düşününüz ki, bundan yirmi sene evveline gelinceye kadar, yediğimiz şekerden giydiğimiz kumaşa kadar her şeyi yabancı memleketlerden alıyorduk; birçok paralarımız o memleketlere akıp gidiyordu.

CUMHURİYET ÇOCUĞU, bütün Türk çocuklarının en samimi hislerine tercüman olarak, büyük Ata'mıza, en derin saygı, sevgi ve minnetlerini sunmakla bahtiyardır" [350]

Çağdaşı olan diğer gazete ve dergiler gibi, *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nın amacı da hem okura hediyeler verip ilgilerini mecmuaya yöneltmek, hem de sunulan içerikle beğenilerini kazanmaktır. Gazetenin yayın ilkelerinden en önemlisi: Atatürk ilke ve inkılapları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin millî değerlerinin çocuklara ve gençlere özellikle vurgulanmasıdır. Gazetenin yayın içeriği düzenli ve disiplinli bir yapıya sahiptir. Çocuklara sunulan görsel serüven ve hikâyelerde onların güldürülüp, eğlendirilmeleri amaçlanmıştır. Destanlar; çocuklara ve gençlere millî kültür ve bilincin aktarılması bakımından önem arz etmektedir. Bilmece ve bulmacalarda verilen hediyeler okurla mecmua arasında bağ kurulmasına vesile olmaktadır.

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nın yazar kadrosunu öğretmen, şair, eğitim ve edebiyat alanlarından önemli isimler ve çevirmenler oluşturmaktadır. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'*nın en önemli yazarlarından Kemalettin Tuğcu; Türk edebiyatına 200'den fazla ölümsüz eser kazandırmış tanınmış roman ve hikâye yazarıdır. Kemaletin Tuğcu'nun hikâyeleri dergide önemli yer tutmaktadır. Mecmuanın önemli bir diğer yazarı olan Burhan Bilbaşar; çeşitli masallar ve yurt köşesi bölümüyle mecmuaya önemli katkılar sunmuştur. Hikâye ve masal türlerinde Rakım Çalapala ve A. Öykümen dergiye eser kazandıran diğer yazarlardır. Mecmuanın önemli isimlerinden olan Enver Benhan Şapolyo ise mecmuaya destan türünde eserler kazandırmıştır.

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nın yayın politikası dönemin birçok süreli yayınında olduğu gibi Atatürk ilke ve reformlarına bağlı, Cumhuriyet'in yeniliklerini benimsemiş bir çizgi taşımaktadır. Özel gün, anma ve bayramlar olan, 23 Nisan Ulusal ve Egemenlik Çocuk Bayramı, Zafer Bayramı, 29 Ekim 1923 Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve 10 Kasım 1938 Mustafa Kemal Atatürk'ün Ölüm Yıldönümü gibi önemli günlerden sayfalarda özellikle bahsedilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk ile alakalı bilgi ve açıklamalar kapak resimlerinde ve dergi içeriğinde bolca yer almıştır. Mecmuanın 2. sayısında, *"BABAMIZI KAYBETTİK"* adlı başlıkta aşağıdaki açıklama yapılmaktadır:

[350] "On Beşinci Yıl", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*, 1, (1), 1938, 2.

"Asırları senelere sığdıran, hayali hakikat yapan, ümitsizliği ve imkânsızlığı Türk lügatinden çıkaran Atatürk öldü. Türk milleti en yüze evladını kaybetti. Kan ağlıyor. Bütün dünya, bu en büyük ve en hayırlı insan için yas tutuyor. Atatürk'ün kurtardığı; müstakil, şerefli ve mesut bir hayata kavuşturduğu Cumhuriyet Türkiye'sinde doğan ve büyüyen çocuklar! Siz bu acıyı, yaşlı insanlar kadar derinden duyamazsınız. Türk milletinin çektiği bitmez tükenmez ıstırapları tanımayan Atatürk çocukları! Siz bunu, Türk milletinin bu felaketli kara günlerini yaşayan analarınızdan babalarınızdan sorunuz. Onlar size – hıçkırıklarını tutabilirlerse – bu en büyük millî matemin derin manasını anlatacaklardır. (...) Fakat yeise kapılmıyoruz, ümidimizi ve cesaretimizi kaybetmedik. Bunu, Atatürk bizden istiyor. Atatürk her zaman Türk milletine güvendi, ona inandı. Türk milleti bugüne kadar onu yalancı çıkarmadı. On beş yılda her savaştan alnı açık çıktı. Savaş bitmedi. Bunu Atatürk söylüyor: "Yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu, dünyanın en mamur ve medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Kabrinde rahat uyu ey Büyük Türk! Çocukların, isteklerini yerine getirecekler; sana, Türk milletine layık insanlar olduklarını dünyaya ispat edeceklerdir."[351]

Mecmuanın yayın hayatına başlamasından 1 hafta sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı, tüm ülkede ve *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nda büyük yas tutulmasına neden olmuştur. 2. sayı dışında diğer sayılarda da okur ve yazarlar Atatürk'ün vefatı ve Türkiye Cumhuriyeti'ne yaptıklarıyla ilgili yazı, şiir ve anmalar kaleme almışlardır.

3.13.1. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'*nın Biçim Özellikleri

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası 27 Eylül 1938 yılında, Ankara Caddesi (İstanbul) Numara 36'da bulunan Türkiye Basımevi'nde basılmıştır.

Mecmuanın tek cildi olan 1. cildine "1956 SB 362" yerel tasnif numarası ile Ankara Millî Kütüphane 'de ulaşılmıştır.

---

[351] "Babamızı Kaybettik", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*, 1, (2), 1938, 8.

Mecmuanın tek cildi olan 1. cildi; 27 x 18 cm boyutlarındadır. Mecmua 1. cilt 1. sayıdan 4. sayıya kadar, *"Cumartesi günleri çıkar çocuk mecmuası"* sloganıyla yayın hayatına başlamıştır. 5. sayıdan 24. sayıya kadar, *"Çarşamba günleri çıkar çocuk mecmuası",* 24. sayıdan son sayı olan 52. sayıya kadar ise, *"Perşembe günleri çıkar"* sloganını kullanmış ve yayın hayatını noktalamıştır.

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nın 1. sayıdan 9. sayıya kadar günlük satış fiyatı 5 kuruştur. Senelik abonelik ücreti 240, altı aylığı 120 kuruştur. 10. sayıdan son sayı olan 52. sayıya kadar senelik 250, altı aylık 130, üç aylık abonelik 60 kuruşa çıkmıştır. Mecmua, 1. sayıdan son sayısı olan 52. sayıya kadar her yerde haftalık 5 kuruşa satılmıştır.

Cumhuriyet Çocuğu 1. sayıdan, 6. sayıya kadar 16 sayfa, 7. sayıdan 52. sayıya kadar ise 20 sayfa yayımlanmıştır.

3.13.2. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nın İçeriği

*Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'*nın yayın hayatına başlamasından bir hafta sonra Mustafa Kemal Atatürk vefat etmiştir. Mecmuanın sahibi Zahide Tan ve yayın direktörü öğretmen/yazar Burhan Bilbaşar'ın anma ve yas yazılarına okur görüşlerini ekleyip büyük bir hacimle sunması, mecmuanın Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılığını göstermesi açısından önem arz etmektedir. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nda çocukların, gençlerin edebi türler, fenni bilgiler ve araştırma yazıları aracılığıyla bilinçlenmeleri, hoşça vakit geçirmeleri, gülmeleri ve en önemlisi millî değerlerin farkına varmaları amaçlanmıştır. Bunun yanında dünya edebiyatında yayımlanan çeviri çocuk romanları, hikâyeleri, masalları mecmuada yer bulmamıştır. İstisnai olarak *Küçük Tarzan* adlı film okura "küçük sinema" başlığıyla sunulmuştur. Mecmuada ulusal çocuk hikâyeleri, romanları ve masalları, resimli masallar, ağıt, ansiklopedik bilgiler, destanlar, coğrafi haberler, bilmeceler ve fenni oyunlar gibi türler yer almaktadır. Örneklerde verilen edebi türler çocuklara sunularak onların millî ve manevi değerlerin kazandırılması amaçlanmıştır. Mecmuada görsellik ön plandadır. Resimli masallar, çocuk hikâyeleri, bilmece-bulmacalar, resimli serüvenler ve oyunlar ilgi çekici, başarılı görseller ve etkinliklerle okura sunulmuştur. Tutum ve ekonomi haftası, ulusal endüstri sayfası ve dünyaya mal olmuş bilim insanları ile ilgili içerik sayfalarında sadece okurun eğlendirilip ve güldürülmesi değil, onlara millî hükümet politikası ve kalkınma ile

alakalı bilgiler de aktarılmıştır. Mecmuadaki etkinlik sayfalarında çocukların şiirleri yayımlanmış ve çözdükleri bilmece-bulmacaların kuponla gönderimi sağlanmış, kazananların isimleri mecmuada yayımlanmıştır.

Enver Benhan Şapolyo'nun yazdığı "*Yayla Gülü"* adlı çalışma destan türü başlığıyla okura sunulmuştur. *Yayla Gülü* adlı çalışma mecmuada: *"Tarihçi, halkbilimci ve araştırmacı yazar kimliğiyle tanınan Şapolyo'nun mecmuaya armağanı: Bu yazı Türk efsanelerinden, Türk destanlarından örülmüş ve Cumhuriyet çocuklarına armağan edilmiştir"* şeklinde okurlara lanse edilmiştir.

Burhan Bilbaşar, *Keloğlan* masalları ve diğer masal başlıklarıyla, Rakım Çalapala ise yayımladığı masallarla çocuklara eserler armağan etmiştir.

Diğer önemli yazarlardan olan Türk edebiyatının tanınmış şairlerinden Kemalettin Tuğcu ve bir başka yazar olan A. Öykümen (millî) hikâye türünde eserler vermişlerdir. Mecmuanın yegâne amacı çocukları eğlendirmek değildir. Çocuklara ve gençlere edebi türler aktarılırken, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin değerleri, Atatürk ilke ve inkılaplarının getirdikleri de aktarılmaktadır. Mecmua sadece çocuklara değil, gençlere de hitap etmektedir.

Mecmuada dikkati çeken en önemli hususlardan biri de bütün edebi türlerin "millî" içerikte olması ve aktarılan karakterlerin Türk olmasıdır.

Mecmuada, *"Siyah Üzerine Beyaz"* başlığıyla kitapların tarihi, *"fenni bilgiler/eğlenceler"* sayfasıyla dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler, okur yazıları, resimleri için *"Okul Köşesi"*adlı sayfa ayrılmıştır. *"Yurt Köşesi"* adlı başlıkta; Türkiye'nin tarihi, coğrafi ve kültürel varlıklarının tanıtılması amaçlanmış, yapılan turistik geziler ve izlenimler okura resmedilerek aktarılmıştır. *"Hayat ve Tabiat"* adlı konu başlığında ise; dünyadan hayvanlar, teknolojik gelişmeler, coğrafi bilgiler ve genel kültür ile alakalı bilgiler görsel şekilde çocuklara sunulmuştur.

"Türk Medeniyetleri" adlı başlıkta: Dünya medeniyetinde en büyük medeni eserleri yaratan en eski ve en medeni milletin – Türk tarih araştırmalarıyla – büyük Türk milleti olduğu meydana çıkarılmıştır. Bir diğer konu başlığı olan, *"Her Yerden Her Şeyden"* de, dünyanın çeşitli ülkelerine yolculuklar yapılıp ziyaret edilen medeniyetlerin tarihi, kültürü, inanışları ve yaşam koşulları hakkında bilgiler verilmiştir. *"Yurt Postası"* adlı başlıkta Türkiye'de yaşanan önemli gelişmeler, haberler, yatırımlar, zirai

ve teknolojik kalkınma haberleri yer almaktadır. *"Yurd Albümü" adlı* başlıkta, çocukların ilgisini çekecek görsellerle Türkiye'deki şehirler ve turistik mekânlar resmedilmiştir.

Mecmuada spor ve eğlenceler kısmında ise müsabakalar ve oyunlar görsel olarak çocuklara sunulmuştur. Gazetede resmî bayramlar ve günler mecmuanın yayın direktörü ve sahibi İskender Fahreddin tarafından önemle vurgulanmıştır. Mecmuada, Sürekli Ulusal Masallar *"Altın Araba Gümüş Tekerlek", "Keloğlan"* ve Büyük Tarihi Roman *"Küçük Korsan"* adlı eserlerle Burhan Bilbaşar, *"Yayla Gülü"* adlı destan türüyle Enver Benhan Şapolyo, yayımladığı karma masal ve hikâyelerle A. Öykümen mecmuaya önemli katkılar sunmuştur.

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nın 11. sayısında tespit edilen ortak içerik/tür başlıkları: *"Bilmece (bilmece), Cumhuriyet Çocuğu Objektifi Karşısında (okur köşesi), Küçük Korsan (tarihi roman), Türk Medeniyetleri (kültür sayfası), Tuna ile Suna'nın Yaramazlıkları (resimli serüven), İyi Arkadaş (çocuk hikâyesi), Yayla Gülü (destan), Her Yerden Her Şeyden (ansiklopedik sayfa), Altın Araba Gümüş Tekerlek (masal dizisi), Hayat ve Tabiat (kültür sayfası), Büyük Fen Buluşları (kültür sayfası), Fenni Eğlenceler (kültür sayfası), İki İzci Tim'in Kara Kaplanı (çizgiroman)"* şeklindedir.

Mecmuada salt çocuk içeriği bulunmamaktadır. Fenni bilgiler ve dünyadan gelişmeler mecmuanın diğer sayılarında bolca yer almakta, içerik sayıdan sayıya değişkenlik göstermektedir. Sabit konu başlıkları ve edebi türler mecmuada yer almamaktadır.

Mecmuada: *"Aile Bilgisi, Dünya Postası, Yurt Postası, Resim iş öğretme ve boyama sayfası, Müzik, Oyun ve Oyuncak, Bilmeceler"* köşesiyle çocukların yaptıkları resimlere ve bazı anketlere yer verilerek onların resim çizmeye, bilmece-bulmaya çözmeye teşvikleri amaçlanmış ve belli anket konuları ile mecmuaya katkı sunmaları sağlanmıştır. Bu yarışmalar sonunda mecmuaya bilgi ve fotoğraflarını gönderen okurun siyah- beyaz resimleri mecmua sayfalarında yayımlanmış, çocuklar ve gençler onore edilmiştir.

*Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'*nın yazarlarına değinilecek olursa, gazetede gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap kullanan ve ismini belirtmeyen yazarlar vardır. Gazete gerçek ismini kullanan yazarlar: *Burhan Bilbaşar, Enver Benhan*

*Şapolyo, Kemalettin Tuğcu, Rakım Çalapala, Nimet Çalapala, Belkıs Bilbaşar, Altan Öykümen, Orhan Tolon'*dur. İsmini kısaltan kullanan yazarlar ise: *C.Ç Öğretmeni, Ra. Ça, Avcı, Çalapala'*dır.

Hikâye, destan, öykü, roman yazarları ve öğretmenlik mesleğinden gelen yazar/çizerler mecmuaya önemli katkılar sunmuşlardır. Örnek verilecek olursa: Burhan Bilbaşar'ın *"Altın Araba Gümüş Tekerlek"* ve *"Keloğlan"* adlı masalları, *"Küçük Korsan"* adlı tarihi romanı; Enver Benhan Şapolyo'nun *"Yayla Gülü"* adlı destan türüne ait eseri en uzun soluklu çalışmalardır.

3.13.3. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'na göre Çocuk

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nda destanlar, çocuklar ve gençler için masallar, millî ve yabancı romanlar, ağıt, çocuk hikâyeleri, bilmece-bulmacalar, resimli serüvenler, çizgi romanlar, dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler, okul köşesi, siyah üzerine beyaz (kitapların tarihi), çocuk oyunları ve talebe yazıları gibi zengin içerik başlıkları mevcuttur. Farklı konu başlıkları ve renkli içeriğiyle çocukları eğitmek, eğlendirmek ve çeşitli edebi ürünleri görsellerle onlara sunma amacı taşıyan mecmua; çocuklar ve gençler için eğitici bir niteliğe sahiptir. Mecmuada sunulan diğer edebi metin içerikleriyle çocuklar ve gençlerin eğitilmesi, güldürülmesi ve bazı noktalarda onlara öğüt verilmesi amaçlanmıştır. Cumhuriyetin değerleri ve Mustafa Kemal Atatürk'ün genç Türkiye'sinin yenilikleri genç nesillere aktarılmıştır. Çocuklara ulusal bayramlar, millî yaslar ve Cumhuriyetin değerleri ile alakalı önemli günlerde özel etkinlikler düzenlenmiştir. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası* etkinlik ve anmalar konusunda hassas bir misyona sahiptir. Mecmua sunduğu içeriklerle yarının büyüklerini millî ve manevi değerlerine hâkim bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlamış, çocukları Cumhuriyet değerlerinin bayrak taşıyıcısı olarak görmüştür. Bu anlamda mecmuada, geleneksel ve millî değerleri barındıran edebi türler ağırlıktadır.

Tablo 3.13. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'ndaki Halk Edebiyatı Unsurları [352]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1938	25	2	Fil Yavrusu	Masal	Rudyard Kipling
2	1	1938	27	2	Bay Şeci Kaplan Avında	Masal	-
3	1	1938	28	2	Tilki Mektep Hocası	Masal	-
4	1	1938	66	5	Altın Araba Gümüş Tekerlek	Masal	Burhan Bilbaşar
5	1	1938	72	5	Atam'a Ağıt	Ağıt	Hikmet Turhan Dağlıoğlu
6	1	1938	72	5	Son Gidiş	Ağıt	Nizamettin Nazif
7	1	1938	76	5	Konuşan Eşek	Masal	-
8	1	1938	82	6	Bilmece	Bilmece	-
9	1	1938	116	8	Altın Araba Gümüş Tekerlek	Masal	Burhan Bilbaşar
10	1	1938	116	8	Ayının Kedinin ve Köpeğin Hikâyesi	Masal	-
11	1	1938	134	9	Altin Araba Gümüş Tekerlek	Masal	Burhan Bilbaşar
12	1	1939	148	10	Yayla Gülü	Destan	Enver Benhan Şapolyo
13	1	1939	159	10	Altın Araba Gümüş Tekerlek	Masal	Burhan Bilbaşar
14	1	1939	174	11	Yayla Gülü	Destan	Enver Benhan Şapolyo
15	1	1939	177	11	Altın Araba Gümüş Tekerlek	Masal	Burhan Bilbaşar
16	1	1939	178	11	Bir Zeytin Tanesinin Başından Geçenler	Masal	Rakım Çalapa
17	1	1939	186	12	Bilmece	Bilmece	-
18	1	193	194	12	Yayla Gülü	Destan	E.B. Şapolyo
19	1	1939	286	17	Bilmece	Bilmece	-
20	1	1939	332	19	Çift Yumurtlayan Tavuk	Masal	Ra. Ça
21	1	1939	416	23	Yayla Gülü	Destan	E.B. Şapolyo
22	1	1939	461	24	Zuhal Yıldızında	Masal	-
23	1	1939	28	28	Şimşirek Taşları	Masal	Çalapala
24	1	1939	39	28	Yayla Gülü	Destan	E.B. Şapolyo
25	1	1939	84	31	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
26	1	1939	92	31	Yayla Gülü	Destan	E.B. Şapolyo
27	1	1939	104	32	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
28	1	1939	122	33	Bilmece	Bilmece	-
29	1	1939	124	33	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
30	1	1939	144	34	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
31	1	1939	164	35	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
32	1	1939	182	36	Bilmece	Bilmece	-
33	1	1939	184	36	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
34	1	1939	204	37	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
35	1	1939	222	38	Bilmece	Bilmece	-
36	1	1939	224	38	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
37	1	1939	244	39	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar

[352] **Not:** Dergi 484. sayfa ve 27. sayıdan sonra yayınlarına tekrar 1. sayfadan başlamıştır.

38	1	1939	264	40	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
39	1	1939	284	14	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
40	1	1939	302	42	Bilmece	Bilmece	-
41	1	1939	304	42	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
42	1	1939	324	43	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
43	1	1939	344	44	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
44	1	1939	364	45	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
45	1	1939	384	46	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
46	1	1939	408	47	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
47	1	1939	424	48	Keloğlan	Masal	Burhan Bilbaşar
48	1	1939	440	49	Taş İnsanlar Ülkesi	Masal	-
49	1	1939	440	49	Keloğlan Dünyayı Dolaşıyor	Resimli Masal	Orhan Tolon
50	1	1939	456	50	Taş İnsanlar Ülkesi	Masal	-
51	1	1939	463	50	Bilmece	Bilmece	-
52	1	1939	472	51	Taş İnsanlar Ülkesi	Masal	-
53	1	1939	472	51	Keloğlan Dünyayı Dolaşıyor	Resimli Masal	Orhan Tolon
54	1	1939	479	51	Bilmece	Bilmece	-
55	1	1939	486	52	Taş İnsanlar Ülkesi	Masal	-
56	1	1939	486	52	Keloğlan Dünyayı Dolaşıyor	Resimli Masal	Orhan Tolon
57	1	1939	495	52	Bilmece	Bilmece	-

3.13.4. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'ndaki Halk Edebiyatı Ögeleri

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası içeriğinde halk edebiyatı türü olarak: 39 masal, 3 resimli masal, 10 bilmece, 2 ağıt ve 1 destan serisi bulunmaktadır. Mecmua bünyesinde bulundurduğu yazar ve çizerlerle dergi içeriğinin halk edebiyatı unsurlarıyla donanmasını sağlamıştır. Sözlü gelenek ürünleri çocukların ve gençlerin dikkatini çekecek şekilde tasarlanan görsellerle çocuklara sunularak onların ilgilerinin canlı tutulması istenmiştir. Masallar, çocuk hikâyeleri, bilmece-bulmaca gibi metinler dergide görsel bir şekilde sunulmuştur. Bilmece metinleri *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nda soru-cevap şeklinde ve manzum parçalar içine saklı olan bilmecelerle okura aktarılmıştır.

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nda dikkat çeken en önemli özelliklerden biri de roman, hikâye, ağıt, masal ve destan gibi edebi türlerin ulusal nitelikte olmasıdır. Çeviri eserlere, Rudyard Kipling'in *Fil Yavrusu* adlı masal örneği dışında, yer verilmemiştir. Bilinmesi gereken önemli husus da *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nda yayımlanan masal, resimli masal ve destanlar sayesinde çocuklar Türk halk kültürü bünyesindeki geleneksel değer yargılarını öğrenmişlerdir.

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası bilinçli olarak sadece ulusal halk edebiyatı mahsullerini içeriğinde barındırmıştır. Bu yayın politikası dâhilinde yayımlanan halk edebiyatı türleri çocukların kültürel gelişimini destekleyici hüviyettedir. Mecmua içeriğinde bulunan an'aneler, sosyal–kültürel ve millî değerler çocukları içinde yaşadıkları topluma hazırlayan araç konumundadır.

Dergide incelenen 39 masalda verilen mesajlar değerlendirildiğinde, olağanüstü temlerde, millî ve çeviri masallarda, çocukların topluma faydalı bireyler olarak yetiştirilmeleri amaçlanmıştır. Masallarda verilen sosyal normlar, yerel masallardaki gelenek ve görenekler, çocuğun hayata bakış açısı göz önünde bulundurularak bu alanda yetkin yazarlar tarafından derlenip yeni nesillere aktarılmıştır. Bunun yanında hayvanlarla ilgili gülünç unsurlar barındıran masalların sürekliliği, "masal yarışı" başlığı altında okurun gönderdiği karma masallarda da çocukları iyi insan olmaya teşvik edici masalların sayıca üstün olduğu gözlemlenmiştir. Masal karakterlerinin çocuklara olumlu mesajlar ve öğütler verdiği, masal kahramanlarının halka yardım ettiği masal metinlerinin fazla olduğu tespit edilmiştir.

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nda yerli masallar ağırlıktadır. Burhan Bilbaşar millî ve yerli edebi ürünleri çocuklara aktarma konusunda kararlı bir tutum sergilemiştir. Mecmuada baskın olarak Türk masallarının en önemli tip ve figürlerinden olan Keloğlan masalları resimli olarak Burhan Bilbaşar tarafından çocuklara aktarılmıştır. İncelenen 39 masalda en çok *Keloğlan'ın Maceraları*, *Altın Araba Gümüş Tekerlek* ve anonim olan *Taş İnsanlar Ülkesi* adlı masal serileri ağırlıktadır. İçinde yaşanılan toplumla uyum içinde olunması gerektiği de yine masallarda verilen mesajlardandır. Yayımlanan masallar içinde *Keloğlan*, en uzun soluklu masal serisidir.

3.13.4.1. Bilmece

Dergide görsel ve metin formunda toplam 5 bilmece sayfası tespit edilmiştir. Mecmuanın 5, 17, 18, 20 ve 23. sayılarında yayımlanan bilmecelerin hazırlayanları belli değildir. Bilmecelerden biri geleneksel form dışında, görsel bir bilmecedir.

Örnek-1

Bilmece

"*Göklerde doğar, beyaz kelebekler gibi sürülerle havada uçuşurlar. Çabuk yorulup hemen yerlere düşerler. Soğuktan hoşlanırlar. Sıcağa hiç dayanamazlar. Ne yer ne*

içerler. Bana sorarsanız? Cansız yıldızdan birer kelebektirler. Hangi mevsimde uçuştuklarını söylersem meydana çıkar bilmecem. Bilin bakalım bu nedir?" [353]

Örnek-2

Bilmece

"*Nil, Pelestin, Kapıdağ, Kamçatka, Hovangho, Aperin, Vezüv, Çatalağzı, Gaskonya, Arjantin. Burada yazılı olan kelimeler coğrafya bakımından nedirler ve dünyanın neresindedirler?"*

"*Gazetede okuduk. 42 yaşında bir kaptan korkunç bir av romanı okumuş. Sonra o gece rüyasında bu romandaki yırtıcı bir kaplanın hücumuna uğramış ve canavar kaplan kaptanı öldürmüş. Gerçekten kaptan hiç uyumadan ölmüş. Sabahleyin karyolada ölüsünü bulmuşlar.*

Bu garip bir masala benziyor. Sonra biz bu gazete masalında bir yanlışlık, saçmalık bulduk. Siz de düşünüp bulunuz? [354]

Örnek-3

Bilmece

"*Bir zenci çocuğu ile birlikte Mısır'dan İstanbul'a geliyorlarmış. Vapur yolcuları bu siyah renkli bebeği çok sevmişler. Zenciye sormuşlar: bu çocuk sizin midir? Zenci: evet benim öz çocuğumdur. Ama babası ben değilim, diye karşılık vermiş. Biz bu işe şaştık. O halde bu zenci çocuğun nesidir?*[355]

Örnek-4

Bilmece

"*Dışı kara kömür değil. İçi beyaz, peynir değil. Yuvarlaktır, elma değil. Kuyruğu var, fare değil… Bilin bakalım bu nedir?*" [356]

---

[353] "Bilmece", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*, 1, (18), 1939, 2.

[354] "Bilmece", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası,* 1, (17), 1939, 2.

[355] "Bilmece", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*, 1, (20), 1939, 2.

[356] "Bilmece", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*, 1, (23), 1939, 2.

Örnek-5

CUMHURİYET ÇOCUĞU

Çarşamba günleri çıkar Çocuk mecmuası

ABONE
Yıllığı : 240 kuruş
Altı aylığı : 120 »

Sahibi :
ZAHİDE TAN
Yazı işlerine bakan :
S. C. ANTEL

ADRES
İstanbul posta kutusu
No. 3

Sayı : 5 Çarşamba 30 İkincitegrin 1938 (5 kuruş)

Bilmece : 3

Ressam, bu resimde bir çok yanlışlıklar yapmıştır. Siz bu yanlışları arayıp bulacaksınız.

Bilmece yarışını kazanmak için en az sekiz tane yanlış bulmak lâzımdır.

[357]

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası ve diğer süreli yayınlar incelendiği zaman bilmecelerin çoğunlukla şekil ve form değişikliğine uğradığı görülmüştür. Dergilerde ve gazetelerde halk kültüründe yer alan soru – cevap şeklindeki, zekanın sınanmasına yönelik bilmeceler az da olsa yer almıştır Bilmecelerin bir zekâ sınanması ve şifreli söyleyişleri anlamlandırma uğraşı olduğunu ifade edebiliriz. Bu soru cevap yarışması kültürden kültüre farklılık göstermiştir. Bu bağlamda bilmeceler kitle iletişim araçlarının olmadığı köy evlerinde ya da şehir kahvehanelerinde insanların sosyalleşmesi ve eğlence yaratma çabasının ürünüdür, denilebilir.

Türk halk kültüründe soru cevap şeklinde olan ve karşıdaki kişinin zekasını, bilme yeteneğini ölçmeye dayalı bir çok yöntem vardır. Bunlar halk bilmecesi değildir fakat ona benzeyen sorulardır. *Cumhuriyet Çocuğu*'nda bilmeceler genellikle resimli şekilde sorulmuş ve çocuklardan cevap istenmiştir. Resimli bilmeceler görsel ağırlıklı olduğu için çocuklar için daha ilgi çekici eğlenceli görünmektedir. Bu durum derginin bilmece sayfalarının görsel ağırlıklı olmasına neden olmuştur. Mecmuada yayımlanan bilmeceler 2. sayfada, ödül kazananların isimleri ise son sayfada yer almıştır.

[357] "Bilmece 3", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*, 1, (5), 1938, 2.

3.13.4.2. Ağıt

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nda 2 ağıt örneği okurla paylaşılmıştır. 5. sayıda yayımlanan manzum ve mensur ağıt örnekleri aşağıda paylaşılmıştır.

Aşağıda verilen ve nazım şeklinde kaleme alınan "Atam'a Ağıt" adlı örnek mecmuanın 5. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Hikmet Turhan Dağlıoğlu'dur.

1. *Atam' a Ağıt*

"Ah Atam, vah Atam, biricik Atam!
Yaralı bağrıma ateşler katam,
Başımı taşına koyarak yatam,
Bir güneş batar mı, ölür mü Atam,
Gösterin Tanrıyı, sorup ta çatam.
Durası kalbime ağular dolsun,
Analar ağlasın, saçını yolsun,
Güneşler doğmasın, çiçekler solsun,
Toprağa girer mi, ölür mü Atam?
Gösterin Tanrıyı sorup ta çatam.
Yaslara ortaktı, sevince ortak,
Saçları alevdi, alnı kalbi ak,
Uğrunda edeyim kendimi adak
Bir güneş batar mı ölür mü Atam?
Gösterin Tanrıyı sorup ta çatam,
Acısı bitirdi, yaktı duyanı,
Bir ölüm havası sardı dört yanı,
Göklere erişti adıyla sanı,
Bir güneş söner mi, ölür mü Atam?
Gösterin Tanrıyı, sorup ta çatam.
Bir dağa benzerdi yüksekti başı,
Ağlıyor yurdunum toprağı taşı
Diner bu acı, kanlı gözyaşı?

Bir güney söner mi, ölür mü Atam?
Gösterin Tanrıyı sorup ta çatam." [358]

Aşağıda nesir şeklinde sunulan "Son Gidiş" adlı 2. ağıt örneği, *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'*nın 5. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Nizamettin Nazif'tir.

2. Son Gidiş

"Pencereleri açtık. Yelelerinden tutuymuş bir Kerem gibi çığlıklar atan, koyan trenden ovalara bakıyorum. Bu buz gibi soğuk gece bizi dondurmuyor, bu buz gibi soğuk gece, ateşten insanlarla karşı karşıyadır. Ateşten insanlar ki bağrından tutuşmuş bir ülke içindedir. Her an tavı artan birer çelik gibi dövünerek geçmektedir. Zonklayışları durmayan şakaklarım, durmadan vuruşu artan nabızlarımızla, vuruşları durur gibi olan kalplerimiz ve dinmeyen hıçkırıklarımızla biz, şimdi, bambaşka insanlarız. Göz yaşından bir sel gibi kâh alev alev yanan ormanlar gibi, kâh göz yaşından bir sel olup gönlümüzün yangınına akıyoruz; Kâh bir yangın olup göz pınarlarımızı sarıyoruz. Ne yanan sönüyor ne akan kuruyor. Bir mucizedir ki bu ilk defa görülüyor:

Tek damla bir yangına ve tek kıvılcım bir sele dayanıyor. Alevleri çiğneyerek geçiyoruz. Alev alev yanan ovalardan kanatlı bir alev gibi geçiyoruz. Sakarya'da mekkârelik etmiş ne kadar bacı varsa ve ne kadar onlardan üreyip türemiş varsa hepsi ocaklarından yanar kütükleri kapmışlar, içlerini de yakan ateşi ona kalmışlar, koşuyorlar. Nereye? Yakmağa koşuyorlar. Dağları, bayırları, ovaları yakarak daha çok yanmağa koşuyorlar ve bu içli dışlı yangının aydınlığında, diri millet yaratmak sevgisinden tahta ayak kazanmış Mehmetlerin gözyaşlarını görüyoruz. Dayalın yalınayak ateş çiğneyişi bir masaldır, Yalın yalın alev içinden geçen ilk insanlar bizleriz.

Ne usta demirci imişsin ki Mustafa Kemâl, bizi tam tavında bir çelik yaparak öyle bıraktın elinden."[359]

Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüyle yasa boğulan Türk halkı geçmişten gelen ağıt yakma geleneğini Atatürk'ün ölümüyle devam ettirmiştir. Atatürk'ün ölümü üzerine yakılan birçok ağıt yazılı yayınlarda ve halkın

[358] Hikmet Turhan Dağlıoğlu, "Atam'a Ağıt", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*, 1, (5), 1938, 72.
[359] Nizamettin Nazif, "Son Gidiş", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*, 1, (5), 1938, 72.

sözlü hafızasında yer bulmuştur. Türk halkı sevdiği, kıymet verdiği insanlar için geçmişten beri yas tutmuş ve ağıtlar yakmıştır. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nda yayımlanan ve yukarıda değinilen manzum ve mensur iki ağıt örneği bunun örneğidir. Mecmua'da yayımlanan birçok sayfada Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk toplumu için önemi ve neler ifade ettiği sıklıkla vurgulanmıştır. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nın 2. sayısı yayımlandıktan sonra vefat eden Mustafa Kemal Atatürk'le ilgili anmalar dergi içeriğinde sıklıkla yer bulmuştur. Mecmuada yayımlanan ağıt türü halk kültürü geleneğinin yeni nesile aktarılması anlamında önem arz etmektedir. Yüzlerce yıllık sözlü geleneğin yazılı icra ortamında hayat bulması Türk toplumunun geçmişin kültürel değerlerinden kopmadığının en somut örneğidir. Çocukların kültürel belleklerine halk kültürü ögelerinin sunulması bu edebi türleri gelecek kuşaklara taşımaktadır. Tıpkı yüzlerce yıl önceden günümüze ulaşan atasözleri ve masal örnekleri gibi.

3.13.4.3. Masal

Araştırma kapsamında *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nın bütün sayıları incelenmiştir. Mecmuada toplam 39 masal yayımlanmıştır. Bu araştırma kapsamında 3 masal incelenmiş, örnekler aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Aşağıda 1. örneği sunulan, "Keloğlan" masalı *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nın 30 ve 48. sayıları arasında yayımlanmıştır ve yazarı Burhan Bilbaşar'dır.

1. Keloğlan

Bir varmış bir yokmuş... Bir yokmuş bir varmış... Çok ama çok eski zamanlar içinde batı Türk ilinin başşehri saraylar gibi güzel evlerle süslü idi. Türkler çok zengin ve çok medenî bir hayat yaşıyorlardı. Hakanın sarayı bu güzel şehrin doğu kıyısında küçük bir tepenin üzerinde kurulmuştu. Bu evlerden birinde fakir bir oduncu eşeği Uzun kulak ve oğlu Keloğlan'la birlikte mutlu bir hayat sürüyordu. Keloğlan on dört yaşına gelmiş ve doğadaki ağaçlar, çiçekler ve hayvanlarla konuşarak onlarla arkadaşlık ediyordu.

Keloğlan'ın babası artık yaşlanmıştı. Babasının ormana gitmesine razı olmadı. Ve bir gün Uzun kulakla ilk defa ormana yalnız gittiler. Ormana yalnız gelen Keloğlan'ın tabiattaki dostları, annesi ölen Keloğlan'ın babasının da öldüğünü sanarak tasalandılar. Fakat Keloğlan'ın neşeli olduğunu gördüklerinde bu tasalarının yersiz olduğunu anladılar. Kuşlar gagaları ile elbisesinin eteklerinden yakaladılar.

Ceylânlar başları ile tos vurarak ittiler. Tavşanlar önünde takla atarak yol gösterdiler. Kelebekler gözlerine ipekten bir bağ bağladılar. Bütün hayvanlar birlik oldular. Bir saat içinde Keloğlanın istediğinden çok, en güzel odunları kestiler; topladılar, bağladılar, yük yaptılar. Kelebekler Keloğlan'ın gözlerine bağladıkları ipek bağları çözdüler ve orman sakinleri Keloğlan'a yaptıkları bu sürprizi alkışladılar.

Gel zaman git zaman Keloğlan'ın en büyük desteği ve yardımcısı olan babası gücünün ve sağlığını kaybetmiş yataklara düşmüştü. Keloğlan karnına sıcak tuğla koysa da, alnına ateşini almak için soğuk ıslak bez bağlasa da Oduncu baba oğluna artık kendisinde derman kalmadığını ölmek üzere olduğunu söyledi ve sancı hafiflerken benim bir tanecik altın kalpli Keloğlanım, ölmeden son vazifemi yapmalıyım. Yoksa hepsini söylemeden ölürsem gözlerim açık gidecek, dedi. Oduncu baba oğluna sen bir Hakan oğlusun dedi. Artık Oduncu babanın yalnız dudakları oynuyor ve büyük sırrını söyleyemeden son nefesini veriyordu.

Keloğlan bir Hakanın oğlu olduğunu ve amcası tarafından kaçırılarak yok edilmek istendiğini öğrenmişti. En son koruyanı oduncu babası öldükten ve bu sırrı öğrendikten sonra artık buralarda yaşayamazdı. Orman arkadaşlarıyla hüzünlü bir şekilde vedalaştı. Geze geze Hakan babasını bulmaya yola koyuldu.

Keloğlan yolda topallayan yaralı bir geyik gördü. Yaralı geyiğe doğru ağır ağır yürüdü. Ona yaklaşırken tatlı bir seste, onun diliyle konuşmağa başladı. Güzel geyik kendi diliyle konuşan Keloğlanı görünce bir kere acı acı inledi. Keloğlan acısını anladığı geyiğin ayağına baktı ve ayağındaki taşı çıkardı. Yarayı sardı. Geyik bu duruma sevinerek, bu iyiliğini karşılıksız bırakmayacağını söyledi. Ve ardından kuyruğumdan üç kıl kopar. Başın dara gelince bir tanesini yak. Ben hemen yardımına koşar gelirim, dedi. Keloğlan bu güzel geyiğin gönlünü kırmak istemedi. Kuyruğundan üç kıl kopardı. Külahının astarının arasına yerleştirdi. Yaralı geyik ikinci defa teşekkür ettikten sonra sıçrayarak ormanın içine daldı, kayboldu. Keloğlan iki gün süren uzun bir yolculuğun ardından mermer bir saraya rastladı. Sevinç içinde Uzun kulağı bir ağaca bağladı. Ve yavaş yavaş mermer saraya doğru ilerledi. İçine girdi ve muhteşem güzellikte olan mermer sarayın içinde de kimsecikler yoktu.

Keloğlan muhteşem süslü eşyalarla dolu bu sarayın hakanını merak etti. Çıtırtı bile duyulmayan sarayın içinde koşuşan, hızlı hızlı yürüyen ayak sesleri duyulmağa

başladı. Bu ayak sesleri yavaş yavaş yaklaştı. Keloğlanın çevresinde dolaşmağa başladı. Keloğlan ürkmeye başladı ve bağırarak, bir tanrı misafirini karşılayacak kimse yok mu bu cennet kadar güzel sarayda? dedi. Ve bu sözden sonra sarayda insanlar belirmeye başladı. Keloğlan karşısında Hakanı gördü. Olan biteni anlattı. Keloğlan'ın oğlu olduğunu anlayan Hakan sevinç içinde senelerce hasret kaldığı oğluyla kucaklaştı.

Şehirde büyük bayram şenlikleri sürerken Hakan akşama doğru ulular ve devlet adamları kurultayını topladı. Sevgili biricik oğluna da veliaht elbiselerini giyerek kurultaya gelmesini söylemişti. Keloğlanın artık eski kılığı içinde saklanmasına lüzum kalmamıştı. Başındaki Keloğlan derisini çıkardı. Yeni ve süslü veliaht elbiselerini giydi. Şimdi aslan yapılı genç ve güzel bir delikanlı olmuştu. Bu yeni kılığı içinde yiğit adımlarla kurultayın toplandığı salona girdi.

Beş dakika sonra babası eskiden olduğu gibi oğlunun adının Demirhan olduğunu bildirdi ve veliahtlık kılıcını oğluna verdi. Artık yiğit Keloğlan tam olarak öz haklarına kavuşmuş bulunuyordu. Son aylar içinde olanları kafasından geçirdi. Güzel Aynur Ece'nin hayali gözlerinin önünde belirirken tatlı bir heyecanla gülümsedi. Artık Aynur Ece'ye verdiği sözü yerine getirmesine hiçbir engel kalmamıştı. Genç veliaht çok yakın bir zamanda Aynur Ece'ye verdiği sözü yerine getirerek bu tatlı ve mesut işi bitirmeğe karar verdi. Keloğlan daha sonra babasının yanına giderek Aynur Ece'ye verdiği sözü tutmak istediğini ve evlenmelerine izin vermesi gerektiğini söyledi. Hakan oğlunun bu mert kararından son derece sevinmişti. Hakan, kendine hayat yoldaşı olarak seçtiği Aynur Ece bugünden sonra benim gelinim ve kızım demektir, dedi. Daha sonra Keloğlan babasına altı aya kadar Aynur Ece'yi alıp geleceğine dair söz verdi. Babası bu ayrılığa izin verdi. Ve Keloğlan, geliyorum Aynur Ecem! diyerek yola koyulup amacına ulaştı. [360]

Yukarıda örneği sunulan *Keloğlan* masalı mecmuanın 30. sayısından 48. sayısına kadar ana hatlarıyla özetlenmiştir. Masal dizisi olarak uzun soluklu şekilde yayımlanan *Keloğlan* millî masal karakterlerindendir. Türk masallarının ulusal özelliklerini ana çizgileriyle belirtmek için onların erkek karakterleri üzerinde durulması gerekmektedir. Bu karakterler masalların fakir halk tabakaları içinde doğmuş karakterleridir. *Keloğlan* birçok masalda farklı karakterde okur karşısına çıkmıştır.

[360] Burhan Bilbaşar, "Keloğlan", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*, 1, (30-48), 1939, 64-424.

Keloğlan bu masallarda sırasına göre fakir bir ailenin çocuğu, evlâtlık, şehzade bazen saf ve bazen de cin gibi akıllı olarak okura görünmektedir. *Keloğlan*, yukarıdaki masal örneğindeki gibi, her masalda bin bir kılığa sokulmaktadır. *Keloğlan* zekası ile haksılığa, hor görülenlere hitap eden masal kahramanlarındandır. Bu iyi karakteri onun çevresine karşı sorumluluk sahibi, iyiliği, yardımı esirgemeyen bir kahraman olmasını da doğurmuştur. Bunların yanında yoksulluğa karşı savaşan *Keloğlan* herşeyi göze alarak haksızlık edenlere karşı da savaşmıştır.

Fakir bir hayatla başlayan macera, *Keloğlan*'ın Hakan olan babasını bulması ve mutlu bir yuva kurmasıyla son bulmuştur. *Keloğlan* iyi kalpli ve yardımsever bir çocuk olmasının mükâfatını almıştır. Mutlu sonla biten bu masalda iyiliklerin ve temiz kalpli olmanın karşılıksız kalmayacağı çocuklara öğütlenmiştir. Masalda olağanüstü unsurlar: Lambadan cin çıkması, *Keloğlan*'ın hayvanlarla ve doğadaki nesnelerle konuşması, verilen uçan at örneği… gibi masal motifleridir. Masal klasik giriş tekerlemesiyle başlamış ve masalın giriş kısmındaki Keloğlan tanımı bir sayfa sürmüştür. Masalda verilen ana mesaj: İyi kalpli olan kişilerin doğa tarafından, hayvanlar tarafından sevileceği, yardım edenin mutlaka yardım göreceği ve iyiliklerinin karşılıksız kalmayacağıdır. Çocuklara doğruluk ve iyilik yapmanın önemi aktarılarak onların karakter gelişimlerine katkı sunulması *Keloğlan* masalı özelinde okura aktarılmıştır. *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası* millî masal karakterlerini içeriğinde barındırarak okurun Türk halk edebiyatı tiplerini özümsemelerine vesile olmuştur. Burhan Bilbaşar Türklerin millî edebiyat karakterlerine önem vermesinin nedenlerini, millî olan unsurların ve değer yargılarının Türk çocuklarına sunulması gerektiğini birçok defa okur köşelerinde dile getirmiştir. Süreli çocuk yayınlarının en uzun soluklu masal örneklerinden olan *Keloğlan* masalı, okurun ilgisine paralel olarak yayınını 18 sayı sürdürmüştür. Millî masallar içeriğindeki karakterlerle, Türk kültürüne ait ahlaki değer yargılarını okura sunarak, onların donanımlı, iyiliğe odaklı ve büyüklerine karşı saygılı bireyler olarak yetiştirilmelerini planlamıştır. Bu gibi değer yargıları halk edebiyatı türlerinden masalların en önemli özelliklerindendir.

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nda yayımlanan ve uzun soluklu masal serisi olarak adlandırılan çalışma Burhan Bilbaşar'ın yazdığı *Altın Araba Gümüş Tekerlek* adlı eserdir. Eser mecmuanın 5'inci ve 11'inci sayıları arasında yayımlanmıştır.

2. Altın Araba Gümüş Tekerlek

Masal masal içinde, geçmiş çağlar içinde, altın kitap içinde varmış güzel bir masal. Çağlar geçmiş aradan; altın kitap yok olmuş, bilenler de unutmuş... Bir gece rüyamda, dediler ki uykumda; bu masal erler masalı, onu herkes okumalı. "Altın Araba, Gümüş Tekerlek" onun adı; haydi git, ara bul yaz onu.

Yolum erler masalı dedim, altın arabama atladım, zümrüt kamçıyı salladım, martılara şaklattım. Martılar uçtular, bulutları aştılar, yıldızlara ulaştılar. Çoban yıldızına sordum, o da bana göz kırptı. Dedim nerde masalın başı? Dedi Türk ilinde olmalı... Bulutlar kanat oldu, rüzgârlar uçak oldu. Arabamı uçurdular, Türk iline ulaştılar. Baktım gece her yer kara. İşte karşıda güzel Ankara. Arabamı sürdüm; gözlerimi süzdüm. Evler göründü, horozlar öttü. Gün doğarken ulaştım, gül nineme kavuştum. Daha terim kurumadan, masala başladı sormadan...

Bir varmış bir yokmuş, çok eski çağlar içinde, doğu Türk ilinde; bol çayırlı zümrüt yaylalar içinde, o çağların, bütün dünyanın en kahraman milleti, Türk boyları yaşıyormuş. Bir gün binlerce Türk akıncısı savaşa gitmiş, uzun süren savaş sonunda zafer elde edilmiş. Ganimetlerle dönen akıncıları kadınlar törenlerle karşılamış. Yaylada tam kırk gün düğün, bayram, şenlik yapılmış. Adsız yiğitlere ad verilmiş. Bu ülkede babası ölen en büyük yiğide babanın soyadı verilirmiş. Ortanca oğula ise babanın yalnız savaş eşyasıyla atı miras kalırmış. Fakat ailenin soyadını kullanmak hakkı verilmezmiş. Böyle çocuklara adsız denilirmiş. Adsızlar atlarına atlarlar, babalarından miras kalan silâhları kuşanırlar, yaban illere giderler, birçok tehlikelere atılırlar, savaşlara katılırlar, kahramanlıklar gösterirlermiş. Ve böylelikle kahramanca ölürler veya ünlü birer ad kazanarak yurtlarına ve obalarına dönerlermiş.

İşte çadırlar ülkesinden gene o gün, savaşta babaları kahramanca ölen birçok adsızlar yaban illerde kendilerine ünlü birer ad kazanmak için yola çıkmışlar. Bu adsızların içinde, son savaşla kahramanca ölen hakanın kardeşi Boğatırın on dört yaşındaki ortanca oğlu "Alp Tekin" de varmış. Türklerin arasında ayrılık olmadığı için Alp Tekin de babası savaşta ölünce kahraman Türk adetince soyadını kaybederek bu adsızlarla birlikte kendine ünlü bir soyadı kazanmak için yola çıkmış.

Adsız Alp tekin bir gün ad kazanmak için doğuya giden kafileye katılmış, birçok kahramanlıklar, serüvenler geçirmiş. Adsız genç Çin iline varmış, hana ulaşmış.

Handa adsıza kim olduğunu sormuşlar. Ben savaşıp ad almaya geldim, deyince onunla alay edip, handan gitmesini istemişler. Boğatırın oğlu kendisiyle dalga geçen birine Türkle dalga geçilmez diyerek kılıç çekmiş. Bileğinden yaraladığı yolcunun ardından başkaları da genç adsızla savaşmış ama adsız Alp tekin hepsini mağlup etmiş. Sonra hancının yanına giderek kale duvarlarının neden siyaha boyandığını sormuş. Hancı, ülkenin hakanının dünyalar güzeli kızının aklını kaybettiğini, kızını 40 gün içinde iyileştiremeyen sihirbazlar, falcılar ve doktorların kellelerinin alındığını bu yüzden de saraya korkudan kimsenin gelmediğini söyledi. Yiğit adsız hakanın sarayına gidip, kızını iyi edeceğini söylemiş. Çin hakanı bir Türk adsızı kızımı iyileştiremez deyip, Boğatır'ı dışarı atmış. Daha sonra Boğatır onlarca adamı alt edip, kızını yalnızca kendisinin iyileştireceğini söylemiş. Adsız'ın gücünden etkilenen Hakan teklifi kabul etmiş. Hakan 40 gün içinde kızını iyileştirmezse kafasını kesip köpeklere atacağını söylemiş. Yiğit delikanlı da ne isterse mutlaka yerine getirilmesi gerektiğini söylemiş. Delikanlı genç kızın yanına gitmiş. Tülü kaldırmış ve kız gözlerini açmış. Boğatır güzelliğinden etkilendiği Günhan Sultan'ın nasıl hastalandığını ve iki yıldır aklını kaybettiğini yanındakilerden dinlemiş. Sultan ara sıra uykusunda (Altın Araba Gümüş Tekerlek) diye sayıklıyormuş. Genç cariye Gülhan Sultan'ın altın kaplamalı bir kitap okuduktan sonra aklını kaybettiğini söyledi. Adsız ise o kitabı cariyeden istemiş. Genç Türk Adsızı altın kitabı açmış. Daha adını okur okumaz hayret ve heyecana düşmüş. Altın kitabın kabında (Altın Araba, Gümüş Tekerlek) yazılı imiş. Adsız Alp Tekin hiç konuşmadan kitabı Günhan Sultana okumuş. Güzel sultan gözlerini kırpmadan altın kitabı sonuna kadar, dinlemiş. Genç Bilgin Türk Adsızı kitabı bitirince, sultanın uyumasına vakit bırakmadan kendisiyle usul usul konuşursa kendisine Altın Araba Gümüş Tekerlek'i kırk gün içinde getireceğini söylemiş. Adsız, Gülhan Sultan'a dağları denizleri aşıp istediğini getireceğini ve kendisiyle evlenmesini istemiş. Günhan Sultan Adsızın ellerini öperek, güzel yiğit kırk güne kadar Altın Araba, Gümüş Tekerleği bana getirebilirsen, her şeyimle senin kölen olacağım. Ve o güne kadar eskisi gibi iyileşmiş kalacağım. Fakat kırk birinci gün gelmezsen veya istediğimi getiremezsen taş kesilip öleceğim, demiş ve teklifi kabul etmiş.

Boğatırın kahraman oğlu genç Adsız sayesinde Günhan Sultan genç Türk Adsızının sihirbazlığı ile dört beş saatin içinde eskisinden daha çok iyileşmiş. Yarım saat içinde saray sevinçten birbirine karışmış Şehrin her tarafında davullar, dümbelekler

çalmış. Hakan Boğatırın oğluna dile benden ne dilersen sana ad vereceğim diyince, Adsız sözünü kesip görevinin bitmediğini kendilerinden 40 gün süre istediğini söylemiş. Adsız müsaade isteyerek Günhan sultanın yanından çıkmış. Akşam sular kararırken altın kitapta yazılı meçhul ülkeler yoluna çıkmış. Boğatırın yiğit oğlu Adsız Alp Tekin gün dememiş, gece dememiş; az gitmiş, uz gitmiş, yola çıktığının onuncu günü akşamı; insan ayağı basmamış, aşılmaz yüksek tanrı dağlarının eteklerine ulaşmış. Bütün seyyahların ölüm vadisi dedikleri, çıplak korkunç kayalıklarla çevrilmiş dar bir vadinin önüne varmış. Altın kitapta ölüm vadisini iki korkunç canavarın beklediği yazılı imiş. Bu canavarlar öldürülmedikçe bu vadiden geçmenin imkânı yokmuş; bugüne kadar hiçbir insan bu vadiden sağ geçmemiş. Boğatırın oğlu genç Adsız ölüm vadisinde iki canavarla karşılaşıp Türk yiğidine yol vermelerini istemiş. Canavarın erkeği Türkler yiğit olur deyip kendisini sınava tabi tutacağını söylemiş. Yiğit Türk imtihana hazırım, demiş. Korkunç canavar Adsız Alp Tekine yol göstermiş ve şu sağdaki büyük mağarada iki büyük Arslan yatar. Eğer bana onların yüreğini getirirsen, yol sana açık olacaktır, demiş. Boğatırın oğlu, kılıcını almış mağaraya girmiş ve canavarlarla boğuşmaya başlamış. Yarım saat süren kanlı bir boğuşmadan sonra Boğatırın yiğit oğlu güçlükle belindeki hançerini eline almış ve bu yırtıcı canavarın kalbine saplayarak cansız bir halde yere sermiş. Sonra yaralarına aldırmadan kalkmış. Hançer ile yerde cansız yatan arslanların göğüslerini yarmış, yüreklerini çıkarmış. Canavarlar Adsıza yol vermişler ve adsız yürüyerek dağları aşmış hedefine ulaşmış. Gökler gürüldemiş, fırtınalar kopmuş. Yerleri sarsan korkunç ses konuşup, Adı büyük Türk soyu, dünyaya ulus olacak demiş. Gene gökler gürüldemiş. Fırtınalar kopmuş. Yerleri sarsan korkunç ses Türk'ün adı büyük olsun. Bu erler soyuna en mutlu hükümet biçimi hangisi olsun? demiş. Kahraman ErTürk göğsünü germiş, başını dikmiş ve haykırmış ve Cumurluk Türk soyuna kutlu olsun, demiş. Gökler daha korkunç gürüldemiş, Ortalığı savuran fırtınalar kopmuş. Şimşekler yıldırımlar yağdırmış. Yerler yarılırcasına sarsılmış. Yeri göğü inleten korkunç ses son suali de sorup, Türk soyunun, acunun en yüce Atasının adı ne olsun? demiş. Boğatırın yiğit oğlu kahraman ErTürk candan haykırarak [Atatürk] olsun bu ulu Atanın yüce adı, demiş.

Birden her taraf aydın olmuş. Gümüş ışıklar ortalığı kaplamış. Sarayın kapıları açılmış. Yola çıktığının otuz dokuzuncu günü akşamı yiğit ErTürk köklü soylar sarayına alınmış. Büyük mermer sarayın altın kalpli cüceleri kahraman ErTürk'ü hakanlarının

salonuna götürmüşler. Hakan tahtından inmiş. Genç ErTürk'ü kendi güzel tahtına oturtmuş. Altın kitapta yazılı büyük eğlenceler başlamış. Güzel sazlar çalınmış, güzel kızlar dans etmiş, en güzel yemekler yenmiş Kımızlar içilmiş Sabaha kadar bin bir eğlenceler yapılmış. Gün doğarken köklü soylar sarayının Hakanı kahraman ErTürk'e büyük bir törenle ant içirmiş. (Altın Araba, Gümüş Tekerlek yalnız Türk soyunun olacaktır.)

Boğatırın oğlu, er oğlu er kahraman ErTürk Hakana teşekkürler etmiş, dizginleri yakalamış. Zümrüt kamçıyı havada şaklatmış. Martılar uçmuşlar. Bulutlar kanat olmuş; rüzgârlar uçak olmuş. Göğsünde gümüş tekerlek, altında altın araba kahraman ErTürk'ü uçurmuşlar, uçurmuşlar. Tanrı dağlarını aşmışlar, Türk iline ulaşmışlar. ErTürk sözünü hatırlamış, zümrüt kamçıyı şaklatmış, martılar durmamışlar. Altın arabayı uçurmuşlar. Gece olmuş her yer kara, gün varmış otuz dokuzdan kırk'a. Saat gelmiş gece on'a. Çin Hakanının sarayında, Günhan sultanın odasında kıyametler kopmuş. Gece yarısı yaklaşırken güzel sultan hasta olmuş. Gül yanakları solmuş. Vücudu buz gibi donmuş, cansız yerlere yuvarlanmış.

Ve gece tam saat on ikiyi vururken Boğatırın kahraman oğlu genç ErTürk gökleri aşarak altın arabası ile Günhan Sultanın salonuna inmiş. Sultanın vücuduna sıcaklık gelmiş ve birden canlanmış. Yiğit erine kavuşmuş. Kahraman ErTürk güzel Sultanla evlenmiş. Çin ülkesine Hakan olmuş. Ve bir gün Günhan Sultanı alarak altın arabaya atlamış. Bulutlar kanat olmuş. Rüzgârlar uçak olmuş. Altın arabayı uçurmuşlar. Türk iline ulaşmışlar. Çadırlar ülkesine varmışlar. Kahraman ErTürk amcasının yerine kendi öz yurdunu ülkesine katmış. Türk sınırları genişlemiş; koca imparatorluk olmuş. Yüzyıllar geçmiş aradan. Türk soyu çoğalmış. Bütün dünyaya yayılmış. Türk soysallığı bütün cihanı kaplamış. Altın araba Türk yurduna saadet, iyilik ve zenginlik getirmiş. Al renkle gümüş tekerlek göklerde dalgalanmış.

Erler masalı doğru çıktı. Cumurluk Türk soyuna mutlu oldu. Türk'ün ve acunun en büyük atası yüce "Atatürk" adı büyük Türk soyuna ebedî başbuğ oldu. [361]

Eser, "Sürekli Ulusal Masal" başlıkları altında okura sunulsa da bir kahramanlık

[361] Burhan Bilbaşar, "Altın Araba Gümüş Tekerlek", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*, 1, (5-11), 1938-1939, 66- 177.

hikayesidir. Çalışma anonim değildir. Kurgusal çeşitli milli anlatı öğelerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. *Altın Araba Gümüş Tekerlek* adlı masalda Adsız olan bir Türk yiğidinin ad almak için girdiği mücadeleler ve sevdiği kıza kavuşması yukarıdaki örnekte görülmektedir. Masalda, eski Türk devlet geleneğinde ad kazanmanın önemine ve "Atatürk" adının Türk milletine nasıl kazandırıldığına vurgu yapılmıştır. Giriş tekerlemesinin uzun tutulduğu masal, mutlu sonla bitmektedir. Canavarlarla zorlu engelleri aşan "ErTürk" masalda Türk devletinin geleceğini ve kuruluşunu simgelemektedir. Mutlu sonla biten masallara (kahramanlık hikâyesi) örnek olan çalışma, Burhan Bilbaşar'ın devletin başbuğunu Mustafa Kemal Atatürk'le simgelemesi ve devlet yönetim biçiminin Cumurluk (Cumhuriyet) olmasıyla alakalı kurgusal özellikler taşımaktadır. Sürekli ulusal masal sloganıyla yayımlanan masal serisi 5. sayıdan başlayıp 11. sayıda son bulmuştur.

*Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'*da yayımlanan eserler, bir masal örneği hariç, tamamen millî unsurlar barındırmaktadır. Mecmua içeriği ve vereceği mesajları okur için özellikle seçmiştir. Burhan Bilbaşar'ın başını çektiği yazar kadrosu bu misyonun uygulayıcılarıdır. Masalda Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetim şekli Atatürk adının nereden geldiğine değinilmiştir. Atasözlerinde "Nisan Yağmuru" anlamına gelen "Altın Araba Gümüş Tekerlek" masal örneğinde şu şekilde yer bulmuştur: *Hakan altın kutuyu açmış. Ay yıldızın birleşmesinden yapılmış gümüş bir tekerlek çıkarmış. ErTürk'ün al elbiseli göğsüne, kalbinin üzerine takmış. Gökler gürüldemiş. Şimşekler çakmış. Yıldırımlar yağmış. Kasırgalar kopmuş. Türk sazları çalmış. Ve hakan konuşmuş:*
— Dünya yaşadıkça "Al renk gümüş tekerlek" adı büyük Türk soyuna eşsiz bir bayrak olsun."

Bu örneklerden yola çıkılcak olursa; M. Faruk Gürtunca ile başlayan millî masal seferberliği Burhan Bilbaşar'ın hassasiyetiyle devam etmiştir. Türk çocuklarının kendi kültürel değerlerini öğrenmesi adına yapılan bu millî seferberlik, Türk halk masallarının zengin içeriğiyle mecmuada yer bulmuştur. Masal örneğinde; Türklerin destan devirlerinden kalan "ad alma" geleneği yani eski Türk kültür yapısı; Türkiye Cumhuriyeti'nin kurusu Mustafa Kemal Atatürk'e oradan da Cumhuriyet yönetimine kadar uzanmaktadır. Bu bağlamda masalda hem geçmiş hem de gelecekteki değerler ve yönetim şekilleriyle bağ kurulmuştur.

Altın Araba Gümüş Tekerlek adlı çalışma bir ütopyaya, özlem duyulan Türk

yurdunun ütopyasına benzemektedir. Yukarıda örneği sunulan ütopya oluşturulurken Türk halk edebiyatı anlatı geleneğinden yararlanılmıştır.

"Zuhal Yıldızında" *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*'nda yayımlanan 3. masal örneğidir. Masal mecmuanın 24. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değilir.

3. Zuhal Yıldızında

Evvel zaman içinde günlerden bir gün Oğuzla Gökçen geç vakit bir pazar gezmesinden dönüyorlardı. Şehre girmeden önce bir kere daha akşamın bin bir renkleri içinde pırıldaşan denizin ufuklarına baktılar. Tam burada gökte bir yıldız uçtu ve göz açıp kapayıncaya kadar ufukta kayboldu. Oğuz bu ilk fırsatı kaçırmadı ve içinden ah ne olurdu şu yıldızlarda bir gün olsun yaşasaydım, dedi. O gün çok yorulmuşlardı. Erkence yattılar. Henüz yeni dalmışlardı ki iki kardeş birden sarsıldıklarını duydular. Görünmeyen bir el, sanki onları mıknatısla çekiyordu. Korkarak gözlerini açtılar. Kendilerini gökyüzünde hiç eşini görmedikleri camdan garip bir zeplinin içinde buldular. Boşlukta çılgın bir hızla uçuyorlar, etraflarında kocaman yıldızlar parıldıyordu. Bu işten önce korkmuşlardı. Fakat gördükleri bu güzel şeyler karşılında korkuları kalmadı, içlerini tatlı bir neşe kapladı. Böyle epeyce gittiler. Nihayet karşıdan gittikçe büyüyen bir yıldız göründü. Çevresinde renkli ve gazdan güzel büyük bir halkası vardı. Onu hemen tanıyıp, Zühal yıldızına geliyoruz, diye el çırptılar. On dakika sonra zeplinden Zuhal yıldızına çıkmışlardı. Şimdi iki kardeş Zuhal yıldızının büyük şehirlerinden birinin büyük caddelerinde dolaşıyorlardı. Karınları da çok acıkmışta, hele Gökçenin içi eziliyordu. Oğuz ceplerini karıştırdı. Bir beş kuruşluk buldu ve şimdi ilk karşılaşacağımız börekçiden simit alır, karnımızı doyururuz; dedi. Fakat her yeri dolaştıkları halde yiyecek satan hiçbir dükkân bulamadılar. Zuhal yıldızının bütün dükkânları hep yeryüzünün elektrikçi, radyo makineleri satan dükkânlarına benziyordu.

Sonra bu Zuhal yıldızında yaşayan canlılar hiç te kendilerine benzemiyorlardı. Sanki tenekeden yapılmış bebeklerdi bunlar. Gümüş gibi de pırıl pınl pırıldıyorlardı. Kimisinin ayağında patinaj makaraları, kimisi otomobillere benzeyen motorsuz küçük garip maden kutular içinde hızla gidip geliyorlardı.

İki kardeş Zühal'de yaşayan bu garip insanlardan birisini zorla durdurdular. Yiyecek bir şey nerede bulabileceklerini sordular. Fakat bu garip adam onların dilinden bir şey anlamıyordu, işaretle anlatmak istediler gene olmadı. Zavallı adam daha çok

beklemedi. Kızarak omuzlarını sallayarak yürüdü gitti.

Zuhal yıldızı çok garip bir ülke idi. Orada yaşayan insanların bizim gibi yemeğe içmeğe yatmağa ihtiyaçları yoktu. Onların yiyecekleri elektrik cereyanıdır. Karınlarının acıkması demek elektrik cereyanlarının bitmesi demektir. O zaman hemen evlerine dönüyorlar. Ve bir akümülatöre nasıl elektrik cereyanı dolduruluyor, onlar da böylece vücutlarına elektrik cereyanı alıyorlardı. Sonra Zuhal yıldızında ihtiyarlık gençlik te yoktur, ölümleri onların bozulmaları demektir ki iç aletlerini tamir ederek, yenileştirerek yeniden sağlam olarak diriliyorlardı.

İki kardeş Zuhal yıldızını baştanbaşa gezdikten sonra; hava gemilerini idare eden görünmeyen pilot onları geldi aldı. Gene boşlukta görülmemiş bir hızla uçmağa başladılar. Bir aralık çok garip büyük bir yıldızın yanından geçiyorlardı. Bu yıldızın üzerinde birçok yanar dağlardan bin bir boyalı ateşler, dumanlar fışkırıyordu. Her taraftan lâvlar akıyordu. Sonra bu yıldızın başka yerlerinde akla durgunluk verecek büyüklükte ejderha kılıklı hayvanlar dolaşıyordu. Görünmeyen pilotları, gördükleri şeyleri onlara anlatıyordu.

Biraz sonra hava gemisi eskisinden çok dehşetli bir hızla aşağıya doğru inmeye başladı. Bu iniş ne kadar sürdü bilinemez. Birden karşıdan dünya göründü. Üstelik pilotları da yok olmuştu. Gittikçe artan bir hızla iniyorlardı. Hiç şüphesiz beş dakika sonra dünyanın üzerine düşecekler parça, parça olacaklardı. Büyük bir korku içinde birbirine sarıldılar ve gözlerini yumdular. Hava gemisi son havliyle yere düşerken Oğuzla Gökçen karyolalarından yere yuvarlandılar. O akşam gezmeden dönünce yemeği biraz fazla kaçırmışlar kafalarındaki yıldız uçması düşüncelerle bu garip rüyayı görmüşlerdi. [362]

Yukarıdaki yapay masal örneğinde giriş tekerlemesi bulunmakla beraber, masal mutlu sonla biten masallara örnektir. Masal halk edebiyatı anlatı geleneğinden faydalanılarak aktarılan kurgusal masallara örnek teşkil etmektedir. Masalda çocuklar için mesaj ve nasihat gibi işlevsel unsurlar yeterince bulunmamaktadır. Oğuz ve Gökçen kardeşlerin yemeği fazla kaçırdıktan sonra, dilek tutmaları ve bu dilek sonucunda Zuhal yıldızı gezegenine gitmeleri, bu gezegende yaşayan halkın mekânik olduğu, acıktıkları zaman prizden beslendikleri ve elektrikle yaşadıkları anlatılmıştır.

[362] "Zuhal Yıldızında", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*, 1, (24), 1939, 461.

*Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'*nda sunulan yukarıdaki masal örneği, küçük yaş grubundaki çocuklara hitap etmektedir. Bazı içeriklerin yetişkenler ve gençlere hitap ettiği mecmuada sunulan halk edebiyatı türlerinde verilen mesajlar farklılıklar göstermektedir. *Zuhal Yıldızında* adlı masalda okura verilen mesaj: İnsan vücudunun mükemmelliği, farklı gezegenlerde yaşayan canlıların mekânik robotlar olabileceği ve dünyanın dışında insana benzeyen robotlar dışında da yaşamın olduğudur.

3.13.4.4. Destan

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nda destan türünde bir örnek tespit edilmiştir. Gazetenin 10. ve 31. sayıları arasında yayımlanan çalışma, Enver Benhan Şapolyo'nun kaleme aldığı "Yayla Gülü" adlı yapay destandır.

Yayla Gülü

Zamanlardan bir gün, bir ilkbahar sabahı... Bütün hayat uyanmış. Altay dağlarının yamaçları zümrüt gibi yeşile bürünmüş. Kuşlar ağaçların tomurcuklarını gagalıyor; daldan dala sıçrıyor, koyunlar, atlar çayırlara çıkmış otluyorlar. Hafif bir ilkbahar rüzgârı, Yoeşi hakanı Barak'ın sarayını yalayarak geçiyor. Barak'ın karısı Bayla, karşısında bulunan ihtiyar kadına:

— Dünyada bunun kadar hırçın çocuk olamaz,

İhtiyar kadın:

— Pek yaramaz, hem de şımarık.

Bayla:

— Ne yapayım. Babası savaş meydanında vuruldu, annesi de ardından öldü. Bizimki de bu kahraman Ergenekonlu'nun bir evlâdını sokağa bırakamazdı ya. Sarayda büyütüyoruz.

— Fakat yine bu çocuğa o kadar yüz vermemek lâzımdır.

— Ne yapayım hem acıyorum hem de seviyorum.

Hakanın çocuklarının mürebbiyesi olan bu ihtiyar pek müfsit (bozucu), her tarafı karıştıran, saraya fitne sokan bir Çinli kadındı. Her şey bitmiş şimdi de henüz çocuk denebilecek bir çağdaki Oğuzla uğraşıyordu. Çinli kadınlar entrikalarıyla bilinirler. Şimdi de sarayda bir öz evlât muamelesi gören Oğuz'u kıskanıyor, bu çocuğun boynunu daha küçük yaştan bir cellâdın eline teslim ettirmek istiyordu. Oğuz henüz on üç yaşında, Hakanın kızı Şulan ise on yaşında bulunuyordu. Bu ikisi birbirinden

ayrılmıyorlar. Gece ve gündüz beraber oynuyorlardı, Çinli kadın, bunları birbirinden ayırmak istediği halde onlar birbirinden ayrılmıyorlardı. Çinli kadın Hakanın karısı Baylanın yanında bir müddet daha düşünceli durduktan sonra:

— Bir daha bana bu çocuk büyürse, sonra Hakan olmağa kalkarsa, tehlike olursa gibi sözler etme. Ne olursa olsun, bu ülkede bir Çinli Hakan olacak değil ya, dedi. Aşağıdan bir gürültü koptu. Odanın kapısı birdenbire açıldı. Şulan önde, arkasında Oğuz kan ter içinde bağırarak içeri girdiler. Her ikisi de Baylanın boynuna sarıldılar. Şulan:

— Anne Oğuz hep askerlik oynamak istiyor. Oğuz: Fena mı? deyip asker olcağını ve kahramanlık yapacağını söyledi. Şulan ona olmayacağını söyleyip alay edince Oğuzun birdenbire rengi attı, gözleri yaşardı; analığının yüzüne baktı. Derhal Bayla, Oğuzu kucakladı, fakat Oğuz hüngür hüngür ağlamağa başladı.

Bayla: — Oğuz o senin küçük kardeşin sen onun sözlerine ne bakıyorsun, dedi.

Bayla Oğuz'a, sen düşman ol, ben seni esir alayım diyormuşsun, dedi.

Oğuz ise: — Olur, ne olur?

— Herkes sana esir olur mu?

— Olmazlarda, ben esir ederim.

Bayla gülerek:

— Senin o parlayan gözlerinden korkuyor. Sen dünyayı esir alırsın. Haydi, bakalım yemek vakti geldi, yemeğe. Üçü de yemeğe gittiler. İşte Oğuz, Yoeşi denilen bir Türk kavminin Hakanı olan Barakın sarayında, onun kızı Şulan ile böyle kavga dövüş kardeşçe oynuyordu. Çok ince ruhlu biriydi. Bu ihtiyar kadın geceleri Oğuza eski Türk efsanelerini, Türk törelerini, Türk kahramanlarının hayatlarını anlatarak kucağında uyuturdu. Bu genç Oğuz, Şulanın söylediği sözleri mürebbiyesine anlattı:

—Sen yavrum aldırma. Şimdi kuvvet onların elinde. Onlar kuzeyden gelerek bizim ülkemizi, devletimizi yıktılar, üstün oldular. Aynı kandan geliyoruz amma, bizim bayrağımızı indirdiler. Kendi bayraklarını Orta Asya'ya diktiler. Oğuz gözlerini açarak:

— Bizim bayrağımız da vardı ha!

— Elbette yavrum.

— Ben onu göremez miyim?

— O, şimdi meydanda yoktur. Ne zaman bir millî kahraman çıkarsa o bayrağı taşıyacak ve kalelerin üstüne dikilecek.

— Bu kahraman ben olamaz mıyım?

— Elbette olursun.

— Nasıl olurum.

— Ben sana Türklerin büyük kahramanlarından Oğuz Han'ın efsanesini anlatayım. Bak o nasıl olmuşsa, sen de büyüdüğün zaman öyle Oğuz olursun.

— Haydi anlat!

İhtiyar kadın, Türklerin eski Oğuz destanını anlatmağa başladı. Oğuz ihtiyar kadının dizine oturdu, gözlerini açtı, kadın:

— Oğuz doğduğu zaman yüzü mavi, ağzı ateş gibi kırmızı, gözü, saçı ve kaşları siyah bir dünya güzeliydi. Annesinin memesinden ilk sütü emdikten sonra bir daha emmedi; yiyecek istedi, lâkırdı etmeğe başladı, kırk günde büyüdü, dolaşıp oynuyordu. Oğuzun ayakları öküze, vücudu kurda, göğsü ayıya benziyordu. Böğürleri kıllı idi. At sürünü güder, beygire binerek izinsiz eğlenirdi.

Oğuz:

— Sonra ne oldu?

— Dur, anlatayım. Günler geceler geçti, delikanlı oldu. Orada bu yurtta büyük bir orman vardı. İçinden dereler, ırmaklar akardı, Hayvanlar, kuşlar çoktu. Bu ormanda büyük bir canavar da vardı. Beygirleri parçalayıp yer; insanları yutardı. Kahraman Oğuz bunu öldürmeğe karar verdi.

Bir gün mızrak, ok, yay, kılıç kalkan ile bir beygire atlayarak ava gitti. Bir geyik yakaladı. Bu geyiği bir av kırbacı ile bir ağaca bağlayarak çekildi gitti. Sabah oldu; gün doğarken oraya geldi. Lâkin canavar onu almıştı. Bunun üzerine bir ayı yakaladı. Altın işlemeli kemer ile bir ağaca bağlayarak çekildi gitti. Sabah oldu. Gün doğarken oraya geldi. Lâkin canavar onu da almıştı. Artık Oğuz ağacın altına yerleşti. Canavar tekrar gelince başı ile Oğuzun kalkanına çarptı. Oğuz mızrağıyla onun kafasına vurarak öldürdü, Kılıçla kafasını kesti, çekildi gitti. Tekrar döndüğü zaman bir akbabanın onun bıraktıklarını yemek için geldiğini gördü; onu da öldürdü. Oğuz:

— E sonra Balçicek ana ne oldu?

— Hoşuna gidiyor mu?

— Çok. Haydi devam et

İhtiyar kadın tekrar Oğuz destanına başladı;

— Oğuz bir gün Tanrıya tapıyordu. Birdenbire ortalık karardı, gökten mavi bir ışık

düştü. Bu ışık gökten ve aydan daha parlaktı. Oğuz ona karşı gitti. Bu ışığın ortasında tek başına bir kız oturuyordu. Çok güzeldi, başında kutup yıldızı gibi yanan parlak bir işaret vardı. O kadar güzeldi ki o gülünce mavi gök te gülüyor, ağlayınca mavi gök te ağlıyordu. Oğuzu görünce aklı başından gitti. Sevdi ve aldı. Günler, geceler ve yıllar geçti. Oğuzun bu kızdan üç oğlu oldu, bu oğlanlara "Gün, Ay, Yıldız" adlarını verdiler. Oğuz bir gün yine ava gitmişti. Uzaktan bir gölün ortasında bir ağaç ve ağacın önünde yalnız bir kız gördü. Oğuz Hanın gücü, günden güne arttı. Türk boyları, Türk halkları onu sevdiler, saydılar. Bir gün büyük bir şölen kurup bu şölende Oğuzu Hakan seçtiler. Az sonra bütün Türk ilinin hanları Oğuza bağlandılar, onu kendilerine baş bildiler. Oğuz Han, kendisine dostluk eden hanlara hediyeler verdi, başkaldıranları kırdı geçirdi ve böylece büyük Türk yurdunu yekpareleştirdi. Balçiçek kadın dinlenmek için biraz durdu. Küçük Oğuz sordu:

— Balçiçek ana, bitti mi?

— Daha çok uzun. Ben sana sırası gelince bu efsaneyi ozanlara kopuz çaldırtarak söyletir ve böylece onların güzel sesleri ile dinletirim.

Oğuz daha sonra yalnız bir kız daha gördü. O kadar güzeldi ki Oğuz onu da görünce aklı başından gitti, sevdi aldı. Günler, geceler geçti. Oğuzun bu kızdan da üç oğlu oldu. Bunlara da "Gök, Dağ, Deniz" adını verdiler.

— Balçiçek Hatun, Oğuz Han ne büyük kahramanmış.

— Öyle yavrum. Türk milleti pek büyük kahramanlar yaratmıştır ve yaratacaktır da...

— Ben de bir kahraman olabilir miyim?

— Elbette olursun. Esasen sen kahraman bir baba ile ananın evlâdısın.

— Sen nereden biliyorsun?

— Ben babanın sarayında büyüdüm.

— Öyle mi?

— Evet yavrum.

— Benim babam kimdir?

— Eski bir Türk Hakanıdır. O büyük bir devletin başı idi. Türk halkı onu başına Hakan seçmişti O milletini, milleti de onu çok seviyordu Yurduna çok büyük hizmetler etti. Fakat Çinliler, Türk ülkesine göz diktiler onlarla çok büyük savaşlar yaptı. Nihayet çok kalabalık olan Çinlilerle başa çıkamadı. Oğuz meraklandı:

— Sonra ne oldu?

— Ne olacak Çin sınırlarında büyük bir meydan savaşı oldu Anan da birçok Türk kadınları gibi bu savaşta bulundu. Son gün, sabahlan akşama kadar süren kanlı bir boğuşmadan sonra Türk ordusu bozuldu, Çinliler üstün geldiler. Baban savaş meydanından kaçmadı. Son nefesine kadar orada düşmanla çarpıştı. Ağır yaralandı, yere düştü. Annen de yanında idi. Nihayet elindeki kılıcı da kırıldı. Annenin kılıcı ile düşmanla vuruştu. Fakat sağ koluna yediği bir kılıç darbesi ile esir kaldı. Çinliler kahraman ananı, babanı öldürdüler. Kanlı cesetleri meydanda yatarken, Türk kalelerinde Çinliler göründü, Türk şehirleri yağma edildi. Sen o zaman henüz bir yaşında idin. Seni ben evime aldım. Bir yıl sonra kuzeyden Türkler büyük süvari atları ile gelip buraları Çinlilerin elinden aldılar.

— Ben nasıl olup ta bu saraya geldim?

— Türklerin Hakanı Barak seni duymuş, evime bir asker gelerek saraya çağırttı. Hakan Barak seni benden istedi. Ben de:

— Sarayda onun mürebbiyesi ben olurum. O şartla veririm, dedim. Hakan da razı oldu, bu suretle ikimiz saraya yerleştik. Oğuz ayağa kalktı:

— Şimdiye kadar sen bunu bana söylememiştin.

— Her Şeyin bir vakti vardır.

Oğuz daha sonra babasının adının Alparslan olduğunu öğrenir. Balçiçek hatun Oğuz'a her gece Türk efsanelerini anlatırdı. Hakanın kızı Şulan'da büyümüştü, boy atmış ve gelinlik kız haline gelmişti. Şulan Oğuz'a ilgi gösteriyor, Oğuz kayıtsız kalıyordu. Oğuz Şulan'ı beğeniyordu ama önce meslek sahibi olmalı hedefi olan askerliğe ulaşmalıydı, daha sonra Şulan'la evlenmek istiyordu. (...) Bir gün sarayın bahçesinde cirit yarışması vardı. Şulan'da bu yarışmayı en güzel tuvaletini giyerek izlemeye gitti. Daha sonra saraydan uzakta buluşmaya aşklarını birbirlerine itiraf edip mutlu vakitler geçirmeye başladılar. Oğuz Şulan'ı Çinli bir prensin istediğini babasının iki devletin dostluğu için bu fikre sıcak baktığını öğrendi. Sarayda Oğuz ve Şulan'ın gizli buluşmaları dilden dile dolaşmağa başladı. Prens Fuhi'nin annesi bu durumu duymuştu ve prenste bu izdivaçtan haberdardı. Sonra prens ile Şulan evlendi fakat Şulan prensten kaçtı kavga etti. Bu acıya dayanamayan Fuhi intihar etti. Yayla Gülü arkadaşı Aytop'un yardımıyla Amazon Türklerinin yanına vardılar. Aytop Şulan'ı onlara çoban kızı olarak tanıttı. Ben de adımı Yayla Gülü olarak söyledim. Amazon ordusuna Başbuğ olarak seçildim ve senin yardımına koştum, şeklinde Oğuz'a

durumları anlattı. Yayla Gülü'nün hikâyesi bitince Oğuz onun ellerine sarıldı. Şimdi ikimizin de iki yeni annesi var, Balçiçek Hatun'la Esenkuş Hatun ve bir de kahraman babamız var: Korkut Ata.

Bu akşam sarayda bu atalarımızla büyük zaferimizin ve buluşmamızın şerefine şölen yapacağız. Ve iki kahraman, zümrüt yayların içinde baş başa ölünceye kadar birbirinin hayat yoldaşı olmağa ant içtiler. Aynı akşam sarayda büyük bir şölen yapıldı. Bu şölende Balçiçek Hatun ve Erenkuş Hatunlarla Korkut Ata ve birçok kahraman Türk başbuğu toplanmıştı. Oğuz Yayla Gülü ile birlikte verdikleri kararı onlara da söyledi:

— Biz Yayla Gülü ile evlenmeğe karar verdik.

Bu müjdeli haber şölene gelenleri coşturdu. Oğuz bir aralık askerlere gizli bir emir verdi. Yarım saat sonra Şulan'ın babası Hakan Barak ile annesi Bayla Hatun askerlerin ortasında göründüler. Şulan şaşırmıştı. Oğuz ona sevinç dolu gözlerle bakarak konuştu:

— Poeşi Hakanı Barak. Sen Türk'e karşı koydun. Savaştık. Sen yenildin ve bize esir düştün. Fakat Türk esirlerini affetmesini bilir. Seni milletimin adına bağışlıyorum. Bundan sonra ikiniz de sarayda yaşayacaksınız. Hakan Barak ve Bayla Hatun çılgın bir sevinç içinde teşekkür ettiler.

(...) Yayla Gülü Oğuzun bu temiz kalpliliğinden çok memnun kalmıştı. Yavaşça elini sıkarak teşekkür etti. Artık Türklerin mutlu günleri başlamıştı. Yakında büyük kurultay toplanacak ve yasasını yapacak ulu Türk bakanını seçecekti. Oğuz bir hafta sonra büyük kurultayı topladı. Yıllardan beri toplanmamış olan kurultayın yeniden toplanması mühim bir hadise oldu. Kurultayın bahçesinde büyük bir şölen hazırlandı. Ozanlar geldiler. Masaların üstüne içi kımız dolu tunç kadehler dizilmişti. Yurt büyükleri geldiler. Masalara oturdular. Ozanlar Korkut Atanın ağzından Oğuza koşmalar düzdüler. Oğuzun hayatına ait parçalar okudular. Karşıda altın kakmalı bir kürsü bulunuyordu, iki de iskemle vardı. Biri Hakan, biri de Hatun içindi. Oğuz evli olmadığı için hatunsuz kürsüye çıktı. Yurt için yapılacak yeni yasaları anlattı ve uzun, heyecanlı görüşmelerden sonra mühim olan yasalar hazırlandı. Oğuz Hakan seçildi. Eski Türk kanunlarına göre karar yüksek kurultayındır, dedi. Oğuz'a büyük alkış koptu. Daha sonra Oğuz'un evliliğini onayladılar. Kanunu Oğuz değil kurultay karar verdiği için akşam düğün yapılacaktı. Türk kanunlarını Hakan ve kurultay yapar, dedi ve akşam düğün oldu ve Oğuzla Yayla Gülü evlendiler. Kımızlar içildi, kopuzlar çalındı,

sabahlara kadar eğlenceler yapıldı. Fakat Oğuz'un odasının ardında Şulan'ın babası elinde hançerle bekliyordu ve onlara ikiniz de mezara gideceksiniz, dedi. Ve Oğuz'a hançer saplamak üzereyken Şulan Oğuz'un önüne geçti ve Hançer Şulan'ın göğsüne saplandı. Oğuz Hançeri Barak'ın elinden kaptı peşinden gitmek isterken bir ok Oğuz'un göğsüne saplandı ve Oğuz cansız yere yuvarlandı. Tam o sırada Oğuz hançeri Barak'ın sırtına sapladı askerler geldiler ve hain Barak'ı tanıdılar. Hançer darbeleriyle onu öldürdüler. Daha sonra Oğuz ve Şulan'ı odalarına taşıdılar. İkisi de yaralanmıştı ve hekimler müjdeli haberi verdiler. Oğuz ve Şulan'ın bir hafta içinde bir şeyleri kalmayacaktı. Aradan bir ay geçti Oğuz ve Yayla Gülü acılı günleri unutmak için yaylalara çıktılar ve daha sonra şen ve mesut günler yaşadılar. [363]

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası, Enver Benhan Şapolyo'nun *Yayla Gülü* adlı tarihi romanını tanıtırken: *"Bu yazı Türk efsanelerinden, Türk destanlarından örülmüş ve Cumhuriyet çocuklarına armağan edilmiştir."* notunu mecmuanın sayılarında reklam olarak yayımlamıştır. *Yayla Gülü'*nün 10 Ocak 1939 yılında 10. sayıyla başlayan yayını, 1 Haziran 1939'da 31. sayıda noktalamıştır.

Enver Benhan Şapolyo'nun *"Yayla Gülü"* adlı eserinde *Oğuz Kağan Destanı*'ndan kesitler bulunmaktadır. Oğuz'un "Gök, Dağ, Deniz" adlı çocuklarının olduğu kısıma kadar "destan" türü *Yayla Gülü* adlı metnin içinde yer almıştır. Anlatıda ayrıca Dede Korkut'taki Korkut Ata'nın da adı geçmektedir. Korkut Ata bir kahraman olarak anlatıya dahil edilmiştir. Kurgusal destan şeklinde sunulan bu çalışmada, Türklerin devlet yönetim şekli, kurultayın rolü ve Hakanın sözlerinin öneminden bahsedilmektedir.

Yayla Gülü bütünüyle ele alınacak olursa tür olarak tarihi romandır. Metindeki Oğuz Kağan Destanı'ndan kesitler kahramanlardan Balçiçek Hatun tarafından anlatılır. Anlatılan destan örneğinde Oğuz Kağan'ın cesareti ve kahramanlığına vurgu yapılmıştır. Ayrıca bu tarihi hikâyede Dede Korkut da yer almaktadır.

Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası gerek içeriğinde barındırdığı sosyal ve kültürel sayfalarla gerekse Türk halk kültürüne verdiği önem ve hassasiyetle yayımlandığı dönemde "millî" olabilmiş önemli yayınlardandır. Çocuklara ve gençlere sunulan edebi

[363] Enver Benhan Şapolyo, "Yayla Gülü", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası,* 1, (10- 31), 1939, 92- 148.

ve biyografik sayfalarda özellikle yerel hüviyetteki yayınların seçilmesiyle; Türk çocuklarına kendi öz değerleri ve kültürel kimliklerinin kazandırılması amaçlanmıştır. *Yayla Gülü* adlı tarihi roman içerisinde destan türünden kesitler bulunmakla beraber; Türklerin tarihi, kültürel ve sosyal hayatlarından içerikler okura sunulmuştur. 21 sayı boyunca devam eden *Yayla Gülü*'nde türler arasında geçişler mevcuttur. *Yayla Gülü*'nün içeriğinde destan türüne ait motifler ve tipler olduğu için araştırmaya dahîl edilmiştir. *Cumhuriyet Çocuğu* okuru yukarıda sunulan örnekle beraber Türk destanlarında görülen Alp tipini öğrenmiş, kendi geçmişi ve değerleri hakkında bilgi sahibi olmuştur. Bu durum destanların kültürel aktarım işlevlerinden sayılmaktadır.

3.14. *ASRIN ÇOCUĞU GAZETESİ*

Asrın Çocuğu Gazetesi, 4 Kasım 1939 ile 25 Mayıs 1940 tarihleri arasında İzmir'de yayın hayatını sürdürmüştür. Sahipliğini Suha Tükel'in, neşriyat müdürlüğünü Refet Kurtsal'ın yaptığı çocuklara yönelik süreli yayındır.

Gazete, yayın hayatına başlarken tanıtımını yapmak ve misyonunu yaymak amacıyla fikirlerini, 4 ikinci teşrin (Kasım) 1939 tarihli 1. sayıda *Asrın Çocuğu* başlığıyla aşağıdaki gibi belirtmektedir:

"Bugün ilk sayısı elinizde bulunan (ASRIN ÇOCUĞU), yalnız sizin gazeteniz olarak çıkmaktadır. Biz, ASRIN ÇOCUĞU' nu istediğiniz gibi hazırlamağa çalıştık. Resimli ve resimsiz romanlar; serüvenler, Miki, Donald, Gufi kardeşlerin karikatürler, hikâyeler, Karabiber, Tarzan gibi hepinizi alakadar edebilecek, eğlendirecek mevzular seçtik. Ayrıca kendi yazılarınız ve mekteplerde resimli röportaj için de birer sahife açtık. Sizin sahifenizde her hafta iki arkadaşınızı tanıtacağız ve şiirlerinizle kısa yazılarınıza bu sahifede yer vereceğiz. Resimlerinizi ve hazırlayacağınız yazıları şimdiden göndermeğe başlayınız. Mecmuanızda daha ne gibi şeyler istediğinizi de bize yazınız."

Gazete, fikir ve görüşlerini ayrıca 25 ikinci teşrin (Kasım) 1939 yılında 5 kuruşa yayımlanan 4. sayıda *Bir Konuşma* adlı başlıkta aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

Çocuklar, bundan sonra küçük gazetenizde, derslerinize yardımcı olacak yazılar ve resimler de bulacaksınız. Bunun için bütün hazırlıklarımızı tamamladık. Ders programlarınızı tetkik ettik. Her hafta, onlarla ilgili yazılar okuyabilecek, ansiklopedik malûmatınızı artıracaksınız. (...) Bilmecelerimizin cevaplarını gönderirken daha

dikkatli olmanız lâzımdır."

Gazete çocukların eğitilmesi ve medeniyet yolunda onlara öğretilmesi gereken bilgi ışığını okura ulaştırma misyonu taşımaktadır. Bu durum gazetenin içeriğinde yer alan bilgilendirici sayfalardan anlaşılmaktadır. Gazete okurla arasındaki iletişimi bilmece- bulmaca ve hediyelerle sürdürmüştür. Çocukların görüş ve fikirleri alınarak, gazetenin içerik gidişatında onlara söz hakkı verilmiştir. Okurun gazetede aktif şekilde rol alması, gazetenin günceli takip etmesinde etkendir. Bu bağlamda yukarıda açıklama kısmında görülen; *Miki, Tarzan, Donald, Gufi* gibi Amerikan orjinli çizgi roman ve resimli serüven başlıkları, gazetenin içerik ağırlıklığını oluşturmaktadır. Popülaritesini artıran çizgi roman ve serüvenler içerik ve hacim anlamında Türk çocuk dergi ve gazetelerinde ağırlığını günden güne artırmıştır.

Asrın Çocuğu'nda çocukların Atatürk ilke ve inkılaplarının yanında ilim ve fen yolunda gitmeleri gerektiği vurgulanmış, Türkiye Cumhuriyeti'ne faydalı bireyler olarak yetiştirilmeleri amaçlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü ile ilgili anmalar, devlet büyüklerine övgüler ve çocukların Mustafa Kemal Atatürk'ün hatırasına sahip çıkmaları gerektiğiyle ilgili yazı başlıkları gazete içeriğinde yer almıştır. Hediyelerin okurla gazete arasında iletişim fonksiyonu sağladığı düşünüldüğü zaman gazetenin bu amaca, 30 sayı için, ulaştığını söylemek mümkündür.

*Asrın Çocuğu Gazetesi'*nin yazar kadrosuna bakıldığı zaman, içeriğin genellikle alıntı, çeviri yayınlar ve uyarlama metinlerden oluştuğu açıkça görülmektedir. Bu bağlamda, gazetenin uzun yıllar yayımlanan süreli yayınlara göre, nitelikli ve zengin bir yazar kadrosuna sahip olmadığı gözlemlenmiştir. Araştırma neticesinde görülen, sadece *Hikâyecibaşı*'nın bir Hint çeviri masalına adını verdiğidir. Araştırma kapsamında Türk halk edebiyatı tür başlıkları dahîlinde yazar isimleri bulunamamıştır.

3.14.1. *Asrın Çocuğu Gazetesi*'nin Biçim Özellikleri

Asrın Çocuğu Gazetesi, 2 yıllık yayın hayatında çocuk dergiciliği ve gazeteciliğine katkı sunmuş çocuk yayınlarındandır. Gazete toplamda 2 cilt yayımlanmıştır. Gazetenin 2. cildi 27. sayıdan, 30. sayıya kadar devam etmiş, gazete daha sonra yayın hayatını noktalamıştır. Gazetenin 1. ciltten, 2. cilde kadar sloganı: *"Cumartesi Günleri Çıkar Çocuk Gazetesidir"* şeklindedir. *Asrın Çocuğu Gazetesi* 1.

cilt, 17. sayıya kadar 20 sayfa, 18. sayıdan, son sayısı olan 30. sayıya kadar 16 sayfa yayımlanmıştır.

*Asrın Çocuğu Gazetesi'*nin ilk sayısı 4 Kasım 1939 yılında, Posta kutusu 404'te bulunan Anadolu Matbaası (İzmir)'nda basılmıştır.

Gazetenin 1. cildine Ankara Millî Kütüphane'de, 1956 SB 117/ D.N: 374'nolu tasnif numarasından ulaşılmıştır.

Asrın Çocuğu Gazetesi'nin ulaşılan birinci ve ikinci ciltlerinde boyutları 29 x 20 cm'dir.

Asrın Çocuğu Gazetesi'nin 25. sayıdan, son sayısı olan 30. sayıya kadar abonelik şartları: Seneliği 210, altı aylığı 120 kuruştur.

Asrın Çocuğu Gazetesi'nin yayın hayatına başlarken çocukların gazeteye olan ilgilerini çekmek amacıyla onlara çeşitli hediyeler vermeyi taahhüt ettiği görülmektedir. *Asrın Çocuğu* ilk sayısında, "Hediyelerimiz" sloganını kullanarak: Birinciye 1 masa saati, ikinciye bir dolma kalem, üçüncüye kız ise bir bebek, erkek ise sulu boya, ellinciye kadar muhtelif küçük hediyeler, vaat etmiştir.

3.14.2. *Asrın Çocuğu Gazetesi*'nin İçeriği

Asrın Çocuğu Gazetesi'nde çocuklar için; masal, fıkra, bilmece-bulmaca, hikâye, roman, şiir, resimli sinema, yazısız hikâye, resimli serüven, çizgi roman, hoş sözler gibi edebi türler ve *Sizin Sayfanız, Oku-şaş, Yurt İçinde ve Dışında, Okullarda Asrın Çocuğu Objektifi, Tarih Köşesi, Eğlence, Hayat Bilgisi* ve *Meşhur Adamlar* gibi kültür içerikleri yer almıştır. Gazete, Cumhuriyet değerlerini, Atatürk ilke ve inkılaplarını, çocuklara ve gençlere öğreterek topluma faydalı bireyler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca *Asrın Çocuğu*'nda resmî bayram ve anmalar, gazete editörü Suha Tekel tarafından önemle vurgulanmıştır.

Asrın Çocuğu Gazetesi, çağdaş Cumhuriyet değerlerini çocuklara aktarma misyonunun yanında, bu değerlere sahip çıkılması gerektiğini çocuklara ve gençlere gazete sayılarında sunmuştur. *Asrın Çocuğu* içeriği ve verdiği mesajlarla Cumhuriyet değerlerinin korunmasında ve Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine yükselmesi yolunda Türk çocuklarına düşen görevleri layıkıyla yerine getireceklerine inanmış, bunları okura iletmeyi vazife olarak görmüştür. İkinci önemli husus ise, okuru eğitmek,

eğitirken eğlendirmek ve onların hoşça vakit geçirmelerini sağlamaktır. Gazetedeki ansiklopedik sayfalarda, dünyada yaşanan gelişmeler, biyografiler ve kültür haberlerinin bulunması, okurda kültürel bağlamda farkındalık oluşturmaktadır. Ayrıca, kısıtlı da olsa, sunulan masal, bilmece, fıkra gibi halk edebiyatı mahsulleri, çocukların millî ve manevi değerleri kazanmasında belirleyici unsurlardan olmuştur. Yapılan araştırma neticesinde halk edebiyatı unsurlarına sadece fıkra, bilmece ve masal gibi türlerde rastlanmıştır. Masal örnekleri genellikle başka ülkelere ait, çeviri masallardır.

Asrın Çocuğu Gazetesi'nin 1. sayısından, son sayısı olan 30. sayısına kadar tespit edilen içerik/tür başlıkları: *"Alev Berlin Hayvanat Bahçesinde (serüven), Sivri Akıllının Marifetleri (yazısız hikâye), Gufi Haklı (resimli serüven),Oku-Şaş (bilgi sayfası) Tarzan Ormanlar Hakimi (çizgiroman), Fedakar Genç (hikâye), Kara, yağız, boz atlılar (tarihi roman), Sizin Sayfanız, Tosun Kaptan Dünyayı Dolaşıyor (sürekli roman), Karabiberin Serüvenleri (resimli serüven), Yurt İçinde ve Dışında (bilgi köşesi), Kahkaha (fıkra), Bilmece-Bulmaca, Okullarda Asrın Çocuğu Objektifi (resim köşesi), Beş Parmak Devler Peşinde (resimli serüven), Yer Yüzünün Dört Köşesi (seyahat-gezi)", Tatil Geldi (okur sayfası), Tabiat Bilgisi (kültür sayfası), Pröfesör Nimbis Konferans Verecekti (yazısız karikatür), Bağdatlı Denizci (sürekli roman), Şirley Haydutlar Adasında (sürekli resimli roman), Kaplan Öldüren Çocuk (serüven), Akdeniz Korsanları (roman), Fino Köpeği (hikâye), Sizin Sayfanız (okur köşesi), Tosun Kaptan Dünyayı Dolaşıyor (sürekli roman), Hayat Bilgisi, Tom Amca Avcı (karikatür), Beşinci Sınıflara Tabiat Bilgisi (eğitim köşesi), Yurt içi ve Dışı (seyahat), Bilmece- Bulmaca (bilmece), Eğlenceler (çocuk oyunu), Beşparmak Devler Peşinde (resimli serüven)"* şeklindedir.

Gazetede ayrıca soru ve anketlere yer verilerek çocukların resim çizmeleri, bilmece-bulmaca çözmeleri, belli anket konuları ile dergiye katkı ve teşvikleri amaçlanmıştır. Bu etkinlik köşelerinde okurun çözdükleri bulmaca-bilmecelerin kuponla gönderimi sağlanmış, müsabakayı kazanan okurun isimleri *"Kazananlar"* adlı bölümde yayımlanmıştır. Gazetede; romandan sonra, serüven, masal, hikâye ve bilmece türleri en fazla hacimi kaplamaktadır.

Asrın Çocuğu Gazetesi'nin yazarlarına değinilecek olursa, gazetede bölümlerin yazarları çoğunlukla belirtilmemiştir. Gazetede lakap kullanan yazarlar sadece

"Hikâyecibaşı" ve "Gezgin"dir. *"Tosun Kaptan Dünyayı Dolaşıyor"* un yazarı Gezgin'in, gazeteye özgün eser veren tek isim olduğu tespit edilmiştir.

3.14.3. *Asrın Çocuğu Gazetesi*'ne Göre Çocuk

Asrın Çocuğu Gazetesi'nin yukarıda belirtilen içerik bilgileri, gazetenin yayın politikası hakkında okuru aydınlatmaktadır. Gazetede yukarıda da değinildiği gibi çeviri eserler ön planda olup, edebi türler ve çeşitli etkinlik sayfaları gazetenin ana başlıklarını oluşturmaktadır. Masal ve hikâyelerde çocuklara öğütler verilmiş, çocukların masallardaki mesajlara uymaları gerektiğine dair tavsiyeler masalların özünü oluşturmuştur. Cumhuriyet'in değerleri ve Mustafa Kemal Atatürk'ün reformlarla hayat verdiği genç Türkiye'nin yenilikleri, gelecek kuşaklara düzenli olarak aktarılmıştır.

Asrın Çocuğu Gazetesi'nin 4 Kasım 1939 ile 14 Mayıs 1940 tarihleri arasında çıkan 30 sayısı incelenmiş, araştırmaya dâhil olan halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.14 'te gösterilmiştir:

Tablo 3.14. *Asrın Çocuğu Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1939	18	2	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
2	1	1939	16	3	Sebzelerin Toplantısı	Masal	-
3	1	1939	18	3	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
4	1	1939	9	4	Mihracenin Büyük Sözü	Masal	Hikâyecibaşı
5	1	1939	17	6	Kahkaha	Fıkra	-
6	1	1939	17	7	Kahkaha	Fıkra	-
7	1	1939	8-9	8	Toka ve Top	Masal	-
8	1	1939	17	9	Kahkaha	Fıkra	-
9	1	19400	8	11	İhtiyar At, Tilki ve Arslan	Masal	-
10	1	1940	18	11	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
11	1	19400	8	12	Civciv Çocuk	Masal	-
12	1	1940	8	13	Hilekar Karatavuk	Masal	-
13	1	1940	17	13	Sualler-Cevaplar	Bilmece	-
14	1	1940	18	13	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
15	1	1940	8	14	Tilki ve Kurt	Masal	-
16	1	1940	17	14	Sualler ve Cevaplar	Bilmece	-
17	1	1940	5	15	Orman Kaplanı	Masal	-

18	1	1940	8	15	Tilki ile Sincap	Masal	-
19	1	1940	18	15	Bilmece Bulmaca	Bilmece	-
20	1	1940	8	16	İki Kız Kardeş	Masal	-
21	1	1940	8	17	İnatçı Keçi	Masal	-
22	1	1940	9	19	Kursağı Delik Tavuk	Masal	-
23	1	1940	9	20	Tahta Atın Rüyası	Masal	-
24	1	1940	8	21	Kahkaha	Fıkra	-
25	1	1940	9	21	Tavukları Müdafaa Eden Horoz	Masal	-
26	1	1940	7	22	Laleler	Masal	-
27	1	1940	9	22	İtaatsiz Küçük At	Masal	-
28	1	1940	9	23	Baba Tilkinin Başına Gelenler	Masal	-
29	1	1940	9	25	Sus Köpek	Masal	-
30	2	1940	9	27	Bir Fare Ailesi	Masal	-
31	2	1940	10	29	Bilmece	Bilmece	-

3.14.4. *Asrın Çocuğu Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

*Asrın Çocuğu Gazetesi'*nde toplam 19 masal, 8 bilmece ve 4 fıkra halk edebiyatı çatısı altında okura aktarılmıştır. *Asrın Çocuğu*'nda yayımlanan masallar daha çok çeviri olup, ağırlıklı olarak Hindistan, Çin ve İran masallarıdır. *Asrın Çocuğu Gazetesi*'nde çocukların eğitilmeleri, eğlenmeleri ve nitelikli bilgi almaları öncelikli misyondur. Fakat bu misyon neredeyse tamamen çeviri yayınlarla hayata geçirilmiştir. Dünya klasiklerinden çeviri ve yerli bazı çocuk masalları, bilmeceler ve fıkralar; gazetede yer alan kısıtlı halk edebiyatı içerikleridir. Bu halk edebiyatı içerikleri gazetede hacim anlamında romanlar ve serüvenlerden sonra gelmektedir. Gazetede yayımlanan bilmeceler soru-cevaba dayalı geleneksel Türk halk edebiyatı bilmece özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır.

Asrın Çocuğu Gazetesi yayımlandığı 1 yıl boyunca, bilmece örnekleri hariç, çocuklara ve gençlere Türk halk geleneğini etkin bir şekilde aktaramamamıştır.

3.14.4.1. Bilmece- Bulmaca

Araştırma kapsamında *Asrın Çocuğu Gazetesi*'nin incelenen metinlerinde geleneksel formda toplam 8 bilmece sayfası tespit edilmiştir. Gazetenin 11, 13, 14 ve 29. sayılarında yayımlanan bilmece sayfaları örnek oluşturması bakımından aşağıda sunulmuştur.

Aşağıdaki bilmece sayfası "Sualler-Cevaplar" başlığıyla okura sunulmuştur. Bilmeceler gazetenin 13. sayısında yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Örnek 1)

Sualler-Cevaplar

1. Selma Kaç Elma Satın Aldı?

Soru 1) — "*Selma meyveci dükkânından üç danesi iki kuruştan birkaç elma aldı. Danesi yirmi paradan gene ayni miktar elma aldı. Cebindeki paraya baktı. Elmalar için yedi kuruş verdiğini anladı. Selma acaba kaç elma aldı?*

Cevap 1) — *Selma üç danesi iki kuruştan, altı elma aldı. Dört kuruş verdi. Danesi yirmi paradan da altı elma aldı, üç kuruş verdi. Demek ki yedi kuruşa 12 elma almış oldu.*

2. İsmail Maymunun da Etrafında Döndü Mü?

Soru 1) — *İsmail, küçük maymununu bahçede bir fıçının üzerine oturtmuştu. Onu kızdırmak için etrafında dönmeğe başladı. Fakat o dönerken maymun da olduğu yerde dönüyordu. İsmail ne zaman baksa, maymunu karşısında kendine bakarken gördü. Şimdi söyleyiniz bakalım: İsmail fıçının etrafında dolaşırken maymunun da etrafında dolaşmış mı?*

Cevap 1) — *Hayır, İsmail maymunun etrafında dönmedi. Eğer maymunun etrafında dönse idi şüphesiz ki onun arkasını da görecekti. Maymun da İsmail'le beraber döndüğü için o sadece fıçının etrafında dönmüş oldu.*

3. Acaba Pullar Kaç Tane İdi?

Soru 1) — *Cevad, Şevket ve Hüseyin isminde üç çocuk, kendi aralarımda bir miktar posta pulu taksim ettiler. Cevad pulların yarısını ve bir tane de fazla aldı. Şevket kalanların yarısını ve bir dane de fazlasını aldı. Hüseyin de artan üç pulun sahibi oldu. Acaba pulların hepsi kaç adetti.*

Cevap 1) — *Cevad, Şevket ve Hüseyin'in taksim ettikleri pulların adedini bulmak için evvelâ Hüseyin'le Şevketin taksim ettikleri pulların kaç tane olduğunu bulmak lâzımdır. Taksimden sonra Hüseyin üç tane almış, Şevket taksim ettikleri pulun yarısından bir fazla almıştır. Hüseyin'in aldığı üç pul, yarımdan bir eksik, Şevketin de bir fazla olduğuna göre bunların tam yarısı dört, hepsi sekizdir. Bu sekiz de Cevad aldığı pulların yarısından bir eksik, Cevad'ınki tam yarıdan bir fazla olduğuna göre de bütün*

pulların yarısı 9 tamamı on sekizdir.

4. Amcanızın Kız Kardeşi Sizin Neyiniz Olur?

— Çocuk babasına sordu:

— Baba, Nuri diyor ki, amcasının kız kardeşi onun halası değilmiş. Bu nasıl olur?

— Boşun düşünmeyiniz. Tabii halası olur. Bu, sizi şaşırtmak ve düşündürmek için sorulmuştur.

5. İp Ne Kadar Uzundu?

Soru 1) *— Bir çocuğun elinde iki ip vardı. Bunlardan biri diğer ipin tam iki misli uzunluğunda idi. Bu çocuk her ipten altışar karış boyunda birer parça kesti. Sonra baktı. İplerin biri diğerinden üç defa fazla uzundu. O halde ilk başlangıçta bu iplerin uzunluğu ne kadar idi?"*

Cevap 1) — "*İplerin biri on iki karış diğeri yirmi dört karıştı. Çocuk her iki ipten altı karış boyunda bir parça kesince küçük ip altı karış, diğeri 18 karış kalmıştır.*" [364]

"Sualler-Cevaplar" başlığıyla sunulan 2. örnek gazetenin 14. sayısında yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Örnek 2)

Sualler-Cevaplar

Sualler:

Soru 1) — "*Hüseyin ile Şükrü bir nehirden karşıya geçmek istiyorlardı. Yanlarında babaları ve kayıkçı vardı. Hüseyin ile Şükrü, seksen er kilo geliyorlardı. Kayıkçı ile babaları da 160 şar kilo idiler. Halbuki kayık bir defada yalnız 160 kilo taşıyabilirdi. Böyle olduğu halde hepsi nehri geçtiler. Acaba nasıl yaptılar.*

Soru 2) *— Ahmed nehirde kayıkla geziyordu. Akıntıya doğru kürek çektiği zaman, bir kilometrenin dörtte üçünü yarım saatte alabiliyordu. Eğer akıntı olmasaydı, bu mesafeyi bir çeyrek saatte alabilecekti. Şu halde suyun akıntısının sürati nedir?*

Soru 3) *— Bir öğretmen, sınıfta öğrencilere piyangodan kazandıkları on lirayı dağıtıyordu. Öğrencilerden on kişi hasta olduğu için mektebe gelememişti. Bunların hisseleri ayrılmıştı. Eğer onlara para verilmeseydi, sınıfta bulunan her öğrenci beş ku-*

[364] "Sualler-Cevaplar", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (13), 1939, 17.

ruş fazla alacaktı. Acaba sınıfta kaç talebe vardı?

Soru 4) — *Üç sene sonra Yılmaz üç sene evvel olduğunun üç misli ihtiyar olacaktır. Yılmaz acaba şimdi kaç yaşındadır?*

Cevaplar:

Cevap 1) — *Evvelâ Hüseyin ile Şükrü kayağa binip karşıya geçtiler. Sonra Hüseyin Şükrü'yü karşıda bırakıp kayağı geri getirdi. Sonra babaları yalnız gitti. Bu defa Şükrü kayığı geri getirdi. Bir daha beraber gittiler. Sonra kayıkçı yalnız geçti.*

Cevap 2) — *Akıntı olmasaydı Ahmed on beş dakikada bir kilometrenin dörtte üçünü alabilecekti. Demek ki bir saatte üç kilometre gidebiliyor. Akıncıya karşı gittiği için saatte bir buçuk kilometre gidiyor. Aradaki fark bir buçuk kilometredir, akıntının süratini gösterir.*

Cevap 3) — *Öğretmen on lirayı elli şer kuruş fazla verilecekti. Şu öğrenciye her birine yirmi beş tir. Hasta olan on öğrencinin hissesi de 200 kuruş olarak ayrılmıştı. Bu iki yüz kuruş ayrılmamış olsaydı, kırk talebeye beşer kuruş vererek taksim etmiş- halde sınıfta 50 talebe var demektir.*

Cevap 4) — *Yılmaz şimdi altı yaşındadır."* [365]

Aşağıda "Bilmece" başlığıyla sunulan 3. örnek gazetenin 29. sayısında yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Örnek 3)

Bilmece

"Yarını adayan yurdun ümidi
Mehmet'in sınırda göğsü kanadı
Gerildi üstünde şefkat kanadı
Bir anne yarayı sardı ve sildi…
Bildin mi o seven şefkatli anne,
O kutsal kıble ne, o okşayan el ne?
Herkesin sevdiği bildiği kolay
Bir adı var onu nedir? (KIZILAY)*"* [366]

[365] "Sualler-Cevaplar", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (14), 1939, 17.

"Bilmece-Bulmaca" başlıklarıyla sunulan 4 ve 5. örnekler gazetenin 11 ve 18. sayılarında yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Örnek 4)

Bilmece-Bulmaca

"Ben Yeni Dünyanın sekiz harfli bir memleketiyim. 6-8'inci harflerim kırmızıyı gösterir. 1, 3, 6. Harflerim vücudumuzdan bir kısımdır. 2, 8, 7. Harflerimin üzerinde trenler yürür. Acaba ben neyim?" [367]

Örnek 5)

Bilmece-Bulmaca

"Ben Türkiye'nin en büyük şehirlerinden biriyim.
İsmim tam yedi harflidir. Üçüncü ve dördüncü harflerim kederi gösterir.
Altıncı, beşinci, yedinci ve dördüncü harflerim baş demektir.
Üçüncü, beşinci ve altıncı harflerim ise kökün aksidir.
Biliniz bakayım ben neresiyim?" [368]

Bilmeceler sözlü gelenek ürünleri çatısı altındadır. Bu münasebetle çocuk ve gençlik dergilerinde/gazetelerinde, okuldan arta kalan zamanların bilmece ile karşılıklı soru ve cevap formunda eğlenmeye yönelik uygulanması, süreli çocuk yayınlarının amaçlarındandır. *Asrın Çocuğu Gazetesi'*nde sunulan bilmeceler geleneksel halk edebiyatı bilmece formunu yansıtmaktadır. Soru – cevap şeklinde olan bu bilmecelerde karşıdaki kişinin zekâsı sınanmaktadır. Yayımlanan bilmece örneklerinde bilmece kültürünün değiştiği gözlemlenmiş ve metne dayalı uzun sorular oluşturulmuştur. Eskiden kişilerin birbirine soru sorarak yanıt aradıkları bilmeceler; süreli yayınların formatı gereği, cevaplarının bir sonraki haftaya yayımlandığı metinlere dönüşmüştür. Yukarıdaki örneklerde soru-cevap şeklindeki bilmecelerin sunulmasının sebebi, bu bilmece türlerine zaman ilerledikçe rastlanmamasından ileri gelmektedir. *Asrın Çocuğu Gazetesi*'nde görsel bilmeceler de yer almaktadır. Gazetede resimler üzerinden sorulan bilmece – bulmacaların sayısı, geleneksel bilmece formunu yansıtan bilmecelerden fazladır. Gazetede çocuklara sorulan bilmeceler ödüllü bilmece ve bulmacalar olduğu

---

[366] "Bilmece", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (29), 1940, 10.
[367] "Bilmece-Bulmaca", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (11), 1939, 18.
[368] (Bilmece-Bulmaca, Sayfa 18.)

için, posta yoluyla çocuklardan cevaplar istenmiş ve doğru cevabı bilen çocuklara çeşitli armağanlar verilmiştir.

Okura sunulan genel kültür soruları ve sayısal zekayı test etmeye yönelik etkinlikler "Bilmece-bulmaca" başlığı altında yayımlanmıştır. Sorulan sorular okuru görsel olarak değil, düşünsel anlamda sınamaya yönelik bilmece-bulmaca etkinliklerinden oluşmaktadır. Bu vesileyle Türk çocuklarının sözel ve sayısal düşünme yeteneklerinin geliştirilmesi planlanmış, onlara okul hayatlarında yardımcı olunması gazete tarafından amaçlanmıştır.

3.14.4.2. Masal

Çalışma kapsamında *Asrın Çocuğu Gazetesi*'nin incelenen sayılarında toplam 19 masalın yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması bakımından, 3 masal örneği incelenmiş, bu masallar aşağıda sunulmuştur.

"Tilki ve Kurt" adlı çeviri masal *Asrın Çocuğu Gazetesi*'nde ele alınan 1. masal örneğidir. Masal gazetenin 14. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

1. Tilki ve Kurt

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde. Bundan çok eski zamanlarda kurt ile tilki dosluk kurmuşlardı. Bunlar bir gün kendilerine ziyafet çekmek istemişler, bir kavanoz bal satın almışlardı. İlk iş olarak kavanozu da kilere indirmişlerdi. Huyu çirkin olan tilki balın hepsini kendisi yemek istedi. Bir gün arkadaşı kurt ile ormanda gezerlerken, tilki cebine saklamış olduğu zili; "Diring, diring, diring!" diye çalmağa başladı. Kurt kulak kabartarak bu da ne? diye sordu. Tilki, beni mühim bir mesele için davet ediyor. Müsaade edersen gideyim, dedi.

Tilki arkadan dolaşarak evlerinin kilerine girdi, kavanozdaki balın birazını yedi. Ormana döndüğü zaman kurt, Kilisede senden ne istediler? diye sordu. Tilki ise, sokakta bulunmuş bir çocuğa babalık yaptırdılar, dedi. Kurt, çocuğa ne ad taktığını sordu. Tilki ise, başlangıç! dedi.

Biraz sonra, tilki cebindeki zili bir daha çaldı. Kurt hayrola. Gene ne var? dedi.

Tilki, duymuyor musun daha uzaktaki kilisenin çanı çalınıyor ve gene beni davet ediyor, dedi. Kurt, pek âlâ benî de beraber almaz mısın? dedi.

Tilki, mümkün değil. Burada yapılacak bu kadar iş varken ikimiz birden gidemeyiz, dedi. Tilki gene arkadan dolaşarak eve gitti, kilerdeki balın bir kısmını daha yedi. Döndüğü vakit kurt, bu defa da birisine babalık mı oldun? dedi. Tilki evet, dedi. Kurt, çocuğun adını ne koydun? diye sorduğunda Yarısı... cevabını aldı. Tilki bu suretle balın yarısını yediğini anlatmak istedi. Ahmak kurt hiçbir şey anlayamamıştı. Kurt, bu defaki daha tuhaf bir ad! dedi.

Tekrar işe koyuldular. Tilki zili bir daha çaldı ve Ooof… Bıktım artık, dedi. Fakat bu daveti de kabul etmek lâzım. Gene eve gitti, bu defa da kavanozdaki balın hepsini yedi. Döndüğü vakit, çok yorgun bir halde, bitti! dedi. Kurt ne bitti? diye sorduğunda Tilki hem iş bitti hem de üçüncü çocuğun adını "Bitti" koydum, dedi.

Akşam iki arkadaş evlerine döndüler, kurt çok yorgun ve açtı. Hemen kilere koştu. Bal kavanozunu bomboş bulunca ah sefil tilki, dedi, balın hepsini de mi yedin? Tilki, ben mi? Ne zaman yedim? Her halde sen yedin de işi benim üstüme yükletiyorsun! dedi. Tam gırtlak gırtlağa gelecekleri vakit tilki, balı kimin yediğini öğrenmek çok kolaydır; şuradaki tepeye koşarak çıkarız. Her kim daha fazla terlerse, balı onun yediği meydana çıkar, dedi.

Bu karar hemen tatbik edildi. Kurt önden, tilki arkadan tepeye doğru koşmağa başladılar. Tilki her adımda kurdun arkasına bir tükürük attı. Kurdun bundan hiç haberi olmadı. Tam tepeye vardıkları zaman kurdun sırtı terden değil, tükürükten sırsıklam yaştı. Kurnaz tilki, gördün mü? Bir de utanmadan bana iftira ediyorsun. Balı senin yediğin nasıl anlaşıldı, dedi. [369]

Çoğunlukla hayvan masallarının işlendiği *Asrın Çocuğu Gazetesi*'nde çocuklara verilen nasihatler hayvanlar üzerinden verilmiştir. Gazetede işlenen fabllarda en çok kötülük yapanların cezalarını bulması ve kurnaz olanların kaba kuvvete sahip olan hayvanları zekâlarıyla alt etmeleri görülmektedir. Bu masallardan sıklıkla öğüt çıkarılmaktadır. Grimm masallarından, farklı milletlerden ve ansiklopedilerden çevrilen masalların çocuklara sunulması, onlara farklı kültürlerin ve inanç yapılarının

[369] "Tilki ve Kurt", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (14), 1940, 8.

farkındalığını sağlaması ve kültürel zenginliğini aktarması bakımından önem arz etmektedir.

Yukarıdaki masalda giriş tekerlemesi bulunmaktadır ve çeviri masal grubuna dahîl fabldır. Masalda kurnaz tilki bir de kuvvetli kurt arasında geçen arkadaşlığın nasıl bozulduğu görülmektedir. Bu masalda verilen mesaj ve görüş; doğada iri, güçlü ve kuvvetli olanın değil, zekayı ve kurnazlığı elinde tutanların galip geldiği görüşüdür. Fakat zeki ve kurnaz olmanın galip ve haklı gösterilmesi çocuklar açısından değerlendirildiği zaman okurun zihinsel gelişimi için olumlu bir örnek oluşturmamaktadır. Masalda kötü karakterin galip geldiği görülmektedir.

"Tilki ve Sincap" adlı çeviri masal gazetenin 15. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

2. Tilki ile Sincap

Günlerden bir gün dost olan sincap ile tilki dolaşırken bir hindi sürüsüne rastlamışlardı. (…) Tilki, çok ustaca bir sıçrayışla hindilerden birisini, belki de en yağlısını yakaladı ve kaçmağa koyuldu, Tabii sincap ta arkasından koştu. Tilki, arada sırada, benim yağlı hindim, diyordu. Bu söz sincabı kuşkulandırdı! Tilki kardeş, dedi. Niçin benim yağlı hindim diyorsun da bizim yağlı hindimiz demiyorsun? Tilki, aldırma, bu söz gelişidir, dedi. Nihayet başka bir çiftlik yakınında meşelik bir yere geldiler. Yüksek ve büyük bir meşe ağacının tam dibinde sincap, tilki kardeş çok yoruldun, hindimizi biraz da ben taşısam olmaz mı? dedi. Hakikaten çok yorulmuş bulunan tilki, sincabın teklifini hemen kabul etti, hindiyi ağzından bıraktı, sincap, hindiyi alır almaz meşenin üstüne sıçradı ve tepelere çıktı.

Ohh, benim yağlı hindim bakın hele dedi, tilki ağaca çıkamazdı. Bunun için yalvarmağa başladı: Bu kadar uzun yerden taşıdığım hindinin hiç olmazsa yarısını bana at! Fakat sincap, tilkinin bu sözlerine kulak bile asmadı, hindinin tüylerini yolmağa koyuldu. Tilki, hindinin tüylerini tamamıyla yolunduğunu görünce çıldıracak hale geldi, hindi şimdi sincabın midesine inmeye başlayacak demekti. Bunun için hemen çare bulup sincap kardeş, dedi. Senin baban çok usta bir sincaptı, değil mi?

Sincap evet deyince Tilki, ben de böyle biliyorum. Mübarek senin bulunduğun ağaçtan şu karşıki ağaca sıçrardı. Sincap, babam gibi ben de sıçrarım dedi. Tilki, sanmıyorum... deyince sincap, ağaca "hop!" diye zıpladı, kurnaz tilki bu defa daha

uzakta bir ağaç gösterdi ve babanın asıl marifeti şu ağaca sıçramaktı, dedi. Sincap, bu defa da "hop" diye sıçradı ama ağaç uzakta olduğundan "lâp" diye yere düştü. Ve Tilki hemen tüyleri yolunmuş hindiyi kaptı, yalnız başına yedi. Gece olduğu vakit tilki müthiş bir susuzluk hissetti, etrafında ne bir çeşme ne de bir göl yoktu.

Sincap, canım, dedi. Sende hiç akıl yok mu? Hindiyi bensiz yedin, zararı yok. Ben hiç kin beslemem. Şimdi sana bir akıl öğreteceğim. Şurada Hasan dayının bağı var, çardaktaki üzümler senin susuzluğunu gidermez mi? dedi. Tilki ise sahi söylüyorsun, dedi ve hemen Hasan dayının çardaklarına koştu. Bu akşam uzaktan uzağa bir fırtına vardı, ara sıra şimşekler çakıyordu, Hasan dayı da pusuda, üzümlerine diş gösterecek tilkiyi bekliyordu.

Tilki, sinsi sinsi çardağa yaklaştığı zaman bir şimşek çaktı. Arkasından Hasan dayının tüfeği patladı, Tilki de cansız yere yuvarlandı. Bu vesileyle sincap intikamını almış oldu. [370]

Yukarıdaki masal hayvan masallarına (fabl) örnek teşkil etmektedir. Masalda kurdun yaptığı aç gözlülük ve hilenin sincap tarafından bozulması işlenmektedir. Masalda, kurdun paylaşımı seçmemesi, yakaladıkları hindiyi sincaba vermeyip yemesinden sonra, sincabın acımasız bir intikam ile susayan kurdu öldürtmesine şahit olunmaktadır. Masalda şiddet unsurları baskın olmakta beraber, Tilki ile Sincap masalı mutsuz sonla (ölümle) biten masallara örnektir.

Tilkinin kurnazlığının her zaman işe yaramadığı, kötülüğün kötülükle son bulabileceği mesajı masalda işlenmiştir. Bu anlamda, küçük olan hayvanların zekasıyla kendinden büyük olanları yenmesi dünya masallarında birçok örnekte görüldüğü gibi yukarıdaki masal örneğinde de görülmektedir. Bir toplumun kültürel birikimi sözlü ve yazılı gelenek ürünleri ile bir sonraki jenerasyona aktarılmaktadır. Bu aktarım sürecinde köklü bir kültürel geleneğe sahip olan Türk halk kültürünün yazılı ve sözlü gelenek yaratımlarından geniş ölçüde faydalanılarak, bu ürünlerin estetik özelliklerinin okura aktarılması ve kazandırılması toplumun sürekliliği açısından hayati önem arz etmektedir. Bu görüşten hareketle masallarda verilen mesajlar ve öğütlerin toplumsal

[370] "Tilki ile Sincap", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (15), 1940, 8.

norm ve değerlerle paralel olması önem arz etmektedir. *Asrın Çocuğu*'nda yayımlanan Türk halk edebiyatı türleri kısıtlı sayıda olsa da geleneğin motiflerini ve renklerini okura aktararak onlarda farkındalık oluşturmuştur.

"İnatçı Keçi" adlı masal türü *Asrın Çocuğu*'nun 3. masal örneği olup, gazetenin 17. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

3. İnatçı Keçi

Eski zamanların birinde bir ihtiyar vardı. Bu ihtiyar adam, keçisini satmak için pazara götürüyordu. Bir köprüye vardıkları zaman, inatçı keçinin inadı tuttu, hiç ilerlemedi. İhtiyar buna çok kızdı ve oradan geçen bir köpeğe şu inatçı keçiyi dişle! dedi. Fakat köpek, inatçı keçiyi dişlemedi. İhtiyar adam, orada dolaşan kurdu gördü ve ona, kurt şu köpeği ye! dedi. Fakat kurt köpeği yemedi. Daha ziyade kızan ihtiyar, homurdanarak gelen ayıya, ayı dayı şu inatçı kurdu parala! dedi. Fakat ayı dayı da inatçı kurdu paralamadı. İhtiyarın öfkesi iyice arttı, ne yapacağını şaşırmışlar gibi orada otlayan ineği gördü ona inek, şu ayının bağırsaklarını boynuzların ile dışarı dök! dedi. Fakat inek de ihtiyarın emrini dinlemedi ve ayının karnını deşmedi.

İhtiyar, bir deli gibi çırpınarak, ah… Bunlar çok oluyorlar artık, şu ineği bir bağlayım da görsün! dedi. Fakat ineği bir türlü bağlayamadı! İnek çok kuvvetli idi. Bir baş sallaması ile boynuna geçirilen kayışı kopardı. İhtiyar kayışa da kızdı ve bir tarla faresine, şu yağlı kayışı ye! dedi. Fakat fare de söz dinlemedi; karşıdan gelen kediye seslenen İhtiyar, kedi, kedi... Al sana yağlı bir fare... Onu ye, diye bağırdı. Fakat hayret! Kedi fareyi yemekte naz gösterdi. Köprünün yan duvarına dayanmış bir kütük gören ihtiyar, kütük şu tembel kediyi ez, dedi. Fakat, kütüğün de ses çıkarmadığını görünce, ihtiyar bir demet kuru ot buldu, otu kütüğün altına koydu ve bir kibritle ateşleyerek, ot, şu kütüğü yak, dedi. Ve... Ot kütüğü yaktı.

Bunun üzerine kütük kedinin üzerine düştü; kedi fareyi yemek için sıçradı, fare kayışı kemirmeğe başladı; kayış ineğin boynuna sımsıkı sarıldı, ineğin sivri boynuzları ayının karnına saplandı; ayı kurdu pençesi altına aldı, kurt köpeği ısırdı ve köpek de dişlerini keçinin bacağına geçirdi... Ve inatçı keçi de köprüden geçti... İhtiyar adam yoluna devam etti. Fakat henüz yüz adım kadar yürüyünce, pazardan dönen köylülere rastladı. Bunlar, hey ihtiyar! Pazar çoktan dağıldı, çek keçini köyüne, dediler. İhtiyar, keçisini

çekerek geriye döndü; keçi köprüden sıçrayarak ve sevinerek geçti. İnatçı keçinin dileği, pazarda, satılmamaktan başka bir şey değildi. [371]

Yukarıdaki masal mutlu sonla biten hayvan masallarına örnektir. Zincirleme masallara örnek olan bu masalda, keçinin inadıyla başlayan zincirleme olaylar ve felaketler sonucunda keçinin zaman kazandığı ve hayatta kaldığı görülmektedir. Küçük çocukların severek dinlediği masal ve tekerleme türlerinden olan zincirlemeli masalların olay örgüsünde hayvanlar başroldedir. Fabllarda ders verme, öğüt verici anlatım dili hakimken, zincirlemeli masallarda sadece şaşırtmak ve eğlendirmek asıl gayedir. Yukarıdaki masal örneğinden de görüleceği üzere bu masallar basit gibi görünen eylem ve olayların düzenli şekilde ardı ardına sıralanmasından doğmuştur. Olaylar ve eylemler arasında ciddi bir tutarlılık ve bağlantı vardır. Masalın sırası bu mantık bağına göre baştan başlayıp sona doğru gitmekte, baş karakterden son karaktere kadar uzanmaktadır. Masallarda uygulanan kalıplaşmış giriş formelleri bu masallarda da olay etrafında oluşturulup anlatıma renk ve canlılık katılır. Bu masal türünde ve yukarıdaki masal örneğinde de amaç; masalı ilgi çekici hale getirip dinleyiciyi eğlendirmektir.

3.14.4.3. Fıkra

Asrın Çocuğu Gazetesi'nin incelenen sayılarında "Kahkaha" başlıklı 4 fıkra sayfası tespit edilmiştir. Gazetenin 6, 9, 14 ve 21. sayılarda yayımlanan ve anomim olan 20 fıkra örneği aşağıda değerlendirilmiştir.

Örnek 1)

Kahkaha

1. Saat Kaç?

"Annesi Oktay'a çıkıştı: Yaramaz, ben sana saat tam onda evde bulun demedim mi? Neye böyle geciktin. Bak saat biri çalıyor.

— Hayır anneciğim, biri değil, onu çaldı.

— Bu da nasıl söz. Saat on defa mı vurdu. Bir defa vurdu.

— Anneciğim biz sıfırı duymadık da ondan…

2. Neden Almazlar

[371] "İnatçı Keçi", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (17), 1940, 8.

— Acaba kadınları neden askere almazlar?

— Her gün başka bir elbise giyerler de ondan!

3. Satıcı

— Merhaba Bay Rıza. Çoktan beri ortada yoktun. Ne işle meşgulsün?

— Mobilya satmakla meşgulüm.

— Nasıl, kazanç oluyor mu bari...

— Eh... Fena değil. Şimdiye kadar yalnız bizim evdeki mobilyaları sattım...

4. Yol Vermiş!

— Ne o; sen çalıştığın yeri bıraktın mı?

— Evet!

— Patronun işi bıraktığını görünce kızmadı mı?

— Hayır. Bana kendisi yol verdi!

5. Patinaj

— Nasıl, patinajı öğrendin mi... Artık kayarken bir ayağını kaldırabiliyor musun?

— Bu da lâf mı... Ben öyle iyi kayıyorum ki, iki ayağını bir karış havada gidiyor." [372]

Örnek 2)

Kahkaha

1. Nereden Anlamış

"Afacan arkadaşına dedi ki:

— Bizim öğretmen galiba bir şey bilmiyor.

— Nereden anladın?

— Beni imtihana çekti. Sordu sordu; ne söyledimse sesini çıkarmadı da ondan...

2. Akıllı

Sokakta karşısına bir fakir çıktı:

— Ne olur bayım, dedi. Bana on kuruş veriniz. Tramvaya bineceğim. Ayaklarım tutmuyor.

— Yazık, üzerimde bir lira var, bozuk yok.

— Zarar yok, onu verin, ben otomobille de gitmeğe razıyım!

---

[372] "Kahkaha", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (14), 1939, 17.

3. Mektup

Doğan babasına sordu:

— Baba, neden mektuba 30 tarihini attınız. Bugün ayın 27 si değil mi?

Babası cevap verdi:

— Evet amma, mektubu postaya atmak için sana vereceğim. Nasıl olsa üç gün cebinde gezer.

4. Aksini Söylüyormuş!

Turgut'a sordular:

— Orhan nasıl bir çocuktur?

—Çok iyi, çalışkan bir çocuktur.

— Fakat o senin için aksini söylüyor.

Turgut hiç şaşırmadı:

— Ya; dedi. Demek o da benim gibi, düşündüklerinin ve bildiklerinin aksini söylüyor.

5. Cevap

Tarih dersinde öğretmen talebeye sordu:

— Söyle bakalım oğlum, kral öldükten sonra çocukları ne oldu.

6. Barometre

Ömür koşa koşa geldi:

— Anneciğim, dedi. Barometre birdenbire düştü.

— Ya... Hava tehlikeli mi?

Nereye düştü.,

— Pencereden aşağı. Herhalde kaldırıma düşmüş olacak anne...

7. Ayakları Kısa Değilmiş!

Köpeğe çok meraklı bir adam, çarşıda dolaşırken birisinin güzel bir köpek sattığını gördü. Yanına yaklaştı.

— Bu köpek çok hoşuma gidiyor amma. Galiba ayakları biraz kısaca, dedi. Satıcı hemen cevap yetiştirdi:

Nasıl olur bayım; baksanıza. Dört ayağı da yere değiyor.

8. Yalan

Çocuğun annesi, trende bilet almamak için onu hep beş yaşında gösterirdi. Bir gün oğlu bir yalan söyledi. Fena halde kızan annesi:

— Sen yalan söyleyenlerin ne olduğunu biliyor musun, diye çıkıştı.

Küçük yumurcak, korka korka cevap verdi:

— Biliyorum anneciğim.

Beş yaşında olup, trende biletsiz gidip gelirler.

9. Otelde

Müşteri, sabahleyin otelden çıkarken kâtibe bağırdı:

— Sizin paranızdan keseceğim. Sabaha kadar uyuyamadım. Hep tahtakurularını ayıkladım.

Kâtip daha açıkgöz çıktı:

— Öyle ise sizden ayrıca sabaha kadar yaktığınız elektriğin parasını da alacağız.

10. Ressam Olacağım

— Turgut, sen büyüdüğün zaman ne olacaksın?

— Ressam.

— Demek resim yapmak çok hoşuna gidiyor.

— Hayır; ondan değil. Ressamların uzun saçlarını seviyorum da." [373]

Örnek 3)

Kahkaha

1. Zararsızmış!

"Turan babasının çalışma odasına girmiş, elindeki makasla kağıtları kesmeye başlamıştı. Babası bağırdı:

—Oğlum gene yazıhaneme girip kağıtları keserek zarar yapıyorsun.

—Hayır baba, zarar yapmıyorum. Çünkü yazılmış kağıtları kesiyorum. Onlara bir daha yazılamaz ki…

2. Dikkat Ediyormuş

—Cevdet kardeşine bakıyor musun? Dikkat et düşmesin.

[373] "Kahkaha", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (9), 1939, 17.

—Evet anne, dikkat ediyorum. Fakat, onu epeydir görmedim!

3. O Yeri Daha Önce Almışlar

—Erol derslerin nasıl gidiyor?

—Bu ay sınıfın üçüncüsü oldum.

—Birinciliği alamadın mı?

—Fakat babacığım, o yeri benden evvel başka bir çocuk kapmış!" [374]

Örnek 4)

Kahkaha

1. Aritmetik Dersinde

"Öğretmen sordu:

—Beş elma var. İkisini bana versen kaç elma kalır?

—Beş öğretmenim.

—Canım beşten iki çıkarsa beş mi kalır?

—Beş elmadan iki elmayı size verememki… hepsini kendime alırım.

2. Tarih Dersinde

—Alp Arslan kimdir?

—Selçuk İmparatorudur, öğretmenim.

—Ne yapmıştır?

—Tahta çıkmıştır, öğretmenim.

—Sonra ne yapmıştır?

—Sonra da tahttan inmiştir, öğretmenim." [375]

Bilindiği üzere fıkralarda, bir konuşmayı süslemek, anlatılmak istenen bir duygu veya düşünceyi sade ve kısa şekilde belirtmek ana amaçtır. Fıkraların işlevleri arasında karşıdakini güldürmek, eğlendirmek ve ders vermek en önemli unsurlardandır.

Yukarıda örneklendirilen toplam 20 kısa fıkra "*Kahkaha"* başlığı altında okura sunulmuştur. Sunulan kısa fıkralar genellikle diyalog ve karşılıklı konuşma şeklinde okura aktarılmıştır. Bu fıkralar güldürü unsurunun ağır bastığı ve ilkokul çocuklarının zekâ seviyesine hitap eden özellikler barındırmaktadır. Fıkralarda ince mesajlar

[374] "Kahkaha", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (6), 1939, 17.

[375] "Kahkaha", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (21), 1939, 8.

verilmemektedir. Diyaloga dayalı kolay anlaşılır, salt güldürme amacı taşıyan metinler ağırlıktadır. Yukarıda örneklendirilen fıkralar genelde ilk okul çağındaki çocukların güldürü unsuru taşıyan sınıf diyaloglardan örnekler taşımaktadır.

Türk halk edebiyatı türlerinin en önemli özellikleri; geleneksel, kalıplaşmış, varyantlaşmış, topluma ait ve anonim olmasıdır. Sözlü gelenek türlerinden olan fıkra; eski Türk kültüründen bugüne dek tecrübe ve deneyimlerden geçen, halkın kendi dilidir. Süreli çocuk yayınlarında aktarılan fıkra örnekleri, geçmişteki değerleri bugüne aktaran vasıtalardır. İnsanları tebessüm ettiren bu vasıtalarda toplumun kültürel ve tarihsel kodları kusursuz bir dille metinlere aktarılıp, çocuk dergileri özelinde okura sunulmuştur. Sunulan bu külürel değerler Türk toplumuna dair tüm manzaraları toplumsal kodların yanı sıra; örf, adet ve geleneksel hayat tarzını gelecek nesillere aktaran güncel bir araçtır. Bu bağlamda çocuk dergi ve gazeteleri farklı tip ve karakterleri fıkralarda sunup, çocuklara hayata dair tecrübeler kazandırmaktadır.

3.15. *1001 ROMAN DERGISI*

1001 Roman Dergisi, Türkiye'de çizgi roman denince ilk akla gelen süreli yayınlardandır. Dergi, 10 Temmuz 1939 ile 21 Mayıs 1952 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Araştırmanın kapsamı gereği derginin 1939 ile 1946 yıllarında çıkan sayıları ele alınmıştır. Derginin sahipliği ve umumi neşriyatını idare eden Tahsin Demiray'dır. *1001 Roman*'ın yazı ve teknik işleri sekreterliği Burhan Bilbaşar tarafından yürütülmüştür.

Dergi çizgi roman dergisi olduğu için, içinde anma, kutlama ve özel günler gibi konu başlıkları neredeyse hiç yer almamaktadır. Dikkati çeken bir başka husus da Cumhuriyet değerleri, gençlere nasihatler, tabiat, fen, coğrafya, tarih ve bulmaca sayfalarının dergide içeriğinde yer almamasıdır. Dergide halk edebiyatı türleri ve başlıkları neredeyse hiç yoktur. Sadece 1 örnekte değer aktarımı/dönüşümü yapılmıştır. O da Ö. Selami'nin yazdığı, *Orhan'ı Cin mi Çarpmış?* adlı içerik örneğidir.

Tahsin Demiray, *"En büyük Bayramımız Kutlu Olsun"* başlığıyla okura aşağıdaki gibi seslenmektedir:

"Bu sahifede hikâyesini okuduğunuz hasta adamı dirilten, ona bütün dünya önünde şan ve şerefini kazandırıp bunu kudreti, kuvveti, iradesi ile kabul ettiren, yurdun tozlu kağnı yollarını çelik ağlarla ören, kara sabanı traktör yapan, kulübelerini beton

abideler haline getiren, medreseyi okul yapan daha saymakla tükenmeyecek nice yapıcılığı, yaratıcılığı ile bizleri, bütün dünyanın harap ve perişan olduğu şu yıllarda bile mesut bahtiyar yaşatan cumhuriyetimiz var olsun… var olun Cumhuriyet çocukları…"

Demiray yukarıdaki hitabında Cumhuriyetin getirdiği değerlerin öneminden örneklerle bahsetmiştir. Bu bağlamda derginin yayın politikası; çağdaş, yenilikleri benimseyen, Cumhuriyet değerlerini gözeten, modern dünyaya ayak uydurmaya çalışan bir anlayışın sayfalara dökülmüş halidir.

3.15.1. *1001 Roman Dergisi*'nin Biçim Özellikleri

1001 Roman Dergisi çocuklara ve gençlere yönelik çıkmış süreli çizgi roman yayındır. *1001 Roman Dergisi*, sırasıyla 1. cildini 1939 yılında (1-25. sayı), 2. cilt 1 Son kanun 1940 yılında (26-50. sayı), 3. cilt, 24 Haziran 1940 yılında (51-75. sayı), 4. cilt 16 Birinci kanun 1940 yılında (76-100. sayı), 5. cilt 9 Haziran 1941 yılında (101-125. sayı) yayımlanmıştır. Derginin 6. cildi 1 İlk kanun 1941 yılında (126-150. sayı), 7. cilt 22 Haziran 1942 yılında (151-175. sayı), 8. cilt 14 İlk kanun 1942 yılında (176-200. sayı), 9. cilt 7 Haziran 1943 yılında (201-225. sayı), 10. cilt 29 Kasım 1943 yılında (226-250. sayı), 13. cilt 7 Mayıs 1945 yılında (301-325. sayı), 14. cilt 29 Ekim 1945 yılında 326. sayı ve 13 Nisan 1946 yılında derginin 350. sayısı yayımlanmıştır.

Derginin 1. ve 2. ciltte sloganı: *"Her hafta pazartesi günleri ilk gençlik ve çocuklar için çıkarılır."* şeklindedir. *1001 Roman*'ın 3, 4 ve 5. ciltlerinde: *"Her hafta pazartesi günleri ilk gençlik ve çocuklar için çıkarılır. Ayrıca her ay başında bir de özel sayı çıkarılır"* sloganı kullanılmıştır. Derginin 6, 7, 8, 9 ve 10. ciltlerinde, "*Her hafta pazartesi günleri çıkarılır ilk gençlik mecmuası"* ve 11. ciltte, *Her hafta pazartesi günleri çıkarılır ilk gençlik gazetesi"* şeklindedir.

*1001 Roman Dergisi'*nin 10 Temmuz 1939 yılında yayımlanan ilk sayısı Ankara caddesi (İstanbul) No: 36'da bulunan Türkiye Yayınevi'nde basılmıştır.

Millî Kütüphane' de *1001 Roman Dergisi'*nin ciltleri; 1956 SB 307 / 1939 C 1 1-25/ 1940 C 2,3 26-74/ 1941 – 46 C 4-14 79-350/ 1946-47 C. 1-170/ 1948-52 C 1-8 1-213 cilt-sayı, tasnif numaralarıyla bulunmaktadır.

Derginin 1. ciltten 14. cilde kadar boyutları 40 x 24,5 cm'dir.

1001 Roman Dergisi 13 yıllık yayın hayatında; serüven romanı, polis romanı, resimli çizgi romanı, cinayet romanı; polis, gençlik, macera ve izci hikâyeleri; resimli sinema, çizgi roman, karikatür, sinema aktüalitesi, hikâye ve serüven gibi türlerle genç ve yetişkin okura hizmet vermiştir.

*1001 Roman Dergisi'*nin *ilk* sayısında abonelik şartları: 52 sayı için 250 kuruş, 26 sayı için 130 kuruştur. *1001 Roman Dergisi*'nin araştırma dahîlindeki son sayısı olan 14. cilt 350. sayısında abonelik şartları: 50 sayı için yıllığı 500, 25 sayı için altı aylığı 250 kuruştur.

3.15.2. *1001 Roman Dergisi'*nin İçeriği

1001 Roman Dergisi, öncelikle gençlerin, sonra çocukların eğlenceli zaman geçirmelerini ve gülmelerini amaçlamıştır. Dergi, dünyada kabul görüp yayımlanan çizgi romanlar, serüven romanları, polis romanları, resimli çizgi romanlar ve cinayet romanlarını okurla buluşturmuştur. Bunların dışında polis, gençlik, macera hikâyeleri, resimli sinema, karikatür, sinema aktüalitesi ve serüven gibi türlerle de gençlere ulaşmıştır. Dergi ilerleyen sayılarda içerik ve görsel çizimlerle yetişkin dergisi hüviyeti kazanmıştır. *1001 Roman* çizgi roman dergisi olduğu için görsellik ve çizimler ön plandadır. Süreli çocuk yayınlarında görülen, metinlerin fazla çizimlerin az olması durumu çizgi roman dergilerinde yoktur.

1001 Roman Dergisi'nde bilgilendirici sayfalar, özel gün ve anmalar, tarih, coğrafya, fen sayfaları, şiirler, masallar vb. mensur – manzum edebi tür içerikleri dergide yer almamaktadır.

Derginin yegâne amacı, gençlere ve yetişkinlere, dünya dergilerinde de yayımlanan, Comics (Amerikan), Fumetti (İtalyan), Frankofon (Belçika-Fransız ekolü), Manga (Japon) gibi dört ana ekolü içeriğine dahîl etmektir. *1001 Roman*'da Amerikan orjinli çizgi roman ve sinema karakterlerinin (comics), dergiye uyarlanmış şekilleri ilgi çekici ve orijinal çizimlerle okurlara sunulmuştur. Derginin baskı kalitesi ve içeriği çağdaşı yayınlardan eksik kalır değildir.

Levent Cantek'in *1001 Roman Dergisi* hakkındaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

"1001 Roman'la ülkemizde çizgi roman çok önemli bir dönemece dünyayla hemen hemen aynı tarihlerde ulaşmıştı. Yalnızca çizgi romanlardan oluşan dergiler

düşünülür hale gelmişti. Henüz kendi çizerlerini çıkartabilecek düzeyde olmasa da potansiyel yaratacak kaliteli örnekler okunmaktaydı. Özenilecek, taklit edilecek, benzerleri üretilecekti."[376]

Ülkemizde çizgi romanla ilgili en büyük internet arşivine sahip olan; *www.cizgidiyari.com* adresinde derginin içeriği ile alakalı aşağıdaki detaylı bilgiler verilmiştir:

İlk sayısı 1 Mayıs 1946 tarihinde Tahsin Demiray'ın sahibi olduğu Türkiye Yayınevi logosuyla haftalık olarak yayınlanan 1001 Roman, bu versiyonunda genelde sayfalarını Vedat Galip, Nihal Yeğinobalı, Asım Yeğinobalı, Vedii Evsal, S.M. Yurdatap, Sezai Solelli, M. Cahit Gündoğdu, Yıldırım Keskin gibi yazarların metin hikâyeleriyle ve sinema sanatıyla ilgili haberlerle doldurmasına rağmen derginin orta sayfalarında bastığı önemli çizgi romanlarla bilinmektedir." [377]

1001 Roman incelendiğinde roman, hikâye, serüven ve çizgi romanların önemli bir kısmının çeviri olduğuna şahit olunmaktadır. Ayrıca dergide, yabancı çizgi roman, serüven ve romanların adının değiştirilerek Türk kahramanlar yaratılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir.

Derginin birinci sayısı 10 Temmuz 1939'da Tahsin Demiray sahipliğinde ve editörlüğünde Türkiye Basımevi tarafından yayımlanmıştır. *1001 Roman Dergisi*'nin içerik/tür başlıkları derginin 1. sayısından son sayısına kadar genel olarak: *Beyaz Atlı Sipahi* (tarihi roman), *Kartal İzciler* (çizgi roman), *Gizli Polis X:9 Esrarengiz Maskeli* (polisiye çizgi roman), *Mühendisin Oğlu* (serüven hikâyesi), *Mandrake Sihirbazlar Kralı* (çizgi roman), *Maskeli Süvari* (çizgi roman), *Altın Rüyası* (roman), *Sevim Gazeteci* (çizgi roman), *Hava Korsanları* (roman), *İki İzci Tim'in Kara Kaplanı* (çizgi roman), *Vatan İçin* (Fransızca Junior romanından alınan harp romanı), *Tarzan* (çizgi roman), *Beyaz Atlı Sipahi* (tarihi roman), *Yıldırım Polis King* (Çizgi roman), *Kaz Tüyleri* (serüven hikâyesi), *Kızıl Maske* (çizgi roman), *Kahraman Tayyareci* (çizgi roman), *Mandrake Sihirbazlar Kralı* (çizgi roman), *Gizli Kuvvet* (roman), *Ormanlar Delisi* (çizgi roman), *Tarzan Opar Defineleri* (roman), *İki İzci Tim'in Kara Kaplanı* (çizgi roman*), Kartal İzciler* (çizgi roman) şeklindedir.

---

[376] Levent Cantek, *Türkiye'de Çizgi Roman*, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2012, s.67.

[377](Url-2), Çizgi Diyarı, *Cemal Nadir Güler (1902-1947),* 1001 Roman, (2009) Erişim Adresi:http://www.cizgidiyari.com/forum/0-9/104-1001-roman.html.

3.15.3. *1001 Roman Dergisi'*ne Göre Çocuk

1001 Roman'ın içeriğinde; serüven romanı, polis romanı, resimli çizgi romanlar, cinayet romanları; polis, gençlik, macera ve izci hikâyeleri; resimli sinema, çizgi roman, karikatür, sinema aktüalitesi, hikâye ve serüven gibi türler yer almaktadır. Genç ve yetişkin okurun ilgisini çeken tür ve içerikler dergide ağırlıklı olarak yer bulmuştur. Dergide gençlerin ve yetişkinlerin eğlendirilmesi amaçlanmıştır. Dünyada kabul görmüş, çizgi roman, macera romanları ve serüvenlerin sunulması derginin en önemli amacıdır. Bunun dışında ülkemize uyarlanan çizgi roman, hikâye ve serüvenler de dergide yer bulmuştur.

Tablo 3.15. *1001 Roman Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları[378]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	3	1940	172	65	Orhan'ı Cin mi Çarpmış?"	Hikâye*	Ö. Selami

3.15.4. *1001 Roman Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

Dergi baştan sona incelendiği zaman görülen en önemli sonuç: Araştırma kapsamında olan halk edebiyatı unsurlarının dergide, 1 masal örneği hariç, bulunmamasıdır. Görsel formda türlerin fazla olduğu dergide metin ağırlıklı edebi türler az yer almıştır. Bu kadar uzun soluklu ve ilgi gören bir derginin millî unsurlara fazla yer vermemiş olması Türk halk edebi ürünleri yerine Amerikan çizgi roman örneklerini tercih etmesinin sonucudur.

3.15.4.1. Masal

1001 Roman Dergisi'nin incelenen sayılarında toplam 1 masal örneğinin yayımlandığı tespit edilmiştir.

Aşağıda örneği sunulan "Orhan'ı Cin mi Çarpmış?" adlı masal derginin 65. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Ö. Selami'dir.

Orhan'ı Cin mi Çarpmış?

[378] Listede (*) ile belirtilen masal örneği, hikâye başlığı altında okura sunulmuştur. Belirtilen çalışma masal motifleri taşımaktadır.

Orhan bu yaşa gelinceye dek cin peri masalları dinleye dinleye korkak bir çocuk olmuştu. Zavallı Orhan bu aslı olmayan şeylere kendisini o kadar inandırmıştı ki geceleri yalnız başına bir odada yatamaz, odadan dışarı bile çıkamazdı. Yalnız yatacak ya da evde dolaşacak olsa kendisini hemen cinler, periler çarpacak sanırdı. Bu durumdan bıkan annesi Orhan'ı İstanbul'dan uzaktaki teyzesine götürmeyi düşündü. Orhan o gece rüyasında korkulu rüyalar görüp yatağından bağırarak uyanmıştı. Annesi de dayanamayıp Orhan'a teyzelerine gideceklerini söyledi. Orhan da köyde belki cin, peri yoktur diye çok sevindi. Akşam teyzesinin bağlık ve bahçelik evini gören Orhan çok sevindi.

Orhan burada artık korkmam diyip yalnız gezmeye başladı, öz güveni yerine geldi. Orhan'ın yalnız uyumaması için annesi onun yanına teyzesinin oğlu Ayhan'ı koydu. Gece olunca Orhan'ın korkuları yine gelmiş, cinler ve periler kafasının içinde dolaşmaya başlamışlardı. Orhan korktuğunu belli etmemek için korkulu şeyleri kafasından uzaklaştırmak istedi. Ayhanla uyumamak için konuşuyordu ama Ayhan çok yorulmuştu ve yarına dinç olmak için uyumaları gerektiğini söyledi ve lambayı üfleyip mışıl mışıl uyudu. Orhan bu duruma içerledi ve uyumak istedi ama aşağıdan yukarıya doğru bir gürültü yaklaşıyordu. Merdivenden yavaşça sanki tahta ayakkabı giymiş birisi yaklaşıyordu. Orhan çok korkmuş, yorganı üzerine sımsıkı çekmişti. Ayhan'ı kaldırmaya çekinen Orhan gürültünün daha da yakınlaştığını hissetti. Onun İstanbul'dan buraya kaçtığını düşünen cinlerin buraya kadar geldiklerini hayal etti. Ayhan'a: Ayhan, Ayhan cinler geldi, bizi çarpacaklar diye seslendi. Ayhan duymadı. Gırçç, çat, pat, pat diye sesler gelmeye başldı. Cin odaya girmişti. Orhan korkudan titriyordu. Orhan: Ay bu da ne, dedi. Korkunç soluğu yorganın içinden bile duydu. Orhan can kaygısıyla: Yetişin, beni cinler çarpıyor! diye bir defa daha acı acı haykırdı ve yorganın altında bayıldı kaldı. Sesleri duyan Orhan'ın annesi, teyzesi ve Ayhan yorganı açtıklarında Orhan'ı baygın halde buldular. Annesi kolonya ile Orhan'ı ayılttı ve uyanan oğluna: Burada da mı başladın. Nedir benim senden çektiklerim diye Orhan'ı payladı. Ayhan bu duruma kahkahalarla gülüyordu. Annesi de Ayhan'a kızdı. Ayhan utandı ama bu işin çok gülünecek bir şey olacağını düşünüyordu. Annesi ve teyzesine dönerek: Anne, teyzeciğim hiç cin, peri, şeytan insanı çarpar mı? Orhan'ın cin sandığı şey bizim keçi, işte bakınız! Oda kapısının arkasından ürkek ürkek bakan keçiyi görünce hepsi gülüştüler. Orhan bile bu işe gülmüştü; ama utancından da yerin dibine girmişti.

O gün Orhan and içti: Bir daha korkmayacağım artık, dedi. O gün bugün Orhan artık cin peri gibi şaçma şeylerden korkmaz oldu. Şimdi bir yerde cinden periden konuşuldu mu, hemen başından geçen bu komik hikâyeyi anlatır ve: Bu bizim keçi masalından başka bir şey değildir, diye karşılık verirdi. [379]

Çalışmanın başından sonuna kadar cin kavramı canlı bir şekilde eserde belirtilmiş fakat son kısımda bu durumun hurafe olduğu, böyle durumlara inanılmaması gerektiği şeklinde sözler söylenmiştir. Türk toplumunun atlı göçebe savaşçı toplumlamdan, yerleşik şehir toplumuna kadarki süreçte inandığı, kutsal gördüğü olağanüstü unsurlar modern toplum yaşayışına geçişle birlikte bazı yazarlar tarafından yalan, hurafe olarak görülmüş ve eserlerde işlenmiştir.

Dergide değer aktarımı/dönüşümü yapılmıştır. Ö. Selami'nin yazdığı, *Orhan'ı Cin mi Çarpmış?* adlı eserde, halk edebiyatı sözlü gelenek ürünleri konularından olan olağanüstü unsurlardan cin, peri, karabasan gibi sözlü anlatı ürünlerinin hurafe ve yalan olduğu belirtilmiştir. Bu durum, halk edebiyatı türlerinden olan masal ve efsane içeriği dahîlindeki olağanüstü halk edebiyatı motiflerinin ve değer aktarımının inkâr edilmesi, yadsınmasıdır. Mevcut durum geleneğin genç kuşaklara aktarımına engel olmaktadır.

3.16. *ÇOCUK DÜNYASI GAZETESI*

Çocuk Dünyası Gazetesi 10 Nisan 1940 ile 11 Mart 1942 tarihleri arasında düzensiz aralıklarla yayın hayatını sürdürmüş, çocuklara yönelik çıkmış süreli yayındır. *Çocuk Dünyası Gazetesi*'nin sahipliğini Necati Arsan yapmıştır. Gazetenin neşriyat işleri müdürü Tahsin Arsan, müessis müdürü ise Mustafa Kızıltan'dır.

Çocuk Dünyası Gazetesi, ikinci cildin son sayısı olan 5. sayıya kadar yayın hayatını sürdürmüş ve toplamda 2 cilt, 42 sayı yayımlanarak yayın hayatını noktalamıştır. Haftalık çarşamba günleri çıkarılan gazete, iki yıllık yayın hayatında ağırlıklı olarak, uyarlama çizgi roman içeriğine sahiptir. *Çocuk Dünyası* sadece çocuklara değil, gençlere de hitap eden bir gazete kimliğindedir.

---

[379] Ö. Selami, "Orhan'ı Cin mi Çarpmış?" *1001 Roman*, 3, (65), 1940, 172.

3.16.1. *Çocuk Dünyası Gazetesi*'nin Biçim Özellikleri

Çocuk Dünyası Gazetesi'nin ilk sayısı, 10 Nisan 1940 Çarşamba günü Cağaloğlu yokuşu No: 6'da bulunan Vakıf Matbaası'nda basılmıştır.

Çocuk Dünyası Gazetesi'nin 1. cildine Ankara Millî Kütüphane' de: 1956 SB 423 dosya tasnif numarasından ulaşılmıştır. Gazetenin 22. sayısına Millî Kütüphane'de 1956 SB 423/1940 dosya numarasıyla ulaşılmıştır. Gazetenin boyutları 23 x 32 cm'den 32 x 23,5 cm'ye ulaşmıştır. Daha sonra gazete tekrar 1. sayı ve 1. sayfadan yayın hayatına devam etmiş ve içerik değişikliğine gitmiştir.

1942 yılında 38. sayıya kadar tek cilt olarak yayımlanan gazeteye, 38. sayıdan sonra Millî Kütüphane' de: 1956 SB 423/1942 yerel tasnif numarasıyla ulaşılmıştır. Gazetenin boyutları 32 x 23,5 cm'dir.

Çocuk Dünyası 11 Mart 1942 yılında son sayısı olan 2. cilt 6. sayıya kadar, toplam 10 sayı yayımlanıp yayın hayatını noktalamıştır.

Gazete düzensiz yayın aralıklarıyla okurla buluşmuştur. 1940 ile 1942 yılları arasında yayın yapılmaması ve 1942'de altı sayı yayımlandıktan sonra gazetenin kapanması bu durumun örneğidir. Okur sohbetlerinde millî hikâye ve romanların yayımlanacağının vaat edilip, Amerikan çizgi romanlarının yayımlanması, gazetenin içerik değişikliğine gittiğinin en somut örneğidir.

Çocuk Dünyası Gazetesi'nin 1. cilt 1. sayısından son sayısı olan 2. cilt 5. sayıya kadar yıllığı: 250 kuruş, 6 aylığı 125 kuruş, 3 aylığı 75 kuruştur. Dış ülkeler için ise yıllığı: 500 kuruş, günlük satış fiyatı 5 kuruştur.

3.16.2. *Çocuk Dünyası Gazetesi*'nin İçeriği

Çocuk Dünyası, zengin görsel içeriğiyle çocuklara ve gençlere serüven, resimli sinema, çizgi roman, bilmece, fıkra ve masal türlerini sunma amacı taşımaktadır. Gazete ayrıca, gençleri ve çocukları eğitmeyi, Atatürk ilke ve inkılaplarının önemini okura sunmayı en temel misyon olarak görmektedir.

Gazete yayın hayatına başlarken reklamını yapmak ve gazetenin yayın ilkelerini belirtmek amacıyla 1. sayıda "*Mecmua Söylüyor"* adlı başlıkta misyonunu öğretmen Necati Arsan'ın kalemiyle aşağıdaki gibi belirtmektedir:

"Sevimli Çocuklarım… (Çocuk Dünyası) mecmuasını çıkarmakla hepimizin bilgi eksikliklerinizi, merak, heyecan ve eğlence ihtiyaçlarınızı gidermeye çalışacağız. (Çocuk Dünyası) uzun seneler yurdumuzda çıkarılmış ve sevile sevile okunmuş bir çocuk mecmuasıdır. Biz adı çok eskiden beri bilinen bu mecmuayı cumhuriyet çocuklarına tanıtarak, karşılaşacakları bütün zorluklarda onlara yardımcı olacağız.

(Çocuk Dünyası)'nı sizi seven bir öğretmeniniz hazırlıyor. Ve büyük fedakarlıklara katlanarak bütün gayreti ile size faydalı olmaya çalışıyor. (Çocuk Dünyası) millî yazılar, eğlenceli, heyecanlı romanlar, resimli macera serileri, bol hediyeli bilmeceler ve sinema kuponları ile dolu olarak çıkacaktır. (Çocuk Dünyası) her sayısında göndereceğiniz güzel yazılar ve resimlerinizi basarak size de mecmuada sahife ayırmıştır.

İstidatlı Türk çocukları daha şimdiden eserlerinin mecmuamızda basıldığını görerek coşacaklardır. Bu suretle (Çocuk Dünyası) tam manası ile sizin kendi malınız ve mecmuanız olacaktır. Bu kadar zengin ve millî hikâyeleri, faydalı bilgileri, bütün derslere ait cazip problemleri, eğlenceli ve maceralı güzel resimleri, karikatürleri (16) büyük sayfa içinde toplayan ikinci bir çocuk mecmuası gösterilemez. Memleketimizde büyük bir devrim yapacak olan mecmuamızı, sizin en çok sevebileceğiniz bir şekilde hazırlamağa bütün kuvvetimizle çalışıyoruz.

Çocuk Dünyası Gazetesi'nin ciltlerinde tespit edilen ortak içerik/tür başlıkları: "*Şirley Tempre (sinema), Çalınan Tac (sinema), İki İzcinin Bin Bir Serüveni (çizgi roman), Tarzan'ın Kızı (çizgi roman), Miki Fare İstanbul'da (serüven), Lorel- Hardi İstanbul'da (serüven), Kızıl Gölge, X 9'un Maceraları (çizgi roman), Gazeteci Bay Tekin (çizgi roman), Tahta Çocuk (serüven), 3 Silahşorlar (çizgiroman), Bir Türk'ün Hayatı Robenson Afrika'da (çizgi roman)"* şeklindedir. Belirtilen tür ve içerik başlıkları yanında; "*Bu da Sizin Sahifeniz, Spor Müsabakamız, Bilmece Kazananlar, Okuyucularımızın Şiirleri, Faydalı Bilgiler, Şen Köşe,"* gibi eğlence ve kültür sayfaları da gazete içeriğinde yer almaktadır.

Çocuk Dünyası Gazetesi yayın hayatına başlarken ve sonraki dönemlerde çocukların ilgisini gazeteye yöneltmek için onlara çeşitli hediyeler vermeyi taahhüt etmiştir. *"100 kişiye değerli muhtelif ve kıymetli hediyeler verilecektir!"* sloganı kullanılarak: Birinciye bir şişe kolonya, ikinciye dolma kurşun kalem, üçüncüye küçük

resim albümü, dördüncüye kokulu sabun, beşinciye küçük şişe kolonya, altıncıya İsmet Paşa albümü, yedinciye kumbara verilecektir, şeklinde açıklama yapılmıştır.

Çocuk Dünyası Gazetesi çocuklara ve gençlere Atatürk sevgisini aşılamayı, Cumhuriyet değerlerini öğretmeyi, gazetenin en önemli amacı olarak görmüştür. Gazetenin daha sonraki amacı, dünyada kabul görmüş çizgi roman, sinema, serüven ve roman türlerini Türk okurla buluşturmaktır. Yayın editörü Necati Arsan okura millî roman ve hikâyeleri öncelikli amaç olarak sunmayı vaat etse de bu açıklama vaatten öteye gidememiştir. Uyarlama, çeviri Amerikan ve İngiliz yayınları dergide en fazla yer tutan sayfalardır.

Çocuk Dünyası Gazetesi'nde çocuklara sorulan bilmecelerle onların dergiye katılımlarının sağlanması amaçlanmıştır. Gazete okurun fikir ve görüşlerini yayın içeriğine dâhil ederek onları gazetede üretken hale getirmiştir. Ödül kazanan çocukların resimleri dergide yayınlanmıştır.

*Çocuk Dünyası Gazetesi'*nin misyon ve yayın politikasının da içinde yer aldığı açıklamalardan öğrenilmektedir ki, gazete Türk çocuklarının eğitilmesi ve medeniyet yolunda öğrenmeleri gereken bilgiyi onlara aşılama misyonu taşımaktadır. *Çocuk Dünyası Gazetesi*, Cumhuriyet değerlerinin gençlere ve çocuklara aktarılmasına önem vermiş, Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine yükselmesi yolunda Türk milletine, gençlere ve çocuklara düşen görevleri layıkıyla yerine getirmelerinin önemine inanmıştır. Gazetede özel gün, anma ve bayramlar vurgulanarak, çocukların bu günleri öğrenmeleri amaçlanmıştır.

Çizgi roman, serüven, karikatür, resimli serüven, macera romanı, hikâye, bilmece çeşitleri, masal, fıkra, şiir gibi edebi türler ve bunların yanında; *Bu da Sizin Sahifeniz, Spor Müsabakamız, Bilmece Kazananlar, Okuyucularımızın Şiirleri, Faydalı Bilgiler, Şen Köşe*, gibi bilgilendirici ansiklopedik sayfalar okura sunularak onların millî ve manevi değerleri kazanmaları hedeflenmiştir.

Gazetede *Neler Söylüyor* başlığında Necati Arsan: "*(Çocuk Dünyası) uzun seneler yurdumuzda çıkarılmış ve sevile sevile okunmuş bir çocuk mecmuasıdır. Biz adı çok eskiden beri bilinen bu mecmuayı cumhuriyet çocuklarına tanıtarak, karşılaşacakları bütün zorluklarda onlara yardımcı olacağız."* şeklinde açıklama yapmıştır. Bu açıklamada, 1926-1927 yılları arasında Osmanlı Türkçesiyle çıkan ve

yazarlığını Muallim Ahmet Halid'in yaptığı gazete kastedilmiştir. Fakat gazetenin içeriği, sayfa yapısı ve misyonu 1927'de yayımlanan *Çocuk Dünyası*'ndan çok farklıdır.

Derginin 1. sayısının 3. sayfasında, Selami M. Yurdatap'ın kaleme aldığı *Miki Fare İstanbul'da* ve *Lorel Hardi İstanbul'da* adlı çalışmalar Walt Disney karakterlerinin ülkemize uyarlanmasıdır.

1939'da başlayıp 1945'te son bulan 2. Dünya Savaşı'yla birlikte Amerikan çizgi roman yayınlarının temininde sıkıntılar yaşanmıştır. Önceden telif hakları olmadığı için çocuk yayınlarının Türkiye'ye girmesinde sorunlar bulunmamaktaydı. Savaş sonrasında bu durum tersine dönmüş, teliflerde sıkıntılar yaşanmıştır. Mevcut durum; Türk yazarların Amerikan çizgi roman yayınlarını ülkemiz karakterlerine uyarlayıp yeniden yazmalarına, taklide yönelmelerine sebep olmuştur. Daniş Remzi Korok'un kaleme aldığı *Tarzan'ın Kızı* adlı çizgi roman da uyarlama bir çalışmadır ve Amerika'da yayımlanan Tarzan ile konu ve içerik bakımından benzerliği yoktur. Çizgi romanda azizem, projektör, mahlukat gibi kelimeler ve ormanda vasıtalar aracılığıyla kovalamacalar yer almaktadır. Yerel söylem ve içeriklerin yer aldığı *Tarzan'ın Kızı* taklit çizgi romanlar grubuna girmektedir. Gazetede *Şirley Temple'nin Hayatı ve Muvaffakiyeti* adlı resimli sinema düzenli aralıklarla yayımlanmıştır. 1930-40'larda Amerika'da çok ünlü olan çocuk star Shirley Temple, Hollywood'un çocuk star trendinin ilk örneğidir. Burada batı kültürünün yani Amerikan kültürü çocuk kahramanlarının Türk kültürüne etkisi ve dönüşümü görülmektedir. Eski çocuk dergilerinde yer alan masal, hikâye ve efsaneler; popüler kültür ve sinemanın yaygınlaşmasıyla etkinliğini kaybetme yoluna girmiştir.

H. Turgut'un uyarlayıp kaleme aldığı *Kızıl Gölgenin Maceraları* adlı çizgi roman Amerika'da doğmuş daha sonra, bütün dünyanın ilgisinin çekmiştir. Türkiye'de *The Phantom* çizgi roman serisi ilk kez 1934'de *Afacan* dergisinde *Kızıl Maske* adıyla yer almıştır. 1939 yılında yayımlanmaya başlayan *1001 Roman* dergisinde Kızıl Maske; aynı yıl çıkan *Yeni Maceralar Dünyası* adlı dergide *Kızıl Gölge'nin Maceraları* adıyla yayımlanmıştır. Mart 1940'da çıkan *1001 Roman* özel sayı serisinde de yine *Kızıl Maske* adlarıyla görülmüştür. Bu tarihten sonra Tahsin Demiray'ın sahibi olduğu dergilerinde yayınlanan çizgi romanlardan biri olarak kalan başlık, ilk kez 1940'ların ortasında kendi

adını taşıyan bağımsız ve yatay bir formatta Türk okuruna sunulmuş ve bununla beraber Kızılmaske'nin Türkçe koleksiyonu da iyice genişlemeye başlamıştır.

Başlangıcından beri Phantom, en beğenilen ilk beş-altı macera çizgi romanından biri olmuştur. Özellikle Atlas Okyanusunun doğu yakasında çok popülerdir. Aşağı yukarı 60 ülke diline çevrilmekte ve okunmaktadır. ABD ve pek çok ülkede sayısız taklitleri üretilmiştir.[380]

H. Turgut'un yayınladığı çizgi roman ülkemize uyarlanarak yayınlanmış, Kızıl Maske (Phantom) ismi değiştirilip Kızıl Gölge'nin Maceraları adıyla *Çocuk Dünyası*'nda yayımlanmıştır. Çizimleri başarılı olan çalışmanın diyalogları ve içeriği yerel söylemlerden örülüdür.

H. Turgut'un bir diğer uyarlaması da Robinson Crusoe adlı İngiliz romanı *Bir Türk'ün Hayatı Robenson Afrika'da* adıyla değiştirilmiştir. Bu uyarlamada Robinson Crusoe'un adada hayvanlar ve zorlu doğa şartlarıyla savaşı işlenmiştir.

Gazetenin hem yayın içeriği alıntılar ve uyarlamalarla doludur hem de sayfa sayısı ve ciltleri istikrarlı değildir. Ayrıca gazetede sayfa sayıları yoktur. Sayfa sayıları Millî Kütüphane görevlileri tarafından kurşun kalemle yazılarak okura yardımcı olunmuştur.

Cumhuriyet rejiminin Türkiye'de siyasi, sosyal, iktisadi ve eğitim alanlarında ne gibi değişiklikler sağladığıyla alakalı açıklama ve bilgiler gazetede özellikle vurgulanmıştır. Gazetede Atatürk ilke ve inkılapları, harf inkılabının önemi, resmî bayramlar ve günler gazetenin sahibi ve neşriyat işleri müdürü Öğretmen Necati Arsan tarafından özellikle vurgulanmıştır. *Çocuk Dünyası*'nın benimsediği Atatürkçü, çağdaş ve Cumhuriyetçi yayın politikası gazetenin içeriğinde yer alan önemli noktalardandır. Örnek verilecek olursa 2. cilt, 5. sayıdan sonra Atatürk özel sayısı çıkmış; "Atam Atam Onun İçin", "Atamızın Hayatı", "Atamın Ölümü Karşısında", "Tanrılaşan Atam", "Atatürk'e", "Onun İçin Ağlıyoruz, ağlayacağız", "İhtiram Geçidinde Herkes Hıçkırıyordu", "Başımızda Başbuğsun Yüce İsmet İnönü", "Atamız ve Türk Gençliği", "Atamızın Yüce Naaşı", gibi konu başlıkları gazetede yayımlanmıştır. Bunun dışında

[380] (Url-3) Çizgi Diyarı, *Kızılmaske The Phantom*, (2009), Erişim adresi: http://www.cizgidiyari.com/forum/i-i-j-k-l/438-kizilmaske-phantom.html.

İsmet İnönü'nün hayatı, kişiliği ve yaptığı yenilikler dergi içeriğinde farklı haftalarda yer bulmuştur.

Çocuk Dünyası Gazetesi'nde gerçek isimlerini kullanan yazarlarla birlikte lakap, kısaltma kullanan ve ismini belirtmeyen yazarlar da mevcuttur. *Çocuk Dünyası Gazetesi'*nin başlıca yazarları: "*H. Turgut, Öğretmen Necati Arsan, Selami M. Yurdatap, Danış Remzi Korok, Hasan Tanrıkut, S.M- K.Y, M. Sami Karayel, Reşat Ekrem Koçu,* M.S. *Çapanoğlu, Hikmet Münir*," gibi isimlerden oluşmaktadır. *"Bir Türk'ün Hayatı, Kızıl Gölge'nin Maceraları, Bu da Sizin Sahifeniz, Her Hafta Bir Hikâye"*, gibi konu başlıklarını ve çizgi romanları H. Turgut nakletmekte ve gazetenin yayın yükünü çekmektedir.

3.16.3. *Çocuk Dünyası Gazetesi*'ne Göre Çocuk

Çocuk Dünyası Gazetesi'nde çocuklar ve gençler için çocuk filmleri, serüven, çizgi roman, bilmece çeşitleri, masal, fıkra, hikâye, tarihi romanlar, uyarlama romanlar, şiir gibi türler bulunmaktadır. Ayrıca; *Bu da Sizin Sahifeniz, Spor Müsabakamız, Bilmece Kazananlar, Okuyucularımızın Şiirleri, Faydalı Bilgiler, Şen Köşe,* gibi bilgilendirici ve güncel sayfalar da gazete içeriğinde yer bulmuştur. Fakat gazete ile alakalı belirtilmesi gereken önemli hususlardan biri, çizgi romanlar, polisiye ve macera romanları, serüvenler, hikâyeler, masallar, karikatürler ve diğer kültür sayfalarının önemli bir kısmı çeviri ve uyarlama niteliğindedir.

Çocuk Dünyası Gazetesi'nde sunulan çizgi roman, serüven, macera hikâyeleri ve fıkra içeriklerinde çocukların eğlendirilmelerinin yanında, onların dünyada yayımlanan farklı çocuk dergilerindeki çizgi roman, karikatür, serüven ve diğer edebi türlerle tanışmaları amaçlanmıştır. Çağdaş Cumhuriyet değerleri ve bu değerlere sahip çıkılması gerekliliği okura önemle vurgulanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün ve İsmet İnönü'nün ideallerindeki Türkiye'nin yenilikleri genç nesillere aktarılmıştır. Gençlerin ülkelerine ve Cumhuriyet değerlerine bağlı kalmalarının önemi özel gün ve anmalarda vurgulanmıştır. *Çocuk Dünyası Gazetesi*'nde özel Atatürk sayısı da yayımlanmıştır.

Çocuk Dünyası Gazetesi içeriğinde barındırdığı edebi türler ve bilgilendirici aktüel sayfalar ile çocukları içinde yaşadıkları topluma hazırlayan araç konumundadır.

Çocuk Dünyası Gazetesi 10 Nisan 1940 ile 11 Mart 1942 tarihleri arasında sayılarında yer verdiği kısıtlı edebi türler, bilgilendirici sayfalar ve bilmece-oyun sayfalarıyla dönemin düzensiz yayımlanan çocuk/gençlik gazetelerindendir.

*Çocuk Dünyası Gazetesi'*nin 10 Nisan 1940 ile 11 Mart 1942 tarihleri arasında çıkan 2 cilt, 42 sayısı incelenmiş, araştırmaya dâhil olan halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.16'da gösterilmiştir.

Tablo 3.16. *Çocuk Dünyası Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları [381]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1940	12	1	Ayten Sultan	Masal	-
2	1	1940	74	5	Bu Haftaki Bilmecemiz	Bilmece	-
3	1	1940	106	7	Bu Haftaki Bilmecemiz	Bilmece	-
4	1	1940	218	15	Şak şak Padişah	Masal	Kemal Ataç
5	1	1940	230	16	Şak şak Padişah	Masal	Kemal Ataç
6	1	1940	243	17	Şak şak Padişah	Masal	Kemal Ataç
7	1	1940	254	18	Şak şak Padişah	Masal	Kemal Ataç
8	1	1940	67	28	Şen Köşe	Fıkra	-
9	1	1940	71	28	Kuyruksuz Tilki	Masal*	Ziya Vehbi Altürk
10	1	1940	78	29	Şen Köşe	Fıkra	-
11	1	1940	90	30	Şen Köşe	Fıkra	-
12	1	1940	102	32	Şen Köşe	Fıkra	-
13	1	1940	114	33	Şen Köşe	Fıkra	-
14	2	1942	48	1	Her Hafta Bir Bilmece	Bilmece	-
15	2	1942	63	3	Her Hafta Bir Bilmece	Bilmece	-
16	2	1942	71	4	Her Hafta Bir Bilmece	Bilmece	-

3.16.4. *Çocuk Dünyası Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

Çocuk Dünyası Gazetesi'nin içeriği incelediği zaman, halk edebiyatı unsurları bakımından kısıtlı başlıklarla karşılaşılmaktadır. Bunun nedeni ise; dönemsel şartlardan ve değişen dergicilik anlayışından ileri gelen dönüşüm ve etkileşimdir. Gazetede toplam

[381] Listede (*) ile belirtilen masallar, hikâye başlığı altında okura sunulmuştur. Belirtilen çalışmalar masal özellikleri taşımaktadır.

6 masal, 5 bilmece ve 5 fıkra türü okurla paylaşılmıştır. 1940'lı yıllardan sonra yayımlanan çocuk ve gençlik dergilerindeki uyarlama/taklit furyası Türkiye'de de uygulanmıştır. Çocuk dergilerinde okur odaklı yayın politikası beraberinde içerik değişimine sebebiyet vermiştir. Amerika, İngiltere ve Fransa'da yayımlanan ve içeriği bütün dünyada kabul gören fantastik ögelerle örülü modern çağın süper kahramanları, görselliği, aksiyonu ve ilginç içerikleri ile geleneksel halk kültürü ögeleri olan masal, efsane, destan ve halk hikâyelerine baskın gelerek süreli yayınlardaki içerik/tür akışının değişmesine sebep olmuştur. Gençlerin ve çocukların içinde yaşadıkları toplumun gelenek-göreneklerini, halk kültürü ögelerini ve insani değerlerini eğlenerek öğrenmelerinde halk edebiyatı türlerinin önemli görevler üstlendiği yadsınamaz bir gerçektir. *Çocuk Dünyası Gazetesi*'nde gençlerin ve çocukların eğitilmeleri ve nitelikli bilgi almalarını sağlayan halk edebiyatı unsurları yer almaktadır ve bu halk edebiyatı türleri okura sunularak çocuklar ve gençlerin millî ve manevi değerlerden haberdar olmaları amaçlanmıştır. *Çocuk Dünyası*'nda kısıtlı sayıda da olsa sunulan masal, bilmece ve fıkra türleri çocukların geleneksel değerlerini öğrenmeleri bakımından önem arz etmektedir.

3.16.4.1. Bilmece

Çocuk Dünyası Gazetesi'nin araştırılan sayılarında geleneksel formda toplam 5 bilmece sayfasının olduğu tespit edilmiştir. Gazetenin 1, 3 ve 5. sayılarında yayımlanan bilmeceler örnek oluşturması bakımından aşağıda paylaşılmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Aşağıda "Bu Haftaki Bilmecemiz" başlığı altında sunulan 2 bilmece örneği gazetenin 5. sayısında yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Örnek 1:

"Anadolu'da üç harfli memleket ismi bulacaksınız. Bu isim aynı zamanda bir zehirli gazın ismi olacaktır. Tersine okununca da bir kadın giyeceklerinden bir şeyin ismini verecektir." [382]

Örnek 2)

"Türkiye'de kaç türlü çay bulunur?" [383]

[382] "Bu Haftaki Bilmecemiz", *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 1, (5), 1940, 74.

Aşağıda "Her Hafta Bir Bilmece" başlığı altında sunulan bilmeceler gazetenin 1 ve 3. sayılarında yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Örnek 3)

"Benim harfim tamam 12,
Beni siz çok seversiniz,
İlk iki hecelerimle
Her şey öğretirim size,
Fakat beni seven ancak
Ayda dört kere bulacak.
Bilin bakayım neyim ben!
Bildim daha ben sen söylerken." [384]

Örnek 4)

"Yedidir benim harfim,
Dünya üzerindeyim.
İlk dört harfim büyüktür,
Düşmanları ürkütür.
Birinci, ikinci ve
Üçüncü harflerime
Son harfim de eklenir,
Kanun manası verir.

Örnek 5)

Küçük sevimli bir ismim
Yalnız iki heceliyim,
İçimde var dizi dizi,
Her lakırdımızın izi,
Kış gecesi hepinize
Olurum hoş bir eğlence
Okur iseniz tersimden
Çevrilerek hemen birden

[383] (Çocuk Dünyası Gazetesi, 106.)
[384] "Her Hafta Bir Bilmece", *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 2, (1), 1942, 48.

Küçüklere, bebeklere
Olur güzel bir hediye. “ [385]

Çocuk Dünyası Gazetesi’nde incelenen 5 bilmece örneği de geleneksel halk edebiyatı ögeleri taşımaktadır. Soru ve cevaba dayalı olan, karşıdaki kişiden cevap beklenen, bu geleneksel bilmece türü gazetede sınırlı sayıda olsa da yer almaktadır. *Çocuk Dünyası*’ndaki bilmece-bulmaca içeriklerinde, okurun zekâları ve problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Gazetede geleneksel bilmece türünün yanında genellikle boşluk doldurmaca ve harf bulmaya dayalı bulmaca örnekleri de yer almaktadır.

Yukarıda kafiyeye ve çeşitli söz oyunlarına dayanan bilmeceler, Türk dilinin estetiğini ve zenginliğini *Çocuk Dünyası* okuruna sunması anlamında önem taşımaktadır. Arap harflerinden Latin harflerine geçiş sürecinde yüzünü batıya ve fenne dönen Türkiye Cumhuriyeti’nde birçok alanda reformlar hayata geçirilmiştir. Dil reformu beraberinde kültürel anlamda değişimler getirmiştir. Bu bağlamda süreli çocuk yayınlarında sunulan metin içerikleri ve geleneksel halk kültürü ögeleri çocukların sosyo-kültürel bağlamda bilinçlenmelerine katkı sunmuştur.

3.16.4.2 Masal

Not: *Çocuk Dünyası Gazetesi*’de yer alan iki masal örneğinden biri olan *Ayten Sultan* gazetede eksik sunulduğu için değerlendirmeye alınmamıştır. İkinci masal olan *Şak Şak Padişah* dört farklı sayıda yayımlanmış masal serisidir.

Araştırma kapsamında *Çocuk Dünyası Gazetesi*’nin bütün sayıları incelenmiştir. Gazetede toplam 2 masal yayımlandığı tespit edilmiştir. Bu araştırma kapsamında 1 masal incelenmiş, örnek aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Aşağıda örneği sunulan, “Şak Şak Padişah” adlı masal *Çocuk Dünyası Gazetesi*’’nin 15,16,17 ve 18. sayılarında yayımlanmıştır ve yazarı Kemal Ataç’tır.

Şak Şak Padişah

Bir varmış, bir yokmuş eski zaman içinde kalbur saman içinde deve tellal, horoz berber iken bir değirmenci varmış. Bunun evi yurdu her şeyi minicikken büyüttüğü dokuz tavuğu imiş. Bu dokuz tavuğu her gün sayar onlara yem verirmiş. Belli bir zaman sonra gizli bir varlık tavuklar bir tane kalana dek onlara musallat olmuş. Bu üzüntüye

[385] “Her Hafta Bir Bilmece”, *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 2, (3), 1942, 63.

dayanamayan değirmenci kümeste uyumaya karar verip tavukları eksilten bu mahlukatı bulmaya karar vermiş. Değirmenci kümeste iken bir insan gölgesi gelmiş, değirmenci korksa da gölgenin yakasından yakalamış. Bir ses: Yapma etme bana diye yalvarmış. Değirmenci tavukları getirmesi karşılığında kendisini bırakacağını söylemiş. Adam: beni bırak seni padişah yapayım, demiş. Bu şekilde kurtulmuş. Kendisi gerçekten şöhretli bir padişahmış. Tacını değirmenciye vermiş. Değirmenci, adın ne? niçin böyle bir iyilik yapıyorsun? Benim adım şak şak padişahtır, demiş. Ama asıl padişah sarayın içindeki bir odada hasta hasta yatıyormuş. Bir gün padişah odadan çıkmış ve kendisi gibi odadaki hizmetçilere emir veren değirmenciye rastlamış, sen kimsin, in misin, cin misin? diye bağırmış. Değirmencilikten yalancı padişahlığa kadar başından geçenleri padişaha anlatmış tam çıkacakken padişah kolundan yakalamış. Padişah onu kırdığı için biricik kızı Aynur'u değirmenciye vermiş. Sonra muhafızlarla birlikte arabalara doluşmuş şak şak padişahın olmayan sarayının yanını tutmuşlar. Daha sonra padişah bulunduğu bu sıkıcı durumdan huzursuz olmuş, yüzlerce defa değirmencilikten ayrıldığına lanet etmiş. Ve: Ah o hırsız herif öldürseydim bu sıkıntıları çekmezdim, ah! diyormuş. Değirmenci kaçmak için fırsat kollamış, eline silah alıp ava gidiyorum, demiş. Değirmenci silah atmış ve silah attığı yerde baştan sona kadar elmaslar, altınlar, pırlantalarla süslü bir saray görmüş. Ve şaşkın şaşkın bakarken bir hükümdar gibi giyinmiş yaşlı adam yanına gelmiş ve sormuş: Silahı sen mi attın?

Değirmenci korkarak, ben attım, demiş. İhtiyar değirmenciye sarılıp gülmüş, sonra göğsünün üstündeki yarayı göstererek: Patladı bak, çok acı çekiyordum, hayatımı kurtardın ve vaadim üzerine ben bu sarayımı adamlarımı askerleriyle beraber sana verdim, demiş. Meğer tüfek patlayınca hükümdar boş bulunmuş ve korkudan yarası patlamış. Değirmenci saraya sahip olunca hemen hırsız yaveri bulmuş, meseleyi anlatmış. O da ilan etmiş ki, Şak şak padişahın asıl sarayı daha çok uzaktır. Buradaki yazlığında kalmanızı emretti. Bunun üzerine düğün alayı saraya dolmuş, bir de ne görsünler, saraydaki süpürgeler bile elmastan, incidenmiş. Düğün alayında bulunan askerlerin kumandanı Şak şak padişahın önüne eğilmiş ve asıl sarayınıza kadar gitmenize gerek yok… Ulubuğumuzun derecesini yazlık sarayınız bize öğretti. Allaha

ısmarladık, deyip ayrılmış. Sarayı ile askerleriyle zenginleşen değirmenci hakiki padişahlığını ilan edip, kızla yeniden emsalsiz bir düğün yapmış. [386]

Masal mutlu sonla biten masallara örnek teşkil etmektedir. Masalda verilen mesaj fakir ve kalbi temzi olan insanların hayatlarının bazı mucizelerle değişebileceğidir. Çünkü; değirmenci padişahın kızını aldıktan sonra şaşalı hayata alışamamış ve eski hayatını özlemiştir. İçinde mal, mülk ve şöhret düşkünlüğü yoktur. Yani okura verilen mesajda da para ve mülkün insanın hayatına mutluluk getiremeyeceğidir. Asıl saadetin zenginlikte olmadığı, insanın huzurlu ve sağlıklı yaşayarak hayatta mutlu olabileceği anlatılmak istenmiştir.

Masal içinde belli sıfatlarla; değirmenci, padişah, sultan… gibi adlandırılmış karakterlerler yer almaktadır. Bu karakterler ve varlıkların nerede yaşadıkları, ne zaman yaşadıkları, masal içeriğinde belirtilmemiştir. Zaten masalın başındaki giriş tekerlemesinde, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, zamanın birinde, diyarlardan birinde, diye masalın meçhul bir zamanda geçtiği belirtilmektedir.

Masallarda sıfatların ve zaman mefhumunun okurun içinde yaşadığı zamandan uzak olması ve olağanüstü motifler içermesi masalın vereceği mesajın yerine daha çabuk ulaşmasını sağlamaktadır. Olağanüstü motifler ve sıfatlar imgesel anlamda okurun zihnine daha kolay yerleşmektedir. Böylelikle masalda verilmek istenen mesaj ya da nasihat yerini daha çabuk bulmaktadır.

3.16.4.3. Fıkra

Çocuk Dünyası Gazetesi'nin sayılarında fıkra örneği barındıran 5 sayı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında 4 sayı incelenmiş ve 16 fıkra örneği "Şen Köşe" başlığı altında okura sunulmuştur. 16 fıkra örneğinden 2'si hariç diğerleri Nasreddin Hoca fıkrasıdır ve anonimdir.

"Şen Köşe" adlı fıkra *Çocuk Dünyası Gazetesi*'nde ele alınan ilk fıkra örneğidir. Fıkra gazetenin 28. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

---

[386] Kemal Ataç, "Şak Şak Padişah", *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 1, (15,16,17,18), 1940, 218-219, 230-231, 242-243, 254-255.

Örnek 1)

1. Aslı Varmış

"Muallim talebelere hitaben çocuklar! Dünya öküzün boynuzunda dururmuş, acaba aslı var mı?

Talebeler bu suale bir cevap bulamadılar. Fakat dalgın dalgın düşünen küçük Doğan atılarak:

—Efendim aslı vadır.

—Nasıl ispat edersin:

—Çünkü bende de var. Diyerek çantasından Kerem ile Aslı kitabını çıkararak muallime uzatır.

2. Ne imiş

İki arkadaş arasında

—Dünyada en saygısız şey nedir?

—Kaza!

—Neden bildin

—Haber vermeden gelir." [387]

Aşağıda 2. örneği sunulan 14 Nasreddin Hoca fıkrası "Şen Köşe" başlığıyla okura sunulmuş ve gazetenin 30, 32 ve 33. sayılarında yayımlanmıştır ve anonimdir.

Örnek 2)

1. Koşarken Ezan

"Nasreddin Hoca bir gün hem ezan okuyor hem de koşarak gidiyormuş.

—Niçin hem ezan okuyor hem de koşuyorsun? Diye sormuşlar, o da şu cevabı vermiş:

—bakalım sesim nerelere kadar varıyor, dinlemeğe gidiyorum.

2. Kazma Kılıf

Çocuklar bir tek çizme bulup getirmişler Hocaya bu nedir diye sormuşlar. O da:

—Bilmeyecek ne var, kazma kılıfı demiş.

[387] "Şen Köşe", *Çocuk Dünyası*, 1, (28), 1940, 71.

3. Kar ile Ekmek

Hoca bir gün ahbaplarından birisine:

—Kar ile ekmek ben buldum amma kendimde beğenmedim, demiş.

4. Minare Nasıl Yapılır

Ömründe hiç minare görmemiş adam hocaya sormuş:

—Bunları nasıl yapıyorlar?

Hoca hiç bozmadan cevap vermiş:

—Bunu bilmeyecek ne var? Kuyuların içini dışına çevirirler. Oldu sana bir minare!

5. Kestirme Cevap

Bir gün hoca oturmuş beş parmağıyla iştahla pilav yiyormuş. Birisi sormuş:

—Neye yemeği beş parmağınla yiyorsun?

—Altı parmağım olmadığı için, demiş.

6. Altın İstediği Yere

Bir gün hoca merhum aksi bir ata binmiş, at alabildiğine koşuyormuş. Yolda birisi sormuş:

—Böyle nereye Hocam?

—Atın istediği yere, cevabını vermiş.

7. Posta Tatarı

Bir kız evlendiğinin üçüncü ayında doğurmuş. Çocuğa bir ad bulması için hocaya başvurmuş, hoca düşünür taşınır ve:

—Posta Tatarı adını koyun, demiş. Sebebini sordukları zaman

—Dokuz aylık yolu üç ayda alan adama bundan başka ad yakışmaz, demiş." [388]

8. Su Testisi

"Hoca bir gün dereye su testisi düşürmüş. Derenin başında beklermiş. Sormuşlar. Burada ne bekliyorsun hoca? Hoca şu cevabı vermiş:

—Su testisini dereye düşürdüm. Çıkınca boğazına sarılacağım.

---

[388] "Şen Köşe", *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 1, (30), 1940, 90.

9. Hocanın Nasihati

Hoca bir gün vaaz ederken cemaate demiş ki:

—Allaha şükredin ki develeri kanatlı yaratmamış. Yoksa evimizin damlarını başımıza çökertirlerdi.

10. Hocanın Bazı Fıkraları

Hocaya sormuşlar: Çayda boy abdesti için yıkanırken hangi yana dönmeye sevaptır?

—Elbiselerin bulunduğu tarafa, diye karşılık vermiş.

Hoca bir gün ava gitmiş. Tesadüfen karşısına tavşan çıkmış, alabildiğine koşmaya başlamış. Bunu gören hoca: enayi! Sana yetişeceğimi anladın onun için kaçıyorsun. Kabadayı isen yerinde dur bakalım, diye bağırmış.

Nasreddin Hoca gündüz bahçesine birkaç fidan diker, akşamleyin çıkarır içeri alırmış, tanıdıkları:

—Bu ne iştir diye sordukları zaman hoca: Ortalık bozuldu ne olur ne olmaz herkesin malı gözünün önünde olmalı, demiş.

11. Köyün Yabancısı

Hocaya yeni gittiği bir yerde bir köylü sormuş:

—Bugün günlerden nedir? Hoca da bilmem! Ben buranın yabancısıyım, demiş." [389]

12. Bilir misiniz?

"Hoca günün birinde camiye giderek oradaki cemaate vaaz vermek maksadıyla kürsüye çıktı ve yüksek sesle:

—Ey dindaşlar ben size ne söyleyeceğimi bilir misiniz? diye dinleyicilere sordu. Bilmediklerini söylediler; hoca:

—Siz bilmedikten sonra ben neye söyleyeyim, deyip kürsüden indi.

Birkaç gün sonra hoca yine camiye gedip kürsüye çıktı. Cemaate geçen sefer sorduğu soruyu tekrar etti. Bu sefer cemaat lafının alt tarafını dinlemek için evet biliriz, diye karşılık verdiler.

Bu sefer Hoca:

—Öyle ise bildiğiniz bir şeyi ne diye bir daha anlatayım? deyince cemaat hayretle kaldı. Birkaç gün geçtikten sonra Hoca gene camiye gelip kürsüye çıktı!

---

[389] "Şen Köşe", *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 1, (32), 1940, 102.

—Ey cemaat! Benim ne söyleyeceğimi bilir misiniz?

Camidekiler ikiye ayrıldı. Kimi biliriz, kimi bilmeyiz dediler.

Bunun üzerine Hoca:

—Bilenler bilmeyenler öğrensin, deyip tekrar kürsüden indi.

13. Ciğer Tarifnamesi

Hoca bir dün kasaptan ciğer alır. Yolda giderken ahbaplardan birisine rast gelir ve der ki:

—Sana bu ciğerin nasıl güzel ve lezzetli pişirildiğini bir kâğıda yazayım da sen de ona göre pişir. Hoca bu teklifi hoş görür. Ahbapta bir kâğıda çabuk bir ciğer yemeği tarifnamesi çizer, hocaya verir. O da bunu alarak dalgın dalgın yoluna devam ederken ansızın bir çaylak gelip elindeki ciğeri kapar. Hoca hiç telaş etmeden elindeki yazılı tarifeyi çaylağa gösterip:

—Nafile ağız tadıyla yiyemezsin tarifnamesi bende, der.

14. Kıyamet Ne Zaman Kopar?

Kıyamet ne zaman kopar? diye hocaya sormuşlar. O da:

—Hangi kıyamet demiş.

—Kıyamet kaç tanedir, demişler.

—Karım ölürse küçük kıyamet, ben ölürsem büyük kıyamet, diye karşılık vermiş" [390]

Gazetede "Şen Köşe" başlığı altında okurlara 4 sayıda fıkra örnekleri sunulmuştur. Bu fıkralar çoğunlukla Nasreddin Hoca fıkraları ve okurlardan gelen çeşitli fıkralardır. Yayımlanan örnekler güldürü, mizah ve hiciv örnekleri barındırmaktadır.

Nasreddin Hoca'nın gerçek hayatı, onun fıkralarda belirtilen hayatından daha az önemlidir. Fıkralarda Hoca, kıt kanaaat geçinen bir köy imamıdır. Başında koca bir kavuk ve altında bir eşekle dolaşmaktadır. Köylerde vaaz verir, halka namaz kıldırır. Evinde bir ahırı, köyde bir tarlası vardır. Fıkralarda Hoca, ekin eker çift sürer, karısından çekinir, camiide vaaz verir ve kendisinin aklını sınamaya çalışanlara unutulmayacak dersler vermektedir, tıpkı yukarıda sunulan örnekler gibi. Verilen

[390] "Şen Köşe", *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 1, (33), 1940, 114.

örnekler Hocayı Türk çocuklarına tanıtmaktadır. Ayrıca çocuklar fıkra türünün eğlenceli ve büyülü dilini öğrenip hayatlarına neşe katamaları gazete tarafından amaçlanmıştır.

Nasreddin Hoca fıkraları Türkiye'den çıkarak, hem sözlü olarak, hem de yazmalar yoluyla Osmanlı İmparatorluğu'nun dört bir yanına yayılmış, Osmanlı İmparatorluğu oralardan çekildiği halde, Balkanlar'da, Orta Doğu'da, Kuzey Afrika'da halk Nasreddin Hoca'nın güler yüzünü unutmamıştır. Hoca fıkralarıyla oralarda kalmış, halâ yaşamaktadır ve Türk halk edebiyatını temsil etmeye devam etmektedir. Nasreddin Hoca'nın ünü, imparatorluk hudutlarının dışına da çıkmış, Amerika'ya ve Çine kadar gitmiştir. Bu bağlamda Hoca'nın keskin mizahı ve zekası halk edebiyatı geleneğinin dilden dile gönülden gönüle yayılması sayesinde diğer dünya ülkelerine de ulaşmış, Türklerin zekasının temsilcisi olmuştur. Bu zengin gelenekten Türk okurun mahrum olmaması için süreli çocuk yayınları yukarıdaki örneklerde sunulduğu gibi Hoca fıkralarını okurla buluşturmuştur. Bu vesile ile Türk okurun da Hoca fıkralarından haberdar olmaları sağlanmış, bu zengin fıkra geleneğinin ana vatanında bilinmesi ve algılanması sağlanmıştır.

Çocuk Dünyası'nda sunulan 14 fıkra örneğinin 5'i din konuları, diğerleri ise Hoca'nın başından geçen komik diyaloglardan örülüdür. Örneğin yukarıda 9. örnekte değinilen *Hoca'nın Nasihati* adlı fıkrada Hoca, birgün mescitte vaaz ederken: "Ey cemaat yatın kalkın da Allah'a şükredin ki deveye kanat vermemiş, yoksa damınıza konar, evinizi başınıza yıkardı" demiştir. Bu iyimserlik, yüzyıllardır kötü koşullar altında, yoklukla, baskı ile hastalıkla uğraşan ama dimdik ayakta kalan Anadolu halkının iyimserliğinden başka bir şey değildir. Hoca öteki insanların da neden kendisi gibi iyimser olmadığına hayret etmektedir. Onları da hayattan memnun kılmak için, başa gelmedik, gerçekte var olmayan bir felaketi, hayalleri, insanları böyle bir belaya uğramadıkları için mutlu olmaya çağırmaktadır. *Çocuk Dünyası Gazetesi*'nde bu fıkra örneklerinin özellikle seçilmesinin amacı hem çocukların güldürülmesi hem de Hoca'nın zekası, nüktesi ve iyimserliğinden pay kapmalarıdır.

3.17. *BILMECE DERGISI*

Bilmece Dergisi 15 İlkteşrin (Ekim) 1943 ile Kasım 1946 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüştür. *Bilmece Dergisi*'nin sahipliği ve neşriyat işleri müdürlüğünü Cemil Tuna'nın yaptığı, çocuklara yönelik çıkmış süreli yayındır. *Bilmece Dergisi*,

ikinci cildin son sayısı olan 104. sayıya kadar yayın hayatını sürdürmüş ve toplamda 2 cilt yayımlanarak yayın hayatını noktalamıştır. Haftalık cumartesi günleri çıkarılan dergi, iki yıllık yayın hayatında adından da anlaşılacağı üzere, bilmece ağırlıklı içeriğiyle sadece çocuklara değil, gençlere de hitap eden bir dergi hüviyetindedir.

Bilmece Dergisi'nde çocuklar ve gençler için bilmece çeşitleri, masal, fıkra, efsane, destan, manzum hikâye, roman çeşitleri, şiir, çizgi roman, serüven gibi edebi türler bulunmaktadır. "Ansiklopedi", "Hayat Bilgisi", "Tabiat Bilgisi", "Spor", "Dünyada Neler Oluyor", "Tarih Öğreniyorum", "Coğrafya Öğreniyorum", "Matematik Oyunları", "Hayvanlar Konuşuyor", "Küçük Bilmeceler", "Oyunlar-Eğlenceler", "Günün Olayı", "Biliyor musunuz?", "Güncel Haberler", "Küçük Ansiklopedi", gibi bilgi, eğlence sayfaları ve güncel konu başlıkları da dergi içeriğinde yer almıştır.

Dergi zengin içeriğiyle okuru eğitmek, onlara Atatürk ilke ve inkılaplarının önemini ve millî değerleri aşılama amacı taşımaktadır. *Bilmece* yayın hayatına başlarken derginin tanıtımını yapmak ve aldığı övgüyü belirtmek amacıyla 28. sayıda 10 kuruşa sattığı "*Maarif Vekilliğimizin Büyük Takdirleri"* adlı başlıkta yayın amacını aşağıdaki gibi belirtmektedir:

"Maarif Vekilliğimiz, bilgiyi en uzak dağ başlarına kadar ulaştırmak, karanlık bucakları aydınlatmak için bol ışıklı yayın işlerine en başta yer veriyor, faydalı kitapları, dergileri koruyarak emekleri değerlendiriyor.

Bu büyüklüğü "gazeteniz" için de esirgemediler: "Bilmece" nizi Tebliğler dergisinin 27/3/1944 tarih ve 263 sayısı ile bütün okullarımıza duyurdular.

30 sayıdır başladığı yolda düşmeden yürüyen dergimize karşı gösterilen bu güzel takdir içimizi saran, sarmalayan bir iltifat, emeğimizi, kuvvetimizi artıran en büyük bir dayanak oldu. Bu büyüklüğü yürekten anmayı bir şükran biliriz."

Bilmece Dergisi yayın hayatına başlarken ve yayın döneminde okurun gazeteye olan ilgisini canlı tutmak amacıyla onlara çeşitli armağanlar vaat etmiştir. *"Bilmecelerimizden herhangi birini yapanlardan her sayıda yüz kişiye hediye verilecektir.!"* sloganı kullanılarak çocuklara verilen hediyeler: Bir cep saati, bir futbol topu, bir şişe kuvvet şurubu, birer şiir kitabı ve birer hastalıklardan korunma kitabı'dır.

Bilmece Dergisi'nin yayın hayatında izleyeceği yol *"Şefimizin Nutku"* adlı başlıkta, yukarıdaki bilgilere ek olarak aşağıda sunulmuştur:

"Geçen hafta, 19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramında, biz çocukların, gençlerin sevgili babası, Büyük İnönü çok güzel bir nutuk söyledi. O, Ankara'da 50 bin kişilik bir kalabalık karşısında bu tarihsel nutkunu söylerken ikide bir kopan alkışlar yeri göğü sarsacak kadar kuvvetli idi.

Şef nutkunda gittiğimiz, gideceğimiz yolu çok güzel belirtti, öğretmenlerle gençlere çok güzel öğütler verdi. Gençlere dedi ki:

"Geleceğin yeni meselelerini siz halledeceksiniz! Kendinize güveninizin sağlam, temelli olmasını isteriz. Vatana hizmet aşkı, ülkünüzün başında olsun. Cumhuriyet sizi bu ümitle yetiştiriyor. Yurdumuza, her zaman bağlı olmamızı isteyen bizim en iyi şartlarla yetişmemiz için elinden gelen her şeyi yapan sevgili Şefimiz bizden, yurdumuz kadar, bu yurdun sınırı içindeki bütün insanları, dini, kanı, kazancı ne olursa olsun, milletimizin, bütün fertlerini sevmemizi, onları düşünmemizi de istiyor. İnönü bizden yurt sevgisi, millet sevgisi, Türklük sevgisi ve çalışkanlık istiyor. Şefimiz nutkunu şöyle bitirdi;

"Bu güzel bayram gününde, bana yurdumuzun köşelerinden bayrak ve sınır boylarından toprak getirdiniz. Değerli armağanınıza teşekkür ederim. Sınır toprağı ve Türk bayrağı gibi aziz olasınız! Sen de aziz ol; sınır toprağı ve Türk bayrağı kadar Aziz Şefimiz.

***Bilmece AMCA**"*[391]

Derginin misyon ve yayın politikasının da içinde yer aldığı açıklamalardan da öğrenilmektedir ki, *Bilmece Dergisi* Türk çocuklarının eğitilmesi ve medeniyet yolunda öğrenmeleri gereken bilgi ışığını, okura aşılama misyonu taşımaktadır. Atatürk İnkılaplarının ve Türkiye Cumhuriyeti'nin değer yargılarının çocuklara önemle vurgulandığı yayın olan *Bilmece* bu misyonu son sayıya kadar Cemil Tuna öncülüğünde sürdürmüştür.

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, Kurtuluş Savaşı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik Çocuk Bayramı ve 10 Kasım Atatürk'ün Ölüm Yıldönümü ile ilgili kutlama ve anmalar dergide ulusal günlere ait başlıklar altında aktarılmakta ve bu vasıtayla okura millî değerler öğretilmektedir. İkinci önemli husus ise derginin yayın

[391] Bilmece Amca, "Şefimizin Nutku", *Bilmece Dergisi*, 1, (33), 1944, 3.

amaçlarından biri olan; çocuklara bilmece zevkinin aşılanması, onların güldürülüp eğlendirilmesidir.

3.17.1. *Bilmece Dergisi*'nin Biçim Özellikleri

Bilmece Dergisi'nin ilk sayısı 15 İlkteşrin (Ekim) 1943 günü basılmıştır. Derginin basım yeri, Ankara Caddesi (İstanbul) No: 54'te bulunan Bilmece Yayınevi'dir. Derginin telgraf adresi ise, Posta kutusu 25, Fatih-İstanbul'da bulunan Bilmece Dergisi'dir.

Bilmece Dergisi'nin 1 ve 2. ciltlerine Ankara Millî Kütüphane' de: 1956 SB 335 yerel tasnif numarasıyla, kırmızı mukavva kapakta, 28 x 23,5 cm fiziksel boyutlarıyla ulaşılmıştır.

Dergi 1. cilt 5. sayıya kadar: *"Haftalık Çocuk ve Okul Mecmuası"*, 5. sayıdan, 49. sayıya kadar: *"Cumartesi Günleri Çıkar"* sloganlarını kullanıp 1. cildini tamamlamıştır. *Bilmece* 49. sayıdan 2. cilt 71. sayıya kadar: *"Çocuk ve Okul Dergisi"*; 71. sayıdan, son sayı olan 104. sayıya kadar: *"Haftalık Çocuk ve Okul Dergisi"* sloganları kullanılıp yayın hayatını noktalamıştır.

Bilmece Dergisi 1. sayıdan 32. sayıya kadar yıllığı 400 kuruş, 3 Aylığı 100 kuruşa satılmıştır. Dergi 32. sayıdan, 2. cilt 57. sayıya kadar 3 aylığı 1 lira, 6 aylığı 2 lira gibi aşırı fiyat artışı uygulamıştır. Daha sonra gelen eleştiriler üzerine *Bilmece* fiyat düşüşüne gitmiş, 2. cilt 57. sayıdan son sayısı olan 104. sayıya kadar 3 aylık 100 kuruş, 6 aylık 200 kuruş, 1 yıllık 400 kuruş abonmanlık bedeli belirlemiştir.

Bilmece Dergisi 1. cilt 32. sayıya kadar 13 sayfa, 32. sayıdan 2. cilt 99. sayıya kadar 12 sayfa; 100. sayıdan, 104. sayıya kadar 16 sayfa yayımlanarak yayın hayatını noktalamıştır.

3.17.2. *Bilmece Dergisi*'nin İçeriği

Dergide bilmece çeşitleri, masal, fıkra, efsane, destan, manzum hikâye, roman çeşitleri, şiir, çizgi roman, serüven gibi edebi türler ve bunların yanında; *Ansiklopedi, Tarih Öğreniyorum, Hayvanlar Konuşuyor, Küçük Bilmeceler, Oyunlar-Eğlenceler, Günün Olayı, Biliyor musunuz?* gibi ansiklopedik kültür sayfaları okura sunularak onlara millî ve manevi değerler aktarılmıştır. Dergi halk edebiyatı ögeleri bakımından masal, efsane, destan, hikâye çizgi roman ve zengin bilmece içerikleriyle dönemin ses

getiren dergilerinden olmuş ve okullara *Maarif Vekilliği* tarafından tavsiye edilmiştir. Fakat belirtilmesi gereken önemli husus şudur ki, dergideki edebi türler (romanlar, manzum hikâyeler ve diğer bilgilendirici sayfaların önemli bir kısmı) çeviri olma özelliği taşımaktadır.

Bilmece Dergisi'nde çocuklar ve gençler için bilmece-bulmaca türünün zengin ve farklı çeşitleri vardır. Dergide gençlerin ve çocukların hoşça vakit geçirmeleri, gülmeleri amaçlanmıştır. Bunun yanında dünya edebiyatında yayımlanan çeviri çocuk hikâyeleri, masalları, dünya klasikleri, ansiklopedik bilgiler, monologlar, bilmece, oyun ve yarışları gibi edebi mahsuller ağırlıktadır. Dergide görsellik ön plandadır serüvenler, çizgi romanlar, bilmece çeşitleri, masallar, çocuk hikâyeleri ve oyunlar ilgi çekici resimler ve etkinliklerle okura sunulmuştur. Sunulan okur etkinliği sayfalarında çocuklar ve gençlerin çizdiği resimler, çözdüğü bulmaca-bilmecelerin yanıtları dergiye gönderilmiş müsabakayı kazananların siyah – beyaz resimleri yayımlanmıştır.

*Bilmece Dergisi'*nde; *Ansiklopedi, Hayat Bilgisi, Tabiat Bilgisi*, adlı sayfalarda genel kültür üzerine bilgiler ve dünyadaki bilimsel gelişmeler çocuklara örneklerle aktarılmıştır. *Spor,* sayfasında ise çeşitli spor türleri ve müsabakaları hakkında çocuklar ve gençler bilgilendirilmiş, bu oyunların nasıl oynandıkları hakkında aydınlatıcı bilgiler verilmiştir. *Dünyada Neler Oluyor* adlı başlıkta, dünyanın çeşitli ülkelerindeki ilginç haber başlıkları ve teknolojik gelişmeler okurla paylaşılmıştır. *Tarih Öğreniyorum, Coğrafya Öğreniyorum*, adlı başlıklarda ise tarih ve coğrafya ile alakalı terimler, tarihe yön veren şahsiyetler, coğrafi olay ve kavramlar okura aktarılmıştır. *Matematik Oyunları* adlı başlıkta ise dergiye adını veren bilmece türü, matematik oyunlarıyla birleştirilerek zengin ve farklı bilmece oyunları geliştirilmiştir. *Hayvanlar Konuşuyor*, adlı başlıkta her hayvan kendi oluşumunu ve özelliklerini konuşarak sohbet havasında okurla paylaşmıştır. *Küçük Bilmeceler, Oyunlar-Eğlenceler*, sayfaları adı "Bilmece" olan dergide bilmece sayfası altında okurla buluşmuştur. Zaten dergi yayınlarında hacim ve içerik olarak en fazla yeri bilmece başlığı kaplamaktadır. *Günün Olayı* adlı başlıkta, dönemsel şartlar içinde, o hafta ve güne tekabül eden tarihte yer edinmiş önemli olaylar sayfada kendine yer bulmuştur. *Biliyor Musunuz?* adlı başlıkta ise bazı kelimelerin anlamları, doğada yaşayan hayvanların ilginç özellikleri, insan hücrelerinin fonksiyonları gibi aydınlatıcı bilgiler çocuklara aktarılmıştır. *Güncel Haberler* başlığında dönemsel şartlar içinde oluşan ve önem teşkil eden olaylar dergide yer

bulmuştur. Bu bağlamda dergi tarihi belge niteliğindedir ve döneme ışık tutan yayınlardandır. *Küçük Ansiklopedi* başlığında tarafsız haber ve açıklamalar ansiklopedik açıklamalarla okura aktarılmıştır. Bu sayfada genellikle dünyadaki tarihi şahsiyetler ve bilim adamlarının biyografileri yayımlanmaktadır. Gazetede Atatürk ilke ve inkılapları, yapılan reformlar, harf inkılabının önemi, resmî bayramlar ve günler gazete sahibi ve neşriyat işleri müdürü Cemil Tuna tarafından vurgulanmıştır. Gazetede Cemal Yener ve Süheyla Muhterem, çeviri dünya masallarıyla millî masalları sunan yazarlardır. Bu iki yazar içerik ve hacim anlamında dergiye en fazla katkıyı sunmuşlardır.

Bilmece'nin 1. sayısından son sayısına kadar tespit edilen ortak içerik/tür başlıkları: "*Dünya'da Neler Oluyor (kültür sayfası), Tarih Öğreniyorum (ansiklopedik bilgi sayfası), Bilmece Yapalım (bilmece), Oyun Oynar Mısınız? (çocuk oyunları) Pipo Ahmet (hikâye), Bir Varmış Bir Yokmuş (Dedenin 101 Masalı – "Masal"), İştahsız Konuk (manzum hikâye), Timsah Avı (hikâye), Çocuk Filmi (görsel oyun), Vidok (macera romanı)* şeklindedir.

Bilmece Dergisi, Cumhuriyet değerlerinin korunması ve Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine yükselme çabasında Türk milletine ve çocuklara düşen görevleri layıkıyla yerine getirmelerinin gerekliliğine inanmıştır. Bu değerleri okura iletmeyi gazetenin amacı olarak görmüştür. Atatürkçü, modern ve Cumhuriyetçi fikir yapısı dergi için önem oluşturmaktadır. Örnek verilecek olursa Cumhuriyet değerleri ve dönemin liderleriyle ilgili atılan başlıklar: *"Babamız İnönü", "Yaşasın Çocuk Bayramı", "Şefimizin Nutku", "1923'te Cumhuriyet Nasıl ilan Edilmişti?"* ve *"Cumhuriyet"* şeklindedir.

Bilmece Dergisi'nin yazarlarına değinilecek olursa, dergide gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap kullanan ve ismini belirtmeyen yazarlar yer almaktadır. *Bilmece Dergisi'*nin başlıca yazarları: *Cemal Yener, Deniz Balcı, Erva Vasıf Erak, Ayhan Hünalp, Bülend Çetinor, Nefi Varnalı, Vasıf Erak, M. Emel Gökberk, Süheyla Muhterem, Perihan Abla, N.R. Balcı, M. Emel Gökberk, D.T ve P. Kuturman*, gibi isimlerden oluşmaktadır.

3.17.3. *Bilmece Dergisi*'ne Göre Çocuk

Bilmece Dergisi'nde sunulan bilmece içeriklerinde, çocukların zekâ ve problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi amaçlanmış ve dergide vurgulanmıştır.

Edebi türler içinde yer alan millî değerler, gelenek – görenekler çocukları içinde yaşadıkları topluma hazırlayan bir araç konumundadır. Dergide sunulan hediyeler okurla gazete arasında bağ kurmada etkendir. Dergi okurun fikir ve görüşlerini yayın içeriğine dâhil ederek onları derginin yayın formatında pasif değil etkin hale getirmiştir. Masal, şiir, hikâye türlerinden örnekler gönderen ödül kazanan çocukların resimleri dergide düzenli şekilde yayımlanmıştır. Dergide çocukların ilgisini salt hediyelere yöneltmek okur toplama çabasında ana unsurlardan değildir. Çocuklar ve gençlere Atatürk sevgisinin aşılanması, Cumhuriyet değerlerinin öğretilmesi, Halkevleri kongrelerinin içeriği ve ülküsünün yeni nesle aktarılması derginin başlıca amaçlarındandır.

Bilmece Dergisi yayımlandığı 2 yıl boyunca sayılarında yer verdiği edebi türlerle, bilgilendirici sayfalarla ve bilmece-oyun çeşitleriyle dönemin bilinen çocuk/gençlik yayınlarındandır.

*Bilmece Dergisi'*nin 15 İlkteşrin (Ekim) 1943 ile Kasım 1946 tarihleri arasında çıkan 2 cilt, 104 sayısı incelenmiş, araştırmaya dâhil olan halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.17'de gösterilmiştir:

Tablo 3.17. *Bilmece Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları [392]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1943	4	1	Bilmece Yapalım	Bilmece	-
2	1	1943	8	1	Dedenin 101 Masalı (Farklı Masal Serileri)	Masal	-
3	1	1943	8	1	İştahsız Konuk	Manzum Hikâye	-
4	1	1943	8	1	Gülmek İster Misiniz?	Fıkra	-
5	1	1943	4	2	Dedenin 101 Masalı	Masal	-
6	1	1943	9	2	Bilmece Yapalım	Bilmece	-
7	1	1943	8	3	Dedenin 101 Masalı	Masal	-
8	1	1943	4	4	Bilmece Yapalım	Bilmece	-
9	1	1943	8	4	Dedenin 101 Masalı	Masal	-
10	1	1943	8	4	Gülmek İster Misiniz?	Fıkra	-

[392] Listede (*) ile belirtilen masallar, hikâye başlığı altında okurlara sunulmuştur. Belirtilen çalışmalar masal özellikleri taşımaktadır.
(*) *Köroğlu Destanı* 71. sayıda başlayıp 84. sayıda son bulmaktadır. Destanlar derginin 1 ve 12. sayfalarında 1'er sayfa çizgi roman olarak yayımlanmaktadır.

11	1	1943	9	4	Kendi Kafasını Uçuran Hakan	Manzum Hikâye	-
12	1	1943	8	5	Dedenin 101 Masalı	Masal	-
13	1	1943	8	5	Gülmek İster Misiniz?	Fıkra	-
14	1	1943	9	5	Oyulan Gözler	Manzum Hikâye	-
15	1	1943	8	6	Dedenin 101 Masalı	Masal	-
16	1	1943	4	7	Bilmece Yapalım	Bilmece	-
17	1	1943	10	7	Ormanların Kanunu	Masal*	-
18	1	1943	6	9	Bilmece Yapalım	Bilmece	-
19	1	1943	10	9	Aptalın Borozanı	Masal	-
20	1	1943	7	10	Küçük Bilmeceler	Bilmece	-
21	1	1943	10	11	Gülmek İster Misiniz?	Fıkra	-
22	1	1944	6	12	Küçük Bilmeceler	Bilmece	-
23	1	1944	9	13	Dedenin 101 Masalı	Masal	Andersen'den Çev. Ferdiye Evcimen
24	1	1944	10	13	Gülmek İster Misiniz?	Fıkra	-
25	1	1944	3	14	Tufan Efsanesi-1	Efsane	Cemal Yener
26	1	1944	3	15	Tufan Efsanesi-2	Efsane	Cemal Yener
27	1	1944	4	16	Tufan Efsanesi-3	Efsane	Cemal Yener
28	1	1944	4	17	Tufan Efsanesi-4	Efsane	Cemal Yener
29	2	1944	6	18	Küçük Bilmeceler	Bilmece	-
30	2	1944	10	23	Bundan da Aptalı Var	Masal	-
31	2	1944	10	25	Tilkinin Aklı	Masal*	-
32	2	1944	9	26	Fıkralar	Fıkra	-
33	2	1944	11	29	Fıkralar	Fıkra	-
34	2	1944	9	30	Kurt Çocuk	Masal	D.T
35	2	1944	8	32	Kanatsız Peri	Masal*	
36	2	1944	4	39	Küçük Bilmeceler	Bilmece	-
37	2	1944	9	45	Azrail'in Üç Haberi	Masal	-
38	2	1944	8	47	Koklanınca Kız Olan Çiçek	Masal	Ayhan Hünalp
39	2	1944	8	49	Tastaki Öğüdün Tılsımı	Manzum Masal	Nefi Varnalı
40	2	1944	9	53	Bahtsız Prens	Masal	Süheyla Muhterem
41	2	1944	9	54	Bahçemdeki Karanfil	Masal	Süheyla Muhterem
42	2	1944	9	55	Gülay'ın Gülleri	Masal	Süheyla Muhterem
43	2	1944	9	57	Çoban Köpeği	Masal	Süheyla Muhterem
44	2	1944	4-5	59	Küçük Bilmeceler	Bilmece	-
45	2	1944	6	60	Üç Hıyarcık	Masal	Perihan Abla
46	2	1944	5	62	Bilmece	Bilmece	-
47	2	1944	5	63	Bilmece	Bilmece	-
48	2	1944	15	63	Cesur Ahmet'in Masalı	Masal	Oktay Güney (Okur)
49	2	1945	12	66	Elmaslı Hançer	Masal*	Süheyla Muhterem
50	2	1945	14	66	Tekinsiz Evin Beyi	Masal	-
51	2	1945	8	69	Kuyudaki Hayalet	Masal*	Süheyla Muhterem
52	2	1945	6	70	Bir Trakya Masalı	Masal	N.R. Balcı
53	2	1945	12	71	Köroğlu (Çizgiroman Serisi) *	Destan	-

54	2	1945	9	72	Deve ile Arkadaşı	Masal*	Süheyla Muhterem
55	2	1945	8	78	Nar Tanesi Masalı	Masal	-
56	2	1945	8	79	Elma Perisi	Masal	Çev. Cemal Yener
57	2	1945	8	80	Yalancılıkla Haksızlık	Masal	Çev. P. Kuturman
58	2	1945	8	81	Akıllı Arı Masalı	Masal	Çev. P. Kuturman
59	2	1945	8	82	Balıklar Nasıl Yaratıldılar	Masal	Çev. P. Kuturman
60	2	1945	8	85	Ekmeğini Sulara At	Masal	Çev. P. Kuturman
61	2	1945	8	88	Sihirli Mendil	Masal	Çev. P. Kuturman
62	2	1945	10	88	Bilmecemiz	Bilmece	-
63	2	1945	8	89	Hancı Kadın	Masal	Çev. P. Kuturman
64	2	1945	8	91	Hakiki Aşkın Kudreti	Masal	Çev. P. Kuturman
65	2	1945	8	94	Dişi Tilki	Masal	Çev. P. Kuturman
66	2	1945	8	98	Liu Liu ile Kardeşi Pao Pao	Masal	Çev. P. Kuturman
67	2	1945	5	99	Bilmecemiz	Bilmece	-
68	2	1945	10	100	Cimrinin Masalı	Masal	Çev. P. Kuturman
69	2	1945	11	102	Yeşil Kurbağa	Masal*	M. Emel Gökberk

3.17.4. *Bilmece Dergisi*'ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

Genel anlamda değerlendirilecek olursa, tek partili dönemde çocuklar için çıkan süreli yayınlar; okuru eğlendirip bilgilendirmekte, halk kültürü aktarım vasıtası olarak önemli bir misyonu yerine getirmektedir. Dönemin önemli çocuk/gençlik yayınlarından olan *Bilmece Dergisi* de çocukların halk kültürü unsurlarını ve değerlerini öğrenmeleri sürecinde önemli yayınlardan biri sayılmaktadır.

Dergi adının *Bilmece* olması okuru yanıltmamalıdır. Dönemsel şartlar içinde aktüel konuları ve farklı edebi türleri içinde barındıran dergi, Maarif Vekilliği'nin onayını alan sayılı dergilerdendir. Araştırma sonucunda çeşitli konu başlıkları ve zengin bir içerikle karşılaşılmıştır.

Bilmece, zengin halk edebiyatı içeriği ve tür çeşitliliğiyle aynı dönemde yayımlanan birçok dergiden ayrılmaktadır. Çizgi roman türünün günden güne ağırlığını hissettirdiği 1940'lı yıllarda *Bilmece*, sadece çizgi roman türüne değil; bilmece çeşitleri, masal, fıkra, efsane, destan, hikâye, roman, şiir ve serüven gibi edebi türlere içeriğinde yer vermiştir.

Levent Cantek 1940'lı yıllarda değişen dergicilik anlayışını ifade ederken; savaşa girmeyen Türkiye'nin ekonomik darboğazda olduğunu, bu durumdan dolayı darbe üstüne darbe yiyen yayıncıların masraftan kaçınabilmek adına yabancı çizgi

romanlara telif hakkı ödememeye başladıklarını, artık ellerine geçen orijinal çizgi romanlardan kopya çektiklerini belirtmiştir. [393]

1940'lı yıllarda yayımlanan Türk çizgi romanları yabancı çizgi romanların kopyaları ve uyarlamalarıydı. Edebi türlerin gördüğü ilgi yani manzum ve mensur metinler yerini çizgi romanlara, resimli serüvenlere ve görsel türlerin ağırlıklı olduğu ilgi çekici temlere bırakmıştır. Dergiler bu dönüşüm ve yönelimi okur mektuplarıyla değerlendirip, uygulamaktaydı. *"1001 Roman, Yavrutürk, Çocuk Haftası, Doğan Kardeş"* gibi dergiler de bu değişime örnektir.

Cantek; savaşın bitimiyle, özellikle 1946 yılından itibaren dergilerde bir kıpırdanış başladığını, 1946'da *Doğan Kardeş,* 1947'de *Çocuk Sesi*'nin çıktığını, *Çocuk Sesi* ve *Yavrutürk*'ün revizyona girdiğini ifade etmiştir. Kemalettin Tuğcu, Oğuz Özdeş, Feridun Fazıl, A. Ziya Kozanoğlu gibi yazarlar bu dergilerde yazmaya başlamışlar, fakat asla çizgi romanlar kadar ilgi çekmemişlerdir. [394]

Yukarıdaki bilgiler ışığında görülmektedir ki çizgi roman tür olarak yavaş yavaş çocuk ve gençlik dergilerine girmeye başlamıştır. *Bilmece Dergisi*'nde yayımlanan *Köroğlu Destanı* 71. sayıda başlayıp 84. sayıda kadar yayımlanmıştır. Türk destan külliyatının önemli içeriklerinden olan *Köroğlu Destanı* değişen yayın misyonu ve eğilimleriyle birlikte çizgi roman formuna kavuşmuştur.

Gençlerin ve çocukların, yaşadıkları toplumun gelenek – göreneklerini, ahlaki ve insani değerlerini eğlenerek öğrenmelerinde halk edebiyatı türleri önemli görevler üstlenmiştir. *Bilmece Dergisi*'nde çocukların hoşça vakit geçirmelerini ve bilgi almalarını sağlayan: 40 masal, 14 bilmece, 3 manzum hikâye, 7 fıkra, 1 efsane serisi ve 1 destan (çizgi roman) serisi halk edebiyatı ögeleri olarak okurla paylaşılmıştır. *Bilmece Dergisi*'nde bu halk edebiyatı ögeleri okura sunularak çocuklar ve gençlerin millî ve manevi değerlerden haberdar olmaları amaçlanmıştır. Ayrıca yayımlanan bu halk edebiyatı mahsulleri çocukların sosyalleşmelerinde, zihinsel ve ruhsal gelişimlerinde önemli yer tutmaktadır.

---

[393] Levent Cantek, *Türkiye'de Çizgi Roman*, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2012, s.69
[394] (Cantek, 76.)

3.17.4.1. Bilmece

Çocuk Sesi Mecmuası'nda Türk halk edebiyatı özelliklerini barındıran toplam 14 bilmece sayfası tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması için 1, 10, 12, 18, 62 ve 63. sayılarda yayımlanan görsel formda ve metin halindeki bilmeceler incelenmiş, örnekler aşağıda sunulmuştur.

Aşağıda 1, 2, 3, 4 ve 5. örneği sunulan nazım türündeki bilmece örnekleri "Küçük Bilmeceler" başlığıyla derginin 10, 12, 62 ve 63. sayılarında yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Örnek 1)

"Bir küçücük kutudur,
Tık tık etmek huyudur. ***(Radyo)***

Sende de var, bende de var,
Şu karşıki çöpte de var. ***(İsim)***

Biri ak biri kara,
Birbirini kovalar. ***(Yazı)***

Yan yanadır beş kardeş,
Ortada büyükleri. ***(Orta parmak)***

Kat kat döşek,
Bunu bilmeyen eşek. ***(Lahana)***

Yusyuvarlacık fener,
Gündüz yanar, gece söner. ***(Yıldız)***

Küçücük fıçıcık,
İçi dolu turşucuk. ***(Limon)***

Yedi delikli tokmak,
Bunu bilmeyen ahmak. ***(Baş)***

Küçücük Arapçık,
Başında tablacık. ***(Kibrit)***

Patlıcanı oydular,
İçine et koydular. ***(Dolma)***

Bacağı tek, gözü tek
Bata çıka gezecek. ***(İğne)***

Ben giderim O gider,
Para para iz eder. **(Baston)**" [395]

Örnek 2)

"Bir tepsi nar,
Haddinse içinden bir tane al. ***(Ateş)***

Çarşıdan aldım bir tane,
Eve geldim bin tane. ***(Nar)***

Ben giderim o gider,
Önümde tin tin eder. ***(Baston)***

Bilmece bildirmece,
El üstünde kaydırmaca. ***(Sabun)***

Çat burda,
Çat kapı arkasında. ***(Süpürge)***

Ne yüreği ne kanı var,
Bir tutumluk canı var. ***(Eldiven)***

Yazın yatar,
Kışın kalkar. ***(Soba)***

Ben yürürüm o yürür,
Ben dururum o durur. ***(Gölge)***

[395] "Küçük Bilmeceler", *Bilmece Dergisi*, 1, (10), 1943, 7.

Bir ayağı bir kanadı,

Söyle neydi bunun adı. ***(Turna)****"* [396]

Örnek 3)

Dışı kara içi ak

Yusyuvarlak

Tostoparlak

Hintden geldi

Kır üstünü

İç sütünü

Çabucak. ***(Hindistan Cevizi)****"* [397]

Örnek 4)

"Ak suyu var süt değil

Bir meyvedir dut değil

Derisi benzer sakala

Haydi çabuk şunu bil? ***(Hindistan Cevizi)***

Tık tak etmek huyudur

Daha nice huyu var

Bir küçücük kutudur

Şu kadarcık boyu var. ***(Saat)***

Gündüz uyur gece kalkar

Bakar mavi pencerelerden

Farkı yoktur bir gümüşçük

Yus yuvarlar tencereden

Gittiğini bilen yoktur

Geldiğini hiç nereden

Şimdi bakarsın kuyuda

Şimdi gülümser dereden

Bir tanedir mestanedir

Bil bakalım bu nedir? ***(Ay)***

---

[396] "Küçük Bilmeceler", *Bilmece Dergisi*, 1, (12), 1944, 6.
[397] "Küçük Bilmeceler", *Bilmece Dergisi*, 2, (63), 1944, 5.

Şimdi uzun şimdi kısa

Şimdi katı şimdi yumuşacık

Şimdi elde şimdi ağızda

Bil bakalım hangi kızda

Rengi beyaz bembeyaz

Bil de çabuk bunu yaz? ***(Sakız)****"* [398]

Örnek 5)

"Oraya gidemezsin, içine giremezsin, orada görünürsün. İçinde kırıtırsın. Bu nedir?

(Ayna)

İki kaşık, duvara yapışık. Bu nedir?

(Kulak)

İki küçük mil taşı; dolaşır, dağı, taşa. Bu nedir?

(Göz)

Altı mermer, üstü mermer, içinde bir bülbül oynar. Bu nedir?

(Ağız)

Usta yapar, alan alır; kullanmaz, kullanan görmez. Bu nedir?

(Mezar taşı)

Ufacık fiçıcık, içi dolu turşucuk. Bu nedir?

(Limon)

Hanım uyandı, cama dayandı, cam kırıldı kana boyandı. Bu nedir?

(Nar)

Çarşıdan aldım bir tane, eve geldim, bin tane. Bu nedir?

(Nar)

Çarşıdan aldım kapkara, eve geldim, kıpkırmızı. Bu nedir?

(Kömür)

Kan kırmızısı, süt beyaz, fındık kabuğuna sığar, kale kapısından sığmaz. Bu nedir?

(Kendisi)

Ben giderim, o giden önümde tin tin eder. Bu nedir?

(Baston)

Anaya değmez, babaya değer; dayıya değmez, amcaya değer; sana değmez, bana değer. Vallah değmez, billah değer. Bu nedir?

---

[398] "Bilmece", *Bilmece Dergisi*, 2, (62), 1944, 5.

(Dudak)

Çın çınlı hamam, kubbesi tamam; bir gelin aldım babası imam. Bu nedir?

(Saat) *"* [399]

Yukarıda incelenen bilmece örnekleri içerik ve tür olarak geleneksel bilmeceler barındırmaktadır. Bilmeceler nazım ve nesir karışık olarak okura sunulmuştur. Soru ve cevaba dayalı olan ve karşısındaki kişinin zekasını, nükte yeteneğini ve hazırcevaplığını çözmeye ve sınamaya dayalı olan geleneksel bilmece türü dergide birçok örnekle okurla paylaşılmıştır. *Bilmece Dergisi*'nde paylaşılan bilmece içeriklerinde, çocukların zekâ ve problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Günümüzde sanal ortamda, televizyon programlarında ve akıllı telefon uygulamalarında çok sayıda bilmece örneğine rastlanmaktadır. Fakat bu bilmece örnekleri içinde klasik halk bilmecesi örneklerinin sayısı çok azdır. Bahsedilen bilmeceler daha çok yeni sosyal ve psikolojik yaşam şartlarının sonucu olan espriyi merkeze koyan ve bilmece diye adlandırılan örneklerdir. Bu örneklerde istiare, benzetme ve imgesel anlatımlar mevcut değildir. Günümüzde gerçekleşen siyasi ve sosyal değişimlerle birlikte kültürel değişimler de kişinin dile ve edebiyata bakış açısını farklı kılabilmektedir. Yani, dönemsel şartlar içinde kullanılan bilmece örnek ve içerikleri zaman ve kültürel değişimle beraber içerik ve form farklılığına uğramaktadır. Tıpkı dönemler içinde dilin ve kültürün değişime uğraması gibi. Türk halk edebiyatı türleri de içerik değişimine maruz kalmaktadır. *Bilmece Dergisi* hem klasik bilmece türünü okura sunmuş hem aşağıda örneklerde görüleceği üzere görsel formdaki örneklere de yer vermiştir. Bu durum okurun beklentisinin yanında ilgi ve eğiliminin değişimi ile açıklanabilmektedir.

Aşağıda "Dört Kişi Neredeler" ve "Bilmece" başlıklarıyla görsel olarak sunulan 6. örnek derginin 1 ve 62. sayılarında yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

[399] "Küçük Bilmeceler", *Bilmece Dergisi*, 1, (18), 1944, 6.

Örnek 6)

400

400 "Dört Kişi Neredeler", *Bilmece Dergisi*, 1, (1), 1944, 4.

Örnek 7)

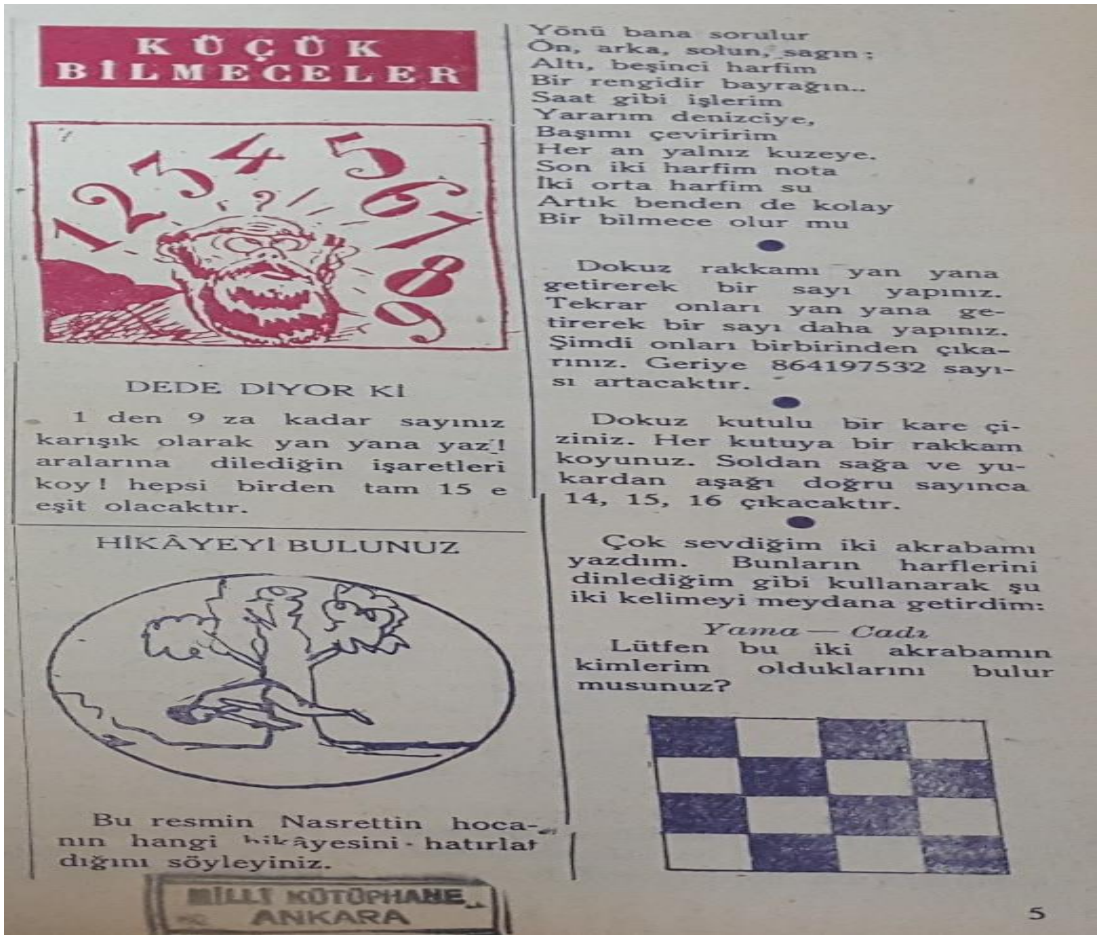

KÜÇÜK BİLMECELER

DEDE DİYOR Kİ

1 den 9 za kadar sayınız karışık olarak yan yana yaz! aralarına dilediğin işaretleri koy! hepsi birden tam 15 e eşit olacaktır.

HİKÂYEYİ BULUNUZ

Bu resmin Nasrettin hocanın hangi hikâyesini hatırlattığını söyleyiniz.

Yönü bana sorulur
On, arka, solun, sağın;
Altı, beşinci harfim
Bir rengidir bayrağın..
Saat gibi işlerim
Yararım denizciye,
Başımı çeviririm
Her an yalnız kuzeye.
Son iki harfim nota
İki orta harfim su
Artık benden de kolay
Bir bilmece olur mu

Dokuz rakkamı yan yana getirerek bir sayı yapınız. Tekrar onları yan yana getirerek bir sayı daha yapınız. Şimdi onları birbirinden çıkarınız. Geriye 864197532 sayısı artacaktır.

Dokuz kutulu bir kare çiziniz. Her kutuya bir rakkam koyunuz. Soldan sağa ve yukardan aşağı doğru sayınca 14, 15, 16 çıkacaktır.

Çok sevdiğim iki akrabamı yazdım. Bunların harflerini dinlediğim gibi kullanarak şu iki kelimeyi meydana getirdim:

Yama — Cadı

Lütfen bu iki akrabamın kimlerim olduklarını bulur musunuz?

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

5

[401]

Derginin geneli baz alındığı zaman bilmecelerin görsel ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir. Çocuklar ve gençlerin görsel dikkatlerine ve çözümlemelerine yönelik bilmeceler ağırlıktadır. Ama Halk edebiyatı ürünün olan geleneksel bilmece soruları da dergide yerini bulmuştur. Bilmece dergisinde yer alan çeşitli bilmece türleri çocukların zevklerine hitap edebilmektedir. Süreli yayınlarda sunulan bilmece örneklerindeki gösterim ortamı, soruyu hazırlayan yazar ve bilmece arasındaki bağ, bilmece sorucusunun ve gösterim ortamının izlerini taşıyabilmektedir. Sunulan görsel metinlerin en iyi şekilde canlandırılması ve okurun yaş grubuna hitap etmesi gerekmektedir. *Bilmece Dergisi*'nde bilmece başlığı altında sunulan bazı metin içerikleri görsel oyunlardır. Bu oyunlarda zekanın sınanmasından çok eğlence odaklı çizim ve içerikler mevcuttur.

[401] "Bilmece", *Bilmece Dergisi*, 2, (62), 1944, 5.

3.17.4.2. Masal

Bilmece Dergisi incelenmiş ve dergide toplam 40 masalın yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması bakımından incelenen 3 masal örneği aşağıda sunulmuştur.

"Kanatsız Peri" adlı 1. masal örneği gazetenin 32. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belirtilmemiştir.

1. Kanatsız Peri

Bir varmış bir yokmuş, çiçek perisi olan Tiptoes gül goncalarına bekçilik ederdi. Bu periyi diğer perilerden ayıran uçamamasıydı. Sürekli yürüyüp koştuğu için diğer peri arkadaşlarından iş anlamında geride kalırdı. Bu yüzden bazen gül goncalarından azar bile işitirdi. Onlar kendisine, biraz daha çabuk hareket etmesini öğrenmelisin Tiptoes, derlerdi. Çok geç hareket ediyorsun. (…) Bir sabah gül goncaları Tiptoes'u çiğdem toplamağa gönderdiler. Arkasından da çok çabuk gel, yüzümüzü yıkamak için seni bekliyoruz, dediler. Tiptoes küçük ayaklarının gidebildiği kadar hızlı koşmağa başladı. Koştu ama çiğdemde kolay bulunur bir nesne değildi. Hakikaten de yegâne buldukları bir örümcek ağına takılmış duruyorlardı ve küçük peri buraya bir türlü yetişemiyordu. Zavallı Tiptoes ümitsiz bir halde, şimdi ben ne yapayım, diye içini çekti. Tam o aralık rüzgâr geçiyordu. Çiçek Perisine; niçin bu kadar mahzun duruyorsun, dedi.

Tiptoes ise, beni çiğdem toplamaya gönderdiler, fakat bir türlü şuraya yetişemiyorum. Gül goncaları da yüzlerini yıkamak için beni bekliyorlar, dedi.

Rüzgâr ona, peki, niçin kanatlarını kullanmıyorsun, dedi. Tiptoes boynunu bükerek, benim kanatlarım yok ki. Her yere ayaklarımla gitmek mecburiyetindeyim, onun için de daima geç kalıyorum, cevabını verdi. Rüzgâr ise, vah zavallı, sana yardım için bir çareler aramalıyım, dedi. Her ne zaman uçmak istersen bana fısılda, ben arkandan kanatsız peri esip seni istediğin yere kadar götürürüm, sözlerini söyleyince, Tiptoes, iyi rüzgâr, beni şimdi kaldır da şu çiğdemlere erişeyim, diye fısıldadı. Rüzgâr puf diye üfleyince peri havalandığını hissetti. Hemen ellerini çiğdemlerle doldurdu ve rüzgâra tekrar fısıldadı. Bir anda rüzgâr onu gül goncalarının bulunduğu yere götürdü. Onlar, Tiptoes ne kadar çabuk geldin, galiba yolda hep koştun, dediler.

Küçük peri goncaların minik çiçek yapraklarına çiğdemleri boşaltırken, hayır, dedi. Beni buraya rüzgâr getirdi. Yeni arkadaşının yardımı sayesinde Tiptoes bir daha

hiç geç kalmadı. [402]

Bilmece Dergisi'nde incelenen 40 masalda verilen mesajlar değerlendirildiğinde çocukların psikolojik ve ruhsal gelişimlerine olumlu etki edebilecek masalların var olduğu gözlemlenmiştir. Kahramanların iyilikle çocuklara öğütler verdiği, masal kahramanlarının halka yardım ettiği örneklerin *Bilmece*'de fazla olduğu söylenebilir. Yukarıdaki çeviri peri masalı da doğada her şeyin bir döngüsünün, sisteminin olduğunu çocuklara anlatan masallara örnektir. Peri masalları çocukların ilgisini çektiği için küçük yaştaki okurun hayal dünyalarının gelişimine yardımcı olmaktadır.

Bilmece Dergisi'nde Çevirmen P. Kuturman ve Süheyla Muhterem'in katkı sunduğu masal örnekleri farklı milletlerden, ansiklopedilerden çeviri masalların çocuklara sunulması, onlara farklı kültür örneklerinin aktarılması bakımından önem arz etmektedir. Fakat dikkati çeken en önemli husus; sadece masallarda değil diğer konu içeriklerinde de farklı milletlerin edebi örnekleri ve gündem başlıkları dergide ağırlıklı içeriğe sahiptir. Bu bağlamda; masal örneklerinin büyük bölümünde çevirmen P. Kuturman'ın imzasının olması çeviri masalların fazla olmasının göstergesidir.

*Bilmece Dergisi'*nde incelenen toplam 40 masalda en çok hayvanların fiziksel özelliklerinin değişim sebepleri, perilerin zorda kalanlara yardımı, meyve ve sebzelerin masal kahramanına eşlik etmesi, kahramanların gizli güçleri konulu masal örneklerinin ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. İçinde yaşanılan toplumla uyum içinde olunması gerekliliği de yine masallarda verilen bir diğer mesajdır.

Saim Sakaoğlu masalda bulunan perilerin; sevimli, iyiliksever, darda kalanlara çeşitli şekillere girerek yardım eden, bazılarının bir nalık, bir kurbağa şeklinde ortaya çıkan ve yaptığı bazı işlerin neticesinde deşifre olan varlıklar olduğunu ifade edip bu perilerin daha sonra kendilerini yakalayan gençlerle evlendiğini, bazılarının uçtuğunu, bazılarının da görünmez olabildiğini ifade etmiştir. [403]

"Dedenin 101 Masalı" adlı 2. masal örneği derginin 3. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

---

[402] "Kanatsız Peri", *Bilmece Dergisi*, 2, (32), 1944, 8.

[403] Saim Sakaoğlu, *Gümüşhane Masalları*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973, s. 250.

2. Dedenin 101 Masalı

Eski zamanlarda, cücelerin yaşadıkları bir Kara Orman vardı. Bir gün bu cücelerin başkanının önüne Cingöz adlı bir cüce getirdiler. Cücelerin başkanı kesik bir ağacın üstüne mahkeme kurdu. Mahkeme üyeleriyle başkanın etrafında yer aldılar. Başkan, eli kolu bağlı suçlunun muhakemesini yaptıktan sonra, büyük bir kabahat işlediğin anlaşıldı. Seni bundan sonra yalnız saman yemeğe mahkûm ediyorum. Bu samanı yiye yiye saman çöpüne döneceksin. Eğer başka şey yersen, yediğin zehir olup seni öldürecek, dedi. Bu kararı üyeler de tasdik etti.

Birkaç gün sonra Cingöz saman bulmak için kasabaya gitti. Kasabada bir dükkân kiraladı. Dükkânın kapısına: "Dayakçı Dükkânı" diye bir levha astı. İçine çuvallar, sandıklar kutular yerleştirdi. Bunlar hep, sopa yumruk tekme tokat ile dolu idi. Raflara da çocuklara yapılacak çeşit çeşit cezalar sıralanmıştı. Cingöz kasabadaki bütün dayak atma hak ve imtiyazını satın aldı. Bunun için de perilerden vardım diledi, kese kese altın harcadı. Kısa zamanda "Dayakçı Dükkânı" nın adı her yerde duyuldu. Kimi gelip kızılcık sopası dayağı, kimi tokat, çimcik, çelme satın alıyor, falaka isteyen eski okul hocalarına bile rastlanıyordu. Dayaklar da çok ucuzdu. Ağırlığınca saman veren, çocuğu için istediği dayağı alabiliyordu. Bu dayaklardan en çok yiyen zavallı Küçük Ömer'di. Üvey annesi her gün onun için okkalarla dayak satın alıyor, biçarenin canını çıkarıyordu.

Bir gün, Ömer'in, canına tak dedi. Evden kaçtı. Az gitti, uz gitti, nihayet Kara Orman kıyılarına ulaştı. Cüceler onu görür görmez başkanlarının yanına götürdüler. Başkan, onun iki gözü iki çeşme ağladığını görünce bunun sebebini sordu. Küçük Ömer derdini başından sonuna kadar anlattı. Bunun üzerine Cüceler başkanı Cingöz'e daha büyük bir ceza vermeği düşündü. Küçük Ömer'e sihirli bir şişe verdi ve bu şişeyi al, doğruca o dükkâna git, içindekileri dükkâna dök! dedi. Çocuk, sabah güneş doğmadan kasabaya gitti cüceler başkanının dediğini yaptı. Şişedekini dükkâna dökmesiyle beraber Cingöz bir saman çöpüne dönerek gözden kayboldu. Sopa, yumruk, tokat, tekme ile dolu bütün sandıklar, çuvallar paldır küldür yerlere yuvarlandılar. Yerlerine güzel tatlılar, pastalar, şekerlemeler geldi. Ömer bu dükkânın sahibi oldu ve üstüne de çocuklarınızı dayakla değil, tatlılar, pastalar, şekerlemelerle adam ediniz, diye bir tabela yazdırdı.

Ömer artık bütün kasaba çocuklarının biricik sevdiği oldu. Küçük çocuklara dayaktan çok Ömer'in dükkânındaki tatlılar iyi geldiği için, hepsi uslandılar. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine! [404]

"Halk Masalı Türleri" (A. Aarne ve S. Thompson, 1961) adlı uluslararası masal kataloğunda yukarıdaki masal içeriğine örnek oluşturacak açıklamalar bulunmaktadır. Stith Thompson ve Annti Aarne olağanüstü masalların kişileri insanlarla birlikte cinler, periler, devler, ejderhalar gibi tabiat dışı varlıklar olduklarını masallardaki konuların gerçek dışı olup olayların hayal ürünü yerlerde geçtiğini ifade etmiştir. Bu masallarda kahramanlar daima olağanüstü olaylarla karşı karşıya gelmektedir ve olayların düğümlenmesi ve çözümlenmesinde tılsım, fal, kehanet gibi olağanüstü ve esrarlı güçlerin büyük payı görülmektedir, şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. A. Aarne ve S. Thompson genel olarak masalların temalarının kuvvetli ve açık olduğunu, karşıtlık unsuru taşıdığını, iyinin karşısında kötü, güzelin karşısında çirkin olduğunu vurgulamıştır. [405]

Yukarıdaki masal türü olağanüstü özellikleri içinde barındıran mutlu sonla biten masallara örnektir. Masalda verilen kıssadan hisse: Çocuklara şiddet göstermenin onların fiziksel ve ruhsal gelişimlerine olumsuz etkileri olabileceği, ebeveynlerin bu tarz şiddet eylemlerinden mutlaka uzak durmaları gerektiği büyüklere ifade edilmiştir. *Bilmece Dergisi* Ömer karakteri üzerinden çocuklara uygulanan dayağın ve şiddetin onların ruh hallerinde ne gibi derin yaralar açacağını "Dedenin 101 Masalı" örneğinde okurla paylaşmıştır.

Masal çocuklara şiddetin değil şekerleme ve çikolataların verilmesi gerektiğini dergi vasıtasıyla ebeveynlere vurgulamıştır.

"Azrail'in Üç Haberi" adlı 3. masal örneği gazetenin 45. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belirtilmemiştir.

3. Azrail'in Üç Haberi

Eski zamanlarda yemyeşil kuşların hayvanların yaşadığı bir köy vardı. Rahmet

---

[404] "Dedenin 101 Masalı", *Bilmece Dergisi*, 1, (3), 1943, 8.

[405] (Annti Aarne & Stith Thompson, s. 142.)

Baba ve karısı Beyaz Nine, bu köyün en ihtiyar çifti idiler. Uzun seneler, onlar üzerinde mühim izler bırakmadan yürümüş, ömürleri buğday unu kadar temiz, kar suları kadar berrak geçmişti. Bir kış gecesi, koca çam kütüklerinin sarı, kırmızı alevlerle yandığı ocağın önüne geçmişler oturuyorlardı. (…) Beyaz Nine'nin yaşlılıktan rengi kaçmış gözlerinde parlak bir damla yaş belirdi. Yanağından aktı. Nine, ağlayış dolu bir sesle, ağam! Şehit Mehmet'i göreceğim geldi, dedi. Rahmet Baba... elinde tesbihi tazeledi. Hem karısının yasını dağıtmak hem de bir söz açmış olmak için, aman... Beyaz, onun rahatı yerinde. O, kimsenin alamayacağı bir nişan aldı, dedi. Sonra, minderin üzerinde doğrularak, Beyaz, şöyle yakın gel... Bir şey söyleyeceğim, diye ilâve etti.

Nine ağır, ağır pencerenin önünden kalkarak kocasının yanına gitti. Oturdu. Rahmet Baba pembe atlastan dikilmiş tütün kesesini mendilin üstüne çekti. Cıgarasını sardı. Beyaz sakallarının arasında hâlâ pembe kalan dudaklarıyla yapıştırıp çakmağa kavını yerleştirdi. Yaktı. Tavanda asılı sarı kış kavunlarının kokusuyla dolmuş bulunan odada kavun kokusu yayıldı.

Rahmet Baba sigarasından bir nefes aldıktan sonra mühim bir şey söyleyecekmiş gibi karısının yüzüne baktı. Bu bakışlarda, şefkat, sevgi merhamet dolu idi.

Beyaz! dedi, sana şimdiye kadar söylemedim. Fakat artık söylemeliyim, çünkü vakit gelip çattı. 10 sene oldu. Harmanın yanındaki cevizin altında bir sabah bir ihtiyar görmüştüm. Ne nur yüzlü adamdı! Hani, Azrail'i görmüştüm, öleceğim zaman gelmiş olacak ki birdenbire karşıma dikilerek, ben sana üç şey haber vereceğim, üçüncüden sonra mutlaka öleceksin! kendini ona göre hazırla! dedi ve kayboldu. O zamandan beridir her gün cevizin altına gider bir şey düşürmüş gibi onu arar dururum.

Şimdiye kadar ne geldi ne de haber yolladı. Fakat, bende artık takat kalmadı kim bilir o belki bir hayaldi bana göründü ve kayboldu. Yoksa daha çok mu yaşayacağım? Şu kışı da bir çıkarsak. Şu vişne aşılarının tuttuğunu bir görsem. Sarı Tosunu çifte alıştırsam, ölsem de daha gam yemem artık!

Ocaktaki Ateşler sönmeğe başlamıştı. Odayı derin bir sükût kapladı. Rüzgâr dallarda biriken karları döküyordu. Beyaz Nine yazmasının ucuyla gözlerini silerken oda kapısı yavaşça açıldı ve bir ihtiyar içeriye girip, esselamun âleyküm Rahmet. Hazır mısın? dedi.

İkisi de oldukları yerde donakalmışlardı ne bir söz söyleyebildi ne bir hareket

yapabildiler. Rahmet babanın cigarası elinden düştü, Beyaz Ninenin dili alındı. Rahmet Baba, siz üç defa haber verecektiniz! dedi. Azrail, ben sözümde durdum. Sana üç haberi de verdim... farkında değil misin? dedi. Birinci defa saçlarını ağarttım, İkincide dişlerin döküldü, üçüncüde de belin bükülmedi mi? Odada çıt yoktu. Ocak söndü, tavandaki kışlık kavun düştü. Mangalda ateş kül oldu. Üç haftaya varmadan civar köylerden gelip geçenlere parasız su ve ayran sunan Beyaz Nine'de ölmüştü.[406]

Azrail inancının Türk halk edebiyatı türlerine yansımasıyla alakalı Esma Şimşek, Azrail'in ölecek insanın ve yakınlarının gözüne değişik şekillerde (ihtiyar, yolcu, herhangi bir yabancı, al kanatlı biri vs.) göründüğünü, insan şeklinde görünen Azrail'in, yukarıdaki masal örneğinde olduğu gibi, bazılarıyla arkadaşlık yaparak canınını ne vakit alacağını bildirdiğini ifade etmiştir.[407] Masalda ihtiyarın: *"yoksa daha çok mu yaşayacağım? Şu kışı da bir çıkarsak. Şu vişne aşılarının tuttuğunu bir görsem. Sarı Tosunu çifte alıştırsam, ölsem de daha gam yemem artık!"* sözleriyle daha çok yaşama arzusu içinde olduğu anlaşılmaktadır. Şimşek, konuyla ilgili, her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da dünyanın cazibesine kapılan kişilerin ölümden kurtulmanın çarelerini aradıklarını, ölüme karşı mücadelelerde bulunduklarını ve buna bağlı olarak ölümden kaçan, ölümsüzlük ilacını arayıp bulan kahramanları veya karakterleri konu edinen çeşitli efsane, destan ve masalların ortaya çıktığını belirtmiştir.[408]

Yukarıdaki masal gençlere ve yetişkinlere hitap etmektedir. Hayatın sürekli olmadığı, Azrail'in geldiği zaman insanların planlarına bakmadığı ve her canlının belli bir yaşa geldikten sonra ölümle karışılacağı mesajı okurla paylaşılmıştır. Masalda olağanüstü unsurlar olsa da İslam inancına göre kutsal sayılan, ölüm getiren melek Azrail'in rolü ve konuşmaları okura sunulmuştur. Masal mutsuz sonla biten masallara örnektir ve çocuklara hitap etmemektedir. Masal çeviri değil yerli masallardandır.

Bilmece Dergisi gibi çocuklara hitap eden bir yayında ölüm, Azrail gibi karamsarlık arz eden konuların yer bulması çocuk okurun psikolojik ve ruhsal gelişimi için olumsuz örnek oluşturmaktadır. Hayata yeni başlayan, umut dolu bir yarına gözlerini açan çocuklar için bu temlerin masal içeriğine alınması doğru değildir. Daha

[406] "Azrail'in Üç Haberi", *Bilmece Dergisi*, 1, (45), 1944, 9.
[407] Şimşek, E., "Azrail İnancının Türk Halk Kültürüne Yansımaları", *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 8, 2019, (18), 15.
[408] (Şimşek, 12.)

ileriki yaşlarda okurun farklı yayın formatlarında öğrenebilecekleri içeriklerin çocuk mecmualarında sunulması onlar üzerinde kötü sonuçlar doğurabilmektedir.

3.17.4.3. Fıkra

Araştırma dahîlinde *Bilmece Dergisi*'nde 7 fıkra örneği tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek teşkil etmesi bakımından 11, 19 ve 29. sayılardaki örnekler incelenmiş ve aşağıda paylaşılmıştır

Aşağıda örneği verilen Nasreddin Hoca fıkrası "Bi Fıkra" başlığıyla okura sunulmuştur. Fıkra mecmuanın 19. sayısında yayımlanmıştır ve yazarları belli değildir.

Örnek 1)

1. Palto

"Hoca
Nasrettin hocaya komşusu demiş ki:
——Neydi Allah aşkına söylesene dün akşam sizin evdeki gürültü?
Hoca:
—Bırak canım! Paltom merdivenlerden yuvarlandı.
Komşusu:
—Palto yuvarlansaydı bu kadar gürültü çıkarmazdı.
Hoca:
—Eee… lafı uzattın! İçinde ben de vardım." [409]

Bimece Dergisi içerisinde yer alan edebi tür içerikleri, bazı örnekler dışında, 7-10 yaş arasındaki okura hitap etmektedir. Nasreddin Hoca fıkraları her devrin sosyal, siyasi, kültürel yapısını okura göstermesi bakımından döneminin aynası olarak görülmektedir. Yukarıda örnek verilen kısa fıkrada herhangi bir siyasi yergi ya da sosyal mesaj bulunmamakta salt güldürü unsuru bulunmaktadır.

Aşağıda sunulan örnekler "Fıkralar" başlığıyla derginin 29. sayısında sunulmuştur. Bazı fıkra örnekleri Şener Tonguç tarafından çevrilip okurla paylaşılmıştır.

[409] "Bir Fıkra", *Bilmece Dergisi*, 1, (19), 1944, 4.

Örnek 2)

2. Süt Kardeşliği

— "Söyle bakalım, biriniz İzmir'de, biriniz İstanbul'da doğup büyüdüğünüz halde, nasıl süt kardeşi oluyorsunuz?

— İkimizde, ayni markalı Kars süt ile beslendik de ondan...

3. Buda bir Mantık

— Senin baban da büyük baban da denizde öldükleri halde, sen ne cesaretle denizci oldun.'

— Sizin babanız da büyük babanız da yatakta öldükleri halde, siz ne cesaretle yatakta yatıyorsunuz?

4. Mikroplar Yokken

— Nasıl oldu da deden yüz seneden fazla yaşayabildi. Bünyesi mikroplara karşı çok mu dayanıklıydı?

— Hayır., Onun zamanında daha mikroplar keşfedilmemişti de ondan galiba.

5. Kadınlar Asker Olsa

— Kadınlar eğer asker olsaydılar rütbelerinin büyümesini istemezlerdi, değil mi anne?

— Neden oğlum?

— Rütbeleri büyük olursa, yaşlan belli olur da ondan...

6. Mektep Lüzumlu mudur?

— Yeryüzünde hâlâ mektebin insanlara lüzumsuz bir şey olduğuna inananlar var mıdır?

— Tabiî. Yeryüzünde mektebe giden tek çocuk kaldıkça vardır.

7. Tarih müzesinde

Kapıcı bekçiye hitaben:

— Kılıç salonuna giren şu uzun boylu adama bak. Ona dikkat etmemiz icap eder.

— Neden?

— İyi dikkat et, o cambazhanede kılıç yutandır.

8. Hususî istidat

— Şu hâlde gece bekçiliği vazifesini almak istiyorsunuz, buna göre ne gibi kabiliyetleriniz vardır?
— En ufak bir tıkırtıya uyanırım.

9. Modern çocuk

Ayşe ilk defa alkım (Alâğimsema) görür ve babasına sorar:
— Baba, bu nasıl bir reklâm?

10. Fena bir vicdan

Küçük bir gazetenin sahibi bir gün bir miktar şeker satın almış, fakat evde, şekere çok miktarda ince, beyaz kum karıştırılmış olduğunun farkına varmış ve ertesi gün gazetesinde şöyle bir yazı neşretmiş:
"Dün bir tüccardan içinde çok miktarda kum bulunan şeker aldım. Eğer bana 24 saat zarfında, iyisinden üç buçuk kilogram şeker yollamazsa ismini gazetede ilân edeceğim: Bu müddet zarfında beş tüccar, en iyisinden üç buçuk kilo şekeri muharrire yollamışlardır." [410]

"Gülmek İster misiniz?" başlıklı fıkra sayfası dergide incelenen 3. örnektir. Fıkralar derginin 11. sayısında okurla paylaşılmıştır ve yazarı belli değildir.

Örnek 3)

11. Hastanın Derecesi

"Doktor: —Hastanıza dediğim gibi derece koymadınız mı?
Ev Sahibi: —Koydum ama, dünden beri ateşi düşmedi, biz de dereceyi çıkardık!

12. Hakimle Maznun

Hâkim: —Beş ton ağırlığındaki kamyonla bu adamı çiğnemişsin!
Maznun: —Yalan söylüyorlar efendim.
Hâkim: —Yalan olduğunu ispat edebilir misin?
Maznun: —Ederim efendim! Benim kamyonum beş değil dört tonluktur.

13. Müşteri ile Garson

[410] "Fıkralar", *Bilmece Dergisi, (Çev. Şener Tonguç*), 1, (29), 1944, 11.

Müşteri: —Hey, bana bak garson! Bir saat var ki yemek bekliyorum daha gelmeyecek mi?

Garson: —Affedersiniz efendim. Ben sizi yemek yediniz zannettim!

Müşteri: —Neyimden sandın?

Garson: —Biraz asık duruyorsunuz. Demin yemeğinden sıçan çıkan sizsiniz sandım!

14. Çatal Kaşık

Kadınının biri hizmetçilik için zengin evlerinden birine gelmiş iş istiyordu. Ev sahibi bayan sordu:

—Bizim evde çalışacaksınız ama ben sizi hiç tanımıyorum nasıl emniyet edeyim?

—Ben bayan M gibi çok zengin ve namuslu evde tam iki ay çalıştım.

—Orada çalıştığını nereden bileyim?

—Çok kolay. Bende bayanın adının ilk harfi yazılmış gümüş çatal kaşıklar var." [411]

Yukarıda aktarılan fıkra örneklerinin bazıları çeviridir. Genellikle diyalog şeklinde olan metinler fıkra başlığı altında okurla paylaşılmıştır. Çocuklara söylenmek istenenler mizahi kavramlarla ve unsurlarla dergilerde süslenerek ifade edilmiştir. Fıkraların odak noktasında toplumlar arasındaki ilişkiler ve değer yargıları yer almaktadır. Fıkralar Türk halk edebiyatı sözlü gelenek ürünlerindendir ve okuru eğitirken onlara birlik ve beraberliğin yollarını gösterip toplumları hatta ulusları birleştirme misyonu sunmaktadır. Yukarıdaki örneklerde çeviri fıkralar bulunmaktadır. Fakat bu fıkraların tek amacı insanları güldürmektedir. *Bilmece*'de yayımlanan fıkra örnekleri çocukların yaşam ve olaylara karşı tepkilerini ve duruşlarını belirlemelerine olanak sağlamakta ve okurun yaşantısına farklı pencereler sunabilmektedir. Fıkradaki mizahi dil kişilerin yaptığı hataları esprili bir dille onların karşısına çıkarmaktadır.

3.17.4.4. Efsane

Bilmece Dergisi'nde efsane türüne ait bir örnekle karşılaşılmaktadır. Cemal Yener'in 1944 yılında kaleme aldığı efsanenin adı "Tufan Efsanesi" dir ve özetlenen efsane serisi mecmuanın 14, 15, 16, 17. sayılarında yayımlanmıştır.

Tufan Efsanesi

(...) Milattan evvel beş bin yıllarında Mezopotamya'da Dicle ve Fırat

[411] "Gülmek İster Misiniz?", *Bilmece Dergisi*, 1, (11), 1944, 10.

boylarında yüksek bir medeniyet kuran Sümerlerin Yaratılış Efsanesi'ne göre:

Gök ve yer henüz yok iken dişi prensip Tiamat ile erkek prensip baba Apsu yokluk içinde meydana geliyorlar. Bunların sularının birbirine karışmasından evvelâ Mumnu adlı bir oğulları oluyor. Bilaharede Lahnu, Lâhanu ile Anşar (üst dünya) ve Kişar (alt dünya) meydana geliyor. En nihayet de gök ilâhı Anu, gök ve yer ilâhı Enlil, denizler ilâhı Enki doğuyor.

Apsu bu son üç çocuk ilâhın yaptıkları patırtı, gürültü ve yaramazlıktan rahatsız olup uyuyamıyor. Ve bunları meydana getirdiğine bin pişman oluyor. Nihayet karısı ve ilk oğlu Mumnu'nun tavsiye ve teşvikiyle bunları mahvetmeye karar veriyor. Apsu'nun bu kararından haberdar olan genç ilâhlar dehşet içinde kalıyor ve bir çare bulması için akıl ve hikmet sahibi olan kardeşleri Enlil'e başvuruyorlar. Enlil'in sahip olduğu mukaddes efsun sayesinde Apsuyu uyutuyor. Mumnu'yu da yakalayıp başına bir yular geçiriyor ve bir yere hapsediyor Apsu'yu yere gömüp üzerine bir köşk yaptırıyor.

Bu köşkte yaptığı izdivaçtan dört gözlü, dört kulaklı, dudakları oynadığı zaman ateşler püsküren Ninuraş adlı bir oğlu dünyaya geliyor. Kocasının öldürülmesine fena halde kızan Tiamat bu genç ilâhlardan intikam almağı düşünüyor ve birtakım plânlar hazırlıyor. Tabiat adamı denilen dev cüsseli ve çok kuvvetli mahluku yaratıyor ve bununla evleniyor. Tıamat'ın intikamını alması için ikinci kocasında, müthiş mahluklardan, dev gibi yılanlar, ejderler, semenderler, yılankalar, deniz aygırları, büyük fırtınalar, kudurmuş köpekler, akrep insanlar, balık insanlar, deniz koçları ve yıldırımlı borulardan mürekkep bir ordu ile bu genç ilâhlar üzerine serk ediyor. Enki re Anu bu müthiş ordu ile karşılaşmaktan korktuklarından tekrar Enlil'den yardım istiyorlar. O da yer ve gökteki bütün mukadderat kendine ve oğlana verildiği takdirde muvafakat edeceğini söylüyor. Yenilen bir ziyafette sarhoş olan Allahlar Enlil ve oğluna cihan hakimiyetini veriyorlar. Bunan üzerine Enlil'in oğlu Ninaraş hemen tadarikâta başlıyor. Kendisine ilahi birçok silahlar hazırlıyor: alnına bir yıldırım yerleştiriyor. Vücudunu alevle dolduruyor. Zehir saçan dört mahluk tarafından çekilen arabasına binerek Tiamat'ın on bir nevi müthiş mahluktan müteşekkil ordusu üzerine hücum ediyor ve bir bakışla ordu mahvoluyor.

Buna fena halde hiddetlenen Tiamat'ı da bir ağ ile yakalıyor. Ebedi rüzgârla sersemleyen Tiamatı bir okla öldürüyor ve ikinci kocasını da esir ediyor. Bunun

göğsündeki kader levhasını alıp kendi göğsüne asıyor, Ninuraş bu eşsiz muvaffakiyetinden sonra Tiamat'ın vücudunu ikiye bölüyor, vücudunun yarısıyla da gök kubbeyi yarısıyla da yağız yeri yapıyor. Bundan sonra göge ait bütün işler tanzim ediliyor. Ay tanrısı ile semavi yıldızlar yaratılıyor. Bu arada sene de on iki aya bölünüyor. Allahlar gök ve yerdeki makamlarını hazırladıkları sırada Enlil Allahlara hizmet edecek bir mahluka ihtiyaç olduğunu hissediyor. Babası Anu ile görüştükten sonra Tiamat'ın ikinci kocası olan Kıngu kestiriyor ve kanıyla insan çamuru yoğuruyor.

Bu surette insan yaratılmış oluyor. Parçalanan Kingu'nun kanıyla yoğurularak meydana getirilen insanlar az bir zaman zarfında çoğalıyor ve sayısız günah işlemeğe başlıyorlar. Büyük tanrı Enlil'in reisliği altında toplanan Allahlar bu günahkâr insanları tufanla cezalandırmağa karar veriyorlar. Fakat insanları seven ve onlarla yakından alâkadar olan (Eridu) sitesi mabudu Enki, himaye etttiği Ula Napiştim'in rüyasına girerek ona bu karardan ve insanların başına gelecek olan felâketten haberdar ediyor. Utan- Napiştim büyük bir gemi yapıyor. İçine ailesini, her türlü nebat tohumlarını, evcil ve yabani hayvanlardan birer çift alıyor, dümenci ile birlikte kendisi de gemiye binerek felâket saatini bekliyor. Korku ve heyecan içinde geçen bu intizar çok uzun sürmüyor. Nihayet tufan başlıyor. Utan- Napiştim tufanı şöyle anlatıyor:

"Tan yeri ağarırken göklerin derinliklerinden kara bir bulut belirdi, kasırga ilâhı Adat ortalığı inletmeye başladı. Mabutlar Kahramanı Nabu ve ilâhlar başbuğu Ülker, dağları atlayarak gidiyorlardı. Cehennem ilâhı Nergâl serenleri söküp koparıyordu. Harp İlâhi İnurta hücumu idare ediyordu.

Şiddetli bir gök gürültüsü şimşek ve yıldırımlarla başlayan Tufan, bir anda her tarafı bir ummana çeviriyor. Gök ve yer cehennemi bir hal alıyor. Dağ gibi yükselen dalgalar karaları kaplıyor. Canlı ve cansız bütün mahlûkat ümitsiz bir mücadeleden sonra başlayan kasırga bütün ülkeleri kapladı yedinci gün bora dindi. Rüzgâr kesildi. Sonra sükûnet buldu. Uta—Napıştım hikâyesini şöyle bitiriyor:

"Nihayet tufan bitti. Sulara baktım. Sesler kesilmiş bütün beşeriyet çamurlara munkalip olmuştu. Sular henüz geminin çatısında bulunuyordu. Pencereyi açtım. Güneş yüzüme çarptı. Yerime yıkıldım. Ağlıyordum. Gözyaşlarım yanaklarımdan akıyordu. Dünyaya, denizin ufkuna baktım. Uzakta sular içinde bir adacık yüzüyordu. Gemi buraya Ni'tar dağına doğru ilerliyordu. Nihayet dağın tepesine oturdu... Uta—

Napiştim suların çekilip çekilmediğini anlamak için evveli bir çift güvercin bilahare bir çift kırlangıç salıveriyor. Bunlardan her ikisi de konacak bir kara parçası bulamadıklarından tekrar gemiye dönüyorlar. Üçüncü gün salıverdiği bir çift karganın geriye dönmesi üzerine gemiden çıkıp dağın üzerinde silahlara kurbanlar adıyor, gemisine aldığı tohum ve mahlukları karaya çıkartarak tabiata serpiyor ve bu suretle hayat düzeni yeniden kuruluyor. Sümerlerdeki yaradılış ve tufan efsanesi bu şekilde bitmektedir. [412]

*Tufan Efsanesi'*ne değinmeden önce efsane mefhumu hakkında bilgiler vermek gerekmektedir. Uluslarası Halk Anlatı Araştırmaları Cemiyetinin (International Society for Folk Narrative Research) 1963 te Budapeşte' de yaptığı toplantıda efsaneler için şöyle bir kümeleme önerilmiştir: (Kümeleme Acta Ethnographica, Academiae Scientiarum Hungaricae Tom XIII, Budapeste 1964, s. 131'de yayımlanmıştır. Almanca olarak yayımlanan bu kümelemenin Türkçesi Pertev Naili Boratav'dan alınmıştır. [413] Boratav; evrenin başlangıcını, değişimini ve sonunu anlatan efsanelerle alakalı yerin, göğün, yıldızların, dağların ve ırmakların niçin ve nasıl yaratıldığını, dünyanın sonu geldiğinde her şeyin nasıl yok olacağını anlatan efsanelere Yaradılış Efsanesi demektedir. Boratav bu efsaneleri çeşitli varlıkların ve doğa elemanlarının, hayvanların belli özelliklerini nasıl elde ettiklerini anlatan izah edici (etiolojik) efsaneler olarak adlandırmaktadır. [414]

M. İlmiye Çığ; *Tufan Efsanesi*'ni daha bilinen adıyla Nuh Tufanı'nı insanlık tarihi boyunca insanoğlunun başına gelen en büyük felaket olarak tanımlamaktadır. Öyle ki, bu tufanda, insanlık aleminin tamamına yakını hayatını kaybettiğini, Nuh peygambere inanan çok az sayıdaki insan hayatta kalabildiğini, bu nedenle Nuh peygambere ikinci Âdem de denildiği Çığ tarafından ifade edilmiştir. [415]

Tufan Efsanesi'nin anlatım dili şimdiki zamandır ve efsane metninde çok fazla karakter yer almaktadır. Tufan bir diğer adıyla Yaradılış Efsanesi, milletten millete farklı varyantlarla anlatılan yer yüzünün en çok bilinen efsanelerindendir. Bu efsaneden insanoğlunun çok derin bir şekilde etkilendiği *Bilmece*'deki efsane örneğinde vurgulanmıştır. Örnekte, Babil yazıtlarından anlatılagelen kişi isimleri yazıtlarda ve

[412] Cemal Yener, "Tufan Efsanesi", *Bilmece Dergisi*, 1, (14,15,16,17), 1944, 3,3,4,4.
[413] (Boratav, 106-110.)
[414] (Boratav, 109.)
[415] M. İlmiye Çığ, *Kur'an, İncil ve Tevrat'ın Sümer'deki Kökeni*, Kaynak Yayınları İstanbul 2004, s. 51.

yukarıda da belirtildiği gibi ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Yazıtlarda anlatılan kişi adlarıyla Tevrat'ta aktarılan kişi isimleri arasında farklılıkların olduğunu söylemek mümkündür; ama bilinmesi gereken en önemli husus efsane metninin aynı olduğudur. *Tufan Efsanesi* bilinen olaydan çok daha eskilere dayandığı gerçeğini ortaya çıkarmakta, toplumların ve medeniyetlerin hafızalarında tahribatı hala süregelmektedir. Geçmişten bugüne ulaşan bu efsane örneği, farklı varyantlarla her ülkenin, her dini inacın yapısına göre farklı yorumlanmıştır. Bu durum sözlü gelenek ürünlerinden olan efsanelerin statik olmadığını sürekli bir devinim halinde dilden dile, toplumdan topluma, değişip farklılaştığını göstermektedir.

Birçok milletlerin hayatına karışmış, beraber yaşanmış ve tarihte izler bırakmış efsaneler vardır. Toplumun yarattığı bu efsaneler insan zekâ ve kudretinin üstünde başarılan büyük işlerin kahramanlarına atfedilmiş sözlü edebiyat türleridir. Bunlardan bir kısmı o kadar tanınır olmuştur ki zamanla babadan oğula doğru giden hatıralar şeklini almıştır. Bugün de bazı isimler değişmek suretiyle bunlardan birçoğu tarihe mal edilmiştir. Bu efsaneler farklı varyantlara da ayrılarak tarihte iz bırakmış milletlerin medeniyetlerine tesir etmiştir. İşte yukarıda açıklanan ve örneklendirilen *Tufan Efsanesi*' de bu tesirleri yaratmış Etiolojik bir efsanedir. *Bilmece* okuruna sunulan bu efsane metni okurun hem dünya çapında kabul gören *Tufan Efsanesi*'ni görmelerine vesile olmuş, hem de Türk halk edebiyatının en yaygın türlerinden olan efsanenin özelliklerini ve yapısını öğrenmelerine olanak sağlamıştır.

3.17.4.5. Destan

Bilmece Dergisi'nin 1945 yılında yayımlanan 71 ve 73. sayılarında; Türk destan külliyatına ait önemli bir destana yer verilmiştir. Bu seri 71. sayıda başlayıp 84. sayıda son bulmaktadır. Bu destan Şahap Ayhan'ın resmedip kaleme aldığı çizgi roman formunda olan *Köroğlu Destanı*'dır. *Köroğlu* derginin 1. ve 12. sayfasında haftalık çizgi roman olarak yayımlanmıştır.

Köroğlu Destanı

[416]

[416] Şahap Ayhan, "Köroğlu", *Bilmece Dergisi*, 2, (71), 1945, 1.

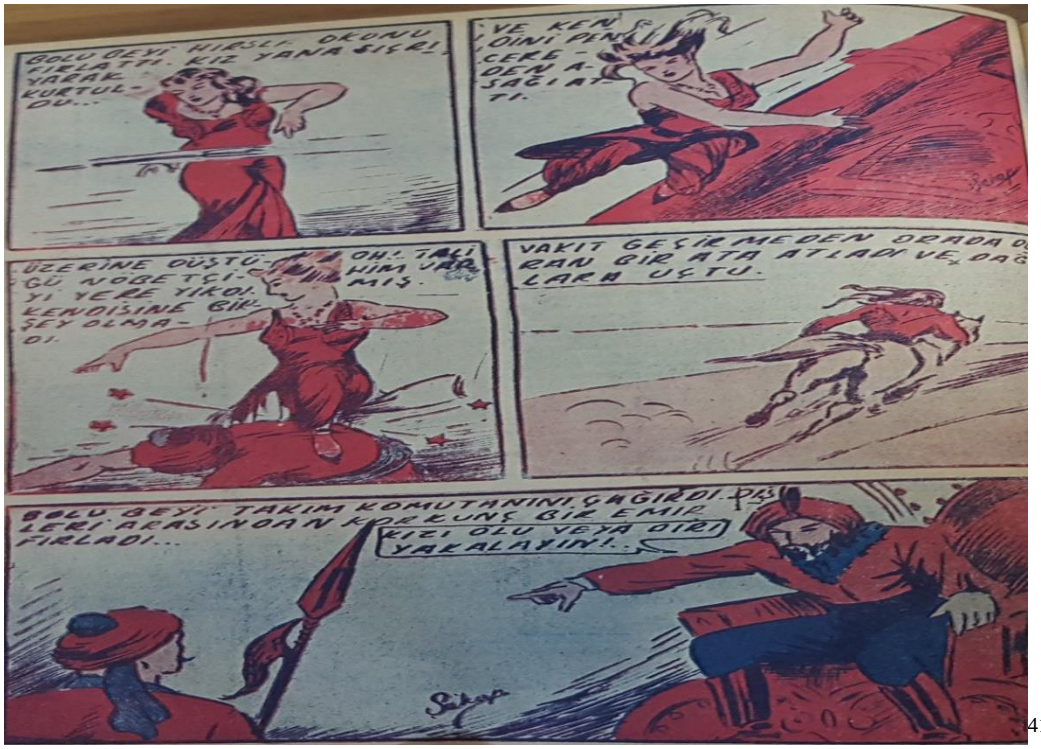

417

418

417 (Ayhan, 12.)

418 Şahap Ayhan, “Köroğlu”, *Bilmece Dergisi*, 2, (73), 1945, 1.

Türk Halk edebiyatında adı destanlara, hikâyelere, masallara, efsanelere ve birçok edebi türe konu olmuş olan Köroğlu. Sadece doğduğu topraklar olan Anadolu sahasında değil dünyanın çeşitli ülkelerinde farklı konu içerikleri ve varyantlarla yeniden hayat bulmuştur. Köroğlu'nun ünü o kadar yayılmıştır ki, halk onu sahiplenmiş ve geçmişten günümüze dek çeşitli kollarda rivayetleri anlatıla gelmiştir.

Pertev Naili Boratav, Anadolu sahası destanlarından olan *Köroğlu Destanı*'nı; yalnız türkülere mevzu olmakla kalmamış, şahsiyeti etrafında menkıbeler meydana gelmiş, bunlar bir destan teşkil edecek kadar çoğalmış ve Sibirya'daki Tobol Nehri'nden Rumeli'ye kadar yayılan sahada Türk zümreleri arasında, hatta Ermeniler ve Gürcüler gibi Türklerle daimî temasta kalmış bazı yabancı milletler içinde, destanî hikâyeler vücuda getirmiş bir destan örneği olduğunu belirtmiştir.

Köroğlu Destanı araştırmaya örnek teşkil etmesi için Pertev Naili Boratav'dan aşağıdaki gibi alınmıştır.

"Ali veya Ruşen Ali, küçük bir çocukken; babası hizmet ettiği beye (yahut paşaya veya padişaha) seçtiği iki tayı beğendiremediği için gözleri çıkarılmak suretiyle cezalandırılır. Ali büyür. Delikanlı olur: Babasının felâketine sebep olan taylara da körün tavsiyelerine göre bakılmıştır. Bunlardan bir tanesi, Köroğlu'nun meşhur Kır At'ı olacaktır. Kır At eşi bulunmaz bir küheylân olunca, kör ona oğlunu bindirir ve intikamını almak için dağlar başına yollar. O tarihten itibaren artık Körün oğlu, Köroğlu olmuştur. Köroğlu, Çamlıbel'de yerleşir. Kahramanlığıyla dünyaya şöhret salar. Bu şöhretiyle etrafına topladığı —yahut da zorla— mağlûp ederek veya kaçırarak — getirdiği yine kendi gibi halktan kahramanlarla Köroğlu, beylere, paşalara ve hükümdarlara meydan okuyan, onları titreten bir kuvvet halini alır. Beyin, paşanın, padişahın zulmünden kaçanlar ona sığınır. Köroğlu sade bir haydut olarak kalmaz. Zayıfların hamisi, adalet dağıtan bir hâkim olarak da hüküm sürer.

Çamlıbel saltanatı böylece devam eder gider: Tüfek icat edilinceye kadar... Köroğlu delikli demiri, ilk görüp, bunun nasıl adam öldürdüğünü anladığı gün:

> *"Tüfek icat oldu, mertlik bozuldu. /*
> *Eğri kılıç kında paslanmalıdır."* [419] diyerek ortadan sır olur.

[419] Pertev Naili, Boratav, *Folklor ve Edebiyat 2*, Adam Yayınevi, İstanbul 1983, s. 229-230-231.

Yukarıda belirtilen örnek, destanın esas temidir. Araya yine rivayetlerin ekseriyetinde bulunan birçok epizot girmiştir. Bu epizotların en mühimleri: Köroğlu'nun Ayvaz'ı kaçırması, Reyhan Arap, Demircioğlu, Zor Bezirgân, Kır At'ın kaçırılması ve Köroğlu'nun onu yeniden, hile ile geri almasıdır. Ayrıca, Köroğlu'nun uzak bir memlekette evlenip çocuğunun olması ve günün birinde, kendini aramaya gelen oğluyla mücadelesi gibi her biri birer uzun hikâye olan epizotlar destanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Köroğlu Destanının en mühim karakteri, onun Türk destanları içinde, sonuna kadar "halktan" kalan bir kahramanın destanı oluşudur. Bütün diğer Türk destanlarında — diğer milletlerin epik eserlerinin de hepsinde diyemesek bile çoğunda — merkezi sıkleti, bir hükümdar, bir han, bir bey veya bir kumandan teşkil etmektedir. Sadece Köroğlu değil, arkadaşları da menşeleri itibariyle lâlettayin insanlardır: Dellâl, demirci, bezirgân, nalbant olan bu adamların doğuşları kendilerine herhangi bir imtiyaz vermemiştir. [420]

Destan tanımından da anlaşılacağı gibi destanların oluşum süreçlerinde belli sosyal ve siyasi şartların oluşması gerekmektedir. Bu şartların oluşması toplumun en gelişmemiş düzeyde olmasına, halkın toplum içinde bir kahraman yaratmasına ve yetkin şairlerin, ozanların bu anlatıları derleyip toparlamasıyla vücuda gelen destan millî destanı oluşturmaktadır. Tıpkı *Köroğlu Destanı*'nın oluşumu gibi…

Yukarıda bahsedilen "Destan" ve "Köroğlu" ile alakalı tanımlardan da anlaşılacağı üzere, Türk dünyası destanlarında önemli bir yeri olan Köroğlu, türküler, destanlar, masallar, şiirler, hikâyeler, romanlara konu olmakla kalmamış, popüler kültürün önemli aktarım araçları olan çizgi romanlarda da önemli bir figür olarak yer bulmuştur. *Bilmece Dergisi*, yazım ve çizimini Şahap Ayhan'ın yaptığı *Köroğlu* adlı çizgi roman serisini 71. sayıdan başlatıp 84. sayıya kadar devam ettirmiştir. *Bilmece* sayılarında yer verdiği *Köroğlu*'nu gördüğü ilgiden dolayı 13. sayıya kadar yaymıştır. Bu durum Türk okurun millî destan örneklerine gösterdiği alakanın en önemli göstergesidir. *Bilmece Dergisi* içeriğinde millî destan örneğine yer verilmesi çocukların millî değer ve yerel motiflerle örülü Türk halk edebiyatı konularına aşina olmalarını sağlamıştır. Bu durum halk kültürü geleneğinin gelecek nesillere aktarılması anlamında

[420] (Boratav, s. 229)

önem arz taşımaktadır. Önceden nazım ve nesir şeklinde süreli yayın okuruna aktarılan destan örnekleri *Bilmece'*de çizgi roman türüne dönüşmüştür. Geleneğin aktarımı değişen yayıncılık anlayışı ile form değiştirmiş, görsel bir hal almıştır. Amerika'dan Türkiye'ye giren uluslararası çizgi roman karakterleri Türk okuru tarafından kabul görmüştür. Zamanla yerli çizerlerin doğmasıyla, yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi, millî çizgi roman karakterleri ve kahramanları köklü destan geleneğinden feyz alınarak çizerler tarafından yeniden yaratılmıştır.

3.18. *ÇOCUK HAFTASI GAZETESI*

Çocuk Haftası Gazetesi'nin yayın hayatına başlangıç tarihi ikiye ayrılmaktadır. Karşılaşılan birçok kaynakta gazetenin başlangıç tarihi 3 Son kanun (Ocak) 1943 olarak belirtilse de gazete 30 İlk Teşrin (Ekim) 1942'de yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin yayımlanan bu tek sayısına Tahsin Demiray editörlüğünde başlanmış, gazete tek sayı ve 8 sayfa yayımlanmıştır. Yapılan incelemeye bu deneme sayısı da dahîl edilmiştir.

Gazete 14 Ekim 1964'te yayın hayatını noktalamıştır. Araştırma kapsamında çok partili hayata geçiş tarihi olan, 21 Temmuz 1946'ya kadar gazetenin bütün sayıları incelenmiştir. Gazete, yayın hayatına başlarken tanıtımını yapmak ve misyonunu yaymak amacıyla; 10 kuruşa verdiği 3 Son kanun (Ocak) 1943 tarihli 4. sayıda *"Çocuklar"* başlığıyla görüşlerini aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

> *"Çocuklar bizim candan arkadaşlarımız; ilk alfabenin doğuşunu, papirüsü, parşömeni, mum levhacıklarını hatırlayın... Gördüğünü, bildiğini, düşündüğünü kendisinden sonrakilere anlatmak isteği ile yanan insanları, iki büklüm yazı yazmaktan kamburu çıkan yazıcıların emeğini bir aklınıza getirin... Dut yaprağını, paçavrayı odunu kâğıt yapan, yazıyı kalıplarla basıp çoğaltan insanların zahmetini tartın... Kısacası; resmî ve yazıyı şu hale getiren insanların gayretini bir düşünüverin! Umarım elinizdeki gazetenin ne demek olduğunu şimdi daha iyi anladınız!*
>
> *Bu insanlar binlerce yıldır ne diye didinip durdular? Hep kendilerinden sonrakiler için faydalı bir iş yapmak düşüncesiyle değil mi? İşte bu gazeteyi çıkaranların yüreği de ayni istekle doludur... Size faydalı olabilirsek bizim için ne mutlu! Fakat yorgunluklarımızın en büyük karşılığı; sizin de sizden sonrakiler için- ne yolda olursa*

olsun- özverilikle çalıştığınızı görmek olacaktır!"[421]

Gazete misyonu ve yayın politikasının da içinde yer aldığı açıklamalardan öğrenilmektedir ki, *Çocuk Haftası Gazetesi* Türk çocuklarının eğitilmesine ve çağdaş değerlerin onlara aşılanmasına aracılık etmiştir. Atatürk inkılaplarının ve genç Türkiye Cumhuriyeti'nin değerlerinin çocuklara vurgulandığı gazete olan *Çocuk Haftası*, bu misyonunu son sayıya kadar dergicilik konusunda duayen olan Tahsin Demiray öncülüğünde sürdürmüştür.

Gazete ülkede uygulanan yeniliklerin öncülerinden olmuş, modern ve çağdaş Türk gençliğinin yetişmesine katkı sunmuştur. Ay adlarının değişmesi gerektiğiyle ilgili öneriyi Maarif Kurultayı (Millî Eğitim Kurultayı)'na *Çocuk Haftası* sunmuş, gazete ülkedeki bu yeniliği haber sayfasında okurla paylaşmıştır:

"Yakında Ankara'da Büyük Maarif Kurultayı toplanacak. Bu kurultayın ele alacağı konulardan birisi de dil işidir. Ebedî Şef Atatürk'ün önderliği ile başlayan dil çalışmalarımız gittikçe artan bir kuvvetle yürümektedir. Kısa zaman içinde dilimizde birçok temizlikler yapıldı. Yabancı dillerden alınmış sözlerin birçoğunu öz Türkçeleriyle değiştirdik. Yalnız, daha değiştirilmeyen, fakat değiştirilmesi çok gerekmiş olan bazı sözler var. Bunların en başında da (ay adları) gelir. Kullandığımız ay adlarının bazıları birçok dillerde az değişikliklerle kullanılan aynı adlardır: Mart, Mayıs, Ağustos gibi…

Bazıları ise hem dilimize, kulağımıza hoş gelmiyor, hem de yıl başının Mart sayıldığı günlerden kalma oldukları için yeni yıl başlangıcına uymuyor. Ayları sayarken (İkincikânun), yahut (Sonkânun) diye başlıyoruz. İlk söylenen ayın (İkinci) yahut (Son) diye başlayışı çok çirkin! (İkinciteşrin) yahut (Sonteşrin) sözleri de hem uzun hem güzel değil!

Biz bu düzensizliği gidermek için bundan böyle ay adlarını aşağıda yazdığımız gibi kullanacağız:

1 - *İlkay*	*4-Nisan*	*7- Temmuz*	*10-Teşrin*
2 - *Şubat*	*5-Mayıs*	*8 - Ağustos*	*11-Kasım*
3 • *Mart*	*6-Haziran*	*9- Eylül*	*12-Sonay*

Sonkânun (İlkay), İlkkânun (Sonay) sözleriyle değiştirilmiştir. İlkteşrin yerine

[421] *Çocuk Haftası*, 1, (1), 1943, 3.

sadece (Teşrin) diyor, ikinciteşrin yerine de bu ayın sekizinde başlayan (Kasım)'ın adını alıyoruz. Çocuk Haftası, bu yeni ay adlarını Büyük Maarif Kurultayına saygı ile sunar ve Kurultaya onaylanıp yayılmasını bekler."[422]

Çocuk Haftası Gazetesi'nin gayesi çocukların ilgisini ve sevgisini kazanmaktır. Asıl vurgulanan amaç; çağdaş, Atatürk ilkelerine bağlı, geleneksel ve millî değerlerinin bilincinde olan bir nesil yetiştirilmesidir. Halk kültürü temlerinin gazetede ağırlıklı olarak yer alması bu gayenin en açık göstergesidir. Çocuklara sunulan hediyeler okurla gazete arasında bağ kurmada ana etken değildir, zaten gazetenin bilmece sayfası kısıtlıdır ve geleneksel halk kültürü formunda değildir. *Çocuk Haftası Gazetesi'*nin yazar kadrosu eğitim, sanat ve edebiyat alanlarından çok önemli isimlerden oluşmaktadır. *Çocuk Haftası Gazetesi*'nin başyazarı ve sahibi Tahsin Demiray, öğretmenlik mesleğinden gelmiş bir eğitimcidir.

1903 yılında İstanbul'da doğan Tahsin Demiray, Muallim Mektebi'ni bitirdikten sonra yirmi yaşında öğretmenliğe başlamış, ancak meraklı ve bilgili olduğu yayıncılıkla da ilgilenerek *Yeni Yol* adlı bir dergi çıkarmıştır. 1925 yılında Türkiye Yayınevi'ni kurmuş, bu yayınevinin bünyesinden haftalık periyotta çıkardığı pek çok çocuk ve çizgi roman dergisinde gerek Türk gerekse yabancı sayısız çizgi roman başlığını ülke kültür tarihine kazandırmıştır. Tahsin Demiray, çoğuna bizzat yöneticilik yaptığı önemli yayınlar basmıştır. Bunlar arasında Mayıs 1936'da yayına giren *Yavrutürk* ile 1939'da çıkan *1001 Roman* öncelikli bir konuma sahiptir. *Yavrutürk*, 1942, 1947 ve 1961 yıllarında üç kere daha Demiray tarafından yayın gündemine getirilmiştir. Aynı şekilde *1001 Roman* da 'özel sayıları haricinde 1946 ve 1948' de yeniden ve farklı içerikle okuyucuya ulaşmıştır. İlk versiyonu 1942 yılı sonunda başlayan *Çocuk Haftası* ise, 1958'de ikinci kez yayına girmiştir. Demiray, bu dergiler dışında 1949-1959 yılları arasında *Hafta*, 1937-1951 arası *Ev-İş*, 1936-1938 arası *Ateş*, 1938-1939 arası *Cumhuriyet Çocuğu*, 1952-1953 arası *Haftalık Albüm*, 1960'da *Büyük Ateş*, 1965'de *Altın Işık* gibi yayınları da sahibi olduğu Türkiye Yayınevi logosuyla okura sunmuştur.[423]

---

[422] *Çocuk Haftası*, 1, (3), 1943, 3.
[423] (Url-7), Çizgi Diyarı, *Tahsin Demiray*-1903-1971, (2009), Erişim adresi: http://www.cizgidiyari.com/forum/t-u-u-v/188-tahsin-demiray.html.

Yukarıdaki açıklamalardan da görüleceği üzere Demiray; siyasetçi kimliğinden ziyade yazar, yayıncı ve eğitimci kimliği ile öne çıkmaktadır. *Çocuk Haftası*'nın 30 İlkteşrin (Ekim) 1942 tarihli deneme sayısında yazı işleri sorumlusu belli değildir. Gazetelerdeki yayın künyelerine göre *Çocuk Haftası*'nın 2 Sonkânun (Ocak) 1943 tarihli 1. sayısından, 2 Ocak 1948 tarihli 262. sayısına kadar yazı işleri sorumlusu Rakım Çalapala'dır.

Rakım Çalapala, 1909 İstanbul doğumludur. Ankara Hukuk Fakültesi mezunudur. 1936 yılında Türkiye Yayınevi'nde yazı işleri müdürü olarak göreve başlamıştır. *Yavrutürk, Çocuk Haftası, Resimli Hayat* dergilerini yayınlamıştır. *Doğan Kardeş* ve *Hayat* müesseselerinde yazarlık ve yazı işleri müdürlüğü*; Son Posta, Yarın, Akın, Türkiye, Tasvir* ve *Hürriyet* gazetelerinde de yazarlık yapmıştır. 1959 yılında Atlas Yayınevi'ni kurarak 1997 yılına kadar yazarlık ve yöneticiliğe devam etmiştir. Eserleri arasında *Çapkın, Aşk İnsanı Güzelleştirir, Işıklı Pencere, Mizah Hikâyeleri, Mustafa, Yavrutürk Şiirleri, Köyden Gelen Ses, Eski Bir Dost, Köye Giden Gelin, 87 Oğuz, Ak Üstünde Karalar* eserleri ile *Dünya Çocuk Klasiklerinden Seçmeler* adlı çevirileri sayılabilir. Çalapala Türk çocuk edebiyat ve dergiciliğinin öncülerindendir. [424]

Gazete 14 yıl boyunca sürdürdüğü yayın hayatında Türk kültürüne sayısız ölümsüz eser armağan etmiş, geleneğin genç kuşaklara aktarımında önemli roller üstlenmiştir. İncelenen çocuk mecmuaları arasında *Çocuk Haftası* gerek yazar kadrosu gerekse gazetenin profesyonelce, istikrarlı şekilde idare edilmesi anlamında, dönemine damga vurmuş en önemli yayınlardandır. Gazete 14 Ekim 1964 yılında *"Elveda"*[425] adlı başlıkla okura aşağıdaki şekilde veda etmiştir:

[424] Rakım Çalapala & Nimet Çalapala, *87 Oğuz*, Bilge Kültür Sanat Yayınları İstanbul, s. 86-88.
[425] *Çocuk Haftası*, 42, (3), 1964.

Biricik dergimiz “ÇOCUK HAFTASI"

Olmuştu yedi yıl sönmez meşale! Yayılıp
Vatana hafta ortası.
Dolaşır, gezerdi hep elden ele!..

Başladı pek erken ayrılık faslı,
Celâl Beğ yaslıdır, Oğuz Beğ yaslı.
Kimimiz Kerem'dir, kimimiz Aslı,
Ne desek derdimiz gelmiyor dile!..
Gözümüzde değil ne bahçe ne bağ,
Ne yayla ne orman ne deniz ne dağ;
Ediyoruz, heyhat, ona elvedâ;

Nasıl kızmıyalım uğursuz yele?..

O güzelim hikâyeler, romanlar. Geçirtirdi
Bize ne hoş zamanlar. Sarmış ufkumuzu
Kara dumanlar. Gelecek arılar bal yapmaz hâle!..
Ne kadar acıymış meğer bu hicrân
Sızıyor dostların yüreğinden kan.

Anacağız “O" nu sevgiyle her ân, Dolar
İnşallah bir gün bu çile!..

F. Cemal Oğuz ÖCAL

Çocuk Haftası Gazetesi 2 Son kanun (Ocak) 1943 tarihi ile 14 Ekim 1964’te 28 sayfa yayımlanarak yayın hayatını noktalamıştır. Araştırma kapsamında çok partili hayata geçiş tarihi olan, 21 Temmuz 1946’ya kadar, 8 cilt 187 sayı incelenmiştir.

3.18.1. *Çocuk Haftası Gazetesi*’nin Biçim Özellikleri

Gazetenin sahibi ve yazı işleri direktörü Tahsin Demiray’dır. *Çocuk Haftası* çocuklara yönelik çıkmış süreli yayındır. *Çocuk Haftası Gazetesi,* 1942–1950 yılları arasında 375 sayı, 1958–1964 yılları arasında 318 sayı yayımlanmış, önemli yazar, şair ve karikatüristlere sayfalarında yer vermiştir. 1942–1950 ve 1958–1964 yılları arasında 8 yıllık kesinti çıkarılacak olursa gazetenin yayın hayatı 14 yıldır.

Gazetenin 1. ciltten, araştırma sınırlılığındaki 8. cilt 187. sayıya kadar sloganı: *“Haftalık Çocuk Gazetesi”*, 14 Ekim 1964 son sayıda ise sloganı: *“En iyi Mecmua”* şeklindedir. *Çocuk Haftası Gazetesi’*nin sayfa sayısında farklılıklar bulunmaktadır. 30 İlk teşrin (Ekim) 1942 tarihli sayıda 8 sayfa, 2 Son kânun (Ocak) 1943 tarihli 1. sayıdan, 21 Eylül 1946 tarihli 195. sayıya kadar 16 sayfadır. Daha sonra 195. sayıdan, 25 Şubat 1950 tarihli 374. sayıya kadar derginin sayfa sayısı 12’dir. *Çocuk Haftası Gazetesi* uzun yıllar yayımlanan gazeteler içinde sayısı düzenli yayınlardandır. *Çocuk*

Haftası Gazetesi, 14 yıllık yayın hayatında, Türk halk kültürü ögelerini barındırdığı zengin içeriğiyle, dönemin en önemli süreli çocuk yayınlarındandır. Türk halk edebiyatı unsurları bakımından ele alınan gazete, zengin konu içeriği ve tür çeşitliliğine sahiptir.

*Çocuk Haftası- Haftalık Çocuk Gazetesi'*nin ilk sayısı 3 Son kanun (Ocak) 1943 yılında basılmıştır. Gazetenin basım yeri, Ankara caddesi (İstanbul) Numara 56'da bulunan Türkiye Basımevi'dir.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin 30 İlk Teşrin (Ekim) 1942 tarihli tek sayılık cildine; Ankara Millî Kütüphane'de 1956 SB 413/1942'nolu dizinden ulaşılmıştır. Gazetenin asıl başlangıç tarihi olan 2 Son kanun (Ocak) 1943 tarihli 1. cildine ve 2, 3, 4. ciltlerine Millî Kütüphane'de, 1956 SB 413; yerel tasnif numaralarıyla ulaşılmıştır. *Çocuk Haftası*'nın 5, 6, 7 ve 8. ciltleri bordo renkli mukavva ciltte olup üzerinde cilt/dizin numaraları bulunmamaktadır. Gazetenin kütüphanelerde bulunmayan diğer sayılarına internet ortamında (Url 1) adres dizininden ulaşılabilir.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin 30 İlk Teşrin (Ekim) 1942 tarihli tek sayılık deneme cildinde boyutu: 25 x 18'cm'dir. Gazetenin 2 Son kanun (Ocak) 1943- 21 Temmuz 1946 tarihleri arasındaki; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. ciltlerinde boyutu; 31,5 x 19 cm'dir.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin 30 İlkteşrin (Ekim) 1942 tarihli satış fiyatı 5 kuruştur ve yıllık abonelik ücreti yoktur. 2 Sonkânun 1943 tarihinden başlayıp, araştırma sınırlılığındaki 21 Temmuz 1946 tarihine kadar gazetenin abone yıllığı 520 kuruş, altı aylığı 260 kuruş, günlük satış fiyatı 10 kuruştur. *Çocuk Haftası* 1. ciltten son cilt olan 8. cilde kadar fiyat politikasını istikrarlı tutmuş, değişen ekonomik şartlardan etkilenmemiştir.

Çocuk Haftası Gazetesi yayın hayatına başlarken çocuklara çeşitli hediyeler vaat etmiştir. Gazetedeki bilmece formatı, çengel bulmaca ve boşluk doldurmaca şeklindedir. *Çocuk Haftası* 3. sayıda *"Çocuk Haftası'nın Okurlarına Hediyelerimiz"* sloganını kullanarak okura: Aga Baltık marka radyo, bir yuvarlak dünya, bir elişleri albümü, *Ateş Dergisi* koleksiyonu, birer renkli albüm, kuru boya, İstanbul fotoğrafları, birer kitap, Şirley levhası, resim dosyası, hediye etmiştir.

3.18.2. *Çocuk Haftası Gazetesi*'nin İçeriği

Çocuk Haftası Gazetesi'nde ansiklopedik kültür sayfaları, nazım ve nesir türünde masal örnekleri, fıkralar, halk hikâyeleri, dünya klasiklerinden çeviri çocuk hikâyeleri, serüven hikâyeleri, gülmece ağırlıklı hikâyeler, çocuk yaşamına ilişkin hikâyeler, hayvanların yaşamına ilişkin hikâyeler, duygusallığı işleyen hikâyeler, tarihsel olayları işleyen hikâyeler, manzum ve nesir hikâyeler, biyografiler, atasözleri, bilmece- bulmacalar, roman tefrikaları, şiirler, serüvenler, çizgi romanlar, karikatürler, destanlar ve bunların yanında; "*İnanılmaz Şeyler, Bilir misiniz?, Milletler Müzesi, Tarihte Bu Hafta, 10 soru 10 cevap, Dünyanın En Meşhur Kitapları, Garip Şeyler, Hayvanlar Alemi, Bilgi Köşesi, Hayat ve Tabiat"* adlı içerik başlıkları yer almıştır. Gazete, zengin içeriğiyle Cumhuriyet değerlerini çocuklara ve gençlere öğretmeyi, Atatürk ilke ve inkılaplarını okura aktarıp onları topluma faydalı bireyler olarak yetiştirme misyonu taşımıştır. *Çocuk Haftası'*nda: *Boğaç Han, Tepegöz, Deli Dumrul, Keloğlan, Nasreddin Hoca ve Orhun Barkı Kahramanı Gültekin (Kültigin)* gibi Türk halk edebiyatını için büyük önem arz eden konu içerikleri gazete sahibi Tahsin Demiray ve teknik sekreter Rakım Çalapala tarafından önemle vurgulanmıştır. Bu halk edebiyatı mahsulleri çocukların millî ve manevi değerleri kazanmasında belirleyici unsurlardandır.

Levent Cantek, *Çocuk Haftası* çizerleriyle ilgili aşağıdaki görüşleri belirtmiştir: *"1943 yılında Çocuk Haftası yayına başladı. Rakım Çalapala (1909-1997) yönetiminde çıkan dergi yerli çizerlere ağırlık veriyordu. Sururi (1920-2000) kapakları çiziyor, Ekrem Dülek, Tekdal, Ayhan Erer, Sururi ve Şahap Ayhan içeride çizgi romanlar yapıyorlardı. Değişen dergicilik anlayışı içinde daha önce kopyacılık yapan genç bir kuşak çizgi romancılığa başlamıştı. Bu anlayışın yarattığı yıldız Mehmet Tekdal'dır."* [426]

Yukarıda ismi anılan yazar/çizerler *Doğan Kardeş* ve *Çocuk Sesi* dergilerinde yayınlar yapmışlardır. Kemalettin Tuğcu, Oğuz Özdeş, Feridun Fazıl ve A. Ziya Kozanoğlu gibi isimler revizyona giden ve çizgi roman ağırlıklı bir tür haline gelen *Çocuk Haftası*'ndan ayrılıp *Doğan Kardeş* ve *Çocuk Sesi* dergilerinde yazmaya çizmeye başlamışlardır. Ama yazdıkları metin ağırlıklı içerikler hiçbir zaman çizgi romanlar kadar ilgi görmemiştir.

[426] (Cantek, 72.)

Cantek, yukarıda belirtilen dergilerde yayımlanan çizgi romanların tümüne bakıldığında, birkaç istisna dışında hepsinin serüven kurgusunda millîyetçi öyküler olduğunu ifade etmiş, bu özellikler, çizgi romana giderek popülerleşen bir yol açılmasını sağlamıştır. [427] Sonraki yıllarda aynı yolu kullanan, daha nitelikli çalışmalar çizgi romanı geniş kitlelere sevdirmeyi başarmıştır.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin yayın politikası; Türk halk kültürü geleneğinin bilincinde olan, geçmişini bilen, geleceğin modern dünyasına ayak uydurabilecek nitelikte ve donanımda bir nesil yetiştirmektir. Gazete, Atatürk ilkelerine bağlı, Cumhuriyet reformlarını benimsemiş bir çizgiye sahiptir. *Çocuk Haftası* aktardığı içerik ve mesajlarda, Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine yükselmesi yolunda Türk çocuklarının üzerine düşen görevleri layıkıyla yerine getirmelerinin gerekliliğine inanmıştır. Gazete bu misyonu okura iletmeyi vazife olarak görmüştür.

İsmet Kür, Türkiye'de yayımlanmış ve yayımlanmakta olan çocuk dergilerini ardı ardına okuyan kişilerin, son 119 yıl süresince toplumun "çocuk"a bakış açısının, "çocuk"u ele alış biçiminin geçirdiği evreleri inceleyip, vardığı yeri görme fırsatını bulduklarını belirtip, çocuğun aileden, eğitim sisteminden, düzeninden, devlet politikasından, kısacası içinde yaşadığı toplum koşullarından soyutlanamayacağını; çocuk dergilerinde çocuk'un yanı sıra zamanının tüm yaşamı-belki bir ölçüde-ama gene de öbür yayın organlarında olduğundan daha samimi gerçekçi biçimde sergilendiği fikrini savunmuştur. [428]

Çocuk içinde yaşadığı sosyal ve kültürel şartlardan soyutlayamayacağı için, çocukların ve gençlerin eline ulaşan yayın, etkinlik ve kültürel faaliyetler onun kişisel ve zihinsel gelişimine direkt olarak katkı sunmaktadır. Bu minvalde, söz konusu yayınların niteliği önem arz etmektedir. *Çocuk Haftası*'nda yer alan Türk halk kültürü unsurları: Destan, masal, halk hikâyesi, fıkra, atasözü, bilmece vb. halk edebiyatı türleri çocukların ve gençlerin millî bilinç ve geleneksel değerlerden haberdar şekilde yetişmelerine vesile olmuştur.

---

[427] (Cantek, 76.)
[428] (Kür, 1.)

Gazetede çocukları ve gençleri eğlendirmeye yönelik faaliyetler; kare bulmaca, nazım ve nesir şeklindeki bilmeceler, fıkra ve karikatür örnekleriyle sayfa boşlukları doldurularak okura aktarılmıştır. Müstakil sayfalarda *Gülelim, Gülelim Eğlenelim*, *Şakalar* gibi başlıklarla okura eğlenceli vakit sunulduğu görülmektedir. Bunların yanında *İyi Bir Arkadaş mısınız, Çalışkan Bir Öğrenci misiniz?* gibi okurun kendini değerlendirmesine yönelik bölümler de gazetede yer almıştır. Gazetenin öğreticilik yönü ağır basmaktadır. Gençleri ve çocukları eğlendirme amacı birçok bölümde yer almıştır. Çocukları ve gençleri eğitmek, eğitirken eğlenmelerini sağlamak, editörlerin önem verdiği hususlardandır.

*Çocuk Haftası'*nda yer alan biyografilerde; bilim, sanat, edebiyat vb. alanlarda dünyaca ünlü kişiler, meşhur ressamlar ve Atatürk konu alınmıştır.

Gazetenin 1. sayısından son sayısına kadar ortak içerik/tür başlıkları şu şekildedir: *"İnanılmaz Şeyler (bilgi köşesi), Fırtınalı Bir Gece (roman), Masallardaki Kuş (resimli belgesel), Tuzak (hikâye), Kaba Sakal Amca'nın Meraklı Bulmacaları (bulmaca), Bilir misiniz? (bilgi köşesi), Büyük Avcılar (resimli belgesel), Yaman İzci (serüven), Pirelerin Zaptettiği Kıta (bilgi köşesi), Cingöz Elebaşı (resimli serüven), Zavallı Büyükbaba (roman), Karikatür-Şaka (bilmece), Deniz Kurtları (çizgi roman)*" gibidir. 5. cilt 131. sayıda ise; *"Bethofen (biyografi), Nasreddin Hoca (çizgi roman), Biraz da Gülelim (fıkra), Bilmeceler (bilmece), Gizli Odanın Çocukları (roman), Uzun Kılıçlı Kahraman (hikâye), Bilmece (bilmece-bulmaca), Altın Saçlı Güzel Kız (masal), Topaç (resimli çocuk serüveni), Dünyayı Geziyoruz (çizgi roman).*

Gazetede *bilmece-bulmaca* köşelerine yer verilerek çocukları bilmece-bulmaya çözmeye, anketlere katılmaya teşvikleri amaçlanmıştır. Bu etkinlik köşelerinde okurun çözdüğü bulmaca-bilmecelerin gazeteye kuponla gönderimi sağlanmıştır. Müsabakayı kazanan okura gazetede açıklanan dört rakamlı numaralar karşılığında hediyeler verilmiştir.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin başlıca yazar ve çizerlerine değinilecek olursa, gazetede gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap kullanan ve ismini belirtmeyen yazarlar da yer almaktadır. Gazetenin başlıca yazarları: *"Tahsin Demiray, Rakım Çalapala, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Mehmet Tekdal, Sururi, Kemalettin Tuğcu, Kemal Birkan, Şevket Bilgesel, Rezan Özkonuk, Tunara, Nezahat Kocatürk, Ayşe*

Yamaç, Emin Cenkmen, A. Nazım Tamaç, E.B. Şapolyo, Oya Ece, Nimet Çalapala, Edip Köknel, Zahir Güvendi, Fazıl M. Ülküer, Kazım Nami Duru, Semiramis Kök, Mehmet Özmay, M. Oktay, Baha Kayserilioğlu, Hamit Gündoğdu, Ekrem Dülek, Ekrem Bismil, Reşat Ekrem Koçu, Orhan Tolon, M. Hülagü, M. Attila Aykut, Vahdet Gültekin, Sezai Solelli, M. Cahit Gündoğdu, Ahmet N. Tamaç, Şerife, Emin Cenkmen ve *Zahir Güvemli"*dir. *Çocuk Haftası* zengin yazar ve çizer kadrosuna sahiptir. Öğretmen ağırlıklı yazar – çevirmenler, ressamlar ve karikatüristler dergiye önemli katkılar sunmuştur.

3.18.3. *Çocuk Haftası Gazetesi*'ne Göre Çocuk

Çocuk Haftası Gazetesi'nin içeriği, gazetenin sunduğu yayın politikası hakkında okuru bilgilendirmektedir. *Çocuk Haftası*'nın hedef kitlesi genel olarak çocuklar ve gençlerdir. Fakat gazetede herhangi okul sınıfı ya da yaş grubu belirtilmemiştir. Gazetenin 1. sayı, 3. sayfasında: *"Gördüğünü, bildiğini, düşündüğünü kendisinden sonrakilere anlatmak isteği ile yanan insanları, iki büklüm yazı yazmaktan kamburu çıkan yazıcıların emeğini bir aklınıza getirin..."* gibi sözlerle derginin çok büyük zahmetlerle çıktığı anlatılmakta ve değerinin bilinmesi istenmektedir.

Çocuk Haftası'nın hitap ettiği kitle: *"Çocuk Haftası daha yetişkin olan sizlerindir"* [429] şeklinde ifade edilmiş, gazetenin okur kitlesi net şekilde belirtilmiştir. Bu açıklamanın sebebi; *Çocuk Haftası Gazetesi*'nin içeriğindeki çizgi roman ve karikatürlerin gençlere hitap edeceğinin vurgulanmasıdır.

Çocuk dergilerinin hitap ve etki alanı ile ilgili İsmet Kür: Derginin, etki alanı geniş ve önemli bir yayın organı olduğunu, çocuk dergilerinin, sadece çocuk yazını okutanlar ya da yazın veya basın tarihçileri için değil; yerli, yabancı, Türk kültürel ve sosyal yaşamını inceleyecekler, hatta geçmişini öğrenmek isteyen sade vatandaş için de önem taşıdığını [430] ifade etmektedir.

Çocuk Haftası Gazetesi'nde sunulan edebi tür ve diğer konu başlıklarında, Cumhuriyet değerleri, Türk halk kültürünün önemi gibi kavramların çocuklar ve gençlere aktarılmasının önemi vurgulanmıştır. Çeviri edebi türlerin, çizgi romanların, karikatürlerin, dünya çocuk edebiyatı örneklerinin dışında; çocukların ilim ve fen

[429] *Çocuk Haftası*, 374, 1950, 3.
[430] (Kür, 1.)

haberlerinden mahrum olmamaları için çeşitli bilgilendirici ve eğitici sayfalar da gazetede yer bulmuştur. Tahsin Demiray ve Rakım Çalapala gazetenin en aktif yazarları olup, edebi türler dışında, özel gün, anma ve bayramlara dair yazılarıyla okura önemli değerler sunmuşlardır.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin 30 İlk Teşrin (Ekim) 1942'den, araştırma sınırlılığındaki 21 Temmuz 1946 tarihine kadar çıkan, 8 cilt, 187 sayısı incelenmiş, araştırma kapsamında olan halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.18 'de gösterilmiştir.

Tablo 3.18. *Çocuk Haftası Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları [431]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1942	2	1	Halinden Memnun Olmayanlar	Masal*	-
2	1	1942	6	1	Aynur Kardeşin Çiçekleri	Masal	-
3	1	1943	10	5	Aslan Kocan	Masal*	Kemal Birkan
4	1	1943	11	7	Atalar sözü	Atasözü	-
5	1	1943	14	7	Karikatür-Şaka	Fıkra	-
6	1	1943	5	8	Atalar sözü	Atasözü	-
7	1	1943	10	8	Karıncaların Zaferi	Masal*	Şevket Bilgisel
8	1	1943	10	10	Küçük Sanatkar Örümcek	Masal*	Rezan Özkonuk
9	1	1943	14	13	Zor Soru	Masal	Rezan Özkonuk
10	1	1943	10	16	Kargaların Cezası	Masal	Şevket Bilgisel
11	1	1943	10	21	Öldüren Bal	Masal	Şevket Bilgisel
12	2	1943	10	36	Örümceğin Ziyafeti	Masal*	Tunara
13	2	1943	5	43	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
14	2	1943	16	44	Boğaç Han (Çizgi Roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
15	2	1943	16	45	Boğaç Han (Çizgi Roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
16	2	1943	16	46	Boğaç Han (Çizgi Roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
17	2	1943	16	47	Boğaç Han (Çizgi Roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
18	2	1943	5	47	Baykuşla Karga	Masal	Tunara
19	2	1943	16	48	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
20	2	1943	16	49	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek

[431] Listede **(*)** ile belirtilen masallar, hikâye başlığı altında okura sunulmuştur. Belirtilen çalışmalar masal motifleri taşımaktadır.
Not: *Minik Hikâyeler* **(*)** adlı fıkra serisinde içerik başlığı hikâye şeklinde okurlara aktarılmıştır; fakat içerik ve tür olarak yukarıda belirtilen çalışma içerisinde hikâye unsurları değil, fıkra unsurları taşımaktadır.

21	2	1943	16	50	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
22	2	1943	11	51	Gümüş Kapının Arkasında Ne Var	Masal	-
23	2	1943	16	51	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
24	2	1943	7	52	Ali Baba ve Kırk Haramiler (Çizgi roman)	Masal	-
25	2	1943	16	52	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
26	3	1943	7	53	Ali Baba ve Kırk Haramiler (Çizgi roman)	Masal	-
27	3	1943	16	53	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
28	3	1943	10	54	Kar Ece	Masal	Andersen'den
29	3	1943	7	54	Ali Baba ve Kırk Haramiler (Çizgi roman)	Masal	-
30	3	1943	16	54	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
31	3	1943	6	55	Ali Baba ve Kırk Haramiler (Çizgi roman)	Masal	-
32	3	1944	10	55	Kar Ece	Masal	Andersen'den
33	3	1944	16	55	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
34	3	1944	6	56	Ali Baba ve Kırk Haramiler (Çizgi roman)	Masal	-
35	3	1944	6	56	Kar Ece	Masal	Andersen'den
36	3	1944	16	56	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
37	3	1944	6	57	Ali Baba ve Kırk Haramiler (Çizgi roman)	Masal	-
38	3	1944	16	57	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
39	3	1944	6	58	Ali Baba ve Kırk Haramiler (Çizgi roman)	Masal	-
40	3	1944	16	58	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
41	3	1944	6	59	Ali Baba ve Kırk Haramiler (Çizgi roman)	Masal	-
42	3	1944	16	59	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
43	3	1944	4	60	Cici Elbise	Masal	Çev. V. Gültekin
45	3	1944	6	60	Ali Baba ve Kırk Haramiler (Çizgi roman)	Masal	-
46	3	1944	16	60	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
47	3	1944	6	61	Ali Baba ve Kırk Haramiler (Çizgi roman)	Masal	-
48	3	1944	16	61	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
49	3	1944	6	62	Ali Baba ve Kırk Haramiler **(**Çizgi roman)	Masal	-
50	3	1944	16	62	Boğaç Han (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Ekrem Dülek
51	3	1944	9	63	Keloğlan (Karikatür)	Manzum Masal	-
52	3	1944	9	64	Keloğlan (Karikatür)	Manzum Masal	-
53	3	1944	9	65	Keloğlan (Karikatür)	Manzum Masal	-
54	3	1944	10	65	Gülelim	Fıkra	-

55	3	1944	12	65	Bambi	Masal	Çev. Ayşe Yamaç
56	3	1944	9	66	Keloğlan (Karikatür)	Manzum Masal	-
57	3	1944	9	67	Keloğlan (Karikatür)	Manzum Masal	-
58	3	1944	10	67	Gülelim	Fıkra	-
59	3	1944	9	68	Keloğlan (Karikatür)	Manzum Masal	-
60	3	1944	9	69	Keloğlan (Karikatür)	Manzum Masal	-
61	3	1944	9	70	Keloğlan (Karikatür)	Manzum Masal	-
62	3	1944	10	70	İğneli Lokma	Masal*	Şevket Bilgisel
63	3	1944	9	72	Keloğlan (Karikatür)	Manzum Masal	-
64	3	1944	9	74	Keloğlan (Karikatür)	Manzum Masal	-
65	3	1944	10	75	Gülelim	Fıkra	-
66	4	1944	9	78	Keloğlan	Masal	Nezahat Kocatürk
67	4	1944	9	79	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
68	4	1944	9	80	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
69	4	1944	12	80	Altın Yumurtlayan Tavuk	Masal	Nezahat Kocatürk
70	4	1944	9	82	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
71	4	1944	14	82	Tahtacı Köyünden Tahtalı Köye	Masal	A. Nazım Tamaç
72	4	1944	10	83	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
73	4	1944	14	83	Sihirli Kaval	Masal	Emin Cenkmen
74	4	1944	9	84	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
75	4	1944	6	85	Tilki ile Mandanın Kardeşliği	Masal	E.B. Şapolyo
76	4	1944	9	86	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
77	4	1944	9	88	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
78	4	1944	10	88	Biraz da Güleleim	Fıkra	-
79	4	1944	9	90	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fikra	Rakım Çalapala
80	4	1944	11	91	Karıncalar Kralı	Masal	-
81	4	1944	4	92	Bir Kelimecik	Masal	Oya Ece
82	4	1944	6	93	Ağaç Kurdu Yazlıkta	Masal	Nimet Çalapala
83	4	1944	7	93	Gezgin Çalgıcılar	Masal	Rezan Ökonuk
84	4	1944	14	93	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
85	4	1944	6	94	Keloğlan	Masal	Nimet Çalapala
86	4	1944	9	94	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
87	4	1944	10	94	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
88	4	1944	11	94	Değirmencinin Kızı	Masal	Rezan Özkonak
89	4	1944	6	95	Altın Kuş	Masal	Rezan Özkonak
90	4	1944	9	95	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
91	4	1944	6	96	Altın Kuş	Masal	Rezan Özkonak
92	4	1944	6	97	Keçi Kız	Masal	Rezan Özkonak
93	4	1944	9	97	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Masal	Rakım Çalapala
94	4	1944	14	98	Kaz Çobanı	Masal	Rezan Özkonak
95	4	1944	9	99	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
96	4	1944	9	101	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala

97	4	1944	14	102	Sözünü Tutmayan Kral	Masal	Edip Köknel
98	4	1944	3	103	Oğuz Destanı	Destan	Zahir Güvendi
99	4	1944	9	103	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
100	4	1944	10	103	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
101	4	1944	14	103	Konuşan Kaya	Masal	Edip Köknel
102	4	1944	2	104	Leyla ile Mecnun	Hikâye	Zahir Güvendi
103	4	1944	10	104	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
104	5	1945	6	105	Ördek ile Tilki	Masal	Fazıl M. Ülküer
105	5	1945	9	105	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
106	5	1945	9	109	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
107	5	1945	10	109	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
108	5	1945	9	113	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
109	5	1945	7	114	Tilki Kardeş	Masal	Edip Köknel
110	5	1945	2	117	Dede Korkut Masalları	Masal	Zahir Güvemli
111	5	1945	3	119	Altın Yumurtlayan Tavuk	Masal	M. Fazıl Ülküer
112	5	1945	9	119	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
113	5	1945	5	122	Bir Mandanın Masalı	Masal	Kazım Nami Duru
114	5	1945	3	124	Kuş Masalları	Masal	M. Fazıl Ülküer
115	5	1945	9	125	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
116	5	1945	9	126	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
117	5	1945	10	126	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
118	5	1945	14	126	Bir Deve Hikâyesi	Masal*	Semiramis Kök
119	5	1945	5	127	Karınca Savaşı	Masal	M.Oktay
120	5	1945	9	127	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
121	5	1945	10	128	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
122	5	1945	10	128	Bilmeceler	Bilmece	Mehmet Özmay
123	5	1945	14	128	Altın Saçlı Güzel Kız	Masal	Baha Kayserilioğlu
124	5	1945	6	128	Su Perisi	Masal	Hamit Gündoğdu
125	5	1945	9	129	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
126	5	1945	9	131	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
127	6	1945	8	151	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
128	6	1945	8	152	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
129	6	1945	9	152	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
130	6	1945	3	153	Kurbağa ile Öküz	Manzum Masal	Andersen'den Çev: Rakım Çalapala
131	6	1945	6	153	Pastadan Ev	Masal	Çev. M. Oktay
132	6	1945	7	153	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
133	6	1945	8	153	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
134	6	1945	9	153	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
135	6	1945	6	154	Üç Aday	Masal	Çev. M. Oktay
136	6	1945	7	154	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
137	6	1945	8	154	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
138	6	1945	9	154	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
139	6	1945	7	155	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
140	6	1945	8	155	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
141	6	1945	9	155	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala

142	6	1945	3	156	Ağustos Böceği ile Karınca	Manzum Masal	La Fontaine'den Çv: Rakım Çalapala
143	6	1945	7	156	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
144	6	1945	8	156	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
145	6	1945	9	156	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
146	6	1945	3	157	Kurtla Leylek	Masal	Çev. Rakım Çalapala
147	7	1945	7	157	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
148	7	1945	8	157	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
149	7	1946	3	158	Tilki ile Üzümler	Manzum Masal	La Fontaine'den Çev: Rakım Çalapala
150	7	1946	7	158	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
151	7	1946	8	158	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
152	7	1946	9	158	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
153	7	1946	3	159	Horozla İnci	Masal	La Fontaine'den Çv: Rakım Çalapala
154	7	1946	7	159	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
155	7	1946	8	159	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
156	7	1946	9	159	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
1571	7	1946	6	160	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
158	7	1946	7	160	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
159	7	1946	8	160	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
160	7	1946	9	160	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
161	7	1946	7	161	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
162	7	1946	8	161	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
163	7	1946	9	161	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
164	7	1946	5	162	Kurbağa Aysel'in Hikâyesi	Masal*	Semiramis Kök
165	7	1946	6	162	İyilik Perisi	Masal	Hamit Gündoğdu
166	7	1946	7	163	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
167	7	1946	8	163	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
168	7	1946	9	163	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
169	7	1946	6	164	Sihirli Yüzük	Masal	Ekrem B.
170	7	1946	7	164	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
171	7	1946	8	164	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
172	7	1946	9	164	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
173	7	1946	7	165	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
174	7	1946	8	165	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
175	7	1946	9	165	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
176	7	1946	7	166	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
177	7	1946	8	166	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
178	7	1946	9	166	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
179	7	1946	6	167	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
180	7	1946	7	167	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
181	7	1946	8	167	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
182	7	1946	5	169	Konuşan Ayı	Masal	Semiramis Kök
183	7	1946	7	169	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
184	7	1946	8	169	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu

185	7	1946	9	169	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
186	7	1946	6	170	Kurbağa Adam	Masal	Semiramis Kök
187	7	1946	7	170	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
188	7	1946	8	170	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
189	7	1946	9	170	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
190	7	1946	7	171	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
191	7	1946	8	171	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
192	7	1946	9	171	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
193	7	1946	8	172	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
194	7	1946	9	172	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
195	7	1946	10-11	172	Tepegöz (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
196	7	1946	8	173	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
197	7	1946	9	173	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
198	7	1946	7	176	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
199	7	1946	8	176	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
200	7	1946	7	177	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
201	7	1946	8	177	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
202	7	1946	7	178	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
203	7	1946	8	178	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
204	7	1946	7	179	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
205	7	1946	8	179	Gültekin (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
206	7	1946	7	180	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
207	7	1946	8	181	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
208	7	1946	8	181	Gültekin 2 (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
209	7	1946	7	182	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
210	7	1946	8	182	Gültekin 2 (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
211	7	1946	9	182	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
212	7	1946	7	183	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
213	7	1946	8	183	Gültekin 2 (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
214	8	1946	9	183	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
215	8	1946	7	184	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
216	8	1946	8	184	Gültekin 2 (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
217	8	1946	9	184	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
218	8	1946	7	185	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
219	8	1946	8	185	Gültekin 2 (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
220	8	1946	9	185	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
221	8	1946	7	186	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
222	8	1946	8	186	Gültekin 2 (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
223	8	1946	9	186	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala
224	8	1946	7	187	Deli Dumrul (Çizgi roman)	Hikâye	Çizen: Mehmet Tekdal
225	8	1946	8	187	Gültekin 2 (Çizgi roman)	Hikâye	Abdullah Ziya Kozanoğlu
226	8	1946	9	187	Nasreddin Hoca (Karikatür)	Fıkra	Rakım Çalapala

3.18.4. *Çocuk Haftası Gazetesi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

Halk edebiyatı türleri gelenekten geleceğe, kültürel aktarım sürecinde köprü vazifesi görmesinden dolayı, içinde Türk toplumunun maddi ve manevi değerlerini somut olarak yansıtan edebi ürünler barındırmaktadır. Bu aktarım sürecinde kişinin kültürel değerlerinin farkına varması önem arz etmektedir. Bir milletin geleneği, yaşam şekli ve inanç yapısı, etkilendiği kültürel normlarla etkileşim halindedir. Halk kültürünün öğrenilmesi; bireyin doğumuyla başlayan, aile, okul, arkadaş çevresi ve kitle iletişim araçları gibi aktarım vasıtalarıyla sağlanmaktadır. Bu halk edebiyatı örnekleri çocuklara ve gençlere toplumun mevcut değerlerini gösteren, çevresiyle uyumunu sağlayan vasıtalardır. Bireyler içinde yaşadığı toplumun etno-folklorik değerlerini, çevresiyle etkileşim içinde bulunduğu süreçte kazanabilmektedir.

Çocuk Haftası Gazetesi'nde çocukların ve gençlerin geçmişin değerlerinin farkına varıp, modern Türkiye'nin inşası yolunda dünyadaki yenilik ve gelişmelerden de haberdar edilmeleri amaçlanmıştır.

Çocuk Haftası'nın Atatürk ilke ve inkılaplarının gazete yoluyla çocuklara aktarılması, Büyük Maarif Kurultayı'na öz Türkçe'nin kullanımı ile alakalı öneriler sunulması gibi önemli misyonları olmuştur. Bunların yanında millî değerler ve Türk kültürünün çocuklara ve gençlere aktarılması gazetenin en önemli misyondur.

Gazetedeki Türk halk edebiyatı ögeleri: halk hikâyesi, nazım ve nesir türünde masal, yerli masal, destan, atasözü, halk kültürü ögeleri barındıran millî çizgi roman ve karikatür, manzum, mensur bilmece, destan, fıkra, şeklindedir.

Türk halk kültürünün en önemli içeriklerinden destandan romana geçiş ürünleri olan Dede Korkut metinlerinden *Boğaç Han, Tepegöz ve Deli Dumrul (çizgi roman); Keloğlan (karikatür), Ali Baba ve Kırk Haramiler (çizgi roman)'in masalları, Nasreddin Hoca'nın manzum fıkraları (karikatür)* ve *Orhun Barkı Kahramanı Gültekin (çizgi roman)* gibi edebi türlerin gazetede çizgi roman ve karikatür formatında okura aktarılması Türk halk kültürü ögelerinin değişim/dönüşümünü göstermesi anlamında önem arz etmektedir.

Çizgi roman, karikatür ve resimli serüvenler halk kültürü ögeleriyle yeni bir form oluşturmuştur. Amerikan çizgi roman karakterlerine karşılık, Türk destan ve hikâye karakterlerinin uzun soluklu maceraları okurla buluşmuştur.

Çocuk Haftası Gazetesi yayımlandığı 14 yıl boyunca sayfalarında barındırdığı halk edebiyatı örnekleri ile okur için geleneğin aktarımı ve yaşatılması anlamında önemli rol üstlenmiştir. Özellikle: *Boğaç Han, Tepegöz, Deli Dumrul, Keloğlan, Orhun Barkı Kahramanı Gültekin, Ali Baba ve Kırk Haramiler*, *Nasreddin Hoca* ve *Temel* fıkraları gibi edebi türler, gazetenin içerik ve hacminde önemli yer tutmaktadır.

Çocuk Haftası Gazetesi'nde incelenen toplam 3 halk hikâyesi serisi (çizgi roman), 1 halk hikâyesi (metin), 78 masal, 1 bilmece, 12 fıkra, 47 Nasreddin Hoca fıkrası (çizgi roman), 2 atasözü, 2 destan, işlenen Türk halk edebiyatı metinleridir.

4.18.4.1. Atasözü

Çocuk Haftası Gazetesi'nin incelenen bütün sayılarında toplam 2 atasözü sayfası tespit edilmiştir. Tespitedilen örnekler aşağıda sunulmuştur. Örnekler gazetenin 7 ve 8. sayılarında *"Atalar sözü"* başlığıyla yayımlanmıştır ve yazarları belli değildir.

Örnek 1)

"Malını yemesini bilmeyen zengin her gün züğürttür.
Misafir on kısmetle gelir. Birini yer, dokuzunu bırakır.
Maymunu fırına atmışlar, yavrusunu ayağının altına almış.
Misafirin şaşkını ev sahibini ağırlar." [432]

Örnek 2)

"Hareket olmadıkça bereket olmaz.
Harmanda diren yiyen sıpa, yılına kadar acısını unutmaz.
Kediye tulum peyniri bırakılmaz.
Gül yanında kabak anılmaz.
Kurt kartaldan korkmaz.
Yokluk taştan katıdır.
Yemeğin iyisi hazırıdır." [433]

Atasözlerinin hepsinde duru, açıkça belirtilmiş bir yargı vardır. Atasözleri geçmişte yaşanmış hayat tecrübelerinin, toplumda iz bırakmış önemli olayların yaşanılan dönem içerisindeki yargılarıdır. Bu kısa ve özlü sözler içerisinde barındırdığı

[432] "Atalar sözü", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 1, (7), 1943, 11.
[433] "Atalar sözü", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 1, (8), 1943, 5.

değer yargıları ve kesinlik bildiren cümlelerle, sade, kısa ve sanatlı şekilde kullanılarak, Türk diline mana ve değer katmaktadır. İşlevsel bir edebi tür olan atasözleri içeriğinde barındırdığı değerler ve niteliklerle; çocukların topluma uyum sağlamasını ve toplumda kabul gören değer yargılarını algılamalarını sağlamaktadır. *Çocuk Haftası Gazetesi* içeriğinde bulunan atasözü örnekleri Türk toplumunun yaşam şeklini, sosyo-kültürel değerlerini, hayata bakış açısını ve kültürel normlarını okura tanıtarak; onların yaşadıkları toplumla uyum içinde olmalarına katkı sunmaktadır. Dergide atasözü örnekleriyle okura çeşitli konularda öğütler verilmektedir. Tıpkı diğer edebi tür örneklerinde olduğu gibi. Atasözlerinde toplumun kuralları ve değer yargıları hakkında örnekler sunulurken yetiştirilmek istenen insan profili hakkında da ipuçları verilmektedir. Süreli yayınlar vasıtasıyla sade ve etkili bir dille sunulan atasözü örnekleriyle; çocuklara rehber olunması ve onların olaylardan ders çıkarmaları amaçlamaktadır.

3.18.4.2. Bilmece

Araştırma kapsamında incelenen *Çocuk Haftası Gazetesi'*nde geleneksel formda yayımlanan toplam 1 bilmece örneği tespit edilmiştir.

Aşağıda tek örneği sunulan bilmece örneği derginin 128. sayısında "Bilmeceler" başlığında yayımlanmıştır ve yazarı Mehmet Özmay'dır.

Örnek 1)

"Altı ateş, üstü taş,
İçerisinde bin bir baş. ***(Hamam)***

Babası tembel, annesi çalışkan
60 tane çocukları var. ***(Saat, akrep, yelkovan)***

Ben beslerim, o süsler. ***(Çiçek)***
Ben giderim, o gider.
Ben dururum, o durmaz. ***(Su, yol)***

Gündüz dolar.
Başında doğar,
Ortasında büyür
Sonunda ölür. ***(Ay)***

Sarıdır ayva gibi,
Suludur elma gibi.
(Portakal, limon)

Uzun oluk,
Ucu delik. ***(Baca)***

İçi bitli,
Dışı kilitli. ***(İncir)***

Gece boşalır. ***(Yük dolabı)***

Mini mini fincan,
İçi dolu mercan. ***(Nar)***
Zenginin elinde,
Canlı kaçar,
Cansız kovalar. ***(Araba)***

Hak bilir;
Halk bilmez. ***(Ecel)***

Fıkaranın dilinde. (Para)
Yeraltında yayı yapar. ***(Karınca)***" [434]

Türk halk kültüründe önemli yeri olan "bilmece" geleneksel bir soru şeklidir. Bu soru şeklinin cevabı bilmecenin içinde gizlidir. Geleneksel olabilmesi için bu soru şeklinin zaman ve mekân içinde insanlarca bilmece olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Türk bilmecelerinin pek azı soru cümlesi niteliğindedir. Bu örnekler yazılınca veya söylenince soru oldukları anlaşılmamaktadır. Bir bilmecenin soru olduğunu hem gelenek söylemekte, hem de bilmeceyi soran bu soruya bir cevap beklediğini açıklamaktadır. *Çocuk Haftası Gazetesi'*de sunulan bilmece örnekleri yukarıdaki örnekler hariç çengel bulmaca ya da sayı bulmacaları şeklindedir. Belirtilen bulmaca örneklerinde Türk halk edebiyatının bilmece şekline dayalı içerik özellikleri bulunmamaktadır.

Yukarıda sunulan bilmece örneklerinde okura sorular sorulurken, düşündürme fonksiyonu da zekanın işlenmesi anlamında, çocuklara önemli katkılar sunmaktadır. Süreli çocuk yayınları içeriğinde çocuğun, gelecekte toplumu ve içinde bulunduğu değerler silsilesini algılaması öncelikli amaçları arasında bulunmaktadır. Toplumsal değerlerin estetik bir zeminde okura aktarılması bilmece metinlerinin işlevselliğini artırmaktadır. Bu minval üzere, çocukların geleneksel değer yargılarını ve an'aneleri öğrenmeleri dönemin en etkili iletişim araçları olan süreli yayınlar tarafından sağlanmaktadır. *Çocuk Haftası* içeriğinde sunduğu edebi tür ve çeşitli içerikler ile 1942-1946 yılları arasında yetiştirilmesi gereken modern Türk çocuğuna kültürel anlamda önemli katkılar sunmuştur.

3.18.4.3. Masal

Çalışma kapsamında *Çocuk Haftası Gazetesi*'nin 8 cilt içindeki 187 sayısı dikkatlice incelenmiş, gazetede toplam 78 masalın yayımlandığı tespit edilmiştir.

[434] Mehmet Özmay, "Bilmeceler", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 5, (128), 1945, 10.

Araştırmaya örnek oluşturması bakımından, 5 masal örneği (1 örnek çizgiroman/masal) incelenmiş ve aşağıda sunulmuştur.

"Karıncaların Zaferi" adlı masal *Çocuk Haftası*'nda yayımlanan 1. örnektir. Masal gazetenin 8. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Şevket Bilgesel'dir.

1. Karıncaların Zaferi

Etrafı taş yığınları ile çevrili bir bahçe kenarında büyükçe bir karınca ailesinin yuvası vardı. Bu bahçede çeşitli yemişler vardı. Hele çok sevdikleri tırtıl ve kurt istediklerinden daha çoktu. Kurt ve tırtılları erzak olarak depoluyorlardı. Ne yazık ki; yemek nasip olmuyordu. Çünkü komşuları bulunan üzeri sarı ve yeşil halkalarla kanlı kocaman bir yılan, depoya açılan bir delikten başını sokuyor, karıncacıkların uğraşıp çabalayarak getirdikleri bütün tırtılları, kurtları yutuyordu. Bu zorbalık, bütün bahar aylarının her gününde tekrarlandı. Artık karıncaların öfkesi taşmıştı. Çok azılı ve koskoca zorbanın hakkından gelmek, besinleri doymaz ağızdan kurtarmak gerekti. Ne yapmalıydı?

Belli bir zaman geçtikten sonra evin reisi çözüm bulmuştu ve bütün karıncalar bunu alkışlamışlardı. Hemen tatbikine karar verdiler. Reis, en açıkgöz işçi karıncalardan birine yılanı gözetleme ödevini verdi. Ödevlenmiş karınca, ertesi günü yılandan önce uyandı. Düşmanın yolu üstünde saklandı. Zorba, yine yuvadaki tırtıllarla tıka basa karnını doyurdu. Öğleye yakın biraz gezmek için dışarı çıktı. Dolaşmaya başladı karınca da peşinden geldi. Derken yılan uyuyan bir adama yaklaştı. Karınca adımlarını hızlandırdı. Uyuyanın üzerine tırmandı ve boğazını ısırdı. Canı yanan adam uyandı. Yılan yine aptal aptal ve otları hışırdatarak yürüyordu. Zaten yılan korkusu ile içi dolu olan adam bu hışırtıyı duyunca yerinden fırladı. Yakaladığı taşı otların arasına savurdu. Taş, yılanın kuyruğuna geldi ve yara açtı.

Zorba, ertesi gün müthiş bir sızı ile uyandı. Yarası ciddi şekilde acıyordu. Bakınca komşu karıncaların yarasını kemirmekte olduğunu gördü. Dilini uzattı. Fakat bu defa da on beş yirmi karınca diline sarıldı. Hem ısırıyorlar hem de ekşimsi acı zehirlerini öbür ağıza boşaltıyorlardı. Bu boğuşma tam iki gün sürdü. Yüzlerce karınca

öldü. Fakat yılmadılar, sonunda zorlu düşmanlarını yendiler, yuvalarını kurtardılar. Yılanın koca vücudunu günlerce, aylarca yediler. [435]

Bir toplumun kültürel değerleri uzun yıllar boyuca birikerek, sözlü ve yazılı edebi türlerle bir sonraki jenerasyona aktarılmaktadır. Bu aktarım sürecinde eski ve zengin değerlere sahip olan Türk halk kültürünün yazılı ve sözlü gelenek ürünlerinden olan masal türünden olabildiğince faydalanılarak, bu türün estetik zevkinin çocuklara kazandırılması bir neslin devamlılığı adına önemli zorunluluklardandır. Öğretici fonksiyonu olan bu eserler; masal, hikâye, atasözü vb. edebi tür başlıkları altında okura sunulabilmektedir. Yukarıda anlatılan fabl (hayvan masalı), mutlu sonla biten masallara örnektir. Masalda verilen mesaj, fiziksel olarak ne kadar yetersiz ve küçük olunursa olunsun, aklın, birlik ve beraberliğin yenemeyeceği gücün olmayacağı mesajıdır. *Karıncaların Zaferi* bir tabiat hikâyesi olarak adlandırılsa da fabl örneği olup, hikâye değil, masal motifleri taşımaktadır.

"Dede Korkut Masalları" adlı masal sunulan 2. örnektir. Masal gazetenin 117. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Zahir Güvemli'dir.

2. Dede Korkut Masalları

Halk arasında meydana gelerek "Dede Korkut" adında çok bilgili birinin her güçlüğü çözdüğü Türk masallarından on iki tanesi ilk önce 19. yüzyılda yazıya alınmıştır. Bu güzel masallar o zamanın şimdikinden epey farklı Türkçesiyle yazılı olduğundan herkesçe ve kolaylıkla anlaşılmamaktadır. Doğru okunmuş bir baskısı 1938'de Orhan Şaik Gökyay tarafından yapılmıştır. Dede Korkut masallarının bazıları hâlâ az çok Anadolu'nun başka başka yerlerinde pek az değişikliklerle söylenmektedir. Dede Korkut metinleri geçen yüzyıl içinde bazı Avrupalı bilginleri de ilgilendirmiş, içlerinden birkaçı başka dile çevrilmiş, böylelikle dünyaca ün kazanmıştır. Deli Dumrul masalının özeti şöyledir:

Oğuz boylarında Duha Kocaoğlu Deli Dumrul derler bir er vardı. Bir kuru çayın üzerine bir köprü kurmuştu. Geçenden otuz, geçmeyenden döve döve kırk akçe (kuruş) alırdı. Niyeti kavga çıkarıp kendinden yiğit kimse olmadığını ortaya koymaktı. Bir gün

[435] Şevket Bilgesel, "Karıncaların Zaferi", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 1, (8), 1943, 10.

çay kenarına konan bir obada bir yiğit öldü. Yakınları ağlaştılar. Deli Dumrul bunu duydu. Kim öldürdü? diye sordu. Azrail dediler. Azraile meydan okuyarak, gelsin de göreyim! dedi. Tanrı bunu duyunca Azrail'i gönderdi. Git şu deli Türk'e görün diye. Azrail gidince Deli Dumrul'un elleri tutmaz, gözleri görmez oldu. Kızdı. Üzerine saldırdı. Azrail güvercin oldu, pencereden uçtu. Deli Dumrul atına atladı, Azraili buldu fakat Azrail ata göründü. At ürktü, Deli Dumrul'u sırtından attı Dumrul yere yuvarlandı. Azrail göğsüne bindi. Durul Azrail'e ne haşmetli kocasın dedi, sen aradan çekil ben Tanrımla konuşayım, dedi. Dumrul Tanrıya yalvardı. Tanrı ona acıdı. Canı yerine can bulsun da sağ kalsın, diye buyurdu. Fakat Deli Dumrul'un canı yerine ne anası ne babası canlarını vermeğe kıymadılar. En sonra eşi razı oldu. Bunun üzerine Tanrı canlarını bağışladı. Anasının ve babasının ömürlerini karı kocaya verip ve size 140 yıl ömür verdim, dedi. Dede Korkut çıkageldi, bu masalı söyledi. [436]

Halk edebiyatı türlerinin bazıları yazıya aktarılmış, bazılarıyla sözlü gelenekte anlatıla gelmiştir. İşlevsel/yapısal fonksiyonlar ile olağanüstü motiflerin içiçe geçtiği masal örnekleri, geçmişin değer yargılarını bugüne taşıyan önemli kültürel aktarım vasıtalarıdır. *Çocuk Haftası* vasıtasıyla sunulan bu metinlerde tarihin kodları ve imgeleri estetik bir bağlamda çocukların seviyelerine indirgenerek eser içerisine aktarılmıştır.

Muharrem Ergin Dede Korkut'taki arkaik unsurlar ile ilgili; hikâyelerin genel olarak birtakım mücadelelerin destanları olduğunu, Deli Dumrul'un Azrail'in karşısına çıktığını, ötekinde Basat'ın Tepegöz adındaki devi öldürdüğünü, bunların dışında kalan diğer hikâyelerde mücadelelerin Oğuz beyleri ile kuzeydeki ve batıdaki kafirler arasında olduğunu belirtmiştir. [437] Yukarıda destandan halk hikâyesine geçiş örneği olan Dede Korkut Hikâyeleri'nden beşincisi olan *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul* içerdiği olağanüstü/ fantastik özelliklerle özet şeklinde okura sunulmuştur. Zahir Güvemli, *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul* hikâyesini masal olarak adlandırmış ve sunulacak metinden önce eserin künyesini kendine has üslubu ile okura aktarmıştır.

Çocuk Haftası'nda okura sunulan halk hikâyeleri ve millî masal örneklerinde çocuklara Türklük bilincinin aşılanması amaçlanmıştır. Dede Korkut anlatılarında; Türk'ün uygarlığı, Türk yaşayışının özellikleri, Türklerin at sevgisi, savaşçılığı, soya,

---

[436] Zahir Güvemli, "Dede Korkut Masalları", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 5, (117), 1945, 2.

[437] (Ergin, Dede Korkut Kitabı 1, s. 26.)

sopa bağlılığı, büyüklere saygısı, yenilmezliği ve yılmazlığı güzel konularla anlatılmaktadır. Fakat yukarıdaki örnekte; Allah'ın varlığına, birliğine ve onun meleklerinden olan Azrail'e inanılmasının önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca ailenin önemi; yani yeri geldiği zaman en büyük fedakarlığın aile bireyleri (karı-koca) tarafından yapılacağı masal başlığıyla örneklendirilmiştir.

Aşağıdaki "Baykuşla Karga" adlı fabl örneği gazetenin 47. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı lakap kullanan Tunara'dır.

3. Baykuşla Karga

Bundan yüzyıllarca yıl önce karga ve baykuşun tüylerinin rengi beyazmış. Bir gün bir karga ile bir baykuş ahbap olmuşlar, uzun uzun konuşmuşlar. Karga Baykuşa renginden şikayetçi olduğunu söylemiş ve benim de keşke sırtımda şöyle güzel beyaz beneklerim olaydı, demiş.

Baykuş, Ah! Ben de öyle istiyorum. Haydi kandilden biraz kararmış yağ alalım da sen beni boya, ben de seni boyayım, demiş. Daha sonra karga baykuştan bir tüy koparmış, onu yağa batırıp, batırıp baykuşun vücuduna güzel benekler yapmış. Bu benekler baykuşa o kadar yaraşmış ki, adeta baykuşun çirkinliği gitmiş, güzel bir kuş olmuş. Boyamak sırası baykuşa gelince o da karga gibi tüyü yağa batırıp arkadaşının vücuduna benek yapmağa başlamış. Baykuş ufak ufak güzel benekler yaptıkça karganın hoşuna gitmiş, gururlanmış. Fakat baykuş karga kadar sabırlı değilmiş. Daha yarıda iken, bir bir benek yapmaktan usanıp, tüyü bir tarata fırlatmış, kandili kapınca içindeki siyah yağı karganın üstüne boşaltmış. Karga kendini birdenbire simsiyah olmuş görünce son derece öfkelenip, silkinerek dallara, yapraklara sürünerek temizlenmeğe çalışmış, ama bu işi başaramamış. O siyah yağ üstüne yapışıp kalmış. İşte o zamandan beri kargalar böyle kapkara olmuşlardır! [438]

Hayvanların yaradılışlarına ait özelliklerin anlatıldığı masal türlerinden olan bu çalışmada; masal tekerlemesi ve mutlu sonla bitme özelliği bulunmamaktadır. Bu masallarda ve yukarıda masal örneğinde genellikle eğlendirme ve güldürme fonksiyonu bulunmaktadır. Masal küçük yaştaki çocuklara hitap etmektedir. Masalın kahramanları

[438] Tunara, "Baykuşla Karga", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 2, (47), 1943, 5.

olan baykuş ile karganın fiziksel özelliklerinin sebebi masalda aktarılmıştır. İnsanların, hayvanların, doğa olaylarının, yaradılış özelliklerinin ya da belli bir nedenselliğin aktarıldığı edebi türler etiyolojik (izah edici) başlıklar altında değerlendirilmektedir. Fabl olan yukarıdaki örnekte, arkadaşların iyi seçilmesi gerektiği, saygı kavramının ne kadar önemli olduğu aktarılmıştır. İyi niyetin ve saflığın neticesinin olumsuzlukla sonuçlanabileceği, bu durumlarla gerçek hayatta da karşılaşılabileceği Baykuş örneği üzerinden çocuklara aktarılmıştır. Baykuş'un toplum nezlinde uyanık olması, masal örneğine daha farklı yansımıştır. Sadakatsizlik ve kötü niyetli olma örnekleri baykuş özelinde çocuklarla paylaşılmıştır. Bu vesileyle *Çocuk Haftası* okuru; gerçek hayattaki olumsuzluklara karşı halk edebiyatının işlevsel fonksiyonlarından öğüt ve mesaj verme fonksiyonlarıyla uyarılmıştır.

"Küçük Sanatkâr Örümcek" adlı 4. masal örneği *Çocuk Haftası*'nın 10. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Rezan Özkonuk'tur.

4. Küçük Sanatkâr Örümcek

Örümceğin ne kadar ince işler yapan sanatkâr olduğunu hepimiz biliriz. Şimdi örümceğin bu hikâyesini okuduktan sonra gene bir gün onun ağını bozarken kalbimiz sızlayacaktır. Eski Yunanlıların taptıkları birçok Tanrılar arasında bir de san'at Tanrısı vardı. Adı Atina idi. Atina yaptığı bütün işleri beğenirdi, "benim yaptığım işe karşı gelecek yoktur" derdi.

Arahni diye bir kızın Atina'da çok güzel el işleri yaptığı duyuldu. Atina çok kızmıştı. San'at Tanrısından da güzel yapamaz ya! dedi. Bütün düşüncesi o kızı bulup yaptığı işleri görmekti. Nihayet Arahni'nin nerede olduğunu öğrendi ve ihtiyar bir kadın kıyafetine girip yola koyuldu. Arahni'nin bulunduğu köye geldi. Kızın penceresine yaklaşıp içeri baktı. Zavallı yoksul kız kasnağının başında harıl harıl çalışıyordu. (…) Uykusuzluktan gözleri kapanıyordu. Tam o sırada "Arahni, Arahni, diye bir ses işitti. Kaç saatten beri durmadan çalıştığı işinden başını kaldırıp pencerenin yanına gitti. İhtiyar kadını görünce adeta korkmuştu. Ihtiyar kadın, benden korkma, yaptığın işleri övdüler. Onları görmeğe geldim! dedi. Arahni ihtiyarı içeri aldı, yaptığı işleri göstermeğe başladı. Atina hayret içinde kalmıştı. Hem işleri büyük bir zevk içinde seyrediyor, hem de kıskançlıktan içi içini yiyordu.

Ayağa kalkarak üzerindeki elbiseleri attı ve benim kim olduğumu gördün mü?

Ben san'at Tanrısıyım. Şimdi seninle bir iş yapmağa başlayalım, bakalım hangimiz daha güzel yapacak, dedi. Arahni çok alçak gönüllü bir kız olduğu için, elbette Atina daha iyi iş yapar, diyordu. Nihayet ikisi de ayni işi yaptılar, fakat Arahni'nin yaptığı iş Atina'nınkini gölgede bırakmıştı. Atina buna çok kızdı ve dünyada en ince, en güzel işleri yap, fakat kıymeti bilinmesin! diye haykırdı. İşte o günden sonra hakikaten örümcek en güzel, en ince, en garip işi yaptığı hâlde kıymeti bilinmedi. Şimdi örümcek görürseniz küçük Arahni'yi hatırlayarak hiç olmazsa onun büyük bir sanatkâr olduğunu hatırlamayı unutmayın. [439]

Yukarıdaki çalışma *Bir Mitoloji Hikâyesi* olarak okura özetlenmiştir. Başlıktan da anlaşılacağı üzere çalışma kurgusal özellikler taşımakta ve hayvan masalı özellikleri göstermektedir. Mitolojide ışığın ve sanatın tanrısı olan Apollon, masalda Atina olarak adlandırılmıştır. Apollon İlyada destanında çok iyi bir okçu olarak okurun karşısına çıkmaktadır. İkiz kardeşi Artemis'le birlikte okçuluktaki yetenekleri onlara büyük bir üstünlük sağlamıştır. Masalda Aranhi ile örümcek özdeşleştirilmiştir. Fakir ve alçak gönüllü olmanın güzel erdemler olduğu, çalışkanlığın mutlaka mükafat göreceği örümcek örneği üzerinden okura aktarılmıştır. Örümceğin çalışkanlığından ileri gelen yaradılış özelliklerinin insanlarla özdeşleştirilmesi, ilk çağ medeniyetlerinden günümüze dek süren sözlü ve yazılı aktarım örneklerinde görülmektedir. Masalda sanatkarlıkla örümceğin ördüğü ağ özdeşleştirilmiştir. Tıpkı karınca ile çalışkanlığın özdeşleştiği gibi. Çocuklara bu örnekler sunularak onların doğadaki canlılara daha hoşgörüyle yaklaşmaları öğütlenmiş, onların da bir yeteneklerinin olduğu çocuklara vurgulanmıştır.

"Keloğlan" adlı masal serisi (çizgi roman) türünde *Çocuk Haftası*'nda 3. cilt 63. sayıdan, 74. sayıya kadar nazım şeklinde yayımlanmıştır. Aşağıda örneği sunulan metin gazetenin 63. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

[439] Rezan Özkonuk, "Küçük Sanatkâr Örümcek", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 1, (10), 1943, 10.

5. Keloğlan

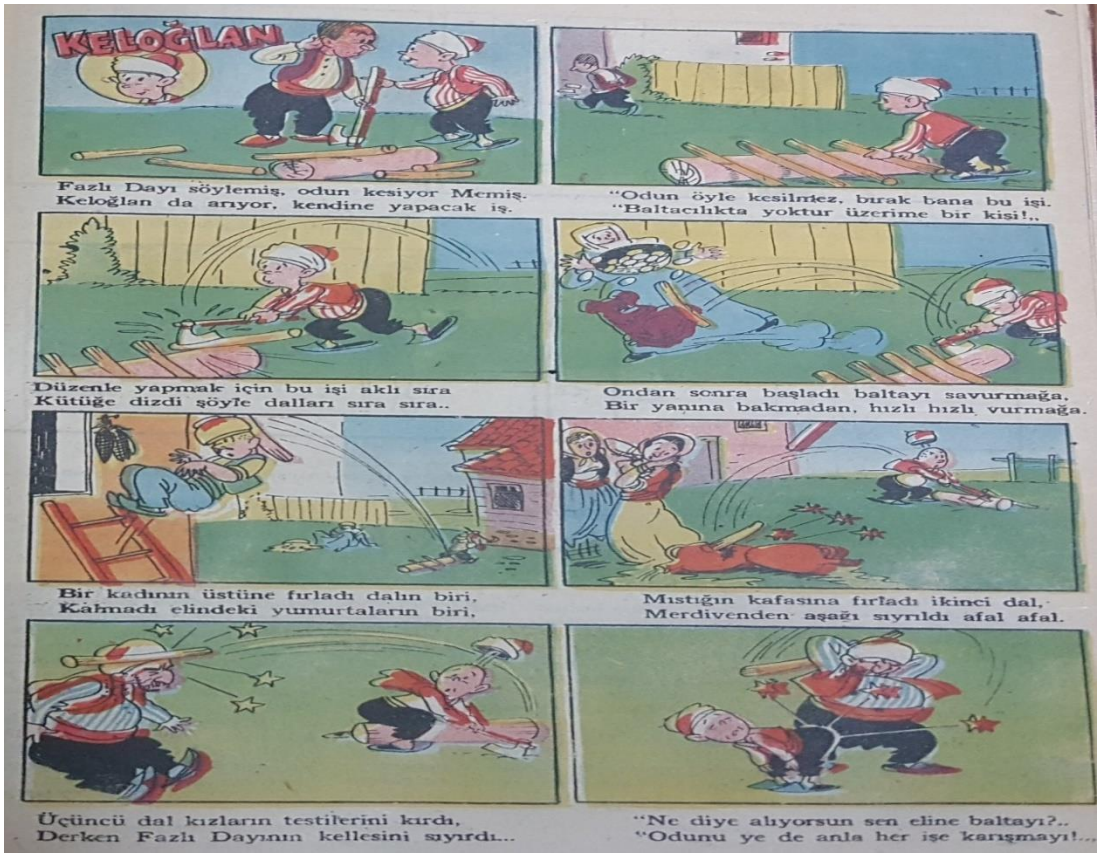

[440]

Yukarıda Türk masallarının en bilinen tiplerinden Keloğlan'ın manzum biçimde, karikatürize edilmiş formu görülmektedir. *Çocuk Haftası Gazetesi'*nde 63. sayıyla başlayan çizgiroman (masal) serisi 74. sayıda son bulmuştur. Türk masalının önemli figürlerinden biri de Keloğlan'dır. İtilip kakılan yoksul delikanlı, yukarıdaki karikatürde de görüldüğü gibi, bazı masallarda hor görülen küçük şehzade, ya da itilip kakılmak için yaratıldığına inanılan, ama sonunda bu inancı yalanlayacak olan bir delikanlıdır.

Esma Şimşek, Keloğlan'ın Nasrettin Hoca gibi toplumu temsil eden genel bir tip olduğunu, fizikî görünüşü ve zekâsı arasındaki farkla da toplumda imkânsıza ulaşmak isteyen kişilerin ideali olduğunu ifade etmiştir. Keloğlan, padişahın karşısında halkı temsil etmiş, Türk insanının zekâsını, aklını, başarısını, azmini, şansını ve saflığını en güzel şekliyle kendi üzerinde toplamış kişidir. Şimşek, Keloğlan'ın toplumdaki yanlışları, tuhaf ve eğlendirici şeyleri görebilme ve gösterebilme yeteneğine sahip bir kişi olduğunu belirtip, Keloğlan'ın kara mizahı en güzel şekliyle işlediğini, hayatın

[440] Rezan Özkonuk, "Keloğlan", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 1, (63), 1944, 9.

karanlık ve ümitsiz anlarında bile komik ve eğlendirici taraflarına cesaretle bakabildiğini ve problemleri gülerek çözmüş "hümorist" yapıya sahip bir tip olduğunu ifade etmiştir. [441]

Yukarıda 63-74. sayılar arasında görülen Keloğlan, cesareti ile gözünü budaktan sakınmadan maceraya atılan bir toplumun savaşını sembolize etmektedir. Uğradığı kötülükler karşısında bu kötülükleri yapan kişiye kendi yöntemleri ve sivri zekasıyla karşılık verip *Çocuk Haftası Gazetesi*'ndeki örneklerde de görüleceği üzere, rakibini cezalandırmasını bilmektedir.

1940'lı yıllardan sonra çocuk dergiciğinde gelişen çizgi roman furyası klasik metin formatında yayımlanan halk hikâyesi, destan ve masalları çizgi roman formatına dönüştürmüştür. Bu dönüşüm halk edebiyatı metinlerinin güncel eğilim olan görsel formlara adapte olmasının sonucudur. Toplumun estetik ve kültürel kodlarını okura sunan masal örnekleri sözlü gelenekten hayat bulduğu için, devamlı bir devinim halindedir. Bu vesile ile her dönemde güncellenen dönüşen masallar adeta kabuk değiştirerek halk muhayyilesinde güncellenen kültürle birlikte var olmuştur. Kültürel ve teknolojik değişimlerle doğrı orantılı olarak, güncellenen dergicilik anlayışında bir çok masal metni çizgi roman türünün görselliğine ayak uydurup yenilenerek, var olmak istemiştir. Bu anlamda en önemli Türk masal karakterlerinden olan Keloğlan ve diğer karakterler değişen bu anlayışla beraber güncellenmektedir. Çocuklar için görsel metinler manzum ya da mensur metinlere göre daha ilgi çekici bulunmaktadır. Serüven şeklinde okura sunulan masal ya da hikâyeler kaliteli çizimlerle birleştiği zaman hem mesajlar çocukların aklında daha çabuk kalmakta, hem de sunulan içerik daha eğlenceli bir hal almaktadır.

3.18.4.4. Hikâye

Araştırma kapsamında *Çocuk Haftası Gazetesi*'nin incelenen metinlerinde toplam 4 hikâye serisi tespit edilmiştir. Mecmuadan alınan örneklerinin dikkatlice sunulmasında fayda vardır. Hikâyelerin hepsi aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Aşağıda örneği verilen *Leyla ile Mecnun* adlı halk hikâyesi türünün yazarı Zahir Güvemli'dir. Sunulan örnek *Çocuk Haftası*'nın 104. sayısında yayımlanmıştır.

---

[441] Şimşek, E., "Türk Masallarının Milli Tipi: Keloğlan", *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, (11), 2017, 53.

1. Leyla ile Mecnun

Zamanlardan birinde bir Arabın oğlu olmuş. Adını Kays koymuşlar. Kays mektebe verilince orada Leyla adlı bir çocukla arkadaş olmuş. Kays ve Leyla birbirlerini sevmişler. Anası bunu haber alınca Leyla'nın Kays'la görüşmesini yasaklamış. Kays bu duruma çok içerlemiş, üzülmüş, sonra delirmiş. Daha sonra ona Mecnun (deli) demişler. Babası Leyla'yı oğluna almak istemiş, vermemişler. Bir zaman sonra Mecnun Kâbe'ye gidip, aşkının artmasını dilemiş. Oradan çöllere düşmüş. Hayvanlardan güvercinlerle, geyiklerle arkadaşlık kurmuş. Bu sırada Leyla'yı İbn-i Selâm adında varlıklı bir adamla evlendirmek istemişler. Nevfel isminde bir arkadaşı Mecnun uğruna Leyla'nın kabilesi ile savaşa girmiş, kazanmış. Mecnun kendine kör hali verip Leylasını görmüş. Sonra tekrar çöllere düşüp bir daha düzelmemiş, Leyla gelip te artık onu tanıyamamış. Bundan müteessir olarak Leyla hastalanmış ve ölmüş. Mecnun bunu duyunca Leyla'nın mezarı başında dünyadan gitmiş. Böylece bu dünyada kavuşamayarak birbirine hasret kalan iki sevgili, öbür dünyada birbirlerine kavuşmuşlar. [442]

Ebru Şenocak yukarıda özetlenen Leyla ile Mecnun adlı manzum hikâyeyi; Arap, Fars ve Türk edebiyatında görülen, mesnevi tarzında yazılan sevgi konulu bir hikâye, şeklinde tanımlamaktadır. Yine Şenocak'a göre hikâyenin kaynağı Arap edebiyatı, konusu ise asıl adı Kays olan Mecnun'un Leyla için söylediği şiirlerle, bu şiirleri açıklamak için yapılan yorumlar ve bunlara ilave edilen rivayetlerden ibarettir.

Hikâyenin esası Mecnun'un kişiliği etrafında toplanmakta ve olaylar Neced Çölü'nde cereyan etmektedir. Arap kaynaklarının bazılarına göre Kays yaşamamıştır. Ona atfedilen şiirler ise Emevi veya Mervan soyundan bir gence aittir. Bazı kaynaklara göre ise Kays yaşamıştır. Arap edebiyatında 10. yüzyıldan beri bilinmekte olan Leyla ile Mecnun mesnevisi İngilizce ve Fransızcaya da çevrilmiştir.

Halk edebiyatındaki Leyla ile Mecnunlar, büyük ölçüde Fuzuli'nin Leyla ile Mecnun mesnevisinden alınmıştır. Nesir şeklinde anlatılan hikâyeye bazen hece, bazen de aruzla şiirler ilave edilmiştir. [443]

Doğu edebiyatında en tanınmış olan eserlerden biri şüphesiz "Leyla ile Mecnun"

---

[442] Zahir Güvemli, "Leyla ile Mecnun", *Çocuk Haftası*, 4, (104), 1944.

[443] Ebru Şenocak, *Leyla ile Mecnun Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma*, Fırat Üniversitesi, Elâzığ 2000, s. 206-241.

mesnevisidir. Bu konuda birçok şairin eseri bulunmaktadır. Ama, en yaygın, bilinen ve geçerli olanını ünlü Türk şairi ve söz ustası Fuzuli XVI. yüzyılda Azeri Türkçesi ile kaleme almıştır. *Çocuk Haftası* içeriğinde yer verdiği edebi türlerle Türk edebiyatının önemli eserlerini çocuklarla sadeleştirilmiş bir şekilde sunmuştur. Gazete bünyesinde bulunan birçok önemli yazar sayesinde halk edebiyatı içeriği çeşitlilik göstermiştir. Yukarıda Leyla ile Mecnun hikâyesi okura sunulmuş fakat gazetenin hitap ettiği yaş aralığı dikkate alınarak kişilerin iç dünyası, duygu derinlikleri ve iç çatışmaları gibi ruhsal durumlar detaylı olarak işlenmemiştir. Bu anlamda sunulan örnek yine de çocuk okura değil, yetişkin ya da gençlere hitap etmektedir. Yukarıda okura sunulan halk hikâyesi örneğinde amaç; okura hoşça vakit geçirterek onların bazı ahlaki dersler çıkarmalarına vesile olmaktır. İslam doktrininin içerisinde bulunan soyut dünyanın çocuklara benimsetilebilir bir içerikle sunulması, *Çocuk Haftası* vasıtasıyla İslâmın değer yargılarının öğretilmesi sürecine katkı sağlamaktadır.

Aşağıda çizgi roman formunda örneği verilen *Boğaç Han* adlı halk hikâyesi türünün yazarı Ekrem Dülek'tir. Hikâye (çizgi roman) dizisi 44. sayıda başlayıp 62. sayıda son bulmuştur. Aşağıda sunulan örnek *Çocuk Haftası Gazetesi*'nin 49. sayısında yayımlanmıştır.

2.

Boğaç Han

444

Dede Korkut hikâyeleri düzyazı ve nazım karışımı şekilde söylenmiş ve 15. yüzyılın ikinci yarısında yazıya geçirilmiştir. Ama asıl metinde nesir ile nazım niteliklerini, kullanıldıkları yerler bakımından birbirinden ayırmak kolay değildir. Çünkü, nazım hiç bir zaman sıkı vezin ve biçim kurallarına bağlanmamıştır. Düzyazı ise, ritmik bir düzyazıdır; iç uyaklarla, eşit heceli parçalara bölünmekle, manzum kısımlara benzemektedir.

Hikâye kısaca özetlenecek olursa, bilindiği gibi Dresten nüshasının 1. hikâyesi olan *Dirse Han Oğlu Boğaç Han*'da Hanlar hanı olan Kam Gan oğlu Han Bayındır'ın

444 Ekrem Dülek, "Boğaç Han", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 2, (49), 1943, 16.

ziyafeti neticesinde oğlu kızı olmayan Dirse Han kara otağa konulmuş onuru kırılmıştır. Daha sonra Han fakirleri doyurmuş, ağzı dualı birinin duasıyla bir oğlu olmuştur. Adsız çocuk 15 yaşında boğayı yenip, "Boğaç" adını aldıktan sonra, babasının kırk askerinin ihanetine uğrayıp, babası tarafından okla vurulmuş, öldürülmek istenmiştir. Boğaç Han'ın imdadına ilk önce Hızır, daha sonra kırk ince belli kızla annesi yetişmiştir. Boğaç annesi tarafından gizlenmiş, dağ çiçekleri ve ana sütü ile 40 günde iyileşmiştir. Gücünü toplayan Boğaç, 40 namerd tarafından kafir illerine götürülmek üzere boynuna ip bağlanmış Dirse Han'ı kurtarıp, 40 namerdi öldürmüştür. Daha sonra Hanlar hanı Bayındır Boğaç'a taht verir, beylik verir. Dedem Korkut gelip Oğuzname söyler.

Yukarıda özette aktarılan *Boğaç Han* adlı anLatının tümü *Çocuk Haftası Gazetesi*'nde 44- 62. sayılar arasında özetlenmiştir. Söz konusu çizgi roman metninin aşağıda 62. sayıda da görüldüğü gibi, tamamı ele alınmıştır.

Yukarıdaki görselde dünyanın geçiciliğini anlatan kısım ile dinleyenlere hayır

duasında bulunan ozan dilekleri vardır. Bu dilekler her boydan sonra söylenmiştir. Dede Korkut metinlerinde Türk halkının duyuş, düşünüş ve geleneklerini görülmektedir. Metinlerde aktarılan dil ve kültür yapısı Türk halkının değerlerine o kadar yakındır ki Dede Korkut metinleri okunurken hala devam etmekte olan gelenek, yaşayış, mizah anlayışı resmedilerek gözler önüne serilmiştir. Türk töresinin ve değer yargılarının temel unsurlarının gördüğü Dede Korkut Hikâyeleri, dünya çapında kabul görmüş en önemli eserlerden biridir.

Çocuk Haftası Gazetesi okuruna *Boğaç Han*'ı sunmasının nedenlerinden biri de metin içinde bulunan maceranın ve sürükleyici ögelerinin fazlalılığıdır. Bu durum çocuklar ve gençlerin ilgisini çeken bir durumdur. Ekrem Dülek'in usta kalemiyle can verdiği *Boğaç Han* adlı çizgi romanda okur hem Türk töresini hem geçmişteki tarihini hem de macera dolu bir içeriği eğlenerek öğrenmiştir. Hikâyede aile bireylerinin ilişkileri, sadakatleri, büyüklere gösterilen saygı ve sevgi kavramları okura verilen önemli mesajlardır. Çocuklar bu eserleri eğlenerek okuduklarında, babalarına saygı göstermeleri gerektiğini, annenin yeri geldiğinde ne gibi fedakarlıklarda bulunabileceklerini idrak edebilmeleri anlamında önem arz etmektedir. Bu bağlamda çizgi roman örneğinde anne ve baba ailede yüceltilmiş bir figür olarak yer almıştır.

Dede Korkut metinlerinin tümünde sosyal bir sıralama ve anne-babanın yüceltilmesi ağır basmaktadır. Oğuz birliğinin üyeleri için gözetilen bu sosyal sıralamada bir Oğuz beyine verilen yer, kolaylıkla değiştirilemez. Ancak kılıcı ile büyük başarı kazanan, veya yukarıdaki örnekte görüleceği üzere, sofrasında aç doyurup, yoksul giydiren kahraman, bu düzendeki yerinden daha yukarıya çıkabilmekte, kahramandan başkası bu kurulu düzeni çiğneneyememektedir.

Folklorda Freud'çu görüş; masal, halk hikâyesi ve atasözü gibi örneklerin, halkın bilinç altını boşaltıp, onu baskıdan kurtarmak için, sağlıklı, kabul edilir ve dışa vurulmuş bir yol olarak görmektedir. Freud, düşlerde beliren sembollerin, daha gelişmiş bir şekilde, masallarda, fıkralarda, mitlerde ve efsanelerde bulunduğuna işaret etmiştir. Freud kuramlarını benimseyen bir folklorcu, Dede Korkut hikâyelerindeki Bogaç Han ile babası Bayındır Han'ın kavga etmesini- Şehname'deki Rüstem ile Zührab'ın kavga etmesi eyleminde görüldüğü gibi- baba ile oğul arasındaki ruhsal düşmanlıkla açıklanabilmektedir. Bilinmesi gereken önemli hususlardan biri de ele alınan *Boğaç*

Han adlı metnin güncellenerek belli değişimlere uğradığıdır. Zamanın ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte edebi metinler de biçimsel değişimlere uğramış, dil, üslup ve içerik güncellenerek toplumsal şartlara ya da belli okur kitlesinin profiline uygun hale getirilmiştir. *Çocuk Haftası Gazetesi'*nde 18 sayı boyunca yayımlanan *Boğaç Han* adlı anlatıda içerik değişmemiş ama dil gazetenin hitap ettiği kesime göre sadeleştirilmiştir. Dolayısıyla ele alınan çocuk gazetesinin bu minvalde çocukların okuma kültürlerine ve görsel beklentilerine göre, halk anlatılarını yeniden yazma yoluna gittikleri tespit edilmiştir.

Aşağıda örneklendirilen *Tepegöz* adlı halk hikâyesi (çizgi roman) türünün yazarı ve çizeri Mehmet Tekdal'dır. Sunulan örnek *Çocuk Haftası*'nın 153. sayısında yayına başlamış, 172. sayısında yayınını sonlandırmıştır.

3.*Tepegöz Hikâyesi*

[445]

Dede Korkut Kitabı'nda Dresten nüshasının sekizinci hikâyesi olan *Basat'ın*

[445] Mehmet Tekdal, "Tepegöz Hikâyesi", *Çocuk Haftası*, 7, (172), 1946, 10.

Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi'nde ahlak dışı bir ilişkiden doğan *Tepegöz* adlı şekli şemali düzgün olmayan bir yaratığın Oğuz boyunun başına açtığı belalar, zorluklar anlatılmaktadır. Muharrem Ergin'den alınan hikâye aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

Basat, aslan yataklarında aslanlar tarafından büyütülmüştür. Dede Korkut gelip onu kardeşi Kıyan Selçuk'un yanına bırakır. Bir gün Aruz'un çobanı Sarı Çoban her zaman olduğu gibi herkesten önce yaylaya çıkmıştır. Sürü Uzun Pınar'a gelince duraksamış çünkü pınarı peri kızları zapt etmiştir. Saru Çoban, peri kızlarından birini yakalar ve onunla birlikte olur.

Bahsedilen olay dergisinin 153. sayısında Mehmet Tekdal'ın kalemiyle aşağıdaki gibi resmedilmiştir.

Aradan bir yıl geçer peri kızının çobandan çocuğu olmuştur. Bayındır Han gezerken bununla karşılaşır. Çocuğun tepesinde tek bir gözü vardır. Aruz Koca, Basat'la birlikte beslemek üzere bu çocuğu evine getirir. Dadıların sütünü emerken onları öldürür, çocukların kulaklarını burunlarını koparır. Aruz dayanamaz Tepegöz'ü evden

kovar. Tepegöz dağa çıkıp yaman bir harami olur. Kimse onunla baş edemez. Dede Korkut onunla anlaşmaya gider. Tepegöz günde yemek için iki adamla, beş yüz koyuna ve yemeğini pişirmek üzere yanında kalacak iki kişi verilmesine razı olur. Kapak Han'ın bir oğlu yenmiş, sıra ikinci oğluna gelmiş karısı feryad eylemiş, Tepegöz'e oğlu yerine tutsak göndermesi için yalvarmıştır. Basat tutsağı gönderir ama Kazan Bey ve babası karşı çıksa da Basat Tepegöz'ü öldürmeye karar vermiştir. Basat Salahana kayalığına gelir, uyuyan Tepegöz'e ok atar, ok işlemez ama kocalardan sadece onun gözünün etten olduğunu öğrenmiştir. Ocakta kızdırılmış süngüyü Tepegöz'ün gözüne saplar, Tepegöz kör olur. Basat'a türlü oyunlar oynamak ister.

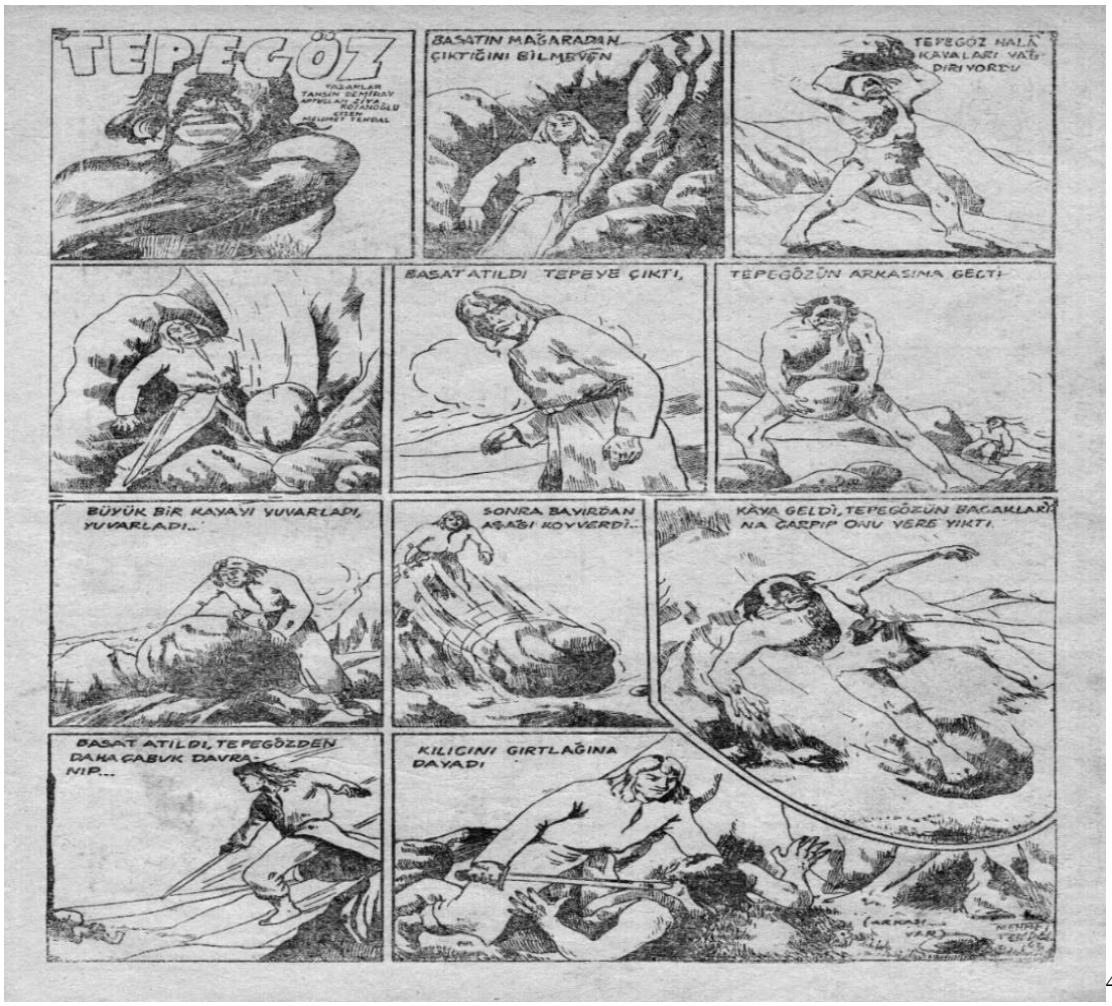

[446]

(Yaşanan macera yukarıda Mehmet Tekdal tarafından resmedilmiştir.)

[446] Ahmet Özgür Güvenç, *Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi (1923-2013)*. Gece Kitaplığı, Ankara 2013, s. 439.

Tepegöz Basat'ı hançerle vurmak ister ama Basat kurtulur. Hâzinesini vereceğini söyleyerek Basatı kandıran Tepegöz onu bir kümbet içine sokar, tam kümbeti yıkacakken Basat yine kaçıp kurtulur. Sonunda mağara kapısında asılı olan kılıcın başını kesebileceğini söyleyerek Basat'ı mağaraya gönderir. Kendi kendisine inip çıkan bu keskin kılıcı Basat oku ile yere düşürür ve Tepegöz'ün boyununu vurur. Oğuz'a müjdeci gönderir. Beyler Salahana kıyısına gelip Tepegöz'ün kafasını ortaya getirerek şenlik yaparlar. Dede Korkut gelip gazi erenlerin başlarına gelenleri anlatıp Basat'a dua eder ve hikâye ozan duası ile son bulur. [447]

Dede Korkut kitabının önemi ve *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi*'nin içeriğiyle alakalı Ahmet Özgür Güvenç, Dede Korkut kitabının Türk milletinin maddi manevi değerlerini somut bir şekilde yansıttığını, ortaya çıkarıldığı ilk günden itibaren büyük ilgi gördüğünü gerek dil ve edebiyat gerekse tarihi konularda araştırmacılara kaynaklık etmiş bir eser olduğunu belirtmiştir. Kitapta yer alan on iki anLatının yalnızca olayları değil, Oğuz Türkleri'nin o dönemki (IX – XI. yüzyıl) yaşam şekillerini ve dünya görüşlerini de içerdiğini; bu doğrultuda kitaptaki anlatılarda işlenen olaylar aracılığıyla Türk toplumunun sosyal, kültürel, dinsel ve iktisadi yapısı, siyasal ilişkileri, gündelik hayatı ve çeşitli durum ya da olaylar karşısındaki tutumlarının gözler önüne serildiği Güvenç tarafından ifade edilmiştir. Kitabın bu kompozit yapısı, doğal olarak birçok Türk ve yabancı araştırmacı ve bilim insanının ilgisini çekmiştir. Yapılan her çalışma Dede Korkut Kitabı'nın farklı bir yönünü dikkatlere sunarken yapılacak yeni çalışmalara da kapı aralamış ve ışık tutmuştur. [448] *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul ve Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi* anlatıları gerek olay örgüsü gerekse barındırdıkları olağanüstü unsurlar bakımından diğerlerinden farklı oldukları için şair veya yazarların bu anlatılara olay örgüsü bazında daha fazla müdahale ettikleri tespit edilen hususlar arasındadır. [449]

Emine Gürsoy Naskali, destan kahramanlarının diğer insanlarda da bulunan bazı nitelikleri kendi vasıflarında çokça toplamış olan kişiler olduğunu, bu niteliklerin pazu gücü olabildiğini ve kahramanların çok çevik olduklarını ifade etmiştir. Yine Naskali, umumiyetle bu kahramanlık özelliklerinden bir veya ikisinin iyice geliştiğini

[447] Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı 1(9.baskı)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 15-16-17.
[448] (Güvenç, 3.)
[449] (Güvenç, 3-4.)

belirtmiştir. [450] Bu anlamda, Basat sahip olduğu olağanüstü kuvvet ve zekâsı Tepegöz karşısında sahip olduğu en önemli vasıflardır.

Ahmet Özgür Güvenç, *Tepegöz* çizgi romanının *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi* anlatısının çizgi roman formundaki ilk örneği olması bakımından ayrı bir öneme sahip olduğunu, ana metin oluşturulurken alt metne belirli ölçülerde sadık kalındığını fakat kronolojik vaka zinciri üzerinde değişiklikler yapıldığını ifade etmiştir. Ana metinde yer verilmeyen vakalar, anLatının tekrar kurgulanmasına ve buna bağlı olan motiflerin ana metnin dışında kalmasına ve kurgusal bağlamda dönüşümlere sebebiyet vermiştir. Güvenç, çizgi romanda sözden ziyede resmin anlatım gücüne başvurulduğu için *Tepegöz* adlı çizgi romanda da çizginin metnin önüne geçtiğini ve bu yüzden çizgi romancının zaman zaman alt metinden bağımsız şekilde hareket ettiğini gözlemlemiştir.[451] Güvenç, 22 bölümde yayımlanan *Tepegöz* serisinin birinci bölümünün Sarı Çoban'ın başından geçenlerin aktarımıyla başladığını, asıl olay örgüsünün kronolojiye uymadığını belirtmiştir. Asıl metnin adının *Tepegöz* olması sebebiyle ilk önce *Tepegöz* üzerine yoğunlaşılarak okurun çizgi romana adını veren kahramanı tanıtılması amaçlanmıştır. Çizgi romanın bir metne dayandırılarak oluşturulduğu için metinde bulunan hareketli sahnelerin hepsinin resmedildiği, [452] öte yandan çizgi romandaki bazı metinlerin ana metindeki anlatmayla uyuşmadığı, ana metinde, alt metindeki soylamaların bir kısmının kullanıldığı ve çizgi romana alınmadığı Güvenç tarafından tespit edilmiştir. [453]

Çocuk Haftası Gazetesi'nde yukarıda özetlendiği ve resmedildiği üzere, Basat adlı bir Oğuz yiğidinin *Tepegöz*'le mücadelesi arkaik unsurlarla ve *Basat*'ın olağanüstü mücadelesiyle ele alınmıştır. Bu mücadele *Basat*'ın olağanüstü bir varlıkla savaşını konu edinmesi nedeniyle, *Dede Korkut Kitabı*'ndaki boylar içinde en fazla olağanüstü özelliğe sahip anlatı olarak, *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi* ile birlikte gösterilmektedir. *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi* içinde barındırdığı arkaik unsurlarla, çeşitli yazarlar ve akademisyenler tarafından kaleme alınmıştır. Eser ihtiva ettiği motif zenginliği sayesinde, kimi araştırıcılar tarafından masal, çizgi roman, hikâye, destan, efsane, roman, tiyatro metni, çizgi film ve nazım türünde anlatılarla

[450] Naskali E, G., "Destanın Tarifi", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 40, (1992), 1995, 2.
[451] Ahmet Özgür Güvenç, *Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Tepegöz*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019, s. 504.
[452] (Güvenç, 492.).
[453] (Güvenç, 496-497.)

okurla buluşmuştur.

Süreli yayınlarda etkisini günden güne artıran görsel türler, Türk halk hikâyelerinden Dede Korkut metinlerinde de ağırlığını göstermiştir. Çocukların zekâ seviyelerine hitap eden bu yeni akım, hikâyelerin çizgi roman formatında okurla buluşmasına vesile olmuştur. *Çocuk Haftası Gazetesi*'nde sunulan *Tepegöz* çizgi roman serisi şekinde gazetenin 153- 172. sayıları arasında yayımlanmıştır. Mehmet Tekdal'ın başarılı çizimleriyle hayat bulan eserin dili okura sade ve anlaşılır bir Türkçe ile aktarılmıştır. Bu vesileyle çalışma, içeriğinde barındırdığı etkileyici görsel ve sade Türkçe ile *Çocuk Haftası* okurunun ilgi gösterdiği bir çalışma olmuştur. Çocuklar ve gençlerin heyecan duyarak okuduğu bu çizgi romanlarda Türk halk edebiyatının tür ve içerik zenginliğinden faydalanılmıştır. Millî karakterlerin okura sunulması, onlarda Türk kültürü bilincinin sağlanmasına vesile olmuştur. Gazete içeriğinde Saru Çoban'ın peri kızlarından biriyle birliktelik yaşadığının yazılması ve çizimlerde kısmi çıplaklığın sunulması, 7-10 yaş aralığındaki çocukların zihinsel ve ahlaki gelişimi için olumsuz sonuçlar doğurabileceği düşünülmektedir. İlkokul yaşındaki okura ve gençlere hitap eden gazetede sunulan bu üslup ve görseller daha çok yetişkinlere hitap etmektedir.

Aşağıda örneği sunulan *Deli Dumrul* adlı hikâye (çizgi roman), 1945 yılının 176. sayısında yayına başlamış, 1946 yılının 187. sayısında yayınını sonlandırmıştır. Deli Dumrul'u yazan ve resmeden Mehmet Tekdal'dır.

4. Deli Dumrul

Duha Koca Oğlu Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi Dede Korkut Metninin Dresten Nüshasındaki 5. hikâyesidir. Hikâye Muharrem Ergin'den alınarak aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

Oğuz elinde Duha Koca Oğlu Deli Dumrul derler bir yiğit vardır. Bu yiğit kuru çayın üzerine bir köprü yaptırmış, geçenden otuz üç akçe, geçmeyenden ise dövmek suretiyle kırk akçe alırmış. Bir gün köprüsünün yanında konaklamış bir obadan ağıt sesleri duymuş ve iyi bir gencin canının Azrail tarafından alındığını öğrenmiş. Deli Dumrul o anda Azrail'i öldürüp gençlerin canını kurtarmaya yemin etmiş ve tanrıya kendisine Azrail'i göstermesi için dua etmiş. Hak Teâla Deli Dumrul'a kızıp ve Azrail'e ona görünmesi için emir vermiş. Dumrul kırk yiğidi ile eğlenirken Azrail kimseye görünmeden gelip onun yanma oturmuş. Dumrul onun kim olduğunu öğrenince kılıcına

el atmış fakat Azrail bir güvercin olup bacadan çıkmış. Dumrul atma atlayıp onun peşine düşmüş, Azrail atına görününce at ürkmüş ve Dumrul'u sırtından yere atmış. Azrail onun göğsüne binip, canını almak istemiş. Dumrul canını almaması için ona yalvarmış, Azrail tanrıya yakarması gerektiğini söylemiş. Dumrul Allah'a yalvarmaya başlamış. Canımı alacaksan sen al, Azrail'e bırakma dermiş. Onun bu yakarışı tanrının hoşuna gitmiş. Canının yerine can bulabilirse onun canını almayacağını söylemiş. Bunun üzerine Dumrul canının yerine can aramaya başlamış.

(Mehmet Tekdal'ın çizimiyle *Duha Koca Oğlu Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi*, okurlara masal/çizgi roman şeklinde aktarılmıştır.)

Önce babasına, sonra annesine gider ama ikisi de can tatlıdır deyip Dumrul'a canlarını vermemişler. Dumrul umudunu keserek vedalaşmak için karısına gitmiş, iki çocuğunu ona emanet edip istediği biri ile evlenmesini söylemiş. Kadın razı gelmeyip

Dumrul için canını vermeye hazır olduğunu söylemiş. Azrail kadının canını almak için gelmiş, bunun üzerine Dumrul tanrıya ya karısıyla birlikte kendi canının da alması ya da ikisini de bırakması için yalvarmaya başlamış. Dumrul'un sözleri tanrının hoşuna gitmiş. Azrail'e ikisini de bırakmasını onlara yüz kırk yıl ömür verdiğini, onların yerine Dumrul'un anası ile babasının canını almaşını söylemiş. Dumrul ile karısı yüz kırk yıl daha yaşamışlar. Dede Korkut gelerek destanlar söylemiş. "Bu destan Deli Dumrul'un olsun, benden sonra alp ozanlar söylesin, alnı açık cömert erenler dinlesin",[454] demiştir.

Güvenç, çizgi romanların özellikle belirli yaş gruplarına ulaşabildiğini, devlet tarafından Cumhuriyet'in ilk yıllarında fark edildiğini, bu bağlamda çocuklara yönelik çıkan dergi ve gazetelerin yayımlanmasında devlet kurumlarının önemli roller üstlendiklerini ifade etmiştir. *Çocuk Haftası*'nda toplam 20 hafta boyunca yayımlanan *Tepegöz* çizgi romanını yine bir Mehmet Tekdal uyarlaması olan *Deli Dumrul* takip etmiştir.[455] Hikâyelerde destanın kahramanları Oğuz Beyleridir. Hikâye hangi Oğuz beyinin savaşını anlatırsa anlatsın, sonunda öteki Oğuz beyleri de savaşa katılmaktadır. Destan kollarının hepsinde Dede Korkut, şu veya bu nedenle hikâyeye katılmakta, hikâyenin sonunda gelip, boy boylayıp, soy soylamaktadır. Dede Korkut bu boyun kimin olduğunu bildirip, kopuz çalıp, "şadmanlık" eylemektedir. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul boyunun sonunda: "Bu destan Deli Dumrul'un olsun, benden sonra alp ozanlar söylesin, alnı açık cömert erenler dinlesin", denmiştir. [456] Yani Dede Korkut, destanı yaratan ve çalıp söyleyen bir Ozan olarak okura tanıtılmıştır. Dede Korkut Destanı'na bütünlük sağlayan bazı etmenler bunlardır.

Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki 12 boyda, *Deli Dumrul* hikâyesi hariç, okura Han ailesinin veya Oğuz ilinin karşılaştığı tehlikeler ve Han'ın ailesini bu tehlikelerden kurtarmak için Oğuz beylerinin savaşları anlatılmaktadır. *Deli Dumrul* adlı hikâye içeriğinde barındırdığı olağanüstü motiflerle *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi* ile birlikte en fazla arkaik özelliklere sahip halk hikâyesidir.

Duha Kocaoğlu Deli Dumrul Hikâyesi konusu ve içeriği en farklı olan Dede Korkut boylarından biridir. İçinde güldürü unsurları, dini motifler ve arkaik unsurların

---

[454] (Ergin, 11-12.)
[455] (Güvenç, 488.)
[456] Orhan Şaik Gökyay, *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1973, s. 58.

yer aldığı ölüme karşı savaşın işlendiği, halk hikâyesi örneğidir. *Çocuk Haftası Gazetesi*'nde sunulan metinde, Tanrı ile arkadaş gibi sohbet eden Azrail'e, "sen aradan çekil Tanrım ile ben konuşacağım", gibi söylemlerde bulunması, Dumrul'un din kavramına yabancı olduğunun göstergesidir. Fakat Azrail'in Tanrı vasıtası ile Dumrul'a gücünü, kudretini göstermesi Dumrul'un inançsal anlamda gerçeği bulmasında etken sayılmaktadır. Dumrul Azrail'in gücünü ölümle burun buruna gelerek öğrenmesi, hikâyenin değiştirmiştir. Bunun sonucunda Dumrul; ailesine bağlı, karısının değerini anlayan, çocuklarına ilgi gösteren ve maneviyatı yüksek bir karaktere bürünmüştür. Ayrıca Dumrul hiçbir şeyden korkmayan Deli bir Şaman iken, Allah'a şükretmesini bilen, kendinden güçlü olanlardan korkmayı öğrenen bir karakter haline gelmiştir. Hikâyedeki bu karakter değişimleri, Dumrul'un tanrıya karşı olan tavrını da değiştirmiştir. Karısının kendisi uğruna ölmeye hazır olması Tanrı'yı etkilemiş ve Dumrul'un affedilmesini sağlamıştır. Anne ve babanın oğullarına canını vermemesi gibi trajikomik unsurlar destana renk katmış, eşin kıymetinin bilinmesi gerektiği gibi vurgular *Çocuk Haftası Gazetesi* okuruna yapılmıştır. Kısacası hikayade; faniliğin, bağışlanmanın ve gücü kabullenmenin yanında mutlak gerçekle (Tanrı) karşılaşmak yerini teslimiyete bırakmıştır.

Aysuda Şahin, *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi*'nde Oğuz beyleri ve Alplerin kahramanlıklarından ziyade İslâmiyet ile göçebe Türk kültürünün/yaşayışının iç içe geçtiği bir hikâye olduğunu, hikâyede, İslâmiyet'te dört büyük melekten biri olan Azrail ve Allah Teâlâ, hikâye içerisinde somut bazı vasıflar yüklenerek okurun karşısına çıktığını belirtmektedir. Türk inanış sisteminde Tanrı kâinatı yaratan, her şeyi bilen, işiten, gören ama kendisi görünmeyen, her şeye gücü yeten ve güç sahibi olandır. İslâm inancında asla somut özellikler ile ifade edilmeyen Allah Teâlâ'ya bile hikâyenin giriş bölümünde Azrail ile arasında geçen bir konuşmaya da yer verilerek somut bir vasıf yüklenmektedir. [457]

Bu bağlamda masal olarak adlandırılan ama halk hikâyesi motifleri gösteren Dresten nüshasının 5. hikâyesi olan *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi*, Mehmet Tekdal çizimiyle çizgi roman formatına sade bir Türkçe ile okura sunulmuştur. Çizimler

[457] Aysuda Şahin, "Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi'nde Yapı", Kahramanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Karaman, 2018, s. 58-59.

içindeki metin, çocukların seviyesine hitap etmesiyle birlikte okura önemli mesajlar vermiştir. Gazetede *Deli Dumrul* hikâyesinin sunulmasının okura verdiği en önemli mesaj: "Allah'ın birliğine ve kudretine inanılması ve ondan şüphe edilmemesi"dir. Bu minvalde, çocukların İslami inanç ve değer yargılarına hakim bireyler olarak yetişmesi, yukarıdaki örnekten hareketle, öne çıkan özelliklerden birisidir.

3.18.4.5. Destan

Çocuk Haftası Gazetesi'nin incelenen metinlerinde biri çizgi roman formunda olmak üzere toplam 2 destan türü tespit edilmiştir. Destan örneklerinin hepsi aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

"Orhun Kahramanı Gültekin" adlı ilk örnekteki kurgusal destan (çizgi roman) metinin yazarı Abdullah Ziya Kozanoğlu; resmedeni ise, Ayhan Erer ve Şahap Ayhan'dır. Sunulan destan (çizgi roman) *Çocuk Haftası*'nın 151. sayısıyla, 187. sayısı arasında destan serisi olarak yayımlanmıştır.

Orhun Barkı Kahramanı Gültekin (Kültigin)

[458]

Not: Aşağıda sunulan Kültigin hakkındaki bilgiler Talat Tekin'den özetlenmiştir.

Talat Tekin *Kültigin Yazıtı*'nın GökTürk Kağanı Bilge Kağan kardeşi Kültigin için, onun ölümünden sonra diktirildiğini, (732) Yazıtın piramit biçiminde, yaklaşık 4 metre yüksekliğinde sert kireçtaşından olan bu yazıtın üç yüzünde Türkçe, bir yüzünde de Çince yazılar bulunduğunu belirtmektedir. Yazıtın çevresinde ise Kültigin'in katıldığı savaşlarda öldürdüğü düşman sayısını göstermek üzere dikilen ve balbal denen taşlar yer almaktadır. Türk soyunun devamı için yapılacaklar, savaşılması gerektiği gibi bilgiler özetlenebilir. Ayrıca yazıtta Kültigin'in halkı için yaptıkları, Bilge Kağan'ın ağzından övgüyle anlatılmaktadır. Bilge Kağan bazı bölümlerde ataları Bumin ve İstemi

[458] Abdullah Ziya Kozanoğlu, "Orhun Barkı Kahramanı Gültekin Özel Sayısı", Çocuk Haftası Gazetesi, 7, 4, 1946.

kağanlar döneminden söz etmekte; onların başarılarını, onlardan sonrakilerin başarısızlıklarını anlatmaktadır. Kardeşi Kültigin ile katıldığı savaşları, elde ettikleri başarıları, kardeşinin yiğitliğini övgülü bir dille aktarmaktadır. Bilge Kağan'ın ölümü üzerine oğlu, babası için Bilge Kağan Yazıtı'nı diktirmiştir (735). Bu yazıtta da Bilge Kağan, Kültigin Yazıtı' nda olduğu gibi yaptıklarını anlatmakta; bazı bölümler Kültigin Yazıtı'ndan neredeyse aynen aktarılmıştır. Ayrıca Kültigin'in ölümünden sonraki savaşlar eklenmiştir. Bilge Kağan Yazıtı'nın çevresinde Bilge Kağan'ın anıtmezarı ve balballar bulunmaktadır. [459]

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun kaleme aldığı, *Orhun Barkı Kahramanı Gültekin* adlı kurgusal hikâyesi (çizgi roman) Orhun Kitabesi Yazıtları'ndaki Türk Hükümdarı Kültigin'den uyarlamış ve bu doğrultuda kurgulamıştır. 1945 yılında derginin 151. sayısında yayına başlayan çizgi roman serisi, 1946 yılında 200. sayıda son bulmuştur. 151 ile 181. sayılarda Güntekin'in 1. bölümü, 181'den 200. sayıya kadar ise Güntekin 2; yani Gültekin'in 2. bölümü yayımlanmış, 200. sayıdan sonra çizgi roman serisi yayınını noktalamıştır.

Araştırma sınırlılığında 21 Temmuz 1946 yılına kadar yayımlanan 187 sayı değerlendirilmiştir. Bu hikâye Ayhan Erer – Şahap Ayhan'ın çizimi Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun hayal gücü ve uyarlamasıyla 49 sayı yayımlanmıştır.

Ahmet Özgür Güvenç, kahramanlık hikayelerinin işlendiği bazı çizgi romanların suni kahramanlar çevresinde oluşturulduğunu, halk anlatılarındaki kahramanların yerine yeni ve yapay kahramanların çıktığını belirtmiştir. *Tarkan, Karaoğlan, Alptekin, Kara Murat, Deli Balta ve Gültekin* gibi çizgi roman kahramanları bu konuda verilebilecek başlıca örneklerdir. [460]

Orhun Barkı Kahramanı Gültekin'de Çinlilerle yapılan savaşlar ve bu savaşlarda Çinlilerin Türkleri kandırmak için türlü hilelere başvurmaları aktarılmıştır. Çizgi romanda Çinli kadınların güzelliklerine kanılmaması gerektiği anlatılmış ve vurgulanmıştır. Kültigin'in en büyük yardımcısı olan Bozkurt'un savaşlarda gösterdiği başarı resmedilmiştir. *Orhun Barkı Kahramanı Gültekin* adlı çalışmada GökTürk Kağanı Bilge Kağan kardeşi Kültigin'in Çinlilerle yaptığı savaşlarda gösterdiği

[459] Talat Tekin, *Orhun Yazıtları*, Kitap Matbaası, İstanbul 2003, s.35-55.
[460] (Güvenç, 487.)

kahramanlıklar, devlet yönetiminde halkına verdiği nasihatler, Bozkurt'un Türk kültürü için ne derece önemli olduğu, Türklerin eskiden savaşlarda atlarla birlikte en önemli yardımcılarının Bozkurt'un olduğu çizgi romanda belirtilmiştir.

Çocuk Haftası'nda millî değer yargılarının ve Türk tarihinin okura sunulması çocuklara millî bilincin aşılanması anlamında önem arz etmektedir. Türklük bilincinin ve ulus kavramının çizgi romanlar vasıtasıyla Türk okura sunulması, dönemsel şartlar içinde en etkili aktarım vasıtasıdır. Ulus devlet anlayışının mahsulü olan, birlik beraberlik olgusunu millî değerler ekseninde sağlamaya çalışan süreli çocuk yayınları, bu görevi başarıyla yerine getirmiştir. *Çocuk Haftası Gazetesi* içeriğinde bulunan zengin halk kültürü ögeleri ve çeşitliliğiyle geleneğin geleceğe akrarılmasında önemli bir misyon üstlenmiştir. Çizgi roman Türkiye'ye ilk girdiği yıllarda, Amerikan kültürüne ait figürler ve karakterleri Türk toplumuyla tanıştırmıştır. Fakat bilinçli ve aydın okur-yazarlar bu durumu kabullenmeyip millî ve yerel karakterleri, kendi tarihinden feyz alarak yazıp/çizmiş ve okurla buluşturmuştur. Bu bağlamda; süreli yayınların misyonu çeviri ya da millî yayınları okurla buluşturma anlamında önem taşımaktadır. *Çocuk Haftası* içeriğinde bulundurduğu halk kültürü ögeleriyle Türk kültürüne ve yarının büyüklerine önemli katkılar sunmuştur.

Çocuk Haftası Gazetesi'nin 1944 yılında yayımlanan 103. sayısında, Zahir Güvendi'nin aşağıda özet şeklinde sunduğu Türk destan külliyatına ait *Oğuz Kağan Destanı*'na yer verilmiştir.

Oğuz Destanı

"Oğuz Kağan doğduğu zaman bile başka insanlara benzemeyen kutsal bir yaradılıştı. Yüzü mavi, ağzı ateş gibi kızıl, gözleri elâ, saçları kara idi. Ayaklan öküz ayağı gibi, beli kurt beli gibi, omuzlan samur omuzu gibi, göğsü ayı göğsü gibi idi. Bütün vücudu tüylüydü Annesinden yalnız bir kere süt emdi. Kırk gün sonra büyüdü, yürüdü, konuştu.

Oğuz Kağan, Türklerin yaşadıkları yere dadanan ve onları ezen büyük bir gergedanı öldürmeye ant içti. Yayını, okunu, kılıcını aldı, üçüncü deneyişte canavarı öldürdü. Bir gün Tanrıya yalvarırken karanlık bastı, gökten mavi bir ışık indi. İçinde dünyalar güzeli bir kız vardı. Oğuz bu kızla evlendi. Üç oğlu oldu: Gün, Ay. Yıldız. Yine bir gün Oğuz avdayken bir gölde bir ağaç gördü. Kovuğunda çok güzel bir kız vardı.

Oğuz onun a evlendi. Üç oğlu oldu: Gök, Dağ, Deniz.

Oğuz, Türklere birçok savaşlar kazandırdıktan, yurdunu büyüttükten sonra ihtiyarladı ve topraklarını çocukları arasında pay etti.

Bu pay şöyle oldu: Bir gün Oğuz büyük bir şölen verdi. "Uluğ Türk" adlı vezirinin rüyasına göre Gün. Ay ve Yıldız'ı Doğuya, Gök, Dağ ve Deniz'i Batıya avlanmağa yolladı. Doğuya gidenler bir altın vay buldular. Batıya gidenler üç gümüş ok buldular. Bunları babalarına getirdiler. Oğuz yayı üçe böldü, çocuklarına verdi. Ülkesini böylece onların arasında pay etti." [461]

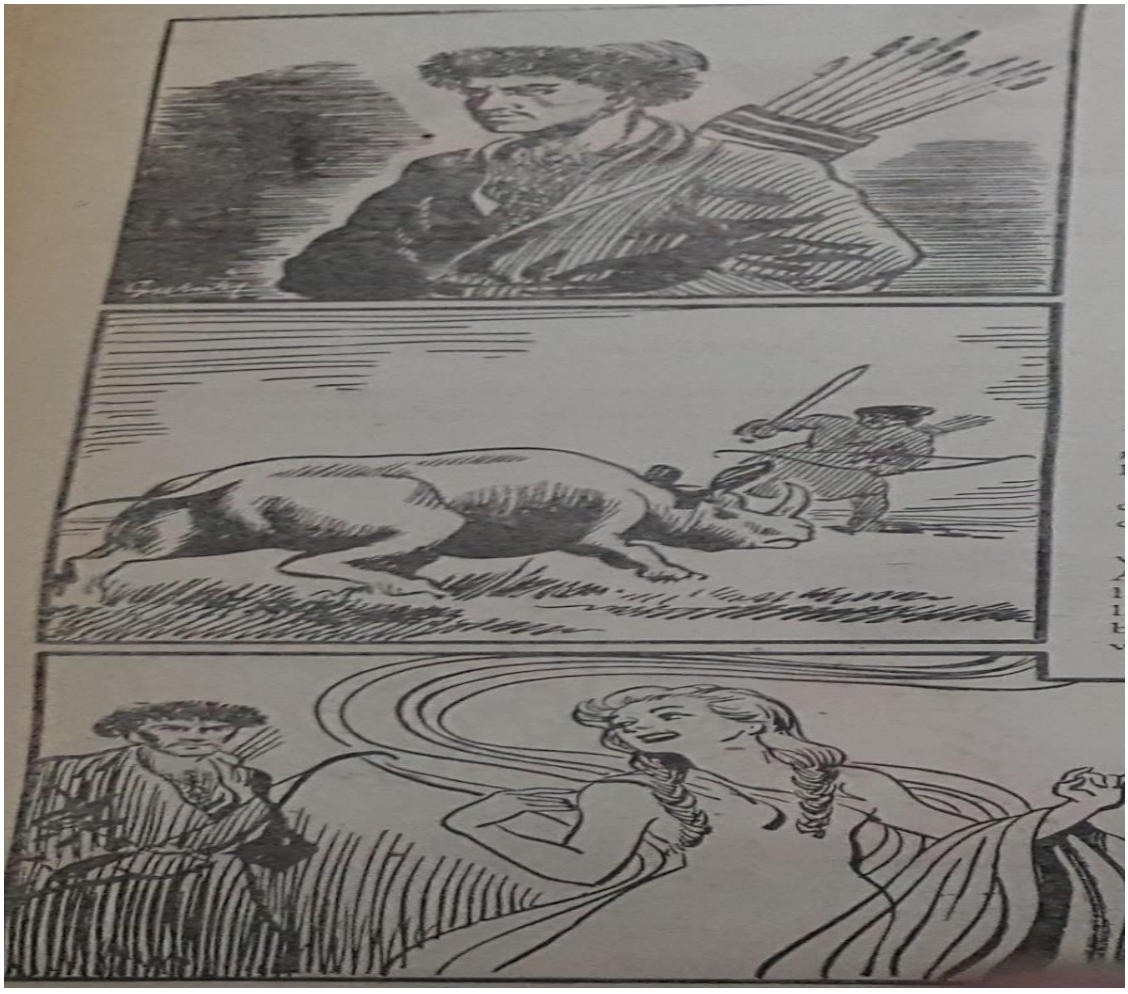

(Oğuz Kağan'ın temsili resmî ve destandan bazı kesitler yukarıdaki gibidir.)

Yukarıda özet olarak sunulan Oğuz Kağan destanı, Alp Ertunga destanından sonra Türklerin en eski destanıdır. M. Fuad Köprülü'nün *Oğuz Kağan Destanı* ile ilgili: Türklerin hakimiyet ve saltanatını, etrafındaki muhtelif kavimler üzerine yayarak

[461] Zahir Güvendi, "Oğuz Destanı", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 4, (103), 1944, 3.

kusursuzca zaferler gerçekleştiren "Çin", "İran" ve "Kafkasya"yı alan, "Hazar" denizini dolaşan kuzey sahasında "Yenisey" bölgesine kadar uzanan menkıbevi bir hükümdarın zaferleridir [462] şeklinde görüş bildirmiştir. M. Fuad Köprülü, *Oğuz Destanı*'nın bilinmeyen bir devirde sözlü gelenek iken yazıya aktarıldığını, Türklerin uzun asırlar süren millî tarihlerini layıkıyla tayin edebilecek bir takvime sahip olmadıklarından, tarihi an'anelerini "Destan" şeklinde sakladıklarını ifade etmiştir. "Oğuz Destanı"da tıpkı "Ertunga" destanı gibi, medeni Türklerin verimi olduğundan, sonradan bu Türkler arasında yazıya geçirilmiş ve işte bu suretle birbirinden farklı çeşitli rivayetler tarafımıza ulaşmıştır. Türk tarihinin gelişmesi ile "Oğuz Destanı" da bir gelişmeye uğramış ve içinde bulunduğu çağların ve sülalelerin hatırasını saklamıştır. İşte bu suretle "Oğuzname" de daha sonraki devirlerin kalıntıları ve izleri bulunmaktadır. [463]

Ahmet Bican Ercilasun, Uygurca *Oğuz Kağan Destanı*'na yansıyan Türk kozmogonisi üzerinde durarak, Oğuz Kağan'ın gökten inen üç ışığın içindeki kızla evlenince üç oğlu olduğunu ve bunlara Gün, Ay ve Yıldız adları verdiğini, göl ortasındaki ağaç kovuğunda bulunan kızla evlenince de Gök, Dağ ve Deniz adlarını verdiğini ifade etmiştir. Ercilasun bu motifleri Türklerin kâinatın yaradılışı hakkındaki ilk inanışlarının çok değişmiş olarak destana yansıması şeklinde belirtmiştir. Böylelikle Türklerin kâinatın yaradılığı hakkındaki ilk inanışları tespit edilebilir. [464]

Oğuz Destanı Türklerin en eski çağlarından kalma bahadırlık destanıdır. Bütün destanlar gibi bir kahramanlık hikâyesidir ama; Türk destan tarihinin ilk örneklerindendir. Türklerin başka tanrılara inandıkları çağda büyük Türk birliğinin kurucusu olan Oğuz Kağan'ın başardığı büyük işler bu destanda gayet açık bir dille anlatılmıştır. Zahir Güvendi *Oğuz Kağan Destanı*'nın asıl metnini düz yazı şeklinde kısaltıp sadeleştirerek çocukların seviyesine uygun bir hale getirmiştir. 1940'lı yıllarda başlayan çizgi roman ekolü tek sayfalık *Oğuz Destanı*'nda da yer bulmuş, eserden bazı kesitler görsel şekilde okura sunulmuştur. Zahir Güvendi *Dünyanın En Meşhur Kitapları* adlı biyografi sayfası içinde Oğuz Kağan Destanı'nı okura tanıtarak geleceğin yetişkinlerinin nesiller boyu sürecek millî kimlik aktarım sürecine aracılık etmiştir.

---

[462] Mehmed Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2011, s. 73-74.
[463] (Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, 78.)
[464] Ercilasun, A, B., "Oğuz Kağan Destanı Üzerine Bazı Düşünceler", Türk Dili Araştırmaları Yayınları- Belleten, Ankara, 1986, 15.

Millî ve manevi değerlerin *Çocuk Haftası* okuruna sunulması, çocukların Türk kültürü ve geleneğinin köklü mazisini algılamaları anlamında önem teşkil etmektedir.

Oğuz Kağan Destanı Çocuk Haftası okuruna Türk tarihinin karanlık kalan yanlarını aktarmıştır. Destanda Türk töresinin yapısı, toplumun yaşayış şekli ve devlet yönetiminin nasıl işlediğiyle alakalı önemli ipuçları verilmektedir. Sözlü gelenek ürünlerinin dilden dile kulaktan kulağa aktarımından doğan destanlar ve araştırma kapsamındaki diğer halk edebiyatı türleri Türk toplumunun geçmişinin aynası hüviyetindedir.

3.18.4.6. Fıkra

Araştırma kapsamında *Çocuk Haftası Gazetesi*'nde toplam 47 tane Nasreddin Hoca fıkrası çizgi roman formatında; 12 tane de geleneksel fıkra örneği düz yazı şeklinde okura sunulmuştur. Gazetenin 88, 93, 104. sayılarındaki fıkra örnekleri örnek oluşturması için aşağıda sunulmuştur. Araştırma kapsamında gazetenin farklı sayılarındaki 1'i çizgi roman, 4 fıkra örneği incelenmiş, örnekler aşağıda paylaşılmıştır.

Aşağıda verilen fıkra gazetenin 109. sayısında yayımlanmıştır. Yazar ve çizeri Sururi'dir. Aşağıda çizgi roman formunda okura sunulan Nasreddin Hoca fıkrası siyah-beyaz resimle okura sunulmuştur.

Örnek 1)

Nasreddin Hoca

[465]

Aşağıda 2, 3 ve 4. örneği sunulan fıkralar sırasıyla 88, 93 ve 104. sayılarda okurla buluşmuştur. *Biraz da Gülelim* başlığıyla okura sunulan fıkra örneklerinin yazarları belli değildir.

[465] Rakım Çalapala, "Nasreddin Hoca (Çizen: Sururi)", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 5, (109), 9, 1945.

Örnek 2)

1. Atıyor

"Temel yolda giderken yüksek bir ağacın tepesinde bir arkadaşını gördü. Birdenbire şaşırdı. Dümdüz ağaca nasıl çıkmıştı bu?

—Günaydın arkadaş, dedi. Bu kadar dik ve dümdüz ağaca nasıl çıktın? Herhalde kendi kendine çıkmamışsındır. Arkadaşı cevap verdi:

—Hayır, şimdi çıkmadım. Ağaç daha küçücük fidanken en üst dalına çıkmıştım. Nihayet ağaç büyüdü. Ben de onunla beraber yükseldim." [466]

Örnek 3)

2. Toroslar

"Temelin büyükannesi yaşını söylemez, kendini her zaman genç göstermek isterdi. Bir gün kapıya muhtar geldi. Büyük bayan kapıyı açtı. Muhtarın elinde uzun bir kâğıt vardı. Sıra ile sualleri sormağa başladı. Nihayet,

—Kaç yaşındasınız büyük valide? Dedi. Temelin büyükannesi biraz düşündü. Altmış dese olmaz, otuz dese olmaz.

—Şey oğlum, dedi, şu yanımızdaki eve uğradın değil mi? Toros kardeşlere, soyadları Toros'tur.

—Evet uğradım.

—Yaşlarını söylediler, değil mi?

—Söylediler.

—İşte ben de onlar kadar yaşlıyım… muhtar biraz düşündü. Büyük bayanın Toros kardeşler dediği, iki genç kızdı! Kâğıda şöyle yazdı: Bayan Gülizar Toroslar kadar yaşlı!" [467]

Örnek 4)

3. Hoca

"Hocayı komşusu yemeğe davet etmişti. Hoca hemen cüppesini giyerek komşusuna gitti. Başka davetliler de odayı doldurmuştu. Hocaya baş köşede yer verdiler. Öteden beriden konuşuldu, Âdet yerini bulsun diye kahve1er içildi. Nihayet yemek vakti geldi. Sofraya oturuldu. Hocanın zaten akşamdan beri yiyeceği güzel yemekleri düşündükçe,

[466] "Biraz da Gülelim", *Çocuk Haftası*, 4, (88), 1944, 10.
[467] "Biraz da Gülelim", *Çocuk Haftası*, 4, (93), 1944, 14.

ağzı sulanıyordu. Sofraya önce balık geldi. Hoca balıktan şöyle bir lokma alınca bir de baktı ki balık çok bayat. Hemen hemen kokmuş, bozulmuş gibi bir şey! Kim bilir kaç gün evvel yapılıp bekletilmiş!.. Şimdi ne yapmalı? Hoca böyle şeylere alışık. Çabucak çaresini buluverir. Biraz kendini zorlayınca yapacağı şeyi tasarladı. Hemen, hiç sesini çıkarmadan balığın kulağına eğilerek bir şeyler söyledi. Sonra kulağını balığın ağzına, yaklaştırarak sanki dinledi. Etraftakiler Hocanın bu hareketine bir mana verememişlerdi. Fena halde meraka düştüler. İçlerinden biri Hocaya döndü:

— Affedersin Hocam, dedi, yaptığın şeyi çok merak ettik. Bir şey de anlayamadık. Lütfen anlatırsan bu meraktan kurtulacağız. Hoca gülümsedi.

—- Mademki çok merak ettiniz, anlatayım, dedi. Benim bir ahbap vardı. Zavallı iki ay evvel denize düşerek boğuldu. Şimdi balığı görünce aklıma geldi. Kulağına eğildim "İki ay evvel bizim bir arkadaş denize düşmüştü. Onu gördün mü, dedim. Sonra cevabını dinledim. Şöyle dedi: "Ne yazık ki görmedim Hoca Efendi. Çünkü ben altı ay evvel denizden çıkmış bulunuyordum!" [468]

Fıkralar bir toplumun ince zekâsını, mizah kültürünü, düşünüş şeklini anlatan kısa, öz ve etkili güldürü türüdür. *Keloğlan, Temel, Bektaşi* ve *Nasreddin Hoca* fıkraları Türk toplumunun sonsuz ve eşsiz sözlü kültürünün güldürü unsurlarıyla harmanlanıp gelenekten geleceğe uzanan, zamanla güncellenen sözlü gelenek mahsulleridir. Bu gelenek insanlık var olduğu müddetçe devam edecektir.

Çocuk Haftası Gazetesi'nde Rakım Çalapala'nın manzum şekilde derlediği, Sururi'nin çizgileriyle hayat verdiği *Nasreddin Hoca Fıkraları* 76. sayıyla başlayıp konumuz sınırlılığındaki (20. 07. 1946 yılı) 186. sayıya kadar (110 sayı) yayın hayatını sürdürmüştür.

Rakım Çalapala edebiyatçı kimliğini Sururi'nin eğlenceli çizimleriyle birleştirip Nasreddin Hoca karikatürlerini kafiyeli manzum yapıdaki metinlerle okura sunmuştur. "Nasreddin Hoca" *Çocuk Haftası Gazetesi*'nde yayımlanan en istikrarlı ve uzun soluklu çizgi roman/fıkra dizisi olmuştur. İçerik bilinen Nasreddin Hoca fıkralarıyla bazen örtüşmekte, bazen de orjinal fıkra metinlerinin değiştiği görülmektedir. Bu durumun sebebi, *Çocuk Haftası* okurunun yaş aralığıdır. Fıkra metinlerindeki üslup ve bazı mesajlar çocukların seviyesine indirgenerek sunulmuştur. Çocuk dergilerinin salt eğitici

[468] "Biraz da Gülelim", *Çocuk Haftası*, 4, (104), 1944, 10.

fonksiyonu yoktur. Okuru eğlendirme fonsiyonu taşıyan dergiler eğitici rollerini daha etkili biçimde tamamlayabilmektedir. Çünkü, çocuklar görsel ve eğlenceli sunumların yanında, kültür sayfalarından da aynı dergi çatısı altında faydalanabilmekte, sosyal gelişimlerine katkı sunabilmektedirler. Bu anlamda fıkra içeriğine ağırlık veren dergiler hem halk kültürü ögelerini okura sunmakta, hem de çocukların yüzünde tebessüm bırakmaktadır.

3.19. *TÜRK ÇOCUĞU DERGISI*

Türk Çocuğu Dergisi, 16 Birinci kanun (Aralık) 1944 ile 1 Mayıs 1946 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Derginin imtiyaz sahipliği ve umumi neşriyat müdürlüğünü Naki Tezel yapmıştır. Dergi çocuklara hitaben çıkmış bir süreli yayındır.

Dergi, yayın hayatına başlarken gazetenin tanıtımını yapmak, yayın içeriği hakkında bilgi vermek ve misyonunu yaymak amacıyla, 16 Birinci kanun (Aralık) 1944 yılında 10 kuruşa verdiği 1. sayıda görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir

Türk Çocuğu, Niçin Çıkıyor?

"Küçük okuyucularımız!

Her ayın birinde ve on altısında olmak üzere on beş günde bir yayınlanacak olan "Türk Çocuğu" dergisi, sizin derginizdir. Her zaman sizin için çalışacaktır. Her sayısında seveceğiniz yazılar, hikâyeler, romanlar, serüvenler ve öğretici yazılar bulunacak, bunlarla sizleri eğlendirecek ve bilgi vermeğe çalışacaktır.

Dergi ayrıca siz küçük okuyucuları için iki konuşma sütunu açmıştır. "Matematik öğreniyorum ve "Bu soruları çözünüz" sütunlarında soracağınız her sorunun karşılığını bir sayı sonra bulabileceksiniz.

Derginizin sizden istediği ve beklediği şey, sıcak bir kalble onu sevmeniz, daha faydalı olması için de düşünce ve isteklerinizi bir mektupla bildirmenizdir.

"Türk Çocuğu", ilk sayısiyle yurt çocuklarını sevgi ile selâmlar."

Türk Çocuğu [469]

[469] "Türk Çocuğu Niçin Çıkıyor?", *Türk Çocuğu*, 1, (1), 1944, 2.

Yukarıda *Türk Çocuğu Dergisi*'nin içeriği ve hangi edebi türlerin dergi sayfalarında yer alacağı belirtilmiştir. Dergide öğretici türlerin olacağı, okur ile iletişimin canlı tutulacağı verilen bilgiler arasındadır.

Türk Çocuğu Dergisi Türkiye'de eğitim anlamında önemli yeniliklere imza atan "Halkevleri" ile alakalı tanıtıcı bir yazı kaleme almıştır. Yazıda Halkevleri'nin misyonu, fonksiyonu, Türk eğitim sistemine ve Türk halkına ne gibi faydaları olduğu, *"Halkevleri 13 Yaşında"* başlıklı yazıda aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

"19 Şubat 1945 de 13 yaşına girmiş olan bu kültür kurumlanın herkes gibi siz de bilirsiniz. Büyüdüğünüz zaman çalışmalarına katılacağınız bu kültür yuvalarını şimdiden iyice tanımanız gerekir. Onun için, gelin, bugün sizinle birlikte bir halkevini, meselâ Ankara Halkevini gezelim.

Demek geliyorsunuz? Haydi öyle ise, yürüyün... Arkamdan gelin. Ama dikkat edin, gürültü etmek yok: İçerde sessiz adımlarla yürüyeceğiz. Her odada, her salonda çalışan insanların bulunduğunu düşünerek onları tedirgin etmemeğe çalışacağız! Kapıdan içeriye girdik. Bu solda gördüğünüz elbise asma yerinin adı, (vestiyer)'dir. Palto ve şapka ile içeride oturmak ayıp olduğundan herkes paltosunu ve şapkasını buraya bırakır. Yandaki kocaman iki kapıdan Halkevinin en büyük salonuna girilir. Gelin beraber gördünüz mü? İste bu salonda aydınlar, bilginler zaman zaman konferanslar vererek bize bilgi kazandırırlar. Koltukların ve locaların tam karşısına rastlayan şu önü perde ile kapalı yer, sahnedir. Konferansçı orada konuşur. Tiyatro orada oynanır. Sahnenin ön kısmında gördüğünüz boşluk da orkestra denilen müzik kurulu için ayrılmıştır.

Halkevinde yapılan bütün törenlere ve toplantılara nasıl herkes gelebilirse, burada oynanan tiyatrolara, verilen konserlere ve konferanslara da herkes parasız gelir. Şimdi buradan çıkabiliriz. Yürüyelim... Bu solda gördüğünüz yerler de hep (vestiyer) dir. Koridorun sonuna doğru sağ tarafta bir kapı görünür. Burası kütüphanedir. Gelin bakın! Burada iki oda var. Soldakinde herkes oturmuş bir şey okuyor, sağdaki odada da kitaplar var. Kütüphane memuru da burada oturuyor. Ama dikkat edin, gürültü yapıyorsunuz. İçeridekiler okuyamıyorlar. Yavaş yavaş dönelim. Mermer hol'e geldik. En sonda soldaki kapıdan düğün salonuna girilir. Evlenen vatandaşlarımız, dilerlerse düğünlerini burada yapabilirler. Halkevi, bu salonda fo-

toğraf, resim, kumaş, işleme sergileri de açmaktadır. Herkes bu sergilerden faydalanır.

Spor salonu alt kattadır. İsteyenler gelip bu salonda spor yapabilir. Sıcak su akan duşlarda banyo yaptıktan sonra da çıkıp evlerine giderler.

Bu gördüğünüz iki taraflı mermer merdivenlerden Halkevinin üst katma çıkılır. Gelin biz de çıkalım. Tam karşımıza rastlayan bu büyük oda, Halkevi İdare Kurulu odasıdır. Sola sapalım. Sağda gördüğünüz odalar sıra ile İdare Müdürünün, Muhasebecinin, Sosyal Yardım Kolunun odalarındandır. Sosyal Yardım Kolu, yoksul öğrencilere ve vatandaşlara elbise, ayakkabı, yemek, para gibi her türlü yardımlarda bulunur. Gerekirse hastalara ilâç da alır.

En sondaki odada Halkevi İkinci Başkanı oturmaktadır. Soldaki kapıdan, küçük bir salona girilir. Etrafında odalar vardır. Bu salonda ve şu odalarda, Halkevinin güzel sanatlar, köycülük, halk dershanesi, kütüphane ve yayın, temsil ve spor kolları çalışırlar. Geriye dönelim... Yürüyelim... Koridorun en sonundaki kapı, şark salonuna açılır. Burası eski ve değerli halılar, divanlar, perdeler, tablolar, masalar ve diğer eşyalarla süslenmiştir. Burada konferans verildiği gibi, özel konuklarda kabul edilir. Gereğine göre birçok önemli işlerde de kullanılır.

Bunun yanındaki salon da aynı işlere yarar. Burada da sık sık toplantılar yapılır. Burada gördüğünüz iki odadan baştaki, Halkevi başkanının çalışma odasıdır. Onun yanındaki de dil ve edebiyat, tarih ve müze kollarının çalışma odasıdır.

İşte çocuklar, Ankara Halkevinin bir kısmını beraber gezdik. Burada kiminizin babası, ağabeyisi, kiminizin annesi, amcası veya ablası vatana hizmet etmek için üzerine bir ödev almış çalışmakta ve yurduna faydalı olmaktadır. Bu kurullara herkes girebilir, çalışabilir. Üye olmak için para verilmez. Yalnız adını yazdırmak yeter.

Büyüdüğünüz zaman siz de bu kurullara koşunuz! Üzerinize bir ödev alarak çalışınız. Yurdunuza ve milletinize burada da faydalı olunuz."

Naki Tezel- Türk Çocuğu [470]

Derginin misyonunun ve yayın politikasının da içinde yer aldığı açıklamalardan öğrenilmektedir ki, *Türk Çocuğu Dergisi*, Naki Tezel öncülüğünde Türkiye Cumhuriyeti'nin değerlerini, Atatürk ilke ve inkılaplarının Türk toplumuna

[470] Naki Tezel, "Halkevleri 13 Yaşında", *Türk Çocuğu*, 1, (5), 1945, 2.

kazandırdıklarını dergi sayfalarına taşımış, bu misyonu Türk çocuklarına aktarmıştır. Dergi sıkça okurla sohbet havasında diyaloglar kurmuştur. Kullanılan samimi üslupla birlikte, dergi içeriği ve yayın misyonu düzenli aralıklarla okurla paylaşılmıştır.

Türk Çocuğu Dergisi okuruna çeşitli hediyeler vermeyi planlamıştır. Hediye vermedeki amaç okurun ilgisini dergiye yöneltmektir. *Türk Çocuğu* 1945 yılında çıkan 2. sayısında *"Bilmece-Bulmaca"* başlığı altında bilmecelerin doğru çözümü karşılığında aşağıdaki hediyeleri vermeyi taahhüt etmiştir, bu hediyeler: "Birinciye 1 senelik abonelik, ikinciye bir kutu renkli resim kalemi, üçüncüye güzel bir çocuk kitabı, dördüncüden onuncuya kadar, birer kalem, on birinciden yirmi beşinciye kadar birer kart verilecektir" şeklindedir. Bilmeceleri doğru çözümleyen okurun ismi dergi sayfasında açıklanmıştır.

Türk Çocuğu'nda halk kültürünün geleneksel bilmece kalıplarına uyan soru-cevap şeklinde, zekanın sınanmasına yönelik bilmeceler, kısıtlı da olsa, yer almaktadır. Bu bilmecelerin tümü "Bilmece" başlığı altında örneklendirilmiştir. Dergide çoğunlukla, "resimli bulmaca", "çengel bulmaca", "çapraz bulmaca" ve boşluk doldurmaca şeklindeki bulmacalar yer almaktadır. Dergide yayımlanan öğretici kültür sayfalarıyla donanımlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır. *Türk Çocuğu Dergisi'*nin yazar kadrosunu eğitim ve edebiyat alanlarından önemli isimler oluşturmaktadır. Derginin imtiyaz sahipliğini ve umumi neşriyat müdürlüğünü yapan Naki Tezel' e ayrı bir parantez açmak gerekmektedir.

Günümüz folklorcu ve masal yazarları arasında bulunan Naki Tezel, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni tamamlamıştır. Öğrenciyken İstanbul Belediyesi İstatistik ve Neşriyat Müdürlüğü'nde başlayan iş hayatı çeşitli resmî görevlerle sürmüştür. Nahiye Müdürlüğü, Kaymakamlık, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, İç Basın Müdürlüğü, Ticaret Bakanlığı'nda genel müdür yardımcılığı yaptıktan sonra İş ve İşçi Bulma Genel Müdürlüğü görevinden emekliye ayrılmıştır. Bir hikâye kitabı çıkarmış olsa da asıl merakı halk edebiyatı ve masallar olan Naki Tezel, edebiyat antolojilerine 'masal derleyicisi ve yazarı' olarak geçmiştir. Çalışmalarına Eminönü Halkevi Dil ve Edebiyat Kolu' ndayken başlayan Tezel, masallar dışında halk bilimi araştırmaları da yapmıştır.

Tezel'in başlıca çalışmaları: *Keloğlan Masalları (1936), İstanbul Masalları (1936), Köroğlu Masalı (1939), Bilmeceler ve Maniler (1941), Altın Tas (1942), Beyböyrek (1942), Alabalık (1944), Çocuk Masalları (1944), Altın Araba (1944), Peri Kızı (1945), Yeşil Kuş (1945), Elmas İşlemeli Kılıç (1946), Konuşan Kaval (1946), Seksen Göz (1946), Şamdan Kız (1946), Kırk Kardeş (1949), Fatma Nine (1950), Altın Bülbül (1953), Küçük Sultan'ın Güvercini (1953), Liman Kız (1955), Talih Kuşu (1960), Korkusuz Sultan (1961), Kayıp Sultan (1962), Türk Halk Bilmeceleri (1969), Türkiye Folklor ve Etnografya Kılavuzu (1969), Türk Masalları (2 cilt - 1971)"* şeklindedir. [471]

Naki Tezel *Türk Çocuğu Dergisi*'nde okurlarla iletişimini samimiyetle sürdürmüş, derginin içinde bulunduğu maddi krizi aşağıdaki gibi belirtmiştir:

"Sevgili Çocuklar!

Bu sayıdan itibaren dergimizin sayfalarını azaltmak zorunda kaldık ve bizi buna zorlayan sebepleri şimdilik önleyemedik. Yurdumuzdaki kâğıt darlığı ve diğer bazı zorluklar ortadan kalkar kalkmaz sahifelerimizi çoğaltacağız. Buna karşılık dergiye kısa ve daha özlü yazılar koyacağız. Her zaman güzel resimlerle beş, altı renkli çıkaracağız. Bilmecelerimizi doğru çözenlerden 50 kişiye değil, 70 kişiye armağan vereceğiz. Ayrıca bu sayıdan itibaren bilmeceyi doğru çözenlerden birinci, ikinci ve üçüncü gelenlere büyük değerde armağanlar verilecektir." [472]

Türk halk edebiyatına sunduğu çalışmalarla adını ölümsüzleştiren Naki Tezel, *Türk Çocuğu* dergisini ayakta tutabilmek için yapmak istediklerini yukarıdaki metinde belirtse de dergi maddi zorluklara dayanamamış 1 Mayıs 1946'da yayın hayatını sonlandırmıştır.

3.19.1. *Türk Çocuğu Dergisi*'nin Biçim Özellikleri

Türk Çocuğu Dergisi, 1 ve 2. ciltlerini 1944- 1946 yılları arasında (1-25 Sayı), 12 sayfa yayımlamış ve yayın hayatını noktalamıştır. Derginin 1. cildi 24 sayı, 2. cildi 1 sayı çıkmıştır. Gazetenin 1. sayıdan 4. sayıya kadar sloganı: *"Ankara'da On beş Günde Bir Çıkar Terbiyevi, Ahlaki ve Öğretici Çocuk Dergisidir"*, 5. sayıdan, 10. sayıya kadar: *"Ankara'da Her Ayın Birinde ve On Altısında Çıkar Terbiyevi, Ahlaki ve Öğretici*

[471] Afşin Oktay-Kemal Bağlum, *Biyografiler Ansiklopedisi*, Simurg Yayınevi Ankara, 1959.
[472] "Sevgili Çocuklar", *Türk Çocuğu*, 1, (15), 1945, 2.

Çocuk Dergisi", 11. sayıdan, 25. sayıya kadar: *"On beş Günlük, Terbiyevi, Ahlaki, Öğretici Çocuk Dergisi"* şeklindedir.

Türk Çocuğu Dergisi 1. sayıdan 15. sayıya kadar 16 sayfa, 16. sayıdan 25. sayıya kadar 12 sayfa yayımlanmıştır. *Türk Çocuğu Dergisi*, 2 yıllık yayın hayatında sunduğu içeriklerle, çocuklara hitap eden yayınlara imza atmıştır.

*Türk Çocuğu Dergisi'*nin ilk sayısı 16 Birinci kanun (Aralık) 1944 yılında çıkmıştır. Dergi, Ankara'da Anafartalar Caddesi, Mevsim Sokak, Numara 4'te basılmıştır.

*Türk Çocuğu Dergisi'*nin 1. cildine İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde "0. 547, 1-25, 1944-46 Bayazıt U.K." yerel tasnif numarasıyla ulaşılmıştır.

Türk Çocuğu Dergisi'nin ulaşılan 1. cildinde boyutları 27,5 x 21 cm'dir.

Türk Çocuğu Dergisi, 1. sayıdan, 25. sayıya kadar: Altı aylığı 120 kuruş, yıllığı 240 kuruş, 1 sayısı 10 kuruş, şeklinde fiyat politikası belirlemiştir.

3.19.2. *Türk Çocuğu Dergisi*'nin İçeriği

Türk Çocuğu Dergisi'nde ansiklopedik kültür sayfalarının fazlalığı dikkat çekmektedir. Dergide çeviri roman, çizgi roman, masal, fıkra, mit, hikâye, bilmece-bulmaca, şiir, resimli serüven, gibi edebi türler yer almıştır. Gazetenin duyuruları 2. sayfada ve "bilmece-bulmaca" sayfasının bulunduğu 15. sayfada yer almıştır. *Türk Çocuğu*'nda edebi türler, Millîyetçilik ilkesi doğrultusunda yayımlanmıştır. Dergide okurla diyalog samimi bir üslupla yapılmıştır. *Türk Çocuğu Dergisi*'nde, resmî bayramlar ve anmalar, gazetenin sahibi ve umumi neşriyat müdürü Naki Tezel tarafından özellikle vurgulanmıştır.

Türk Çocuğu Dergisi'nin yayın politikası, Türk ulusunun çıkarları ve üstünlüğünü savunan bir misyonla beraber, Atatürk'e bağlı, Cumhuriyet'in yeniliklerini benimsemiş, millîyetçi bir çizgi taşımaktadır. Derginin benimsediği millîyetçi yayın politikası, içerikte öne çıkan noktalardandır. *Türk Çocuğu Dergisi* 14. sayıda, toplam 12 sayfa Atatürk'ü anma etkinliklerine yer vermiştir.

Türk Çocuğu Dergisi çocukları eğlendirirken eğitmeyi amaçlamıştır. Ayrıca dergide sunulan mit, fıkra, masal, bilmece, hikâye gibi halk edebiyatı ögeleri çocukların halk edebiyatı türlerini öğrenmeleri ve millî değerleri kazanmaları anlamında önemlidir.

Naki Tezel'in öncülüğünde sunulan masal, fıkra ve hikâyeler dergiye ayrı bir zenginlik katmıştır.

Türk Çocuğu'nun 1. sayısından son sayısına kadar yer alan köşeler şöyledir: *"Türk Çocuğu Niçin Çıkıyor (okurlara sesleniş), Küçük Kahraman (hikâye), Türk Büyükleri (biyografi)), Bu soruları çözünüz / Şundan bundan (bilgi köşesi) Büyük Adamlar (biyografi), Coğrafya Bilgisi (resimli bilgi köşesi), Matematik Öğreniyorum (bilgi köşesi), Tarihten Olaylar (bilgi köşesi), Tom Soyer (çeviri roman), Tabiat Bilgisi (bilgi köşesi), Geyikler (masal), Dostum Sabun (bilgi köşesi), Resim İş (eğitim/uygulama), Bilmece-Bulmaca, Keloğlan ile Hamamcı (masal/çizgi roman)" "Tepegöz (halk hikâyesi), Dolma kalem (hikâye), Tabiat Bilgisi (bilgi köşesi), Okuyucu Şiirleri (şiir sayfası), Yeniçeri Hasan (millî tarih çizgi romanı), Türk Çocuğu Sağol Sağol Sağol (çizgi roman), Ateşgül Şehzade'nin Serüvenleri (masal), Maymunlar (resimli bilgi köşesi), Keçeci Padişah (masal), Çekikgözle Karaoğlan'ın Serüvenleri (çizgi roman).*

Dergide ayrıca, "*Türk büyükleri, Şundan bundan, Büyük Adamlar, Coğrafya Bilgisi, Matematik Öğreniyorum, Tarihten Olaylar, Tabiat Bilgisi, Hayat Bilgisi, Faydalı Şeyler, Resim-iş,"* başlıklı biyografi ve kültür sayfaları dergi içeriğinde yer bulmuştur. *Türk Çocuğu*'nda bazı anket ve bulmaca sorularına yer verilerek okurun bulmaya çözmeye teşviği amaçlanmıştır. Bu etkinlik köşelerinde bilmece-bulmacaları doğru çözen okurun ad soyadları, okudukları okul ve ev adresleri *kazananlar* bölümünde yayımlanmıştır. Derginin okura hediyeleri ise; *masa saati, altı aylık dergi aboneliği, kitap, birer faber kalem, birer küçük kitap*'tır.

Dergide bilgi sayfaları, hikâye ve masallar en fazla hacmi kaplamaktadır. *Tepegöz* (hikâye/çizgi roman), *Keloğlan ile Hamamcı* (çizgi roman/fıkra) gibi konu başlıkları uzun soluklu seriler şeklinde yayımlanmıştır.

Türk Çocuğu'nda gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap ve kısaltma kullanan, ismini belirtmeyen yazarlar da yer almaktadır. Derginin başlıca yazarları: *"Naki Tezel, Mehmet Tuğrul, Muhsin Saya, Nazım Altınkaya, Ağabey, Feridun Ankara, E. Sunkay, Gökmen İğdemir, Ziya İlhan Zaimoğlu, P. Evrensev, Arif Avcı, Melih Başar, Özen Abla, C.K* ve *Sadrettin Çanga'*dır. Naki Tezel'in başını çektiği

yazar kadrosunda, öğretmen ağırlıklı yazar ve çevirmenlerin yanında, karikatürist ve ressamlar da dergiye katkıda bulunmuşlardır.

3.19.3. *Türk Çocuğu Dergisi'*ne Göre Çocuk

Türk Çocuğu'nda çocuklara sunulan metin içeriklerinde, her çocuk dergisinin hedeflediği amaç olan çocukları eğlendirmek, eğlendirirken öğretmek, Cumhuriyet'in çağdaş değerleri ve Millîyetçilik ülküsünü çocuklara aktarmak, yegâne amaçtır. Çeviri metinlerin, dünya çocuk edebiyatı örneklerinin, çizgi roman/serüven ve diğer edebi türler dışında; çocukların dünyadaki kültürel gelişmelerden mahrum olmamaları için onlara çeşitli bilgilendirici ve eğitici sayfalar sunulmuştur. Bu sayfalar dergi içeriğinde edebi türlerden daha fazla hacime sahiptir. Naki Tezel'in çocuklara samimi bir üslupla hitap etmesi dergi ile okurlar arasındaki mesafeleri kaldırmış, samimi, sıcak bir atmosfer oluşturmuştur.

*Türk Çocuğu Dergisi'*nin 16 Birinci kanun (Aralık) 1944 ile 1 Mayıs 1946 tarihleri arasında toplam 2 cilt, 25 sayı yayımlanmış bütün sayılarında yer alan halk edebiyatı unsurlarının seçilmesine özen gösterilmiştir. Araştırma kapsamında incelenmiş metinler aşağıda Tablo 3.19 'da gösterilmiştir:

Tablo 3.19. *Türk Çocuğu Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1945	11	1	Geyikler	Masal	Mehmet Tuğrul
2	1	1945	15	1	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
3	1	1945	16	1	Keloğlan ile Hamamcı (Çizgi roman)	Fıkra	Muhsin Saya
4	1	1945	11	2	Küçük Kızılderili	Masal	Çev. Nazım
5	1	1945	16	2	Keloğlan ile Hamamcı (Çizgi roman)	Fıkra	Muhsin Saya
6	1	1945	11	3	Kuş Masalı	Masal	Mehmet Tuğrul
7	1	1945	16	3	Keloğlan ile Hamamcı (Çizgi roman)	Fıkra	Muhsin Saya
8	1	1945	11	4	Ülker ile Özer	Masal	Nazım Altınkaya
9	1	1945	16	4	Keloğlan ile Hamamcı (Çizgi roman)	Masal	Muhsin Saya
10	1	1945	3	5	Tılsımlı Yüzük	Masal	Ağabey
11	1	1945	16	7	Keloğlan ile Hamamcı (Çizgi roman)	Masal	Muhsin Saya
12	1	1945	8	8	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
13	1	1945	11	8	Ayne, Halı, Limon	Masal	Naki Tezel
14	1	1945	6	9	Horoz ile Tilki	Masal	Feridun Ankara

15	1	1945	11	9	Nergis Sultanın Dileği	Masal	E. Sunkay
16	1	1945	13-14	9	Cupid ve Psyche	Mit	Çev. Gökmen İğdemir
17	1	1945	11	10	Havalar Hakanının 4 Oğlu	Masal	E. Sunkay
18	1	1945	13	10	Cupid ve Psyche	Mit	Çev. Gökmen İğdemir
19	1	1945	2	11	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
20	1	1945	9	11	Ateşgül Şehzadenin Serüvenleri	Masal	P. Evrensev
21	1	1945	10	11	İyilikle Kötülük	Masal	Mehmet Tuğrul
22	1	1945	15	11	Bilmece	Bilmece	-
23	1	1945	2	12	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
24	1	1945	7	12	Biraz da Gülelim	Fıkra	-
25	1	1945	9	12	Ateşgül Şehzadenin Serüvenleri	Masal	P. Evrensev
26	1	1945	10	12	Küçük Adam	Masal	Naki Tezel
27	1	1945	15	12	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
28	1	1945	2	13	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
29	1	1945	15	13	Üç Kekeç Kız	Masal	Feridun Ankara
30	1	1945	16	14	Bir Fasulyenin Başına Gelenler	Masal	-
31	1	1945	2	15	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
32	1	1945	3	15	Nasreddin Hoca	Fıkra	Arif Avcı
33	1	1945	2	16	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
34	1	1946	2	17	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
35	1	1946	2	18	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
36	1	1946	2	19	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
37	1	1946	2	20	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
38	1	1946	2	21	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
39	1	1946	11	21	Bilmece-Bulmaca	Bilmece	-
40	1	1946	2	22	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
41	1	1946	5	22	Tavşanla Kaplumbağa	Manzum Masal	Melih Başar
42	1	1946	9	23	Keçi Kardeşler	Masal	Özen Abla
43	1	1946	2	23	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
44	1	1946	9	23	Keloğlan'ın Paraları	Masal	Mehmet Tuğrul
45	1	1946	2	24	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
46	1	1946	10	24	Kaya ile İhtiyar	Masal	C.K
47	1	1946	2	25	Tepegöz	Hikâye	Ziya İlhan Zaimoğlu
48	1	1946	10	25	Keçeci Padişah	Masal	Sadrettin Çanga

3.19.4. *Türk Çocuğu Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

*Türk Çocuğu Dergisi'*nde vurgulanabilecek en önemli husus; dergi sahibi Naki Tezel'in halk bilimci/eğitimci kimliğinin dergi sayfalarına ve içeriğine yansımasıdır. Tezel'in halkbilimci ve çocuk edebiyatı uzmanı olması dergide kültür içeriğinin hacim

olarak fazla yer almasını sağlamıştır. *Türk Çocuğu*'nda çocukların eğitilmeleri, eğlenmeleri ve değişen dünyaya ayak uydurmaları için dünya çocuk edebiyatı örnekleriyle de tanışmaları sağlanmıştır. Millî roman ve masalların yanında dünya edebiyatından mit, çizgi roman ve serüvenler okurla buluşturulmuştur. Çeviri çocuk hikâyeleri ve masalları, yerli çizgi roman masalları (Keloğlan ile Hamamcı), bilmeceler, fıkralar, halk hikâyesi (Tepegöz) gibi tür/içerik başlıkları dergide yer bulmuştur. Belirtilen bu edebi tür içerikleri çocuklara yaşadıkları toplumu tanıtmalarının yanında; *Türk Çocuğu Dergisi*'nin en fazla önem verdiği, millîyetçi bireyler yetiştirme ülküsüne de hizmet etmektedir. Bu bağlamda millî bilincin ve halk kültürü geleneğinin genç kuşaklara aktarımı bakımından metin içerikleri yadsınamaz öneme sahiptir.

Türk Çocuğu Dergisi Naki Tezel öncülüğünde yayımlandığı 25 sayı boyunca içeriğinde barındırdığı halk edebiyatı türleri ve zengin konu başlıklarıyla Türk çocuklarına önemli hizmetler vermiştir.

*Türk Çocuğu Dergisi'*nde incelenen toplam 23 masal, 1 hikâye (14 sayı boyunca seri şeklinde yayımlanmıştır), 4 bilmece, 6 fıkra ve 1 Mit halk kültürünün aktarımı ve geleneğin içeriğinin genç kuşaklara öğretilmesi anlamında önem arz etmektedir.

3.19.4.1. Bilmece

Türk Çocuğu Dergisi'nde Türk halk edebiyatı özelliklerini barındıran toplam 4 bilmece sayfası tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması için bütün sayılarda yayımlanan görsel formda ve metin halindeki bilmeceler incelenmiş, örnekler aşağıda sunulmuştur.

Aşağıda sırasıyla 1, 8, 11 ve 12. sayılarda örneği sunulan görsel formda ve nazım türündeki bilmece örnekleri "Bilmece-Bulmaca" başlığıyla yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Örnekler

Bilmece-Bulmaca

"Biz ne idik ne idik
Yüz bin tane kız idik;
Gece oldu dizildik,
Sabah oldu silindik." [473]

[473] "Bilmece-Bulmaca", *Türk Çocuğu Dergisi*, 1, (1), 1944, 12.

"Çayırlarda, sazlıklarda
Dolaşır ve gezer durur.
Göremeyiz kışta karda
Çünkü bu bir göçmen kuştur.

Bembeyaz bir ceketi var
Kırmızıdır çorapları
Hele duysa kurbağalar
Kalır vakvakları yarı." [474]

[475]

[474] "Bilmece-Bulmaca", *Türk Çocuğu Dergisi*, 1, (12), 1945, 15.
[475] "Bilmece-Bulmaca", *Türk Çocuğu Dergisi*, 1, (8), 1945, 15.

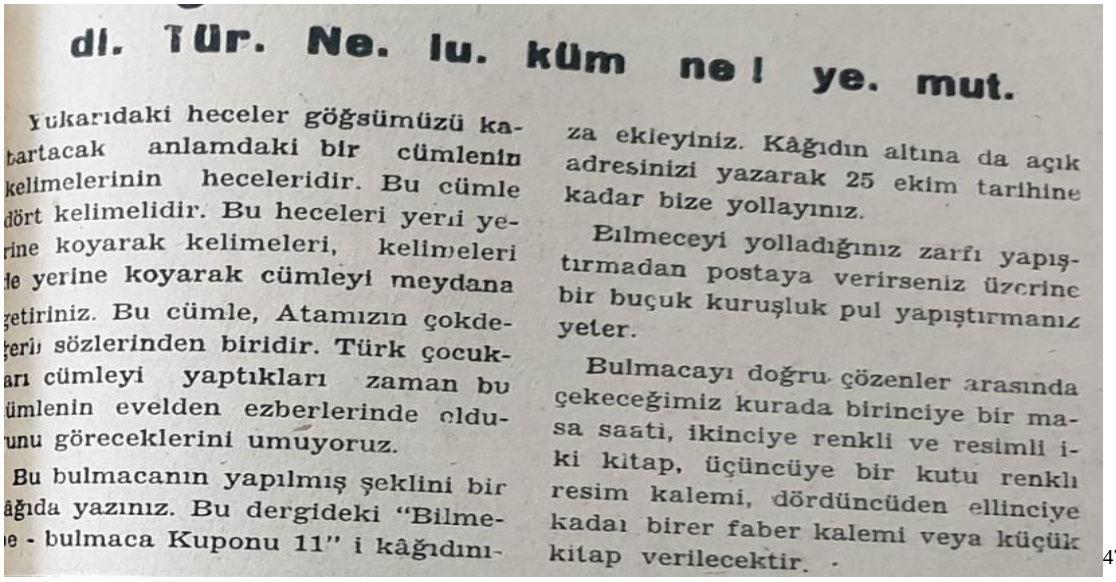

dl. Tür. Ne. lu. küm ne ! ye. mut.

Yukarıdaki heceler göğsümüzü kabartacak anlamdaki bir cümlenin kelimelerinin heceleridir. Bu cümle dört kelimelidir. Bu heceleri yerli yerine koyarak kelimeleri, kelimeleri de yerine koyarak cümleyi meydana getiriniz. Bu cümle, Atamızın çokdeğerli sözlerinden biridir. Türk çocukları cümleyi yaptıkları zaman bu cümlenin evelden ezberlerinde olduğunu göreceklerini umuyoruz.

Bu bulmacanın yapılmış şeklini bir kâğıda yazınız. Bu dergideki "Bilmece - bulmaca Kuponu 11" i kâğıdına ekleyiniz. Kâğıdın altına da açık adresinizi yazarak 25 ekim tarihine kadar bize yollayınız.

Bilmeceyi yolladığınız zarfı yapıştırmadan postaya verirseniz üzerine bir buçuk kuruşluk pul yapıştırmanız yeter.

Bulmacayı doğru çözenler arasında çekeceğimiz kurada birinciye bir masa saati, ikinciye renkli ve resimli iki kitap, üçüncüye bir kutu renkli resim kalemi, dördüncüden ellinciye kadar birer faber kalemi veya küçük kitap verilecektir.

[476]

Türk Çocuğu'nda yayımlanan bilmeceler yukarıda sunulan örneklerde de görüleceği üzere Türk halk edebiyatı türünün geleneksel bilmece unsurlarını taşımaktadır. Fakat bilmecelerin bazıları görseldeki yanlışı bulmaya yönelik dikkat gerektiren çizimler barındırmaktadır. Derginin bazı sayılarında çengel bulmacalar da yer almaktadır. Çocukların görsel dikkatini sınamaya yönelik bilmece örnekleri çengel bulmaca ve sayı bulmacalarından sonra hacim olarak en fazla yeri kaplamaktadır. Çengel bulmaca örnekleri ve görsel formdaki bulmacaların dergide fazlaca bulunmasının sebebi okura bir uğraş ve meşguliyet yaratma amacıdır. Sadece 2 sayıda soru ve cevaba dayalı geleneksel bilmece örneklerinin okura sunulması halk edebiyatı adına eksikliktir.

3.19.4.2. Masal

Çalışma kapsamında *Türk Çocuğu Dergisi*'nin incelenen 2 cilt, 25 sayısında toplam 23 masalın yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması bakımından, 4 masal örneği (1 örnek çizgiroman/masal) incelenmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Aşağıda sunulan "Keçeci Padişah" adlı ilk masal örneği gazetenin 2. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı kısaltma harfler kullanan C. K'dır.

1. Keçeci Padişah

Günlerden bir gün evimizde misafir olduğu için Birsen'in odasında yatmağa

[476] "Bilmece-Bulmaca", *Türk Çocuğu Dergisi*, 1, (11), 1945, 15.

mecbur olmuştum. O gece Birsen anneme, ne olur anne anne, bana bir masal söylesene! diye yalvarmıştı. Annem de onu kırmadı. Şu masalı anlatmağa başladı:

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu pek çokmuş. Fakat bunların içinde bir padişah varmış... Eski zamandaki padişahların birçoğu gibi bu padişah ta sanatkârmış. Güzel keçe yapar, bu yaptığı keçeleri komşu padişahlara ve dostlarına hediye edermiş. Çok iyi huylu olan bu padişah, hemen her gün kıyafetini değiştirerek sokağa çıkar, vatandaşlarının işini yakından görür, yardım yaparmış.

Gene bir gün lalası ile beraber gezmeğe çıkan padişah, tesadüfen Yahudi bir keçecinin dükkânına gelmiş. O zamanlar Yahudiler Müslümanlara çok düşmanmışlar. Ellerine geçen Müslümanları ilk fırsatta öldürüp kanlarını içerlermiş. İşte bu Yahudi de dükkânına gelen iki Müslümanı tuzağa düşürmek için fırsat kollamış. Padişah, keçeciye işlerinin nasıl olduğunu, bir sıkıntısı olup olmadığım sorup duruyormuş. Bir yandan da duvarda asılı olan keçeleri gözden geçiriyormuş. Kurnaz Yahudi dükkânın altında daha güzel keçeler bulunduğunu söylemiş. Zaten meraklı olan padişah, onları da görmek istemiş. Yahudi'nin açtığı bir kapaktan aşağı doğru inen padişahla, lalasının arkasından Yahudi hemen kapağı kapayarak kilitlemiş. Tuzağa düşen padişahla, lalası iki gün, iki gece aç ve susuz orada kalmışlar. Kurtulmak için bir kurnazlık düşünmüşler. Nihayet padişahın, aklına bir kurnazlık gelmiş. Yahudi'ye, biz sana keçe yapalım, sen bize ekmekle, su ver, demiş. Bu fikir Yahudi'nin işine gelmiş... Onlara ekmek, su ile birlikte keçeyi yapabilmeleri için siyah, beyaz yün vermiş. Bir gece, bir gündüz çalışan padişah, güzel bir keçe yaparak Yahudi'ye vermiş; Keçeyi pahalı satabilmesi için sarayın önünde dolaştırmasını tembih etmiş. Yahudi keçeyi alarak sarayın önüne gelmiş. Biraz sonra da saraydaki zabitlerden biri keçeyi almış. Daha sonra keçeyi alan zabit Yahudi'yi de yakalayarak hapsetmiş. Padişah zekice bir hamle yaparak keçe üstüne nerede hapsedildiklerini belirtmiş. Yahudi yazıyı süs sanmış, dilini anlayamamış. Bunun üzerine padişahı kurtarmışlar. Yahudi'yi de katırların kuyruklarına bağlayıp dağlara sürmüşler... İşte böylece padişah, kurnazlığı ve sanatı sayesinde ölümden kurtulmuş. [477]

Keçeci Padişah masalı, yapı olarak mutlu sonla biten masallara örnek olsa da belirli bir inanca mensup olan topluluğa ve ülkeye dair olumsuz örneklemeler sunduğu

[477] C.K, "Keçeci Padişah", *Türk Çocuğu Dergisi*, 1, (2), 1946, 10.

için çocuklar için olumsuz görüş ve fikirlere neden olabilmektedir. Masal klasik masal tekerlemesiyle düzyazı şeklinde sunulmuştur. Yahudilik ve Musevilik; Hz. Musa'nın tabi olduğu, yakın doğuda yaşamış olan İsrailoğulları ve İbranilere dayanan etnik kökensel bir dindir. Bu dine mensup insanların kan içici olarak gösterilmesi İslam dininin hoş görüsüne ters düşmektedir.

Padişahın zekâsı sayesinde kötü karakter olan Yahudi'den kurtulması ve onu cezalandırması keskin zekâsı sayesinde olmuştur. Masal sadece çocuklara değil, gençlere de hitap etmektedir. Çocuklar erken yaşta okudukları metinlerden ve çevrelerinde karşılaştıkları eylemlerden algıları açık olduğu için olumlu ve olumsuz olarak hızlı bir şekilde etkilenmektedir. Bu anlamda okura sunulan metin içeriklerinin dikkatlice seçilmesinde yarar vardır. Dünya üzerinde hala varlığını sürdüren bir ırkın, inancın ya da topluluğun edebi türler vasıtasıyla olumsuz niteliklerle sunulması süreli yayınların öğretici olma fonksiyonuyla örtüşmemektedir.

"Kaya ile İhtiyar" adlı masal *Türk Çocuğu Dergisi*'nde ele alınan 2. masal örneğidir. Masal derginin 25. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı kısaltma harfler kullanan C. K'dır.

2. Kaya ile İhtiyar

Evvel zaman içinde üç kardeş varmış. Kardeşlerden en küçüğü olan Kaya'yı herkes hor görür ona kötü davranırlarmış. En büyük olan kardeş ormana giderken annesi heybesine söğüş koyup kendisini göndermiş. Çocuk, yolda kısa boylu, başında boyu kadar külah bulunan yaşlıya rasgelmiş. Adam, çocuktan yiyecek istemiş. Çocuk da torbadaki yiyeceğin ancak kendisine göre olduğunu söyleyerek bencillik yapıp hiçbir şey vermemiş, ormana gitmiş. Odun kesmeğe başlamış, fakat yaralanarak geri dönmek mecburiyetinde kalmış.

Bir başka gün ortanca kardeş ormana odun kesmek amacıyla gitmiş. Annesi ona da söğüş ve ayran vermiş. O da yolda İhtiyar adama rasgelmiş. İhtiyar, bu çocuktan da yiyecek istemiş, fakat çocuk vermeyerek ormana dalmış. Odun keserken yaralanmış, büyük kardeşi gibi geri dönmek zorunda kalmış.

Derken sıra küçük kardeşe gelmiş, Kaya herkesin kendisine ahmak demesine rağmen ormana odun kesmeğe gitmek istemiş. Annesi ona, kuru ekmekle acı su vermiş. Kaya yola çıkmış, biraz sonra ihtiyar adama rastlamış. Adam Kaya'dan yemek istemiş,

Kaya da dedeciğim sana yemek vermek isterim, fakat, ekmeğim kuru, suyum da acıdır, demiş. İhtiyar bunlara razı olmuş, ikisi karşı karşıya oturarak yemekleri yemeğe başlamışlar. Kuru ekmek ağızlarında söğüş olmuş, acı su da ayran olmuş... Yemek bittikten sonra, ihtiyar, Kaya'ya bir ağaç göstererek, bu ağacı kes, demiş ve gözden kaybolmuş. Kaya da ihtiyarın gösterdiği ağacı yarmağa başlamış. Ağacın kesilmesi bittikten sonra, kökünden altın bir kaz çıkmış. Kaya kazı alarak eve dönmek üzere yola koyulmuş, fakat vakit geç olduğu için civardaki bir kulübeye misafir olmuş. Ertesi sabah Kaya, misafir olduğu kulübeden ayrılırken evin sahibinin kızları kazdan bir tüy almak istemişler. Kızların birincisi kazlara dokunur dokunmaz eline tüyleri yapışmış. İkinci kız tutmak istemiş, onun eline de tüyler yapışmış. Üçüncü kızın başına da aynı şey gelmiş. (…) Kızlar kaz nereye giderse, arkasından gelmek zorunda kalmışlar. Tarladan geçerken bir adam küçük kızı kurtarmak istemiş, o da yapışmış. Bu suretle Kaya'nın arkasından dört kişi koşa koşa şehre girmişler.

Şehrin padişahının bir kızı varmış. Kız çok mutsız ve hüzünlü imiş. Hiç gülmezmiş. Padişah, her tarafa haber salarak, kızımı kim güldürürse onu kendime damat yapacağım, diye ilân etmiş. Kaya ile dört kişi şehre girdiği sırada Sultan Hanım sarayın penceresinde imiş. Altın kazı ve arkasından koşan dört kişiyi görünce kahkahalarla gülmeğe başlamış. Padişah, Kaya'yı saraya almış, onu kendisine damat yapmış. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine. [478]

Yukarıdaki masal çocuklara hitap eden ve mutlu sonla biten masallara örnek teşkil etmektedir aynı zamanda zincirleme olay örgüsü de taşımaktadır. Sırasıyla büyük kardeş, ortanca kardeş ve en sonunda Kaya'nın yaşlı amcaya denk gelmeleri zincirleme bir kurgudur.

Annenin çocukları arasında ayrım yapması çevresi ve ailesinde Kaya'nın hor görülmesi masalda geçen ayrıntılardandır. Fakat iki kardeşin kendilerinden aş isteyen yaşlı amcaya yardımda bulunmamaları yalnızca hor görülen Kaya'nın yaşlı amcaya iyilik yapması karşılığında mucize (zenginlik) gerçekleşmektedir. Yapılan iyiliklerin karşılıksız kalmayacağı masalda kesilen ağacın altından altın kaz çıkmasıyla görülmektedir. *Türk Çocuğu Dergisi*'nin yukarıdaki masal örneğini okura sunmasındaki

[478] C.K, "Kaya ile İhtiyar", *Türk Çocuğu Dergisi*, 1, (25), 1946, 10.

amaç, yaşlılara saygı gösterilmesi gerektiği ve yapılan iyiliğin hayatta mutlaka insanların karşısına güzelliklerle çıkacağı mesajıdır. Annelerin çocukları arasında ayrım yapmalarının da olumsuzluk olarak gösterildiği masal örneğinde ailelere bu davranış üzerinden seslenilmektedir. Masal örneğinde bencilliğin olumsuz bir eylem olması, yardım etmenin güzelliği, aza kanaat etmenin kişiye iyi sonuçlarla döneceği vb. ortam konuların işlendiği görülmektedir. Bütün bu mesajların masal örneklerinde okurla paylaşılması Türk toplumunun ortak kaygılar yaşadığını, kişilerin benzer sıkıntı ve dertlerinin olduğunu, yazarların yetiştirmek istedikleri jenerasyona benzer kişilik değerleri aşılama misyonu taşıdıklarının göstergesidir.

Aşağıda sunulan "Fare ile Dondon Böceği" adlı masal *Türk Çocuğu*'nun 22. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Feridun Ankara'dır.

3. Fare ile Dondon Böceği

"Adına türkü bile yakılan sıçanı hepimiz biliriz. Türküsü budur:
Sıçanımın evleri var.
Eğri büğrü yolları var.
Bayrak çeken beyleri var,
Ağa olmuş bizim sıçan.
Sıçanımın tasası var
Al püsküllü kesesi var
Bizim sıçan bakkal olmuş
Her evde bir hissesi var.

Sıçan her zaman bakkal, ağa olamaz ya; ara sıra da âşık olur. Hem kime? Bir duysanız şaşar kalırsınız. Yollarda işi gücü pislik yuvarlamak olan kapkara bir böcek vardır ya, işte ona. Köylülerin pislik böceği dediği çirkin Dondon böceğine.

Âşık sıçan bu kara böcek için ah vah etmeğe başlamış, yollara düşmüş, türküler bile uydurmuş. Kendini pek ahım şahım bir şey sanan dondon böceği önce nazlanmış, sıçana yüz vermemiş. Ama günün birinde yüreği yumuşamış, peki demiş, nişanlanmışlar ve evlenmişler.

Âşık sıçanın dünyayı gözü görmüyormuş artık. Karısını herkeslerden kıskanır, yanından hiç ayrılmazmış Dolaplara elbise kemirmeğe giderken yanında, bal küpüne dalgıç gibi dalarken yanında, peynirlerin tadına bakarken yanında bulunmasını ister-

miş. Karısı ise bu tehlikeli hırsızlıktan ziyadesiyle korkar, canı sıkılırmış. Hem çoktan beri gezmediği, tozmadığı yolların özlemini çekmeğe, pisliklerin kokusu burnunda tütmeğe başlamış. Şöyle bir gezinti yapmak için canımı vermeğe razıyım der dururmuş.

Bir gün köyde düğün varmış. Fare düğün ziyafetini kaçırmak ister mi? Fakat oraya başka fareler de geleceğini bildiği için karısını götürmek işine gelmiyormuş. Kıskançlık bu ya. Bu, dondon böceğinin de arayıp bulamadığı bir fırsat olmuş. "Kocacığım, sen tatlı aşırmağa gittiğin zaman ya bir arkadaşın bana yan bakarsa ne ederim ben?" diye dil dökmeğe, kızarıp bozarmağa başlamış.

Sıçan karısının bu yalancı sözlerinden sevinmiş, "sen burada kal, demiş. Geç kalmayım diye hemen düğün evine koşmuş. Dondon böceği fırsat bu fırsat demiş, tut etmiş yolu, gezmeğe çıkmış. Aksilik bu ya o gün hava da yağmurlu imiş. Araba izlerine su birikmiş, küçük göller meydana gelmiş. Kocasını atlattığından, istediği gibi gezeceğinden fazlasıyla memnun olan dondon böceği sevincinden nereye bastığım bilmeden koşarcasına yürümeye başlamış. Böylece şuradan buradan derken dikkatsizlik yüzünden bir su birikintisine yuvarlanıvermiş. Parmak kadar küçük kalmış orada. Nerede ise boğulacak. Bu sırada düğüne giden iki atlı geçiyormuş, dondon böceği sesinin çıktığı kadar bağırmış:

Hey atlılar atlılar
Şakırtısı tatlılar
Şol düğüne varırsanız
Sülü beyi görürseniz
Saçı salman kadın
Babası belli kadın
Göle düşmüş deyin. Hemen gelsin kurtarsın.

Atlılar gelirken yolda ses işittiklerini belirtmişler. Don don böceği nöbet tutarken bu sözleri duymuş, çok kızmış: "Hınzır karı beni aldattı" diye söylenmiş, koşa koşa karısını aramağa çıkmış. Hem koşuyor hem sesleniyormuş:

— Hey saçı salmalı kadın neredesin?

Fakat akılsız Dondon böceği hem suçlu hem güçlü, önce seslenmemiş Sülü Bey biraz uzaklaşınca dargın dargın "Buradayım işte" diye inlemeğe başlamış. Kocası buna da içerlemiş, öfkeli öfkeli çukurun başına gelmiş:

— Ver elini çekerek, demiş.

Karısı yine nazlı ve yapmacık bir karşılık vermiş:

— Ben sana küseceğim.

Kıskançlıktan canı burnuna gelen fare bu karşılığa büsbütün öfkelenmiş, kudurmuş gibi bağırmış:

— Hem evden kaçar hem beni çağırır düğündeki işimden eder, hem de naz yaparsın, artık çok oluyorsun, diye olduğu yerde tepinmiş.

Bu sarsıntıdan araba izinin kenarındaki çamur, sulu ize yuvarlanmış. Küçücük dondon böceğini suyun içine bastırmış. Sıçan bu tehlike karşısında şaşırmış. Suya gireyim de kurtarayım derken işi büsbütün karıştırmış ve karısını boğmuş. Hiddetinden, acısından deli gibi ağlamış. (...)[479]

Fare ile Dondon Böceği adlı masal komedi unsurlarının yanında fabl türüne de örnek teşkil etmektedir. Masal çocuklara ve gençlere hitap etmektedir. Masalın verdiği ilk mesaj gizlice yapılan işlerin ya da yalana dayanan eylemlerin er ya da geç ortaya çıkacağıdır. Masalda verilen bir diğer mesaj ise fazla nazlı olmanın ciddi sorunlar doğuracağıdır. Masal mutsuz sonla bitmiş, naz yapma sonucu domdom böceği canından olmuştur. *Türk Çocuğu Dergisi*'nde sunulan yukarıdaki masal örneğinen hareketle; kıskanç olanların rahat yüzü görmeyip mutlaka olumsuzlukla karşılaşacakları ve yalnız kalacakları örneklendirilmiştir.

Süreli çocuk yayınlarında karakter olarak hayvanların seçilmelerinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bu sebebplerden en mühimi, hayvanların birçok hususiyetleri ile insanlara rol model olabilmeleridir. Hayvanlar fabllarda doğal karakter özellikleri ile okurun karşısına çıkmaktadır. Bu masallar farklı gelenek ve coğrafyaların değer yargılarına ait olsa da işlenen temalar ve motiflerin benzer özellikler taşıması okura sunulmak istenen öğütlerin ya da mesajların benzer olduğunun göstergesidir.

Aşağıda sunulan "Keloğlan ile Hamamcı" adlı çizgi roman (masal) türü *Türk Çocuğu*'nun 1 ve 7. sayıları arasında yayımlanmıştır. Örnekler 1 ve 7. sayıdan alınarak aşağıda sunulmuştur. Eserin yazarı belli değildir.

---

[479] Feridun Ankara, "Fare ile Don don Böceği", *Türk Çocuğu Dergisi*, 1, (22), 1946, 10.

4. Keloğlan ile Hamamcı

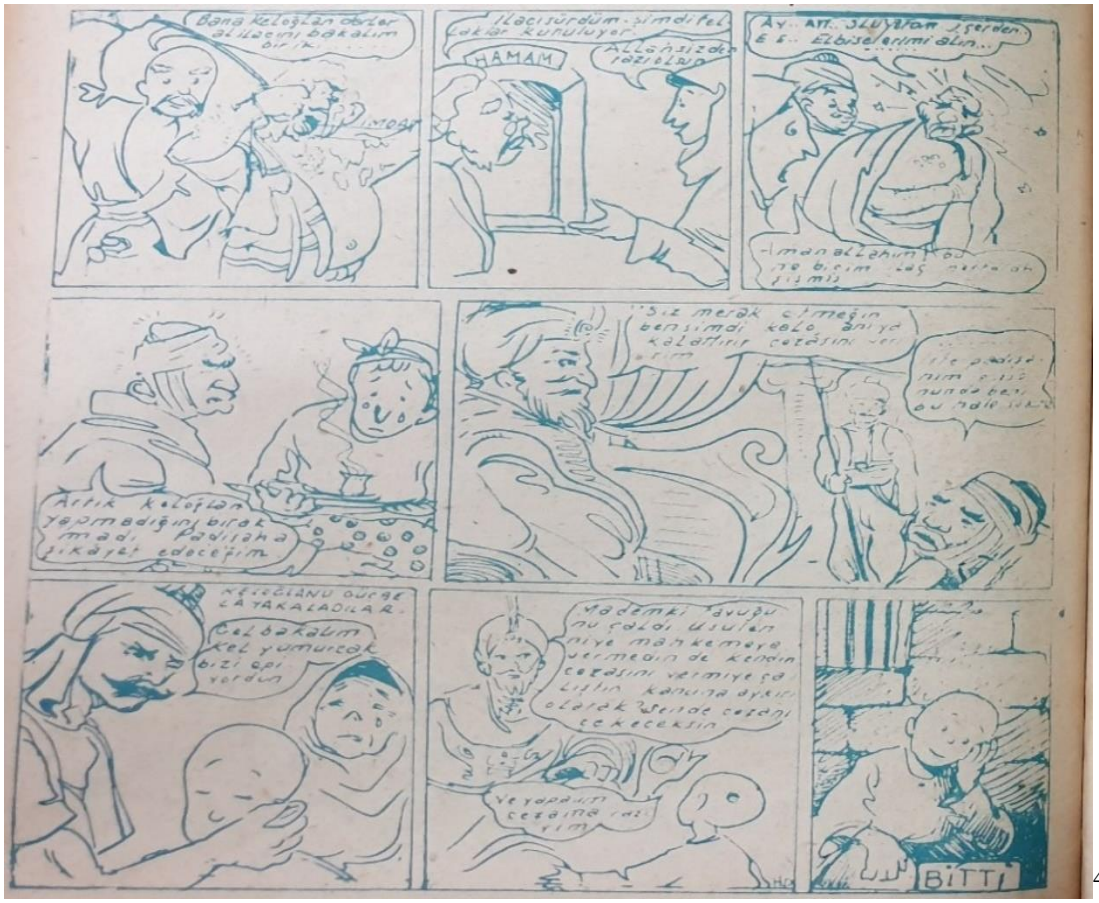

480

Keloğlan ile Hamamcı adlı masalda metinlerarasılık bulunmaktadır. Keloğlan masallarının çizgi roman bandına uyarlanmasının görüldüğü bu çalışmada, Keloğlan masalının okura resim içinde metinlerle aktarıldığı görülmektedir. Çizgi romanlar hem görsel hem de metne ait unsurlar barındırdığı için çocukların daha çok dikkatini çekmektedir. Masalın metin ve çizgi roman içerikleri farklılık göstermektedir. Aşağıda bu farklılık örneklendirilmiştir.

Masalın aslı Naki Tezel'den alınarak aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

Hamamcı ile Keloğlan adlı masalda, tavuklarının yumurtalarını satarak kazandığı para ile hayatını devam ettiren Keloğlan, tavuklar yumurtlamayınca birini satmaya karar verir. Tavuğu satın alan adam, bunun karşılığında Keloğlan'a para vermez, eve gidince de tavuğu kesip pişirir. Tavuğunun parasını alamayan Keloğlan, adamı takip eder ve piştikten sonra tavuğunu ve adamın evindeki yemekleri kendi evine

480 "Keloğlan ile Hamamcı", *Türk Çocuğu Dergisi*, 1, (1-7), 1944-1945, 16.

götürür, annesi ile afiyetle yerler. [481]

Türk Çocuğu Dergisi'nde yayımlanan masal özeti aşağıdaki gibidir:

Keloğlan ile Hamamcı adlı masalda mücadele, Keloğlan'ın tavuğunu satmak istediği Hamamcı'nın hem Keloğlan'dan tavuğu parasız alması hem de Keloğlan'ı dövmesiyle başlamaktadır. Keloğlan zekâsı ve sivri diliyle Hamamcı'nın yaptığı bu olumsuz hareketi onun yanına bırakmaz ve kılık değiştirerek cerrah olur, şifasını hamamda vereceğini söyleyerek onu hamama çağırır, sonra hamama girer ve hamamda Hamamcıbaşını kırbaçlar. Hamamcıbaşı padişaha durumu şikâyet eder. Padişah Keloğlan'a madem tavuğunu çaldı, neden mahkemeye vermedin? diye sorduğunda; Keloğlan cezama razıyım deyip, görselde de görüleceği üzere hapse atılır.

Naki Tezel'den alınan masal örneğinde Keloğlan; hırsızlık yapmıştır fakat Keloğlan'ın annesi oğlunun başından geçenleri öğrenmiş olumlu ya da olumsuz bir değerlendirmede bulunmamıştır. Örnek verilecek olursa: "Zavallı hamamcı aşağıda inleyedursun, Keloğlan yukarı çıkarak evin her tarafını karıştırmaya başlamış. Pahada ağır, yükte hafif, altına ve gümüşe dair ne varsa hepsini almış, doğruca evine gitmiş."[482] Bu olumsuz eylemden sonra herhangi bir öğüt ya da kötü daranışın yanlış olduğunu belirten diyalog masalda görülmemektedir.

Keloğlan masallarda genellikle kötülük gördüğü kişilere kötülük yapmakta, kendisini kandırmaya çalışanlara tuzak kurmaktadır. Masallarda çocuklara kazandırılabilecek ahlaki değer yargılarına kısaca değinilecek olursa: Masallardaki Keloğlan; asi tembel, yalancı gibi imajlarla betimlense de farklı masal örneklerinde de saygılı, çalışkan ve haksızlıklara karşı hakkını arayan bir karakterdir. İyi bir karaktere sahip olma ve cesaretli olma gibi kavramlar çocukların karakter gelişimleri için önemli etkenlerdir. Masallarda genellikle haksızlığa uğrayanın hakkını alacağı, iyi karakterlerin iyiliğe rastlayacağı, kötü karakterlerin mutlaka cezalandırılacağı masalların önemli mesajlarındandır. Çünkü masalı okuyan çocukların beklentisi bu şekildedir.

Yukarıda Tezel'den alınan 1. masal örneğinde Keloğlan, tavuğunu ve adamın evindeki yemekleri kendi evine götürür, annesi ile afiyetle yerler. Burada çocuklar için ders verme amacı görünmemektedir. Aksine yapılan olumsuz davranış

[481] Naki Tezel, "Türk Masalları", Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 331-332.
[482] (Tezel, s. 331)

ödüllendirilmiştir.

2. masal örneği çizgi roman formundadır. *Türk Çocuğu Dergisi* editörleri derginin hitap ettiği yaş aralığını dikkate alarak çizgi roman formunda yayımlanan masal örneğini çocuklara ahlaki mesaj verecek içeriğe kavuşturmuşlardır. Tavuğunu çalan hamamcıya kendi yöntemleriyle cezasını veren Keloğlan, padişahın huzuruna çıkarılır ve cezasına razı olduğunu söyleyip, hapse atılır. Böylelikle masal son bulur. Bu minvalde değerlendirilecek olursa, masalın *Türk Çocuğu* okuruna hitap etmesi içerik anlamında bir müdahaleye ve dönüşüme sebebiyet vermiştir. Bunda *Türk Çocuğu*'nun hitap ettiği okur kitlesinin, editörün hassasiyetinin ve olumsuz mesajların çocuklara sunulmak istenmemesinin rolü büyüktür.

3.19.4.3. Hikâye

Türk Çocuğu'nun incelenen sayılarında toplam 1 hikâye yayımlandığı tespit edilmiştir. Yayımlanan hikâye 14 sayı boyunca hikâye serisi şeklinde yayımlanmış ve aşağıda özetlenmiştir.

Aşağıda örneği sunulan "Tepegöz" adlı halk hikâyesi türü kurgusal özellikler taşımaktadır. Hikâye, *Türk Çocuğu Dergisi*'nin 11 ve 25. sayılarında yayımlanmıştır ve yazarı Ziya İhsan Zaimoğlu'dur.

Tepegöz

Çin'e doğru Oğuz'un akıncıları savaşa çıkmışlardı. Oğuzun kadınları evlerinde kalmış savaşın kazanılması için Tanrıya dua ediyorlardı.

Bir gün hızla üstü başı toz kir içinde Oğuz içlerine bir haberci geldi. (...) Dinlenmeden doğruca Bayındır Han'ın önüne vardı. Baş eğerek selâmladı:

— Yüce Han! Gök Tanrı ulusumuzu korusun! Güney batı sınırından düşman geliyor.

— Düşman çokluk mu?

— Çokluk olsa gerek. Bütün ovayı toz duman bürüdü.

— Öyleyse hemen Oğuza haber iletin! ihtiyarlar meclisi kurulacak!

Haberci; henüz soluması geçmemiş, terleri kurumamış olan atının sırtına atladı. Hanın buyruğu Oğuza yayılmıştı. İleri gelen kocamış ak sakallı yiğitler toplandılar, düşmanı ovada karşılayacak kuvvetleri yoktu. Bu sebeple düşmana karşı koymak üzere dağa çekilmeyi kararlaştırdılar. Oğuz geceleyin göçe başladı.

Oğuz boyunun tanınmış yiğitlerinden Uruz kocanın büyük oğlu savaştaydı. Üç yaşına yeni basmış olan küçük çocuğunu atının terkisine aldı. Oğuz kocalarıyla dağ yolunu tuttu. Gece zifiri karanlıktı. Sanki her taraf katranla sıvanmış gibi sim siyahtı. Etrafı sazlıklarla kaplı dar bir yoldan geçiyorlardı. Öndeki atlar birdenbire ürktü. Toplu giden birçok atlar şaha kalktılar. Bunların arasında Uruz kocanın atı da vardı. Terkide bulunan küçük çocuk diz boyu yükselen çemenler arasına düştü. Babası bunun farkına bile varamadı. Yavrucağız, can acısıyla ağlamağa, var kuvvetiyle bağırmağa başlamıştı. Fakat nal seslerinin tunç gürültüleri arasında bu cılız sesler boğuldu, kaldı. Çocuk ağlaya ağlaya yoruldu. Olduğu yerde uyuya kaldı.

At kişnemelerini duyan bir dişi aslan, sazlıkların yanı başında bulunan taşlıklar arasındaki ininden çıktı. Av aramağa koyuldu. Aslan, Uruz kocanın çocuğu yanına gelmişti. Bir kılıç kadar keskin pençeleriyle yavruyu evirdi, çevirdi, onun bir insan yavrusu olduğunu anladı. Çocuk gözlerini açmıştı. Aslanı gördü. Onu evlerinde sabah akşam oynadığı kediye benzetti. Amma bu çok büyüktü. Bir çocuk korkusuzluğuyla aslanı okşamağa başladı. Bu yırtıcı canavar da yavrucağıza bir şey yapmadı. Onu inine götürerek yavruları arasına kattı. Küçük, asıl şimdi eşlerini bulmuştu.

Dağdaki otağına varınca, Uruz koca atından yere atladı. Terkisine bakınca yavrusunun orada olmadığım gördü. Evlat sevgisini gönlünde taşıyan her baba gibi, çırpınmağa başladı. Hemen atına atlayarak geldiği yoldan geriye döndü. Tan yeri ağarmıştı. Uruz koca çocuğunu her tarafta aradı. Fakat iş işten geçmişti.

Aradan uzun yıllar geçmişti. Genç bir çoban çardağa doğru ilerledi: Bütün bakışlar bu genç delikanlının üstünde toplanmıştı. Çoban, Hanı ve Oğuz büyüklerini selâmladı. Hanın önünde dikilip söze başladı:

— Sazlıklar arasında bir aslan türedi. İki ayağı üzerinde bir insan gibi sallana sallana yürüyor, fakat bir kaplan kadar çevik... Bir sıçrayışla en azgın taylarımızı yakalıyor, kanını sömürerek cansız bırakıyor. Biz çobanlar bu canavarla başa çıkamadık. Hanımıza durumu bildirmeğe karar verdik. Buna bir çare bulmanızı rica ediyoruz.
—Peki, düşünelim (...)

Oğuz, her yıl olduğu gibi bu bahar da yaylaya göç etmeğe hazırlanıyordu. Oğuz'un öncüsü sayılan Sarı Çoban, koyun sürülerini önüne kattı. At boyunda olan köpeklerini besleyerek okşadı. Yola koyuldu.

Sarı Çoban, Uzun Pınar'a geldi. Çoban sulara dikkatle bakınca olduğu yerde durakaldı. Gözleri kamaşmıştı: Çünkü mermer yalakta biraz daha durulaşan sularda sayısız peri kızlarının kanat kanada vererek uçuştuklarını, sularda yıkanıp oynaştıklarını görmüştü.

Peri kızlarının bu kadar güzel olduğunu çoban hiç düşünmemişti. Hepsi birbirinden güzel olan bu peri kızları, ses çıkarmadan birbiriyle şakalaşıyor, duru suya dalıp çıkıyorlardı. Sonra su köpüklerinden daha beyaz olan kanatlarıyla birbirlerine vuruyor, güler bir yüzle çobana bakıyorlardı. Sarı Çoban, olduğu yerde mıhlanmış, kalmıştı. Kafasının içinde bazı fena düşünceler doğmağa başlamıştı. Birdenbire karar verdi. Ne olursa olsun bu kızlardan birini yakalayacak ve kendisine eş olarak alıkoyacaktı. Fakat bu zor işi nasıl başarmalıydı? Kendisi güzel kaval çalıyordu. Hemen kavalına el attı içinden kopup gelen bir coşkunlukla kavalını üflemeğe başladı.

Güzel sesler karşı dağda duyuluyordu. Peri kızlarının neşesi biraz daha artmıştı. Sulardan çıkarak Sarı Çobanın etrafında bir halka yaptılar. Sarı Çoban, kavalını çalarken bir hile düşünmüştü. Etrafında oynayan peri kızlarının birinin üzerine omuzundaki kepeneği birdenbire attı. Peri kızı kaçamamıştı. Diğerleri kanat çırparak uzaklaştılar. Peri kızı, kendisini de bırakması için çobana bir hayli yalvardı. Fakat genç çobanın gözleri kızmıştı. Bir türlü bırakmak istemiyordu. Aradan saatler geçti. Sularını içen koyunlar söğüt ağaçlarının koyu gölgelerine sinmiş yatıyorlardı. Birdenbire köpeklerde bir hareket ve sürüde bir ürküntü görüldü. San Çoban yerinden sıçradı, sürüye doğru seğirtti.

Çobanın elinden kurtulan peri kızı da kanat çırparak uçtu. Bir salkım söğüt ağacının sularla öpüşen dallan üstüne kondu. İçli bir sesle:

— Çoban, dedi, bende bir emanetin var. Yıl tamam olunca, gelir alırsın! Amma bu armağanım Oğuz'un başına belâ kesilecek. Çobanın içine bir korku girdi. Bu armağan nasıl bir şey olur diye düşündü, durdu. (...) Yıl tamam olunca Bayındır Han sefere çıkar ve yolda bir nesne görür bu nesneye vurur, vurdukça büyür ve içinden tek gözlü bir yaratık çıkar. Bu canavarın adı Tepegöz'dür. Tepegöz Oğuz'un başına bela salar. Çocukların kulağını koparır, dadıların göğsünden süt yerine kan emer ve can almaya başlayınca evinden olan Tepegöz Oğuz'da insan ve hayvan bırakmayacak kadar can ister. Bu duruma karşı gelen Oğuz yiğidi Basat Tepegöz'e karşı durur. Yaşadığı

mağaraya akın eder, zekasıyla ve yiğitliğiyle tepegözü alt eder, başını alır ve Oğuz'a barış gelir. [483]

Yukarıda Ziya İhsan Zaimoğlu'ndan özetlenilen *Tepegöz* hikâyesi *Türk Çocuğu* dergisinin 11. sayısından başlayıp, 2. cildin ilk ve son sayısı olan 25. sayıda son bulmuştur. 14 sayı boyunca devam eden hikâye dizisinin asıl anlatısı Dresten Nüshasının 8. hikâyesi olan *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi'*dir. Hikâye içinde barındırdığı olağanüstü ve fantastik unsurlar bakımından diğer hikâyelerden daha farklı özellikler göstermektedir. Gerçek hikâye olan *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi* hacim anlamında 3 ya da 4 sayıya sığabilecekken, yapılan kurgusal eklemeler ile Ziya İhsan Zaimoğlu Tepegöz hikâyesini *Türk Çocuğu* dergisinde 14 sayı boyunca yayımlamıştır. Amaç okurun ilgisini dergiye çekmektir.

Hikâyenin içerdiği olağanüstü motif yapısı çocuklar için ilgi çekici unsurlar barındırmaktadır. Hikâyede peri kızlarının betimlenmesi, Tepegöz adlı canavarın fiziksel özellikleri ve Basat'la giriştiği olağanüstü mücadele arkaik unsurlarla örülüdür. Fakat anlatıda toplumun ahlaki değer yargıları Oğuz'un düzenini sağlayan önemli kurallardandır. Bu ahlaki kuralların çiğnenmesi, Sarı Çoban örneğinde hem Sarı Çoban'ı hem de toplumun bütününü olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum Oğuz'un ahlaki anlamda değer yargılarının bozulması anlamına gelmektedir. Sarı Çoban'ın yaptığı bir anlık hata bütün Oğuz'un başına felaket getirmiştir. *Türk Çocuğu* okuruna verilmek istenen ahlaki mesajla, yasak ilişki ya da toplum nezlinde kabul görmeyen gayri ahlaki davranışların kişinin başına ne gibi olumsuzluklar getireceği halk hikâyelerinin öğretici, ders verici fonksiyonu kullanılarak okura sunulmuştur.

Tepegöz hikâyesinin çocuklar açısından bir diğer mesajı ise; dışlanan, ezilen bir varlığın topluma akseden düşmanlığıdır. Tepegöz daha dünyaya gelmeden hırpalanmış, tekmelenmiş ve eziyet görerek doğduğu için nefret, öfke ve şiddeti bilinçaltında biriktirmiştir. Tepegöz, çevresinden sevgi değil nefret görmüştür. *Türk Çocuğu Dergisi*'nin ebeveynlere vermek istediği mesaj: Ailesinden ve sosyal çevresinden yeteri kadar sevgi göremeyen çocukların topluma karşı bilinçaltında nefret duygusu oluşabilmektedir. Aile bireylerinin çocuklarına sevgi ve şefkat göstermeleri gerektiğinin

[483] Ziya İhsan Zaimoğlu, "Tepegöz", *Türk Çocuğu Dergisi*, 1-2, (11-25), 1945-1946, 2.

en güzel örneğini Tepegöz anlatısıdır.

3.19.4.4. Mit

Türk Çocuğu Dergisi'nin bütün sayıları incelenmiş, dergide toplam 1 mit örneğinin yayımlandığı tespit edilmiştir. Mit örneği derginin 9. sayısında yayımlanmıştır.

Mitoloji terimi ile alakalı birçok tanım mevcuttur. Öcal Oğuz; insan davranışı için model teşkil eden, insanın kendisini, üzerinde yaşadığı dünyayı ve evreni olaylar, nesneler, davranış biçimleri ve kurumlar bütününde anlamlandırmasını sağlayan, her zaman için bir yaratılışın hikâyesini anlatan, bireyselliğe karşı kollektif bilinci temsil eden kutsal metinleri "mit" başlığı altında tanımlamıştır. Oğuz'a göre mitler; yaşadıkları bağlamlarda kutsal ve gerçek kabul edilen bu metinler kökenleri ve dönüşümleri dramatik bir dille izah etmişlerdir. Mit, basit bir hayali, sahte izlenimleri hatta tamamıyla gerçek ya da kutsal rivayetlere kadar herşeyi içerebilir, onun gerçekliği normal hayatın sunabildiği herşeyde ağırlığını hissetirmektedir. [484]

Mitlerle sosyal ve kişisel hayat arasındaki bu sıkı ve yaşayan ilişkiye dayanarak mitlerin işlevi üzerinde Malinowski: İlkel kültürlerde mitlerin önemli işlevi olduğunu, mit'in, toplumun inanışlarını ifade ettiğini, onlara destek verdiğini, onları kanunlaştırdığını; insanların ahlak ilkelerini koruyup, güçlendirdiğini ve törenlerin etkinliğine destek sağladığını belirtmiştir. [485] Malinowski'ye göre mitler; insan uygarlığının önemli bir elemanıdır. Mitler anlamsız bir masal değil, pek canlı sosyal bir güçtür.

Doğa üstü ve arkaik unsurların bolca yer aldığı mitleri Fuzuli Bayat; her milletin, millî tefekkürünün, millî psikolojisinin, kendine has özelliklerinin ilk kaynağı niteliğinde tanımlamıştır. Başka bir şekilde söylemek gerekirse mit, bütün olarak algılanan paradigmanın, sentagmada değişikliği (metin ve içtimaî enstitüler vs.) gerçekleştirmesidir. Bayat Mit'i; değerler paradigmasında dünyayı algılama, şekillendirme, sembolleştirme, kısaca ifade etmek gerekirse hayatın ve olayların genelleştirilmiş modeli olduğunu; anlam paradigmasına göre ise mit'i, bir düşünce tarzı,

---

[484] (Oğuz, s. 135)

[485] Bronislaw Malinowski, *Magic Science, Religion and Other Essays***,** Garden City, Newyork, Dobleday. 1948, s. 146.

bir şuur ve bilinç nevi olarak ifade etmiştir. Mit, yalnız eski insanı çevreleyen bir bilim dalı değildir. Aynı zamanda çevreyi, içerisinde yaşanılan cemiyeti, insanın kendisini ve davranışlarını kontrol eden, Tanrı'ya ve koruyucu ruhlara bakışların toplamı olan ilk bilim dalıdır. [486] Yukarıdaki tanımlamaya göre mit, evrensel gerçekliğin ta kendisidir ve diyalektik mantığın sonucu olarak meydana çıkmıştır. Mitoloji, ilkel veya olağanüstü ilmî fikirlerin ilk örneklerini, sözlü kültür kapsamında dahi olsa nesilden nesile aktarmaya çalıştığından dolayı ilk bilimdir ve evrenle alakalı bilgilerin sembolleşmiş kaynağıdır.

Aşağıda örneği sunulan "Cupid ve Psyche" adlı mit örneği *Türk Çocuğu*'nun 9. sayısında yayımlanmış, Gökmen İğdemir tarafından çevirilmiştir. Mit metni özetlenip aşağıda aktarılmıştır.

Cupid ve Psyche

Eski Yunanistan'ın bir yerinde üç kızı olan bir Kral vardı. Kralın kızlarının hepsi güzeldi, fakat en küçük kızı olan Psyche (insan ruhu ilahesi) için, Venüs'ten (güzellik ilahesi) bile güzel olduğu söylenirdi. Psyche nereye gitse halk onu görmek için etrafında dönerdi, hiç kimse insanların arasında böyle bir güzel olacağına inanmazdı.

Venüs, Psyche'ye güzel olduğu için kızardı ve herhangi bir yolla ona zarar vermeyi isterdi. Bunun için oğlu sevgi tanrısı Cupid'i (aşk ilahı) çağırdı ve ona gidip Psyche'yi aramasını ve ne vakit onu bulursa sihirli okundan bir tane atmasını, yer yüzünün en çirkin mahlûkuna âşık olması için avlamasını söyledi.

Cupid uzaklara uçtu ve Psyche'yi babasının şatosunda arkadaşlarıyla oynarken gördü, Psyche o kadar güzeldi ki onu asla incitemeyeceğine karar verdi.

Psyche büyüdü. Kız kardeşleri evlendiler, Psyche için de evlenmek vakti geldi. Kral ahaliye "Sizin için çok fena bir haberim var (…) Kâhin okunu kime saplarsa o kimse aşka tutulur, dedi. Kâhin Psyche'nin müthiş bir canavarla evleninceye kadar bir dağın başına bırakılmasını söyledi, Psyche en güzel elbiselerini giydi ve yüksek bir dağın tepesine bırakıldı. Psyche sabah kalktığı vakit kendisini altın iskemleler ve masalarla dolu bir odada buldu. Psyche kalkıp neredeyim diye seslendiği vakit derhal yakından bir ses cevap verdi: "Kendi şatonuzdasınız, her yer sizindir, ne getirilmesini

[486] Fuzuli Bayat, *Mitolojiye Giriş,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, s,11-12

istiyorsanız yalnız söyleyiniz.” Görünmeyen eller tarafından Psyche’nin tüm istekleri tamamlanıyordu. Psyche bu sesi merak etti, sevdi ve onunla evleneceğine söz verdi. Psyche görünmeyen kocasının yüzünü görmek istedi ama kocası bunu yaparsan beni bir daha göremezsin, dedi. Bir gece kocasının yüzünü merak edip, o yattıktan sonra kandili yaktı ve üzerine tuttu. Bir canavar yerine yer yüzünün en güzel mahlûku, sevgi tanrısı Cupid’i gördü. Psyche o kadar heyecanlandı ki kandilin yağını döktü ve yanan yağ damlası Cupid’in üzerine düştü. Cupid derhal kalktı ve Psyche’ye bağırdı: “Sana yapmamanı söylediğim tek şeyi yaptın; beni asla tekrar göremeyeceksin" diye söyleyerek kanatlarını açtı, uzaklara uçtu. Psyche beni affet diye bağırsa da sözleri boşa gitti ve kocasını aramaya karar verdi. Bu durumu duyan Venüs, Psyche’i zindana attırdı ve ağır işler yaptırdı. Karıncalar bile ona yardım ediyordu. Az yemek yiyordu.

Venüs Psyche’yi ağır işlerde çalıştırıp yüksek dağlardan su götürüp, getirmesini emrediyordu. Psyche intihar etmek istedi. Tam kendisini kuleden atacağı sırada taşlardan: “Kendini öldürme Psyche, yer altına inmek senin için imkânsız değildir. Taenerus şehrine gidersen ölürsün. Fakat beraberinde baldan yapılmış iki çörek ve iki bakır sikke almalısın, aynı zamanda ne olursa olsun hiçbir kelime konuşmayacaksın, şayet konuşursan bir daha yer yüzüne çıkamazsın,” diye bir ses işitti. Psyche Taenerusa’ya gidip, korkunç mağarayı aşar, nehir kenarındaki adama sikke verir, öbür kıyıya geçer ve kurşuni bir ışık altında Persephone’nin sarayına kadar gelir. Birdenbire kendisine doğru gelen üç kafalı bir köpeği görür, çöreklerden birini fırlatır ve köpek te geçmesi için onu bırakır. Sonra Psyche Persophone’nin sarayına girer ve her şeyin yakında iyi olacağını söyleyen Cupid’in sesini işitir. Bundan cesaret alarak Persephone’nin oturduğu tahtın önüne saygıyla eğilerek gider ve kraliçe kendisine bir kutu verir. Kendisi tembih edildiği gibi konuşmaz. Kraliçeye uzattığı kutuya bakmadan bütün engelleri aşarak geldiği yere geri döner. Merak edip kutuyu açar ve bayılır. Çünkü kutuda “güzellik” yerine “daimî uyku” vardır. Bu sırada Cupid annesinin attığı hapishaneden kaçarak Olimpus dağından aşağıya iner, derin bir uykuya dalan Psyche’yi görerek uyandırmak için yanına gelir, sonra kanatlarını açarak onu tanrıların yaşadığı yere götürür. Psyche ve Cupid tanrılardan affedilmelerini rica ederler. Böylece Psyche serbest bırakılarak bir kadın tanrı olur. Psyche ve Cupid geçmiş olan kederli günlerini

hatırlayarak beraber Olimpus'ta hayatlarını mesut şekilde geçirirler. [487]

Yukarıdaki tanımlardan belli çıkarımlara varılabilmektedir. Mit'in ilkel kültürde vazgeçilmeyecek kadar önemli işlevleri vardır. Mit, inanışları ifade etmekte, onları kanunlar gibi düzene koymakta, ahlak değerlerini koruyup bu değerleri hayata aktarmaktadır. Mit insan uygarlığının hayati önemde bir parçasıdır. Kısaca mitin fonksiyonu; geleneği güçlendirmek, onu dünyanın yaratıldığı ilk zamanların daha yüce, daha iyi, daha dogaüstü gerçeğine taşiarak, onun değerini ve prestijini güçlendirmektir.

Cupid ve Psyche adlı mit örneğinde arkaik unsurlara sıkça rastlanmaktadır. Yunan tanrılarının hayatları, aşkları ve entrikalarının anlatıldığı *Cupid ile Psyche* adlı eser antik Yunanlılara ait inanç yapısı ve değer yargıları hakkında bilgiler vermesi bakımından önem arz etmektedir. Mitler tür anlamında çocuklara değil, gençlere hitap etmektedir. Mitler okuru diyalog kurmaya sevk eder. Mitleri okuyanlar geçmişle içinde yaşanılan zaman arasında bağlantı kurup, kökleri kutsal zamanlara dayanan bir mitin karşılaştırmasını yapabilmektedirler. Bu bağlamda; okur mitte gördüğü tanrısal alem ile mevcut zaman arasındaki bağlantıyı algılamakta ve bir nebze de olsa geçmişle olan kopukluk kaybolmaktadır. Masallarda görülen öğüt ve olaylardan ders çıkarma gibi olgular mitlerde görülmemektedir. Mitlerde ilk yaratılanlar ve tanrısal kavramlar aktarıldığı için öğüt verme fonksiyonu görülmemektedir. Fakat yukarıda bahsedilen teorik kavramlar yetişkin okura hitap etse de *Cupid ve Psyche* adlı mit örneği çevirmen Gökmen İğdemir tarafından 7-12 yaş aralığındaki okurun anlayacağı bir dile çevrilmiştir.

Türk Çocuğu okurunun yaş grubu dikkate alınıp, dil ve içeriğin sadeleştirilerek sunulduğu bu çalışma; iki aşığın ayrılıp, engelleri aşıp mutluluğa ulaşmalarını sade bir üslupla anlatmaktadır. Aktarılan bu mit örneği okul derslerinde çocukların okuma, konuşma ve yazma gibi uygulamalarda; eylem ve becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Mitlerin fonksiyonlarından olan doğruluk, erdem ve toplumsal değer yargılarıyla alakalı öğretici bilgiler; çocukları ahlaklı olmaya kanalize edip, onlara dönemsel yaşayış ve şartlar hakkında değerli bilgiler vermektedir. *Cupid ve Psyche* adlı metin geçmiş ile yaşanılan dönem arasında köprü vazifesi görmektedir. Bu vesileyle

[487] "Cupid ve Psyche", *Türk Çocuğu Dergisi*, (Çev. Gökmen İğdemir)1, (9), 1945, 13-14.

çocuklar Türk halk kültürü metinleriyle başka milletlerin edebi eserlerini kıyaslayarak, kültürel anlamda birikim sahibi olabilmektedirler.

3.19.4.5. Fıkra

Türk Çocuğu Dergisi'nde fıkra türüne ait toplam 6 sayı tespit edilmiştir. Örnek olması için aşağıda 4 fıkra örneği sunulmuştur.

Aşağıda verilen 3 fıkra örneği "Biraz da Gülelim" başlığıyla *Türk Çocuğu*'nun 8. sayısında sunulmuştur ve yazarı belli değildir.

Örnek 1)

1. Kekeme Çocuk

"Günün birinde bir kekeme çocuk mütehassısı bir doktora gelir ve kendi hastalığı hakkında bilgi edinmek ister. Doktor böyle birçok hasta ile karşılaşmış ise de bu kadar zor bir duruma rastlamamıştır:

— Allah yardımcı olsun! Daima böyle kekeler misiniz? diye sordu. Çocuk hemen cevap verdi:

— Ha., ha., hayır, bay doktor: Ha., ha., hayır, yalnız konuştuğum zaman!

2. İki Arabacı

İki arabacı çok yüklü arabaları ile geçmekte oldukları yolun dar bir yerinde karşı karşıya geliyorlar. Bu dar yoldan iki arabanın birlikte geçmesi veya birinin bir tarafta durarak öbürünün yoluna devam etmesi imkânsızdır. Arabacılar bağıra bağıra küfretmeğe başlıyorlar.

Nihayet biri ötekine:

— Bana bak! Sana son defa söylüyorum, çekilirsen çekil, yoksa dün başka birine yaptığımı sana da yaparım! diyor

Bunun üzerine ikinci arabacı bu sözlerden korkuyor ve hayvanların yularını yakalıyor, arabasını geri tepiyor. Karşısındaki gülerek önünden geçiyor. Bunun üzerine ikinci soruyor:

— Dün yoluna çıkana ne yapmıştın?

İkinci:

— Tam burada sabahleyin başka birine rastlamıştım; senin gibi bir türlü atlarını gerisin geri sürmedi. Bunun üzerine ben ona yol açtım.

3. Bir Gezinti

Babanın biri eşeğine binmiş, evine dönerken oğlu yanında yaya yürüyormuş. Bir yaya oradan geçerken:

— Bu haksızlık! demiş. Siz eşeğe binmiş, oğlunuzu yaya yürütüyorsunuz. Halbuki maşallah kolunuz bacağınız daha sağlam! Bunun üzerine baba inmiş, oğlu binmiş. Çok geçmeden ikinci bir yolcu geçiyormuş:

— Delikanlı, bu pek yakışıksız bir hal! Bacaklarınız ihtiyar babanızınkinden daha sağlam olduğu halde, eşeğin üstüne kurulmuşsunuz! Bırakınız ihtiyar babanız binsin!

Bunun üzerine ikisi birden eşeğe binmişler. Çok geçmeden üçüncü birine rastlamışlar. Bu onlara bağırmış:

— Sıkılmıyor musunuz? iki kocaman herif, zavallı zayıf bir hayvanın sırtına binmeğe! Şeytan burnuma üflüyor, alıp bir sopa şimdi sizi ıslatacağım! Bunun üzerine her ikisi de inmiş. Biri hayvanın sağından, diğeri solundan gitmeğe başlamış. En nihayet dördüncü bir adama rastlamışlar. Bu, kendilerine gülmüş:

— Siz ne ahmaksınız! demiş. Ne maksatla bu eşeği yanınıza aldınız? Binin üstüne!

Bu sefer baba oğul eşeğin ayaklarını ikişer ikişer bağlayıp arasından kocaman, dayanıklı bir sopa geçirip eşeği sırtlarında taşımağa başlamışlar." [488]

"Başa Gelen Çekilir" adlı fıkra örneği Nasreddin Hoca fıkrası olup, *Türk Çocuğu*'nun 15. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Arif Avcı'dır.

Örnek 2)

4. Başa Gelen Çekilir

"Mahallelisi bir gün bir araya gelip bir oyun çıkarmak amacı ile Hocaya şöyle bir teklif yaparlar.

— Kasabanın meydanında sabaha kadar bekleyebilirsen biz sana, bekleyemezsen sen bize bir ziyafet çek. Hoca teklifi düşünmeden kabul eder. Ötekiler:

— Fakat Hoca, derler, biliyorsun ki soğuk, hiç ateş yakmadan bekleyeceksin. Hoca bunu da kabul eder. Gece bekler ve sabahleyin onlara durumu anlatır. Mahalleli:

— Peki, hiç ateş yok mu idi? diye sorarlar. Hoca da:

— Yoktu, yalnız 250 metre kadar uzakta bir pencereden mum ışığı gözüküyordu, der. Fakat ötekiler mızıkçılık çıkarmak için:

---

[488] "Biraz da Gülelim", *Türk Çocuğu Dergisi*, 1, (8), 1945, 7.

— Pazarlıkta hiç ateş yoktu. Sen ondan ısınmışsındır diyerek Hocayı hep beraber ziyafet vermeye mahkûm ederler. Hoca başa gelen çekilir diye onları ertesi gün için ziyafete davet eder. Ziyafete gelenler bir hayli bekledikleri için karınları acıkır ve sızlanmaya başlayınca Hoca:

— İsterseniz geliniz de bana yardım ediniz, der. Ve hepsini mutfağa götürür. Birde ne görsünler, Hoca koskocaman bir kazanın altında bir mum yakmış, yemeği onunla pişirmektedir.

— Aman Hoca, bu küçük mum koskoca kazandaki yemeği pişirir mi? diye sorduktan zaman Hoca:

— Bir mum 250 metre yerden bir insanı ısıtır da üç karış yerden yemeği pişirmez mi, der." [489]

Anadolu topraklarının sevimli, şakacı ve çok sevilen karakteri Nasreddin Hoca'nın bugün bile adı nerede geçerse geçsin insanların yüzünde tatlı bir gülümseme belirmektedir. Aşağı yukarı 700 yıl önce yaşayan Nasreddin Hoca, her zaman ait olduğu kültürün içinde, doğduğu topraklarda yaşamaktadır. Onun fıkralarını dinleyenler, şakacı sözlerinden ibret almakta ve eğlenmektedirler.

Hocanın, hoş, güldürücü şakalarının içinde karısı, kızı, oğlu, mahallelisi ve hatta sevimli eşeği bile sıklıkla yer almaktadır. Bunların hepsi ayrı ayrı rollerde görülmektedir. Çünkü bunlar hocanın neşe ve şaka dünyasının sevimli birer aktörüdürler.

Nasreddin Hoca yalnız Türk milleti arasında yaşayan, sevilen ve anılan bir büyük olmaktan çoktan çıkmıştır. Hoca hakkında yazılan yüzlerce cilt kitaptan birçoğu dünya dillerine çevrilmiş ve o milletlerce de neşe ve kahkahanın kaynağı olmaktan geri durmamıştır.

Nasreddin Hoca fıkraları dışında *Türk Çocuğu* dergisinde aktarılan fıkralar herhangi bir siyasi ve sosyal mesaj vermeyen salt güldürme amaçlı olan fıkralardır. Bu fıkralar günlük hayatta yaşanılan, içinde güldürü unsurları bulunan olayları içermektedir.

---

[489] Arif Avcı, "Başa Gelen Çekilir", *Türk Çocuğu Dergisi*, 1, (15), 1945, 3.

Yukarıda aktarılan fıkra örneklerinden *Bir Gezinti* adlı fıkra Nasreddin Hoca fıkrasının değiştirilmiş şeklidir. Fıkranın aslı Nasreddin Hoca ve eşeği arasında geçmektedir.

Türk Çocuğu'nda mekân ve zamandan bağımsız olarak okura sunulan fıkraların işlevselliğini ortaya çıkaran sebeplerden biri de bu fıkraların belli bir yaşanmışlık, uygun bir olay ya da eyleme bağlı olarak söylenmiş olmalarıdır. Bu durumdan hareketle fıkranın verdiği mesajın anlaşılması çocukların konuşma becerilerine işlevsel anlamda fayda sunmaktadır. Bu fıkraları gerçek hayatta uygulayan ve anlatan çocuklar konuşma eylemlerinin ilerlemesine katkı sağlarlar. Fıkralar zekayı işletmeleri anlamında da önemlidir. Komedi ciddi bir zekâ ve beceri işidir. Süreli yayınlarda sunulan fıkra örneklerinde güldürürken düşündürme misyonu ile düşünme becerisi bir arada kullanılmıştır. Bu edebi türde, gülme etkinliği düşünmeyle iç içe geçmiş durumdadır. Zekâ ve güldürü unsurlarından birinin eksik olması durumunda fıkranın varlığından söz etmek mümkün değildir.

Türk Çocuğu'nda okura aktarılan fıkraların yapısındaki tezatlar, birey ve halk yaşamı arasındaki farklılıkları göstermektedir. Bu yapısal farklılıklar ya da tez ve antitezler dahîlinde yaratılan karakterlerin her biri, ötekinden bağımsızdır. Süreli yayın okuru farklı karakter ve tipler sayesinde toplumlar arasındaki farklılıkları görecek ve bu bağlamda olaylara ve kişilere farklı pencerelerden bakabileceklerdir. Çocuk Dergilerinde okura fıkra örneklerinin sunulmasındaki bir başka amaç: Fıkraların psikolojik anlamda okuyan kişileri rahatlatma işlevidir. Asıl özelliği eğlendirme ve güldürme olan fıkralarda; okura verilmesi amaçlanan mesaj kişileri rahatlatarak, dert ve problemlerini azaltarak sunulmaktadır.

3.20. *ÇOCUK GÖZÜ GAZETESI*

Çocuk Gözü Gazetesi, 21 Haziran 1945 ile 13 Mayıs 1946 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüş, sahipliği ve genel yayın müdürlüğünü M. Faruk Gürtunca'nın yaptığı süreli bir yayındır.

Çocuklara ve gençlere yönelik çıkmış gazete, yayın hayatına başlarken gazetenin tanıtımını yapmak, yayın içeriği hakkında bilgi vermek amacıyla, 21 Haziran 1945 yılında 10 kuruşa yayımladığı 1. sayıda görüşlerini aşağıdaki gibi belirtmiştir:

"Sevgili Arkadaşlarım

Bugün elinize geçen bu dergi "Afacan" ınızın yep yeni bir biçimde yep yeni yazılar ile modern çocuk edebiyatının en ileri yazılarıyla çıkan bir sayıdır. Buradan çocuk gözleriniz dünyaya bakacak en yeni bilgilere bu derginiz yalnız gülünçlü sayılarla çıkan "Afacan" ınız işte böylece olayları hiç gözden kaçırmayacaklarıdır.

Afacan Çocuk Gözü… Bu adı da sevdiniz değil mi? bunu daha duvarlarda renkli afişlerimizi gören arkadaşlarımızın sabırsızlığından anlamıştık. İlk üç programımız şudur:

A- *Her sayımızın kapağı 4-5 renkli çıkacak ve size hem bilgi verecek hem de koparılıp çerçevelenince saklanabilecek bir tablo olacaktır.*

B- *Üçüncü ve 14. Sayfalarımızda bu günkü dünya savaşlarına dikilen çocuk gözleri ile dünya savaş hikâyelerini, resimli alarak okuyacaksınız.*

C- *Çok tatlı yazılarla dördüncü sayfamızda başlayan (Nibelungenlerin hazinesi) sizi büyük Türk komutan Attila'nın yaşadığı çağlara götürecektir.*

D- *Parmak Çocuk masalını hangi çocuk bilmez. Birinci sayfamızda Parmak Çocuğun yeni hikâyeleri sizi çok eğlendirecek, resim altlarına yazılan manzumeler dilinizden düşmeyecektir.*

E- *Ya, renkli orta sayfalarımız? Onlar da kapağımızın güzelliğinden aşağı kalmayacaktır. 8'inci sayfamızda bilginizde ilerleme bulunacak. Size en büyük tarihi resimleri aktaran Münif Fehim (Topuz Hakan) adındaki resimli roman renkli olarak çıkacaktır.*

F- *11'inci sayfamızda Münif Fehim amcanın (Topsuz Hakan) İstanbul'un 52 günde alınmasına ait resimleri bulacaksınız İstanbul'u kuşattığımız günden 52'nci son güne kadar Fatih Mehmed'in her günkü İstanbul önündeki alaylarını 52 sayı içinde göreceksiniz.*

G- *12'nci sayfamızda Gök Çocukları adı altında meşhur bir Yunan masalı sunacağız ki (Mitoloji) denilen masal devri bilgisini eski Ege halkının bütün tanrılarının adlarını inanışlarını çok güzel bir çocuk edebiyatı içinde size öğreteceğiz.*

H- *Son sayfamızda 4 renkli ve birkaç hafta sürekli savaş romanlarını bulacaksınız ki, ilk romanımız 5 haftalık Saipan Adası kahramanlarıdır. ÇOCUK GÖZÜ sizi bu suretle Okyanus adaları savaşlarına kadar götürecektir.*

Öteki sayfalarımızda da ayrıca bilgi, hikâye, masallar, oyun ve eğlenceler bulacak, nihayet bir solukta okuyup bitireceğinizi umduğumuz derginizin bulmacası

ile zevkinizi sona erdireceksiniz. "ÇOCUK GÖZÜ" ne karşı gösterdiğiniz ilgiden dolayı hepinize en derin teşekkürlerimi sunarken bu güzel dergiyi yalnız 10 kuruşa vermekle size karşı olan fedakarlığımızın ne derece büyük olacağını düşünmenizi bekler, hepinizin gözlerinizden öperim sevgili kardeşlerim.

Yalnız sizin Afacan – Çocuk Gözü" [490]

Yukarıda *Çocuk Gözü Gazetesi*'nin içeriği ve hangi edebi türlerin gazete sayfalarında yer alacağı samimi bir üslupla M. Faruk Gürtunca tarafından belirtilmiştir.

Okura sesleniş sayfalarında dikkati çeken durum ise dergiye *Afacan* denilmesidir. Dergi kapaklarında *Afacan* isminin kullanılmayıp açıklamalarda bu isimin kullanılması, derginin ulaştığı popülariteden kaynaklanmaktadır.

Gazetenin misyonu ve yayın politikasının da içinde yer aldığı açıklamalardan öğrenilmektedir ki, *Çocuk Gözü Gazetesi*, Tahsin Demiray öncülüğünde Ülkü Kitap Yurdu ve Ülkü Basımevi aracılığıyla basım ve dağıtımı yapılan *Afacan Çocuk Gazetesi ve Çocuk Sesi Dergisi*'nin bünyesinde bulunan üçüncü yayındır. Türkiye Cumhuriyeti'nin millî ve manevi değerlerinin çocuklara önemle vurgulandığı gazete olan *Çocuk Gözü Gazetesi* bu misyonunu son sayısına kadar, M. Faruk Gürtunca öncülüğünde sürdürmüştür.

Çocuk Gözü Gazetesi yayın hayatına başlarken, *"200 Kişiye Hediye Veriyoruz"* sloganını kullanarak çocukların ilgisini gazeteye yöneltmek için hediyeler vermiştir. Bu hediyeler: Birinciye 1 kol saati, ikinciye kız ise 1 dikiş takımı, üçüncüye büyük bir lastik top, dördüncüye 1 elektrik feneri, beşinciye bir resim albümü'dür. Bunlardan başka "*200 kişi daha Yavrutürk'ün kıymetli hediyelerini alacaklardır"*, sloganı dergi sayfalarında duyurulmuştur. Bilmeceleri doğru bilen okurun isimleri *"Kazananlar"* sayfasında açıklanmıştır. Ayrıca çocuklara 100 bin liralık Millî Piyango bileti vaat edilmiştir. Bu hediye türü çocuklara hitap eden bir dergi için düşündürücü olmakla birlikte, burada ebeveynlerin dikkatinin çekilmesi amaçlanmaktadır.

Gazete birçok çocuk yayını gibi bilmece ve bulmacaların çözümü karşılığında okura hediyeler vermeyi taahhüt etmiştir. Fakat gazetede halk kültürünün geleneksel bilmece kalıplarına uyan, kişinin zekasını sınamaya yönelik bilmece örnekleri

[490] "Sevgili Arkadaşlarım", *Çocuk Gözü Gazetesi*, 1, (1), 1945, 2.

bulunmamaktadır. Gazetede, çengel bulmaca, çapraz bulmaca ve boşluk doldurmaca şeklinde bulmaca örnekleri ağırlıktadır. Gazetede edebi türlerin, kültür ve sanat sayfalarının öğreticiliği dışında asıl vurgulanan konu: Çocukların bilgili, vatanını, milletini seven, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, millîyetçi vatandaşlar olarak yetiştirilmelerinin gerekliliğidir. *Çocuk Gözü Gazetesi'*nin yazar kadrosunu eğitim ve edebiyat alanlarından önemli isimler oluşturmaktadır.

Çocuk Gözü Gazetesi'nin başyazarı ve aynı zamanda sahibi M. Faruk Gürtunca, sadece öğretmenlik alanında değil, dergicilik ve eğitim koordinatörlüğü faaliyetlerinde de emek vermiş çok yönlü bir eğitimcidir.

Türkiye'de süreli çocuk yayınları alanında en önemli isimlerden olan Mehmet Faruk Gürtunca; 1904 yılında Edirne'de doğmuştur. 1918 yılında Edirne İlkokulu, 1922 yılında ise Edirne Muallim Mektebini bitirmiş, belirli bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra girdiği İstanbul Üniversitesi Dişçilik Fakültesi'nden mezun olmuştur. Gürtunca, bu mezuniyetten sonra dergiciliğe yönelmiş, yayıncılık hayatına atılmıştır. "*Çocuk sesi, Gelincik, Genç Liseli, Afacan, Okul ve Öğretmen*" dergilerini ve *"Yıldırım Postası, Politika ve Her gün"* gazetelerini çıkarmıştır. Gürtunca DP İstanbul milletvekili olarak mecliste 1957-1960 yılları arasında bulunduktan sonra, şiirler yazmaya başlamıştır. Daha sonraki dönemlerde tarihi konuları oyunlaştırmış ve çeşitli tarihi eserleri sadeleştirmiştir. Mehmet Faruk Gürtunca 1982 yılında İstanbul'da yaşamını yitirmiştir.

3.20.1. *Çocuk Gözü Gazetesi*'nin Biçim Özellikleri

Çocuk Gözü Gazetesi, 1. cildini 1945 yılında (1-27. sayı); 2. cildini 20 Aralık 1945'te (27-52. sayı) yayımlamıştır. 13 Nisan 1946 yılında 52. sayısı 16 sayfa olarak yayımlanan gazete yayın hayatını sonlandırmıştır.

Gazetenin 1. ciltten, 2. cilt 52. sayıya kadar sloganı: *"Perşembe Günleri Çıkar Çocuk Gazetesi"* şeklindedir. *Çocuk Gözü Gazetesi* 1. ciltten, 2. cilde kadar düzenli olarak 16 sayfa yayımlanmıştır.

Çocuk Gözü Gazetesi, 1 yıllık yayın hayatında sunduğu içerikle, çocuk gazetesi olma niteliğinden çok yetişkinlere hitap eden yayınlara da imza atmıştır.

*Çocuk Gözü Gazetesi'*nin ilk sayısı 21 Haziran 1945 yılında çıkmıştır. Dergi, Ankara Caddesi (İstanbul), Numara 72'de bulunan Ülkü Kitap Yurdu'nda basılmıştır.

*Çocuk Gözü Gazetesi'*nin 1 ve 2. ciltlerine Millî Kütüphane'de 56 SB 8/ D. No:7 yerel tasnif numarasıyla ulaşılmıştır.

Çocuk Gözü Gazetesi'nin 1 ve 2. ciltlerindeki boyutları 28 x 21 cm'dir.

Çocuk Gözü Gazetesi, 1. sayıdan, 52. sayıya kadar seneliği 500 kuruş (52 sayı), altı aylığı 250 kuruş (26 sayı), haftalık tek sayısı 10 kuruş, şeklinde fiyat politikası belirlemiştir.

3.20.2. *Çocuk Gözü Gazetesi'*nin İçeriği

Çocuk Gözü Gazetesi'nde çocuklar için masal, fıkra, mit, hikâye, bulmaca, roman, şiir, resimli serüven, çizgi roman gibi edebi türler yer almıştır. Gazetede ansiklopedik kültür sayfaları azdır. Gazetenin duyuruları 1 ve 25. sayfalarda yapılmıştır. *Çocuk Gözü* metin ağırlıklı bir içeriğe sahiptir ve okurla diyalog azdır. *Çocuk Gözü*'nde resmî bayram ve anmalar gazete editörü M. Faruk Gürtunca tarafından önemle vurgulanmıştır.

Çocuk Gözü Gazetesi'nin yayın politikası Atatürk'e bağlı, yenilikçi, çağdaş, Cumhuriyet'in değerlerini ve ilkelerini benimsemiş modern bir çizgi taşımaktadır. Gazetenin benimsediği çağdaş ve Cumhuriyetçi yayın politikası gazetenin içeriğinde öne çıkan noktalardandır. *Çocuk Gözü Gazetesi*, abonelerini eğitmeyi ve onların hoşça vakit geçirmelerini amaçlamıştır.

Gazetenin ciltlerinde tespit edilen ortak içerik/tür başlıkları 1. sayıdan son sayıya kadar sırasıyla: *"Deniz Arkadaşlığı (çocuk hikâyesi), Yıldız Teğmen (çizgi roman), Ahmet'in Kirazları (hikâye),Hayvanlar Niçin Bağırır (bilgi köşesi) Nibelungenlerin Hazinesi (sürekli roman), Bunlara Siz de Şaştınız mı?(resimli bilgi köşesi), Yarışmaya Siz de Katılın (duyuru), Topuz Hakan (masal/çizgi roman), Parmak Çocuk (resimli serüven/masal), İstanbul'u Nasıl Aldık (resimli tarih), Eros ile Psyche (mit), Yardımcı Gemiler (çizgi roman), Şen Sözler, Bulmaca","Giyomtel (çizgi roman), Kara Elmasın Hikâyesi (resimli hikâye), Bunları Biliyor musunuz (bilgi köşesi), Gülmek Gönül Açar (mizah), Akdeniz'de Türk Bayrağı (millî tarih romanı), Pire Nuri ile Zengibar (resimli serüven), Topuz Hakan (masal/çizgi roman), İstanbul'u Nasıl Aldık (resimli tarih), Menekşe Kalfa Afrika Vahşileri Arasında (seyahat romanı), 5 Kahraman Kardeşler (millî roman), Eşek Derisi (masal), bulmaca, Pasifik Adalarında (çizgi roman)"* şeklindedir.

Gazetede ayrıca, "*İstanbul'u Nasıl Aldık", "Meraklı Eğlenceler", "Hayvanlar Niçin Bağırır", "Bunlara Siz de Şaştınız mı?", "Bunları Biliyor musunuz?", "Afacanla Başbaşa"* gibi bilgilendirici kültür sayfaları yer almıştır. Gazete köşelerinde bazı anket ve bulmaca sorularına yer verilerek çocukların ve gençlerin bulmaya çözmeye teşvikleri amaçlanmıştır. Bu etkinlik köşelerinde okurun çözdüğü bulmaca-bilmecelerin pul karşılığında, zarf açık bırakılacak şekilde, gönderimi sağlanmıştır. Müsabakayı kazanan abonelerin isimleri *"Hediyelerimiz"* adlı bölümde yayımlanmıştır. Gazetenin sunduğu hediyeler: 5'er kişiye 5 tane tam Millî Piyango bileti, 15 kişiye 150 kuruş kıymetinde *Tarzan ve Altın Aslan* kitabı, 30 kişiye 100 kuruş kıymetinde olan *Ceylan, Bambi* ve *Pamuk Kuyruğun Başından Geçenler* kitabı, yüzüncüye kadar da Miki Fare'nin yamyamlar, cüceler, devler ve itfaiyeci kitaplarından herhangi birisidir.

Gazetede hacim anlamında *Topuz Hakan* (masal/çizgi roman), *Parmak Çocuk* (resimli serüven/çeviri masal) türleri ağırlıktadır. *Parmak Çocuk*'a M. Faruk Gürtunca şiirleriyle hayat vermiştir.

Çocuk Gözü Gazetesi'nin yazarlarına değinilecek olursa, dergide gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap kullanan ve ismini belirtmeyen yazarlar da vardır. Gazetenin yazarları: *"M. Faruk Gürtunca, Rıza Çavdarlı, Münif Fehim, Nebahat Akyüzlü, Mahmut Atilla Aykut, Güner Değer, Nebahat Akyüzalp, Ressam Avni Ekener, Ressam Münif Fehim, Ş. Balcıoğlu, Ertuğrul Şevket, Reşat Ekrem Koçu, Güner Değer, Ekrem Arıkan, Burhan Topaloğlu, Jak Boton, Kirazoğlu* ve *Rana Varan"* dır. Öğretmen ağırlıklı yazar ve çevirmenlerin yanında karikatürist ve ressamlar da gazeteye katkı sunmuşlardır.

Örnek 1)

SATILAN KIZ (NANA HATUN)

Y. Kirazoğlu

— 2 —

Saraylara kızların oynaşmaları için papdişahlar uzak diyarlardan haremağası denilen siyah adamlar aldırır ve iş yaptırırdı. Bu siyah adamların sarayda ayrı ayrı işleri vardı. Bunun sebebi, cariyelerin adamlarla yüz göz olmamalar içindi. Halbuki, bu siyah adamlar da saraylarda sevişirlerdi.

salonda iki tarafa, iki sıra halinde karşılıklı olarak dizdirirmiş.

Bundan sonra padişah elinde uzun bir tesbih ve kolları arkasında olduğu halde odasından çıkarak güzel cariyelerin arasından ağır ağır geçermiş. Padişah, böylece cariyelerin önünden yürüyüp giderken kızları bir telâş ve heyecan sarar:

— Acaba

titretirmiş. Harem ağ
sı korkular içinde pad
şahı arkadan takip ed
ken yüreğinden:

— Allah vere de hi
sesine bir beğenmedi
düşmese.. dermiş.

Padişah bu suretle
gece için bir cariye
yırmak üzere dolaş
ken eğer attığı işare
çirkince, yahut beğe
mediği bir cariye
işarete tesadüf eder

Çocuk Gözü'nde aşağıda örneklendirilen görsellerde de görüleceği üzere, resim ve içerik olarak yetişkinlere hitap eden çizimler bulunmaktadır. *Gök Çocukları Eros ve Psyche* (bk. cilt 1 – 13, sayfa 12) *ile Satılan Kız Nana Hatun* (bk. cilt 2, sayı 50, sayfa 7) adlı eserlerde çocuk içeriğine uygun olmayan kelimeler ve görseller tespit edilmiştir. M. Faruk Gürtunca'nın 25. sayı, sayfa 3'te çocuklara seslenişinde bahsettiği: "*Sevgili kardeşlerim, bizim Ülkü Kitap Yurdu'nı Ülkü Basımevini gün geçmez ki sevgili okuyucu arkadaşlar ziyarete gelmesin. Dün pek afacan, pek zeki 11 yaşında ya var ya yok bir okuyucumuz Atom bombası gibi kapıdan içeri girdi…"* şeklindeki içerik bilgisinde gazetenin okur kitlesinin 10-11 yaş ve civarı olduğu düşünülürse, sunulan yetişkin yayınlarının çocukların zihinsel ve psikolojik gelişimlerine olumsuz etki yapacağı düşünülmektedir.

Örnek 2)

3.20.3. *Çocuk Gözü Gazetesi'*ne Göre Çocuk

Çocuk Gözü'nde çocuklara sunulan metin içeriklerinde, her çocuk ve gençlik dergisinin hedeflediği amaç; çocukları eğlendirmek, eğlendirirken öğretmek, Cumhuriyet'in çağdaş değerlerini okura aktarmaktır. Çeviri metinlerin, dünya çocuk edebiyatı örneklerinin, çizgi roman/serüven ve edebi türlerin dışında; gazetede çocukların dünyadaki gelişmelerden, ilim ve fen haberlerinden mahrum olmamaları için çeşitli bilgilendirici ve eğitici sayfalar yer almıştır. M. Faruk Gürtunca'nın çocuklara seslenirken "arkadaşlar" diye hitap etmesi dergi ile okurlar arasındaki mesafeleri kaldırmış, samimi, sıcak bir atmosfer oluşturmuştur.

*Çocuk Gözü Gazetesi'*nin bütün sayıları incelendikten sonra araştırmaya dâhil olacak halk edebiyatı unsurları belirlenirken bazı hususlar göz önünde bulundurulmuştur. 21 Haziran 1945 ile 13 Mayıs 1946 tarihleri arasında toplam 2 cilt, 52 sayı yayımlanmış gazetenin bütün sayılarında yer alan halk edebiyatı unsurlarının seçilmesine özen gösterilmiştir. Araştırma kapsamında incelenmiş metinler aşağıda Tablo 3.20'de gösterilmiştir.

Tablo 3.20. *Çocuk Gözü Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları [491]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1945	9	1	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
2	1	1945	10	1	Parmak Çocuk*	Resimli Masal	M. Faruk Gürtunca
3	1	1945	29	2	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
4	1	1945	10	2	Parmak Çocuk	Resimli Masal	M. Faruk Gürtunca
5	1	1945	12	2	Eros ile Pysche Gök Çocukları	Mit	E.F. Bucktley, Çev: Ş. Balcıoğlu
6	1	1945	9	3	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
7	1	1945	12	9	Eros ile Pysche Gök Çocukları	Mit	E.F. Bucktley, Çev: Ş. Balcıoğlu
8	1	1945	10	3	Parmak Çocuk	Resimli Masal	M. Faruk Gürtunca
9	1	1945	3	4	Tepeli Rike	Masal	-
10	1	1945	9	4	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
11	1	1945	10	4	Parmak Çocuk	Resimli Masal	M. Faruk Gürtunca
12	1	1945	9	5	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: RizaÇavdarlı Çizen: Münif Fehim
13	1	1945	10	5	Parmak Çocuk	Resimli Masal	M. Faruk Gürtunca
14	1	1945	10	6	Parmak Çocuk	Resimli Masal	M. Faruk Gürtunca
15	1	1945	19	7	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
16	1	1945	10	7	Parmak Çocuk	Resimli Masal	M. Faruk Gürtunca
17	1	1945	9	8	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
18	1	1945	10	8	Parmak Çocuk	Resimli Masal	M. Faruk Gürtunca
19	1	1945	5	9	Arı ile Çiçek	Masal	Ziya Vehbi Altürk
20	1	1945	9	9	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
21	1	1945	10	9	Parmak Çocuk	Resimli Masal	M. Faruk Gürtunca
22	1	1945	4	11	Periler	Masal	-
23	1	1945	9	11	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim

[491] **Not:** *Parmak Çocuk* **(*)** Andersen masalıdır, M. Faruk Gürtunca masalı nazım şekline uyarlayarak yeniden yayımlamıştır; fakat masalın Andersen'den çeviri ya da uyarlama olduğu belirtilmemiştir.
Not: Listede **(*)** ile belirtilen masallar, hikâye başlığı altında okura sunulmuştur. Belirtilen çalışmalar masal motifleri taşımaktadır.

24	1	1945	9	12	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
25	1	1945	9	14	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
26	1	1945	10	14	Parmak Çocuk	Resimli Masal	M. Faruk Gürtunca
27	1	1945	5	16	Uyuyan Ormanların Güzel Prensi	Masal	-
28	1	1945	9	19	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
29	1	1945	10	19	Parmak Çocuk	Resimli Masal	M. Faruk Gürtunca
30	1	1945	17	21	Tilkinin Kurnazlığı	Manzum Masal	Ekrem Arıkan
31	1	1945	17	21	Eşekle Köpek	Manzum Masal	Burhan Topaloğlu
32	1	1945	17	21	Aslan, Kurt ve Tilki Hikâyesi	Manzum Masal	Jak Boton
33	1	1945	10	22	Parmak Çocuk	Resimli Masal	M. Faruk Gürtunca
34	1	1945	9	23	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
35	1	1945	3	24	Fare Kardeşin Masalı	Masal	Mahmut Atilla Aykut
36	1	1945	12	25	Güzel Çoban Kızının Sabrı	Masal	-
37	1	1945	14	26	Bulmaca	Bilmece	-
38	2	1945	4	27	Karga Kardeşler	Masal	Grimm'den Çev: Nebahat Akyüzlü
39	2	1945	9	27	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
40	2	1946	9	29	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
41	2	1946	14	32	Bunları Biliyor Musunuz?	Bilmece	-
42	2	1946	9	32	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
43	2	1946	3	36	Her Fenalık Cezasını Bulur	Masal	Güner Değer
44	2	1946	9	37	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
45	2	1946	4	38	Eşek Derisi	Masal	-
46	2	1946	10	38	Talihsiz Çocuk	Masal	Güner Değer
47	2	1946	10	39	Eşek Derisi	Masal	-
48	2	1946	14	40	Dev ve Altın Telli Saçları	Masal	Nebahat Akyüzalp
49	2	1946	4	41	Gülmek Gönül Açar	Fıkra	-
50	2	1946	9	42	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
51	2	1946	7	43	Altın Saçlı İkizler	Masal	-
52	2	1946	9	48	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim
53	2	1946	9	50	Topuz Hakan (Çizgi roman)	Masal	Yazan: Riza Çavdarlı Çizen: Münif Fehim

3.20.4. *Çocuk Gözü Gazetesi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı İçeriği

Çocuk Gözü'nde çocukların eğitilmeleri, eğitilirken eğlenmeleri ve değişen dünyaya ayak uydurmaları için dünya çocuk edebiyatından örneklerle tanışmaları sağlanmıştır. Millî roman, bilmece, resimli ve metin şeklindeki masalların yanında; dünya edebiyatından resimli masal, mit ve serüvenler okurla buluşturulmuştur. Ayrıca belirtilen edebi tür içerikleri çocukların sosyalleşmeleri, zihinsel ve ruhsal gelişimleri için de önemli yer tutmaktadır. Nazım ve nesir şeklinde masal, bilmece, çizgi roman (masal) ve mit gibi halk edebiyatı ögeleri çocukları yaşadıkları toplum hakkında bilgilendirmelerinin yanında; millî bilinç ve halk kültürü geleneğini genç kuşaklara aktarılmasına vesile olmaktadır.

Çocuk Gözü Gazetesi yayımlandığı 52 sayı boyunca içinde barındırdığı halk edebiyatı içeriği ile okura çeşitlilik sunmasa da mevcut örneklerle okurda farkındalık oluşturmuştur.

*Çocuk Gözü Gazetesi'*nde incelenen toplam 48 masal, 3 bulmaca, 1 fıkra ve 1 Mit örneği geleneğin içeriğinin genç kuşaklara aktarılması anlamında önem taşımaktadır.

4.20.4.1. Bilmece

Araştırma kapsamında *Çocuk Gözü Gazetesi*'nin incelenen sayılarında görsel formda toplam 3 bulmaca sayfasının yayımlandığı tespit edilmiştir. Gazetenin 1, 26 ve 32. sayılarında" Bulmaca" başlığıyla yayımlanan bulmacalar örnek oluşturması bakımından aşağıda sunulmuştur ve hazırlayanları belli değildir.

Örnek 1-2)

Çocuk Gözü Gazetesi'nde yayımlanan bulmacaların 3'ü de görsel ağırlıklı olup geleneksel halk edebiyatındaki bilmece türü değildir. Bulmacaların çoğu çengel bulmaca şeklinde olup bazıları da aşağıda sunulan örnekler gibi resim içinde saklı kelime oyunları ya da dikkate yönelik görsellerdir.

[492]

Örnek- 3)

[493]

Örnek 1'de görüldüğü gibi kutu üzerinde "Ankara", "İzmir" gibi şehir isimlerinin tamamlaması okurdan istenmekte ve onlara ödül vaat edilmektedir. Okura vaat edilen ödül 100 bin liralık Millî Piyango biletidir.

Örnek 2'de ise harflerin takibi neticesinde çıkacak hayvan görseli bulmacanın cevabıdır. Burada görsel becerinin sınanması ve geliştirlmesi esas alınmıştır.

---

[492] "Bulmaca", *Çocuk Gözü Gazetesi*,2, (32), 1945, 14; "Bulmaca" *Çocuk Gözü Gazetesi*, 1, (1), 1945, 16.
[493] "Bulmaca", *Çocuk Gözü Gazetesi*,2, (26), 14, 1945.

Örnek 3'teki bulmacada ise insan organlarından kelime oluşturma oyununda "*Çocuk Gözü*'nün bu sayısı çok güzeldir" sözü çeşitli görsellerle görsellerde okura sunulmuştur.

Görselliğin baskı olduğu bu bulmacalarda çocukların görsel ve algısal becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çizgi roman ve görsel serüvenlerin çocuk dergilerinde ağırlığını hissettirmesi neticesinde diğer edebi türler de yayın içeriklerine resim ve karikatür gibi görsel sunumları dahîl etmişlerdir. Çocukların ilgisini çeken bu resimler onların bilgi ve becerilerilerini kullanmalarına vesile olmuştur. Fakat bu görsel oyunlar Türk halk edebiyatının geleneksel bilmece örneklerinin yok olmasına neden olmuştur. Bu durum halk kültürünün sonraki nesillere aktarımı bağlamında olumsuzluk teşkil etmektedir.

3.20.4.2. Masal

Çalışma kapsamında *Çocuk Gözü Gazetesi*'nin 2 cilt, 52 sayısı dikkatlice incelenmiş, gazetede toplam 48 masalın yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması bakımından; 1 nesir, 3 nazım ve 2 çizgi roman formunda toplam 6 masal örneği incelenmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Aşağıda örneklendirilen "Her Fenalık Cezasını Bulur" adlı nesir türündeki masal gazetenin 36. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Güner Değer'dir.

1. Her Fenalık Cezasını Bulur

Küçük okuyucularım; çok eski zamanların birinde yani Osmanlı İmparatorluğu kurulmadan önce, Anadolu'da birçok beylikler vardı. Toprakları ve memleketi idare edenlere Bey denilirdi. İşte Bolu'nun bulunduğu civara Bolu beyliği denirdi. Hem hepiniz şunu da iyi bilirsiniz ki: Tarihlerde okuduğumuz Köroğlu bu diyarın yiğitlerindendir.

Bolu Beyi'nin başından geçen serüven şöyledir: Bir gün iyiliği, cesareti ile halkına kendini çok sevdirmiş olan Bolu beyi şatosunda otururken, yaveri odasına girmiş ve efendimiz, sizi çok görmek isteyen yaşlı bir adam var. Ne yaptıksa döndüremedik, kesinlikle sizinle konuşmak istiyor. İçeriye alalım mı? diye sordu. Bey merakla, hemen buraya getirin. Ne istiyor öğrenmeliyim, dedi. Biraz sonra aksakallı, nur yüzlü ihtiyar odasına getirildi. Alçak gönüllü Bolu Beyi, babası yaşındaki bir

adamın içeri girdiğini görünce hemen yerinden kalktı, onu bir mindere oturttuktan sonra, derdin nedir? Baba anlat, seni dinliyorum, dedi. Adam ise, geçenlerde ormanda dolaşırken, gözüme bir kutu ilişti. Aldım. İçinde yazılı bir kâğıt gördüm. Ormanın bir kösesinde gizli bir hazine olduğunu gösteriyordu. Bunu hemen size getirdim belki onları buldurtursunuz, memlekete faydası olur, dedi. Bolu Beyi ihtiyara çok teşekkür etti. Bu işle kendisinin yakından alâkadar olacağını söyledi. Eğer hakikaten bir şey bulunursa onu da mükâfatlandıracağını söyleyince ihtiyar, ben para servet istemem asla alamam. Yalnız bir dileğim var ölünceye kadar bana candan bakacak sadık bir bakıcı bir de odacık verin dedi. Bolu Beyi ihtiyarın teklifini kabul etti. Ertesi gün yanma on- on beş adam alarak ormanın yolunu tuttu. İhtiyarın bulduğu pusulada ellerinde idi.

Az gittiler uz gittiler coşkun bir ırmak önünde mola verdiler. Irmağın karşısında da ormanlık alan vardı. Muhakkak ırmaktan geçmek lâzımdı. Orada ne yapacaklarını düşünmeğe başladılar. Birden yanlarına iri, uzun, kuvvetli, yarı çıplak bir adam yaklaştığını gördüler. Doğru Bolu Beyi'nin önüne geldi ve eğer karşı tarafa geçmek istiyorsanız, hepinizi birer birer sırtımda geçiririm. Ben senelerdir burada aynı işi görürüm, dedi. Bey gülümsedi. Tam olur diyeceği sırada, her işe karışan yaveri atıldı. Yavaş bir sesle adeta beyin kulağına fısıldayarak, beyimiz bu olmaz. Pis bir adamın sırtına binmek size yakışık almaz. Şimdi aklıma bir şey geldi. Elimizde bu kadar âlet varken bir sal yapabiliriz. Hem daha iyi olur beyimiz, çabuk geçeriz, dedi.

Bolu Beyi onun sözlerini doğru buldu. Hemen askerler bir sal yapmağa koyuldular. Fakir kılıklı kuvvetli adam bu hal karşısında sapsarı kesildi, üzgün bir halde onları seyre daldı. Bolu Beyi adamın bu vaziyetini görünce içinden pişman olmuştu. Herkesin içinde zavallı çok bozulmuştu. Artık olan olmuştu. Birkaç saatte, her şey yerli yerine kondu, iri adamdan başka herkes karşı sahile geçti. O mahzun mahzun onlara baktı.

Hakikaten ormana giden kafile, plânın gösterdiği yerde bir kasa altın buldular. Tekrar geri döndüklerinde o adamı aynı yerde oturur buldular. Bolu Beyi onun mahzun halini tekrar görünce dayanamadı. Yanına çağırdı ve gel oğul, sana bulduğum altınların yarısından fazlasını vereceğim. Yalnız bir şartla. Bu ırmaktan geçenlere kolaylık, sana da iyilik olsun diye, buraya bir köprü yaptırtacaksın, anladın mı? Haydi daha fazla üzülme, artık sevin bakalım, dedi. Ve altınların çoğunu verdi.

Birden zengin olan fakir Hasan hemen adamlar tuttu. Bir ayda güzel bir köprü yaptırttı. Geri kalan para ile köprünün bir başına kendine güzel bir köşk yaptırttı. Artık öyle güzel bir hayat sürüyordu ki, hizmetçileri, adamları emrine amade idi. Fakat parayı bulunca daha fazla zengin olma hırsı ile ahlâkı çok değişti. Köprünün başına iki bekçi koymuştu, her geçenden köprü kirası aldırıyordu.

Böylece servetine yeni paralarda ekleniyordu. Bütün civarın halkı bundan çok şikâyetçi idi. Fakat bir türlü Beye haber veremiyorlar, Hasan'ın tehditlerinden korkuyorlardı. Fakat günlerden bir gün Bolu Beyi'nin aklına köprüyü gidip görmek geldi. Hemen bir kafile ile yola düzüldü. Oraya geldiğinde vaziyeti görünce, çok şaşırdı. Hemen Hasan'ı yanına getirtti. Ona, oğlum yaptığın şeyleri beğeniyor musun? Bende kabahat oldu zaten; bu kadar fakir bir adamı birden göklere çıkardım. Fakat sende de fenalığa karsı yaradılışında istidat varmış. Bundan sonra Bolu Beyliği'nin topraklarında sana ver yok. Bohçanı al başka memleketlere git, sana bu ceza az bile, dedi. Hasan eski fakir haline tekrar düştü. Fakat bu sefer daha da fena bir durumda idi. Kim bilir yollarda belki de sefaletten ölmüştür de. [494]

Yukarıda kısaca özetlenen masal ders verme amacı taşımaktadır. Masalda Bolu Beyi'nin: "Bu kadar fakir bir adamı birden göklere çıkardım. Fakat sende de fenalığa karşı yaradılışında istidat varmış" sözünden anlaşılan, kişi fakir bile olsa, kalbinde hasetlik, kötülük varsa mal mülk sahibi olduğu zaman değişmeyeceği, yardımsever biri olamayacağı, mesajıdır. Masalda okura küçük okuyucularım, diye seslenilmiş samimi bir üslup yaratılmıştır. Köroğlu'nun yaşadığı diyarın Bolu olduğu anlatılmış ama Köroğlu Hikâyelerinde geçen Bolu Beyi ile masalda anlatılan beyin aynı bey olup olmadığı ile alakalı bilgi verilmemiştir. Ayrıca Bolu Beyi'nin şatoda oturduğu belirtilmiştir. Anadolu mimarisinde ve Osmanlı devlet mimarisinde yöneticiler şatoda yaşamamıştır. Bu durum anlatıya masal unsuru katmak amacıyla yaratılmış bir detaydır. Masal özelinde okura verilen en önemli mesajlardan biri; insanlara yapılan manevi yardımların belli bir bedel karşılığı olmaması gerektiğidir. İnsanlara verilen sözlerin tutulması gerektiği yoksa olumsuzluklarla karşılaşılabileceği okura Hasan karakteri üzerinden verilmiştir.

[494] Güner Değer, "Her Fenalık Cezasını Bulur", *Çocuk Gözü Gazetesi,* 2, (36), 1946, 3.

Aşağıda sunulan "Tilki'nin Kurnazlığı" adlı manzum fabl örneği *Çocuk Gözü Gazetesi*'nin 21. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Ekrem Arıkan'dır.

2. Tilkinin Kurnazlığı

"Hayvanların kurnazı tilki pek çok acıktı,
Bir gün av bulmak için Büyük Orman'dan çıktı.
Ortalık yanıyordu güneşten bucak bucak,
Bunaltmıştı tilkiyi havadaki bu sıcak.
Kasabanın yolları gözünde uzuyordu,
Hem açlık hem de sıcak bizim tilkiyi yiyordu.
Gözüne inanmadı, küçük bir ev görünce;
Tilkinin acıları döndü hemen sevince.
Bu evin duvarından bir bir asma sarkıyordu,
Üzüm bulan tilkinin ağzı sulanıyordu.
Hepsi de iri iri asmanın salkımları,
Üstünde uçuşuyor vızıldayan bir arı.
Bu manzarayı gören aç tilki birden coştu,
Üzüm toplamak için hemen ortaya koştu.
Birkaç kere sıçradı çıkamadı duvara;
Ne yapmak lazım diye düşündü kara kara.
Asmanın bulunduğu duvar gayet yüksekti,
Burayı bulmak için halbuki neler çekti.
Zavallı kurnaz tilki buna çok kederlendi,
Üzümlere bakarak yavaş sesle söylendi:
"Hem küçük hem olmamış üzümleri asmanın,"
"Herhalde aklı yoktur bunu yiyen hayvanın." [495]

Yukarıdaki manzum fabl örneği ve verdiği mesaj; uzaktan kolay görünen bir eylemin gerçekte çok daha zor olabileceğidir. Fakat hedefe ulaşılamadığı zaman bile iyimser olunması gerektiği, hayata küsülmemesi gerektiği tilki örneği üzerinden okurla paylaşılmıştır. Çocuklara hitap eden bu manzum masal olağanüstü unsurlar olan hayvanların konuşma ve fikirlerini içerdiği için çocuklar için eğlenceli bir hal

[495] Ekrem Arıkan, "Tilkinin Kurnazlığı", *Çocuk Gözü Gazetesi*, 1, (21), 1945, 17.

almaktadır. Biraz daha detaylandırılacak olursa; masallarda okura sunulan hayvan rollerininin, çocuklara manevi ve soyut değerlerin aktarılmasında somutlama vasıtası olmaları hayvanlar kullanılılarak aktarıldığı zaman, verilecek mesajın ilgi çekici olması, okura sunulmak istenen mesajı iletmede etkili bir yol olmasından dolayı tercih edilmektedir. Hayvanların fiziksel ve karakteristik özellikleri insanlardan farklı olduğundan, alt yaş grubu için her zaman ilgi çekici olmakta, bu yaş grubuna dahîl okurun algısının açık olmasına aracılık etmektedir.

"Eşekle Köpek" adlı manzum fabl örneği *Çocuk Gözü*'nün 21. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Burhan Topaloğlu'dur.

3. Eşekle Köpek

"Aptürrahman Çelebi bir gün şeytana uydu,
Ve cezasını çekti; demek eceli buydu...
Sahipleri bir ağaç altında horuldarken.
Eşek canavar gibi yutuyordu otları,
Bu gidişle ekerdi kırın dibine darı…
Köpek önce seyretti dostunu mahzun, mahzun
Düşündü, sahibinin kalkması sürer uzun
Dedi: "Eşek arkadaş, çömeliver azıcık.
Sırtındaki sepetten alayım biraz azık."
Eşek cevap vermedi önce, dururum diye,
İşkembeye daha az ot doldururum diye
Sonra şunları dedi: "Birazcık daha bekle,
Sahibiniz uyansın doyarsın et kemikle.
Köpekçik pek üzüldü dostunun ettiğine,
Fakat bu işte bencil eşek kaybetti yine...
O sırada birkaç kurt görününce uzaktan
Aptürrahman Çelebi inledi: "Halim duman!
Sevgili kuçu kuçu şu kurtları boğuver.
Gırtlaklarından tutup oracıkta boğuver.
Fakat hiç aldırmadı söylenenlere köpek:
"Dediler ki eşeğin nalları yamandır pek!

Yutar hepsi de hapı atınca iki çifte,
Sahibimiz uyanır, kurtulursun elbette!"
Döndü tam bir çılgına bizim zavallı hayvan.
Sağa sola atıldı ve anırdı korkudan.
Postu kurtarmak için eşek ne yaptıysa da
Sıcak birkaç kemiği kalıverdi meydanda." [496]

Eşekle Köpek adlı manzum fabl mutsuz sonla bitmektedir. Eşeğin aç gözlülüğü ve biraz daha yemek yemek istemesi ve arkadaşı köpeği aç bırakmasından sonra yalnız kalması ve kurtların kendisini afiyetle yemesiyle sonuçlanan fabl'da, bencilliğin kötü bir şey olduğu, arkadaşlar arasında paylaşım yapılması gerektiği okura aktarılan mesajlardandır. Yukarıdaki masal örneğinde, fabl'ların eğlendirme fonksiyonunun yanında olaylardan ders çıkarma, okuru düşünmeye, ibret almaya yönlendirme yani eğitici fonksiyonunun da önem arz ettiği görülmektdir. Görüleceği üzere fabl örnekleri diğer masal metinlerine göre daha özlü olmaktadır. *Çocuk Gözü* okura fabl örnekleri sunarak onların kıssadan hisse çıkarmalarını amaçlamıştır.

"Aslan Kurt ve Tilki Hikâyesi" adlı manzum fabl çevirisi *Çocuk Gözü Gazetesi*'nde ele alınan 4. masal örneğidir. Masal gazetenin 21. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Jack Borton'dur.

4. Aslanla Kurt ve Tilki Hikâyesi

"Sayın aslan hasta düştü;
Derdi büyük, hali kötü.
Uyruğuna emir yerdi:
Tilki kardeş bu sırada
Gece, gündüz çalışarak
Ona ilaç arayacak.
Koyuldular iş başına
Zira şefin hali fena;
Son gayretle didinerek
Derde deva bulmak gerek

[496] Burhan Topaloğlu, "Eşekle Köpek", *Çocuk Gözü Gazetesi*, 1, (21), 1945, 17.

Tilki kardeş bu sırada
Gezer, tozar ormanlarda.
Kurt bir akşam çıka gelir.
Krala der: "Tanrı bilir
Ben ne kadar tasalıyım
Halinize. Fakat dayım
Tilki kardeş tepe dere
Geziniyor. Bu sözlere
Aslan kızar. Getirtilen
Kurnaz tilki, kurdu hemen
Hatırlayıp: "Siz niçin
Düşünürken; acayip niçin
Kralınız böyle hasta,
Gayet bilgin, tıpta usta
Alimlerden öğrendim ki
Canlı kurdun sırtındaki
Sıcacık post gelir iyi.
Bu beleşten hediyeyi
Kabul eder aslan, memnun;
Postu aba olur kurdun.
Hain olma, fazla azma.
Başkasına kuyu kazma." [497]

Yukarıdaki hikâyede aslanın hastalığı için ormanlarda gezinen tilki, aslana canlı kurt postu size iyi gelir, demekte, bundan dolayı da kurt postunu kaybetmekte, tilki yine kurnazlığı ile kalmaktadır. Burada masallara yansıyan hayvanların karakteristik özelliklerini net şekilde görülmektedir.

Yukarıdaki hayvan masalı örneği farklı bir ülkeden olsa da ele alınan konu bakımından ortak motif yapısı bulundurması, aktarılmak istenen mesajların benzer özellikler taşıdığını göstermektedir. Bu minval üzere; fabl'da ele alınan konuların

[497] Jak Boton, "Aslan, Kurt ve Tilki Hikâyesi", *Çocuk Gözü Gazetesi*, 1, (21), 1945, 17.

benzer olması her millette ahlaki değer yargılarının örtüştüğünü ve benzer kaygıların yaşandığını, insanlara genel geçer ahlaki değer yargılarının masallar aracılığıyla aktarıldığını göstermektedir. Kurt dünya masallarında; temiz kalpli, saf ve çalışkandır. Bu karakterinden dolayı düşüncesiz davranmakta ve bunu canıyla ödemektedir. Yukarıdaki masal örneğinde de tilkinin oyununa gelmekte ve ölmektedir. Tilki, bütün dünya masallarında ve yukarıdaki masalda da kendi çıkarını düşünen, bencil, kurnaz, karşısındakileri hep aldatan bir fabl karakteridir. Tilki'nin arkadaşlığına güvenilmez çünkü tilki masallarda yaptığı kötülüklerden sonra kurnazlığı sayesinde rahatlıkla kurtulabilir. *Çocuk Gözü,* fabl karakterleri olan tilki ve kurt üzerinden okura önemli mesajlar vermektedir. Çocuklara gerçek hayatta karşılaşacakları karakter örnekleri ve olumsuz durumlar hayvan masalları üzerinden sunulmuştur. Gazete imgeler ve çağrışımlar yoluyla okurlarına önemli öğütler vermiştir.

Aşağıda sunulan "Topuz Hakan" adlı çizgi roman (masal) örneği *Çocuk Gözü*'nün 1 ve 50. sayıları arasında sürekli masal serisi olarak yayımlamıştır. Eseri Münif Fehim çizmiş; Rıza Çavdarlı'da yazıya aktarmıştır.

5. ***Topuz Hakan***

(*) Çocuk Gözü'nün 12. sayısında yayımlanan Topuz Hakan'ın ejderhalar ve cadılarla mücadelesinden görsel yukarıdaki gibi aktarılmıştır.

Masalın (çizgi roman) özeti şu şekildedir: *Topuz Hakan* bir yumruğu ile Çinlilerin kalelerini yıkmış, düşmanı Şing-Şu ile savaşmış, onu alt etmiştir. Kanatlı atıyla yer altındaki cehenneme inmiş zebanilere savaş açmış, Şeytan Dağı'nda şeytanlara savaş açmış ve onları yenmiştir. Ardından gökyüzüne uçarak Çin diyarlarında Gök tanrı'nın inancına karşı gelen Hristiyan Çinlilerle savaşmış Hristiyanlara karşı Gök tanrı inancını temsil etmiştir. Bu savaşların tek sebebi Çinlilerin elinde olan sevdiği Alaca'dır. Alaca'nın kendi karısı olmasını isteyen Timurtaş,

Hakan'ın baş düşmanıdır. Alaca Timurtaş'ın büyülü bıçağı ile ölmüştür. Olayı çok sonradan öğrenen Topuz Hakan ise Alaca'nın cennette olduğu öğrenmiş, kanatlı atına binerek cennete gitmiştir. Topuz Hakan Alaca'yı cennette bulmuş ve daha sonra mutlu mesut yaşamışlardır.

Topuz Hakan adlı resimli masalda; Cengiz Han'ın soyundan geldiği belirtilen Türk kahraman Topuz Hakan'ın maceraları efsanevi bir dille anlatılmaktadır. Şamanlık geleneği, büyücülük, ejderhalar ile savaş, Şamanların Türk hakanlarına yaptığı şans büyülerinin Çinlilerle yapılan savaşlar öncesi onlara şans getirmelerini Rıza Çavdarlı yazmış; ressam Münif Fehim resmetmiştir. Çizgi roman kurgusal unsurlar içerse de Türklerin devlet yönetimi, geleneksel ritüelleri ve Şamanlık ile alakalı kesitler içermesinden dolayı; kurgusal yapı içinde okuru bilgilendirme misyonu da taşımaktadır. Türk kültürü ve geleneği ile alakalı millî karakterlerin çocuklar ve gençlere sunulması onlarda millî tarih bilincinin ve geleneksel halk kültürü ritüellerinin farkındalığının sağlanması anlamında önem arz etmektedir. *Çocuk Gözü* içeriğinde ağırlıklı olarak sunulan çizgi romanlar geleneksel Türk kültürüne ait değer yapılarını metinlerarası düzelemde çocuklar ve gençlere sunarak onlara farkındalık sağlamıştır

"Parmak Çocuk" adlı çeviri çizgi roman (masal) örneği *Çocuk Gözü Gazetesi*'nin 1 ve 22. sayıları arasında yayımlanmıştır. Manzum bir şekilde kafiyeli olarak sunulan eserin yazarı M. Faruk Gürtunca'dır.

6. Parmak Çocuk

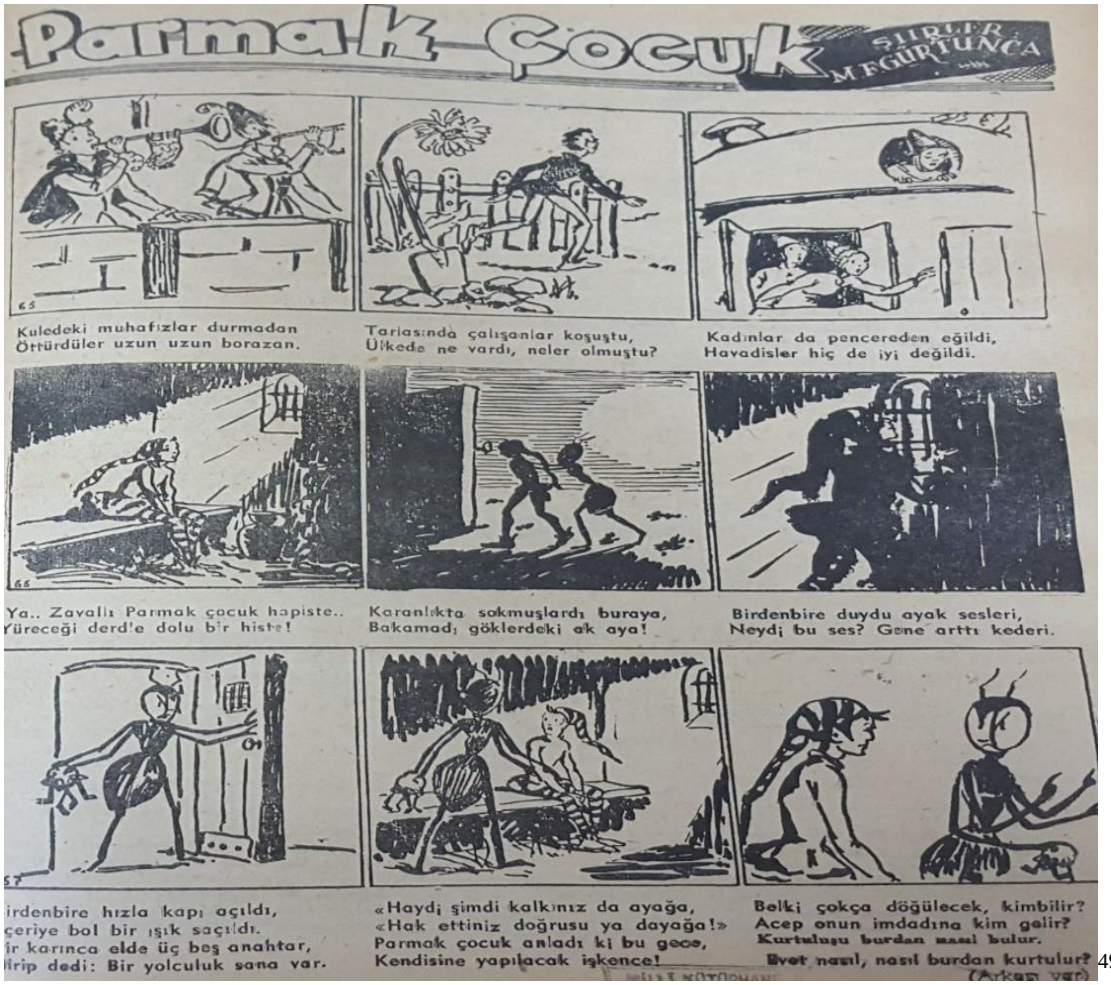

498

(*) Yukarıdaki görselde, Parmak Çocuğun en yakın arkadaşı karınca ile serüveninden kesitler sunulmuştur.

Masal kısaca özetlenecek olursa: Kral, Parmak Çocuğu başka ülkelere okutmak için göndermek istemişti. Parmak Çocuk yolda karınca ile karşılaşmış ve yollarda, ormanlarda başlarına gelen olumsuzlukları beraberce aşmışlardı. (Parmak Çocuğun örümcekler, düşman haşerelerle mücadelesi görsellerde sunulmuştur.) Parmak Çocuk ve karınca arkadaşı girdikleri bir serüvende yaşadığı ülkelerden birinde sürprizle karşılaşmıştı. Parmak Çocuk kendi boyuna denk Parmak Kız ile tanışmış, ona ülkesine gelmesini teklif etmişti. Çünkü Parmak Çocuk ülkesindekilere tek gittim çift döndük müjdesi vermek istemekteydi. Daha sonra Parmak Çocuk ve Parmak Kız

evlenip bir ömür mutlu yaşarlar.

Parmak Çocuk adlı masal Grimm Kardeşler'den ülkemize uyarlanmıştır. Masal ilk okul çağındaki çocuklara hitap etmektedir. Gazete editörü *Çocuk Gözü* rumuzuyla çocuklara ithafen; "*Parmak Çocuk masalını hangi çocuk bilmez. Birinci sayfamızda Parmak Çocuğun yeni hikâyeleri sizi çok eğlendirecek, resim altlarına yazılan manzumeler dilinizden düşmeyecektir,"*[499] şeklinde içerik tanıtımı yapmıştır. Yukarıda çizgi roman (masal) olarak sunulan *Parmak Çocuk*'ta dikkati çeken en önemli özellik; M. Faruk Gürtunca tarafından yerel sözcüklerle Türk diline manzum ve kafiyeli yapıda uyarlanmasıdır. Kral'a Başbuğum şeklinde hitap edilmesi bunun örneğidir.

Yukarıdaki masal Grimm Kardeşlerin dünya edebiyatına sunduğu önemli masallardandır. Parmak Çocuk masalı dünyanın diğer ülkelerinde de çok beğenildiği için, farklı varyantları yayımlanmıştır. M. Faruk Gürtunca'nın metinleri ve üslubu masalın görsel içeriğine göre yeniden değiştirilmiştir. Çizgi roman çocukları eğlendirme misyonu taşımaktadır. Serüvenlerde karşılaşılan olumsuzluklar *Parmak Çocuk* masalı özelinde, gerçek hayatta da karşılaşılabilecek durumlar olarak okura sunulmuştur. Bu anlamda çocukların bu durumlara hazırlıklı olmaları sağlanmıştır. Çizgi romanın en önemli özelliklerinden biri de M. Faruk Gürtunca'nın kafiyeli olarak sunduğu manzumelerdir. Bu dil ve üslup yapısı okurun Türk dilinin zengin yapısını görmeleri anlamında önem taşımaktadır. Çocuklar onlara sunulan edebi metinlerde kelime haznelerini genişletmekte günlük hayatlarında bu kelimeleri kullanabilmektedirler.

3.20.4.3. Mit

Çocuk Gözü Gazetesi'nin bütün sayılarında toplam 1 mit örneğinin yayımlandığı tespit edilmiştir. "Eros ile Psyche Gök Çocukları" *Çocuk Gözü*'nün 1 ve 13. sayılarında yayımlanmıştır. Eser, Gökmen İğdemir tarafından çevirilmiştir.

[499] M. Faruk Gürtunca, "Parmak Çocuk", *Çocuk Gözü Gazetesi*, 1, (1), 1945, 2.

Çocuk Gözü Gazetesi'nde yayımlanan *Eros ile Psyche Gök Çocukları* adlı mit dizisinin tanıtımı şu şekilde yapılmıştır: Dünyada her ulusun eski günlerden gelen Dev, peri, Tanrı ve büyük kahramanlık masalları vardır. Bu masallar eski milletler tarafından uydurulmuş ve eski dinlerin ve inanışların kökü olmuştur. Bu masallara (mitoloji) denir. Bu mitolojiler içinde Türklerin, Yunanlıların ve Romalıların mitolojisi çok zengindir. Yunan mitolojisi birçok Avrupalı yazı sanatkarlarına engin şiir kaynağı olmuştur. *Çocuk Gözü*'nüz bu sayfalarda çok çok eski zamanlarda, ilk çağlarda yaşayan Yunanlılara çevrilecek ve bütün Yunan sanatkarlarının en çok sevdiği, en güzel bir masalı burada tatlı tatlı sunacaktır. Bu mitoloji, eski Yunanlıların güzellik Tanrıçası Afrofit'in oğlu Eros ile insan ruhunun temsilcisi, en güzel, kelebek kanatlı Psyche'nin yer altı ve gök içi serüvenlerini anlatacaktır.[500]

(*) Yukarıdaki resim *Psyche*'nin temsili resmîdir. 1 ve 13. sayılarda yayımlanan eserin özeti aşağıdaki gibidir:

Eros ile Pysche Gök Çocukları

Afrodit bir gün Eros'tan Psyche'yi en çirkin adama aşık etmesi için ok fırlatmasını istemiş (kadın kıskançlığı mitolojide fazlasıyla vardır) ve Eros'ta annesini dinleyip yola koyulmuştur. Psyche fazla gururlu, kimseye âşık olmamakla övünürken Eros onu dünyanın en çirkin erkeğine aşık etmek için harekete geçmiştir. Fakat Eros Psyche' yi görür görmez âşık olmuş ve onu uyuyan sessiz bir ormanın ortasındaki saraya kaçırmıştır.

Eros gece karanlıkta kimsenin kendisini göremeyeceği zamanlar saraya girip sevdiği kızla buluşuyordu. Kız Eros'un yüzünü merak ederken Eros ona sarayda mum

[500] "Eros ile Psyche Gök Çocukları", (Çev. Gökmen İğdemir), *Çocuk Gözü Gazetesi*, 1, (1-13), 1945, 12.

ya da ışık yakılmasını yasaklamıştı. Eros, "Beni görmeden körü körüne sev, beni öğrenmeye çalışma, olduğum gibi sev" diye Psyche'yi tembihlerken kız bunu kabul etmiş ve onu karanlıkta olduğu gibi sevmeye başlamıştır. Fakat Psyche'yi ziyarete gelen kız kardeşleri ona "çirkin ve vahşi görünüşlü olmasa kendini sana gösterir, seni bu sarayda tutmaz" demişlerdir. Aynı zamanda kardeşleri; vazonun altına bir ateş gizleyip, Eros uyuyunca ateşi vazonun altından çıkarıp Eros'un yüzünü görmesi için akıl vermişlerdir. Aynı gece Eros sevgilisini ziyarete gelmiş ve uyurken Psyche ışığı gizlediği yerden çıkarmıştır. Gördüğü manzara ise dünyada hiçbir erkekle kıyaslanmayacak kadar fevkalade bir güzellik, yakışıklılık olmuştur. Psyche sevgilisini öpmek için eğildiğinde lambadan bir ateş parçası Eros'un omzuna damlamış ve Eros uyanmıştır. Işığı görür görmez kaçan Eros o günden sonra ortadan kaybolmuştur. Psyche tüm dünyayı dolaşarak Eros'u aramış, bulamayınca da son çare Afrodit'in kapısına gitmiştir. Afrodit ise onu bir köle olarak çalıştırmaya başlamış, Psyche'de Eros'un geri döneceği umuduyla bu işi acıyla kabul etmiştir. Eros'un omzu iyileşince sevdiğinin kaderini değiştirmek için Olimpos'a tanrıların tanrısı Zeus'a gitmiştir. Psyche'yi oradan kurtarıp eşi olması için Zeus'a yalvarmış ve Zeus habercisi olan Hermes'e Psyche'nin getirilmesini emretmiştir. Psyche tanrıların katına getirilince Eros'a kavuşmuş ve evlenerek mutlu bir hayat sürmeye başlamışlardır. [501]

Yunan mitolojisinde aşk, arzu tanrısı olan Eros (Roma mitolojisinde Cupid) aynı zamanda güzellik tanrıçası Afrodit'in de oğludur. Eros insanların gönlünde yaktığı aşk ateşiyle ünlüyken, yanında taşıdığı sihirli okları sevgililere fırlatarak onları birbirine aşık etmektedir. Eros'un attığı sivri uçlu ve parlak altından yapılmış oklar çiftleri birbirine aşık ederken, tam tersi şekilde küt uçlu ve kurşundan yapılmış okları ise kişilerde nefret hissi uyandırmaktadır. [502] Görsellerde de sıkça rastlanılan, sırtında bir çift beyaz kanat ve sevda oklarıyla uçan Eros aşkın temsili tanrısıyken kendisi de bir güzele âşık olmuştur. Ölümlü bir kız olan Psyche, Türkçe'de ruh anlamına gelirken, üç kız kardeşten güzelliğiyle dillere destan olanıdır. Aynı zamanda Psyche güzeller güzeli Afrodit'e benzetilmektedir. Yukarıdaki açıklamada Mitler'e Efsane de denmiştir. Bu durum mit ve efsane ayrımının dönemsel şartlar içinde anlaşılamamasından ileri

---

[501] (Frazer, 34.)
[502] James George Frazer, *Altın Dal- 1(Çev. Mehmet H. Doğan),* Payel Yayınları, İstanbul 2004, s. 27-30)

gelmektedir. Bunun dışında Yunan tanrılarının hayatlarının, aşklarının ve entrikalarının anlatıldığı *Eros ile Psyche Gök Çocukları* adlı mit dizisi antik Yunanlılara ait inanç, değer yargıları, estetik ve sanat anlayışları hakkında bilgiler vermesi bakımından önem arz etmektedir. Çocukların ve gençlerin farklı milletlerin edebi tür ve yapıtları hakkında bilgi sahibi olmaları onların genel kültür birikimlerine katkı sunmaktadır. *Çocuk Gözü Gazetesi* mit örneğini sunarak bu gaye doğrultusunda hareket etmiştir.

3.20.4.4. Fıkra

Çocuk Gözü Gazetesi'nin incelenen bütün sayılarında fıkra türüne ait toplam 1 sayfa tespit edilmiştir. Aşağıda, tespit edilen bütün fıkra örnekleri sunulmuştur.

Aşağıda örneği verilen fıkra örnekleri "Kavganın Sebebi" ve "Dünyada Öküz Yok mu?" başlıklarıyla *Çocuk Gözü*'nün 41. sayısında yayımlanmıştır ve yazarları belli değildir.

1. Kavganın Sebebi

"Ayhan'la kardeşi Türkan odada kavga ediyorlardı. Babası gürültüyü duyunca çocukları kurtarmak için odaya girdiği, bağırdı.

—Bu kavga ne böyle?

—Anne-baba oyunu oynuyorduk. Babacığım bir şey yok.

—Ya bu saç saça, baş başa oluşunuz?

—Bayan benden bahar modasına uygun pahalı bir şapka almamı istiyordu da."[503]

2. Antikacı Hilesi

"Müşteri kızgınlıkla içeri girdi, elindeki tarağı antikacıya uzattı:

—Bana fil dişi diye sattığınız tarak yalancı imiş, dedi.

—Nasıl olur? Ben onu kendi elimle filin dişinden kestim. Yonttum tarak yaptım.

—İmkân yok.

— İmkânı var. Aklıma bir şey geldi. Belki fil takma diş kullanmaktaydı."[504]

3. Dünyada Öküz Yok mu?

"Turhan babasına sordu!

—Baba erkek sığıra ne denir?

---

503 "Kavganın Sebebi", *Çocuk Gözü Gazetesi*, 2, (41), 1946, 7.

504 ("Kavganın Sebebi", 7.)

—Buğa.

—Dişisine?

—İnek.

—Yavrusuna?

—Dana.

—Demek, dünyada öküz diye bir şey yok ha!" [505]

Yukarıda fıkra başlığı altında aktarılan örnekler ilk okul çağında olan çocukların mizah seviyesine hitap etmektedir. Bunlar herhangi bir siyasi ve sosyal mesaj vermeyen, salt güldürme amaçlı olan içeriklerdir. Bu örnekler günlük hayatta yaşanan, içinde güldürü unsurları bulunan olayları içermektedir. Gazetede fıkra türü konusunda zengin bir içeriğe sahip değildir. Sunulan fıkra örnekleri, salt eğlendirici nitelik taşımaktadır, felsefi ve mizahi bir derinliğe sahip değildir. Bu bağlamda eleşitilmesi gereken nokta şudur: *Çocuk Duygusu* okuruna dil sevgisini kazandırmak ve onların gündelik hayatlarına edebi anlamda katkı sunmak adına okura en güzel edebi içerikler sunulmalıdır. Bu vasıtayla çocuklar toplumun yaşayışı, değerleri ve kuralları hakkında, dolaylı yoldan olsa da fikir sahibi olacaklardır. Çocukların kültürel yapılarının gelişmesi neticesinde, içinde yaşadıkları topluma ayak uydurmaları kolaylaşacaktır. Bu anlamda; işlevsel olarak nitelikli edebi içeriklerin mecmualarda yer alması, okurun kültürel ve sosyal hayat kalitesine de direkt olarak etki etmektedir.

3.21. *DOĞAN KARDEŞ DERGISI*

Doğan Kardeş Dergisi, 23 Nisan 1945 ile 17 Temmuz 1978 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Derginin kuruculuğunu Kazım Taşkent, sahipliği ve yazı işleri müdürlüğünü Vedat Nedim Tör yapmıştır. *Doğan Kardeş* Yapı Kredi Yayınları desteğiyle çocuklara ve gençlere yönelik çıkmış süreli yayındır.

1 Ekim 1945 yılında yayımlanan 6. sayıda derginin yayın aralığı, içerik ve misyonu aşağıdaki gibi paylaşılmıştır.

"Sevgili Kardeşlerim,

Biliyorsunuz ki, benim ilk sayım, bu yılın 23 Nisan'ında okulların kapanmasından biraz önce çıktı. Bütün tatil boyunca sizinle her ay buluştuk. Beni her

[505] "Dünyada Öküz Yok mu?", *Çocuk Gözü Gazetesi*, 2, (41), 1946, 7.

okuyan kardeş sevdi. Ben de buna tabii çok sevindim. Yalnız bütün kardeşlerim, hemen hep bir ağızdan, bana şunu söylediler:

"Seni bütün bir ay beklemek, bize zor geliyor. Hiç olmazsa, 15 günde bir çık!" işte ben, bütün kardeşlerimin bu isteklerini yerine getirmek için, gelecek sayıdan itibaren 15 günde bir çıkmaya başlayacağım. Zannediyorum ki, bu haber hepinizi sevindirecektir. Sizi sevindirecek başka bir haberim daha var: gelecek sayıdan itibaren, artık 50 kuruşa değil, 25 kuruşa satılacağım. Yani, yarı yarıya ucuzluyorum! Fakat sakın sahifelerimin de yarıya ineceğini sanmayınız. 32 sahifeye karşılık, 24 sahife olarak çıkacağım. Yani yalnız 8 sahife eksileceğim. Şöyle bir hesap edersek, eskiden ayda 50 kuruşa yalnız 32 sahifelik bir sayı alıyordunuz; şimdi yine ayda 50 kuruşa 24'er sahifelik iki sayı, yani 48 sahife alacaksınız. Abonem, yine yılda 5, altı aylık 3 liradır. Sevgili kardeşlerim, size ilk sayımda kâğıt biraz bollaşırsa hem daha sık hem daha ucuz çıkmaya çalışacağımı vadetmiştim. İşte, ben verdiğim sözü tutuyorum. Sizden de ricam, beni daha çok sevmeniz ve bana yeni yeni kardeşler bulmanızdır." [506]

Yukarıda *Doğan Kardeş Dergisi*'nin yeni yayın aralığı, sayfa sayısı ve abonelik fiyatı hakkında detaylı açıklama yapılmıştır. Gazetenin daha fazla okura ulaşabilmesi için yeni aboneler bulunması yönünde samimi bir üslupla çocuklar ve gençlerden istekte bulunulmuştur.

Doğan Kardeş okurla en fazla iletişim kuran ve fikir alışverişinde bulunan dergi konumundadır. Dergi gelecek sayılarında yayımlayacağı içerikleri 17. sayıda aşağıdaki gibi tanıtmıştır:

"Bir sayı sonra iki yaşıma basıyorum!

19'uncu sayımda başlayacak olan yeniliklerin birkaç tanesini size anlatayım. Mesela, Cemal Nadir amcamız, "Amca beyle baş başa!" adlı yeni bir resimli sahife yaratacak. Bunun ne kadar eğlenceli olacağını ve kardeşlerimin çok hoşuna gideceğini düşünerek şimdiden seviniyorum.

Cemal Nadir amca, sanatını bizim hizmetimize koyan ilk büyük sanatkarımızdır. Ona hepimizin adına teşekkür etmeyi borç bilirim.

---

[506] "Sevgili Kardeşlerim", *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (6), 1945, 3.

Selma Emiroğlu ablamız, "Cin'le Can" adlı bir uzun resimli hikâyeye başlıyor. Uçak meraklısı Cin, kız arkadaşı Can'ı kandırarak gizlice uçakla seyahate çıkıyorlar. Bakalım başlarına neler gelecek?

Aldığım mektuplardan kardeşlerimin pek hoşuna gittiğini anladığım "Kara Kedi Çetesinin Başına Gelenler" de devam edecek.

Radyo Çocuk Kulübünün Ayşe Ablası, biliyorsunuz ki, "Doğan Kardeş"in de ablasıdır. Onun masallarını ve piyeslerini hep bayıla bayıla okuyoruz. Ayşe Ablamız yeni yılımızda "Nedir? Niçin? Nasıl?" adlı bir yazı serisine başlıyor. Onlar bize merak ettiğimiz birçok şeylerin sebeplerini öğretecek. Bundan başka, yine Ayşe Abla "Hayvan Dostlarımız" başlıklı yazılar da hazırlayacak. Bizim için yazılmış en güzel şiirleri de yine Doğan Kardeş'te okuyacaksınız."[507]

Derginin çocuklar tarafından gördüğü ilgi içerik ile alakalı bilgilerden öğrenilmektedir. *Doğan Kardeş*'te önemli kalemler vardır. Bunların en önemlilerinden biri, dergiye çizimleriyle hayat veren Cemal Nadir'dir. Cemal Nadir'in *Doğan Kardeş* ve Türk çocuk dergiciliği için önemine aşağıda değinilmiştir:

Cemal Nadir Güler, 1902'de Bursa'da doğmuştur. Güler, önceleri hattat olan babasının etkisiyle bu sanata büyük ilgi göstermiştir. Bursa Sahaflar Çarşısı'nın içindeki dükkanında baba mesleğini icra ederken gönderdiği karikatürlerini İstanbul'da Sedat Simavi'nin *Diken* adlı mizah dergisinde 1920 yılında yayımlatma şansı bulmuş ve mesleki kariyeri yeni bir boyut kazanmıştır. Cemal Nadir Güler, mizah dergilerinde yayımlanan karikatürlerinin sayısı artınca İstanbul'a gelerek o zamanki adı Sanayi-i Nefise Mektebi olan Güzel Sanatlar Akademisi imtihanlarına girmiştir. Ancak çabaları boşa çıkmış ve buraya öğrenci olarak girememiştir. Ayine ve Zümrüdüanka deneyimlerinden sonra, 1924'de Akbaba'da, 1926 yılında Resimli Dünya dergisine de çizimler yapmaya başlamış, iki yıl sonra da Akşam Gazetesinden gelen teklifi kabul ederek sürekli burada çalışmaya başlamıştır. Akşam'da çizdiği günlük karikatürlere ilaveten *Amcabey* adlı karikatürize tiplemenin günlük hayatın içinden çıkan maceralarını da hazırlamıştır. Amcabey, İkinci Dünya Savaşı esnasında Cumhuriyet

[507] "İki Yaşına Basıyorum", *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (17), 1946, 3.

Gazetesi'nde çalışmaya başlayan Cemal Nadir Güler, 1941 yılında yayını kısa süren *Arkadaş* adlı çocuk ve 1942-1944 arası da *Amcabey* mizah dergilerini yayımlamıştır. [508]

Cemal Nadir'in yarattığı Amcabey karakteri, Ömer Seyfettin'in birkaç öyküsünün kahramanı olan Efruz Bey'den ilham alınarak uyarlanmış ve *Tarzan Türkiye'de* adlı çizgi roman bandında yayımlanmıştır.

Cemal Nadir Güler, hazırladığı karikatürlerde vurgulamak istediği konuyu ve vermek istediği mesajı başarılı bir kompozisyon haline getirmiştir. Nadir'in yaptığı çalışmaların esas dayanağı ve odak noktası çizimlerindeki tezatlardır. Onun, çizdiği gazete bantları olan; *Ak'la Kara*'da farklı fikirlerin ortaya çıkardığı komik durumları, *Dede ile Torun*'da kuşaklar arası çatışmaları ve trajikomik değerler kargaşasını, *Dalkavuk, Salomon* ve *Yeni Zengin* gibi çizgi roman bantlarında ise gelişen modern dünyanın yeni değerlerine karşılık, Batı'daki toplumsal yeniliklerin toplum hayatına yansımasını, Türk halkının toplumsal zaafları ve bozulmalarını başarılı çizimleriyle okura sergilemeye çalışmıştır.

Cemal Nadir'in en şöhretli bandı *Amcabey*'dir. Çizgi roman'da sosyal hayatta yaşanan günlük olaylara toplumun çıkarları doğrultusunda bakıp doğru gördüğü değerleri kimseden korkmadan açıkça ifade edebilen sembolik bir karakter çizilmiştir. Kazım Taşkent'in sahipliğini yaptığı, Vedat Nedim Tör tarafından hazırlanan *Doğan Kardeş Dergisi'*nin ilk sayılarında yayımlanan hemen hemen bütün çizimlerini gerçekleştiren Cemal Nadir Güler, halk edebiyatı türlerine de önemli katkılar sunmuştur. *Tarzan Türkiye'de* başlıklı uyarlama çizgi romanda; Karagöz'den Köroğlu'na, Nasreddin Hoca'dan Nesimi'ye Türk halk edebiyatının önemli içerik başlıklarına Cemal Nadir'in canlandırdığı *Amca Bey*'le birlikte Tarzan zaman yolculuğuna çıkmıştır.

Cemal Nadir, Selma Emiroğlu, Mıstık, Ferruh Doğan, Güngör Kabakçıoğlu gibi genç yeteneklerin çizimlerine dergi sayfalarında yer vererek, bu karikatüristlerin profesyonel kariyerlerine başlamalarına ön ayak olmuştur. *Doğan Kardeş*'te Cemal

[508] (Url-4) Çizgi Diyarı, *Cemal Nadir Güler*, (2009), Erişim adresi: http://www.cizgidiyari.com/forum/b-c-c-d/314-cemal-nadir-guler.html.

Nadir'in talebesi Selma Emiroğlu ile bir röportaj yapılmıştır. Röportajda Cemal Nadir ile ilgili aşağıdaki ifadeler kullanılmıştır:

"...dergimizin sahifelerinde güzel karikatürlerini gördüğünüz, Selma Emiroğlu işte bu çeşit sanatkâr kızlarımızdan biridir. Kendisini Amca Bey'in babası Cemal Nadir Güler vasıtasıyla tanıdık. Zira bu Selma, Cemal Nadir'in eserlerine vurgundur. Çizdiği karikatürleri daima ona getirir, gösterir." [509] Türk çizgi roman tarihinin ilk karikatüristi olarak gösterilen Nadir, 27 Şubat 1947 tarihinde, kırk beş yaşında hayatını kaybetmiştir.

Doğan Kardeş'in okurla kurduğu samimi bağ ve nitelikli içerikler, derginin Cumhuriyet tarihinin en uzun soluklu çocuk yayını olmasında etkili olmuştur. Çocuğu birey olarak görüp önemseyen dergi, çocukların mektuplarını kabul etmiştir. Çocuklar ve gençler dergiye mektup yazarak istek ve beklentilerini sunmuşlardır. Bu istek ve öneriler dergi içeriğine edebi tür olarak olarak yansımıştır. Ayrıca *Doğan Kardeş*'in bu isteklere kulak vermesi, 3. sayfada okur köşesinde sunduğu rehberlik hizmetiyle gerçekleşmiştir. Sayfa, çocukların yakınlarına, ailelerine bile açamadıkları sorunların çözümüne vesile olmuştur. Çünkü dergi, okur odaklı yayın anlayışında yüzeysel olarak davranmamıştır, aksine çocuklar uyarılmış, onların soru ve sorunlarına içtenlikle cevaplar verilmiştir. Aşağıdaki örnekte görüleceği üzere, derginin eksik ve kusurlarının okur tarafından bulunması istenmiştir. Bu durum okur odaklı dergicilik anlayışının en baskın örneğidir. Bu diyaloğa *Yeni Yılım* adlı aşağıdaki başlık örnektir:

"Sevgili kardeş,

İkinci yılının ilk sayısı, işte şimdi elinde bulunuyor. Bakalım beğenecek misin? Ben senin hoşuna gitmek, sana kendimi sevdirmek ve daha faydalı olmak için elimden geleni yapıyorum. Sen de beni iyice bir incele bakalım. Kusurlarımı ara ve bana bildir ki, ben de onları düzeltmeye çalışayım. İyi taraflarımı da bulursan, onları da arkadaşlarına söyle ki, kardeşlerimin sayısı daha da çoğalsın."[510]

Doğan Kardeş'te çeviri edebi türler ağırlıktadır. Dergi, çeviri yayınların içeriği hakkında okuru aşağıdaki gibi bilgilendirmiştir:

"Doğan Kardeş, kardeşlerinin sevgisinden kuvvet alarak, pek yakında kitaplar da yayınlamaya başlayacak. Bunların ilki, büyük sanatkâr L. Tolstoy'un bizler için

[509] *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (1), 1945, 15.
[510] *Doğan Kardeş Dergisi*, 2, (19), 1946, 3.

yazdığı 17 hikâyedir. Tolstoy saçlı sakallı bir ihtiyarken bu hikâyeleri yazmış. Anlayın bakın bizi ne kadar seviyormuş bu ihtiyar? Bu hikâyeleri bize Vala Nurettin Va-Nu amcamız, doğrudan doğruya, Rusçadan çevirdi. Bu sayıda iki örnek veriyoruz. Okumanızı çok isteriz. Küçük, fakat ne sade ne ince ne derin, aynı zamanda ne kadar da heyecanlı şeyler göreceksiniz." [511]

Dergide, Türk halk kültürünün ve edebiyatının geleneksel bilmece özelliklerini barındıran soru-cevap formundaki bilmeceler mevcuttur. Ayrıca, resimlerin içindeki detayları ve eksiklikleri bulma, resim içinde bulunan harf ve nesnelerin tahmin edilmesi çocuklardan istenmiştir. Ayrıca görsel ağırlıklı birçok farklı bulmaca çeşidi *Doğan Kardeş*'te yer almıştır. Dergide, çengel bulmaca, çapraz bulmaca ve boşluk doldurmaca şeklindeki bulmacalar ağırlıktadır.

3.21.1. *Doğan Kardeş Dergisi*'nin Biçim Özellikleri

Doğan Kardeş Dergisi'nin 1. cildi 1945 yılında (1- 18. sayı); 2. cildi, 1 Mayıs 1946'da (19- 42. sayı) yayımlanmıştır. *Doğan Kardeş Dergisi'*nin araştırma kapsamında sunulan 21 Temmuz 1946'dan önceki son sayısı, 15 Temmuz 1946 tarihli 24. sayı'dır. 17 Temmuz 1978'de derginin 30. sayısı 32 sayfa yayımlanmış ve dergi yayın hayatını sonlandırmıştır.

Doğan Kardeş 1. sayıdan 7. sayıya kadar *"Her ayın birinde çıkar"* sloganını kullanmış, 32 sayfa ve aylık olarak yayınlanmıştır. Dergi 8. sayıdan itibaren, *her ayın 1'inde ve 15'inde çıkar*, sloganını kullanmış, 50 kuruşluk fiyat 25 kuruşa, 32 olan sayfa sayısı 24'e düşmüştür.

*Doğan Kardeş Dergisi'*nin ilk sayısı 23 Nisan 1945'te yayımlanmıştır. Dergi Beyoğlu-Yeni Han, Posta Kutusu: 2217'de bulunan Yapı ve Kredi Bankası yayınları tarafından İstanbul'da basılmıştır.

*Doğan Kardeş Dergisi'*nin 1. cildine İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde D 155, 1-24-1945-46; 2. cildine Ankara Millî Kütüphane'de; 1956 SA 433/3032 yerel tasnif numaralarıyla ulaşılmıştır.

---

[511] *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (15), 1946, 3.

Doğan Kardeş Dergisi'nin Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde bulunan 1. cildinde cilt boyutları 26,5 x 20 cm; Ankara Millî Kütüphane'de bulunan 2. cildinde cilt boyutları 27,5 x 20,5 cm'dir.

Doğan Kardeş Dergisi'nin (1. cilt 7. sayıya kadar) seneliği 12 sayı hesabıyla yıllık 5 lira, altı aylığı 3 lira, haftalık tek sayısı 50 kuruştur. Dergi, 1. cilt 8. sayıdan, 2. cilt 26. sayıya kadar yıllık 5 lira, altı aylığı 3 lira, haftalık tek sayısı 25 kuruş, olacak şekilde fiyat politikası belirlenmiştir.

3.21.2. *Doğan Kardeş Dergisi*'nin İçeriği

Doğan Kardeş Dergisi'nin yayın politikası ve içeriğinde; Cumhuriyet'in yeniliklerine, Atatürk ilke- inkılaplarına ve geçmiş geleneksel değerlere bağlı kapsamlı, modern bir içerik bulunmaktadır. *Doğan Kardeş Dergisi* çocukları ve yetişkinleri donanımlı bireyler olarak yetiştirmeyi, onların hoşça vakit geçirmelerini amaçlamıştır.

Doğan Kardeş Yapı Kredi Yayınları (YKY)'nın desteğiyle yayın hayatını sürdürdüğü için; yaşanan savaşlar, krizler ve ekonomik buhranlar derginin yayın düzenini etkilememiştir. Sadece banka desteğiyle çıkmasından dolayı değil, nitelikli yayın kalitesiyle okurdan ciddi anlamda ilgi gören dergi, yayımlandığı dönemde çocuklar ve yetişkinler tarafından sevilen bir dergi kimliğindedir.

Doğan Kardeş, Yapı ve Kredi Bankası'nın bir kültür hizmeti olarak ve Kâzım Taşkent'in sahipliğinde 23 Nisan 1945 tarihinden itibaren (başlangıçta on beş günde bir basılmasına rağmen uzun yıllar içinde çok değişik periyotlar izlemiştir) yayınlanmaya başlanan ve Vedat Nedim Tör tarafından yönetilen *Doğan Kardeş* gerek içeriği gerekse pedagojik açıdan çocuklara yaklaşımıyla ve modern baskı tekniklerini zamanla kullanmaya başlamasıyla oldukça geniş bir kitlece ilgiyle izlenmiştir. [512]

Dergide resim, mimarlık ve heykelcilik sanatı, *"Ah Ne Güzel"* köşesinde sunulmuştur. Örneğin; Velasquez, Mona Lisa, Akropolis,'in tabloları dergide tanıtılmıştır. Ayrıca Sultanahmet Camii resmînin yanına: *"Bu eserde, nasıl göklere doğru bir yükseliş var? İnsan, onu seyrederken, ruhunun da yükseldiğini duyuyor."*[513]

---

[512] (Url-4), Çizgi Diyarı, *Doğan Kardeş*, (2009), Erişim adresi: http://www.cizgidiyari.com/forum/b-c-c-d/217-dogan-kardes.html..

[513] *Doğan Kardeş Dergisi*, 3, (27), 1945.

şeklinde açıklama yapılmıştır. Bu biçimdeki özendirici sözler ve örneklerle çocukların ilgisi ve alakalarının sanata yönlendirilmesi amaçlanmıştır.

Doğan Kardeş Dergisi birçok yazara ev sahipliği yapmıştır. *Pelikanla Maymun, Kara Kedi Çetesi, Cin ile Can ve Oya'nın Hikâyesi'* adlı çalışmalarıyla 18 yaşındaki karikatürist Selma Emiroğlu; geleceğin önemli çizgi romancılarından Yalçın Çetin, *Köpekler Adasında* adlı çizgi roman çalışmasıyla Hikmet Duruer ve yaptığı çeşitli çizgi öykülerle Michalangelo Buonarrotti *Doğan Kardeş*'e katkı sunan önemli sanatçılardır.

Dergi sayfalarında müziğe önem verdiğini *Bethoven*'a [514], *Chopin*'e [515] ve *Mozart*'ın [516] yaşam öyküsü ve eserlerine ayrı ayrı yer vererek göstermiştir.

*Doğan Kardeş Dergisi'*nde şiir, geleneksek Türk halk tiyatrosu türleri, mit, deyim, öykü, manzum masal ve masal derlemeleri, roman, bilmece- bulmaca, tekerleme, fıkra gibi zengin edebi tür başlıkları; bunların yanında pedagojik sayfalar, ansiklopedik içerikler, biyografiler, sözlükler, anılar ve çocuk oyunları yer almıştır.

Dergide çok sayıda çeviri ve yerli çocuk romanı bulunmaktadır. Nihal Yalaza Taluy, Rus edebiyatından birçok metni *Doğan Kardeş* için çevirmiştir. Nahit Tendar, Enver Esenkova, Âdem Şakar, Selçuk Emre ve Kalus Eckstein gibi çevirmen ve yazarlar, dünya çocuk edebiyatından birçok öykü ve hikâyeyi Türkçe'ye çevirmişlerdir. Bu vesileyle Türk çocukları ve gençlerinin dünya çocuk edebiyatı örnekleriyle tanışmaları sağlanmıştır.

Levent Cantek dergiye çok önemli katkıları olan Cemal Nadir ve Selma Emiroğlu ile alakalı şu görüşleri belirtmiştir: *"Doğan Kardeş'te Cemal Nadir'i ve Selma Emiroğlu'nu (1928) görüyoruz. Nadir, dergide karikatür çizgisinden uzaklaşarak Tarzan Türkiye'de adlı farklı bir çizgi roman denemesi yaptı. Bunu Nadir'in yetiştirmelerinden, ilk kadın çizgi romancı Selma Emiroğlu'nun Kara Kedi çalışması izledi."*[517] *Amcabey, Cemal Nadir'in Amerikan tarzı kıvrak çizgilerini ve yerelliği başarıyla yakalayan mizahıyla türünün gerçek anlamda ilk öncüsü, hatta ülke içinde bant-karikatürün gelişimini sağlayacak anlatım yollarını belirleyen okulu oldu*."[518]

[514] *Doğan Kardeş Dergisi*, 3, (44), 9, 1947.
[515] *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (45), 1945, 9.
[516] *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (4), 1945, 31.
[517] (Cantek, 76.)
[518] (Cantek, 55.)

Cemal Nadir'in çizimleriyle hayat verdiği *Amcabey* Amerikan karikatürleri ve çizgi romanlarına karşı yerelliği yakalama adına yapılan önemli bir çalışmadır.

Doğan Kardeş'te "okul", "oyun", "çocuk", "köpek", "kedi", "arkadaşlık" gibi kavramlar üzerine dörtlük ve kafiyeli dizelerden oluşmuş manzumeler şiir başlığı altında yayımlanmıştır.

Dergide resmî gün, bayram ve anmalarla alakalı mesajlar 3. sayfada yayımlanmıştır. Aşağıdaki örnekte Türkiye Cumhuriyeti'nin geçirdiği gelişim ve değişimlerin kısa bir özeti Cumhuriyet Bayramı kutlamasıyla yayımlanmıştır:

"Cumhuriyet Bayramı biz Cumhuriyet çocuklarının en büyük bayramıdır. Onu severek, sevinerek kutladık. Cumhuriyetten önce, Türkiye, hür bir devlet değildi. Bugün, hür ve bağımsızız. Cumhuriyetten önce, Türkiye'de hemen hiç fabrika yoktu. Mesela pamuklu, yünlü, ipekli kumaşlarımızı, şekerlerimizi, kağıdımızı, çimentomuzu, hatta birçok yiyeceklerimizi bile hep dışarıdan, yabancı memleketlerden alırmışız.

Cumhuriyetten önce pek az demir yolumuz varmış. Mesela, Kayseri'ye, Sivas'a Zonguldak'a, Malatya'ya, Diyarbakır'a trenle gidilemezmiş. Cumhuriyetten önce, pek az okulumuz, pek az hastanemiz, varmış. Okuma yazma bilenler parmakla gösterilirmiş. Hemen hiç çocuk kitabı, çocuk dergisi çıkmazmış.

Cumhuriyet çağında, demir yollarımız yurdumuzun dört bucağına yayıldı. Yeni yeni fabrikalar, okullar, hastaneler kuruldu. Bataklıklar kurutuluyor, salgın hastalıklarla savaşılıyor. Kısaca ilerliyoruz.

Biz Cumhuriyet çocukları, bu ilerleme işini daha çabuklaştırmak, daha genişletmek için çok, çok çalışacağız. Yaşasın Cumhuriyet çocukları! "[519]

Gazetenin 1. sayısından son sayısına kadar tespit edilen ortak içerik/tür başlıkları sırasıyla: *"Kardeşlerle Başbaşa (duyuru), Alo Ayşe Abla (tanıtım-reklam), Kuzum Anne Bir Masal Söyle (masal), Kâh kâh kâh (güldürü köşesi) Ankara Hayvanat Bahçesi (kültür-gezi sayfası), Bakalım Bunları Bilecek miyiz? (resimli bulmaca), Anneler! Çocuklar!(resimli hayvanlar albümü), Bakalım Kim Biliyor (genel kültür), Selma Emiroğlu (Karikatürist - röportaj), Tarzan Türkiye'de (çizgi roman), İyi Kalpli Korkuluk (masal piyesi), Uçak Oyunu (çocuk oyunu), Büyüklerimizden 12 Dilek*

[519] *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (7), 1945, 3.

(okurlarla diyalog sayfası), Ah Ne Güzel (resimli genel kültür sayfası), Hesap Oyunları (matematik oyunu), Çöp Oyunları (çocuk oyunu), O da Bir Çocuktu (biyografi), Hop hop Tavşan (resimli serüven), Doğan Anonim Şirketi (reklam), Resim Yarışımız (yarışma), Varyete (bilmece sayfası)", "Aferin Yaşar Kardeş (ödüllü okur sayfası), Saka Kuşu ile Ayı (masal), Mesut Cemil Tel Anlatıyor (röportaj), İlk Türk Paraşütçüsü (tarih sayfası), Toprak-Macuncu Mustafa (şiir), Kara Sineklere Ölüm (sağlık sayfası), Kah, kah, kah (güldürü/fıkra), Cin ile Can (serüven), Kara Kedi Çetesi (serüven), Merak Ettikleri (resimli okur köşesi), Tolstoy'dan Masallar (masal), Yedi Elmas Taş (masal), Kardeşlerimden Şiirler (şiir), Ellerimizi Kullanalım (el becerisi, maket yapma), Pazar Ana ile İki Kız (masal), Hediye Kazananlar, Bakalım Bulabilecek miyiz?(resimli bulmaca), Amcabeyle Başbaşa(resimli bilgi sayfası)" şeklindedir.

Dergide ayrıca, *"Allo Allo Ayşe Abla, Tarih Dede Anlatıyor, Güzelleşmek ve Büyümek İçin, Gazetecilik Oynuyoruz, Düşmanlarımızı Tanıyalım, O da Bir Çocuktu, Ah Ne Güzel, Çağla Bademi, Ankara Hayvanat Bahçesi, Aman Ne Marifetli Bir Hayvan, Hayvanlar Nasıl Avlanırlar, Biraz da Tarih, Işık Veren Böcekler, Kardeşlerle Başbaşa"* gibi kişisel gelişim ve kültür sayfaları yer almıştır.

Doğan Kardeş Dergisi çocuklara sadece bilmece-bulmaca çözümü karşılığında değil, birçok etkinlikle birlikte örneğin; resim, şiir, fıkra yarışmaları sonucunda, para ödülüne varana dek hediyeler vermeyi taahüt etmiştir. Dergi; resim, şiir, kompozisyon, satranç yarışmaları düzenleyen; konserler veren, çocuk romanı yazmayı, çocuk sineması çekmeyi özendiren bir kültür ve sanat kuruluşu olma niteliğindedir. *Doğan Kardeş Dergisi* ilk sayısında, *"Hediyelerimiz"* başlığını kullanarak çocukların ve gençlerin ilgisini gazeteye yöneltmeyi amaçlanmıştır. *Doğan Kardeş*'in ikramiyeleri ise: Birinciye 1 dolma kalem, İkinciye bir yıllık abonelik yahut o değerde başka bir hediye, Üçüncüye bir sulu boya takımı, dördüncüden ellinciye kadar birer hikâye kitabıdır. Dergi'nin 2. cilt 19. sayısında *"Doğan Kardeş'e abone olanlar"* başlığıyla verilen ikramiyeler: 1 bisiklet, 1 fotoğraf makinesi, 1 radyo, Yapı ve Kredi Bankasının ikramiyeli aile cüzdanı (üç tane yüzer liralık), 5 takım elbiselik kumaş, 20 para cüzdanı, 10 futbol (futbol topu), 10 mektep çantası, 350 kitap, şeklindedir.

Doğan Kardeş dergisine, sanatçı, çevirmen, edebiyatçı, tiyatro sanatçısı, öğretmen, doktor, radyo sanatçısı gibi birçok meslek grubuna sahip yazar ve çizer

hizmet vermiştir. Dergide kendi ismini kullanan yazarlarla beraber, kısaltma ve lakap kullanan yazarlar da vardır. Dergiye hizmet eden başlıca isimler: *"Vedat Nedim Tör, Cemal Nadir, Ayşe Abla (Neriman Hızır), Cemal Nadir'in öğrencisi Selma Emiroğlu, Eflatun Cem Güney, Aziz Nesin, Muzaffer İzgü, İpek Ertem, Pınar Kür, Yalçın Çetin, Altan Erbulak, Ahmet Kutsi Tecer, Ümit Yaşar Oğuzcan, Akşit GökTürk, Tomris Uyar, Nezihe Araz, Gülten Dayıoğlu, Erhan Bener, Ferruh Doğan, Güngör Kabakçıoğlu, İbrahim Ersaraç. Talat Sait Halman, Müjdat Gezen, Halit Refiğ, İdil Biret, Suna Kan, Hikmet Duruer, Michalangelo Buonarrotti, Nihal Yalaza Taluy, Nahit Tendar, Enver Esenkova, Âdem Şakar, Selçuk Emre, Kalus Eckstein, Fahrünnisa Seden, Ayhan Doğru, Hikâyeci Teyze, F. Girgin, Ayhan Büker, Bacı'nın Masalı, Osman Barbarosoğlu, Belma Uluman, Sevinç Tör, Gevher Bozkurt, Altan Erbulak, Güngör Kabakçıoğlu, Mıstık (Mustafa Eremektar), Emine Bora, Münevver Alpar* ve *Agah Sekizler'*dir. Öğretmen ağırlıklı yazar ve çevirmenlerin yanında karikatürist ve ressamlar da gazetenin yayın yükünü çekmiştir.

3.21.3. *Doğan Kardeş Dergisi'*ne Göre Çocuk

Doğan Kardeş'te sanatsever, üretime katkı sağlayan, bilimsel gelişmelere kayıtsız kalmayan, geçmiş değer yargılarına bağlı ama yüzü Batıya dönük modern bir neslin yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Türkiye'de Cumhuriyetle birlikte yükselen yenilikçi, aydınlık fikirlerin bir devamı niteliğinde görülen *Doğan Kardeş* dergisi köylü çocuğu rol model almıştır. Çocukları ve gençleri modern yaşam tarzının hâkim olduğu şehir değerleriyle donatmak, köyleri ise kent değerleriyle tanıştırmak dönemsel şartlar ekseninde uygarlık olarak kabul edilmektedir. Fakirliğin, ağır işlerin ve hayvancılığın karşısına; modern yaşam şartlarının, bilimin, sanatın ve estetik değerlerin konması yaratılmaya çalışılan yeni çocuk modelinin göstergesidir.

Doğan Kardeş, 23 Nisan 1945 Çocuk Bayramına denk getirilen ilk sayısından itibaren büyük bir heves ve heyecanla okurunu kucaklamış bir dergidir. Dergi savunduğu Cumhuriyetçi ve modern görüşlerin yanında çocuklara yol gösterip, onlarla kurduğu samimi bağla Türk dergiciliğinin "marka" isimlerinden olmuştur. Meral Alpay'ın aşağıdaki açıklaması derginin kısa bir panoraması gibidir:

Vedat Nedim Tör, kültür yaşamının canlılığının okuyan çocukların yazınsal beğenisi ile besleneceğini ve toplumun düşünsel gelişmesine katkının bu yolla

sağlanacağını bildiği için Doğan Kardeş dergisini, kısa zamanda sanat ve kültür yazıları ile değerlendirmiştir. 1960'lardan sonra Doğan Kardeş yerini yavaş yavaş sayfalarını niteliksiz çizgi romanlara bırakmaya başlamış ve 1978'de grev nedeniyle kapanmıştır. [520]

Doğan Kardeş'in resim, çocuk müsamereleri, müzik gibi modern yaşamın izleri olan etkinliklere içeriğinde yer vermesi sahip olduğu modern kent kültürünün göstergesidir. *Doğan Kardeş* uzun yıllar boyunca içeriğinde; masal, tekerleme, mit, geleneksel Türk halk tiyatrosu, fıkra, efsane, halk hikâyesi ve bilmece türlerine yer vererek halk edebiyatının ve halk kültürünün yerel unsurlarını çağdaş ve modern kültürle yoğurarak yeni jenerasyona aktarmıştır. Çocuklara sunulan metin içeriklerinde, her çocuk ve gençlik dergisinin hedeflediği ana amaç olan çocukları eğlendirirken bilgi aktarmak, Cumhuriyet'in çağdaş değerlerini öğretmek ve bu değerlerin önemi okurla paylaşılmıştır. Çeviri metinlerin, dünya çocuk edebiyatı örneklerinin, çizgi roman/serüven gibi edebi türlerin dışında, dergide çocukların dünyadaki gelişmelerden, ilim ve fen haberlerinden mahrum olmamaları için onlara çeşitli bilgilendirici ve eğitici sayfalar sunulmuştur.

Doğan Kardeş ile ilgili önemli bir konuya parantez açmak gerekmektedir. 1939 ile 1945 yılları arasında süren ve 45-50 milyona yakın insanın hayatını kaybettiği 2. Dünya Savaşı, etkilediği ülkelere sosyal, psikolojik ve ekonomik anlamda büyük olumsuzluklar yaşatmıştır. Türkiye'nin savaşın yaşattığı olumsuzluklardan ekonomik, politik ve psikolojik anlamda etkilendiği düşünülürse, toplumun gülmeye ve mizaha olan ihtiyacı anlaşılacaktır. *Doğan Kardeş* içeriğinde barındırdığı çizgi roman, fıkra ve karikatürlerle; çocukların ve yetişkinlerin gülmeye olan ihtiyaçlarını karşılamıştır. Çünkü sıkıntılı dönemlerde çocuklar ve yetişkinler mizaha başvurup *Doğan Kardeş*'e yönelmişlerdir.

Ümit Bayazoğlu'nun *Doğan Kardeş* dergisi ile ilgili önemli tespitleri vardır: *"Doğan Kardeş, 23 Nisan 1945 Çocuk Bayramı'na denk düşürülen ilk sayısından itibaren büyük bir hevesle okuyucusunu kucaklamış bir dergi. Günümüzde olduğu gibi, o sıralar da ortalığı kasıp kavuran şiddet içerikli, seviyesiz çocuk neşriyatına bir alternatif olarak, Vedat Nedim Tör' ün, sonradan Şevket Rado' nun yönetiminde çıkan*

[520] Alpay, Meral-Robert Anhegger, Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları, Cem Yayınevi, İstanbul 1975, s.174.

dergi, günümüzün birçok ünlüsüne okul olmuştu, ilk yıllar derginin kapağını resimleyen Cemal Nadir'in öğrencisi Selma Emiroğlu, Yalçın Emiroğlu, Altan Erbulak, Mistik, Ferruh Doğan, Güngör Kabakçıoğlu, İbrahim Ersaraç ilk çizgilerini bu dergide yayımladılar. Talat Sait Halman ilk şiirlerini, Müjdat Gezen ilk yazılarını Doğan Kardeş' e yazdı.

Ayşe ve Kazım Taşkent, "araştıran, eleştiren, bilimsel düşünen, laik, yurtsever, hobi sahibi, sportmen, kibar, kararlı, biraz sert tabiatlı, ne istediğini bilen Avrupai bir çocuk" yetiştirmek amacındaydılar. Oğullarından Doğan Taşkent'i bir kazada kaybedince, bu amaç Türkiye'nin bütün çocuklarına yöneltildi. Doğan Kardeş dergisi. Doğan Apartmanı, Doğan Sigorta ve Doğan Sağlık bu ismin unutulmaması çabalarının sonucuydu."[521]

Kazım Taşkent'in İsviçre'de bir dağ kazası (çığ düşmesi) sonucu kaybettiği çocukları Doğan Taşkent'in isminin ölümsüzleştirilmesi ve sonraki nesiller tarafından hatırlanması, yaşatılması için yapılan kültürel ve sanatsal faaliyetler Türk çocuklarının aydınlanmasına aracılık etmiştir.

Ayşe Taşkent, 23 Nisan 1959 tarihli *Doğan Kardeş*'te, oğlunun 20. ölüm yıldönümü, dergininse 15. doğum günü münasebetiyle bir mektup yazmıştır. "*Doğan Kardeş' in annesinden*" başlıklı yazısında Taşkent çocuklara aşağıdaki gibi seslenmiştir:

"Bundan tam 20 yıl önce, bir tabiat olayı sonunda vatanımız bir evladını, anası ve babası da çok sevgili yavrularını kaybettiler. Onun adını bazılarınız, bu felaketi bilerek; fakat pek çoğunuz da hiç bilmeden her zaman anıyorsunuz. Bu kardeşiniz, Doğan Kardeş' tir. 14 yıldan beri sizin için iyi bir arkadaş olmaya çalışan bu dergiye adını veren "Doğan", bugün yaşasaydı, sizin büyük ağabeyiniz olacaktı. İşte, Doğan'ın yerini doldurmaya çalışan bu dergiyi okuyan çocuklar, onun aziz vatanımıza karşı yapamadığı hizmetleri siz üzerinize alınız. Her biriniz daha fazla çalışarak memleketimize, milletimize onun hesabına da faydalı olmaya gayret ediniz. Onun çalışma payını siz yüklenineniz ki, vatanımız onun hizmetlerinden mahrum kalmasın onu kaybeden anası ve babası da siz evlatlarıyla övünsünler, Doğan Kardeş' in sevgili okuyucuları aziz Türk çocukları."[522]

---

[521] Ümit Bayazoğlu, *Doğan Kardeş Albüm*, Scanfan Kitaplığı, İstanbul 1998, s. 78-82.
[522] Ayşe Taşkent, *Doğan Kardeş Dergisi*, 481, 1959, 3.

*Doğan Kardeş Dergisi'*nin araştırma kapsamında olan 23 Nisan 1945 ile 15 Temmuz 1946 tarihleri arasında çıkan 24 sayısı incelenmiş, tespit edilen halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.21'de gösterilmiştir.

Tablo 3.21. *Doğan Kardeş Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1945	5	1	Kuzum Anne Bir Masal Söyle	Masal	Fahrinüsa Seden
2	1	1945	30	1	Tarzan Türkiye'de (Çizgi roman)	Masal	Yazan-Çizen: Cemal Nadir
3	1	1945	30	1	Hop Hop Tavşan (Resimli Serüven)	Manzum Masal	-
4	1	1945	32	1	Varyete (6 Bilmece)	Bilmece	-
5	1	1945	2	2	Hop Hop Tavşan (Resimli Serüven)	Manzum Masal	-
6	1	1945	12	2	Neşeli Prens	Masal	Oscar Wilde
7	1	1945	16	2	Tarzan Türkiye'de (Çizgi roman)	Masal	Cemal Nadir
8	1	1945	19	2	Ayakkabıcı ile İyi Kalpli Cinler (Tiyatro)	Masal	Grimm Kardeşler'den Akt. Ayşe Abla
9	1	1945	32	2	Varyete (2 Bilmece)	Bilmece	-
10	1	1945	4	3	Kuzum Anne Bir Masal Söyle	Masal	Fahrinüsa Seden
11	1	1945	10	3	Altın Kaz (Tiyatro)	Masal	Grimm Kardeşler'den Akt. Ayşe Abla
12	1	1945	16	3	Tarzan Türkiye'de (Çizgi roman)	Masal	Cemal Nadir
13	1	1945	22	3	Bahçe Oyunu - Ev Oyunu	Çocuk Oyunu	-
14	1	1945	32	3	Uçan Kaplumbağa (Resimli Masal)	Masal	La Fontaine
15	1	1945	5	4	Kapalı Çarşının Çalan Saati	Masal	Fahrinüsa Seden
16	1	1945	16	4	Tarzan Türkiye'de (Çizgi roman)	Masal	Cemal Nadir
17	1	1945	32	4	Tilki ile Leylek (Resimli Masal)	Masal	La Fontaine
18	1	1945	16	4	Tarzan Türkiye'de (Çizgi roman)	Masal	Cemal Nadir
19	1	1945	18	5	Sırma Saç'la Üç Ayı (Tiyatro)	Masal	Akt. Ayşe Abla
20	1	1945	2	6	Hop Hop Tavşanla Serçenin Dostluğu	Resimli Masal	-
21	1	1945	5	6	Telsiz Keman	Masal	Fahrinüsa Seden
22	1	1945	12	6	Tilki ile Deve	Masal	Akt. Ayşe Abla
23	1	1945	16	6	Tarzan Türkiye'de (Çizgi roman)	Gölge Oyunu	Cemal Nadir
24	1	1945	24	6	Karbeyazla Gülpenbe	Masal	Osman Barbarosoğlu
25	1	1945	6	7	Oduncu Babayla Kızı	Masal	Bacının Masalı
26	1	1945	10	7	Tarzan Türkiye'de (Çizgi roman)	Gölge Oyunu	Cemal Nadir
27	1	1945	13	7	Çirkin Ördekçik (Tiyatro)	Masal	Andersen'den
28	1	1945	10	8	Tarzan Türkiye'de (Çizgi roman)	Hikâye	Cemal Nadir
29	1	1945	16	8	Köpükçük	Masal	-

30	1	1945	2	9	2 Oda Oyunu	Çocuk Oyunu	-
31	1	1945	4	9	Parmak Abla	Masal	Fahrinüsa Seden
32	1	1945	10	9	Tarzan Türkiye'de (Çizgi roman)	Fıkra	Cemal Nadir
33	1	1945	4	10	Beyaz Ülkenin Üç Prensesi	Masal	Çev. Beyhan İnci
34	1	1945	10	10	Tarzan Türkiye'de (Çizgi roman)	Efsane	Cemal Nadir
35	1	1946	2	11	Üç Ev içi Oyunu	Çocuk Oyunu	-
36	1	1946	4	11	Bir Göze Bir Demet Gül	Masal	Ayhan Büker
37	1	1946	10	11	Tarzan Türkiye'de (Çizgi roman)	Fıkra	Cemal Nadir
38	1	1946	4	12	Parmak Çocuk	Masal	Akt. Ayşe Abla
39	1	1946	18	12	Tekir'in Tövbesi	Masal	Sevinç Tör
40	1	1946	4	13	Yaz Kış Masalı	Masal	Nahit Tendar
41	1	1946	10	13	Tarzan Türkiye'de (Çizgi roman)	Fıkra	Cemal Nadir
42	1	1946	13	13	Yeşil Bezalye	Masal	Fahrinüsa Seden
43	1	1946	16	13	Gülünç Bir Rüya Gördüm	Tekerleme	Sevinç Uğur Ayeta
45	1	1946	4	14	Altın Post Masalı	Masal	Nahit Tendar
46	1	1946	7	14	Kırmızı Saplı Tahta Kürek	Masal	Ayşe Abla
47	1	1946	4	15	Neme Aslanı	Mit	Nahit Tendar
48	1	1946	6	15	Hayat Suyu	Masal	Çev. Türker Acaroğlu
49	1	1946	16	15	Uyuyan Güzel Konca Gül	Masal	Ayşe Abla
50	1	1946	4	16	Deniz Bebekleri	Masal	Ayşe Abla
51	1	1946	6	16	Oh Afiyet Olsun	Masal	Belma Uluman
52	1	1946	13	16	Leopard'la Ceylan	Masal	Çev. Adem Şakar
53	1	1946	16	16	Lern Gölündeki Yılan	Mit	Nahit Tendar
54	1	1946	4	17	Kurnaz Tavşan	Masal	Çev. Adem Şakar
55	1	1946	8	17	Maymunla Tavşan	Masal	Çev. Adem Şakar
56	1	1946	14	17	İhtiyar Leylek	Masal	Çev. Adem Şakar
57	1	1946	4	18	Çaylakla Tavuk	Masal	Çev. Adem Şakar
58	2	1946	8	19	Tavşanla Küçük Kız	Masal	Çev. Adem Şakar
59	2	1946	9	19	Kah Kah Kah	Fıkra	-
60	2	1946	16	19	Kül Kedisi (Tiyatro)	Masal	Ayşe Abla
61	2	1946	19	19	Bilmece	Bilmece	-
62	2	1946	6	20	Karınca Düğünü	Masal	Sevinç Tor
63	2	1946	13	20	Çakalla Timsah	Masal	Çev. Adem Şakar
64	2	1946	14	22	Tavşanın Başına Gelenler	Masal	Çev. Adem Şakar
65	2	1946	6	23	İki Çakal Masalı	Masal	Çev. Adem Şakar
66	2	1946	9	23	Kah Kah Kah	Fıkra	-
67	2	1946	4	24	Sakakuşu ile Ayı	Masal	Adem Şakar
68	2	1946	13	24	Tolstoy'dan Masallar	Masal	Çev. Nihal Yalaza Taluy
69	2	1946	14	24	Pazar Ana ve İki Kız	Masal	Çev. Enver Esenkova

3.21.4. *Doğan Kardeş Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

Doğan Kardeş Dergisi'nde; fıkra, mit, hikâye, bulmaca, resimli serüven, çocuk müsamereleri, Karagöz-Hacivat, manzum/mensur masal, çocuk oyunu, resimli masal, tekerleme ve çizgi roman gibi zengin edebi tür içeriği yer almaktadır. Gazetede bilgilendirici kültür ve sanat sayfaları fazladır. Gazetenin duyuruları ve okur sohbetleri 3. sayfadaki etkinlik köşesinde yapılmıştır.

Doğan Kardeş Okul Temsilleri köşesinde; çocukların sergilediği tiyatro etkinliklerinin konuları Andersen ve Grimm Kardeşler'in çeviri masallarından alınmıştır. *Çirkin Ördek, Altın Kaz, Sırma Saçla Üç Ayı, Kül Kedisi* gibi çeviri masallar Ayşe Abla'nın (Neriman Hızır) yaptığı çeviri ve uyarlamalarla okura sunulmuştur. Ayrıca Vedat Nedim Tör de *Yurdumuzu Geziyoruz* ve *Evcilik Oynuyoruz* adlı piyesleriyle çocukların tiyatro sanatına ilgi göstermelerine katkı sunmuştur.

Dergideki masalların büyük çoğunluğu dünya masallarından uyarlamalar ya da kopyalardır. Fakat masalların künyelerinde *Anlatan Ayşe Abla* (Neriman Hızır) bilgisiyle karşılaşılmaktadır. Örnek verilecek olursa; Grimm Kardeşler'in *Parmak Çocuk* masalı ve *Altın Kaz* adlı Andersen masalından uyarlama okul müsameresi için; "Anlatan Ayşe Abla" denilmiştir.

Geleneksel halk edebiyatı türleri *Doğan Kardeş* dergisinde; Eflatun Cem Güney'le hayat bulmuştur. Güney, halk hikâyeleri, masalları ve efsanelerini dergide yayımlamıştır. Karagöz oyunu yerli bir imge olarak bilgelik ve çatışmayı çocuklara sunarak, onların kişisel gelişimlerine güldürü ögeleriyle katkı sunmuştur.

Doğan Kardeş'te yer alan masallar ve efsanelerde; Nahit Tendar, Fahrünnisa Seden, Ayhan Doğru, Ayşe Abla, Hikâyeci Teyze, F. Girgin, Ayhan Büker, Cemal Nadir, Bacı'nın Masalı, Osman Barbarosoğlu, Belma Uluman, Sevinç Tor ve Âdem Şakar isimleri görülmektedir. Masal metinlerindeki dil açık ve sadedir. *Doğan Kardeş*'te yayımlanan masallar çoğunlukla fabllardan oluşmaktadır. Dergideki öyküler macera ağırlıklı gezi ve serüvenlerden oluşmaktadır.

Doğan Kardeş Dergisi araştırmanın kapsamı dikkate alındığında (23 Nisan 1945-15 Temmuz 1946) yayımlandığı 24 sayı boyunca içinde barındırdığı halk edebiyatı içerikleri ile çocukların ve gençlerin Türk halk kültürünü öğrenmelerine aracılık etmiştir.

*Doğan Kardeş Dergisi'*nde incelenen toplam 50 masal, 1 efsane, 1 tekerleme, 3 bilmece, 6 fıkra, 1 geleneksel Türk halk tiyatrosu (Karagöz), 3 çocuk oyunu, 5 fıkra ve 2 Mit halk kültürü ögelerinin genç kuşaklara aktarımı anlamında önem taşımaktadır.

3.21.4.1. Bilmece

Araştırma kapsamında *Doğan Kardeş Dergisi*'nin incelenen sayılarında geleneksel ve görsel formda toplam 3 bilmece sayfasının yayımlandığı tespit edilmiştir. Derginin 1, 2 ve 19. sayılarında yayımlanan bilmeceler örnek oluşturması bakımından aşağıda paylaşılmıştır.

Aşağıda "Varyate" başlığı altında sunulan 6 manzum bilmece örneği gazetenin 1. sayısında yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Örnek 1)

Varyate

"Baharı haber verir,
Bülbüle neş'e verir.
Her renk entari giyer,
Bahçelere şan verir. ***(Gül)***

Anası yayvan
Babası büklüm hoca.
Kızı güzellerden güzel,
Oğlu meclislerde gezer! ***(Asma yaprağı, asma üzüm, şarap)***

Elle tutulmaz,
Bardağa konmaz,
Ondan tatlı şey olmaz! ***(Uyku)***

Baktım maymun suratlı,
Açtım sütten tatlı. ***(Hindistan cevizi)***

Ak gümüşten bir kale,
Mahbusu herkes bile,
Güneş onu kurtarır,
Evine ulaştırır. ***(Buz)***

Kırk yıl saymak tüketmez,
Ancak tasa ağartır,
Sayısını azaltır. ***(Saç)”*** [523]

Aşağıdaki 2 manzum bilmece örneği “Varyate” başlığıyla derginin 2. sayısında sunulmuştur ve hazırlayanları belli değildir.

Örnek 2)

Varyate

“Mavi atlas
Üstünde altın tas
Nedir o, bil bakalım? ***(Gök yüzü ve güneş)***

Yuvarlaktır top değil!
Kuyruğu var, Sıçan değil!
Bıyığı var, erkek değil!
Nedir o, bil bakalım? ***(Turp)”*** [524]

Aşağıda 3 ve 4. örnekte sunulan resimli bilmece örnekleri “Bakalım Bulabilecek miyiz?” başlığı altında sırasıyla 19 ve 3. sayılarda okura sunulmuştur ve hazırlayanları belli değildir.

[523] “Varyete”, *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (1), 1945, 32.
[524] “Varyete”, *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (2), 1945, 32.

Örnek 3)

525

Örnek 4)

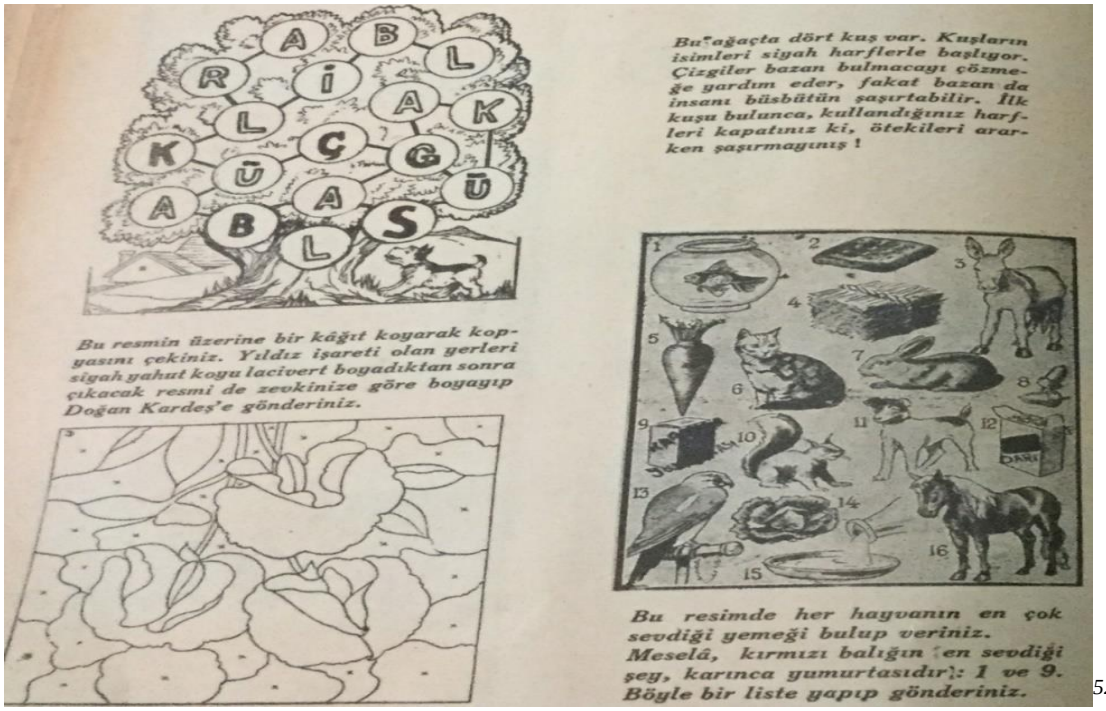

526

---

525 "Bakalım Bulabilecek Miyiz?", *Doğan Kardeş Dergisi*, 2, (19), 1946, 19.

526 "Bakalım Bulabilecek Miyiz?", *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (3), 1945, 18.

Doğan Kardeş Dergisi'nde bilmece ve bulmacalar dergi içeriğinde önemli yer tutmaktadır. Çocukların eğlenme, eğlenirken öğrenme ihtiyacından doğan bilmece ve bulmacalar barındırdığı gizem, merak uyandırma ve eğlence fonksiyonuyla birlikte çocuklar ve gençler için vazgeçilmez bir tür olmuştur. Bilmeceler içerdikleri olağanüstü motifler ve hayali unsurlarla tabiatta süre gelmiş muammaları çözmüş, çocukları ve yetişkinleri eğlendirmiş ve eğitmiştir.

Dergide yer alan bilmeceler soru-cevap formunda olup, halk edebiyatının geleneksel bilmece özelliklerini muhteva etmektedir. Dergide soru-cevaba dayanan bilmeceler dışında görsele dayalı bulmacalar da bolca yer almaktadır. Yukarıdaki görsellerde de görüleceği üzere bulmacalardaki resimler arasındaki farkların bulunması, resimlerin boyanıp ya da çizilmesi sonucunda ortaya çıkacak şekillerin sonucu istenmiştir. Diğer görselde ise bir tablo içinde yer alan canlıların/nesnelerin bulunması istenmektedir.

*Doğan Kardeş Dergisi'*nde halk bilmecesi örneği örnekleri bulunmaktadır fakat bu örnekler içinde klasik halk bilmecesi sayılabilecek örnekler azdır. Çünkü bilmecelerin oluşumuna katkı sunan ve içerdiği mesaj ve imgeleri manalı kılan sosyo kültürel şartlar değişmiş, yerine yeni şekil ve formdaki görseller gelmiştir. Bilmecelerin üslup anlamında oluşmasına ve biçimlenmesine katkı sunan en mühim faktörler soru-cevap ortamındaki gösterim ve sözel yapıdır. Teknoloji ve kitle iletişim araçlarının günden güne yaygınlaşmasıyla birlikte bu sözel yapı yerini farklı anlatılara ve güncel türlere bırakmıştır.

3.21.4.2. Tekerleme

Doğan Kardeş Dergisi'nde 1 tekerleme örneği paylaşılmıştır. *"Gülünç Bir Rüya Gördüm"* başlığıyla okura sunulmuş olan tekerleme türü derginin 13. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Sevinç Uğur Ayata'dır.

Masalların başında ya da söz arasında, sözcüklerin benzerliğinden de yararlanılarak söylenilen yarı anlamlı, yarı anlamsız sözler: *Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, devetellalken, pire hamalken, keçi berberken, ben anamı babamın beşiğinde sallarken…*[527] gibi girizgahlar barındıran tekerlemeler; bazen düz yazı, bazen manzum, bazen de ikisinin karışımı olarak görülen bir anlatı türüdür. Tekerlemeler

[527] (Evliyaoğlu.- Baykurt, 101.)

genellikle masal, halk hikâyesi, âşık şiiri, halk tiyatrosu, çocuk oyunları, töre ve törenler, asker mektupları, pehlivan güreşleri gibi halk edebiyatının ve halk hayatının çok değişik türleri içinde, onlara bağımlı olarak bulunmaktadır.

(…)Tekerleme dinleyicisini hazırlarken, ona masal dünyasının bir çeşit kılavuzluğunu yaparken, masalda anlatacağı anlatamayacağı bir çok gerçekleri şaka, oyun kılılığında, bazı bir anlık çıkıntılarla, bazı da kelimelerin ve söz zincirlemelerinin yüklendiği çağrışım gücüyle kavratmaktadır. Masal ayrıntılardan ne kadar sıyrılmış da olsa- başı sonu olan bir insan macerası anlatmakla görevli olduğu için- yapısı icabı, az sözle her şeyi birden sunmaya elverişli değildir; yer yer şiirli ifade ile süslenmiş de olsa, nesirdir. [528]

Tekerlemede yer yer nesrin kolaylıklarından faydalanan bir şiirin kesifliği, sürati ve kıvraklığı bulunmaktadır. Bir tek masal insan ve toplum gerçeğinin bir köşesini aydınlatıyorsa, tekerleme bir anda bu gerçeğin tümünü birden kavratabilmektedir.

Masal tekerlemelerinin dışında kalan tekerlemeler arasında, güldürücü olmaktan, alt üst olmuş bir dünya hayallemeden, düşlerden uzak kalmış, ciddi konuları olanlara da rastlanmaktadır. Güreşten evvel pehlivanlara cazgır tarafından söylenen tekerleme bir öğüt ve bir tavsiye mahiyetindedir. "İki yiğit çıkmış meydane, birbirinden merdane, büyüğüm diye öğünme, küçüğüm diye yerinme" veya " Buna derler meşhur Çakır, yılan gibi akar, akrep gibi sokar, elini yandan takar, evini başına yıkar." Yahut : "Alta düşersen kalkıver durma, üste çıkarsan sarıver sarma, deve dengi kıç linginden sakın ha."[529] şeklindeki tekerleme örneklerinde öğüt ve nasihat fonksiyonu bulunmaktadır. Tekerlemeler de öteki halk edebiyatı ürünleri gibi zamanla, sosyal koşullarla değişmekte, yeni çağı ve çevreleri yansıtmaya başlamaktadır.[530]

Aşağıda sunulan "Gülünç Bir Rüya Gördüm" adlı zincirleme tekerleme örneği masal motifleri içermektedir.

Gülünç Bir Rüya Gördüm

"Üç kardeştik. Birimiz kör, birimiz topal, birimiz çolak... Babamı Allah rahmet etsin, pek erken öldü, bize: yalnız üç duvarı sağlam, bir duvarı yıkık bir ev ve çakmaksız

[528] Pertev Naili Boratav, *Zaman Zaman İçinde*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1958, s. 32-34.

[529] Doğan Kaya, "Anonim Halk Şiiri Olarak Tekerlemeler", Türklük Bilimi Araştırmaları II, Niğde, 1996, s. 160-161.
[530] (Kaya, s. 139)

bir tüfek, dipsiz bir kazan bıraktı.

Bir gün hep beraber ava gittik. Kör kardeşimiz birden:

Bak, bitmemiş bir çalının dibinde doğmamış bir tavşan yatıyor, diye bağırdı! Hep gözlerimizi oraya diktik, çolak kardeş tüfeği kapıp, nişan aldı. Kör kardeş te ateş etti. Topal kardeş koşup tavşanı getirdi, böylece, bitmemiş çalının dibinde, doğmamış tavşanı, çakmaksız tüfeğimiz, çolak elimiz, kör gözümüzle, vurup, topal bacağımızla koşup yakalayarak eve getirip, yüzdük, dipsiz kazana koyup altını ateşledik. Ağzımızın suyunu akıtarak tavşanın pişmesini bekledik. Çok yorulduğumuzdan acıkmıştık, beklemeğe de sabrımız yoktu, kazanın kapağını kaldırınca ne görelim. Tavşan ortadan kaybolmuş. Meğer tavşan kaçmışta, üstteki kapağın haberi bile olmamış. Ellerimiz yana düşüp, hepimiz süt dökmüş kediye döndük. Birer köşeye çekilerek, dudu kuşu gibi düşünmeğe bir çare aramağa başladık. Nihayet, ben bir çare düşünüp "Şunun suyu ile yemenilerimizi (bir nevi ayakkabı) boyayalım", dedim. Derhal işe başladık. Fakat, su mu az geldi, ben mi çok sürdüm, bilmem ne oldu, yemenimin birini yağlayınca, öbürüne yağ kalmadı. Sen misin beni yağsız bırakan diyen öbür yemenim başını alıp gitti. Bana küstü. Derken ben de arkasından yola düştüm. Az gittim, uz gittim, dere tepe düz gittim, tam bir arpacık yol gitmiştim ki yemenimin tekini çift süren bir ihtiyarın ayağında gördüm.

—Ver Baba, dedim. Bu yemeni benimdir. Çiftçi yalvarırcasına yüzüme baktı.

—Aman evladım, dedi. Bu yemeniyi benden alma, şu ekili tarla senin olsun diyerek, bir buğday tarlasını gösterdi. Bir tek Yemeniye koca bir tarlanın bağışlanmasına pek memnun olarak, çiftçiye ben de yemeniyi bağışladığımı söyledim. Tarlanın bir köşesine gidip postu serip, uyudum. Aradan; aylar, günler geçti, bizim buğday tarlası biçilmeğe hazır oldu. Bir sabah erken kalkıp, yapyalnız bu koca tarlayı tek orakla, nasıl biçeceğimi düşünürken, birden karşıdan gözlerinden alev saçan bir kurt göründü. Bana doğru gelmeğe başladığını görünce, korkumdan elimdeki orağı sallayıp. Kurt'a doğru attım. Orağın sapı gidip, kurdun karnına gömüldü. Can acısından ne yapacağımı şaşıran hayvan, tarlanın içinde fırdolayın dönmeğe başladı. Kurt kaçtı. Orak biçti. Kurt kaçtı. Orak biçti. Ben de korkumdan bir ağaca çıkıp seyrettim. Bir saate kalmadan koca tarla dümdüz oldu. Kurt da bırakıp gitti. Tarlanın biçildiğine ne kadar sevindim, bir görseniz. Fakat, birden başakların yığın edilmesi aklıma geldi. Ben günlerce çalışsam bunu beceremezdim. Hele bir sabah olsun diye, yatmağa gittim. Fakat gece bir fırtına çıktı,

bir fırtına çıktı, adeta yeri göge karıştıracaktı. Korkudan bir sütleğen otuna yapıştım. Birden sabah olup, fırtına dindi. Yerimden kalkıp ta ne göreyim. Bizim tarladaki buğday başakları, değme çiftçinin yapamayacağı bir ustalıkla harman olmamış mı? "Eh dedim, gidip yardımcı bulup, harmanımı dögeyim". Fakat lafımı bitirmemiştim ki, karşıdan ağzı kocaman bir ayı göründü, harmanın yanından geçip, bana doğru geliyordu. Yerden bir taş alıp, belki korkuturum diye fırlattım. Taşı atmamla, alevin çıkması bir oldu. Meğerse attığı taş çakmak, ayının dişi ise çelikmiş. Çıkan alevde bizim harmandan imiş, üç gün üç gece sönmesini bekledim. Sönünce külleri karıştırmağa başladım. Yalnız yarısı yanıp, gerisi sağlam kalmış bir tek buğday tanesi bulup, ambarımıza götürmek istedim. Aradım, aradım, bu yükü kaldırabilecek ne bir deve ne bir fil ve ne de bir at buldum. Bula bula belinden yaralı bir Karıncacık buldum. Buğday tanesini sırtına yükleyip, bizim meşhur eve götürdüm. Fakat, karıncanın sırtı yük taşımaktan fenalaşmıştı, hayvancağızı böyle salıvermek günah olacaktı. İlaç aradım, Hint cevizinin yağı iyi eder dediler. Böyle bir ağaç aradım, taradım, bir türlü bulamadım. Ağaç pek yüksekti. Üstüne çıkmağa üşendim, taşlamağa başladım. Üç gün, beş gün durmadan taşladım, fakat bir tek ceviz düşüremedim. Attıklarım da geri yere düşmüyordu, merak edip, ağaca çıktım. Bir de ne göreyim, ağacın üzerinde kocaman bir tarla varmış. Ne âlâ. Buraya karpuz ekerim deyip, çekirdek getirdim. Karpuz ektim. Çok beklemeden öyle büyük karpuzlar oldu ki bir tanesini fil bile götüremez. Hele bir kesip tadına bakayım deyip, bıçağı sapladım. Bıçak gitti, elim gitti, kolum gitti, nihayet ben de gittim karpuzun içine. Bir baktım adamcağızın biri: "Bir deve kaybettim, bulan var mı diye bağırıyor. Adama yaklaştım, amca dedim. "Ben de bir bıçak kaybettim, görmedin mi?", dedim. Adam bu sözün üzerine bir kızdı, bir kızdı bana bir tokat sallamadan, yanından kaçtım. O peşimden hala söyleniyordu: "Ben koskoca deveyi bulamıyorum da o benden çakı soruyor!" meğerse burası başka bir dünya imiş. Korkumdan hemen geri döndüm. Fakat orada bıraktığım ceketim ve şapkam sanki yargıç gibi, beni sorguya çektiler. Orası başka bir dünya olduğu için karpuzlar o kadar büyümüş, o kadar çoğalmış, kolları dalları o kadar uzamış ki, bir tanesi de oradaki ırmağa köprü olmuştu. Benim bu dalgınlığımdan kızmış olacaklar ki: "Kimsin, necisin, söylesene ey insanoğlu" diye bağıran ceketimle şapkama kızdım, ey size ne oluyor be, size ne oluyor, diyerek karpuzları kökünden çekmeğe başladım. Fakat ne göreyim, köprüden geçen insanlar hep nehire yuvarlanmamışlar mı? acıyıp suya atıldım, birkaçını kurtarayım dedim.

Fakat ben birkaç kişiyi kurtarayım derken beni koskoca bir Balık yutmasın mı? "Aman" diye ağlamaya başlamıştım ki, birden gözlerimi açtım, sıcak havanın tesiriyle uyuya kaldığım deniz kıyısından yuvarlanıp suya düşmemiş miyim? Bu sırada suya düşen kâğıt gözüme ilişti. Hemen açıp okudum: "Falan, falan, falan. Söylediklerim hep yalan."[531]

Yukarıdaki örnekte zincirleme olaylardan örülü olan ve masal kalıpları içeren tekerleme örneği masal girizgahında söylenmektedir. Bu tekerleme örnekleri masalın ortasında ve sonunda da bulunabilmektedir. Masal başlarında ve halk hikâyelerinin girişinde tekerleme, bazen anlatanın başından geçmiş tuhaf bir macera olarak söylenmekte, bazen de alışılmış düzeni alt üst olan insan ilişkileri olağanüstü ögelerle kurulan bir dünyayı anlatabilmektedir. Bazı tekerleme örneklerinin konusu tıpkı yukarıda aktarılan örnekte olduğu gibi bir düş te olabilmektedir.

Gülünç Bir Rüya Gördüm adlı tekerleme örneğine az rastlanan bir uzunluğa ve hacme sahiptir. Barındırdığı kurgusal özellikler ve zincirleme olaylarla masallara da benzeyen tekerlemeler, masalların girişinde ve sonunda söylendikleri zaman hem masal daha ilgi çekici hale gelmekte, hem de okurun hoşuna giden zincirleme sözlü formeller metne zenginlik katabilmektedir. *Doğan Kardeş'*te sunulan tekerleme örneği içeriğinde bulunan hayali unsurlar ve abartılı örnekler ile okuru güldürme, eğlendirme fonksiyonu taşımaktadır. Bu bağlamda tekerlemenin dili ve içeriğinde yer alan söz oyunları ve imgeler çocukların ve gençlerin dil gelişimlerine katkı sunmaktadır. Yukarıdaki tekerleme örneği güldürü unsuru taşısa da, bir toplumun geleneğini, yaşayışını ve değerlerini gelecek jenerasyona -dilin fonksiyonu vasıtasıyla- aktararak kültürel bir misyonu yerine getirmektedir.

Doğan Kardeş Dergisi'nde toplam 1 mit örneğinin yayımlandığı tespit edilmiştir. Mit türü derginin 16. sayısında yayımlanmıştır.

Aşağıda örneği sunulan "Lern Gölündeki Yılan" adlı mit örneğinin yazarı Nahit Tendar'dır. Mit metni aşağıda özetlenerek aktarılmıştır.

3.21.4.3. Mit

Lern Gölündeki Yılan

"Herkül: Gücü ve kuvvetiyle tanınmış büyük kahraman.

[531] Sevinç Uğur Ayata, "Gülünç Bir Rüya Gördüm", *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (13), 1946, Sayfa 16-17.

Hera: Zeus'un karısı nikah Tanrıçası.

Athena: Ağırbaşlı zekâ Tanrıçası.

Kapı tokmağına sert sert vuruldu. İçerden bir köle:

— Kim o? diye seslendi.

— Benim oğlum, aç kapıyı.

— Sen misin Herkül?

Herkül kapıdan girerken köleye sordu:

— Efendin evde mi?

— Buyurun, evde. Hem evde olmasa da gittiği yeri bulur, efendim Lolaus'ı çağırırım. Sen onun biricik aziz dostu değil misin?

(...) Lolaus Herkül'ün sesini duyunca avludan koşarak geldi, iki dost kucaklaştılar. Sonra içeri girdiler. Mermer sütunlar arasından ağır ağır geçerken Herakles'in hafifçe omuzundan attığı pelerini ağır ağır dalgalanıyordu Lolaus arkadaşını bir süzdü. Bu hayran ve içten bir bakış, insanın tâ ruhuna giren anlayışlı bir dost bakışı idi. Herkül'le Lolaus konuşurken Lolaus Herkül'e kan dökmekten yorulmadın mı? diye sorduğunda Herkül bu durumdan hoşnut olmadığını söyledi.

— Anlıyorum. Benim iyi kalpli dostum, öldürdükçe bu bale dayanamıyor, kendini acıya kaptırıyorsun. Fakat söyle bana Herkül bu öldürdüklerin masum, zavallı şeyler miydi?

— Hayır! Hepsi canavar, hepsi etrafa belâ kesilmiş birer yaratıktı. Loiaus dostunu yumuşatmış, sinirini gidermişti. Herkül:

— Yarın Argos'a. Lern ejderini öldürmeğe gideceğim.

— Yaa! Ne imiş bu?

— Pek iyi bilmiyorum, amma, güya oradaki gölde yaşıyormuş. Zaman zaman yuvasından çıkıyor. Tarlaları, sürüleri yok ediyormuş. Civar köyleri tir tir titretiyormuş.

— Ne biçim şeymiş bu?

Her kesin ağzında bir söylenti dolaşıyor. Kimi on adam boyunda dokuz başlı bir yılan diyor, kimi daha büyük olduğunu söylüyor.

—Zehirli miymiş?

—Pek iyi bilmiyorum. Kanı çok zehirliymiş, hemen öldürürmüş Isırdığı yerlerde açılan yaralar çok acı verir, hem de hiç geçmezmiş diyorlar. Demek yarın bu canavarı öldürmeğe gideceksin?

—Evet silahlarım hazır, bazı eksikleri de akşam tamamlayacağım.

—Güzel! Yarın sen silâhları kuşanırken ben de arabayı hazırlayım, beraber gidelim olur mu?

Ertesi gün erkenden Argos'a doğru yola çıktılar. Arabayı Lolaus kullanıyordu. Agosta gölün yerini iyice öğrendiler, yılan hakkında oldukça izahat aldılar, O azgın ejder gölün en kayalık bir yerinde, ancak dalgaların sokulabildiği kovuklar içinde oturuyormuş. Çok başı varmış, hepsi ölse de bir tanesi hiç ölmezmiş

Gerçekten yol dedikleri gibi, korkunç ve tehlikeliydi. Lern'e varınca Lolaus arabada kaldı. Herkül kayadan kayaya atladı, sulara indi, kovukları aradı tekrar kayalara tırmandı. Birden aşağıda Hafif bir sızıntı gördü. Taşların arasından temiz ve soğuk bir su kaynıyordu. Herkül içinden: 'Ah' Tabiat ana! Bu kızıl, siyah kayalara bak, bir de şu tatlı, temiz suya! Sen neler, neler yaratırsın!" diye düşündü. Herkül bu tatlı sudan içmek istedi. Kaynağın yanına inecek yol ararken, gözüne bir yığın kemik, insan ve türlü türlü hayvan kafaları ilişti. Kaynağın suyu ufak bir dere olmuş, kayaları altından oyup genişletmişti. Hemen Lolaus'a seslendi:

— Canavarın ini burası herhalde. Gel bak hele Lolaus bunu duyunca arabadan indi, merakla arkadaşının yanına koştu. Bildikte aşağıya baktılar sonra göz göze geldiler. Herkül bir şey söylemeden yavaş yavaş yardan inmeğe başladı, Lolaus arkadaşının yaptıklarına bakıyordu. Tutunduğu kayalara sanki yapışıp kalmıştı. Gözleri büyümüş, kalbi çarpmağa başlamıştı. Arkadaşı kayalıkların altına doğru girince, çakıllara çarpan ayak sesini dinledi. Biraz sonra Herkül durdu ve arkadaşına:

— Canavar kovuğun içinde rahat rahat uyuyor, diye bağırdı. Deliğin önünde ateş yakayım da dışarı çıksın!

Herakles arkadaşının yukardan attığı dalları kovuğun önüne yığdı ve ateşledi. Dumanı içeriye doğru yelledi. Az sonra yılanın başları sallana sallana delikten çıktı, kayaların boyunca yükseldi. Her ağızdan çatallı diller çıkıp çıkıp kayboluyordu. Herakles kılıcını bir sallayışta iki başı birden düşürdü. Geriledi. Kılıcı bir daha vurmağa hazırlanırken o kesilenlerin yerinde iki misli baş bittiğini gördü. Başlar kesildikçe azalacağına çoğalıyordu. Herakles:

— Bu gidişle sahiden yüz başlı ejder olacaksın! dedi. Bu hali yukardan takip eden Lolaus:

— Dayan Herakles! Ben de geliyorum! diye bağırdı ve ormana gitti, fundaları ateşe

verdi, eline geçirdiği kuru dalları yaktı, arkadaşına yardıma koştu.

Yılan da kuyruğunu Herkül'ün bacağına sarmış durmadan sıkıyordu. Nerde ise kemiklerini kıracaktı. Herakles de ejder yılan da böyle zora düştükleri sırada Herkül'ün ayağını bir yengeç ısırdı Herkül can acısı ile: "Alçak! Tam zamanını buldun ha!" diye bağırdı. O anda sanki omuzuna sıcak bir el dokunmuş gibi oldu. Arkasına baktı, kimse yoktu. Bir yandan da konuşmağa başladılar.

— Sanki Tanrılar birimle beraber.

Herkül;

— Evet, bana da öyle geliyor. Ama yılanı da koruyan bir Tanrı var.

— Nerden bildin?

— Demin çok fena duruma düşmüştüm. Ayağımı koca bir yengeç ısırdı. O sırada yanımda dost bir Tanrının bulunduğunu duydum. İşte yengecin kabuğu orada. (Tanrıça Jünon (Hera). Herküle doğduğu günden beri düşman kesilmişti). Şimdi de ejdere yardım olsun diye yengeci o göndermişti. Ağır başlı Minerva (Athena) ise Herkül'ün imdadına koşmuştu. Biraz evvel arkasında duran o idi. Yılanın başları kesilip yakıldıkça kuvveti azalıyor sarıldığı yerden yavaş yavaş gevşiyor, yere yıkılıyordu. Herkül en son kalan başı kopardığı zaman bunun gövdeden ayrı olduğu halde dilini çıkardığını, ısırmak için canlıymış gibi saldırdığını gördü. Bu baş ötekilere benzemiyordu. Herkül:

—Ölümsüz dedikleri galiba bu olacak. Bırakmağa gelmez, dedi. Başı alıp ağır bir kayanın altına bir çukura gömdü. Sonra yerde yatan yılanın gövdesini yarıp, zehirli kana oklarını batırdı. Geri dönmek üzere arabaya geldikleri zaman iki dost birbirlerine bakıştılar. İkisi de yara bere için de kalmıştı. Her taraflarından kan ve irin akıyordu, Lolaus:

— Yılandan kurtulduk ama bu yaralan acaba iyi edebilecek miyiz? dedi. Her an geçtikçe acıları artıyordu. Arabada ne dizginleri tutacak ne de atı idare edecek halleri kalmıştı. Hayvanı kendi haline bıraktılar. At onları yavaş yavaş eve götürdü.

Günler aylar geçiyor, sızılan durmadan artıyordu. Hiçbir ilâcın kâr etmediğini görünce belki bir çare bulur diye Delfi kâhinine sormağı düşündüler. Kâhin: "Öldürdüğünüz yılana benzeyen bir ot buluncaya kadar arayın. Sizi ancak o iyi eder." dedi. Aradılar, buldular ve iyileştiler." [532]

[532] Nahit Tendar, "Lern Gölündeki Yılan", *Doğan Kardeş Dergisi*,1, (16), 1946, 16.

Mit'in ilkel kültürde vazgeçilmeyecek kadar önemli işlevleri vardır: Mitler inanışları ifade etmekte, onları kanunlar gibi düzene koymakta, ahlak değerlerini korumakta ve hayata aktarmaktadır. Yukarıda epik unsurlar içeren mit örneğinde Herkül'ün başlarını kestiği yılan simgesi günümüzde tıpta ve ilaç yapımında asaya sarılı yılan ya da birbirine dolanan çift başlı yılan şeklinde sembolize edilmektedir. Mit'in sonunda bahsi geçen yaraların şifasının yılana benzeyen bir bitkiyle geçeceği örneği yılanın ve bitkilerin şifasına atıfta bulunmaktadır. Herkül'ün kahramanlığı ve gücünün anlatıldığı bu mit örneğinde arkadaşlığın ve birlikte hareket etmenin önemine vurgu yapılmaktadır. Çocuklara ve gençlere verilen mesajlardan biri de sağlam arkadaşlığın ve dostluğun insanın hayatını kurtarabileceği gerçeğidir. Mit örneklerinin çocuk dergilerinde sunulmasının asıl sebebi hem kutsal olan geçmiş değerlerin onlara sunulması, hem de olağanüstü motiflerin çocuklara ve gençlere sunularak onların hoşça vakit geçirmelerinin sağlanmasıdır.

Mit'lerdeki arkaik unsurlar ve kutsal kavramlar çocuk dergisi okurunun hayat karşısındaki farkındalığına katkı sunmaktadır. Tanrıların ve antik çağ kahramanlarının maceraları hakkında örnekler sunan mitler, ele aldığı dönemin toplumsal değerleri ve kuralları hakkında da okuru bilgilendirmektedir. Bunun dışında mitlerde yetiştirilmek istenen çocuk profili hakkında ipuçları bulunabilmektedir. İçeriğini toplumsal ilişkilerden ve tarihten alan mitlerde değer yargıları ve ahlaki inançlar çocukların eğitimi anlamında rol model olabilmektedir.

3.21.4.4. Efsane

Şen Çocuk Dergisi'nin bütün sayılarına bakıldığında efsane türüne ait bir örnekle karşılaşılmaktadır. Cemal Nadir'in 1945 yılında kaleme aldığı çizgi roman formundaki efsanenin adı "Tarzan Türkiye'de" dir. Belirtilen çalışma derginin 10, 11 ve 12. sayılarında yayımlanmış ve 5 çizgi roman bandı örneği aşağıda sunulmuştur.

Tarzan Türkiye'de

Tarzan Türkiye'de adlı çizgi roman bandına karikatürist ve yazar Cemal Nadir hayat vermiştir. 1. sayıdan (15 Nisan 1946) başlayıp, 1. cilt 18. sayıya kadar (15 Nisan 1946) devam eden çizgi roman; Amcabey'in Tarzan'ı İstanbul'dan telefonla Türkiye'ye çağırmasıyla başlar. Tarzan leylek sırtında, oradan da uçakla Türkiye'ye gelir ve Amcabey'le zaman yolculuğuna çıkarlar. İkili sırasıyla, *Karagöz-Hacivat, Köroğlu,*

Seyit Nesimi, Hallac-ı Mansur ve Nasreddin Hoca'nın olduğu zamana gider. Amcabey Türk halk kültürünün yukarıdaki karakter örneklerini Tarzan'a tanıtır. Aşağıdaki çizgi roman bandında ise Amcabey; Nasreddin Hoca'nın hayatını Tarzan'a anlattıktan sonra, aşağıdaki efsane örneğine değinmektedir. Hocalarının sözünü dinlemeyen bu üç küçük öğrencinin (Seyit Nesimi, Hallac-ı Mansur ve Nasreddin Hoca) başlarına gelenler aşağıdaki görsellerde belirtilmiştir:

Tuhaf ve düşündürücü sözleri sekiz yüz yıldan beri dünyayı dolaşan bu Türk büyüğü hakkında şöyle bir masal (efsane) vardır:*

Örnek 1-2)

Nasreddin Hoca, arkadaşları Nesimi ve Hallacı-ı Mansur ile beraber bir evliya hocadan ders alırlarmış. Öğretmenlerinin bir tane de koyunu varmış. Hoca, her gün bu koyunu keser, yüzer, pişirir ve üç öğrencisiyle beraber oturur yermiş.

Yedikten sonra da koyunun kemiklerini bir yere toplar, üstüne deriyi örter ve bir dua okur ve koyunu tekrar diriltirmiş. Bu kolaylığı öğrenen öğrenciler, bir gün hocaları yokken koyunu kesip yemeğe karar vermişler. Bu karara yalnız molla Nasreddin katılmadı, "Çocuklar hocamızın yaptığını siz yapamazsınız, vazgeçin," diye güldü.

Fakat arkadaşları onu dinlemediler. Mansur koyunu yatırıp kesti. Nesimi de koyunu çengele asıp derisini yüzdü ve pişirip yediler. Yemekten sonra da tıpkı öğretmenleri gibi koyunun kemiklerini ortaya yığdılar, üstüne de derisini örttüler, başladılar duaya!

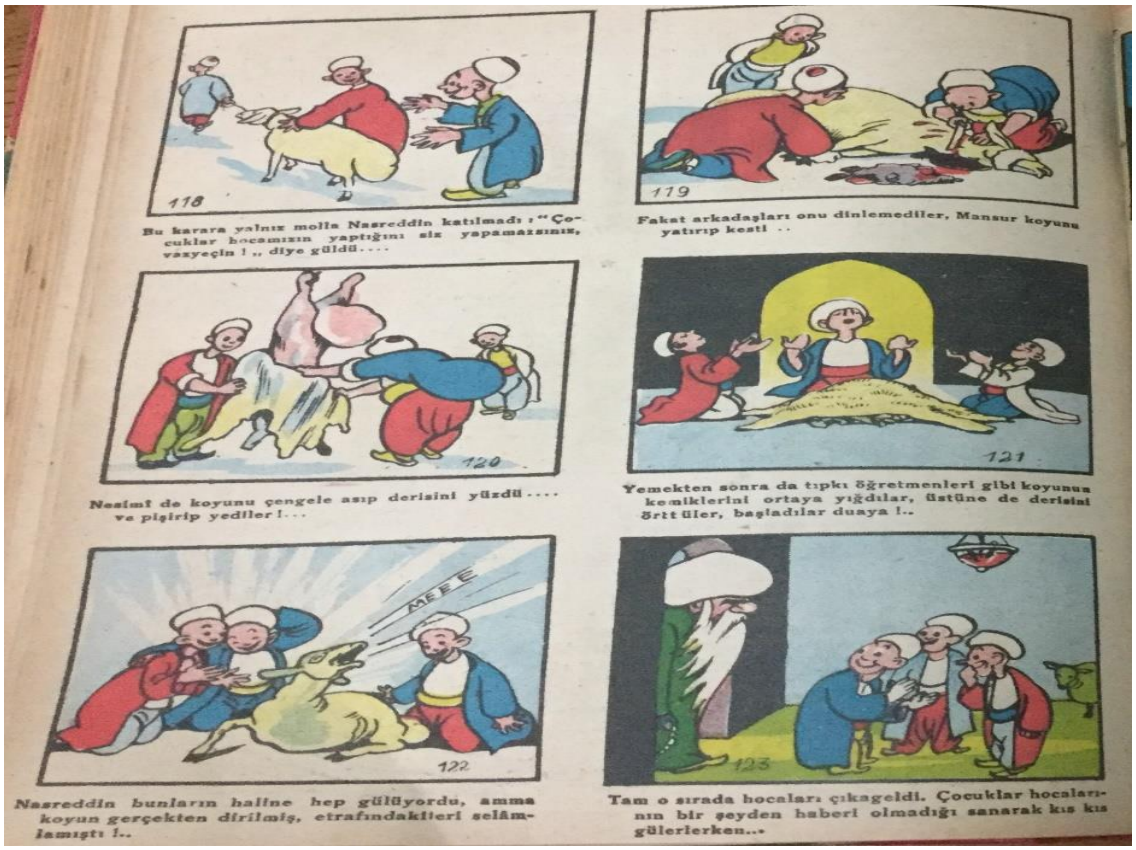

Nasreddin bunların haline hep gülüyordu, amma koyun gerçekten dirilmiş, etrafındakileri selamlamıştı. Tam o sırada hocaları çıkageldi. Çocuklar hocalarının bir şeyden haberi olmadığını sanarak kıs kıs gülerlerken Hoca önce koyuna, sonra çocuklara baktı ve: "Kimdir o benden izinsiz koyunu kesen? diye bağırdı. Çocuklar neye uğradıklarını bilmediler. Nasıl oldu da hoca suçumuzu anladı, diye birbirlerine

bakışırlarken bir de gördüler ki, koyunun bir bacağı eksik. Meğer onlar "aman hocamız gelmeden koyunu diriltelim" diye telaşlanırlarken aç gözlü bir kedi gelmiş, kemikler arasından bir bacak kemiğini aşırıp gitmiş. Hatta işte o açgözlü kedi, saçağın kenarından onlara bakıp bakıp yalanıyor! İşi anladılar ama ne çare! Suçları meydana çıkmış, hoca kızmıştı. Çocuklar dize gelip anlattılar: Koyunu Mansur kesmiş, Nesimi yüzmüş, Nasreddin de bunlara gülmüştü! Üçü de kendilerine üç ayrı ceza düşünüyorlardı: Nesimi "Hoca mutlaka bizi döver" diyor, Mansur: "Ağaca bağlar" diye düşünüp korkuyor, Nasreddin de: "Belki bodruma, farelerin yanına kapatır" diye tasalanıyordu.

Örnek 3)

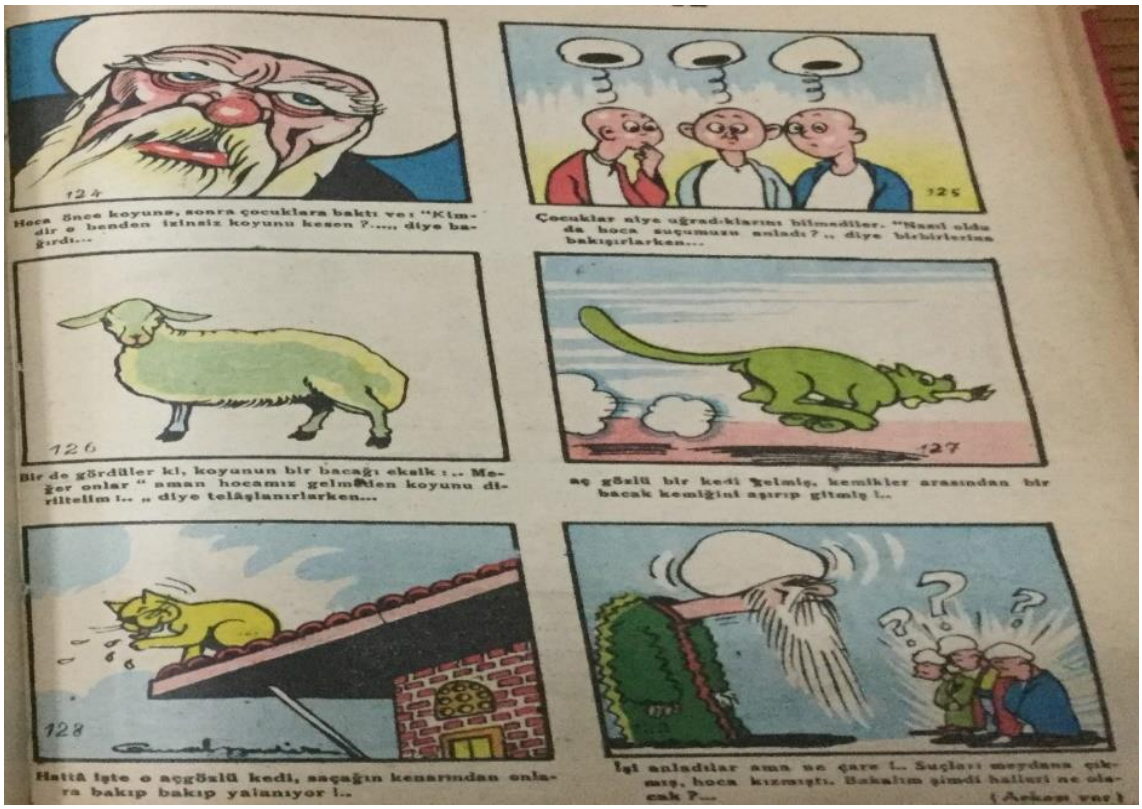

Oysaki hocaları hiçbirini yapmadı. Sadece iki elini açıp Tanrıdan şunları istedi: "Dilerim Hallac-ı Mansur kesilerek ölsün!" Molla Nesimi'nin derisi yüzülsün!

Örnek 4)

Nasreddin'e de "dünya durdukça herkes gülsün!" hakikatten dedikleri oldu. Tarzan:

—İlk ikisi fena amma üçüncüsü güzel bir ceza, diye güldü ve sordu:

—Gerçek mi bu anlattıkların? Amcabey:

— Âdem babanın cennetten kovulma masalı ne kadar doğruysa, Musa peygamberin kızıl denizi sopası ile yarıp milletine yol açması masalı ne kadar gerçekse, bu da o kadar gerçektir, dedi. Fakat gerçek olan şudur ki, Nasreddin Hoca'nın hikâyeleri herkesi düşündürür ve güldürür.

Örnek 5)

[533]

(*) Yukarıda efsane yerine masal tanımı yapılsa da anlatılan örnek içeriği ve barındırdığı halk edebiyatı unsurları bakımından efsane türüne örnektir.

Cemal Nadir'in Amcabey ve Tarzan'ı buluşturduğu *Tarzan Türkiye'de* adlı çizgi roman bandı metinlerarasılık özelliği göstermektedir. Yukarıda örneği sunulan masal türü dışında, fıkra, halk hikâyesi, gölge oyunu (Karagöz) türlerinde de metinlerarasılık, çizgi roman bantlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Ahmet Özgür Güvenç, metinlerarasılık kavramının en az iki metin arasındaki ilişkiye vurgu yaptığını, önceleri sözlü ya da yazılı ürünlere özgü bir kavram olarak ortaya çıkan metinlerarasılığın, bugün farklı disiplinleri de içine alan ve kuramsal dayanakları olan bir yaklaşım biçimi olduğunu ifade etmiştir. Bu geniş yaklaşım, farklı sanat dallan arasındaki ilişkilerin gözler önüne serilmesini ve sorgulanmasını da

[533] Cemal Nadir, "Tarzan Türkiye'de", *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (10-11-12), 1945, 10,11.

mümkün hale getirmiştir. [534] Metin Ekici, folklor ürünlerinin nakil sürecinde bu gelenek ürünlerinin yeniden yaratıldığını ve değişime uğradığını savunmaktadır. Ekici ister sözlü ister yazılı ortamda oluşturulsunlar ister işitsel, görsel veya materyal olarak meydana getirilsinler folklor ürünlerinin, sözlü, yazılı veya görsel bir şekilde nakledildiğini, söz konusu nakletme işlemleri sırasında her metin yeniden yaratıldığını, nakledilen bir metinde belli oranlarda değişiklikler oluştuğunu belirtmiştir. Bu değişiklikler bir ürünün farklı şekillerinin ortaya çıkmasına neden olmakta, bu farklı şekiller "eş metin" (varyant), "benzer metin" (versiyon) olarak adlandırılmaktadır. [535]

Ahmet Özgür Güvenç, halk edebiyatı metinlerinin etkileşim halinde olduğunu ve hiçbirinin bağımsız bir hüviyette olmadığını savunmuştur. Detaylandırılacak olursa Güvenç; halk edebiyatı ürünleri içerisinde olan sözlü gelenek ürünlerinden masal, hikâye, destan, efsane gibi türlerin kendi aralarındaki ve diğer türlerle ilişkisine işaret eden metinlerarasılık kavramında, her türün kendinden önceki metinden etkilenebildiğini ya da kendinden sonraki metinle bilgi alışverişi sağlayabildiğini belirtmiştir. Metinlerin hangi türde olursa olsun, bir sürecin ürünü olduğu, metni oluşturan kişinin bu süreçte yaşamı boyunca etkileşime girdiği ve her şeyden yararlanabildiği yine Güvenç tarafından ifade edilmiştir. Sanatsal değeri olsun olmasın her metin aynı zamanda bir etkileşimin sonucudur. Bu özelliği onun bağımsız bir yapıya sahip olmasını engellemiştir. Çünkü kendinden önce ortaya konan diğer metinlerle ilişki içinde olan metin, bu eğilimini kendinden sonra oluşacak metinlerde de gösterecektir. Metin, soyutlanmış bir oluşum olmadığı ve başka metinlerle kurduğu ilişkiler bağlamında anlam kazandığı için bağımsız bir şekilde değerlendirilmemelidir. [536]

Kubilay Aktulum; bir mit, inanış, tören, masal ya da hikâyenin dönüşümünden korunmuş her kurumun geleneksel olarak görüldüğünü ifade etmiş; budun bilimcilerin geleneksel olarak nitelendirdikleri kültürel nesnelerin değişikliklere uğradığını belirtmiştir. Deneyimler bir mitin ya da bir masalın her yeni anlatımının bir dizi dönüşüme yol açtığını yeterince göstermiştir. Kimi unsurlar kaldırıldığı gibi, yeni unsurlar da araya sokulmuştur. Bir törenden ötekine bir ritüel hep aynı biçimde, tıpatıp

---

[534] Ahmet Özgür, Güvenç, *Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi (1923-2013)*. Gece Kitaplığı, Ankara 2013, s. 7.
[535] Metin Ekici, *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Geleneksel Yayıncılık Ankara, 2011, s.12.
[536] (Güvenç, 7.)

aktarılmamaktadır. Geleneğin yerine gelmesi demek, hiçbir zaman modelin tıpatıp bir kopyası demek değildir. [537]

Sözlü ürünlerde yapılan alışverişi Aktulum söylemlerarasılık olarak adlandırmıştır. Aktulum'a göre halk bilgisi ürünlerinin sözlü veya yazılı olarak sınıflandırılması metinlerarası ilişkilerin söylemlerasılık ve metinlerarasılık şeklinde ayrılmasına neden olmaktadır. Sözlü ürünlerde bir alıcı ve verici arasında sözel bir alışveriş gerçekleştiği için bu ilişki söylemlerarasılık olarak değerlendirilmektedir. Bu sözlü ürünlerin metin haline gelmesiyle birlikte metinlerarasılık devreye girmektedir. [538]

Halk edebiyatı ürünleri zaman içerisinde konu, içerik ve üslup değişimlerine uğrayabilmektedir. Bu durumla yüzyıllar içerisinde, folklor metinlerinin zamana uyarlanması ya da varyantlaşmaları olarak karşılaşılmaktadır. Yukarıda örneklendirilen Cemal Nadir imzalı *Tarzan Türkiye'de* adlı çizgi roman bandı, iki farklı tür olan efsane ve çizgi romanın metinlerarası etkileşimine örnek teşkil etmektedir.

Nasreddin Hoca, Seyyid Nesimi ve Hallac-ı Mansur'un hocalarından habersiz koyun kesmeleri ve yemelerinin ardından hocalarının bedduası sonucunda olanlar çizgi roman formunda okura aktarılmıştır. Efsane metninin Cemal Nadir tarafından görsellerin altına yazılmasıyla çizgi roman formuna dönüşen bu çalışma; efsanelerin, halk hikâyelerinin, fıkraların ve destanların da görsel olarak- metinlerarası düzlemde- okura aktarılabileceğinin göstergesidir.

Sözlü gelenek ürünlerinin bir sonraki nesle ulaşması için metinlerarasılık, söylemlerarasılık gibi kavramların unutulmaya yüz tutmuş halk edebiyatı türlerini canlı tutmaya yönelik bir eylem olduğu da söylenebilir. Bu devinimle birlikte; masal, hikâye, efsane, fıkra gibi halk edebiyatı türlerinin zaman içinde güncellenip; gelişen sosyal, kültürel ve tarihsel olaylara uyarlandığı söylenebilir. Bu yenilenme, metinlerin daha çok ilgi çekmelerine vesile olmuştur. *Doğan Kardeş* gerçekleştirdiği bu eylem ile, hitap edilen dönem baz alındığında, okurun merakını Türk halk kültürü ögelerine başarılı çizimler vasıtasıyla kanalize etmiştir. Salt çizimler değil, köklü tarihsel ve kültürel geçmişi ile Anadolu sahası edebi ürünleri; birçok çizere yazara esin kaynağı olmuştur.

---

[537] Kubilay Aktulum, *Folklor ve Metinlerarasılık*, Çizgi Kitabevi, Konya 2013, s.16.
[538] (Aktulum, 21.)

Fakat görsellerle birlikte yazılan: *"Dilerim Hallac-ı Mansur kesilerek ölsün!" Molla Nesimi'nin derisi yüzülsün!"* gibi kargışların karikatürdeki görsellerle sunulması erken yaştaki çocukların zihinsel ve psikolojik gelişimleri için olumsuz örnekler sayılmaktadır. Efsane tür olarak yetişkinlere hitap etmektedir ve görsellerle birlikte sunulan çizgi roman masalı yetişkinlerin anlama ve algılama kapasitesine uygun içerikler barındırmaktadır.

Tarzan'ın Amca Bey'e: Gerçek mi bu anlattıkların? şeklindeki sorusuna Amcabey'in:

— Âdem babanın cennetten kovulma masalı ne kadar doğruysa, Musa peygamberin kızıl denizi sopası ile yarıp milletine yol açması masalı ne kadar gerçekse, bu da o kadar gerçektir, dedi. Fakat gerçek olan şudur ki, Nasreddin Hoca'nın hikâyeleri herkesi düşündürür ve güldürür." şeklindeki sözleri Cemal Nadir'in hayat verip çizimlerinde beslendiği halk kültürü ögelerine ve İslâm inancına aykırı unsurlar barındırmaktadır. İslâm inancı tarafından kabul gören dini menkıbelerde; peygamberler ve evliyaların başlarından geçen kutsal eylemler anlatmakta ve kutsiyet arz eden bu değer yargıları toplumun kırmızı çizgileri olarak kabul görmektedir. Dini ve tarihi kişiler üzerine söylenen efsane örnekleri yaşanmış olarak kabul edilmektedir. Cemal Nadir; hikâye olarak adlandırdığı efsane metinlerinin düşündürme ve güldürme fonksiyonlarına vurgu yapmıştır. Anadolu'da farklı anlatıları olan Seyyit Nesimi ve Hallac-ı Mansur'un menkıbevi hayatları Nadir tarafından yaşanmış olarak kabul edilmemiştir. Fakat verilen örneklerde halk edebiyatının tür ve içerik zenginliğinden faydalanılmıştır.

3.21.4.5. Masal

Çalışma kapsamında *Doğan Kardeş Dergisi*'nin bütün sayıları incelenmiş, dergide toplam 50 masalın yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması bakımından, 2 masal örneği incelenmiş, bu masallar aşağıda sunulmuştur.

Aşağıda sunulan "Yedi Elmas Taş" adlı masal gazetenin 24. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı belli değildir.

1. Yedi Elmas Taş

Çok, çok eski zamanda yer yüzünde korkunç bir kuraklık olmuş. Akarsular

kurumuş, ormanlar kurumuş, hayvanlar telef olmaya başlamış.

Fakir bir kız çocuğu da bu kurak zamanlarda elinde maşrapa ile anneciğine su aramaya çıkmış. Fakat nafile ne kadar aradıysa su bulamamış. (…) İçi geçmiş bir köşede uyuyakalmış. Uyanınca görmüş ki, Maşrapa, buz gibi soğuk, billur gibi temiz bir suyla dolmuş!.. Küçük kız, pek sevinmiş. Hemen suyu içmeğe kalkmış. Ama birden hasta annesini hatırlamış, ona yetmeyecek diye, kıyamamış. Maşrapayı kaptığı gibi fırlamış. Hem o kadar acele etmiş ki ayaklarının arasında dolaşan ufacık bir köpeği görmemiş. Ayağı takılmış, maşrapayla beraber yere düşmüş. Canını acıttığı köpek inliyor, küçük kız da dökülen su için üzülüyormuş. Ama bir de bakmış ki, maşrapa, sanki birisi eliyle koymuş gibi, dimdik duruyor, içinden bir damlacık su dökülmemiş. Çocuk, avucuna biraz su koyarak köpeğe içirmiş, hayvancık da birden canlanıvermiş. Kızın eline aldığı maşrapa da artık bakır değil, gümüş olmuş... Suyu eve getirince annesine uzatmış. Annesi, ben nasıl olsa öleceğim, sen iç kızım! demiş ve maşrapayı kızına uzatmış. O anda gümüş maşrapa altın oluvermiş.

Kız susuzluğa daha fazla dayanamayarak dudaklarını maşrapanın kenarına değdirmiş... Fakat tam bu sırada, kapılarını bir yolcu çalmış, bir yudum su istemiş. Küçük kız, yutkunarak, maşrapayı ona uzatmış. Birdenbire, maşrapadan yedi tane iri elmas fırlamış. Maşrapa da buz gibi soğuk ve berrak bir suyla dolmuş ve hemen oluk gibi, akmağa başlamış. Yedi elmas taş da havada yüksele yüksele göge çıkmış. Orada "Büyük Ayı" yıldızını meydana getirmiş. [539]

Yukarıdaki masal mutlu sonla biten masallar grubuna girmektedir. Masalda Küçük kız karakterine vurgu yapılmaktadır. Alçak gönüllülüğün ve paylaşımın mutlaka iyilik getireceği "Yedi Elmas Taş" masalında anlatılmıştır. Yoksulluktan zenginliğe ulaşma masallarda en sık rastlanan konulardandır. *İyilik Yapan Kız* adlı masalın anlatıldığı dönem ve şartlarda masal kahramanı açlığı en fazla duyulan zenginlikle; altın ve elmasla ödüllendirilmiştir. Yedi elmas taşın büyük ayı yıldızını oluşturması masaldaki etiyolojik unsurlardandır.

Süreli çocuk yayınlarında sunulan masal örnekleri genellikle çocukların hayal gücüne katkı sunup, onların yaratıcı düşünmelerine katkı sunmaktadır. Masallar çocukları gerçek dünyadan soyutlamamaktadır. Masal her ne kadar olağanüstülüklerle

[539] "Yedi Elmas Taş", *Doğan Kardeş Dergisi*, 2, (24), 1946, 14.

örülü olsa da hayatın gerçekleri masal içeriğinden soyutlanmamaktadır. Çocuklar ya da gençler dinledikleri masal örneklerini kendi düşünce yapılarına göre değerlendirip o masalda kendi dünyalarını kurmaktadırlar. Bu büyülü dünya; sınırsız hayal gücününün yoğun olduğu çocukluk dönemine denk gelmektedir. Fakat yetişkinlik dönemindeki hayal kırıklıkları, yaşanan zorluklar ve yenilgiler gerçeğin hiç masallardaki gibi olmadığını göstermektedir. Bu sıkıntılı hayat koşullarında insan; gerçek dünyanın zorlu şartları ve mücadelesinden yorularak; masal dünyasındaki hayali mutluluğa kendini kaptırmaktadır. Böylelikle fakirlik, fiziksel engeller, hayatın zorlukları ve diğer olumsuzluklar masalın geçici mutluluğuyla beraber bir nebze de olsa dinleyeni rahatlatabilmektedir.

"Hükümdar ve Şahin" adlı çeviri masal *Doğan Kardeş Dergisi*'nde ele alınan 2. masal örneğidir. Masal derginin 24. sayısında yayımlanmıştır. Leo Tolstoy'dan alınan masalı Nihal Yalaza Taluy çevirmiştir.

2. Hükümdar ve Şahin

Çok eski zamanların birinde bir Hükümdar avlanırken sevdiği şahini bir tavşana saldırmış. (...) Şahin, tavşanı yakalamış. Hükümdar, avını almış. Sonra, fazlaca susadığı için, su aramağa başlamış. Birdenbire, bir tümsekten, damla damla su sızdığını eğerine bağlı kupasını almış ve dolmasını beklemiş. Tam içecekken kolunda duran şahin titremiş, hükümdarın eli de titremiş, su dökülüvermiş... Hükümdar yine kupayı damlayan suyun altına koymuş ve doluncaya kadar bir hayli beklemiş. Ağzına getirirken, aynı olay tekrar etmiş, şahin yine kıpırdamış, su da tekrar dökülmüş. Ama üçüncü defa zahmetle topladığı suyu döken şahine fena halde kızan hükümdar kuşu bir taşa hırsla çarparak öldürmüş. O sırada, hükümdarın adamları yetişmişler. Çokça su bulmak için, bu damlayan suyun asıl kaynağına koşmuşlar. Ama elleri boş dönmüşler. Hükümdara, bu su içilmez. Kaynağın içinde bir yılan var. Zehrini suyun içine bırakmış. İçseydiniz hemen ölürdünüz, demişler. Hükümdar ise, ne yazık! Ben de şahinin iyiliğini kötülükle ödedim, demiş. O, hayatımı kurtardı; bense, onu öldürdüm. [540]

Yukarıda özetlenen çeviri masalda verilen mesaj; bazen en olumsuz görülen eylemlerde bile kişinin faydasına olabilecek sonuçlar çıkabileceği gerçeğidir. Şahin'in

[540] Leo Tolstoy, "Hükümdar ve Şahin", *Doğan Kardeş Dergisi, (Çev. Nihal Yalaza Taluy)*, 2, (24), 1946, 13.

sahibine bağlılığını suyu dökme eylemiyle göstermesi, hükümdarın aşırı şiddet göstererek şahini kayalara vurarak parçalaması, şahine karşı hükümdarın olumsuz tutumunu göstermektedir.

Genellikle her masal örneği yazıldığı ya da içinde yer aldığı dönemsel şartlara uygun ögelerden meydana gelmektedir. Masallarda okura iletilmek mesajlar değerlendirildiği zaman; kişilerin olumsuz davranış biçimlerine, dönemin aksaklıklarına vurgu yapıldığı görülmektedir. Hayvanları öldürmenin, doğayı tahrip etmenin ve ekolojik sitemin bozulmasının getireceği olumsuzluklara dikkat çekilmesi, güncel masal örneklerinin eğitici yönlerindendir. *Hükümdar ve Şahin* masalında görüleceği üzere bu modern masallarda, günümüz problemlerine vurgu yapılarak, okura nasihatler verilip etrafındaki olaylara ve çevresine karşı hassas bireyler yetiştirilmesi sağlanbilmektedir. Yukarıdaki masal ölüm ve şiddet temi içerse de verdiği mesaj önemlidir. Hayvanların insanlar için fedakarlıklar yapabileceği, insanlara büyük faydalar sağlayabileceği ve insanların ebedi dostu oldukları masaldan anlaşılmaktadır. Hayvanların dilini ve anlattıklarını anlamadan öfkelenmenin yersiz olduğu, onlarında kendilerini ifade etme biçimleri olduğu bilinen bir gerçektedir. Öfke ve fevri davranışarın sonradan pişmanlık ve vicdan azabı ile sonuçlanabileceğinin en somut örneği yukarıdaki Tolstoy masalıdır.

3.21.4.6. Hikâye

Araştırma kapsamında *Doğan Kardeş Dergisi*'nin incelenen bütün sayılarında toplam 1 çizgi roman (hikâye) türü yayımlanmıştır. *Tarzan Türkiye'de* adlı çizgi roman serisi 13 sayı boyunca yayımlanmış ve aşağıda özetlenmiştir.

Aşağıda örneği sunulan "Köroğlu" adlı çizgi roman hikâyesi kurgusal özellikler taşımaktadır. Hikâye, *Doğan Kardeş*'in 8 ve 9. sayılarında yayımlanmıştır ve yazarı Cemal Nadir'dir.

Tarzan Türkiye'de

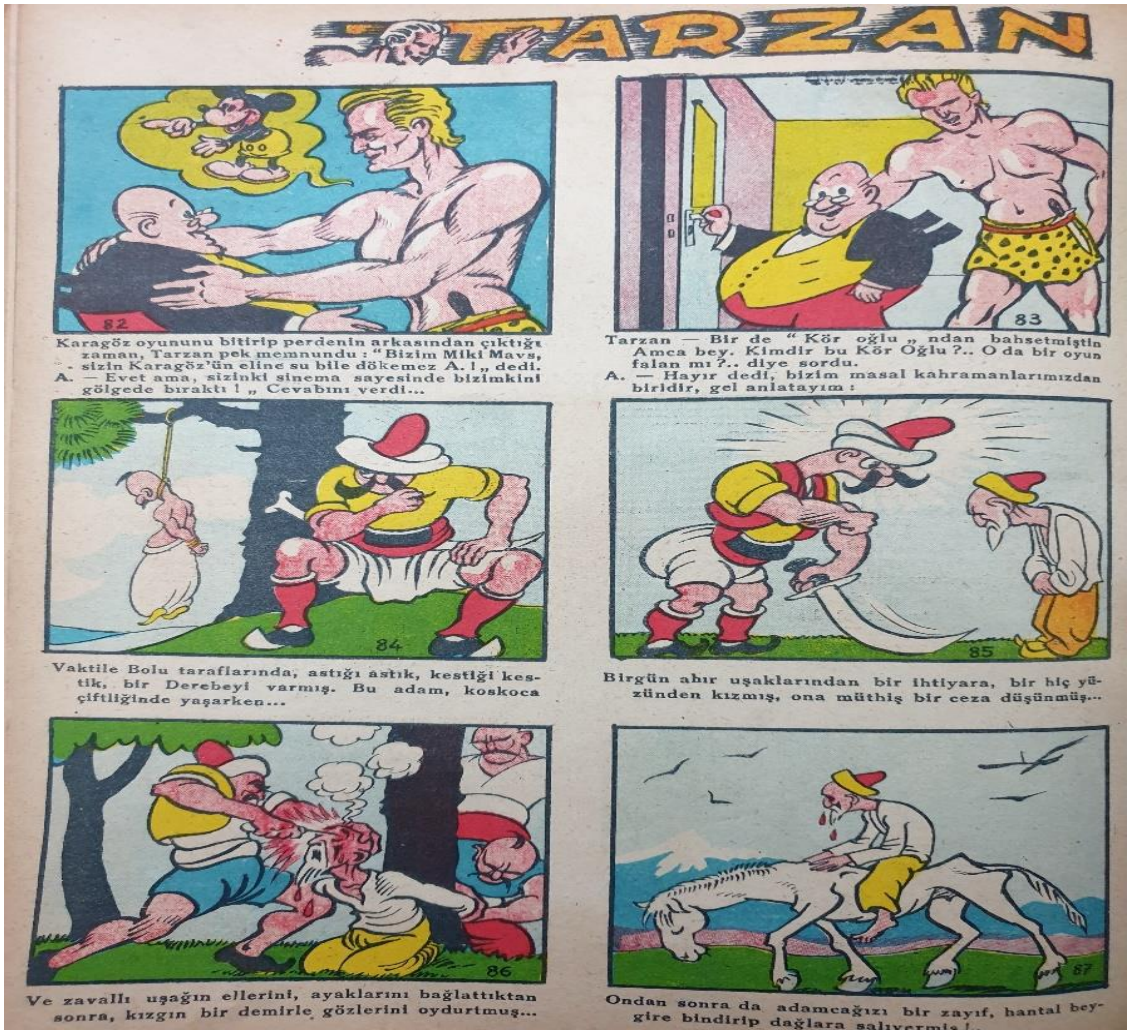

(...) "Karagöz oyununu bitirip perdenin arkasından çıktığı zaman, Tarzan pek memnundu: "Bizim Miki Mavs, sizin Karagöz'ün eline su bile dökememz Amca Bey! dedi. Amca Bey: —Evet ama, sizinki sinema sayesinde bizimkini gölgede bıraktı! cevabını verdi.

Tarzan: — Bir de "Kör oğlu'ndan bahsetmiştin Amca Bey. Kimdir bu Kör oğlu? O da bir oyun falan mı?... diye sordu.

Amca Bey: — Hayır dedi, bizim masal kahramanlarımızdan biridir, gel anlatayım: Vaktiyle Bolu taraflarında, astığı astık, kestiği kestik, bir Derebeyi varmış. Bu adam koskoca çiftliğinde yaşarken bir gün ahır uşaklarından bir ihtiyara, bir hiç yüzünden kızmış, ona müthiş bir ceza düşünmüş. Ve zavallı uşağın ellerini, ayaklarını bağlattıktan

sonra, kızgın bir demirle gözlerini oydurtmuş. Ondan sonra adamcağızı bir zayıf, hantal beygire bindirip dağlara salıvermiş! Masal bu ya! O miskin beygir, halinden umulmayan bir uyanıklıkla sırtındaki talihsiz insanı doğruca köyüne götürmüş. Yaralı uşağın on beş yaşlarında bir oğlu da varmış. Çocuk, babasının başına gelen felaketi öğrenince, zalim Derebeyinden öç almaya ant içmiş. Ve kör babasını içeriye aldıktan

sonra, iyi kalpli zayıf atı götürüp evin ahırına kapamış. At hiç güneş yüzü görmeden tam kırk gün, kırk gece bu ahırda yemiş, içmiş, semirmiş! Kırk birinci gün, Köroğlu, atı dışarıya çıkarıp bakmış ki, o zayıf at kişnedikçe, dağlar ses veriyor, tepindikçe toz dumana karışıyor! Hemen babası ile helallaşıp bu küheylanın sırtına atlamış ve ok gibi fırlamış, Bolu taraflarına doğru uçup gitmiş…

Derebeyinin adamları, bir gün, korku içinde, ağalarına koşup üstlerine doğru yel gibi gelen bir atlıyı haber vermişler. Ağa hemen bütün adamlarını silahlandırıp, bu gelen atlının üstüne saldırtmış! Tek başına pala sallayan Kör oğlu ile Derebeyi taraflıları arasında korkunç bir savaş başlamış. Sonunda, Derebeyi ile beraber bütün uşaklar

yerlere serilmiş! Bir zavallı uşağa yapılan zulmün öcü de böylece alınmış! Bundan sonra, artık dağlarda dolaşmaya başlayan Kör Oğlu'nun bu başarısı dağa taşa ün salmış ve taş yürekli ağalara ibret dersi olmuş!" [541]

Doğan Kardeş Dergisi halk edebiyatı türleri açısından okurlara farklı içerikler sunmuştur. *Tarzan Türkiye'de* adlı çizgi roman bandında Köroğlu hikâyesi Cemal Nadir tarafından çizgi roman bandına uyarlanmış, okurlara görsel ve yazılı olarak sunulmuştur. Cemal Nadir'in yarattığı Amca Bey karakteri Tarzanla çıktığı zaman yolculuğuda Tarzan'ın sorduğu: *"Bir de Kör oğlu'ndan bahsetmiştin Amca Bey. Kimdir bu Kör oğlu? O da bir oyun falan mı? Amca bey'in: Hayır bizim masal kahramanlarımızdan biridir"* cevabıyla hikâye başlamaktadır. Fakat Köroğlu hikâyesi Cemal Nadir tarafından masal olarak okura aktarılmıştır. Bu durum halk edebiyatı türlerinden masal ve halk hikâyesi türlerinin anlaşılamamasından ve yanlış sınıflandırılmasından kaynaklanmaktadır.

Yukarıdaki örnekte aktarılan Köroğlu hikâyesi dönemsel şartlar içinde en yeni ve en heyecan yaratan tür olan çizgi roman formunda, Cemal Nadir'in mükemmel çizimiyle okura sunulmuştur. Halk edebiyatı metinlerinin yeniden yazım sürecinde ve kişilerin eğitimi sırasında metin içeriklerinin doğrudan okura sunulması problem oluşturmaktadır. Metinlerdeki soyut detayların somutlaştırılamaması, bilginin akılda kalmayıp unutulmasından ve içeriğin sıkıcı olmasından kaynaklanabilmektedir. İşte halk edebiyatı içeriklerinin çizgi roman formatında sunulması; içerik bilgisinin, edebiyatın estetik ve zevk kavramlarının bir araya getirilerek okura aktarılmasını sağlamıştır. *Doğan Kardeş Dergisi*'nin Cemal Nadir (Amca Bey) önderliğinde yapmak istediği çocukların eğlenerek ve öğrenerek eğitilmeleridir.

Okura direkt olarak sunulan halk hikâyesi "metin" içeriklerinin akılda kalıcı olmaması ve sıkıcı bulunması çizgi roman görselleri içinde yoğrularak aktarılmasına vesile olmuştur. Bu durum, çizgi roman hikâyelerinin eğitimsel fonksiyonlarının vurgulanması açısında önem taşımaktadır. Özellikle millî ve manevi değerler, ahlak, tarih ve an'anelerin halk hikâyelerindeki iletiler arasında bulunması, çocuklardaki millî, manevi ve geleneksel değerlerin gelişmesine doğrudan etki etmektedir. Ayrıca *Doğan Kardeş*'te sunulan çizgi roman içeriklerinde okurun dil becerilerinin gelişimine katkı

[541] Cemal Nadir," Tarzan Türkiye'de", *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (8-9), 1945, 10,11.

sunulmuştur. Aktarılan halk hikâyesi örnekleri dönüştürülerek Türkçe'nin güncel fonetik yapısına göre çocuklara sunulmuştur. Ana dilin estetiği ve zenginliği bu vesile ile çocuklara aktarılarak, onlarda dil sevgisinin oluşmasına vesile olunmuştur.

3.21.4.7. Fıkra

Doğan Kardeş Dergisi dikkatlice incelendiğinde fıkra türüne ait toplam 5 sayı tespit edilmiştir. Örnek olması için aşağıda 5 fıkra örneği sunulmuştur. Örneklerden 4'ü metin, 1'i çizgi roman formundadır.

Aşağıda sunulan 4 fıkra örneği "Kah, kah, kah" başlığıyla *Doğan Kardeş*'in 9 ve 23. sayılarında aktarılmıştır ve yazarı belli değildir.

1. Kör ve Sinema

"Bir kör dilenci, kaldırımın bir köşesinde mendilini yaymış dileniyordu. Üstü başı oldukça kötüydü, gözünde de renkli bir gözlük vardı. Oktay körün yanından geçerken dilenci:

—Allah rızası için bana birkaç kuruş veriniz, dedi.

Oktay cebinden bir beş kuruş çıkarıp körün mendilinin üzerine attı. Fakat para yuvarlanıp taşlardan birinin arasına sıkıştı. Kör dilenci hemen kalktı, parayı eliyle koymuş gibi taşın arasından aldı. Dilencinin bu halini gören Oktay hayretler içinde:

—Kör olmadığın halde neden kör taklidi yapıp herkesi aldatıyorsun. Buna sahtekarlık derler. Doğrusu çok ayıp, dedi. Kör dilenci boynunu bükerek:

—Affedersiniz bayım, ben kör değilim, arkadaşım kördür. O bugün burada olmadığı için yerine ben duruyorum. Oktay sordu:

—Peki arkadaşın nerede?

—Sinemada!

2. Özrü Kabahatinden Büyük

Öğretmen—Turgut, bu sabah yüzünü yıkamamışsın. Ayıp. Yediğin çikolatanın izleri hâlâ dudaklarında duruyor.

Öğrenci—Yanılıyorsunuz öğretmenim. Ben o çikolatayı dün yemiştim.

3. Attı Ama Tutamadı!

Öğretmenle birlikte bütün sınıf geziye çıkmıştık. Hava çok sıcaktı, buram buram terliyorduk. Öğretmen, her fırsattan faydalanarak bizim bilgimizi artıracak şeyler anlatıyordu. Birden sordu:

—Hangi yönde ilerlediğimizi kim söyleyebilir?

Bir arkadaşımız derhal cevap verdi:

—Güneye doğru gidiyoruz öğretmenim.

—Aferin nerden bildin bakayım?

—Hava gittikçe ısınıyor da ondan!" [542]

4. Ne İnat

"Küçük kardeşiyle kavga ettiği için gezmeğe gönderilmeyen Turhan avazı çıktığı kadar bağırıp tepindikten sonra, birdenbire sustu. Annesi:

—Aferin oğlum. Huzursuzluğun bitti artık, değil mi? diye sordu. Turhan:

—Bitmedi; dinleniyorum, diye cevap verdi ve yeniden haykırıp tepinmeğe başladı."[543]

*Doğan Kardeş Dergisi'*nin güldürü unsurlar içeren "Kah kah kah" adlı sayfasında komik olarak adlandırılan ilkokul diyalogları sunulmuştur. Bu diyaloglar kimi zaman velilerle – öğrenciler arasında geçmekte, kimi zaman da çocukların günlük gülünç anlarından izler taşımaktadır. Türk fıkralarının karakteristik özelliklerinden en önemlisi içerikte eleştiri görevini yapan karakterlerin olmasıdır, fakat yukarıda fıkra başlığı altında sunulan örnekler; yergi, hiciv ve kara mizah içerikleri barındırmadıkları için salt eğlendirme fonksiyonu taşımaktadır.

Aşağıda 5. örneği sunulan fıkra (çizgi roman) örneği Doğan Kardeş'in 9 ve 10. sayılarında yayımlanmıştır ve yazarı Cemal Nadir'dir.

---

[542] *Doğan Kardeş Dergisi*, "Kah, kah, kah", 2, (23), 1946, 9.

[543] ("Kah, kah, kah", 9.)

5. Tarzan Türkiye'de

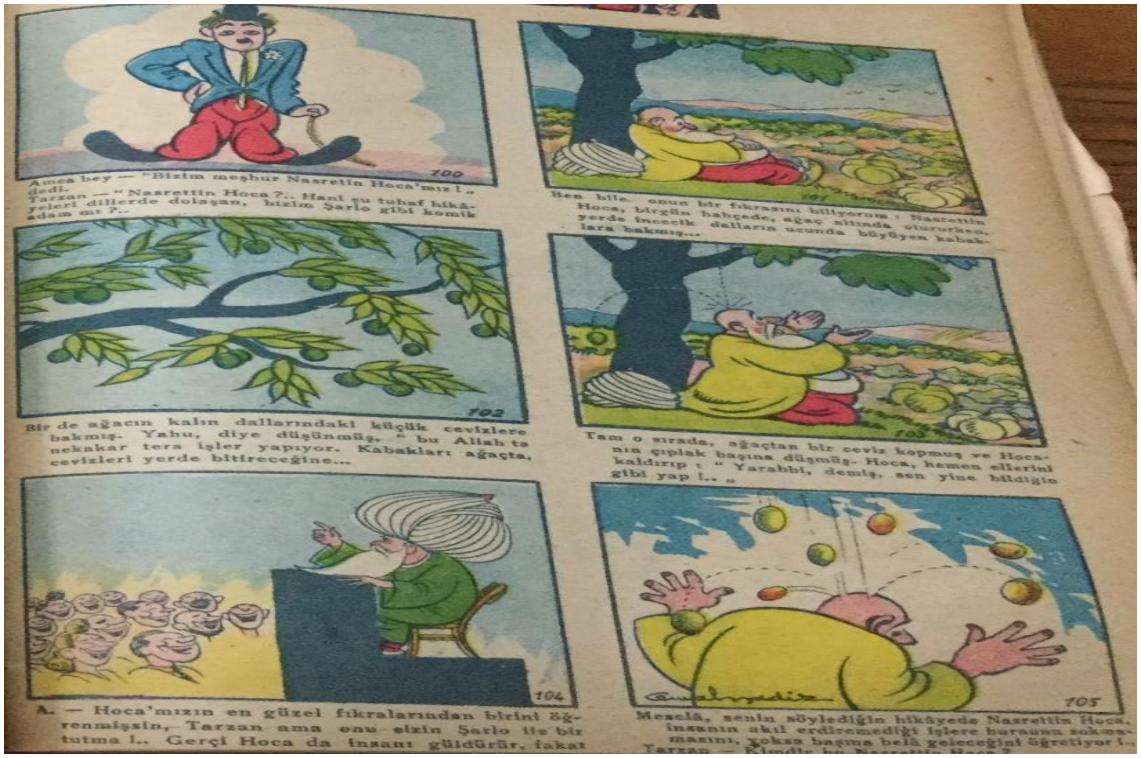

"Tarzan Amcabey'e *resimdeki sakallı kişiyi sorunca,* Amcabey: *—"Bizim meşhur Nasreddin Hoca'mız, dedi.* Tarzan*—"Nasreddin Hoca? Hani şu tuhaf hikâyeleri dillerde dolaşan, bizim Şarlo gibi komik adam mı? ben bile onun bir fıkrasını biliyorum: Nasreddin Hoca bir gün bahçede ağaç altında otururken yerde incecik dalların ucunda büyüyen kabaklara bakmış. Bir de ağacın kalın dallarındaki küçük cevizlere bakmış. Yahu, diye düşünmüş, "bu Allah'ta ne kadar ters işler yapıyor. Kabakları ağaçta, cevizlere yerde bitireceğine…*

Tam o sırada, ağaçtan bir ceviz kopmuş ve Hocanın çıplak başına düşmüş. Hoca hemen ellerini kaldırıp: "Yarabbi, demiş sen yine bildiğin gibi yap!"

—Hocamızın en güzel fıkralarından birini öğrenmişsin, Tarzan ama onu sizin Şarlo ile bir tutma! Gerçi Hoca da insanı güldürür, fakat mesela senin söylediğin hikâyede Nasreddin Hoca *insanın aklının ermediği işlere burnunu sokmamasını, yoksa başına bela geleceğini öğretiyor!* [544]

[544] Cemal Nadir, "Tarzan Türkiye'de", *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (9), 1945, 8.

Son kısımda ise Nasreddin Hoca'nın Şarlo'dan daha köklü bir geleneğe sahip olduğuna ve ondan daha komik olduğuna kanaat getirilmektedir.

Bir gün hocayı düğüne çağırmışlar, gitmiş. Fakat günlük elbisesiyle gittiği için kimse yüzüne bakmamış. Hoca işin farkına varmış ve hemen evine dönüp bayramlık kürkünü giymiş tekrar düğün evine gitmiş. Bu sefer hocayı kapıdan karşılamışlar, baş köşeye oturtmuşlar. Hoca, sofrada da yemeğe evvela kendinin buyur edildiğini görünce dayanamamış, kürkünü çorbaya uzatıp: "Ye kürküm ye, demiş, bütün saygı sana!" [545]

Yukarıda örneğini sunulan *Tarzan Türkiye'de* adlı çizgi roman bandı metinlerarasılık özelliği taşımaktadır. Türk halk fıkrasının en yaygın ve meşhur figürü olan Nasreddin Hoca, Cemal Nadir'in çizimleriyle birlikte çizgi roman bandına uyarlanmış ve okurlara yazılı ve görsel şekilde sunulmuştur. Sözlü gelenek ürünlerinin yazıya aktarılıp, hikâye, masal, fıkra, efsane gibi halk edebiyatı türlerine dönüşmesi,

[545] ("Tarzan Türkiye'de",10.)

daha sonra metinlerarasılık unsurlarıyla beraber çizgi roman bantlarına uyarlanması halk edebiyatı türlerinin statik olmadığının, yeniliklere açık olduğunun göstergesidir.

Nasreddin Hoca fıkraları çocukların yaratıcı fikir yürütme yeteneklerinin gelişimine etki etmektedir. Çünkü Hoca fıkralarında; gerçek hayatta karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri sunulmakta, okurun yaratıcı fikir yürütme yeteneklerinin gelişimine katkı sunulmaktadır. Hoca fıkraları içeriğinde barındırdığı nükte ile çocuklara, olaylara dair farklı bakış açıları sunmakta onların eleştirel yorumlama ve düşünme kabiliyetlerine katkı sunmaktadır. Bu durum okurun empati yeteneğinin gelişimine de olumlu olarak yansımaktadır. Nasreddin Hoca fıkralarındaki derin ve yoğun mana; okurun soyut fikir yürütme yeteneklerinin gelişimini sağlamaktadır. Çünkü yukarıda Nasreddin Hoca örneklerinde görülen mecazlı dil; çocukların sosyal ilişkilere dair algı düzeylerinin gelişimine fayda sağlamaktadır. Bu minval üzere fıkralarda verilmek istenen mesajlar; insanları psikolojik açıdan rahatlatarak, eğlendirerek ve onların sıkıntılarını hafifleterek aktarılmaktadır.

3.21.4.8. Geleneksel Türk Halk Tiyatrosu

Araştırma kapsamında *Doğan Kardeş Dergisi'*nin bütün sayıları incelenmiştir. Dergide toplam 1 geleneksel halk tiyatrosu (Karagöz) oyunu yayımlanmıştır ve aşağıda örneklendirilmiştir.

Aşağıda örneği verilen ve "Tarzan Türkiye'de" başlığı altında sunulan Karagöz oyunu, *Doğan Kardeş Dergisi*'nin 6 ve 7. sayılarında yayımlanmıştır ve yazarı Cemal Nadir'dir.

Tarzan Türkiye'de

Burası karanlık bir oda idi, yalnız köşede, arkasında ışık yanan bir perde vardı. Tarzan tabii hiç korkmadı. Amcabey, onu perdenin önüne oturttu. Kendisi de perdenin arkasına geçti. Perdede görünen bir gölge ile beraber Amcabey'in sesi duyuldu: "Hay hak! Yar bana bir eğlence heey!

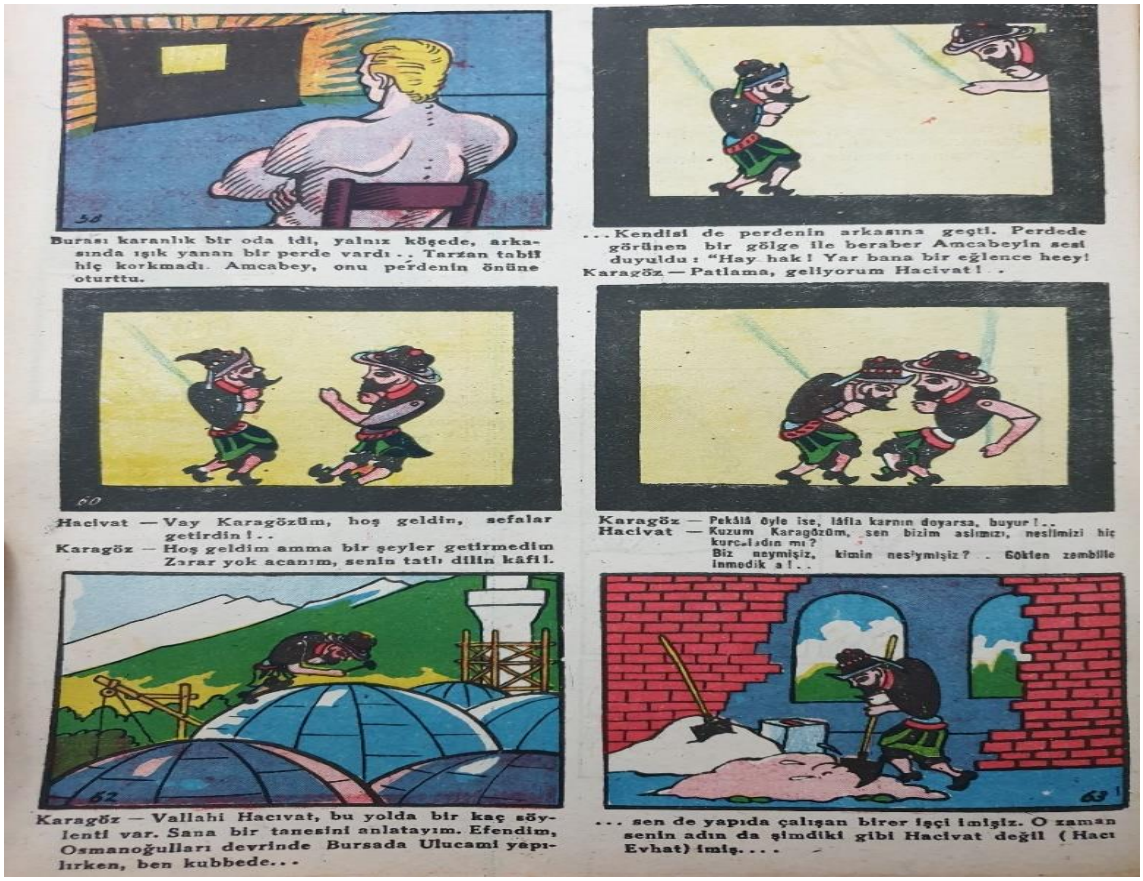

Karagöz:— Patlama geliyorum Hacivat!

Hacivat:— Vay Karagözüm, hoş geldin, sefalar getirdin!

Karagöz:— Hoş geldim amma bir şeyler getirmedim. Zarar yok a canım, senin tatlı dilin kâfi.

Karagöz: — Pekâlâ öyle ise lafla karnın doyarsa buyur!

Hacivat: — Kuzum Karagözüm, sen bizim aslımızı, neslimizi hiç kurcaladın mı? Biz neymişiz, kimin nesiymişiz? Gökten zembille inmedik a!

Karagöz: — Vallahi Hacivat, bu yolda birkaç söylenti var. Sana bir tanesini anlatayım. Efendim, Osmanoğulları devrinde Bursa'da Ulu cami yapılırken, ben kubbede, sen de

yapıda çalışan birer işçi imişiz. O zaman senin adın da şimdiki gibi Hacivat değil (Hacı Evhat) imiş…

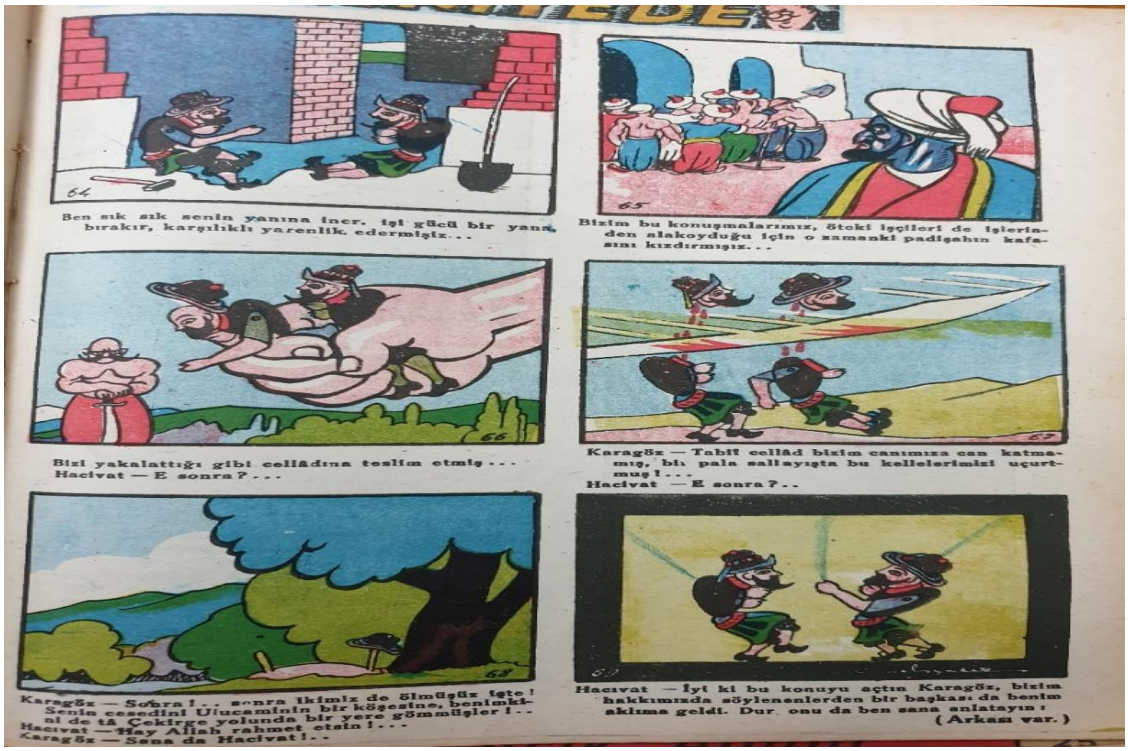

Ben sık sık senin yanına iner, işi gücü bir yana bırakır, karşılıklı yarenlik edermişiz. Bizim bu konuşmalarımız, öteki işçileri de işlerinden alıkoyduğu için o zamanki padişahın kafasını kızdırmışız. Bizi yakalattığı gibi celladına teslim etmiş.

Hacivat: — E sonra?

Karagöz: — Tabii cellad bizim canımıza can katmamış, bir pala sallayışta bu kellelerimizi uçurtmuş!

Hacivat— E sonra?

Karagöz: — Sonra!... Sonra ikimiz de ölmüşüz işte! Senin cesedini Ulu camiinin bir köşesine, benimkini de ta Çekirge yolunda bir yere gömmüşler!

Hacivat: — Hay Allah rahmet etsin!

Karagöz: — Sana da Hacivat!

Hacivat: — İyi ki bu konuyu açtın Karagöz, bizim hakkımızda söylenenlerden bir başkası da benim aklıma geldi. Dur onu da ben sana anlatayım:

Hacivat: — Kendimize dair benim bildiğim de şöyledir Karagöz: "Güya sen, Karagöz olmazdan önce Bizans İmparatorluğu'nun postacılarından Kırk Kiliseli bir adammışsın. Adın da Bali Çelebi imiş. Ben de haşa huzurdan it çobanıymışım!

Karagöz: — O nasıl lakırtı Hacivat?

Hacivat: — Bayağı kalırdı Karagözüm. Ben, Hacivat olmazdan önce, Zağar cinsinden av köpekleri yetiştiren bir adammışım! Para çokmuş ki. Ara sıra kalkar, Mekke'ye Hacı olmaya gidermişim. Adım da Yorkça Halil imiş. Yine böyle bir Hacılık yolculuğunda ne olmuş biliyor musun?

Karagöz: — Ne olmuş Hacivat?

Hacivat: — Ne olacak, Mekke ile Medine arasında önüme Arap haydutları çıkmış, beni yakaladıkları gibi öldürmüşer!

Karagöz: — Vayyyy! Başın sağ olsun Hacivat!

Hacivat: — Senin de Karagözüm! Bereket versin ben ölürken, yanımda bir köpek varmış. Sadık hayvan, sahipsiz kalınca, doğru Şam'a gitmiş. Başı boş Şam sokaklarında dolaşırken bir gün, beni öldüren fellahlarla karşılaşmaz mı?

Karagöz: — Ee? Yapış eteğine yapış!

Hacivat: —Tabii yapışmış, bırakır mı, köpek bu. Sokak ortasında haydutlarla boğuşmaya başlamış! Gürültü patırtı derken, ahali bu adamlardan kuşkulanmış ve gidip evlerini aramışlar! Bir de ne görsünler, bir köşede benim kanlı elbiselerim yok mu?

O zaman köpeğin maksadını anlamışlar ve hemen haydutları tutup sokak ortasında asmışlar!

Karagöz: — Aferin Hacı babalara!

Hacivat: — Aferin ama, benim biçare köpeği hiç sormuyorsun! Benim öcümü aldığı halde, hasretime dayanamıyor ve oracıkta düşüp ölüyor!

Karagöz: — Hay köpek hay!

Hacivat: — Dur acele etme, işin daha çok şaşılacak tarafı var: Şam'da bu işlerin olup bittiği saatte, sen de Bursa'da düşüp ölmüşsün!

Karagöz: — Allah, Allah! Biz ne tuhaf adamlarmışız yahu?

Hacivat: — İşte böyle olduğumuz için sonradan "Şeyh Küşteri" adında bir zat çıkmış ve bizi bu tuhaf… (eksik kısım) [546]

---

[546] Cemal Nadir, "Tarzan Türkiye'de", *Doğan Kardeş Dergisi*, 1, (6-7), 1945, 16.

Yukarıdaki çizgi roman bandında Cemal Nadir'in hayat verdiği Amcabey karakteri Tarzan'a Karagöz-Hacivat'ın hikâyesini ve nasıl öldürüldüklerini perde arkasında kendi canlandırdığı Karagaöz-Hacivat tiplemesiyle anlatmaktadır. Cemal Nadir'in hikâyeleştirerek anlattığı, yukarıda görsel olarak örneği sunulan gölge oyununda, Karagöz ve Hacivat'ın birbirlerine nasıl öldürüldüklerinin iki farklı rivayetini anlattıkları görülmektedir. Gölge oyununun çizgi roman bandına aktarıldığı bu örnekte metinlerarasılık vardır. Karagöz oyununun çizgi roman formunda aktarılması sayesinde anlatılan metinlerin görselleri de okurla buluşturulmuştur.

Kubilay Aktulum, metinlerarasılığın durağanlaşan folklorik değerlerin hareketli bir yapıya bürünmesine olanak tanıdığını, metinleşen değerlerin, alışkanlıklar, yaşam biçimleri, görenekler vb. metinlerarasılık aracılığıyla kurgulaştınlıp yeni bağlamlarda yeniden kullanıma sokulduğunu, böylelikle halk bilgisinin durağanlaşan değerlerine hareketlilik kazandırılmasının önünün açıldığını ifade etmiştir. [547] Yine Aktulum; bir masal ya da fıkranın yinelenerek hem biçimsel hem de içeriksel olarak bir basmakalıp, dolayısıyla bir yineleme nesnesi durumuna geldiğini, her yinelendiğinde ise aynı ürününün değişik biçimlerinin ortaya çıktığını belirtmiştir. Söylemlerarasılık süreci bu andan başlayarak işlerlik kazanmaktadır. Çünkü sözlü ürünlerin sözlü olarak aynı icracı tarafından aktarılmasında bile değişiklikler, bir dizi dönüşümler oluşabilmektedir.[548]

Aktulum'un da yukarıda belirttiği gibi durağanlaşan ve basmakalıp hale gelen folklor metinlerinin farklı türlerle yeni bir soluk kazanması okuyucunun da ilgisini çekmektedir. Cemal Nadir'in yukarıda sunulan örneklerde görüleceği üzere hayat verdiği çizgi roman bantları; barındırdığı görsel zenginlikle okurun hem anlatılmak istenen mesaj içeriğini öğrenmelerine, hem de eğlenmelerine olanak sağlamıştır. Çocuk dergilerinin başlıca fonksiyonlarından biri de öğretirken eğlendirmektir. Çizgi roman çizimlerinin başarısıyla, dergi tirajı paralel gitmektedir. Cemal Nadir'in çizgi roman bantlarındaki başarısı ve *Doğan Kardeş* mektebindeki karikatüristlere hocalık yapması, derginin Cumhuriyet tarihinin en uzun soluklu süreli çocuk yayını olmasında önemli bir etken olmuştur.

---

[547] (Aktulum, 11.)
[548] (Aktulum, 6.)

3.22. *ŞEN ÇOCUK DERGİSİ*

Şen Çocuk Dergisi, 14 Kasım 1945 ile 1 Ocak 1947 tarihleri arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Derginin sahipliğini ve genel yayın müdürlüğünü 22. sayıya kadar Bekir Arkın, 23. sayıdan 60. sayıya kadar Bahaddin Yücel yapmıştır. *Şen Çocuk*'un yazı, teknik ve tertip işlerini R. Gökalp Arkın yürütmüştür. Dergi haftalık olarak çocuklara ve gençlere yönelik çıkmış süreli yayındır.

Şen Çocuk Dergisi diğer çocuk dergilerinin aksine ilk sayılarda derginin tanıtım ve misyonunu açıklamamış, okura sesleniş 34. sayıda gerçekleşmiştir. Dergi, 3 Temmuz 1946 yılında, 10 kuruşa verdiği 34. sayıda tanıtımını yapmak amacıyla görüşlerini aşağıdaki gibi belirtmiştir.

"Sevgili okuyucu;

(...) Şen Çocuk roman ve hikâyelerle her hafta yine elinize varıyor.

Şen Çocuğu birçok zorluklara rağmen tatilde de Binbir roman ve hikâyelerle çıkarıyoruz, Şen Çocuk 36'ncı sayı ile üçüncü cildini tamamlıyor. Dördüncü cilde birkaç güzel romanla birden giriyoruz.

1. *32 inci sayıda başlayan (Topal Tarzan) bu mevsimin en güzel romanlarından biridir. Onu muhakkak okuyun.*
2. *Dördüncü ciltle beraber çok güzel iki roman daha başlayacak. Biri (Denizler kurdu Topuz Reis) dir. Akkurtlu Boğa Tarhanı çok sevdiğinize göre bu yeni romanı da çok seveceksiniz. Onu da Mümtaz, Zeki, Taşkın, Şen Çocuk okuyucuları için hazırlamıştır. Diğeri, dünyanın en büyük yazarlarından A. Çekol'un eseri olan KAŞTANKA dır. Kaştanka bir köpeğin çok sürükleyici meraklı hayatını anlatmakta, bir canbazın, bir hayvanlar kralının eline düştükten sonra başına gelenleri anlatmaktadır.*
3. *Bunlardan başka 35 inci sayımızdan sonra dünyanın en büyük yazarlarından Şekispirin eseri olan ve çocuk diline değerli muharrirlerimizden Münir Hayrı Egeli tarafından çevrilen (Bir Yaz gecesi Rüyası) başlayacaktır. Bu bir piyes olmakla beraber, herkesin zevkle okuyacağı bir eserdir.*
4. *Şen Çocuğun yaz sayılarını hikâye ve romanlarla doldurduğumuz için şen halkalarımızın isimlerini yazarak sayfayı kapatmak istemedik. Bize gelen binlerce mektubu saklıyoruz. Bize hangi okuyucu mektup göndermiş ve şen halkaya katılmasını istemişse, kendisine mektup gitmemiş olsa da mecmuada adı çıkmasa da şen halkalara*

katılmıştır. Bu okuyuculara ders yılı başında mektup yazılarak rozetleri gönderilecektir Rozetler hazırlıyoruz. Yalnız kuponları toplamanız kâfidir. Başka bir şey istemiyoruz.

Şen Çocuk [549]

Yukarıda *Şen Çocuk Dergisi*'nin yeni yayın içeriği ve gelecek sayıları hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. Ayrıca yayınlarda hangi edebi türlerin olacağı ve yazarlar hakkında detaylı açıklamalar yapılmıştır. Derginin yeni okura ulaşabilmesi için onlardan daha fazla okur bulunması ve şen halka olunması yönünde istekte bulunulmuştur. Fakat derginin maddi zorluklar içine çıktığının vurgulanması, çağdaşı dergilerin de yaşadığı kâğıt sıkıntısı ve ekonomik buhranın belirtisidir. Dergi okurla buluşma faaliyetlerini birçok dergiden fazla yapmış, bu buluşmalar "Şen Halkalar" diye adlandırılmıştır. "Şen Halkalar" sayfası okur istekleri ve isimlerinin açıklanmasından dolayı, birden fazla sayfada yer bulmuştur. *Şen Çocuk*' ta okurla iletişim samimi bir üslupla yapılmıştır. Dergiye abone olamayacak durumda olanların dergileri haftalık edinmeleri karşılığında bile "Şen Halka" olabilecekleri ve hediyelerden faydalanabilecekleri belirtilmiştir.

Editör, yukarıdaki açıklamalarda ve sonraki okur sohbetlerinde, dergiyle alakalı duyuru, içerik ve yayın politikalarını özellikle belirtmiştir.

Ankara *Hasanoğlan Köy Enstitüsü* hakkında da yazı kaleme alan *Şen Çocuk Dergisi,* Atatürk ilke ve inkılaplarının çocuklara ve gençlere aktarımına aracılık eden kurumlar olan öğretmen okullarına ve köy enstitülerine ayrı bir parantez açmıştır. Bekir Altan'ın kaleme aldığı köy enstitüleriyle alakalı yazı özetle aşağıdaki gibidir:

"Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde ben gittiğim gün 920 kız ve erkek talebe vardı. Sınıfların şube adedi 10'du. Enstitünün 63 binası tamamlanmıştı. Bunların hepsini de enstitülerde okuyan küçük kardeşler yapmışlardır.

Binaları görünce bu küçük çocukların bunları nasıl yaptığına şaştım. Burada binaları yapmaya talebeler geldikçe Hasanoğlan köyü halkı da önceleri inanılmaz alay ederlermiş. "Bu bebeler bina yapacak ha" Evet yapacak değil yapmış. İlk kazmayı 10 Temmuz 1941 yılında vurmuşlar ve 4 yıl içinde 63 okul binası meydana çıkarmışlar. (...) İlkokul dördüncü ve beşinci sınıflara akşam yemeğine davetliydim. Talebenin

[549] "Okuyucularla Konuşma", *Şen Çocuk Dergisi*, 2, (34), 1946, 5.

yardımıyla pişen güzel fasulye ve pilavdan doya doya yedim. O sırada küçük bir çocuk bize kendi yazdığı bir şiiri okudu, bunu bir daha, bir başkası da kovaladı. Mandolinle bir marş çalındı ve şarkı söylendi. Böylece bir akşam yemeği aynı zamanda güzel bir müsamere halini almıştı. Ne sorsanız zeki bakışlı çocuklardan hemen cevap alıyor ve büyük bir adamla konuşuyormuş gibi oluyorsunuz."[550]

*Şen Çocuk'*un okurla kurduğu içten bağ, genel anlamda "Şen Halkalar"a yeni abone oluşturmak için izlenen ticari bir stratejidir. Dergi okurun mektuplarını kabul etmiştir. Bu mektuplar dergi içeriğine kaynak olmuştur. Çocuklar ve gençler dergiye mektup yazarak dergi ile alakalı öneri ve beklentilerini sunmuşlardır. *Şen Çocuk Zinciri, Şen Halkalarla Başbaşa, Şen Çocuk'tan Size Mektup*, adlı sayfalar derginin çocuklarla kurduğu iletişim kanallarıdır. *Şen Çocuk* okurun öneri ve isteklerini her zaman yerine getiremese de onların önerilerini dergi köşesine taşımış ve okur odaklı yayın anlayışına göre hareket etmiştir.

3.22.1. *Şen Çocuk Dergisi*'nin Biçim Özellikleri

Şen Çocuk Dergisi'nin 1. cildi 1945 yılında (1-12. sayı), 2. cildi 6 Şubat 1946'da (12-24. sayı), 3. cildi 1 Mayıs 1946'da (24-36. sayı) yayımlanmıştır. 1 Ocak 1947'de derginin 60. sayısı çıkmış ve dergi 60 sayfa yayımlanarak okuruyla vedalaşmıştır. *Şen Çocuk Dergisi*'nin çok partili hayata geçiş tarihi olan 21 Temmuz 1946'dan önceki son sayısı, 17 Temmuz 1946 tarihli 36. sayıdır.

Şen Çocuk Dergisi araştırma kapsamındaki 1. sayıdan 36. sayıya kadar *"Haftalık Çocuk Dergisi"* sloganını kullanmış ve haftalık olarak 12 sayfa yayımlanmıştır. *Şen Çocuk* 1. sayıdan 14. sayıya kadar, *Çarşamba Günleri Çıkar* sloganını dergi kapağında kullanmıştır. Derginin 12 sayısı bir cilt olarak basılmıştır.

*Şen Çocuk Dergisi'*nin ilk sayısı 14 Kasım 1945'te, Ankara Caddesi'nde bulunan İstanbul İzzettin Hanı Numara 18-19'da basılmıştır. Derginin bilmece ve yazı işleri adresi ise Posta kutusu Numara 11'deki Hüsnütabiat Basımevi şeklinde belirtilmiştir.

*Şen Çocuk Dergisi'*nin bütün sayılarına Ankara Millî Kütüphane'de 73 SB 227 yerel tasnif numarasıyla ulaşılmıştır.

---

[550] Bekir Altan, "Hasanoğlan Köy Enstitüsünde", *Şen Çocuk*, 1, (2), 1945, 3.

Şen Çocuk Dergisi'nin Ankara Millî Kütüphane'de ulaşılan 1. cildinde cilt boyutu 28,5 x 20 cm' dir.

Şen Çocuk Dergisi'nin abonelik şartları 1. sayıdan, 36. sayıya kadar yıllığı 500 kuruş, 6 aylığı 250 kuruş şeklindedir.

3.22.2. *Şen Çocuk Dergisi'*nin İçeriği

Şen Çocuk Dergisi'nde çocuklar için kültür-sanat sayfalarının fazlalığı dikkat çekmektedir. Dergide çeviri roman, çizgi roman, masal, fıkra, mit, hikâye, bilmece-bulmaca, şiir ve resimli serüven gibi edebi tür başlıkları yer almıştır. Gazetenin duyuruları 2. sayfada ve bilmece-bulmaca sayfasının olduğu 15. sayfadadır. *Şen Çocuk'*ta edebi türler dışında, Millîyetçilik ilkesi doğrultusundaki yazılar ağırlıklı olarak yer almaktadır. Okurla diyalog samimi bir üslupla yapılmıştır. *Şen Çocuk Dergisi*'nde genç nesile, Türkiye Cumhuriyeti'nin önemi ve hangi zorluklarla kurulduğu aktarılarak onlarda millî tarih bilincinin oluşması amaçlanmıştır. Resmî bayram ve anmalar dergi sahipleri ve genel yayın müdürleri Bekir Arkın ve Bahaddin Yücel tarafından önemle vurgulanmıştır.

Şen Çocuk Dergisi'nin yayın politikasında; Türk tarihi ve millî bilincini çocuklara tarihi romanlar ve çeşitli kültür sayfalarıyla aktarmak önem arz etmektedir. "*İstiklal Savaşı, Akkurtlu Boğa Tarhan ve .... (silik yazı) Kimdir*" sayfalarıyla tarihe yön vermiş Türk büyükleri tanıtılmıştır. *İstiklal Savaşı* sayfasında Türk ulusal savaşları çizgi roman formunda görsel olarak okura aktarılmıştır. *Türk Çocuğu Dergisi*'nde R. Gökalp Arkın'ın kaleme aldığı *İstiklal Savaşı Türk Tarihinden Canlı Yapraklar* adlı resimli yazı dizisi 14 Kasım 1945 tarihli 1. sayıda başlamış, 13 Şubat 1946 tarihli 14. sayıya kadar devam etmiştir. *Şen Çocuk Dergisi* Atatürk İlke ve İnkılaplarının önemini derginin birçok sayfasında vurgulamış, resmî bayram, gün ve anmalara dergide özellikle değinilmiştir.

Şen Çocuk Dergisi 3. cilt 27. sayıdan sonra renkli olarak verdiği çizgi romanları (Pinokyo-Atom Çocuk) siyah-beyaz bir şekilde sunmaya başlamıştır. Dergi okurun istek ve önerilerini ciddi şekilde dikkate almış ve okur köşelerine iki farklı bölüm ayırmıştır.

Dergi çocukları eğlendirirken sunduğu tarih ve kültür sayfalarıyla onları eğitmeyi de ihmal etmemiştir. Okura sunulan masal, fıkra ve bilmece gibi halk edebiyatı

mahsulleri çocukların halk edebiyatı türlerini öğrenmeleri ve geleneğin farkına varmaları bakımından önem taşımaktadır.

Şen Çocuk'un 1. sayısından son sayısı olan 36. sayıya kadar ciltlerinde tespit edilen ortak tür ve içerik başlıkları: *"Atom Çocuk (çizgi roman), Sakar ile Acar (çizgi roman), Hayat Hikâyeleri (roman/hikâye), Şen Çocuklar Arasında (bilgi köşesi), Simitçi (hikâye), Gülmemek Elde mi?(fıkra), Pinokyo (çizgi roman/masal), İstiklal Savaşı Tarihten Canlı Yapraklar (tarihi çizgi roman), Rüstem ve Zühre (tarihi hikâye), Kim İnsafsız (hikâye), Atatürk'ün Ölmez Anısına (şiir), Bilmece-Eğlence (bilmece), Bulmaca (eğitim/uygulama), Stan Lorel-Oliver Hardi (çizgi roman), Ayların Geçidi (şiir), Hangi Okula Girmeliyim (bilgi köşesi), Çakır Çete (çeviri roman), 4'üncü Cilde Başlarken Neler Bulacaksınız? (okur bilgilendirme köşesi), Pinokyo (çizgi roman/masal), Oliver Hardi - Stan Lorel (çizgi roman), Palto Hırsızı (hikâye), Akkurtlu Boğa Tarhan (serüven romanı), Ne Tuhaf (hikâye), Atom Çocuk (çizgi roman)* şeklindedir.

Dergide ayrıca, "*Şen Çocuklar Arasında, 1001 Soru Cevap, Şen Çocuk' tan Size Mektup, ...Kimdir? Bilgi Köşesi"* gibi bilgilendirici kültür sayfaları dergi içeriğinde yer bulmuştur. Dergi sayfalarında bazı anket ve bulmaca sorularına yer verilerek okurun bulmaya çözmeye teşvikleri amaçlanmıştır. Bu etkinlik köşelerinde bilmece-bulmacaları doğru çözen okurun ad ve soyadı, yaşadığı il, *Hediye Kazananlar* bölümünde yayımlanmıştır. Gazetenin abonelerine sunduğu hediyeler ise: "Birinciye kışlık çocuk paltosu, ikinciye bir çift ayakkabı, üçüncüye güzel bir okul çantası, dördüncüye beş lira harçlık, beşinciden onuncuya kadar bir yayınevinin bütün yayınlarından birer tane, onuncudan on beşinciye kadar altı aylık *Şen Çocuk* aboneliği, on beşinciden yirmi beşinciye kadar birer şiir kitabı verilecektir", şeklindedir.

Dergide çizgi romanlar, tarihi romanlar, bilgi köşeleri, hikâye ve bulmacalar en fazla hacmi kaplamaktadır. *Pinokyo (çizgi roman/masal), Atom Çocuk (çizgi roman), Oliver Hardi- Stan Lorel (çizgi roman)* gibi içerik başlıkları uzun soluklu (çizgi roman serisi) olarak yayınlanmıştır.

Şen Çocuk'ta gerçek isimlerini kullanan yazarların yanında lakap kullanan yazarlar da vardır. Dergide ismini belirtmeyen yazarlar ise çoğunluktadır. Başlıca yazarlar: *"Cevdet Demiray, Mükerrem Kâmil Su, Bekir Arkın, H. Aytuna, R.G.A, Türker Acaroğlu, Sedat Oksal, Seyhan Bilbaşar* ve *Nejat Gürkan"* gibi isimlerdir. *Şen*

Çocuk'un içeriğine, öğretmen ağırlıklı yazar ve çevirmenlerin yanında karikatürist ve ressamlar da katkıda bulunmuştur.

3.22.3. *Şen Çocuk Dergisi'*ne Göre Çocuk

Şen Çocuk'ta çizgi romanların yanında; çeviri masal, roman, hikâye, biyografi, millî/tarihi roman ve kültür sayfaları dergi içeriğinde önemli hacime sahiptir. Çocuklara sunulan metinlerde; her çocuk dergisinin hedeflediği amaç olan çocukları eğlendirmek, eğlendirirken öğretmek, millî tarih bilinci ve Cumhuriyetin çağdaş değerlerini okura aktarmak en önemli gayedir. Çeviri metin, çizgi roman/serüven ve edebi türlerin dışında millî tarih bilincini çocuklara aşılamaya yönelik tarihi roman içerikleri uzun soluklu olarak yayımlanmıştır. Bu tarihi yayınlar görsellik ön planda tutularak, çizgi roman formatında yayımlanmıştır. Okurlara sesleniş sayfalarının çocuklara arkadaşça yaklaşımı dergi ile okur arasındaki mesafeleri kaldırmış, samimi, sıcak bir atmosfer oluşturmuştur.

*Şen Çocuk Dergisi'*nin araştırma kapsamında olan 14 Kasım 1945 ile 1 Ocak 1947 tarihleri arasında çıkan 5 cilt 60 sayısı incelenmiş, tespit edilen halk edebiyatı unsurları aşağıda Tablo 3.22'de gösterilmiştir.

Tablo 3.22. *Şen Çocuk Dergisi*'ndeki Metinlerin Halk Edebiyatı Unsurları[551]

Sıra	Cilt	Yıl	Sayfa	Sayı	Metin Adı	Türü	Yazarı
1	1	1945	5	1	Gülmemek Elde mi?	Fıkra	-
2	1	1945	6	1	Pinokyo (Çizgi roman)	Masal	-
3	1	1945	10	1	Bilmece-Eğlence	Bilmece	-
4	1	1945	6	2	Pinokyo (Çizgi roman)	Masal	-
5	1	1945	8	2	Bilmece-Eğlence	Bilmece	-
6	1	1945	9	2	Gülmemek Elde mi?	Fıkra	-
7	1	1945	6	3	Pinokyo (Çizgi roman)	Masal	-
8	1	1945	11	3	Bilmece-Oyun-Eğlence	Bilmece	-
9	1	1945	5	4	Gülmemek Elde mi?	Fıkra	-
10	1	1945	6	4	Pinokyo (Çizgi roman)	Masal	-
11	1	1945	2	5	Fena Komşu	Masal	H. Aytuna
12	1	1945	6	5	Pinokyo (Çizgi roman)	Masal	-
13	1	1945	10	5	Küçük Oduncu	Masal	Bekir Arkın

[551] **Not:** (*) *Nasreddin Hoca'dan Birkaç Hikâye* adlı çalışma halk edebiyatı türlerinden fıkra türüne ait özellikler içermektedir. Fıkra örneklerinin hikâye türü olarak adlandırması yanlıştır.

14	1	1945	8	6	Güneş Konuşuyor	Masal	Cevdet Demiray
15	1	1946	8	8	Pinokyo (Çizgi roman)	Masal	-
16	1	1946	10	10	Nöbetçi	Masal	Bekir Arkın
17	1	1946	6	11	Pinokyo (Çizgi roman)	Masal	-
18	1	1946	9	11	Gün ile Ay	Masal	Çev. Türker Acaroğlu
19	1	1946	11	11	Nasreddin Hoca'dan Birkaç Hikâye	Fıkra*	Sedat Oksal
20	1	1946	5	12	Fakir Bilgin	Fıkra	-
21	1	1946	6	12	Pinokyo (Çizgi roman)	Masal	-
22	1	1946	9	12	Küçük Kızın Masalı	Masal	Mükerrem Kâmil Su
23	1	1946	11	12	Nasreddin Hoca'nın Kavuğu Çocuklaşmış	Fıkra	-
24	2	1946	10	13	Eşek ile Tilki'nin Hikâyesi	Masal*	Şinasi
25	2	1946	5	15	Gülmemek Elde mi?	Fıkra	-
26	2	1946	9	17	Marifetli Tas	Masal	Seyhan Bilbaşar
27	2	1946	6	20	Pinokyo (Çizgi roman)	Masal	-
28	3	1946	8	24	Pinokyo (Çizgi roman)	Masal	-
29	3	1946	8	28	Mavi Işıklı Lamba	Masal	Çev. Nejat Gürkan
30	3	1946	6	30	Pinokyo (Çizgi roman)	Masal	-
31	4	1946	6	36	Pinokyo (Çizgi roman)	Masal	-

3.22.4. *Şen Çocuk Dergisi'*ndeki Halk Edebiyatı Ögeleri

*Şen Çocuk Dergisi'*nde halk edebiyatı içeriği adına vurgulanabilecek en önemli husus, *Nasreddin Hoca* fıkralarının önemli bir hacime sahip olmasıdır. Dünya çocuk edebiyatı örneklerinden *Pinokyo* masalı, çizgi roman bandına uyarlanarak okurla buluşturulmuş, uzun soluklu çizgi roman serisi şeklinde yayımlanmıştır. Çocukların öğrenmeleri, öğrenirken eğlenmeleri ve değişen dünyaya ayak uydurmaları için dünya çocuk edebiyatından çocuk hikâyeleri ve masal örnekleriyle de tanışmaları sağlanmıştır.

Şen Çocuk Dergisi araştırma kapsamında yayımlandığı 36 sayı boyunca içeriğinde bulunan halk edebiyatı türleri ve konu çeşitliliğiyle çocukların öğrenme ihtiyaçlarına katkıda bulunmuştur.

*Şen Çocuk Dergisi'*nde incelenen toplam 21 masal, 3 bilmece ve 7 fıkra; Türk halk kültürü adına çocuklara verilmesi gereken kültürel değerlerin aktarımı anlamında önem arz etmektedir.

3.22.4.1. Bilmece

Araştırma kapsamında *Şen Çocuk Dergisi'*nin bütün sayıları incelenmiş, görsel formda yayımlanan toplam 3 bilmece sayfası tespit edilmiştir. Örnek teşkil etmesi bakımından aşağıda 2 görsel bilmece örneği sunulmuştur.

Aşağıda iki örneği sunulan görsel formda bilmece türü derginin 1 ve 4. sayılarında sırayla "Bilmece, Oyun, Eğlence" ve "Bulmaca" başlıklarıyla yayımlanmıştır ve hazırlayanları belli değildir.

Bilmece, Oyun, Eğlence

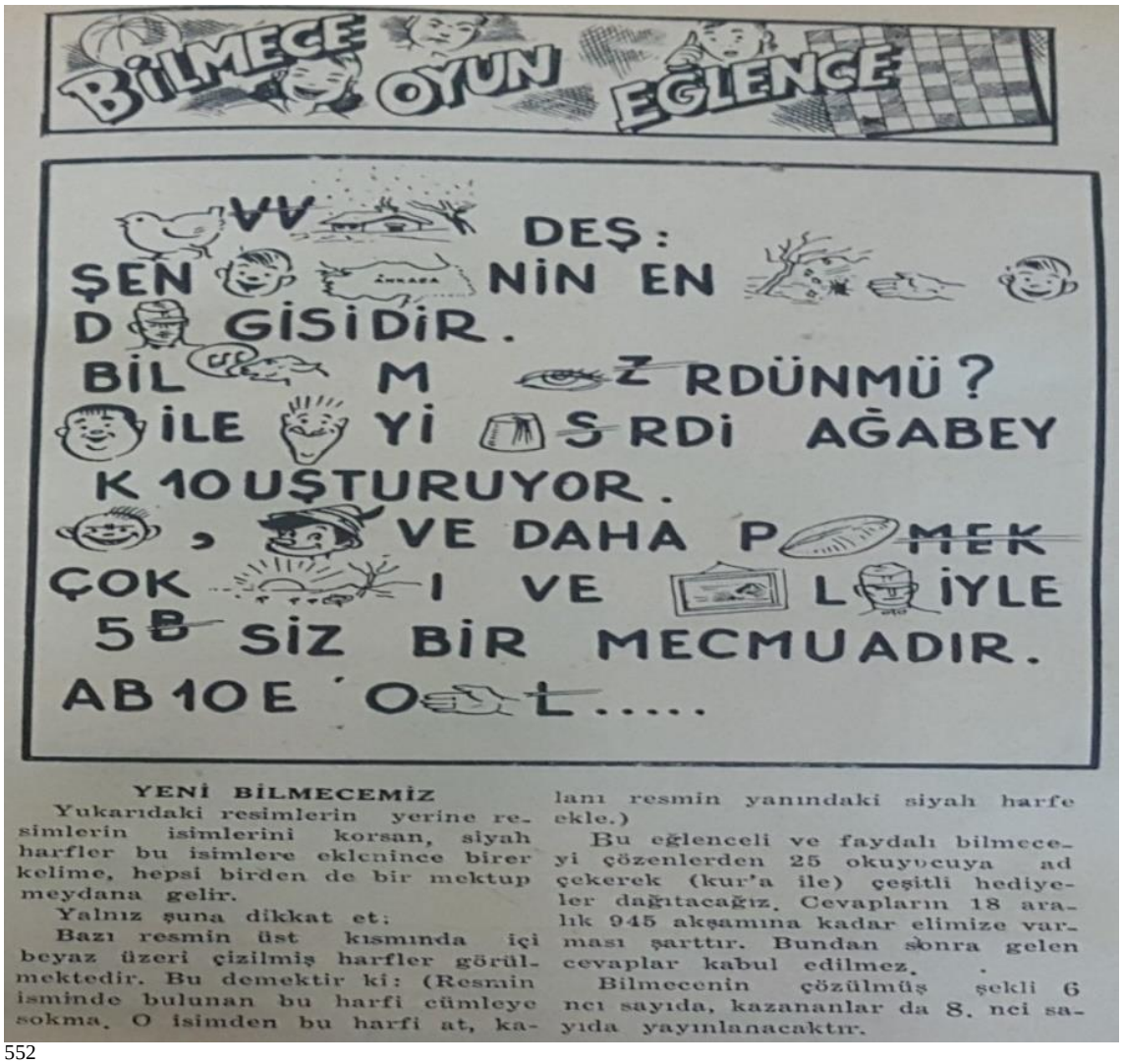

552

[552] "Bilmece, Oyun, Eğlence", *Şen Çocuk,* 1, (4), 1945, 11.

Bulmaca

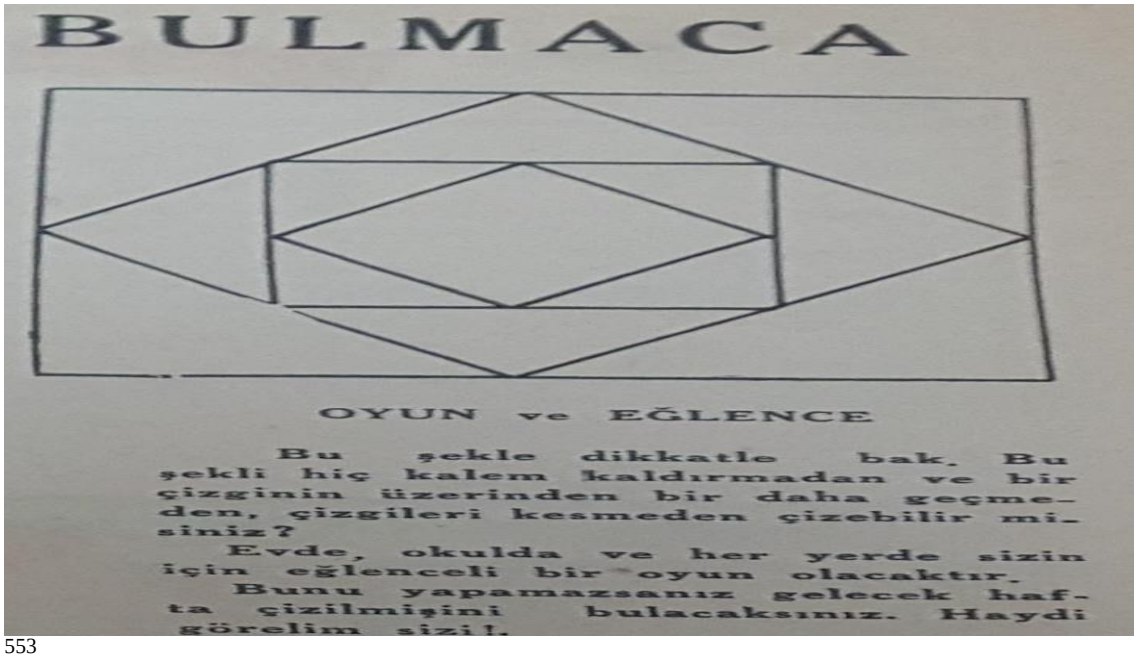
BULMACA

OYUN ve EĞLENCE

Bu şekle dikkatle bak. Bu şekli hiç kalem kaldırmadan ve bir çizginin üzerinden bir daha geçmeden, çizgileri kesmeden çizebilir misiniz?

Evde, okulda ve her yerde sizin için eğlenceli bir oyun olacaktır.

Bunu yapamazsanız gelecek haftа çizilmişini bulacaksınız. Haydi görelim sizi!

553

Şen Çocuk'ta, Türk halk kültürünün ve edebiyatının bilmece özelliklerini barındıran soru-cevap formundaki bilmeceler yer almamaktadır. Resim içindeki detaylar ve eksiklikleri bulma; resimde bulunan harf ve nesnelerin tahmin edilmesi gibi görsel bulmaca çeşitleri *Şen Çocuk*'ta yer bulmuştur. "Çengel bulmaca" ve "çapraz bulmaca" *Şen Çocuk*'ta en fazla yer alan bulmaca türleridir. Resimli bulmacalar çocukların ve gençlerin hem görsel zekalarını hem de matematik becerilerini geliştirebilmektedir. Sözel ve sayısal bilginin uygulama alanı olan çengel bulmaca ve çapraz bulmaca örnekleri okurun genel kültürünü geliştirmekte, onların düşünme becerilerine katkı sunmaktadır.

3.22.4.2. Masal

Çalışma kapsamında *Şen Çocuk Dergisi*'nin bütün sayıları dikkatlice incelenmiş, dergide toplam 21 masalın yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya örnek oluşturması bakımından, 3 masal örneği incelenmiş, bu masallar aşağıda sunulmuştur.

Aşağıda sunulan "Fena Komşu" adlı 1. masal örneği gazetenin 5. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı H. Aytuna'dır.

---

553 "Bulmaca", *Şen Çocuk*,1, (1), 1945, 11.

1. Fena Komşu

Bir zamanlar, nazırlardan (bakanlardan) biri, kralın huzuruna çıkacakmış. Saraya yaklaşınca büyük bir kalabalık görmüş. Ne olduğunu sormuş. Halkın krala isyan ettiklerini anlayınca bakan onları yatıştırmak islemiş. İsyan edenler nazırın etrafında toplanmışlar. Onu da kendi taraflarına almağa çalışmışlar. İsyan edenlerden biri nazırın yakasına yapışsa da nazır son anda güç bela ortamdan uzaklaşabilmiş. Daha sonra nazır saraya girmiş. Kralın huzuruna çıkmış. Kral, saray etrafında olan bitenleri öğrenince çok kızmış. Fakat nazır ne yaptıklarını bilmeden gürültü patırtı çıkaran bu halka kötülük yapmamasını istemiş kraldan.

Ertesi günü bir tüccar nazırın yanına çıkmış. Nazır, niçin geldiğini sorunca tüccar, dün size hakaret eden adamın kim olduğunu söylemeğe geldim. O, benim komşumdur demiş ve adamın adresini söylemiş. Tüccar gittikten sonra nazır, emretmiş. Kendisine hakaret eden adamı buldurtmuş. Adamcağız, ele verildiğini anlamış. Çok korkmuş. Yarı diri, yarı ölü bir halde nazırın huzuruna çıkarılmış. Korkusundan dili tutulmuş; dizleri tutmaz olmuş. Ayakta duramamış yere çökmüş!

Nazır bu zavallıyı kaldırmış. Ona dönüp, komşunun fena bir adam olduğunu söylemek için seni çağırttım. Seni bana haber veren konuşundur. Ondan sakın! Anladın mı? Haydi git, işine bak! demiş. [554]

Fena Komşu adlı masal sadece çocuklara değil, yetişkinlere de hitap etmektedir. Masalda çocuklara ve yetişkinlere verilen öğüt, insanların çevresindeki kişilerle arkadaşlık ve komşuluk kurarken dikkatli olmaları gerektiğidir. Bazen kişinin en yakınında bulunan kişinin ona en fazla zararı verecek potansiyele sahip olduğu gerçeği, *Fena Komşu* adlı masal örneğinde okura öğütlenmiştir.

Sosyal çevresini, hayatı ve karakterini erken yaşlarda tanımaya başlayan bir çocuğun en önemli ihtiyacı ailesine, yakın çevresine ve toplumdaki insanlara güvenebilmektir. Ailesinden gördüğü sevgi ve ilgiden ötürü bu ihtiyacı gidermeye başlayan çocuklar sosyal çevresi dışındaki insan topluluklarına karşı güven ihtiyacını dinleyip, okuduğu masallarla sağlayabilecektir. Çocuğun masal içeriğinde yer alan

[554] H. Aytuna, "Fena Komşu", *Şen Çocuk*, 1, (5), 1945, 6.

dürüstlük, samimiyet, doğruluk, ihanet, yalan, aldatma gibi gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri duyguları karşılamalarına masallar yardımcı olmaktadır. Yukarıda aktarılan masal örneği de kişinin sosyal çevresindeki insanlar tarafından kötülük görebileceğinin çocuklara öğretilmesi açısından önem taşımaktadır.

"Marifetli Tas" adlı masal Şen *Çocuk*'ta ele alınan 2. masal örneğidir. Masal derginin 17. sayısında yayımlanmıştır ve yazarı Seyhan Bilbaşar'dır.

2. Marifetli Tas

Günün birinde fakir olan ailenin paraları yiyecekleri kalmamıştı. Doyacak bir şeyler bulmak için tek inekleri Sarıkızı satmak lâzım geliyordu. Memiş sabahleyin erkenden uyandı, o gün kasabada panayır vardı, inek en fazla burada para ederdi. Hayvanı ağlaya, ağlaya ahırdan çıkardı. Sevgili Sarıkızının elinden gitmesi onu çok üzüyordu. Kapıdan çıkarken, karısı Ayşe yanına geldi, ineği iyi bir fiyatla satmasını sıkı sıkı tembihledi ve dönüşte kasabadan alması için birçok şeyler ısmarladı. Memiş hepsine kafasını sallıyordu. Sonra sallana sallana yola düzüldü. O kadar acele ettiği halde güneş çıkmıştı, terliye, terliye yürüyordu. Yolda Sarıkız otlasın bahanesiyle birkaç defa dinlenmişti, hatta bir defasında uyumuştu bile. Tam kasabaya gireceği sırada ihtiyar bir adam yolunu kesti. Ve ona: "Oğul, bu ineği satmağa mı getirdin?" diye sordu. Beriki zaten derdini dökecek insan arıyordu, ihtiyara başına gelenleri anlattı. Adam pek üzülmüş görünüyordu. Heybesinden toprak bir tas çıkararak: "Oğul, dedi, ben sana acıdım al şu tası ver bana o ineği, küçük bir tas olduğuna bakma o elindeki gibi on ineğe bedeldir. Her işini görür. Memiş ihtiyarın sözlerine pek inanmamıştı ama panayıra kadar gitmeyi buna tercih etti. İneği vererek tası aldı ve geri döndü.

Eve yaklaştıkça, Ayşe aklına geliyor, ona ne cevap vereceğini hesaplıyordu. Kim bilir istediklerini almadığı için ne kadar kızacaktı. Eve vardığı zaman karısı onu sevinçle karşılamıştı fakat ellerini boş görünce meraka düştü. Memiş çekine çekine tası gösterdi ve yaptığı alışverişi anlattı. Ayşe bunu duyunca bir çığlık attı ev minderinin üzerine yıkıldı. Üzerine fenalık gelmişti. Memiş tası kenara bıraktı ve dışarı çıktı, kapının yanına çömelerek kötü kötü düşünmeğe başladı. Bu sırada Ayşe kendine gelmişti homurdana homurdana ortalığı süpürmeye başladı. (…)

Kocasının bu gibi aptallıklarına alışıktı. Birdenbire kulağına ince bir ses geldi. Geri döndü. Demin kenara attıkları tas ince bacaklarıyla ayağa kalkmış elini kolunu

sallaya sallaya kendine sesleniyordu. Hayretten dona kalmıştı. Küçük tas ona: "Siz beni attınız ama, ben size iyilik edeceğim, dedi ve kanatlanarak pencereden uçtu. Memiş konuşmaları duymuştu, içeri girdi, beklemeğe başladılar. Bu sıralarda tas komşunun mutfağına girmiş, bir kenarda durmuştu, içeri giren kadın onu görünce çok sevindi. Derhal bir kepçe ile içini çorba doldurdu ve odadaki masanın üzerine koydu. O arkasını dönünce tas yeniden kanatlanmış ve açık duran pencereden, merakla bekleyen Memişle karısının yanına dönmüştü. İçindeki çorbayı ocakta duran boş tencerenin içine boşalttı ve onları üzerine bulaşan çorba artıklarını temizlemelerini söyledi. Ayşe onu bir bezle sildi, tas yeniden uzaklaştı. Biraz sonra üstünde henüz fırından çıkmış, dumanı tüten bir somunla geri döndü. İki günden beri aç olan karı koca yiyecekleri iki dakikada bitirdiler. Sonra tas akıllarına geldi aradılar her yere baktılar ama bulamadılar. Tam bu sırada tas yeniden içeri girdi. İçi bu sefer de ağzına kadar para doluydu. Hemen içini boşaltmağa başladılar.

Memiş birdenbire doğruldu, burnunu sinek ısırmıştı. Meğerse yolda dinlenirken uyuyakalmış meğer o sinek de olmasaymış daha uyanmayacakmış. Sarı kız yanında otluyordu. Vakit öğleye yaklaşmıştı. İpi çeke çeke yola koyuldu. Tam rüyasında ihtiyara rastladığı yere gelmişti ki, elinde toprak bir çanak tutan dilenci yolunu kesti. Kendisinden Allah rızası için bir sadaka istiyordu. Memiş az kalsın sevincinden çıldıracaktı. Herhalde bu rüyada gördüğü adam olacaktı. Derhal ineği dilencinin çanağı ile değiştirdi. İçinde birkaç kuruş vardı. Dilenci dua ede ede uzaklaştı, öbürü sevinçle eve döndü. Ayşe kocasının yaptığı alışverişi görünce düştü bayıldı. Memiş buna çok memnun olmuştu. Çünkü vakalar hep rüyasındaki gibi cereyan ediyordu. Tası okşadı ve: "Haydi yavrum bize yiyecek bir şeyler getir diyerek savurdu. Bunun da öbürü gibi kanatlanıp uçacağını sanmıştı. Fakat tılsım bozulmuştu tas havada iki defa döndükten sonra yere düşüp parçalandı. O zaman Memişin aklı başına geldi, bu tas öbürü gibi sihirli değildi. Cebini yokladı orada dilencinin çanağından çıkan paralar duruyordu. Demek koskoca ineği bu kadar paraya vermişti. Bunlarla bu günlük doyarlardı, ama sonra ne yapacaklardı. [555]

Yukarıdaki masal mutlu sonla bitmeyen, ders verici masallara örnek teşkil etmektedir. Memiş'in gördüğü rüyanın etkisinde kalarak inekle tası takas etmesi ve

[555] Seyhan Bilbaşar, "Marifetli Tas", *Şen Çocuk*, 2, (17), 1946, Sayfa 9.

tasın ayaklanıp, uçarak Memiş ve karısına önce yemek, sonra bir tas altın getirmesi masalda aktarılan olağanüstü unsurlara örnektir. Masalda verilen mesaj: Masalların gerçek olmadığı, rüyada görülen eylemlerin gerçek hayata uygulanmaması gerektiğidir. *Marifetli Tas* adlı masal örneği çocukların hayal gücünü geliştirip, onların gerçek dünya ile hayal dünyası arasında muhakeme yapabilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu sayede çocuklar hayal dünyalarına katkı sunarken içinde bulundukları dünyadan da soyutlanmazlar. Çünkü hayatın gerçekleriyle masallar içiçe geçmiştir. Süreli çocuk yayınlarındaki masalları okuyan çocuklar; gerçek hayata hazırlanırlar ve karşılaştıkları güçlüklerle dinledikleri masallardan aldıkları ilham doğrultusunda savaşırlar. Bu bağlamda masallar; gerçek dünyayla kurgusal dünya arasında köprü vazifesi görmektedir.

Aşağıda sunulan "Mavi Işıklı Lamba" adlı çeviri masal örneği *Şen Çocuk*'un 28. sayısında yayımlanmıştır ve masalı çeviren Nejat Gürkan'dır.

3. Mavi Işıklı Lamba

Eski zamanlardan birinde kralın hizmetinde çalışan ama savaşta yıprandığı için artık iş göremez olan bir asker vardı. Kral bu emektar askere kendisini istemediğini ve artık kendisine para bile vermeyeceğini belirtti. Zor durumda kalan asker hayatını ne ile kazanacağını bilmiyordu. Kederli kederli yola çıktı. Bütün bir gün yolculuktan sonra akşama doğru ormanın derinliklerinde bir eve vardı. Bu evde bir cadı oturuyordu. Asker cadıdan o gece için yatacak bir yer, yiyecek ve içecek rica etti. Cadı da kaçan bir askere yiyecek veririm, dedi. Ben merhametliyim. Eğer istediklerimi yaparsan seni evime kabul ederim. Asker: Ne istiyorsun? diye sordu. Yarın benim bahçemi düzenleyeceksin... Asker bu şartı kabul etti, ertesi gün bütün kuvvetiyle çalıştı fakat akşamdan önce işini bitiremedi. Cadı ona: Görüyorum ki, sen artık bugün çalışamazsın. Ben seni bir gün daha alıkoyacağım. Bunun için sen bana yarın bir araba odun kıracaksın, dedi. Asker bunun için de bütün gün çalışıyordu ve akşamleyin cadı ona bir gece daha kalmasını teklif ediyordu. Yarın bana küçük bir iş yapacaksın. Evimin arkasında susuz bir kuyu var. Bunun içine lâmbam düştü. O mavi ışıklarla yanar ve hiç sönmez. Sen bunu yukarı çıkaracaksın. Ertesi gün cadı askeri kuyunun başına götürdü ve bir sepet içinde onu aşağı sarkıttı. Asker lâmbayı buldu ve yukarı çıkarması için cadıya işaret verdi. Fakat asker kuyunun ağzına yaklaşınca cadı lâmbayı almak için elini

uzatıyordu. Asker onun fena niyetini anlıyor ve hayır, iki ayağımı da toprağa basmadıktan sonra sana lâmbayı vermem, diyordu. Bu sözlere kızan cadı onu kuyunun içine atıp gitti.

Zavallı asker hiçbir zarar görmeden yumuşak toprağın üzerine düştü. Lamba da mavi ışığı ile yanmasına devam etti. Fakat bütün bunların ona ne yardımı olabilirdi. Biraz daha kederli kederli oturdu. Tesadüfen elini cebine soktu ve yarı dolmuş ağızlığını buldu. Artık bu benim son eğlencemdir, diye düşündü ve sigarasını mavi ışıkta yakarak içmeğe başladı. Duman mağara içinde dağılınca birdenbire önünde küçük siyah bir adam belirdi. Askere sordu: Efendim, ne istiyorsun? Ne İstersen yaparım. Asker şaşkın şaşkın adamcığa baktı ve sonra cevap verdi: Madem her dediğimi yaparsın öyleyse beni buradan dışarı çıkar. Küçük adam askeri elinden tuttu ve bir yeraltı yolundan götürdü bu arada mavi ışıklı lâmbayı da almayı unutmadı. Yolda ona cadının topladığı hazineyi gösterdi. Asker de taşıyabileceği kadar altın aldı.

Yer yüzüne çıktıkları zaman asker tekrar geldiği şehre döndü. Güzel elbiseler aldı ve en iyi otele giderek otelciye kendisi için muhteşem bir oda hazırlamasını emretti. Her şey hazırlandıktan sonra siyah adamı çağırdı ve ona dedi ki: Ben krala bunca sene yardım ettim fakat o beni kovdu, aç bıraktı. Ondan bunun intikamını almalıyım. Geç vakit kralın kızını uyurken buraya getireceksin, o sabaha kadar bana hizmetçilik edecek. Saat tam on ikiyi çalarken kapı açıldı ve cüce kralın kızını getirdi. Prenses sabaha kadar odayı süpürdü, askerin çizmelerini çıkardı, onları temizledi ve parlattı. Horozlar ötmeğe başlarken cüce onu tekrar saraya yatağına götürdü.

Ertesi sabah Prenses babasına acayip bir rüya gördüğünü söyledi. Ve başından geçenleri anlattı. Kral: Bu rüya hakikat olabilir. Sana nasihatim olsun cebine bezelye doldur ve ufak bir delik aç. Eğer gece tekrar götürülürsen bezelyeler cebinin deliğinden düşüp caddede iz bırakacaklar, dedi. Fakat cüce görünmez şekilde kralın odasında duruyor ve her şeyi duyuyordu. Gece giderken Prensesin cebinden bezelyeler teker teker caddeye döküldü. Fakat ertesi günü kralın adamları izi bulamadılar. Çünkü akıllı cüce o gece şehrin bütün caddelerine bezelye serpti.

Kral kızına gene götürülürse ayakkabısından birini orada saklamasını tembih etti. Cüce bunu da duydu ve o gece kızı getirmemelerini askere rica etti. Fakat asker sana ne emrediyorsam onu yap, dedi. Kız gene bütün gece askere hizmet etti. Giderken

ayakkabısını yatağın altına sakladı.

Ertesi gün kral her tarafı arattı ayakkabıyı askerin evinde buldu. Mahkeme askeri ölüme mahkûm etti. Kral bile askerin öldürüleceğini görmek için geldi, idam edileceği zaman krala son bir dilek için ricada bulundu. Kral, rican nedir, diye sordu. Asker de son bir defa sigara içmek istediğini söyledi. Asker sigarasını lâmbasının mavi alevinde yakınca cüce elinde bir lâbutla meydana çıktı. Asker ona yalancı hâkimleri dövmesini ve bu arada da kralı unutmamasını emretti. Cüce bir şimşek gibi oraya buraya koşuyor ve önüne çıkan hâkimi lâbutu ile yere yıkıyordu. Kral ricalarla hayatını zor kurtardı krallığıyla kızını da ona bağışladı. [556]

Mavi Işıklı Lamba adlı çeviri masal olağanüstü unsurlarla örülü, mutlu sonla biten masallara örnektir. Masalda ders çıkarılması gereken mesajlar vardır. Bunlardan en önemlisi kralın kendi hizmetinde çalışan ve bu hizmette; yani harpte kral adına savaşıp yaralanan askerine kötü davranması ve ona artık maaş vermeyeceğini kırıcı şekilde söylemesinden sonra gerçekleşen olağanüstü olaylardır. Burada vurgulanan insanlardan faydalanıldıktan sonra onlara sırt dönmenin onurlarını nasıl kırılabileceğidir. Fakat asker kendisine yapılan vefasızlıktan sonra hayata küsmemiş aksine yapılan bu davranışı cin ile birlikte kraldan intikam alarak gerçekleştirmiştir. *Alâeddin'in Sihirli Lambası* masalında görülen olayın benzeri *Mavi Işıklı Lamba* masalında görülmektedir. Masalda lambadan çıkan cin askerin dilekleri tek tek yerine getiririlmektedir.

Süreli çocuk yayınları çocukların ve gençlerin hayatlarına dokunabilen, onlarda edebi ve sanatsal zevk uyandıran, hayata dair kavramsal gelişmelerden haberdar olmalarını sağlayabilen edebi değerlerin hepsidir. Çocuklar ve gençlerin süreli yayınlar vasıtasıyla sosyal, kültürel, fiziksel ve ruhsal bağlamda gelişimlerini sağlayan etkenler çocukların hayal, düşünce ve estetik zevklerine önemli katkılar sunmaktadır. Çocuğu bireysel ve toplumsal hayat hakkında olumlu davranış ve eylemlere kanalize ederek eğitmeyi gaye edinen eğitici ve estetik metinlerden biri de masallardır. Masallar hayata dair gözlem ve birikimler sonucunda kazanılan sosyal, kültürel ve yaşama dair deneyimlerin yansımasıdır. *Mavi Işıklı Lamba* adlı masal da hayata dair yaşanmışlıklar

[556] "Mavi Işıklı Lamba", *Şen Çocuk, (Çev. Nejat Gürkan)*, 3, (28), 1946, 8.

ve tecrübeler sonucunda çocuklara yönelik öğütler ve mesajlar barındıran unsurlar içermektedir.

3.22.4.3. Fıkra

Şen Çocuk Dergisi incelendiği zaman içeriğinde fıkra örneği olan toplam 7 sayı tespit edilmiştir. Örnek olması için 2 sayıdan edinilen 6 fıkra örneği sunulmuştur. 1. örnekteki fıkralar Nasreddin Hoca fıkrasıdır. 2. örnekteki 4 fıkra ise günlük hayatta karşılaşılabilen ve güldürü unsurları barındıran fıkralardır.

Aşağıda örneklendirilen 2 Nasreddin Hoca fıkrası sırasıyla "Nasreddin Hoca'dan Birkaç Hikâye" ve "Şen Fıkralar" başlıklarıyla *Şen Çocuk'*un 11 ve 12. sayılarında yayımlanmıştır ve yazarları belli değildir.

Örnek 1)

1. Nasreddin Hoca'dan Birkaç Hikâye*

"*Bir gece ay aydınlığında Nasreddin Hoca kuyudan su çekecek olur. Bakar ki ay kuyunun içindedir. Çıkarmak için ipe çengeli takıp sarkıtır. Çengel bir taşa takılır. Hoca olanca kuvvetiyle ipi çekince çengel kurtulur. Hoca da sırt üstü yere düşer. Bakar ki ay gök yüzündedir: "Allaha şükürler olsun, çok uğraştım, zahmet çektim amma, ay da kuyudan kurtuldu, gök yüzüne çıktı, der. Hocaya sormuşlar:*

—Yeni ay doğunca eskiyi ne yaparlar?

—Kırparlar, kırparlar yıldız yaparlar! Demiş.

Mahalle çocukları: "Geliniz Hocayı ağaca çıkarıp pabuçlarını çalalım!" diye kararlaştırmışlar. Bir ağacın dibinde "Kimse bu ağaca çıkamaz" diye bahse girişmişler. Nasreddin Hoca oradan geçerken bahse kulak verir ve aralarına karışarak: "Ben çıkarım!" der. Çıkarsın, çıkamazsın diye münakaşa başlar. Hoca, şimdi size gösteririm, diyerek eteklerini beline sarar, terliklerini koynuna sokar. Çocuklar:

—Hoca; pabuçları neye koynuna sokuyorsun? Diye sorunca:

—Eh ne olur ne olmaz. Belki ağaçtan öteki dünyaya yolum düşer, pabuçlar yanımda olmalı, cevabını verir." [557]

(**Nasreddin Hoca'dan Birkaç Hikâye* adlı çalışma halk edebiyatı türlerinden fıkra türüne ait özellikler içermektedir. Hikâye türü adı altında adlandırması yanlıştır.)

[557] "Nasreddin Hocadan Birkaç Hikâye", *Şen Çocuk*, 1, (11), 1946, 11.

2. Nasreddin Hoca'nın Kavuğu Çocuklaşmış

"*Bayram günü, Nasreddin Hoca, bayram yerinde çocukların halka olup oynayışlarını seyre dalar. Bir çocuk hocanın kavuğunu başından kaptığı gibi halkaya atar. Kavuk elden ele atlamağa başlar. Hoca çocuklara: "Etmeyin çocuklar, verin şu kavuğumu da gideyim!" der. Fakat kimse kulak asmaz, alay, kahkaha, oyun devam eder. Hoca bakar ki çare yok, bir "La havle" çekip başı açık eve döner. Yolda bir tanıdık:*

—"Hoca böyle başı açık nereden geliyorsun? Hani kavuk?" deyince Nasreddin Hoca:

—Kavuğumun çocukluğu hatırına geldi de bayram yerinde çocukların içine karıştı, oyun oynuyor! cevabını vermiş." [558]

Türk Fıkra geleneğinin en önemli figürlerinden olan Nasreddin Hoca'nın hazır cevaplı, nüktedan kişiliği ve olaylara iyimser yaklaşması pozitif kişiliğinin göstergelerindendir. Hocanın yaşadığı olaylar karşısındaki hazır cevaplı yaklaşımı ve zekasının ürünü olan şakaları, yaşanılan dönemin mizahi yapısı hakkında okuru aydınlatmaktadır.

Nasreddin Hoca'nın Kavuğu Çocuklaşmış adlı fıkrada kavuğun giyim aksesuarı olarak dönemsel şartlarda ne kadar önemli olduğunu, Türk toplumunun yaşam tarzında kavuksuz gezen erkeklerin nasıl yadırgandığını okura göstermesi anlamında önem arz etmektedir. Bu bağlamda; Nasreddin Hoca fıkralarının anlatıldığı dönem, okura dönemin sosyo-kültürel yapısını, inanç şeklini ve düşünce yapısını net şekilde göstermektedir. Sözlü gelenek ürünlerinden fıkralar sadece güldürü unsuru taşımamakta, yaşanılan dönemin aynası olma hüviyeti de taşımaktadır. Nasreddin Hoca fıkralarının ölümsüz olup her dönemde varlığını sürdürmesi, çağın gereklerine ayak uydurması, fıkra türünün dinamik bir yapıda olmasının sonucudur. Fıkralar işlevsel olarak çocukların Türk dilini doğru ve güzel kullanmalarına, problem çözme ve düşünme becerilerine doğrudan etki ederek, onların nitelikli bireyler olmalarına katkı sunmaktadır.

Aşağıda sunulan 4 fıkra örneği *Şen Çocuk*'un 4 ve 12. sayılarında sırayla "Şen Fıkra" ve "Gülmemek Elde mi?" başlıklarıyla yayımlanmıştır ve yazarları belli değildir.

---

[558] "Şen Fıkra", *Şen Çocuk*, 1, (12), 1946, 11.

Örnek 2)

1. Problem

"Bir gün bir talebe bakkal dükkânına giderek sorar: Bir kilo kahve kaç lira?

— Yedi lira.

— Bir kilo şeker ne kadar?

— İki lira.

— O halde iki kilo kahve, beş kilo şeker için kaç lira vermem lâzım?

— Yirmi dört lira.

— Ya ben size bir elli liralık verirsem ne kadar geri vereceksiniz?

— Yirmi altı lira,

— Bunların hepsini bir kağıda yazarak çocuğun eline verir, kahve ve şekeri tartıp vermeğe hazırlanırken, çocuk:

— Bu, der, bize öğretmenin verdiği bir problemdi, Teşekkür ederim ve koşarak sevinç içinde dükkândan çıkar.

2. Gemici Mantığı

Bir köylü bir gün Hindistan'a gitmek üzere olan bir gemiciye rastlar, konuşmağa başlarlar: Babanız nerede ölmüştü!

— Bir deniz kazasında,

— Büyük babanız?

— O da denizde öldü. Balığa çıkığı bir gün sandal fırtınadan devrilmişti. Ya büyük babanızın babası.

— O da denizde ölmüştü.

— O halde dostum, ben sizin yerinizde olsaydım. Katiyen denize çıkmazdım.

Bu sefer gemici sormağa başlar:

— Peki sizin babanız nerede öldü?

— Yatağında.

— Ya büyük babanız?

— Bizim bütün sülâlemiz gibi o da yatağında ölmüştür,

— Ben sizin yerinizde olsaydım yatağa girmeğe hiç cesaret edemezdim.

3. Eğer Yanımda Olsaydı

Bir gün bir bayan kocasına bir mektup yazıyordu. O sırada arkadaşlarından biri

ziyarete geldi. Beş on kelime konuştuktan sonra ev sahibi mektubu tamamlamak için biraz müsaade isteyerek yeniden yazmağa boşladı. Fakat biraz sonra arkadaşının göz ucu ile mektubu okuduğunu görünce şöyle bir cümle daha ilâve etti: Daha söyleyecek şeylerim vardı, fakat yanımdaki münasebetsiz yazlıklarımı okuyor. Mütecessis arkadaş: Ben mektubunuzu katiyen okumuyorum.

— Vallahi protesto ederim.

4. Büyük Maharet

İki asker atış talimi yapıyorlardı. Fakat attıklarının hep boşa gittiğini gören subayları, yanlarına sokularak:

— Beceriksizliklerinizden utanmıyor musunuz? Bakın atış nasıl olacak size göstereyim dedi. Ve silahı alarak iyice nişan aldıktan sonra patlattı. Kurşun hedefin sağında bir yere düştü. Fakat subay soğukkanlılığını kaybetmedi, görüyor musunuz? iyice nişan almadan ateş etmeyin. Askerlerden birine dönerek:

— Sersem, dedi, işte sen böyle yapıyorsun.

Sonra silâhı tekrar doğrultarak bir daha ateş etti. Kurşun bu sefer solunda bir yerden toz kaldırdı. Fakat subay gene telâşlanmadı. Bu sefer öteki askere:

— Beceriksiz adam, işte sen böyle atıyorsun, dedi.

Üçüncü bir defasında kurşun daha talihli çıktı, gitti hedefin ortasına saplandı. Subay bu sefer övünerek:

— İşte çocuklar ben de böyle atarım. Bu kadar zor bir şey değil, yalnız yapmak istemeli, dedi." [559]

Şen Çocuk dergisinde aktarılan fıkralar herhangi bir siyasi ve sosyal mesaj vermeyen salt güldürme amaçlı olan fıkralardır. Bu fıkralar günlük hayatta yaşanabilen, içinde güldürü unsurları bulunan olayları içermektedir. Nasreddin Hoca fıkraları dışında sunulan fıkralar; günlük hayatta yaşanan olaylardan ve güldürü unsuru taşıyan eylemlerden oluşmaktadır. Fıkralar tarih olarak yakın tarihteki güldürü ögelerini barındırmaktadır.

Yukarıda aktarılan fıkraların ana tem'ini ve yapısını oluşturan komik unsurlar bir toplumun gülme kültürünün göstergesidir. İçerik ve özellikleri anlamında toplumun ortak değer yargılarının aynası olan fıkralar, içeriğinde yer alan mesajlar ile kültürel

[559] "Gülmemek Elde mi?", *Şen Çocuk*, 1, (4), 1945, 5.

aktarımda önemli bir işleve sahiptir. Halkın öfkesi, sevinci, hüznü vb. değerleri fıkra türünün konusu olabilmektedir. *Şen Çocuk*'ta aktarılan fıkra örnekleri sosyal yaşama dair olgu, eylem ve yaptırımlar hakkında çocukları bilgilendirerek, onların bireyselleşmesine katkı sunmaktadır. Fıkra türünün ana yapısı olan tezler ve anti tezler; birey ve halk arasındaki farklılıkları gözler önüne sermektedir. Bu farklılığı yaratan bireyler de bağımsız karakter özelliklerine ve kişisel renklere sahiptir. Çocuklar bu renkleri görüp, karakterleri içinde özümseyip hayata ve insanlara dair farklı bakış açıları kazanabileceklerdir.

SONUÇ

Folklor bir bilimdir, toplumdan ve insandan soyutlanamaz, kendi bünyesinde bulundurduğu metodolojiler dışında, öteki sosyal bilimlerin metodolojilerini kullanarak araştırma yapar, malzeme toplar, toplanan malzemeyi kümeleyip tasnif eder. Folklorun kendine özgü araştırma yöntemleri bulunmaktadır. Toplanan malzemeler bilimin tarafsızlığı içinde yorumlanır ve ondan çeşitli çıkarımlara varılır. Folklorcu derleyip tasnif ettiği masalı, destanı, efsaneyi ve halk hikâyesini salt bir metin olarak değerlendirip tasnif etmez. Ele alınan konunun kapsamı ve niteliğine göre incelenen konu özgün bir biçimde yeniden yorumlanır. Çünkü folklor konuları hiçbir zaman toplumdan ve insandan ayrı yaşayamaz. Destan, halk hikâyesi, efsane, masal ve fıkra gibi halk edebiyatı türleri insanlara söylenir. Masalı, fıkrayı, halk hikâyesini bir insan anlatır, türküyü insan söyler, bilmeceyi bir insan ya da insanlar soruşur. Böylelikle bir geleneği insanlar eyleme aktarır. Bu geleneksel metinler belli sınırlar içinde değiştirilerek çeşitli varyantlaşmalara dönüşebilir. Anlatıcı, dinleyici topluluğuna sanatını göstererek ve gereken yerlerde onların isteklerini, değerlerini, inanışlarını da hesaba katmak durumundadır. Böylelikle folklor metinlerinde, dinleyicinin ve okurun etkisinden söz edilebilmektedir. Sözlü ya da yazılı folklor ürünleri toplumun düşünce ve kültür yapısından ayrı düşünülemez. İdeoloji, din anlayışı, toplumun değer yargıları ve inanışları folklor metinlerine etki edecektir. Halk edebiyatı türlerinin biçimlenmesinde toplumun genel kültürü de etkili olmaktadır. Bu nedenle, Türk halk edebiyatı metinleri tarafsız olarak dönemsel şartlar göz önünde bulundurularak ayrı ayrı yorumlanmış ve belirlenen metodoloji dahilinde tahlil edilmiştir.

Halk edebiyatı gelenekten geleceğe uzanan kültürel aktarım sürecinde köprü vazifesi görmesinden dolayı, içinde Türk toplumunun maddi ve manevi değerlerini somut şekilde yansıtan edebi ürünler barındırmaktadır. Bu aktarım sürecinde kişinin kültürel değerlerinin farkına varması önem arz etmektedir. Bir milletin geleneği, yaşam şekli ve inanç yapısı, içinde bulunduğu kültürel normlara sıkıca bağlıdır. Bu nedenle halk kültürünün aktarımı; bireyin doğumuyla başlayan, aile, okul, arkadaş çevresi ve kitle iletişim araçları gibi vasıtalarla bireye toplumun mevcut değerlerini gösteren, çevreyle uyumuna aracılık eden ve yaşam boyu devam eden bir süreçtir.

Bireyler içinde yaşadığı toplumun etno-folklorik değerlerini, çevresiyle etkileşim içinde bulunduğu sürece kazanabilmektedir. Gelecekte söz sahibi olacak yarının büyüklerinin, yaşadıkları toplumun gelenek-göreneklerini, ahlaki ve insani değerlerini hoşça vakit geçirerek öğrenmelerinde süreli yayınlar olan çocuk/ gençlik dergi ve gazetelerinin önemli işlevler üstlendiği yadsınamaz bir gerçektir.

Yapılan çalışmada tek partili dönemi kapsayan ve Latin harflerinin kabülünden sonraki süreçte çıkan 22 Temmuz 1946 çok partili hayata geçiş tarihine kadar yayımlanan çocuk ve gençlik süreli yayınları; 22 dergi ve gazete, 111 cilt, 2758 sayı ve toplamda ortalama 40.000 sayfa incelenip Türk halk edebiyatı unsurları açısından tahlil edilmiştir. Araştırılan bu kapsamlı arşiv, Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyal, siyasi, iktisadi, kültürel ve folklorik yapı hakkında araştırmacılara önemli bilgiler vermekte ve belirtilen döneme farklı konu başlıklarıyla da ışık tutmaktadır.

Yapılan araştırma neticesinde, 1304 masal, 219 atasözü, 168 bilmece, 144 fıkra, 36 geleneksel Türk halk tiyatrosu (karagöz) oyunu, 24 halk hikâyesi, 11 mani, 9 destan, 3 efsane, 3 ağıt, 4 mit ve 2 tekerleme tespit edilen halk edebiyatı türleridir.

Tahlil edilen halk edebiyatı türleri ise, 171 bilmece, 93 fıkra, 78 masal, 49 atasözü, 21 halk hikâyesi, 9 efsane, 8 geleneksel Türk halk tiyatrosu (karagöz) oyunu, 6 destan, 3 mani, 3 mit ve 2 tekerlemedir. Yayımlanan süreli yayınlarda masal türü hacim anlamında en fazla yer kaplayan edebi türdür.

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarında yayımlanmış süreli çocuk yayınlarını konu edinen bu araştırmanın genel amacı "Tek partili dönemde yeni harfli çocuk dergilerinin halk edebiyatı unsurları bakımından değerlendirmesini yapmaktır."

Tek partili dönemde harf inkılabından sonra (1928-1946) tespit edilen süreli çocuk yayınları aşağıdaki dönemleri kapsamaktadır. Bu araştırmanın genel amacı doğrultusunda tek partili Cumhuriyet dönemi süreli çocuk yayınlarından olan ve 1928-1946 yılları arasında çıkan: *"Çocuk Sesi* (1928-1948*)", "Şen Çocuk* (1932-1933)", *"Afacan* (1932- 1943)", *"Çalışkan Çocuk* (1934-1935)", *"Mektepli Gazetesi* (1932-1935)", *"Olgun Çocuk* (1935)", *"Ateş* (1936-1938)", *"Çocuk Mecmuası* (1936-1948)", *"Gelincik* (1936-1937)", *"Öğretmen İleri* (1936-1937)", *"Yavrutürk* (1936-1942)", *"Çocuk Duygusu* (1937-1938)", *"Cumhuriyet Çocuğu* (1938-1939)", *"Asrın Çocuğu* (1939-1940)", *"Binbir Roman* (1939-1952)", *"Çocuk Dünyası* (1940-1942)" *"Bilmece*

Dergisi (1943-1946)", *"Çocuk Haftası* (1942-1964)", *"Türk Çocuğu* (1944-1946)", *"Çocuk Gözü* (1945-1946)", *"Doğan Kardeş* (1945-1978)" ve *"Şen Çocuk* (1945-1947)" adlı çocuk/gençlik dergi ve gazetelerinin biçim, içerik özelliklerinin nasıl olduğuyla ilgili sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır. Bunun yanında tek partili dönem süreli çocuk yayınlarının çocuğa nasıl yaklaştığı ve çocuğu nasıl bir birey olarak ele aldığıyla ilgili sorular açıklanmıştır.

Çalışmanın asıl amacı olan, tek partili dönem süreli çocuk yayınlarındaki halk edebiyatı unsurları hangileridir ve hangi işlevlerde kullanılmıştır? soruları Sedat Veyis Örnek'in *"Halkbilimi Çalışma Taslağı"* ve Dursun Yıldırım'ın *"Öğrenci Çalışma Planı Taslağı"* adlı metodolojisine göre ele alınıp tasnif edilmiştir. Yapılan tasnif sonucunda tespit edilen Türk halk edebiyatı türleri ayrı ayrı değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

İncelenen mecmualar içinde halk edebiyatı unsurlarına en çok yer veren mecmua ve gazeteler sırayla: *Çocuk Mecmuası* (331), *Çocuk Sesi* (318), *Gelincik* (260), *Afacan* (209), *Mektepli* (147), *Çocuk Haftası* (146), *Yavrutürk* (90), *Çalışkan Çocuk* (73), *Doğan Kardeş* (72), *Bilmece* (66), *Şen Çocuk-1932* (61), *Cumhuriyet Çocuğu* (55), *Çocuk Gözü* (53), *Çocuk Duygusu* (48), *Türk Çocuğu* (35), *Asrın Çocuğu* (31), *Şen Çocuk* (31), *Olgun Çocuk* (26), *Çocuk Dünyası* (16), *Ateş* (10), *Öğretmen İleri* (7) ve *1001 Roman* (1) şeklindedir.

Yayımlanan mecmua ve gazetelerin yayın süresi halk edebiyatı türlerinin sayısına da etki etmiştir. Araştırma kapsamında en uzun süre yayımlanan gazete ve mecmualar, *Çocuk Sesi* (20 yıl), *1001 Roman* (13 yıl), *Çocuk Mecmuası* (12 yıl), Afacan (11 yıl), *Yavrutürk* (8 yıl)'tür. Belirtilen mecmua ve gazetelerin yayımlandığı süre ile içeriğinde yer alan halk edebiyatı türlerinin sayısı doğru orantılı değildir. Örnek verilecek olursa, *1001 Roman* dergisi 20 yıl yayımlanmasına rağmen içinde 1 halk edebiyatı türü yer almaktadır. *Doğan Kardeş* dergisi araştırma sınırlılığında bir yıl incelenmiş olsa bile içeriğinde barındırdığı zengin Türk halk edebiyatı arşivi ile uzun yıllar yayımlanan dergilerden içerik olarak daha zengindir ve edebi tür çeşitliliği anlamında ilk sıradadır.

Yapılan araştırma sonucunda daha önce yayımlanan Cüneyt Okay'ın "Eski Harfli Çocuk Dergileri" ve Meral Alpay'ın "Çocuk Edebiyatı" adlı dergi tablolarına ek olarak *Çocuk Duygusu* (1937- 1938) ve *Türk Çocuğu* (1944-1946) adlı dergiler

tarafımızca tespit edilmiş, *Çocuk Sesi Mecmuası*'nın en eski sayısına ulaşılmış ve kronolojik hatalar düzeltilmiştir.

Yukarıda listelenen süreli yayınlar iki döneme ayrılabilir. Bu dönemler, *Çocuk Sesi Dergisi*'nin (1928) ilk sayısından, *1001 Roman*'ın (1939) yayımlandığı ilk sayıya kadar olan I. dönem; 1001 Roman'dan araştırma kapsamındaki son dergi olan *Şen Çocuk Dergisi* (1946)'ne kadar olan II. dönemi şeklinde sıralanabilir. I. dönemde Arap alfabesinden Latin harflerine geçiş süreci *Çocuk Sesi*'yle başlamıştır. I. dönemde metin ağırlıklı edebi türler ve ansiklopedik kültür sayfaları dergi ve gazete sayfalarında ağırlıklı olarak yer almaktadır ve görsellik baskın değildir. Yayımlanan dergilerden *Çocuk Sesi, Çocuk, Bilmece, Mektepli* gibi dergiler Millî Eğitim tarafından okullarda okutulsa da *Çocuk Mecmuası* (Çocuk Esirgeme Kurumu) ve *Doğan Kardeş* (Yapı Kredi Yayınları) dışındaki dergiler bireysel teşebbüsler sonucunda kurulmuş dergilerdir. 1940 yılından sonra yayılmaya başlayan çizgi roman akımına ayak uydurabilen ve görsel içerikleri sayfalarına taşıyan dergiler yayın hayatlarına devam edebilmişlerdir. II. dönemde metin ağırlıklı sayfalar yerini görselliğe bırakmış, çizgi roman ve karikatür bantları dergilerde, çocukların ilgi ve isteğine paralel olarak, ağırlıklı olarak yer bulmaya başlamıştır. I. dönemde metin ağırlıklı olarak yayımlanan masal, halk hikayesi, fıkra, destan, geleneksel Türk halk tiyatrosu (Karagöz) gibi halk edebiyatı türleri, II. dönemde yerini çizgi roman ve karikatür bantlarına bırakmıştır fakat bilmece türü bütün dönemler boyunca görsel ağırlıklı olarak dergi sayfalarında yer almıştır. I. dönemde ve II. dönemde, devletin Cumhuriyetçi ve millî politikasına bağlı olarak yayınlarda tarihi ve milli konular ağırlıklı olarak yer almıştır. Tek partili dönemden günümüz süreli yayınlarına gelindiğinde, millî, edebi ve tarihi yayınların yerini Amerikan, Japon, Fransız v.b. yabancı konu içeriklerine ve uyarlama yayınlara bıraktığı gözlemlenmiştir.

1936 yılında yayın hayatına başlayan *Ateş Dergisi*'nden sonra, Türkiye'de metin ağırlıklı olarak yayın hayatını sürdüren süreli yayınlar değişen yayıncılık anlayışı ve okurun isteklerine bağlı olarak görselliğin ağırlıkta olduğu dergicilik anlayışına dönüşmüştür. İngilterede ilk örneklerini veren çizgi romanlar Amerika'da daha popüler bir kimliğe kavuşmuştur. Türkiye'de, *Afacan, Ateş, Çocuk Dünyası, 1001 Roman, Çocuk Dünyası, Bilmece ve Şen Çocuk (1945)* gibi dergilerde yabancı ve uyarlama yayınlar ağırlıklı olarak yayımlanmaktayken; *Çocuk Haftası, Türk Çocuğu, Çocuk Gözü*

ve *Doğan Kardeş* dergilerinde Türk halk edebiyatı türleri çizgi roman bandında ve millî konu başlıklarıyla çocuklara ve gençlere aktarılmıştır.

Şekil ve dil özellikleri metin ağırlıklı, millî ve yerel olan dergiler değişen zaman ve yayıncılık anlayışıyla birlikte farklı kültür ve ülkelerin yayınlarını taklide gitmiştir. Günümüzde Türkiye'de yayımlanan süreli yayınlar dil ve üslup olarak yabancı kavram ve kelimelerle örülüdür. Bunda sinema, televizyon, internet gibi görsel yayın araçlarının toplum hayatına hızla girmesinin rolü büyüktür. Bunun sonucunda farklı kültürlerle etkileşim kaçınılmaz olmuş, bu durum dile, edebiyata, sanata ve sosyal hayatın bütün alanlarına sirayet etmiştir.

Yayımlanan dergi ve gazetelerin yayın editörlerinin çoğu öğretmenlik mesleğinden gelmiştir. Bu durum göz önünde bulundurulduğu zaman, bu süreli yayınların dil ve üslup kullanımına ne denli dikkat ettikleri anlaşılmaktadır. Mehmet Faruk Gürtunca (4), Tahsin Demiray (4), toplam 8 uzun soluklu süreli yayına editörlük yapmıştır. İki öğretmen de yayımladığı dergilerle çağdaşı yayınlara dil, içerik ve üslup anlamında öncülük etmiştir. Bu dergilerde kullanılan dil Arapça ve Farsça sözcüklerden arındırılmış, öz Türkçe kelimelerin ağırlıklı olarak kullanıldığı sade bir dildir. Bunda editörlerin millî ve yenilikçi bakış açılarına sahip olmalarının rolü büyüktür.

Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu) tarafından çıkarılan *Çocuk Mecmuası* 12 yıl gibi bir süre zarfında en fazla Türk halk edebiyatı türü yayınına imza atan dergidir. Dergi devlet desteğiyle çıkmasından dolayı bedenen ve zihnen sağlıklı millî bir nesil yetiştirmeyi amaç edinmiştir. Devlet destekli çıkan yayınlarda içerik resmidir ve salt bilgi verme amacı taşınmaktadır. Devlet desteğini alan dergi editirlerinin yayınları daha uzun soluklu yayımlanmış, II. Dünya savaşının yarattığı ekonomik buhran ve baskı maliyetlerinin artması sebebiyle özel teşebbüslü diğer birçok dergi yayın hayatını noktalamıştır.

Tek partili dönemin ideolojik yapısına bağlı olarak yayımlanan çocuk dergilerinin adlarının seçiminde dönemin siyasi yapısının da etkisi vardır. Örnek verilecek olursa: *Türk Çocuğu, Cumhuriyet Çocuğu, Yavrutürk, Öğretmen İleri, Çocuk Sesi,* gibi dergi ve gazeteler isim ve içerik olarak yayımlandığı dönemin sosyal ve siyasi anlayışını sayfalarına yansıtmıştır. Fakat yayınların isimleri incelendiğinde hepsinin merkezinde "çocuk" un yer aldığı gözlemlenmiştir. Çocuk, yarının ve gelecekteki

Cumhuriyet'in inşaasında en önemli etken olarak görüldüğü için onlara sunulan edebi metinlerin de millî karakter taşımasına genel olarak özen gösterilmiştir.

Yayımlanan masal metinlerinden bazıları fake-lore ürünleridir. Örnek verilecek olursa, *Olgun Çocuk Dergisi*'nde sunulan *Aykut'un Oyuncakları* ve *Tahta Tüfek* adlı masallar yapay masal özelliklerine sahiptir. Bunlar geleneksel bir anlatı türü olan masalın şekil ve içerik özelliklerinden yararlanılarak oluşturulmuş anlatılardır.

Yayımlanan bazı dergilerde edebi türler arası karışıklık bulunmaktadır. Örnek verilecek olursa, yazar tarafından hikâye olarak adlandırılan türler masal, masal olarak adlandırılan edebi türler efsane motifleri taşımaktadır. Bu durum halk edebiyatı tür özelliklerinin yazarlar tarafından anlaşılmamasından kaynaklanmaktadır.

Dergilerde yayımlanan çizimlerin büyük çoğunluğu geleneksel hayatı yansıtmaktadır. Türk halk edebiyatı türleri geçirdiği değişim ve dönüşümle beraber yayımlandığı çizgi roman bantlarında başarılı şekilde hayat bulmuştur. Fakat bazı masal, fıkra ve karagöz oyunu görselleri Walt Disnep karakterleriyle okura yansıtılmıştır.

Tek parti döneminde rejimin inşaası sürecinde Cumhuriyet Halk Partisi devlet mekanizmasını kendi düşünce yapısı perspektifinde şekillendirmeye çalışmıştır. Dönemin ideolojisi olan Atatürkçülük, her alanda olduğu gibi incelenen halk edebiyatı ürünlerine de önemli derecede yansımıştır. Mecmua ve gazetelerde sıkça Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü ve Cumhuriyet Halk Partisi adına yazılar, kurultaylar, Kurtuluş Savaşı, 23 Nisan gibi tarihi olaylar, anmalar ve ulusal günlere ait başlıklar yer bulmuştur. Yayımlanan gazete ve mecmualarda çocuklara Atatürk sevgisinin aşılanması, Cumhuriyet değerlerinin öğretilmesi, Cumhuriyet Halk Partisi kongrelerinin içerik ve ülküsünün aktarılması şiar edinilmiştir. Çocuk mecmuaları ve gazetelerinde, Cumhuriyet değerlerinin korunmasında ve Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine yükselmesi yolunda, Türk milletine ve çocuklara düşen görevlerin layıkıyla gerçekleştirilmesinin gerekliğine inanılmış, bunların okura iletilmesi amaç edinilmiştir. 1928-1946 yılları arasında yayımlanan süreli çocuk yayınlarında benimsenen Atatürkçü, çağdaş ve Cumhuriyetçi yayın politikası içeriklerde öne çıkan en önemli hususlardır.

Çalışmalarda dikkati çeken en önemli husus, 1928 yılında *Çocuk Sesi*'yle ve Mehmet Faruk Gürtunca öncülüğünde başlatılan millî masal seferberliğidir. Bu

seferberlik sadece masal türünde uygulanmamış, hikâye, roman ve fıkra gibi halk edebiyatı türlerinde de hayata geçirilmiştir. Gürtunca, çocuklardan masal derlemeleri yapmalarını istemiş, aile büyüklerinden Türk masallarını yazarak toplamalarını, toplarken ne gibi kurallara uymaları gerektiğini çocuklara belli bir metodoloji ile iletmiştir. Bu anlamda, Gürtunca'nın Türk masal külliyatına ne kadar önemli bir katkısı olduğu yadsınamaz gerçektir. Dergiler ve gazetelerde Gürtunca'nın masal seferberliğinden önce yayımlanan masalların ortalama yüzde 60'ını Andersen, Grimm Kardeşler, Hint, İran, Japon, Fransız ve Alman masallarından çeviri ve uyarlama yayınlar oluşturmaktayken daha sonra bu oran ciddi şekilde düşmüştür.

İncelenen mecmua ve gazetelerde bulunan halk edebiyatı türleri; çocukları ve gençleri yaşadıkları topluma hazırlayan, toplumun sosyo-kültürel değerlerini onlara aktaran edebiyat ürünlerindendir. Masallar, efsaneler, mitler, türküler, maniler, halk hikâyeleri, çizgi romanlar ve diğer edebi türlerde, yoğuruldukları toplumun korku, başarısızlık, ideal ve inanç gibi ortak duyguları yansıtılmaktadır. Yayımlanan halk edebiyatı türlerinde bir milletin yaşayış, alışkanlık, düşünüş ve duyuş şekillerine rastlamak mümkündür.

Yapılan araştırmada Türk halk edebiyatı unsuru taşıyan metinler belli bir metodolojiye göre örneklendirilip, özetlenip tahlil edilmiştir. İncelenen her dergi/gazete bağımsız olarak belli başlıklar altında değerlendirilmiş kronolojik olarak sıralanmıştır. Bu çalışmaların hepsi tablolarla detaylandırılmış ve gerekli görülen edebi türler açıklayıcı olması için görsellerle desteklenmiştir.

Bu alandaki büyük boşluğu doldurmak için, 1928-1946 yılları arasındaki 18 yıllık zaman diliminde bulunan süreli çocuk yayınlarına ışık tutulmuş, edinilen malzemeler titiz bir şekilde tasnif edilip, araştırılıp, tahlil edilmiştir. Yapılan çalışmanın süreli çocuk yayınları/ gazetelerinde Türk halk edebiyatı türleri ve halk kültürü geleneği üzerine çalışma yapacak araştırmacılara ya da bu yayınlardaki farklı konu başlıklarına ilgi duyacak kişilere katkı sunacağı kanısındayız.

KAYNAKLAR

Kitaplar:

AARNE, Annti & THOMPSON, Stith. *The Types of Folktale: A Classification And Bibliography*, Academia Scıentıarum Fennıca, Helsinki 1961.

ACAROĞLU, Türker, *Çocuk Şiirleri Antolojisi*, Berkalp Kitabevi, Ankara 1944.

AKALIN, L, Sami, *Türk Manileri*. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları, Ankara 1972.

AKBAYAR, Nuri, *Ansiklopediciliğimizin İlk 80 Yılı, Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849- 1984)*, Gelişim Yayınları, İstanbul 1984.

AKTULUM, Kubilay, *Folklor ve Metinlerarasılık*, Çizgi Kitabevi, Konya 2013.

ALEMDAR, Yalçın-Gıyasettin, AYTAŞ, *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.

AKDEMİR, Rıza, *Çocuk Hikâyeleri*, DİB Yayınları, Ankara 1982.

AKMAN, Rami- TUNCOR, Ferit Ragıp, *Seçme Çocuk Masalları ve Hikâyeleri Kılavuzu*, Arbaş Matbaası, Ankara 1943.

ALANGU, Tahir, *Çocuk kitapları Üstüne*, Doğan Kardeş Matbaacılık A.Ş. Basımevi, İstanbul,1965.

Alangu, Tahir, *Türkiye Folkloru El Kitabı*, Adam Yayınevi, İstanbul 1983.

ALPAY, Meral, *Türk Çocuk Edebiyatı*, *Kütüphane: Dünü Yarına Bağlayan Köprü***,** Türk Kütüphaneciler Demeği İstanbul Şubesi Yayınları, İstanbul 1991.

ALPAY, Meral- ANHEGGER, Robert, *Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitapları*, Cem Yayınevi, İstanbul 1975.

ALEKSEYEV, N, A, *Türk Dilli Sibirya Halklarının Şamanizmi*, (çev. Metin Ergun), Kömen Yayınevi, Konya 2013.

ALANGU, Tahir, *Çocuk Kitapları Üstüne*, Doğan Kardeş Matbaacılık A.Ş. Basımevi, İstanbul 1965.

ALPAY, Meral- ANHEGGER, Robert, *Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları*, Cem Yayınevi, İstanbul 1975.

ALPAY, Meral, *Türk Çocuk Yayınları: Geçmişi ve Bugünü*. Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, İstanbul 1983.

ALPİN, Hakan, *Çizgiroman Ansiklopedisi*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 2006.

ALPTEKİN, Ali Berat, *Erzurumlu Emrah Bibliyografyası Hayatı Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986.

ALPTEKİN, Ali Berat, *Hayvan Masalları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.

ALPTEKİN, Ali Berat, *Fırat Havzası Efsaneleri (Metinler)*, Kültür Ofset Basımevi, Antakya 1993.

ALPTEKİN, Ali Berat, *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1997.

ALPTEKİN, Ali Berat, *Taşeli Masalları*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2002.

ANİKİN, Viktor, *On the Origine of Riddles, in Essays on Russian Folklore and Mythology*, **(**ed. Felix Oinas), Slavica Publishers İnc, Columbus, Ohio 1985.

AND, Metin, *Türk Köylü Dansları*, İzlem Yayınları, İstanbul 1964.

AND, Metin, *Türk Köylü Oyunları*, İzlem Yayınları, İstanbul 1964.

AND, Metin, *100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1970.

AND, Metin, *Dünyada ve Bizde Gölge Oyunu*, İş Bankası Yayınları, Ankara 1977.

AND, Metin, *Meddah-Meddahlık-Meddahlar*, İstanbul Kitabevi, İstanbul 2003.

AND, Metin, *Başlangıç'tan 1983'e Türk Tiyatro Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

ANLAROĞLU, Fehmi, *Dilden Dile Nesilden Nesile Anadolu Efsaneleri*, Nüve Basımevi, Ankara 1968.

ARAT, Reşit Rahmeti – BANG, Willy, *Oğuz Kağan Destanı*, Burhaneddin Basımevi, İstanbul 1936.

ARINIK, Zühal, *Türkiye'de Çizgiroman ve Turan Selçuk'un Abdülcenbaz'ı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Estetik ve Sanat Tarihi Kürsüsü Lisans Çalışması, İstanbul 1979.

ARTUN, Erman, *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, Bayrak Matbaası, İstanbul 2009.

ASLAN, Canan, *Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, Ankara 2006.

ATAK, Ali Osman, *Çocuk Kitapları Hakkında*, Sıralar Matbaası, İstanbul 1956.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (5.baskı), Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları I, Ankara, 2006.

ATEŞ, Kemal, *Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanları (Eğitim, Sanat ve Dil Özellikleriyle İncelenmesi)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.

ATNUR, Gülhan, *Ural Batır Destanı Üzerine Bir Araştırma*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1996.

ATNUR, Gülhan, *Başkurt ve Tatar Efsaneleri Üzerine Karşılaştırmalı Motif Çalışması*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2002.

ATNUR, Gülhan, *Klasik Türk Edebiyatından Halk Edebiyatına Geçişte Bir Eser: Şirvân Şâh ve Şemâ'il Bânû Hikâyesi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2011.

AZADOVSKİ, Mark, *Sibirya'dan Bir Masal Anası*, (çeviren ve önsözü yazan: İlhan Başgöz) T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

BALİ, Muhan, *Ercişli Emrah ve Selvihan Hikâyesi Varyatlarının Tespiti ve Halk Hikâyecilği Bakımından Önemi,* Baylan Matbaası, Ankara 1973.

BALİ, Muhan, *Ağıtlar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

BALKAN, Ali Fuat, *Masal Estetiği*, Timaş Yayınları, İstanbul 2001.

BANARLI, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB Yayınları İstanbul 2004.

BASKOM, William, *Four Functions of Folklore Journal Of American Folklore 67,* Frederich Praeger, New York 1963.

BASSET, René, "Recherches Sur Si Djoh'a Et Les Anecdotes Qui Lui Son Attribuées, In Les Fourberies De Si Djoh'a", August Moulieras Paris, Imprimery Nationale, Paris 1892, s. 1-97.

BAŞGÖZ, İlhan- WİLSON, Howard Eugene, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Millî Eğitim ve Atatürk*, Dost Yayınları, Ankara 1968.

BAŞGÖZ, İlhan and Andreas TİETZE, *Bilmece: A Corpus of Turkish Riddles, Folklor Studies Series 22*, University of California Press, Berkeley 1973.

BAŞGÖZ, İlhan, *Dede Korkut Üzerine Notlar,* Folklor ve Etnografya Araştırmaları, İstanbul 1985.

BAŞGÖZ, İlhan, *Folklor Yazıları*, Adam Yayınları, İstanbul 1986.

BAŞGÖZ, İlhan, *Proverb Image, Proverb Message and Social Change,* Journal of Folklore Research, 30, (127-142), 1993, 267.

BAŞGÖZ, İlhan, *The Horse does the work, the hero boasts, The Seven Century Life of a Turkish Proverb, proverbium 11,* (Republished in Turkish Folklore and Oral Literature. Haz. Kemal Sılay. Turkish Studies 18), Indiana University Press, Bloomington, Indiana 1994.

BAŞGÖZ, İlhan & TİETZE, Andreas, *Türk Halkinin Bilmeceleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.

BAŞGÖZ, İlhan, *Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca*, Pan Yayınları, İstanbul 1998.

BAŞGÖZ, İlhan, *Karac'oğlan*, Pan Yayıncılık, İstanbul 2000.

BAŞGÖZ, İlhan, *Yunus Emre*, Pan Yayıncılık, İstanbul 2003.

BAŞGÖZ, İlhan, *Türk Folkloruna Giriş*, Pan Yayınevi, İstanbul 2010.

BAYAT, Fuzuli, *Türk Mitolojik Sistemi 1-2,* Ötüken Yayınları, Ankara 2007.

BAYAT, Fuzuli, Mitolojiye *Giriş,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.

BAYATLI, Osman, *Ege'de Zeybek Oyunları ve Havaları*, Nefaset Matbaası, İstanbul 1943.

BAYAZOĞLU, Ümit, *Doğan Kardeş Albüm*, Scanfan Kitaplığı, İstanbul 1998.

BAYKURT, Şerif ve EVLİYAOĞLU, Sait, *Türk Halkbilimi*, Ofset Reprodüksiyon Matbaacılık, Ankara 1988.

BAYMUR, Fuat- DEMİRAY, Kemal, Çocuk *Edebiyatı ve Çocuk Kitapları*, MEB Yayınları, İstanbul 1961.

BAYRAK, M. Orhan, *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler*, Küll Yayınları, İstanbul 1994.

BEĞENÇ, Cahit, *Anadolu Mitolojisi*, MEB Yayınevi, İstanbul 1974.

BERKES, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2010.

BEYSANOĞLU, Şevket, *Diyarbakır'dan Beş Efsane*, Türk Folklor Araştırmaları, Ankara 1974.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi*, Tekışık Yayıncılık, Ankara 1999.

BİNGÖL, Vasfi, *Metinli Çocuk Kitapları Kılavuzu.* (2 cilt), Fatiş Yayınevi, İstanbul 1961.

BORATAV, Pertev Naili, *Bey Beyrek Hikâyesine Ait Metinler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1939.

BORATAV, Pertev Naili, *Halk Edebiyatı Dersleri*, Kültür Bakanlığı Basımevi, Ankara 1942.

BORATAV, Pertev Naili, *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, MEB Yayınevi, Ankara 1945.

BORATAV, Pertev Naili, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, MEB Yayınevi, Ankara 1946.

BORATAV, Pertev Naili, *Zaman Zaman İçinde*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1958.

BORATAV, Pertev Naili, *Quatre Vingt Quatorze Proverbs Turks Du XV Ème Siecle Resté İnedite*. Oriens. (Çev. İlhan Başgöz, *Riddles and Proverbs. Philologicae Turcicae FundamentaVol. II*.), Franz Steiner Verlag, Weisbaden 1964.

BORATAV, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1969.

BORATAV, Pertev Naili, *Az Gittik Uz gittik*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1969.

BORATAV, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Folkloru*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973.

BORATAV, Pertev Naili, *Folklor ve Edebiyat 1*, Adam Yayınevi, İstanbul 1982.

BORATAV, Pertev Naili, *Folklor ve Edebiyat 2*, Adam Yayınevi, İstanbul 1983.

BORATAV, Pertev Naili, *Köroğlu Destanı*, Adam Yayıncılık, İstanbul 1984.

BORATAV, Pertev Naili ve EBERHARD, Wolfram, *Typen Turkischer Volksmarchen*, Wiesbaden, Berlin 1953. (Çev. Saim Sakaoğlu), Erzurum 1989.

BORATAV, Pertev Naili, *Nasreddin Hoca*, Edebiyatçılar Derneği Yayınları, Ankara 1996.

BORATAV, Pertev Naili, *Türk Mitolojisi: Oğuzların Anadolu Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi*, Bilgesu Yayınları, Ankara 2012.

BOZDOĞAN, Sibel, *Modernizm ve Ulusun İnşası: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*, Metis Yayınları, İstanbul 2008.

BURKERT, Walter, *Structure and History in Grek Mythology and Ritual*, University of California Press, Berkeley 1979.

CAFEROĞLU, Ahmet, *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme II*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1941.

CANTEK, Levent, *Türkiye'de Çizgi roman*, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2012.

CANTEK, Levent, *Çizgili Hayat Kılavuzu Kahramanlar, Dergiler ve Türler*, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

ÇALAPALA, Rakım, *Yavrutürk Şiirleri*, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul 1990.

ÇALAPALA, Rakım & ÇALAPALA, Nimet, *87 Oğuz*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2011.

ÇEÇEN, Anıl, *Halkevleri,* Gündoğan Yayınları, Ankara 1990.

ÇELEBİOĞLU, Amil, *Türk Ninnileri Hazinesi*, Ülker Basımevi, İstanbul 1982.

ÇIĞ, M. İlmiye, *Kur'an, İncil ve Tevrat'ın Sümer'deki Kökeni*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2004.

CİRAVOĞLU, Öner, *Çocuk Edebiyatı*, Esin Yayınevi, İstanbul 1997.

ÇOBANOĞLU, Özkul, *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

Çocuklarımız için, Doğan Kardeş Yayınları, Çocuk Kitapları Kataloğu, (Doğan Kardeş Dergisi eki), Millî Eğitim Vekâleti Millî Eğitim Şûrası Dokümanları Yayınları, İstanbul 1953.

Çocuk Kitapları Kataloğu, Millî Eğitim Vekâleti Millî Eğitim Şûrası Dokümanları Yayınları, İstanbul 1953.

ÇORUHLU, Yaşar, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2002.

DEMİRAY, Kemal, *Türkçe Çocuk Edebiyatı*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1975.

Demos Çocuk Kataloğu, Demos Yayınları, İstanbul 2010.

DİLİDÜZGÜN, Selahattin, *İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2004.

DUMAN, Mustafa, *Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası*, Heyamola Yayınları, İstanbul 2008.

DURBAŞ, Refik, *Selam Olsun Çocukluğuma/ Türk Edebiyatında Çocuk Hikâyeleri*, Gendaş Kültür Yayınları, İstanbul 1999.

DUYMAZ, Ali, *Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

DUYMAZ, Ali, Tekerlemeler, Akçağ Yayınevi, Ankara 2002.

Dünya Çocuk Kitapları Haftası Münasebetiyle Eminönü Halkevinde Açılan Sergide Teşhir Edilen Çocuk Kitapları Kataloğu. (1949). İstanbul: Burhanettin Erenler Matbaası.

DÜZGÜN, Dilaver, *İlk Köy Romanlarımızda Halk Kültürü Unsurları*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1992.

DÜZGÜN, Dilaver, *Geleneksel Türk Tiyatrosu Ansiklopedik Sözlük*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1997.

DÜZGÜN, Dilaver, *Erzurum Köy Seyirlik Oyunları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.

DÜZGÜN, Dilaver, *Geleneksel Türk Tiyatrosu*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

DÜZGÜN, Dilaver, *Erzurum'da Kahvehaneler ve Âşık Kahvesi Geleneği*, Aktif Yayınları, Ankara 2005.

EGELİ, Münir Hayri, *Millî Hikâyeler: Atatürk'ün Kahraman Çocukları,* Akın Yayınevi, İstanbul 1952.

EKİCİ, Metin, *Köroğlu,* Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

EKİCİ, Metin, *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Geleneksel Yayıncılık, Ankara 2011.

ELÇİN, Şükrü, *Anadolu Köy Orta Oyunları*. (Doçentlik), Hacettepe Basımevi, Ankara 1962.

ELÇİN, Şükrü, *Deli Dumrul* (Turhan Oğuzkan ile), Ayyıldız Matbaası, Ankara 1964.

ELÇİN, Şükrü, *Türk Bilmeceleri*, MEB Yayınları, Ankara 1970.

ELÇİN, Şükrü, *Halk Edebiyatı Araştırmaları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1977.

ELÇİN, Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.

ELÇİN, Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1986.

ELÇİN, Şükrü, *Türkiye Türkçesinde Ağıtlar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

ELÇİN, Şükrü, *Türkiye Türkçesinde Maniler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

ELMAS, Yılmaz, *1979 Dünya Çocuk Yılında Çocuklara Armağan,* Doyuran Ofset, İstanbul 1980.

ELİADE, Mircea, *Şamanizm*, (Çev. İsmet Birkan), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1999.

EMEKSİZ, Abdulkadir, *Orta Oyunu Kitabı*, İstanbul Kitap Yayınevi, İstanbul 2001.

ERDOĞAN, Fatih, *Toplumsal Tarihimizde Çocuk Edebiyatının Yeri, Toplumsal Tarihte Çocuk,* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994.

ERGİN, Muharrem, *Oğuz Kağan Destanı*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970.

ERGİN, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı 1(9.baskı),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

ERGUN, Metin, *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi*, TDK Yayınları, Ankara 1993.

ERGÜN, Saadettin Nuzhet, *Pir Sultan Abdal*, Türkiyat Enstitüsü, İstanbul 1926.

ERGÜN, Saaadettin Nüzhet, *Bektaşi Şairleri,* İstanbul, Devlet Matbaası, İstanbul 1930.

EVLİYAOĞLU, Sait - Baykurt Şerif, *Türk Halkbilimi*, Ofset Matbacılık, Ankara 1988.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Zuhuri Danışman Yayınları, İstanbul 1970.

EYÜBOĞLU, Sabahattin, *Sanat Üzerine Denemeler*, Cem Yayınevi, İstanbul 1974.

EYÜBOĞLU, Sabahattin, *Türk Halk Bilmeceleri*, İstanbul Devlet Basımevi, İstanbul 1937.

FINDIKOĞLU, Ziyaeddin Fahri, *Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber,* Türk Halk Bilgisi Derneği, İstanbul 1927.

FINDIKOĞLU, Ziyaeddin Fahri, *Köroğluna Ait Notlara İlave*, Devlet Basımevi, İstanbul 1936.

FRAZER, James George, *Altın Dal- 1(Çev. Mehmet H. Doğan)*, Payel Yayınları, İstanbul 2004.

GENÇEL, Şeyma, *Çocuk Dergileri, Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler, (1849-1984)* Gelişim Yayınları, İstanbul 1984.

GENÇER, İmre, *1960-1970 Yılları Arasında Türkiye'de Yayınlanmış Yerli Çocuk Yayınları Bibliyografyası*, İÜ Edebiyat Fakültesi LT, İstanbul 1972.

GOLOĞLU, Mahmut, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I, Devrimler ve Tepkileri (1924-1930),* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (4.baskı) İstanbul 2017.

GÖK, Fatma, *75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet, 75 Yılda Eğitim* (Ed. Fatma Gök), Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1999.

GÖKALP, Ziya, *Türk Medeniyet Tarihi*, Bilge Oğuz Yayınevi, Ankara 2013.

GÖKŞEN, Enver Naci, *Çocuklar İçin Edebiyat (Fikir ve Sanat Eğitimi. Şiir, Masal, Temsil Üzerine İncelemeler,* Bakış Matbaası ve Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 1960.

GÖKŞEN, Enver Naci, *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul 1980.

GÖKTAŞ, Uğur, *Karagöz Terimleri Sözlüğü*, Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul 1986.

GÖKYAY, Orhan Şaik, *Dede Korkut,* Arkadaş Basım, İstanbul 1938.

GÖKYAY, Orhan Şaik, *Dedem Korkudun Kitabı*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları, Ankara 1973.

GÖKYAY, Orhan Şaik, *Dede Korkut Hikayeleri*, MEB Yayınları, İstanbul 1976.

GÖLPINARLI, Abdulbaki ve Boratav, Pertev Naili, *Pir Sultan Abdal*, DTCF Yayınları, Ankara 1943.

GÖLPINARLI, Abdulbaki, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1961.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, *Nasreddin Hoca*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1961.

GÖLPINARLI, Abdulbaki, *100 Soruda Tasavvuf*, Gerçek Yayınları, İstanbul 1969.

GÖRKEM, İsmail, *Elâzığ Efsaneleri*, Manas Yayınları, Elâzığ 1987.

GÖRKEM, İsmail, *Türk Edebiyatında Ağıtlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001.

GÜLERYÜZ, Hasan, *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Pegem Yayıncılık, Ankara 2003.

GÜLTEPE, Necati, *Yeni Araştırmalar Işığında Türk Mitolojisi*, Resse Yayınları, İstanbul 2014.

GÜNAY, Umay, *Elâzığ Masalları*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1975.

GÜNAY, Umay, *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Atatürk Kültür Dil Yüksek Kurumu Yayınevi, Ankara 1986.

GÜNAY, Umay, *Risaletü'n-Nushiyye* (Osman Horata ile), Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1994.

GÜNAY, Umay, *Türklerin Tarihi*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2006.

GÜNEY, Eflatun Cem, *Masallar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

GÜREL, Zeki, *Cumhuriyet Devri Çocuk Edebiyatı*, Çocuk Edebiyatçıları Birliği Yayınları, Ankara 1998.

GÜREL, Zeki-Fahri Temizyürek-Namık Kemal Şahbaz, *Çocuk Edebiyatı*, Öncü Basımevi, Ankara 2007.

GÜRTUNCA, Faruk, *Çocukların Şiir Kitabı*, İlhami Fevzi Matbaası, İstanbul 1927.

GÜVENÇ, Ahmet Özgür, *Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi (1923-2013)*. Gece Kitaplığı, Ankara 2013.

GÜVENÇ, Ahmet Özgür, *Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Mizahi Destanlar*. Gece Kitaplığı, Ankara 2014.

GÜVENÇ, Ahmet Özgür, *Yaşar Kemal'in İnce Memed Romanı Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Bir İnceleme,* Gece Kitaplığı, Ankara 2014.

GÜVENÇ, Ahmet Özgür, *Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Tepegöz*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019.

GÜZEL, Abdurrahman, *Kaygusuz Abdal*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.

GÜZEL, Abdurrahman, *Yunus Emre Divanı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.

GÜZEL, Abdurrahman, *Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

HARVA, Uno, *Altay Panteonu: Mitler, Ritüeller, İnançlar ve Tanrılar*, (Çev. Ömer Suveren), Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2014.

HONIGMANN, Ernest, *Bizans Devletinin Doğu Sınırından*, (Çev. Fikret Işıltan), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1970.

İNAN, Abdülkadir, *Türk Destanlarına Genel Bir Bakış*, Türk Dili Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara 1954.

İNAN, Abdülkadir, *Türk Boylarında Dağ, Ağaç ve Pınar Kültü*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1966.

İNAN, Abdülkadir, *Eski Türk Dini Tarihi*, *Kültür Bakanlığı Yayınları*, İstanbul 1976.

İNAN, Abdülkadir, *Tarihte ve Bugün Şamanizm (Materyaller ve Araştırmalar)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1986.

JOLLES, Andre, *Gunfache Formen: Legendes, Sage, Mythe, Ratsel*, Tubingen 1965.

KAPLAN, İsmail, *Türkiye'de Millî Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerindeki Etkisi*, İletişim Yayınevi, İstanbul 1999.

KAPLAN, Mehmet, *Şiir Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1952.

KAPLAN, Mehmet, *Oğuz Kağan Destanı (Edebî Bir Tahlil)*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1979.

KAPLAN, Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 1*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1979.

KAPLAN, Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1979

KAPLAN, Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3 (Tip Tahlilleri)*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1985.

KAPLAN, M. Bali, M. Akalın, M, *Köroğlu Destanı,* (Anlatan Behçet Mahir), Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1973.

KARABAŞ, Seyfi, *Dede Korkut'ta Renkler*, Yapı Kredi Yayınları, Ankara 1996.

KARABAŞ, Seyfi, *Bütüncül Türk Budunbilimine Doğru*, ODTÜ Yayınları, Ankara 1981.

KARASAR, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi (23. Basım),* Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2008.

KARATAŞ, Turan, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

KARTAL, Numan, *Kocacık'ta Türk Efsaneleri*, Folklor ve Etnografya Araştırmaları, Ankara 1986.

KASAP, Ayşe, *Evvel Zaman İçinde Çocuk Dergileri 1869-1928 Yılları Arasında Yayınlanan Osmanlıca Çocuk Dergileri*, Sultanbeyli Belediyesi, İstanbul 2011.

KEMAL, Yaşar, *Ağrı Dağı Efsanesi*, Adam Yayınları, İstanbul 1995.

KILIÇ, Muhsin, *Geleneksel Köy Seyirlik Oyunları, Halk Dansları ve Ezgileri ile Sivas*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir 2002.

KIRZIOĞLU, Fahrettin, *Dede Korkut Oğuznameleri*, Burhanettin Erenler Matbaası, İstanbul 1952.

Kilisli Rıfat Bilge, *Dede Korkut*, Devlet Matbaası, İstanbul 1916.

Kilisli Muallim Rıfat, *Maniler,* Devlet Matbaası, İstanbul 1930.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *En Güzel Türk Manileri*, Yeni Ay Matbaası, İstanbul 1933.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Büyük Yazarların Çocuk Hikâyeleri*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1971.

KOLOĞLU, Orhan, *Türkiye'de Basın,* İletişim Yayınları, Cep Üniversitesi Dizisi, İstanbul 1992.

KONYALI, İbrahim Hakkı, *Akşehir, Nasreddin Hoca'nın Şehri***,** Nümune Matbaası, İstanbul 1945.

KOZ, M. Sabri, *Her Güne Bir Ninni (Türk Halk Ninnileri*), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.

KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Türkiyat Neşriyat, İstanbul 1919.

KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2011.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, *Türklerde Halk Hikâyeciliğine Ait Bazı Maddeler*, Türkiyat Dergisi, İstanbul 1928.

KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuat, *Meddahlar,* Türkiyat Neşriyat, İstanbul 1925.

KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad, *Nasreddin Hoca*, Kanaat Basımevi, İstanbul 1918.

KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad, *Türk Tarih-i Dinîsi*, İstanbul 1925.

KUDRET (Solok), Cevdet, *Orta Oyunu*, İş Bankası Yayınları, Ankara 1973.

KUDRET (Solok), Cevdet, *Karagöz I*, Bilgi Yayınevi Folklor Serisi 56, Ankara 1968-70.

KUDRET (Solok), Cevdet, *Karagöz 3 cilt*, Bilgi Yayınevi Folklor Serisi 56, Ankara 1968-70.

KUNOŞ, Ignacz, *Türk Halk Edebiyatı*, (1925 yayınının Latin Alfabesi ile basımı), Tercüman Yayını, İstanbul 1978.

KÜÇÜK, M. Kemal, *Tiyatro,* Devlet Matbaası, İstanbul 1933.

KÜR, İsmet, *Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, ANKARA 1991.

LVOVA, E, L, İ.V. OKTYABRSKAYAİ A. M. SAGALAYEV, M. S. USMANOVA, *Güney Sibirya Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri*, (Çev. Metin Ergun), Kömen Yayınları, Konya 2012.

MALİNOWSKİ, Bronislaw, *Magic Science, Religion and Other Essays*, Garden City, Newyork 1948.

MELİKOFF, İrene, *Hacı Bektaş: Efsaneden Gerçeğe*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 1999.

Mili Folklor Enstitüsü, *Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1971.

MORAN, Adli, *İlkel Efsaneler*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1961.

MUTLU, Belkıs, *Efsanelerin İzinde*, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, İstanbul 1965.

NADİR, Cemal, *"*Tarzan Türkiye'de", *Doğan Kardeş*, 1, (10-11-12), 1945, 10,11.

NAS, Recep, *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa 2002.

NEBİOĞLU, Osman, *Çocuk Ansiklopedisi (3 Cilt)*, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul 1948-1952.

NESİN, Aziz, *Üç Karagöz Oyunu*, Nesin Yayınevi, İstanbul 1968.

NUTKU, Özdemir, *Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri,* İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1976.

TECER, Ahmet Kutsi, *Köylü Temsilleri*, Çığır Mecmuası Neşriyatı, İstanbul 1940.

TEZEL, Naki, *Türk Halk Bilmeceleri*, MEB Yayınları, Ankara 1969.

TEZEL, Naki, Türk Masalları, Bilge Yayınevi, İstanbul 2017.

OĞUZKAN, A. Ferhan, *Çocuk Edebiyatı*, Emel Matbaacılık Sanayii, Ankara 1983.

OĞUZKAN, A. Ferhan, *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara 2000.

OKAY, Cüneyd, *Eski Harfli Çocuk Dergileri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1999.

OKAY, Cüneyd, *Meşrutiyet Dönemi Çocuk Edebiyatı*, Medyatek Araştırma Kitapları, İstanbul 2002.

OKTAY, Afşin- Bağlum, Kemal, *Biyografiler Ansiklopedisi*, Simurg Yayınevi Ankara 1959.

ONUR, Bekir, *Türkiye'de Çocukluğun Tarihi*, İmge Kitabevi, İstanbul 2005.

ORAL, Ünver, *Karagöz Oyunları II, Nev-İcâd*, Kitabevi, İstanbul 2007.

ORKUN, Hüseyin Namık, *Türk Efsaneleri*, Çınar Yayınları, İstanbul 1943.

ÖGEL, Bahaddin, *Türk Mitolojisi,* Millî Eğitim Basımevi, Ankara 1971.

ÖGEL, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi 2*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995.

ÖNDER, Ali Rıza, *Yaşayan Anadolu Efsaneleri*, Yeni Erciyes Yayınları, Kayseri 1955.

ÖNDER, Mehmet, *Anadolu Efsaneleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1966.

ÖRNEK, Sedat Veyis, *Türk Halkbilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, (II. Basım), Ankara 1977.

ÖRNEK, Sedat Veyis, *100 Soruda İlkellerde Din-Büyü-Sanat-Efsane*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1971.

ÖZARSLAN, Metin. *Ferhat ile Şirin (Mukayeseli Bir Araştırma)*, Doğu Yayınevi, İstanbul 2006.

ÖZÇELİK, Saadettin, *Dede Korkut 1-2*, TDK Yayınları, Ankara 2016.

ÖZSOY, Bekir Sami, *Dede Korkut Kitabı (Transkripsiyon–İnceleme–Sözlük)*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2006.

ÖZTÜRKMEN, Arzu, *Türkiye'de Folklor ve Millîyetçilik*, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.

POTAPOV, *Altaylılar Etnik Yapıları ve Kültürel Varlıkları*, (Çev. Atilla Bağcı), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2014.

PELİOT, Paul, *Uygur Yazısıyla Yazılmış Uğuz Kağan Destanı Üzerine*, TDK Yayınları, Ankara 1995.

PERMYAKOV, Grigory, *İzbrannıe Poslovitsı i Pogovorki Narodov, Vostoka,* Moskova, 1968, s.23.

PROPP, Vladimir, *Masalın Biçimbilimi*, (Çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali, *Anadolu Efsaneleri*, Can Yayınevi, Ankara 1984.

SAHİR, Celal -ASIM, Mehmet, *Müntehap Çocuk Şiirleri*, Matbaa-ı Amire, İstanbul 1918.

SAKAOĞLU, Necdet, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.

SAKAOĞLU, Saim, *Gümüşhane Masalları – Metin Toplama ve Tahlil*, Sevinç Matbaası, Ankara 1973.

SAKAOĞLU, Saim, *101 Anadolu Efsanesi*, Damla Yayınevi, İstanbul 1976.

SAKAOĞLU, Saim, *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1980.

SAKAOĞLU, Saim, *Türkiye Türkçesinde Maniler*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1990.

SAKAOĞLU, Saim, *Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1992.

SAKAOĞLU, Saim, *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

SAKAOĞLU, Saim, *Gölge Oyununun Doğuşu*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

SAKAOĞLU, Saim, *101 Türk Efsanesi*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2003.

SAKAOĞLU, Saim, *Karacaoğlan*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2004.

SERTEL, Mehmet Zekeriya-DURAN, Faik Sabri, *Çocuk Ansiklopedisi*, Sevimli Ay Matbaası, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1927-1928.

SEYİDOĞLU, Bilge, *Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar,* Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1975.

SEYİDOĞLU, Bilge, *İki Gezgin Efsanenin Karşılaştırılması*, Köz Yayınevi, İstanbul 1980

SEYİDOĞLU, Bilge, *Erzurum Efsaneleri (Erzurum'da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerinde Bir İnceleme)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985.

SEYİDOĞLU, Bilge, *Mitoloji Üzerine Araştırmalar (Metinler ve Tahliller)*, Dergâh Yayınevi, İstanbul 2002.

SEYDA, Mehmet, *Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2009.

SIRRI, Numan, *Erzurum Oyunları ve Havaları*, Halk Bilgisi Derneği, İstanbul 1942.

SİYAVUŞGİL, Sabri Esat, *İstanbul'da Karagöz ve Karagöz'de İstanbul*, Bürhaneddin Basımevi, İstanbul 1938.

SÖNMEZ, Zeki, *Ağrı Dağı Efsaneleri*, Folklor ve Etnografya Araştırmaları, İstanbul 1984.

SÖĞÜT, Mine, *Sevgili Doğan Kardeş*, YKY Yayınları, İstanbul 2003.

SU, Mükerrem Kâmil, "Bumin Hakan", *Çocuk Mecmuası*, 2, (91), 1938, 10-11.

SÜMBÜLLÜ, Yusuf Ziya, *Boşnak Halk Masalları*. Fenomen Yayınları, Erzurum 2010.

ŞAPOLYO, Enver Benhan, *Halk Ninnileri*, İstanbul Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1938.

ŞAPOLYO, Enver Benhan, *Karagözün Tarihi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1965.

ŞAPOLYO, Enver Benhan, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın*, Güven Matbaası, İstanbul 1969.

ŞAPOLYO, Enver Benhan, *Türk Efsaneleri*, Şapolyo Yayınevi, İstanbul 1971.

ŞEHİDOĞLU, Süreyya, *Erzurum Manileri*, Fakülteler Basımevi Tortum Kalkınma Derneği Neşriyatı, Erzurum 1965.

ŞİMŞEK, Tacettin, *Çocuk Edebiyatı*, Rengârenk Yayınları, Ankara 2002.

ŞİMŞEK, Tacettin, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2002.

ŞİRİN, Mustafa Ruhi, *Masal Çocuk*, Kandil Yayınları, Ankara 1984.

ŞİRİN, Mustafa Ruhi, *Kafdağı'ndaki Uçurtma*, Erdem Yayınları, Ankara 1990.

ŞİRİN, Mustafa Ruhi, *Ninni Bebeğim Ninni*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara 1990.

ŞİRİN, Mustafa, Ruhi, *Çocuk Edebiyatı* (3. Baskı), Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul 2000.

ŞİRİN, Mustafa Ruhi, *Resimli Alfabedir Çocuk/ Çocuk ve Çocukluk Hikâye Kitabı*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul 2011.

TAŞ, İsmail, *Türk Düşüncesinde Kozmoloji-Kozmogoni*, Kömen Yayınları, Konya 2010.

TAŞKIN, Mümtaz Zeki, *Çocuklarımıza Resimli Şiirler*, Papatya Yayınları, Ankara 1959.

TANYU Hikmet, *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1987.

TAYLOR, Archer, *The Proverb and an Index to the Proverb*,, Folklore Associates, Hatboro Pa 1962.

TECER, Ahmet Kudsi, *Nasreddin Hodja*, İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1960.

TEKİN, Talat, *Orhun Yazıtları*, Kitap Matbaası, İstanbul 2003.

TENDAR Nahit, "Lern Gölündeki Yılan", *Doğan Kardeş*,1, (16), 1946, 16.

TERCAN, Selim Sırrı, *Halk Dansları ve Tercan Zeybeği*, Ülkü Basımevi, İstanbul 1926.

TEZEL, Naki, *Türk Masalları-2*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2001.

TEZEL, Naki, *Türk Masalları*, Bilge Yayınevi, İstanbul 2017.

Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayınları (12.baskı), Ankara 2015.

TİETZE, Andreas, *The Turkish Shadow Theater And The Puppet Collection*, Berlin 1977.

THOMPSON, Stith, *Motif Index Of Folk Literature: A Classification Of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Medieval, Romances, Exempla, Fabliux, Jest-Books And Local Legens*, Indiana University Press, Indiana 1955-1958.

TOGAN, Zeki Velidi, *Oğuz Kağan Reşidüddin Oğuznamesi, Tercüme-Tahlil*, Kayı Yayınları, İstanbul 1972.

TOGAN, Zeki Velidi, *Oğuz Kağan Destanı*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1982.

TOPSES, Gürsen, *Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Gelişimi, 75 Yılda Eğitim,* (Ed. Fatma Gök), İstanbul Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1999.

TUNCER, Nilüfer, *Çizgi Roman ve Çocuk*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul 1993.

TÜRKMEN, Cemal, *Çocuk Edebiyatı*, Ünsal Yayınevi, Ankara 2000.

TÜRKMEN, Fikret, *Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma*, Akçağ Yayınevi, Ankara 1995.

TÜRKMEN, Fikret, *Letaif-i Nasreddin Hoca*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.

TÜRKMEN, Fikret, *Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi*, *Burhaniye Tercümesi, Transkripsiyon, İnceleme Metin*, Akademi Kitabevi 1999.

TÜRKMEN, Nihal, *Orta Oyunu*, MEB Yayınları, İstanbul 1991.

URAZ, Murat, *Türk Mitolojisi*, Düşünen Adam Yayınları, İstanbul 1992.

UTHER, Hans- Jörg, *The Types of International Folktales: A Classification and Bibliography Based on the System of Antti Aarne and Stith Thompson Part 1 Animal Tales, Tales of Magic, Religious Tales, and Realistic Tales, with an Introduction (Folklore Fellows Communications, 284),* Hardcover – 2004.

UYGUNER, Muzaffer, *Bir Efsane Üzerine*, Folklor ve Etnografya Araştırmaları, İstanbul 1985.

ÜLGEN, Kasım, *Doğu Anadolu Oyunları ve Oyun Havaları*, Kars Halkevleri Basımevi, Kars 1944.

YALÇIN, Alemdar ve AYTAŞ, Gıyasettin, *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.

YAVUZ, Helimoğlu, Muhsine, *Diyarbakır Efsaneleri*, Doruk Yayınları, Ankara 1993.

YAVUZ, Helimoğlu, Muhsine, *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

YAZICIZADE Ali, *Tevarih-i Ali-i Selçuk*, (Haz. Abdullah Bakır), Çamlıca Basım Yayınları, İstanbul 2009.

YILDIRIM, Ali, ŞİMŞEK, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (8. Baskı) Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.

YILDIRIM, Dursun, *Türk Bitiği*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.

YILDIRIM, Dursun, *Türk Edebiyatında Bektaşî Fırkaları*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

99 Soruda Çocuk Edebiyatı, Çocuk Vakfı Yayınları İstanbul 2000.

Dünya Çocuk Kitapları Haftası Münasebetiyle Eminönü Halkevinde Açılan Sergide Teşhir Edilen Çocuk Kitapları Kataloğu, Burhanettin Erenler Matbaası, İstanbul 1949.

ZIPES, Jack, *Dayanılmaz Peri Masalı: Bir Türün Kültürel ve Toplumsal Tarihi*, Alfa Yayınevi, İstanbul 2018.

Süreli Yayınlar

"Adnan Yalçın Ormanda", *Öğretmen İleri*, 2, (2) 1937, 25.

Afacan, "Karagöz Oyunu", *Afacan Gazetesi*, 3, (5), 1934, 8.

Afacan, "Karagöz Oyunu", *Afacan Gazetesi*, 2, (98), 1934, 8.

Afacan, "Karagöz Bizim Millî Oyunumuzdur", *Afacan Gazetesi*, Cilt 2, Sayı 107, Sayfa 8, 1934.

"Afacanla Başbaşa", *Çocuk Gözü Gazetesi*, 1, (25), 1945, 3.

ALPAY, Meral, "Çocuk Edebiyatı", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 8- 9, 1979 - 1980, 173.

ALTAN, Bekir, "Hasanoğlan Köy Enstitüsünde", *Şen Çocuk*, 1, (2), 1945, 3.

Ankaralı Âşık Ömer, "Atatürk'e Ağıt", *Çocuk Mecmuası*, 8, (390), 1944, 12.

ANKARA, Feridun, "Fare ile Don don Böceği", *Türk Çocuğu*, 1, (22), 1946, 10.

ARIKAN, Ekrem, "Tilkinin Kurnazlığı", *Çocuk Gözü*, 1, (21), 1945, 17.

ATAÇ, Kemal, "Şak Şak Padişah", *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 1, (15,16,17,18), 1940, 218-219, 230-231, 242-243, 254-255.

"Atasözleri ve Deyimler", *Gelincik Gazetesi*, 1, (2), 1936, 2,3,4,5,8,9.

"Atasözleri ve Deyimler", *Gelincik Gazetesi*, 1, (3), 1936, 2,3,4,5,9,10.

"Atasözleri ve Deyimler", *Gelincik Gazetesi*, 1, (4), 1936, 2,3,4,5,6,10.

"Atasözleri ve Deyimler", *Gelincik Gazetesi*, 1, (15), 1935, 2,3,4,5,6,7.

"Atalar sözü", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 1, (8), 1943, 5.

"Atalar sözü", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 1, (7), 1943, 11.

"Ata sözleri", *Afacan Gazetesi*, 3, (105), 1934, 3.

"Ata sözleri", *Afacan Gazetesi* 3, (107), 1934, 3.

"Ata sözleri", *Afacan Gazetesi* 3, (108), 1934, 3.

"Atasözleri ve Deyimler", *Gelincik Gazetesi*, 1, (15), 1936, 2,3,4,5,6,7.

"Atalar sözü", *Çocuk Duygusu*, 1, (4), 1937, 5.

AVCI, Arif, "Nasreddin Hoca", *Türk Çocuğu*, 1, (15), 1945, 3.

AYATA, Sevinç Uğur "Gülünç Bir Rüya Gördüm", *Doğan Kardeş*, 1, (13), 1946, 16-17.

AYHAN, Şahap, "Köroğlu", Bilmece Dergisi, 2, (71), 1945, 1.

AYHAN, Şahap, "Köroğlu", Bilmece Dergisi, 2, (73), 1945, 1.

"Ayı Hâkim Oldu", *Afacan Gazetesi*, Cilt 7, (247), 1939, 17.

AYTUNA, H, "Fena Komşu", *Şen Çocuk*, 1, (5), 1945, 6.

"Azrail'in Üç Haberi", *Bilmece Dergisi*, 1, (45), 1944, 9.

"Babamızı Kaybettik", *Cumhuriyet Çocuğu*, 1, (2), 1938, 8.

Bahaeddin, "Tilki ile Tavşan", *Afacan Gazetesi*, 7, (225), 1939, 7.

"Bakalım Bulabilecek Miyiz?", *Doğan Kardeş*, 2, (19), 1946, 19.

BALCI, Ahmet, "Bir Okuma Materyali Olarak Çocuk Dergileri ve Çocuklara Rehber", *Türklük Bilimi Araştırmaları (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı),* 13, 2003, 322-323.

"Bakalım Bulabilecek Miyiz?", *Doğan Kardeş*, 1, (3), 1945, 18.

Bayan Nine, "Keklik ile Çakal", *Gelincik Gazetesi*, 1, (1), 1936, 12-13.

Bayan Nine, “Kırmızı Fasulye”, *Gelincik Gazetesi*, 1, (4), 1936, 12.

Bayan Nine, “Toprak Kavanoz”, *Gelincik Gazetesi*, 1, (6), 1936, 12.

BAYAR, Muharrem, “Nasreddin Hoca”, *Standart-Ekonomik Teknik Dergi*, 35, (426:46-54), 1966, 47-50.

BAYOĞLU, Ertekin “Atila Destanı”, *Çalışkan Çocuk*, 1, (35), 1935, 7.

“Beygir Çok Yiyor, Arabacı Çok İçiyormuş”, *Afacan Gazetesi*, 2, (105), 1934, 3.

BİLBAŞAR, Burhan, *Altın Araba Gümüş Tekerlek,* 1, (5-11), 1938-1939, 66- 177.

BİLGESEL, Şevket, “Karıncaların Zaferi”, *Çocuk Haftası Gazetesi*, 1, (8), 1943, 10.

BİLBAŞAR, Burhan, “Keloğlan”, *Cumhuriyet Çocuğu*, 1, (31-48), 1939, 84-424.

BİLBAŞAR, Seyhan, “Marifetli Tas”, *Şen Çocuk*, 2, (17), 1946, Sayfa 9.

Bilgin, “Cumurluk Halk Partisi”, *Olgun Çocuk*, 1, (12), 1935, 3- 4.

Bilmece, *Mektepli Gazetesi*, 1, (6), 1932, 18.

“Bilmece”, *Mektepli Gazetesi*, 1, (10), 1933, 18.

“Bilmece”, *Mektepli Gazetesi*, 1, (13), 1933, 17.

“Bilmece”, *Mektepli Gazetesi*, 1, (27), 1933, 18.

“Bilmece”, *Mektepli Gazetesi*, 1, (19), 1933, 18.

“Bilmece”, *Afacan Gazetesi*, 3, (56), 11, 1935.

“Bilmece”, *Afacan Gazetesi*, 4, (60), 11, 1935.

“Bilmece”, *Bilmece Dergisi*, 2, (62), 1944, 5.

“Bilmece”, *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (29), 1940, 10.

“Bilmece”, *Bilmece Dergisi*, 2, (62), 1944, 5.

“Bilmece 1”, *Öğretmen İleri*, 1, (1), 1936, 33.

“Bilmece 2”, *Öğretmen İleri*, 2 (2), 1937, 32.

*“*Bilmeceler – Bulmacalar”, *Olgun Çocuk*, 1, (1), 1935, 19.

‟Bilmece-Bulmaca”, *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (2), 1936, 22.

"Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (8), 1936, 99.

"Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (8), 1936, 99.

"Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi* 1, (11), 1936, 134.

"Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (12), 1936, 146.

"Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (15), 1936, 181.

"Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (16), 1936, 193.

"Bilmece-Bulmaca", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (18), 1936, 220

"Bilmece-Bulmaca", *Türk Çocuğu*, 1, (1), 1944, 12.

"Bilmece-Bulmaca", *Türk Çocuğu*, 1, (8), 1945, 15.

"Bilmece-Bulmaca", *Türk Çocuğu*, 1, (11), 1945, 15.

"Bilmece-Bulmaca", *Türk Çocuğu*, 1, (12), 1945, 15.

"Bilmece-Bulmaca", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (11), 1939, 18.

"Bilmeceler", *Gelincik Gazetesi*, 2, (15), 1936, 10.

"Bilmeceler", *Gelincik Gazetesi*, 2, (14), 1936, 10.

"Bilmecemiz", *Afacan Gazetesi*, 6, (20), 11, 1938.

Bilmece Amca, "Şefimizin Nutku", *Bilmece Dergisi*, 1, (33), 1944, 3.

"Bilmece, Oyun, Eğlence", *Şen Çocuk*, 1, (4), 1945, 11.

"Biraz da Gülelim", *Çocuk Duygusu*, 1, (11), 1937, 2.

"Biraz da Gülelim", *Çocuk Duygusu*, 1, (14), 1937, 2.

"Biraz da Gülelim", *Çocuk Haftası*, 4, (88), 1944, 10.

"Biraz da Gülelim", *Çocuk Haftası*, 4, (93), 1944, 14.

"Biraz da Gülelim", *Çocuk Haftası*, 4, (104), 1944, 10.

"Biraz da Gülelim", *Türk Çocuğu*, 1, (8), 1945, 7.

"Bir Fıkra", *Bilmece Dergisi*, 1, (19), 1944, 4.

Bizim Bacı, "Beyinsiz Kurt Olur Mu? Olur Ya!", *Çalışkan Çocuk*,1, (28), 1935, 7.

Bizim Bacı, "Kuş Beyinli Kral", *Çalışkan Çocuk,* 1, (31), 1935, 13.

BORATAV, Pertev Naili, "Türk Efsaneleri", (Çev: İsmail Tuğrul Şavkay), *Folklora Doğru,* 1974.

BOTON, Jak, "Aslan, Kurt ve Tilki Hikâyesi", *Çocuk Gözü*, 1, (21), 1945, 17.

"Bu Haftaki Bilmecemiz", *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 1, (5), 1940, 74.

*"*Büyük Türk Çocukları"*, Olgun Çocuk,* 1, (13), 1935, 3.

"Bulmaca", *Çocuk Gözü Gazetesi*,2, (32), 1945, 14.

"Bulmaca", *Şen Çocuk*,1, (1), 1945, 11.

"Cupid ve Psyche", *Türk Çocuğu*, (Çev. Gökmen İğdemir)1, (9), 1945, 13-14.

C.K, "Keçeci Padişah", *Türk Çocuğu*, 1, (2), 1946, 10.

C.K, "Kaya ile İhtiyar", *Türk Çocuğu*, 1, (25), 1946, 10.

ÇALAPALA, Rakım, "Genç Aslanın Kahvaltısı", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (15), 1936, 175.

ÇETİN, Nebahat, "Ağrı Dağı Efsanesi", *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 14 (248), 1970, 3.

ÇETİN, Nebahat, "Baskil ve Çevresinde Yatırlar ve İnanışlar", *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi,* 13, 1970, 255.

Çıkla, Selçuk, "Hece", *Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı"*, 10, *(104 – 105)*, 2005, 103- 104.

Cımbız, "Nasrettin Hoca Konya'da", *Mektepli Gazetesi*, 6, (139), 1935, Sayfa 8-9.

Cımbız, "Nasrettin Hoca Konya'da", *Mektepli Gazetesi*, 6, (142), 1935, 8-9.

Cımbız, "Nasrettin Hoca'nın Doğuran Kazanı", *Mektepli Gazetesi*, 6, (143), 1935, 13.

ÇELEBİ, Nurhayat- Asan, H. Tezer, "Cumhuriyet'in İlk Yıllarındaki (1923-1946)

"Çevirilerle Gelen Çocuk Edebiyatı", *Hece, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı,* (104-105), 2005, 95.

İnsan/Birey Yetiştirme Paradigmasının Son Osmanlı Birikimi ile Karşılaştırmalı Analizi", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2, (1), 2013, 144.

"Çocuklarla Başbaşa", *Çocuk Duygusu Gazetesi*, 1, (4), 1937, 1.

Çocuk Duygusu, "Cumhuriyet Bayramı Münasebetiyle Çocuklarla Başbaşa", *Çocuk Duygusu*, 1, (5), 1937, 1.

"Çocuklar", *Çocuk Duygusu Gazetesi*, 1, (3), 1937, 1.

Çocuk Haftası, 1, (1), 1943, 3.

Çocuk Haftası, 1, (3), 1943, 3.

Çocuk Haftası, 374, 1950, 3.

Çocuk Haftası, 42, (3), 1964.

Çocuk Sesi, "Günhan- Ateşkuşu- Bozkurt," 2, (39), 1930, 3.

DAĞLIOĞLU, Hikmet Turhan, "Atama Ağıt", *Cumhuriyet Çocuğu*, 1, (5), 1938, 72.

DANIŞMAN, Zuhuri, "Deli Dumrul", *Çocuk Mecmuası*, 3, (125), 1939, 6-7-8.

DANIŞMAN, Zuhuri, "Deli Dumrul", *Çocuk Mecmuası*, 3, (126), 1939, 10-11.

D.D, "İyi Cin, Kanguru ve Sarı Köpek Dingo", *Çalışkan Çocuk*, 1, (3), 1934, 13.

D.D, "Devenin Kamburu Nasıl Çıktı", *Çalışkan Çocuk*, 1, (5), 1934, 13.

D.D, "Yeşil Pembe Kardeşler", *Çalışkan Çocuk*, 1, (7), 1934, 13.

"Dedenin 101 Masalı", *Bilmece Dergisi*, 1, (3), 1943, 8.

Değer, Güner, "Çocuk Gözü Gazetesi", *Her Fenalık Cezasını Bulur*, 2, (36), 1946, 3.

DEMİRAY, Tahsin, "Birinci Cilt ATEŞ Tamam", *Ateş Dergisi*, 1, (26), 1937, 2.

DEMİRYÜREK, Gökçe, "TRT Çocuk Dergisi'nin Yapısal Özellikler Bakımından Değerlendirilmesi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (17), 2012, 1017-1034.

Dickens, "Dans Eden Çiçekler", *Şen Çocuk Mecmuası*, (Çev. Refik), 1, (1), 1932, 3.

"Dört Kişi Neredeler", *Bilmece Dergisi*, 1, (1), 1944, 4.

"Dünyada Öküz Yok mu?", *Çocuk Gözü*, 2, (41), 1946, 7.

ENGİNÜN, İnci, "Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış", *Türk Dili*, XLIX (400), 1985, 186-194.

"Eros ile Psyche Gök Çocukları", *Çocuk Gözü*, 1, (1-13), 1945, 12.

EYÜBOĞLU, İsmet Zeki, "Bilmecenin Yapısı", *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 159, 1962, 2856- 2857.

"Fıkralar", *Bilmece Dergisi, (Çev. Şener Tonguç*), 1, (29), 1944, 11.

"Mahmut Makal Söyleşisi", *Gazete Duvar Kitap Dergisi,* AND Gazetecilik ve Yayıncılık, 1, (19), 2018,5.

Gelincik, "Gelincik Gazetesi", 2, (32), 1937, 3.

GÜL, Yusuf, "Doğu Anadolu Efsaneleri", *Türk Folklor Araştırmaları*, 1977.

GÜL, Yusuf, "Şavak'ta Hayvanlara Ait Hikâye ve Efsaneler", *Türk Folklor Araştırmaları*, 1977.

"Gülmek İster Misiniz?", *Bilmece Dergisi*, 1, (11), 1944, 10.

"Gülmemek Elde mi?", *Şen Çocuk,* 1, (4), 1945, 5.

GÜNEY, Emrullah, "Okumayı, Unutan Öğrenciler, Öğretmenler", *Çağdaş Eğitim Öğretim-Öğretim Dergisi*, 190, 1993.

GÜNEY, Eflatun Cem, "Bursa Efsanesi", *Köy Postası,* 8 (99), 1952, 10.

GÜNGÖR, Kemal, "Van Efsaneleri", *Ülkü,* 5, (2), 1944, 59.

Güntekin, "İyi Kalpli Çocuk", *Şen Çocuk Mecmuası,* 1, (4), 1932, 8-9.

Güntekin, "Yeşil Kızın Hikâyesi"*, Şen Çocuk Mecmuası,*1, (8), Sayfa 8-9, Yıl: 1932

GÜREL, Sedat, "Nasrettin Hoca", *Afacan Gazetesi,* 6, (173), 6, 1938.

GÜRTUNCA, Mehmet Faruk, "Çocuklarla Başbaşa", *Çocuk Sesi,* 1, (1), 1928, 1

GÜRTUNCA, Mehmet Faruk, "14'üncü Cildimize Başlarken", *Çocuk Sesi*, 14, (326), 1936, 3.

GÜRTUNCA, Faruk, "Afacanla Başbaşa", *Afacan Gazetesi,* 1, (1), 1932, 1.

GÜRTUNCA, Faruk, "Dua Etmeli", *Afacan Gazetesi*, 2, (108), 1934, 17.

GÜRTUNCA, Mehmet Faruk, "Okuyucularımızla Başbaşa", *Çocuk Sesi,* 1, (38), 1948, 2.

GÜRTUNCA, Mehmet Faruk, "Millî Destan: Oğuz Han", *Çocuk Sesi,* 2, (26), 1929, 10-11.

Gürtunca, Mehmet Faruk, “Üç Dilek”, *Çocuk Sesi*, 2, (41), 1941, 3.

GÜRTUNCA, Mehmet Faruk, “Parmak Çocuk”, *Çocuk Gözü*, 1, (1), 1945, 2.

GÜVENDİ, Zahir, *Oğuz Kağan Destanı*, Çocuk Haftası Gazetesi, 4, (103), 1944, 3.

GÜVENDİ, Zahir, “Leyla ile Mecnun”, *Çocuk Haftası*, 4, (104), 1944.

GÜVENDİ, Zahir, “Dede Korkut Masalları”, *Çocuk Haftası Gazetesi*, 5, (117), 1945, 2.

Grimm Kardeşler, “Küçük Periler”, *Çocuk Mecmuası*, (Çev. H. T), 2, (101), 1938, 15.

“Her Hafta Bir Bilmece”, *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 2, (1), 1942, 48.

“Her Hafta Bir Bilmece”, *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 2, (3), 1942, 63.

Hikâyeci, “Bir Fındığın Başından Geçenler”, *Gelincik Gazetesi*, 1, (7), 1936, 6.

HULUSİ, İsmet, “Karagöz”, *Çocuk Sesi*, 5, (105), 1932, 4-5.

İHSAN, Abdullah, “Bülbül ve Efsanesi”, *Çocuk Sesi*, 4, (76), 1931, 14.

“İki Yaşına Basıyorum”, *Doğan Kardeş*, 1, (17), 1946, 3.

“İnatçı Keçi”, *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (17), 1940, 8.

İREN, Cahid, “Kardan Çocuk”, *Çocuk Duygusu*, 1, (25), 1937, 9.

“İyilik Devi”, *Öğretmen İleri*, 2, 2, 1937, 10,11,12.

KABAAĞAÇLI, Cevat Şakir, “Anadolu Efsaneleri”, *Türk Dili*, 19 (208), 1969, 1.

“Kahkaha”, *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (6), 1939, 17.

“Kahkaha”, *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (9), 1939, 17.

“Kahkaha”, *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (14), 1939, 17.

“Kahkaha”, *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (21), 1939, 8.

Doğan Kardeş, “Kah, kah, kah”, 2, (23), 1946, 9.

KALANTAY, Y, “Burnuyükseğin Kürkü”, Çocuk Duygusu, 1, (9), 1937, 9.

Kamu, Kemalettin, *Türk Yurdu*, (8), 202, 1928.

“Kanatsız Peri”, *Bilmece Dergisi*, 2, (32), 1944, 8.

"Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Üç Canavarı Nasıl Yendi", *Mektepli Gazetesi*, 3, (58), 1933, 1-13.

"Karagöz: Mektepteki Kızlarımızın Hepsi Neşeliydi Diyor", *Olgun Çocuk*, 1, (9), 1937, 3.

"Karagöz Bayram Gecesi Çocukların Rüyasına Girecek", *Olgun Çocuk*, 1, (10), 1937, 9.

KARAYEL, M. Sami, "Birinci Cildin Sonunda", *Mektepli Gazetesi*, 1, (26), 1933, 3.

KARAYEL, M. Sami, "Ulu ve Biricik Babamız", *Mektepli Gazetesi*, 3, (58), 1933.

KARAYEL, M. Sami, "Dökülüyoruz", *Mektepli Gazetesi*, 6, (141), 1935, 2.

KARAYEL, M. Sami , "Mektepli Gazetesi Çıkıyor", *Mektepli Gazetesi*, 1, (1), 1933, 1.

"Kavganın Sebebi", *Çocuk Gözü*, 2, (41), 1946, 7.

KAYA, Doğan, "Anonim Halk Şiiri Olarak Tekerlemeler",Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi II, Niğde, 1996.

KAZAN, Rabia, "Nasrettin Hoca'nın Çocukluğu", *Çocuk Mecmuası*, 2, (99), 1938, 6-7.

"Keloğlan ile Hamamcı", *Türk Çocuğu*, 1, (1-7), 1944-1945, 16.

KOÇU, Reşat Ekrem, "Buğaç", *Çocuk Sesi*, 16, (397), 1937, 15.

Kolay, "Tahta Tüfek", *Olgun Çocuk*, 1, (3), 1935, 17.

KOZ, M. Sabri, "Bazı Eski Basma Kaynaklardan Nasreddin Hoca Üzerine Notlar", *Yedi İklim Yayınları (Nasreddin Hoca Özel Sayısı)*, (138- 139), 2001, 45.

"Kurt Niçin Kuzulara Düşman Oldu", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 2, (27), 1936, 15.

"Kuvvetli, Yiğit ve Çok Okuyan Millet", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi,* 1, (4), 1936, 39.

"Küçük Bilmeceler", *Bilmece Dergisi*, 1, (10), 1943, 7.

"Küçük Bilmeceler", *Bilmece Dergisi*, 1, (12), 1944, 6.

"Küçük Bilmeceler", *Bilmece Dergisi*, 1, (18), 1944, 6.

"Küçük Bilmeceler", *Bilmece Dergisi*, 2, (63), 1944, 5.

KÜR, İsmet, "Süreli Çocuk Yayınlarına Genel Bir Bakış", *Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, 1993, s. 105-110.

"Kırk Maymunlar", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (11), 1932, 6.

KÜÇÜK, Sabahattin, "Küçük Keçi Çobanı", *Afacan Gazetesi*, 3, (14), 1935, 13.

Masalcı, "Tilkiden Daha Kurnaz Dört Çocuk", *Mektepli Gazetesi*, 2, (49), 1933, 15.

Masalcı, Hık Demiş Burnundan Düşmüş' ün Hikâyesi, *Mektepli Gazetesi*, 2, (47), 1933,14.

Masalcı, "Kurt Yavrusu Kirpiyi Kestane Gibi Yedi", *Mektepli Gazetesi*, 3, (51), 1933, 15.

Masalcı, "Aykut'un Oyuncakları", *Olgun Çocuk*, 1, (1), 1935, 17.

Masalcı Baba, "Her şey Altın Olsaydı", *Çocuk Duygusu*, 1, (9), 1937, 7.

Masalcıbaba, "İncili Ece ve Cüceler Hakanı Nasıl Evlendiler", *Afacan Gazetesi*, 3, (10), 1935, 13.

Masalcı Baba, "Aç Gözlü Çocuk", *Çocuk Duygusu*, 1, (11), 1937, 9.

Masalcı Nine, "İki Tüccar", *Afacan Gazetesi*, 7, (243), 1939, 16.

"Mavi Işıklı Lamba", *Şen Çocuk, (Çev. Nejat Gürkan)*, 3, (28), 1946, 8.

"Maymunla Tavşan", *Doğan Kardeş, (Çev. Âdem Şakar)*, 1, (17), 1946, 8.

M. Muzaffer, "Erkek Cesareti Gösteren Kız", *Çocuk Sesi*, 1, (23), 1929, 6.

Mikifare, "Yeni Bilmeceler", *Afacan*, 1, 8, 1, 1932.

Mikifare, "Yeni Bilmeceler", *Afacan*, 1, (9), 1, 1932.

Mikifare, "Ramazan'a Maniler", *Afacan Gazetesi*, 1, (9), 1932.

Minik Ece", *Öğretmen İleri*, 1, (16), 1936, 17,18,19,20,21,22,23.

"Minik Hikâyeler", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 3, (72), 1937, 234-235.

"Minik Hikâyeler", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 3, (73), 1937, 245.

"Minik Hikâyeler", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 3, (74), 1937, 257.

Muallim Murat, "Güzel Günsel", *Çocuk Sesi*, 2, (46), 1930, 5.

MÜSLİMOĞLU, Emin Refik, "Benden Size Mektuplar", *Çalışkan Çocuk*, 1, (1), 1934, 2.

NADİR, Cemal, "Tarzan Türkiye'de", *Doğan Kardeş*, 1, (6-7), 1945, 16.

NADİR, Cemal," Tarzan Türkiye'de", *Doğan Kardeş*, 1, (8-9), 1945, 10,11.

NADİR, Cemal, "Tarzan Türkiye'de", *Doğan Kardeş*, 1, (9), 1945, 8.

NADİR, Cemal, "Tarzan Türkiye'de", *Doğan Kardeş*, 1, (10-11-12), 1945, 10,11.

"Nasreddin Hocadan Birkaç Hikâye", *Şen Çocuk*, 1, (11), 1946, 11.

NAZİF, Nizamettin, "Son Gidiş", *Cumhuriyet Çocuğu*, 1, (5), 1938, 72.

N. Perker, "Dünya Güzeline Armağan", *Gelincik Gazetesi*, 2, (27), 1936, 9-10.

OKAY, Cüneyd, "Eski Harfli Çocuk Dergileri", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4 (7), 2006.

"Okuyucularla Konuşma", *Şen Çocuk*, 2, (34), 1946, 5.

"On Beşinci Yıl", Cumhuriyet Çocuğu, 1, (1), 1938, 2.

Oyuncubaşı, "Hacivat'ın Doktorluğu", *Afacan Gazetesi*, 2, (97), 1934, 8.

"Oyun ve Eğlenceler", *Çalışkan Çocuk*, 1, (9), 1934, 14.

"Oyun ve Eğlenceler", *Çalışkan Çocuk Gazetesi*, 1, (15), 1934, Sayfa 16.

"Oyun ve Eğlenceler", *Çalışkan Çocuk Gazetesi*, 1, (23), 1935, 26, 30.

Önder, Mehmet, "Nasreddin Hocaya Ait Yeni Vesikalar", Türk Folklor Araştırmaları, (77), 1955, 12-25.

ORKUN, Hüseyin Namık, "Millî Efsanelerimiz", *Varlık*, 2 (34), 1934, 12.

ÖZKONUK, Rezan, "Küçük Sanatkâr Örümcek", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 1, (10), 1943, 10.

ÖZMAY, Mehmet, "Bilmeceler", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 5, (128), 1945, 10.

RÜŞTÜ, Fazıl, "Ay'ın Hikâyesi", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (1), 1932, 11.

RÜŞTÜ, Necdet, "İlk Söz", *Afacan Gazetesi*, 1, (1), 1932, 1.

RÜŞTÜ, Necdet, "Tatil Manileri", *Afacan Gazetesi*, 2, (91), 1, 1934.

"Sadık Arkadaş", *Öğretmen İleri*, 2, (2), 1937, 23-24.

OKAY, Cüneyd, "Eski Harfli Çocuk Dergileri", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4 (7), 2006.

ORKUN, Hüseyin Namık, "Millî Efsanelerimiz", *Varlık*, 2 (34), 1934, 12.

"Pişman Olmuş", *Afacan Gazetesi*, Cilt 2, (105), Sayfa 3, 1934.

R.G.A., "Türk Çocuğuna Ninni", *Şen Çocuk*, 1, (11), 1946, 5.

Selami, Ö, "Orhan'ı Cin mi Çarpmış?" *1001 Roman*, 3, (65), 1940, 172.

"Sevgili Arkadaşlarım", *Çocuk Gözü Gazetesi*, 1, (1), 1945, 2.

"Sevgili Çocuklar", *Türk Çocuğu*, 1, (15), 1945, 2.

"Sevgili Kardeşlerim", *Doğan Kardeş*, 1, (6), 1945, 3.

"Şen Fıkralar", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (11), 1932, 14.

SINAR, Alev, "Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4 (7), 2006, 175-225.

SİHAY, Yaşar, "Söz Dinlemeyen Tavşan Yavrusu", *Afacan Gazetesi*, 7, (240), 1939, 15.

ŞAHİN, Aysuda, "Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi'nde Yapı", Kahramanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Karaman, 2018.

ŞAPOLYO, Enver Benhan, "Yayla Gülü", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası,* 1, (10- 31), 1939, 92- 148.

"Sualler-Cevaplar", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (13), 1939, 17.

"Sualler-Cevaplar", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (14), 1939, 17.

"Şen Fıkralar", *Gelincik Gazetesi*, 2, (37), 1937, 9.

"Şen Fıkra", *Şen Çocuk*, 1, (12), 1946, 11.

ŞEVKİ, Ragıp, "Cengiz'in Kızı Tolga"*, Çocuk Mecmuası*, 2, (56), 1937, 10-11.

ŞEVKİ, Ragıp, "Boz Yeleli Kurt", *Çocuk Mecmuası*, 1, (22), 1937, 8.

"Şen Halkalarla Baş başa", *Şen Çocuk*, 2, (21), 1946, 5.

"Şen Köşe", *Çocuk Dünyası*, 1, (28), 1940, 71.

"Şen Köşe", *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 1, (30), 1940, 90.

"Şen Köşe", *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 1, (32), 1940, 102.

"Şen Köşe", *Çocuk Dünyası Gazetesi*, 1, (33), 1940, 114.

ŞİMŞEK, Hüseyin, "XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevi Üzerine", *Millî Eğitim Dergisi*, 2001, (151).

ŞÜKRÜ, Mehmet, "İğ, Mekik, İğne", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (1), 1932, 3.

ŞÜKRÜ, Mehmet, "Çidem", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (17), 1933, 7.

"Tabiat ve Hayat", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 12, (6), 1941, 5.

"Tabiat ve Hayat", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi,* 12, (7), 1941, 5.

"Tabiat ve Hayat", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 12, (8), 1941, 5.

"Tabiat ve Hayat", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 12, (9), 1941, 5.

"Tabiat ve Hayat", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 12, (12), 1941, 5.

TALUY, Nihal Yalaza, "Yeryüzünün Bir Efsanesi", *Çocuk Mecmuası*, 9, (28), 1946, 6-7.

TARCAN, Selim Sırrı, "Türk Çocuklarına Öğütlerim", *Çocuk Dergisi,* 1, (9), 1936, 3.

TAŞKENT, Ayşe, *Doğan Kardeş*, 481, 1959, 3.

"Tayyare ile Bir Uçuş Paraşütle İnen Kim?", *Olgun Çocuk*, 1, (8), 1937, 3.

TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt: 10, Devre VI: 1939- 1943, İçtima: 41, TBMM Matbaası, Ankara 1940.

TBMM Zabıt Ceridesi, c. VII, II. Devre, II. İçtima, TBMM Matbaası, Ankara 1970.

TEKDAL, Mehmet, "Tepegöz Hikâyesi", Çocuk Haftası, 7, (172), 1946, 10.

TEZEL, Naki, "Dirilen Ölü", *Çocuk Duygusu*, 1, (8), 1937, 9.

TEZEL, Naki, "Geyik", *Çocuk Duygusu*, 1, (21), 1937, 12.

TEZEL, Naki, "Geyik", *Çocuk Mecmuası*, 7, (345), 1943, 11.

TEZEL, Naki, "Halkevleri 13 Yaşında", *Türk Çocuğu*, Cilt 1, Sayı 5, Sayfa 2, Yıl 1945.

"Tilki ve Kurt", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (14), 1940, 8.

"Tilki ile Sincap", *Asrın Çocuğu Gazetesi*, 1, (15), 1940, 8.

TOLSTOY, Leo, "Hükümdar ve Şahin", *Doğan Kardeş, (*Çev. Nihal Yalaza Taluy), 2, (24), 1946, 13.

TOPALOĞLU, Burhan, "Eşekle Köpek", *Çocuk Gözü*, 1, (21), 1945, 17.

Tunara, "Baykuşla Karga", *Çocuk Haftası Gazetesi*, 2, (47), 1943, 5.

TUĞCU, Kemalettin, "Oduncunun Rüyası", *Yavrutürk Çocuk Gazetesi*, 1, (8), 1936, 92.

"Türk Çocuğu Öğretmen Arkadaş Anne ve Babalar", *Öğretmen İleri-Çocuklara Hikâye Demeti*, 1, (1), 1936, 1.

"Türk Çocuğu Niçin Çıkıyor?", *Türk Çocuğu*, 1, (1), 1944, 2.

"Türk Çocuğu İki Yaşına Bastı", *Türk Çocuğu*, 1, (17), 1946, 2.

Türk Dili, Eski Türk Şiiri Özel Sayısı, 1986, 409.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre 1, c.1, s.184-190.

"Varyete", *Doğan Kardeş*, 1, (1), 1945, 32.

Vasfi, Nimet, "Şen Fıkralar", *Şen Çocuk Mecmuası*, 1, (15), 1933,14.

YALÇIN, Avni, "Martavalcı", *Olgun Çocuk*, 1, (7), 1935, 11.

YALGIN, Ali Rıza, "Baştan Başa Efsanelerle Dolu Urfa", *Çınaraltı*, 3 (58), 1942,10.

"Yedi Elmas Taş", *Doğan Kardeş*, 2, (24), 1946, 14.

YEĞİNSOY, Bedriye "Üç Gözlü Kızkardeşler", *Olgun Çocuk*, 1, (21), 1937, 3-8.

YENER, Cemal "Tufan Efsanesi", Bilmece Dergisi, 1, (14,15,16,17), 1944, 3,3,4,4.

ZAİMOĞLU, Ziya İhsan, "Tepegöz", *Türk Çocuğu*, 1-2, (11-25), 1945-1946, 2.

ZİYA, Abdullah, "Kolsuz Adam", *Çocuk Sesi*, 2, (42), 1936.

ZİYA, Abdullah, "Orhun Kitabeleri Kahramanı Güntekin", *Çocuk Sesi*, 2, (32), 1930, 2.

"Zuhal Yıldızında", *Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası*, 1, (24), 1939, 461.

Makaleler

ALPAY, M., "Türk Çocuk Edebiyatı", *Güneydoğu Araştırmaları Dergisi*, (8-9), 1980, 167-175.

BAYRAM, Y., "Türk Edebiyatının İlk Çocuk Dergisi Mümeyyiz", *Hece (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı)*, 9, (104-105), (Ağustos- Eylül 2005), 484-500.

BİLGİN, N., "Çizgi Romanlarda Yapı ve İdeoloji", *Kütüphane Dünyası, Türk Kütüphaneciler Derneği*, (13-14), 1979, 64-78.

CİHAN, A.K., "Orhun Yazıtlarındaki "Bilge" Terimi Üzerine", *Felsefe Dünyası*, (35), 2002, 91.

DUNDES, A., "Fakelore Fabrikasyonu", (Çev. Selcan Gülçayır- Aslı Uçar), *Milli Folklor*, (70), 2006, 92.

ERCİLASUN, A, B., "Oğuz Kağan Destanı Üzerine Bazı Düşünceler", Türk Dili Araştırmaları Yayınları- Belleten, Ankara, 1986, 15.

NASKALİ, E, G., "Destanın Tarifi", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 40, (1992), 1995, 2.

ŞİMŞEK, E., "Türk Masallarının Milli Tipi: Keloğlan", *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, (11), 2017, 41-45.

ŞİMŞEK, E., "Azrail İnancının Türk Halk Kültürüne Yansımaları", *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 8, 2019, (18), 12-15.

Bildiriler

AYDOĞAN, F., *"Çocuk Dergileri Bağlamında Tüketim Olgusu"*, *2. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi ve 2. Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali&Kongresi*: *(4-6 Nisan 2005)*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul 2005.

CUNBUR, M., "Folklorumuzda Geyik Motifi Üzerine", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, *II. C. Halk Edebiyatı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.

EMEKSİZ, A., *"Geleneksel Türk Tiyatrosunda Seyirci Odaklı İcra Farklılaşması", Dümbüllü İsmail Efendi ve Dünden Geleceğe Geleneksel Türk Tiyatrosu*

Sempozyumu Bildirileri, (6-7 Kasım 2007/ İstanbul), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., İstanbul 2008, s. 67

SAYILGAN, E., ve Sayılgan, Ş., *"Çocuk Dergilerinin Dergi Yayıncılığı Sektöründeki Yerinin Tiraj Yönünden İncelenmesi, 2. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi ve 2. Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali& Kongresi (4-6 Nisan 2005),* İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul 2005.

Sözlükler

DEVELİOĞLU, F., *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1962.

ERHAT, A., *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007.

Ansiklopediler

ALPAY K., "Çocuk Edebiyatı", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi,* Esin Yayınevi, İstanbul 1997, III, 607-610.

BAKIRCIOĞLU, Z., "Efsane Mad.", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1979, III.

BORATAV, Pertev Naili, "Battal" Maddesi, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1950.

BORATAV, Pertev Naili, "Türkler'de Hızır", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1950.

ALBAYRAK, N., *"İslam Ansiklopedisi",* Türk Diyanet Vakfı, İstanbul, 1992, VI, 183.

KARA, Mustafa, "Hızır" Mad. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1981.

Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul 1976, (8), 98.

Yıllıklar

Özçelebi, Ali- Sakaoğlu, Saim, *Anadolu Efsaneleri İçin Eski Bir Kaynak,* Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1976.

Tezler

ALAY, Okan, *Bingöl Masalları* (İnceleme-Metin), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ, 2005.

ALBAYRAK, Kübra, *Erken Cumhuriyet Döneminde Sosyalleşme Aracı Olarak Süreli Çocuk Yayınları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2014.

ALPTEKİN, Ali Berat, *Taşeli Platosu Masallarında Tip ve Motif Çalışması*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1982.

BALCI, Ahmet, *Çocuklara Rehber Dergisi'nin Çocuk Eğitimine Katkısı Açısından İncelenmesi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay 2002.

BAŞ, Yusuf, *Türkiye'de Yerli Yazarların Yayımlanmış Çocuk Romanlarına Eğitim Açısından Yaklaşım*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara 1979.

BAYAT, Nihat, *Eski Harfli Çocuk Dergilerinin (Çocuk Bahçesi, Çocuk Dünyası) Çocuk Eğitimindeki İşlevleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2002.

BAZANCİR, Recai, *Bingöl Efsaneleri,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2010.

DEMİRCAN, Candemir, *Mektepli Gazetesinde Yer Alan Metinlerin İçeriğinin, Çocukların Bilişsel ve Ahlaki Gelişimlerine Katkısı (1-148. sayılar),* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2006.

DURMUŞ, Abdulkadir, *1897–1910 Yılları Arasında Çıkan Eski Harfli Çocuk Dergilerinin Çeviri Metinleri Üzerine*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2007.

EKER, Nurten, *Doğan Kardeş Dergisi'nde Yer Alan Metinlerin Tür, İçerik ve Anlatım Özelliklerinin Çocuk Eğitimine Katkısı Açısından İncelenmesi (1-75. Sayı),* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2006.

ELÇİN, Şükrü, *Kitab-ı Mensur Realist Halk Hikâyeleri*, (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1949.

EMİROĞLU, ÖzTürk, *Tanzimat'tan 1928'e Kadar Yayımlanan Çocuk Gazete ve Dergileri Üzerine Bir İnceleme*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1992.

ERTÜRK, Recep, *Tahsin Demiray Basınımızda ve Sosyolojimizde Yeri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1987.

GENÇER, İmre, *1960-70 Yılları Arasında Türkiye'de Yayınlanmış Yerli Çocuk Yayınları Bibliyografyası,* (Mezuniyet Tezi), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1972.

GURBETOĞLU, Ali, *II. Meşrutiyet Döneminde Yayımlanan Çocuk Dergilerinin İncelenmesi (1908-1918),* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2006.

GÜLER, Gökhan, *Ebe Sobe Çocuk Dergisinin Eğitim Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2006.

GÜNAYDIN, Gönül, *Doğan Kardeş Dergisi'nde Çocuğa Kazandırılması Hedeflenen Değerler ve Ortaya Çıkan Çocuk Modeli (151-225. Sayı)*, (Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2005.

KAPLAN, Mehmet, *Namık Kemal Hayatı ve Eserleri*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1942.

KONAR, Elif, *Gürbüz Türk Çocuğu Dergisi'nin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2003.

KWESİ, Yankah, *Proiverb in the context of Yakan Rethoric*, **(***Ph. D thesis),* Indiana University, Folklore Institute, Indiana 1985.

MİJGAR, Gül, *Türkiye'de Resimli Kitaplar ve Peri Masalları*, (Yüksek Lisans Tezi), Bilkent Üniversitesi Siyasal Bilgiler ve Kamu Yönetimi, Ankara 1990.

ÖZCİVELEK, Leyla, *Türkiye'de Resimlenmiş Çocuk Kitapları*, (Yüksek Lisans Tezi), Bilkent Üniversitesi Grafik Bölümü, Ankara 1991.

ÖZYÜREK, Rasim, *Millî Eğitim Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığınca 1979-1993 Yılları Arasında Yayımlanan Resimli Çocuk Kitaplarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1994.

PEHLİVAN, Gülünaz, *1860-1928 Yılları Arasında Yayınlanan Çocuk Kitapları*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1993.

ŞENOCAK, Ebru, *Leyla ile Mecnun Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Elâzığ 2000.

TAŞ, Elvan Başaran, *Türkiye'de Çocuk Dergilerinin Çocuk Eğitimine Katkısı ve Millîyet Kardeş Dergisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008.

TAŞDEMİR, Ahmet Durmuş, *Mektepli Çocuk Dergisi (İndeks, Seçme Metin ve Değerlendirme)*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2007.

TUNCER, Nilüfer, *Türkiye'de Yayımlanmış Resimli Çocuk Kitapları (1960-1972)*, (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitimi, Ankara 1974.

TUNCER, Nilüfer, *Çizgi Romanlar/ Ankara İl Halk Kütüphanesi Çocuk Bölümünde Yapılan Bir Deneyim,* (Doçentlik Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1980.

ÜNLÜ, Seyfettin, *Mektepli Dergisindeki Şiir ve Manzumlerin Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi,* (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2011.

YANAR, Halil, *Bizim Mecmua Dergilerinin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 2001.

YAŞAR, Şeyma, *İlk Çocuk Dergilerinden Mümeyyiz*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001.

YILDIRIM, Haydar, *Doğan Kardeş Dergisi'nde Yer Alan Metinlerin Tür, İçerik ve Anlatım Özelliklerinin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi (76-150. Sayı), (Yüksek Lisans Tezi),* Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2006.

İnternet Sayfaları

(Url-1), Onur Kaymak, Cumhuriyetin İlk Dönemi Eğitim Kurumları (1921-1926) Telif ve Tercüme Heyeti, (2016), Erişim adresi: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164441_heyeti_ilmiye.pdf.

(Url-2), *Cemal Nadir Güler (1902-1947),* 1001 Roman, (2009) Erişim Adresi: http://www.cizgidiyari.com/forum/0-9/104-1001-roman.html.

(Url-3), Çizgi Diyarı, *Kızılmaske The Phantom*, (2009), Erişim adresi: http://www.cizgidiyari.com/forum/i-i-j-k-l/438-kizilmaske-phantom.html.

(Url-4), Çizgi Diyarı, *Cemal Nadir Güler*, (2009), Erişim adresi: http://www.cizgidiyari.com/forum/b-c-c-d/314-cemal-nadir-guler.html.

(Url-4), Çizgi Diyarı, *Doğan Kardeş*, (2009), Erişim adresi: http://www.cizgidiyari.com/forum/b-c-c-d/217-dogan-kardes.html.

(Url-5), Türk Sineması Veri Tabanı, *Münir Hayri Egeli*, (2015), Erişim Adresi: http://www.kameraarkasi.org/yonetmenler/munirhayriegeli.html.

(Url-7), Çizgi Diyarı, *Tahsin Demiray*-1903-1971, (2009), Erişim adresi: http://www.cizgidiyari.com/forum/t-u-u-v/188-tahsin-demiray.html.

EKLER

EK 1. Çocuk Sesi Dergisi'nin Kapak Örneği

(Cilt 3, Sayı 59, 23 Şubat 1937)

EK 2. Şen Çocuk Mecmuası'nın Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 16, 1 Nisan 1933)

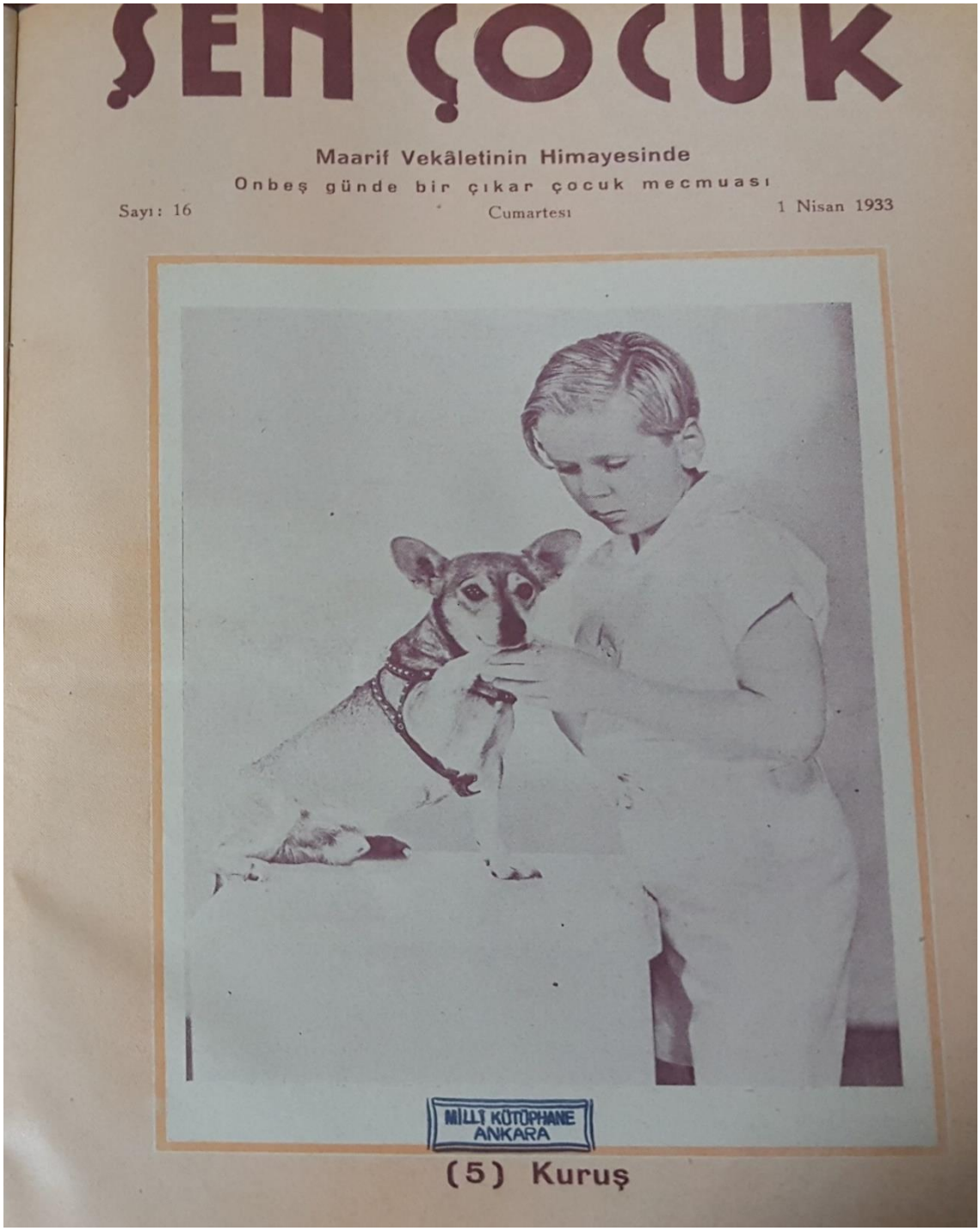

EK 3. Afacan Gazetesi'nin Kapak Örneği

(Cilt 3, Sayı 15, 28 Şubat 1935)

EK 4. Çalışkan Çocuk Gazetesi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 3, 13 Ekim 1934)

EK 5. Mektepli Gazetesi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 19, 26 Ocak 1933)

EK 6. Olgun Çocuk Dergisi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 2, 2 Mart 1935)

EK 7. Ateş Dergisi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 13, 18 Şubat 1937)

EK 8. Çocuk Dergisi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 17, 15 Ocak 1937)

EK 9. Gelincik Gazetesi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 6, 18 Temmuz 1936)

EK 10. Öğretmen İleri Dergisi'nin Kapak Örneği

(Cilt 2, Sayı 2, 1 Ocak 1937)

EK 11. Yavrutürk Çocuk Gazetesi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 8, 20 Haziran 1936)

EK 12. Çocuk Duygusu Gazetesi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 2, 7 Ekim 1937)

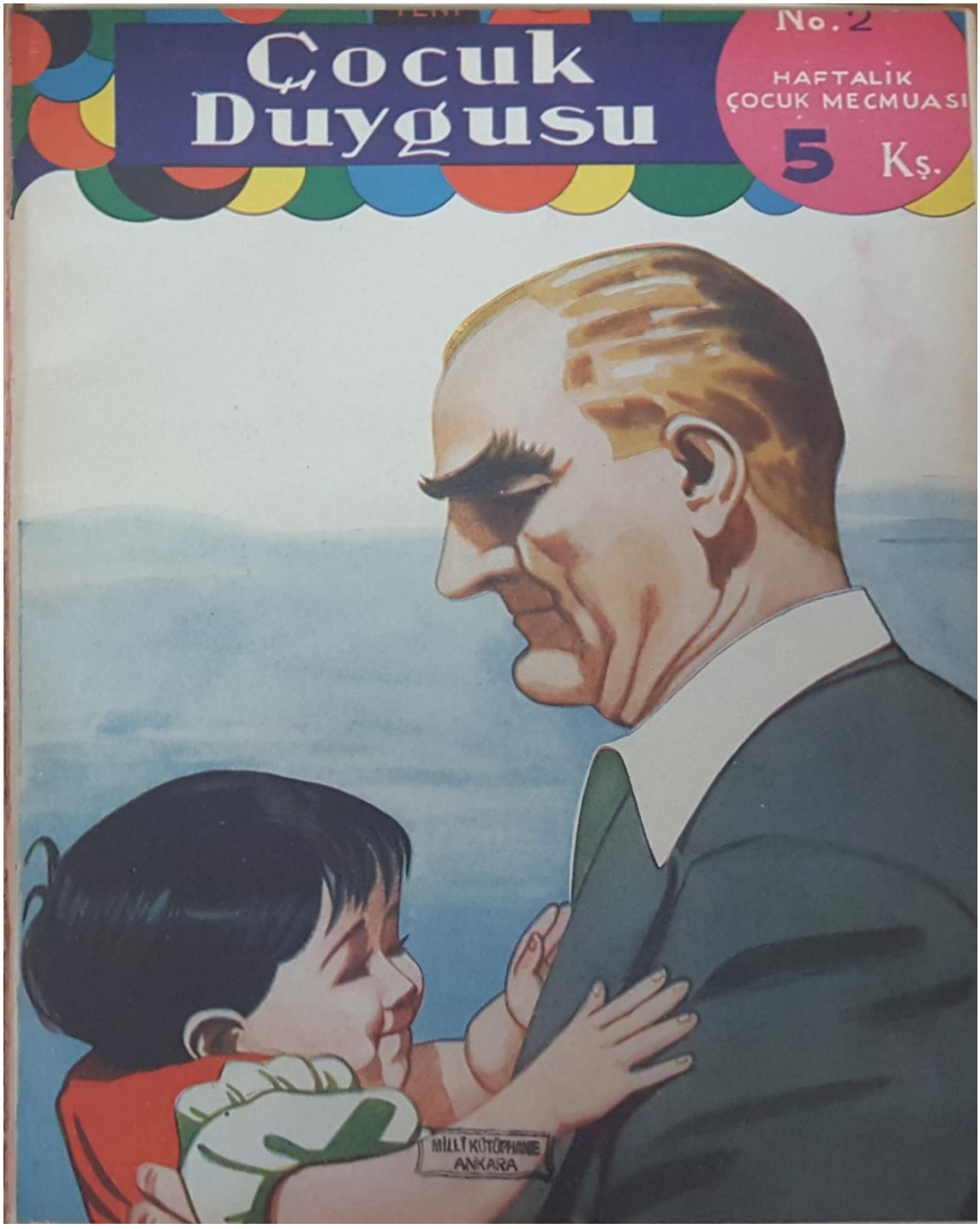

EK 13. Cumhuriyet Çocuğu Mecmuası'nın Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 5, 30 Kasım 1938)

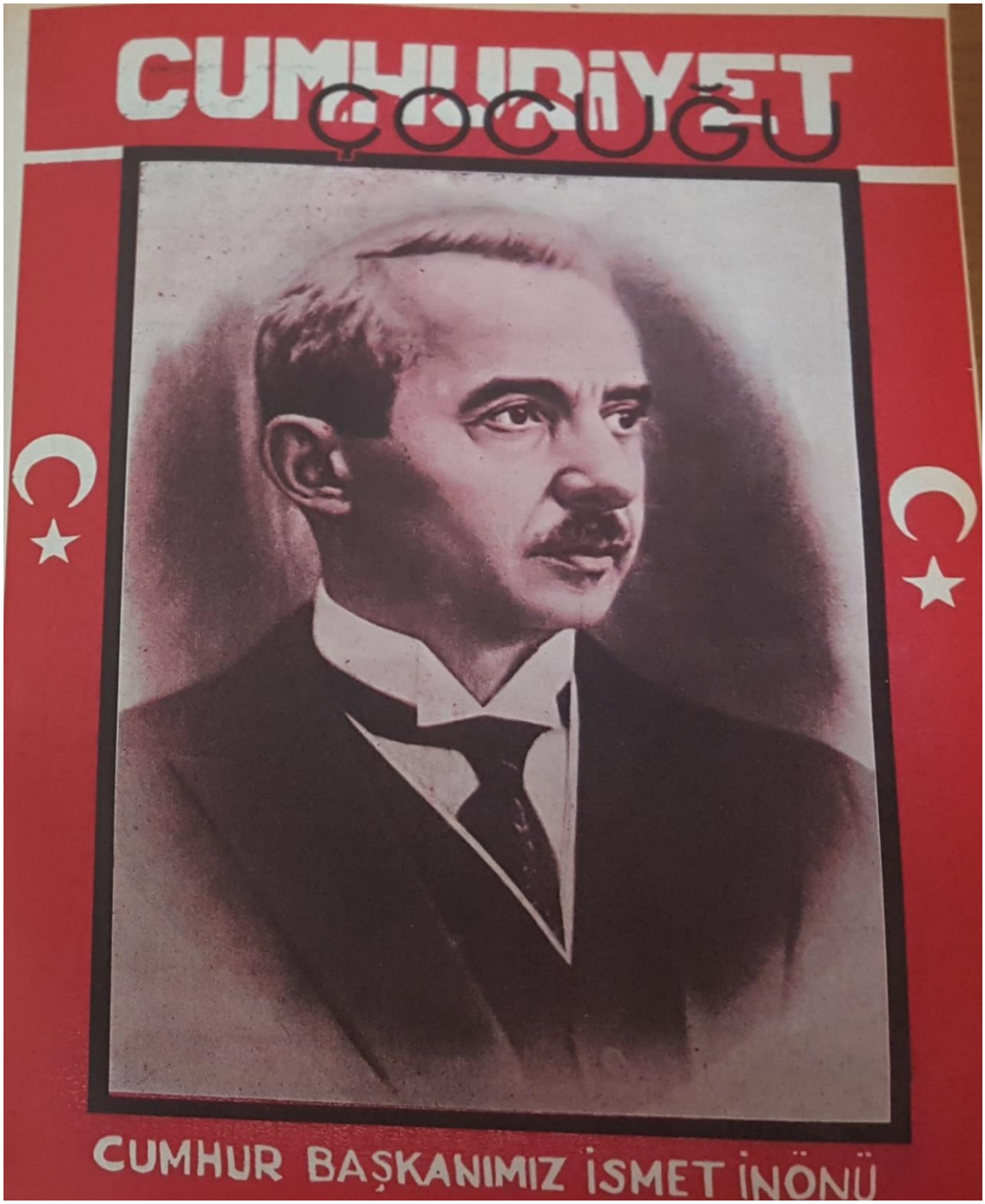

EK 14. Asrın Çocuğu Gazetesi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 25, 20 Nisan 1940)

EK 15. 1001 Roman Dergisi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 16, 23 Ekim 1939)

EK 16. Çocuk Dünyası Gazetesi'nin Kapak Örneği

(Cilt 2, Sayı 1)

EK 17. Bilmece Dergisi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 11, 25 Aralık 1943)

EK 18. Çocuk Haftası Gazetesi'nin Kapak Örneği

(Cilt 2, Sayı 37, 11 Eylül 1943)

EK 19. Türk Çocuğu Dergisi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 6, 1 Mart 1945)

EK 20. Çocuk Gözü Gazetesi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 25, 6 Aralık 1945)

EK 21. Doğan Kardeş Dergisi'nin Kapak Örneği

(Cilt 2, Sayı 20, 15 Mayıs 1946)

EK 22. Şen Çocuk Dergisi'nin Kapak Örneği

(Cilt 1, Sayı 9, 9 Ocak 1946)

DİZİN

A

A. Cevdet, 79

A. Ekrem, 80, 85, 183

A. Sami, 80, 84, 367, 370

A. Ziya Kozanoğlu, 543, 578

Abdullah İhsan, 80, 84, 107, 109, 110

Abdullah Ziya, 79, 81, 84, 130, 131, 136, 137, 183, 184, 580, 585, 586, 587, 617, 618, 619

Abdullah Ziya Kozanoğlu, 79, 81, 580, 585, 586, 587, 617, 618, 619

Adem Şakar, 321, 704, 705

Âdem Şakar, 697, 700, 706, 794

Adnan Sami, 80, 85, 183, 186

Afacan, vi, xvii, 22, 25, 54, 55, 56, 62, 65, 70, 75, 76, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 198, 199, 200, 202, 203, 204, 205, 206, 209, 210, 212, 214, 216, 217, 218, 220, 221, 223, 224, 227, 228, 229, 243, 304,305, 365, 366, 386, 506, 520, 662, 663, 665, 784, 785, 786, 787, 790, 791, 793, 794, 795, 796, 806

Aga Bey, 79, 84

Ahmet Bican Ercilasun, 623

Ahmet Caferoğlu, 378, 379

Ahmet Ekrem, 80, 86, 87, 90, 187

Ahmet Haldun, 183, 187

Ahmet Hilmi, 80, 83

Ahmet Kutsi Tecer, 700

Ahmet Özgür Güvenç, 609, 610, 611, 619, 722, 723

Alan, Dundes, 294

Ali Baba ve Kırk Haramiler, 319, 582, 583, 588

Ali Berat Alptekin, 127, 250

Ali Duymaz, 329

Ali Fuat Bilkan, 245

Ali İsmail, 80, 85

Ali Rıza Seyfi, 184

Altan Öykümen, 461

Amcabey, 692, 693, 697, 718, 721, 722, 725, 736, 739, 744

Andersen, 60, 237, 411, 541, 582, 583, 585, 669, 704, 705

Andreas Tietze, 96, 770

Ankaralı Aşık Ömer, 321, 331, 334

Annti Aarne, 168, 169, 555

Archer Taylor, 158, 375

Arif Avcı, 635, 637, 659, 660

Arkadaş, 43, 47, 48, 50, 189, 393, 394, 396, 401, 409, 460, 579, 692, 775, 795, 798

Aruz Koca, 608

Asım Yeğinobalı, 512

Asrın Çocuğu, ix, xviii, 22, 54, 55, 62, 66, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 497, 498, 499, 500, 501, 503, 504, 505, 506, 508, 509, 787, 791, 792, 796, 797, 817

atasözleri, 91, 156, 157, 158, 160, 184, 193, 194, 324, 371, 374, 376, 408, 411, 414, 437, 469, 577, 590

atasözü, 70, 91, 135, 149, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 183, 184, 191, 192, 193, 220, 228, 266, 275, 321, 322, 323, 324, 363, 366, 371, 372, 375, 376, 406, 407, 408, 411, 412, 414, 431, 435, 436, 437, 579, 588, 589, 590, 593, 606

Ateş, vii, 22, 54, 55, 57, 62, 65, 299, 300, 301, 302, 303, 313, 319, 405, 545, 573, 577, 769, 789, 810

Atsız, 301

Attila, 80, 84, 187, 239, 241, 368, 369, 580, 662

Avni Yalçın, 290, 296, 298

Ayine, 43, 50, 692

Aysuda Şahin, 616

Ayşe Abla, 691, 698, 699, 703, 704, 705, 706

Ayşe Teyze, 258, 262, 263

Aziz Nesin, 699

B

Bahaddin Yücel, 54, 55, 745, 748

Bahaeddin Ögel, 163, 354

Banı Çiçek, 349

Basat, 594, 607, 608, 609, 610, 611, 615, 653, 723, 776

Bayan Nine, 183, 184, 188, 189, 190, 367, 368, 369, 370, 382, 384, 386, 390, 392, 786

Bedriye Yeğinsoy, 431, 432, 434, 435

Behçet Kemal, 331, 334

Bekir Arkın, 55, 745, 748, 750, 751

Beyhan Abla, 80, 89, 90, 92

Bilge Seyidoğlu, 107, 108

Bilgin, 284, 285, 287, 288, 289, 475, 751, 786, 799

Bilmece Dergisi, x, xviii, 22, 66, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 542, 543, 545, 546, 547, 548, 550, 551, 552, 553, 555, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 564, 566, 567, 568, 570, 769, 770, 785, 787, 788, 789, 790, 792, 793, 798, 820

Binbir Roman, 22, 54, 55, 62

Bizim Bacı, 230, 233, 235, 236, 248, 249, 251, 252, 788

Bizim Mecmua, 51, 803

Boğaç Han, 130, 577, 582, 583, 588, 602, 603, 604, 605, 606

Bolayır Amca, 80

Boyu Uzun Burla Hatun, 349, 350

Bozkurt, 83, 91, 134, 135, 353, 354, 355, 620, 700, 789

Buğaç, 88, 91, 129, 130, 792

Bumin Hakan, 315, 355, 357, 358, 782

Bumin Kağan, 357, 358

Burhan Bilbaşar, 54, 55, 284, 285, 288, 392, 395, 456, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 469, 472, 473, 477, 478, 510

Burhan Topaloğlu, 667, 670, 678, 679

Bülend Çetinor, 539

C

C. K, 640, 642

Cahit, 77, 80, 84, 299, 301, 309, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 407, 409, 411, 432, 512, 580, 771

Canan Aslan, 158

Celal Beydilli, 135

Celal Cengiz, 432, 434

Celal Sıtkı Gürler, 309, 317

Cemal Nadir, 428, 691, 692, 693, 697, 699, 702, 703, 704, 706, 718, 722, 724, 725, 729, 733, 736, 737, 738, 744, 803

Cemal Nadir Güler, 692, 693, 803

Cemal Yener, 538, 539, 541, 562, 564

Cemil Nacip, 426

Cemil Tuna, 55, 534, 536, 538

Cengiz Han, 310, 320, 683

Cevdet Demiray, 310, 318, 319, 750, 751

Cevdet Kudret, 138, 139, 153, 453

Charles Dickens, 172, 173

Cımbız, 188, 258, 263, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 788

Ciddî Karagöz, 50

Cumhuriyet Çocuğu, ix, xviii, 22, 54, 55, 62, 66, 405, 454, 455, 456, 457, 458, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 472, 473, 477, 478, 480, 481, 488, 489, 573, 785, 786, 789, 795, 796, 798, 816

Ç

Çalışkan Çocuk, vi, xviii, 22, 54, 55, 62, 65, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 236, 237, 238, 239, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 249, 251, 252, 253, 287, 786, 788, 789, 794, 795, 807

Çıtı Pıtı, 53

Çocuk Bahçesi, 43, 44, 50, 51, 801

Çocuk Duygusu, viii, xviii, 22, 25, 44, 50, 55, 62, 66, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 443, 445, 446, 447, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 689, 785, 787, 789, 791, 792, 793, 797, 815

Çocuk Dünyası, x, xviii, 22, 25, 44, 50, 51, 54, 55, 62, 66, 516, 517, 518, 519, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 531, 532, 533, 785, 788, 791, 796, 801, 819

Çocuk Gözü, xi, xviii, 22, 54, 55, 57, 63, 66, 70, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 671, 672, 673, 674, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 685, 686, 688, 689, 785, 788, 789, 790, 791, 792, 796, 797, 823

Çocuk Haftası, x, xviii, 22, 25, 54, 55, 57, 62, 66, 405, 543, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 611, 612, 615, 617, 618, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 785, 786, 787, 789, 791, 795, 797, 804, 821

Çocuk Mecmuası, v, xvii, 22, 52, 55, 65, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 160, 161, 163, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 244, 325, 328, 331, 334, 335, 338, 340, 341, 346, 349, 353, 357, 362, 454, 782, 785, 789, 790, 791, 792, 793, 795, 796, 797,798, 805

Çocuk Romanları, 56, 70, 769

Çocuk Sesi, v, xvii, 22, 25, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 62, 64, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 98, 99, 100, 101, 102, 105, 106, 107, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 126, 127, 129, 130, 131, 134, 135, 137, 140, 142, 143, 144, 145, 148, 171, 180, 308, 334, 366, 543, 578, 663, 789, 790, 791, 792, 794, 798, 804

Çocuk Yıldızı, 54

Çocuk Yurdu, 50

Çocuklar Alemi, 50

Çocuklara Kıraat, 50, 51

Çocuklara Mahsus Gazete, 47, 50

Çocuklara Rehber, 43, 47, 50, 786, 800

Çocuklara Talim, 50, 51

D

D. D, 234, 242, 244, 245

Danış Remzi Korok, 522

Davulcu, 80, 84

Debistan-ı Hıred, 50

Dede Korkut, 46, 115, 128, 129, 130, 132, 133, 137, 274, 275, 276, 346, 347, 349, 350, 376, 489, 585, 588, 593, 594, 595, 604, 605, 606, 607, 608, 610, 611, 612, 614, 615, 770, 774, 775, 776, 778, 780, 791

Deli Dumrul, 316, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 577, 587, 588, 593, 594, 610, 612, 613, 614, 615, 616, 774, 789, 796

Deniz Balcı, 539

Doğan Kardeş, xi, xviii, 22, 25, 26, 54, 55, 57, 63, 67, 75, 307, 543, 574, 578, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 713, 714, 717, 722, 725, 726, 727, 728, 729, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 744, 745, 768, 771, 773, 779, 782, 783, 785, 786, 791, 792, 794, 796, 797, 798, 801, 802, 803, 824

Doğan Taşkent, 702

Dursun Yıldırım, xx, 67, 104, 124

E

Eflatun Cem Güney, 699, 705

Ekrem Arıkan, 667, 670, 677, 678

Ekrem Dülek, 578, 580, 582, 583, 602, 603, 606

Ekrem Sabit, 309, 310, 316, 318

Emin Refik, 230

Emine Gürsoy Naskali, 610

Enver Arif, 80, 83

Enver Benhan Şapolyo, 456, 459, 460, 461, 462, 481, 488, 489

Enver Celal, 79

Enver Esenkova, 697, 700, 705

Erman Artun, 123, 124

Erol Tekin, 258, 260

Ertuğrul Şevket, 667

Esat Siyavuşgil, 138

Esma Şimşek, 557, 599

Etfal, 43, 50, 51, 306, 307

Evliya Çelebi, 138, 148, 775

F

Fahri Gültoprak, 183, 190

Fahrinüsa Seden, 703, 704

Fazıl M. Ülküer, 580, 584

Fazıl Rüştü, 154, 170, 171

Feridun Ankara, 635, 636, 644, 646

Feridun Fazıl, 543, 578

Fikret Türkmen, 127, 128

Fuad Köprülü, 100, 103, 354, 357, 622

Fuad Omay, 306

G

Gelincik, vii, viii, xviii, 22, 54, 55, 56, 62, 65, 70, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 370, 371, 372, 373, 374, 376, 377, 378, 379, 380, 382, 384, 386, 387, 389, 392, 665, 775, 785, 786, 787, 791, 795, 796, 812

Gezgin, 301, 409, 493, 584, 781

Gökmen İğdemir, 635, 636, 655, 657, 658, 685, 686, 788

Grimm, 60, 80, 86, 187, 188, 191, 237, 315, 316, 318, 320, 339, 340, 501, 671, 685, 703, 705, 791

Gülhan Atnur, 127

Güner Değer, 667, 671, 674, 676

Güntekin, 136, 137, 154, 164, 166, 169, 170, 619, 790, 798

Gürbüz Türk Çocuğu, 54

Gürbüz Türk Çocuğu, 25, 26, 42, 52, 306, 802

Güvenç, 610, 611, 615, 619, 723, 776, 777

H

H. Aytuna, 750, 751, 754, 755

H. Sıddık, 79

H. Turgut, 520, 521, 522

Hacı Bektaş-ı Veli, 208

Hacıyatmaz, 51

Hacivat, 84, 85, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 185, 187, 189, 191, 221, 223, 224, 225, 226, 227, 229, 431, 436, 449, 450, 453, 454, 705, 718, 740, 742, 743, 744, 795

Haftalık Çocuk Gazetesi, 51, 76, 77, 576

Haftalık Resimli Gazetemiz, 53

Haldun Yaşaroğlu, 80, 87

Halil İbrahim, 80, 84

Halit Fahri Ozansoy, 46, 80, 88, 90, 309, 314

Hallac-ı Mansur, 718, 721, 724, 725

Hans-Jörg Uther, 250, 251

Hasan Tanrıkut, 522

Hayrullah Örs, 310, 320

Hazine-i Etfal, 43, 48, 50

Hikâyeci, 80, 84, 85, 89, 95, 187, 309, 313, 367, 369, 387, 389, 700, 706, 791

Hikâyeci Baba, 80, 85

Hikâyecibaşı, 90, 183, 187, 491, 493, 494

Hikmet Münir, 522

Hikmet Turhan Dağlıoğlu, 462, 467, 468

Hür Çocuk, 51

İ

İbrahim Huyi, 155

İffet Buldam, 284

İgnacz Kunos, 111

İlhan Başgöz, 35, 36, 96, 98, 158, 159, 206, 332, 376, 770, 772

İlhan'ın Babası, 258, 261, 262, 263

İskender F. Sertelli, 309, 315

İskender Fahreddin Sertelli, 426, 432

İskender Fahrettin, 367, 427, 432

İsmail Görkem, 332

İsmet Hulusi, 80, 84, 140, 143, 145, 148

İsmet İnönü, 38, 39, 40, 284, 287, 363, 428, 491, 521, 522

İsmet Kür, 23, 24, 27, 47, 578, 581

İsmet Zeki Eyüboğlu, 96

İzzet Kolay, 288

J

Jack Borton, 680

Jak Boton, 667, 670, 681

K

K. Sahir Ozan, 230, 233, 236

Kanduralı, 272, 273, 274

Kanlı Koca Oğlu Kanturalı, 275

Kanturalı, 260, 274, 275, 276, 350, 792

Karac'oğlan, 268, 771

Karagöz, v, vi, ix, 41, 68, 83, 84, 85, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 179, 183, 184, 185, 186, 187, 191, 220, 221, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 315, 316, 318, 322, 431, 434, 436, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 693, 705, 706, 718, 722, 730, 738, 740, 742, 743, 744, 775, 779, 780, 782, 784, 785, 791, 792

Kazım Nami Duru, 309, 313, 314, 315, 316, 317, 319, 322, 325, 580, 585

Kazım Taşkent, 307, 690, 693, 702

Keloğlan, 81, 84, 139, 145, 161, 162, 163, 184, 185, 190, 228, 252, 319, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 469, 470, 471, 472, 577, 583, 584, 588, 598, 599, 600, 627, 632, 634, 635, 636, 637, 647, 648, 649, 650, 786, 792, 799

Kemal Ataç, 523, 527, 528

Kemal Birkan, 580, 582

Kemal Sahir, 258, 260, 261

Kemaletin Tuğcu, 456

Kemalettin Tuğcu, 407, 409, 420, 421, 456, 459, 461, 543, 578, 580

Kenan Dinçman, 55, 426

Kırlangıç, 51

Kolay, 266, 288, 289, 290, 295, 296, 309, 425, 792

Kolsuz Kahraman, Gültekin, 81

Korsan Çocuk, 81

Köroğlu, 128, 268, 540, 541, 543, 566, 567, 568, 569, 570, 632, 674, 676, 693, 718, 729, 731, 733, 769, 770, 772, 774, 778

Kubilay Aktulum, 723, 724, 744

Küçükler Gazetesi, 51

Kültigin, 91, 136, 137, 577, 617, 618, 619, 620

L

Lâne, 51

Levent Cantek, 512, 542, 577, 697

Leyla ile Mecnun, 584, 601, 602, 791, 802

M

M. Cahit, 407, 409

M. Faruk Gürtunca, 54, 55, 60, 70, 72, 90, 92, 94, 104, 107, 180, 181, 182, 183, 191, 192, 204, 220, 227, 478, 662, 663, 664, 666, 667, 669, 670, 683, 685

M. İlmiye Çığ, 565

M. Muzaffer, 54, 79, 112, 113, 794

M. Olgaçay, 299, 301, 408, 410

M. Sami Karayel, 253, 254, 255, 256, 258, 259, 260, 522, 794

Mahmut Abaç, 301, 408, 410

Malinowski, 654, 655, 779

Mandrake, 191, 229, 299, 301, 303, 513

Masalcı, 80, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 183, 186, 187, 189, 190, 214, 216, 233, 258, 260, 277, 278, 279, 281, 283, 288, 289, 293, 309, 313, 367, 407, 410, 433, 434, 441, 442, 793, 794

Masalcı Baba, 80, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 183, 186, 187, 189, 190, 367, 433, 434, 441, 442, 793

Masalcı Nine, 80, 89, 90, 190, 214, 216, 794

Masalcıbaba, 90, 188, 210, 212, 793

Mecid Enön, 407, 410

Mecmua-ı Nevresidegan, 50

Mehlika, 230, 234, 236

Mehmet Faruk Gürtunca, 52, 53, 54, 55, 56, 70, 71, 72, 73, 74, 79, 81, 102, 120, 177, 664

Mehmet Şükrü, 54, 55, 149, 150, 153, 154, 155, 156, 166, 168, 172, 173

Mehmet Tekdal, 578, 580, 585, 586, 587, 607, 608, 609, 612, 614, 615, 616

Mehmet Tuğrul, 635, 636, 637

Mektebli, 50

Mektebliler Alemi, 54

Mekteblilere Arkadaş, 48

Mektepli Gazetesi, vi, xviii, 22, 26, 27, 54, 55, 65, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 270, 272, 274, 275, 277, 278, 279, 281, 283, 786, 788, 792, 793, 794, 808

Melih Başar, 635, 637

Metin And, 138, 144

Metin Ekici, 723

Mikifare, 183, 185, 196, 198, 199, 202, 203, 794

Mualla İhsan Bora, 309, 317

Muallim, 46, 53, 54, 79, 83, 115, 116, 153, 154, 310, 404, 519, 529, 573, 664, 778, 782, 794

Muallim Celal, 80, 83

Muallim Faruk, 79, 83

Muallim İsmail, 79

Muazzez Kaptanoğlu, 431, 433, 434, 435

Muhan Bali, 332

Muharrem Bayar, 207

Muharrem Ergin, 128, 274, 275, 350, 594, 607, 610, 612

Muhsin Saya, 635, 636

Munis Faik, 153

Musavver Çocuk Postası, 52, 53

Musavver Küçük Osmanlı, 50

Mustafa Duman, 207

Mustafa Kemal Atatürk, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 37, 38, 40, 184, 233, 255, 284, 285, 287, 299, 334, 363, 371, 408, 428, 433, 456, 457, 458, 461, 469, 477, 478, 491, 493, 522

Mustafa Kızıltan, 516

Mustafa Nüzhet, 80, 85

Mustafa Şerif, 309, 315

Muzaffer Basri, 153, 155

Mükerrem Kamil Su, 309, 315

Mükerrem Kâmil Su, 311, 355, 357, 750, 751

Mümeyyiz, 43, 44, 47, 50, 57, 798, 803

Mümtaz Zeki, 301, 783

Münif Fehim, 662, 663, 667, 669, 670, 671, 681, 683

Münir Hayri Egeli, 310, 317, 318, 319, 803

N

N. Demiray, 301

N. Mahmud Bakı, 230, 233

N. Peker, 80, 87

N. Perker, 183, 184, 188, 189, 190, 367, 368, 370, 380, 382, 795

Naci, 46, 61, 80, 85, 183, 190, 775

Nadide Kenter, 309, 317, 318

Nahide Atasay, 55, 392, 395

Nahit Tendar, 697, 700, 704, 706, 714, 717

Naki Tezel, 55, 111, 112, 120, 310, 320, 336, 338, 340, 427, 431, 433, 434, 435, 437, 438, 628, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 648, 649, 783

Nasreddin Hoca, 41, 46, 145, 177, 205, 206, 207, 208, 263, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 313, 359, 362, 380, 424, 426, 432, 434, 529, 530, 531, 532, 533, 558, 559, 577, 579, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 624, 625, 627, 628, 637, 659, 660, 661, 693, 718, 719, 721, 724, 725, 736, 737, 738, 751, 752, 761, 762, 764, 771, 772, 773, 776, 778, 779, 781, 784, 785, 786, 793

Nebahat Akyüzalp, 667, 671

Nebahat Akyüzlü, 667, 671

Necati Arsan, 55, 516, 517, 519, 521, 522

Necdet Rüştü, 59, 80, 84, 85, 86, 87, 88, 94, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 200, 202, 309, 315

Necdet Tuncer, 433

Nejat Gürkan, 750, 751, 758, 760, 794

Neriman Hızır, 699, 705

Nesimi, 693, 718, 719, 720, 721, 724, 725

Neş'et Halil Atay, 306

Nezihe Araz, 309, 317, 318, 319, 700

Nihal Yalaza Taluy, 309, 321, 322, 335, 697, 700, 705, 727, 728, 797

Nimet Çalapala, 408, 410, 461, 574, 580, 584

Nimet Vasfi, 155, 156, 174, 175

Nizamettin Nazif, 462, 468, 469

Numune-i Terakki, 50

Nusret Sefa Coşkun, 258, 262

O

Ocak, 64, 76, 77, 152, 306, 312, 392, 395, 403, 409, 489, 557, 571, 574, 575, 576, 745, 747, 751, 808, 812, 814, 826

Oğuz Destanı, 84, 584, 620, 621, 622, 623

Oğuz Han, 83, 102, 104, 105, 352, 353, 484, 485, 791

Oğuz Kağan, 103, 104, 105, 106, 135, 489, 620, 621, 622, 623, 624, 769, 774, 777, 783, 791, 799

Oğuz Özdeş, 543, 578

Oğuzhan'ın Gençliği, 83

Olcayto Bahadır, 80, 81

Olgun Çocuk, vii, xviii, 22, 54, 55, 62, 65, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 786, 787, 788, 792, 793, 797, 798, 809

Orhan Tolon, 461, 463, 580

Orhun Barkı Kahramanı Gültekin, 577, 588, 617, 618, 619, 620

Orhun Kahramanı Gültekin, 617

Osman, 80, 84, 296, 297, 298, 310, 700, 704, 706, 769, 771, 776, 779

Oyuncubaşı, 183, 187, 795

Ö

Ö. Selami, 288, 510, 514, 515, 516

Öcal Oğuz, 654

Öğretmen İleri, viii, xviii, 22, 54, 55, 62, 65, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 399, 400, 401, 402, 403, 784, 787, 791, 794, 795, 798, 813

Özkul Çobanoğlu, 68, 249

P

P. Evrensev, 635, 636

P. Kuturman, 539, 541, 542, 553

Perihan Abla, 539, 541

Pertev Naili Boratav, 97, 103, 108, 123, 127, 157, 212, 216, 249, 329, 332, 564, 569, 710

Pınar Kür, 699

Prenses Tolga, 348, 349

R

R. Gökalp Arkın, 745, 749

Rabia Kazan, 359, 362

Ragıp Şevki, 309, 310, 311, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 347, 349, 351, 353, 796

Rakım Çalapala, 403, 407, 410, 417, 418, 456, 459, 461, 574, 577, 580, 581, 584, 585, 586, 587, 625, 627, 628

Rana Varan, 667

Raşit Saraçoğlu, 363, 367

Rauf Akün, 230, 233, 236

Rebia Şakir, 183, 190, 309, 315, 317, 318

Refet Kurtsal, 490

Refik, 54, 55, 153, 154, 171, 229, 230, 231, 233, 773, 790, 794

Refika Abla, 80, 85

René Basset, 207

Resimli Dünya, 53, 692

Resimli Eytâm Mecmuası, 54

Reşat Ekrem Koçu, 88, 129, 130, 522, 580, 667

Reşit Rahmeti Arat, 103, 104

Rezan Özkonuk, 580, 582, 596, 597, 599

Rıza Çavdarlı, 667, 681, 683

Richard M. Dorson, 294

S

Sabahattin Eyüboğlu, 59, 96, 97

Sacit Şener, 258, 263

Sadakat, 43, 50

Sadrettin Çanga, 635, 637

Sarı Tonlu Selcan Hatun, 276

Selahattin Küçük, 183

Selami M. Yurdatap, 520, 522

Selçuk Emre, 697, 700

Selim Sırrı Tarcan, 80, 309, 312

Selma Emiroğlu, 691, 693, 696, 697, 698, 699, 702

Semiramis Kök, 580, 585, 586

Sevimli Mecmua, 54

Sevinç Tör, 700, 704

Sevinç Uğur Ayata, 710, 713

Seyhan Bilbaşar, 750, 751, 755, 757

Seyyid Mahmud Hayrani, 208

Sezai Atilla, 85, 86, 183

Sezai Attilâ, 79

Sezai Attilla, 86, 90, 367, 368

Sezai Solelli, 512, 580

Stith Thompson, 168, 169, 249, 555

Suat Derviş Baraner, 258, 260

Suha Tükel, 489

Sururi, 408, 411, 577, 580, 624, 625, 627, 628

Süheyla Muhterem, 538, 539, 541, 553

Sülli Pridom, 155

Ş

Şen Çocuk, v, xii, xvii, xviii, 22, 44, 48, 52, 54, 55, 62, 65, 67, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 160, 161, 163, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 718, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 757, 758, 760, 761, 762, 764, 765, 785, 786, 787, 788, 790, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 805, 825

Şener Tonguç, 559, 560, 790

Şevket Bilgesel, 580, 592, 593

Şübbân, 53

Şükrü Elçin, 95, 101, 103, 104, 111, 331, 332

T

Tahsin Demiray, 53, 54, 55, 56, 57, 299, 300, 301, 403, 404, 405, 407, 408, 409, 510, 512, 513, 520, 571, 572, 573, 574, 575, 577, 580, 581, 663, 801, 804

Talat Sait Halman, 700, 702

Talat Tekin, 618, 619

Talebe Defteri, 44, 50

Talebe Mecmuası, 53

Tarık Z. Tunaya, 80, 87

Tarzan, 183, 184, 191, 229, 458, 490, 493, 513, 518, 520, 667, 693, 697, 698, 703, 704, 718, 721, 722, 724, 725, 729, 730, 733, 736, 737, 738, 739, 744, 745, 779, 794

Tepegöz, 577, 585, 586, 588, 594, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 615, 634, 635, 636, 637, 650, 653, 654, 723, 776, 777, 797, 798

Tercüman-ı Hakikat, 50

Tomris Uyar, 700

Tosun Demirel, 301

Tunara, 408, 411, 580, 582, 595, 596, 797

Türk Çocuğu Dergisi, xi, xviii, 66, 628, 629, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 646, 648, 649, 650, 653, 654, 657, 658, 659, 660, 749, 802, 822

Türk Yavrusu, 50

Türkan, 80, 84, 183, 185, 309, 317, 318, 688

Türker Acaroğlu, 310, 318, 319, 704, 750, 751

Ü

Ümit Yaşar Oğuzcan, 700

V

Vahdet Gültekin, 580

Vasıta-i Terakki, 50

Vedat Galip, 512

Vedat Nedim Tör, 55, 57, 690, 693, 696, 699, 700, 701, 705

Viktor Anikin, 97

Vilson, 258, 263

W

W. Hansen, 431, 433

William Bascom, 106, 108

Willy Bang, 103, 104

Wolfram Eberhard, 249

Y

Yankah Kwesi, 159

Yaşar Çoruhlu, 354

Yaşar Nabi, 59, 79, 83

Yaşar Sihay, 80, 87, 183, 190, 218, 220, 367

Yavrutürk, viii, xviii, 22, 54, 55, 56, 57, 62, 65, 70, 301, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 424, 425, 426, 543, 573, 574, 664, 772, 787, 788, 793, 794, 797, 814

Yunus Emre, 208, 268, 771, 776, 777

Z

Z. Tarık Tunaya, 367

Zahide Tan, 54, 55, 454, 458

Zahir Güvemli, 580, 585, 593, 594, 595, 601

Zahir Güvendi, 580, 584, 620, 621, 623

Zeki Taşkın, 302

Zeki Tunaboylu, 309, 316

Ziya Gökalp, 36, 46, 351

Ziya İhsan Zaimoğlu, 650, 653

Ziya İlhan Zaimoğlu, 635, 636, 637

Ziya Vehbi Altürk, 183, 190, 523, 670

Zuhuri Danışman, 309, 315, 316, 320, 322, 342, 346, 347, 775

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:

Recai BAZANCİR

Doğum Yeri ve Tarihi:

Bingöl 27.02.1981

Lisans Öğrenimi:

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü- 2003-2007

Y. Lisans Öğrenimi:

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Danışman Prof. Dr. İlhan BAŞGÖZ) 2007-2010.

Bildiği Yabancı Diller:

İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri:

Makaleler

Sibirya'dan Bir Masal Anası, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 0, 2013, (51), 303-309.

Folklor Derlemelerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Bingöl Araştırmaları Dergisi, 1, 2016, (3), 99-114.

Kitap Bölümleri

Dil ve Edebiyat Eğitiminin Temel Kavramları, (Türk Halk Edebiyatı Bölümü), Pegem Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 255-275.

İş Deneyimi

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi fakülte ve yüksekokullarında Türk Dili ve Edebiyatı derslerini halen yürütmektedir. (2010 –)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde Yabancılara Türkçe Öğretimi Programı derslerini yürütmektedir. (2018-)

Stajlar

Uğur Dersanesi'nde Türkçe Öğretmenliği yapmıştır. 2006

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde yüksek lisans tez danışmanı Prof. Dr. İlhan BAŞGÖZ'ün 2008-2010 yılları arasında yürüttüğü Türk Halk Bilimi derslerine yardımcı ve katılımcı olarak iştirak etmiştir.

Projeler

Tez danışmanı Prof. Dr. İlhan BAŞGÖZ yürütücülüğünde "Folklor Derlemeleri: Kuramsal Yaklaşımlar ve Gerçek" adlı seminer çalışmasında Mardin, Elâzığ, Van, Bingöl ve Palu'da derleme çalışmaları yapmıştır. 2008.

Tez danışmanı Prof. Dr. İlhan BAŞGÖZ yürütücülüğünde ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Dairesi Başkanlığı desteğiyle Bingöl il, ilçe ve köylerinde efsane derlemeleri yapmıştır. 2008.

Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü ve Avrupa Birliği Projesinde çeşitli konu başlıklarında derleme ve anket çalışmaları yürütmüştür. 2010.

Çalıştığı Kurumlar

Van Uğur Dersanesi. 2006.

Van Millî Eğitim Müdürlüğü Vali Tahir Paşa İlköğretim Okulu. 2007-2008.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. (2010-)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türkçe Öğretim Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER). (2018-)

İletişim

E-Posta Adresi:

recaibazancir@yyu.edu.tr

recaibazancir@gmail.com